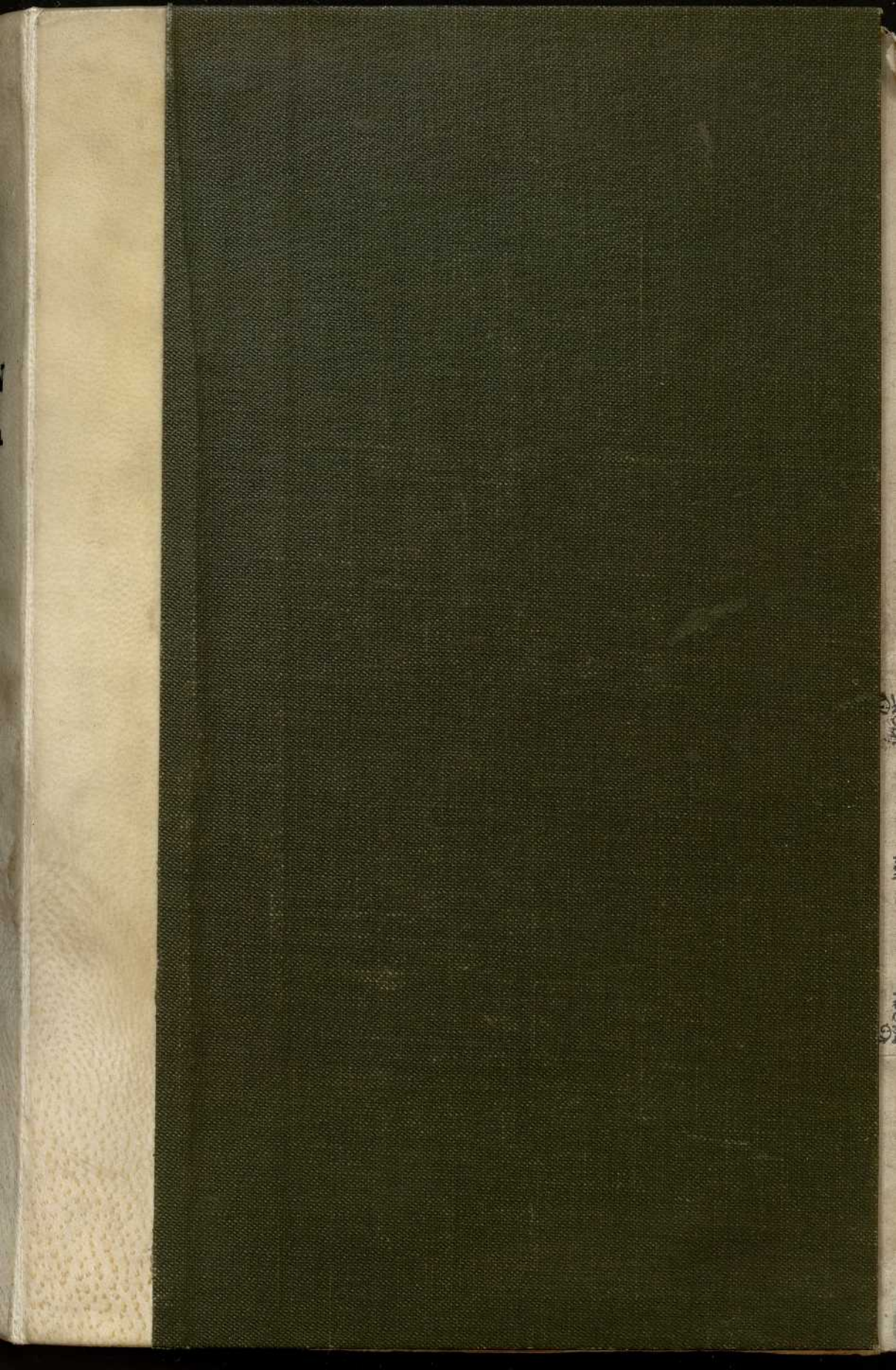

Pereira

COMM. IN
GENESIM

A
45
165

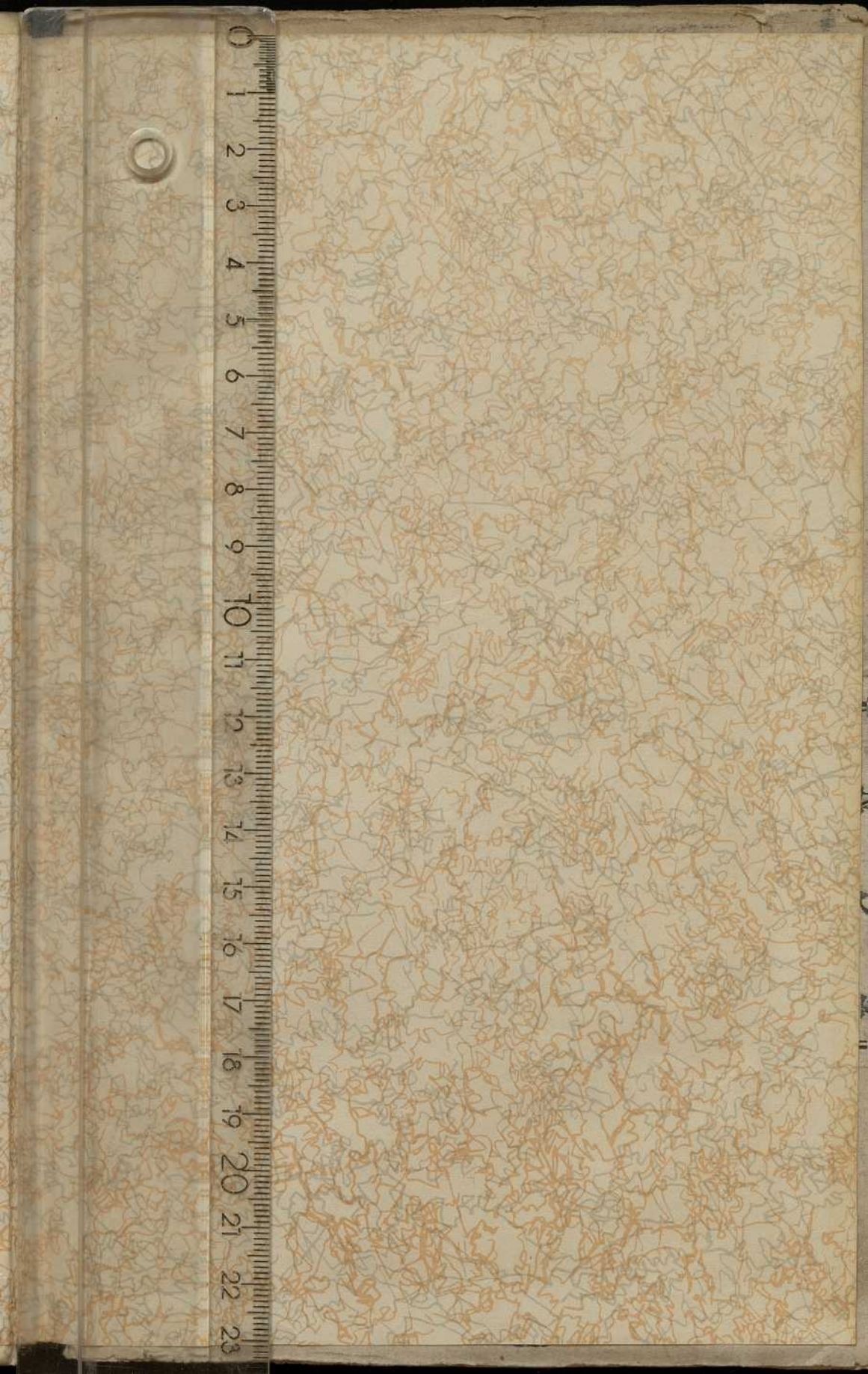

16808423

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL
GRANADA

Sala: A
Estanta: 45
Número: 165

SA
EN

4-37-7-2-3 28

BENEDICTI

PERERII VALEN-
TINIE SOCIETATE

IESV.

3
22-147
Tomus Quartus

COMMENTARIORVM IN
LIBRVM GENESIS.

**Acapite vigesimo quinto, vsque ad quinquage-
simum; & finem libri.**

*Hic porro quartus Tomus, pr.eter copiosam verborum, & sententiarum
Moysis expositionem, continet centum & undecim
principales Disputationes.*

Editio tertia, prioribus duabus correctior.

DE LA LIBRERIA

DEL REAL COLEGIO MAYOR

Reunido de Santa Cruz, y

Santa Catalina.

E. C. N.

LVG DVNL

APVD HORATIVM CARDON.

M. DCVI.

PERMISSV SUPERIORVM.

BENEDICTI

FRANCIS VALERII

THESE

Tomus Quartus

LIBER

DE

A quo sequitur tractatus de ...

...

...

...

...

...

...

CÆSARI BARONIO

S.R.E. REVERENDISSIMO ET

ILLVSTRISSIMO CARDINALI

ET BIBLIOTHECARIO

APOSTOLICO,

BENEDICTVS PERERIVS, S.D.

SI multa in te sunt, Cardinalis Illustrissime, à quibus verè potes, ac luculenter, copiosèque laudari: vnum tamen illud, quod crebro, de te, hominum sermone celebratur, tanti est, vt vel solum, amplissimis tuis laudibus satis esse possit. Tu enim insignem eruditionem cum eximia integritate morum, singularique animi modestia & pietate ita miscuisti, & quodammodo adæquasti: vt virtúsne an doctrina in te præponderet, difficile sit iudicium. Rara profectò societas, & admiranda maxime, simulque veneranda scientiæ atque innocentiae coniunctio: hæc nempe consummatam in Christiana disciplina sapientis viri laudem continet. Hoc igitur quasi coniugio quodam probitatis & doctrinæ, id tu, Baroni optime atque doctissime, assecutus es, vt & præstabilis virtus tua, propter adiunctam sapientiam, maiori etiam honore ac veneratione colatur: & excellens

scientia, quæ obnoxia multorum inuidiæ atque obre-
tationibus esse solet, quòd in te mira sit ingenij ac
morum suauitate condita, & præstantium virtutum or-
nata comitatu, amorem tibi omnium, & reuerentiam
conciliet. Ac me quidem huius rei contemplatio &
admiratio impulit, vt tibi potissimum inscriberem
quartam hanc, extremamque Commentariorum meo-
rum partem, in qua totius libri Genesis Expositioni
quasi fastigium imposui. Sed prætereà fuit altera quæ-
dam causa, grauior etiam apud me atque efficacior.
Scio te, lectione ac meditatione sacrarum literarum
mirificè delectari: & hoc amplius, in eo studio perdili-
genter & assidue versari, atque ita excellere, quasi non
aliud vnquam studium colueris. Testes sunt Annales
tui, omnem iam per orbem Christianum celebrati, at-
que omni deinceps æuo celebrandi: qui vt multiungi-
scatent eruditione: ita exquisitis diuinæ Scripturæ sen-
tentiis, doctis que plurimorum difficilium locorum in-
terpretationibus exuberant: Ex quo facile est intelli-
gere, quantum præstare in hoc studio potueris, si ad hoc
præcipue, isto ingenio, & industria, curaque incumbe-
re voluisses. Confido igitur, hoc, quod nunc ad te defe-
ro meorum scriptorum munusculum, dupliciter gra-
tum tibi futurum. Etenim continet sacrarum historia-
rum quæ in primis memorabiles atque illustres sunt,
dulcissimam, maximè que frugiferam cognitionem,
cuius te cupidissimum esse noui: idè que ab homine,
tui iam pridem amantissimo, datum est: haud sanè par
meritis & dignitati tuæ: sed quantum certè maximum,
in præsens, studia nostra ferre potuerunt. Vale.

A V C T O R

AVCTOR OPERIS

LECTORI, S. D.

ABSOLVI tandem, iuvante Deo, quadriparticum opus *Commentariorum* meorum in primum sacrae Scripturae librum, qui inscribitur *Genesis*: arduum sane atque impeditum opus, nec minus laborioso, quam longo studio curaque confectum. Ter namque in Romano Gymnasio eum librum publice sum interpretatus: & *Commentarius* eius libri componendis, limandisque, atque in lucem edendis, undecim annos impendi. Ac nisi vererer, ne forte laborum commemoratio, commendatio quaedam operis, & quasi *veditatio* cuiuspiam esse videretur: narrarem tibi, *Lector*, in horum molitione *Commentariorum*, quoties mihi, quantumque desudandum fuerit: ingenti saepe tadio suscepta provincia: interdum etiam non sine penitentia instituti operis, atque eius perficiendi & absoluendi desperatione. Verum benignus & misericors Deus mirè nostram tum animi, tum corporis infirmitatem adiuvit: novos identidem exsuscitans impetus animi, alacritatemque ac vigorem subinde redintegrans, quo ceptum scribendi cursum, ad metam usque constanter persequeremur. Ac nos quidem nec tam longinqui temporis taderet, nec penite-

ret tot tantorumque laborū, si operis absolutio, & præstantia libri, quem hisce Commentariis interpretati sumus, & aliorum expectationi, & nostro consilio, votoque responderet. Sed enim dignitatem & quasi pretium operis (si quod eius tamen pretium fuerit) verè ac prudenter æstimabunt homines hac in arte, studioque sacrarum litterarum periti ac perfecti. Sciat porro Lector, Commentaria nostra in caput 49. Genesis, ante sex annos, sub titulo lib. de Benedic. Patriarch. coniuncte cum secundo Tomo Commentariorum nostrorum in Genesim euulgata, nunc denuò à nobis recognita & aucta, in hoc quarto Tomo, suum in locum videlicet, propriamque sedem esse reposita. Quòd si diuina gratia, quæ nobis adhuc in scribendo benignè adfuit, aliquot deinceps annos in commentandi & scribendi studio ac labore nos itidem fouere, & adiuuare pergat: breui dabimus in publicum duos Tomos Electarum disputationum: alterum ad sacram Scripturam Veteris Testamenti, alterum ad Noui pertinentem, & utrumque maxima iam in parte confectum. Sed quia nescimus quid nobis expediat, quidve de nobis statuerit is, sub cuius nutu vitæ nostræ momenta decurrunt, usurpare iuuat illam fortissimi Ducis sanctique viri Iudæ Machabei plenam pietatis sententiam:

1. Mach. 3.

Sicut fuerit voluntas in
cælo, sic fiat. Vale.

* *
*

INDEX

INDEX

COPIOSISSIMVS

DISPVATIONVM ET QVÆSTIONVM, RERV MQVE OMNIVM

memorabilium quę in hoc quarto Tomo tractantur. Est autem Index hic digestus, & distinctus, per viginti sex capita, quę in his Commentariis explicantur, id est, à capite vigesimo quinto, vsque ad quinquagesimum, & finem libri.

Nota porro numerorum adiecta huic Indici, indicant numeros appositos in margine ad Commentaria singulorum Capitem.

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM
GENESIS.

Continet nouem Disputationes.

QUENAM ætas matura & idonea sit coniugio, tã in viro quàm in fœmina, secundùm

Heliodum, Platonem, Aristotelem. num. 3.

Cur Moses tam multa de Iacob, de Isaac verò per pauca scripserit. 2.

PRIMA DISPVATIO.

CUR complures in veteri Testamento pernobiles fœminæ, fuerint steriles. 5.

Quamdiu Isaac ptecatu Deum sic pro sterilitate vxoris suæ: & hic opinio discutitur Beati Chryso-

stomi.

Cur Isaac' tanto tempore sterileta expertus vxorem, non alteram duxit: sicut ob eandem causam Abraham duxit Agar. 7.

Quodnam sit acerrimum vxori amoris erga virum suum incitamentum secundùm Aristotelem. Ibid.

An Isaac ob monogamiam, præferendus sit Abrahæ; qui duas simul vxores habuit. 8.

Cùm generatio Iacob à Deo promissa, & ipse esset prædestinatus, quomodo dicitur, ea, propter Isaac preces, fuisse diuinitus concessa: & an prædestinatio,

10.

I N D E X.

rio, & providentia Dei, humanis
& naturalibus mediis adiuuetur.
9. 10. 27.

Qualis fuerit illa collisio mutua Ia-
cob & Esau in utero matris. 12.

An ille motus infantium in utero,
fuerit naturalis, an supernaturali
modo factus. 13.

Qualis exercitatio corporis vilis,
ex sententia Aristotelis, sit mu-
lieribus prægnantibus. 15.

SECUNDA DISPUTATIO.

AD quem locum, siue ad quam
personam iuerit Rebecca,
ut Deum consulere; & qualis
fuerit illa consulendi ratio: Vari-
æ Auctorum expositiones, &
opiniones. 16.

TERTIA DISPUTATIO.

DE quatuor modis consulendi
Deum per Prophetas, per
somnia, per sortes, per Sacerdo-
tes siue Ephod. 20. & seqq.

De triplici affectione animi, qua
præparabantur Prophetæ, ut
propheticum spiritum diuinitus
acciperent. 22.

De modo, quo respondebat Deus
per Ephod Sacerdotale, siue
pontificale. 25.

De mirabili fulgore lapidum, qui
erant in rationali, ex quo præno-
scebatur futura; & quando istud
miraculum cessauerit in populo
Hebræo, ex Iosepho. 25. & 26.

Supradictos quatuor modos con-
sulendi Deum, defuisse ante Ma-
chabæorum principatum. 26.

Cur lapides pretiosi, qui erant in
rationali, dicti sint Urim & Thu-
mim; & cur dictum sit Rationa-
le, & Græcè λόγιον. 27.

Reiicitur fabula Hebræorum, aien-
tium quoties prophetæ in Scri-
ptura vaticinantur contra Idu-
mæos, nomine Idumæorum, de-
notari Romanos. 29.

Allegorica expositio historiae Ia-
cob, & Esau, cum dicitur, Maior
seruiet minori, secundum Au-
gustinum & Rupertum. 30. 31. 32.

Cur Deus per totum orbem di-
spersi voluerit Iudæos, egregia
ratio Beati Augustini. 30.

Cur mali plures sint, quàm boni, præ-
clara disputatio Nazianzeni. 33.

Conflictum Iacob & Esau in utero,
figuram fuisse concertationis
bonorum, & malorum in Eccle-
sia, & vitiorum, ac virtutum in
animo cuiusque, disputatio Au-
gustini & Origenis. 32. & 34.

QUARTA DISPUTATIO.

DE germano sensu & intelle-
ctu eorum verborum San-
cti Pauli, quibus in Epistola ad
Romanos c. 9. tractat hunc lo-
cum Gen. de Iacob & Esau val-
de copiosa & vilis disputatio. 36.

Iacob nõ ob præuisa bona eius me-
rita futura, electum esse à Deo. 38.

Auersus Origenem, asserentem
animas hominũ fuisse in exor-
dio mundi omnes creatas; &
propter peccata, quæ tunc ege-
runt fuisse detrusas in corpora. 39.

Tribus modis Esau seruiuit fratri
suo Iacob ex sententia B. Tho-
mæ. 40.

Quatuor clarissima præcipuè dile-
ctionis Dei erga Iacob argumen-
ta. 41.

QUINTA DISPUTATIO.

Disputatur an Iacob fuerit san-
ctificatus in utero matris
sue. 42.

SEXTA

I N D E X.

SEXTA DISPUTATIO.

- Q**uo sensu B. Paulus locum hunc Genesis de Iacob & Esau citauerit ad Romanos 9. historicone, an mystico: nū respectu vitæ æternæ an respectu bonorum temporalium. 43
- Si Paulus citauit locum Genesis de Iacob & Esau secundum historicum sensum, & respectu bonorum temporalium, quomodo id congruat & deseruiat consilio & proposito eius. 44
- Si Paulus citauit eum locum Genesis respectu electionis ad vitam æternam, non citasse eum historico, sed mystico sensu. 45
- Electio Iacob, & reprobatio Esau, cuius rei mysterium & figuram habuerint. 46

SEPTIMA DISPUTATIO.

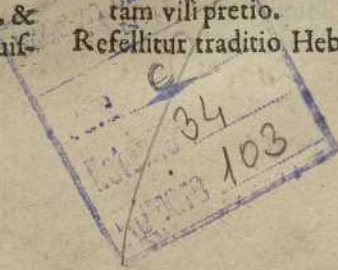
- A**N Pauli argumentatio ducta ex Iacob & Esau exemplo, si vsurpata sit secundum sensum mysticum sit valida. 47
- Vnde compertum esse potuerit Beato Paulo, Iacob fuisse figuram electorum, Esau autem reprobatorum secundum mysticum sensum principaliter intentum à Spiritu sancto. 48
- Disputatur, quisnam sensus mysticus sit idoneus & validus ad argumentandum. 49
- Quibus modis cognosci queat, sensum aliquem mysticum fuisse à Spiritu Sancto principaliter intentum. Ibidem.
- Cōsensus Patrum vtentium sensu aliquo mystico in argumentando, & probando quidpiam, declarat fuisse

- se eum principaliter intentum à Spiritu Sancto. 50
- Vter sensus præstabilior in explicanda scriptura iudicari debeat, historicus an mysticus. 52
- De pilositate Esau: & copia pilorum in homine, cuius rei sit indicium. 53
- De tribus nominibus, Esau, Edom, & Seir, quibus in scriptura appellari solet frater ipsius Iacob. 55
- De naturali modo egrediendi ex utero matris, ex Aristotele, Varrone, & Plinio. 56
- Disputatur de significatione nominis Iacob. 57
- Quid illa retentio plantæ Esau, facta à Iacob, significaret. 58
- Venator & venari, sæpius in malam partem vsurpari in Scriptura. 59
- Quanto in honore fuerit antiquitus studium venandi & agriculturæ. 61
- Quid in Scriptura significet vocabulum Simplex. 62
- Pulchra B. Gregorij disputatio allegorica super diuersitate ingeniorum, & morum Esau & Iacob. 64
- Breuis disputatio in Genethliacos. 66
- De simplicitate victus antiquorum hominum. 68
- An edulium lentis Iacob, fuerit ex genere lentis Ægyptiacæ apud veteres admodum celebratæ, sicut sentire videtur S. Augustinus. 69

OCTAUA DISPUTATIO.

- A**N Iacob peccauerit, inducendo Esau ad vendendum sibi ius primogenituræ, cum ei adiunctum esset sacerdotium, præsertim autem tam vili pretio. 71
- Refellitur traditio Hebræorum alien-

B.

rium, Iacob præter edulium lentis,
aliud quoddam ingens pretium de-
disse pro venditione primogenitu-
ræ. 74
Breuis disputatio num ante legem
Mosis, omnes primogeniti essent
sacerdotes. 76
Quid in Scriptura significet vox pro-
fanus, & verbum profanare. 79

NONA DISPUTATIO.

Q Vale, & quantum, & quotuplex
fuerit peccatum Esau in ven-
denda primogenitura. 81
De quinque vel sex peccatis Esau. 82
Pulchra disputatio S. Gregorij de sex
modis peccandi per intemperan-
tiam Gulæ. 82. 83
Esau duodecim in rebus præfigura-
uit reproborum hominum ingenia,
mores, studia, exitus denique ac fi-
nes. 85

CAPVT XXVI.

AN fuerit idem rex Abi-
melech, qui nominatur
in hoc libro, cap. 20. &
26. 1. & 2

De causis fertilitatis & sterilitatis ter-
ræ Aegypti. 5
De varijs modis prouidentiae Dei circa
seruos suos. 7
Quatuor Abrahæ eximia merita, ob
quæ Deus tot, tantæque promisit
ei ac semini eius. 8. 9
An maiora fuerint merita Abrahæ,
quàm Isaac: & de excellentia me-
ritorum, in his qui fuerunt Funda-
tores, & tanquam Patriarchæ reli-
gioforum Ordinum. 9
Qualis fuerit ille iocus & lusus Isaac

cum Rebecca, ex quo Abimelec
cognouit esse uxorem eius. 12
Exempla clarissimorum virorum, qui
recreandi animi gratiâ, etiã ad
pueriles ludos & iocos descende-
runt. 14
Allegoria super Iusu & ioco Iacob
cum Rebecca. 15
De centuplo messis prouentu, qui
contigit Isaac, an fuerit naturalis,
an supra naturam, & miraculo af-
signandus. 18. & sequent.
Disputatur, festinatam opulentiam,
nec esse inculpatam, nec diuturnâ;
& item inuidiosam, atque odiosam,
esse solere. 21
Neminem subito fieri optimum, sed
per gradus quosdam, & incremen-
ta. 22
Pulchra Origenis disputatio allegori-
ca super illo centuplo prouentu
Isaac. 23
Disputatur de malo Inuidiæ: pulchra
Inuidiæ descriptio ex Ouidio, &
quàm cæca sit inuidia. 24. 25
Aquarum copia, & agriculturam, &
rem pecuariam, & omnes prope-
modum humanæ vitæ partes con-
tinet, præsertim in Palæstina, ex
Plinio. 25
Origenis disputatio Allegorica super
puteis factis ab Isaac in terra Palæ-
stinorum. 30
Allegoria Origenis super iurgijs & ri-
xis inter Palæstinos & pastores Isaac
propter aquam. 34
B. Gregorij præclara disputatio tro-
pologica super fossione puteorum
Isaac. 36
Cur Deus omnium, dictus sit propriè,
Deus Abraham. 38
Quanta sit gratia diuinæ protectionis
& assistentiæ quam Deus exhibet
Sanctis: & de quatuor modis diui-
næ protectionis. 48
De

De facilitate condonandi iniurias ex-
plo Isaac. 43
Erudita disputatio Origenis allegori-
ca, quo pacto rex Abimelec figu-
ram gesserit Philosophorum, & sa-
pientum huius mundi. 45
Breuis disputatio de varijs significa-
tionibus, quas in Scriptura habet
vocabulum Pacis. 46
Cõiualem societatem & hilaritatem
maximè conducere ignoscendis
delictis, instituendis, aut resarciendis
amicitijs, & sinceritati animo-
rum declarandæ: contra quam tur-
pissimè peccauit Alexander Ma-
gnus, & alij quidam Imperatores.
47
An Latini meliùs appellauerint Con-
uiuium, quàm Græci Compotationem:
& cur tam Græci, quàm He-
bræi epularem conuictum, à po-
tando appellauerint. 48
Cur inuentor vini, vocatus sit ab Eth-
nicis Liber. ibid.
De multiplici opportunitate & com-
moditate temporis matutini. 49
Allegoria Origenis super conuiuio
Isaac. 50
De nomine vrbs Bersabeæ. 51
Lapsus Thostati circa tempus mortis
Sem filij Noë. 57
De reuerentia, qua gener & nurus co-
lere debent socerum, & socrum, ex
Aristot. 59
Egregia disputatio allegorica super to-
ta historia Isaac, Ruperti. 56
Prædicatores Euangelij, esse tanquam
canes domini. 60
De hæreticis vexantibus Catholicos.
61
In omni tempore contra nouas hære-
ses emergentes Christus excitauit
nouos doctores & propugnatores
Catholicæ doctrinæ. 61
Qualis esse debeat ratio bene & con-

dignè allegorizandi sacras histo-
rias. 62

CAPVT XXVII.

DISPUTATIONES OCTO.

DE sexdecim incommodis
senectutis. 2. & seq.
Exemplum viuacissimæ
ac vegetissimæ sene-
ctutis in Paulo Concordienti, diser-
tissimis verbis enarratum à B. Hie-
ronymo. 3
Perfectam esse Philosophiam, assi-
duam mortis meditationem. 4
De varijs modis, & generibus ven-
tionum, & quodnam eorù sit opti-
mum, auctore Platone. 5
Cur Isaac benedicturus filio suo Esau,
requisiuit ab eo priùs cibatum ex
venatione. 8
Pro spiritualibus bonis acceptis, reddi
debere temporalia, pulchra B. Au-
gustini disputatio. 9
Allegorica Ruperti disputatio in præ-
latos Ecclesiasticos, parum sincerè
beneficia & dignitates Ecclesiasti-
cas dispensantes. 10
Egregia B. Ambrosij documenta &
præcepta in diligendis tractandis-
que filijs, valde parentibus obser-
uanda. 12
Disputatio, quam detestabile sit cri-
men, & atrociter à Deo sæpe vin-
dicatum, filios esse iniuriosos &
contumeliosos aduersus parentes,
de quo præclara traditur Platonis
doctrina, & admodum memorabi-
le exemplum à B. Augustino prodi-
tum. 14
De duplici specie simplicitatis & in-
nocentiæ, ex B. Basilio. 16
Super eo quod Iacob assumpsit habi-

tum Esau, vt benedictionem patris præterperet, quadruplex traditur allegorica expositio, Hyppoliti martyris, Ambrosij, Augustini, & Gregorij. 17

PRIMA DISPUTATIO.

AN peccauerit Iacob, cum indutus vestibus Esau, videri voluit patri suo esse Esau. 20
Iacob nihil in illa simulatione habitus peccasse, communis Patrum ac Theologorum astruitur sententia. 22

Bonam esse & vtilem nonnullam simulationem, & deceptionem in loco, & in tempore, quomodo probet S. Chrysostomus. 23

Disputatio Thostati pro defensione Iacob. 24

De quinque speciebus simulationis à Scoto traditis. 25

De quadruplici specie simulationis & fraudis secundum ipsum Auctorem. 26

SECUNDA DISPUTATIO.

AN sit tolerabilis eorum sententia, qui arbitrantur Iacob esse mentitum patri suo, nec peccasse tamen, quia sit aliquod mendacium inculpabile, & laudabile. 29

Disputatio Platonis, quod omne mendacium sit indecens atque inuile Deo, non tamen hominibus. 29

Exponitur sententia Origenis de mendacio nonnumquam licito. 31

Quid de mendacio senserit Chrysostomus & Cassianus. 32. & 33

Istas opiniones refellit Auctor, tripliciter probans omne mendacium per se esse malum. 35

Ad quem finem & vsum data sit homini facultas loquendi, & instituta sint verba. 36

Quanta virtus sit hominis, esse veracem ex Aristotele, & Pithagora. 37

Disputatio, an obstetrices Aegyptiacæ propter mendacium quod dixerunt, perdiderint mercedem vitæ aternæ, & solùm promeruerint temporalem, vt significat B. Gregorius. 38. vsque ad 42

An mendacium officiosum possit esse meritoriû boni cuiuspiam temporalis apud Deum. 41

Pestilens Darij Persarum Regis de mendacio sententia. 42

TERTIA DISPUTATIO.

AN Iacob sit quidem mentitus, sed quia fecit id ex reuelatione & instinctu Dei, nihil peccauerit, vt quibusdam visum est. 42

Probatur euidenter, Deum, nec auctorem, nec præceptorem nec suaforem mendacij esse posse. 44

QUARTA DISPUTATIO.

AN probanda sit opinio multorum, aientium Iacob esse mentitum, & peccasse venialiter. 45

Præter B. Virginem, de nullo Sanctorum certò dici posse, per totam vitam, eum numquam peccasse venialiter, sententia B. Augustini, & doctrina Tridentini Concilij. 47

QUINTA DISPUTATIO.

DEclaratur & defenditur communis Theologorum sententia, quæ Iacob vindicat ab omni mendacio. 49

Disputa

I N D E X.

- Disputatur, an Iacob iure habere deberet primogenituram Esau, quia eam ille vendiderat ipsi 50. & seq.
- Cur Doctores tantopere conati sunt vindicare Iacob ab omni mendacio. 53
- Soluuntur omnia argumenta eorum, qui probare conati sunt, Iacob mentitum esse, & peccasse venialiter. 54
- Consuetudinem esse Scripturæ, appellare vnum hominem nomine alterius, propter insignem quampiam similitudinem quam gerit illius. 54
- Iacob sine mendacio dixisse: *Ego sum Esau*, dupliciter ostenditur. *ibid.*
- An excusari possit à mendacio Iacob, cum dixit patri suo: *feci sicut præcepisti mihi*: & rursus. *Comede de venatione mea*. 56
- Quinque regulæ ad cognoscendum & iudicandum, quæ sint in Scriptura pro mendaciis habenda, & quæ non. 57
- Cur Isaac tactus maximè iudicio explorare voluit, an qui secum loquebatur, esset Esau. 59
- Cur Deus sit passus decipi Isaac circa benedictionem Iacob, Quæstio Damasi Papæ, & responsio B. Hieronymi. 61
- De variis modis, quibus prophetarum spiritus tangitur, & afficitur, ex B. Gregorio. 62
- Cur voluit Deus, vt Iacob per deceptionem patris, & non apertè ac simpliciter benedictionem paternam obtineret. 63
- De antiquitate moris, vt primariæ personæ pretiosis vestibus induantur. 64
- Consuetudo sacrorum Prophetarum, & sanctorum scriptorum, vt earum rerum vtantur similitudinibus, in quibus vitam exercuerunt. 65
- Super illis verbis Isaac, *Odor filij mei, sicut odor agri pleni*, disputatur qualis sit, & quantæ suauitatis odor agri: & quando terra suauissimè oleat, & super hoc pulcherrima Beati Gregorij & Ambrosij allegorica expositio. 67.68
- Quatuor bonorum genera, per benedictionem Isaac esse promissa Iacob, & posteris eius. 71
- Cur Isaac in benedictione filij sui Iacob, solius meminerit roris, tacens imbres, niues, ac ventos & calorem caelestem. 72
- Quantæ vtilitatis fuerit in terra Palaestina defluxus roris, vt pote in qua non nisi duobus anni temporibus ferè plueret: vnde frequenter in Scriptura nominatur imber temporaneus & serotinus. 72
- Quæ sint bonæ ac fecundæ terræ, & vt vocat scriptura, pinguis, signa. 73
- De mira societate & quasi coniugio quodam cæli ac terræ ad procreanda omnia sublunaria: quod veteres poëtæ per Iouem ac Iunonem figurarunt, sic interpretante B. Augustino. 74
- Multiplex interpretatio allegorica illius benedictionis, quam Isaac contulit in Iacob. 75
- Consuetudo est scripturæ in dandis promissionibus, promittere aliquibus magna quæpiam bona, quæ nõ ipsis, sed multo pòst tempore, aliis præstanda sint, & cur id fiat. 77
- Disputatio Philonis de quadruplici estasi. 77
- Vocabulum Doli, & apud profanos, & apud sacros scriptores indifferenter vsurpari in bonam atque malam partem. 83
- Vtrum benedictio, quam Isaac dedit

I N D E X.

Iacob, putans esse Esau, propter
errorem personæ, cenferi deberet
valida. 84

Quando Idumæi dominati sunt Tu-
dæis. 101

De duplici genere Iratorū hominum
ex Aristotelis sententia. 105

SEPTIMA DISPUTATIO.

Cur Isaac tantopere recusauerit
benedicere Esau. 85

Cur Isaac non poterat benedicere
duobus filijs suis Iacob & Esau,
cū Iacob benedixerit duodecim
filijs suis. 86

Vtrum Abraham benedixerit filio suo
Isaac. 87

Cur antiquitus tanti fieret benedictio
paterna: & an cuiuslibet patris be-
nedictio æqualem vim haberet. 88

OCTAVA DISPUTATIO.

An Moses dicens, lacrymis Esau
permotum Isaac, benedixisse
illi, contraria scripserit B. Paulo
aienti ad Hebræos 12. Esau non
inuenisse pœnitentiæ locum, quan-
quam cum lacrymis inquisisset
eam. 91

An ex ista sententia Pauli posset infer-
ri, posse in hac vita esse peccatum
aliquod impœnitibile, atque irre-
missibile. 92

Quid in Scriptura significet verbum
pœnitere, & vocabulum Pœniten-
tiæ. 94

Qualia fuerint ingenia & mores Idu-
mæorum, ex Iosepho. 96

Egregia disputatio Philonis, quòd im-
probis melius sit eos seruire bonis,
quàm dominari illis: & super ea-
dem re, præclara Ambrosij & Basi-
lij doctrina. 97. 98

Idumæi quandiu permanserint sub
iugo Iudæorum, & quoties illis ser-
uerint. 100

CAPVT XXVIII.

Decem Disputationes.

PRIMA DISPUTATIO.

An locus, in quo Iacob
vidit scalam, fuerit mōs
Moria, in quo postea
ædificatū est templum
Hierosolymitanum, vt
putarunt multi: quos tamen egre-
gè refutat Thostatus. 4

SECUNDA DISPUTATIO.

Cur Iacob & incomitatus, & pe-
des atque omnium ferè rerum
inops missus sit in Mesopotamiam. 10

Quomodo talis profectio Iacob in
Mesopotamiam figura fuerit de-
scensus Filij Dei in terrā, ex B. Au-
gustino. 13

Hoc exemplo paupertatis Iacob pul-
chrè disputat Philo qualis vitæ ra-
tio deceat studiosum virtutis, & sa-
pientiæ. 13

Disputatio allegorica Beati Gregorij
super historia Iacob in itinere dor-
mientis in terra, capite super lapi-
de posito: & quòd nomen somni
tribus modis vsurpetur in Scriptu-
ra. 14

Explicatur copiosè ac diligenter locus
libri Sapientiæ pertinens ad hanc
historiam Iacob. 15

Latinum interpretem verbum Hone-
stare, nonnunquam ponere pro lo-
cupletare & ditare. 16

I N D E X.

TERTIA DISPUTATIO.

- Q**Uæ fuerit propria & primaria significatio eius scalæ, quam vidit in somnijs Iacob. 18
- Quomodo scala illa figura fuerit diuinæ prouidentia. 19
- Simile huius scalæ videri, quod. Poëtae finxerunt de Iouis catena. 19
- Varijs gradibus illius scalæ significari varios diuinæ prouidentia modos pro rerum ipsarum varietate. 20
- Duo illius scalæ latera significabant duas prouidentia Dei proprietates, fortitudinem, & suauitatem: Attingit enim à sine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. 21
- Quomodo mala, quæ cernuntur tam in rebus naturalibus, quam humanis, cohærere queant cum perfectissima Dei prouidentia. 21
- Præclara B. Dionysij de suauitate diuinæ prouidentia sententia. 22
- Administratos diuinæ prouidentia esse Angelos. 23
- Quid ascensus & descensus Angelorum per scalam significaret. 23
- Dominus in culmine scalæ innixus ei, quid significaret. 25
- An prouidentia mundi à solo Deo proueniat, an ex alijs quoque rebus. 26
- Falsa Platoniorum de prouidentia mundi opinio refellitur. 26
- Quomodo visio illius scalæ, præter generalem significationem diuinæ prouidentia, propriè pertineret ad Eru-
ditionem, & consolationem, & confirmationem ipsius Iacob. 27

QUARTA DISPUTATIO.

DE duabus allegoricis interpretationibus illius scalæ; quarum

altera pertinet ad incarnationem filij Dei, altera ad Christi Ecclesiam. 29

Scala illa figura fuit generationis, siue genealogia Christi Domini, quam Matthæus & Lucas descriperunt: Cuius scalæ gradus, fuerunt generationes & personæ in Christi genealogia memoratæ. Latera scalæ, quibus infixi tenentur gradus, sunt Dei misericordia & veritas. Inferior scalæ pars hærens in terra, & superior attingens cælum, præfigurabant duas Christi naturas, diuinam & humanam. Deus fastigio scalæ innixus, significabat diuinitatem humanitati unitam. Angeli ascendentes, erant qui ferebant ad Deum preces & desideria Patriarcharum & Prophetarum de aduentu Messia: descendentes Angeli erant, qui oracula Dei deferebant ad homines, pertinentia ad Christi mysteria. 29

Quemadmodum S. Augustinus eandem scalæ allegoriam paulò diuersius, sed doctè interpretetur. 30

Allegoriam scalæ pertinentem ad Christi Ecclesiam, quemadmodum tractet & explicet Caietanus. 32

QUINTA DISPUTATIO.

DE Tropologica illius scalæ interpretatione, secundum quam ostenditur scalam illam fuisse figuram Euangelicæ perfectionis, & disciplinae religiosæ. 32

Cur disciplina religiosa assimiletur scalæ. Ibidem.

Duo latera huius scalæ, esse fidem & opera: siue verbum Dei, & sacramenta: siue duo illa moralis Philosophia præcipua capita, sustine, & abstine. Gradus scalæ, esse
varias

I N D E X.

varias gratiarum & virtutum species, siue tria genera studentium virtuti, & Deo seruientium, Incipientes dico, Proficientes, & Perfectos. 32

Angelorum per scalam ascensus & descensus, denotabat duplicem Sanctorum in terris vitam, Contemplatiuam, & Actiuam. Neque est visus in illa scala angelus quisquam aut residens, aut subsistens: quod in studio vitæ perfectæ necesse sit aut proficere, aut deficere, vt pulchre ostendit S. Bernardus. 33

Latera scalæ, facit Sanctus Bernardus asperitatem vitæ, & humilitatem mentis. Cur autem spiritualis disciplina comparetur ascensui per gradus, scalæ egregie declarat B. Bernardus. 34

Sicut primus ascensus illius scalæ erat recessus à terra, ita primus gradus disciplinæ virtutis, est declinare à vitiis & cupiditatibus terrenis, & hoc disertè docet Basilius. 35-36.

Traduntur ab Auctore decem gradus scalæ spiritualis, per quos ascendendo, peruenitur ad culmen perfectionis euangelicæ, ac religiois. 37. & sequentibus.

S E X T A D I S P V T A T I O.

EXponuntur & perpenduntur eiusdem scalæ interpretationes, à Philone traditæ. 38

Scala Iacob instabilitatem & vicissitudinem significabat rerum humanarum: & in huius rei Symbolum Pyttacus scalam in templis dicitur donarij loco, vt imago esset volubilitatis fortunæ. 41

Cum Deus sit vbique locorum, cur certa quædam loca proprie Deo sacrata sint, & in veteri & in nouo

testamento. 42

De differentia cognitionis Dei per fidem, à cognitione Dei per donum contemplationis, pulchra disputatio B. Gregorij. 43

Quod dixit Iacob, *Verè Dominus est in loco isto, & non est alius hic nisi domus Dei, & porta Cali*: præclare docet S. Bernardus id multo iustius & congruentius in sacra Christianorum templa dici posse. 46

S E P T I M A D I S P V T A T I O.

SVper eo quod fecit Iacob erigendo lapidem in titulum, & vngendo ipsum. 49

Quatuor significationes in scriptura huius vocis, Titulus. 49

O C T A V A D I S P V T A T I O.

AN rectè fecerit Iacob: oleo lapidem vngendo, & an talis vntio fuerit apud Ethnicos vsitata. 51

De duplici oleo sacro, cuius est in Ecclesia vsus. 51

Exponuntur octo proprietates Olei propter quas tam frequens & varius est in rebus sacris Olei vsus, fuitque olim in veteri Testamento. 54.

N O N A D I S P V T A T I O.

AN Bethel, & Luza fuerint duæ vrbes, loco & situ distinctæ. 56

S. Hieronymus mutauit sententiam de tribu, in qua erat vrbs Bethel. 56

Excutitur opinio Andreæ Masij de vrbe Bethel. 57

Sententia Auctoris de vrbe Bethel. 59

Cur

Cur Bethel dicta fit posterioribus tēporibus Bethauen; & quando id nomen fuerit impositum: & an reuera fuerit aliquis locus Bethauen, distinctus à Bethel. 60

DECIMA DISPUTATIO.

AN votum quod Iacob fecit Deo fit vsquequaque laudabile: super qua re tractantur quatuor quæstiones. 61

Quot modis sumatur in Scriptura nomen Panis ex sententia B. Gregorij. 65

Multis Ethnicorum testimonijs probatur, mediocritatem facultatum, esse homini tutiorem, & meliorem. 66. 67

CAPVT XXIX.

Sex Disputationes.

PRIMA DISPUTATIO.

AN Iacob honestè ac decore fecit, in publico Rachelem osculando. 1

De sex osculorum generibus in Scriptura traditis. 2

Quas partes corporis osculari mos fuerit olim, & cur. 4

De tribus generibus hominum in Ecclesia Christi, pulchra disputatio Sancti Augustini. 6

Antiquitus molere frumenta, opus erat vilissimarum mulierum. 7

Qualem sententiam habet Hebraismus ille frequens in Scriptura, Os meum, & caro mea, & quid significet cato, & sanguis, & communicare carni, & sanguini. 8

De duplici genere lippitudinis, aucto-

re Celfo: & pulchra disputatio Sancti Gregorij de lippitudine & albugine spirituali. 10

SECUNDA DISPUTATIO.

DEclaratur mos antiquus contrahendi matrimonia per coemptionem, vt vir & mulier se inuicem emerent. 11

Quomodo Latinus Interpres nonnunquam posuerit verbum fodere pro emere. 12

Varia quondam Gentium consuetudo circa dotes matrimoniales. 13

Quando fuerit confectum matrimonium inter Iacob, & Rachel initio prioris septennij, an in fine. 15

Pulchra disputatio allegorica Ruperti quod seruitus Iacob pro habenda vxore Rachel, figura fuerit Christi & Ecclesie eius sponsæ. 16

TERTIA DISPUTATIO.

Vtrum amor, quo Iacob tantopere dilexit Rachelem, fuerit immoderatus, atque culpabilis. 16

Quomodo septem anni seruitutis videbantur pauci dies ipsi Iacob pro amoris magnitudine: cum ingens atque vehemens amor, sit impatiens moræ. 17

An pulchritudo corporalis, sit verum bonum atque expetendum. 16

Coniuualis nuptiarum celebritas, quam fuerit apud veteres tam Ethnicos, quam ex populo Dei, solemnais. 12

Describitur magnificentia nuptialis conuiuij Alexandri Magni, & principum eius. 22

Quemadmodum Plato minuerit sumptus nuptialium conuiuiorum. 22

Cur mos erat apud Veteres, sponsam

vespere in domum viri ducere. 23
 An Lia peccauerit, ingrediens ad Iacob, cuius se sciebat non esse uxorem: & quàm multiplex & graue fuerit peccatum Laban, id iubentis facere Liam. 24. 25

QVARTA DISPVATIO.

QUÏ fieri poterit vt Iacob per totam noctem nullo modo cognouerit Liam, discernens eam à Rachele. 26

An excusatio Laban petita ex consuetudine illius regionis, in qua maiores filias oportebat prius dare nuptui quàm minores, fuerit probabilis. 27

Quot dies antiquitus duraret celebritas nuptiarum. 29

QVINTA DISPVATIO.

AN tetragamia Iacob fuerit licita, & honesta. 30

An polygamia sit contra naturam. 32

Tribus modis dici posse concubitum carnalem esse contra naturam. 32

SEXTA DISPVATIO.

AN vnus feminae cum multis viris carnalis coniunctio, fuerit aliquando licita & honesta. 35

Probatur octo rationibus, coniugium vnus feminae cum multis viris nunquam fuisse licitum. 35

Allegoria S. Augustini, & Gregorij, & Ruperti super coniugio Iacob cum duabus sororibus. 36

CAPVT XXX.

Quatuor Disputationes.

Riplex genus & ratio zeli. 1

Quæ sint causæ sterilitatis mulierum secundum Aristotelem. 4

De quatuor clauibus, quas Hebræi philosophantur solum Deum habere. 5

Etiã ethnici, & in primis Plato, agnouit fecunditatem muliebrem, & generationem liberorum, vt singulare Dei munus, ei maximè ferri acceptum oportere. 6

Ridicula Romanarum mulierum superstitio, vt fecundari possent. 6

In coniugio Iacob cum duabus ancillis, quid lateat mysterij secundum Augustinum & Rupertum. 7

Phrasis illa Hebraica (parere super genua sua) quam habeat sententiam. 8

PRIMA DISPVATIO.

DE virtute & natura Mandragoræ. 9

Descriptio Mandragoræ, & virtutum, & effectuum eius, ex Dioscoride. 9

Quid Plinius de Mandragora tradiderit, & cum Plinius & Dioscorides eadem multifariam tradant, disputatur, vtrum Plinius sumpserit ex Dioscoride. 10

Quid de Mandragora prodiderint Galenus, & Auicenna. 10

Mira tradidisse S. Epiphanium de virtute Mandragoræ in Elephantis. 11

II
 Quid nam B. Augustinus compertum habue

INDEX.

habuerit de Mandragora. 11
 Suidæ, & Rhodogini; & Matthioli de
 Mandragora opinio. 12. & 13
 Cur Pythagoras Mandragoram voca-
 uerit Antropomorphon. 13
 Sententia Oleastri de Mandragora,
 minimè probanda. 14
 De Mádragora opinio Rabbinorum,
 & Francisci Georgij & Sixti Se-
 nensis. 14
 Auctoris sententia de Mandragora,
 quinque propositionibus compre-
 hensa & explicata. 15
 Mandragoram per se non conducere
 mulierum fœcunditati: posse tamen
 per accidens multum prodesse. 17.
 & 18
 Quæ sit vera natura, & proprietas, &
 virtus, & effectus Mandragoræ. 19
 Quomodo Iacob plenè satisfacere
 potuerit quatuor vxoribus in red-
 dendo debito. 21, 22
 Tempus Natiuitatis Ioseph bene co-
 gnitum, quasi quædam Clavis est,
 ad totius propemodum Chrono-
 logiæ Iacob notitiam aperiendam.
 24
 Quanta in gratia sit apud Deum vir
 bonus. 25
 Cyri apud Xenophontem obseruanda
 sententia, fieri non posse, vt domus
 illa bene administraretur, quæ im-
 probis vtatur seruis. 25
 An verbum Augurandi sit omnino
 profanum; & à tractatione rerum
 sacrarum plenè remouendum, ex
 Origene, Theodoro, & Augusti-
 no. 26
 Quid significaret apud veteres, Ho-
 mo boni pedis. 27
 Quid nomine Domus significetur in
 Scriptura, & apud Aristotelem, &
 Xenophontem. 28
 Pulchra Ruperti allegoria super eo,
 quod dixit Iacob: *Iustum est vt ali-*

quando provideam domui meæ. 28
 Quæ sit germana sententia illorum
 verborum, Respondebit mihi cras
 iustitia mea. Et quòd, Respondere,
 idem valet in Scriptura, atque red-
 dere cuiquam quod meritum, &
 debitum est. 35

SECUNDA DISPUTATIO.

AN laudari possit iustitia Iacob in
 eo quod egit cum Laban, per il-
 lud diuersicolorum virgarum in-
 uentum, multo fœcundiorum fa-
 ciendo gregem suum. 38. & seq.
 Super illis verbis: *Cunctum autem gre-
 gem unicolorem tradidit in manu fi-
 liorum suorum:* Disceptatio cum per
 multis Hebraisantibus in defensio-
 nem Latinæ lectionis: quæ est hoc
 loco. 42

TERTIA DISPUTATIO.

AN quod fecit Iacob, vt ad virga-
 rum multicolorum obtutum, pe-
 cudes generarent versicolores fœc-
 tus, id fuerit miraculum diuinæ om-
 nipotentia, an effectus, & opus na-
 turæ. 47
 Intentus aspectus in aliquod illustre
 obiectum, aut vehemens imagina-
 tio, quantam vim habeat in corpus
 humanum, & in ea, quæ in ipso sunt, &
 super hac re memorabile refertur
 exemplum, & lepidissimi versus
 Thomæ Mori martyris. 51
 Quod factum est in pecudibus Iacob
 ex aspectu virgarum, id fuisse sim-
 pliciter naturale; secundum quid
 autem; minimè. 51

QUARTA DISPUTATIO.

QVÆNAM sit physica ratio,
 quæve causa naturalis, cur pe-
 cudes in obtutu virgarum multi-

colorum concipientes, genuerint
fœtus similes virgarum coloribus.

53

Aquarum potu mutari colorem pec-
cudum, ex Aristotele & Varrone.

53

Egregia Disputatio Marsilij Ficini,
quod anima per vehementem ima-
ginationem vel affectum, habeat
vim de mutandi, varięque efficiendi
corpus nō modo proprium, verum
etiam alienum.

54

Quatenus, & in quibus, imaginatio
vehemens possit corpus mutare,
ex S. Thoma.

56

Quam rationem tradat Thoſtatus,
cur vehemēs imaginatio generan-
tis fœtum similem faciat rei ima-
ginatę.

Super eadem ista re docta Francisci
Vallesij disputatio.

58

Quando maximē imaginatio gener-
antis, fœtum afficiat, & cur id ra-
rō contingat.

59

Quis dicatur primi temporis con-
ceptus ouium, & quis serotinus.

61

Super hac historia de virgis positis à
Iacob, commemoratur pulcherri-
ma beati Gregorij Disputatio alle-
gorica.

63

De obseruatione, & cautione adhi-
benda in exponendis sacris libris
nunc secundum historiam, & aliās
secundum mysterium, perutile do-
cumentum B. Gregorij.

63

CAPVT XXXI.

VNA DISPUTATIO.

Vid significet illud quod
dixit Iacob, *Mirauit mer-
cedem meam decem vici-
bus.*

DISPUTATIO!

Super furto idolorum Labā, facto
à Rachele.

Quid significet vox Seraphin satis
frequens in Scriptura.

Historia quam refert Thoſtatus de
capite per artem necromantię fa-
cto ab Alberto magno, quod red-
debat responsa consulentibus; & à
B. Thoma Aquinate, discipulo eius
contractum est.

Quo animo Rachel furata sit Idola
patris sui: & an ipsa tunc coleret
idola, disputatio inter auctores. 5.
& 8.

Solere Scripturam appellare nonnun-
quam aliquid tale, non quia tale
sit, sed quia videatur, & putetur ta-
le.

Disceptatio Catherini aduersus Cai-
etanum, an Rachel fuerit tunc in-
fidelis: & an coniugium inter fide-
lem & infidelem, sit vetitum iure
naturę: & defenditur Caietanus. 9.
vsque ad 12.

Super isto furto Rachelis, allegorica
Beati Gregorij tractatio.

Nomen fratris in Scriptura quatuor
modis accipi.

Cur Deus in Scriptura saepe dicatur
timor & terror hominis.

Deus dicitur in Scriptura aliquando
esse talis non propriē, sed vel effe-
ctiue, vt cum dicitur esse lux & sa-
lus hominis: vel obiectiue, vt cum
dicitur esse spes & patientia, & ex-
pectatio hominis.

Disceptatio amœna & erudita super
monte Galaad.

16. & seq.

CAPVT XXXII.

QVINQVE DISPVTATIONES.

ETVS sententia Patrum, quod suum quæque Gens Angelum habeat præfidein, unde sit petita

3
Obseruatio de vsu comparatiui apud Hebræos. 4

Duodecim variæ significationes præpositionis (in) vsitata in Scriptura. 5

Cur Iacob tantopere timuerit fratrem suum Esau. 6

Epicteti præclara Disputatio, quatenus sapienti timor, citra culpam, accedere queat. 9

De fluuiio vel torrente Iaboch. 10

PRIMA DISPVTATIO.

AN qui luctatus est cum Iacob, fuerit Angelus an filius Dei. II.

Tractatur opinio multorum veterum Patrum aientium eos, qui apparuerunt Sanctis in veteri testamento, non fuisse propriè Angelos, sed filium Dei; quæ ramen refellitur ab Auctore. 12. & 13

Eum, qui luctatus est cum Iacob, fuisse Angelum, non autem filium Dei. 14

Qui apparuit in Rubo Moyfi, non Deus, sed Angelus propriè fuit. 14

Egregia B. Gregorij disputatio, cur qui apparuerunt Patribus, aliquando dicantur Angeli, interdum autem Deus. 15

Eum, qui apparuit in môte Sina Moyfi

fuisse Angelum. 16
Notabilis sententia & doctrina beati Dionysij Areopagitæ, Omnes visiones & reuelationes ante Christi aduentum quibuscunque Patribus factas, eas non fuisse immediatè à Deo profecta, sed opera, & ministerio Angelorum peractas. 17

SECUNDA DISPVTATIO.

AN lucta illa Iacob fuerit corporalis, an spiritualis: & an cum Angelo bono, an cum diabolo. 20
De antiquitate certaminis luctæ apud veteres, & in eo, de vsu arenæ Nili.

20
Origenes, & B. Hieronymus, putarunt Iacob fuisse luctatum cum malo Angelo. 21. & 22

De variis studiis & moribus Dæmonum, quibusdam seruientibus amoribus, & rebus amatoriis: aliis iras & furores, & bella commouentibus, & inter homines odia concitantibus ex B. Hieronymo. 21

Figmentum Hebræorum, Diabolum in specie Esau, luctatum esse cum Iacob. 22

Probatur luctam illam Iacob fuisse corporalem, & cum bono Angelo. 23. & seq.

Verbum, *Dirigere*, quid significet in Scriptura. 26

TERTIA DISPVTATIO.

QVomodo intelligendum sit Angelum non potuisse luctando superare sanctum Iacob. 27

An quod Angelus non posset in lucta superare Iacob, fuerit fictio quædam & simulatio Angeli, an vera impotentia. 28

- Tractatur quæstio de neruo fœmoris
Iacob percusso ab Angelo. 30
Quandiu claudicatio Iacob, ex per-
cusso neruo durauerit. 32

QVARTA DISPVATIO.

DE allegorico & tropologico il-
lius lucte Iacob cum Angelo tra-
ctatu, ex Philone, & B. Augustino.
33.34

De tribus gradibus hominum cogno-
scentium Deum, pulchra disputa-
tio ex Philone. 33

Super eadem lucta, eximia disputatio
S. Gregorij tropologica. 36

In exercitio vitæ contemplatiuæ, quã-
to magis spiritus eleuatur & vege-
tatur, tanto magis carnem deprimi
& debilitari. 36

Mirabilem in exercitio contemplatio-
nis sentiri vicissitudinem proficien-
di & deficienti, ex B. Gregorio.
37

De Contemplationis dulcedine, & ef-
ficacitate. 37

Cur Angelus properabat discedere à
Iacob, ascendente Aurora. 39

Non eandem esse rationem imponen-
di nomina Angelis, quæ est neces-
saria in hominibus. 40

S. Hilarius putauit Angelum illum
cum Iacob luctatum: fuisse Filium
Dei: & super eo mira eius oratio.
41

Quomodo intelligendum sit, quod
dixit Iacob, se vidisse Deum facie
ad faciem. 43

Quid sit in Scriptura videre, vel loqui
facie ad faciem. 43

De abstinentia Iudæorum ab esu ner-
ui, propter neruum Iacob. 45

QVINTA DISPVATIO.

DE germana & propria significa-
tione nominis Israel, quod no-
men impositum fuit Iacob. 46
Variè B. Hieronymum scripisse de in-
terpretatione nominis Israel. 47
Exponitur opinio multorum Patrum,
interpretantium nomen Israel, vi-
rum videntem Deum. 50

CAPVT XXXIII.

VNICA DISPVATIO.

Vibus artibus quibusve
rebus alienati, & irati ho-
mines placari, & concilia-
ri solent. I

De quinque modis exterioris adora-
tionis. 2

An Iacob dicens fratri suo Esau, *Vidi
faciem tuam, quasi viderim vultum
Dei*; de mendacio simul, & de adu-
lacione reprehendendus sit. 3

DISPVATIO.

Super eo quod dicitur, Iacob emis-
se partem agri centum agnis, vbi
pro agnis est Hebræa vox (Chesi-
ta) super qua voce magna est inter
Auctores disceptatio. 12

CAPVT XXXIV.

DVÆ DISPVATIONES.

Vo tempore euenerit rap-
tus Dinæ: & num ante
venditionem Ioseph, an
post. I

Quantum sit malum, mulierem esse
curiosam & vagabundam. 4

Quid sit in Scriptura, loqui ad cor.
5

Super illis verbis, *Conglutinata est anima eius cum ea, tristémque delinuit blanditijs*: Tropologica disputatio B. Gregorij. 6

Probat, dolam, quo vsi sunt filij Iacob cum Sichimitis, fuisse malum, & culpandum, & hoc contra opinionem Hebræorum. 8

Utrum ante legem Mosis illicitum esset Hebræis inire matrimoniū cum incircumcisis. 9

Apud Hebræos, etiam ante legem Mosis fuisse proprias quasdam leges, & ceremonias, ritūsque à Deo traditos; sed litteris & scriptis minimè consignatos. 9

Iosephus Hebræus arguitur infidelitatis in referendo sacras historias. 11

PRIMA DISPVATIO.

Quæ sit Physica ratio & causa, cur tertio die post factam circumcisionem, grauisissimus dolor circumcisis acciderit. 12

SECUNDA DISPVATIO.

AN filij Iacob in faciendo eadem Sichimitarum peccauerint. 14

Latinum Interpretem nonnunquam ponere verbum defendere pro vindicare. 14

Disceptatio, quomodo Iudith laudet Simeon à cæde Sichimitarum, de qua Iacob infra, cap. 49. vehementer eum accusauit. 15. & seq.

Octo vel nouem peccata filiorum Iacob circa eadem Sichimitarum. 18

Egrègia Platonis sententia de modo & mensura in vlciscendo seruanda. 21

Opinio Ruperti aientis Dinam fuisse uxorem Iob, excutitur. 22

CAPVT XXXV.

QVATVOR DISPVATIONES.

AN illis verbis: *Locutus est Deus ad Iacob, fac altare Deo, qui apparuit tibi, quando fugiebas Esau*, significatum fuerit mysterium Trinitatis, vt censet Hilarius. 3

Consuetudo scripturæ & linguæ Hebrææ, vt aliquis de se ipso loquens, tanquam de tertia persona loquatur. 3

Exemplo Iacob doceri nos, quid agere debeamus in rebus aduersis. 5

Quæ fuerint illa Idola, quæ apud suos reperit Iacob. 6

Cur Idola, Iacob appellauerit Deos alienos. 7

Cur Iacob suos iusserit mutare vestimenta. 8

Terebinthi arboris descriptio. 9

Quam mirabiliter Deus hostes populi sui terrore immisso, profligare sit solitus. 12

Super defossione idolorum, quam fecit Iacob, pulchra Ruperti Allegoria. 13

Quomodo Debbora nutrix Rebecca, fuerit in comitatu Iacob, & quàm fuerit annosa. 14

Quid significet apud Auctores nomen Nutrix, & Nutricius, & quanti momenti sit eorum munus ad educationem puerorum, ex Platone & Chryssippo. 15

Cur Moses narrauerit mortem Debboræ, & tacuerit mortem Rebecca, pulchra Ruperti Allegoria. 16

PRIMA DISPVATIO.

DE impositione nominis Israël, & quomodo dicatur hîc fuisse

fuisse impositum nomē Israel, cum id ante decem annos impositū fuisset legatur supra Genesis. 32.19

Mos est Scripturæ, easdem promissiones vel prædictiones, vel res alias semel iam ditas, & commemoratas, postea diuersis temporibus tanquam nouas denuo tradere. 25

SECUNDA DISPVATIO.

Cur Jacob post impositum sibi nomē Israel, frequentius postea appellatus sit nomine Jacob: cum tamen ei dictum fuerit, *Non uocaberis ultra Jacob, sed Israel erit nomen tuum.* 26

Explicatur consuetudo scripturæ dicentis rem quampiam vel personam appellatum iri certo aliquo nomine, quo tamen propriè numquam ferè est appellata. 30

Mos sacræ scripturæ circa verba futuri temporis. 31

An Bethel, quæ nominatur in hoc capite, fuerit Hierusalem, ut placuit Thoſtato. 32.33

TERTIA DISPVATIO.

Super eo, quod dicitur, Jacob uenisse tempore uerno Ephratam. 34

Vicissitudo atque alternatio bonorum & malorum in hac uita, solennis est mortalibus, atque utilis. 38

De causis difficultatum & dolorum, qui mulieribus in pariendo contingunt. 39

Speciosa nomina imponere filijs, curæ fuisse ueteribus. 40

Quid sit uocari filium dexteræ, quod sonat nomen Hebraum Benjamin. 41

QUARTA DISPVATIO.

Disputatio Thoſtati cum Lyrano super origine nominum Ephrata, & Bethleem. 42

Liam aliquāto tempore esse mortuam post obitum Rachelis. 44

Cur Jacob erexerit titulum super sepulcrum Rachelis. 45

Quis locus fuerit Turris Gregis. 46

Cuius ætatis fuerit Ruben, cum uolauit nouercam suam. 47

Cur Benjamin numeretur inter filios Jacob, natos in Mesopotamia, cum natus sit in terra Chanaam. 48

Exponitur Chronologiā totius uitæ Isaac. 50

CAPVT XXXVI.

TRES DISPVATIONES.

Vando primum iuerit Esau habitatum in Monte Seir. 2

PRIMA DISPVATIO.

Vtrum Ana fuerit primus auctor & inuentor generationis mulorum. 3. & sequent.

Anam non fuisse primum inuentorem generationis mulorum: sed eorum generationem ab exordio usque mundi fuisse. 7

Rupertus putauit generationem mulorum esse contra naturam, & ueritatem lege Dei. 7

Probatur generationem mulorum esse secundum naturam. 8

Disputatur utrum miscere inter se animalia diuersa speciei, fuerit propriè contra legem Moſis. 9

I N D E X.

SECUNDA DISPUTATIO.

- A**N B. Iob fuerit ex genere Esau, an ex stirpe Nachor fratris Abraham; super quo tractantur quatuor opiniones. 10
- Prima opinio Hebræorum & S. Hieronymi, fuisse Iob ex stirpe Nachor. 10
- Secunda opinio Rabbinum Salomonis Iob fuisse Chananæum. 10
- Tertia opinio Caietani, aientis nihil certi posse sciri de genere & stirpe Iob. 11
- Quarta opinio est communis veterum & Patrum, Iob fuisse de stirpe Esau. Ita sentit Aristæus, Athanasius, Chrysostomus, Augustinus, Theodoretus, S. Gregorius. 12. & sequentibus.
- Discutitur prima opinio, quæ est Hebræorum, & S. Hieronymi, quod fuerit Iob ex stirpe Nachor. 15
- Examinatur communis sententia Patrum; quod Iob fuerit de stirpe Esau. 16
- Expenditur Scriptura septuaginta Interpretum, quæ est sub finem libri Iob, Vbi traditur ipsum fuisse de genere Esau. 17
- Probatur multis argumentis Iob fuisse de stirpe Esau, in quam sententiam discedit etiam Auctor. 18.19

TERTIA DISPUTATIO.

- D**E tempore in quo vixit Iob. 20
- Seuerus Sulpicius, & Rabbi Salomon, & S. Hieronymus videntur facere eum synchronon, & æqualem Moysi. 21
- Expenditur opinio S. Gregorij aientis floruisse Iob tempore iudicium Hebræi populi. 22

Videtur Aristæus, facere Iob supparem Iacob, dicens eum filiū fuisse Esau: idemque sentire videtur quodam loco S. Hieronymus. 20

Auctor putat Iob fuisse circa id tempus, quo Iacob cum omni familia sua descendit in Ægyptum. 23

Iob vixisse annos ducentos decem & septem: & peruenisse vsque ad ætatem Moysi: immo post eius ortum vixisse octoginta duos annos. 23

CAPVT XXXVII.

NOVEM DISPUTATIONES.

Ræconium Sancti Ioseph ex B. Ambrosio, & ab ipso Auctore. 1

Cur de solo Ioseph omnium filiorum Iacob Moyses tam copiosè, & accuratè scripsit. 2

PRIMA DISPUTATIO.

DE dissonantia, quæ est inter Latinam, & Græcam lectionem super ætate Ioseph. 4

Cur tam diligenter Moyses exposuerit ætatem Ioseph. 8

SECUNDA DISPUTATIO.

Quodnam fuerit crimen illud pessimum, de quo Ioseph accusauit fratres suos. 10.12

Ioseph rectè ac laudabiliter accusasse fratres suos apud patrem. 16

Quando & cur omittenda sit fraterna correctio aliquorum. 17

TERTIA DISPUTATIO.

AN principalis causa cur Iacob præ cæteris filijs diligeret Ioseph.

Ioseph, fuerit quoddam eum in senectute genuisset. 18
 An verè dictum sit, Ioseph fuisse natum in senectute patris sui. 19
 Cur filij nati in senectute, cariores sint parentibus. 20
 Qualis fuerit tunica illa polymita Ioseph. 26. & sequent.
 Phionis allegoria super veste polymita Ioseph. 28
 B. Gregorij super eadem veste, tropologica expositio. 29

QUARTA DISPUTATIO.

DE inuidia fratrum Ioseph aduersus ipsum. 30
 Quantum bonum sit fraterna beneuolentia, & concordia. 30
 Cur inter fratres & amicos interdum atrociora, quàm inter extraneos odia excitentur secundum Aristotelem. 31
 Quatuordecim proprietates Inuidorum. 32. & sequent.
 Inuidiam similem esse Ophthalmiæ: Inter bruta, odia esse posse, non autem inuidiam: odium aliquando iustum esse posse, inuidiam nunquam: nimio prosperitatis excessu, obrui inuidiã: Inuidos odisse etiam suos benefactores, pulchra Basilij oratio: Inuidi tormentum, esse prosperitatem aliorum; solatium verò, calamitatem, & miseriam: Inuidos sæpe multum prodesse his, quibus inuident: Quantum inuidia noceat inuidenti, egregia Basilij disputatio: Inuidiæ comitem & pedissequam esse multiformem simulationem: Inuidia & animum & corpus hominis notabiliter scædari & affligi: Remedium Inuidiæ esse contemptum honorum temporalium, pulchra disputatio Gregorij & Basilij. 33. & sequent.

Somnia Ioseph, quid præfigurauerint de Christo. 42
 An Ioseph narrando somnia sua, quæ gloriam eius præsignabât, peccauerit per inanem gloriam, breuis Disputatio. 43. 44

QUINTA DISPUTATIO.

AN cùm Ioseph narrauit somnia sua, tunc uiueret mater eius Rachel: & quando eum pater, & mater eius adorauerint. 45. & seq.
 Disputatio B. Gregorij de sex causis somniorum. 53
 Excutitur opinio S. Ambrosij, qui excusare videtur peccatum filiorum Iacob aduersus Ioseph. 59
 Dissensionem malorum hominum inter se, non parum aliquando prodesse bonis uiris. 62
 Egregia oratio Ruben ad fratres pro liberatione Ioseph, quam refert Iosephus. 63
 Ab exordio vsque mundi, suam cuique Sanctorum fuisse crucem. 64
 Qualis fuerit cisterna, in quam demissus est Ioseph. 64
 De Gente & regione Ismaëliitarum. 67

SEXTA DISPUTATIO.

AN Ioseph venditus sit Madianitis, an Ismaëlitis, an utrisque simul. 71. & sequent.
 Cur Ismaëlitæ, & Madianitæ, dicti sint Arabes, siue Æthiopes. 73

SEPTIMA DISPUTATIO.

DE pretio, quo Ioseph venditus est: an argenteis vel aureis: & an viginti quinque, vel triginta venditus sit. 75
 Examinatur sententia Iosephi tradentis 75

I N D E X.

ris Ioseph esse venditum viginti
minis : & de diuersitate drachmæ,
& minæ , secundum varios aucto-
res. 76

An vera sit Hebræorum opinio , Io-
seph ter esse venditum. 77

Iustinum historicum narrando histo-
riam Ioseph, tripliciter errasse. 38

Præclara oratio Ruben, cum reuersus
ad cisternam nõ inuenit ibi Ioseph,
auctore Philone. 79

Noua, & mira, sed minimè probabilis
opinio Ruperti discutitur. 83

An Iacob aliquando reprehenderit fi-
lios de eo quod fecerant de Ioseph.
84

Oratio Iacob deplorantis interitum, vt
putabat, Ioseph, auctore Philone. 85

Vestis occisi Iulij Cæsaris, quantum
in furore concitauerit populum
Romanum. 86

Sicissio vestium quid apud Hebræos
denotaret: & quod idem mos scin-
dendi vestes fuerit apud Persas,
auctore Herodoto. 87

Quanam Gentes olim, & quam ob
causam induebantur sacco, siue ci-
licio. 88

Profusionem lacrymarum, non leue
doloris esse leuamentum, pulchra
disputatio S. Basilij. 90. 91

OCTAVA DISPUTATIO.

SVper Hebræa voce (Sceol) quam
Latinus Interpres Infernum, &
Inferos reddere solet: an ea vox in
Scriptura nunquam significet lo-
cum inferorum vbi detinentur ani-
mæ; sed tantummodò fossam &
sepulchrum cadauerum, vt putant
Hebræi, & quidam Christianorum
nimis Hebraizantium. Et præterea
Caietanus, Pagninus, Vatablus, Al-
binus, Eugubinus, Sed ante omnes,

nostri temporis Hæretici. 92. &
sequent.

Probatum multis rationibus, & aucto-
ritate Septuaginta interpretum, &
Paraphrasis Chaldaicæ, & Sancto-
rum Patrum, multorumque aucto-
rum, & compluribus Scripturæ tes-
timonijs, vocem (Sceol) siue (In-
fernus) sæpenumerò in Scriptura
significare solere locum inferorum,
vbi detinentur animæ defuncto-
rum. 96. & seq.

Disputatur an in Scriptura nomen
Animæ nonnunquã significet cor-
pus, siue cadauer, vt quidam malè
docti opinati sunt. 102

Egregia disputatio Genebrardi in
Hæreticos nostri temporis, super
illis verbis Psalmi 15. *Non dere-
linques animam meam in inferno.*
103

NONA DISPUTATIO.

DE Phutiphare, Eunucho & magi-
stro militum, qui emit Ioseph.
108

Quomodo ille Eunuchus esse potue-
rit, cum habuerit vxorem, & filiam.
109

De varijs generibus Eunuchorum, &
de duplici sine castrandi homines.
110

Sententia Pauli Æginetæ de varijs mo-
dis eunuchizandi homines. 110

Quãdo fuerit origo Eunuchismi. 110

Exponuntur octo Eunuchorum olim
apud Principes munera & mini-
steria. 111

Eunuchos non carere sensu & libidi-
ne voluptatis veneræ, S. Augustini
disputatio. 112

An ille Phutiphar emptor Iosephi
fuerit Magister militum, an Præfe-
ctus Coquorum Pharaonis. 114

I N D E X.

Super isto Phutiphare emptore Ioseph, pulcherrima Philonis allegorica disputatio.
 Super eadem re tractatus allegoricus & tropologicus S. Ambrosij. 119.
 120

CAPVT XXXVIII.

Sex disputationes.

PRIMA DISPUTATIO.

QUOD narrat Moses hoc capite de coniugio Iudæ cum Chananaea muliere; & item de incestu eius cum nuru sua Thamar, quo tempore contigerit; num ante, an post venditionem Ioseph. 2. & seq.
 Quantum temporis interfluxerit inter venditionem Ioseph, & ingressum Iacob in Ægyptum. 2

SECUNDA DISPUTATIO.

SUPER illis verbis: *Fuit Her primogenitus Iudæ nequam in conspectu Domini, & ideo ab eo occisus est.* 9. & sequentibus.
 Quodnam fuerit peccatum Her. An quod dicitur Mollicies, & immundicia: & quomodo tale peccatum vocetur contra naturam: & de varijs modis peccandi contra naturam, à B. Thoma expositis. 9. & 10

TERTIA DISPUTATIO.

HER peccasse quinque modis. 11
 Quid sit illud tam frequens in Scriptura, *In conspectu Dei, vel, coram Deo.* 12
 Qualis mulier fuerit illa Thamar, ex Philone. 13

De peccato alterius filij Iudæ qui dicitus est Onan. 14
 De lege siue more antiquo, vt vxor defuncti viri sine liberis, nuberet fratribus eius. 14. 15
 Vter fratrum peior fuerit, Her, an Onan, disputatur. 17
 An fabula de ortu Erichthonij originem habuerit ex sacra Historia Onan. 19

QUARTA DISPUTATIO.

DE peccato concubitus Iudæ cum nuru sua Thamar. 20
 Quomodo intelligendum sit Thamar fuisse iustiore[m] quam Iudam. 21.
 Egregia disputatio S. Augustini, quod Thamar quærendo concubitus Iudæ, licet tantum cupiditate prolis, multum tamen peccauerit. 23
 Etiam per mala hominum facta prophetari & significari futura bona olim gerenda. 24
 Discutitur opinio Sancti Ambrosij, & Chrysostomi, quid significare videntur Thamar & Iudam non peccasse. 26

QUINTA DISPUTATIO.

AN iusta fuerit sententia Iudæ damnantis ipsam Thamar pœna ignis. 30
 An Iudas legitimam potestatem habuerit damnandi & puniendi Thamar. 30
 Cur Thamar propter fornicationem, cuius accusata fuerat apud Iudam, damnata sit ab eo pœna combustionis. 31
 Futilis & falsa traditio Hebræorum reiiicitur, qui Thamar dixerunt fuisse filiam Sacerdotis Melchisedech. 31
 An

An crimen illud Thamar, de quo accusabatur, possit appellari adulterium. 32

An fuerit iniquum, damnare Thamar vna cū filio quem vtero gerebat. 35

Explicatur Romanorum Atheniensium, Ægyptiorum lex, de supplicio mulieris grauidæ deferendo vsque ad partum eius. 36

Quid in Scriptura significet coccum, & vermiculus: & ibi lapsus Thofati. 38

SEXTA DISPUTATIO.

DE allegorica expositione generationis Phares, & Zare, ex Ireneo, Chryostomo, Theodoro, Cyrillo, Isidoro, & Ruperto. 40

CAPVT XXXIX.

RVEDITA disputatio de laudibus castitatis Ioseph. 1

Perpenduntur exempla castitatis ab Ethnicis celebrata. 1

Quatuor insignes virtutes Ioseph, ex Ruperto. 2

Luculentum præconium sanctitatis Ioseph, ex S. Augustino. 3

Aristotelis sententia, qualis merces debeatur seruis, & de eorum victu & vestitu. 5

Quo tempore euenerit tentatio illa castitatis Ioseph, id est, quandiu post eius venditionem. 8

Super eo, quod Ioseph dixit Dominæ suæ auersando eius stuprum, pulchra Beati Gregorij moralis disputatio. 13

Plenior oratio Ioseph recusantis stuprum dominæ suæ à Philone oratoria arte egregie composita referatur. 14

Præclara disputatio de tribus quasi vinculis quibus sancti viri tenentur astricti, & cohibentur à peccando. 17. & seq.

Memorabilis oratio B. Basilij de timore diuini Iudicij, quo animus hominis à peccandi cupiditate vehementer reuocatur. 18

Exaggeratio virtutis Ioseph, tam constanter repugnantis libidini Dominæ suæ. 20

Oratio dominæ Ioseph, sollicitantis ipsum ad flagitium, auctore Iosepho. 21

Ingens esse incitabulum libidinis solitudinem, & secretum loci, veterum testimonij ostenditur. 22

Sententia Beati Hieronymi, vel ipsum mulieris tactum, quasi contagiosum, & venenatum quid, esse viro fugiendum. 25

Oratio Ioseph, multis rationibus reuocare conantis Dominam suam à turpi proposito, Auctore Iosepho. 24

Philonis pulchra disputatio allegorica multis valdè vtilibus scatenis documentis, ad ciuilem rerum administrationem pertinentibus, ex hac historia Ioseph deprompta. 25

Eiusdem historię allegorica expositio Ruperti ad Christum & synagogam pertinens. 26

Præconium virtutis Ioseph, ex Sancto Ambrosio. 27

Oratio Dominæ Ioseph accusantis ipsum apud maritum, auctore Iosepho. 28

Cur Dominus Ioseph credens tentatam ab eo fuisse vxoris suæ pudicitiam, non iusserit eum occidi, disputatio Chryostomi. 29

Quid in carcere passus sit Ioseph: & quam vtilis fuerit his, qui erant in carcere, tum exemplo vitę, tum ser-

monibus suis, ex Philone.	30
Super carcere Ioseph allegoria Ruper- ti pertinens ad Christum.	32

tus Crucis patibulo, valdè docta dis-
putatione ostendit Rupertus fuisse
id figuram prædestinationis, &
reprobationis hominum. 14

CAPVT XL.

Vato tempore postquam Ioseph coniectus fuerat in carcerem, interpretatus sit ipse somnia pincernæ & pistoris.	2
De antiquitate ministerij pincernarū, & pistorum.	3
Discuitur opinio S. Augustini, existi- mantis peccasse Ioseph, cum verba illa dicit Pincernæ, <i>Memento mei cum tibi bene fuerit, &c.</i>	5
Defenditur Ioseph à peccato.	5
De antiquitate, & atrocitate: atque ignominia supplicij Crucis.	9
Quam fuerit antiquus apud varias Gentes, & superstitiosus mos cele- brandi diem natalem vel suum, vel aliorum.	10
Cur Ecclesia Christi trium duntaxat diem Natalem celebret, ipsius Chri- sti Domini, & Deiparæ virginis & Ioannis Baptistæ.	11
Super hac historia somniorum pin- cernæ, & pistoris, duplex allegori- ca disputatio: vna Philonis, Politi- ca; altera Ruperi, Theologica.	12
Pulchrè docet Philo, vitam hominum, résque mortalium, esse simillimas somnia.	12
Quemadmodum vir ciuilis, optimus sit Interpres humanorum somnio- rum.	13
Memoratur scitum quoddam Plato- nis dictum, aientis, Hominum spes, somnia esse vigilantium.	12
Quod illorum duorum, qui erant in carcere, alter liberatus sit, & resti- tutus dignitati suæ; alter verò puni-	

CAPVT XLI.

SEX DISPUTATIONES.

Thnicos Scriptorum sapien- tiã Ioseph tribuisse ma- gicis artibus.	3
Cur Ioseph non vltro ex- posuerit somnium Pharaoni, ante- quam ab eo narraretur: sicut Da- niel regi Nabuchodonosor.	4

PRIMA DISPUTATIO.

AN somniū illud Pharaonis fue-
rit propheticum, & ob id ipse
possit vocari propheta. 5
Somnium illud fuisse propheticum,
nec tamen Pharaonem fuisse pro-
phetam, sed interpretem eius Ioseph,
pulchra disputatio ex S. Au-
gustino, Gregorio, & S. Thoma.
5. & seq.
An illa vbertas septennis Ægypti, &
item sterilitas naturaliter, an præter
naturam sic facta. 7. & 8

SECUNDA DISPUTATIO.

CVr Deus non vnum, sed duo
somnia idem significantia mi-
serit Pharaoni. 9
Exponuntur quatuor causæ cur fruges
non purgatæ, sed in spicis & mani-
pulis conditæ, diutius & melius
conseruentur. 10
Quantæ principibus curæ esse debeat
publica annona; & de præfectis
annonæ apud Romanos. 11.
Pro

Procuratio annonæ quantæ Pompeio
magno gloriæ fuerit; & item Tro-
iano. 11

De antiquitate vsus annulorum, sen-
tentia Plinij excutitur. 16

De duplici vsu annulorum. 16

De byssinæ vestis vsu, & aurei torquis.
17

Quenam olim bonorum insignia ho-
minibus bene de se meritis, princi-
pes dare solerent. 18

TERCIA DISPVTATIO.

Quid significet Hebraica dictio
(Abrech) quam Latinus Inter-
pres vertit, (Genu flectere.) 19

Quomodo S. Hieronymus nonnum-
quam discrepet à vulgata translatio-
ne Latina, cuius ipse tamen auctor
creditur. 19

QUARTA DISPVTATIO.

DE nomine illo (Saluator mundi)
quo Ioseph vocatus est à Pha-
raone. 20

QUINTA DISPVTATIO.

AN Phutiphaz focer Ioseph, fuerit
ille ipse, qui emerat eum ab Is-
maëlitis, & in carcerem detruserat.
24. & sequent.

Quenam ciuitas fuerit Heliopolis in
Ægypto: & an Phutiphaz focer Io-
seph, fuerit propriè sacerdos. 27

SEXTA DISPVTATIO.

DE ætate triginta annorum, in qua
erat Ioseph cum est præpositus
Ægypto. 29

Cur Moses explicare voluit ætatem,
in qua erat Ioseph, cum ad tantam
gloriam euectus est. 29

Quenam fuerint clarissima virtutum
Ioseph insignia. 30

Quenam hominis ætas matura & ido-
nea esse incipiat regendo & docen-
do, pulcherrima disputatio B. Gre-
gorij. 31. 32

Egregia Gregorij sententia: Quæ mi-
raculo fiunt, non esse trahenda in
exemplum operationis. 32

CAPVT XLII.

QUATVOR DISPVTATIONES.

VR Ioseph tandiu non fe-
cerit certiore patrem
suum de stata suo in Æ-
gypto, vel dū erat in ser-
uitute, vel postea, cum fuit in prin-
cipatu, præclara disputatio S. Au-
gustini. 1

Ab initio vsque mundi consueuisse
Deum per varias tribulationes ser-
uos suos à peccatis purgare. 1

PRIMA DISPVTATIO.

CVR Ioseph toties fratres suos tum
verbis, tum factis, durè atque
asperè tractauerit. 4

Quemadmodū exemplo Ioseph, Chri-
stiani principes tractare debeant lu-
dæos sibi subiectos, pulchra dispu-
tatio Ruperti. 7

Quomodo Ioseph non fuerit agnitus
à fratribus suis, & ipsos statim ipse
agnouerit. 8

Quod sit munus exploratorum hosti-
lis terræ. 9

Quam sit, naturâ loci, Ægyptus inac-
cessa, & vndique munita. 10

SECUNDA DISPVTATIO.

AN excusari à mendacio possit Io-
seph, cum dixit fratribus suis:
Exploratores estis. 11

Varia

I N D E X.

Variæ expositiones quomodo illa
verba dicens Ioseph non sit men-
titus. 12

TERTIA DISPVATIO.

AN verba illa, quæ dixit Ioseph fra-
tribus suis: *Alioquin per salutem
Pharaonis exploratores estis*, conti-
neant peritium. 15
Egregia B. Thomæ doctrina de dupli-
ci modo iurandi. 17
Cur Ioseph, fratres suos in carcere af-
fixerit tribus diebus, & non pluri-
bus, vel paucioribus. 20
Cur Simeon potius, quàm alius quili-
bet fratrum retentus fuerit à Iose-
pho in Ægypto. 22

QVARTA DISPVATIO.

DE præcipuo quodam effectu Tri-
bulationis, qui est aperire, atque
illuminare oculos animæ: Super il-
lis verbis: *Merito hæc patimur, quia
peccauimus in fratrem nostrum, &c.*
23. & sequentibus.
Quibus rebus in Scriptura celebratis
comparari & assimilari queat Tri-
bulatio. 23
Tribulatio triplicè parit cognitionem,
Dei nostri, & huius mundi. 24
Exponuntur tres modi vocationis ho-
minum ad Deum, secundùm Cas-
sianum: quorum primus est à Deo,
secundus per hominem, tertius ex
necessitate, siue per Tribulationem,
quod genus vocationis est multo
frequentissimum. 25. & 26
Qualem sui cognitionem afferat ho-
mini Tribulatio. 27
Egregia Plinij sententia, qua docet vri-
lem animo esse afflictionem corpo-
ris. 27
Qualem & quam multiplicem huius

mundi notitiam efficiat Tribulatio:
docens vanum esse, & fallacem, &
instabilem & amarum, & prauum.
28. & sequentibus.

Præclara Gregorij sententia de Vani-
tate mundi. 29
De instabilitate mundi. 30
Comparatio mundi cum mari. 30
De amaritudine mundi. 31
Vnde cognoscatur euidenter Mundi
amaritudo. 31
Tria genera malorum quæ vigent præ-
cipuè, maximèque regnant in mun-
do. 33
Pulcherrima similitudo Damasceni
qua insignis stultitia amatorum hu-
ius Mundi arguitur. 34

CAPVT XLIII.

DVÆ DISPVATIONES.

Plchra disputatio B. Gre-
gorij de virtute Discre-
tionis, quæ doctoribus,
& rectoribus aliorum

apprimè necessaria est. 1
Consuetudinem esse Scripturæ, quod
ex alicuius facto sequitur, etiam si
præter eius consilium & volunta-
tem, attribuere nihilominus illi. 4
Cur Iacob dilectum suum Benjamin
non credidit ipsi Ruben, sed Iudæ. 7

PRIMA DISPVATIO.

Super Conuiuio quod fecit Ioseph
fratribus suis. 12
De conuiujs apud veteres Romanos
celebratis quæ vocabantur chari-
stia. 12
Quanta fuerit apud veteres Romanos
erga seniores reuerentia iuniorum
in conuiujs. 13
Cur

I N D E X.

Cur Aegyptij aduersabantur conuiuia
Hebraeorum. 14

Vter mos antiquior fuerit, sedendi ne
an accumbendi in conuiujs. 15

De consuetudine dandi partes conui-
uis, & mittendi etiam absentibus. 16

Quo numero partes datæ fuerint fra-
tribus Ioseph: & de numero fercu-
lorum in conuiujs apud veteres. 17

Vter mos antiquior fuerit in conuiujs,
dandi ne suas cuique conuiuæ par-
tes, an vescendi in commune ex ea-
dem patina. 17

Quomodo intelligendum sit, Benja-
min quinque partibus excessisse
fratres suos: & cur Ioseph ita præ-
tulerit Benjamin alijs fratribus. 19.
& 20

Cùm dicit Scriptura Ioseph & fratres
eius fuisse inebriatos, an talis ebriet-
tas fuerit culpabilis. 22

Verbum inebriandi dupliciter accipi
in Scriptura. 22

SECUNDA DISPUTATIO.

Valdè erudita, & copiosa dispu-
tatio Philonis, an omnis ebriet-
tas sit in vitio, & omnino fugien-
da sapienti. 24

CAPVT XLIIII.

DVÆ DISPUTATIONES.

VR Ioseph furti calumniam
struxerit aduersus Benja-
min, & an in eo peccaue-
rit. 1. & sequent.

Quàm fuerit olim probrosum scypho-
sorum principum furto tollere ex
conuiujs. 3

De antiquitate & honore scyphorum
apud Veteres. 4

PRIMA DISPUTATIO.

Quomodo intelligendum sit Io-
seph augurari solitum in scy-
pho argenteo. 5. & seq.

De duplici significatione vocis Augu-
rari, vel Augurium. 6

Quanta esset Augurii auctoritas apud
Romanos. 6

Cur Aristoteles sternutamentum vo-
cauerit augurale signum. 7

Quemadmodum Aegyptij solerent per
scyphos augurari. 8

De varijs speciebus magiæ: & de su-
perstitiosa quadam diuinatione, vel
potius fabulosa, quæ in fonte Ce-
reris, & Paliscorum exerceri sole-
bat. 8

SECUNDA DISPUTATIO.

AN Ioseph dicens non esse simi-
lem sui in augurandi scientia,
mentitus sit, & se ipsum infama-
uerit: exponuntur octo opiniones.
9. & seq.

Verba illa Ioseph de sua in augurando
scientia, quatuor modis à mendacio
vindicari posse. 16

CAPVT XLV.

RATIO, qua Ioseph mani-
festans se fratribus vsus est,
auctore Philone. Doctè S.

Thomas disputat, cur qui timent,
conticescant. 1

Cur dolentes, clamare soleant; timen-
tes autem, silere, ex Aristotele. 1

An gaudium Aegyptiorum de aduen-
tu fratrum Ioseph fuerit verum, an
simulatum. 4

Quàm sit Aulicis familiaris simula-
E

tio, & dissimulatio. 4
 Quibus rebus vitetur inuidia, & comparetur beneuolentia eorum, quibus cum uiuitur. 5
 Quomodo intelligendū sit illud, quod dixit Pharaο fratribus Ioseph, *Ego dabo uobis omnia bona Aegypti.* 6
 Cur Ioseph abeuntibus fratribus suis dixit, *Ne irascamini in uia.* 8
 Quid sit illud quod dicitur de Iacob, ubi resciuit de uita & gloria filij sui Ioseph. *Renixit spiritus eius.* 9
 Figmentum Hebræorum, propheticum spiritum non manere in hominibus tristibus & dolentibus, sed in latis & alacribus. 12

CAPVT XLVI.

DVÆ DISPVATIONES.

Vctore S. Augustino, quo tempore Iacob intrauit Aegyptum, cœpta est superstitio Aegyptiorum

circa cultum Bouis, qui vocabatur Apis: ubi multa de isto Boue, & superstitutione. 2
 Vnde factum sit, ut Hebræi recens egressi ex Aegypto, caput vituli adorauerit. 2
 Quis locus fuerit, qui uocatur hoc capite puteus iuramenti. 3
 Cur eum locum præcipuè adierit Iacob, ut consuleret Deum de professione sua in Aegyptum. 4
 Quomodo dixit Deus Iacob; *Ego descendam tecum illuc*, cum ipse sit immobilis & ubique locorum. 7
 De antiqua consuetudine claudendi oculos morientibus: & ut id fieret à maximè coniunctis & dilectis morienti. 8. & 9

PRIMA DISPVATIO.

DE nominibus eorum, qui unà cum Iacob intrauerunt Aegyptum. 10
 De quadam discrepantia inter hunc locum & alterum in priori libro Paralipomenon super filijs Simeonis. 10
 Cur inter intrantes Aegyptum numerentur Her, & Onan, filij Iuda, qui multò ante mortui fuerant. 11
 Cur inter intrantes Aegyptum memorentur filij Phares, qui multis post annis nati sunt. 12
 Cur per anticipationem memorentur filij Phares potius, quàm Zare, & Sale. 13
 Quomodo intelligendum sit, triginta tres posteros Iacob ex Lia intrasse Aegyptum. 14
 De discrepantia, quæ uidetur esse inter lectionem Hebraicam, & Latinam à Græca, circa posteros Benjamin. 15
 Cur Septuaginta Interpretes plures enumerarūt posteros Ioseph, quàm habeat Hebraica, & Latina lectio. 16
 Notabilis admiratio & dubitatio S. Augustini super numero posterorum Ioseph, & Benjamin, tradito à Septuaginta Interpretibus. 18
 Quomodo Moses priùs dicat intrasse sexaginta sex Aegyptū, & mox subiungat fuisse eos Septuaginta. 19

SECUNDA DISPVATIO.

DE discrepantia, quæ uidetur esse hoc loco, lectionis Græcæ à Latina & Hebraica; habet enim illa Septuaginta quinque intrasse Aegyptum, cum tamen Latina & Hebraica lectio habeat tantum Septuaginta. 20

Discutitur opinio Eugubini, dampnantis Septuaginta, & reuocantis illum numerum Septuaginta quinque tanquam mendosum. 20

Quam sit absurdum vel S. Stephanū, vel S. Lucam falsam Septuaginta interpretationem, vel in docendo, vel in scribendo esse secutos. 20

Expenditur sententia B. Hieronymi super hac quaestione: & cur Sanctus Lucas sequi maluerit translationem Septuaginta, quam Scripturam Hebraicam. 21

Quid S. Augustinus senserit super illo numero septuaginta quinque, posito à Septuaginta Interpretibus. 22

Auctoris sententia super ista disputatione probantis nullum esse errorem in illo numero Septuaginta quinque. 24

Propriè loquēdo non fuisse nisi sexaginta sex, qui cūm Iacob ingressi sunt Ægyptum. Cūm ergo dicit Moses fuisse septuaginta, id tripliciter exponi, atque intelligi posse. 26

Esse morem Scripturæ, quod propriè conuenit patribus, id etiam filiis Ratione patrum attribueret. 27

Cur Moses inter eos, qui cum Iacob intrarunt Ægyptum, memorauit aliquot nondum tum natos: & cur potius de posteris Benjamin, & Iuda, quàm de posteris Leui, vel aliorum. 28.29

Mirum exemplum numerosa propagationis posterorum ex vno homine viuente. 30

Refelluntur tria insignia errata Manethonis vetusti scriptoris rerum Ægyptiacarum, super Hebræis, qui intrarunt Ægyptum cum Iacob. 30

Cur Ioseph vehementer cupiebat fratres suos haberi pastores ab Ægy-

ptijs. 31

Laus artis & vitæ pastoralis: & de prima origine seruitutis inter homines, ex S. Augustino. 32

Cur Ioseph tantopere cuperet tradi fratribus suis ad habitandum terram Gessem. 33

Cur Ægyptij detestarentur pastores ouium. 35

CAPVT XLVII.

SEX DISPUTATIONES.

VM dicitur Ioseph introduxisse ad Pharaonem extremos quinque fratrum suorum, variè disputatur inter auctores, quid per illud (extremos) intelligere oporteat.

PRIMA DISPUTATIO.

Super illis verbis Iacob, *Dies peregrinationis vitæ meæ centum triginta annorum sunt, parui & mali.* 2

Habitatores terræ vocari in Scriptura non iustos, sed peccatores, ex sententia B. Hieronymi. 2

Cur Iacob suam præcipuè vitam appellauerit peregrinationem. 3

Ex eo quòd Iacob intrans Ægyptum fuit centum triginta annorum, quinque res colligi ad sacrâ Chronologiam pertinentes. 4

Cuius ætatis fuerint fratres Ioseph cūm Iacob venit in Ægyptum. 4

Decem labores & afflictiones Sancti Patriarchæ Iacob. 7

Verè competit in omnes mortales, quod de se dixit Iacob: sunt enim omnium dies pauci & mali: & hic de varijs malorum generibus, quibus vita mortalium obsessa & oppressa est. 7

An terra Ramesse, fuerit eadem at-
que terra Gessen. 8
Non solos Hebræos habitasse in terra
Gessen, sed mixtos Ægyptijs. 8

SECUNDA DISPUTATIO.

DE immunitate sacerdotum Æ-
gypti. 9
Imitandum esse Christianis Principi-
bus exemplum Pharaonis tam re-
uerenter & liberaliter tractantis
sacerdotes; super quo multorum
sententiæ memorantur. 9

Cur sacerdotibus Ægyptiorum data
fuerit immunitas, & victus ex pu-
blico: nempe propter famam pro-
bitatis, & sapientiæ eorum; & ut ex-
pedito ac libero animo rebus sacris
vacarent. 10

Pulchra oratio Cheremontis de præ-
stantia veterum sacerdotum Ægy-
pti, quam refert S. Hieron. 10
Aristoteles facere videtur inuentores
Mathematicarum, Ægypti sacerdo-
tes. 11

Multa Herodorus & Diodorus pro-
diderunt de immunitate & multi-
plici doctrina veterum Ægypti sa-
cerdotum, quem hic memorantur.
11

Memorabilis sententia B. Thomæ ad
commendandam sacerdotum im-
munitatem pertinens. 12

An fuerit iusta lex, quam tulit Ioseph
Ægyptijs, ut quintam partem fru-
gum tributum annui nomine pende-
rent Regi. 13

Egregia B. Gregorij disputatio tropo-
logica super verbis illis, quæ Ioseph
dixit Ægyptijs, *Accipite semi-
na, seruite agros, ut fruges habere possi-
tis.* 14

TERTIA DISPUTATIO.

DE Chronologia totius vitæ S.
Iacob. 15

Quoto anno post diluuium, & post
Orbem conditum natus sit Iacob. 17
Diluuium Ogygis apud Græcos anti-
quissimum, & celebratissimum co-
tigisse eo tempore, quo tempore
Iacob versabatur in Mesopotamia.
17

Animaduersio in Iulium Africanum,
aientem in ætate Mosis contigisse
diluuium Ogygis. 18

In ætate Iacob iogens visum esse dici-
tur in cælo portetum: Stella nam-
que Veneris, visa est mutasse colo-
rem, magnitudinem, figuram, & cur-
sum; sicut auctoritate Varronis co-
firmat S. Augustinus. 19

Mors Iacob quot annis præcesserit
egressum Hebræorum ex Ægypto,
& ortum Mosis. 20

QUARTA DISPUTATIO.

CUt Iacob tam curiosus, & solli-
citus fuerit sepulture corporis sui
in terra Chanaam. 21

Fertur antiquam fuisse traditionem
Sanctis Patriarchis persuasam, mul-
tos de his viris Sanctis, qui sepulti
erant in terra Chanaam, resurre-
cturos fuisse cum Christo: & ideo
Patriarchas illic maximè optasse
sepeliri. 21

Allegorica disputatio B. Augustini su-
per eo, quod Iacob tantopere con-
cupiuit sepeliri corpus suum in ter-
ra Chanaam. 22

QUINTA DISPUTATIO.

AN homini Christiano sepultura
corporis sui, vel aliorum vehe-
menter optanda, & sollicitè curan-
da sit. 23

Celebres aliquot sententiæ illustrium
Auctorum Ethnicorum de non
anxiè curanda sepultura corporis
sui. 24

Si suppetat facultas, non esse negli-
gendam sepulturam defunctorum,
maximè iustorum, erudita disputa-
tio B. Augustini. 26

senfum; vbicumque Græca discre-
pant ab Hebraicis. 37

SEXTA DISPUTATIO.

DE discrepantia lectionis Græcæ
à Latina & Hebraica super illis
verbis extremis huius capituli 47.
*Adorauit Israël Deum, conuersus ad
lectuli caput.* 27

Quid adorauerit Iacob conuersus ad
lectuli caput, quinque expositio-
nes. 28

Cur Iacob petens à filio suo Ioseph
sepeliri corpus suum in terra Cha-
naam, non fuerit contentus sim-
plici promissione eius, sed exegerit
ab eo iusiurandum. 29

Examinatur lectio Græca, quæ sic ha-
bet, *Adorauit Israël summitatem vir-
ga eius.* 30

Quod Iacob adorauerit fastigium vir-
gæ Ioseph, sententia fuit Chryso-
stomi, Theodreti, Adriani Papæ,
& Leontij, imò ipsius B. Pauli. 31.
& 32

Vnde nata sit tanta diuersitas Græcæ
lectionis ab Hebraica & Latina. 32

Excuitur animaduersio S. Hieronymi
in translationem Græcam huius
loci. 33

Iusta reprehensio Eugubini, irreue-
renter indignèque loquentis de Se-
ptuaginta Interpretibus, & de S.
Luca. 34

Auctoris sententia de concilianda le-
ctione Græca cum Latina super hoc
loco. 35

Expenditur documentum quoddam
S. Hieronymi affirmantis Euange-
listas & Apostolos testimonia Scri-
pturæ veteris testamenti, citasse se-
cundùm Hebraicam lectionem &

CAPVT XLVIII.

Duæ Disputationes.

PRIMA DISPUTATIO.

CUR Iacob volens benedi-
cere Ephraim & Manaf-
se, commutauerit manus
super eos in similitudinè

Crucis. 1

Cur inter filios illorù Patriarcharum
ferè posteriores prepositi sunt prio-
ribus: cuius rei quadruplex exponi-
tur ratio mystica. I. & 2

Quinque in Scriptura percelebres
translationes rerù valdè insignium
ab vna persona ad aliam non sine
mysterio. 3

Cur dextera habeatur potior & ho-
norabilior, quàm sinistra, causa na-
turalis ex Aristotele. 4

Octa significationes huius vocis (dex-
tera) in Scriptura notabiles. 5

Apud veteres Persas, auctore Xeno-
phonte, honoratior ducebatur si-
nistra, quàm dextera. 7

Commutatio manuum Iacob super
Ephraim & Manasse, figuram ex-
pressit Sanctæ Crucis: & tunc pri-
mùm præfigurata inuenitur, San-
cta Crux, quantum videlicet ad si-
militudinem, & figuram eius. 8

SECUNDA DISPUTATIO.

QUÆ fuerit illa pars, quam Iacob
extraordinariam dedit filio suo
Ioseph: an ea fuerit vrbs Si-
chem, an pars agri eius, & quomo-
do eam partem Iacob acquisiuerit

I N D E X.

- arcu & gladio, tredecim expositiones. 9. & seq.
- Paraphrasis Chaldaica per arcum & gladium, interpretatur preces & obsecrationes ad Deum: ubi ostenditur preces Sanctorum, rectè appellari Arma. 13
- Probatur partem illam, quam Iacob dedit filio suo Ioseph, non fuisse Urbem Sichem: sed fuisse partem agri, quam ipse ante multos annos emerat à filiis Hemor. 18. 19
- Cur ossa Ioseph sepulta fuerint in parte illa agri, quam emerat Iacob à filiis Hemor. 19
- Cur in scriptura per frequens mentio fiat arcus, & gladij. 20
- Illud, quod dixit Iacob, *in gladio & arcu meo*, si non propriè dixit, sed figuratè ac metaphoricè, tribus id modis exponi posse. 21

CAPVT XLIX.

QUATVORDECIM DISPUTATIONES.

Licet pluribus omissis per errorem fuerit titulus.

PRIMA DISPUTATIO.

N nouissima verba, quæ locutus est Iacob filijs suis, vocari debeant Benedictiones, vt vulgo appellantur; an prophetiæ. 1. & seq.

De veteri quodam libro, qui inscribatur, Testamentum duodecim Prophetarum. 4

De antiquo more, quo patres, appropinquante morte filijs suis benedicere solebant. 4

Utrum humanus animus appropinquante morte, fiat diuiniior & præfagus futurorum. 6

Quale genus prophetiæ fuerit id, quod Iacob prædixit futura filiis suis. 8

SECUNDA DISPUTATIO.

AN in Scriptura, cùm dicuntur, nouissimi dies, per eos intelligere oporteat semper tempus Messia aduentus vel prioris vel posterioris. 8. & seq.

TERTIA DISPUTATIO.

CVM Isidoro Pelusota, qui scriptis prodidit Iacob fuisse diuinitus repente captum obliuione eorum, quæ prædicere volebat de vêturo Messia filijs suis; & alia pro alijs dixisse illis, præter opinionem suam. 10

PRIMA PROPHETIA.

DE RUBEN.

CVR dicatur Ruben esse fortitudo patris sui, & principium doloris eius. 11

De octo prærogatiuis primogenitorum ante Legem Moïsis. 14

Quid significet, Ruben esse effusum sicut aquam. 16

An fuerit contra charitatem, patrem imprecatum esse mala filio suo. 18

Quanta fuerit turpitudine & deformitas peccati Ruben. 19

QUARTA DISPUTATIO.

AN maledicta, quibus Iacob dedit filium suum Ruben, pertineant ad historiam incestus eius cum nouerca sua; an potiùs ad eandem Saluatoris nostri factam à Iudæis, vt contendit probare S. Ambrosius. 20

De

I N D E X.

- De allegorico, & tropologico sensu
huius prophetiæ. 21
Quatuor documenta moralia deprom-
pta ex hac prophetia de Ruben. 24
De multiplici differentia inter aquam
& alios liquores. 26

SECUNDA PROPHETIA,
DE SIMEONE ET LEVI.

- Q**uanta fuerit iniquitas Simeonis
& Leui in cæde Sichimitarum. 26
Quomodo Iacob tantopere inculcet
Simeonem de cæde Sichimitarum,
de qua eum laudare videtur Sancta
femina Iudith. 27
Cur Moses Deuteronomij 33. in bene-
dicendo alijs tribubus, soli tribui
Simeon benedictionem non im-
pertit. 34
Mystica expositio huius prophetiæ
pertinens ad Christum & ad Syna-
gogam. 37
Moralis doctrina de reprimendo ap-
petitu vindictæ, etiam quem zelus
iustitiæ incitat. 38

TERTIA PROPHETIA,
DE IUDA.

- De præstantia & vtilitate huius pro-
phetiæ. 39
De varia interpretatione illarum vocum,
Sceptrum, Dux, & scæmur. 45
Disceptatio de voce (Shiloh) pro qua
Latinus interpres vertit (qui mit-
tendus est.) 46

QUARTA DISPUTATIO.

- Q**uomodo Messias dicatur fuisse
expectatio gentium, cum ipse
esset ignotus Gentibus. 48. & seq.
Mystica explanatio huius prophetiæ

- de Christo, & de Ecclesia, & de
summo Pontifice. 54
Cur Apostoli & prophetæ dicantur
oculi Ecclesiæ pulchriores vino. 64
Cur Pastores, & Doctores Ecclesiæ
comparentur dentibus lacte candi-
dioribus. 61

SEXTA DISPUTATIO.

- Q**uantum temporis effluerit, ex
quo Iacob dedit hoc vaticini-
um usque ad defectionem Iudai-
ci principatus, & usque ad ortum
Christi Domini. 62
De quadriformi regimine populi He-
bræi sub Ducibus, & Iudicibus, &
Regibus, & Pontificibus, & quan-
diu quodlibet istorum durauerit. 63

SEPTIMA DISPUTATIO.

- A**dversus Iudæos impudenter ne-
gantes, concludi ex hac pro-
phetia Iacob, iam venisse Messiam,
64. & sequent.
Discutiuntur sex interpretationes qui-
bus Iudæi conantur obscurare ac
pervertere claram & rectam huius
prophetiæ sententiam. 65. & seq.
An cum dicitur, *Non deficiet sceptrum
de Iuda*, vox sceptrum siue virga,
significet virgam Tribulationis &
oppressionis. 65
An istis verbis significetur, post ad-
uentum Messiæ nunquam defectu-
rum sceptrum in Iuda: non autem
quod nunquam deficiet usque ad
Messiæ aduentum. 66
An etiam nunc in aliquibus regioni-
bus habeat tribus Iuda principatum
in populo Iudaico. 66
An vox (Shiloh) pro qua Latine est,
Qui mittendus est, significet in hoc
loco urbem Shiloh. 68
An

An illud, *Qui mittendus est*, denotet hoc loco regem Nabuchodonosor. 69

An hæc prophetia de tribu Iuda fuerit tantum conditionalis, non autem absoluta & simpliciter certa. 70

Quanto tempore principatus in populo Hebræo fuerit penes proprios eius gentis principes. 72.73

Quot annis tribus Iuda imperium in populo Hebræo tenuerit. 73

OCTAVA DISPUTATIO.

Quomodo veritati huius prophetiæ responderit euentus. 72

Super hac questione exponuntur nouem opiniones: Prima Eusebij Cæsariensis, Diodori, & Hugonis. Secunda B. Cyrilli Alexandrini. Tertia Lyrani, Thostati, & Dionysij Carthusiani. Quarta Genebrardi. Quinta, quorundam Recentiorum. Sexta, Pauli Burgensis, Galatini, Anij & Lucidi. Septima, Caietani. Octaua, Cani. Nona, quam sequitur Auctor, & fuit multorum veterum Patrum. 74. vsque ad 100.

NONA DISPUTATIO.

An Mach. bæi paternum genus duxerint ex tribu Iuda. 81. & sequentibus.

DECIMA DISPUTATIO.

An hæc prophetia possit verè & commodè intelligi & exponi non propriè tantum de tribu Iuda, sed in vniuersum de Gente Iudaica. 92. & sequent.

Si hæc prophetia communiter & vniuersè pertinet ad populum Hebræum, cur ea specialiter applicata

sit tribui Iuda. *ibid.*

Cur nec Christus Dominus, nec Apostoli, nec Euangelistæ vnquam hoc vaticinio Iacob vsi sint: cum eo vaticinio tempus Messia aduētus euidenter demonstratur. 105

QVARTA PROPHETIA
DE ZABVLON.

An vrbs Sidon terminus fuerit fortis Zabulon. 108

Aliquot insignia terræ, quàm possedit tribus Zabulon. 109

Cur maritimæ Gentes, ferè magis sint vitiosæ, quàm mediterraneæ. 110

Allegorica interpretatio huius prophetiæ pertinens ad Ecclesiam Christi. 111

QVINTA PROPHETIA,
DE ISSACHAR.

De amcenitate & abundantia campi Esdrelon, qui erat in tribu Issachar. 114

Expositio mystica huius prophetiæ continens magnæ utilitatis & consolationis seruorum Dei documenta. 119

SEXTA PROPHETIA,
DE DAN.

Sampsonem eodem, quo Hercules, floruisse seculo; maioræque illius fuisse facta, quàm poetarum de hoc mendacia. 121

Cur tribus Dan, vel ipse Sampson comparetur colubro. 123. 124

Illorum verborum Iacob, *Salutare tuum expectabo Domine*, exponuntur octo interpretationes. 125. & seq.

Sampsonem decem rebus fuisse figuram Messia. 129

I N D E X.

VNDECIMA DISPUTATIO.

AN de tribu Dan futurus sit Antichristus: & an hoc vaticinium Iacob sub nomine Dan pertineat ad ipsum Antichristum. 131. & seq.

SEPTIMA PROPHEZIA.
DE GAD.

AN Iephte fuerit de tribu Gad, an de tribu Manasse. 141
Allegorica expositio huius prophetiæ. 142

De more & de causis cur se homines accingere, vel præcingere soleant. 142

Documenta moralia, quæ præbet hæc prophetia. 145

OCTAVA PROPHEZIA.
DE ASER.

Explicatur utilis allegoria huius prophetiæ. 149

NONA PROPHEZIA.
DE NEPTHALIN.

TRiplex expositio huius prophetiæ: & an Barac Iudex Hebræi populi trepidauerit & timoris argui rectè possit in ea, quàm in hostes Hebræorum suscepit expeditione. 150

Allegorica interpretatio huius prophetiæ pertinens ad Christum. 154

DECIMA PROPHEZIA.
DE IOSEPH.

Cur Ioseph dicatur filius accrescens, & cur pulchritudo eius

laudetur à Iacob. 155

Quibus rebus Ioseph figura Christi fuerit. 157

Quomodo intelligendum sit, Ioseph fuisse pastorem, & lapidem. 161

Quomodo cælum, & abyssus causæ sint abundantia rerum, quæ terra nascuntur. 164

Quomodo Christus habuerit benedictionem cæli & abyssi: & de duplici benedictione carnis Christi: & quomodo Christus habuerit benedictionem vuluæ & vberum. 165

De vberibus, & vulua sponsæ Christi, id est, Ecclesiæ. 166

DVODECIMA DISPUTATIO.

SVper illis verbis: *Benedictiones patris tui, confortatae sunt benedictionibus patris eius*, & vtrum Iacob plura & maiora promissa & dona habuerit à Deo, quàm priores Patriarchæ. 167. vsque ad 162.

XI. PROPHEZIA.
DE BENIAMIN.

13. DISPUTATIO.

Cur Benjamin dictus sit à Iacob Lupus rapax, mane comedens prædam, & vespere diuidens spolia: tractantur quinque interpretationes. 178. & seq.

Quemadmodum Sancti Patres hanc prophetiam de Benjamin, pulchrè accommodauerint ad B. Paulum, qui fuit ex ea tribu. 182

De fortitudine bellica Beniamitarum. 185

Cur illi Patriarchæ tantopere concupierint corpora sua post mortem sepeliri in terra Chanaam. 188

14. DISPUTATIO.

Quid sit Apponi ad patres suos; vel congregari ad populum suum, quod in Veteri Testamento dicitur de his qui mortui sunt.

193

An verum sit, quod tradidit Paulus Burgensis, neminem iustorum hominum, qui fuerunt ante Abraham, statim post mortem descendisse re-cta in Limbum, non prius expiatum igne purgatorio. 196

CAPVT L.

PRIMA DISPUTATIO.

DE ratione sepeliendi mortuos apud veteres Ægyptios. 1

An mos fuerit apud veteres Hebræos cadauera condire aromatis. 2

De ratione condiendi cadauera apud Ægyptios ex Herodoto, & Diodoro. 3

Cur Ægyptij defunctorum corpora non cremauerint. 4

Varij mores Gentium in tractandis mortuorum corporibus. 5

De numero dierum, quos condiendis & sepeliendis mortuis impendebant Ægyptij. 6

An Herodotus & Diodorus discordent à Mose super conditura cadauerum apud Ægyptios. 7

SECUNDA DISPUTATIO.

DE more lugendi mortuos apud Ægyptios: & quomodo intel-

ligendum sit Ægyptios per septuaginta dies lugere mortuos consueuisse. 8

Luctum super mortuis, si modicus sit esse laudabilem. 9

De simulato luctu super mortuo, & de Præfatis conductis ad complorandum & eiulandum super mortuum, quatum erat vsus apud Romanos: & vnde mos iste originem habuerit. 10

Quanto tempore lugendi sint mortui, varia Gentium instituta. 11

Quod Hebræi mortem Aaronis & Moïsis triginta diebus fleuerint, vnde id didicerint illi secundum Rupertum. 12

TERTIA DISPUTATIO.

Quomodo intelligendum sit quod dicitur in hoc capite, Iacob fodisse sibi sepulchrum in terra Chanaam. 13

Quid in Scriptura interdum significare soleat verbum fodere. 14

Quænam fuerit area Arad. 15

Cur Hebræi planctum illum septem dierum non potius fecerunt in Hebron, vbi sepeliendum erat corpus Iacob, quàm in area Arad. 16

An laudandus sit apud Christianos Nouendialis luctus mortuorum, dubitatio S. Augustini. 17

QUARTA DISPUTATIO.

DE more sepeliendi mortuos extra vrbes: & vtrum ante Christianos mos fuerit alicubi sepeliendi mortuos intra ciuitates. 18

Refellitur Thostatus, arbitratus ante Christianos nullo tempore nullaque in Gente morem fuisse sepeliendi mortuos intra ciuitates, viuorum

I N D E X.

norumque domicilia. 18
 Moris fuisse apud Græcos sepelire
 mortuos extra vrbes, probatur Pla-
 tonis, & Ciceronis, & Plutarchi
 auctoritate. 19
 Cur in id ferè consenserint Gentes, vt
 extra domicilia viuorum, mortui
 conderentur. 20
 Etiam antiquitus in more fuisse apud
 Ethnicos sepeliri mortuos intra vr-
 bes, & ædes. 21
 De modo sepulturæ Æthiopum. 21
 Licurgum voluisse sepeliri mortuos
 intra ciuitatem, & prope templa.
 22
 Vnde restitudo, vel prauitas eorum,
 quæ ab homine fiunt æstimari de-
 beat. 23
 Arguitur falsitatis atque infidelitatis
 Iosephus in commemoranda sacra
 historia. 26

QVINTA DISPVATIO.
DE Chronologia vitæ Ioseph. 27
 Ioseph breuiorem vitam, quàm
 eius maiores, ac fratres vixisse, &
 cur id ei contigerit. 27
 Quatuor mendacia Iustini historici
 super S. Patriarcha Ioseph. 29
 Cur Ioseph non mandauit fratribus
 suis, vt statim post mortem suam
 corpus suum transferrent in terram
 Chanaam, vt mandauerat Iacob
 de suo corpore. 30
 Quo in loco terræ Chanaam sepulta
 fuerint ossa Ioseph. 31
 An ossa vndecim Patriarcharum sint
 asportata in terram Chanaam, &
 condita in Sichem. 32
 De sepultura corporis Ioseph. 33
 Fabula Hebræorum super sepultura
 corporis Ioseph, quam memorat
 Historia scholastica. 34

I N D E X

CENTVM SEXAGINTA
 OCTO LOCORVM
 SACRÆ SCRIPTVRÆ.

*Quæ hoc quarto Tomo aut propriè signantièrque tractantur, aut ceriè tractatu aliarum
 rerum non parum illustrantur. In quo Indice prior nota signat nume-
 rum capitum Libri Genesis: posterior autem, numeros
 adiectos in margine ad Commentarios sin-
 gulorum Capitum.*

A Exodi 3.
 P PARVIT ei Dominus in
 flamma ignis, de medio
 rubi. 32. 14.
 Exodi 11.
 A primogenito Pharao-
 nis qui sedet in solio eius,
 vsque ad primogenitum ancillæ, quæ est ad
 molam. 29. 7.

Exodi 21.
 Qui furatus fuerit hominem, & venderit
 eum, conuictus noxæ, morte morietur. 40. 7.
 Exodi 23.
 Miserebor cui volucro, & clemens ero, in
 quem mihi placuerit. 40. 14.
 Exodi 28.
 Pones autem in Rationali iudicij Doctri-
 nam & veritatem. 25. 27.

I N D E X.

- Exodi 32.*
Feceruntque sibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atque immolauerunt ei hostias. 46. 2.
- Leuitici 10. & 19.*
Vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum. 25. 79.
- Leuitici 17.*
Siquis venatione, vel aucupio cœperit feram, vel auem, quibus vesci licitum. 25. 60.
- Leuitici 18.*
Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudine fratris tui est. 38. 15.
- Leuitici 19.*
Iumenta tua non facies coire cum alterius generis animantibus. 36. 9.
- Leuitici 21.*
Non contaminetur sacerdos in mortibus ciuium. 37. 102. & 103.
- Leuitici 21.*
Si lippus, si albuginem habens in oculo. 29. 10.
- Leuitici 22.*
Omne animal, quod vel contritis, vel truncis, sectis ablatisque testiculis est, non offeretis Domino: & in terra vestra hoc omnino non facietis. 37. 110.
- Leuitici 26.*
Non facietis vobis idolum, & sculptile, nec titulos erigetis, nec in signum lapidis ponetis in terra vestra, vt adoretis eum. 28. 49.
- Leuitici 26.*
Dabo vobis cælum desuper sicut ferrum, & terram æneam. 27. 74.
- Numerorum, cap. 11.*
Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël. 49. 83. & sequentibus.
- Numerorum 12.*
Ore ad os loquor ei. 32. 43.
- Numerorum 16.*
Descenderuntque viui in infernum. 37. 99.
- Deuteronomij 15.*
Non arabis in primogenito bouis. 41. 12.
- Deuteronomij 21.*
Non permanebit cadaver eius in ligno, sed in eadem die sepeliatur. 40. 6.
- Deuteronomij 22.*
Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. 42. 24.
- Deuteronomij 23.*
Non intrabit Eunuchus attritis vel amputatis testiculis, & abscisso veretro, Ecclesiam Domini. 37. 110.
- Deuteronomij 33.*
Viuat Ruben, & non moriatur, & sit paruus in numero. 49. 17.
- Deuteronomij 33.*
Audi Domine vocem Iudæ, & ad populum suum introduc eum: manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit. 49. 41.
- Deuteronomij 39.*
Et Benjamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo; quasi in thalamo tota die morabitur & inter humeros illius requiescet. 46. 18 r.
- Deuteronomij 33.*
Ioseph quoque ait, De benedictione Domini terra eius, de pomis cœli, & de rote, atque abyssio subiacente, &c. 49. 174. 175.
- Deuteronomij 33.*
Lætare Zabulon in exitu tuo, &c. 49. 108.
- Deuteronomij 33.*
Lætare Issachar in Tabernaculis tuis. 49. 113.
- Deuteronomij 33.*
Benedictus in latitudine Gad, quasi leo requieuit, cœpitque brachium & verticem. 46. 146.
- Deuteronomij 33.*
Dan, catulus leonis, fluet largiter de Basan. 49. 137.
- Deuteronomij 33.*
Nephtalim abundantia perfruetur: & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem possidebit. 49. 153.
- Deuteronomij 33.*
Benedictus in filiis Aser: sit placens fratribus suis, & tiगत in oleo pedem suum, ferrum & æs calcamentum eius: sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua. 49. 148.
- Iosue 10.*
Stetit sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spatio vnus diei. 47. 19.
- Iosue 16.*
Solitudo quæ ascendit de Hierico ad montem Berhel, & egreditur de Luza. 28. 39.
- Iosue ultimo.*
Ossa quoque Ioseph, quæ tulerant de Ægypto sepelierunt in Sichem, in parte agri, quem emerat Iacob a filiis Hemor, centum nouellis ouibus. 48. 19.
- Iudicum 14.*
Quod si solueritis mihi intra septem dies conuiuij dabo vobis triginta sindones, & triginta tunicas. 29. 29.
- Iudicum 19.*
Tantum obsecro, ne scelus hoc contra naturam operemini. 29. 32.
- 1. Reg. cap. 9.*
Qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns. 25. 21.

I N D E X.

1. Regum 16.
 Ne respicias vultum eius, neque altitudinem staturæ eius, quoniam abieci eum: Nec luxta incuitum hominis ego iudico. 48. 2.

1. Regum 18.

Non habet rex sponsalia necesse, nisi tantum centum præputia Philistinorum. 29. 11.

1. Regum 21.

Non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum. 15. 79.

1. Regum 21.

Et immutavit os suum (David) coram eis, & collabebatur inter manus eorum: & impingebat in hostia portæ, defluebantque salivæ eius in barbam. 27. 26.

1. Regum, cap. 23. & 30.

Dixit David ad Abiathar sacerdotem, applica ad me Ephod. 25. 24. 25.

2. Regum, cap. 1.

Præcepit (David) vt docerent filios Iuda arcum. 48. 20.

2. Regum 18.

Abstalon erexerat sibi, cum adhuc viveret, titulum. 28. 49.

5. Regum 19.

Et omne os, quod non adoraverit eum, osculans manum. 33. 2.

1. Paralipomenon, cap. 4.

Filij Simeon, Namaël, & Iamin, Iadib, Aara Saul. 46. 10.

2. Paralipomenon 23.

Postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum, & egit poenitentiam valde coram Deo patrum suorum, & cognovit Manasse, quod Dominus ipse est Deus. 42. 24.

Tobia 5.

Ego (Raphael Angelus) sum Azarias Ananiz magni filius. 27. 55.

Tobia 12.

Ego sum Raphael Angelus, vnus ex septē, qui aditamus ante Dominum. 32. 19.

Iudith 9.

Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum. 34. 14.

Iob 3.

Pereat dies, in qua natus sum. 40. 11.

Iob 3.

Quare exceptus sum genibus? cur lactatus vberibus? 30. 8.

Iob 14.

Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs. 47. 7.

Iob 14.

Operi manuum tuarum porrige dexteram. 48. 5.

Iob 19.

En decies confunditis me. 31. 1.

Iob 26.

Nudus est infernus coram illo. 37. 101.

Iob 31.

Si osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum. 33. 2.

Iob 34.

Quem constituit alium super terram: aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est? 28. 26.

Psalmo 9.

Conuertantur peccatores in infernum. 37. 29.

Psalmo 15.

Non deselinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. 37. 100.

Psalmo 15.

Delectationes in dextera tua. 48. 5.

Psalmo 20.

Dextera tua inueniat omnes, qui te ode- runt. 48. 5.

Psalmo 33.

Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. 32. 1.

Psalmo 38.

Aduena ego sum, & peregrinus sicut omnes patres mei. 47. 2.

Psalmo 40.

Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. 39. 20.

Psalmo 43.

Non in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me. 48. 20.

Psalmo 57.

Priusquàm intelligerent spinæ vestræ Rhamnum. 50. 15.

Psalmo 72.

Existimabam vt cognoscerem, hoc labor est ante me donec intrem in Sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum. 25. 85.

Psalmo 74.

Visitasti terram, & inebriasti eam. 43. 21.

Psalmo 77.

Imple facies eorum ignorantia, & quærent nomen tuum Domine. 49. 18.

Psalmo 78.

Posuerunt morticina seruorum tuorum, escas volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ, & non erat, qui sepeliret. 47. 25.

Psalmo 80.

Accipite psalmum, & date tympanum. 27. 9.

I N D E X.

Psalmo 100.
Qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum eorum. 32. 26.

Psalmo 109.
Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. 48. 5.

Psalmo 113.
In exitu Israël de Ægypto, domus Jacob de populo Barbaro. 43. 14.

Psalmo 115.
Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius. 47. 25.

Psalmo 118.
Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam iustificationes tuas. 42. 26.

Psalmo 118.
Confige timore tuo carnes meas, à iudicijis enim tuis timui. 39. 18.

Psalmo 138.
Si ascendero in cælum tu illic es, si descendero in infernum, ades. 37. 104.

Prouerborum 3.
Longitudo dierum in dextera eius: & in sinistra illius diuitiæ & gloria. 48. 5.

Prouerborum 4.
Vias, quæ à dextris sunt nouit Dominus, peruersæ vero sunt quæ à sinistris. 48. 5.

Prouerborum 7.
Apprehensumque deosculatur iuuenem, &c. 26. 2.

Prouerborum 9.
Noli arguere derisorem, ne oderit te. 37. 17.

Prouerborum 15.
Infernus & perditio coram Domino. 37. 105.

Prouerborum 23.
Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius. 37. 38.

Prouerborum 27.
Infernus nunquam impletur. 37. 106.

Prouerborum 28.
Qui abscondit scelera sua non dirigitur. 32. 26.

Prouerborum 30.
Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue victui meo necessaria. 28. 66.

Prouerborum 30.
Qui fortiter premit ybera ad eliciendum lac exprimit butirum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem. 36. 63.

Ecclesiast. 10.
Cor sapientis in dextera eius, cor stulti in sinistra illius. 48. 6.

Ecclesiast. 12.
Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas, non mihi placeant. 27. 2.

Canticorum 2.
Dextera illius amplexabitur me. 48. 5.
Canticorum 4.
Odor vestimentorum tuorum, sicut odor thuris. 27. 64.

Canticorum 7.
Mandrageræ dederunt odorem, 30. 14. & 15.
Sapientia 3.

Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis. 25. 85.

Sapientia 5.
Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia, transierunt omnia illa tanquam umbra, &c. 42. 30.

Sapientia 7.
Cum sit vna (sapientia) omnia potest: & in se permanens omnia in nouat. 28. 25.

Sapientia 10.
Hæc (sapientia) profugum iræ fratris, iustum, deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, &c. 28. 15.

Ecclesiastici 22. vsq. 38.
Super mortuum plora: defecit enim lux eius, fili in mortuum producit lacrymas, & fac læctum secundum meritum eius. 50. 9.

Ecclesiastici 27.
Vasa figuli probat fornax, & homines iustos caminus Tribulationis. 40. 5.

Ecclesiastici 30.
Mortuus est pater, & quasi non mortuus esset, similem enim reliquit sibi. 38. 11.

Ecclesiastici 30.
Videns oculis & ingemiscens, quasi spado complectens virginem, & suspirans. 37. 112.

Ecclesiastici 49.
Ioseph princeps fuit fratrum, firmamentum Gentis, rector fratrum, stabilimentum populi. 49. 162.

Ecclesiastici 49.
Et ossa ipsius (Ioseph) visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. 50. 35.

Isaia 1.
Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabantur. 38. 38.

Isaia 2.
Et erit in nouissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium. 49. 8. & 10.

Isaia 2.
Ne dimittas illis peccatum. 49. 18.

Isaia 8.
Ipse est pavor vester, ipse est terror vester. 31. 15.

Isaia 14.
Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris. 25. 50.

Esaiâ 20.

Domine in angustia requisierunt te : in Tribulatione murmuris, doctrina tua eis, 42.

24.

Isaiâ 38. & 4. Reg. 20.

Et reuerfus est Sol decem lineis per gradus, quos descenderat 47.19.

Isaiâ 40.

Loquimini ad eor Hierusalem. 34.5.

Isaiâ 40.

Quare dicis Iacob, & loqueris Israel, Abscondita est via mea à Domino, & à Deo meo iudicium meum transiit. 49.10.

Isaiâ 59. & Hieremia 14.

Peccata nostra responderunt nobis. 30.36.

Isaiâ 64.

Pater noster es tu, & nos lutum, & fictor noster, & opera manuum tuarum omnes nos. 40.14.

Isaiâ 66.

Super genua blandientur vobis. 30.8.

Jeremia 8. & 46.

Numquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi. 37.69.

Jeremia 16.

Non sepelientur, neque plangentur, & non se incident, neque caluitium fiet pro eis, & non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo, & non dabunt eis potum Calicis ad consolandum super pater & mater. 50.9.

Jeremia 20.

Maledicta dies in qua natus sum. 40.11.

Jeremia 26.

Noli subtrahere ab illis verbum, si forte audiant, & convertantur à via sua mala: & pœniteat me mali quod cogito facere eis. 27.24.

Ezechielis 18.

Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur. 38.35.

Aggai 2.

Et veniet desideratus cunctis gentibus. 49.49.

Zacharia 8.

In diebus illis apprehendent decem homines omnibus linguis gentium, & apprehendent simbriam viri Iudæi. &c. 26.44.

Malachia 1.

Iacob dilexi, & Esau odio habui. 25.26.

1. Machabeorum 4.

Et reposuerunt lapides in monte domus, in loco apto, quo ad usque veniret propheta, & responderet eis. 25.26.

Machabeorum 5.

Et viri Iuda magnificati sunt valde in con-

spectu omnis Israel. 49.78.

1. Machabeorum c. 6.

Nunc reminiscor malorum, quæ feci in Hierusalem: & cognoui, quia propterea inuenerunt me mala ista. 42.24.

Matthæi 4.

Tetra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris, trans Iordanem Galilee Genium, populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. 49.109.

Matthæi 10.

Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. 25.62.

Matthæi 11.

Ipse (Ioannes Baptista) est Elias. 27.54.

Matthæi 19.

Sunt Eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt, & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus, & sunt Eunuchi, qui seiplos castrauerunt propter regnum cælorum. 37.110.

Matthæi 42.

Tunc duo erunt in agro, vnus assumeret, & vnus relinqueret, duæ erunt molentes in mola, vna assumeret & altera relinqueret. duo erunt in lecto, vnus assumeret, & vnus relinqueret. 29.6.

Luca 7.

Osculum mihi non dedisti. 29.2.

Luca 12.

Ne terreamini ab ijs, qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant. 47.23.

Luca 14.

Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem & uxorem & filios, adhuc autem, & animam suam, non potest, meus esse discipulus. 28.29.

Luca 16.

Factum est vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahamæ. Mortuus autem est diues, & sepultus est in inferno. 47.23.

Luca 23.

Et dixit illi Iesus, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. 40.15.

Ioannis 2.

Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. 27.55.

Ioannis 4.

Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus. 49.105.

Actuum 2.

Neque anima eius derelicta est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. 7.103.

Actuum 7.

Mittens autem Ioseph accersiuit Iacob patrem suum

I N D E X.

erem suum, & omnem cognationem in animabus Septuaginta quinque. 46. 19. & seq.

Actuum 23.

Et cum hæc dixisset (Paulus) facta est dissensio inter Phariseos, & Sadduceos, & soluta est multitudo. 37. 62.

Epistola ad Romanos cap. 9.

Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: quia maior seruiet minori. 25. 36. & 43.

Ad Romanos 11.

Sine pœnitentia sunt dona Dei. 27. 94.

Ad Romanos 12.

Non vos ipsos defendentes carissimi. 34. 14.

Ad Romanos 16. & 2. *Corinth.* 130.

Salutate inuicem in osculo sancto. 29 4.

1. Corinth. 5.

Auditur inter vos talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat. 35. 47.

1. Corinth. 13.

Videmus nunc per speculum in ægumate, tunc autem facie ad faciem. 32. 43.

2. Corinth. 4.

Quod in præsentem est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 41. 29.

Ad Ephesios 1.

Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati. 25. 38.

Ad Ephesios 5.

Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. 43. 13.

Ad Ephesios 6.

Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli, indui lorica m institutiæ, &c. 48. 13.

Exinanuit semetipsum formam serui accipiens. 29. 16.

Ad Philippenses 2.

Humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. 40. 9.

2. Ad Tim. 3.

Hoc autem scito, quia in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa &c. 49. 9.

Ad Hebraeos 2.

Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. 48. 2.

Ad Hebraeos 3.

Videte fratres, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. 42. 32.

Ad Hebraeos 7.

Et (vt ita dictum sit) per Abraham, & Levi, qui decimas accepit, decimatus est: adhuc enim in lumbis patris erat, quando obuiavit ei Melchisedech. 46. 27. & 29.

Ad Hebraeos 7.

Manifestum est enim quod ex Iuda ortus sit Dominus noster, de qua tribu nullus altari præsto fuit. 48. 79. & 71.

Ad Hebraeos 11.

Fide Iacob moriens, singulos filiorum Ioseph benedixit, & adorauit fastigium virgæ eius. 47. 32.

Ad Hebraeos 12.

Flagellat Deus omnem filium, quem recipit. 40. 5.

Ad Hebraeos 12.

Nequis sit fornicator, aut profanus, vt Esau qui propter vnam escam vendidit primogenita sua. 25. 79.

Ad Hebraeos 12.

Non inuenit (Esau) pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam. 27. 91.

1. Ioannis cap. 1.

Quod audiuius, quod vidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ, hoc annunciamus vobis. 27. 59.

Apocalypsis 1.

Gratia vobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt. 32. 19.

Apocalypsis 8.

Vx habitatoribus terræ. 47. 2.

Apocalypsis 14.

In ore eorum non est inuentum mendacium. 27. 35.

F I N I S.

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIORVM
IN GENESIM

TOMVS QVARTVS.

Ex capite vigesimoquinto.

ARGVMENTVM.

De miro duorum Geminorum Iacob & Esau conceptu, gestatione in utero, & partu: De diuersitate ingeniorum & morum utriusque: De venditione primogenitura Esau ob vnam escam lenticula.

E quoque sunt generationes Isaac filij VERS. 19.
Abraham: Abraham genuit Isaac, qui cum 20
quadraginta esset annorum, duxit vxorem 21
Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Meso-
potamia, sororem Laban. Deprecatusque
est Isaac Dominum pro vxore sua, eo quod 22
esset sterilis: qui exaudiuit eum, & dedit
conceptum Rebeccæ. Sed collidebantur in utero eius paruuli;
quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quod necesse fuit concipere:
Perrexitque vt consuleret Dominum. Qui respondens, ait: 23
Duæ gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo di-
uidentur, populûsque populum superabit, & maior seruiet mi-
nori. Iam tempus pariendi aduenerat, & ecce gemini in utero 24

25 eius reperti sunt. Qui prior egressus est, rufus erat, & totus in
morem pellis hispidus: vocatumque est nomen eius Esau. Pro-
tinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & idcirco
appellauit eum Iacob. Sexagenarius erat Isaac, quando nati sunt
26 ei paruuli. Quibus adultis factus est Esau vir gnarus venandi &
27 homo agricola: Iacob autem vir simplex habitabat in taber-
28 naculis. Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus illius ves-
29 ceretur: & Rebecca diligebat Iacob. Coxit autem Iacob pul-
30 mentum: ad quem cum venisset Esau de agro lassus, ait: Da
31 mihi de coctione hac rufa, quia oppidò lassus sum. Quam ob
32 causam vocatum est nomen eius Edom. Cui dixit Iacob: Ven-
33 de mihi primogenita tua. Ille respondit: En morior, quid mihi
34 proderunt primogenita? Ait Iacob: Iura ergo mihi. Iurauit ei
Esau, & vendidit primogenita. Et sic accepto pane & lentis edu-
lio, comedit, & bibit, & abiit; paruipendens quod primogeni-
ta vendidisset.

P R A E F A T I O.

Satis constat, ortum Iacob non minus quindecim annis
priorem fuisse, quam excessum Abrahae. Sexagenarius
enim cum esset Isaac, genuit Iacob, vt in hoc capite scri-
ptum est. Abraham porro centenarius generauit Isaac,
& vixit ad annos vsque centum septuaginta quinque. Quinetiam
Ismahelis mors tribus & sexaginta annis subsecuta est generationem
Iacob. Erat enim Ismahel quatuordecim annis grandior natu quam
Isaac, vt ex cap. 16. & 21. Genesis colligitur. Si igitur sexagenarius
erat Isaac, cum genuit Iacob, fuisse id temporis Ismahelem septua-
ginta quatuor annorum necesse est: vixit autem Ismahel centum tri-
ginta septem annos. Cur igitur, dicet aliquis, Moses rectum historiae
ordinem inuertens, prius narrauit mortem Abrahae & Ismahelis, quam
ortum Iacob? In promptu ratio est. Voluit scilicet Moses, quam orsus
fuerat scribere historiam Abrahae, vniuersam continenti serie pratexe-
re vsque ad ultimum, eaq. finita, historiam rerum Iacob exordiri. De
Ismahele porro, quia progenies eius non pertinebat ad populum Dei,
non aliud dicturus erat, nisi fuisse completam in eo promissionem Dei
datam Abrahae, cui promissum erat, semen Ismahelis maiorem in

modum

modum iri multiplicatum: nec solum multitudine, verum & nobilitate principum, & ferocia gentis fore percelebre. Hoc igitur strictim explicauit Moses: & ita se totum ad historiam Iacob subtiliter, copiose, & diligenter enarrandam contulit. Ergo apparet, figuras, quas vocant, Anticipationis, & Postpositionis, siue Recapitulationis, & preposterarum, quantum ad ordinem temporum, narrationes, non solum frequentes esse in scriptis prophetis, sed in historicis etiam non raro inueniri. Quapropter non semper ex ordine, quem tenet sacer & canonicus scriptor, de ordine temporum & rerum gestarum licet certum facere iudicium. Sed obseruari oportet, an scriptor, quem aliqui recti ordinis diligentem, atque obseruantem esse compertum est, eius commutandi idoneam aliquam, & probabilem causam habere potuerit, sicut habuisse Mosem in hoc loco, dictum est.

2 Sed cur reliquam huius libri partem, qua viginti quinque capita continet, omnem ferme consumpsit Moses in enarranda historia Iacob, paucis admodum de patriarcha Isaac commemoratis? Ego quatuor eius rei causas possum afferre. Ac primo quidem, Iacob & totius, & solius populi Dei parens fuit: habuit enim duodecim filios, e quibus duodecim Tribus orta sunt, unde vniuersus Hebræus populus profeminatus est. Id vero in Isaac dici non potest, alter enim filius eius Esau, factor fuit gentis Idumæorum, qua ad populum Dei minimè pertinuit. Potius itaque hac ratione, Iacob, Patriarcha fuit Hebræorum, quàm Isaac. Deinde, id factum est propter varios admodum & insignes casus Iacob tam secundos, quàm aduersos; in quibus multarum, magnarumque virtutum eius experimenta simul & exempla, ad posterorum eruditionem, atque imitationem, eluxerunt. His adde, quàm Iacob pluribus & excellentioribus Dei visionibus honoratus & nobilitatus est: Isaac quippe duas tantum habuit diuinas visiones, qua narrantur capite 26. Genesis: At Iacob quinque vel sex habuit, egregias sanè & admirabiles. Prima exponitur Gen. 28. Secunda 31. tertia 32. quarta 35. quinta eodem in loco: sexta 46. Accedit denique quarta causa, copia scilicet atque excellentia prophetici spiritus, quo Iacob, diuino munere, completus & illustratus est: cuius clarissimum specimen dedit, cum proximus morti, qua omnibus ac singulis filiis suis, multa post secula, euentura erant, mirabiliter prædixit; eiusque prædicta omnia, euentorum veritas comprobauit.

Cur Moses tam multa de Iacob, de Isaac verò tam pauca scripserit.

Gen. 49.

VERS. 20.

Isaac cùm quadraginta esset annorum, duxit vxorem Rebeccam.

VIDE continentiam iuuenis Isaac; qui in tam feruida, & ad libidines procliui ætate, ad quadragésimum vsque annum, virginalē continentiam purè conseruauit. Neque enim fas est putare, sanctissimum iuuenem, vllam illicitæ voluptati operam dedisse ante coniugium. Commendatur præterea, exemplo Isaac, tempus hominis maturum, ætatisque matrimonio tempestiua. A qua ætate proximè abest ætas, quam Aristoteles coniugio præscripsit, affirmans libro septimo Politicorum, idoneam coniugio ætatem mulieris, esse decem & octo annorum; viri autem, triginta septem. Plato autem libro quinto, de Republ. mulierem vult esse viginti annorum, virum triginta. Hesiodus *ἡσίοδος*, tempestiuam coniugio ætatem fore putat, si coniuges nec multo minores trigésimo anno fuerint, nec multo fuerint maiores. Matrimonia igitur nec præcocia, nec sera nimis esse conuenit: magna enim vtrimque proueniunt incommoda, quæ Aristoteles eo quem dixi loco, verè ac luculentè demonstrat. Ætas porrò Isaac quadraginta annorum, respondet ætati viginti quinque annorum huius temporis; videlicet habita ratione proportionis totius vitæ nostræ, ad vitam priscorum illorum hominum: Isaac quippe annos vixit centum octoginta.

Quoniam autem Sara iam nonagenaria genuit Isaac, Genes. 21. & mortua est centésimo vigésimo septimo anno ætatis suæ, Genes. 23. id est, anno Isaac trigésimo septimo, liquet, triennio post excessum Saræ, factum esse hoc matrimonium. Atque id quidem Rupertus trahit & conuertit in allegoriam, ita scribens libro 7. Commentariorum in Genesim cap. 2. Ergo tribus annis ante nuptias Rebeccæ, Sara defuncta erat. Sic proculdubio ante passionem Christi, qua prædicationis Euangelicæ gratiam ille copulauit, tribus annis, à diebus, vel baptismo Ioannis, mortua est lex, & prophetiæ, non sibi, sed Iudæis, testante ipso Domino, cum dixit: *Lex & Prophetiæ vsque ad Ioannem prophetauerunt.* Nam ex quo præsentem, & testimonio Ioannis declaratum Christum filium Dei viui blasphemare cœperunt; reliquit omnis sanctitas omni isque vita iniquos cœtus eorum, eo quòd essent Concilium vanitatis, & Ecclesia malignantium: præter paucos, qui fidem retinentes Abrahæ, tabernaculum Saræ esse meruerunt. De quibus in psalmo dicitur: *In circuitu eius tabernaculum eius.* In hoc tabernaculum introduxit Isaac Rebeccam, & accepit vxorem, id est, apertis illorum sensibus, immisit Christus spiritualem scripturarum intellectum, & nouam sibi instituit Ecclesiam. Sic Rupertus. Non ait Rupertus, legem Moysi triennio ante Passionem Christi fuisse mortuam simpliciter: constat enim Theologorum omnium sententia, legalia Moysi non esse mortua, nisi per mortem Domini nostri; tunc enim obligatio eorum soluta est, virtusque prorsus exinanita. Significat igitur

Ætas idonea coniugio.

Aristoteles.

*Plato.
Hesiodus.*

Rupertus Allegoria.

Matth. II.

Psal. 17.

igitur tantum Rupertus, incredulis & perfidis Iudæis, qui Dominum Iesum, & testimonio Ioannis, & tot tantisque miraculis verum Messiam testarum atque declaratum recipere noluerunt; ex eo tempore, nec legem, nec prophetias quicquam profuisse.

PRIMA DISPUTATIO.

Super illis verbis,

Deprecatus est Isaac Dominum pro vxore sua, eo quod esset sterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.

VERS. 21.

Hæc verba quatuor ferunt quæstiones. Primam quæstionem ponunt Origenes, Chrysostomus, & Theodoretus. Cur complures in veteri Testamento celeberrimi nominis fœminæ, clarissimorum futuræ virorum matres, fuerint naturâ steriles; nec nisi supernaturali potestate, singularique Dei munere prolem genuerint: tales fuisse legimus in sacris literis, Saram, Rebeccam, Rachelem, matrem Samsonis & Samuelis, Elisabeth quoque matrem Ioannis Baptistæ; idemque de Parentibus Deiparæ Virginis Mariæ traditum est. Tres eiusce rei rationes ex prædictis auctoribus ex promptas hîc strictim attingam. Primam rationem Theodoretus lxxiiij. quæstione in Genesim exponit hisce verbis: Volens Deus componere genus Israëliticum, ostendit illud non naturali successione, sed gratiâ, & fauore suo esse multiplicandum. Hanc autem prouidentiam adeptus est genus illud, quia Christus Dominus inde secundum carnem nasci debebat. Hæc Theodoretus. Ad præmonstrandam igitur futuram filiorum nobilitatem, atque claritatem, steriles voluit esse parentes eorum, quod præstabilior & admirabilior ipsorum esset generatio. Duas alias rationes tangit Chrysostomus homilia 49. in Genesim: Vt, inquit, ex mirabili partu steriliùm fœminarum, iam tunc præstrueretur ac præmuniretur fides partui Virginis. Quamobrem & Angelus Gabriel fidem nunciati à se partus Virginis confirmare voluit exemplo partus Elisabeth, quæ sterilis erat. *Ecce, inquit, Elisabeth cognata tua sterilis, & ipsa concepit filium in senectute sua: quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Exemplum item istarum steriliùm fœminarum valuit plurimum ad moderandos consolandisque animos coniugum steriliùm, vt nec viri propterea contemnerent vxores; nec mulieres iniquo animo ferrent sterilitatem suam.

Cur complures in veteri Testamento pernobiles fœminæ fuerint steriles.

Theodoretus

Chrysostom.

Luc. 1.

6 Altera quæstio est: Ait Moses, deprecatum esse Isaac Deum pro sterilitate vxoris. Sed vndenam exploratum & cognitum habuit Isaac, ste-

ritatem esse vxoris, ac non suam potius? in vtrouis enim coniuge tum sterilitas, tum alia quædam generationis impedimenta esse possunt. Respondeo, certum fuisse Isaac ex diuina promissione data paræti suo Abrahamæ, Genes. 21. sibi non defuturam prolem; dixit enim Deus Abrahamæ: *In Isaac vocabitur tibi semen.* Non igitur dubitabat se prolem habiturum, siue ex Rebecca, siue ex alia quapiam vxore. Sed enim, quia vehementer amabat Rebeccam, ex ea maximè promissam sibi atque optatam prolem suscipere cupiebat. Verùm quando cœpit Isaac præcari Deum pro sterilitate vxoris, & quandiu in precando perseverauit? Chrysostronus existimat præcari cœpisse statim post initum coniugium, & totos viginti annos in precando perseverasse: idque argumentatur ex eo, quod Moses dixit Isaac fuisse quadraginta annorum, cum duxit Rebeccam: & exauditis pro vxore precibus suis, genuisse prolem, cum iam esset sexaginta annorum. Chrysostroni verba ex homilia 49. in Genesim, hæc sunt: Non statim, inquit, exauditus est Isaac, nec affectus quod optabat, sed viginti annos perseverauit orans & deprecans Deum, & tunc denique affectus est quod desiderabat. Si enim quadraginta annorum erat, quando Rebeccam duxit, sexaginta verò quando illa peperit: manifestum est, quòd viginti annis perseverauit orans Deum; & sic vterum Rebecca inhabilem generationi, idoneum fecit. Vides orationis vim, quòd & naturam ipsam superat? Sic Chrysostr. Sed quòd mulier statim post coniugium non pariat, non propterea iudicanda videtur sterilis. Sed ad id verè iudicandum, aliquot in coniugio annos præterfluere necesse est. Nempe naturale est, mulieres maturius quidem nonnullas, seriùs verò alias parere. Probabilius igitur dictu fuerit, transactis aliquot annis in coniugio sine prole, tunc demum Isaac existimasse vxorem esse sterilem, & pro eius sterilitate abolenda, Deo supplicasse; non enim nisi post longum temporis spatium, ei sterilitatis vxoris exploratè percepta esse potuit. Sed fuisse tamen deprecationem Isaac multam & diurnam, patet ex verbo Hebræo (hatar) quod est hoc loco: significat enim multiplicare, siue verba, siue preces: vide super hoc loco Oleastrum.

Cur Isaac sterilem experius Rebeckam, non alteram duxit vxorè, sicut Abraham duxit Agar.

Genes. 16. Futilis opinio Hebræorum.

Lyranus. Thostatus. Genes. 12.

Tertia quæstio: Cum Isaac vidit sterilem Rebeccam, cur non aliam duxit vxorem, ex qua prolem haberet; exemplo scilicet patris sui Abrahamæ, qui propter sterilitatem Saræ duxit Agar? Friuolum est quod super ea re tradunt Hebræi, vt Lyranus, & Thostatus referunt, minimè improbantes eam traditionem. Aiunt Hebræi, ex eo tempore quo Isaac voluntariè passus est se ligari à patre vt immolaretur Deo, fuisse eum consecratum Deo, & idcirco non fuisse licitum ei accipere nisi vnâ vxorem, Quasi verò, nec Samson, nec Samuel ex vtero matrum consecrati Deo, nisi vnâ vxorem habere potuerint. Quid, quòd omnes primogeniti, secundùm legem Moysis, sanctificati & consecrati erant Deo? Sacerdotibus quoque, Deo vtique consecratis, interdictam fuisse polygamiam, nusquam legimus? Illud igitur probabilius est responsum: Abraham non fuisse dicturum aliam vxorem, viuentem Sara, quam vnicè diligebat, nisi Sara ipsa id suassisset, & ad id eum impulisset, Genes. 16. hoc autem non fecit

fecit Rebecca. Declaratum quoque ea re est, fuisse Isaac amantissimum castitatis & pudicitiae: certissimamque spem & fiduciam habuisse, se non cariturum prole; confirmatum maximè Saræ matris suæ exemplo, quæ præter sterilitatem, etiam senio grauata, nihilominus tamen Dei munere, prolem genuerat. Arctissimum porro vinculum, & vehemens quasi coagulum mutui inter coniuges amoris est, si mulier persuasum habeat, virum sibi maritalem seruare fidem; sui que vnus amore contentum, alienis amoribus non affici. Quam ob causam fertur in Romanorum historiis, Pompeium Magnum ardentissimè dilectum esse ab vxoribus suis, quòd iniuolatam eis tori fidem præstaret. Intellexit hoc, & scriptis prodidit Aristoteles libro 2. Oeconomicorum: Maximus, inquit, honor est sobriæ mulieris, si cernat virum suum seruare sibi castitatem: nec de vlla muliere alia cogitare, sed præ cæteris omnibus se ab eo diligi. Tanto enim magis studet, ut mulier, serualem præstare viro, quanto se cognouerit & fidelius & castius à viro diligi. Sic Aristoteles.

8 Neque verò, quia monogamia præstabilior videtur esse polygamia, idcirco præferendum Isaac putamus Abraham: virtutis enim & sanctitatis præstantia aliunde spectanda & æstimanda est. Audiat Lector B. Augustinum in libro 16. de Ciuitate Dei cap. 36. ea de re præclare differentem. Non ideo, inquit, Isaac præferre debemus Abraham, quia ille nullam fœminam præter vnam coniugem nouit. Erant enim proculdubio Abraham fidei & obediētiae merita potiora quàm Isaac: in tantum, vt propter Abraham dixerit Deus se benefacturum ipsi Isaac, Genes. 26. Ex quo licet intelligere, quàm castè Abraham fecerit, quòd hominibus impudicis & nequitiae suæ patrociniis de sacra Scriptura requirentibus, videtur fecisse libidinosè. Deinde, etiam hoc nouerimus, non ex bonis singulis, inter se homines comparari debere, sed in vnoquoque consideranda esse vniuersa. Fieri enim potest, vt habeat aliquid in vita & moribus, quispiam, quo superet alium; idque sit longè præstabilius, quàm est illud, vnde ab alio superatur. Ac per hoc, sano veròque iudicio, cum continentia coniugio præferatur, melior tamen est homo fidelis coniugatus, quàm continens infidelis. Sed constituamus ambos fideles & bonos: etiam sic profectò melior est coniugatus fidelissimus & obedientissimus Dei, quàm continens minoris fidei, minorisque obediētiae. Si verò paria sint cætera, continentem coniugato præferre quis ambigat? Hactenus August.

9 Quarta quæstio: Si futura proles Isaac, erat à Deo promissa Abraham; omnino igitur futura erat; siquidem fidelis est Deus in promissis suis, & impossibile est mentiri Deum: cur igitur Isaac gnarus diuinæ illius promissionis, tantopere erat sollicitus & anxius, & quasi dubius de futura prole? Deinde Iacob prædestinatus erat à Deo; ergo generatio Iacob, necessariò futura erat. Diuina enim prædestinatio, est immutabilis, vt quæ de absoluta & efficaci Dei voluntate proueniat, de qua sola intelligendum est, quod dixit apud Isaiam 46. Deus: *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Non igitur prædestinatio, aut quod prædestinatum est, pendet ex homine, nec ab eo vel iuari, vel impediri potest. Quamobrem

Iudic. 13.

1. Reg. 1.

Exod. 12.

Quodnā sit acerrimū vxorij amoris erga virum incitamentum.

Pompeius Magnus.

Aristoteli.

An Isaac ob monogamiæ præferendus sit. Abraham. S. August.

Cum generatio Iacob promissa esset à Deo, & ipse esset prædestinatus, qui dicitur ea facta propter preces Isaac?

obrem meritò quæritur in hoc loco, quemadmodum verè dictum sit à Mose, Deum propter preces Isaac, dedisse conceptum Rebecca. Huius quæstionis duas, breuitate & distinctione scholastica, solutiones tradit Thomas Anglicus in cap. xxv. Genesis, ita scribens: Cur Isaac orauit pro fecunditate vxoris, cum sciret à Deo infallibiliter promissam sibi esse prolem? Dicendam; quòd diuina promissio & prædestinatio non euacuat orationes. Deus enim non promittit aut prædestinat talia futura absolute, & nullo habito respectu ad aliud quippiam: sed sub congruis conditionibus, & præsuppositis debitis dispositionibus. Prædestinat igitur Deus aliquem finem vel effectum, simul etiam prædestinans media, per quæ ad talem finem possit perueniri, & disponens causas secundas, per quas effectus ille produci debeat; inter istiusmodi autem media & causas, sunt orationes Sanctorum & opera. Posset etiam dici, quòd licet Isaac esset certus ex diuina promissione, se habiturum prolem, non tamen erat certus, eam se prolem habiturum ex Rebecca; ex qua tamen suscipere filios flagrantissimè cupiebat; atque pro ea re Deo supplicauit: Sic Thomas.

Primam huius Auctoris solutionem, quæ probabilior est, ante ipsum tractauit accuratiùs S. Thomas prima Parte quæst. 23. art. 8. Disputans enim, prædestinationem iuari posse precibus Sanctorum, ad id probandum, affert exemplum hoc Isaac, ob cuius preces dedit Deus conceptum Rebecca: ex illo autem conceptu natus est Iacob, qui prædestinatus fuit. Nec fuisset tamen impleta prædestinatio, si Iacob natus non esset. Ex quo apparet, prædestinationem, Sanctorum precibus iuari posse. Verùm quia non nihil in ea re latebat difficultatis, vt eam penitus exhauriret, distinctionem hanc subiungit. In prædestinatione duo esse consideranda, & ipsam præordinationem diuinam, quæ est æterna, & effectum eius. Priori modo, prædestinatio, cum sit æterna, non potest iuari Sanctorum precibus, quæ sunt temporales: posteriori autem modo, iuari potest, quia prouidentia, cuius pars est prædestinatio, sic prouidet effectus, vt ad eos producendos, etiam ordinet causas secundas, sicut videre est in causis naturalibus. Quocirca sub ordinem prædestinationis non solum cadit finis & effectus, sed etiam media & causæ ad eos consequendos & producendos ordinatæ. Neque verò Deus ad explendam prædestinationem aut prouidentiam suam, propter indigentiam, vtitur adiumento hominum vel rerum naturalium; sed vtitur eiusmodi causis & mediis, tum vt ordinis pulchritudo seruetur in rebus: tum vt creaturis quoque dignitatem causalitatis communicet. Quoniam verò secundæ causæ non possunt egredi ordinem causæ primæ vniuersalis, sed ipsum exequentur; ex eo fit, vt prædestinatio per creaturas adiuuari quidem possit, impediri verò nullo modo possit. Hactenus ex B. Thoma.

Hoc ipsum confirmari atque illustrari potest pulcherrima B. Gregorij sententia ex primo libro Dialogorum eius, & capite 8. huc transposita. Sic autem eo loco scribit Gregorius: Obtineri nequaquam possunt quæ prædestinata non fuerunt: sed ea quæ sancti viri orando efficiunt, ita

prædestinata sunt, vt precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio ita est ab Omnipotenti Deo disposita; vt ad hoc electi per laborem perueniant: quatenus postulando mereantur accipere, quod eis Omnipotens Deus ante secula disposuit donare. Quod profectò videre licet in ipsa Scriptura, quæ narrat dixisse Deum Abraham: *In Isaac vocabitur tibi semen.* Et rursus: *Patrem multarum gentium constitui te.* Et, *Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli: & sicut arenam maris.* Ex quo aperte constat prædestinasse Deum multiplicare semen Abraham per Isaac. Et scriptum tamen est, deprecatum esse Isaac Dominum pro vxore sua, & exauditum esse à Deo, qui dedit conceptum Rebecca. Si ergo multiplicatio seminis Abraham per Isaac prædestinata fuerat, cur Isaac coniugem, sterilem accepit, quæ propter preces eius concepisse dicitur? Sed nimirum constat, quia prædestinatio precibus impletur: quando is per quem Deus multiplicare semen Abraham prædestinauerat, oratione obtinuit vt filios habere posset. Sic B. Gregorius.

Genes. 21.

Gen. 17.

Infra 22.

Infra 25.

Sed collidebantur in vtero eius paruuli: quæ ait;
Si sic mihi futurum erat, quid necesse
fuit concipere?

Versu 22.

12 **R**o illo collidebantur, Græcè *κονιτρον*, id est, exultabant: verbo namque Exultandi vtitur S. Ambrosius hunc locum tractans in libro de Isaac, capit. 4. Similiter redditur idem verbum in vulgata editione. Psalm. 113. *Montes exultauerunt.* Sanctus Augustinus quæstione septuagesima secunda in Genesim, & libro 16. de Ciuitate Dei, cap. 35. legit *gestiebant.* Sanctus Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim super hunc locum, verbum illud Græcum exponit, Iudebant, siue calcitrabant: quod Aquila transtulit; constringebantur filij in vtero eius: Symmachus verò, in similitudinem nauis in superficiem ferebantur. Scholiastes tamen ex Symmacho refert *διεπράσαντο*, id est, colluctabantur. Oleaster annotauit, verbum Hebræum (*rasàs*) significare frangere, siue constringere, verum non omnino: sic enim differre à verbo (*scabâr*) quod significat, omnino, & vsquequaque constringere & conterere. Vtriusque verbi differens significatio apparet in illis verbis Isaïæ cap. 42. quibus loquens de Messia, inquit, *Calamum quassatum non confringet.* Quoniam igitur non planè liquet propria eius verbi significatio, idcirco non omnino, inquit Caietanus, certus est motus commotionis infantium in vtero Rebecca: an scilicet esset motus tanquam currentium contra se inuicem, an in modum pugnantium, an in similitudinem inuicem se collidentium. Certum tamen est, eum motum, qualiscumque fuerit, grauissimum fuisse ac molestissimum matri: propterea enim dixit ipsa: *Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere?*

Ambros.

August.

Hieronym.

Oleaster.

Locus Isaïæ
cap. 42.

Caietanus.

An ille motus filiorum Rebecca in utero eius, fuerit naturalis, necne.

Aristotel.

SED quæritur, an ille motus filiorum in utero Rebecca, fuerit naturalis, id est, ex natura profectus, an verò singulariter à Deo effectus, præter modum & ordinem naturæ. Fuisse eum motum naturalem, posset quispiam fortasse opinari, duabus hisce rationibus adductus. Solet enim vlti-venire mulieribus, vt post conceptum, grâues quosdam motus concepti fœtus in utero sentiant, vel in dextro latere, vel in sinistro; nimirum pro varietate sexus vel masculini, vel fœminini. Aristotelis libro 7. de Historia Animalium cap. 3. & 4. breuè ea de re sententiam audiamus: Mares fœtus, inquit Aristoteles, magna ex parte circa quadragesimum diem dextro potius latere mouentur, fœminæ autem sinistro, circiter nonagesimum. Nihil tamen certi in his affirmari licet: multis enim ferentibus fœminam, motus agitur in dextro; & contrà in sinistro, gerentibus marem. Plus etiam motus magna ex parte mas in utero infert quàm fœmina, & celerius prodit; fœminæ enim partus tardior est. Dolor etiam ex fœmina continuus, sed obtusior; ex mare acer, & longè molestior. Sic Aristoteles. Quid igitur mirum, si duo simul fœtus in utero, sicut habebat Rebecca, grauem motum & molestiam efficerent; cum vel vnus fœtus masculinus acrem & molestum cum agitatione dolorem naturaliter afferat? Deinde, naturaliter factum videtur, vt propter angustias vteri, qui geminos commodè non poterat capere, vnus alterum premeret, commodiorem sibi locum quærèns. Atque hæc dubitari possent in hac sententia.

Verùm contraria sententia, non solùm probabilior, sed planè vera & certa est. Etenim motus ille in utero, fuit nouus, singularis, inusitatus, præter modum & ordinem naturæ tanquam duorum inter se certantium. Nam si propter angustiam loci esset id factum, non vtique Iacob, egredientis ex utero Esau plantam tenuisset, quasi retrahere eum volens ab egressu; sed eum potius extruisset, & egredi coegisset, quò scilicet amplior sibi locus in utero relinqueretur. Sed quid ego quæro argumenta ad id probandum? cum certissimam eius rei fidem scriptura ipsa faciat, declarans eum motum esse diuinitus factum ad præfigurandum futuras discordias & contentiones inter posteros Iacob & Esau. Siquidem super eo motu filiorum in utero consultus à Rebecca Deus, respondit: *Due gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, & populus populum superabit: & maior seruiet minori.* Ergo si motus ille in utero, factus est ad præfigurandum id quod post futurum erat, non potuit eiusmodi motus, vel ex naturali, vel ex humana causa proficisci; sed ex tali causa, quæ prænosceret futura, & ad ea significanda posset ordinare quod agebat. Talis causa nec est natura, vt quæ non agit per intellectum, ordinans ad aliud quod agit; nec est homo vel Angelus, quibus, nempe futura, vt vocant, contingentia non sunt nota. Ad hanc sententiam spectat quod scribit Rupertus lib. 7. Commentariorum in Genesim cap. 3. Collidebantur, ait ille, paruuli, non studio contendendi, vel scientia certandi, siue affectatione vincendi: sed eodem Dei nutu permoti, quo non solùm irrationalia pecora, verùm etiam inanimata elementa prælagio futurorum

Rupertus.

rum permoueri solent, qualia sæpe iam facta nouimus, & adhuc maiora futura sunt, testante Domino Luc. 21. *Erunt signa in sole, luna, & stellis, &c.* Luc. 21. Sed iuxta mysticum sensum, collisio paruulorum in utero Rebeccæ, præsignabat id quod in Actibus Apostolorum legimus: Gentiles namque ad fidem & gratiam Christi admissos, Iudæi propellere contendebant, salutis eorum inuidentes. Hæc Rupertus.

Perrexitque ut consuleret Dominum.

Versu 22.

LIVD perrexit significat eam ex eo loco ubi erat, concessisse in alium locum, consulendi oraculi gratiã. Aristoteles quidem libro 7. Politic. cap. 16. tradit, salubre prægnantibus esse, si exercendi corporis gratia, quotidie aliquantulum spatij conficiant; atque huius rei gratia, sacram aliquam ædem visant, præsertim eorum Deorum, qui tuendæ ac prosperandæ generationi prolis humanæ præesse creduntur. Aristotelis verba, hæc sunt: Mulieribus veterum gentibus, corporum est adhibenda cura, ut neque desidia torpeant, nec cibo vtantur tenuiore. Quod facile fuerit Legislatori providere, si lege sanxerit, ut singulis diebus spatium aliquod, deos, qui generationi præesse putantur, venerandi gratia, conficiant. Mentem autem, contra quam corpus, tranquillam securamque gerere conuenit. Sic Aristoteles. Verùm non ob eam causam Rebecca perrexit ad consulendum Deum: Sed, ut narrat Scriptura, territa prodigiosa illa filiorum in utero collisione, ut super ea re diuinum sciscitaretur oraculum & responsum. Quare satis miror, quendam huius temporis scriptorem, virum sanè nec indoctum, & valde pium, in suis Commentariis prodidisse, illam Rebeccæ profectio- nem non tam diuinæ rei gratia susceptam fuisse, quàm quòd prægnantibus commoda & salubris esse soleat nonnulla corporis agitatio, & ad Diuorum sacra profectio. Pro illo (ut consuleret Dominum) Paraphrasis

Aristotel.
Prægnanti-
bus quotidiana
nam, sed mo-
dicam corpo-
ris exercita-
tionẽ, esse sa-
lubrẽ, contra
verò, quie-
tem & tran-
quillitatem
mentis.

*Hamerus in
Genes.*

Chaldaica sic habet: *Abit, ut peteret doctrinam à facie Domini.* Paraphrastes verò Hierosolimitanus ita vertit. *Abit, ut peteret misericordiam à Domino, in domo ubi concionabatur Sem.*

SECUNDA DISPVTATIO.

Ad quem locum, siue ad quam personam perrexit Rebecca, & quemadmodum consuluerit Deum.

Caistanus.

AIETANVS vtrumque esse putat incertum, cum neque hîc, neque alibi expositum sit à Scriptura. Hebræorum opinio est, Rebeccam iuisse ad Sem filium Noë, quem id temporis, sacris præfuisse ferunt, & per ipsum solitum esse DEVM, consulentibus, oracula & responsa reddere: cui sententiæ adstipulatur Paraphrastes Hierosolymitanus, vt ex verbis paulò antè memoratis manifestum est. Viuebat autem eo tempore Sem; imò vsque ad quadragesimum octauum, vel quinquagesimum ætatis Iacob annum vitam produxit. Aben-esra ait, Dominum responsum dedisse Rebeccæ per prophetam aliquem, vel per ipsum Abraham, quem vixisse constat quindecim annis post ortum Iacob & Esau. Oleaster super ea re ita scribit: Putarem iuisse Rebeccam ad sacrificium offerendum Domino, & ibidem à Domino responsum accepisse, sicut fecit Abraham. Nec sollicitus sis de Sacerdote, quoniam sine Sacerdote tunc quilibet Domino hostias offerebat, vt legimus supra de Abraham Genes. 15. & infra Genes. 33. de Iacob. Non enim audeo dicere, eam iuisse ad Melchisedech; quia nullum eius rei extat in Scriptura vestigium. Fortè tunc aliquis erat propheta Domini, à quo fisciari poterat; sed quis ille fuerit ignoratur. Sic Oleaster. Verùm nos antiquiorum & grauiorum auctorum super ea re sententias recenseamus.

Oleaster.

Eusebius & Gennadius in Catena, in Genes. Diodorus.

S. Chrysof.

Malach. 2.

Eusebius & Gennadius tradunt, Rebeccam iuisse ad montem Moria, & ad Melchisedec, qui eo in loco Sacerdotem agebat Dei altissimi, & tanquam diuinorum arcanorum conscius & interpres, consulebatur ab omnibus. Diodorus Tarsensis putat, Rebeccam recepisse se in locum aliquem secretum orandi causa, & post orationem fuisse reuelatum ei, quod scire auebat: sicut accidit Danieli, vt in eius libro, capite nono scriptum est. Sanctus Chrysofomus existimat eam ad iisse Sacerdotes. Sic enim scribit homil. 50. in Genesim: *Quid est quod ait: Perrexit vt consuleret Dominum*, nimirum cucurrit ad veram scientiam, & festinauit ad Sacerdotem, Dei ministrum, per quem latentium scientiam volebat discere. Et enarrans omnia quæ sibi contigerant, didicit diligenter omnia, misericorde Deo, per Sacerdotis linguam detegente ei omnia manifestè, & acriorem eam reddente. Et vide quanta etiam tunc erat Sacerdotum dignitas. Nusquam enim dicit, quòd Sacerdos ei responderit, sed quòd Dominus ei responderit; nempe per Sacerdotem. Etenim & alio loco Angelum vocat Sacerdotem diuina Scriptura, monstrans quòd ea loquatur Sacerdos, quæ inspirat ac suggerit ei diuini Spiritus gratia. Hæc Chrysofomus. Theodoretus quæstione 75. in Genesim arbitratur, iuisse ad altaria,

altaria, in quibus sacrificari Deo à sanctis Patriarchis solebat. Quidam (inquit Theodoretus) Rebeccam adiisse dicunt ad Melchisedech, nempe *Theodor.* Sacerdotem Dei altissimi, virum nobilem, & pietate insignem. Verùm, cum Patriarchæ consueuissent in locis in quibus habitabant construere altaria quædam, verisimile est illam, ad vnum ex istis supplicasse Deo, & ita nouisse quæ futura erant.

18 S. Augustinus omnes fermè prædictas sententias complexus est, super *s. August.* eadem etiam ipse quæstione breuiter differens in libro Quæstionum in Genesim, quæst. 72. Quaritur, inquit Augustinus, quoniam abierit Rebecca, vt consulere Dominum: non enim erant tunc Prophetæ aut Sacerdotes secundum ordinem Tabernaculi vel Templi Domini: nisi forte iuit ad locum, vbi aram constituerat Abraham. Sed illic, quomodo responsa darentur, omnino tacet Scriptura; vtrum per aliquem Sacerdotem, quod incredibile est, si erat, non fuisse nominatum, & nullam Sacerdotum aliquorum factam esse mentionem. An fortè ibi, cum orando allegassent desideria sua ad Deum, dormiebant in eo loco, vt per somnium monerentur? An erant aliqui tales etiam illo tempore homines Dei, in quibus posset Deus interrogari? Quicquid horum est, & si quid aliud, quod me fortè, ne commemorarem, præterierit: mentiri tamen Scriptura non potest, quæ dixit, Rebeccam iuisse ad interrogandum Dominum, atque Dominum respondisse. Hæc Augustinus.

19 Super eadem re Auctor Historiæ Scholasticæ in librum Genesis cap. *Auctor Hi-* 66. enarrans historiam huius loci, ad hunc modum scribit: Dicitur Re- *storia Scho-* becca iuisse ad consulendum Dominum. Fortasse igitur iuit ad montem *lastica.* Moria, vbi Abraham altare fecerat Domino: & immolatis hostiis, substratis earum pellibus incubans, per somnium accepit oraculum. Fortasse etiam more Gentium quem viderat apud parentes suos in Mesopotamia, speciem Lauri, quam Tripodem dicunt, capiti supposuit; & ramis arboris, quæ Agnus Castus dicitur, incubuit, vt sic visiones capitis phantasticas dormiens non sentiret, & diuinæ reuelationis ritè capax esset. Vel uiuentem adhuc summum Sacerdotem Melchisedech consuluit. Quocumque autem modo id factum sit, eam benè fecisse satis indicat responsum diuinum ei redditum. Sic ille. Ego, si in rebus tam incompertis, & incertis locus est vllus coniecturæ, aut potius diuinationi, propensior sum ad sententiam Diodori, quam supra exposui, Rebeccam secessisse in locum aliquem abditum, remotumque tanquam quoddam Oratorium; vbi in preces effusa, diuinum responsum super ea re quam scire cupiebat, studiosissimè expetiit. Et vel in somno, vel in vigilia per interiorem illustrationem Dei, aut per vocem aliquam cæditus editam, & ad ipsam missam, vel per Angelum quempiam in figura humana cum ea loquentem, Diuinum oraculum, & responsum accepit. *Auctoris opinio.*

TERTIA DISPUTATIO.

De quatuor modis consulendi Deum, olim in populo Hebræo ante Saluatoris nostri aduentum, vsitatis atque celebratis.

EX occasione superioris disputationis, visum est alteram hanc adiungere bene cum illa coherentem atque congruentem, ipsam certè per se dignam tractatu atque cognitu: in cuius explicatu, simul etiam non paucos alios Scripturæ locos illustrabimus. Legenti sacras literas manifestum fit, ab exordio populi Hebræi, fermè ad tempora vsque principatus Machabæorum semper in eo populo fuisse insignes aliquos viros sapientia, pietate, ac sanctimonia, diuinæ sententiæ ac voluntatis conscios & interpretes, quos populus in rebus maximè arduis & dubiis consulebat, & per eos diuina responsa super eisdem rebus accipiebat. Horum primus ac præstantissimus fuit Moyses: qui partim ad columnâ nubis & ignis, partim intra Sanctuarium vbi erat Arca & Cherubin, & Propitiatorium, Deum sibi loquentem audiebat, vel vltro edentem oracula, vel responsa eorum quæ sciscitatus fuerat populus, reddentem, vt in libro Exodi, Leuitici, Numerorum, Deuteronomij multifariam proditum est. Verùm quia tantæ consulentium multitudini vnus ipse sufficere ac satisfacere non poterat, iussit Deus Septuaginta Seniores deligi, quos ipse simili prophetiæ spiritu implens, voluit quæstionibus & dubitationibus populi satisfacere, vt scriptum est in libro Numerorum, capite II. Post Moysen, istiusmodi gratiam & potestatem posuit Deus in summo Pontifice Eleazaro, ad quem adire consulendi gratia voluit Deus, non modò populum, sed ipsum etiam populi Ducem. Lege caput Numerorum 27.

Cæterùm quatuor obseruare licet fuisse in eo populo nobiles atq; insignes, & solemnes Deum consulendi modos, quos in præsens cursim attingam. Primus modus consulendi Deum, erat per Prophetas: hos adibat populus vel publicè vniuersus, vel priuatim singuli, cum grauis aliqua & ardua dubitatio incidebat, quæ humano consilio & prudentia explicari non posset. Exemplum huius rei habes illustre in primo libro Regum capite nono, vbi narratur historia Saulis euntis consultum Samuelem super asinis quas amiserat: sic enim in eo loco scriptum est: *Ecce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate veniunt: nunc ergo eamus illuc, si fortè indicet nobis de via nostra propter quam venimus.* Et subditur: *Olim in Israel sic loquebatur vnusquisque vadens consulere Deum: Venite, & eamus ad Videntem: qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.* Et paulo infra, cum aduissent Samuelem, & sciscitati essent quod volebant; is respondit Sauli: *Omnia qua sunt in corde tuo indicabo tibi. Et de asinis quas nudius tertius perdidisti, ne sollicitus sis, quia inuenta sunt: nec solùm hoc quod rogatus fuerat, indicauit, sed præterea*

*Exod. 28.
Hebr. 9.*

Primus modus consulendi Deum per Prophetas.

*Locus I.
Reg. cap. 9.*

de Regno quod ei dandum erat, & alia quædam prædixit. Similia traduntur de Ahia Silonite propheta Domini, in 3. Reg. cap. 14. vbi sic est: *Dixit Ieroboam uxori suæ: Vade in Silo, vbi est Ahias propheta, qui locutus est mihi quod regnaturus essem super populum hunc: ipse enim indicabit tibi quid euenturum sit puero huic.* & mox adiungitur responsum prophetæ super eo de quo fuerat consultus. Complura huius rei exempla habes apud Hieremiam cap. 36. & 42. & in Helia & Heliseo in 3. & 4. lib. Reg. apud Danielem item cap. 2. & 4.

22 Sedenim, tripliciter affectos fuisse prophetas animaduerto erga ea de quibus consulebantur. Nonnumquam prædocebat eos Deus id quod alij consulturi erant, & ipsos sciscitaturi, vt de Samuele, & Ahia Silonite suprædictis locis scriptum est. Interdum tunc reuelabatur Prophetis, cum consulebantur, vt de Helia colligitur 4. Reg. 1. & 2. & de Heliseo 4. Reg. 4. 5. 6. & 7. Aliquando Prophetæ nesciebant respondere statim vt consulebantur, sed aliquantisper post: nimirum excitata prius & ad Deum erecta eorum mente, vel audiendo cantari Dei laudes, vt accidit Heliseo, qui interrogatus à tribus regibus de penuria aquarum quam eorum exercitus pariebatur, paulisper stetit, iussitque adduci ad se psalterium, quo psallente, afflatus illico prophetiæ spiritu, prædixit quod futurum erat, sicut legitur 4. Reg. cap. 3. Vel per multam & feruentem deprecationem atque orationem, adiunctis etiam ieiuniis atque aliis corporis afflictationibus, sicut legitur de Hieremia in libro eius cap. 42. & de Daniele in eiusdem libri cap. 9. & 10. Nec solum consulebantur viri, sed etiam fœminæ, diuinum & ipsæ habentes prophetiæ spiritum, vt fuit Debbora, de qua scriptum est Iudic. 5. & Holda, vt habes 4. Reg. 23.

Varia Prophetarum affectio animi erga ea de quibus consulebantur.

Debbora & Holda fœminæ vates.

23 Alter consulendi Dei modus erat in vsu per somnia, de quo legitur 1. Reg. 28. Deum à Saule consultum, nec per Prophetas, nec per somnia, nec per Sacerdotes ei respondisse: respondebat autem Deus, vel per propria consulentium somnia, vel per aliorum. Verum vt iste modus ritè fieret, tria seruanda erant: primò, vt is modus non adhiberetur nisi cum alia ratio consulendi Deum, verbi gratia, per Prophetas aut Sacerdotes, vel non aderat, vel non illis succedebat. Deinde, vt id non fieret nisi in rebus grauissimis, & vehementer urgentibus, & humano consilio ac prouidentia inexplicabilibus. Ad hæc, præmitti oportebat ieiunia, & preces ab omni superstitione vacuas. Ad hanc sententiam pertinet, quod scribit Auctor Traditionum Hebraicarum in libros Regum, qui nomen fert S. Hieronymi. Nam super caput 28. primi libri Regum ita scribit: Respondebat Dominus per somnia, sicut Hebræi asserunt, eo quod orando & ieiunando poscebant oraculum sibi fieri diuinum: & Deus illis per somnia reuelabat ea quæ futura erant.

Secundus modus consulendi Deum per somnia.

24 Tertius modus consulendi Deum fiebat per sortes: quo modo vsus est Samuel in electione regis Saulis, vt habes 1. Reg. 10. & ipse Saul, vt reperiret quis contra præceptum suum manducasset ante vesperam, vt legitur 1. Reg. cap. 14. & item Iosue, vt deprehenderet eum qui peccauerat in anathemate, vt proditum est in libro Iosue cap. 7. Sedenim hic modus, erat

Tertius modus consulendi Deum per sortes. 1. Reg. 10. 1. Reg. 14.

erat rarus, nec in vsu circa criminalia & capitalia, nisi ex certo Dei instinctu vel etiam expresso mandato.

Quartus modus consulendi per Sacerdotes, siue per Ephod. Ephod pontificale.

Quartus modus multo nobilissimus & celeberrimus, ac priscis illis temporibus post latam Mosis legem, atque institutum Sacerdotium, & Pontificatum Aaronicum, satis frequentatus, fiebat per Sacerdotes, & vt scriptura loquitur, per applicationem Ephod. Erat autem Ephod, vestis pontificia, quam Latine dixeris Superhumeralis, habens lapides pretiosos, qua tegebat humeros Pontificis, & in pectore habens Rationale iudicij, pannum scilicet quendam duplicatum vnus palmi, & omnino quadratum, in quo erant duodecim lapides pretiosi, trino dispositi ordine, singulique habentes nomina singulorum duodecim Patriarcharum. Huius vestis & materiam & formam habes descriptam Exodi 28. Applicare autem Ephod dicebatur Sacerdos, cum ipse se induebat ea veste, vt ea ornatus, idoneus & dignus efficeretur diuina oracula & responsa accipere. Dicebatur item Sacerdos applicare Ephod ad aliquem, cum indutus Ephod, accedebat ad eum qui consulendi causa ipsum adibat. Habes duo eius rei in 1. Regum clarissima exempla. Etenim cap. 23. sic legitur: *Eo tempore quo fugiebat Abiathar ad David in Ceilam, descendit, Ephod secum habens: & dixit David ad Abiathar sacerdotem: Applica Ephod: & ait David; Domine Deus audiuisti seruum tuum quod disponat Saul venire in Ceilam vt euertat urbem propter me: indica Domine Deus seruo tuo, si tradent me viri Ceila in manus eius. Et ait Dominus; tradent, &c. Et in cap. 30. eiusdem libri: Et ait David ad Abiathar sacerdotem: Applica ad me Ephod. Et applicauit Abiathar Ephod ad David, & consuluit David Dominum, dicens, Persequar latrunculos hos, & comprehendam eos an non? Dixitq; ei Dominus, Persequere; absque dubio enim comprehendes eos, & exorties praedam.*

Locus 1. Reg. cap. 23. & 30.

Quomodo Deus per Ephod daret responsa. Hebraeorum opinio. Thostatus.

Sed qua ratione Deus, per istum modum dabat responsa? Opinio est Hebraeorum, quaestionem, super qua consulebatur Deus, scriptam inferi consueuisse plicaturis & commissuris Rationalis atque Ephod: postea vero educi cum responso diuino, ibidem scripto. Lege qua super ea re disputat Thostatus in 28. cap. 1. libri Regum, & item in 21. & 30. cap. eiusdem libri. Sed probabilius est, duplici modo id fieri consueuisse: vno modo, vt Pontifex sacra illa veste ornatus, cum consulebatur, diuino afflaretur spiritu prophetiae, reuelatis sibi qua consulentibus respondere debebat. Atque hoc fieri volebat Deus ad commendanda illius sacerdotij & pontificatus dignitatem; quo scilicet ei maior apud omnes fides, honor, & veneratio haberetur. Altero modo fiebat per nouum quendam atque insolitum splendorem emanantem ex pretiosis lapidibus, quos gerebat Pontifex partim in humeris, partim in pectore: quo fulgore, faustus suscepti, vel suscipiendi negotij exitus & successus portendebatur. De hoc modo nihil proditum est in sacris litteris; sed Iosephi rerum Iudaicarum peritissimi, & grauissimi scriptoris auctoritatem & sententiam sequimur, de istiusmodi miraculo in tertio libro Iudaicarum antiquitatum ad hunc modum scribentis: Ex lapillis quos Pontifex in humeris gestabat (erant autem sardoniches) micabat alter, quoties litatum esset, is qui dextrum humerum

Iosephus de mirabilibus &

merum occupabat: tantumque fulgorem emittebat, ut procul etiam in-
tuentibus conspiceretur: idque præter naturam suam & consuetudinem.
Sed mirabilius est quod nunc dicturus sum. Per duodecim gemmas,
quas in pectore Pontifex iustus Esseni (id est Rationali) gestas; in bello
victoriam prænuntiare Deus solebat. Nam priusquam exercitus se mo-
ueret, tantus fulgor ex eis emicabat, ut toti populo faciliè innotesceret,
adesse Deum, opemque & auxilium suum inuocantibus esse laturum.
Quapropter Græci, quotquot à nostra religione non abhorrent, cum hoc
miraculum pro compertissimo habeant, essena vocant *ἀβύσσος*, hoc est, ora-
culum. Desiit tam Essen, quàm Sardonyx fulgorem emittere, annis du-
centis antequam hæc commentaremur, irato Deo propter legum suarum
præuicationem. Hæc Iosephus.

26 Sed in istis Iosephi verbis duas res lectori considerandas esse censeo.
Primum apertè indicat Iosephus modum illum monstrandi futura per
fulgorem lapidum qui erant in Rationali, non fuisse generalem, nec per-
tinuisse ad prædictionem quarumlibet rerum futurarum; sed in rebus
tantum bellicis locum & vim habuisse, valuisseque solum ad portenden-
dum belli exitum atque successum. Quocirca modus hic rarior erat su-
perioribus, minusque celebris. Deinde ait Iosephus, miraculum illud ful-
goris lapidum cessasse ducentis annis ante id tempus, in quo scribebat
ipse libros Antiquitatum Iudaicarum. Hos porrò ducentos annos si præ-
cisè accipiamus; necesse erit dicere, cessasse miraculum illud in princi-
patu Ionathæ, qui post fratrem suum Iudam Machabæum, princeps &
Pontifex fuit apud Iudæos. Etenim Iosephus libros Antiquitatum scripsit
decimo tertio anno principatus Domitiani, ut in extremis verbis vigesi-
mi voluminis, totiusque operis ipsemet testatur: competit autem decimus
tertius annus Domitiani in olympiadem ducentessimam decimam octa-
uam. Hinc porrò, si ad superiora, retròq; lapsa tempora recurrens, per cen-
teas ducentos annos, comperies ducentessimam annum cadere in olym-
piadem centesimam sexagesimam octauam, in quo scilicet tempore Io-
nathas principatum, simulque Pontificatum gessit. At enim, desitum esse
miraculum illud, aliquando ante Principatum Iudæ qui præcessit Iona-
tham, videtur non temerè posse quispiam existimare ex his quæ de Iuda
scripta sunt in prioris libri Machabæorum, cap. quarto. Est autem sic ibi
scriptum: *Et cogitauit de altari holocaustorum, quid de eo faceret. Et incidit
illis consilium bonum, ut destruerent illud, ne forte illis esset in opprobrium, quia
contaminauerunt illud Gentis: & demoliti sunt illud: Et reposuerunt lapides in
monte domus, in loco apto, quoadusque veniret Propheta, & responderet de eis.*
Ex istis verbis liquet, iam tunc desisse modum illum consulendi per Pro-
phetas, eum nullus id temporis in populo Iudaico propheta esset. Cessa-
uerat item modus consulendi per Sacerdotes, siue per applicationem
Ephod, siue per nouum fulgorem lapidum, qui erant in Rationali. Si
enim isti modi consulendi Deum tunc viguissent, proculdubio eis usus
esset Iudas, ut quid fieri oporteret super altari holocaustorum à Gentibus
polluto & profanato, Dei sententiam explorare ac nocte posset.

Comm. in Gen. Tom. 4.

c

*quasi f. tidi-
co fulgere la-
pidum qui
erant in Ra-
tionali.*

*Expenditur
sententia Iose-
phi circa
cessationem
illius mira-
culi.*

*Supradictos
consulendi Dei
modos desisse
ante Ma-
chabæorum
principatū.
Locus 1. Ma-
chabæorum,
cap. 4.*

Cur lapides
pretiosi qui
erant in Ra-
tionali, d. Et
sint Vrim &
Thummim.

Sed reuertamur ad Ephod. Quoniam igitur pro Rationale iudicij, in quo erant duodecim illi lapides pretiosi & sacri, Deus responsa dabat de futuris & de his quæ agenda erant, ideo lapides illos Deus appellauit duobus vocabulis Hebræis, Vrim, & Thummim, quæ virtutem illam Rationalis, reddendi responsa diuina significant. Vrim namque Latine significat lumina siue illuminationes, quod sacerdos diuinitus illuminaretur ad præuidendum & prædicendum futura. Quamobrem Septuaginta appellarunt *δηλώσις*, id est, manifestationem. Hieronymus autem vertit, Doctrinam, quod Sacerdos illuminatus à Deo doceret populum de iis quæ consulebatur. At verò Thummim, significat perfectiones; quod ea quæ respondebat Sacerdos, perfecta erant, id est, verissima, sine vlllo veritatis defectu, & absque vlla admixtione mendacij; quocirca Septuaginta verterunt, *ἀληθείαι* & Hieronymus eos secutus reddidit veritatem. De his lege caput xxvii j. Exodi. Cum igitur Deus iubet in Rationali poni Vrim, & Thummim, intelligat Lector significari, debere poni in Rationali duodecim illos lapides pretiosos, qui diuinam hanc virtutem haberent præmonstrandi futura, & prædocendi quæ agenda erant. Ob eandem quoque causam Græci Rationale appellarunt *λόγιον*, quasi dicas fatidicum, reddensque oracula. Latine verò dictum est Rationale, vel ad expressionem vocis Græcæ; vel quod cum per illud ederentur Diuina responsa, non videretur res quædam esse irrationalis, sed ratione atque intelligentia pollens. Dicebatur porrò Rationale iudicij, quod per id docebantur homines quid faciendum esset: in Scriptura enim vocabulum iudicij, eandem sæpe vim & notionem habet atque vocabulum officij apud scriptores Latinos: significat enim id quod quisque facere debet.

Cur appella-
tum sit Ra-
tionale; &
cur græcè
λόγιον.

VERS. 23. Qui respondens ait: Duæ gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populûsque populum superabit, & maior seruiet minori.

Q SERVET Lector phrasim & modum loquendi scripturæ; dixit enim duas gentes esse in vtero Rebeckæ, significare volens duos filios, qui postea futuri erant capita & principia duarum gentium, gentem dico Hebræorum atque Idumæorum. Contrà verò fit, cum nomina auctorum ac principum alicuius gentis ponuntur pro ea gente, vt nomen Iacob & Israel pro eius posteris, & pro vniuerso populo Hebræo; & infra Genes. cap. 27. benedicti quam Iaac dedit Iacob, sub nomine eius pertinet ad populum ex ipso propagandum. Ergo ponendi auctorem gentis pro ipsa gente, & contrà, gentem pro auctore ac parente ipsius, haud infrequens est in Scriptura vsus. Sic igitur verba ista interpretemur: *Duæ gentes sunt in vtero tuo*: id est, virtute ac potestate continentur in duobus filiis quos vtero geris.

Et

Et duo populi ex utero tuo diuidentur. Id est, ex utero tuo prodibunt duo filij, factores duorum populorum, qui diuisi erunt sedibus, moribus, legibus, religione; eruntque studiis atque animis inuicem contrariis; tales fuisse Idumæos & Hebræos, constat ex multis Scripturæ locis. Iam verò quod adiunctum est: *Et populus populum superabit*, completum est in posteris Esau tempore Dauidis: is enim subiugauit Idumæos; sibi que seruire coegit: in qua illi seruitute aliquot sæculis permanferunt. Atque hoc proditum est lib. 2. Reg. cap. 8. *Posuit Dauid* (ait Scriptura) *in Idumæa custodes, statuitque, praesidium, & facta est vniuersa Idumæa seruiens Dauid.* Sequitur: *Maiores seruiet minori.* Idumæus populus vocatur maior populo Hebræo, quòd progenitus esset ex Esau fratre maiore natu quàm Iacob. Deinde, quòd multis sæculis ante Hebræos, propriam Idumæi regionem possederant in monte Seir; quòdque multò ante proprium ipsi regimèn habuerint, primò quidem Ducum, tum Regum. Ad hæc, quòd ab initio gens Idumæorum multò fuerit numerosior quàm Hebræorum; id enim significasse videtur Moyse Deuteronomij cap. 7.

29

Hebræi quod de posteris Esau dicitur, id referunt ipsi ad Romanos; quos nugantur, originem & genus duxisse ex gente Idumæorum: dicunt enim Iulium Cæsarem, & qui post illum Romano præfuerit imperio, ex gente Idumæorum extitisse. Hanc fabulam tradunt Dauid Chimbi in Abdiam prophetam, & in 34. cap. Isaïæ, & Rabbi Salomon in Abdiam, & in cap. 4. Threnorum, denique multis in locis Talmud scriptum legitur. Sed longè verustius fuisse id figmentum Hebræorum, declarat S. Hieronymus compluribus locis id commemorans ac deridens; præsertim verò in cap. 3. Ioelis, super illis verbis: *Aegyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertum perditionis*: quo in loco scribit Hieronymus Hebræos vanissima spe delusos tradere; quemadmodum Pharaos, qui per quadringentos & triginta annos Hebræos captiuos afflixerat, & ipse omni eius exercitus in Mari rubro submersus est: Sic fore vt Romani, qui eodem annorum spatio Iudæos sibi subiectos oppressuri sunt, denique ultione Dei deleantur. Idem quoque disertis verbis super ea re disputat in primum caput Abdiam. Ergo quòd hîc de Hebræis aduersus Idumæos dictum est, *Populus populum superabit, & maior seruiet minori*; ipsi de sua gente interpretantur aduersus Romanos. Hoc Hebræorum commentum, siue delirium, confutat Paulus Burgenfis in Additione ad primum cap. Abdiam, & ad trigésimum quartum Isaïæ, & ad 7. cap. Danielis; & item Galatinus lib. 4. de Arcanis Catholicæ veritatis cap. 28. Ecquod autem magis ridiculum esse potest mendacium, quàm dicere Iulium Cæsarem, ceterosque deinceps Imperatores Romanorum, genere fuisse Idumæos? Verùm, esto. Sed si propterea Romani censeri debent nomine Idumæorum, quorum exitium & Abdias, aliique complures propheta vaticinati sunt, quia Iulius Cæsar Imperator Romanorum genus duxerit ex Idumæis; hinc necessariò efficitur ipsos Hebræos esse Idumæos; quippe qui regem habuerint Herodem, quem fuisse Idumæum negari non potest. sed nugas & fabulas Hebræorum missas faciamus.

Hebræorum fabula, quoties propheta vaticinatur contra Idumæos, nomine Idumæorum denotari Romanos. Dauid Chimbi. Rab. Salomon. S. Hieron. Exod. 14.

Paulus Burgenfis. Galatinus.

*Allegoria
huius histo-
riae pertinens
ad populum
Iudaicum &
Christianū.*

S. August.

Præter historicum huius loci sensum, ingens latet velut sub cortice historiae, medullæ mysterium: & quod de Isaac & Ismahele dixit Paulus ad Gal. 4. affirmans, quæ de illis in libro Genesis scripserat Moses, fuisse dicta per allegoriam; idem profectò de Iacob & Esau in præsentia dici potest: nam quæ de Iacob & Esau in hoc loco tradita sunt, ea secundum allegoriam spectant ad populum Iudaicum & Christianum. Atque hic sensus, licet mysticus sit, videtur tamen principaliter à Spiritu sancto intentus. Audiatur Lector sanctum Augustinum in lib. 16. de Ciuit. Dei, cap. 25. Quod autem dictum est (inquit Augustinus) *Maiores seruiet minori.* nemo ferè nostrum aliter intellexit, quàm maiorem populum Iudæorum minori populo Christiano seruiturum. Et reuera quamuis hoc videri possit impletum in Idumæorum gente, quæ nata est ex maiori fratre Esau, cui & nomen fuit Edom, quia postea superanda erat à populo Hebræorum ex Iacob orto, eique futura erat subiecta: attamen in aliquid maius intentam fuisse istam prophetiam, qua dictum est, *Populus populum superabit, & maior seruiet minori,* conuenientius creditur. Et quid est hoc, nisi quod in Iudæis & Christianis euidenter impletur? Sic Augustinus. Hanc porro Allegoriam articulatè ac distinctè declarat idem Augustinus in sermonibus de Tempore, Serm. 78. ad hunc modum scribens: Quod dictum est: *Populus populum superabit, & maior seruiet minori.* Secundum litteram in Esau & Iacob non videmus impletam: non enim corporaliter beato Iacob seruasse Esau commemorat Scriptura. Et quia nisi id fieri deberet, non commemorasset Scriptura, oportere id spiritualiter intelligere. Ergo id factum & impletum agnoscimus in Christianis, & Iudæis. Maior enim & senior populus Iudæorum, minori & iuniori, id est, populo Christiano seruire probatur, dum per totum mundum libros diuinæ legis ad instructionem omnium gentium portare cognoscitur. Ideo enim per omnem terram Iudæi dispersi sunt, vt cum aliquem Paganum ad fidem Christi volumus inuitare, Christum Dominum ab omnibus Prophetis prænuntiatum esse testantes, & ille resistens dixerit, à nobis potius quàm à Spiritu sancto libros diuinæ legis, & propheticos esse conscriptos; nos habemus vnde eum redarguere certa ratione possumus, dicentes: Si de meis libris tibi dubitatio nascitur, ecce Iudæorum libros, vtique inimicorum nostrorum, quos certum est, si ego conscribere vellem, mutare non potui; ipsos relege, & cum in ipsis hoc ipsum quod in meis libris inuenieris, noli esse incredulus, sed fidelis. Hoc igitur ordine maior populus minori seruire cogitur, dum etiam per illorum libros, ad credendum in Christum Gentium populus inuitatur. Hæc ibi Augustinus qui super ea ipsa re, luculenta oratione disputat in Psalmos, exponens verba illa Psalmi 58. *Deus ostendit mihi super inimicos meos; ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei: disperge illos in virtute tua, &c.*

*Cur Deus
per totū or-
bem dispergi
voluerit Iu-
dæos.*

Rupertus.

Non est absurdum quod super eadem re tradit Rupertus cap. 4. lib. 7. hisce verbis: Populus qui de Gentibus venit, Iudaico populo secundum vocationis ordinem rectè minor dicitur, quippe hospes testamentorum erat, & promissionis, & sine Deo in hoc mundo. Nam ille maior est, cuius

(vt Apo

(vt Apostolus ait ad Rom. 9. adoptio erat filiorum, & gloria, & legislatio, & obsequium, & testamentum, & promissa, cuius Patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus. Quomodo autem minor maiorem superauerit, & maior seruerit minori, iuxta historiam notum est, quia percussit Dauid Edom (vt scriptum est libro 2. Regum cap. 8. & tributarium fecit. Iuxta spiritualem verò sensum pulchrè Apostolus ad Rom. 11. id docet per similitudinem oliuæ & oleastri. *Fracti sunt, inquit, naturales rami, & tu cum esses oleaster, contra naturam insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es. Propter incredulitatem fracti sunt illi, tu autem fides stas.* Ergo maiorem incredulitate fractum, minor in fide stans superauit: & maior seruit minori, dum oleastro, naturalis oliuæ ramus in societatem cedit radicis oliuæ & pinguedinis. Sic Rupertus. Sedenim non modò iuxta istum sensum mysticum, & secundum potentiam & gloriam spiritualement, sed etiam temporali potentia & dominatione, Christianus populus Iudaicum superauit, & maior ille seruit minori: quia Christiani principes in plerisque regionibus Iudæos seruitutem etiam corporalem & civilem seruire sibi cogunt: imò inferioris sunt conditionis, vilioresque quàm fuere Idumæi subiecti Iudæis; nam illi etiam tunc proprios habuere Principes, propriamque regionem possederunt, quod Iudæis post excidium illud Titi & Adriani, ad hæc tempora, numquam datum est.

32 Alteram ex hac ipsa historia allegoriam excudit Augustinus, quæ pertinet ad ostendendum diuersam conditionem bonorum virorum atque improborum, qui sunt in populo Christiano. Qui cum ex eodem Christi semine, id est, per verbum eius, & in vtero Ecclesiæ sint concepti & generati, multum tamen inter se studiis atque moribus discrepant: & mali quidem, quorum maior est populus, hostiliter bonos insectantur, atque insectant: verum denique boni prævalent, quia quicquid aduersus eos moliantur improbi, ad maiorem eorum virtutem & gloriam proficit. Ponam hic Augustini verba ex eodem illo sermone, quem dixi, 78. Ex vno, inquit, semine Isaac, & Esau nascitur, & Jacob: Sic de vno Baptismo Christi & Ecclesiæ vtero procreatur populus Christianus: qui tamen pro morum diuersitate, sicut Esau & Jacob in duas partes diuiditur; cum ex fructibus operum vna pars cognoscatur esse carnalis, altera spiritualis. Et quemadmodum illi duo paruuli in vtero Rebeckæ, sic & isti populi, in ventre Ecclesiæ, vsque in diem Iudicij colliduntur, dum improbi perpetuò insectantur bonos, & quantum possunt, lædere conantur. Et populus quidem improborum, rectè dici potest maior, quia semper maior est numerus malorum, & (vt Scriptura inquit) stultorum infinitus est numerus. Sed quomodo mali seruiunt bonis, cum dominari potius eis videantur? ad eundem nempe modum, quo limæ & mallæ feruiunt auro, & molæ feruiunt tritico, & panibus coquendis & conficiendis furnalia. Et quemadmodum in fornace aurificis, palea seruit auro, vbi sine dubio palea consumitur, & aurum probatur. Non ergo glorientur nec se extollant mali, quando bonis aliquas tribulationes immiserint: quia cum illos perfe-

Altera allegoria eiusdem historia.

S. August.

Eccles. 1.

quuntur in corpore, seipfos occidere probantur in mente, & quibus nocere volunt, profunt plurimum, sibi autem ipsi maximè nocent. Hactenus ex Augustino.

Quod autem dixit Augustinus, populum malorum appellari maiorem, propter ampliores eorum numerum quàm bonorum, non modò verum esse constat, sed causam etiam eius rei probabilissimam exposuit Nazianz. Gregorius Nazianzenus, in Apologia, ad hanc fermè sententiam scribès: Desiderabile quid & promptum est malitia; & nihil adeo facile & proclitue existit, vt facere malum, etiam si nemo sit qui nos id facere doceat vel cogat. Contra verò res admodum rara & molesta est boni acquisitio, etiam si permulta sint quæ nos ad illam prouocent & trahant. Bonum humanæ naturæ difficile acquisitu est, similiter vt ignem inharere humidiori materiæ. Plurimi ad communicationem mali parati & apti sunt, velut calamus quidam, qui scintilla & vento correptus, facile, propter ariditatem accenditur & consumitur. Etenim citius quis modicam malitiam vbertim in se recipit, quàm copiosam virtutem paulatim. Nam & modicum absinthij, amaritudinem suam absinthio non ita facile ingerit, etiamsi duplo maius adhibeatur: & modicus calculus subtractus, totum fluuium in decliua distrahit: è contrario verò, vix illum, robustissimum munimentum coerces, vel ne exorbitet impedit. Sic Nazianzenus.

Origenis. Tropologia. Non est profectò etiam hoc loco non attingenda tropologica interpretatio, quam ex hac historia deductam Origenes hisce verbis tradidit in homil. 12. in Genesim: Ego puto quòd etiam de singulis nobis hoc dici possit, duas gentes & duos populos esse in nobis: Nam & virtutum populus & vitiorum intra nos est. De corde enim nostro prodeunt cogitationes malæ, adulteria, furta, homicidia, hæreses & his similia: vides quantus malorum populus intra nos est? Si verò mereamur illam vocem dicere Sanctorum: *A timore tuo Domine concepimus & peperimus, & spiritum salutis tue fecimus super terram.* tunc & alter intra nos populus inuenietur per Spiritum Dei generatus; quem designauit Apostolus dicens: *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, longanimitas, patientia, bonitas, mansuetudo, continentia, castitas, & his similia.* Vides & hunc alterum populum, qui intra nos est? Sed hic minor est, ille verò maior: semper enim plures sunt mali quam boni, & vitia numerosiora virtutibus. Verùm si tales nos simus, quales Rebecca (cuius nomen Latine interpretatum significat patientiam) & mereamur de Isaac (id est de Verbo Dei habere conceptum) etiam in nobis populus populum superabit, & maior seruiet minori: seruiet enim cato spiritui, & vitia cedent virtutibus. Ad hunc modum Origenes.

Restat vna quædam hoc loco dubitatio: Cur solus Isaac dicatur supplicasse Deo pro sterilitate vxoris, eiusque precum merito tribuatur, quod Rebecca conceperit; cum etiam Rebecam pro eadem re orasse Deum, & ratio ipsa suadeat, & facile intelligi possit ex ipso textu Hebræo. Nam pro eo quod Latine legitur, *Deprecatus est pro vxore sua,* Hebræa ad verbum

verbum hanc reddunt sententiam : *Multiplicauit (scilicet preces) è regione uxoris sue, vel coram uxore sua.* quo significatur, simul eos orasse Dominum. At verò sola dicitur Rebecca pro collisione illa portentosa filiorum in utero suo, consultum iuisse Deum, atque ei solùm à Deo datum esse responsum; cum etiam pro ea re Isaac supplicasse Deo, non sit dubitandum. Respondendum est, ea re non obscure significatum esse, diuersa sanctorum esse merita, diuersaque Dei erga eos munera & priuilegia. Præterea, illud de sterilitate Rebeckæ, magis pertinebat ad Isaac, propter diuinam promissionem posteritatis ipsius, quam ille potissimum ex Rebecca habere cupiebat. Hoc autem, magis attingebat Rebeckam, ut quæ ob illam prodigiosam filiorum in utero concertationem, in maximum salutis & vitæ discrimen adducebatur. Adde quod voluit Deus super ea re potius à Rebecca, quam ab Isaac consuli; ut illa diuino edocta responso intelligeret, ius primogenituræ diuina voluntate translatum esse ab Esau ad Iacob; ut postea fidenter ipsa Iacob impelleret ad præripiendam benedictionem Isaac contra eius voluntatem & opinionem. Verùm quia S. Paulus hoc exemplo Iacob & Esau, quasi fundamento vsus est altissimæ illius de Prædestinatione ac Reprobatione hominum disputationis; conueniens esse visum nobis est, ut locum illum, B. Pauli, per aliquot breues disputationes, subtiliter ac diligenter explicemus.

QVARTA DISPVATIO.

De germano sensu & intellectu verborum S. Pauli, quibus in Epistola ad Romanos capite nono locum hunc Genesis de Iacob & Esau tractat.

PONAM verba B. Pauli, & ea, quatenus proposito nostro conducit, exponam. Verba Pauli, quæ ad præsentem disputationem spectant, hæc sunt: *Non solum autem illa: sed & Rebecca, ex vno concubitu habens, Isaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret; non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia maior seruiet minori: sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Quidnam præcipuè eo loco docere voluerit Paulus, fusè declarat S. Hieronymus in Epistola 150. quam scripsit ad Heldibiam, in Responsione ad Questionem 10. & item B. Augustin. lib. 1. ad Simplicianum, quæst. 2. & in Enchiridio cap. 93. Nos breuissimè dicamus, voluisse Paulum eo loco insignem quendam errorem Iudæorum sui temporis, corrigere, atque eorum deprimere arrogantiam. Arbitrantur illi, se, quòd essent filij Abrahæ secundum carnem, diuinarum promissio

Locus Pauli ad Ro. 9. fusè tractatur.

Malach. 1.

S. Hieron. B. August. Consilium & propositum S. Pauli.

promissionum, quæ datæ sunt Abraham, præsertim verò eius quæ ad Messiam pertinebat, solos esse debere participes: Gentes verò, tum quòd ad semen Abraham non pertinerent, tum propter Idololatriam, aliâque gravissimâ eorum scelera, participatione doctrinæ & gratiæ euangelicæ excludi debere. Paulus igitur eiusmodi volens redarguere errorem, probat Diuinâs promissiones datas Abraham, non pertinere ad filios eius secundum carnem tantum, sed ad filios eius secundum repromissionem, id est, secundum electionem diuinam. Id verò confirmat duobus exemplis, altero Isaac & Ismahelis, altero Iacob & Esau. Tam Isaac quam Ismahel, filij erant Abraham; imò aliquot annis prior natu erat Ismahel; at solus Isaac, eiusque posteritas particeps fuit promissionum Dei testante Deo Gen. 21. *In Isaac vocabitur tibi semen*, id est, sola progenies Isaac, censebitur posteritas tua, cui soli præstabo quæ tibi promissi. Idem ipsum euentius cernitur in Iacob & Esau: nam cum essent iisdem parentibus orti, eodem conceptu generati, eodémque partu editi, quinetiam maior natu esset Esau, dictum tamen à Deo est: *Major seruiet minori*. Non igitur ad participandas Diuinâs promissiones satis est, semen Abraham secundum carnem, sed oportet semen esse secundum electionem Dei: quæ non contingit homini propter eius merita; vt videre est in Iacob, qui ante ortum, cum nihil meruisset, electus tamen est ipse, posthabito & reiecto fratre suo Esau. Non igitur obstat veritati promissionum Dei, quòd illis priuati sint plerique de semine Abraham secundum carnem; quoniam eas præstitit Deus semini Abraham secundum promissionem, quod præ illo, est propemodum innumerabile. Post hæc Paulus disputationem suam ab hypothesi, id est, populo Iudaico & Gentili, & à filiis Abraham, & Isaac, transfert ad thesum, in vniuersum disputans, electionem ac prædestinationem bonorum, malorumque reiectionem, non ex meritis bonis, aut malis, sed ex gratuita Dei voluntate provenire. Atque hæc est illius Paulinæ disputationis sententia. Verùm nos per partes verba illa Pauli perpendentes, germanam eorum sententiam enucleemus.

Non solum autem illa. Id est, Nò solum Sara, cuius filius fuit Isaac, confirmat id quod diximus de distinctione seminis Abraham secundum carnem, atque secundum promissionem & electionem: verùm etiam Rebecca euentius idem confirmat, exemplo duorum suorum filiorum Iacob & Esau. Nimirum animaduertit Paulus, exemplo quod adduxerat Isaac & Ismahelis, potuisse Hebræos opponere, idcirco Isaac fuisse electum à Deo, reiectum verò Ismahelem, quòd ille natus esset ex matre libera, & patre iam circumciso; hic autem ex ancillæ, & incircumciso patre: atque eos duos filios Abraham diuersis temporibus esse generatos, vt non temere posset existimari, maioris fuisse virtutis, & meriti, & gratiæ apud Deum Abraham, cum genuit Isaac, quàm cum procreauit Ismahelem. Quocirca Paulus, vt isti occurreret obiectioni, subdidit exemplum Rebeccæ, & filiorum eius, in quos nihil tale dici poterat; cum eisdem parentibus, eodémque tempore generati essent: *Et vno concubitu habens Isaac patris nostri.* Longè diuersa huius loci lectio est in libris Græcis qui nunc extant: quam obrem

quamobrem Valla, Faber, Erasmus, alique Latinæ translationis vulgatæ obrectatores, in hoc loco vehementer oppugnant Latinum interpretem, eumque manifestæ falsitatis conuinci & teneri affirmant. Sed pro veritate Latinæ translationis acriter contra istos propugnat pius admodum & doctus vir Titelmanus in collationibus quas scripsit super Epistolam Pauli ad Romanos, probans auctoritate multorum patrum, Græcorum iuxta & Latinorum, sic eos variis in locis hunc Pauli locum legisse, ac citasse, vt vertit eum Latinus interpres: ex quo certum licet facere iudicium, codices Græcos qui eo tempore fuere, ab iis qui nunc extant, fuisse in lectione huius loci diuersos. Verum huius disputationis arbitrium & iudicium, non est à nobis, qui hæc in præsens obiter tractamus, Lectori expectandum. Sed vnde compertum fuit B. Paulo (nam & hoc fortasse Lector scire cuperet) vno atque eodem concubitu satos esse Iacob & Esau? Videlicet ex ipsa narratione scripturæ, tradentis in hoc loco, natos eodem tempore fuisse Iacob & Esau. Si autem idem tempus fuit ortus vtriusque, idem quoque tempus fuisse satos & conceptus eorum existimare conuenit; præsertim verò cum id non obscure significet Scriptura, dicens in hoc loco Genesis, exaudisse Deum preces Isaac, & dedisse conceptum Rebeckæ. *Sed collidebantur, inquit, paruuli in utero eius;* significans paruulos generatos vno eo conceptu, quem Deus Rebeckæ dederat. Apparet igitur Iacob & Esau eodem patris satu, eodemque matris conceptu esse genitos.

Titelmanus.

38 Subdit Apostolus, *Cum nondum nati essent.* His verbis confutatur error Manichæorum, diuersitatem eorum, quæ cuique hominum tota vita contingunt, natiuitati eorum adscribentium; vt cuiusque hominis vita & mors disponatur secundum constellationem, sub qua quisque natus est. Aduersus quem errorem valet illa Hieremiæ cap. 10. sententia: *Asignis cæli nolite metuerè, quæ timent gentes, quia leges populorum vana sunt.* Et quod scriptum est Deuteron. 4. Solem & Lunam, aliaque sidera non esse ab homine adoranda, quòd ea creata sunt à Deo in ministerium & seruitium cunctarum gentium. Seruiunt igitur homini, non dominantur astra. Hunc ipsum errorem denuo fuscitatum à Priscilliano, damnatum reperimus in concilio Bracharensi. Sequitur: *Aut aliquid boni egiissent aut mali.* Duo hisce verbis errores refelluntur: vnus quidem Pelagianorum, aientium homines eligi à Deo propter eorum antecedentia merita. At enim Paulus clamat scribens ad Titum 3. *Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit.* Et apud Ioannem in Euangelio Saluator noster dixit: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Nec verò dici potest, Iacob fuisse electum à Deo potius quàm Esau propter bona eius opera, non quidem ante electionem facta, sed post faciendâ: quæ tamen à Deo (quem nihil latet futurorum) præuisa, causa fuerint electionis Iacob. Hoc inquam dici non potest: id enim Paulinam huius loci rationem & argumentationem planè inualidam redderet. Paulus enim omnimodè excludit opera Iacob tam præterita quàm futura; & totam electionis eius causam ad solam refert diuinam voluntatem, dicens: *Cum*

Manichæorū
& Priscilliani error.Concilium
Bracharēse.Ioan. 15.
Iacob non ob
præuisa bona
eius merita
futura electum esse à
Deo.

nondum aliquid boni egissent aut mali: Ut secundum electionem propositum Dei maneret. Id est, vt propositum quo Deus decreuerat honorare Iacob præ Esau, firmum, & immobile esset, non quidem propter opera eius, sed secundum electionem. Id est, spontaneam eius voluntatem. *Ex vocante,* id est gratia vocantis, de qua vocatione supra dixerat: *Quos prædestinavit, hos & vocavit.* Palàm igitur est, Paulum penitus excludere opera qualiacumque illa sint, & solam Dei gratuitam voluntatem, ac gratiam, agnoscere causam electionis, ac prædestinationis. Quòd autem non ex futuris bonis operibus à Deo præiudic electus fuerit Iacob, aut etiam Sancti eligantur, & prædestinentur, clarissimè docet Paulus ad Ephes. i. dicens: *Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in caritate, qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum, secundum propositum voluntatis suæ. In quo etiam nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum propositum voluntatis suæ, vt simus in laudem gloriæ eius.* Ex his verbis liquido perspicitur, prædestinatos esse homines à Deo, non quia futuri erant Sancti, sed vt essent Sancti, & causam electionis, ac prædestinationis Sanctorum, Paulum non aliam agnoscere, aut prædicare nisi propositum, consilium, beneplacitum, & gratuitam Dei voluntatem. Consulat Lector Augustinum in Libro ad Simplicianum, quæstione secunda super hac re copiosè differentem.

B. August. som. 4.

Origenis & Priscilliani error.

B. Hieron.

Alter verò error supradictis Pauli verbis reiectus, fuit Origenis, & Priscilliani: qui dixerunt animas hominum simul cum Angelis creatas esse multo ante corpora; ac pro meritis eorum quæ tunc egerunt, priusquam includerentur in corpora, diuersitatem vitæ & conditionis sortitas esse in corporibus. In libro secundo, Peri Archôn ait Origenes, Esau animam in deteriori vita, ob antiqua peccata fuisse damnatam; Et in libro tertio, ob eandem causam dixit factum vt Deus Iacob diligeret, & odio haberet Esau, refert hæc Hieronymus in epistolam quinquagesimam nonam, ad Auitum. Sed hoc apertè repellit quod hîc dixit Paulus: *Cum nondum boni vel mali aliquid egissent.* Facit etiam contra id, quod Deus dixit Iob capite trigesimo octauo. *Ubi eras cum me laudarent astra matutina & iubilarent omnes filij Dei?* potuisset enim ille, secundum hanc Origenis opinionem (si quidem vera esset) respondere: Eram ipse tunc inter ipsos Dei filios & Angelos iubilantes. Ceterum fuisse Origenem propter hanc opinionem vehementer exagitatam vexatumque à Doctoribus Catholicis sui temporis, coniecturam equidem facio minimè leuem & vanam ex his quæ scripsit ipse in homilia 12. in Genesim: vbi tractans hunc locum Genesis de Iacob & Esau, & ponens quæstionem cur illi cum ad huc in vtero essent, Iacob prælatus fuerit Esau; non ausus est secundum hanc suam opinionem, eius rei causam reddere, sed refugit disputationem; nimirum veritus ac pertimescens grauissimam offensionem & reprehensionem doctorum Ecclesiæ, qui eo tempore aduersus hanc opinionem acerrimè pugnaverant. Verba Origenis ex eo loco, huiusmodi sunt: Cum Iacob & Esau nondum nati essent,

essent, sed inclusi materno utero continerentur, cur Iacob prælatus sit Esau, & maior subiectus minori, seruitute fuerit, & ille dilectus sit, hic autem odio habitus; non est meum discutere. Si enim voluero in altum fodere, & aquæ vitæ latentis venas aperire, continuò aderunt Philistini, & litigabunt mecum, & rixas mihi & calumnias commouebunt, & incipient replere terra sua & luto puteos meos. Nam utique si permitterent isti Philistini, & ego volebam accedere ad Dominum meum potentissimum Iesum, qui dicit: *Eum qui venit ad me, non eieciam foras.* Volebam ad eum accedere, & sicut Discipuli interrogauerunt eum de cæco nato: *Domine quis peccauit, hic an parentes eius ut cæcus nasceretur?* Et ego volebam interrogare eum, Domine quis peccauit, hic Esau, an parentes eius, ut sic hirsutus & horridus nasceretur, & in utero supplantaretur à fratre suo? Sed si voluero de his interrogare verbum Dei & inquirere, statim mihi lites Philistini & calumnias mouent. Et ideo nos relinquentes hunc puteum, & vocantes Inimicitiam, alium sine altercatione fodiamus. Ad hanc ferè sententiam Origenes. Sed redeamus ad Beatj Pauli orationem & disputationem.

Ioan. 6.

Infra 9.

40 Duobus porro Scripturæ testimoniis vtitur Paulus ad id, quod intendit, eo loco probandum. Vnum est illud ex hoc loco Genesis de promptum: *Maior seruiet minori.* Quorum verborum sententiam nos paulò supra exposuimus. S. Thomas locum illum Pauli explanans in Commentariis suis, tripliciter posse intelligi ait verba illa: *Maior seruiet minori.* Primò secundum singulares personas Iacob & Esau: quomodo intelligendum est Esau seruisse ipsi Iacob, non per se, & directè, sed indirectè, & per occasionem, quia dum odit, & insectatus est fratrem suum Iacob, id maxime ad bonum eius gloriàmque profecit; nam vt scriptum est Proverbiorum xj. *Qui stultus est, seruiet sapienti.* Deinde potest id referri ad duos populos ex illis duobus fratribus progenitos, Idumæorum scilicet & Hebræorum. Nam in eo loco Genesis, vnde verba hæc citata sunt à Paulo, ita scriptum est. *Dua gentes sunt in utero tuo, & duo populi diuisentur ex ventre tuo, & populus populum superabit, & maior seruiet minori.* Idumæi namque à Dauide bello subiugati, seruire Hebræis: quam obrem dixit in quodam Psalmo Dauid: *In Idumaam extendam calceamentum meum.* Tertio modo possunt ea ipsa verba intelligi figuratè & allegoricè, vt per Esau præfiguratus sit populus Iudæorum, per Iacob populus Christianus ex Gentibus collectus. Ille maior dici potest, quia prior ad fidem & cultum Dei vocatus & ascitus est, immò vocatur, Exodi 4. primogenitus Dei: hic verò minor dicitur, quia nouissimè ad fidem Christi vocatus & conuersus est; qui etiam figuratur in illa parabola Euangelica per filium prodigum, Luc. 14. Iudæi autem dicuntur seruire Christianis, quia nobis ipsi custodiunt sacram Scripturam, non in suam vtilitatem, sed in vltus nostros atque eorum qui ex Paganismo conuertuntur ad Christianismum, vt ob id Iudæi tanquam Caplarij Christianorum rectè appellari queat. Hactenus ex S. Thoma.

S. Thomas.

Tribus modis Esau seruiuit ipsi Iacob.

Psalm. 107.

41 Alterum testimonium Scripturæ quo Paulus vtitur, peritum est ex

Quatuor clarissima eximia dilectionis Dei erga Iacob argumenta.

primo capite Prophetia Malachæ: *Iacob dilexi, & Esau odio habui.* eximia autem dilectionis Dei erga Iacob, quatuor clarissima fuere signa. Vnum fuit signum, quodd ius Primogenituræ, id temporis magni honoris & utilitatis, naturaliter debitum Esau, Deus transfulerit ad Iacob: quo factum est vt Esau quasi feruus constitueretur Iacob, & maior seruituti minoris subiceretur, sicut etiam indicauit Isaac infra Genes. 27. Alterum signum fuit, quodd Iacob progeniem & posteritatem, Deus multo potentio rem, & nobilitatem fecit, quàm Esau: immò verò posteros Esau seruire fecit posteris Iacob. Tertium signum fuit, quodd ipsi Iacob assignauit possessionem amplioris, fertilioris, amœnioris, celebriorisque terræ, ac demum fluentis lacte & melle. Quartum signum, quodd ex semine Iacob generari voluit Messiam, filium Iouem, Regem regum, Dominumque dominantium, & Saluatorem mundi, in quo benedicendæ erant omnes gentes. Ob hæc igitur verè dictum est: *Iacob dilexi, Esau odio habui.* quasi diceret Deus, Cum fratres essent Iacob & Esau, iisdem parentibus, & eodem sexu generati, nullisque meritis prorsus dispares; nisi quodd Esau, quia primogenitus erat, præferendus hoc nomine videbatur Iacob: ego tamen gratuita mea dilectione, elegi Iacob, vt darem ei fertilem terram Chanaan, & vt ex ipso nasceretur Messias: Esau verò non elegi, sed reieci in aspera saxa, & montosa loca Seir. Sed numquid propterea Deus dilexit Iacob, Esau verò odio habuit, quia præuidit, iri se ab eo dilectum, non autem ab Esau? nam & hoc significari videtur illis verbis scripturæ Proverbiorum 8. *Ego diligentes me diligo.* Minimè verò: dilectio enim Iacob præuenta est à dilectione Dei; non enim quia nos diligimus Deum, aut dilecturi sumus Deum, ideo Deus diligit, aut dilexit nos; sed contrà, quia ipse diligit nos, inde accipimus & habemus; quo possimus eum diligere, testante hoc ipsum dilecto Iesu discipulo Ioanne, cum ait primæ Epistolæ suæ capite quarto: *Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos.* Nam si fides qua credimus Deo, est donum Dei, vt inquit Paulus ad Ephes. 2. quanto magis charitas qua Deum diligimus? cum Paulus dicat ad Romanos 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Deus autem diligentes se diligit, eorum dilectionem augendo, conseruando, tandèmq; remunerando.

An Iacob dilectus à Deo, electusq; sit propter bona eius opera futura.

At prior ipse dilexit eos, gratiam illis immerentibus, atque charitatem donando, quo possent ipsum diligere. Si enim non sumus sufficientes cogitare aliquid boni ex nobis, quanto minus Deum, vt oportet, diligere?

2. Corinth. 3.

QVINTA DISPVATIO.

An Iacob fuerit sanctificatus in utero matris suæ.

42 **N**ON faciam, ut in hoc loco non indicem lectori, quod à nonnullis minimè obscuris & indoctis auctoribus, de sanctificatione Iacob in utero matris suæ creditum & proditum est. Putarunt quidam, ex eo quod S. Paulus dixit, Deum dilexisse Iacob priusquam boni quicquam egisset, & cum adhuc esset in utero matris suæ; significari, Iacob fuisse in utero matris sanctificatum. Hoc isti sic argumentari voluisse videntur: Deum diligere aliquem hominem, non tantum significat affectum voluntatis diuinæ, sed effectum quoque, & boni alicuius donationem: idem enim est, Deum diligere aliquem, ac facere & tribuere ei bonum aliquod. Quare, simpliciter Deum diligere hominem, est dare homini bonum simpliciter dictum; hoc autem est id quod pertinet ad sanctificationem hominis. Si Deus igitur simpliciter dilexit Iacob adhuc in utero matris constitutum, hinc sequitur, ut bono simpliciter dicto eum affecerit; id autem est, ut eum sanctificauerit. Huc etiam applicari potest, quod apud Danielem cap. 3. scriptum est, ubi Azarias in oratione, quam habet ad Deum, hæc inter alia dicit verba: *Propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruatum tuum, & Israel sanctum tuum.* Quid obsecro causæ est, ut Israel siue Iacob propriè appelletur sanctus, potius quàm Abraham & Isaac? Non aliâ sanè fingi videtur posse causa, nisi singularis sanctificationis eius in utero gratia & priuilegium. Carthusianus, super istum locum Danielis, refert B. Augustinum videri sensisse, Iacob fuisse sanctificatum in utero: sed ubi Augustinus id significet, equidem adhuc quæro. Nam ille locum Augustini citat nullum: & ego diu multumque Augustini scripta peruoluendo, tale nihil adhuc reperi. Id ipsum præterea tradit Auctor Historiæ Scholasticæ; cuius in capite 66. super librum Genesis, hæc sunt verba: Creditur in utero iam tunc sanctificatus fuisse Iacob, & per illum motum collisionis eius in utero cum Esau, id esse præfiguratum; quia non esset consensus Christi cum Behai.

*Locus Danielis, cap. 3.**Dionysius Carthusianus.**Auctor Historiæ Scholasticæ.**1. Cor. 13.**Auctoris sententia.*

43 Ego de re tam graui, de qua nihil in sacris litteris proditum, nihil Ecclesiæ auctoritate constitutum, nihil Patrum & Theologorum sententia firmatum est, non satis tutum reor, asseuerare quidquam; sed satius esse, assensum pariter ac dissensum sustinere. Firmamenta ceræ illius opinionis parum firma sunt. Cum enim Deus apud Malachiam dixit se dilexisse Iacob, continuè signum eius dilectionis subdit; non sanè sanctificationem eius in utero, sed quia dederat ei possessionem melioris & stabilioris terræ, ut manifestum est consideranti locum illum Malachiæ. Paulus item citans hoc ipsum testimonium Malachiæ, Diuinam dilectionem Iacob,

Augustinus. non refert ad sanctificationem eius in utero, sed ut Augustinus, alique complures interpretantur, ad Diuinam dilectionem & electionem, & prædestinationem eius ad vitam æternam. Neque verò quod ex Daniele ductum est, istam opinionem iuuat. Dicitur enim Iacob præcipue sanctus, vel quia primus omnium, sanctificasse videtur seipsum, & dicasse
Genes. 28. Deo vouens ei decimas omnium quæ possideret, ac se totum Dei cultui obstringens & mancipans: vel quia plenus Spiritu sancto, futuros omnium filiorum suorum, & qui nascituri ex illis erant, casus & euentus mirabiliter præuidit atque prænuuciauit: præsertim verò, quia nobilissimum illud de tempore aduentus Messie varicinium edidit; cuius expectatione seipsum consolans Iacob, lætissimoque animo moriens, dixit: *Salutare tuum expectabo, Domine.* Videat Lector Commentarios nostros in Daniele super eo ipso loco.

SEXTA DISPUTATIO.

Quo sensu Paulus testimonio Scripturae de Iacob electione & reprobatione Esau sit usus, Historicone an mystico; & respectu vitæ æternæ, an tantummodo respectu bonorum temporalium.

Quo sensu Paulus testimonia scripturae citauerit, an historico, in mystico sensu, & respectu vitæ æternæ, an solum respectu bonorum temporalium.

VI VS quæstionis solutionem percipiet Lector ex duarum propositionum, quas hic subiiciam, explicatione ac confirmatione. Prima propositio. Si Paulus testimonia illa Scripturae ex libro Genesis, & ex prophetia Malachiae accepit in sensu historico, quem habent illa in propriis suis locis, & secundum quem à propriis auctoribus scripta sunt, videtur dicendum, B. Paulum non esse locutum de diuina dilectione & electione Iacob, quantum ad gratiam prædestinationis eius ad vitam æternam; sed quantum ad excellentiam bonorum temporalium, in quibus prælatus est fratri suo Esau, & à Deo vehementer magnificatus. Hoc probatur dupliciter. Ac primò quidem in vigesimoquinto capite Genesis, vnde Paulus sumpsit illud testimonium: *Maior seruiet minori*: manifestum est non agi de diuina electione ac prædestinatione Iacob ad vitam æternam, sed de eminentia eius super fratrem suum Esau in posteris vtriusque: sic enim ibi legitur: *Respondit ei (Rebecca) Deus: Dua gentes sunt in utero tuo, & duo populi diuidentur ex utero tuo, & populus populum superabit, & maior seruiet minori.* Quis non videt, hoc, secundum historiam, non pertinere ad electionem & prædestinationem Iacob ad vitam æternam, sed ad præstantiam posteritatis Iacob? Hebræi namque potentiores futuri erant, dominaturique Idumæis. Similiter quod dixit apud Malachiam Deus: *Iacob dilexi, & Esau odio habui*, secundum litteralem sensum, non spectare ad dilectionem Iacob respectu vitæ æternæ, verba quæ proximè sequuntur, perspicue

Locus Malachiae c. 1.

cuè declarant: tale enim subdit Deus argumentum odij sui, seu reprobationis Esau, quòd ei dedisset regionem asperam in montibus Seir, & quòd eam deuaftaturus & demoliturus esset in æternum; cum tamen Iacob fertilem & amœnam terram, stabiliemque sedem assignasset. Sed præstat ex eo loco ipsa Scripturæ verba hîc ponere. *Dilexi vos, dicit Dominus: Et dixistis, in quo dilexisti nos? Nonne frater erat Esau Iacob, dicit Dominus; & dilexi Iacob, Esau autem odio habui? & posui Seir montes eius in solitudinem, & hereditatem eius in dracones deserti. Quod si dixerit Idumæa, Destruisti sumus, sed reuertentes edificabimus que destructa sunt; hæc dicit Dominus exercituum: Isti edificabunt, & ego destruam, & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est Dominus usque in æternum. Et oculi vestri videbunt, & vos dicitis: Magnificetur Dominus super terminum in Israel.* Ergo bona temporalia Hebræis, qui posteri erant Iacob, tum data, tum deinceps danda, argumentum & signum euidentis ponit Deus dilectionis suæ erga Iacob: contrà verò, mala & calamitates posterorum Esau, odij sui ac reprobationis Esau.

44 Sic porro sumpta testimonia ista Scripturæ dupliciter inseruiunt proposito Pauli: tum ad probandam illam distinctionem filiorum Abrahamæ secundum carnem & secundum reprobationem, vt supra docuimus: tum ad ostendendum, in diuina electione hominum non esse spectanda propria eorum merita siue bona, siue mala, sed æternum Dei propositum, beneplacitum, & gratuitam voluntatem. Quod autem Paulus testimonia illa Scripturæ secundum sensum historicum citauerit de Diuina electione Iacob & reprobatione Esau quantum ad bona temporalia, non autem quantum ad vitam æternam, esse præterea potest hoc alterum argumentum. Paulus commemorauit testimonium illud Scripturæ de Iacob & Esau tanquam rem notissimam Iudæis, & ex illis Scripturæ locis exploratissimam: erat autem Iudæis notum, Iacob fuisse dilectum & electum à Deo, Esau verò reprobatum & quasi odio habitum, propter insignia bona quæ dederat Iacob & posteris eius, non autem Esau; idque ex locis illis scripturæ cognitum habebant: quòd autem Iacob fuisset prædestinatus à Deo ad vitam æternam, Esau verò reprobatus, id non erat illis comperitum, neque notum ex istis locis Scripturæ: non igitur Paulus de hac electione vel reprobatione locutus est, verùm de illa priori, quæ pertinet ad bona temporalia. Adde, si placet, in veteri Testamêto, vt docet B. Hieronymus, aliique Doctores, de præmio vitæ æternæ, & de supplicio æternæ mortis, aut nullum fieri sermonem, aut certè perquam rarum, atque eum non nisi figuratum, & bonorum, & malorumve temporalium similitudinibus inuolutum atque opertum, vt quod de electione Iacob & reprobatione Esau proditum est in sacris litteris, non ad vitam æternam, sed ad bona temporalia retulisse Iudæos, minimè dubitandum sit.

45 Secunda propositio. Si Paulus citauit illa Scripturæ loca loquês de diuina dilectione & electione Iacob, atq; de odio & reprobatione Esau quantum ad vitam æternam; videtur dicendû, ea testimonia Paulum non citasse secundum literalem & historicum sensum, sed mysticû & allegoricum.

Quomodo testimonia Scripturæ de electione Iacob & reprobatione Esau sumpta à Paulo secundum historicum sensum, respectu bonorum tantum temporalium aptè congruât & inseruiant proposito eius.

S. Hieronymus, ad Dardanum epist. 129.

Si Paulus testimonia illa Scripturæ citauit de diuina electione

Hoc

Hoc probatur dupliciter; tum ratione, tum auctoritate. Et ratio quidem evidens est, atque in promptu ex antecedentis propositionis confirmatio-

Iacob & Esau quantum ad vitam æternam, citasse ea non historico, sed mystico sensu.

B. Hieron.

Lyranus.

ne. Si enim scriptura illis locis secundum historicum & litteralem sensum loquitur de electione Iacob & reprobatione Esau quantum ad bona temporalia, non autem de prædestinatione aut reprobatione quantum ad vitam æternam, uti iam ostensum est; hinc planè concluditur, si ea testimonia Paulus intellexit & usurpauit de diuina electione & reprobatione eorum quantum ad vitam æternam, eum fuisse vsum illis testimoniis non historico sensu, sed mystico & allegorico. Idem ipsum confirmatur auctoritate B. Hieronymi: qui explanans verba illa Dei, quæ sunt apud Malachiam: *Iacob dilexi, & Esau odio habui*, Ad hunc modum scribit: Hunc locum Apostolus, mystica disputatione euentilans, egregiè tractat in Epistola ad Romanos. Ecce tibi, tractationem illam Pauli, mysticam Hieronymus appellat, non autem historicam & litteralem: nam quæ est litteralis eorum verborum intelligentia, eam mox subiungit Hieronymus, tale nempe, qualem nos paulò superiùs tradidimus. Et Lyranus super eisdem illis verbis Malachiam sic inquit: Iacob dilexit Deus, dando ei benedictionem paternam, & hæreditatis promissionem, quæ bona in eo tempore annexa erant Primogenituræ. Esau verò odio habuit, denegando ista bona illi, cum tamen esset primogenitus. Hæc autem dilectio Iacob & odium Esau, fuerunt signa electionis & reprobationis æternæ: & sic allegat ista verba Paulus ad Romanos 9.

Electio Iacob & reprobatio Esau, cuiusmodi rei mysteriū & figuram habuerit.

Dupliciter porrò potuit uti Paulus figuratè ac mysticè isto exemplo Iacob & Esau. Primò quidem respectu ipsarum personarum Iacob & Esau; quasi docens, dilectionem Iacob quantum ad bona temporalia, & reprobationem Esau, fuisse figuram vel signum diuinæ electionis Iacob ad vitam æternam, & reprobationis Esau: & ad hunc modum putat Lyranus accepisse Paulum. Quemadmodum enim Deus ad possessionem primogenituræ, & ad hæreditatem terræ Chanaan, & ut pater esset Mesia, elegit Iacob, ob nulla eius merita, sed gratuita voluntate sua: ita quoque ex beneplacito suo ab æterno dilexit, & elegit, & prædestinauit eum in adoptionem filiorum Dei, & participationem vitæ æternæ, reiecto ac reprobato Esau. Altero modo sic intelligi potest illud mysterium & allegoria: ut electio Iacob & reprobatio Esau, quantum ad bona temporalia, fuerit figura diuinæ electionis Gentium ad gratiam Euangelicam, & reprobationis Iudæorum, de qua videtur ibi Paulus disputare: ad eundem scilicet modum quo Paulus in epistola ad Galatas disputat, eiectionem Agar & Ismahelis ex domo Abrahamæ, per allegoriam significasse eiectionem synagogæ à regno Dei: sicut Christus Dominus eis præminatus fuerat, dicens: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius*. Vel electionem illam Iacob & reprobationem Esau, Paulus in vniuersum accepit ut figuram electionis hominum ad vitam æternam, & reprobationis, non ob merita hominum, sed ex beneplacito Dei. Ergo, ut in summa dicam, quod fusiùs hîc disputavi, vtrumuis licet probabiliter opinari, aut Paulum citasse testimonia illa Scripturæ de Iacob & Esau secundum

Ad Gal. 4.

Genes. 21.

Matth. 21.

dum historicum & litteralem sensum, aut etiam secundum mysticum & allegoricum: & item locutum esse Paulum de diuina electione Iacob & reprobatione Esau quantum ad bona solum temporalia secundum historicum sensum: vel secundum mysticum & allegoricum, etiam quantum ad vitam æternam. Vtrobet autem modo testimonia illa fuerint à Paulo accepta, valde congruunt & conducunt proposito eius, vt per totam hanc Disputationem manifestum Lectori fecimus.

SEPTIMA DISPVTATIO.

An Pauli argumentatio, si ea ducta fuit ex sensu mystico, sit valida.

47 **Æ**TERVM, posset illud dicere fortasse quispiam; si ad probandum diuinam electionem hominum ad vitam æternam & item reprobationem, non ex propriis eorum meritis, sed mera Dei voluntate prouenire; vsus est Paulus exemplo Iacob & Esau, non secundum historicum & litteralem sensum, sed mysticum: ergo Pauli argumentatio & probatio fuit inualida. Siquidem solus litteralis sensus est, (vt nunc loquimur in scholis) argumentatiuus & probatiuus; solusque valet ad reuincendos aduersarios veritatis; mysticus verò sensus ad hæc inefficax est, & solum ad eos qui iam fideles sunt, & pietatis cultores, commonendos, cohortandos, erudiendos, solandisque conducit. Verum non ita res habet: & Pauli argumentatio exemplo Iacob & Esau nixa fulràque, est præualida. Hanc enim illa vim habet: Electio Iacob & reprobatio Esau, quantum ad bona temporalia, figura fuit diuinæ electionis & reprobationis hominum, quantum ad vitam æternam. & hoc præfigurari per illud, Spiritus sanctus voluit; cuius nimirum consilio & voluntate, & res illa gesta est, & scriptis à Mose prodita: sed electio & reprobatio Iacob atque Esau, facta est non ob propria eorum merita, quippe cum adhuc in utero matris essent; sed quia sic Deo visum & placitum est: ergo similiter, neque diuina electio & reprobatio hominum, quantum ad vitam æternam, ex propriis eorum vel bonis, vel malis meritis prouenit, sed ex mera Dei voluntate. Palam igitur est, exemplum Iacob & Esau etiam mystico sensu acceptum, præbuisse B. Paulo firmum ad id quod eo loco probare volebat argumentum. Cæterum hoc quod dixi, non potest, ita vt oportet, intelligi, & lectori persuaderi, nisi duabus antè quæstionibus breuiter explicatis.

48 Prima quæstio: Vnde compertum fuit B. Paulo, illam electionem Iacob & reprobationem Esau quantum ad bona temporalia, figuram fuisse à Spiritu sancto intentam, electionis & reprobationis quantum ad vitam æternam, tam ipsorum illorum fratrum, quam aliorum quorumlibet hominum electorum, atq; reprobatorum? Respondeo, potuisse id exploratum & cognitum esse Paulò dupliciter, Primo quidem ex antiqua traditione,

Comm. in Gen. Tom. 4.

Vnde cõp. r. tũ fuerit B. Paulo, Iacob figurã à Spiritu sancto intentã, fuisse electorum; Esau autem reprobatorum.

quæ id temporis vigeret in Synagoga, & ex communi Doctorum eius temporis consensu. Multa quippe de Scripturarum intellectu occultiori & mystico, minimè litteris expressa, nec in vulgus nota, per continuam Maiorum traditionem, apud proceres Synagogæ, sapientésque Iudæorum, communi sensu & approbatione recepta erant; quibus Paulus & vt veris, & vt confessis libenter utebatur. Atque id fortasse fuit quod de Iacob & Esau eo loco Paulus vsurpauit. Illud tamen probabilius dictum fuerit, pernotuisse id Paulo ex diuina reuelatione: nam cum electus ipse, constitutusque à Deo esset maximus Ecclesiæ doctor, minimè dubitandum est, quin perfecta Scripturarum intelligentia, tam historica quàm mystica, fuerit ei diuinitus inspirata: quam ipse tum verbis, tum scriptis Ecclesiæ cognoscendam, colendam, & custodiendam traderet. Secundùm hanc igitur Sapientiam (vt vocat Petrus secundæ Epistolæ capite vltimo) à Deo sibi datam, intellexit Paulus historiam de duobus filiis Abrahæ, Isaac & Ismahele, allegoriam fuisse duorum testamentorum, Veteris & Noui, & Synagogæ atq; Ecclesiæ, ad Galatas capitulo quarto & quod in coniugio primorum hominum dictum est: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem, & adhaerebit uxori suæ: & erunt duo in carne vna*: vidit fuisse Sacramentum magnum & mysterium in Christo & Ecclesia, ad Ephes. 5. transitum quoque Hebræorum per Mare rubrum submersis Ægyptiis, & ductum columnæ nubis significare Christianum baptisma; & item Petram ex qua percussa scaturiuit aqua in potum populi Hebræi, figuram fuisse Christi, primæ ad Corinthios capite decimo. Et ideo confidenter pronuntiauit, legem Mosaicam vmbra habuisse futurorum bonorum, non autem ipsam veritatem, ad Hebræos 10. Ac demum omnia quæ illi populo contigerunt, in futurarum rerum figuram & significationem contigisse, affirmat primæ ad Corinth. 10. Ad eundem igitur modum, Paulus cognouit, & pro vero & certo tradidit, gratuitam electionem Iacob fuisse figuram gratuitæ electionis tam ipsius quàm aliorum omnium prædestinatorum hominum ad vitam æternam.

Genes. 2.
Matth. 19.

Exod. 14.
Supra 13.
Numer. 1.

Quisnam sensus mysticus sit validus ad argumentandum.

Quibus modis cognoscatur, sensum aliquem mysticum fuisse

Altera quæstio: Quisnam sensus mysticus sit idoneus, & validus ad argumentandum, & probandum. Non enim quemlibet ad id esse idoneum & accommodatum, in confesso est. Respondeo, talem esse eum, quem planè constet, sub specie & figura historiæ, præcipuè à Spiritu sancto fuisse spectatum & designatum, atque intentum. Si enim de sensu quoquam mystico liquet, eum à Spiritu sancto esse intentum, necesse est confiteri, verum esse eum, certamque fidem facere; atque ideo ab omnibus, quibus manifestum id fuerit, concedi & admitti oportere. Sed vnde, quæso, constare nobis potest, hunc aut illum sensum mysticum, esse intentum à Spiritu sancto? Hoc namque opus, hic labor est. Potest sanè id exploratum & compertum esse duobus modis: vno modò certè atque indubitanter; altero modò solùm probabiliter. Priori modo cognoscitur id dupliciter. Primo auctoritate sacrorum scriptorum Noui Testamenti, qui complures historias Veteris Testamenti, secundùm mysticum

cum sensum atque intellectum, Ecclesiæ tradiderunt: Eiusmodi namque sensus mysticos, esse à Spiritu sancto, dubitare fas non est. Talis est sensus mysticus, secundum quem Matthæus capite secundo, illud Oseæ: *Ex Aegypto vocavi Filium meum*; citavit de Christi reditu ex Aegypto; & illud Hieremiæ: *Vox in Rama audita est, &c.* de cæde sanctorum Innocentium. Ioannes itidem capite decimo nono, illud Exodi de Agno paschali: *Os non comminuetis ex eo*, commemoravit de Christo Domino, cuius in cruce morientis, non sunt fracta crura. Huius quoque generis est sensus ille, secundum quem Dominus dixit, Ionam deuoratum à pisce, & triduo post, viuum in terras emissum; significasse passionem & resurrectionem suam; & exaltationem serpentis in deserto, præmonstrasse futuram suam exaltationem per mortem crucis. Beatus etiam Petrus primæ Epistolæ capite tertio ait octo illos homines seruatos in Arca Noe ab exitio Diluuij, significasse eos qui in Ecclesia saluantur per Baptismum. Quoniam verò talis sensus mysticus, vt diximus, principaliter est intentus à Spiritu sancto; hinc fit, vt secundum eum, res olim prædictæ, denique impleta fuerit; quasi per sensum historicum cœpta fuerit impleri; consummatio tamen eius, in re per sensum mysticum significata, demum facta sit: Et ad hoc significandum solent Euangelistæ illud dicere: *Vt adimpleretur quod dictum fuerat*, vel: *Tunc adimpletum est quod dictum fuerat*.

principaliter à Spiritu sancto intentus.
Oseæ 1.
Hierem. 31.
Exod. 12.

Matth. 11.
Iona 2.
Ioan. 3.
Num. 21.

Genes. 7.

Idem ipsum certò etiam indicatur ex communi omnium fermè Patrum, ac Theologorum consensu: quando sensu aliquo mystico vtuntur omnes ad sententiam quampiam, & dogma Catholicum comprobandū. Exempli loco sit, quod Isaias cap. 14. vaticinatur secundum historiæ veritatem de infelici casu regis Babylonis in summam miseriam, ex altissimo prosperitatis gradu. Et quod Ezechiel prophetauit capite vigesimo octauo de felicitate & copia, bonorumque affluentia Principis Tyri: & in capite 31. de sublimitate ac magnificentia regis Assur. Hicæ autem historiis atque exemplis Patres & Theologi, (diuino scilicet illustratu, atque inspiratu, sunt enim dati à Deo Ecclesiæ Doctores, & sanctarum Scripturarum expositores) intellexerunt præfigurare voluisse Spiritum sanctum, lapsum Angeli Luciferi ex summa felicitate cum qua creatus à Deo fuerat, in maximam miseriam, ob eius peccatum: & idcirco illis prophetiis, secundum mysticum sensum acceptis, sæpissime vsi sunt, ad probandum de casu Luciferi sententiam & doctrinam, in Ecclesia, vsque à primordiis eius, receptam & celebratam.

Consensus Patrum, sensu mystico vtentium in argumentando quippiam declarat, illum fuisse principaliter intentum à Spiritu sancto.

Alter modus idem cognoscendi iudicandique, non quidem, vt superiores, certus atque indubitatus, verum satis tamen probabilis, huiusmodi est. Si sensus quispiam mysticus, historiæ, vnde ducitur, aptissimè, & quasi ad amissam respondeat, non solum quantum ad vnam & alteram sententiam, vel pauca quædam verba; sed quantum ad omnia, & antecedentia, & consequentia, & quantum ad omnem historiæ contextum, & is præterea sensus pertineat ad res, quarum cognitio pulcherrima est, atque vtilissima, veluti ad illustranda Fidei nostræ dogmata, Christi mysteria, Ecclesiæ Sacramenta, ad excitationem animorum ad amorem Dei

rerúmque cœlestium, & ad studium cultúmque virtutum: hunc ego sensum mysticum, magna sanè probabilitate, magnóque, opinor, assensu omnium, dixerim à Spiritu sancto esse intentum: Atque huius meæ opinionis rationem hanc, satis, nisi fallor, probabilem afferre possum: sensus mysticos, de quibus liquet, fuisse eos à Spiritu sancto intentos, quorum nos paulo supra, aliquot posuimus exempla, videre est, planè tales esse, quales híc à nobis descripti sunt, nimirum, maximè congruentes cum historia, & de rebus nobilissimis, atque utilissimis: Ergo quicumque alij, similes eorum hac in re fuerint, similiter fuisse eos à Spiritu sancto intentos, probabiliter existimari potest.

*Uter sensus
præstabilior,
in exponenda
Scriptura su
dicari de-
beat, histori-
cus, an my-
sticus.*

S. Hieron.

*Aug. serm.
72. de Tem-
pore.*

1. Corinth. 9.

Sapient. 6.

Ex his porro, quæ cursim in hac disputatione attigimus, illud enotescit, quòd etiam in quætionem vocari posset; An sensus mysticus, eum dico, qui præcipuè intentus est à Spiritu sancto, anteferendus sit historico, ac literalis sensui, necne. Breui præcidam. Ego ita sentio: historicum sensum, ratione necessitatis, esse præferendum; ratione verò dignitatis, atque utilitatis, mysticum esse anteponendum. Etenim primò supponere necessarium est, ac bene firmare sensum historicum, ut sine quo mysticus constare nullo modo potest; non secus ac sine fundamento parietes, & tectum. Audi B. Hieronymum in cap. 13. Isaïæ: Spiritualis, inquit, interpretatio sequi debet ordinem historiarum: quòd plerique ignorantes, Lymphatico in scripturis vagantur errore. Consona Hieronymo scribit Augustinus ad hunc modum. Quando auditis Scripturam narrantem, quæ gesta sunt, prius credatis sic esse gestum, quemadmodum narratum est, ne subtracto fundamento rei gestæ, quasi in aère quæratis ædificare. Sedenim nobilitate, atque utilitate, sensus mysticus vsque eò præstat historico, ut præ huius dignitate, perexiguum ille momentum habeat; quin etiam quasi pro nihilo æstimari videatur. Equidem cunctanter hoc, & timidè dicere, nisi auctorem haberem huius sententiæ, doctorémque B. Paulum: qui capite nono prioris Epistolæ ad Corinthios, docens, ministros Evangelij, secundum legem Dei, ab iis ali, & sustentari debere, quibus, prædicando Evangelium, desudant, ad deseruiunt; id probat testimonio legis Mosaicæ ex vigesimo quinto capite Deuteronomij producto, & secundum mysticum sensum interpretato. Hæc sunt Pauli verba: *Scriptum est in lege Moysi: Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura est Deo? an propter nos vitæque hoc dicitur? nam propter nos scripta sunt. &c.* Plus hisce verbis significare videtur Paulus, quàm vult intelligi. Neque enim credi vult, boues non esse Deo curæ, reclamante aperissimis verbis Dauide Psalmo 103. & 144. *Omnia à te expectant, ut des illos escam in tempore opportuno: aperis tu manum tuam, & implet omne animal benedictione.* Quomodo enim non sit Deo cura bouum, cum tantam is curam gerat coruorum, ut scriptum reliquerit Iob capite trigesimo octauo, *Qui præparat coruo escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum vagantes, eo quòd non habeant cibos?* Vnde sumptum videtur illud Davidis Psalmo 146. *Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum innocantibus eum.* Et in libro Sapientiæ dictum de Deo est: *Tibi cura est de omnibus.* Voluit igitur Paulus illis

illis verbis significare, curam ministrorum Euangelij, per allegoriam illo Dei præcepto significatam, tanto priorem, & potiore esse apud Deum, vt præ illa, boum cura, quasi nulla æstimari queat. Nō igitur abs re Sancti Patres in exponendo sacras Scripturas, atque in erudiendis fidelibus, tam diligentes, tam accurati, tam copiosi, in peruestigandis, eruendis, explicandisque sensibus mysticis fuere: vt quos scirent à Spiritu sancto principaliter intentos, & ad illustrandam noui Testamenti doctrinam, spiritualesque fidelium vtilitates promouendas maximè accommodatos. Sed iam tempus est, vt quasi vela reflectentes eò vnde soluimus, ad historiam nos Moſis referamus. Tracti enim dignitate, atque vtilitate earum rerum, quæ in illius loci, ac sententiæ Pauli tractatum inciderunt, quasi quodam æstu abrepti, longius prouecti sumus.

Qui primus egressus est, rufus erat, & totus in morem pellis
hispidus: vocatumque est nomen eius Esau. VERS. 25.

53

Rufus est color, non plene ruber; sed ad flauum nonnihil declinans. Verum de propria significatione, ac multiformi varietate coloris rufi, & rubri, videat Lector apud Aulum Gellium, libro 2. cap. 26. subtilem, atque elegantem M Frontonis disputationem. Hispidus autem, siue hispidosus, siue hirsutus, is dicitur, qui crassis, & asperis pilis obsitus, & horridus est. Quam porro fuerit pilosus Esau, præsertim autem manibus, & collo, coniectare licet ex iis, quæ infra cap. 27. scripta sunt de Iacob, qui vt simularet Esau, pelliculas hœdorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit; vt ita pilosum Esau repræsentaret patri. Qua propter cum Isaac tactu exploraret, vtrum esset Esau dixit: *Vox quidem, vox Iacob est, sed manus, manus sunt Esau; & non cognouit eum, quia pilose manus, similitudinem maioris expresserant.* Sic autem esse natum Esau, fuit prodigiosum, & quasi monstruosum quippiam: contra naturam enim est, nasci hominem toto corpore pilosum: Secundum enim naturam nascitur homo capite solum, & superciliis, ac palpebris pilosus; cæteris partibus per ætates pili adnascuntur. Hoc etiam libro 3. de Historia animalium testatur Aristoteles, cum ait: Pili in homine, animalium omnium vno, partim simul, partim postea per ætates gignuntur. Congeniti sunt pili capitis, & superciliorum, & palpebrarum: post geniti; pubis primùm, mox alarum, postremò menti: Loca enim quibus pili proveniunt, totidem sunt congeniti deputata, quot postgenitis. Cuius verò rei faciat indicium in homine, copia pilorum, declarat idem Aristoteles in eiusdem operis libro quarto scribens, pilorum abundantiam, & hirsutiem, copiam indicare excrementi: atque ob eam rem pilosos homines, esse libidinosiores, & seminis copiosiores, quam sint læues. Est præterea signum præferuidi temperamenti, robusti corporis, callidi & astuti ingenij, & ferocis, ac sæui animi: ad quæ vitia propensum fuisse Esau, scriptura variis locis non obscure indicat.

A. Gellius.

Quam fuerit pilosus Esau.

Pilorum in homine copia cuius rei sit indicium. Aristotel.

54 Sedenim illud: *Et vocatum est nomen eius Esau,* fert hanc quæstionem:

*Cur vocatus
sit Esau.*

Hieronymus.

Caietanus.

Oleaster.

Cur tale nomen ei fuerit inditum. Origenes homilia 12. scribit sic vocatum esse (vt censent qui vocabula Hebræa interpretantur) vel à rubore, quasi rubrum; vel à terra, quasi terrenum; vel, vt aliis visum est, à factura. B. Hieronymus in libro de Interpretatione nominum Hebræorum interpretatur nomen Esau vel rubrum, vel aceruum lapidum, vel vanum siue frustra, vel facturam. Adiiciam Caietani expositionem: Aiunt, inquit, dictum esse Esau, eo quòd natus sit quasi perfectus homo: pilositas enim, perfectæ ætatis signum erat, quatenus erat effectus adulti hominis. Non est absurdum quod hoc loco annotauit Oleaster: Sonat, ait, vox Esau factum siue facturam eius, sed qualiter alludat ad rem, ignoratur: nisi dicamus, eum sic vocari, quòd quasi factus & adultus homo, sit ex utero matris egressus; ferens secum pilos, qui in aliis pueris successu temporis nascuntur & crescunt. Sic isti: Et hanc ego probabiliorum iudicio eius nominis significationem atque interpretationem. Sed miror cur Scriptura non dixerit: *Et ideo vocatum est nomen eius Esau.* cum tale nomen aptè responderet modo generationis eius: quemadmodum paulò infra, in hoc ipso capite dixit tam de Iacob, quàm de ipso Esau.

*Tria nomi-
na, Esau,
Edom, Seir.*

Cæterum sciat Lector, tribus nominibus hunc filium Isaac & Rebecæ appellari solitum in Scriptura. Vocatur enim Esau, de quo nomine iam dictum est. Nominatur præterea Edom, ab edulio rufo lentis, pro quo vèdidit primogenita sua, vt paulò infra in hoc ipso capite traditur, & inde tractum est nomen gentis Idumæorū, & regionis Idumææ: ac demum appellatus est Seir; id autem significat pilosum, quòd natus sit, in pellis modum pilosus; ex quo datum est nomen regioni, quam ipse insecuit ac tenuit, vt diceretur mons Seir. Ergo quod infra cap. 36. scriptum est; Esau digressum à fratre suo Iacob, habitasse in monte Seir; & multo magis quod proditum est supra cap. 14. in tempore Abraham, Horrhæos, qui habitabant montem Seir, bello victos & expulsos esse à quatuor regibus Asiæ; haud dubiè dictum id fuit per Anticipationem. Ponam hic verba Hieronymi ex Commentariis eius in primum caput Abdiæ, quibus confirmatur quod diximus. In libro Geneleos (ait Hieronymus) manifestè legitur, Esau appellatum fuisse Edom; quia propter rufum lenticulæ cibum, primogenita vendiderit: Edom enim interpretatur rufus. In eodem volumine scribitur, hunc eundem vocatum esse Seir, id est, pilosum, quia hispida erat, & non habebat læuitatem Iacob. Vnus ergo atque idem tribus nominibus appellatur, Esau, Edom, Seir. Posseditque eam regionem, quæ nunc Gebalena dicitur, & in finibus est Eleutheropoli, vbi antea habitauerant Horrhæi, qui interpretantur Liberi: vnde & ipsa vrbis postea sortita vocabulum est. Nunc Idumæa viculus est, à conditore sic imposito nomine: cuius Latina quoque & Græca meminit historia. Hactenus ex Hieronymo. Rupertus libro 7. Commentariorum in Genesim cap. 5. ait Esau vocatum sic esse à rubedine: verum dubio procul, lapsus est, confundens nomen Edom, quod rubrum significat, cum nomine Esau.

Protinus alter egrediens plantam fratris tenebat manu : & idcirco appellauit eum Iacob. Sexagenarius erat Isaac cum nati sunt ei paruuli.

VERS. 25.
26.

56 **N**dicatur his verbis, naturalis modus in nascendo, & ex matris vtero egrediendi : primùm enim caput exit, postremi pedes. Ritu naturæ (ait Plinius libro 7.) capite hominem nasci, mos est, pedibus efferri. Et hoc ille mutuatus ex Aristotele est, cuius illa sunt in libro 7. de Historia animalium verba : Secundum naturam, hominis partus fit in caput. Procedere autem in pedes, (quemadmodum ferunt Neronem esse natum) contra naturam est : ex quo difficillimus & egerrimus fit partus, ob id sic natis, Agripparum nomine vocatis. Scitum profectò est, quod M. Varro tradidit, confixos esse infantes in vtero matris, capite infimo nixos, sursum pedibus elatis : non vt hominis natura est, sed vt arboris. Nam pedes hominis cruræque, referunt arboris ramos; caput, stirpem atque caudicem. Quando igitur contra naturam fortè conuertuntur in pedes, brachiis plerunque diductis retineri solent, ægriusque tunc mulieres enituntur. Huius periculi deprecandi gratia, aræ statutz erant Romæ duabus Carmentibus, quarum altera Postuerta nominata est, Prosa altera, à recti & peruersi partus & potestate & nomine. Sic ex Varrone.

Plinius.
Aristotel.

Apud Celi-
um lib. 16.
cap. 16.

57 Sed expendamus etymologiam nominis Iacob. Et idcirco, inquit Scriptura, appellauit eum Iacob. Significat vox Hebræa, Iacob, Supplantatorem : Supplantare verò duobus modis accipitur in Scriptura, propriè, & metaphoricè. Propriè, supplantare significat, plantam tenere alicuius impediendo ne quid agat, aut ne aliò procedat ; & sic appellatus est Iacob; quia tenebat plantam Esau, quasi obstant ne prior egrederetur ex vtero. Altero modo sumitur metaphoricè : significat enim supplantare, idem quod decipere, sumpta metaphora ab his qui simul in stadio currunt ; cum vnus alteri pedem vel injicit, vel supponit, ad casum impellens eum, ne præcurrat, & vincat. Hac significatione positum est in illa Chryssippi, quam memorat & laudat Cicero, sententia : Qui stadium, aiebat Chryssippus, currit, eniti debet & contendere quàm maximè possit, vt vincat : supplantare autem eum qui cum certat, aut manu depellere, nullo modo debet. Esau in hanc significationem detorsit nomen Iacob, videlicet in eius calumniam & odium, cum dixit Genes. 27. *Iuste vocatum est nomen eius Iacob: Supplantauit enim me, in altera vice: Primogenita mea tulit: & nunc secundo surripuit benedictionem meam.* Sed profectò nomen Iacob, non secundum posteriorem hanc significationem, quæ est metaphorica, & in malam partem deflexa, sed ex priori illa, quæ est propria, originem habuit. Oleaster de nomine Iacob ad hunc modum scribit : Nomen Iacob ductum est à verbo (Iachab) quod Hebræi significare dicunt supplantare: sed melius dicerent, se propriam ignorare significationem : dicunt enim significare, seducere, supplantare, fraudare, astute agere, & retardare: cum

Quid significet nomen Iacob.

Chryssippus
apud Cicero-
nem lib. 3.
Officior.

Oleaster.

cum reuera significet propriè, aut tortuosum esse, aut à tergo insequi, siue vt subsequatur, siue vt seducat, siue vt retineat aut retardet. Sic ille. Verùm quod paulò superius dictum est, verius dictum est.

Quid illa re-
tentio planta
Esau signifi-
cabat.

Sed quid obsecro portendebat illa retentio plantæ Esau egredientis ex vtero? nimirum significabat collisionem infantium in vtero, factam esse ob principatum natiuitatis occupandum, illis quidem ignorantibus, sed ita volente & agente Deo. Iacob igitur tenebat plantam Esau, quasi occupare volens egressum ex vtero, & ius primogenituræ: tanquam audisset illud Dei oraculum matri suæ redditum: *Maior seruiet minori: & sciret Dei decreto & voluntate deberi sibi ius primogenituræ.*

Caietanus.

Sequitur illud: *Sexagenarius erat Isaac cum nati sunt ei paruuli.* quæ verba exponens Caietanus, hunc in modum scribit: Hinc planè apparet, Abraham tunc vixisse, vt pote centum sexaginta tantum annorum: & post natiuitatem Iacob & Esau, annis vixisse quindecim. Ex quo manifestum fit, argumenta ex ordine narrandi ducta ad probandum ordinem rerum gestarum, carere solido fundamento. Nam priùs narrata est mors Abraham, & benedictio diuina super Isaac post mortem patris sui Abraham, & posteriùs narrata est natiuitas Esau, & Iacob, quæ tamen quindecim annis mortem Abraham antecessit. Et hanc regulam habeto prudens Lector semper ante oculos, ne super infirmo fundamento ædifices. Hæc Caietanus. Sedenim regula, & documentum Caietani, eget ea moderatione, quam supra nos tradidimus numero primo, cum hac ipsa de re differeremus.

VERS. 27.

Quibus adultis factus est Esau vir gnarus venandi,
& homo agricola.

Quidem non memini me legere in sacris litteris, quemquam de sanctis & in scriptura laudatis viris fuisse venatorem; vt, nonnullos fuisse agricolas, multòsque pastorem vitam egisse, plurifariam in sacris historiis proditum est. Quinetiam vocabulum venatoris & venandi ferè malam in partem in scripturis vsurpari solet. Nam Genes. 10. Nemrod, homo superbus, crudelis, atque impius dicitur fuisse robustus venator: & scriptum est in Psalmo 90. *Ipsè liberauit me de laqueo venantium.* Et Psalm. 123. *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* Et apud Micheam cap. 7. *Omnes in sanguine insidiantur: vir fratrem suum ad mortem venatur.* B. item Gregorius, Esau, qui venationi & agricultura deditus fuit, prefigurasse ait vitam hominum improborum, & amatorum huius mundi. Sic enim scribit in libro 5. Moralium: Scriptura ait, factum esse Esau virum gnarum venandi, & agricolam: Quid autem per venationem Esau, nisi eorù vita figuratur, qui in exterioribus voluptatibus fusi, carnem sequuntur? Qui etiam agricola esse scribitur, quia amatores

Venator, &
venari, sapi-
entiss in ma-
lam partem
vsurpat Scri-
ptura.
Michea 7.
S. Gregor.

huius

huius seculi, tantò magis exteriora colunt, quanto magis interiora sua inculta derelinquunt.

60 Atenim studium, & exercitium venandi non esse malum, nec ob id culpabilem fuisse Esau, ex ipsa Scriptura colligi potest, quæ hoc loco ait, Isaac valde fuisse delectatum vanationibus Esau. atque ob eam causam præcipuè dilexisse eum: *Isaac, inquit, amabat Esau, eo quòd de venationibus illius vesceretur.* Et infra cap. 27. *Isaac dixit filio suo Esau: Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras, cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum.* Vir nempe sanctus Isaac non esset delectatus venationibus Esau, nec ad eas suo imperio impulisset eum, si exercitium venandi malum esset. Legimus præterea Leuit. 17. *Si quis venatione, atque aucupio ceperit feram, vel auem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem eius, & operiet illum terra.* Sed ad hoc offendendum illud sanè accommodatum magis est testimonium ex psalmo 131. *Vidua eius benedicens benedicam.* Vbi pro illo vocabulo (vidua Hebraicè, & Græcè est, venationem: & vt à quibusdam peritè obseruatum est, interdum Scriptura vocabulum venationis pro victu, & cibatui hominis vniuersè ponit. Quanta verò in laude, atque honore apud veteres fuerit studium, & exercitatio venandi, argumentum esse potest, inuentionem artis venatoriæ fuisse ab Æthnicis attributam Apollini, & Dianæ. Quapropter mos erat venatoribus, vt si quando feram insignem cepissent, partem eius, siue caput, siue pedem clauo affigerent alicui arbori eius Syluæ, vbi capta erat, ob honorem Dianæ. Xenophon etiam magnas aliquot venatoriæ exercitationis utilitates disertissimè commemorat: Verùm duas præcipuè ad tuendam, firmandamque valetudinem, corpùsque aduersus graues labores roborandum, durandumque: & ad bellicam artem. Est enim venatoria exercitatio, quasi bellorum, præliorumque progymnasia.

61 Quod si de venatione ita sentiendum est, quanto magis de agricultura in sacris iuxta profanisque litteris mirificè laudata? *Non oderis,* ait sapiens Ecclesiastici 7. *laboriosa opera, & rusticationem creatam ab altissimo.* Quamobrem non indignum esse duxit Saluator noster, Agricolæ Deum assimulare: *Pater meus, inquit, agricola est.* Et Aristoteles libro primo Oeconomicorum agriculturam dicit, omnium artium esse iustissimam: vt quæ citra cuiusquam iniuriam, & ingenti cum utilitate omnium exerceatur. Non enim, inquit, ab hominibus, aut volentibus, vt cauponaria, & alia mercenariæ artes, aut ab iniuris, vt ars bellica commodum suum, & lucrum quærit: & est earum rerum, quæ sunt secundùm naturam: secundùm enim naturam est, educatio omnium à matre, quare etiam hominibus est à terra. Non igitur quia Esau fuit homo improbus, ideo studium venandi, & agri colendi, in quo ille versatus est, crimini, aut vitio verti debet: non enim ob hæc ille fuit improbus, quanquã quia ille improbus fuit, & figura hominũ improborũ: hinc fit, vt per allegoriã studiũ, & exercitiũ vitæ eius, accipiatur tanquam typus quidam & imago eius vitæ, quam agunt ij, qui cupiditatibus rerum terrenarum, vitiiisque sunt dediti.

Comm. in Gen. Tom. 4.

Nec studium nec exercitiũ venandi, per se malum esse nec ob id fuisse culpabilem Esau.

Locus Leuitici c. 17. Locus psalms. 131.

Quanta in laude, atque honore apud Ethnicos fuerit olim venatoria ars.

Xenophon.

*Quàm honestum, & laudabile sit studiũ Agricul-
tura.*

*Eccles. 7.
Tocus 10a.
cap. 15.
Aristoteles.*

Iacob vir simplex, habitabat in tabernaculis. Isaac ama-
bat Esau, eo quòd de venationibus eius vesce-
retur: Et Rebecca dilige-
bat Iacob.

Quid in scri-
ptura signifi-
cet simplex.
Caietanus.

RO voce illa (*simplex*) Hebræa vox *tham* Latine significat per-
fectum, ducta scilicet à verbo *thamam*, quod sonat perficere,
finire, complere. Hoc sequutus Caietanus, Dictione, inquit,
Hebræa hinc interpretata *simplex* multi interpretatur, *Perfe-*
ctus; pro certo affirmâtes, Hebraicam dictione à plenitudi-
ne deduci, & ad perfectionem, seu plenitudinē animi referri. Alij signifi-
cari etiā putant ea voce innocentē: Et id oportere intelligi, vbiq; q; La-
tinus interpres ponit vocē *simplex*. Ad hanc quippe significationē dictum
est supra Genes. 20. Abimelech cum ob Saram ablatam Abraham argueret,
excusantem factum suum dixisse, id se fecisse in simplicitate cordis,
id est, non animo nocendi cuiquam, sed ducendi eam uxorem. Iob item
laudatur, vt simplex, & rectus, & Saluator noster apud Matthæum capite
x. præcepit discipulis suis, vt essent simplices tanquam columbæ, & pru-
dentes sicut serpentes: id autem est, vt nemini nocerent, neminemque e-
tiam à quo læsi essent, malo ipsi aliquo afficerent: Sic enim ea verba in-
terpretati sunt Græci expositores, eamque interpretationem confirmat
auctoritas Sancti Pauli scribentis ad Romanos decimo sexto, *Volo vos sa-*
pientes esse in bono, & simplices in malo: nimirum, vt nescirent mali quid-
quam, cuiquam hominum facere: quod autem ipsis, aliisve bonum fo-
rer, prudenter, & prouiderent, & facerent. Ad hanc intelligentiam spe-
ctat quod scribit sanctus Hieronymus in caput x. Matthæi: Vt per prudē-
tiam (ait Hieronymus) deuitent insidias: per simplicitatem, non faciant
malum. Serpentis astutia ponitur in exemplum, quia toto corpore occul-
tat caput, & illud in quo vita est protegit. Ita, & nos toto periculo corpo-
ris nostri, caput nostrum, qui Christus est, custodiamus. Simplicitas col-
umbarum ex Spiritus sancti specie demonstratur, vnde dicit Apostolus,
Malitiā paruuli estote. Idem explanans illa verba Osee capite septimo,
Factus est Ephraim, quasi columba seducta non habens cor, ita scribit: Præce-
pit Dominus in Euangelio, vt essemus simplices, quasi columbæ, & astu-
ti quasi serpentes: nimirum, vt nec alijs nocere velimus, nec ab alijs patia-
mur insidias: sed simplicitate, & prudentia exhibeamus hominem tempe-
ratum, quia prudentia, absque bonitate, malitia est: & simplicitas absque
ratione, stulticia nominatur.

Caietanus.

Hebræi.

Sed quid est quod subditur, *Iacob habitasse in tabernaculis*? Secundum
Caietanum hanc habet sententiam; Esau studuisse agriculturæ, & vena-
tioni: Iacob autem domesticis officijs, & culturæ animi sui vacasse. At se-
cundum Hebræos, vti referunt Lyranus, & Thostatus, nomine taberna-
culorum significantur Scholarum loca, quæ frequentabat Iacob addi-
scens

Genes. 20.

Iob. 1.

Locus Mat-
thæi 10.

Locus Pauli
ad Rom.

S. Hierony-
mus.

ad Cor. 14.
Osee. 7.

fcens, sapientiam, & Dei timorem. Et vnum quidem tabernaculum erat ipsius Melchisedec, qui erat sapiens, & sacerdos Dei excelsi: alterum tabernaculum erat ipsius Heber, qui erat propheta, & de rebus diuinis auditores suos docebat. Et verò, cum ista Hebræorum expositione satis concordat Paraphrasis Chaldaica, quæ ita vertit hunc locum: *Iacob erat vir integer, minister domus doctrinæ, quod sic exponunt: Iacob frequentasse scholas doctorum eius temporis, & diuinæ legi percipiendæ, pietatiquæ studuisse.* Scholam enim, Hebræi vocare solent Domum doctrinæ.

Genes. 14.

64

Sanctus Gregorius hanc historiam de diuersitate ingeniorum, morû, & studiorum Esau, & Iacob conuertens tropologiam, pulchrè docet, Esau figuram fuisse improborum hominum, & amatorum mundi, qui neglecta sui animi cura, cultûque, tori cupiditatibus, & curis rerum terrenarum addicti, mancipati, affixique sunt: Iacob verò typum gessisse Sanctorum hominum, qui extra se posita, nihil ad se pertinere putantes, procurando antiorum suorum cultui, Dei que obsequio, & seruitio, ac celestium bonorum contemplationi penitus dediti, ac deuoti sunt. Verba Gregorij in libro quinto Moralium huiusmodi sunt: Qui rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cum sollicitè ad interiora refugiunt; cum nequaquam foris perturbationum strepitus diligunt, sed apud semetipsum intus, in tranquillitatis sinu requiescunt. Præuæ namque mentes temporalium rerum tumultus in semetipsis versate non cessant, etiam cum vacant. In cogitatione enim seruant quasi depicta, quæ amant, & quamuis nihil exterius faciant, apud semetipsum tamen sub pondere inquietæ quietis laborant. Quibus si earum rerum administratio præbeatur, semetipsum funditus deserunt, & fugitiua bona temporalia per intentionis cursum, continuis cogitationum passibus sequuntur. Piæ autem mentes, hæc nec cum desunt, quærunt & grauitè, etiam cum absunt, ferunt; quia per exteriorum curam, à seipsis exire pertimescunt. Quod bene illa duorum fratrum vita præfiguratum est, de quibus scriptum est: *Factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Iacob autem vir simplex, habitabat in tabernaculis.* Vel sicut in alia translatione legitur *habitabat domi.* Quid enim aliud per venationem Esau, nisi eorum vita figuratur, qui in exterioribus voluptatibus fusi, carnem sequuntur: qui etiam agricola fuisse scribitur, quia amatores huius sæculi, tanto magis exteriora colunt, quanto interiora sua inculta derelinquunt. Iacob autem vir simplex, in tabernaculis, vel in domo habitare perhibetur: quia omnes qui in curas exteriores spargi refugiunt, simplices in cogitatione sua, atque in conscientia suæ habitatione consistunt. In tabernaculis enim, siue domi habitare, est se intra mentis secreta restringere, nec exterius per desideria dissipare: ne, dum ad multa foris inhiant, à semetipsis, alienati cogitationibus, recedant. Hæc S. Gregorius.

S. Gregorij al-
legorica, &
perutilis su-
per hoc loco
disputatio.

65

Sed cur Rebecca diligebat Iacob? Dicitur est Isaac dilexisse filium suum Esau, verum non simpliciter, sed quia de venationibus, eius vescebatur: Nō enim persona Esau erat amabilis, nec aliud in eo dignū amore

De amore I-
saac erga E-
sau, & Rebec-
ca erga Iacob

patris erat, præter cibum venatione eius comparatum; quæ profectò amandi causa, admodum exilis, & leuis erat. At Rebecca præcipuè, & absolute dicitur amasse Iacob, quia simpliciter ille, & absolute amabilis erat. Nimirum, multa, & præclara erat in Iacob, quæ Rebeccam ad eius amorem allicerent, atque incenderent: primò, quietum, & lene, mitèque ingenium; tum animus simplex, & sincerus, modestusque, & ad omnium virtutum studia propensissimus; deinde morum singularis integritas, & suauitas; ad hæc summa erga parentes reuerentia, & pietas aduersus Deum extrema. Et quia Iacob domi morabatur, continua matris cum eo consuetudo, quæ perefficax amoris esse solet conciliatrix, conciliatque autrix, & conseruatrix. His adde, Rebeccam, Dei oraculo edoctam nouisse, Iacob præpositum iri Esau, & huius progeniem illius posteritati seruituram. Ad hanc ipsam sententiam Ruperrus libro vij. Comment. in Genesim capite sexto ita scribit: Ecce iam in studijs horum fratrum tanta memoratur diuersitas, quantum Cain, & Abel studia fuere dissimilia, Nam & Iacob similiter vt Abel, simplex, & (vt sequentia declarabunt) pastor fuit ouiu: Esau autem, sicut Cain, homo agricola, & quòd sequentia docebunt, inuidendo fratri licet non actu, voluntate tamen fuerit fratricida. Dixit enim (vt infra legitur Genes. vigesimo septimo, *uenient dies luctus parui mei, & occidam Iacob fratrem meum.*) Ergò ne talem filium pater sanctus amare debuerat, aut obliuisci, vel parui pendere poterat, quòd illi fratrem minorem cæleste iudicium prætulerat? Sed notandum, quia differt vtriusque dilectionis enunciatio. Absolute namque Scriptura dicit *Rebecca diligebat Iacob*, cum adiunctione verò tantum dicit, *Isaac amabat Esau*, protinus adiungens: *Eo quòd de venatione eius vesceretur.* Ergo idem est, ac si hoc solùm diceretur. Isaac libenter de venationibus Esau vesceretur: nec hinc sequitur, vt eius moribus quoque delectaretur: Sicut de Iacob necessariò dicendum est, quem absolute Rebecca diligebat: nemo enim, nisi propter virtutem, absolute, & simpliciter amabilis, & diligendus est. Hactenus ex Ruperto.

Hoc exemplo Iacob, & Esau, qui parentibus eisdem, vndèque satu, atq; vno partu procreati, diuersissimis tamen fuere ingenijs, studijs, moribus, casibus, euentisque vtuntur Patres, quicumque scriptis disputationibus pugnarunt in Genethliacos, vanissimas eorum prædictiones ex natalitijs hominum astris deductas red arguendo. Et vt de multis, vnus duntaxat Augustini breuem hinc memorem sententiam in libro v. de Ciuitate Dei, cap. 4. sic ille scribit, Nati sunt duo Gemini antiqua patrum memoria, Iacob, & Esau, vt de insignibus tantum loquar, sic alter post alterum, vt posterior plantam prioris teneret. Tanta in eorum vita fuit, moribusque diuersitas, tanta in actibus disparitas, tanta in parentum amore dissimilitudo, vt etiam inimicos eos inter se faceret ipsa distantia. Vnus duxit mercenariam seruitutem, alius non seruiuit. Vnus à matre diligebatur, alter non diligebatur: vnus honorem, qui magnus apud eos habebatur, amisit, alter adeptus est. Quid de vxoribus, quid de filijs, quid de rebus alijs complurimis, quanta diuersitas? Sic Augustinus. Verum ad hoc,

Breuis disputatione in Genethliacos.

B. Augustin.

ad hoc, ex geminorum ortu petitum argumentum, ita respondere solent Genethliaci: Interstitium illud temporis, quo medio, Geminorum ortus interuallantur, etsi moralibus angustissimum videtur, in cælo tamen, ob ingentem eius vastitatem, & rapidissimam vertiginem, magnam habere distantiam & notabilem facere varietatem: atque hinc varietatem illam existere, quæ in geminorum vita, & moribus plerumque cernitur. Iuxta hoc est, quod Quintilianus dixit in Geminis languentibus: Quantum putas interfuisse temporis, dum primam vteri pondus egeritur: dum parum per exonerata vitalia, altero rursus homine laxantur: breue fortasse, exiguumque videatur mortalium oculis: sed si mente perspicere velis orbis huius vastitatem, scies multum esse, quod inter duas transcurrit animas. Hoc ipsum Nigidius Figulus tali exemplo demonstrabat, rotam quam incitatissimè contortam, cum bis eodem loco signaret atramæto, vel percutere, summa celeritate conatus esset, cessante postmodum rotæ circumactione, haud parua reperta est inter duas illas partes rotæ ab eo signatas, vel percussas distantia.

Genethliacorum responsum.

Quintilian.

Nigidius Figulus.

67 Sed hoc, inquit Augustinus, figmentum Figuli, fragilius est quam ipsa sunt vasa, quæ rota finguntur. Si enim tam breui temporis momento mutantur omnia, & tam breui variatur ratio constellationis sub qua quisque nascitur, quis de nato infante possit certi quicquam prædicere, cum illud temporis punctum in quo est natus, ita vti est, nemini possit esse cognitum? Itaque, licet magna in homines esset astrorum vis, & potestas, quid ea tamen in singulorum hominum ortu, efficerent, incompertum nobis esset. Siquidem aspectus Cæli, & positus astrorum, qui est in tempore, quo quisque nascitur, certò nequit deprehèdi, quòd incitatissimus astrorum motus tarditatem nostræ considerationis, & obseruationis transuollet. Festinè item, simul & acutè istud responsum Genethliacorum confutauit B. Gregorius homilia x. super Euangelia. si propterea, inquit, Iacob, & Esau non censentur nati sub eadem constellatione, quòd non simul nati sunt, sed vnus post alterum, ob eandem profectò causam iudicandum esset, nullum hominem sub eadem constellatione totum nasci, quia non totus simul ex vtero procedit: erunt igitur tot hominis fata, quot membra corporis. Iacob enim proximè natus est post Esau, manu plantam eius tenens; perinde quasi (quemadmodum dixit August. libro 2. de Genesi ad litteram cap. 27.) vnus infans instar duorum, vel duplo longior nasceretur.

Refellitur Genethliacorum responsum.

S. Gregorius.

Coxit autem Iacob pulmentum: ad quem cum venisset Esau de agro lassus, ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppidò lassus sum: quam ob causam vocatum est nomen eius Edon. VERB. 29. 30.

IN quo frugalitatem victus priscorum illorū hominum. In domo Isaac, ilicet opulentissima, atque omnium rerum copiosissima, filius eius Iacob pro lauro, & delicato cibo pulmentū lēris parauerat. Hanc victus parcimoniam valde etiam

Simplicitas victus priscis temporibus valde culta, & laudata.

*Æliam de uia
historia
lib. 3.*

*Euripides apud
Arbennum libr. 4.
Gellium
lib. 6. c. 16.*

*Lentis Aegyptiacæ, apud
veteres
commendatio.*

S. Augustin.

Athenæus.

A. Gellius.

*Zenonis lenticulæ
coquendi præceptum.*

placuisse Ethnicis, magnaque in laude, & honore fuisse testatur Ælianus, simplicitatem victus præscarum, & nobilium quarundam gentium commemorans. Arcades, inquit, glandibus vesci consueverant? Argiui pomis, quæ Appia dicuntur: Athenienses ficibus: Tirythij Syluestribus pyris: Indi arundinibus: Carmani palmis: milio Mæoræ, & Sauro-matæ: terebyntho, & nastursio Persæ. Celebrata olim fuit sententia illa Euripidis, parcimoniam cibi commendantis, & derestantis luxuriosam, & prodigam hominum intemperantiam: Fruges, & aquæ potum, naturalem esse homini, maximèque salubrem cibum, & victum: cuius nullam de sit copia, nec vnquam satietas capiat: Luxum vero, aliorum ciborum venari artificia. Quam sententiam Chrylippus Stoicus, non vobis Poëtæ, sed vt scenici philosophi frequenter, & magna cum laude vsurpabat, affirmans, tanquam edendi quasdam illecebras, & irritationes re-peras esse, non ob vltimam vitæ necessarium, sed per luxum animi, paratam, atque faciliã fastidientis, propter improbam satietatis lasciuiam.

Pulmentum, quod Iacob coxerat, fuisse lentis paulò infra dicitur: & fuisse creditur lentis Aegyptiacæ, cuius maximus in Aegypto, atque optimus erat pro uictu, quæ tum propter copiam, tum quòd ab externis gentibus, ob præcipuam eius commendationem expetebatur, exportabatur abundanter cum in alias terras, tum maximè in vicinam Chananitidem. Hoc significans Augustinus super Psalmum 46. ad huc modum scribit: Prior natus est Esau, & posterior natus est Iacob. Sed qui posterior natus est, prælatu est prius noto, qui per gulam perdidit primogenita sua. Desiderauit enim lenticulam, & dixit ei frater eius: Si vis vt dem tibi, da mihi primogenita tua. Ille plus amatit, quod corporaliter concupierat, quàm quòd spiritaliter, prius nascendo, meruerat, & deposuit primogenita sua, vt manducaret lenticulam: Lenticulam autem inuenimus cibum esse Aegyptiorum: nam ibi abundat in Aegypto, vnde magnificatur lenticula Alexandrina, & venit vsque ad terras nostras, quasi hinc non nascatur Lenticula. Ergo desiderando Esau cibum Aegyptium, perdidit primatum. Sic & populus Indæorum, de quo dictum est: *Versi sunt corde in Aegyptum*; Lenticulam desiderauerat, & primatû perdidit. Sic Augustinus. Sed quòd ait de Lenticula Alexandrina, id explicatiùs dicitur apud Athenæum lib. 4. Scribit enim in vrbe Alexandria cibo è Lenticula parato statim à teneris vnguiculis pueros nutiri; totamque eam ciuitatem eo legumine refertam, videlicet plurifariam apertis tabernis, in quibus ea Lenticula venalis erat. Gellius libro decimo septimo, capite octauo. Loquens de Tauro Philosopho, qui Athenis cœna plerumque auditores suos excipiebat, Eius cœnæ, inquit Gellius, fundus, & fundamentum omne erat in olla vna lentis Aegyptiacæ, & cucurbitæ inibi minutim casæ. Talis erat nobilissimi tunc Philosophi cœna. Narrat Athenæus supradicto loco, decretum fuisse Stoicorum, Sapientem omnia rectè facere, atque adeo prudenter condire Lenticulam: quinetiam Zenoniam esse dicebant, bene lenticulam coquere: tanquam aliter coqui non posset lenticula, quàm ex Zenonis præcepto, qui 12. coriandri partem iniici mandauit.

Sequitur

Sequitur: *Da mihi de coctione hac, rufa*; Hebraicè est ad verbum: *Ciba me*, vel, *Fac me comedere de rufa, rufa isto*. Verbum (Laat) significare dicitur, largè cibare, vel more ferino, magnis & crassis bolis comedere. Tam ergo illa geminatione, quàm proprietate huius verbi, expressa est summa gulæ intemperantia, & flagrantissima cupiditas edendi. Quoniam autem Esau speciem illius pulmenti ignorabat, ex conspicuo eius colore rufa, quem faciebat vel natura ipsius lentis, vel condimentum aliquod, vel aliarum rerum admistio, vocavit Rufam. Hinc postea ille appellatus est Edom, id est, Rufus, nimirum ob intemperatissimam eius cibi cupiditatem; pro quo etiam primogenita sua vendidit: sed à quo, & quando id nominis acceperit dubium est. Non erat sanè pulmentum illud commune domus & familia Isaac: sed in proprium usum Iacob paratum: alioqui aliunde potuisset eum cibum habere. Fortasse iucundi odoris fragrantia, index optimi saporis, tantum eius cibi desiderium in Esau excitavit atque inflammavit. Sed profectò potuisset alio cibo, cuius ei copia in domo patris deesse non poterat, famem pellere. Dicens porrò: *En morior*, ostendit ingenium gulosi hominis, & luxurioso cibatu utentis: quicquid enim concupiscit, ita flagranter expetit, ut nisi protinus habeat, moriturum sese dicat.

OCTAVA DISPUTATIO.

An Iacob peccauerit inducendo Esau ad vendendum sibi ius Primogeniture, cui adiunctum erat sacerdotium; praesertim tam vili pretio.

Super illis verbis,

Cui dixit Iacob: *Vende mihi primogenita tua.*

VERS. 32.

71 **V**IDE TUR Iacob, inducendo Esau ad vendendum sibi Primogenituram pro edulio lentis, peccasse tripliciter. Etenim videtur peccasse inhumanitate, atque crudelitate, nolens, nisi tanta promissa mercede, cibum dare fratri suo petenti, ac ingenti lassitudine, cruciabilique fame affecto, cui sanè gratis dare, atque adeo offerre ultro debuerat. Deinde iniquum videtur fuisse, tam vili pretio, quale est lentis edulium, fecisse sibi vendi tantum bonum, quantum Primogenituræ ius, id temporis, continebat; abutendo scilicet fratris sui indigentia ac necessitate. Nec verò mundus videtur fuisse Iacob à peccato Simoniæ: siquidem ius Primogenituræ, in eo tempore, adiunctum habebat sacerdotium; quamobrem, nisi cum crimine Simoniæ, venale non erat. Neque Esau sponte voluntatis suæ ad id vendendum paratus

Tres rationes ob quas videtur Iacob peccasse.

paratus erat, quemadmodum de vsurarijs dici solet, sed lassitudinis & famis quasi necessitate quadam ad id compulsus est à Iacob non aliter indigentia ac necessitati ipsius satisfacere volente.

Caietani explicatio proposita quaestio-
nis.

Pleni, & propemodum absoluti, super hunc locum Genesis, commentarij vicem implere potest, quod super 2. 2. B. Thomæ scriptum reliquit Caietanus. Namque inibi & subtiliter propositæ disputationis difficultatem ostendit, atque eam satis enucleatè declarat & dissoluit. Verba S. Thomæ quæ tractat Caietanus, ex articul. 4. quæst. 100. huiusmodi sunt: Ius Primogenituræ debebatur Iacob ex diuina electione, secundum illud Malachia 1. *Iacob dilexi: Esau autem odio habui*: Et ideo Esau peccauit primogenita vendendo: Iacob verò non peccauit emendo, quia intelligitur suam vexationem redemisse. Hæc S. Thomas. Super hisce verbis acutè doctèque disputans Caietanus, ita scribit: Inexcusabilis videtur Iacob: tum quia inhumanitatis est, negare fratri lasso, pulmentum paratum: tum quia induxit Esau ad peccandum, vt venderet sibi Primogenituram; ad quod ex se paratus non erat Esau: tum quia Esau non vexauit Iacob in iure Primogenituræ, sed naturali iure illud possidebat pacificè, tanquam prior natus; quare non habet hic locum redemptio vexationis, quippe quæ præsupponit vexatorem. Nec sufficit dicere, ius Primogenituræ debitum fuisse Iacob ex diuina electione: non enim ob hoc licitum erat, inducere fratrem ad peccandum, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona, ad Rom. 3. nec Esau tenebatur renuntiare iuri quod in Primogenitura habebat, cum nihil ei de voluntate ac decreto Dei compertum esset. Sed ad hoc dicendum est, quia Deus reuelauerat Rebeccæ, quòd maior filius eius seruiturus esset minori; nec dubitandum est quin ipsa declarauerit hoc Iacob, vt quem vnice diligebat; ex eo sequitur, vt Iacob, certus ius Primogenituræ ex diuina electione sibi deberi, id ab Esau, tanquam ob occupatore iuris sui, quoquomodo possit, redimere voluerit, præsertim autem in eo tempore, quo poterat comodè vti iniquitate illius, ad sui iuris conseruationem. Vnde licet Esau peccauerit, sicut manifestè docet Paulus ad Hebræos 12. Iacob tamen excusatur: primò quidem ab inhumanitate, tum quia Esau non necessitatis, sed delectationis causa mouebatur: Tum quia prudentis est, negare aliquid occupatori iuris sui, quândo sperat per huiusmodi negationem, se quod suum est recuperare posse. Secundò excusatur ab inductione ad peccatum, non minus quàm offerens pecuniam occupatori sui beneficij ecclesiastici. Non enim est hoc inducere ad peccatum, sed alij non solum parato ad peccandum, verùm etiam actu peccanti, detinendo scilicet quod suum non est, offerre redemptionem secundum veritatem, quamuis secundum modum loquendi, & secundum intentionem alterius videatur esse aliud. Vnde dicens Iacob: *Vende mihi primogenita tua*, reuera hunc sensum facit: Da mihi primogenita quæ verè sunt mea: & quia non vis gratis dare, offero prandium abs te tantopere expectatum. Et secundum hunc sensum intelliguntur omnes redemptiones vexationum. Non ergo Iacob induxit Esau, ad peccandum, qui reuera occupator erat Primogenituræ, & ob id erat vexator, & tenebatur renun-

ciare, quia tenebatur obedire diuinæ ordinationi: sed ipse Esau occasionem peccandi accepit ex verbis Iacob. Nec obstat si dicatur, Esau inficium diuinæ ordinationis, bona fide tenuisse Primogenituram, quoniam etiam si sciuisset Esau diuinam ordinationem, non propterea cessisset, sed nihilominus retinere eam voluisset. Siquidem cognita post ordinatione patris, & Dei, cum Iacob præripuit ei benedictionem patris, dixit: *Venient dies lentis patris mei, & interficiam Iacob, Genes. 27* Licuit ergo redimere vexationem suam ab ignorante; & quidem tanto magis, quanto minus peccandi occasionem accipit ignorans se possidere alienum, quàm sciens. Hactenus ex Caietano.

73

Ex hac disputatione Caietani satis apparet, nec peccasse Iacob, simulque quemadmodum primæ obiectioni earum trium quas in principio huius disputationis posuimus respondendum sit. Obiciebatur enim inhumaniter crudeliterque Iacob egisse cum fratre suo Esau, quod ei multum lasso esurienti que, nisi antè promissa venditione Primogenituræ, cibum dare noluerit. Respondetur enim, sciuisse Iacob, illam cibi petitionem Esau, non ex necessitate, aut magna indigètia prouenisse, sed ex immodica cupiditate, nimixque gulæ intemperantia. Potuisset enim lassitudinem & famem aliter tollere, quàm per esum illius pulmenti, quare prudenter eam occasionem arque opportunitatem Iacob arripuit, vt quod suum erat, si hisque Dei voluntate delatum fuerat, obtineret. Si enim Esau tunc in extrema fuisset necessitate, nec eam aliter propulsare, nisi per illud pulmentum lentis potuisset, haud dubiè non peccasset in eo quod egit, aut certè non tam graniter, sed grauissimè peccasset Iacob. Atqui grauissimum fuisse peccatum Esau, testificatur B. Paulus, appellans eum profanum, quod ob escam vendiderit primogenita.

74

Altera obiectio illic posita, hæc erat; videri peccasse Iacob, quod fecerit sibi tam vili pretio vendi ius Primogenituræ. Tradunt Hebræi (vt memorant hoc loco Liranus & Thostatus) non fuisse pulmentum illud lentis, datum Esau tanquam iustum pretiù venditionis primogenituræ; illud enim principale pretium, fuisse magnum aliud quoddam pretium, quantum scilicet competens erat tanti boni venditioni: sed pulmentum illud lenticulæ, fuisse datum per modum cuiusdam humanæ consuetudinis. In translatione enim rei cuiuspiam magni pretij, is qui eam emit, vltra pretium, præbet vrbانيتatis cuiusdam gratia, vinum vel prandium vendenti. Sed cõtra hanc Hæbræorù traditionem facit sentètia B. Pauli ad Hebr. cap. 12. affirmantis, Esau propter vnam escam vendidisse sua primogenita. Quæuis verba hæc Pauli sic interpretari quispiam posset, illud (propter nõ significare causam principalem venditionis, totumque pretiù, sed tantummodo motiuium quoddam, vt loqui in scholis solent, quo Esau adductus est vt pro tali pretio venderet primogenita: vel significare rationem, sine aqua non vendidisset; famis enim, vel vt verius dicam gulæ intemperantia fecit, vt qui nullo pretio Primogenituram vendidisset, tunc venderet constituto aliquo pretio. Verùm istam Hæbræorum opinionis defensionem excludit historia huius loci, quæ nullum aliud pretiù nominat, præter edulium len-

Diluuntur tres, supra posita obiectiones.

Ad Heb. 12.

Traditio Hebræorù quod Iacob præter edulium lentis aliud magnum pretium venderis Esau pro venditione Primogenitura, sed id resellitur. Liranus. Thostatus.

tis, quo venditio Primogenituræ inter illos pacta sit. Id ipsum conuincit supradicta Pauli verba. Si enim magno alio pretio vendidisset primogenita Esau, non dixisset paulus precisè & absolutè, vendidisse eum Primogenituram propter vnã escã quocirca vera eius obiectionis solutio, hæc est. Sciebat Iacob ius primogenituræ suum esse nec legitimum illius esse possessorem. Esau, & idcirco poterat sine pretio vllò eã accipere. Illud ergo non obtulit vt verum pretium, cum vera nec emptio nec venditio esset, sed quò traheret Esau ad id dandum sibi, nõ aliter daturum. Nec sanè Iacob voluit emere; quippe cū emptio sit alienæ rei, & ab alio iusto eius rei possessore ac domino. Abusus itaque est Iacob verbo vendendi, propter ignorantiam & malitiam Esau ignorantiam dico, quia nesciebat Primogenituram, Dei decreto translatam esse ad Iacob: malitiam verò quia licet sciu. ff. t. non tamen ei cessisset.

Lippomanus.

Restat tertia obiectio, quomodo Iacob emerit, & vèdi fecerit sibi ius Primogenituræ, cui eo tempore annexum erat Sacerdotiũ: qua ex parte quiddam erat spirituale, atque ob eam causam nequaquam venale. Sed huius obiectionis cõmunis fermè omnium est illa solutio: Esau peccasse vendendo quia quod suum esse putabat, nec esse quadamtenus spirituale ignorare peterat, victus cupiditate gulæ, vendidit: At Iacob non voluit emere, quia suum id esse sciebat: sed voluit redimere suam vexationẽ, quomodo poterat acquirens, & recipiens ab Esau, qui tunc id occupabat, & tenebat. Hanc peruulgatam, & communam solutionem bene Lippomanus explicuit in catena super hunc ipsum locum Genesis Primogenituræ, inquit, de qua hîc agitur fuit successio patris in principatu, atque honore eius, ita vt ceteri fratres assurgeret ei, & ministraret, sicut filij patri. Accipiebat item Primogenitus, ex omnibus bonis paternis, duas portiones. Præterea in solennitatibus, & cõuiuijs publicis, solitus erat benedicere iunioribus, & Deo victimas, ac sacrificia offerre. Quocirca Primogenitura aliquid spirituale includebat, maximè verò Sacerdotium, & auctõritatem benedicendi. Quomodo ergo Iacob petiit sibi talem primogenituram vendi, cùm hoc esse Simoniacum videatur? Respondetur, Iacob, docente matre, cognouisse ius Primogenituræ, Dei voluntate, & decreto, sibi esse delatum, vnde suam intelligitur vexationem redemisse, reuocando prudèter ad se, quod sibi ex gratia Dei competeat, licet tum ab Esau occuparetur. Dicunt etiam nonnulli sicut ius Patronatus partim est spirituale, & partim temporale; propter quod per se quidem vendi non potest, sed potest tamen cum fundo vendito transferri in alium: ita ius primogenituræ cum redditibus, alijsque bonis tẽporalibus ad se pertinentibus transferri poterat per venditionem. Sic Lippomanus.

Brenis disputatio, an primogeniti omnes essent Sacerdotes.

Verumenimverò, istud ipsum, quod ab omnibus fermè receptum, & usurpatum est, ius Primogenituræ, in illo tempore, coniunctum fuisse cū sacerdotio, ita vt primogeniti solùm sacerdotali dignitate, ac munere fungerentur, posset in dubium vocari. Si quidem legimus, Abel, qui erat secundus natu filius Adam, non solùm sacrificasse, verùm etiã sacrificasse corã fratre suo primogenito Cain, idque sacrificium, à Deo fuisse cœlesti

lesti signo approbatur. Caietanus certè obscurum sibi, dubiùmque esse id nõ dissimulauit, ita scribens hoc loco, An primogenitura esset non venialis, eo quòd sacerdotium haberet annexum, sacra scriptura non tradit: immo Rubenitæ aduersus Mosen nõ pro sacerdotio, sed pro principatu, tanquam debito primogenito, contendebant, vt patet ex capite xvj. Numerorum. Et nisi Iacob, ob reuelationem factam matri diuinitus excusetur à prouocatione fratris ad huiusmodi peccatum vendendi, excuset ipsum, qui nouit: ego enim aliter excusare nescio. Sic Caietanus. At Oleaster nõ dubitatur id negauit super hunc ipsum locum ita scribens: Sacerdotium putarem non fuisse ante legem Mosi debitum primogenito. Post legem tamen primogeniti illud requirebant, quasi sibi iure debitum. Patet etiam de Eleazar, qui patri suo Aaron successit in sacerdotium, cùm esset primogenitus eius filius. Et quanquam ante legem multi asserunt hoc fuisse obseruatum in populo Dei, mihi tamen non liquet, quicquid fuerit apud Gentiles. Cum videam Abel, nõ secus, quàm Cain, sacrificasse Deo. Neque filij Ruben vnquam (quod ego sciam) de sacerdotio cõtenderunt. Sed enim post sacerdotij Mosaiici institutionem, cum filius esset hæres in patris dignitate credibile est, Primogenitum, etiam Sacerdotium hereditasse. Sic Oleaster.

Caietanus.

Num. 16.

Oleaster.

77 Ex aduerso tamen est communis doctorum sententia, aientium, ante legem Mosi, & post diluuium omnes primogenitos fuisse simul sacerdotes. Huius sententiæ prima origo, ac præcipuum fundamentum, est antiqua, ac percelebris Hebræorum traditio, quam Hieronymus hisce verbis commemorat in epistola cxxvj. quam scripsit ad Euagrium: Tradunt Hebræi, quod vsque ad sacerdotium Aaron, omnes primogeniti, ex stirpe Noë, cuius series, & ordo describitur in scriptura, fuerint sacerdotes, & Deo victimas immolarint: & hæc esse primogenita, quæ Esau vendiderit fratri suo Iacob. Ex hisce verbis Hieronymi elicitur solutio illius obiectio nis supra positi de Abel, qui sacrificauit coram fratre suo primogenito: si quidem, quòd sacerdotium fuerit proprium primogeniti, in fuisse institutum post diluuium in posteris Noë docet sanctus Hieronymus. Idem in traditionibus Hebræicis in Genesim super caput xv xvij. in eandem sententiam scribens: Traditum est, inquit, ab Hebræis, primogenitos esse functos officio Sacerdotum, & habuisse vestimentum Sacerdotale, quo indui, Deo victimas offerbant, antequam Aaron in sacerdotem eligeretur. Hæc Hieronymus quem penè omnes post secuti sunt Doctores. Neque B. Augustinus non id significauit super psalmum quadragesimum sextum, scribens, Esau cupiditate gulæ spiritualem, quam nascendo acceperat dignitatem vendidisse: sed quæ obsecro, erat spiritualis dignitas Esau nascendo accepta, nisi primogenitura coniuncta cum sacerdotio sine quo dici spiritualis nullo modo posset?

Hebræorum traditio ex S. Hieronymis.

78 Hæc potro sententia communis potest confirmari dupliciter. Ac primo quidem Exodi 19. sic est scriptum, Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificetur. Sed qui erant tunc illi Sacerdotes, cum nondum esset institutum Sacerdotium legale? non alij sanè, nisi primogeniti, &

Locus Exod. 19.

principes singularum tribuum; quos paulò infra in xxxiii capite eiusdem libri proditum est, obrulisse victimas & sacrificasse Deo. Atque hunc locum explanans Caietanus, abiecta dubitatione, quam præse tulerat in libro Genesis, vt diximus, sine cunctatione discessit in hanc communem sententiam. Similis inquit, protestatio fit ad sacerdotes, qui illo in tempore erant primogeniti: ne Sacerdotes putarent se exemptos cõtestationi quæ fiebat populo. Et facta est specialiter in èno sacerdotum, eo quòd ipsi, utpote sacrificantes Deo, essent propinqui Deo, & hinc occasionem fiducia ascendèti in montem, assumere poterat. Hæc Caietanus. Oleaster quoque eundem locum Exodi tractans, transit ad hanc sententiam cõmunem; sic enim scribit: sed quod nondum essent sacerdotes instituti à Deo; dubium est, qui fuerint illi sacerdotes. Hebræi dicunt esse primogenitos filiorum Israel, qui tunc sacerdotio fungebantur. Dicitio Hebræa (Cohen) non modo sacerdotem significat, sed etiam principem; quare posset ibi loco sacerdotum, verti principes. Sed quia proximè additur, qui appropinquant Domino videtur sermo esse de sacerdotibus. Legimus infra cap. 24. pueros principum populi Israel, obtulisse domino holocausta & sacrificia pacifica. Vnde videtur acceptanda illa Hebræorum traditio. Hactenus bene Oleaster. Verum extemplò resiliens ex hac opinione subdit: Mihi tamen ista traditio non plenè satisfacit: & idèò crediderim iam tum fuisse sacerdotes institutos, licet Scriptura id postea commemoret. Manifestè enim conuincitur, Scripturam sæpius nõ seruare ordinem rerum gestarum, vt infra cap. 24. ostendimus. Sic Oleaster. At enim, ante datam legem Moysi, fuisse tunc Aaronicum sacerdotium constitutum, nec verum est, nec verisimile, sed contra omnium Hebræorum iura, Christianorùmque Doctorum sententiam contra sacram scripturam, & contra ipsam rationem; quod quidem, si id nunc ageretur, multis & firmis rationibus probare possem.

Altera ratio probandi hanc communem sententiã ducta est ex verbis B. Pauli. Sic enim ille scribit in cap. 12. epistolæ ad Hebræos: *Ne quis sit fornicator, aut prophanus, vt Esau, qui propter unã escam vendidit primogenita sua.* Illud (fornicator) non pertinet ad Esau; non enim talis flagitij asquit cum scriptura: sed refertur ad id quod paulo, ante dixerat Paulus, sanctimoniam esse colendam *Sine qua nemo videbit Deum.* Illud verò (profanus) propriè spectat ad Esau. Sed cur is appellatur profanus; nempe, quia vendidit primogenituram quadam ex parte sacram & spiritualem, cui videlicet adiunctum erat sacerdotium, si enim primogenitura, res fuisset omnino corporalis, & secularis propter eius venditionem, non debuisset appellari profanus, sed vel prodigus, vel intèperans, vel insipiens. Sanè vox ipsa profanus, cum in persona quæpiam dicitur, significat hominem non initiatum sacris, remotum à sacris, expertem sacrorum, & irreligiosum. Cuius vocis antitheta, sunt, sanctum, sacrum, & religiosum. Et hoc animaduertere est in sacra Scriptura. Etenim Leuit. 10. sic legitur: *Vt abeat scientiam discernendi inter sanctum & profanum.* & cap. 16. *Si quis post biduum comederit ex ea profanus erit, & impietatis reus portabitque iniquitatem*

Quid in Scriptura significet, profanus, & profanare.

Locus Leuit. 10. & 29.

Et cap. 16. Si quis post biduum comederit ex ea profanus erit, & impietatis reus portabitque iniquitatem

tem suam, quia sanctum Domini polluit. Et apud Ezechielem cap. 22. Sacerdotes eius contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea; inter sanctum & profanum non habuerunt distantiam. Ac demum in primo lib. Regum cap. 21. Achimelech pontifex petenti Dauidi panes in cibum suum, & sociorum, respondit: Non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum. Pro illa voce (laicos) Hebræa vox (Chol) ibi posita significat profanum, & sic alibi vertitur à Latino interpretare, ut ex supradictis scripturæ locis manifestum est. Quocirca sicut apud Latinos profanum & sacrum, siue sanctum, sunt antitheta, & opposita: ita Chol & Chados apud Hebræos. Verbum item Profanandi significat in scriptura rem sacram pollueri, vel humanos aut mundanos in usum cōvertere: unde legitur Nehemiæ 13. profanare diem sabbati: & Psalmo 88. profanare testamentum Dei, & sanctuarium, & iustitias Dei. Apparet igitur, propterea dictū esse à B. Paulo Esau profanum, quod is rem sacram & spiritualem, id est, Sacerdotium Primogenituræ adiunctum, quasi rem quampiam omnino corporalem & secularem, irreligiosè atque impiè vendiderit.

80 Miror igitur cur Græci expositores in illo Pauli loco, vocem Græcam βέλκος, pro qua ibi est Latine, profanus, verterint Gastrimargum, id est, ventri gula que deditur; nam Gastrimargiam definit Cassianus initio libri quinti, Gulæ concupiscentiam: Nusquam enim ea vox tali significato usurpata reperitur, sed apud Græcos idem significat, atque vox, profanus, apud Latinos. Suidas quippe βέλκος interpretatur τὸν ἀμυρτὸν, καὶ μίανρον, id est, sacris non initiatum, & impurum. A quo prope abest Chrylostomus, interpretans intemperantem, mundanum, & spiritualia repellentem. Et quamvis eo loco B. Thomas, profanum, exponat gulosum, haud dubiè respiciens non ad venditionem Primogenituræ, sed ad causam propter quam Esau vendidit Primogenituram: attamen in Commentario eius loci Pauli, sententiam hanc communem de sacerdotio cum Primogenitura coniuncto, apertis verbis confirmat, ita scribens: Ius primogeniti habebat duplicem portionem, & ante sacerdotium Aaron habebat honorem sacerdotalem: Vnde in hoc commisit Esau Simoniam: Iacob tamen non peccauit Simoniacè, illud emendo; quia per Spiritum sanctum intellexit illud sibi deberi: & ideo non emit, sed quod sibi debe-

Animaduersione in expositores Græcos super voce Græca βέλκος.

Cassianus. Suidas. Chrylsto. in hoc. 12. Epistola ad Hebr.

Caictanus.

batur, ab iniusto possessore redemit. Similiter Caietanus eundem

Pauli locum exponens: Fuit, inquit, illa venditio

Primogenituræ Esau profana; eo quod Pri-

mogenituræ ius sacrum erat: Siqui-

dem primogeniti erant sa-

cerdotes ante legem

Moyli.

NONA DISPVTATIO.

*De peccato Esau, quale, quantum, & quotuplex fuerit admissum
in illa venditione Primogenitura.*

Super illis verbis,

VERS. 34.

Et sic accepto panis & lentis edulio, comedit, & bibit,
& abiit, paruipendens quòd primoge-
nita vendidisset.

Non omnia constituendum est, non peccasse Esau tenendo ius primogenituræ, & non vltro illud tradendo Iacob, cui nempe Dei voluntate ac decreto delatum fuerat. Etenim bona fide illud possedisse Esau, tribus constat argumentis. Primum enim, sciebat, sibi, vt prius genito, naturali iure dignitatem & honorem primogenituræ deberi. Deinde, videbat se, vt primogenitum, cum ab aliis omnibus, tum præcipuè à patre suo Isaac, cuius erat id declarare, haberi & honorari. Quid quod, ei non liquebat de reuelatione Dei facta Rebeccæ, & de iure primogenituræ per Dei sententiam & decretum à se in Iacob translato?

*Quinque vel
sex peccata
Esau in ven-
ditione pri-
mogenitorum
admissa, &
primum Gu-
la peccatum.
S. Gregoræ
de sex modis
peccandi per
inemperan-
tiam Gula.*

Quodnam igitur fuit peccatum Esau? Non vnum sanè, nec vnus modi, nec leue; sed multiplex, pluriforme, multoque grauissimum. Ac proprium quidem & principale peccatum eius, fuit intemperantia gulæ: hac enim tentatus & victus, vendidit primogenituram, quam alioqui nullo modo vendidisset. Atque hoc manifestum & certum facit illa Pauli sententia; *Sicut profanus Esau, qui propter vnã escã, vendidit primogenita sua.* S. Gregorius in lib. 30. Moral. recenset quinque modos peccandi secundum gulam: primo anticipando tempus comedendi, vt de Ionatha legitur 1. Reg. 14. Secundo, delicatorem quam necesse est, cibum concupiscendo; vt de Hebræis carnem in deserto concupiscens proditum est Num. 11. Tertio, delicatorem ciborum cocturam, & condituram expetendo, vt traditur de filiis Heli, 1. Reg. 2. Quarto, ob nimiam copiam ciborum, & saturitatem ventris, vt de Sodomitis scribit Ezech. cap. 16. Quinto, ob ardentissimam edendi cupiditatem, vt hoc loco Moses narrat de Esau. His addi fortasse posset sextus modus peccandi secundum gulam, comedendi scilicet, quæ graui præcepto, & sub graui pœna interdicta sunt, vt Adam, & Eva de ligno scientiæ, boni, & mali, sicut narratur Gen. 3.

Verba S. Gregorij hæc sunt: Sciendū est, quia quinque modis nos gula vitium tentat. Aliquando enim indigentia tempora præuenit: aliquando cibos lautiores quærit: aliquando, quæ sumenda sunt, præparari accuratius expetit: interdum in ipsa quantitate cibi sumendi, mensuram moderatæ

refectionis excedit Nonnunquam verò & abiecius est quod desiderat: & tamè ipso actu immensi desiderij deterius peccat. Mortis quippe sententiam, patris ore, Ionathas meruit; quia in gustu mellis, præscriptum edendi tempus anteverit. Et ex Ægypto populus eductus, in eremo occubuit, quia despecto manna, cibos carniū petiit, quos lautiores putavit. Et culpa filiorum Heli fuit, quòd noluerunt, antiquo more, coctas carnes de sacrificio accipere, sed crudas vt accuratiùs coctas ederent. Et cum ad Hierusalem dicitur: Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia: apertè ostenditur, quod iccirco salutem perdidit, quia superbiæ vitio mensuram moderatæ refectionis excessit. Et primogenitorum gloriam Esau amisit quia magno actu desiderij, vilem cibum lenticulæ concupiuit, quam dum primogenitis prætulit, quo in illum appetitu anhelaret, indicauit. Neque enim cibus, sed appetitus in vitio est. Vnde, & lautiores cibos plerūque sine culpa sumimus, & abiectiores nō sine reatu Conscientiæ degustamus. Esau primatū ob lenticulam perdidit; & Helias in eremo, virtutem spiritus, carnes edēdo seruauit. Quare Diabolus sciens nō cibū sed cibi cōcupiscentiā esse causam dānationis, & primū sibi hominē nō carne, sed pomo, subdidit, & secundū nō carne, sed pane tētauit. Hinc fit, vt plerūque Adā culpa cōmittatur, etiā cū abiecta, & vilia sumūtur. Neque enim Adā solus, vt à vetito se pomo contineret, præceptū prohibitionis accepit; siquidē cū alimenta quædam saluri nostræ Deus contraria indicat, ab iis nos quasi per sententiam prohibitionis vetat. Et dum concupiscentes, noxia attingimus, quid aliud quàm vetita degustamus? Sunt itaque sumenda quæ naturæ necessitas quærit, & non que edendi libido suggerit. Hæc B. Gregorius.

84 Alterum peccatum Esau fuit vecordia, & vilitas animi tantum bonū primogenituræ, tam paruo, vilique pretio vendentis. Tertium peccatum, fuit Simonæ: vendidit enim rem sacram, id est, sacerdotium eo tempore annexum Primogenituræ. Quartum peccatum, fuit ingratitude; hanc enim in isto facto Esau, ahnoscit, & exaggerat Chrysofomus homilia 50. in genesim. Vendidit Esau propter cibum, ait Chrysofomus, dignitatem naturā sibi datam, & ideo ingratus fuit, atque indignus ea. Hoc autem totum factum est, vt illius demonstraretur ingratitude, & Dei oraculum adimpleretur. Hæc igitur nos audientes, discamus, nunquam negligere dona à Deo nobis data, neque perdere magna, propter parua, & vilia. Hæc Chrysofomus. Quintum fuit, peccatum obstinationis in malo, atque impenitentia: non enim tantum peccauit ex perturbatione animi dum flagrans libidine gulæ propter vnā escam, vendidit primogenita: sed postea, iam expleta fame, ex saturatæque cupiditate, nihilominus permansit in peccato, nec resipuit. Idque, secundum Cajetanum, satis indicauit Moses dicens, illum cibo, & potu satiatum abuisse, paruipendentem venditionem primogenitorum. Nec erraret fortasse quispiam si diceret, eū perfidia quoque, ac periurij crimine peccasse. Iccirco enim paruipendit, quod pollicitus, & interposito iureiurando pactus cum Iacob fuerat, quia non habebat

3. Reg. 10.

Genes. 3.

Mat. h. 3.

Genes. 2.

Secundū peccatum stultitia, & vilitas animi.

Tertium peccatum Simonia.

Chrysofom. Quartū peccatū, ingratitude.

Cajetanus. Sex nō peccatum, perfidia, & periuriū.

in animo id seruare: & quia purabat patrē suum, tale eius promissum ir-
ritum cassumque facturum, & sperabat nunquam se fratri suo cessurum
iure primogenituræ. Et ideo dicitur, eum abiisse, parū pēdentem quōd
primogenita vendidisset.

*Esau duode-
cim in rebus
præfigur-
ssis
impiorum, ac
reprobōrū ho-
minum in-
genia, mores,
studia facta,
exitus deni-
que & fines.*

1. Rep. 6.

*Locus ex ca
3. Sap.*

Cæterum quia patres tradunt, Esau gessisse typum impiorum homi-
num, ac reproborum, cursim capitumque declarandum est, quibus in re-
bus Esau reprobos homines præfigurauerit. Licet autem huiuscemodi
res ad duodecim fermē capita redigere. Ac primò quidem Esau secun-
dum legem naturæ, prior fuit, & apud homines præstabilior, atque hono-
rabilior: contra verò Iacob, talis fuit non apud homines, sed apud Deum.
Sic plerumque, Malos videas excellere naturalibus donis ingenij, memo-
riæ, prudentiæ, nobilitatis, sanitatis, roboris, pulchritudinis, & ab homini-
bus præcipuè coli, & honorari: coram Deo autem inglorios, & ignobi-
les, & abiectos esse: *Homo enim videt ea quæ apparent, Deus autem intue-
tur cor.* Secundò de Esau, & posteritate eius dictum est: *Maior seruiet mi-
nori.* Ita reprobi videntur dominari bonis, sed profectò seruiunt illis: tum
in hac vita, quia illorum dominatio deseruit promouendæ Sanctorum in
terris virtuti, & amplificandæ in cælis felicitati: tum maximè post hanc
viam; tunc enim, vt scriptum est Sapientiæ 3. *Iudicabunt nationes, & do-
minabuntur populis.* Tunc etiam complebitur quod promissit Deus
Sanctis (referente B. Ioanne Apocalypsis 2.) *Qui vicerit, & custo-
dierit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes, & reget
eos in virga ferrea, &c.* Tertiò, collisio, & concertatio Esau cum Iacob in-
tra vterum matris, significabat malos Christianos, siue in hoc mundo, si-
ue in Ecclesia, siue in religiosis congregationibus, commoturos pugnas,
& bella, & persecutiones contra bonos, & perfectos Dei seruos. Quar-
tò; Prior egressus est ex vtero Esau; sed eius egredientis calcaneum, pro-
ximè subsequens Iacob, apprehensum tenebat. Ad eundem modum, Re-
proborum priora sunt læta, & prospera, & in speciem expetenda: at extre-
ma, & nouissima, sunt luctuosa, & funesta, & plena sempiternæ infelicitatis,
& miseriæ. Victoria igitur, & præstantia Electorum super Reprobos
apparet in calcaneo, id est, in nouissimis eorum. Quæcirca David psalmo
72. cum super impiorū prosperitate multa disputasset, illud denique ad-
iunxit, *Existimabam vt cognoscerem, hoc labor est ante me. Donec inirem in
Sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum.* Et sæpe diuina scriptura
suadet, ne commoveantur prosperitate impiorum cernentes præsentem
eorum felicitatem: sed spectemus, æstimemusque eorum vltima, & no-
uissima. De quo nos etiam suo exemplo monet David, dicens Psalmo 36.
*Vidi impium superexaltatum, & elenatum sicut cedros Libani, & transiui, &
ecce non erat; quæsiui eum, & non est inueniens locus eius.* Quintò, Esau totus
erat pilosus, & hispidus: quod quidem denotabat asperos eius mores, fe-
roces animus, versutum, & astutum ingenium & libidinosum affe-
ctum: tales sunt fermè impij, & reprobi. Sextò, Erat Esau venator, & agri-
cola: & hac re præsignabantur studia, & curæ eorum, qui amatores sunt
temporalium bonorum, & toto pectore incumbunt ad consecretandam,
& com

& comparandam mundanam felicitatem. Hoc autem pulcherrima disputatione S. Gregorius declarauit; quam nos paulò supra numero 66. commemorauimus. Septimò pro vna esca lenticulæ vendidit magnum Primogenituræ bonum: ad eundem modum Reprobi, ius adoptionis filiorum Dei, & spem vitæ æternæ, commutant cum amore & voluptate breuissimorum, & vilissimorum honorum: quorum sanè commutatio, stultior, & stolidior est multò, quàm illa Diomedis & Glauci armorum commutatio, apud veteres celebratissima. Octauò. Esau tantum damnum, quòd vendita primogeniturâ fecerat, paruipendit: Sic Reprobi amissionem diuinæ gratiæ, & cœlestis gloriæ pro nihilo ducunt. Nonò. Esau vxores ducens mulieres Chananæas, vehementer parentes suos offendit, vt scriptum est in fine capitis xxvj. Ita prorsus mali Christiani, ardentissimo amore copulati bonis terrenis, & Deum grauiter offendunt, sanctam Ecclesiam valdè contristant. Decimò. Sensit denique Esau mala, & damna sua, & ingenuit, & fleuit, & pœnituit: Sed irrita, & cassa pœnitentia. In libro etiam Sapientiæ describitur sera, & infructuosa pœnitentia, quam in nouissimo agunt Impij non ex dolore culpæ, & amore Dei, sed ex damno perdicionis æternæ susceptam. Vndecimò; Esau perpetuò oderat Iacob, & vitæ eius insidiabatur. Similiter Dominus dixit discipulis suis: *Mundus vos odit: Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret: quia verò de mundo non estis, propterea odit vos mundus:* Duodecimò. Isaac diligebat Esau, non simpliciter, sed secundùm quid, quia de eius venatione vescabatur, quæ satis leuis erat diligendi causa: at Rebecca præcisè, & simpliciter, & absolutè diligebat Iacob: cum enim esset vir innocens, & sanctus, vsquequaque amabilis, & diligendus erat. Mali quoque homines, non sunt diligendi, nisi secundùm quid; quòd propter eorum nonnulla opera, & artificia, & inuenta corporalia, sæpe profunt, & vtiliter deseruiunt Societati humanæ; at electi, & Sancti, vt magni sunt, & honorati coram Deo, ita simpliciter amandi sunt, & honorandi. Considera quid per Malachiam dixerit Deus: *Iacob dilexi Esau autem odio habui.*

Gregor. lib. 5.
Moral.

Sapient. 5.

Ioan. 3.

Malach. 1.

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN GENESIS

CAPVT VIGESIMVMSEXTVM.

ARGVMENTVM.

*De profectiōe Isaac ob famem, ex terra Chanaan in Urbem Geraram,
Ad Regem Abimelech: de prosperitate item eius dum ibi peregrina-
retur: simulq̄, vexatione quam passus est à Philistinis: demique
de fœdere inter ipsum & Abimelech: & de coniugio Esau.*

1 QUA autem fame super terram, post eam
sterilitatem quæ acciderat in diebus Abra-
2 ham, abiit Isaac ad Abimelech regem Pala-
stinorum in Gerara. Apparuitque ei Domi-
3 nus, & ait: Ne descendas in Ægyptum, sed
quiesce in terra quam dixerō tibi. Et peregrina-
re in ea, erōque tecum, & benedicam tibi:
tibi enim & semini tuo dabo vniuersas regiones has, complens
4 iuramentum quod sponondi Abraham patri tuo. Et multipli-
cabo semen tuum sicut stellas cœli: dabōque posteris tuis vni-
uersas regiones has: & benedicentur in semine tuo omnes gen-
5 tes terræ, eo quòd obedierit Abraham voci meæ, & custodierit
præcepta & mandata mea, & ceremonias legēsque seruauerit.
Mansit itaque Isaac in Geraris. Qui cū interrogaretur à viris
6 7 loci illius super vxore suā, respondit: soror mea est: timuerat enim.

enim confiteri quòd sibi esset sociata coniugio, reputans ne forte
interficerent eum propter illius pulcritudinem. Cùmque per- 8
transissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abi-
melech Rex Palæstinorum per fenestram, vidit eum iocantem
cum Rebecca vxore sua. Et accersito eo, ait: Perfpicuũ est quòd 9
vxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respon-
dit: Timui ne morerer propter eam. Dixitque Abimelech:
Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum 10
vxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepit-
que omni populo, dicens: Qui tetigerit hominis huius vxorem, 11
morte morietur. Seuit autem Isaac in terra illa, & inuenit in ipso 12
anno centuplum: benedixitque ei Dominus. Et locupletatus est 13
homo, & ibat proficiens atque succrescens, donec magnus ve-
hementer effectus est; habuit quoque possessiones ouium & ar- 14
mentorum, & familiæ plurimum. Ob hoc inuidentes ei Palæsti- 15
ni, omnes puteos quos foderant serui patris illius Abraham, illo
tempore obstruxerunt, implentes humo: in tantum, vt ipse Abi- 16
melech diceret ad Isaac: Recede à nobis; quoniam potentior 17
nobis factus es valdè. Et ille discedens, vt veniret ad torrentem 18
Geraræ, habitaretque ibi, rursus fodit alios Puteos, quos fode-
rant serui patris sui Abraham, & quos, ille mortuo, olim obstru-
xerant Philistiim: appellauitque eos eisdem nominibus quibus
ante pater vocauerat. Foderuntque in Torrente, & repererunt 19
aquam viuam. Sed & ibi iurgium fuit pastorum Geraræ aduer- 20
sus pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua. quamobrem no-
men putei ex eo, quod acciderat, vocauit Calumniam: Foderunt 21
autem & alium: & pro illo quoque rixati sunt, appellauitque
eum, Inimicitias. Profectus inde, fodit alium puteum, pro quo 22
non contenderunt: itaque vocauit nomen eius Latitudo, dicens:
Nunc dilatauit nos Dominus, & fecit crescere super terram. Af- 23
cendit autem ex illo loco in Bersabee, vbi apparuit ei Dominus 24
in ipsa nocte, dicens, Ego sum Deus Abraham patris tui, noli
timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, & multiplicabo se-
men tuum propter seruum meum Abraham. Itaque ædificauit 25
ibi altare: & inuocato nomine Domini, extendit tabernaculum:
præcepitque seruis suis vt foderent puteum. Ad quem locum 26
cùm venissent de Geraris Abimelech & Ochozath amicus
illius, & Phicol dux militum, locutus est eis Isaac: Quid ve- 27

28 nistis ad me hominem quem odistis & expulistis à vobis ? Qui
 responderunt, Vidimus tecum esse Dominum, & idcirco nos
 29 diximus : Sit iuramentum inter nos, & incamur fœdus, vt non
 facias nobis quicquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigi-
 mus, nec fecimus quod te læderet : sed cum pace dimisimus
 auctum benedictione Domini. Fecit ergo eis conuiuium, &
 30 31 post cibum & potum, surgentes manè, iurauerunt sibi mutuò:
 32 dimisitque eos Isaac pacificè in locum suum. Ecce autem ve-
 nerant in ipso die serui Isaac annuntiantes ei de puteo, quem
 33 foderant, atque dicentes, Inuenimus aquam: vnde appellauit
 eum Abundantiam : & nomen Vrbi impositum est Bersabee,
 34 35 vsque in presentem diem. Esau verò quadragenarius duxit
 vxores, Iudith filiam Beerì Hethæi, & Basemath filiam Elon
 eiusdem loci : quæ ambæ offenderunt animum Isaac & Re-
 beccæ.

 PRÆFATIO.

S. August.

N quod narratur hoc vigesimo sexto capite, factum sit
 post ea quæ memorata sunt capite precedenti vigesimo
 quinto; an verò factum sit antea, & hîc narretur per
 recapitulationem, disputat B. Augustinus in questione
 75. in Genesim. Et primò docet, non repugnare, quo minus historia
 huius capitis, secundum ordinem temporis, subsecuta sit antecedentis
 capitis historiam. Verum denique concludit, quæ traduntur in hoc ca-
 pite, non in suo loco narrari; quippe cum multo ante gesta sint: sed ea
 propter commoditatem narrationis Mosæicæ, esse postposita, & in hoc
 loco per recapitulationem, vt dixi, commemorari. Verba ipsa quæ ad
 rem faciunt B. Augustini, hæc sunt: Queritur, hoc quod narratur de
 profectioe Isaac ad regem Abimelech, quando sit factum: vtrum post-
 quam Esau vendidit primogenita sua, quem ordinem habet narratio
 Mosi: an, vt fieri solet, per recapitulationem narrator ad ea reuersus
 sit, cum processus de filiis Isaac ad eum locum peruenisset, qui de len-
 ticula & venditione primogenitura commemoratur. Mouet autem
 difficultatem, quia hoc loco nominatur Abimelech ille ipse qui Saram
 concupierat. Genes. 20. nec solum ille, sed etiam paranympus eius
 & princeps militiæ, iidem illic atque hîc commemorantur. Ex quo
 dubitari

dubitari posset, *utrum illi tanto tempore vivere potuerint: Etenim, cum ille Saram accepit, nondum erat natus Isaac, sed promissus. Ponamus igitur antequam nasceretur Isaac, id esse factum: Isaac porro generavit Iacob & Esau, natus annos sexaginta: cum autem Esau vendidit primogenita, iam erat iuuenis, nec minor anno vigesimo; sicut Abimelech cum accepit Saram, vigesimum annum excedebat: quare ab eo tempore usque ad hanc profectiorem Isaac ad ipsum, exactis octoginta annis, centum annorum, ut minimum, erant nunc Abimelech; quorum, atque etiam multo amplius, illius temporis hominum atas capax erat. Quod igitur attinet ad rationem temporis, nulla necessitate cogimur dicere, profectiorem Isaac ad Abimelech, non esse hic suo loco, sed per recapitulationem, expositam. Verumtamen, quia Isaac diuturno tempore fuisse illic dicitur apud Abimelech, & puteos fodisse, & de his contendisse cum Philistheis, & valde ditatum esse pecunia; mirum, nisi recapitulando ista commemorantur: quæ ideo fuerant prætermissa, ut primum de filiis eius, usque ad illum locum de venditione primogenituræ, narratio perueniret. Hactenus ex Augustino.*

2. *At enim verò, fundamentum opinionis Augustini videtur infirmum, & probabilior contraria sententia. Sumit ille pro certo, regem Abimelech hic nominatum, fuisse illum ipsum qui nominatur Gen. 20. Quod non solum Remigius & Thoſtatus, & alij negarunt, sed ratio ipsa dissuadere videtur. Cum enim accidit quod narratur hoc capite, Isaac propè centenarius erat: sub finem enim capituli huius adiungitur, Esau, cum iam esset quadragenarius, duxisse uxores Chanaanæas: quod si fuisset idem Abimelech, ille Abrahamæ, & hic Isaac, cum ille tunc iam grandævus esset rex, habens nempe uxores, sequeretur regnasse eum plus centum annos; quod non esset admodum credibile, testante Scriptura Ecclesiast. 10. Omnis potentatus vita brevis. Adice quod si fuisset idem Abimelech, acrius expostulasset cum Isaac, qui dixerat ei Rebeccam esse sororem suam, commemorans nempe iam se antea simili dissimulationis artificio delusum & deceptum fuisse à patre eius Abraham. Nec moueat quemquã similitudo nominis Abimelech: ut enim testatur S. Hieronymus, tale nomen erat in tẽpore, commune regum Palæstina: quemadmodum nomen Pharaonis regum Aegypti; & post Alexandrum Magnum, nomen Ptolomæi, & nomen Cæsaris & Augusti commune erat Romanorum Imperatorum. Nulla igitur ratio vetat credere, historiã huius capituli in loco esse narratam,*

An fuerit idem Rex Abimelech, qui nominatur hoc loco, & qui supra Gen. 20. memoratus est, Remigius, Thoſtatus.

S. Hieron. lib. 9. Commentariorum in Ezechielem.

Iosephus. *Et non per recapitulationem. Non sum nescius Iosephum lib. I. Antiquitatum significare, fuisse eundem regem Abimelech, nihilominus tamen contraria sententia videtur probabilior.*

VERS. I.

Orta fame super terram, post eam sterilitatem quæ acciderat in diebus Abrahamæ; abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum in Gerara.

VM dicitur fuisse fames super terram, intelligendum est de terra Chanaan, quam vniuersam fames ob frumētī penuriam inuaserat. Itaque, Geraris quoque, & in regione Palæstinorum fames erat; non enim illuc Isaac iuit, quod ibi copia esset frumenti, vt inibi maneret; sed vt illuc transfiret in Ægyptum, vel iussus est à Deo ibi commorari, quo illustrior fieret benignitas Dei erga ipsum, quem in tanta sterilitate, non modò sustentauerit, sed etiam frumenti abundantissimum, multoque ditissimum fecerit. Rupertus & Caietanus putant, Isaac primò non cogitasse ire Gerara, sed solùm in Ægyptum: visione tamen Dei præceptoque monitum, illuc iuisse. Itaque quod prius narratur de profectioe eius in urbem Gerara, id factum est post visionem Dei posterius memoratam: & Moses prius scripsit quod factum est, posterius autem, rationem cur id factum esset, exposuit.

Rupertus.
Caietanus.

Fames porrò quæ fuisse dicitur in diebus Abrahamæ, videtur ea fuisse, quæ contigit, cum primùm venit Abraham Chananitidem, annos natus septuaginta quinque, vt traditur Gen. 12. ex quo tempore vsque ad hanc secundam famem, anni amplius centum transierunt. In hoc enim tempore, Isaac fuisse videtur annorum, non minus nonaginta; siquidem iam sexagenarius genuerat Iacob & Esau; & istis iam adultis, & Esau in venatione & agricultura exercitato, & post venditionem primogenitura, quo tempore Esau proculdubio minor trigesimo anno non erat; post hæc, inquam, accidit quod in principio huius capituli narratur de fame: à septuagesimo autem quinto anno Abrahamæ, vsque ad nonagesimum Isaac, qui centenarius iam patre natus est, numerantur anni centum quindecim. Quamquam potest dici, famem hinc memoratam fuisse recentiore eam fame, quæ memoratur Genes. 12. eam dico famem, ob quam Abraham, licet id Moses expressè non scribat, profectus est Gerara in terram Palæstinorum, vt supra dictum est Genes. 20. & nos ibi in tertio Tomo indicauimus, numero primo. Neque enim Abraham, nisi magna urgente necessitate, famis nempe, demigrasset ad Philisthæos: à quibus videlicet timens vitæ suæ, coactus est dissimulato coniugio, Saram appellare sororem. Sed vbi erat Isaac tunc, & ex quo loco profectus est Gerara? Aut erat in vrbe Bersabea; aut in locis vicinis, iuxta puteum Videntis & Viuentis: Sic enim paulò supra capite 25. scriptum est: *Post obitum Abrahamæ, benedixit Deus Isaac filio eius, qui habitabat iuxta puteum Videntis & Viuentis.*

Genes. 12.

uentis.

uentis. Erat autem Isaac, cum mortuus est Abraham, septuagintaquinque annorum; cum autem nunc profectus est Gerara, erat sicut diximus, annorum circiter nonaginta: habitauerat igitur illic per quindecim annos: immo plures; nam cum accepit Rebecam coniugem, (erat autem tunc quadragenarius) dicitur Genes. 24. Ambulasse tunc per viam quæ ducit ad puteum nomine Videntis & Viuentis, habitabat enim in terra australi.

Verùm quærat aliquis, cur ob famem, Ægyptum potius quàm alias regiones petere voluerit Isaac. Id sanè fecit ille, tum ob vicinitatem, tum ob maximam eius terræ fertilitatem: sic fecerat pater eius Abraham, sic fecit post ipsum filius eius Iacob. Causam tantæ fertilitatis Ægypti fert Nilus, annua exundatione terram Ægypti latissimè irrigans; quæ alioqui, ob solis ardorem, nimium arefcens solueretur in puluerem: nec solùm irrigans, sed oblimans etiam atque fœcundans; eo quippe limo pinguescit & fœcundatur terra. Quocirca fertilitas ibi perfrequens est; & rara sterilitas; cuius tamen sterilitatis causæ sunt tam nimius, quàm exiguus Nili effluxus. Auctus verò eius fluminis, per puteos, mensuræ notis deprehenduntur. Iustum incrementum, est cubitorum sexdecim. Minores aquæ non omnia rigant: ampliores detinent, tardiùs recedendo. Hæ ferendi tempora absunt solo madente: illæ non dant, sitiente: vtrumque reputat Prouincia. In duodecim cubitis famem sentit; in tredecim, etiamnum esurit: quatuordecim cubita hilaritatem afferunt: quindecim saturitatem: sexdecim delicias. Sed cur Isaac iturus in Ægyptum, transire voluit urbem Gerara? Quia ex terra Chanaan in Ægyptum, vel contrà, ex Ægypto in terra Chanaan breuius & commodius est iter per terram Philisthinorum, cuius metropolis erat vrbs Gerara; vt colligitur ex illis verbis Moysis, quæ sunt in capite 13. Exodi: *Cum emisisset Pharaon populum, non eos duxit Dominus per viam terre Philistiim, qua vicina est: reputans ne forte poeniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Ægyptum.*

De fertilitate, & nonnunquã sterilitatis Ægypti causis.

Pli. lib. 5. c. 9.

Apparuit ei Dominus, & ait: Ne descendas in Ægyptum, sed quiesce in terra quam dixero tibi: & peregrinare in ea, eròque tecum, & benedicam tibi.

VERS. 2.

Hæc est prima Dei apparitio & visio facta Isaac. Sed qualis ea fuerit, & quemadmodum facta, in somnòne an in vigilia, per Angelumne sub forma humana, an in spiritu per ecstasim, quia Moses non indicat, incertum est. Caietanus existimat, quod expressè dictum non sit, factam in somno, intellegi debere factam esse in vigilia. Sed cur Deus noluit Isaac ire in Ægyptum, quò tamen ire voluit antea patrem eius Abraham, & postea filium eius Iacob? Audi Theodoretum in quæstione 76. in Genesim: Per omnia Deus demonstrat sapientiam ac prouidentiam suam. Etenim permisit Abraham

Cur noluerit Deus Isaac ire in Ægyptum, quò tamè iuerat Abraham. Theodoret.

ex

ex Chanaanæ propter famem ire in Ægyptum; non quòd eum illic non posset alere, sed vt Ægyptiis ostenderet viri pietatem & religionem, eòsque prouocaret ad imitandam eius virtutem. Filium autem eius illic ire prohibuit, eique rerum necessariarum copiam in terra sterili suppeditauit; demonstrans vtique, quòd hæc patri largiri potuisset, quæ filio abundè præbuit. Cum enim omnes eius regionis incolæ in summa inopia, & rerum necessariarum penuria versarentur, & terra nihil produceret; multiplicem ille fructum accepit. Hæc Theodoretus. Hebræi, referente Thostato, aiunt, idcirco non debuisset Isaac egredi Terram promissionis, quòd esset ipse consecratus Deo, cum eum pater, iussu Dei, immolare voluit. Quasi verò Terra promissionis, tunc sanctior esset quàm Ægyptus, aut aliæ regiones; cum eius incolæ, propter immanitatem scelerum, inde sint à Deo exterminati, vt scriptum est Leuit. 18. Nazaræi quoque consecrati erant Deo, non idcirco tamen prohibebantur exire Terram promissionis; vt manifestum est legenti, quæ de eorum consecratione & officio traduntur Numerorum 6. Quinetiam Iacob seipsum dicauit & consecrauit Deo, vt patet infrà Genes. 28. nec ea re tamen prohibitus est egressu ex Terra Chanaan.

Hebraeorum
ridicula opi-
nio.
Genes. 22.

Nota varios
modos prouidentia
Dei,
circa eius
seruos.

Poterat igitur Deus facere cum Isaac, quod fecerat ante centum annos cum Abraham, permittendo ire eum in Ægyptum, & inibi seruando eum; quemadmodum potuisset tunc facere cum Abraham, quod nunc fecit cum Isaac, retinendo eum in Terra Chanaan, & vbi fame cæteri premebantur, ibi copiam frumenti & bonorum omnium abundantiam ei suppeditare. Voluit igitur Deus in istis duobus Patriarchis ostendere varios modos & rationes prouidentia suæ, quibus mirabiliter vtitur in seruis suis variè liberandis, tuendis, magnificandis, & ad prædestinatam ipsis æternam felicitatem perducendis. Sequitur: *Quiesce in terra quam monstrauero tibi.* Hæc fuit terra Philistinorum, cuius metropolis erat vrbs Gerara: quam terram Deus non statim à primo nominatim ostendit Isaac, sed postquam ille accinxerat se ad iter, aut etiam tacito Dei ductu iam iter ceperat; quo nimirum magis fidem eius & obedientiam probaret; itidem namque fecerat cum Abraham, quando eum de Chaldæa euocauit, dicens: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrauero tibi.*

Genes. 12.

VERS. 4. Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli: dabòque posteris tuis vniuersas regiones has: & benedicentur in semine tuo omnes gentes: eo quòd obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea, & cæremonias legè que seruauerit.

IN c apparer, tres illas nobiles promissiones, quas Deus Abrahamæ dederat, vnã de multiplicando & magnificando eius semine instar stellarum; alteram de tradenda ei possessione Terræ Chanaan;

Chanaan, veniam de Messia ex eius stirpe generando, in quo benedicen-
 dae erant omnes gentes; fuisse ei datas, ob singularia & eximia eius vnus
 merita. Sed qua fuerit ista merita? Quatuor praecipua. Primum fuit excel-
 lentis obedientiae, qua iubenti Deo relinquere ipsum patriam, & cognat-
 os, & ire in terram longinquam atque ignotam, promptissimo & alacrit-
 animo paruit, vt patet in exordio capituli 12. Genesis. Alterum meritum
 fuit excellentis fidei qua Deo promittenti (quod humana ratione videri
 poterat impossibile) innumerablem posteritatis multiplicationem, nul-
 la cunctatione, nullaque dubitatione credidit: quam fidem magnifi-
 cans Moses Genes. 15. ait: *Quod dixit Abraham Deo, & repuratum est illi ad
 iustitiam.* Tertium meritum fuit egregiae pietatis & religionis erga
 Deum: non enim ipse solum pie, ac religiose Deum coluit, sed in idem
 docuit, & instituit suos ad cultum & amorem Dei: eamque institutionem
 & formam pietatis, etiam ad posteros transmisit, de eo quippe dixit Deus
 Genes. decimo octauo: *Scio quod praecipuum sit filius, & domui suae post se,
 vt custodiant viam Domini, & faciant iudicium, & iustitiam: vt adhaerati
 Dominus propter Abraham omnia, quae locutus est ad eum.* Quartum meri-
 tum fuit illius obedientiae, omnibus seculis admirandae, atque prae-
 canda: cum, iussu Dei paratus fuit etiam proprium filium vnigenitum
 immolare. Quod eius factum, adeo Deus approbavit, & vsque eo gra-
 tum, & acceptum habuit, vt diceret illi, *Per memetipsum iuravi, quia feci-
 cisti hanc rem: & non pepercisti primogenito tuo propter me: multiplicabo se-
 men tuum sicut stellas caeli: & possidebit semen tuum portas inimicorum
 suorum: & benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae, quia obedisti vo-
 ci meae.*

Quatuor A-
 braha meri-
 ta, ob quae
 Deus tam
 pla & ma-
 gnifica pro-
 missa dedit ei
 atque semini
 eius.

Genes. 18.

Genes. 22.
 multitudine H
 cuiusque ab ip

9 Ceterum expendamus illa verba: *Eo quod obedierit Abraham voci meae.*
 Ex his verbis argumentatur S. Augustinus lib. 16. de Ciuitate Dei, capite
 trigesimo sexto, fuisse proculdubio maiora, & potiora fidei, & obedientiae
 Abrahamae merita, quam Isaac, quod Deus apertis verbis dicat se benedic-
 turum Isaac, & praestitutum, quacumque promiserat propter obedientiam
 Abrahamae, idemque dictum fuit supra Genes. 18. Atram Thomas Angli-
 cus putat ex hoc loco non concludi euidenter, quod ait S. Augustinus:
 Sed illud tantum, promissa illa Dei data Abrahamae, fuisse praestada eius po-
 steris, propter illius solius merita. Quantum igitur ad alia, fieri potuit, vt
 alicuius posteriorum eius, aut maiora, aut certe paria essent merita. Quin-
 imo visum esse ait quibusdam, tres illos Patriarchas, Abraham, & Isaac,
 & Iacob, omnibus bene pensatis, fuisse virtutum praestantia, merito-
 que pares, tanquam assumptos, & propositos a Deo in speculum, & ex-
 emplar perfectae probitatis, & sanctimoniae secundum diuersas virtutes,
 Abraham secundum fidem, & obedientiam, Isaac secundum puritatem
 animi atque innocentiam, Iacob secundum patientiam, & constantiam.
 Nec tamen est negandum, fuisse in Abraham singularem quandam emi-
 nentiam meritorum secundum originalem, vt ita dicam, primitate, quod
 Abraham, tanquam primus, & parens, cum sequentium Patriarcharum,
 tum populi Hebraei, quaedam meruit sequentibus, non autem contra.

S. August.

An maiora
 fuerint meri-
 ta Abrahamae,
 quam Isaac.
 Thomae
 Anglicus.

Obserua excellentiã meliorum in Fudatoribus, & Patriarchis religiosorum Ordinũ. & Congregationum.
Genes. 49.
& 31.

Quin etiam fermè Sancti, qui primi fuere in aliquo gradu, & ordine, & quasi parentes aliorum, habent causalem quandam rationem; secundum quam merita eorum, etiam in sequentes redundarunt. Et idcirco Iacob infra Genes. 49. dixit filio suo Ioseph: *Benedictiones patris tui confortate sunt benedictionibus patris eius.* Et Genes. 31. dixit ad Laban: *Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modo nudum me dimisisses.* Est præterea huius rei ratio hæc: quia Sancti, dum in terris viuunt, nondum viam suæ peregrinationis, & profectum in virtutibus compleuerunt, & necdum mutabilitatem arbitrij exuerunt, nec peruenerunt ad statum immobilis securitatis, propterea expedit eis vt semper in timore versentur, & de se demisse sentiant, minora de se, de aliis autem maiora existimantes: & idcirco solet Deus præcedentium Patrum merita commendare, & præferre.

Caietanus. Circa illud: *Et custodierit præcepta mea & mandata mea, & ceremonias legesque seruauerit.* Adnotauit Caietanus secundum lectionem hebraicam sic esse: *Et custodierit custodiam meam, præcepta mea, statuta mea, & doctrinam meam.* Ab obseruatione, inquit Caietanus, quatuor diuinarum, rerum commendatur Abraham. Prima res, est custodia diuina, hoc est, circum-

Genes. 22.

Hebræorum
falsa opinio.

spectio, atque vigilantia diuinæ curæ circa ea, quæ ipsi sunt placita. Huic usque adeo studuit Abraham morem gerere, vt non pepercerit carissimo filio suo Isaac. Secunda res comprehendit omnia præcepta moralia. Tertia verò continet omnia statuta cæremoniæ, quarum Circumcisio erat præcipua. Quarta demum complectitur documenta omnia Fidei, Spei, & Charitatis reuelata. Sic Caietanus. Ex hoc loco Hebræi probare voluerunt, Abraham seruasse præcepta omnia, quæ postea per legem Moïsis præscripta populo Hebræo fuerunt. Sed falsum est: nam neque Sabbatum obseruauit; nec ritum edendi Agni Paschalis, nec sexcenta alia quæ erant in lege Moïsis; vt fusè docet super hunc locum Thostatus.

VERS. 7.

Qui cum interrogaretur à viris loci illius super vxore sua; respondit: Soror mea est: timuerat enim confiteri quòd sibi esset sociata coniugio, reputans ne fortè interficerent eum propter illius pulchritudinem.

Identem Isaac vsus est huiuscemodi dissimulationis artificio ob imminens vitæ periculum: nimirum patris sui Abraham incitatus, & confirmatus exemplo est: qui simili periculo similem obtenderat dissimulationem, prospero admodum successu. Nec dicens Isaac Rebeccam esse sororem suam, mendacium dixit: non enim negauit esse vxorem, sed tacuit; & quæ cognata sibi erat, sororem, more suæ gentis, verè appellauit. Etenim Bathuel pater Rebeccæ, consobrinus erat Isaac: siquidem Abraham pater Isaac, & Nachor pater Bathuelis, erant germani fratres, & filij Thare. Vide caput 11. & 22. Genesis. Huc spectat quod B. Augustinus in Faustum scripsit lib. 22. cap. 46.

his

his verbis: Mirabili sanè impudentia Faustus Isaac quoque filium Abrahamæ criminatus est; quòd Rebeccam, quæ vxor erat, sororem finxerit. Genus enim Rebeccæ non est tacitum, & eam per notissimam propinquitatem, sororem eius fuisse manifestum est. Vt autem taceret esse vxorem, quid mirum, aut quid prauum, si imitatus est Patrem; cum eius eadem iustitia defendatur, qua pater eius de simili obiectu inculpatus inuentus est? Quæ igitur pro Abraham, quod ad hanc rem attinet, aduersus criminantem Faustum supra diximus, eadem etiam pro Isaac filio eius valent. Hæc Augustinus. An verò peccauerit Isaac tali dissimulatione obijciens Rebeccam in discrimen perdendæ pudicitia, & occasionem in adulterium delabendi Philisthæis præbens, quo periculum ipse mortis declinaret; nihil attinet in hoc loco disputare; cum in simili factu Abrahamæ, disputatum id à nobis copiosè fuerit in tertio Tomo super caput 12. Genesis, in Quinta disputatione, Numero 102.

*Quæ cognatio fuerit inter Rebeccam & Isaac.
S. August.*

Prospiciens Abimelech rex Palæstinarum, per fenestram vidit eum iocantem cum Rebecca vxore sua. Et accersito eo, ait: Perspicuum est, quòd vxor tua sit: cur mentitus es, eam sororem tuam esse?

VERS. 8.9

12 **E**Andem vocem Hebræam quam Latinus interpres vertit hîc (iocantem) idem supra Genes. 21. interpretatus est ludentem, cum Saram dixit vidisse Ismahelem ludentem cum Isaac. De cuius vocis multiungi significatione, disceptationem Burgenfis, & Thostati cum Lyrano, nos pertractauimus in tertio Tomo, super caput 21. Genesis Numer. 9. Putant quidam, honestè significari eo vocabulo copulam carnalem. Sed non sit verisimile, Isaac prudentissimum, & sanctissimum virum, tam in propatulo, & tam incautè rem habuisse cum vxore, vt id per fenestram prospicere, vt Scriptura inquit, posset Rex Abimelech. Credibilius igitur est, eo vocabulo significatos esse tales iocos, & blanditias, in amplexando, & osculando, quales inter coniuges agitari turpe non est: extra coniugium verò, nefas est. Atque hoc sanè luculentum est testimonium castitatis & sanctimonix Isaac: de quo ita benè existimabat Abimelech, vt talia eum nisi cum legitima vxore, minimè facturum pro certo haberet.

Qualis fuerit ille iocus Isaac cum Rebecca.

13 B. Augustinus eo, quem proximè memorauimus, loco, omnem ab eo ioco Isaac cum Rebecca, lasciuix suspicionem, non solum veram, iustamque criminationem & reprehensionem defendens, hunc in modum scribit: Non sine figuræ Sacramento accipiendum est, quòd rex alienigena Rebeccam viri sui coniugem tunc esse cognouit, quando eum cum illa ludentem vidit: quod nõ cognouisset, nisi cum coniuge ille sic luderet, quomodo cum ea quæ coniux non esset, ludere non deceret. Quod cum sancti coniuges faciunt, non inaniter faciunt, sed prudenter: descendunt enim quodammodo ad foeminei sexus infirmitatem, vt aliquid blanda hilarita-

B. Augustinus iocos Isaac cum vxore, ab omni vindicat suspicionem lasciuix.

te vel dicant, vel faciant; non enervantes, sed temperantes virilem rigorem: quod tamen ei, quæ vxor non est, qui dixerit, aut fecerit, turpe est. Nec quisquam datus homo, & sine affectu, id ipsum pro crimine obicit sancto viro, quod cum coniuge sua iuserit. Tales enim homines inhumani, si aliquem gratum virum, ludicrum aliquid garrientem cum pueris etiam parvulis viderint, quo eorum lacteum sensum affabili & nutritoria facilitate permulceat, tanquam delirantem reprehendunt: obliuiscuntur unde creuerint ipsi, aut ingrati, quod creuerint. Hæc Augustinus.

Alianus.

Exempla clarissimorum virorum ob recreandum animum etiam ad pueriles ludos & iocos descendunt.

*Hercules.
Socrates.
Agefilaus.
Architas.*

Ad Philistop.

Allegoria super Iusum Isaac cum Rebecca.

Ad August.

Ad Philistop.

Ad August.

Thomas Anglicus.

Sed extremam hanc sententiam Augustini, quod graues in primis viri nonnunquam relaxandi, recreandi que animi gratia, ad ludicros etiam cum puerulis lusus & iocos descendant, maxime ornant & illustrant exempla clarissimorum Principum, quæ super ista re commemorat Alianus libro 12. de Varia Historia, ad hunc modum scribens: Herculem ferunt, post illa nobilissima certamina, celeberrimosque labores, puerilibus ludis se recreasse: Ludebat enim cum puerulis. Quod & apud Euripidem Hercules ipse significat, cum ait: *Ludo, viro iudicantibus laborum amabilem.* hoc autem dixit, puerum complectens. Socrates quoque aliquando deprehensus est ab Alcibiade, ludere cum Lamprocle adhuc infante. Agefilaus etiam, tantus imperator in arundine equitabat cum filio puero, & ad ridentem conuersus; nunc, inquit, tace, cum vero & ipse fueris pater, tunc huiusmodi verbis apud patres vteris. Architas etiam Tarentinus, magnus nempe philosophus, & administrator Republicæ, cum multos haberet seruos, ludebat cum eorum liberis, quibus inter conuiuia præcipue oblectabatur. Sic Alianus. Nec prætereundum est quod in isto genere fecisse duo clarissima Romani Senatus lumina, Lælius & Scipionem, memorat apud Ciceronem lib. 1. de Oratore, Crassus his verbis: *Sæpe ex socero meo audiui, cum is diceret socerum suum Lælium semper ferè cum Scipione solitum rusticari, eosque incredibiliter repueratere solitos, cum rus ex vrbe, tanquam ex vinculis euolauissent.* Non atdeo dicere de talibus viris: sed tamen solet narrare Scauola, Conchis eos & umbilicos ad Caietam & ad Lucinum legere consueisse, & ad omnem animi remissionem ludumque descendere.

Sed quodnam in illa collusione Isaac cum Rebecca later mysterium? Audi B. Augustinum: Quid sibi velit in Sacramento Christi & Ecclesiæ, quod sanctus Patriarcha cum coniuge sua iuserit; coniugiumque illud inde sit cognitum: videt profecto quisquis, ne aliquid errando in Ecclesiam peccet, secretum viri eius in scripturis sanctis diligenter intuetur. Inuenit enim maiestatem suam, qua in forma Dei æqualis est Patri, paulisper abscondisse in forma serui, vt eius capax esse humana infirmitas posset, eoque modo se coniugi suæ congruenter aptaret. Quid enim absurdum, immo quid non conuenienter futurorum prænumerationi accommodatum est, si propheta Dei carnale aliquid iuserit, vt eum caperet affectus vxoris; cum ipsum Verbum Dei caro factum sit, vt habitaret in nobis? Hæc Augustinus. Addam ad hæc, quæ in eandem ferè sententiam scripsit. Thomas Anglicus, significat, inquit, per locum Isaac cum Rebecca,

hæc, quasi ludus quidam studiosi animi cum Sapientia tanquam cura
spontanea sua: de quo ludo scriptum est Ecclesiastici trigesimo secundo.
*Præcurre prior in domum tuam, & illic auocare, & lude, & ago conceptiones
tuas.* Vel significatur ludus Filij Dei, qui est Sapientia Patris, de quo di-
citur Proverbiorum 8. quod erant ludens in orbe terrarum, & quod
erant deliciae eius esse cum filiis hominum.

Sequitur Isaac in terra illa, & inuenit in ipso anno centuplum,
benedixitque ei Dominus.

VERS. 12.

16

Isaac Dei præceptis obtemperans, promittique confidens,
nec sollicitus famis qua vehementer urgebatur, nec periculo-
rum mergens, qua in terra Philistinorum timere poterant,
manet in ea regione, id temporis, sterilissima, cæterisque de-
sperantibus, certa ipse plenus spe, sementem facit: & Deus, cuius est terra
& plenitudo eius, mirabiliter prouentum multiplicante, vberissimam, &
quasi pleno cõpiæ cornu effusam, & vt Scriptura narrat, centuplam mes-
sem inuenit: condignam nimirum suæ fidei & obedientiæ mercedem, at-
que ingens miraculum indigenis, simulque mox infecutæ inuidiæ atque
infestationis eorum seminarium. Verissimum igitur est illud Dauidis
Psalmo 33. *Time Domini omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus
eum. Diuites egerunt & esurierunt: requirentes autem Dominum, non
minuentur omni bono.* Considera, inquit, Chrysostomus homil. 52. in Ge-
nesim, Dei sapientiam, quemadmodum ostendat se conditorem esse na-
turæ, & quæ difficillima sunt hominibus, facilia posse facere: & qui ab
initio, terræ virtutem dedit procreandi fruges: idem possit quouis tem-
pore efficere, vt illa centuplices reddat pro iis quæ sata sunt, manipulos,
tantaque in affluentia constituit iustum Isaac, vt nullius indigeret, quin
etiam abundaret bonis, quorum alij penuria & egestate premebantur, vt
inde omnes intelligerent, quanta Dei gratia iustus ille foueretur. Omni-
potens enim & Sapiens Deus ita benefacit suis, vt etiam adhuc ij qui in
Gentilium errore versantur, potentiam ipsius & prouidentiam agnosce-
re ac demerari cogantur. Hoc postea & in Aegypto fecit: illis enim graues
penas irrogabat, Israelitas vero illæsos conseruabat. Discebant itaque
Aegyptij non solum per indignationem Dei, qua ipsi puniebantur, præ-
potentis Dei virtutem: sed etiam per misericordiam, quam Hebræis mi-
rabiliter indulgebat. Hæc Chrysostomus.

Psalm. 23.

B. Chrysost.

Genes. 1.

17

Ac ne quis tantam Isaac opulentiam & prosperitatem, vel fato, vel hu-
mana arti & industria ferret acceptam; postquam dictum est, seuisse
Isaac, & inuenisse centuplum, continuè adiungitur: *Et benedixit ei Do-
minus.* Quo significatur, tantam eius viri bonorum abundantiam, ex be-
nignitate Dei esse profectam. Illa namque particula (&) vt alibi sæpe in
Scriptura, sic etiam hic, vim habet causalis conjunctionis, quoniam, vel quia;
& ostendimus in tertio Tomo, super cap. 14. num. 49. Vt sic hic sensus:

Proverb. 10.

B. August.

Isaac, eius quod seuerat, inuenit centuplum, quia Deus ei benedixit. Et enim vt Sapiens ait: *Benedictio Domini diuites facit*, & Dauid de homine iusto canit Psalmo 111. *Gloria & diuitie in domo eius*. & de ipso Deo scriptum est Proverbiorum 3. *Longitudo dierum in dextera eius; & in sinistra illius diuitie & gloria*. Rectè igitur B. Augustinus tractans hunc locum in quaestione 76. in Genesim, ita scribit: Quanquam centupla messis Isaac in tempore famis, spiritale aliquid significat: attamen etiam secundum id quod ita contigit, vtile habet documentum. Idcirco enim præmissum est: *Benedixit ei Dominus*, vt sana fide intelligamus, etiam ista temporalia bona, nec dari posse, nec sperari debere, etiam cum ab infirmioribus appetuntur, nisi ab vno Deo: vt qui in minimis fidelis est, etiam in magnis fidelis sit; & qui in Mammona iniquo fidelis est, etiam verum accipere mereatur, sicut Dominus in Euangelio loquitur. Talia etiam de Abraham dicta sunt, quod ei bona multa, munere Dei, prouenerint. Vnde non parum ædificat sanam fidem, piè intelligentibus, ista narratio, etiam si de istis rebus allegorica significatio nulla posset exculpi. Sic Augustinus.

Verum quid sit illud: *Inuenit centuplum in ipso anno*, excutiamus. Inuenisse eum centuplum, variè potest exponi: primò, inuenit centuplo plus, quàm seminauerat; id est, pro vno modio sementis, centum modios messis: vel centuplo plus inuenit, quàm alij eius terræ indigenæ: vel centuplo plus quàm solebat ea terra reddere: vel centuplo vberiore mensem, quàm ipse expectabat. Sed prima expositio, vt simplicior, ita probabilior est. Illud *In ipso anno*, significat in vno & eodem illo anno quo seuerat, & in quo anno magna erat vbique sterilitas, centuplum collegisse. Ne quis putet, centuplam illam messem, non vnus sed multorum fuisse annorum: & illustrius sit diuinæ benignitatis miraculum, in tanta eius regionis sterilitate, tantam sancto viro Isaac fertilitatem & abundantiam contigisse. Septuaginta Interpretes habent hoc loco, inuenisse Isaac centuplum hordei; cum tamen non solum lectio Latina, sed Hebraica scriptura, & Paraphrasis Chaldaica præcisè habeat *centuplum*: & intelligi debeat vel de tritico, quod frugum tenet principatum, vel vniuersè de proventu omnium frugum. B. Hieronymus lectionem hanc Septuaginta minime approbans in traditionibus Hebraicis super hunc locum Genesim, cum memorasset hunc locum secundum Septuaginta, subdit hæc: Licet in aliena terra seminauerit Isaac; tamen non puto quod tanta ei fertilitas hordei fuerit. Vnde melius puto esse quod haberur in Hebræo, & Aquila quoque transtulit: *Et inuenit in illo anno centuplum aestimatum*. Licet enim eisdem litteris Hebraicè scribatur *æstimatio*, & *hordeum*: tamen æstimations, Searim leguntur, hordea verò, Seorim. Tacens autem Scriptura genus frugum quod centuplicauerit, videtur mihi eunctorum in illo virtutum ostendisse multiplicationem. Deinde sequitur: *Et benedixit ei Dominus, & magnus factus est vir, &c.* Felicitas autem multiplicati hordei, ignoro, si quem possit facere gloriosum. Hæc Hieronymus.

Huius porro centuple messis, quæ contigit sancto Isaac, similem postea

Lectio Græcæ
huius loci ex
penditur.

Hieronym.

in aliis quibusdam terris vbertatem prouenisse, tum Herodotus, tum etiam Plinius, memoriae commendarunt. Nec id sanè mirabilitatem eleuat eius, quod accidit Isaac. Aliud est enim, campos in toto terrarum orbe celebratissimæ fertilitatis, tulisse fructum centesimum, aut etiam ampliozem, in tempore maximæ vbertatis: & aliud est, sanctum virum Isaac, peregrinantem in terra, id temporis sterilissima, omnibusque indigenis sterilitate ac fame laborantibus; vnum ipsum ex omnibus, centuplam messem habuisse. Labet hîc ponere quod Herodotus & Plinius prodiderunt. Ille libro quarto ita scribit: Bonum solum & illud est, quod Euhesperia colunt. Nam quoties id eximiam fert vbertatem, centuplum reddit: at illud Cynipum circiter trecenta. Plinius ad hunc modum scribit libro 18, cap. 10. Tritico nihil est fertilius; hoc ei natura tribuit, quoniam eo maximè alar hominem: vtpote cum è modio; si sit aptum solum, quale in Byzacio Africae campo, centeni quinquegeni modij reddantur. Misit ex eo loco diuo Augusto procurator eius, ex vno grano (vix credibile dictu) quadringenta, paucis minus, germina; extantque de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter trecentas quadraginta stipulas ex vno grano. Cum centesimo quidem, & Leontini Siciliae campi fundunt, aliique, & tota Bœtica, & in primis Aegyptus. Hæc Plinius. Quod autem Hebraica lectio habet in hoc loco, Isaac centuplum æstimatum inuenisse; potest exponi dupliciter: vel quod non esset exploratè certum, an messis illa præcisè esset centupla; sed quod iudicio omnium tanta æstimaretur; vel quod Isaac centuplo plus messis collegerit, quàm æstimabat se collecturum.

Comparatio vbertatis huius, cū vbertate aliarum terrarum.

Herodot.

Plinius.

Et locupletatus est homo, & ibat proficiens atque succrescens: **VERS. 13.**
donec magnus vehementer effectus est; habuitque possessiones ouium, & armentorum, & familiae plurimum. **& 14.**

20 **A**dmirandum fortasse cupiam accidet, quomodo Isaac in tanta diuitiarum affluentia, quanta describitur in hoc loco, sanctissimus vir fuerit, Deoque carissimus, & nunc beatissimus in regno cœlorum prædicetur; cum diuina Scriptura aperte dicat Ecclesiastici 10. *Si fueris diues, non eris immunis à peccato.* Et in capite 31. eiusdem libri: *Beatus vir, qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunia thesauris: quis est hic, & laudabimus eum?* & Dominus noster Matth. 19. dixit, facilius esse camelum introire foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum, & alio in loco diuitias appellat fallaces, quæ suffocant verbum Dei. Sed isti admirationi, vel dubitationi satisfaciunt S. Hieronymus in libro primo aduersus Pelagianos, scribens his verbis: Nec mihi Abraham, & cæteros quos in veteri Testamento diuites legimus, in exemplum proponas, qui diuites ingressi sunt regnum cœlorum, cum ipsis diuitiis ad bona vtentes opera, diuites esse desierint; immò cum non sibi, sed aliis diuites fuerint, & dispensatores magis Dei, quàm diuites

S. Hieronym.

omninoque
ad aduersum
- 25-10-27-28-
mutabilem
- 25-10-27-28-

diuites appellandi sunt. Sic Hieronymus. Ergo quia perdifficile est facere id, quod præcepit David Psalmo. 62. *Diuitia si affluant, nolite cor apponere.* Id autem est, diuitiis affluentem, non his delectari & capi, nec sit modestè, & iniquè abuti, sed ad pietatis, virtutumque officia perficienda conferre: idcirco Scriptura, iuxta vulgarem consuetudinem, quod difficultissimum & rarissimum est, appellandi impossibile, perinde loquitur de homine diuite, quasi nullus diues bonus, aut saluus esse posset. Verùm huius rei copiosum fecimus tractatum in tertio Tomo, super caput Genesim 13. in prima Disputatione.

Festinata opulencia, nec inculcata, nec diuturna, nec non inuidiosa & odiosa esse solet.
Plutarchus in Sylla.
Menander.

Sed perpendendum est, Moysen narrare, non repente ac subito, Itaque esse ditatum, sed paulatim, & quasi per gradus quosdam, & processu temporis. Nec enim aliud certius est diuitiarum iniuste partarum sitignum, quàm si præpropera sit, ac nimis festinata earum copia: præsertim autem si inquilinum, & peregrinum in alieno solo, præter ceteros breui contingat locupletari. Sylla suam iactanti felicitatem, scire quiddam dixisse fertur: Quomodo tu vir bonus esse potes, qui tantas possideas opes; cum à patre tuo nihil tibi sit relictum? Et ille Menandri veteris merito laudatur:

Nunquam vir iustus, diues euasit cito.

Cui consonum est illud Proverbiorum 28. *Qui festinat ditescere, erit innocens.* Nimirum opulencia, nec à crimine vacat, nec diuturnitatem habet, & inuidiosa atque odiosa est apud homines. Itaque longo vsu, exemplisque multorum exploratum est, id quod Salomon dixit Proverbiorum 13. *Substantia festinata minuetur: que autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.* Cuius per simile est illud Menandri

V. 21. 22.

Idem Neminem subito fieri optimum.

Locus ex cap. Prot. 3.

Ne festina ditescere, ne cito pauper fias.
Nec verò id tantum evenit in diuitiis, sed etiam in moribus atque in studio virtutum. Nemo enim repente fit optimus: sed per gradus ascenditur ad culmen virtutis. Sunt initia, sunt processus & auctus, est denique perfectionis meta. De homine iusto scribens Salomon *Historiam*, inquit *semper quasi lux splenscens procedit, & crescit usque ad perfectum diem.* Eodem Samuele propheta 1. Regum 1. scriptum est: *Puer Samuel proficiebat, & crecebat, & placebat tunc Deo quam hominibus.* Et B. Paulus ad Philipp. 2. scribit, se priora obliuiscens, extendere se ad anteriora. Quinetiam Saluator noster, cum ab initio perfectissimus esset tam gratia, quàm sapientia, attamen sese ad captum nostræ intelligentiæ, & modum humanæ conditionis temperans, & aptans, Lucæ 2. dicitur pariter cum arte profecisse gratia & sapientia: videlicet, quod maioris in dies, pro ceteris incremento, virtutis & sapientiæ specimen & signa ederet. Atque huius rei perillustrem figuram habes, non solum in eo, quod scriptum est de profectu Isaac in diuitiis, verùm etiam in eo quod proditum est de Dauid 1. Regum 3. *Facta, inquit Scriptura, longa concertatio inter domum Dauid & inter domum Sauli. Dauid ibat proficiens, & semper seipso robustior: domus autem Saul decrescens quotidie.*

Origenes in homilia 12. in Genesim, quòd in hoc loco scriptum est, inuenit. Isaac centuplâ messem hordei (sic enim, vt diximus, habet translatio LXX. Interpretum, quam ille sequitur) allegoricè tractans, egregiâ super ea re habet disputationem, quam ego non esse hic, silentio prætereundam iudicauit. Scribit autem ille ad hunc modum: Quid est quod Isaac hordeum seminauit, & non frumentum? & benedictus est in messe hordei: & valdè magnificatus est: Apparet igitur nondum eum fuisse magnum, sed postquam seminauit hordeum, & collegit centuplum, esse factum valdè magnum. Hordeum iumentorum maximè cibus est, aut seruorum rusticorum: est enim species asperior, & quæ velut acuminibus quibusdam se contingentes stimulat. Isaac sermonem siue verbum Dei significat: quod verbum in lege vetere hordeum seminauit, & in Euangelio triticum. Hunc quippe cibum perfectioribus & spiritualibus, illum imperfectioribus quasi animalibus parauit: quia scriptum est Psalmo 35. *Homines & iumenta saluabis Domine.* Isaac, id est, sermo legis, hordeum seminat, & tamen in ipso hordeo inuenit centesimum fructum: inuenimus namque etiam in lege vetere Martyres, quorum est centesimus fructus. Quin etiam in Euangelio reperimus, & hordeum dari, & triticum: nam perfectiora quæque Apostolis loquebatur Dominus, turbis autem plebeia, & communia. Vis scire, etiam ipsius hordei cibos in Euangelio exhiberi incipientibus? Scriptum est in Euangelio, Dominum nostrum secundò pauisse turbas: sed illos quos primò paut, id est incipientes, hordeaceis panibus paut: postea verò, cum iam profecissent in verbo & doctrina, triticeos eis panes exhibuit. Addit Moyses, Deum benedixisse Isaac, & magnum valdè esse factum. Paruus erat Isaac, id est sermo Dei ante legem, & in ipsa lege, sed processu temporis, magnus factus deinde est in Prophetis. Creuit etiam per Prophetas Dei notitia, & rerum diuinarum doctrina. Cùm verò peruenerit ad hoc vsque, vt velamen legis abijciatur; tunc erit sermo Dei magnus valdè. Cùm enim cœperit littera legis velut palea hordei eius secerni, & apparuerit quòd Lex spiritalis est (quod per doctrinam Euangelicam est patefactum) tunc Isaac magnificabitur, id est, sermo Dei maiorem in modum escrescet, & exuberabit: Considera quia Dominus in Euangelio paucos panes fregit, & multa hominum millia refecit, & multi reliquiarum cophini superfuerunt. Donec integri erant panes, nemo saturatus est, nemo refectus; nec ipsi panes multiplicati sunt. Considera tu, quemadmodum & nos in Ecclesia, paucos panes frangimus: de scripturis diuinis paucos sermones tractamus, & multa hominum millia saturantur: sed nisi fracti fuerint isti panes, & in partes comminuti, hoc est, nisi minutatim littera sit discussa & fracta; intimus eius sensus qui salutaris & viuificus est, ad omnes peruenire non potest. Cum autem singula quæque discutimus, tunc quidem turbæ quantum possunt, accipiunt, & implentur: quod autem non possunt, & captum earum transcendens, superest; id colligi, & recondi, & ad perfectiorum mentium pastum conferuari debet. Hactenus ex Origene.

Pulchra disputatio allegorica Origene.

*Matt. 14.
Matt. 15.*

1. Cor. 2.

Ob hoc inuidentes ei Palæstini, omnes puteos quos foderant serui patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, implentes humo.

Magnum Inuidia malū.

Horatius li. 1. epi. 2.

Ouidij pulcherrima Inuidia descriptio.

EMPER prosperitatis pedissequa est inuidia, magis aliorum bonis dolens, quàm proprijs suis malis. Rectè igitur Poëta se dixit.

Inuidus alterius macrescit rebus opimis.

Sunt quidem malefici, qui acriter & malignè quempiam intuen- do, fascino eum ac ledunt: at inuidi prosperitatem alienam liuido animo intuentes, fascino ipsi, & vtitur animo, & cruciantur, atque tabescunt. Ouidius libro 2. Metamorphoseos eleganti fictione Poëtica, quale sit inuidiæ domicilium, quo vulnus malignitatis eius aperiret, scitillimè declarauit his versibus.

*Procinus Inuidia nigro squalentia tabo
Tecta perit. Domus est imis in vallibus huius
Abantia, sole carens, non ulli peruisa vento:
Tristis, & ignani plenissima frigoris, & que
Igne valet semper, caligine semper abundet.*

Et post hæc, paucis interpositis, qualis Inuidiæ sit forma & habitus, quale item eius ingenium, morèsq;e, aptissimis quàm lineamentis & coloribus graphicè depingens, subdit.

*Pallor in ore sedet, maciesque in corpore toto:
Nusquam recta acies: lucent ribigine dentes.
Pectora felle virent: lingua est suffusa veneno.
Risus abest, nisi quem visu fecere dolores:
Nec fruitur somno, vigilantibus excita curis.
Sed videt ingratos: intabescitque videndo
Successus hominum: carpique, & carpiuntur una,
Suppliciumque suum est.*

Cùm inuidia porro sociarum semper copulatumque odium est & malignitas, & malitia, & obsecratio, & insectatio, & voluntas quoquomodo nocendi, etiam plusquam possit: hoc autem in eo quod moliti sunt Philisthæi aduersus Isaac, perspicuè licet cernere: puteos enim, quos in eorum terra Abraham foderat, post eius mortem, inuidentes prosperitati Isaac, vt ei nocerent, penitus obstruxerunt. Atqui vsus & commoditates illorum puteorum, non ad solius familiam Isaac, verùm etiam ad ipsorum quoque Philistinorum emolumenta pertinebant. Sed nimirum inuidia cæca est; & aliorum inuidens bonis, sua non videt mala: & dummodo, quibus inuidet, quoquomodo incommodare atque obesse queat, sua ipsius incommoda nihil pēsi habet; magisque aliorum incommodis delectatur, quàm proprijs dolet malis & calamitatibus. Quemadmodum verò Palæstini obstruendis illis puteis, nocere Isaac voluerint, satis liquet. Etenim aquarum copia, vt agriculturam & rem pecuariã, atque omnes propemodum humanæ vitæ partes tuctur & continet: sic earum penuria vehementer affligit

Quàm sit cæca Inuidia.

affligit & perdit. Præsertim autem Palaestina, ob terræ ariditatem, aquarumque penuriam, vsus puteorum carissimus & pretiosissimus habebatur. Itaque quod in vniuersum dixit Plinius libro 31. cap. 1. Omnes terræ vires, omniaque bona, aquarum esse beneficij; id potissimum in terram Palaestinae dici potest. Plinius.

26 Subdit Moses, ipsum regem Abimelech dixisse ad Isaac: *Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde.* Non est profectò credibile, quòd iste Rex dixit, Isaac fuisse potentiorē, tam ipso Rege, quàm omni genere Philistinorum: sed Rex ille dissimulando, supra verum exaggerauit potentiam Isaac, timorem eius obtendens suæ, suorumque, qua in eum ardebat inuidiæ & odio, & iustam esse causam demonstrare volens, cur eum iuberent inde abscedere. Tres autem Abimelecho & Philistinis fuisse causas abigendi Isaac, cogitare possumus. Vna fuit causa, Inuidia: nam præ Inuidia, præsentis Isaac prosperitatem, æquis neque oculis, neque animis aspicere poterant: quare, vt animi mortu & cruciatu, ob eius prosperitatem, leuarentur, iusserunt eum ab ipsis recedere. Altera causa fuit huic proxima, natura scilicet & vis inuidiæ; que semper maiora testimat bona eorum, quibus inuidet, quàm sua. Quamobrem Ouidius quodam loco, talia Inuidorum hæc verba memorat:

Fertilior seges est alienis semper in aruis:

Vicini que pecus grandius vber habet.

Ouid. lib. 1. de Arca.

Tertia causa esse potuit, verus timor potentiæ Isaac: non quòd solus ille Palaestinis formidandus esset; sed quòd timere poterant, ne si bellum aduersus ipsos aliunde ingrueret, Isaac vir prædiues ac præpotens, coniunctus hostibus, magnum eis malum daret. Simile quippiam de Hebræis timuisse Aegyptios: legimus in capite primo Exodi: *Surrexit interea rex nouus super Aegyptium (ait Scriptura) qui ignorabat Ioseph: & ait ad populum suum: Ecce populus filiorum Israel multus & fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur; & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis, egradiatur de terra.*

27 Ponam hîc luculentum huius loci commentarium B. Chrysofomi ex homilia 52. in Genesim. Considera, inquit, quanta illorum hominum fuerit malitia, qui aquas iusto viro inuiderunt: neque Rex in tanta potestate constitutus, inuidiam eorum coercere potuit; immò & ipse dixit: *Recede à nobis, quia potentior nobis factus es.* Magna profectò malevolentia, Cuius gratia Iustum abigis? num aliqua in re tibi nocuit, aut iniuriam vllam fecit? Verùm ita se habet inuidia, nihil cum ratione operatur. Sed oportebat eos diligere potiùs & laudare eum, quem tanta Dei gratia prosperatum & munitum videbant; vt honore in illum collato, etiam ipsi diuinum sibi fauorem conciliarent. Sedenim inuidia non potest benignè aliorum videre felicitatem: quin proximi felicitatem, suam ducit infelicitatem: bonisque proximi magis, quam proprijs malis in tabescit. Ecce tibi Rex, sub cuius potestate erat tota illa ciuitas & regio, homini peregrino ac vago, & huc illuc subinde migranti inuidens, dicit: *Recede à nobis, quia potentior factus es nobis.* Et vero

Chrysof.

potentior erat, supernum præsidium habens in omnibus, dexteraque Dei munitus. Sed quò iustum abigis? ignoras, quòd quocumque illum ire coëgeris, semper erit in ijs quæ Domini sui sunt? non te docuit experientia, quòd Dei manus est, quæ diuitem & potentem faciat iustum? Quare igitur abigendo eum, erga Dominum ingratus atque impius es? neque tuam inuidiam tanta viri mäsuetudo reprimere ac domare potest? Nescis quòd licet in abditissimam solitudinem eum fugaueris, habebit tamen ibi potentem dominum, qui non solùm eum iuuare, sed multo clariorem facere possit? nihil enim fortius, quàm frui superno præsidio: sicut contrà, nihil est infirmius quàm Dei auxilio destitui. Hæc Chryso-
stomus,

Versu. 18.

Et ille discedens, vt veniret ad torrentem Geraræ, habitatæque ibi, rursus fodit alios puteos, quos foderant serui patris sui Abraham, & quos, illo mortuo, olim obstruxerant Philistini: appellauitque eos iisdem nominibus, quibus antè pater vocauerat.

NARRAT Moses, quater fodisse puteos Isaac in terra Philistinorum, iuxta urbem Gerarâ. Primò puteos olim factos à seruis patris sui Abraham, sedit postea obstructos à Philistinis, refodit, ac repurgauit, atque refecit; iisdemque nominibus, quæ olim habuerant, appellauit. Tum fodit puteum in torrente Geraræ, & reperit aquâ viuâ. Sed quia pro eo puteo iurgati sunt Philistini cū seruis suis, vocauit eum, Calumniâ, vel vt alij interpretantur, litigium, siue Iurgiū. Septuaginta verterunt (Iniustitiâ) & inde dimisso puteo, discessit. Deinde fodit aliū puteū: & pro eo similiter iurgium & rixa fuit: & iccirco vocauit eum (Inimicitias.) Cedens itaque Isaac Palestinorum inuidiæ atque insectationi. abiit aliò, & nouum fodit puteum: super quò cum nulla esset facta altercatio & rixa, nominauit eum (Latitudinem) dicens: *Nunc dilatauit nos Dominus, & fecit crescere super terram.*

Sed cur Isaac, primo, veteres patris sui puteos refodere, ac reficere maluit, quàm nouos efficere? Quatuor scilicet ob causas. Iam enim experimento Abraham compertum erat, esse in locis eorum puteorum venâ aquæ erumpentis: quod alibi exploratum non erat: certam itaque spem inueniendæ ibi aquæ, præposuit incertæ reperiendi alibi. Deinde, facilius erat iam factos puteos repurgare ac renouare, quàm moliri nouos. In illis anim terra semel iam fossa, & fracta, & mollita, facilis effossu atque egestu erat: operosius autem & laboriosius futuram erat, terram, integrâ & solidam, & duram, altè, ad figuram & vsum putei perfodere. Ad hæc, cum illi putei fuissent patris sui Abraham, hereditario vtrique iure ad se pertinebant: nec vllam poterant Palestini, eos sibi vendicandi probabilem causam prætexere: & ideo, quo magis id constaret, iisdem nomi-

nomi

nomibus vocare eos voluit, quibus à parte suo fuerant appellati. Ac de-
 mum id fecit Isaac, vt memoriam patris sui, paternorumque operum ini-
 bi renouaret, & perennem, quoad eius fieri posset, conseruaret, sui que iu-
 ris restatam, manifestamque rationem repræsentaret.

30 Huius historiæ de puteis Isaac allegoricum tractatum fecit Origenes
 in Homilia 13. in Genesim, perquam eruditum & disertum, ac pium.
 Lubet igitur ex eo loco præcipuam disputationis eius partem huc trans-
 positam, lectori cum voluptate legendam, fruendamque præbere. Pu-
 teos quos foderant pueri Abraham (ait Origenes) Philistini repleuerunt
 terrâ: sed os primùm purgare aggressus est Isaac. Intuere nostrum Isaac,
 qui pro nobis oblatu est hostia, & venit in vallem Geraræ, quam inter-
 pretari licet sepem siue maceriam: vt medium scilicet parietem destrue-
 ret, & maceriam auferret, id est, peccatum, quod inter nos separat &
 Deum, & cœlestes Virtutes, vt faceret vtraque vnum, & ouem quæ erra-
 uerat, humeris suis reportaret ad montes, & reduceret ad alias nonaginta
 nouem, quæ non errauerant. Hic ergo noster Isaac cum in hunc mun-
 dum venisset, primò illos puteos refodere & purgare voluit, quos fode-
 rant pueri patris sui, puteos dico Legis, & Prophetarum. Puer patris sui
 fuerat Moyses, qui foderant puteum Legis. Pueri patris sui fuerant David,
 & Salomum, & Propheta, qui libros scripserunt veteris Testamenti,
 quos terrena & sordida repleuerat intelligentia Iudæorum. Hi nempe
 terrenam & carnalem intelligentiam tantum in lege ponebant, & spiri-
 talem ac mysticam claudabant, vt neque ipsi biberent, neque alios bibere
 permitterent. Audi Dominum nostrum dicentem in Euangelio Lucae ca.
 11. *Va nobis Scribae & Pharisei hypocritæ: quoniam tulistis clauem scientiæ, &
 neque ipsi introistis, neque introire volentes permisistis.* Nimirum isti sunt qui
 legem tantum secundum litteram & carnaliter docent, & aquam sancti
 Spiritus maculant & conspurcant: qui puteos ad hoc habent, non vt aquam
 proferant, sed vt eos terrâ impleant. Hos igitur puteos cum vellet purga-
 re noster Isaac, & ostendere quia lex spiritualis est: & quod quæcumque
 lex & Propheta dixerant, de ipso fuerant dicta; rixati sunt cum eo. Qua-
 re discessit ab eis: & dixit eis: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta,
 & auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum.* Fode-
 runt porro nouos puteos pueri Isaac: pueros appello quatuor Euangeli-
 stas, & Sanctos Apostolos, qui omnes Noui Testamenti puteos fode-
 runt. Sed & pro his altercantur illi, qui terrena sapiunt, qui que nec noua
 condi patiuntur, nec purgari vetera. Euangelicis scriptis contradicunt,
 Apostolicis quoque doctrinis aduersantur: & quoniam in omnibus con-
 tradicunt, & litigant & repugnant, dicitur ad eos Actorum cap. 13. *Quo-
 niam indignos vos fecistis gratia Dei, ex hoc iam ad Gentes ibimus.* Posthæc
 ergo fodit Isaac tertium puteum, & appellauit nomen illius (Latitudo)
 dicens: *Quia nunc dilatauit nos Dominus, & auxit nos super terram.* Verè
 enim dilatatus est noster Isaac, & auctum est per omnem terram nomen
 eius: postquam reuelauit nobis Trinitatis mysterium, & publicitus toto
 mundo prædicari voluit. Nimirum antea notus in Iudæa tantum erat

Origenis di-
 sputatio alle-
 gorica super
 puteis factis
 ab Isaac.

Eph. 2.
 Esai. 59.

Luc 13.

Rom. 7.

Mar. 23.

*Pfal. 75.
Pfal. 18.*

*Matth. 21.
Pfal. 23.*

Vers. 19.

Deus; & tantum in Israël magnum erat nomen eius: at post id temporis, in omnem terram exiit sonus eius, & usque in fines omnis terræ peruenit doctrina eius. Eunt enim pueri huius Isaac per vniuersum terrarum orbem, vbique foderunt puteos, & aquam viam ostenderunt omnibus, baptizantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti; declarantes quia *Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo.* Hactenus ex Origine.

Foderuntque in torrente, & repperunt aquam viam.

A V T O supra dictum est, Isaac venisse ad torrentem Geraræ, & ibi habitasse. In illo igitur ipso torrente, serui Isaac foderunt hunc puteum. Verum utroque in loco pro voce, Torrente, Septuaginta habent, Vallem: quam lectionem non satis approbat Sanctus Hieronymus in Traditionibus Hebraicis, super hunc locum Genesis. Nam cum memorasset lectionem huius loci, secundum Septuaginta, quæ hæc est: *Et abiit inde Isaac, & venit in vallem Gerararum, & habitauit ibi.* Subdit: Pro Valle, Torrentem habet Hebraica lectio. Neque enim Isaac, postquam magnificatus est, in valle habitare poterat, habitauit autem in torrente, de quo scriptum est: *De torrente in via bibi.* De quo etiam Elias tempore famis bibit, 3. Regum cap. 17. Sed quia Elias non erat perfectus vt Christus; ideo ei torrens ille aruit. Dominus vero noster etiam in torrente traditus est, dedicans regenerationem nostram, & Baptismi Sacramentum. *Et foderunt pueri Isaac in valle Gerararum, & inuenerunt ibi puteum aquæ viæ.* Etiam hinc pro Valle, in Hebræo Torrens, scriptum est, nunquam enim in Valle inuenitur puteus aquæ viæ. Hæc Sanctus Hieronymus. Sed enim Lippomanus patrocinium lectionis Septuaginta Interpretum suscipiens, vox, inquit, Hebræa, Nahal, hinc posita, tam Torrentem significat, quam Vallem: vnde utroque modo Interpretes verterunt: Chaldaeus enim habet, in Torrente, vt Latina translatio: Septuaginta verò habent, in Valle. Vocatur autem Torrens, aqua ex inundatione imbrium, vel resolutione niuium decurrens, nec iugiter fluens. Ideoque in Torrente puteos effodere potuerunt. Et reppererunt aquam viam, hoc est, subter à terra scaturientem, & salientem, quæ instar rerum viuentium se mouere videtur. Dominus itaque, ne frustra esset conatus seruorum Isaac, prouidit illis aquas vias, iuges & salubres in Torrente, iuxta quem illi, vnà cum pecoribus suis vivebant.

*Thostatus sic
per hunc locum
Genesis.*

At enim quærat fortasse quispiam, quorsum illi puteum foderint in Torrente, qui aquas habebat: aut quemadmodum in alueo Torrentis, aquas vehentis, puteum fodere potuerint. Respondet Thostatus: Torrens, inquit, est aqua collecta ex pluuiis, vel ex niuibus resolutis, & fluit ferè tantum ad certum quoddam tempus, hoc est, in hyeme, non autem in

in aestate, quo tempore, siccatō torrente, commodē potuerunt fodere puteum. Vel fortasse, torrens ille ex paruis fontibus originem habens, non poterat omni tempore aquas suas extrā deriuare. Quapropter istum puteum fecerunt serui Isaac, vt quotiescumque plueret, cadens aqua, & per torrentem fluens, in ipsum puteum reciperetur atque colligeretur. Vel fortassis, puteus iste non est factus in ipso alueo torrentis, sed iuxta eum: ita vt torrentis aqua facilē, declinī lapsu, in puteum deduci & defluere posset. Nam quia exigua erat aqua torrentis, nec in suo alueo potandis pecoribus sufficiens: propterea in vicinum puteum deriuabatur, vt ibi collecta, atque impleto puteo, sufficeret potui hominum & pecorum. Non igitur videntur serui Isaac fodisse puteum, vt in eo reperirēt aquam viuam, sed vt in eam aquam torrentis deriuarent atque colligerēt. Quare inuentio aquæ viuæ, fuit præter expectationem eorū, atque hoc etiam incundior & cætiō fuit, & pro magno Dei beneficio accepta. Aquam porrō viuam appellat in hoc loco Moses, vel magnum quoddam caput fontis, exuberantiāque maiorem aquæ, quā solet esse putealis aqua. Vel dicitur aqua viua, qualibet vena aquæ, siue putealis siue fontanæ, catione vt distinguitur ab aqua mortua, id est, ab ea, quæ non habet in eo loco principium suæ originis, sed vel ex imbris ibi collecta est, vel aliunde illuc confluit, nec motum & cursum habet, vt sunt palustres & stagnantes aquæ.

33 Tentemus nos etiam, atque enitāmur (ait Origenes homilia 12. in Genesim) fodere nobis ipsi puteum, & aquam viuam reperire in torrente sacrarum Scripturarum, vt cum sacros libros sumpserimus ad legendum & meditandum, conemur etiam nos proprio studio & diligentia, bonum aliquem intellectum proferre, & vtilia documenta quasi exculpere, secundum ea quæ in Ecclesia didicimus: vt nos etiam de fonte ingenij & studij, & laboris nostri possimus aquam bibere sapientiæ. Est intra nos aqua viua, sunt venæ perennes, sunt rigua fluenta, rationabiles sensus: si modò non sint terra & ruderibus, & cæno oppleta. Satagamus igitur fodere terram nostram, & purgare sordes, id est, ingenij nostri amouere desidiā, & torporem cordis excutere, Audi quid dicit Scriptura: *Punge oculum, & profer lacrymam: punge cor, & profer sensum.* Purgemus & nos ingenium, & mentem, & cor nostrum vitiorum errorūque sordibus, vt puram veræ ac salutaris doctrinæ aquam viuam de nostris puteis haurire & bibere possimus. Si enim verbum Dei dignè, atque vt oportet, in nobis acceperimus, & studiosè ac diligenter excoluimus, fiet illud in nobis fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam.

Sic Origenes.

Origenis Allegorica expositio.

Ecc. 22.

Sed

h. 20

VERS. 10.

Sed & ibi iurgium fuit pastorum Geraræ aduersus pastores
Isaac, dicentium: Nostra est aqua. Quamobrem nomen putei
ex eo quod acciderat, vocauit Calumniam.

Origenis Al
legoria.

Æc verba enarrans allegoricè Origenes homilia 13, in Ge-
nesim: Non solùm, inquit, Iudæi atque Heretici litigant, &
rixantur nobiscum in sacrarum litterarum tractatu & intel-
ligentia: verùm Gentiles etiam secularis literatura ac sa-
pientiæ professores, Ecclesiasticis Doctoribus, super doctrina diuinarum
& humanarum rerum eruditè, disertèque disputantibus obstrepunt &
obtreçant, & acriter aduersantur. Nostra sunt, inquit, ista quæ dicitis:
nostræ artis ista est eruditio: nostra est dialectica, qua subtiliter & acutè
differitis, nostra est philosophia, qua sapienter & vtiliter disputatis; nostra
est eloquentia, qua copiosè & ornatè dicitis; nostri sunt fontes istarum
disciplinarum; nostra est aqua ista. Et mouent nobis lites, velut Philistini
aduersus Isaac, dicentes, in nostro solo fodistis puteos, & indidem aquam
hausistis: & videbuntur sibi meritò ista vindicare, quasi propriæ eorum
terræ sint. Verùm ad ista nos respondemus: habet omnis terra aquas; sed
qui Philistinus est, & terrena sapit, nescit vbi que terrarum inuenire aquam;
nescit in omni anima inuenire rationabilem, sensum ad imaginem Dei;
nescit fidem, pietatem, & religionè posse in omnibus inueniri. Quid pro-
dest tibi eruditionem habere, & nescire, vtiliter ea vti, & habere sermo-
nem, & nescire, vt expedit, loqui? Opus istud proprium est puerorū Isaac,
qui in omni terra fodiunt puteos, & reperiunt aquam viuam, id est, omni
animæ verbum Dei loquuntur, & fructum inueniunt. Denique, vis hoc
perspicuè videre? Vnus puer Isaac quantos puteos in terra alienigenarum
fodit? Vide Paulum Apostolum, qui ab Hierusalem, in circuitu vs-
que ad Illyricum, repleuit omnem terram Euangelio Christi. Sed vix cre-
dibile dictu, quantas iste puer Isaac, per singulos puteos, persecutiones
Philistinorum passus sit, quas ipsemet copiosè quodam in loco memorat.
Ad hanc fermè sententiam Origenes & hæc & quædam alia; sed minus
memorabilia, breuitatis studio, hic omissa.

Roma. 15.

2. Cor. 11.

Ceterum expendamus nomen, quod imposuit illi puteo Isaac, vocans
eum Calumniam, ex eo quod super eo acciderat. Verbum (Hessach) ait
Lipponamus, cum puncto sibòlet scriptum, significat calumniari, vim in-
ferre, per violentiam vel fraudem aliquid obtinere, aut extorquere. At
verò scriptum cum puncto Sibòlet, significat iurgari: quo modo Hebraicè
scribitur in hoc loco; idque potè videtur ipsa verborum Moïsis
sententia; ait enim, ex iurgio quod inter pastores Geraræ, & seruos
Isaac acciderat, nomen illi puteo fuisse inditum. Latinus interpres altero
modo scriptum legisse videtur, & ideo vertit Calumniam, alij interpre-
tantur litigium. Septuaginta verterunt, Iniustitiam, quia iniquè atque
iniuste egerunt illi cum Isaac. Oleaster sic vertit hunc locum: Voca-
uit nomen putei, Occupationem, vel Detentionem, quam lectionem ex-
planans: Sic, inquit, appellatus est puteus, quia cum Philistini occupa-

Lipponam.

Oleast.

runt, & detinuerunt, sibi afferentes. Est porro admodum incerta significatio verbi (Hassach) quod occupare vel detinere verimus. Rabbi David in libro Radicum, ponit discrimē inter verbum (Hassach) & (Gazal) quoniam (Hassach) est nolle reddere, aut restituere rem proximi sui, quæ peruenit ad manus cuiuspiam, vel per depositum, vel per mutuum, vel per obligationē, vt est merces mercenariorum, quam quis retinet, cum reddere illis deberet, Sed (Gazal) est rapere, & per vim auferre. Rabbi verò Abraham in Commentariis suis super caput vj. Leuitici dicit (Gazal) esse palam per vim auferre ac rapere. S. Hieronymus ferè solet vertere Calumniari. Mihi probatur magis sentētia Rabbi Davidis, & id verbi significare mihi propriè videtur, aut detinere, aut opprimere. Atque huius meæ coniecturæ adiumentum est locus ille apud Ilayam cap. liij. Et Assur pro nihilo (Nassachò) id est, detinuit eum, vel occupauit, vel oppressit. Pro quo Latina lectio habet: *Et absque causa calumniatus est eum.* Sed ego rem hanc non planè definitio: quia nondum habeo eam penitus exploratam & completam. Sic Oleaster.

Rabbi David

Rab. Abraham

36 B. Gregorius in libro 31. Moralium tractans verba illa, quæ sunt in 39. capite Iob: *terram (equus) vngula fodit*, Historiam hanc Moysi de fossione puteorum Isaac, ad pulcherrimam & perfectioris viuēdi disciplinæ amatoribus atque sectatoribus apprimè vtilem, tropologicam intelligentiam & disputationem traducens, hunc in modum scribit: Sancti viri quamuis intento mentis oculo supernis inuigilent, quamuis cuncta quæ in imo præterfluunt pede rigidi contemptus calcant: ex corruptione tamen terrenæ carnis, cui adhuc alligati sunt, plerūque cogitationum puluerem in corde patiuntur. Cūque foris persuadent aliis appetere cœlestia, semetipsos semper intrinsecus subtili inquisitione discutiunt, ne qua immorante in se diu infima cogitatione polluantur. Equus ergo iste vngula terram fodit, cū prædicator quisque forti inquisitione terrenas in se cogitationes discutit. Vnde benè & Isaac apud alienam gētem puteos fodisse describitur. Quo videlicet exemplo discimus, vt in hac peregrinationis ærumna positi cogitationum nostrarum profunda penetremus: & quousque nobis veræ intelligentiæ aqua respondeat, nequaquam nostræ inquisitionis manus ab effodienda cordis terra torpescat. Quos tamen puteos Philistini insidiantes terra replent, quia immundi spiritus, cum nos studiosè cor nostrum fodere conspiciunt, cōgestas in illud tentationum cogitationes ingerunt. Vnde semper mens euacuanda est, incessantēque fodienda: ne si indiscussa relinquatur, vsque ad tumorem peruersorum operū, cogitationum super nos terra cumuletur. Hinc ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis fode parietem.* Id est, cordis duritiam crebris perscrutationum ictibus rumpe. Hinc ad Isaiam Dominus dicit: *Ingrede in petram, abscondere, fossa humo, à facie timoris Domini, et à gloria maiestatis eius.* Petram quippè ingredimur, cum cordis nostri duritiam penetramus. Et à facie timoris Domini fossa humo abscondimur, si terrenas cogitationes egerentes, ab ira districti Iudicis, in humilitate nostræ mentis celamur: quo enim plus terra fodiendo egeritur, eo pauimentum semper inferius demonstratur.

B. Gregorius
pulcherrima
disputatio
Tropologica,
super fossione
puteorū Isaac

Ezechiel. 2.

Isaia. 2.

Deuter. 23.

Vnde & nos quanto studiosius terreas cogitationes à nobis eficiamus, tanto humiliter per fugium, vbi abscondamur, inuenimus. Hinc etiam populo Israëlitico per Moysen iubetur à Domino, vt cum egreditur ad requisita naturæ, mittat paxillum in baltheo, & fossa humo, abscondat quæ egesta fuerint. Naturæ enim corruptibilis pondere grauati, à mentis vtero quædam cogitationum superflua, quasi mentis grauamina erumpunt. Sed portare paxillum sub baltheo debemus, vt videlicet ad reprehendendos nosmetipsos semper accincti acutum circa nos stimulum compunctionis habeamus: qui incessanter terram mentis nostræ pœnitentiæ dolore confodiat, & hoc, quod à nobis fœtidum erumpit abscondat. Veneris quippè egestio, fossa humo per paxillum tegitur; cum mentis nostræ superfluitas, subili redargutione discussa ante Dei oculos per compunctionis suæ stimulum celatur. Hactenus ex B. Gregorio.

VERS. 14

Ascendit Isaac ex illo loco in Bersabee, vbi apparuit ei Dominus in ipsa nocte dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter seruum meum Abraham.

D I S C E D E N S Isaac, ex vrbe Gerara, & terra Philistinorum, abiit ad Urbem Bersabee: quæ, quia situ loco erat altiori quàm vrbs Gerara, idcirco ascendisse illuc dicitur Isaac. De ista vrbe? quæ lectorem scire conuenit, diximus in Tertio Tomo super cap. xx. Genesis Numero 23. *Vbi apparuit ei Dominus in ipsa nocte.* Vt expulsum Isaac à Rege, & à Philistinis iniuriosè vexatum, & puteis suis spoliatum, Deus solaretur, ac recrearet; apparuit ei, & amplissima promissa patri eius Abraham data, renouando, & confirmando, niuium quàm lætum, fidentem, & alaerem facit; simulque eum paternæ virtutis commemoratione, atque exemplo ad eandem virtutem imitandam inflammat. Est autem hæc visio, & Apparitio Dei, secunda, quæ facta est Isaac: nec præter hanc, aliam vllam expressam legitimus ei contigisse. Illud; *in ipsa nocte*, significat ea ipsa nocte, qua venit ille ad urbem Bersabee, hæc ei visionem accidisse. Sed vigilantine, illi an dormienti? Thostatus, & Caietanus dormienti putant contigisse: Lippomanus autem, vigilanti, & per Angelum: sed vtrumque incertum est. Nam cum vtroque modo fieri poterit, & vtro modo sit factum, Moses tacuerit, diuinare prorsus est, alterutrum horum definire: neque enim, quia noctu facta est non potuit fieri vigilante Isaac.

Thostatus.
Caietanus.
Lippoman.

Chrysof.

Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere. Ego sum (inquit Chrysostomus homilia 52. in Genesin) qui patrem tuum glorificaui: &, cum peregrinus esset illustriorem omnibus indigenis feci: ego illi semper adfui,

fui, & in omnibus curam eius gessi. Ne te perturbet, quòd à Rege Abimelech sis expulsus, & à Philistinjs injuria sis affectus. Multa talia, & Pater tuus pertulit, & inde gloriosior, me iuuant, factus est. Noli terri, ego tecum sum: iccirco fieri hæc permitto, vt & tuam virtutem declarem, & manifestam mentis illorum prauitatem. Ego tecum sum, & ideò inuictus eris, & infestantibus eris tu potentior, & intuentibus fortior: & tantam curam tui habebò, vt inuidiosus illis futurus sis. Considera misericordiam Dei: etenim se Deum dicens esse Abrahæ, ostendit quantum sibi vindicauerit illum, & proprium fecerit sibi. Nam cum Dominus sit omnium conditor, vnus tamen hominis se Deum appellat, non concludendo, & abbreviando cum Patriarchæ appellatione suum dominium, sed peculiarem, & maximam in illum beneuolentiam suam demonstrando, quasi, dicat, Ira eum mihi feci proprium, vt apud me tantum vnus ipse valeat, quantum alij omnes. sic Chryostomus.

Cur Deus omnium, dictus sit propria Deus Abrahæ

Sed hoc ipsum paulò enucleatiùs dicamus, & declaremus. Qui est cõmuniter omnium Deus, ob generalem omnium creationem, conseruationem, ac gubernationem, is propriè, ac singulariter dictus est Deus Abrahæ, tum ob peculiarem, & admirabilem Dei curam, & beneuolentiam in eo tuendo, regendòque, atque amplissimis bonis cumlando: tum etiã ob singularem, eximiam Abrahæ fidem, & obedientiam, pietatẽque, qua vnus ille Deum vnice coluit. Ob hanc quoque causam, Deus appellatus est peculiariter Deus Hebræorũ, sicut ipse dixit Exodi decimo. nono. *Sed audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculiũ, de cunctis populis: mea est enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta: & in capite quarto Deuteronomij dixit Moses Hebræis. Hæc est vestra sapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersi præcepta hæc, dicant: En populus sapiens, & intelligens, gens magna. Nec est alia Natio tam grandis, quæ habeat. Deos appropinquantes sibi, sicut Dominus Deus noster adest cunctis, obsecrationibus nostris. Quæ est enim alia gens sic inclyta, vt habeat, cæremonias, iniquaque iudicia, & vniuersam*

Deuter. 4.

27 *legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros? Et hinc sumptum est illud Dauid psalmo 147. Qui annuntiat, verbum suum Iacob, iustitias, & iudicia sua Israel. Non fecit taliter omninationi, & iudicia sua non manifesta-*

Psalm. 147.

Apud Ethnicos, variæ gentes, varios ex hominibus sibi Deos fecerunt, variòque ritu, & cæremonijs eiusmodi factitios coluerunt deos. Ad eos verò fictitiã diuinitati consecrandos adducti sunt, partim admiratione virtutum, quas in illis cernebant: partim meritorum, & beneficiorum magnitudine, partim repertarum ab illis artium commoditatibus. Virtutes autem eorũ perinsignes dico, aut corporis, vt inuitatam proceritatem, pulchritudinem, robur: aut animi, vt exuberantem, sapientiam, fortitudinem, iustitiam, & beneficentiam. Quanquam nec vera in illis virtus fuit, & ea, qualis erat, nec paucis, aut paruis mixta, & inquinata vitijs fuit. Super hac re copiosè disputat

De varietate gentium, varijs, & proprijs Dijs.

in 1. lib. Lactantius, affirmans deos esse factos ex hominibus, aut virtutis gratia, vt Herculem: aut munerum, vt Cererem, ac Liberum; aut artium repertarum, vt Æsculapium, & Minervam. Quod autem ob prædictas causas variarum gentium varij fuerint quasi proprij Dij, multis constat exemplis. Etenim Belus Assyriorum, & Chaldaeorum proprius habebatur Deus: Isis Ægyptiorum; Baal Sidoniorum, & Tyriorum, Minerva Atheniensium: Iuno Samiorum; Vulcanus Lemniorum: Latinorum Faunus: Sabinorum Sancus: Quirinus Romanorum.

Ceterum diligenter, & attentè consideranda sunt illa verba: *Noli timere, quia ego tecum sum.* Pro quibus paraphrasis Chaldaica huiusmodi reddit sententiam: *Noli timere, quia adiumento tibi erit verbum meum.* Magna profectò hæc diuinæ protectionis assistentiæ gratia est. Quam breuibus de-

Quæ sit gratia diuina protectionis, & assistentiæ.

scribens David in psalmo 31. ex persona Dei sic ait: *Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris firmabo super te oculos meos.* Hanc sibi gratiam contigisse, idem propheta lætaturus prædicat psalmo 15. *Pronidebam, inquit, Dominum, in conspectu meo semper; quoniam à dextris est mihi ne commouear.* Propterea lætaturus est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper; & caro mea requiescet in spe. & psalmo 22. *Etiamsi ambulauero in medio*

Iob. 17.

umbra mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Hac nempe fretus diuinæ protectionis gratia, fidenter dixit Iob; *Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.* Et Paulus ad Romanos 8. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Huius porrò diuinæ assistentiæ, & protectionis quadruplex virtus, & modus est: Etenim fit, aut illuminando nos, vt pericula & mala ingruentia prospicientes, ea præcaueamus. Aut malorum occasiones amolendo, & à nobis amouendo, ne in ea labamur; Aut coercendo, & compescendo Diabolum, ne vel per occultas insidias nos circumueniat, vel per graues, ac vehementes tentationes nos prosternat, aut demum in ipsis

Quatuor modi protectionis diuinæ

tentationibus, siue diabolicis, siue humanis, quas accidere nobis permittit, tantum impertiendo animi robur, & constantiam, vt non solum non succumbamus tentationibus; sed illis superatis, ingentem capiamus ex ipsis tentationibus virtutis auctum, & vberimum cœlestis gloriæ meritum comparemus. Quam autem Deo pro huius protectionis suæ gratia, obligari sint, quibus ea est data, exultans David, declarauit illis verbis, psalmo 17. *Diligam te Domine fortitudo mea: Dominus firmamentum meum, & liberator meus, Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum. Protector meus, & cornu salutis mee, & susceptor meus.* Animaduertere est, hanc protectionis, & assistentiæ suæ gratiam promississe Deum tribus istis Patriarchis, Abraham, Isaac, & Iacob: Vt propter hanc quoque causam propriè, ac singulariter illorum Deus appellatus sit. De Abraham habes Genes. 15. *Noli timere Abraham, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* De Isaac hoc loco: *Noli timere quia ego tecum sum.* De Iacob Genes. 28. *Ergo custos tuus, quocumque perrexeris.*

Ad

Ad quem locum cum venissent de Geraris Abimelech, & Ochozath amicus illius, & Phicol, dux militum, locutus est eis Isaac, Quid venistis ad me hominem, quem odistis, & expulistis à vobis? Qui responderunt, vidimus tecum esse Dominum, & idcirco nos dicimus: Sit iuramentum inter nos, vt non facias nobis quicquam mali, &c.

VERS. 26
vsque ad 30.

41 **P**ENITVERAT iam Regem Abimelech, & Satrapas eius iniuriæ, qua affecerant immerentem Isaac: simulque metuebant iustam contra se iram Dei, quem adesse illi viro, & vehementer fauere, clarissimè cernebant. Quamobrem supplices ad illum adierunt, amicitiam eius expetentes, fœdèque cum eo inire percipientes. Nempe magna est vis conscientia, etiam nullo accusatore, ac iudice, suorum quemque scelerum acriter accusantis, rigidèque condemnantis. Magna item, & insuperabilis est potentia virtutis: quæ oppugnari quidem, & infestari potest, sed expugnari, atque opprimi non potest. Est quoque improbis hominibus valdè formidabilis diuina protectio iustorum hominum. Rectè igitur Chrysostomus homil. 52. in Genesim. Vide, inquit, quemadmodum isti semetipsos, impellente conscientia, reprehendere festinant, cum nullus ad id cogeret, aut crimina illis obiiceret. Sed ita se habet iniustitia: quotidie conscientiam mordet; & silente eo qui offensus est, pœnam & rationem exigi à se putant, qui iniustitiam operati sunt: quotidie arguuntur, & sibimetipsis quasi præscribunt, & prænuntiant suorum flagitiorum supplicia: semper sibi adesse iudicem, & præsto esse vindicem, & ultorem cogitant.

Quanta vis
conscientia,
ac virtutis.

Chrysostom.

42 Et Ochozath amicus eius. Sic etiam vertit Pagninus: sic legunt etiam Hebræorum nonnulli, sed B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Genesim super hunc ipsum locum, vocem (Ochozath) sumit non vt nomen proprium hominis, sed vt nomen significans collegium, vel comitatum amicorum. In Hebræo, inquit, legitur venisse Ochozath, & collegium amicorum eius: vt non tam hominem significet, quàm amicorum turbam, quæ Regem illuc comitata sit. Atque hanc interpretationem Hieronymi secuti sunt Rupertus, Lyranus, Thostatus & Vatablus, eandem habet paraphrasis Chaldaica. Lippomanus ait dictionem Hebraicam, quæ in hoc loco est (Merechu) significare *amicus eius*, vt habet Latina translatio, addita nimirum littera (Men) dictioni (Rea) quæ amicum, vel socium significat. Septuaginta verterunt *Abuzath pronubus eius*, quæ lectio nullam cum Hebraica sententia affinitatem habet. Isidorus, & Latinus interpres Originis legunt *Gener eius*. Interpres Chrysostomi vertit, *Præfectus Gynecæi*.

S. Hieronym.

43 Quid venistis ad me, hominem quem odistis, & expulistis à vobis? O miram lenitatem, & mansuetudinem Isaac! à quibus tam inhumaniter tractatus, tam iniuste læsus, & vexatus fuerat, nihil de illis quæritur, nihil

expostulat cum illis, nec illorum humilitate, ac metu factus est insolentior, & arrogantior, nec fiducia diuinarum promissionum, nec Dei praesidio, virtuteque confusus, aduersus illos insurrexit: sed perpetuam praese ferens mansuetudinem, magna cum lenitate verborum dixit eis, *quare venistis ad me?* Itaque mitior etiam patre suo Abraham visus est; hic enim (vt scriptum est Genes. 21.) eiusdem gentis, atque eiusdem nominis Regem increpauit, propter puteum aquae quem vi abstulerant serui eius. At Isaac de tot puteis suis partim obstructis, partim ablatis verbum fecit nullum. Iam ergo tanto ante seruasse videtur sanctissima illa Pauli documenta, & praecipua. *Nulli malum pro modo reddentes, non vosmetipsos defendentes. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Videlicet ex Sanctorum virorum moribus, & factis, duplex hæc præcipue virtus explendescit: malis sibi data patienter ferre, nec pro malis malum, sed bonum potius reddere. Faciles illi sunt ad ignoscendum, prompti ad eorum, qui læserunt excusationem, & satisfactionem accipiendam; propensi ad amoris reconciliationem; illud Saluatoris nostri documentum cordi, & memoriæ perpetuò habentes, *Dimittite, & dimittimini: date, & dabitur vobis:* Namque illud:

---manet alta mente repositum,

Iudicium Paridis,

Vir. 1. Æneid.

Et mortalium offensas immortalis odio, atque inexorabili venia conditas animo tenere, non seruorum Dei, non Christiani hominis, non hominis, sed Diaboli est. Meritò itaque illud Menandri celebratur dictum: *Mortalis cum sis, immortales inimicitias ne geras.*

Menander.

Origenes.

Origenes in homilia 14. in Genesim historiam hanc Regis Abimelech partim dissidentis cum Isaac, & partim concordantis, & trium istorum hominum Abimelech, Ochozat, & Phicol accessum ad Isaac, pacem ab eo, & amicitiam postulantium, per allegoricam expositionem pulchre applicat ad sapientiam Gentilium, & tripartitam philosophiam, Naturalem, Moralem, rationalem siue diuinam. Hæc eni à verbo Dei, & sacra doctrina, per Isaac figurata, in quibusdam dogmatibus discrepat, sed in nonnullis etiam cum ea consentit. Hæc à primo vehementer obstitit, atque obnixè aduersata est prædicationi verbi Dei, & doctrinæ euangelicæ, ubique terrarum eam insectans & conans vndique extrudere. Sed ubi vidit, suis ipsam insectationibus inclarescere magis, ac vigere; suorumque claudibus, viuidiorem, & alacriorem, ac numerosiorem euadere; tum etiam permota tot tantorumque miraculorum effectione, obstupescens item heroicis Christianorum hominum virtutes, & facta: persuasâ denique est, & veram, & salutarem, & diuinam, & de cælo missam esse Christianorum disciplinam, & idcirco sibi eam esse amplectendam, & vt certissimam verè sentiendi, ac bene viuendi magistrâ, & ad beatam vitam ducentem, perpetuò sequendam. Itaque completum in istis sapientibus fuit illud Zachariæ vaticinium cap. 8. *In diebus illis apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium sibiriam viri Iudæi, dicentes, Ibi in-*

*Docus Zacharia
na. cap. 8.*

ubi fuerunt.

vobiscum: audiimus enim quoniam Deus vobiscum est. Decem homines vocavit, id est, multos, ex more Scripturæ, quæ numero denatio, interdum perfectionem, sæpe multitudinem denotat. Viros Iudæos appellat primos illos prædicatores Evangelij, & doctores Gentium, & fundatores Ecclesiarum tales enim fuere Apostoli, & plerique ex discipulis eorum. Apprehendere simbriam, id est, extremam vestis partem, puerorum est (inquit Cyrillus super eum locum) qui patres suos sequuntur, & eorum simbrias apprehédunt ne cadant: ita Gentiles adhærebant Apostolis & prædicatoribus Evangelij, & ab eis duci se, ac regi sinebant, ne caderent, putabant enim casuros se, si vel minimè ab eorū præceptis, & monitis recessissent.

Sed ponamus hinc verba ipsa Origenis, varia, & iucunda eruditione aspersa. Rex Abimelech (ait Origenes) personam tenet Philosophorum, & sapientiam huius seculi, qui per eruditionem philosophiæ, multa etiã seculum veritatem comprehendebant. Isaac autem verbi Dei quod ex lege est, tenet figuram. Hic igitur Abimelech, neque in dissensione semper est cum Isaac, neque in pace; Philosophia enim, neque in omnibus diuinæ legi, & doctrinæ contraria est, neque in omnibus consona. Etenim multi Philosophorum, unum esse Deum, qui cuncta creavit, docuerunt; & in hoc consentiunt legi Dei. Aliquot præterea tradiderunt, per Verbum Dei omnia esse facta, & omnia regi, ac moderati: in quo non solum legi Dei, sed etiã Evangelio consentanea dixerunt. Moralis verò philosophia, & physica, penè omnia, quæ nostra sunt, sentiunt, & tradunt. Dissident tamen à nobis, cum dicunt materiam esse coæternam Deo: cum negant curare Deum mortalia, sed providentiam eius supra lunaris globi spatia cohiberi. Cum sempiternum faciunt hinc mundum, & nullo fine claudendum: Ac demum, cum vitas omnium nascentium, ex stellarum cursibus, viribusque pendere affirmant. Et idcirco Abimelech, secundum hanc figuram, aliquando in pace esse cum Isaac, aliquando dissidere describitur. Nec illud otiosum est, aut mysterio vacat, quod unum cum Abimelech dicitur, venisse alios duos Ochozach generum eius, & Phicol ducem exercitus eius: interpretatur autem Ochozat (*tenens*) Phicol autem *Os omnium*: ipse verò Abimelech *Pater meus Rex*. Qui tres gerunt imaginem totius Philosophiæ, quæ tripartita apud Gentes celebratur, Rationalis, Naturalis, & Moralis. Rationalis est, quæ Deum omnium patrem, ac regem cõstituit, ut Abimelech. Naturalis est, quæ fixa est, & tenet omnia, velut naturæ ipsius viribus nitens, quàm proficitur Ochozat, qui dicitur *tenens*. Moralis est, quæ omnium sermone celebratur, & ad omnes pertinet, & pro communi similitudine præceptorum in ore omnium versatur: hæc designat Phicol, qui *Os omnium* interpretatur. Hi ergo tres huiusmodi doctrinis instituti, veniunt ad legem Dei, & dicunt: *Vidimus quia est Deus tecum. Fiat conventio inter nos, & inter te, & constituamus tecum pactum, ne facias nobis mala.* Ascendens enim ad legem Dei necessariò dicit, *Iuravi, & statui custodire mandata tua.* Sed quid petunt isti? *Ne facias*, inquit, *nobis mala.* Remissionem utique peccatorum per hæc verba postulare videntur, quasi significantes illud, *Non secundum peccata nostra facias nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis, sed secundum misericordiam tuam saluos nos fac.*

Possunt

Cyrrillus.
Alexandri.

Origenis per
sulchna dispu-
tatio allegari-
ca.

Ioan. 2.

Psal. 118.

Psal. 102.

Mat. 2.

Possunt etiam isti tres figuram prætulisse illorum trium Magorum, qui Dominum Iesum natum in Bethlehém venere adoratum, ex Orientis partibus profecti, & paternis libris, atque institutis Maiorum suorum eruditi, dicentes: Vidimus natum Regem, & vidimus quia Deus est cum ipso, & venimus adorare eum, pacemque cum eo perpetuam habere cupimus. Hactenus ex Origene. Pro illo: *Su iuramentum inter nos, se prauaginta verterunt: Sit execratio inter nos, & sic ex Hebræo vertendum esse arbitrabatur Oleaster. Quam lectionem exponens S. August. quæst. 77 in Genesim. Execratio, inquit, hoc loco est iuratio, quæ maledictis obstringit, quæ accidant ei, qui peierauerit.*

Oleaster.
S. Augustin.

Vocabulū pacis in Scriptura quàm varias habeat significaciones.

Psal. 118.

Esai. 48.

Ad Gal. 5.

Luc. 2.

Ioan. 4.

Luc. 2.

2. Reg. 17.

Matth. 10. &

Luc. 10.

Oleaster.

Circa illud, quod subditur, *Cum pace dimisimus te auctum benedictionis Domini*, Obseruandum est, vocē Hebræam (Scialom) quæ Latinè redditur (Pax) multo amplioris, & multiformis apud Hebræos esse significatus, quàm apud Latinos nomen pacis. Significat enim Hebræis (Scialom) sanitatem, & animi corporisque salutē, integritatem, securitatem, gaudium, & lætitiā, tranquillitatem animi, prosperos rerum successus, votorum complementum, rerumque desideratarum adeptionem. Verum eius vocis notio, & vis, appositis hoc loco exemplis è Scriptura depromptis, etiā apertior, atque illustrior. Hinc sunt illa: *Pax multa diligentibus legem man. Non est pax impiis. Fructus iustitiæ pax: pax hominibus bonæ voluntatis. pacem relinquo vobis. pacem meam do vobis.* Sanè significatur in istis sententiis nomine pacis, tranquillitas, salus, gaudium, securitas, & prosperitas tam corporalis, quàm spiritualis. Illa quoque frequentantur in sacris litteris: Dimitti in pace: Ire, vel colligi in pace, ad patres suos recipi in pace spiritum suum: In pace dormire, ac requiescere, quorum hæc est sententia: *Læto & tranquillo animo, & votorum suorum compotem factum emori.* Legimus item in scriptura: *Vade in pace.* id autem est: *Esto animo tranquillo, & læto, ecce quod optabas, iam adeptus es; haud indubiè adipisceris.* Et illa: *Estne pax puero Absalom?* Id est: *Estne Absalom saluus? Et Pax tibi, vel vobis, idem apud Hebræos significat, quod Latinis, Aue, vel Salve, & sanus sis, & saluus; & felix: idemque valet, Pax huic domui.* Loqui porro alicui pacem, est, beneuolè, & amicè ad eum loqui, & verbis suis illum facere securum, & tranquillum. Ambulare in pace cum Deo, est placere illi, atque ei recto, & sincero animo seruire. Iam verò illud tam crebrum in Epistolis Apostolicis: *Gratia, & pax* significat gratiam sanctificantem, & quæ ex ea accidunt homini bona, quietem dico conscientie, fiduciam, securitatem quandam, & gaudium, & iucunditatem spirituales. Hoc igitur in loco, *Dimisimus te in pace*, significat, saluum te, atque illæsum, & planè indemnem, & quietum dimisimus. Oleaster putat, Hebræam vocem (Scalom) significare integritatem potius, quàm pacem: & idcirco sic interpretatur hunc locum: *Dimisimus te integrum, ac sine vlla rerum tuarum diminutione, & iactura.*

Fecit ergo eis conuiuium: & post cibum & potum surgentes manè, iurauerunt sibi mutuo, disimitque eos Isaac pacificè in locum suum.

VERS. 30.

ONVIVALIS Societas & iucunditas, maximè idonea, & accommodata semper visa est ignoscentiæ, ac munificentiæ, & institutioni amicitiarum: aut si quæ fortè essent diremptæ redintegrationi, veritatis etiam declarationi, & simplicitatis animorum, sinceritatisque demonstrationi. Meritò igitur laudata est Iulij Cæsaris clementia, qui Catullo poetæ, cuius maledicentissimis versibus perpetua sibi esse imposta stigmata non dissimulauerat, satisfaciendi, statim ignouit: & quo fidem depositæ similitatis, recòciliatiq; animi maiorem faceret, eodem die, ipsum cœnæ adhibuit. Contrà verò crimini datum est Alexandro, quòd Philotam conurationis suspicionem à se amolientem, deprecantemque, benignè audierit, sibi que satisfactum ab eo esse simulauerit dexteramque, reconcilitæ pignus gratiæ obrulerit, quin etiam ad epulas ipsum inuiderit, & familiariter tractauerit, ingenti scilicet perfidiosæ dissimulationis crimine. Nempe quem iam neci destinauerat, & mox daturus erat, inopinantè arque incautum opprimere uoluit; hostili dissimulatione, conuiuij gratiam & religionem polluens atque corrumpens. Nequissimi etiam, seu uisissimi que mortalium Caligula Imperatoris execranda fuit in conuiuijs voluptas; non minùs hominù sanguine, cordibùque, quàm cibo potuque gaudentis, & satiari cupientis. Nò sic nostri Isaac: sed ex animo, regis Abimelech satisfactonem accepit; & citra ullam disceptationem, aut expostulationem, iniurias omnes, quibus affectus fuerat, magna facilitate & clementia remisit: & quò clariùs & certius ostenderet nihil apud se residere veteris offensæ, Regem ipsum & Satrapas eius familiari excepit conuiuij; quasi veteris similitatis in perpetuum oblitteratæ testimonium; ipsosque pacificè ac benignè dimisit.

Inclemens & atrox factus Alexandri Magni.

Caligula Imperatoris uoluptas plena crudelitatis uoluptas.

Sed perpendamus in illis uerbis: *Fecit illis conuiuium*, significationem & vim huius nominis, *conuiuium*, tam in lingua Latina, quàm in Græca & Hebraica. Apud Ciceronem in libro De Senectute Cato ille Censorius epularè amicorù cõuentum & coitionè, aptiori & honestiori uocabulo probat esse à Romanis, quàm à Græcis appellatà: Bene, inquit, maiores nostri accubationem epularem amicorù, quia uitæ conjunctionem haberet conuiuium nominari, melius quàm Græci, qui hoc idè tum cõpotationem, tum conecnationem uocant, ut, quod in eo genere minimù est, id maximè probare uideantur. Et ipse Cicero in quadam Epistola ad Papium Pætum libro nono Epistolarum: Extra iocum, inquit, moneo te, ut cum uiris bonis, iucundis, amantibus tui uitæ, nihil est aptius uitæ, nihil ad beatè uiuendum accommodatius. Nec id ad uoluptatem refero, sed ad communitatem uitæ, atque uictus, remissionemque animorum; quæ maximè

Melius latinos conuiuium nominasse quàm Græcos.

Cicero.

sermone afficitur familiari, qui est in conuiujs dulcissimus: vt sapientibus Nostri quam Græcilli aut comportationes aut concœnationes: Nos conuiuia, quò tum maxime simul viuunt. Hæc Cicero.

Cur tam Græci quam Hebraei epulare in conuiuium, à potando appellauerint.

Oleaster.

At enim, sicut Græca lingua, ita quoque sacra lingua Hebræa, epularem congressum à bibendo vocat; dicitur enim Hebraicè (Mifete) id est, potatio, vel quemadmodum ficta voce interpretatur Oleaster (Bibale). Nempe datum ei tale nomen est, tum ex eo quid præcipue fit in conuiujs, maiori que iucunditate atque hilaritate, tum quod finis conuiuij is esse videtur, vt per iucundam remissionem hilareretur, ac recreetur animus; id autem maxime præstat largior vini potatio. Etenim de mira vini virtute lætificandi animum, multa & illustria sunt Scripturæ testimonia: vt Psalmo 103. *Vinum lætificat cor hominis.* Et Ecclesiastici 31. *Vinum ad iucunditatem creatum est.* Et ibidem: *Exultatio animæ & corporis, vinum.* Et Proverbiorum 30. *Dat esciam merentibus, & vinum iis qui amaro sunt animo: bibant & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordantur amplius.* Et Hippocrates in Libello de Flatibus, si tamen ille, auctor eius libri est, Ebrj, inquit, fiunt præsentium malorum obliuiosi, ac futurorum bonorum fecunda spe beantur. Nec prætermittendum est, quòd ad hanc sententiam scripsit Seneca libro primo de Tranquillitate vitæ. Interdum, inquit, magnum dant vigorem conuictus, & liberalior potio; nonnunquam & vsque ad ebrietatem veniendum, non vt mergat nos, sed vt deprimat curas. Eluit enim curas, & ab imo animum mouet, & vt morbis quibusdam, ita tristitiæ medetur. Liberque non ob licentiam linguæ dictus est inuentor vini, sed quia liberat seruitio curarum animum, & asserit, vegetatque, & audaciorẽ in omnes conatus facit. Sed vt libertatis, ita vini salubris moderatio est, & Solonem, & Arcefilaum indulgisse vino credunt. Cato etiam vino laxabat animum, curis publicis fatigatum. Sed nec sæpe faciendum est, ne animus malam consuetudinem ducat: & aliquando tamen in exultationem, libertatemque extrahendus, tristisque sobrietas rembuetenda paulisper. Sic Seneca. Quam potro ex largiori lautiorique vini nonnunquam in conuiujs potus, animis hominum corporibusque utilitates accidant, luculentam ex sententia Platonis, disputationem habet Gellius libro decimo quinto, capite secundo. Apparet igitur non sine causa, & idonea ratione Hebræos & Græcos epularem conuiuium ex potando potissimum appellasse.

Seneca.

Cur inuentor vini dictus ab Ethnicis Liber.

Plato.

A. Gellius.

VERS. 31.

Et post cibum & potum surgentes manè iura-
uerunt sibi mutuò.

De multiplici opportunitate accommoditate temporis maturini.

REGO conuiuium illud vespere, aut nocte factum fuerat, & inlequenti mane pactum iureiurando initum & firmatum est: vitrumque profectò tempestiue, & aptissimo tempore. Etenim agitandis conuiujs vespertinum, aut nocturnum tempus

pus, capiendis verò consiliis, & grauibus negotiis tractandis & exequendis matutinum est conuenientissimum. Itaque quod vulgo dicunt: *De sero conuiuium, de mane consilium* minimè vulgarem habet sententiam: quippe cum veritate, simulque cum ratione ipsa congruentem. Tempus namque matutinū grauiſſimis rebus humanis iuxta diuinisq; ritè meditando & administrando accommodatissimum est. Quis enim nescit hoc temporis per opportunum esse. Orationi, & Meditationi rerum celestium? Ideirco Dauid Psalmo quinto: *Ad te orabo Domine, & manè exaudies vocem meam.* & Psalmo sexagesimo secundo: *Memor fui tui super stratum meum: in matutinis meditabor in te.* Et Psalmo octuagesimo septimo, *Manè oratio mea proueniet te.* Et item hoc tempus exercendæ iustitiæ, ac vindictæ malorum conteniens; idque se Dauid obseruasse testatur Psalmo centesimo illis verbis: *In matutino interficiebam omnes peccatores terra ut disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.* In hoc ipso tempore plerumque fit diuina visitatio & consolatio hominum, sicut dixit Iob: *Visitas eum diluculo, iuxta quod est illud Dauidis: Auditam fac mihi manè misericordiam tuam, &c. Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum letitia.* In hoc autem tempore præcipuè verbum Dei à Prophetis prædicari solitum legimus in libris Prophetarum: in quibus scriptum est, Deum per suos Prophetas diluculo surrexisse ad docendum, præmonendum, corripiendum, & grauiſſimis commitationibus, deterrendum à sceleribus suis populū Hebræum. At verò inter epulas & potum, cum nec animus sui potens est, nec prudentis vllius cogitationis capax, de grauiſſimis rebus consulta & decreta facere, barbarum prorsus & belluinum est, quòdque tristes plerumque ac funestos habeat exitus. Talem fuisse Persarum morem, in veteribus historiis traditum est: quibus impendio magis placuisse, & certiora esse visa consilia, quæ ipsi agitauerant temulenti, quàm quæ cœperant sobrii, vix crederet quisquam, nisi cum alijs, tum grauis auctor in primis Strabo in libro xv. prodidisset.

50 Origenes persequens superiorem illam suam Allegoriam (quam nos supra enarrauimus) de Philosophis ad Verbi Dei ac diuinæ legis capellendam disciplinam venientibus; super isto conuiuium cum citasset hunc locum: *Et fecit illis conuiuium magnum Isaac, & manducauerunt, & biberunt,* ad hunc modum philosophatur: Certum est, quia qui ministrat verbum, sapientibus & insipientibus debitor est: quoniam igitur nunc conuiuium exhibetur sapientibus, ideirco dicitur, non paruū, sed magnum conuiuium esse factum. Et tu, si non sis adhuc paruulus, & lacte indigens, sed exercitatos deferas sensus, & eruditione plurima præmissa, ad intelligentiam verbi Dei capacior venias; fiet etiam tibi conuiuium magnum. Non tibi olera, languidorum parabitur cibus, nec lacte nutrieris, quo paruuli nutriuntur: sed faciet tibi minister verbi conuiuium magnum: loquetur tibi sapientiam, quæ inter perfectos profertur: sapientiam Dei in mysterio absconditam aperiet tibi, quam nemo principum huius seculi cognouit.

Iob 7.
Psal. 142.
Psal. 129.

Barbarus
mos Persarū.
Strabo.

Allegoria Origenis,
super conuiuium Isaac.

Hebr. 5.

1. Cor. 2.

Coloss. 1.

Revelabit se tibi Christus, in quo omnes thesauri sapientiae & scientiae sunt absconditi. Faciet ergo tibi conuiuium magnum, & ipse tecum epulabitur: si tamen non te inuenierit talem, ut dicat tibi quod Paulus dixit Corinthiis, primae Corinthiorum 3. *Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus; tanquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi.* Ergo qui eruditos, & doctrinis exercitos sensus ad verbum Dei audiendum deserunt, bonaque mente, sinisque fide accedunt; istis fit magnum conuiuium; cum istis epulatur Isaac: & non solum epulatur, sed & surgens cum iuramento, eis pacem de futuris promittit. Vtinam & nos dignetur Deus magno illo consilio, quod apparatus dicitur Sapientia, Prouerbiorum cap. 8. Sapientia, inquit, iugulauit hostias suas, miscuit in cratere vinum suum, & misit seruos suos, qui omnes quotquot inuenierint, perducant ad conuiuium suum. Tantum est ut nos ingressi conuiuium sapientiae non rursus deposita semel insipientiae atque impietatis indumenta resumamus: nec peccatis, quibus abluti & mundati sumus, iterum nos inquinemus ac foedemus; sed in simplicitate & puritate cordis, recipiamus verbum Dei, quasi foecundissimum bonorum omnium semen, & diuinae sapientiae documentis & praeceptis fidem & obsequium adhibeamus. Haecenus ex Origene.

Locus Prouerbiorum ca. 8.

VERS. 32.
33.

Ecce autem venerunt in ipso die serui Isaac, annunciantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes: Inuenimus aquam. Unde appellauit eum Abundantiam: & nomen vrbi impositum est, Bersabee, vsque in presentem diem.

P A V L O supra in hoc ipso capite scriptum est, Isaac, ubi ascendit Bersabee, mandasse seruis suis, ut foderent puteum. Huiusmodi igitur fossionis putei, latum successum venire serui illi nuntiatum Isaac, dicentes: *Inuenimus aquam.* Aquam intellige abundantem, & quae largissimum, ad satietatem vsque, hominibus pecoribusque potum praebere posset: idcirco enim appellauit Isaac eum puteum, Abundantiam, vel, ut Sanctus legit Hieronymus, saturitarem. Hoc autem tam latum nuntium inuenta aquae incidit in eum ipsum diem, quo Abimelech & Isaac de mutua beneuolentia, fide, atque innocentia, iureiurando inuicem pacti sunt; & hoc significatur illis verbis; *Ecce venerunt in ipso die serui Isaac, &c.* Verum tamen haec Moysis verba tres excitant quaestiuiculas. Prima quaestio est, An hic puteus sit idem, atque is quem Abraham in eisdem illis locis foderat; & de quo sibi per vim à Philistaeis erepto exposulauit cum rege Abimelech. Sic enim supra legimus Gen. 21. *Ei inciepuit Abraham Abimelech propter puteum Aquae: quem vi abstulerant seruis eius.* Caietanus & Thostatus censet, fuisse eundem ipsam puteum, quia omnia quae tamen hic, quam illic dicuntur, in vnū & eundem illum puteum probe competunt. Quorum tamen opinioni videtur illud contrarium, quod

-O dicitur
S. Hieron.

Tres quaestiuiculae.

Caietanus.
Thostatus.

quòd illic appellatur Puteus iuramenti : híc autem nominatur Puteus abundantíæ, vel saturitatis. Sed hoc non magni negotij est expedire : nihil enim prohibet eandem rem diuersis appellare nominibus, ob d uerfa quæ circa eam acciderunt. Illic propter iusiurandum inter Abimelech & Abraham ibi factum, dictus est Puteus iuramenti: híc autem, propter copiam inuentæ aquæ, appellatus est Puteus abundantíæ, vel saturitatis. Neque illud obstat, quòd iam ille Puteus erat factus, serui autem Isaac videntur fodisse nouum puteum : repetendum enim memoria est, quod paulò superius in hoc capite dixit Moses ; Philistæos post mortem Abraham, obstruxisse puteos olim factos à seruis Abraham. Vnum ergo quempiam de istis puteis refoderunt serui Isaac, & ingentem aquæ scaturiginem inuenerunt.

52 Altera quæstio est, An quæ in hoc loco nominatur Bersabee, & quæ Genesis cap. 21. nomine eodem appellatur, sic idem locus. Non enim videtur esse idem, quia híc nominatur vrbs, illic verò tantum vocatur locus, & non vrbs. Sed hoc, leue ac nihil est; nomen enim loci, ad eò latè patet, vt etiam vrbes significatione sua comprehendat. Illud fortius est: cum iam id nominis ante centum annos, imposuisset ei loco Abraham: quorsum Isaac, si fuisset eadem vrbs, iterum nomen idem ei diceretur hoc loco imposuisse? Solut hoc Thostatus, dicens, non esse inusitatum, sæpius eidem rei nomen idem imponere diuersis temporibus, & ob diuersa eius rei accidentia: quemadmodum Patriarchæ Iacob diuinitus impositum est idem nomen Israël bis; semel, cum iustatus est cum Angelo, Gen. 32. iterum autem, cum rediens ex Mesopotamia, venit in locum Bethel, Gen. 35. Quanquam nec hic dicitur Isaac imposuisse istud nomen, nec illic Abraham. Sed vtrobique dicitur, fuisse tale nomen impositum ob ea quæ ibi acciderant vtrique Patriarchæ. De huius vrbs appellatione, situ, & sorte, siue tribu diximus in tertio Tomo super caput 21. Numero 23. In exordio capitis 29. libri Iosue hæc vrbs dupliciter vocatur, & Bersabee, & Sabee, & vtrumque nomen iunctim ponitur. Esse autem duo illa nomina eiusdem vrbs. peruincit summa tredecim vrbum ibi facta: si enim duæ fuissent vrbes, non tredecim, sed quatuordecim numerari necesse esset; & in primo Paralipomenon capite 4. alterum istorum nominum, vt superuacaneum, omittitur. Propterea verò illic duo esse scripta nomina eiusdem vobis existimat Rabbi Isaias, vt in memoriam celebris illius putei rediremus, apud quem fœdus percussit Abraham cum Abimelech: quæ res & vrbi, & Puteo nomen dedit: vocatus enim est Bersabee, id est, Puteus iuramenti, vel Puteus si ptem, agnorum videlicet, quos Abimelecho selectos dedit Abraham, vt dictum est Gen. 21.

Secunda quæst.

Thostatus:

Rabbi Isaias.

53 Tertianam quæstionem mouet Latina lectio huius loci, quæ sic habet: *Vnde appellauit eum, Abundantiam.* Siquidem quæ in hoc loco est Hebræa vox (Sciungha) non significat Abundantiam; vel vt legit Sanctus Hieronymus, Saturitatem, sed iusiurandum. Et qui se fideliter ex Hebræo interpretari putant, ita vertunt & exponunt: aut certe verbum ipsum He-

Tert. quæst.

Caietanus.

braum retinet, vt Pagninus & Chaldaica interpretatio. Caietanus tribus argumentis probans ita legi debere, sic ait: Quod legitur: *Vocauit eum Abundantiam*, iuxta Hebraum habetur: *Vocauit ipsum iuramentum*. Hoc enim nomen quadrat, tum Hebraicæ dictioni; tum euentui, qui illo die fuit, id est, Iuramento facto inter Abimelech & Isaac; tum etiam supra dictis; quia Isaac nominauit puteos restauratos, iisdem nominibus, quibus nominati fuerant à patre suo Abraham. Constat enim ex capite 21. Genesis, Abraham puteum quem ibi habebat, nominasse puteum iuramenti. Sic Caietanus. Sed Beatus Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim super hunc locum, primò, quasi obiter & obliquè carpit lectionem huius loci, quæ est apud Septuaginta Interpretes, qui locum hunc ita reddiderunt: *Venerunt pueri Isaac dicentes, Non inuenimus aquam: & vocauit nomen eius Iuramentum*. Deinde translationem suam defendens, rationem exponit, cur verterit Saturitatem: Sunt autem hæc Hieronymi verba: Nescio quomodo in Septuaginta Interpretibus habeatur, pueros Isaac nunciassè ei se non inuenisse aquam, & ideo vocatum esse puteum illum, iuramentum. Quæ enim etymologia est, propterea vocari iuramentum, quòd aquam non inuenissent? E contrario in Hebræo, cui interpretationi Aquila consentit & Symmachus, hoc significatur, quòd inuenerint aquam, & propterea appellatus sit puteus ipse Saturitas, & vocata Ciuitas, Bersabea, hoc est, Puteus Saturitatis. Licet enim supra Gen. 21. ex vocabulo iuramenti, siue ex septenario ouium numero, quod (Sabe) dicitur, asseruimus (Ber-Sabe) appellatum: tamen nunc ex eo quòd aqua inuenta est, Isaac, ad nomen Ciuitatis, quæ ita priùs vocabatur, alludens, declinauit paululum litteram, & pro stridulo Hebræorum (Sin) à quo (Scabe) incipitur, Græcum sigma, id est, Hebræum (Samech) posuit. Alioquin & iuxta allegoriæ legem post tantos puteos in fine virtutum, nequaquam congruit, vt Isaac aquam non repererit. Hæc Hieronymus. Lectionem huius loci, secundum Septuaginta Interpretes, quam Hieronymus proximè dictis verbis reprehendit, vide quemadmodum defendat August. quæst. 79. in Genesim.

Lippomanus
in Catena in
Genesim.

Lippomanus paulò subtiliùs enucleatiùsque super hac ipsa re disseres, Norandum, inquit, (Seebaa) siue (Sciungha) cum puncto (Sibòlet) significare, septem, & quando est generis masculini, tunc scribitur cum (He) in fine; cum autem est generis fœminini, sine (He) scribitur. Dictio etiam (Sceunggha) siue (Sciuangh) à verbo (Sauang) quod est, iurare, descendens, significat iuramentum, sed quia eisdem litteris radicalibus scribitur, accipitur (Sciunggha) pro (Sceunggha) hoc est, septem; pro Iuramento. Dictio verò (Sauangh) siue (Souangh) cum puncto Scibòlet, à verbo (Subaa) quod est saturare & replere, descèdit, & significat saturitatè, vel abundantiam. Verùm quia in præsentì loco (Sceuangh) scriptum est, idcirco plerique reddiderunt: *Et vocauit eum iuramentum*, & sic verterunt Septuaginta. Videtur autem B. Hieronymus legisse Sabaa cum puncto (Scibòlet) & idèò Abundantiam vel Saturitatem reddidisse. Quoniam igitur vno & eodem die, & iuramentum factum est inter Palæstinos, & Isaac;

Isaac;

Isaac; & nunciatum est de puteo aquam habente, ideo vrbi nomen impositum est, Bersabee, vtrumque scilicet, vno eo nomine complectens, & puteum, & iusiurandum. sic Lippomanus. Lippomani sententia non displicet: præsertim cum Hebræi quoque magistri hoc loco scribant, hanc vocem, quibus punctis nunc legitur, significare septē, sed esse (Sceuaḡh) septem pro (Sceungha) iusiurandum: cum alioquin litteræ consonantes & radicales quæ appellantur, vtrouque sint eadem. Quinetiam addi potest, quod plerique Rabbini docent, verbum (nisiuagh) iurare, & nomen (Sceungha) iusiurandum, à voce (Sciuaugh) id est, septem, esse deductam, quod iusiurandum non nisi septem, hoc est, multis, grauibúsq; causis & testibus adhibendum sit. Atque hinc etiam vocem (Sauagh) id est; saturitatem seu abundantiam, nonnulli deriuatam volunt: quòd, septem, sit numerus multitudinis, & pro multis indefinitè vsurpetur. At S. Hieronymus securus videtur id, quo hac in re magis præcipuum, ac probabile videbatur, hoc est puteum, propter aquæ copiam inuentam, ita potissimum nuncupatum; quanquam nihil impedit, quo minus Isaac ad iusiurandum quoque, aliqua ratione respexerit.

Esau verò quadragenarius duxit vxores duas, Iudith filiam Beeri Hethæi, & Basemath filiam Elon eiusdem loci: quæ ambæ offenderunt animum Isaac, & Rebeckæ.

VERS. 34.
35.

55

UPERIORIBVS sermo hîc continuandus est (ait Rupertus libro 7. Commentariorum in Genesim cap. 12.) vbi dictum est: *Et abiit paruipendens quòd primogenita vendidisset.* Et ecce etiam hîc degeneratio Esau iam supplantati, & adhuc supplantandi denotatur, qui magis ac magis declinando, minori fratri locum fecit, vt magis ac magis imminens teneret plantam eius. Nam quemadmodum antea, propter escam, primogenita sua vendiderat, ita & nunc per concupiscentias suas, ducens vxores alienigenas, animam Isaac, & Rebeckæ offendit, quia benedictionem seminis Abrahæ contempsit. Si enim secundùm illam benedictionem filios generare optasset, nequaquam duxisset vxores de filiabus eorum, quos & pater suus improbasset, & auus Abraham vitandos iudicasset, & propter quos matrē suam Rebecam vitæ suæ raderet. At ille & hõrum iudicium contempsit, nec Dei promissionis curauit: videlicet affinitate hominum habitatorum eius terræ honoratum, & inelytum se posse fieri credens, magis quàm ope, vel gratia Dei. Vnde, & nomina cognationis eximia præfens scriptura non omisit: nam Iudith interpretatur *Laudans*: Beeri *Putei mei*: Basemath *in nominibus*: Elon, *Roboreus sine quercus*. Ipsi igitur nominibus manifestè coargui videtur, quòd laudari, & sine Deo ditari, & nominatus esse, & in terra roborari appetens, peccatorum se affinitatibus immer

Rupertus.

Genes. 25.

immerferit, super quos merito irruat formido, & pauor, secundum nomē Hebraei, quod significat *fortitudinem, & pauorem*. Qui ergo intus à gratia Dei excidit, merito foris quoque reprobatus est, & benedictione priuatus, quod protinus sequens proximè narratio declarabit. Hæc Rupertus, Caietanus tamen putat, Esau duxisse illas vxores, non planè renitente ac repugnante Isaac, sed (quamuis id ei displiceret) conuiuente, atque indulgente filij cupiditati. Huius rei signum esse nō obscurum existimat, quòd post tale coniugium eum dilexerit, & venationibus eius delectatus sit, ac denique benedicere ei voluerit quasi primogenito filio.

Caietanus.

S. Chrysofo.

Sanctus Chrysofostomus homilia 53. in Genesim ait signanter declaratam hinc ætatem Esau, cum dicitur fuisse eum quadraginta annorū, quo intelligeretur fuisse tunc Isaac in profundissima senectute, nempe centesimum iam annum agentem, siquidem sexagenarius erat cum genuit Esau, & Iacob, vt supra dictum est Genes. cap. 25. deinde ne mirum videretur quod mox narrat Moses initio sequentis capitis, caligasse Isaac præsenio. Sed enim neutrum hoc Chrysofostomi dictum probabile videtur. Etenim cum Isaac vixerit centum octoginta annos, vt dicitur Genes. 35. erat tunc centenarius, paulò plus dimidium ætatis suæ transgressus: non igitur erat in profundissima senectute: sicut nunc, quia vita hominis ferè determinatur septuaginta annis, qui agit quinquagesimum annum, is verè dici non potest deuenisse in profundissimam senectutem: Putat præterea Chrysofostomus, post illud coniugium Esau, statim contigisse, quod narratur subsequēti capite vigesimo septimo, quod longè secus est: nam post coniugium Esau annis triginta septem, accidit, quod sequenti capite memoratur eratque tum Esau septuaginta septem annorum, Isaac verò centum triginta septem: quod nos certissimis rationibus addicemus, vbi ventum erit ad eum locum.

Lapsus Thostatus
 circa 12-
 pus mori & Sē
 filij Noe.

Thostatus arbitratur, hoc ipso anno quadragesimo Esau, & centesimo Isaac mortuum esse Sem filium Noe, quem Hebræi censent fuisse alio nomine appellatum Melchisedech, sacerdotem Dei altissimi, de quo scriptum supra est, Genes. 14. At enim manifestè Thostatus in ratione temporum falsus est, non opinior, per inscitam Chronologiæ, sed per quandam incuriam, atque incogitantiam, quæ, vel doctissimis viris interdum obrepit. Mors enim Patriarchæ Sem, non in quadagesimum annum Esau, vel centesimum Isaac incurrit, sed in illius quinquagesimū, huius verò centesimum decimum. Si quidem Sem biennio post Diluuium genuit Arphaxad, & post eius ortum, vixit quingentis annis, id est quingentis duobus post Diluuium, vt traditur Genes. 11. At verò à Diluuijo, vsque ad centesimum annum Isaac, siue quadagesimum Esau, numerantur anni duntaxat quadringenti nonaginta duo: quorum annorum ratio ita subducitur: à Diluuijo vsque ad ortum Abrahamæ anni ducenti nonaginta duo, Genes. 11. hinc vsque ad ortum Isaac, centum anni: Abraham enim centenarius erat, cum genuit Isaac, Ge. 21. hinc vsque ad quadagesimum annum Esau, qui est idem, atque centesimus annus ætatis Isaac, anni fluxerunt centum: ex his omnibus conficitur, quam dixi, summa annorum qua

quadringentorum nonaginta duorum post diluuium. Atqui Sem mortuus est quingentesimo secundo anno post diluuium Genes. 11.

58 *Quæ amba offenderunt animum Isaac, & rebecca.* Hebræa sonant ad verbum eas fuisse amaras, vel exacerbantes spiritum Isaac, & Rebeckæ, vel vt habent Septuaginta, cum illis contententes, & altercantes: His porro verbis notatur earum mulierum aduersus Isaac, & Rebeckâ irreuerentia, petulantia, procacitas, & cõtumacia. Viderur itaque offensio Isaac, & Rebeckæ accidisse, ob impietatem, quòd more illius gentis, deditæ essent Idololatriæ. Certè hoc expressit Thargus Hierosolymitanus his verbis: Et fuerunt rebelles, & inflato animo, colentes Idola, nec recipientes doctrinam, neque ab Isaac, neque à Rebecca Enimverò lex ipsa naturalis iubet, & recta ratio docet, probusque gentiũ mos, & vsus mouet, virum & vxorem ita focus, & foci reuerentes, obseruantésque, atque obsequentes esse oportere, vt parentum suorum. Hoc securus Aristoteles sub finem libri secundi Oeconomicorum, de ea re sic præcipit: studeant primò vir & vxor curam omnem parentibus exhibere: vir quidem vxoris parentibus non minus quàm propriis, vxor autem, viri, Idque comprobatur auctoritate Gomeri, inducentis Helenam ingenti reuerentia & verecundia alloquentem focerum suum Priamum huiuscemodi verbis:

*O metuende mihi semper, semperque tremende
Cære focer.*

*Thargus Hierosolymitanus
Reuerentiam vxoris, & viri erga focerũ & focerũ quãtũ esse oportet.*

Aristoteles.

Homerus.

Egregia Ruberti disputatio omnem huius Capitis historiam pulcherrimo tractatu allegorico explicantis.

19 **R**IPARTITA est huius capitis historia, quàm Rupertus Abbas lib. 7. Comment. in Genes. c. 8. commodissimè aptauit ad tria tempora, siue tres legis Euangelicæ, atque Ecclesiæ Christianæ status. Prima pars huius historię narrat, Isaac ex terra Chanaan, ob famem, transmigrasse ad regem Abimelech in terram Philistinorum: & metu mortis, ob pulchritudinẽ vxoris dissimulasse coniugium Rebeckæ, appellando eam sororem suam; cùmque in ea terra feminasset, centuplum messuisse, maiorẽque in modum esse locupletatum. Hoc Rupertus applicat ad translationem Euangelicæ prædicationis à iudæis eam aduersantibus, atque repellentibus ad Gentes, incredibili multitudine, ingenti que gaudio eam accipientibus: apud quas mirabiliter vbique terrarum ac gentium, Ecclesia Christi propagata est. In altera historię huius parte memoratur inuidia, & insectatio Philistinorum aduersus Isaac, ob eius opulentiam, & prosperitatem, tum expellendo eum ex terra sua, tum puteos eius partim obstruendo partimque per iurgia & vim auferendo. Quare præclarè Rupertus docet, præfigurata esse ingenia, mores studia, & conatus Hæreticorum, quoquo modo insectantium, & vexantium, & profligare conantium Catholicos. Tertia pars huius historię commemorat, Regem & Principes Philistinorum, partim ductos

Comm. in Gen. Tom. 4.

permissentia inhumanitatis, & crudelitatis; quia vni fuerant aduersus Isaac virum innocentem: partim metu percussos opulentia, ac potentia Isaac, sed maximè diuini præsidij, & gratia, qua protegi eum, & muniti cernebat, vltro adiuisse ad ipsum, eiusque amicitiam expetisse & fœdus cum eo sancire voluisse. Hoc porro pulcherrimè accommodat Rupertus ad extremum sancta Ecclesie, atque adeo ipsius Mundi statum. Tunc enim etiã Iudæi ad Christum conuertentur, & vnâ cum gentibus, vni Christo seruient, fietque vnum omnium Otile, vnusque Pastor. Arque est fermè totius disputationis Ruberti sententia.

In primam partem historiae allegoria super transmigratione Isaac ex Chanaan ad Eblicos.

Predicatos Evangelij tanquam Canes Domini.

Ceterum, quoniam ipsa Ruberti verba, mirifice cuiusdam pietatis, & spiritalis dulcedinis, & varietatis doctrina, tam sacra, quàm Ecclesiastica referta sunt, visum nobis est, ea distinctè in hoc loco iuxta tres illas, quas diximus historiae partes commemorare: Rubertus igitur ad hunc modum disputat. *Orta fame post eam sterilitatem, que acciderat in diebus Abrahæ, abiit Isaac ad Abimelech regem Palestinorum in Gerara.* Postquam Eliau vendidit primogenita, id est, iudaicus populus abiiciens à se Christum, coelesti se hereditate priuauit, orta est Christo, & Apostolis fames inter Iudæos, illam dico famem, de qua prophatum erat psalmo 58. *Conuertentur ad vesperam, & fame inpatientur, ut canes circuibunt ciuitatem: ipsi vero dispergentur ad manducandum.* Etenim egregij illi canes, Apostolos dico, alioque euangelij prædicatores, de quibus prædictum fuerat psalmo 67. *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso*, non inueniebant copiam escarum apud inimicos Christi Iudæos, ex quibus & ipsi secundum carnem erant paucos enim ex ipsis manducare, id est, conuertere, & sibi met incorporare poterant. Quocirca Petro esurienti, quia de Iudaismo parum comederat, ostensum, atque preceptum est, vt Gentes apprehenderet, & manducaret, vt dicitur Actorum 10. Ex eo igitur tempore, qui famem patiebantur, dispersi sunt ad manducandum, & conquerentes, ad dolentes quod non essent saturati in Iudæa, dicebant Iudæis Act. 13. *Vobis quidem primum loqui verbum Dei oportebat: sed quia repulistis illud & indignos vos indicastis æterna vite, ecce conuertimur ad gentes.* Abiit igitur Isaac in Gerara ad regem Abimelech in terram Philistinorum, abiit Christus inquam ad gentes ascendens super equos suos, prædicatores scilicet suos, de quibus vtrique scriptum est, Habacuc 3. *Qui ascendit super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluauit.* Et peregrinari cœpit in Gerara id est, in Gentibus, quas antea nesciebat. Erat autè Gerara metropolis Philistinorû, quod interpretatur [ruetium] significatque Romam, suæ Romanorû Imperiû, caput quoddam peregrinum. Nomen verò Abimelech, exponitur [pater meus Rex] vel [Patris mei regnum] quo significatur multitudo Gentium in Christum credentiû: non quod antea tales essent, sed quia post acceptam Christi fidem & legem, tales fuerint, vt rectè tali nomine appellari possent. *Interrogatus à viris loci illius super uxore sua dixit, Soror mea est: timuerat enim profiteri quod sibi esset sociata coniugio, reputans ne interficerent eum propter pulcritudinem illius.* Sic planè urgente persecutione, fideles timebant palam euangelicam celebrare gratiam: & in latibulis se continentes, tractabant: vt poterat religionem Christi

Ad Heb. 11.

B. Leo ser. 7.
in Nati.
Apost. Petri,
& Pauli.

In omni tempo-
re cōtra no-
uas emergētes
Hereses, Chri-
stus excitauit
nouos doctō-
ras & propu-
gnatores cō-
tholica doct-
ne.

Sacerdotium lingualiger: & latius Romane Ecclesiæ pontifices, quam
Romani Imperij dominantur Cæsares. Quamuis enim (vt dixit Beatus
Leo) multis aucta victorijs Roma, ius Imperij sui terra marique prouile-
rit, minus tamen est, quod illi bellicus labor subdidit, quam quod pax
Christiana subiecit. *Et ille discedens, vt venires ad torrentem Gerara, &c.*
Ab Hereticis discedit Christus: nihil enim illi cum Deo, nihil cum Chri-
sto, nihil cum Spiritu Sancto operantur: sed totum, quicquid illorum est,
Diaboli, est, & Diabolo relinquitur. Venit autem Christus ad torrentem,
id est ad veros tractatores Scripturarum proficiscitur, ad eos, qui de celo
imbrem expectant, quem & accipientes, in magnum excrefcunt sapien-
tia torrentem. *Rursus fodit alios puteos, quos foderant serui carris Isaac, &*
quos illo mortuo, olim obstruxerant Philistini. Semper enim cum noua qua-
cumque hæresis exurgit, præsto etiam Christus ad est & de suis aliquos
præparat, sciētia, & sermōne ornatos qui stāte valeant aduersus loquaces
Hæreticos, & pura veritate Scripturam, sitientes potare paruulos. *Ap-
pellauitque eos eisdem nominibus, quibus pater eius ante appellauerat.* Id est,
eadem veritate, eodemque Spiritu veritatis fecit eos intelligere Scriptu-
ras, quo Spiritu auctores illarum, quos Deus Pater ante aduentum Chri-
sti filij sui præmiserat, & quos ipsi Filio dederat, scripserunt eas *Foderunt-
que in torrente, & repperunt aquam viuam. Sed & ibi iurgium fuit pastorum
Gerara aduersus pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua.* Quos foderant
puteos serui Abraham, illos Philistini replentes obturauerunt: quos autem
foderunt serui Isaac, non quidē illi obturauerunt eos, sed pro illis iur-
gati sunt, & contenderunt. Sic profectō Hæretici sacras Scripturas, quæ
magna ex parte ante aduentum Christi conscriptæ sunt, terrenis sensibus
suis obturauerunt: quæ autem post passionem & resurrectionem Christi
Sacramenta viæ aquæ, id est, charismata Spiritus Sancti data sunt, non
quidem obstruxerunt, sed pro illis contenderunt dicētes: *Nostra est aqua.*
Quod est dicere, nostra Sacramenta, vera sunt Sacramenta: nos quod da-
mus, sanctum est, vitale, & viuificum est, Apud nos solos Ecclesia est. Hoc
dicentes, mentiuntur Heretici: non enim in angulo vno terræ, vel in parte
cuiusquam Hæresiarchæ conclusa, vel cdangultata, sed in omnes gentes
diffusa credi debet Ecclesia, iuxta id quod filio suo promisit Deus pater,
loquens per prophetam Psalmo secundo, *postula à me, & dabo tibi Gen-
tes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Sunt autem putei
tres, quos serui huius Isaac foderunt. Namque inter alia, tria sunt Spiritus
Sancti charismata, Baptismus scilicet, & impositio manuum, & Renouatio
cunctorum in generali resurrectione mortuorum: sicut & Dauid in ty-
pum Christi & Ecclesiæ ter vnctus est Rex. Et pro duobus quidem pu-
teis altercatio fuit inter pastores Isaac, & philistinos; pro tertio verō puteo
non est facta contentio: quia licet de Baptismo, & de impositione ma-
nuum rixentur nunc Hæretici cum Catholicis: vbi tamen vniuersali re-
generatione, immutatio hominum facta erit rixari non poterunt, con-
tendere non audebunt. Itaque vocauit nomen eius *Latitudo, dicens: nunc di-
latauit me dominus, & fecit crescere super terram.* Denique inter calumnias,
& ini

& inimicitias dilatatur nomē Christi, & ipsis aduersantibus clarescit magis, & propagatur Ecclesia eius, & Dei gloria super omnem terram magnificatur.

Restat tertia, & postrema historiae huius pars de ascensu Isaac in urbē Bersabee, & Dei apparitione in eo loco facta; & item de fœdere, & iururando inter Isaac, & Regem Abimelech factō, & de conuiuio quod Regi præbuit Isaac. Quam historiam Rupertus, allegoricam disputationem suam pertexens, & ad extremum perducens, ita pertractat: *Ascendit Isaac ex illo loco in bersabee: ubi apparuit ei dominus in ipsa nocte, ego sum Deus Abraham patris tui, &c.* Futurum hoc est in fine seculi, ut sopitis cūctis iurgiis, tam Iudæorum, quàm Hæreticorum, ascendar, & altare suum ædificet Christus ubi nunc non est, & fodiat puteum abundantiae, seu saturitatis reliquis Israel, ut bibant aquam viam Scripturam: simulque Iudæi, & gentiles cum Christo fœdus inibunt. *Fecit ergo eis conuiuium. Et post cibum & potum surgentes manē, iurauerunt sibi mutuo: dimisitque eos Isaac in domum suam pacificus.* Cūm fœdus inierint nouissimum, faciet illis conuiuium Christus in regno Patris sui, & vnumquemque dimittit in locum suum, id est, retribuet vniciquē secundū opus & meritum proprium locūque & mansionem in cœlis, cuiusque meritis condignam assignabit; *in domo enim patris eius, mansiones multae sunt.* Ecce autem venerunt in ipso die serui Isaac dicentes, *Inuenimus aquam: vnde appellauit eum Abundantiam: & nomen ubi impositum est Bersabee vsque in presentem diem.* Finis omnium quæ de Isaac sunt, gratulatio est dicentium: *Inuenimus aquam,* & rectè. Nam in ipso die quō complebuntur omnia, quæ de Christo sunt, laus, & gratiarum actio personabit, dicentium: *Per te Christe, inuenimus fontem aquæ viæ salientis in vitam æternam.* Ciuitas, ergo aquarum viuentium, id est electorum omnium beata societas, puteus saturitatis, siue abundantiae vocatur, completo videlicet quod ei Dauid imprecatus est dicens: *Fiat pax in veritate tua & abundantia in turribus tuis:* & alio loco: *Inebriabuntur ab ubertate domus tue, & torrente voluptatis tuae potabis eos. Apud te est fons vitæ.* Et allegorica quidem super historiam huius Capituli Ruperti disputatio hæctenus procedit.

Hunc ego tractatum allegoricum Ruperti, propterea maxime probo, & commemorare hîc volui, quòd in eo leges ritè allegorizandi sacram Scripturam exactè seruentur omnes. Non enim allegorizantur verba, vt non pauci faciunt, sed res gestæ, vnde solū ducitur & conficitur allegoria. Nec ex vniuersitate alicuius historiae, vna tantū pars eius in allegoriam trahitur, sed omnes historiae partes, continenter, seruata consequentia, & conuenientia, ad figurandas res in nouo Testamento gerendas, cōmodissimè aptantur. Et fundamentum allegoriae est, non vulgaris, aut leuis, sed egregia, & nobilis in veteri testamento historia: Id verò ad quod figurandum applicatur, res est in nouo testamento apprime memorabilis, & plenam dignitatis, atque vtilitatis doctrinam continens.

Allegoria super tertia, & ultima parte huius historie de futura in fine mundi Iudæorum, de Gentium conuersione ad fide, & cultu, & obsequium Christi

Ioan. 14.

Ioan. 4.

Psal. 121.

Qualis debet esse ratio bene & cōdigne allegorizandi.

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
SUPER

CAPVT VIGESIMVMSEPTIMVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

Iacob per habitus, verbo úmque simulationem, paternam benedictionem occupauit, atque obtinuit.

- 1 EN VIT autem Isaac, & caligauerunt
oculi eius, & videre non poterat: vocauitque Esau filium suum maiorem, &
2 dixit ei: Fili mi? Qui respondit: Adsum. Cui Pater: vides, inquit, quod senuerim, & ignorem diem mortis meae. Sume arma tua, pharetram, & arcum, &
3 egredere totias: cumque venatu aliquid apprehenderis, Fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti, & affer, vt comedam,
4 & benedicat tibi anima mea antequam moriar: Quod cum audisset Rebecca, & ille abiisset in agrum, vt iussionem Patris
5 impleret, dixit filio suo Iacob: Audiui patrem tuum loquentem
6 cum Esau fratre tuo, & dicentem ei: Affer mihi de venatione tua, & fac cibos, vt comedam, & benedicam tibi coram Domino
7 antequam moriar. Nunc ergo fili mi, acquiesce consiliis
8 meis.

meis: & pergens ad gregem affer mihi duos hœdos optimos, 9
 vt faciam ex eis escas patrituo; quibus libenter vescitur: quas 10
 cum intuleris, & comederit benedicat tibi priusquam moria- 11
 tur. Cui ille respondit: Nosti quòd Esau frater meus homo pi- 12
 losus sit, & ego lauis; Si attestauerit me pater meus, & sen-
 serit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducam su- 13
 per me maledictionem pro benedictione. Ad quem mater: In 14
 me fit, ait, ista maledictio, fili mi: tantùm audi vocem meam,
 & pergens, affer quæ dixi, Abiit, & attulit, deditque matri. Pa- 15
 rauit illa cibos, sicut velle nouerat patrem illius. Et vestibus 16
 Esau valdè bonis, quas apud se habebat domi, inquit eum: pel-
 liculâsque hœdorum circumdedit manibus, & colli nuda pro- 17
 texit. Deditque pulmentum, & panes, quos coxerat, tradidit, 18 19
 Quibus illatis dixit: Pater mi? At ille respondit: Audio: Quis
 es tu fili mi? Dixitque Iacob ego sum primogenitus tuus. Esau:
 feci sicut præcepisti mihi: Surge, sede, & comede de venatio- 20
 ne mea, vt benedicat mihi anima tua. Rursùmque Isaac ad fi- 20
 lium suum: quomodo, inquit, tam citò inuenire potuisti, fili
 mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit, vt citò occurreret quod 21
 volebam, Dixitque Isaac: Accede huc, vt tâqua te fili mi, & pro- 22
 bẽ ytrum tu sis filius meus Esau, an nō. Accessit ille ad Patrem, 23
 & palpato eo, dixit Isaac: vox quidem vox Iacob est: Sed ma-
 nus, manus sunt Esau. Et non cognouit eum, quia pilosæ ma-
 nus similitudinem maioris expresserant. Benedicens ergo illi, 24 25
 ait: Tu es filius meus Esau. Respondit, ego sum. At ille: Affert
 mihi, inquit cibos de venatione tua, fili mi, vt benedecat ti-
 bi anima mea. Quos cum oblatos comedisset, obtulit ei etiam
 vinum, quo hausto dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi 26
 osculum, fili mi. Accessit, & oscultatus est eum. Statimque vt 27
 sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait, Ec-
 ce odor filij mei, sicut odor agri pleni: cui benedicit Domi- 28
 nus. Det tibi Deus de rore cœli & de pinguedine terræ abun- 29
 dantiã frumētī, & vini. Et seruiât tibi populi, & odorēt te tribus:
 esto dominus fratrum tuorum; & incuruentur ante te filij ma-
 tris tuæ, qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui bene- 30
 dixerit tibi, benedictionibus repleatur. Vix Isaac sermonem 31
 impleuerat: & egresso Iacob foras, venit Esau, coctosque de
 venatione cibos, intulit patri, dicens: Surge pater mi, & co-
 mede

- mede de venatione filij tui: vt benedicat mihi anima tua Dixit
 32 que illi Isaac: Quis es tu? Qui respondit: ego sum filius tuus pri-
 33 mogenitus Esau. Expauit Isaac stupore vehementi: & vltra
 quàm credi potest, admirans ait: Quis igitur ille est, qui dudum
 captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus prius
 34 quàm tu venires? benedixitque ei, & erit benedictus. Auditis Esau
 sermonibus patris irrugit clamore magno, & consternatus, ait:
 35 Benedic etiam & mihi, pater mi. Qui ait: Venit germanus tuus
 36 fraudulenter, & accepit benedictionem tuam. At ille subiunxit:
 Iustè vocatum est nomen eius Iacob: supplantauit enim me
 altera vice: primogenita mea ante tulit, & nunc secundò surri-
 puit benedictionem meam. Rursúmque ad patrem: Nunquid
 37 non reseruasti, ait, & mihi benedictionem? Respondit Isaac, Do-
 minum tuum illum constitui, & omnes fratres eius seruituti il-
 lius subiugauit, frumento, & vino stabiliui eum, & tibi posthæc
 38 fili mi, vltra quid faciam? Cui Esau, Non ynam, inquit, tantum
 benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro vt benedicas.
 39 Cúmque eiulatu magno fleret, motus Isaac, dixit ad eum: In
 pinguedine terræ, & in rore cæli desuper erit benedictio tua.
 40 Viues in glandio, & fratri tuo seruias, tempúsque veniet, cum
 41 excutias, & soluas iugum eius de ceruicibus tuis. Oderat ergo
 semper Esau Iacob, pro benedictione qua benedixerat ei Pater:
 dixitque in corde suo: Veniẽt dies luctus patris mei, & occidam
 42 Iacob fratrem meum. Nunciata sunt hæc Rebecca: quæ mis-
 tens & vocans Iacob filium suũ, dixit ad eum: Ecce Esau frater
 43 tuus minatur vt occidat te. Nunc ergo fili mi, audi vocem meam
 44 & confurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran: habi-
 45 tabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris
 tui. & cesset indignatio eius obliuiscaturque eorum quæ fecisti
 in eum: postea mittam & adducam te inde huc cur vtro que or-
 46 bator filio in vno die? Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me vi-
 tæ meæ propter filias Heth: Si acceperit Iacob vxorem de stirpe
 huius terræ, nolo viuere.

PRÆFATIO.

QUO tempore contigerunt, quæ in hoc vigesimo septimo capite narrantur, in eo tempore agebat Isaac ætatis annum centesimum trigesimum septimum, Iacob verò & Esau septuagesimum septimum. Ex quo apparet, inter cōiugium Esau iam quadragenarium, memoratum in extremo capite præcedenti, & inter ea quæ traduntur hoc capite, intercessisse non minus quàm triginta septem annorum spatiū temporis: tunc enim fuisse diximus Isaac centum annorum, nunc autem erat centum triginta septem. Mirū igitur videri potest, tanti temporis infertitium, planè tacitū à Mose præteritum fuisse. Quod autē Iacob fuerit id temporis annorum septuaginta septem, & quod est necessariò consequens, Isaac centū triginta septem ex ipsa Scripturæ historia ratiocinari ad hūc modum licet. Iacob paulo post acceptā benedictionem missus est in Mesopotamiam: statim namque Esau acerbissimè dolēs, atque iniquissimo animo ferēs præreptam sibi benedictionem patris, cæpit cogitare de necando Iacob: cuius mali euitādi causa, Rebecca persuasit Isaac, ut mitteret Iacob in Mesopotamiam. Iam verò cum Iacob eò profectus est, annorum erat septuaginta septē. Nam post quatuordecim annos seruitutis, quā ibi pro vxoribus seruiuit socero suo Laban, genuit filium Ioseph, ut scriptū est Gen. 30. cum autem genuit Ioseph, erat ipse vnus & nonaginta annorū. Hoc nempe manifestum fit ex eo, quod Iacob ingressus est Aegyptū post septem annos vbertatis, & duos famiis, ut scribit Mōses Gen. ca. 45. Erat porò in eo tempore Ioseph, annorū triginta nouē, ut colligitur, comparando historiam cap. 41. cum historia cap. 45. Fuisse autem id temporis Iacob centum triginta annorum, ipsemet dixit regi Pharaoni, cum primum ad eius conspectū & colloquium admissus est Gen. 47. Si igitur de centum triginta annis Iacob, detrahas triginta nouem annos ætatis Ioseph, reliqui erūt, vnus & nonaginta ipsius Iacob, in qua ætate procreauit ille filium suum Ioseph. Atqui genuit eum post quatuordecim annos, quā venerat in Mesopotamiā, & quibus seruierat Laban pro vxoribus: Ergo cum Iacob post acceptam benedictionē Isaac, missus ab eo est in Mesopotamiā, agebat septuagesimum septimum annum, & Isaac centesimum trigesimum septimum: nam hic sexagenarius illum genuerat. Atque hoc nos probandum ad præsens suscepimus. Apud

Eusebium libro nono de Preparatione Euangelica capite ultimo, Alexander per antiquos historicus tradit, fuisse tunc Iacob septuaginta quinque annorum, Isaac vero centum & triginta septem. In qua sane pugnancia loquitur, nam si erat Isaac centum triginta septem annorum, necesse est fuisse tunc Iacob septuaginta septem, cum is genitus sit à patre sexagenario, ut dicitur Gen. 25.

Eusebius.

VERSE.

Senuit autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat.

SIMILE est illud de Heli Pōtifice in primo libro Regum cap. 3. Heli iacebat in loco suo, et oculi eius caligauerant, nec poterat videre. Non solum autem in senectute, oculorum aciem, sed alios quoque præcipuos hominis sensus deficere, testatur deus in lib. 2. Regum cap. 19. Berzellai, hæc verba loquens ad regem David. Octogenarius sum hodie, numquid vigenti sensus mei ad discernendum suauem & amarum? aut delectare potest seruum tuum cibus aut potus? vel audire possum ultra vocem canorum, atque cantraticum? quare seruus tuus sit oneri domini meo regi? Rectè igitur Poeta quidam dixit.

Horatius in arte Poetica.

Plin. lib. 7. cap. 50.

Sexdecim in cōmoda senectutis.

Locus Ecclesiast. 12. Caietanus.

Exemplū viuacissima ac vigetissima senectutis, B. Hieron. de Paulo Concordiensis.

Multa senem circumueniunt incommoda. Sed quæ sunt ista senectutis incommoda? Plinium audi: non reputantur infantia anni, qui sensu carent: non senectæ, in penam viuaces. Hebecunt enim sensus membra torpent, præmoritur visus, auditus, incessus: dentes etiam ac ciborum instrumenta deficiunt. Salomon quoque in libro, qui inscribitur Ecclesiastes capite 12. Sexdecim incommoda, & mala senectutis (ut ex verbis eius elicit Caietanus) pulcherrimis significationibus allegoricis rectè significat. De quibus, vnum illud est ad caliginem oculorum Isaac pertinens: *Momento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicitur, Non mihi placent.* Id est, ante senectutem. *Antequam tenebrescat sol, & lumen, & luna, & stella.* Senes enim caligantibus iam oculis, astra & lumina clarè non queunt cernere. *Et tenebrescant videntes per foramina,* sic appellat oculos, seu vim videndi, quæ per organum oculi, quasi per fenestram prospectat extrinsecus obiectas res expectabiles, qui præ senio tenebrescunt, id est, cæcitate, vel ex toto, vel maxima ex parte obducuntur.

Ergo paucissimis senum cōtingit, quod in extremo libro Deuteronomij proditum est de Mose, illis verbis: *Moses centum & viginti annorum erat quando mortuus est: Non caligauit oculus eius, nec dentes eius moti sunt.* Per paucorum item senum est, quod B. Hieronim. de Paulo Concordiensis scriptum reliquit epist. 21. Qui, cum iam centenarius esset, sola canicie ac prudentia senex erat, cetera iuuenis. Labet elegantissima verba Hieronymi hinc apponere. Ecce iam, inquit, centenarius ætatis suæ circulus voluitur, & oculi puro lumine vigent; pedes imprimunt certa vestigia: auditus penetrabilis: dentes candidi: vox sonora: corpus solidum & succi plenum: canicum

cum rubore diferepant, & vires cum ætate dissentiunt. Non memoria tenacitatem, vt in plerisque cernimus, antiquior senectæ dissoluit: non calidi acumen ingenij, frigidus sanguis obtundit: non contractum rugis faciem, arata frons exasperat: non denique tremula manus, per curuos ceræ trames errantem stylum ducit. Futuræ nobis resurrectionis virorum, in te Deus ostendit, vt peccati sciamus esse, quod ceteri adhuc viuētes præmoriuntur in carne: iustitiæ, quod tu adolescentiam in aliena ætate mentiris. Sic Hieronymus. Scitè itaque Plinius: Ergo, inquit, pro miraculo, & id solitariū reperitur exemplum, Xenophilum Musicum, centum & quinque annis vixisse sine vlllo corporis incommodo.

Plinius in loco supra citato Xenophilus Musicus.

Vocauitque Isaac Esau filium suum maiorem : & dixit ei: VERS. 2.
Vides quod senuerim & ignorem diem mortis meæ.

L L V D: *Et ignorem diem mortis meæ*, hoc significat: Cum tam graui & affecta sim ætate (annos scilicet centum triginta septem natus) non potest mihi mors esse longinqua; & ideo quotidie, atque in singulas horas eam expecto. Hæc est profectò vera, & salutaris philosophia; perpetua nempe mortis meditatio; vt rectè Plato, Philosophiam definiens, dixerit esse meditationē mortis. Sed enim si mortem in omni ætate meditari, & ad eam se cõparare conuenit, quanto magis in senectute? Præclara sanè meritòque celebrata est illa Catonis sententiã: Sed hoc meditarum ab adolescentia debet esse, mortem vt negligamus: sine qua meditatione, tràquillo esse animo nemopotest. Mortedū enim certè est, & id, incertū an eo ipso die. Mortem igitur omnibus horis impendentem, timens; qui poterit animo consistere? Sic ille. At enim Isaac, falsus opinione sua est: nã qui mortē sibi vicinã & inuitatē putabar, vltra id temporis, tres & quadraginta annos vitã produxit.

Perfecta philosophia cõmentatio, est assidua mortis meditatio. Apud Ciceronē in libro de senectute.

Sume arma tua, pharetram & arcum & egredere foras: cumque VERS. 3.
venatu aliquid apprehenderis, &c.

V A R I A esse venationū genera, modòsque, vno venationis nomine comprehensos, disputat Plato in libro 7. de Legibus. Est enim venatio animalium, vel aquatiliū, vel volucrum, vel terrestrium: & fit, vel hamis, vel retibus, vel laqueis, vel visco, vel canibus, vel propriis etiam viribus, & armis. Reiectis autem aliis omnibus venandi modis, optimam esse venandi rationem, Plato arbitrat, quæ fit equis, canibus, corporibus suis, viribùsque, per quam feræ capiuntur, cursibus, vulneribus, retibus, suis etiam propriis manibus. Talis enim exercitatio firmandæ valetudini, viribùsque plurimum conducit; nec parum confert ad res militares, cum roborando & durando corpus ad labores bellicos; tam erudiendo, instruendoque animū ad solertiam & prudentiam militarem. Talem porrò fuisse

Ex variis modis & generibus venationum & quid eorū sit optimū auferre Platone.

venationem Esau dubitare non sinunt verba illa Isaac: *Sume arma tua pharetram & arcum, egredere foras.*

VERS. 4. Cúmque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum, sicut velle me nostri, & affer mihi vt edam: & benedicat tibi anima mea, antequam moriar.

VENATIONE ac viuide senectutis argumentum est, tanto opere venatitias & ferinas carnes in cibum appetere, eoque cibum non solum iucundè, sed etiam salubriter vesci. Tales enim carnes; vt multi succi, & copiosi ac solidi sunt alimèti; ita, vt probè concoquantur, & ad bene nutricandum proficiant, valido indigent stomacho. Ergo Isaac, etsi infirma erat acie oculorum, robustissimo tamen, atque optimo fuisse stomacho (qui est officina vitæ) necesse est: vt non adeo mirandum sit, eum post hæc in tres & quadraginta annos ætatem protulisse. Nec intemperantiæ fuit tales cibos appetuisse, sed prudens cõsiliũ, delicatioribus & iucundioribus cibis, labantem iam, deficientemque senio vitam, fulcire ac sustentare.

Et affer mihi vt comedam, & benedicat tibi anima mea antequam moriar.

*Auctor in 2.
Tomo suo in
Genesim lib.
24. Numero
marginali 29
Matt. 10.*

Illud, *benedicat tibi anima mea*, Hebraismus est, hoc significans: Vt tibi ex animo fausta & prospera imprecer. Vel ponitur anima pro ipsomet homine, vt saepe; quasi dicat: Vt ego tibi benedicam. Monui aliàs, vocabulum animæ variè vsurpari in sacris litteris, & pro vita, & pro desiderio, & pro persona, & propriè pro anima rationali, vt eo in loco: *Nolite timere eos qui occidunt corpus; animam autem non possunt occidere* Pro isto, vt benedicat tibi anima mea, paulò infra Rebecca loquens filio suo Iacob refert Isaac dixisse Esau, *Vt benedicam tibi coram Domino, antequam moriar*, quod habet hanc sententiam: vt benedicam tibi annuente & fauente Domino; & ab illo deprecèr omnia tibi fausta & prospera dari. Locutio Hebraica est *coram Domino*, tam in bonis rebus, quam in malis vsurpata. In malis, vt Genes. 7. *Corrupta est terra coram Deo* & cap. 13. *homines Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.* In bonis & quæ Deo placent, vt hoc locus & cum dicuntur Sancti ambulare coram Deo vel esse perfecti coram Deo.

Cur Isaac benedicaturus filio suo Esau requisierit ab eo prius cibarium ex venatione.

Liranius.

Sed cur Isaac antequam benediceret filio suo Esau requisierit ab eo tale obsequium, & officium venatitias carnes præbendi sibi? Liranius indicat fuisse eo tempore positum in more, vt primogenitus, recepturus benedictionem à patre prius obsequium aliquod, & officium ei præstaret; atque ei ministraret, in mensa. Vnde hoc acceperit Liranius, haud equidem scio. Sæctus Augustinus in questione septuagesima nona in Genesim, nullam reperit causam, & rationem eius rei litteralem: sed nihilominus tamen putat, ea re mysterium quoddam adumbratum & significatum esse: quale autem istud mysterium sit, ipse, vel studio breuitatis, vel quia tunc ei non occurrebat, nequaquam indicauit. Hæc sunt ex eo loco Augustini verba: Quoniam tantus Patriarcha Isaac antequam moriatur, querit à filio suo venationem & escam, qualem amat, pro magno beneficio, & pro

S. August.

& promittit benedictionem; nullo modo vacare arbitramur significatione prophetica: maxime quoniam festinat vxor. eius, vt illam benedictionem minor filius accipiat, quem ipsa diligebat. Nec solum hoc, sed etiam cetera in eadem narratione, multum mouent, ad maiora intelligenda, vel requirenda. Sic Augustinus. Ceterum B. Gregorius mysterium, de quo dixit Augustinus, breuiter in homil. 6. in Ezechielem aperuit hisce verbis: Quid est quod Isaac de maioris filij sui venatione vesci concupiscit? Nisi quod omnipotens Deus Iudaici populi bona operatione pasci desiderabat? Sed illo tardante, minorem Rebecca supposuit: quia dum Iudaicus populus bona opera foris quaerit, Gentilem populum mater Gratia intruxit, vt omnipotenti Patri cibum boni operis offerret, benedictionemque maioris fratris acciperet. Haec Gregorius.

S. Gregor.

9 Thomas Anglicus duas eius rei minime aspernandas rationes affert: quas ego propriis eius verbis commemorabo. Prima, inquit, ratio est, vt Esau meritorie ad suscipiendam paternam benedictionem disponderetur per opus prouidæ obedientiæ obsequiosæ ac filialis dilectionis, & reuerentiæ in sanctum patrem suum. Secunda ratio est, quia sicut Isaac non humanus, sed diuinitus mouebatur ad benedictionem de futuris secundum illud Apostoli dictum ad Hebraeos 11. *Fide, & de futuris benedixit Isaac*: ita credendum est, quod etiam ad prædicta diuinitus moueretur, & in figurâ rerum spiritualium & futurarum id filio suo præceperit. Vnde illa omnia erant figuralia & sacramentalia. Sic ille. Sunt qui putent ea re præsignificatum fuisse, licitum fore, ac iustum, & laudabile in Ecclesia Christi, vt qui spiritualia mysteria & munera traderent discipulis, vicissim ab illis acciperent carnalia obsequia & officia: quod spectat illud Pauli ad Galat. 6. *communicet is, qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis*. Et 1. ad Corinthios 6. *Si nos, inquit, spiritualia vobis seminamus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus*. Super qua re breuiter & præclare disserit Augustinus, explanans Psalmum octuagesimum, super illis verbis: *Accipite psalmum, & date tympanum*. Vtrumque, inquit, dicitur, & accipite & date. Sed quid est Accipite psalmum, & date tympanum. Dicit quodam loco Paulus, reprehendens & dolens, quod nemo illi communicasset in ratione dati & accepti: quid est in ratione dati & accepti? illud nempe quod alio loco ipsemet exposuit aperte: *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?* Et tympanum quidem fit ex corio, & ad carnem pertinet; psalmus vero ad spiritum pertinet. Psalmus, inquam, spiritualis est, tympanum vero carnale. ergo vos, ô plebs Dei, accipite psalmum, & date tympanum: accipite spiritualia, & date carnalia. Hi autem estis in spiritualibus accipiendis, deuoti estote in carnalibus erogandis. Accipite psalmum, & date tympanum: accipite voces nostras, & reddite manus vestras. Sic Augustinus.

Thomas Anglicus.

S. Augustin.

Ad Philip. 4

Pro spiritualibus bonis acceptis reddi debere temporalia.

Rupertus in sua interpretatione allegorica in Prælatos Ecclesiasticos pariter accipere beneficia & dignitates Ecclesiasticas dispensantes.

Rupertus hunc locum allegoricè tractans, ait, isto facto Isaac, præfiguratos esse prælatos & Pontifices Ecclesiæ, nequaquam synceros & integros: qui carnali sensu & iudicio ducti, & humanis obsequiis ac muneribus deliniti, benedictiones & dignitates Ecclesiasticas nonnunquam

personis minùs idoneis & dignis tribuunt, posthabitis melioribus. Verba Ruperti hæc sunt: Isaac requirens cibatum ex venatione, vt benediceret Esau filio suo, secundùm carnem quidè maiori, at secundùm virtutem, & coram Deo, longè inferiori quàm Iacob: Personam gessisse videtur eorum, qui propter commoda vel obsequia fauorabiliter aliquos ordinare & promouere contendunt. Cùm enim dicit: *Sume arma tua, pharetram & arcum, et egredere foras, cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum.* Et deinde subiungit: *Vt benedicat tibi anima mea antequam moriar.* Nonnè videtur manifestè commodum pro benedictione flagitare? Nec tamen in hoc, derogatur sancto illi viro: sed magis placet id, quod in illo prouisor futurorum Spiritus sanctus ad ædificationem nostram operatus est. Igitur præsentè loco, Isaac personam gerit Prælati & Pontificis: Rebecca Ecclesiæ, quæ Pontifici subiecta est: duo filij, Iacob & Esau, illos repræsentant, qui in domo Ecclesiæ contrariis moribus & diuerso fine ad sanctum propositum erudiendi proponuntur. Et quidem Pontifex, commissæ sibi Ecclesiæ tanquam vir coniugi, vel tanquam caput corpori præest. Verumtamen ordinandorum electio, non penes ipsum solum est, sed, quantum ad representationem, etiam penes Ecclesiam est. Illo nempe in curis plurimis senescente, & interdum curarum exteriorum puluere oculis eius caligantibus; ipsa Ecclesia filios suos clariùs & expeditiùs videt, nouit actus, intuetur propositum, considerat profectum vel defectum singulorum. Cùm ergo audierit, quòd Pontifex suus, cuiuspiam maligni delinitus obsequiis, eum promouere, & meliori præferre voluerit; exemplo Rebeccæ debet vti, quæ & viri sui placitum non reprehendit; & tamen egit prouidè, ne pater maiorem, venationibus eius delectatus, præferret minori: memor vtique dictum fuisse sibi à Deo, maiorem seruiturum minori. Itaque nequaquam Iacob damnabili furto surripuit benedictionem, sed potius ordine seruato iustitiæ dignus accessit, & voluntate Dei, & eius electione, quæ fuerit conscia meriti. Hactenus ex Ruperto.

Genes. 25

VER 5. 5. 6.
& 7.

Quod cùm audisset Rebecca, & ille abiisset in agrum, vt iustitiam patris impleret, dixit filio suo Iacob: Audiui patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei: affer mihi de venatione tua; & fac cibos vt comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam moriar.

R O F E C T I O Esau ad venandù, vt patris iussa perficeret, & aliquanti temporis absentia eius, magnam dedit Rebecca & Iacob oportunitatem & commoditatem struendi, ornamdi que piam fraudem, dolùmque minimè malum peragendi, ad occupandum & pretriendam benedictionem paternam. Est porro

ed animaduertendum, vtiliter esse factum, vt amor Isaac & Rebecca duos in filios esset partitus, nec totus vtriusque parentis affectus in vnum modò congestus. Isaac diligebat Esau tanquam maiorem; Rebecca diligebat Iacob vt meliorem, nec vterque vnum tantummodò diligebat, altero contempto. Sic enim domestica pax, & quies, & concordia probè seruator: finaliter fiat, exardescit continud filij non dilecti aduersus dilectum inuidia, odium, dissidia familiar, confusio domus & ruina; quinetiam vitæ insidiæ, & necis machinatio. Fidem huic rei certam facit, quòd infra legimus, Genes. 37. accidisse Ioseph, ob Inuidiam fratrum suorum, propterea quòd is à patre plus omnibus diligeretur. Et Esau, vbi vidit fratrem dignitate atque imperio prælatum sibi, & benedictionem paternam ab eo præreptam; æstare odio, ac furere cœpit aduersus Iacob, atque ei mortem machinari.

11 Perpulchra igitur & perquam salutaris est Ambrosij, in filiis ex æquo diligendis & tractandis, illa parentum admonitio & exhortatio. Cauendum, inquit, ne parentes iniquum inter filios habeant iudicium, vt alterum diligendum putent, alterum posthabendum. Hinc enim excitantur odia fraterna, & de pecuniæ vilis incremento, facinus parricidale componitur. Eadem foueat prolem mensura pietatis. Esto, vt aliquid sibi amplius circa blandiorem, aut similiorem filium rapiat affectus: par tamen circa omnes esse debet forma iustitiæ. Plus confertur dilecto, cui fratrum amor quæritur; plus autem adimitur ei, qui prælationis iniustæ oneratur inuidia. Accipe bonum certamen inter parentes, exemplo Isaac & Rebecca. Mater deferat effectum, pater iudicium. Mater circa iuniorem tenera pietate propendat; pater circa seniorem, naturæ honorificentiam seruet. Hic magis honoret, hæc plus diligit: dum singuli singulos foueant, non in vnum vterque conspirent, & defraudent alterum. Fiat æquitas inter diuersa certamina; & disparibus studiis, par vtrique filio, parentum amor & gratia conferatur: compenset alter, quod alter imminuit. Sic pro affectu Isaac Patriarcha, & sancta Rebecca certabant; vt neutrum inferiorem facerent, sed vtrumque æqualem. Vicit tamen ille, qui præferebatur oraculo: vicit impigritia tarditatem, mansuetudo duritiam. Dum alter venatu aspero prædam quærit agrestem, hic mitium cibos morum, hic domesticam gratiam, hic teneræ mansuetudinis, atque pietatis dulces patri epulas ministrans, benedictionem eius occupauit. Hactenus ex Ambrosio.

Amb. li. 2. de Iacob & vita beata cap. 2. Egregia Ambrosij monita & docu- menta in diligendis, tractandisque filiis valde ob seruanda parentibus.

* *

Nunc

nunc ergo, fili mi, acquiesce consiliis meis, & pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos optimos, vt faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur; quas cum intuleris, & comedit, benedicat tibi priusquam moriatur.

R

o illo, *Acquiesce consiliis meis*, Hebraica, Græca, & Chaldaica verba maiorem habent emphasim: hoc enim sonant, obedi voci meæ in eo quod præcipio tibi. Etenim præceptum talis matris, & quam valdè Iacob reuerebatur grauius procul dubio, & efficacius erat ad permouendum Iacob, quàm simplex, & nudum cõsiliũ. Ergo quod habet Latina lectio: *Acquiesce consiliis meis*, denotat consilium simul cum mandato, & præcepto materno coniunctum. Sed cur iussit duos afferri hœdos? vnus enim satis, superque fuisset cibaturi senui. Verum, quia nolebat ei apponere totum & integrum hœdum, sed aliquid ex eo tantum, quod tenerius, & delicias erat, & palato Isaac iucundius; idcirco ex duobus hœdis erat id deligendum & decerpendum: vel fortasse

Rupertus.

voluit variis modis coctos, varièq; cõditos viro apparare. Rupertus historiam hanc in libro VII. Commentariorum suorum in Genesim cap. 15, ad huiusmodi allegoriam non inscitè accommodat ita scribens: Senui verus Isaac, videlicet Dei Filius, & caligauerunt oculi eius, quando vetustate, & senio nostræ naturæ indutus, morte quoque corporea fuit obscuratus. In ipsa caligine senectutis dixit primogenito suo Esau: *Sume arma tua, cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum*: etenim & in vita sua, & in morte priorem populum ad pœnitentiam per semetipsum inuitabat, & per Apostolos suos post gloriam suæ resurrectionis: vt in ipsum credendo, eum sibi cibum offerret, de quo ipse dixerat (Ioan. 4.)

Meus cibus est, vt faciam voluntatem Patris mei. At maior ille populus tardauit, & vsque nunc vagatur foris. Interim Rebecca, id est, mater Gratia, cuius affectus, ab humano affectu patris huius, in alium filium declinauerat, iuniorẽ filium, id est, populum Gentium subintrare suasisit, ad præoccupandum hæreditatem benedictionis, non tamen vacuum, sed cum duobus hœdis: vetabat enim lex diuina Exod. 23. hominem apparere vacuum in conspectu Dei sui. Et quidem vnus sufficere poterat hœdus ad esum Isaac, cum vix quisquam, vel vnum integrum hœdum comedere valeat: sed & hoc in figura contingit; quia oportet eum, qui accedit ad gratiam benedictionis Christi professionem habere noui pariter, ac veteris Testamenti, & talis confessio cibus est Christi filij Dei. Sic Rupertus. Appositè porro & circumspectè diuina Scriptura in hac narratione illud posuit. *Vt faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur*: & paulò infra; *Parauit illa cibos sicut velle nouerat patrem illius*: Non enim satis est delicatum, & optimum esse cibum, nisi accommodatè ad gustatum eius, cui opponendus est, & coctus & conditus sit. Festiuè enim quidam poëta dixit, solam artem non esse satis coquo; sed potissimum seruire eum debere palato domini, atque eius quasi gustum, & palatum habere ipsum opot

Marialis

oportere. In hoc etiam Rebecca facta cernitur eius mulieris industria, & sagax cura viri, & officiosa erga eum pietas. De duobus illis hædis, aliam Hyppoliti martyris allegoriam Lector apud sanctum Hieronymum reperiet in Epistola 125. ad Damasum, in responsione ad Tertiam quaestionem.

Cui ille respondit, Nosti quòd Esau frater meus homo pilosus sit, & ego locus. Si ergo attrectauerit me pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducat super me maledictionem pro benedictione. Ad quem mater: In me sit, ait, ista maledictio, fili mi.

VERS. II.

12. 13.

Autem admodum, & prudenter Iacob: temerè noluit se ipsum in discrimen committere: nec minùs erga patrem pium se ac reuerentem declarauit, tantopere veritus patrem. Nouerat enim offensam, & indignationem, atque maledictionem patris, valde formidandam & horrendam esse debere filiis; exemplo Cham, qui patrem suum Noe, præ temulentia, nudato corpore iacentem, fratribus suis deridendum ostendit: quamobrem acri paternæ maledictionis, quasi telo, non modò caput eius, sed tota eius posteritas percussa est. Enimuerò in sacris litteris, non solùm maleficia, iniuriæ, contumeliæ, sed etiam contumaciæ, & inobedienciæ, & irreuerentiæ aduersus parentes, tanquam res quædam Deo vehementer execrata, & graui animaduersione vindicanda proponitur. Lege caput 21. Exodi, & Leuitici 20. & Deuteronomij 27. Prouerbiorum 20. 28. & 30. Ecclesiastici 3. Nec solùm in diuinis litteris, & in populo Dei, sed etiam apud Ethnicos grauissimum ducebatur crimen, filiorum aduersus parentes impietas & irreuerentiæ: & parentum contra tales filios imprecationes & maledictiones, terribiles habebantur, nec inefficaces, aut inanes fore existimabantur. Lubet hinc adscribere præclaram ea de re sententiam & orationem Platonis, quam multis ille verbis pertractat libro 11. de legibus. Parentes negligere (ait Plato) nec Deus, nec homo mentis compos vnquam probauerit. Oedipus à filiis suis contemptus, ea filiis imprecatus est, quæ exaudita, affectaque à Diis, apud omnes feruntur. Amyntora quoque Phœnici filio iratum, illi maledixisse ferunt. Hyppolito Thesæum, plurimòsque alios alii. Quibus exemplis pernotuit, preces parentum aduersus filios, à Diis exaudiri. Nihil enim imprecatione parentum perniciosius filiis accidere potest. Nemo verò cum pater aut mater ab eo contemnitur, tunc solum putet eorum preces à Deo exaudiri: Sed non minus etiam cum honorantur, atque idcirco cum lætiores bona liberis à Deo petunt, exaudiri eos similiter existimare debemus. Omnes igitur, nisi fuerint insani, vereri & colere debent parentum orationes; non ignorantes, multis sæpe eas profuisse aut nocuisse. Hæc Plato. Memorabile præterea est huius rei exemplum, cuius B. Augustinus non solùm narrator & scriptor, sed etiam

Quàm graue, ac detestabile crimē sit filiorū in parentes, iniuria contumeliæ, etiam contumaciæ, atque irreuerentiæ. Genes. 9.

Præclara Platonis doctrina.

August. me-
morabilis hi-
storia.

spectator fuit. Sic autem in libro 27. de Ciuitate Dei cap. 8. scribit Augustinus: Vnum est, quod apud nos factum, tam clarum fuit atque illustre miraculum, vt nullum putem esse Hipponensium, qui hoc vel non viderit, vel didicerit: nullum qui obliuisci vlla ratione potuerit. Decem quidam fratres fuerunt, quorum septem sunt mares, tres fœminæ, de Cæsarea Cappadociæ, suorum ciuium non ignobiles; qui maledictio matris, recenti patris eorum obitu, destitutæ, quæ iniuriam sibi ab eis factam acerbissimè tulit: tali pœna sunt diuinitus coërciti, vt horribiliter omnes quærentur tremore membrorum. In qua fœdissima specie, oculos suorum ciuium non ferentes, quaqua verum cuique ire visum est, toto pene vagabantur orbe Romano. Ex his etiam ad nos venerunt duo, frater & soror, Paulus & Palladia, multis aliis locis, miseria diffamante, iam cogniti. Venerunt autem ante Pascha ferme dies quindécim Ecclesiam quotidie, & in ea memoriam gloriosissimi Stephani frequentabant, orantes, vt iam sibi placaretur Deus, & salutem pristinam redderet. Post hæc narrat Augustinus quemadmodum per misericordiam Dei, & inuocatum ab ipsis B. Stephani intercessionem, procul liberati, & sanati fuerint. Sic Augustinus.

Quanta sinceritas, & innocentia Iacob.
S. August.

Sed redeo ad Iacob: quem narrans Moses, magnopere esse veritum ne forè simulando fratrem suum Esau, patrem videretur illudere voluisse, satis indicauit verum esse, quod supra scriptum de eo fuerat Genesis 27, Iacob fuisse virum simplicem, id est, sine fuce, & fallaciis; & nescium laudendi, aut fallendi, quemquam. Quod expendens sanctus Augustinus libro decimo sexto de Ciuitate Dei, capite trigésimo septimo ita scribit. Dolus Iacob, ne putaretur fraudulentus dolus, sed in eo potius magna cuiuspiam rei mysterium quæreretur, superius prædixit Scriptura: *Esau homo sciens venari, & agrestis; Iacob autem homo simplex, habitans domum.* Hoc nostri quidam interpreti sunt, sine dolo. Siue autem sine dolo, siue simplex, siue potius, sine fitione dicatur, quod est græcè ἀπλαστος, quis est in præripienda benedictione patris dolus, hominis sine dolo? quis est dolus simplicis? quæ fictio non mentientis, nisi profundum mysterium veritatis? Sic Augustinus. Rectè item Caeteranus: Hinc, inquit, clare apparet bona intentio Iacob, exequendi præceptum maternum, solum diuina reuelatione facta olim matri de ipso præponendo fratri suo Esau. Itaq; non animo fallendi patrem, sed animo assequendi diuinum promissum, manifestat se attentaturum, quod mater iubebat. Sed vereri se tamen ait, ne patri appareat tãquam illusor: quamquam enim animus aberrat illudendi, factum tamen ipsum, suapte natura videbatur fallax.

Proverb. 1.

S. Basilus duplicè facit speciem, & rationem Innocentiæ.

Sanctus Basilus de istiusmodi simplicitate, & innocentia Iacob obiter loquens, in expositione illorum verborum Salomonis: *Vt dem inuicentibus prudentiam*: Sic enim ipse legit, quod nos legitimus: *Vt detur paruulis astutia*, duplicem facit innocentia speciem: Altera est, inquit, à peccatis alienatio, mente ac proposito per longam bonorum exercitationem acquisita, ac malitiæ radice penitus extirpata, quæ est præstantissima virtus, maximùmque hominis bonum. Altero modo innocentia dicitur, ignora

ignoratio mali, & inexperientia, siue ob aetatem, vt in infantia, & prima pueritia; siue quòd alicuius artis, & vitæ rationem minimè callentes, fraudes in ea prouidere, & cauere non sunt edocti. Sic pueruli dolos, & astutias, & superbiam minimè norunt. Sic etiam qui in agris versantur, à rebus agendis remoti, mercatorum fallacias, opificum fraudes, & iudiciorum, ac fori varias cautiones, captionésque ignorant. Huiuscemodi autem appellare solemus innocentes: non quia ex proposito, & electione à malo abstineant: sed quòd mali experientiam, & abitum nondum contraxerint. Innocens autem propriè talis est, qualis erat David dicens Psalmo 28. *Ego in innocentia ingressus sum*, omnem scilicet iam ille ex animo suo iniquitatem, per assiduam virtutum exercitationem fugauerat. Talem porro innocentiam, ostendit morum simplicitas, & candor: qualis profecto erat Iacob, minimè fictus, & habitans domum, vt ait Scriptura Genes. 25. hoc est, naturæ vtens simplicitate, nihil ex arte simulatum, fucatumve retinens, nullamque in verbis, & factis, simulationis, & deceptionis vmbra præferens. Hæc Basilius. Iam verò illud, quòd dixit Rebecca, *Super me sit ista maledictio*, modus quidam loquendi est, etiam in aliis linguis vsurpatus, satisque vulgaris. Reddit autem talem hanc sententiam: Noli timere, fili, patris maledictionem, sed expecta potiùs faustam, & quantam maximam optare posses, benedictionem, ac talem, qualem ego percuperem mihi contingere. Id autem idcirco tam fidenter, & indubitanter dixit Rebecca, quòd ob Dei oraculum sibi olim datum, persuasa, & certa erat, omnino ita futurum, vt ipsa promittebat. Vide Theodoretum in quæstione 78. in Genesim.

Et vestibus Esau valdè bonis, quas apud se habebat domi, induit eum, pelliculasque hædorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit. VERS. 15.

17 **A**lia littera, inquit Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim super hunc locum, sic habet: *Et sumpsit Rebecca vestimenta Esau filij sui maioris, que erant desiderabilia, apud se domi.* Et in hoc loco tradunt Hebræi, primogenitos, sacerdotum officio esse functos; & habuisse vestimentum Sacerdotale, quo induti, Deo victimas offerebant, antequam Aaron in Sacerdotium eligeretur. Sic Hieronymus. Vox Hebræa [Hamudoth] significat concupiscibiles, siue desiderabiles, vel pretiosas: Chaldaus interpretatus est [mundas] lxx. Interpretes [pulchras] Latinus interpres omnia ista complectens, dixit: [valdè bonas] siue igitur vestes illæ pretiosæ, sacerdotales fuerint, siue ornamenta propria primogenitorum, & insignia principatus inter fratres, ipsa certè materfamilias, pro more eius temporis, & gentis apud se custodiebat.

Non abs re fuerit, illius simulati habitus Iacob, quatuor celebres adscribere in hoc loco expositiones allegoricas à quatuor sanctissimis, & doctis-

*Quadruplex
allegorica
expositio.*

*Hippolytus
martyr.*

simis Patribus traditas, Prima expositio est Hyppoliti martyris, quam refert Sanctus Hieronymus in epistola 125. ad Damasum. Rebecca, inquit, plena Spiritu sancto, quæ futura nouerat in Christo, ea meditabatur antea in filio suo Iacob. Vnde dixit ei: *Vade ad gregem, & affer mihi duos hœdos optimos*, præfigurans carneum Saluatoris aduentum, in quo eos maximè liberaret, qui peccatis tenerentur obnoxij: siquidem in omnibus Scripturis hœdi pro peccatoribus accipiuntur. Quòd autem duos iubetur afferre, duorum populorum significatur assumptio: quòd verò teneros, & bonos; dociles, & innocentes animæ significantur. Vestes Esau, fides, & scripturæ sunt Hebræorum, quibus Gentilium indutus est populus. Pelles, quæ brachijs eius circumdatæ sint, peccata sunt vtriusque plebis, quæ Christus in extensione manuum cruci secum pariter affixit. Altera expositio est Ambrosij lib. 2. de Iacob, & Vita beata cap. 2. Iacob, inquit, stolam accepit Esau, quia senili præstabat sapientia. Ideo iunior frater seniore fratrem exiit, quia fidei emicuit dignitate. Hanc stolam, Ecclesiæ typo, Rebecca protulit, & dedit filio iuniori, stolam scilicet veteris Testamenti, stolam propheticam, & sacerdotalem. Hæc stola data est populo Christiano, qui vti amictu sciret accepto, quoniam populus Iudæorum, eam sine vsu habebat, & proprios nesciebat ornatus. Iacebat hæc stola in umbra, abiecta atque neglecta. Obscurabatur enim tenebrosa impietatis caligine, nec in angusto corde populi Iudaici, latius poterat explicari. Induit eam Christianus populus, & refulsit, illuminauitque eam suæ fidei claritate, & piorum luce factorum.

S. August.

Tertia expositio est B. Augustini in libro contra Mendacium cap. 10. qui ait, Iacob amictum vestibus Esau, & pellibus hœdinis, præfigurasse Saluatorem nostrum, quasi indutum peccatis, & maledictis hominum, quæ assumpsit, vt ea destrueret, ac prorsus deleret per mortem suam: ac seipse tanquam hostiam viuam in ara crucis immolans, Deum Patrem nostris offensum sceleribus placuit, ac propitiavit nobis, & ab eo benedictionem, id est, scelerum veniam, & cœlestium bonorum promissionem deprecatus est. Hanc igitur ob causam dictus est Christus Dominus factus in similitudinem carnis peccati, & quasi peccatum, & maledictum pro nobis. Audi Paulum ad Romanos 8. *Nam quod impossibile erat legi, quo infirmabatur per carnem, Deus mutens Filium suum in similitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleteretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum Spiritum.* Audi eundem Paulum in Epistola ad Galatas capite tertio, ad eandem sententiam, ita scribentem: *Christus nos redemit de maledictio legis, factus pro nobis maledictum (quia scriptum est, Maledictus omnis qui pendet in ligno) vt in gemibus benedictio Abraha fieret in Christo Iesu, vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.* Atque hoc ipsum multis ante Paulum sæculis, fore prænuiciauerat Isaias capite 52. illis verbis: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostra super eum, & liuore eius sanati sumus: omnes nos, quasi oues errauimus, vnusquisque in*

Galat. 3.

Deut. 21.

Isaia 52.

viam suam declinauit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. Atque hæc est allegorica interpretatio B. Augustini, sed adiunctis Scripturæ testimoniis, latius à nobis explicata. Augustini namque verba, hæc sunt: Iacob hædinis pellibus membra contexit. Si causam proximam requiramus, mentium putabimus; hoc enim fecit, vt putaretur esse, qui non erat. Si autem hoc factum, ad illud, propter quod significandum reuera factum est, referatur; per hædinas pelles, peccata; per eum verò, qui eis se operuit, ille significatus est, qui non sua, sed aliena peccata portauit. Quarta expositio est B. Gregorij in sexta Homilia super Ezechielem: Quid est, ait Gregorius, quòd Iacob manus, & brachia, & collum hædinis pellibus texit nisi quòd hædus pro peccato sumi consuevit? Et Gentilis populus, carnis quidem in se peccata mactauit, & coopertum se peccatis carnalibus confiteri non erubuit. Quid autem est, quòd Iacob vestimentis induitur fratris maioris, nisi quòd sacræ Scripturæ præceptis, quæ maiori populo per legem data fuerant, inuicior populus in bona operatione vestitus est? Et eis minor in domo vtitur, quæ maior forâs exiens, intus reliquit: quia Gentilis populus præcepta illa tenet in mente, quæ Iudaicus populus habere non potuit, dum solam in eis litteram attendit.

S. Gregor.

PRIMA DISPUTATIO.

An peccauerit Iacob, cum indutus vestibus Esau, & collo, ac manibus, tectus hædinis pelliculis, vt pilositatem Esau representaret, simulauit apud patrem se esse Esau.

VIDETUR peccasse Iacob. Primò, quia sicut simulatio in verbis, cum is, qui loquimur, aliud verbis significat, quàm ipse sentit, est peccatum mendacij: ita in factis, cum per exteriorem habitum, vel actionem, vel signum aliquod exterius, denotatur aliud quàm interius est in animo facientis, appellatur peccatum simulationis, vt docet S. Thomas 2. 2. Quæstione 111. art. 1. quæ est de simulatione. Huius autem generis fuisse illam simulationem Iacob, res ipsa loquitur. Deinde, propterea magnum est hypocritarum crimen, & meritò eos vituperamus, & execramur, quòd dissimulant id quod sunt; & quod non sunt, simulant: sicut Iacob dissimulabat se esse Iacob, & simulabat se esse Esau, vt sic ei benedictionem paternam præriperet. Ad hæc, inducere alios in fraudem & errorem, peccatum est hoc autem fecit Iacob, per quem deceptus Isaac, fraudauit maiorem filium benedictione sua. Postremò omnis fraus aliis præsertim noxia, peccatum est: tali autem fraude esse vsus Iacob, testis est ipsemet Isaac, dicens filio suo Esau, Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.

Quatuor argumenta quibus probari videtur peccasse Iacob.

S. Thomas.

Apud Ethnicos quoque, hoc genus simulationis, fuisse admodum vituperabile, ac probrosū, & in turpis mendacij loco habitum, existimare licet ex iis, quæ memorat Aelianus in extremo libro de varia historia, hisce verbis: Senex quidam Cæus, Lacedæmonem profectus est, & cum vanus admodum, & superbus esset, propter senectutem erubescerebat, & idcirco conabatur canos tinctura occultare. Progressus itaque ad Lacedæmonios, tali ostenso capite, exposuit ea quorum causa venerat. Tunc Archidamus Lacedæmoniorum rex, Quidnam veri, inquit, dicturus est hic, qui non solum in animo, sed in capite etiam mendacium circumfert? Illius itaque hominis dicta reiecit, ingenium eius, morsque ex iis qui cernebantur redarguens.

*Aeliani le-
pida historia.*

*Archidamus
Lacedæmo-
niorum rex.*

*Iacob in simu-
lacione habi-
tus Esau ni-
hil peccasse,
cõmunis Pa-
trũ, & Theo-
logorum sen-
tentia.*

S. August.

S. Gregor.

Genes. 25.

B. Hieronym.

4. Reg. 10.

1. Reg. 21.

At enim contraria est parum & Theologorum sententia, qui factum illud Iacob à peccato vindicant. Ac de Augustino quidem nihil attinet dicere; Is enim quæstione 74. in Genesim, & libro 16. de Ciuitate Dei cap. 37. sed præcipuè in libro contra mendacium cap. 10. pugnaciter, à sancto Iacob omnem mendacij, & fraudis, ac malæ simulationis culpam, & reprehensionem defendit, & docet isto facto Iacob, non modò nihil esse peccati admissum, sed magnum etiam significatum mysterium, ad quod significandum, principaliter illud factum Iacob relatam est, Augustini verba, quia paulò superius commemorauimus, idcirco referre non prætermittimus. Idem sensit sanctus Gregorius homilia 6. in Ezechielem, cuius hæc sunt verba: Et ipsa, quæ paruuli iuxta litteram intelligunt, docti viri per spiritalem intelligentiam, in altum ducunt. Quis namque paruulorum, & simplicium, in facto Esau & Iacob, quòd alter ad venationem mittitur, vt benedicatur; alter verò per suppositionem matris à patre benedicatur, nisi iuxta sacræ lectionis historiam pascitur? In qua videlicet historia, si ad intellectum paulò subtiliùs adstringatur, videtur quòd Iacob primogeniti benedictionem non per fraudem surripuit, sed vt sibi debitam accepit, quam, concedente fratre, data lentis mercede emerat. At verò si quis aktiùs sentiens, vtrorumque facta velit per allegoriæ arcana discutere, protinus ab historia ad mysterium surgit. Beatum quoque Hieronymum idem super hac re sensisse, ac dicturum fuisse nemo quispian, opinor, dubitabit, qui legerit disputationem eius super reprehensione B. Petri Apostoli facta à Paulo, quam tractat ipse in Commentariis suis super caput secundum Epistolæ ad Galatas. Arbitratur enim, simulationem fuisse illam reprehensionem, id est, in speciem tantum factam, & ad eruditionem aliorum, non autem ex animo, & veritate profectam. Huiusmodi autem simulationes, non esse vituperabiles, sed bonas & laudabiles confirmat aliquot Scripturæ exemplis, ita scribens: Vitalem esse simulationem, & assumendam in tempore, Iehu regis Israel nos docet exemplum: qui cum non potuisset interficere sacerdotes Baal, nisi finxisset velle se Idolum illud colere, dixit: *Congrega mihi omnes sacerdotes Baal; si enim Achab seruiuit Baal in paucis, ego seruiam in multis.* Dauid quoque mutauit faciem suam coram rege Achis, simulans amentiam & insaniam, vt vitæ discrimen effugeret. Nec mirum, quamuis iustos ho-

mines,

mines, tamen aliqua simulare pro tempore, ob suam & aliorum salutem; cum & ipse Dominus noster, non habens peccatum, nec carnem peccati, simulationem peccatricis carnis assumpserit; ut condemnans in carne peccatum, nos in se faceret iustitiam Dei. Sic Hieronymus.

Eiusdem sententiæ ad stipulatorem probatoremque habemus sanctum Chrysostomum: qui Homilia 53. in Genesim, & verba, & facta Iacob, quæ hîc narrantur, extra culpam omnem ponit; affirmans, ea optimo animo, mentisque, & incitante ac dirigente Deo, contigisse. Idem Homilia 6. in Epistolam Pauli ad Collossenses, explanans illa verba Pauli: *Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem deceptionem.* Est, inquit, & bona quædam deceptio, qua decepti sunt multi: quæ non est deceptio vocanda. De hac dixit Hieremias capite vigesimo: *Decepisti me Domine, & deceptus sum.* Nam istud non debet vocari deceptio: alioqui & Iacob patrem suum decepisset: Verum non erat deceptio, sed dispensatio. Sub finem verò primi libri de Sacerdotio, copiosam super ea re texit disputationem; & inter alia scribit hæc, nonnullos esse simulatores & deceptores, quos prudentes rerum æstimatores, non modò non culpent & accusent, sed approbent etiam ac laudent. Tam lucrosa enim interdum & fructuosa esse solet opportuna, & recto animi iudicio facta simulatio & fraus, ut permulti penas etiam sæpenumerò luerint, hoc ipso, quòd rem fraude non egissent. Cùmque hoc exemplis Imperatorum & medicorum fuisse demonstrasset, subdit hæc: Fraudis igitur (dummodò non fraudulento animo fiat) magna vis est: quam ipsam ego ne fraudem quidem nominandam putauerim, verum œconomiam quandam potius ac sapientiam; artemque, qua possis è mediis, atque imperuiis desperatarum rerum angustiis, correctis, emendatisque animi vitiis euadere. Nam si res ipsas per se nudas, & ab auctorum consilio & proposito separatas expendere libuerit, nemini sanè non licebit, vel Abraham ipsum partidij accusare, vel nepotem eius Iacob doli & fraudis, qui ius sibi primogenitorum vsurpauit: vel abnepotem eius Mosem maleficij & furti; qui opes Aegyptiorum Hebræis attribuit. Cùm tamen eos viros non solùm culpa liberemus, sed etiam vel eo maximè nomine admitemur. Ergò verè illusoris, deceptorisque nomine dignus fuerit, quisquis iniquo animo, & studio nocendi simulationem & fraudem contexit: alioqui sæpenumerò profuit decepisse; & per hanc artem sæpenumerò in maximis periculis salutis multorum subuentum est. Qui autem recto semper calle ingreditur, de eo nunquam deflectens; sæpe fit, ut ei cui non aliquam fraudem struxerit, plurimorum malorum atque incommodorum auctor sit. Hæc Chrysostomus. In cuius ego verbis, non perpendo ad præsens sententiam eius, nec an ea sit vsquequaque vera, necne, ad iudicium reuoco, sed illud attendo & approbo, quòd apertè suffragatur huic opinioni, quæ simulationem Iacob, culpæ facit expertem.

s. Chrysof.

Ad Col. 2.
Bonam esse,
& vitile nonnullam deceptionem.

Genes. 22.

Exod. 12.

Ad

Thostatus.

Ad eandem comprobandam sententiam, multa doctè Thostatus disputat, vir sanè, non solùm ob scriptorum multitudinem, verùm etiam ob subtilitatem fecunditatèque ingenij, & iudicij grauitatem, & multiugis doctrinæ præstantiam, antiquis illis, magnisque patribus, & doctoribus meritò annumerandus. Is autem in quæstione octaua super hoc caput 27. Genesim, simulationem istam Iacob, de qua nunc discussimus, culpa omni fuisse vacuam, ad hunc modum ostendit: Fraus potest considerari dupliciter; vel respectu eius cui fit fraus, si damnum ei aliquid inferitur, & iuri eius subtrahitur aliquid: aut respectu eius qui fraude vititur, quia aliter facit, & ostendit, quàm in re ipsa est, & quàm ipse sentit. Priori modò, non est vocanda fraus, sed prudens solertia, & industria qua vsus est Iacob, occupans benedictionem paternam, sibi, vt vero primogenito conuenientem, & debitam; & extorquens, quomodo potuit, ius suum de manu iniusti possessoris. Nec posteriori modo fraus illi culpabilis fuit, nam etsi significare verbis aliud quàm est in re, & quàm loquens sentit, semper est peccatum mendacij, non tamen res illa habet in simulatione, quæ adhibetur non in verbis, sed in factis. Est enim quædam fraus & simulatio, ex diuina inspiratione & reuelatione profecta: quemadmodum Hebræi inspirante, & mandante Deo, quasi commodatò acceperunt ab Ægyptiis multas pecunias, & vasa argentea, & aurea, & vestes pretiosas, cum eas ipsi auferre secum vellent, & abstulerint. Talis fuit fraus, & simulatio Iacob, nempe diuinæ inspirationis: quæ Rebecca, à Spiritu sancto mota, id suaserit Iacob, & ad id faciendum eum impulit. Ergo licet Iacob dicendo se esse Esau, peccauit venialiter, induendo tamen sibi vestes Esau, & pelliculas hædinas, representando eius pilositatem, nullum admisit peccatum, neque enim ea re cuiquam verè nocuit, atque ea ratione, quod suum erat, consequi voluit. Non enim putandum est, nocuisse eum fratri suo Esau: quia nihil ei, quod proprium eius esset, abstulit, sed cuius ille non erat verus, & iustus possessor, id sibi vindicauit. Sic Thostatus.

Cæterum, quia variè admodum adhiberi potest simulatio, quæ fit per exteriora facta, & signa, nonnunquam fit sine culpa, sæpe autem cum vitio, & culpa; prius indicare conuenit istiusmodi simulationum varietatè. Scorus in Tertio Sententiarum, Distinctione 38. Vbi de mendacio, & simulatione disputat, quinque facit species simulationum; & alias esse ait in rebus per se bonis & malis, alias verò in rebus indifferentibus. Prima species est, simulare bonum quod quis non habet, & per externa quadam signa ostendere, & persuadere velle, se bonum illud habere: sicut hypocritæ per crebras & longas genuflexiones & preces simulant magnam deuotionem animi, & sanctimoniam; cum tamen earum vitium sint profus expertes. Et hæc simulatio peccatum est, quod vocatur hypocrisis, siue id fiat animo fallendi alios, siue magnū aliquid commodum vel honorem sibi comparandi. Secunda species est, dissimulare mala sua vitia, quæ quis habet, per externa signa demonstrando, se illa vitia omnino auersari & abominari: vt si quis maximè voluptuarius & libidinosus

Scorus facit
quinque species
simulationum.

cum audir aliquid impudicè dici aut fieri, verbis & gestibus ostendat, se huiusmodi vitia perhorrescere, & ab illis esse alienissimum. Hoc etiam peccatum est, & pertinet ad hypocrisim. Tertia species est, dissimulare vitia sua, non quidem per externa signa demonstrando se ab illis esse alienum & auersum: sed celando tantum ea vitia, & externa signa, quibus ea produntur, nulla dando, sicut vulgo dici solet, Si non castè, saltem cautè. Et hoc non est culpabile; quin etiam, si qua est in malo laus, est laudabile: est enim vituperabile, publicare atque euulgare flagitia sua, de quo reprehenduntur quodam loco Hebræi in scriptura Isaiæ cap. 3. *Peccatum suum, inquit, sicut Sodoma predicauerunt, nec absconderunt.* Ethic enim malum est, mente & animo: malum esse; exhibere tamen signa externa suorum vitiorum, est addere malum malo. Sunt præterea duæ aliæ species simulationis, quæ versantur in rebus indifferentibus. Quarta itaque species simulationis est, cum quis facit aliquid, quod natura sua videtur esse signum alterius; sicut sudare, est signum lassitudinis & fatigationis, vel alicuius resolutionis corporalis, & id simulat qui facit, cum non sit tamen ita in re. Et hoc per se, aut non est malum, aut non est graue malum; nisi accedat circumstantia quæpiam id aggrauans. Immo talia signa non sunt necessaria, cum possint ex aliis causis provenire: quemadmodum quidam ioculatores exercent in suis corporibus motus aliquos, significantes affectiones quasdam naturales humani corporis, quæ tamen in eis non sunt, nec præcesserunt. Quinta species simulationis est, si fiant aliqua exterius, quæ per se quidem non sunt certa signa alicuius rei; qui tamen ea facit, scit à spectantibus, vel circumstantibus, accipi ea signa eius rei: sicut ore spumare, & sinere saliuam defluere per barbam, non est proprium, & certum signum insanæ mentis; potest tamen id à circumstantibus, pro tali signo accipi. Tali autem simulatione vti, præsertim autem magni cuiuspiam mali euitandi gratia, aut boni comparandi, nullum est peccatum: hac enim ratione Dauid inculpate coram rege Achis, & Sattapis eius, ut scriptum est 1. Regum 21. insaniam simulauit, ut discrimen vitæ, in quo se versari cernebat, effugeret. Hactenus ex disputatione Scoti. Qui licet de hac simulatione Iacob, nihil signanter, & nominatim dixerit, tamen videtur, si de ea dixisset, ad quartam, vel quintam speciem simulationis fuisse eam relaturus.

26. Nobis, & ad intelligendam apertius, & ad enodandum quæstionem propositam expeditius videtur, si quadripartitam faciamus simulationis rationem modumque. Est quædam simulatio noxiæ deceptionis ad fallendum alios perniciosè, vel ad quidpiam improbè, ac iniquè consequendum: hoc genus simulatores sunt hypocritæ, atque improbi opifices, & mercatores. Est item nonnulla simulatio, in loco, & tempore vtiliter vsurpata, quæ iuuandi, aut se, aut alios, vel admonendi, vel instruendi, vel etiam corripiendi causa adhibetur. Hac ratione Dauid simulauit insaniam apud Regem Achis, in summo vitæ discrimine constitutus. Sic etiam non raro prudentes medici, grauiter ægrotantibus, salubresque curationes reculantibus, vtili simulatione deceptis, & quæ volût, præbent medicamenta.

Comm. in Gen. Tom. 4.

9

Auctoris sententia, & de quadruplici specie simulationis, & fraudis.

Locus ex 1. Reg. 21.

& restituant sanitate. Ad eundem modum magistri, quo melius peccentent solertiam, & intelligentiam discipulorum. Sophisticas & captiosas rationes proponunt, tum vt eas, vbi reſectæ illis ac euolutæ fuerint, exploratè noſcant; tum vt earum laqueis ſe irretiri in futurum caueant. Hoc etiã modo Ioseph Patriarcha iuſſit pecunias poni in ſaccis fratrum ſuorum, & ſcyphum ſuum in ſacco Benjamin Genef. 42. & 44. Simulatè poſtea furti eos arguens: vt tali metu, & afflictione animi, leuiter eos corripere, adduceas in recordationem, & pœnitentiam nefarij ſceleris in ſe admiſſi: quod adeo ita euenit. Nam cùm in illa vexatione eſſent, dicebant inter ſe verba illa, quæ refert Moſes Genef. 42. *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, videmus anguſtias anime illius, dum deprecatur nos, & non audiuiſimus: idcirco veni ſuper nos tribulatio.* Et Ruben ait: *Nunquid non dixi vobis, Nolite peccare in puerum, & non audiſtis me? Et ſanguis eius exquiritur.* Eſt tertium genus ſimulationis ex diuino inſtituto & monitu proſectum, quo vſi ſunt Hebræi ſpoliantes Ægyptios, & Ioseph contra hoſtes, ſimulando metum, & fugam, vt eos in præparatas inſidias deduceret, vt legitur Iosue 8. Ad quartam ſpeciem ſimulationis pertinent artiſicioſæ, & callidæ ſimulationes, ac diſſimulationes, per quas dans operam rei licitæ, opportunè ingens quodpiam malum auertere, ac ſuperare curat, aut magnum quodpiam bonum ad ſe pertinens, nec aliter adipiſci, facilè cõſequi, & obtinere. Huius generis ſunt bellicæ ſimulationes contra hoſtes in bello iuſto, quæ vocantur ſtratagemata militaria, quale fuit illud Iosue paulò ante memoratum. Horum quatuor generum ſimulationis, & fraudis, primum eſt improbum, & damnandum, tertium etiam laudandum, cætera ſine peccato, in tempore, & loco uſurpari poſſunt; de quorum vtili & laudabili vſu diſputat copioſè S. Chryſoſtomus ſub finem primi libri de ſacerdotio, & ad quodlibet iſtorum trium poſteriorum generum ſimulationis illa Iacob referri poteſt.

Sedenim poſſet quiſpiam obiicere, ſimile eſſe mentiri factis, vt verbis, ſed mentiri verbis, quocumque modo, ſemper eſt peccatum; ergo mentiri factis, id eſt, per facta ſignificare aliud, quàm reuera eſt, & quàm ſentit is qui facit, ſemper erit cum peccato coniunctum. Reſpondeo diſparem eſſe rationem verborum, atque factorum: licet enim facta adhibeantur etiam vt ſigna interioris ſenſus, & voluntatis ad id tamen verba per ſe ex natura ſua, atque eo ipſo, quo verba ſunt, inſtituta fuerunt: facta verò nonniſi ſecundariò tantum, & per accidès. Deinde verba ſunt conceptiui animi ſigna diſtinctè, determinatè, ac propriè; facta verò confuſè, & indiſtinctè. Quamobrem mendacium in verbis nunquam poteſt eſſe licitum, ſimulationis autem per acta, & ſigna quædam externa, quæ alij acceptiui ſunt in alium, & diuerſum ſinem, quàm intendatur à nobis, & ad quem ſignificandum, nec per ſe, nec ſecundum intentionem noſtram illa ordinantur, talis inquam ſimulationis poteſt fieri licita, ſi nec malo fiat animo, nec aliis damnum adferat, nec ſcandalum pariat. Eſt enim ſimulationis per facta, ſicut vſu vocis, vel orationis ambiguar, quæ non eodem ſenſu accipitur ab audiente, atque à loquente: talis autem locutio, per ſe non eſt

est mala, imo & à Domino nostro, & à Sanctis viris non rarò usurpata. Si quis porò simulans factò aliquid, quod non ita est, intendere illud significare, & ab aliis intelligi, haud dubiè peccaret. Iacob porò per simulationem assumpti habitus Esau, noluit significare se esse Esau secundum carnem, sed quantum ad ius primogenituræ; naturaliter quidem debitum Esau, sed secundum Electionem diuinam sibi: simulque significare voluit diuinum mysterium ea re figuratum, & superius expositum. Ergo simulationem illam Iacob fuisse inculpabilem, cum & bonis rationibus, & grauissimis Patrum, ac Theologorum auctoritatibus, exemplisque in diuina Scriptura traditis, satis comprobaturum sit, equidem ad eandem quoque sententiam libenter accesserim.

Quibus illatis, dixit: Pater mi; at ille respondit, Audio, qui es tu fili mi? Dixitque Iacob, ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi. Surge, sede, & comede de venatione mea, vt benedicat mihi anima tua. VERS. 8.
9.

PERDIFICILEM, ac perarduam, & multorum Patrum, ac Theologorum dissidentium inter se disputationibus nobilitatem, hæc verba quæstionem habent: An Iacob ista verba dicens, verè mentitus sit, & peccauerit, saltem venialiter. Videntur enim tria in istis verbis manifesta contineri mendacia. Primum mendacium est, cum ait: *Ego sum Esau.* Non enim erat Esau, sed Iacob. Alterum mendacium fuit, cum dixit: *Feci sicut præcepisti mihi;* nihil enim ei tunc Isaac de afferendo sibi cibo præceperat, sed id præceperat Esau, vt dicitur in exordio huius capituli. Tertium mendacium fuit, cum dixit: *Comede de venatione mea,* neque enim eos cibos parauerat ex animalibus venatione captis, sed ex duobus hædis de grege domestico sumptis. Ex aduerso autem pugnat magnorum Patrum, & nobilium Doctorum auctoritatis, sic interpretantium ista verba Iacob, vt nullum in iis mendacium esse probent.

Ego super hac quæstione quatuor disputationes tractabo, quò liquidius, discussis omnibus vndequaque exorientibus difficultatibus, veritas pernotescat.

SECUNDA DISPVTATIO.

An excusabilis, aut tolerabilis sit eorum sententia, qui dixerunt, Iacob verè in istis verbis esse mentitum, non tamen villo modo peccasse.

VI sic opinantur, duplex eorum est opinio. Vna est opinio perueius, & per celebris: cuius, inter Ecclesiasticos viros, auctor habetur Origines. hic sensit, mentitum esse Iacob, nec mentiendo tamen peccasse: quia est quoddam mendacij genus, minimè improbum, quinetiam bonum, & laudabile, quod magni cuiuspiam boni acquirendi, vel propulsandi mali causa, in loco, & tempore dicitur. Tale autem fuisse ait mendacium Iacob, & item mendacium illius admirabilis feminae Iudith. Sed quia Platonem huius dogmatis auctorem, doctoremque secutus est Origines, primò, quòd Plato super ea re præceperit, prædocendum est. Cum sub finem libri secundum de Republica, Plato egregiè probasset, omne mendacium esse Deo inutile, atque indecens, nec villo modo ferendos esse, qui dicunt mentiri Deum aliquando, & mali cuiuspiam esse auctorem: postea non longè post initium libri tertij de Republica, de mendacijs hominum verba loquens, ita scribit; Si rectè paulò ante dicebam us, Deo inutile esse mendacium omne, hominibus tamen nonnunquam est vtile, & quasi pro medicamento: quare publicis medicis concedendum est, priuatis autem hominibus minimè attingendum. Itaque Rem publicam admittentibus, præcipuè, si quibus aliis mentiri licet, vel hostium, vel ciuium causa, ad communem Ciuitatis vtilitatem: reliquis autem à mendacio abstinendum est. Sed aduersus Principes, & publicos Rectores priuatum mentiri, maius peccatum est, quàm ægrotum mentiri suo medico, in his, quæ ad morbum suum pertinent, vel discipulum ludi magistro, vel qui sunt in navi, gubernatori nauis. Hæc Plato.

Eusebius in libro 12. de Præparatione euangelica cap. 21. licèt de hoc Platonis loco nominatim verba non faciat, confessus tamen Platonem legum latotibus, & Principibus concedere, vt interdum falsa dicant vtilitatis causa: eam Platonis sententiam interpretatur ipse de iis mendacijs, quæ secundum propriam verborum significationem ab audientibus accepta, falsum sensum generant, sed perutilem tamen auditoribus. Qui tamen ea dicunt, cum Sapientes viri sint, secundum altiore, ac penitiorum intellectum ex iisdem verbis figuratè sumptis expressum, veram sententiam, quàm ipsi spectant, cum loquuntur, animo comprehensam habent. Eusebij verba sunt hæc: Non existimat Plato alienum esse à gravitate legislatoris, si nonnunquam falsum quippiam, quod vtile tamen esse queat, dicat: maximè si quod falsò dicitur, audientes ita trahat, vt non vi, sed sponte iustitiam velint amplecti: solidum quidem bonum est veritas, sed non ita faciliè, plerumque persuadet. Innumerabilia verba huiusmo

Iudith 10.

Et 11.

Platonis opinio de mendacio.

Licet omne mendacium sit Deo indecens ac inutile, non tamen similiter hominibus secundum Platonem.

Eusebius.

huiusmodi sunt in Scriptura, ut puta, cum pœnitere Deum aut dormire, aut irasci, aut furere, aliisve perturbationibus affici scribitur: quæ licet aliis interpretata, non procul à veritate sint, verba tamen ipsa, vel terrendo, vel permulcendo, non parum profunt iis, qui altiore peruestigare sensum nequeunt. Sic Eusebius.

Sed venio ad Origenem, qui ut dixi supradictam Platonis sententiam secutus est. Eius opinionem de mendacio nonnunquam utili, & laudabili, cognoscere licet ex iis, quæ scripta reliquit ille in lib. 6. Stromatum. Ponam Origenis verba, ut refert ea S. Hieronymus in lib. 1. Apologiæ adversus Iulianum. Sic scribit Hieronymus: Indignantur, quod Origenitas scripserim inter se Orgiis mendaciorum fœderari. Nominavi librum Origenis, in quo hoc scriptum legerim, id est, sextum Stromatum, in quo Platonis sententiæ nostrum dogma componit. Posthæc, subdit Hieronymus verba Platonis, quæ paulò suprà memoravimus. Deinde, subiungit hæc Origenis verba: Et nos igitur illius præcepti memores:

Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, non debemus dicere, Quis est proximus meus? sed considerare quomodo Philosophus (Plato) curè dixerit: Deo indecens, & inutile esse mendacium, hominibus interdum utile: & quod ne per dispensationem quidem putandus sit Deus aliquando mentiri. Si quando enim commodum audientis exegerit, verbis loquitur ambiguus, & per ænigmata, quæ vult, profert; ut & veritatis apud

Ephes. 4.

eum dignitas conferretur, & quod noxium esse poterat, si nudum proferatur in vulgus, quodam reatum velamine proferatur. Homo autem, cui necessitas incumbit mentiendi, diligenter attendat, ut sic utatur interdum mendacio, quemadmodum utitur condimento ac medicamento;

Sententia Origenis de Mendacio nonnunquam licito.

servando nempe mensuram; ne excedat terminos, quibus vsa est Iudith contra Holofernem, & vicit eum prudenti simulatione verborum. Imitretur Esther, quæ Artaxerxis sententiam, diu tacita veritate correxit: sed

Judith. vi.

in primis Patriarcham Iacob, quem legimus Benedictionem patris artificii impetrasse mendacio. Ex quo perspicuum est, quod nisi ita mentiri fuerimus, ut magnum nobis ex hoc aliquod queratur bonum, iudicandi sumus quasi inimici eius, qui ait: Ego sum veritas. Hactenus ex Origene.

Ioan. 14.

Quæ cum commemorasset Hieronymus, subiicit deinde: Hæc Origenes scripsit: negare non possumus: & scripsit in iis libris quos ad perfectos, & ad discipulos suos loquebatur: docetque magistris mentiendum, discipulos autem non debere mentiri. Qui ergo bene mentitur, & absque vlla verecundia, quicquid in buccam venerit, confingit in fratres; magistrum se optimum probat. Hæc Hieronymus.

32 Huius sententiæ Origenis adhæsisse Cassianum, disputatio eius de Mendacio in collatione xvij. ex persona Ioseph Abbatis fusè tractata, perspicuè demonstrat. Nam in capite xvij. sic ait: Taliter de mendacio sentiendum, atque ita eo utendum est, quasi ei natura insit hellebori. Quod si imminente exitiali morbo sumptum fuerit, sit salubre: cæterum absque summi discriminis necessitate perceptum, præsentis exitij est. Et infra à cap. 25. Quis, inquit, enumerare sufficiat, omnes propemodum Pa-

Cassiani opinio de Mendacio.

triarchas, Sanctosque innumerabiles alios pro vitæ tutamine, alios pro desiderio benedictionis, alios pro misericordia, alios pro alicuius occultatione mysterij, alios pro zelo Dei, alios pro veritatis examinatione, patrociniū (vt ita dixerim) assumpsisse mendacij? Idem, cum dixisset cap. 11. in omnibus causis, non processum operis, sed voluntatem operantis esse intuendam, nec quid quis egerit, sed quo voto egerit, inquirendum: nam & nonnullos pro his factis, ex quibus magna bona deinde orta sunt, fuisse damnatos; & contrā, quosdam per reprehensibiles actus, ad summam peruenisse iustitiam: hæc igitur cum dixisset, mox subdit in sequenti capite: Quid criminiosius dolo atque mendacio, etiam in extraneum, ne dicam in germanum fratrem commissio? Et tamen, non modo nullam pro his damnationem, aut reprehensionem Iacob Patriarcha contraxit, verum etiam perpetua benedictionis hereditate ditatus est. Nec immerito benedictionem enim primogenito destinata, non ex præsentis lucri auaritia, sed ex fide sanctificationis perpetuæ concupiuit. Ideoque iustus iudex, excusabilem, immò laudabilem talis mendacij censuit præsumptorem; quia sine eo ad benedictionem primitiuorum non poterat peruenire. Nec debuit in crimen vocari, quod desiderio benedictionis exortum est. Alioquin non modò Iacob iniquus in fratrem, sed etiam circumuentor in patrem, & sacrilegus extitisset; si habens aliam viam, quæ ad benedictionis illius gratiam perueniret, hanc, quæ fratri damnosa esset ac noxia, expetere maluisset. Videtis ergo apud Deum nõ processum operis sed destinationem mentis inquiri? Hæc Cassianus. Qui etiam in Cassianum obseruationibus conati sunt (cum id fieri comode potum) nonnullas eius sententias ab errore, vel prorsus vindicare, vel excolare quadamtenus; hanc disputationem eius de Mendacio ad Origenis pertinere opinionem, ingenuè, apertèque confessi sunt.

*Chrystomi
sententia de
mendacio Iacob.*

Nec ab ista opinione remouendus videtur S. Chrystomus (quem vt magistrum discipulus secutus est Cassianus.) Is enim Homilia quinquagesima tertia in Genesim scribit, verba ista Iacob, si per se, nudaque, & solitaria considerentur, haud dubiè mendacium continere ac fraudem, nec noxa vacare. At si spectetur animus, consilium, sensus, & propositum Iacob; & quod Deus verbis iuxta, factisque eius mirè cooperatur, omniterè dirigens & prosperans, dilucebit, nulli culpæ ac reprehensionis mendacium eius fuisse obnoxium. Ponam hæc verba Chrystomi, cum dixisset, Deum verbis & factis Iacob esse cooperatum; atque idcirco prosperum fuisse eorum, & qualem ipse optabat, exitum; subdit hæc: Quid igitur? cooperatus est Deus mendacio? Dilecte, ne tantum perpendas id quod fit, sed attende etiam scopum facientis: & quòd id non factum sit temporalis commodi vel auaritiæ causa, sed quia patris benedictionem sibi comparare studuit. Alioqui, si quæ facta sunt, ea simpliciter examinare velis; vide, ne & Abraham parricidam, & Phinees homicidam fuisse iudices. Non igitur considera, quòd mendacia fuerint, quæ dicebantur à Iacob: sed illud cogita, quòd volens Deus prædictionem impleri, omnia, vt sic fierent, dispensauit. Et vt scias, quòd Deus omnia facilia reddebat,

etiam

etiam quæ difficulta erant; vide quomodo sanctus Isaac non potuit subolere fraudem, sed persuasus verbis Iacob, cum edulium comedisset ab eo allatum, benedictionibus eum renumeravit. Nec prius à venatione reuerfus est Esau, quam omnia fuerint peracta: vt planè intelligatur, illa esse gesta Dei voluntate. Hactenus ex Chrysolom.

4 Atenim non satis est, finem agentis quidpiam, esse bonum, vt actio eius bona censeatur, nisi etiam quod agitur, ex genere suo bonum sit; bonum enim, vt apud Theologos & Philosophos peruulgatum est, & à B. Dionysio traditum, ex integra causa constat, omnibusque requisitis circumstantiis; quarum vna quælibet si desit, verè bonum esse non potest, Exempli causa, furari, quo des elemosynam indigenti; vel vt à summo corporis aut animæ periculo quempiam liberares, nec bonum nec peccato caret. Illa igitur verba Iacob, si per se mendacium continent, bona mens & intèrio eius, non valet excusare à peccato. Ac licèt Deus cooperaretur Iacob & cum moueret ac regeret, quantum ad voluntatè adipiscendi benedictionem patris, & quantum ad eius rei effectum, vtrūque enim bonum erat, & placitum Deo, qui etiam ab eo prædeterminatum: non tamen cooperatus est ipsi Iacob quantum ad modum perueniendi eò, quò intendebatur, videlicet per mendacium, fallacibus verbis decipiendo patrem. Quare necessum videtur, Chrysolomum, vel concedere Iacob mentiendo peccasse, vel si hoc non concederet (vt planè ostendit) sequendo supradictam Platonis & Origenis opinionem, fateri, mendacium aliquod dici posse sine peccato. Atque ita de quodam mendacij genere nequaquam improbo, nec reprehendendo, vt ipsi putabant, sed vtili ac laudabili, ab antiquis & magnis auctoribus traditum est.

35 Verùm istam opinionem confutare, haud operosum fueri. Námque mendacium omne, qualecumque id sit, dummodo verè mendacium sit, malum est ac fugiendū, nullámque ob causam, nullóque in loco ac tempore esse vtendum, ita secundum sacram Scripturam, & rectam rationem manifestum est, vt id non animaduertisse doctissimos viros, permirum videri possit. Multifariam in diuinis litteris legimus, omne mendacium vituperari, atque interdicti, sic enim est Ephes. 4. *Propter quod depoenes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo.* Et primæ Ioannis 2. *Omne mendacium non est ex veritate.* Id est, ex Deo, sed ex Diabolo, qui ab initio mendax est, & pater mendacij, & cum mendacium loquitur, ex propriis loquitur. Iob, qui erat vir simplex, & rectus, & timens Deum, ab omni genere mendacij abhorrebat: quapropter de seipso dixit capite 27. *Donec supererit halius in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.* Et cap. 24. *Quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?* Theonem Abbatem, in veteribus Sanctorum Patrum memoriis reperimus, nunquam esse mentitum, cum innumerabilium Monachorum curam & regimem haberet. Hoc autem perfectæ virtutis est, testante B. Iacobo cap. 3. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Quocirca David Psal. 118. orat Deum dicens: *Non auferas de ore meo verbum,*

*Chrysolomi
sententia ex-
citur.*

*Omne men-
daciū esse
malum tri-
pliciter pro-
batur.
Ioan. 8.*

*Theon Abbas
nunquam in
vita sua men-
titus est.*

veritas

veritatis usquequaque. Et Salomon Prouerb. 30. *Verbum mendacii longe fa-
à me.* Dicitum enim ab ipso fuerat Prouerb. 12. *Abominatio est Domina, la-
bia mendacia.* Et Psalmo 5. *Odisti omnes qui operantur iniquitatem: & per-
des omnes qui loquuntur mendacium.* Meritò igitur B. Ioannes in Apoca-
lypsi capite 14. Inter præcipuas laudes illorum centum quadraginta qua-
tuor mille Virginum, cum laude Virginitatis coniungit laudem non
mentiendi. *Virgines, inquit, sunt, & in ore eorum non est inuentum menda-
cium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.* Hisce igitur Scripturæ sen-

Locus Apo-
calypsis c. 14.

Innocentius
Tertius.

tentis & testimoniis persuasus ac permotus Innocentius Tertius, asse-
ueranter dixit, in Scriptura prohiberi mendacium, etiam pro seruanda
alterius vita dictum. Siquidem in Titulo de Usuris cap. 4. super eo, repre-
hendens nonnullos, eo sine exercentes vsuras, vt inde captiuos redimere
possent, sic ait: Cum vsurarum crimen, vtriusque Testamenti pagina de-
testetur, super eo dispensationem aliquam posse fieri non videmus. Et
enim cum Scriptura sacra prohibeat, etiam pro alterius vita mentiri;
multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captiuus,
vsurarum crimine inuoluatur. Sic ille.

Ratio qua
probatur om-
ne mendacium
per se malum
esse.

Id præterea concluditur euidenti ratione; & probatur, mendacium
per se, atque hoc ipso quod mendacium est, & malum, & fugiendum es-
se, nec peccato carete posse. Quod est secundum se malum ex genere, id
nullo modo potest fieri bonum & licitum: quò enim aliquid bonum sit,
requiritur vt ad id omnia rectè concurrant. Bonum enim ex integra cau-
sa est, malum verò ex singulis defectibus, vt Dionysius dicit cap. 4. de
Diuinis nominibus. Mendacium autem, est malum ex genere, quia est
actus perse inordinatus, & peruersus, & ordini naturæ Dei que contra-
ritus. Cum enim voces naturaliter sint signa eorum quæ sunt in intelle-
ctu, contra naturæ ordinem est, vt aliquis voce significet id, quod non
habet in mente, imò cuius contrarium habet in animo. Vnde & Ari-
stoteles in 4. Ethicorum ait, omne mendacium esse per se prauum & fu-
giendum. Omne igitur mendacium est peccatum, sicut etiam Augustinus
asserit in libro contra Mendacium. Mendacium itaque secundum intrin-
secam rationem continet naturalem quandam obliquitatem & defor-
mitatem, & peruertit ordinem naturæ ac Dei. Verba enim data sunt ho-
mini, & in eum finem instituta, vt per ea, quod ipse inclusum & occul-
tum habet in animo, aperiat & declaret aliis: non enim alia est via, qua
possit animus & voluntas vnus hominis, nisi per verba notificari aliis
hominibus: sine quibus, vnus homo non est aliis hominibus intelligibi-
lis. In mendacio autem, verba significant contrarium eius, quod est in
animo. Si magnam habet deformitatem discrepantia, & vt ita loquar in-
congruentia membrorum humani corporis inter se, vel cum toto cor-
pore: quanto insignior deformitas existimari debet, cum lingua, princi-
pale ac maximè necessarium hominis membrum, discrepat ab animo, &
oratio contraria est rationi?

Aristotel.

B. Augustin.
Cur facultas
loquendi da-
ta sit homi-
ni, & ad quæ
finem & usum
misi: ut sint
verba.

Obruitur etiam atque opprimitur ista sententia, auctoritate eorum,
qui contrà sentiunt. Et Platoni quidè opponimus, haud multo minorem,
ac

ne dicam maiorem philosophum, Aristotelem: qui omne genus mendacij, quale fuerit, vituperans in libro 4. Ethicorum, cap. 7. memorabilem illam pronuntiauit sententiam: *Mendacium per se improbum est: & vituperabile: Verum autem probum ac laudabile.* Et libro primo Elenchorum: *Est, inquit, in unoquoque opus sapientis, non mentiri de quibus nouit, & mentientes alios manifestare.* Refert Ælianus libro 12. de Variâ Historia, Pythagoram dicere solitum, duo hæc præclare data esse hominibus à Deo, vera dicere, & beneficia in alios conferre: hæc enim, & maximè propria esse Dei, & propter hæc simillimum Dei hominem fieri. Inter Theologos autem, princeps, & quasi dux eorum, qui acerrimis disputationibus, in istos mendacij probatores ac defensores pugnarunt, fuit B. Augustinus: cuius totus ille, qui contra Mendacium inscriptus est liber, grauissimis ad id probandum sententiis, argumentisque validissimis confertus est, cuius illa est inter alias, celebrata sententia: *Quisquis esse aliquod genus mendacij putauerit, quod peccatum non sit; decipiet seipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitretur aliorum.*

Aristotel.

Ælianus.

Pythagoras
egregia sententia.

S. August.

38 Sed non est silentio prætereunda super hac ipsa re B. Gregorij disputationis: est quippe memorabilis, & obseruanda. Is enim libro 18. Moralium explanans illa verba Iob capituli 27. *Docet superest habitus in me, & Spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium:* graui admodum, & peracti oratione mendacium omne confutat, omnes eius excusationes defensionisque discutiens. Scribit autem ad hunc modum, *Quod dixit Iob prius iniquitatem; id postmodum reperens, mendacium dicit. Nam & omne mendacium iniquitas est, & omnis iniquitas mendacium: quia profectò ab æquitate discrepat, quicquid à veritate discordat. Sed inter hoc quod ait, loqui, & postmodum subdit meditari, magna distàtia est. Nonnunquam enim peius est meditari mendacium, quàm loqui: Loqui enim plerumque præcipitationis est: meditari verò, studiosa prauitatis: magna siquidem culpæ distantia est, si præcipitatione aliquis, vel studio mentiat. Sed vir Sanctus, vt perfectæ adhæreat veritati, nec studio perhibet se, nec præcipitatione mentiri. Summoperè enim cauendum est omne mendacium: quàmuis nonnunquam sit aliquod mendacij genus, leuioris culpæ, vt si quis vitam aliis præstando mentiat. Sed quia scriptum, Sapientia 1. *Os quod mentitur occidit animam.* Et Psal. 5. *Perdant omnes qui loquuntur mendacium:* hoc quoque mendacij genus, perfecti viri magnoperè fugiunt, vt ne vita quidem cuius libet, per eorum fallaciam defendatur, ne suæ animæ neceant, dum præstare vitam carninuntur alienæ. Quanquam hoc ipsum peccati genus, facillimè credimus relaxari. Nam si quælibet culpa, sequenti solet pia operationi purgari: quanto magis hæc facillimè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur? Hæc ibi Gregorius.*

B. Greg. memorabilis sententia.

Mendacium officiosum leuem habet culpam, & facilem veniam.

39 Posthæc subdit Greg. quod attentè, consideratèque legendum & perpendendum est. Disputans enim in eos, qui exemplo Ægyptiarum obstetricum aburebantur ad excusandum, defendendumque mendacium officiosum, sic ait: *Nonnulli de obstetricum fallacia conantur asserere hoc mendacij genus*

Animaduersione in dictum Gregorij de mendacio obstetricum.

*Lucas Exodi
cap. 1. Vide
etiam infra,
numero 41.*

non esse peccatum: maxime quod illis mentientibus scriptum est, quia Dominus edificauit illis domos. In qua magis recôpensatione cognoscitur, qui mendacij culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces quæ in æterna vita potuit eis retribui, pro admilla culpa mendacij, in terrenâ est recompensationem declinata: vt in vita sua, quam mentiendo tueri voluerunt, ea quæ fecerunt bona reciperent: & ulterius quod expectarent, mercedis suæ premium non haberent. Nam si subtiliter perpendatur, amore vitæ præsentis mentitæ sunt: parcendo quippe conatæ sunt infantium vitam tegere: mentiendo suam. Sic eo loci Gregorius.

Significat igitur Gregorius illud obstetricum mendacium obstitisse, ne pro officio illo pietatis earum erga Hebræos, & pro reuerentiâ timoris Dei, mercedem æternam acciperet, sed solum temporalem. Hoc autem verum non videtur. Aut enim putauit Greg. officium illud pietatis obstetricum, & reuerentiâ timoris Dei non fuisse meritoriam vitæ æternæ ob mendacium ab ipsis dictum: sed hoc non est credibile: mendacium quippe illud, non paruo tempore post illud officium pietatis subsecutum est: non igitur prohibere potuit, tantò ante præcedentis boni actus meritum & præmium. Aut putauit Gregoris, per illud officium pietatis & timoris Dei meruisse obstetrices vitam æternam; sed ob subsequens postea mendacium perdidisse meritum illud mercedis æternæ, & pro ea solum temporalem mercedem accepisse. Ad hoc dici nullo modo potest. Meritum nempe æternæ vitæ non perditur, nisi ob peccatum mortale, sicut nec gratia nec charitas. mendacium autem obstetricum, cum fuerit officiosum, suæ nimirum & aliorum tuendæ vitæ gratia dictum, fuit tantummodò veniale & leue peccatum, vt ipsemet Gregorius, in isto ipso loco, paulò ante dixerat.

*Cur Deus
olim pro be-
nefactis mer-
cede æterna
dignis, tantum
promittebat
bona tempo-
ra.*

Cur igitur, dicit aliquis, pro illo charitatis & pietatis obstetricum officio, non aliud legimus datum eis præmium, nisi temporale, ædificationem scilicet domorum, id est, amplificationem rei familiaris, & propagationem posteritatis? Videtur enim hoc præcipue in illam opinionem induxisse B. Gregorium. Verum isti obiectioni responderi posset dupliciter: aut enim bonus ille actus obstetricum non processit ex tali gratia Dei & charitate, qualis necessaria est ad efficiendum actum meritorium vitæ æternæ, sed tantum boni cuiuspiam temporalis. Aut fuit actus ille, meritorius vitæ æternæ, simulque boni eius temporalis, quod illis retributum est. Premium verò æternæ vitæ, propterea tacuit Scriptura, quia occultum est mortalibus, ideòque inefficax ad permouendos homines carnales. Hanc enim ob causam in veteri Testamento, etiam viris sanctissimis, & pro factis ac meritis præstantissimis, promittebat Deus & reddebat bona temporalia, tacitis æternis, quæ sine dubio illi principaliter promissa fuerant. Videre hoc est in Abraham Genes. 22. cui Deus pro excellentissimo eius facto circa immolationem proprii filii, repromisit bona temporalia, nullum de bonis æternis verbum faciens: idemque animaduerti potest in Dei promissione data Phinees pro singulari eius zelo, vt legitur Numerorum 25. Nimirum expressa regni cælestis, & æternæ vitæ promissio, propria est Noui testamenti: & Euangelij Christi, vt ait Sanctus

Hierony

Hieronymus in epistola quam scripsit ad Dardanum.

Cæterum, videamus quemadmodum Sanctus Thomas in Secunda Secunda Quæstione 110. Art. ultimo, ad quartum dictum illud Gregorij, ne falsum videretur, in bonam partem accipere & interpretari conatus sit. Sic autem scribit: Mendacium obstreticum potest dupliciter considerari: vno modo, quantum ad effectum benevolentia in Iudæos, & quantum ad reuerentiam diuini timoris; & sic debebatur ei remuneratio æterna. Altero modo considerari potest, quantum ad exteriorem actum mendacij: quo actu æternam quidem remunerationem mereri non poterunt, sed fortè aliquam remunerationem temporalem; cuius in meritò nõ repugnabat deformitas illa mendacij, sicut repugnabat merito remunerationis æternæ. Et sic intelligenda sunt verba Gregorij; non autem quòd per illud mendacium mererentur amittere remunerationem æternam, quam iam ex præcedenti affectu meruerant. Sic B. Thomas. Verùm quod ait S. Thomas (vt piè S. Gregorium exponat) obstretices per exteriorem illum actum mendacij, fortasse meruisse remunerationem aliquam temporalem, haud scio an sit improbable: videtur certè dissonum sacrae historiae, nec rationi consentaneum, & cum Gregorij sententia verbisque dissentiens, quinetiam discrepans ab ipsius S. Thomæ doctrina, quam paulò ante tradiderat. Si enim per mendacium meruerunt obstretices remunerationem temporalem, non aliam sanè meruisse putandum est, nisi eam, quam fuisse eis datam memorat Scriptura; quia nimirum Deus ædificauit illis domos: sed hanc non meruisse illas per mendacium, sed per officium pietatis præstitutum Hebræis, & ob reuerentiam timoris Dei legimus Exodi 1. Sic enim ibi scriptum est: *Timuerunt obstretices Deum, & non fecerunt iuxta præceptum regis Egypti, sed conseruabant mares. Bene ergo fecit Deus obstreticibus: & quia timuerunt Deum, ædificauit eos domos.* Ratione quoque manifesta concluditur, non posse mendacium esse meritum vilius boni apud Deum. Nempe, mendacium est actus intrinsecè malus moraliter, & semper est peccatum, vt supra ostensum est: & est vitium à Deo in Scriptura, & displicet Deo, atque ipsum offendit: nõ igitur potest esse meritum alicuius boni apud Deum. Cùmque mendacium sit peccatum, & omni peccato debita sit pœna: quomodo, quòd per se est meritum pœnæ apud Deum, poterit simul esse meritum boni apud eundem? Neque sanctus Gregorius dixit, obstretices per mendacium meruisse remunerationem illam temporalem, sed per officium pietatis præstitum Hebræis: per quod tamen potuissent promereri mercedem æternam, nisi adiuncto mendacio officium illud suum contaminassent. Et ipsemet sanctus Thomas in Articulo præcedenti eiusdem Quæstionis, in responsione ad secundum, docuerat hoc ipsum quod nos probare volumus; hoc enim modo ait: *Obstretices non sunt remuneratae pro mendacio, sed pro timore Dei, & benevolentia, ex qua processit mendacium.* Vnde signanter dixit Exodi capite primo. *Et quia timuerunt obstretices Deum, ædificauit illis domos.* Mendacium vero postea sequens non fuit meritum. Hæc Beatus Thomas.

S. Hieronymus.
S. Thomas.

Vide S. Thom. 2.
2. q. 110. ar. 3.
ad 2. ubi ex
pr pria loquitur
sententia.

An mendacium
officio, non
possit esse meritum
boni cuiuspiam
temporalis apud
Deum.

Sed benè habet, quòd Sanctus Doctor non dixit illud affirmatè, sed dubitanter, adiecta illa particula (fortassè) nec tam ex suo sensu id ait, quam vt ostenderet (tanta erat in Sanctos Patres reuerentia & pietate) quemadmodum illud Gregorij dictum piè posset exponi.

Sed reuertor ad Auctores, qui mendacium omne per se malum, & fugiendum esse censuerunt. Nominavi Sanctum Augustinum & Gregorium: eadem fuit omnium fermè posteriorum Scriptorum sententia. Vniuersa item cohors Theologorum Scholasticorum, huic sententia subscripsit, vt videre licet apud Magistrum Sententiarum in Tertio, Distinctione 38. Ergo istam opinionem tam manifestis Scripturæ testimoniis, tam grauibus Philosophorum & Theologorum auctoritatibus, & tam firmis rationibus confutatam, nullum esse, aut fore vnquam puto, qui animinum inducat probare, aut defendendam suscipere. Quare non solum falsa, verum etiam perniciosa, & pestilens fuit oratio illa, & sententia Darij Hystaspis, qui postea rex Persarum fuit, quam memorat Herodotus libro tertio: cuius Darij, in consultatione habita cum alijs Satrapis de interrimendis Magis, qui Persicum inuaserant Imperium, hæc fuere verba: Vbi expedit mendacium dicere, dicatur. Nam idem optamus, & qui mendacium dicimus, & qui veritatem. Quippe, qui mentiuntur, tunc mentiuntur, cum tali mendacio lucri quippiam facturi sunt: & qui verum dicunt, idè dicunt, vt verum dicendo, aliquod lucrum consequantur. Et alius huc, alius illuc magis propensus est, atque ita non idem factitando, idem tamen obtinemus. Quòd si nihil lucri faciendum esset, æquè verax foret mendax, & mendax esset verax. Sic ille.

Magister
Sentent.

Pestilens Darij
Hystaspis,
regis Persarum,
de Mendacio sententia.

TERTIA DISPUTATIO.

An probanda sit eorum opinio, qui concedunt Iacob esse mentitum, sed negant peccasse: quia fecit id ex reuelatione, & consilio Dei.

EXPLICATA est opinio eorum, qui dixerunt Iacob mentitum esse sine peccato, quia mendacium eius fuit officiosum, quod putant illi esse inculpabile. Sequitur altera opinio eorum, qui confessi sunt, mentium esse Iacob, propterea tamen aiunt non peccasse, quòd ad illud mendacium dicendum, adductus est Dei reuelatione, sibi per matrem manifestata, & & interiori suauis ac familiari consilio Spiritus sancti: quamobrem mendacium eius à peccato excusandum est. Thostatus super hunc locum Genesis, refert istam opinionem, non tanquam opinionem vel dictum aliquorum, sed tanquam id quod fortassè à quopià existimari & dici posset. Verum istiusmodi sententiam non displicuisse Innocentio Tertio, ex verbis eius non temerè existimari potest. Sic enim scribit in Titulo De Diuortijs, capite Gaudemus. Nulli vnquam licuit simul plures uxores habere;

Thostatus.

Innocentius
Tertius.

tantum reuelauerat Rebecca, ius & dignitatem primogeniturae translatum iri ab Esau ad Iacob: ipsumque primogeniturae honoribus & muneribus potiturum. Nec Rebecca suasit illud Iacob, exponens ei mandatum aliquod Dei, sed suum tantum consilium & iudicium commendauit: certamque spem ostendit prosperi euentus futuri. verba Rebecca ad Iacob fuere huiusmodi. *Nunc ergo, fili mi, acquiesce consiliis meis* (vel vt Hebraei sonant) *praecipis meis*. Vides Rebecca, ad impellendum Iacob, non diuinum proponere mandatum, sed proprium consilium suum? Et cum Iacob veteretur, ne pater, simulatione illa relecta, irasceretur, ac malediceret sibi; ad eum metum adimendum, non dixit Rebecca, Deum reuelasse & praecipisse, sed tantum respondit: *In me sit ista maledictio: tantum audi vocem meam; & pergens ad gregem, affer que dixi*. Postremo, si Iacob certus fuisset de reuelatione & mandato Dei super ea re, non ita cunctabundus, & timidus, atque incertus futuri euentus fuisset, vt ipse ostendit, ad hunc modum respondens matri: *Nosti quod Esau homo pilosus sit: & ego lauis: si attraherit me pater meus: & senserit; timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducat super me maledictionem pro benedictione*. Sed pergamus ad alia.

QVARTA DISPVTATIO.

An probabilis sit eorum sententia, qui dixerunt, Iacob mentitum esse peccasse venialiter.

SUPERIORIBVS duabus disputationibus conclusum est, si Iacob verè mentitus est, excusari & purgari non posse à peccato; siquidem omne mendacium, qualecunque sit, cum peccato esse coniunctum. Deinceps absolute disputandum est, an verè mentitus sit, & an peccauerit, saltem venialiter. Est igitur opinio nec paucorum, nec ignobilium Doctrum, Iacob dicendo illa verba: *Ego sum Esau primogenitus tuus, &c.* dixisse mendacium officiosum, & idcirco accusari non posse à peccato veniali. Ad hanc sententiam valde propensi sunt & Scotus in Tertio Sententiarum, Distinctione 38. & Lyranus super hunc ipsum locum Genesis. Nam etsi non negant, verba illa Iacob posse aliquo modo sic exponi, vt non contineant mendacium; affirmant tamen, non oportere nos in excusando illo mendacio esse anxios, & scrupulosos. Nam quamuis Iacob fuerit vir sanctissimus, non fuit tamen sanctior Apostolis, quos à peccato veniali excusare non est necesse. Thostatus autem pro ista opinione multa disputat super hunc locum Genes. quaest. 4. Adrianus idem tradit in Quodlibero primo, in responsione ad tertium principale argumentum. Ad eandem se opinionem applicat Lippomanus Catena in Genesim, super hunc locum. Ac ne longus sim, eidem sententiae adhæsit Caietanus, qui exponens illa verba Iacob: *Ego sum Esau primogenitus tuus*, hæc scribit: si dixisset: *Ego sum primogenitus tuus*, & non addidisset illud *Esau*, excusaretur, qui emerat primogeni-

Scotus.
Lyranus.

Adrianus.

Caietan.
Lippom.

mogenituram: sed dicendo, *Ego sum Esau*, inexcusabilis videtur à mendacio officioso. Et paulò infra declarans illa verba Isaac: *Tu es filius meus Esau*; Sic ait. Iuxta Hebræum legitur, *Tu ipse filius meus Esau*: nihil dicens de primogenitura, sciens quòd Jacob emisset illam: ex industria siquidem interrogationem restrinxit ad personam Esau. Quocirca respondens Jacob, *Ego sum*, inexcusabilis fuit à mendacio officioso. Intentio igitur Jacob, bona fuit; sed locutio, mala moraliter fuit. Hactenus ex Caietano.

46 Confirmari autem potest hæc sententia multis & firmis admodum rationibus. Prima ratio: mentiri, est ita loqui, vt aliud verbis significetur, quàm sentit is qui loquitur, volens sic audientem fallere: tale autem fuit illud dictum Jacob: *Ego sum Esau*: nam nec ipse erat Esau, & hoc ipse sciebat; sed id patrem suum credere & sentire volebat. Secunda ratio. Illa verba Jacob nullo modo possunt à mendacio purgari: *Feci sicut præcepisti mihi*, nihil enim tunc Isaac præceperat ipsi Jacob de cibo sibi afferendo: sed id soli Esau præceperat. Et item illud eiusdem dictum mendax fuit: *Surge & comede de venatione mea*: non enim Jacob eas carnes, quas offerebat Isaac, parauerat ex animalibus venatione captis, sed ex grege domestico sumptis. Tertia ratio. Satis apparet ex hac narratione Mosis, id maximè verbis & factis curasse, atque egisse Jacob, vt persuaderet patri suo Isaac, se esse Esau, cui velle eum benedicere audierat ex matre: hoc autem & falsum erat, & contra ipsius Jacob mentem sensumque. Quarta ratio. Hæc narratio Mosis, eorum quæ dixit & fecit Jacob, non est figurata & parabolica, sed historica, non secus ac superiorum, & sequentium capitum huius libri narrationes: In historica porro narratione & oratione, verba, quibus ex constat, propriè & prout in vulgari sermone, communique vsu loquendi vsurpantur, accipienda sunt. Sic autem accepta verba Jacob, falsum significare, ac mendacium continere, in confesso est apud omnes. Nam & ipse Augustinus B. Aug. c. 10. in libro contra Mendacium id fatetur, & quicumque excusare Jacob à mendacio conantur: non enim aliter excusant, nisi dicentes, eum non propriè, sed figuratè locutum esse; nec verba eius secundum propriam eorum & vsitatam significationem esse interpretanda, sed secundum mysticam: magnum enim in illis latere mysterium, opertè significatum à Jacob. Quærentibus sensum litteralem sacræ Scripturæ, non est à propria significatione vocum (præsertim autem in historicis narrationibus) recedendum: nisi fortè necessitas cogat, relicto sensu literali, peruestigare mysticum, & locutionem figuratam esse arbitrari: At in hoc loco nulla est talis necessitas: non enim necesse est à mendacio officioso, id est, à peccato veniali excusare Jacob. Quam enim fuerit is Patriarcha magnus & Propheta, & de numero eorum, quorum Deus in Testamento veteri, tum dicta, tum facta proposita esse voluit in exemplum posteris: verumtamen Jacob nec sapientiâ, nec gratia, nec sanctimonia præstantior fuit Apostolis: quos tamen, etiam post acceptum Spiritum sanctum, nunquam peccasse, sentire nequa

nequaquam necessarium est. Etenim communis Theologorum est opinio, nixa B. Augustini auctoritate, simulationem illam qua usus est B. Petrus Antiochiæ cum Iudæis & Gentilibus, non omnino caruisse peccato: quippe cum de ea Paulus eum reprehendit, & ipse scriptum reliquerit ad Galatas 2. fuisse eum reprehensibilem.

Denique nullum Sanctorum omnium, qui vel in veteri, vel in Nouo Testamento fuerit, præter sanctam & Deiparam Virginem, ab omni profus peccato mundum fuisse: sententia fuit & decretum Patrum in Concilio tridentino, in Decreto de Iustificatione cap. xj. quorum hæc sunt verba: In hac mortali vita quantumuis sancti & iusti, in leuia saltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadunt: nec propterea tamen desinunt esse iusti. Nam iustorum illa vox est, & schumilis, & verax: *Dimitte, nobis debita nostra.* Et in Canone 23. eiusdem Sessionis, anathema dicitur in eos, qui dicunt posse iustos in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia. Hoc porro sumpsisse videntur Patres, ex Beato Augustino, qui capite trigesimo sexto eius libri, quem de Natura & Gratia scripsit contra Pelagianos, sic ait: Excepta sancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini, nullam profus eum de peccatis agitur, habere volo quæstionem: si omnes Sanctos & Sanctas, cum hæc viuerent, congregare possemus, & interrogare, vtrum essent sine peccato: quantalibet essent sanctitatis excellentia, vna voce clamarent: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* Sic Augustinus. Neque verò quia Scriptura nec hic, nec alibi arguit mendacij Iacob, propterea conculi potest, ipsum non esse mentitum. Sæpenumero enim Scriptura, simplici narratione commemorat hominum peccata, sine vlla eorum reprehensione, vt mendacia Iudith, & obstetricium, & Davidis apud Achimelech 1. Regum 21. & regis Iehu 4. Reg. cap. 10.

Veruntamen posset illud huic sententiæ opponi: Si Iacob verè mentitus est, videretur mendacium eius fuisse graue peccatum, nempe perniciosum fratri eius Esau, qui per illiusmodi simulationem eius, paterna benedictione, simulque primogenituræ bono priuatus est. Fuit item iniuriosum patri eius Isaac: quippe qui fraudulentè ab eo deceptus, non benedixit ei, cui maximè volebat benedicere. Sed non ita res habet. Nam ius primogenituræ iam Dei sententia fuerat adiudicatum & attributum Iacob, quocirca erat ipse verus ac legitimus primogenitus Isaac: Esau verò primogenituræ dignitatem, vt alienum quid, non verus ipse dominus & possessor obtinebat. Quare primogenituræ bonis spoliatus, nihil perdidit Esau quod suum esset, nullòque rerum suarum damno affectus est. Isaac porro nulla est, factò illo Iacob iniuria affectus: nam neque Iacob id egit vt patri faceret iniuriam: neque pater ipse, vbi rescuit quod erat factum, vllam se accepisse iniuriam significauit. Immo verò, Dei voluntate & consilio id factum esse agnoscens, datam à se benedictionem Iacob, ratam & validam esse voluit, dicens: *Benedixi ei, & erit benedictus.*

Conciliū Tridentinum.

Præter B. Virginem, nullus Sanctorū per totam vitam ab omni peccato veniali mundus fuit. Matth. 6. S. August. 8.

1. Ioh. 1.

Judith. 19.
Exod. 1.

An mendaciū Iacob fuerit perniciosum Esau, & iniuriosum Isaac.

Hanc ego sententiã, non solùm probabilem esse censeo, verùm etiam eum sacra historia (quod attinet ad literalẽ sensum narrationis Mosaicæ, quæ traditur hoc loco) maximè congruentem. Atque eam ipse toto penitus assensu complecterer, nisi me, quasi manu, retraheret plurimorum, maximòque Doctorum reuerentia; qui pro defensione ac purgatione Iacob à mendacio: pugnarunt acerrimè. Hos autem, tam multos, & tam graues Auctores, non vidisse, aut etiam non pensasse argumenta, quibus in hac Disputatione probatum est, mentitum esse Iacob, vix est dictu credibile. Quare sub it animum meum existimare, non sine Diuino afflatu, tot tantosque viros, ad vindicandum Iacob à mendacio, & tãto studio conspirasse omnes, tantoque opere incubuisse. Hanc igitur communem Theologorum sententiam persequenti mihi, faciundum esse duxi, vt doceam, quemadmodum verba illa Iacob, secundùm litteralem sensum, commodè sic exponi queant, vt nihil mendacij continere videantur: & vt contrarias huic sententiæ rationes supra expositas, dissoluam.

QVINTA DISPUTATIO.

Declaratur & defenditur communis Theologorum sententia, quæ in supradictis verbis, excusat & purgat Iacob ab omni mendacio.

ETRACTANS B. Augustinus verba illa Iacob, ab omni eum mendacij peccato vindicat. Disputans enim super ea re in quæstione 74. in Genesim, & in libro decimo sexto de Ciuitate Dei, cap. 37. subtiliter autem copiosèque in libro contra Mendacium, cap. 10. non negat, si verba Iacob propriè accipiantur, habere mendacium: sed ait, orationem illam Iacob, esse figuratam, & ad signandum aliud, quàm per propriam verborum significationem denotetur, esse vsurpatam. Tales porrò locutiones figuratæ, per quàm crebræ sunt in sacris litteris: nec solùm in oratione prophetica, sed in narrationibus historicis: quin etiam secundùm proprietatem & elegantiam Linguae Hebrææ, frequentes admodum erant, familiarsque Hebræis in vulgari & quotidiano sermone. Et quod magis mirum est, hyperbolice locutiones, & antiphrases, cùm contrarium intelligitur eius: quod dicitur, vsitatæ sunt in sacris litteris: ponitur enim nonnunquam benedicere pro maledicere, vt videre est Iob cap. 1. & 2. & 3. Regum 21. Quodnam autem mysterium illis verbis Iacob significatum esse putet Augustinus, hæc verbis exponit: Cùm Iacob dixit patri suo: *Ego sum Esau primogenitus tuus*, si referatur id ad duos illos fratres geminos, mendacium videbitur. Si autem ad illud referatur, propter quod significandum ista gesta, & quæque litteris conscripta sunt; ille est hic intelligendus in corpore suo, quod est eius Ecclesia, qui de hac re loquens, ait: *Cum videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei: vos autem expellitis, Et venient ab Oriente & Occidente, Aquilone & Austro, & accumbent in regno Dei. & ecce sunt nouissimi qui erant primi, & sunt primi qui nouissimi*

S. Augusti.

Luc 13.

Sic enim quodammodo minor frater maioris primatum abstulit, atque in se transtulit fratris. Cum igitur tam vera, tamque significantur veraciter, quid hic debet putari factum dictumve mendaciter? Hæc Augustinus.

Verumenimvero non est proclive creditu, istum quem dicit Augustinus, fuisse à Jacob, illa verba loquente, primò ac principaliter intentum verborum suorum sensum: cum sit is longè remotus ab eo quod tunc ille tam factis quàm verbis intendebat, persuadere nimirum Patri, se primogenitum esse, cui danda erat eius benedictio. Planior igitur & commodior illorum verborum Jacob interpretatio hæc est: *Ego sum Esau*, non quidem quantum ad substantiam & personam, sed quantum ad ius & dignitatem primogenituræ: quæ secundum naturæ ius debita erat Esau, verum secundam electionem Dei translata fuit in Jacob. Similiter Dominus Matthæi 11. & 17. dixit Ioannem Baptistam esse Eliam, non secundum personam, sed quia venit in spiritu & virtute Eliæ, ut prædixerat Gabriel. Non equidem inficior, motum esse diuinitus Jacob, & quasi spiritu prophetico afflatum, ut tali locutione mystica vteretur: & ita figuraretur, ac significaretur fore, ut iunior populus Gentilium substitueretur in locum prioris populi Iudæorum, & benedictionem diuinam huic promissam, ille occuparet & obtineret.

Lucæ. 1.

Theodoretus.
An Iacob in-
stotitulo in-
re que habere
deberat primo
genituræ Esau
quia illa eme-
rat ab illo.

Genes. 25.

Non est dissimile quod tradit Theodoretus quæstione 80. in Genesim, ita scribens: An non est visus Iacob mentiri, cum dixit: *Ego sum Esau primogenitus tuus*? minimè verò. Emerat enim ille priuilegia primogenituræ ab Esau. Verè igitur se ipsum appellabat primogenitum. Sic Theodoretus. Eandem rationem excusandi Iacob à mendacio tangit S. Gregorius Homilia vj. in Ezechielem. Sedenim, si ius primogenituræ, in illo tempore erat quodammodo spirituale, propter annexum ei sacerdotium, necesse profectò est, emptionem eius, prorsus inualidã, & nullam fuisse, non igitur ratione illius emptionis, & venditionis, poterat Iacob verè dicere se esse primogenitum. Sed vera ratio fuit quam supra exposuimus, quod Dei sententia, & decreto primogenitura fuerat ab Esau translata ad Iacob, idque à Rebecca, cui talis Dei sententia reuelata fuerat, patefactum est Iacob.

Theodoretus.

B. Gregor.

Idem post Augustinum sensit Theodoretus quæstione 80. in Genesim, cuius verba paulò supra commemorata sunt. In eadem sententia fuisse Beatum Gregorium, illa eius verba in libro decimo septimo Moralium, vbi loquitur de mendacio officioso, perspicuè declarant. Licet in Testamento veteri (ait Gregorius) nonnulla possunt talia mendacia reperiri, penè nunquam tamen hoc vel tale genus mendacii à perfectis viris admissum, studiosus ibi lector inueniet. Et in homilia vj. in Ezechielem: Iacob primogeniti benedictionem, inquit, non per fraudem surripuit, sed ut sibi debitam accepit, quàm concedente fratre, data lentis mercede emerat. Idem tradunt super hunc locum Genesim Isidorus, Beda, & Rupertus. Et Innocentius Tertius hoc ipsum confirmat in Titulo de Diuortijs, cap. Gaudeamus, & Gratianus xxij. Quæst. ii. cap. Quæritur, & item Alexander Halensis 2. parte, Quæstione 139. Membro 6. & S. Thomas 2. 2.

Genes. 25.

Isidorus.

Beda

Rupertus.

Innocent 3.

Gratianus, &

Schol. h. l.

quæst.

quæst. 110. artic. 3. ac demum Magister Sententiarum in Tertio, dist. 38. & inibi omnes fermè Scholastici, Sed qui vberius, & distinctius, atque enucleatius quæstionem hanc explicauerit, quàm Thomas Anglicus, legi adhuc neminem. Fuit hic ordinis Prædicatorum, & ante duceros propè annos inter ætatis suæ Theologos in primis clarus, & nec paucis, nec aspernandis in Scripturam Commentariis memorabilis scriptor, legique, ac laudari dignus, præstanti, namque est ingenio, & sano, grauique iudicio, multamque Theologiæ doctrinam, breuitate, ac methodo Scholastica tractatam, Commentariis suis, plurifariam immiscet. Quamquam scripta, propter nominis similitudinem Thomæ Doctoris Anglici, cum Thomæ Doctore Angelico, vulgò adscribuntur B. Thomæ.

Hic igitur auctor super hunc locum Genesis, quæstionem, qua de nunc differimus, ponit, & soluit hæc verbis. Quod Iacob dixit patri suo: *Ego sum Esau*, non fuit mendacium, sed quasi dolus simplicis, & fictio non mentientis, velatum continens profundum mysterium veritatis. Sicut enim Christus non est mentitus, cum dixit Mat. xi. de Ioanne Baptista: *ipse est Elias, qui venturus est*, vbi Eliæ nomen non accipitur pro persona, sed pro conformi officio & virtute: ita & Iacob verè dixit, se esse Esau, non secundum personam sed ob prærogatiuam iuris & dignitatis primogenituræ, sibi diuinitus traditæ, & iam prius sacramentali emptione promeritæ. Verum est tamen, quod si istud non esset factum inspiratione prophetica, & auctoritate diuina, non solum excusari non poterat à duplicitate mendosa; sed nec ab impietate iniuriosa & perfidiosa in proprium fratrem, nec à sacrilegio in Deum; quia in Dei Sacramentis, scienter immiscere aliquid falsi, est sacrilegum & profanum. Donatio autem & acceptio eiusmodi benedictionis erat quiddam æqualis virtutis & utilitatis conferre: & superstitiosum fuisset credere, quòd propter benedictionem paternam, solum humanitus factam, obtineret quis in posterum bona temporalia, vel æterna. Sed quia nonnulli illusores Scripturæ, dicere solent, Doctores nostros excusare à mendacio & peccato quos volunt, & quos item volunt, accusare: attendant isti & intelligant, non ex nostro sensu, sed ex verissimo sensu ipsius Scripturæ prædictam excusationem Iacob expromptam esse. Etenim Iacob nihil hæc dixisse aut fecisse fallaciter & mendaciter, liquidò apparet ex multis. Primò ex eo quòd pater eius, vbi postmodum veritatem facti deprehendit, non ei, vt timeri poterat, est iratus atque indignatus, nec datam ei benedictionem rescidit, sed magis etiam confirmauit, vel potius à Deo profectam & firmatam esse ostendit, dicens: *Benedixique ei, & erit benedictus*. Deinde, quia ab initio vsque conceptionis illorum fratrum, prælagium diuinitus factum est, dato responso Dei Rebeckæ, quòd minor frater, Dei sententia, prælatum esset maiori. Præterea quia prædictum fuit Genes. 25. Iacob fuisse virum simplicem, & quietum, id est, sine furore, & fallacijs, & profus innocentem. Ad hæc, quia statim post hoc factum Iacob, Scriptura narrat, Deum, multifariam apparuisse Iacob, & amplissimis ei datis promissio-

Magister. Sentent.
De Thomæ
Anglico.
Iudicium
Auctoris.

Cur Doctores
tanto conati
sint opere, pur-
gare ac vindic-
care Iacob à
mendacio.

nibus, singularem, atque eximium sonum erga illum amorem, ac curam declarasse. Adice, quod hi tres Patriarchæ, Abraham, Isaac, & Iacob, in tantum per omnem fermè Scripturam prædicantur, & magnificantur, vt Deus Exod. 3. gloriatur se in æternum vocari Dominum Abraham, Isaac, & Iacob. Moyles quoque cum Deum, vehementer eum obtestans, & adiurans, flectere vult ad clementiam & misericordiam, singulariter eum adiurare solet per istos Patriarchas, dicens: *Recordare Abraham, & Isaac, & Iacob seruatorum tuorum, quibus iurasti, &c.* Similiter in Isaia, & ceteris Prophetis, crebras, & miras istorum laudes reperies. Et in Psal. 114. de istis dicitur: *Non reliquit (Deus) nocere hominem eis, & corripuit pro eis Reges, & nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari.* Et sicut hic vocantur Christi Dei, & prophetæ Dei; ita Dominus noster loquens de Electis in cœlestem gloriam recipiendis, istos tres facere videtur, quos principes in regno Cœlorum, dicens Matth. 8. & Lucæ 13. *Multis venietis & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno Cœlorum.* Quid igitur mirum est, si tales, tantòsq; viros, & tantoperè commendatos in Scriptura, studeant Doctores quando id commodè fieri possit, in factis & dictis eorum, ab omni mendacio, & peccato excusare eos? Hactenus ex Thomæ Anglico.

Solutio obiectionum Caietani, Thostati, & aliorum contra hanc communè Doctorum sententiam.

Restat vt Caietani, & Thostati, aliorumque aduersus hanc sententiam obiectiones diluamus. Prima est obiectio Caietani, ad hunc modum argumentantis: Si dixisset Iacob; Ego sum primogenitus tuus, posset id bonam in partem accipi, & excusari à mendacio, quod primogenituram eius iam emerat, vel quod ea sibi fuerat à Deo assignata. Sed quia dixit: *Ego sum Esau*, quod nomen est personæ, non autem dignitatis, aut officij; videtur id à mendacio prorsus inexcusabile. Nam quamuis hic, nomini Esau adiunxerit nomen primogeniti: attamen paulò post interrogatus ab Isaac præcisè, an esset Esau, ipse respondit præcisè: *Ego sum Esau*, nihil addens de primogenito: quod sine mendacio, dici nullo modo potuit. Sic Caietanus.

Consuetudo Scriptura.

Verùm huic obiectioni, ita respondendum est: Vtiturum esse in Scriptura, vt vnus homo, appelleretur alterius hominis nomine significante personam eius, propter similitudinem alicuius proprietatis, vel dignitatis, vel muneris. Legimus enim Matth. xj. dixisse Dominum de Ioanne Baptista, vt parètib; eius prædixerat Gabriel Archangelus. Et apud Ezechielam

Liu. 1.

Locus Matthæ xi. & Ezechielis 37.

cap. 37. Deus consolans Iudæos in captiuitatem abductos, & amplissima bona per Messiam, illis præstanda, commemorans, ait tunc eorum pastorem, ac Regem futurum Dauidem: sine dubio, Dauidis nomine denotans Messiam: nam Dauid ante multa secula mortuus fuerat, nec postea vquam reuocatus est ad vitam. Ergo illud dictum Iacob: *Ego sum Esau*, dupliciter exponi potest. Primò sic; *Ego sum Esau*, non quantum ad personam, sed quatum ad ius, & prærogatiuam & dignitatem primogenituræ, quam tu pater existimas pertinere ad Esau: sed ea mihi destinata à Deo, & assignata est. Potest item sic intelligi: nomen *Esau* Latine significat fatuam, vt supra disputauimus super capite vigesimo quinto, numero 55.

Iacob sine mendacio de se dixisse Ego sum Esau dupliciter ostenditur.

Iacob igitur dicens illa verba: *Ego sum Esau*, hunc animo tenebat eorum verborum sensum atque intellectum; Ego sum factura tua, id est, proles & soboles tua, & primogenitus tuus à Deo institutus.

6 Altera est obiectio Thostati. Cùm vnus homo, per figuratam locutionem appellatur nomine alterius hominis (inquit Thostatus) solet notum esse apud audientes, de consilio & intentione loquentis: quòd non velit significare identitatem personæ, aut substantiæ, sed insignem quampiam similitudinem eorum hominum secundum aliquam proprietatem, aut virtutem, aut munus. Hoc patet in exemplo paulò superius adducto de Ioanne Baptista & Elia: notum enim erat discipulis, cùm Dominus dixit Ioannem Baptistam esse Eliam, non loqui eum de identitate eorum secundum personã. At Isaac audiens loquentem secum dicere, se esse Esau, planè intellexit de persona Esau: & hoc habeo intelligi volebat, & tum verbis, tum factis, procurabat Iacob: quòd tamen falsum erat, aperrimque mendacium. Hæc Thostatus. Sedenim rationem eius dissoluere, non est operosum. Vsitatum namque est in Scriptura, vnam rem vocari nomine alterius rei, omnino illud intelligētibus qui audiebant, quàm quòd sentiebat loquens. Cuius rei, duo mihi nunc suppetit exempla memorare: Alterum est eius quod dixit Dominus Iudæis, vt refert Ioannes in Euangelio cap. 2. *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Iudæi de templo, quod erat Hierosolymis dictum esse putarunt, atque ea de re postea Dominum accusarunt apud Principes Sacerdotum. At Dominus id dicebat de corpore suo quod post triduum mortis suscitandum erat ad vitam. Alterum exemplum est apud Tobiam capite 7. Angelus Raphael sub specie mercenarij, interrogatus à Tobia de genere, & parentibus, respondit: *Ego sum Azarias, Anania magni filius.* Et Tobias quidem id accepit de insigni quadam persona inter Iudæos sic nominata: Raphael figuratè id dixit, significat enim Azarias, Adiutorem Dei; Ananias verò, gratiam Dei: omnes autem Angeli sunt administri & adiutores Dei, & filij gratiæ, per quam scilicet habent adoptionem filiorum Dei. Audi quid, istum locum breuiter explanans, dicat Lyranus. Ista, inquit, loquens Angelus, verum dixit, quia oratio eius non propria fuit, sed figurata, & mystica: Azarias enim interpretatur, Adiutor Dei: Angeli verò sunt adiutores Dei, quia per eorum ministerium electi diriguntur & deducuntur ad salutem æternam: Nam si Paulus 1. ad Corinthios 3. & se, & alios prædicatores Euangelij non dubitauit appellare adiutores Dei, quanto id veriùs dici poterit in Angelos? Ananias verò exponitur gratia Dei, cuius filij sunt Angeli eo modo quo dicuntur filij gloriæ, quæ non est aliud nisi gratia consummata. Non tamen sic intellexit Tobias: sed quòd ille esset filius cuiusdam personæ de filiis Israël, quæ tali nomine vocaretur. Nec in hoc Angelus decipit Tobiam, quia sic ille meliùs habuit intentum suum, vt scilicet filius suus bonum haberet ductorem, quàm si ille fuisset homo aliquis de genere, quamuis nobilissimo & clarissimo. Tantum Lyranus.

17 Tertia obiectio est: quamuis istud, *Ego sum Esau* possit exponi satis

Thostati obiectio, & solutio eius.

Locus Ioc.

Matth. 27.

Locus Tobie cap. 5.

Lyranus.

pulueris terræ multiplicatum iri : tales sunt etiam antiphrases , cùm eius quod dicitur, contrarium intelligi debet, vt benedicere Deo, vel Regi, pro maledicere. Tertia Regula. Quædam ita dicuntur, vt non secundùm propriam verborum significationem intelligi debeant, sed secundùm arcanũ quendam, ac mysticum sensum. Sic Angelus Raphael dixit se esse Azariam, filium Ananiæ ; & Iacob dixit se esse Esau. Quarta regula. Equiuocè, & ambigüè loqui, non est mentiri, quamuis sciat qui loquitur, aliud ex verbis suis intellecturos audientes quàm ipse velit significare. Sic Dominus dixit Io. 2. *Soluite templum hoc & in tribus diebus excitabo illud.* Quinta regula. Non quia Scriptura laudat insignes aliquos viros, aut scæminas, propterea eorum omnia dicta, & facta, quæ commemorantur, similiter approbari, & commendari debere putandam est. Sicut viros etiam sanctissimos, & laudatissimos non putamus excusari oportere ab omni peccato veniali : ita neque omnia eorum dicta ab omni mendacio, etiam leuissimo purgare necesse est. Huius generis mendacia sunt Saræ Genesis 18. Obstetricum Ægyptiarum, Exodi 1. Dauidis coram Pontifice Abimelech. 1. Reg. 21. Iudith. in libro eius, capite decimo, & yndecimo: quamuis nonn ulli hæc ritè interpretari & excusare, æqui bonique consulant.

1. Reg. 21.
Genes. 15.
Iob 1. & 2.
& 3. Reg. 21.

Dixitque Isaac : Accede ad me, vt tangam te fili mi, & probem utrum tu sis filius meus Esau, an non. Accessit ille ad Patrem; & palpatu eo, dixit Isaac: Vox quidem vox Iacob est: Sed manus, manus sunt Esau.

VERS 21.
& 22.

DUPLICEM hæc verba quæstionem ingerunt. Quæritur enim primò cur tam sollicitus, & anxius fuit Isaac in percunctando, & explorando, an is qui secum loquebatur, esset Esau. Quater enim de ea re quæsiuit : primò cùm dixit Versu 18. *Quis es tu fili mi ?* Deinde versu 20. *Quomodo tam citò inuenire potuisti filium meum ?* Præterea versu 21. dixit Isaac. *Accede ad me, vt tangam te, & probem utrum tu sis filius meus Esau an non,* ac demum Versu 24. *Tu es filius meus Esau.* Respondeo, idcirco satagentem, & sollicitum fuisse Isaac cognoscendi, utrum ille esset Esau, quòd omninò vellet supremam benedictionem suam tribuere Esau: sciebat enim ipsum esse priorem natu, ideoque primogenitum ; quapropter ei, cùm alia primogenitorum prærogatiua debere, tum maximè postremam, ac solennem benedictionem partem, dari solitam primogenitis ante mortem parentum. Ad eandem sententiam ita scribit Theodoretus Quæstione 77. Volebat Isaac secundùm legem naturæ, benedictionem suam dare Esau, vt pote primogenito suo : primogenitorum autem prærogatiua erat, & primam & duplicem portionem bonorum accipere. Auxit præterea paterni amoris occasionem, quòd Esau perofficiosus esset in patrem, venationibus quippe suis cibum comparabat expetitur valdè, iucundumque patri suo.

Cur Iacob ita sollicitè, & anxie volebat explorare an ille esset Esau

Theodoretus.

Obse

Obsequium porro, etiam crudelissimos quosque mitigare, ac diuincire potest, nedum patrem humanissimum. Et verò legimus etiam diuinum Apostolum copiosis benedictionibus remunerasse eos, qui sibi obsequiū præsstitissent. Sic Theodoretus. Atque hæc vna fuit causa sollicitudinis, & anxietatis Isaac in percunctando, & explorando an ille esset Esau. Altera causa fuit, quod nonnulla ei suspicio, & dubitatio acciderat, ne fortè ille non esset Esau, tum ob vocem, quæ non Esau, sed Iacob videbatur; tum quòd tam celerem, & præproperum ex venatione reditum; & quia iam inaudierat de primogenitis olim ab Esau venditis ipsi Iacob. Quapropter non sine suspicione, ac dubitatione erat alicuius fallaciæ ac fraudis.

*Cur Isaac ita
Etui maximè
iudicio explo-
rare voluit an
ille esset Esau.*

Altera quæstio ex supradictis verbis existens, huiusmodi est: Cur Isaac vt exploraret vtrum ille esset Esau, sensus, potissimum tactus adhibere voluit iudicium, ratus ita se certitorem fidem eius quod scire auebat, capere posse. Respondeo, causam eius rei fuisse hanc: deficiebatur Isaac sensu visus; nec multum pollebat auditu; nam etsi vox loquentis secum, videbatur sibi esse Iacob, quia tamen non id liquidò cognitum habebat, non putauit esse Iacob. Vltus itaque est sensu tactus, qui secundum visum, primas tenet in certitudine noscendi. Vnde antiquum prouerbum extitit: Oculis manibusque aliquid tenere, pro eo quod est, Non suspitionibus, aut coniecturis, sed certissime compertum, ac notum habere. Quocirca B. Iohannes, vt ostenderet se, & alios Apostolos certissimam habere cognitionem eorum, quæ prædicabant de Christo, ita scripsit in exordio primæ suæ Epistolæ: *Quod audiimus, quod vidimus oculis nostris, & manus nostre conuertauerunt de verbo vitæ, hoc annuntiamus vobis.* Et apud eundem Ioannem cap. 20. Evangelicæ historię, Thomas assueueranter negauit, crediturum se, Dominum resurrexisse, nisi videret figuram clauorum in manibus eius, & item digitum suum in locum clauorum, & manum in latus eius inferret. Aristoteles tradit sensuum omnium, qui sunt in homine exactissimum & certissimum esse tactum. Eius verba sunt hæc: Sensum tactus habet homo certissimum: in alijs quippe sensibus superatur à multis animalibus: Secundum autem tactum, multo quàm cetera excellentius percipit, vnde prudentissimum animalium est. Cuius rei signum est in genere hominum, secundum sensorium hoc, non autem secundum alia sensoria, iudicari homines ingeniosos esse aut non ingeniosos: duri enim carne, inepti mente; molles autem carne, bene apti censentur. Sic Aristoteles. Cuius sententia vera est, si contentio fiat de præstantia inter sensus hominis respectu aliorum animalium, non autem respectu visus: cui scilicet, ipsemet inter sensus omnes principatum certitudinis in cognoscendo tribuerat: Visus, inquit, omnium sensuum maximè facit nos res cognoscere, multasque differentias manifestat.

*Locum 1.
Iohannis ca. 1.*

*Arist. lib. 2. de
sensu. Text. 94.*

*Arist. in prin-
cipio Metaph.*

SEXTA DISPVTATIO.

Cur Deus Sanctum Isaac, ita decipi passus sit, vt is non cui volebat, sed cui non volebat, Benedictionem suam tribueret.

Super illis verbis,

Et non cognouit eum, quia pilosæ manus, similitudinem maioris exprefferant.

INCO apparet, quàm idoneè Rebecca, & quàm accommodatè ad decipiendum senem Isaac, adornauerit filium suum Iacob, vt pilositatem Esau, per hædorum pelliculas manibus eius appositas, repræsentaret. Simul, & illud intelligitur, fuisse Isaac aliquantisper animo dubio, & ambiguo, num qui secum loquebatur, esset Esau: tum ob vocem eius quæ nõ Esau: sed Iacob videbatur: tum ob tam festinum ex venatione reditum: videbatur enim incredibile, potuisse tam breui tempore, Esau in agros & syluas ire, & inibi venando animalia capere, & domum redire, & tam bene coctum, conditumque cibum ipsi afferre. Veruntamen, quatuor res deniq; omnem ex animo Isaac suspicionem fallaciæ ac fraudis sustulerunt. Primum quidem persuasit ei, illum esse Esau, tam constans asseueratio eius, qui secum loquebatur, sæpius affirmantis se esse Esau: deinde pilositas manuum, quæ propria erat Esau: ad hæc fragrantia odoris vestimentorum, talia enim vestimenta in domo Isaac alius non habebat nisi Esau. His adde, quod Isaac benè nouerat ingenium, & animum filij sui Iacob: sciebat enim simplicem esse, ac sincerum, & ab omni fallendi artificio alienissimum: quare nihil tale sibi ab eo metuebat, quale factum ab eo est. Putauit item Isaac, se præceptum illud de adferendo sibi ex venatione cibo; dedisse soli Esau, alio nemine audiente. Et quanquam vox, quæ videbatur Iacob; nonnihil ei dubitationis ingerebat, existimauit tamen mutatam tunc aliquantulum fuisse vocem Esau, vel ex aliqua corporis affectione: vel quod Esau consulto vocem suam submitteret, & extenuaret, partim ob reuerentiam paternæ auctoritatis, partim ob deuotionem percipiendæ benedictionis. Et fortasse vox Esau crassior, atque rigidior, & ferocior erat, vox autem Iacob, tenuior, & mollior, atque suauior.

Sed existit hoc loco non læuis quæstio: Cur Deus sit passus ita decipi sanctum virum Isaac, & (vt mox ostensum fuit) diuino prophetiæ spiritu præditum, vt is non cui volebat, sed cui non volebat, per errorem, benediceret? Hanc quæstionem Damasus Papa proposuit S. Hieronymo. Is enim in Epistola quam scripsit ad Hieronymum, quæ est numero 124. tres quæstiones posuit Hieronymo, quarum tertia fuit hæc, cur Isaac, vir iustus, & Deo carus, non illi cui voluit, sed cui noluit, deceptus errore, benedixit? Ad quam Hieronymus quæstionem in epistola proximè se-

Comm. in Gen. Tom. 4.

Cur Deus sit passus decipi Isaac circa benedictionem Iacob. Damasus Papa.

S. Hieronymo.

quenti, quæ est 125. ita responder: Ad istud, inquit, distincta responsio est, nullum hominem, excepto eo, qui ob nostram salutem, carnem est dignatus assumere, plenam habuisse scientiam, & certissimam veritatem: nam ut Paulus ait: *Nunc ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus*: Plura sunt, quam ut exemplis debeamus docere, sanctos viros, ea tantum sciuisse, quæ reuelata eis à Deo sunt, ignorasse verò quæ reuelata eis non fuerunt. Et ad singulas visiones, Zachariam atque Danielelem videmus interrogare Angelum, & suppliciter deprecari, ut sibi exponeret illa quæ viderant. Vnde non mirum est, etiam Isaac, in suam maximè utilitatem, nesciuisse quid faceret; cum magis eo tempore erraret, quo filium sanguinariæ deditum voluptati, & eum qui postea fratrem, si posset, occideret, prætermisso illo, qui innocèter habitaret domi, vellet efferre, & suam magis voluptatem facere, quam Dei. Ego puto diuinæ dispensationis fuisse, ut oculis cæcicaretur Isaac: & cum ipsi diceret: *Vox quidem, vox Iacob est; manus autem, manus sunt Esau*, tamen non intelligeret minorem esse filium, qui ad benedictionem fratris præterpro adstiterat. Hæc S. Hieronymus. Cuius responsi, in summa, hæc est sententia: Non soli Isaac contigisse, sed compluribus aliis sanctissimis viris, ut multa ignorarent, & nonnunquam opinionis errore fallerentur: Errorem verò Isaac, fuisse illi vtilem, & domui eius: quod autem ille animo destinauerat, indignum, exitiosumque fuisset, si ex sententia eius successisset.

B. Gregorius duplicem eius quæstionis solutionem tangit, vnam propriam & litteralem; alteram verò allegoricam. Prior solutio, quæ est litteralis, nec est absimilis eius quam tradidit S. Hieronymus, ducta est ex variis modis, quibus à Deo Spiritus Prophetarum tangitur & afficitur; vel circa præterita tantum, vel circa præsentia, vel circa futura, vel circa ista omnia, vel plura. Verba Gregorij hæc sunt: Aliquando prophetiæ Spiritus animum prophetantis ex futuro tangit, ex præsentia autem non tangit: sicut apertè libri Geneseos historia testatur, cum Isaac filium suum Esau ad venandum misit, cui minorem filium Rebecca ad benedicendum proposuit; qui hædinis pellibus indutus, paterno palpatui corpus fraternum finxit. Cui ille minori filio tanquam maiori benedictionem dedit, quæque ei essent longè futura, nunciauit: sed quis esset qui coram se assisteret, scire non potuit. Prophetiæ ergo Spiritus, ex futuro animum Isaac prophetantis tetigit, sed ex præsentia non tetigit, quando caligantibus oculis pater, & ventura prædicebat, & præsentem filium nesciebat. Sic Gregorius. Alteram eiusdem rei rationem, sed allegoricam & mysticam reddit idem Auctor Homilia 6. in Ezechielé: *Quid est, inquit Gregorius, quòd Isaac eundem filium nescit, quem benedicit? Nisi illud quod Dominus de populo Gentili dixit: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi? Quid item est, quòd præsentem filium non agnoscit, & tamen quæ in futuro ei ventura erant, videt? Nisi quòd Omnipotens Deus, cum per Prophetas suos prædicaret, Gentilitati gratiam prærogandam, eam & in præsentia per gratiam non vidit, quia tunc in errore dereliquit: & tamè quia eam quandoque collecturus erat, per benedictionis gratiam præuidit. Hactenus Gregorius.*

Cæterum

Zach. 4.
Daniel 9.

S. Gregor.

Psal. 17.

Zach. 4.
Daniel 9.

quenti, quæ est 125, ita respondet: Ad istud, inquit, distincta res nullum hominem, excepto eo, qui ob nostram salutem, carnis assumere, plenam habuisse scientiam, & certissimam veritatem, ut Paulus ait: *Nunc ex parte cognoscimus, & ex parte prophetæ sunt, quàm ut exemplis debeamus docere, sanctos viros, ea tantum, quæ reuelata eis à Deo sunt, ignorasse verò quæ reuelata erant.* Et ad singulas visiones, Zachariam atque Danielem videtur rogare Angelum, & suppliciter deprecari, ut sibi exponeret illarum. Vnde non mirum est, etiam Isaac, in suam maximè utilitatem, uisisse quid faceret, cum magis eo tempore erraret, quo filium suum deditum voluptati, & eum qui postea fratrem, si posset, occiderat, misso illo, qui innocèter habitaret domi, vellet efferre, & suam luxuriam facere, quàm Dei. Ego puto diuinæ dispensationis fulgore, ut Isac cæcetur: & cum ipsi diceret: *Vox quidem, vox Iacob est, manus sunt Esau*, tamen non intelligeret minorem esse filium benedictionem fratris præreptor adlitterat. Hæc S. Hieronymus responsi, in summa, hæc est sententia: Non soli Isaac contigit pluribus aliis sanctissimis viris, ut multa ignorarent, & non opinionis errore fallerentur: Errorem verò Isaac, fuisse illi vitium eius: quod autem ille animo destinauerat, indignum, exitum fuisset, si ex sententia eius successisset.

S. Gregor.

B. Gregorius duplicem eius quæstionis solutionem tangit, priam & litteralem; alteram verò allegoricam. Prior solutio, quæ literalis, nec est ab similibus eius quam tradidit S. Hieronymus, ducta in multis modis, quibus à Deo spiritus Prophetarum tangitur & afficitur, circa præterita tantum, vel circa præsentia, vel circa futura, vel omnia, vel plura. Verba Gregorij hæc sunt: Aliquando prophetæ animum prophetantis ex futuro tangit, ex præsentem autem non tangit, sicut aperte libri Geneseos historia testatur, cum Isaac filium suum ad venandum misit, cui minorem filium Rebecca ad benedictionem posuit; qui hædinis pellibus indutus, paterno palpatui corpus inuinxit. Cui ille minori filio tanquam maiori benedictionem dedit, quæ ei essent longè futura, nunciauit: sed quis esset qui coram patre, scire non potuit. Prophetiæ ergo spiritus, ex futuro animum prophetantis tetigit, sed ex præsentem non tetigit, quando caligantibus patribus, & ventura prædicebat, & præsentem filium nesciebat. Gregorius. Alteram eiusdem rei rationem, sed allegoricam & mysticam, idem Auctor Homilia 6. in Ezechielé: Quid est, inquit Gregorius, Isaac eundem filium nescit, quem benedicit? Nisi illud quod Dominus ad populo Gentili dixit: *Populus quem non cognoui, seruiuit mihi?* Quis est, quod præsentem filium non agnoscit, & tamen quæ in futura erant, videt? Nisi quod Omnipotens Deus, cum per Prophetam prædicaret, Gentilitati gratiam prærogandam, eam & in præsentem tiam non vidit, quia tunc in errore dereliquit: & tamè quia eam collecturus erat, per benedictionis gratiâ præuidit. Hactenus Gregorius.

Psal. 17.

Ceterum exoritur altera quæstio: Cur Deus isto modo, id est, per talem in verbis factisque simulationem, voluit Iacob peruenire ad benedictionem paternam, & Primogenituræ confirmationem: ac non potius antepatefecit voluntatem & sententiã suam Isaac, vt is sciens volensque, sine furo & fallaciis benedictionem suam impartiret Iacob; ipsũque Dei iudicio & decreto constitutum esse primogenitum declararet? Tres huius rei afferri possunt rationes. Prima ratio ducitur ex multiplici ac multiformi ratione, & via Diuina prouidentia, in perducendo ad exitum atque effectum, quæcumque fieri omnino statuit. Cum igitur sint variaz admodum viae & modi Diuinæ prouidentia in dirigendis & perficiendis rebus, nunc hac, aliã illa vel alia pro libertate suæ voluntatis, & impenetrabili sapientia suæ ratione, via, & modo vtitur. Altera ratio est, ne si Esau vidisset, se à patre suo sciente & volente fuisse priuatum benedictione, aut intellexisset id voluntate & sententia Dei factum esse, vt erat homo feroci & superbo ingenio, & animo parum pio; vehementius acerbaretur & incitaretur aduersus parentem & Deum, vtriusque magnum animo concipiens odium, quod se tanto bono spoliassent. Tertiam ratione Chrysostomus Homilia 53. in Genesim, & Theodoretus quæst. 79. in Genesim, hanc exponunt: Vt ita notior atque illustrior existeret singularis, eximiaque Dei erga Iacob cura & prouidentia: simulque fieret manifestum, quod Deus fieri voluit, quodque factum iri prædixit, id, quo minus ad effectum perueniat, nulla ratione impediri posse: sicut ipsemet Deus per Esaiam declarauit, cap. 46. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Et per Dauidem Psalm. 113. *Deus noster in celo, omnia quæcumque voluit, fecit.* Ponam hinc verba Theodoreti: Quare Deus non reuelauit ipsi Isaac voluntatem suam circa Iacob? Vt nota fieret prouidentia Dei erga Iacob. Nam cum Isaac modis omnibus conaretur benedicere Esau, gratia tamen Dei, contra quam putabat Isaac, benedictionem transtulit in Iacob. Quod denique etiam intellexit ipse Isaac. Nam cum Iacob illum cibum offerret, sapius interrogauit, essetne ipse primogenitus suus Esau: nec id solum, sed insuper manibus suis palpauit corpus eius. Sed mox, post datam ei benedictionem, ingresso Esau, obstupuit maiorem in modum Isaac, ob id quod factum erat: nihil tamen est indignatus, quasi esset à filio deceptus: sed intentionem Diuinam agnouit, & quam dederat benedictionem, confirmauit. Hæc Theodoretus.

Cur voluit Deus vt Iacob per deceptione patris, benedictionis eius obtineret.

Chrysostom. Theodoret.

Statimque vt sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait, *Eecce odor filij mei, sicut odor agri pleni: cui benedixit Dominus.*

VERS. 27.

Nre alia obseruet Lector hoc loco, quam sit antiquus mos, quem hodieque cernimus permanere, personas dignitate quapiam præcellentes & primarias, preciosas gerere vestes, optimisque odoribus fragrantas. Apud Homerum legitur

Homerus.

Locus Canticorum c. 4.
Rupert. c. 15.
p. 17.

Luc. 15.

Documentum bene obseruandum.

S. Hieron.

Oleaster.

Calypho vestibus induisse Vlysem fragrantibus; ille appellat ea vestimenta *ῥόδων*, qualia nimirum gestare solebant sacrificantes Diis, id est pretiosas, & bene olentes, nam *ῥόω*, quod est sacrificio, dictum videtur quasi *ῥοῦδα*; quod significat euaporare, adolere & suffire. Nec ab hoc videtur remoritur, quod legitur Canticorum 4. *Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.* Rupertus libro 7. Commentariorum in Genesim, vestimenta ista Iacob tam bono fragrantia odore, secundum intelligentiam allegoricam sic interpretatur: Has vestes, pater familias in Euangelio nominibus suis expressit, reuerso ad se filio qui perierat, & inuentus fuerat inortuus fuerat, & reuixit: *Cūd*, inquit, *proferite stolam primam, & induite eum, & date annulum in manum eius, & calceamentū in pedibus eius.* Praedicta igitur vestimenta, scilicet stola prima, quam habemus in lauacro Baptismi; & calceamenta pedum, quæ sunt antiquorum exempla Sanctorum, annulus quoque, id est, fidei signaculum, cæteræque virtutes, siue orationes pœnitentium, optimi & suauissimi odoris sunt apud Deum: talibus enim plurimum delectatur Deus, amplissimam benedictionem suam, id est, celestium donorum suorum abundantiam largitur.

Sequitur illud: *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni: cui benedixit Dominus.* Rustica hæc ac pastoralis similitudo fragrantia vestimentorum Iacob cum odore agri, bellè congruebat cum instituto ac ratione vite quam agebat Isaac; cuius omnis penè res familiaris atque opulentia erat in gregibus & armentis, & in frumento, & vino, atque oleo: videlicet tales similitudines reperire est frequentes in Bucolicis apud Virgilium & Theocritum, necnon & in Canticis Canticorum. Solent profecto tum sacri, tum externi scriptores, earum rerum similitudinibus, exemplisque crebrò ac libenter uti, in quibus rebus eorum maxima in parte, ars & vita versatur. Audi B. Hieronymum, ad istam sententiam, super illis verbis prophetæ Amos cap. 1. *Dominus de Sion rugiet*, ita scribentem: Naturale est, ut omnes artifices, suæ artis loquantur exemplis; & vnusquisque in quo studio trinit ætatem, illius similitudines & exempla proferat. Exempli gratia, qui naua est, & gubernator nauis, tristitiam suam comparat tempestati; damnū suū vocat naufragium; inimicos suos, ventos contrarios appellat. Contra verò prosperitatem & lætitiā, secundos nominat ventos, & auram placidam, tranquillāque maria, & æquora, campos familia. E regione, miles, quicquid dixerit, scutum, gladium, lorica, galeam, lanceam, arcum, sagittam, mortem, vulnera, & victoriam sonat. Sed cur hæc diximus? ut scilicet ostendamus, etiā Amos prophetam, qui pastor de pastoralibus fuit, non in locis cultis, nec inter arbores & vineas aut inter syluas & prata virentia; sed in lata eremi vastitate, in qua vestitur leonum feritas, & interfecitio pecorum, artis suæ usum esse sermonibus: ut vocem Domini terribilem atque metuendam, rugitum leonum & fremitum nominaret. Sic Hieronymus.

Verū paulò attentius supradicta Isaac verba perpendamus. Pro illis *Ecce odor filij mei*, Hebraicè est, *Vide odorem filij mei, tanquam odorem agri.* Confectum enim Hebræis est, imperatiuo illo [Vide] uti pro adiectiua demon-

demonstrandi [ecce] quanquam Oleaster dicit positum esse [vide] pro, Olfac; ex more scilicet linguæ Hebrææ, sæpe vni sensui tribuentis, quæ sunt alterius sensus. Chaldaica interpretatio, & Septuaginta Interpretes habent, vt nos: quod autem in quibusdam libris additum legitur [pleni] quod non est in Hebræo, vbi præcisè est, *sicut odor agri*, sciat Lector sumptum esse ex translatione Septuaginta Interpretum. Thargum Hierosolymitanum hunc locum paraphrasticòs ita transtulit: *Sicut odor incensi ex optimis aromacibus, qua tandem offeruntur in monte, vbi erit domus sanctuarij: sive templum: cui benedixit qui viuit in æternum.* Ergo illorum verborum Isaac, hæc est sententiã: Ecce, fragrantiam sentio filij mei, similem ei quam exhalare solet fertilis ager, odoriferus floribus, & suaue olentibus fructibus plenus, cui Dominus benedixit, magnam vtique fecunditatem vberemque terra nascentium prouentuum præstando. Tribus porro de rebus Scriptura solet laudare agrum: De suauitate odoris, vt hoc loco: De plenitudine & copiosa, sicut in præsentia dicitur, *agri pleni* cui benedixit Dominus: talis autem plenitudo tribus in rebus est, in abundantia frumenti, vini & olei, de quibus dicitur Psalmo quinto: *A fructu frumenti, vini, & olei multiplicati sunt*: ac demum à pulchritudine, sicut Dominus dixit Psal. 49. *Pulchritudo agri mecum est*, cuius pulchritudinis luculentissimam est testimonium, quod perhibuit Dominus Matth. 6. de pulchritudine, ac naturali ornatu liliorum agri, affirmans, ne ipsum quidem Salomonem omni splendore ac gloria sua æquare eam potuisse.

Sed quæri possit hoc loco, quisnam sit odor ille agri, tantopere commendatus ab Isaac. Thostatus super hunc locum Genesis ait, odorem agri pleni, non per se delectabilem ac iucundum esse, sed tantum per accidens: quia plenitudo eius ob abundantiam frumenti, vini, & olei, est homini, super omnem suauitatem odoris, iucunda & delectabilis. Non secus atque multum esurienti, bonæ carnes, ac bene assæ, odorem exhalant iucundissimum; non propter se, sed propter cibum ab eo vehementer expectatum. Alioquin, nec frumenta, nec vineæ, nec oleæ, præcipua agri bona, iucundum per se ac suauem odorem reddunt. Verum Thostatus falsus opinione sua est; non enim solum per accidens, vt ipse putauit, sed etiam per se iucundissimus est odor agri. Huius porro iucunditatis duplex causa est, vna in iis quæ terra nascuntur; altera in ipsamet terra. Ager enim affat suauissimos odores propter multa odoriferarum genera herbarum, propter innumerabilem suaue olentium florum varietatem; ac demum propter inenarrabilem odorem iucunditatem, ex piris, pomis, plurimarumque arborum fructibus manantem. Nec terra modò nascentia talem spirant odorem, sed ipsamet terra, si naturaliter bene affecta sit, si bene proficissa, mollis, nec madida, nec sitiens, postque vomerem nitescens. Cui rei vt testimonium reddam lectori, credibile, fidemque faciens, testem hoc loco producã Plinium, cuius in lib. 17. cap. 5. hæc sunt verba: Cicero, lux doctrinarum altera, Meliora, inquit, vnguenta sunt, quæ terram, quàm quæ trocum sapiunt: hoc enim maluit dixisse, quàm redolent. Ita est profectò: illa erit optima terra, quæ vnguenta sapiet. Quod si admonendù su-

An odor agri pleni sit per se laudabilis.

Thostatus refellitur.

Terra per se ipsa quando suauissimè oleat. Plinius.

mus, qualis sit terræ odor ille qui quæritur, contingit sæpe etiam quieti ea sub occasum solis; in quo loco arcus cœlestis deiecerit capita sua: & cum à siccitate continua, immaduit imbre. Tunc emittit illum suum halitum dininum, ex sole conceptum, cui comparari suauitas nulla possit. Is esse odor, in commota debet; repertusque neminem faller, ac de terra odor optimè iudicabit. Talis ferè est in noualibus, cæsa vetere sylua, quæ consensu laudatur. Sic Plinius. Sunt qui putent, cum Isaac laudauit odorem agri pleni, significare voluisse tempus anni vernum; quo scilicet tempore, suauissimis odoribus fragrat ager ob florum prouentum. Audi Plinium libro 16. Pariunt arbores, cum florent. Arborum flos, est pleni veris indicium, & anni renascentis: flos, gaudium est arborum. Tunc se nouas aliasque quam sunt, ostendunt: tunc variis colorum picturis incertamen vsque luxuriant; tunc liliorum eximius candor, paulatim sese laxat, effigie calathi, resupinis per ambitum labris: & campos longè, lateque violaria reddunt purpureos ac suauè olentes.

Plinius.

Pulcherrima
Gregorij alle-
gorica expo-
sitiō.

Luc. 17.

Matth. 13.

B. Greg. istum agrum odoriferum, per allegoricam intelligentiam comparat Ecclesie, quæ secundum varios hominum ordines, variæque gratiarum genera, variis etiam modis spiritualem redolet suauitatem. Et quia oratio Gregorij, non solum pietatis plena est, sed etiã spiritualis cuiusdam eloquentiæ, lubet eam hoc loco apponere. Sic autem scribit ille Homilia 6 in Ezechielem: Dominus in Euangelio dixit agrum esse hunc mundum. Quoniam igitur Gentilis populus ad Fidem perductus, per electos suos in vniverso mundo virtutibus redolet, rectè dicitur, *Odor filij mei, sicut odor agri pleni*. Aliter namq; olet flos vœ: quia magna est vis & doctrina prædicatorum, qui inebriant mentes audientium. Aliter olet flos oliuæ, quia suauè est opus misericordiæ. Aliter olet flos rosæ: mira namque est fragrantia, quæ redolet ex cruore Martyrum. Aliter flos libij: quia candida vita carnis, est de incorruptione virginitatis. Aliter olet flos violæ: quia magna est virtus humilium, qui ex desiderio loca ima tenentes, se per humilitatem à terra in altum non subleuant, & cœlestis regni purpuram in mente seruant. Aliter redolet spica, cum ad maturitatem perducitur: quia bonorum operum perfectio, ad satietatem eorum qui iustitiam esuriunt, præparatur. Quia ergo Gentilis populus in electis suis vbique per mundam sparsus, magnis virtutibus & benefactis, omnes qui intelligunt, odoræ bonæ operationis replet: idcirco rectè dicitur: *Odor filij mei, sicut odor agri pleni*. Sed quia virtutes illas non ex seipso habet, sed ex Deo, propterea illud adiungitur: *Cui benedixit Dominus*. Sic Gregorius.

S. Ambros.

Nec dissimilis admodum est, nec relinquenda in præteritis altera huius loci expositio similiter allegorica, quam disertè tractat S. Ambros. lib. 2. de Iacob, & vita beata, cap. 1. scribit autem ad hunc modum: Pulchrè, & verè de Iacob dictum est: *Ecce odor filij mei: tanquam odor agri pleni*. Erat enim Iacob perfectus in omni flore virtutum, & sacræ benedictionis, atque cœlestis beatitudinis redolebat gratiam. Ipse enim ager est, quem benedixit Dominus; non ager terrenus, qui sæpe horridus est syluis, aut fragosus torrentibus, aut palustris pigrioribus aquis, aut ieiuniis frumen-

ris, aut

tis, aut inutilis vitibus, aut infœcunda glareâ saxosus, aut hiulcus & aridus siccitate, aut nimium aquis madidus, aut sentibus incultus. At ager hic, est is, de quo dixit Dominus: *Et species agri mecum est.* In hoc agro vna illa reperitur, quæ expressa sanguinem fudit, & mundum diluit. In hoc agro est ficus illa, sub qua Sancti requiescunt, spiritalis gratiæ suauitate recreati. *Psal. 49.* In hoc agro est oliua illa fructifera, dominicæ fluens pacis unguento. In hoc agro florent malograna, quæ plurimos fructus vno fidei munimine tegunt, & quodam fouent charitatis amplexu. Hos igitur fructus redolebat Iacob, qui Deum per pericula sequebatur, & tutum se eius ubiq; deductione credebat. Nam licet dulcis & suavis odor sit agri, quia est odor naturæ; tamē in sancto Patriarcha virtutum spirabat gratia. Quam continens erat parcimonia, qui cibum sibi paratum non expetiuit, sed petenti fratri sine dilatione concessit; à quo primatum benedictionis accipit? Quam pius erga parentes, vt præferri germano seniori, materno affectu mereretur, & paternæ benedictionis munere sacraretur? Quam religiosus, vt fratrem recusaret lædere? Quam verecundus, vt patrem timeret fallere? Quam reuerens parentum, & honorificus, vt matri quod iubebat, non posset negare? Sic Ambrosius.

Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini. Et seruiant tibi populi, & adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum; & incuruentur ante te filij matris tuæ: quia maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. VERS. 28. vsque ad 30.

Ac verba continent benedictionem amplissimam, quam Isaac diuino Spiritu afflatus, contulit in Iacob, tanquam in suum primogenitum; quanquam ipse opinionis errore, putauit illum esse Esau. Ac licet forma huius benedictionis modum habeat optantis & precantis; reuera tamen vim habet propheticam denunciantis quod futurum est. Sic itaque intelligenda & interpretanda est: *Det tibi*, id est, Dabit. *Seruiant tibi, & adorent te*, id est, seruiant & adorabunt. *Esto dominus*, id est, eris dominus. *Incuruentur ante te*, id est, incuruabuntur. *Sit ille maledictus*, id est, erit ille maledictus. *Benedictionibus repleatur*, id est, replebitur. Ad hunc item modum imprecationes malorum æternorum, multifariam in Scriptura positas interpretari conuenit. Cuiusmodi sunt illa: *Conuertantur in infernum*, id est, conuertentur. Et, *Deleantur de libro viventium*, & *cum iustis non scribantur*, id est, delebuntur, & non scribentur. Iosephus primo libro Antiquitatum, benedictionem hanc Isaac enarrans, non parum à sacra historia, & narratione Moïsi recessit: variat namque tum formulam benedictionis, tum sacrorum verborum sententiam. Sunt autem hæc Iosephi verba: Postquam iam cœnatus fuerat Isaac, ad Deum precibus inuocandum se conuertit: Domine, inquit, omnium sæculorum, & con

Psal. 9.

Psal. 68.

Iosephus patrum fideliter refert, quod in sacra historia traditur.

& cōditor rerum omnium: Tu patri meo maxima bona pollicitus, etiam mihi præsentem felicitatem es largitus: meis quoque posteris propitium te fore, & maioribus beneficiis eos cumulaturū promisti. Hic tuus fauor perpetuus sit precor, neve me propter hanc debilitatem despicias, quæ facit, ut magis etiam ope tua egeam. Serua puerum hunc propitius, & ab omni calamitate illæsum custodi: da ei vitam felicem, & possessionem bonorum, quæ in tua sunt potestate: fac eum formidabilem inimicis, & apud amicos gratiosum. Sic ille Deum inuocabat, putans se Esau bene precari. Hactenus ex Iosepho.

Quatuor bonorum genera, per benedictionem Isaac promissa Iacob & posteris eius.

Hæc porro benedictio Isaac denotat quatuor maxima, id temporis, & optatissima bona: Primum spectat ad opulentiam, & copiam terrenorum bonorum, quæ beneficio cœli, terræque bonitate, atque vbertate proveniunt. Alterum continet imperium in gentes & populos, summumque honorem, ac venerationem ab illis exhibendam. Tertium comprehendit præstantiam domesticæ cuiusdam dominationis, & dignitatis super alios fratres; qui primogenitum fratrem, non secus ac parentem aut dominum reuerituri, atque honoraturi erant. Quartum bonum pertinet ad prosperitatem, & gloriam Iacob; quæ tanta futura esse dicitur, ut eius amicis, fautoribus, & adiutoribus prosperè omnia successura essent: contra verò, eius inuidis, insectatoribus atque inimicis, calamitosè, atque infelicitè futurum. Hæc verò quatuor bona promissa Iacob, intelligendum est, præstanda fuisse partim eius posteris tantum, non autem ipsi, ut secundum & tertium: non enim Iacob odoratus est à fratre suo Esau, sed contra potius eum ipse adoravit Genes. 33. nec Iacob fuit dominus populorum & gentium, sed id completum est in posteris eius, maximè verò regnante Davide, ac Salomone. Primum autem, & quartum bonum, communiter Iacob, & posteris eius contigit. Audi quid in hanc sententiam scribat Thomas Anglicus, hunc locum pertractans. Et hæc quidem promissa secundum contextum veteris Testamenti, vmbartiliter in populo Israel impleta fuerunt. Quod si aliquando contrarium legimus in sacra Scriptura, Hebræos nunquam talibus bonis non modò caruisse, verum etià gravissimis malis, ac calamitatibus afflictos & obrutos esse; sciendum est, id accidisse propter eorum peccata, præcipuè ob contemptum iustitiæ, ac legis diuinæ, & alienationem à veri Dei cultu, ac religione. Id præterea contigit, ut e ratione pernotesceret, in talibus promissis, principaliter spiritalem intelligentiam esse requirendam: & istiusmodi promissa referenda esse ad bona spiritalia, & cœlestia, quæ principaliter & propriè respiciunt Regem Christum, secundariò autem & participatiuè Ecclesiam Electorum. Semper itaque, ac simpliciter istiusmodi promissa, secundum spiritalem intelligentiam, in regno Christi, & in Ecclesia Electorū completa sunt, secundum autem historicum sensum, prout significat terrenam prosperitatem, ad tēpus, & prout expediebat, in veteri Testamento impleta sunt. Sic ille.

Det tibi Deus de rore cœli. Cur inter bona & commoda quæ de cœlo in terras defluunt, solius roris meminerit Isaac, nihil dicens de pluvia, de vento, niue & calore Solis, merito quæri hoc loco potest. Præsertim verò,

Thomas Anglicus.

Cur Isaac solius roris meminerit, tacēs imbres, niue, & ventos, & calorem cœlestem.

cum

cum imber & nix ad fecunditatem vbertatemque terræ præcipuè commendentur in Scriptura. Sic enim per Esaiam capite 55. loquitur Deus. *Quemadmodum descendit imber & nix de cælo, & illæ ultra non reuertitur, sed inebriat terram & infundit eam, & geminare eam facit, & dat semen ferenti, & panem comedenti: sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo: non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quacumque volui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud.* Et in vigesimo octauo. capite Deuteronomij ita scriptum est: *Aperiet Dominus thesaurum suum opimum, cælum, ut tribuat pluuiam terra sua in tempore suo, & benedicat cunctis operibus manuum tuarum.* Huic quæstioni sic est respondendum; solius rosis mentionem esse factam tres ob causas. Ros enim leniter è cælo cadens, nunquam suo lapsu lædit ea quæ de terra nascuntur, sicut non rarò imbres, & nimio impetu ruentes venti, nimiaque copia niuis, & præter modum ardens Solis calor. Deinde, ros molliter affusus terra nascentibus, & illis tanquam incubans, temperatissimo frigore, & humore, fouet ea & fecundat. Sed illa est potissima causa, quod in Palæstina maximè verò in Iudæa, non ferè cadunt imbres, nisi bis per annum. Primum mense Octobri, qui dicitur imber temporaneus, iactis iam in terram semidibus maximè utilis: pluit deinde Mense Maio, vel Aprili, quæ dicitur pluuia serotina, plurimum valens ad maturados fructus. Ros igitur quoniam in eam terram à mense Maio ad Octobrem plurimum non cadit imber, vtilissimus est, & optatissimus. Præstat enim vicem pluuiæ non sinens germina, assiduo æstu arefcere, & interire, sed refrigerans ea, & augens, & ad suam quodque perfectionem adducens.

73. De pinguedine terræ. Pinguè terram appellans, significat terram natura bene affectam, & comparatam ad fecunditatem, at que vbertatem: cui terræ, contraria est macra, perarida, & puluere fatiscens, qualis porrò esse terra debeat, quæ promittat vbertatem, & præstet, hisce notis ex Catone descripsit Plinius libro. xvij. cap. v. Cato breuiter, atque ex suo more, terræ vitæ, & virtutes determinat. Terrâ, inquit, cariosam caue: nè ve plastro, nè ve pecore impellas, Quid putamus hac appellatione ab eo ta nroperè reformidari, vt penè vestigijs quoque interdicit? Cogitemus ligni cariem, & inueniemus illa, quæ in tantum abominatur, terre vitia, aridæ, fistulosæ, scabra, senescētis, exescæ, & pumicosæ. Plus dixit vna significatione, quàm possit vlla copia sermonis euarrari, est autem quædam, non ætate, sed interpretatione verborum, anus terra: idè infæcunda ad omnia, atque imbecilla. Idem optimam terram, appellat teneram, quæ vocetur etiam puella. Intelligendum autem est, dictam mira significatione teneram: & quicquid optari debet in eo vocabulo inueniri. Illa enim temperatæ vbertatis est, illa mollis, facilisque culturæ, nec madidâ, nec sitiens, illa post vomerem nitescens, & quam recentem exquirunt improbè alites vomerem comitantes, cori que aratoris vestigia ipsa rodentes. Illa suauissimi est odoris, nonnunquam emittens quasi diuinum quædam halitum, cui comparari suauitas nulla possit. Hactenus ex Catone, vel Plinio. Sic igitur Cato appellans teneram terram, eo nomine omnes

Non nisi duobus anni temporibus ferè in palæstina plueret.

Signat bonam ac fecundaterram ex Catone, & Plinio.

eius virtutes, & bona significare voluit, ita quoque sanctus Isaac, vocat pinguem terram.

Sequitur, *Abundantiam frumenti, & vini.* Pro (vino) Hebraicè est mustum, vt significetur, non vinum exortericum, & aliudè aduectum, sed vinum ibi natum, & quasi indigena. Nonnulli codices, præter frumentum, & vinum, habent, oleum; sed id nec Hebræi, nec Chadaici, nec Græci codices habent, nec Latini emendatiores. Sub nomine autem frumenti, & vini, quæ sunt principes humani victus partes, significantur cætera, vt oleum, mel, manna, & quæ ex herbis, & oleribus, fruticibus, arboribus, & animalibus suppeditantur humanæ vitæ cōmoda: ista enim ex rore cæli, & pinguedine terræ proueniunt. Est porro mira societas terræ, ac cæli ad poereationem eorū, quæ in terris nascuntur: ad id enim vtriusque virtute, ac benignitate opus est. Quocirca Dominus Leuit. 26. Violatoribus legis suæ minatur datūrum se cælum ferreum & terram æneam: ea res significans, summam sterilitatem, & penuriam omnium terra nascentium. Est igitur quasi coniugium quoddam inter cælum, & terram: idque Poetas, & philosophos non latuit, qui cælum vocauerunt Iouem, Terram vero Iunonem, quod terra cælestibus fecundata & grauidata seminibus, varia frugum, aliarūque rerum genera pariat. Sic enim Beatus Augustinus libro quarto de Ciuitate Dei, capite decimo interpretatur illos Virgilij versus.

Mira societas
est quasi cōiugium
quoddam
cæli, ac terra
vnde procrea-
tio omnium
terra nascentium.
Locum Leuitici
cap. 26.
S. Augustinus.

Virgilius.

*Tunc Pater omnipotens, fecundis imbribus Aether
Coniugis in gremium late descendit.*

Atque hæc quidem dicta sunt de historica interpretatione, & litterali intelligentia illorum verborum, *Det tibi Deus de rore cæli, & pinguedine terra.* Eorūdem porro verborum allegoricam expositionem breuiter tradit B. Gregorius hunc in modum scribens Homilia vj. in Ezechielis: Quoniam inter Electos alij in contemplationem surgunt, alij verò per actiue vitæ solummodò opera pinguescunt: rectè in benedictione illa Isaac dicitur: *Det tibi Dominus de rore cæli, & de pinguedine terra.* Ros etenim desuper, & subtiliter cadit: & nos toties de rore cæli accipimus, quoties per infusionem contemplationis intimè de supernis aliquid tenuiter videmus. Cùm verò bona opera etiam per corpus agimus, de terræ pinguedine ditamur. Sic Gregorius Memoranda item est Theodoretici eorūdem verborum allegorica similiter interpretatio. Nam quæstione 81. in Genesim docens, quod istis verbis dictum est Iacob. *De rore cæli, & pinguedine terra.* Id potissimum pertinere ad Saluatorem nostrum, quem Iacob multis rebus mirificè præfigurauit, & cuius secundum carnem etiam pater fuit: Ros itaque cæli, diuinitatē Christi præsignat: pinguedo autem terræ, Humanitatem eius de terrena substantia nostra acceptam. Etenim Beatus Dauid Psalmo 71. hæc prænuntians, inquit: *Descendit sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillatua super terram.* Sicut enim ros inuisibiliter quidem descendit, deorsum autem consistens manifestò apparet: Sic Deus cum sit inuisibilis, per carnem visus est super terram; & cum hominibus conuersatus est. Frumentū autem, & vinum, & ænigmata sunt diuinorum.

B. Greg. &
Theodoretici
allegorica expo-
sitis.

Theodoretus.

Baruch. 3.

norum mysteriorum. Ergo promissum istud roris celestis, & pinguedinis terræ, symbolica significatione promissionem continet Domini nostri, qui verus Deus, verusque homo, & ex semine Iacob generatus secundum carnem, salutem attulit mundo. Vt secundum hanc intelligentiam, illud: *Det tibi Deus de rore caeli, & pinguedine terræ*, hoc significet: Dabit tibi Deus Filium, Deum simul, & hominem & totius mundi Saluatorem. Et hanc quidem interpretationem valde adiuuat quod mox subditur: *seruiant tibi populi, & adorent te tribus* namque hoc cumulatissimè, & absolutissimè in Christo factum est, ut prædictum de eo fuerat p̄ salmo. 2. & 71. & apud Danielem cap. 2. & 7.

76 Non præmittam obiter commonere lectorem, ex istis verbis Isaac, voluisse Tertullianum fidem astruere, firmareque illius opinionis suæ de Regno Christi, per annos mille in terris, maxima Sanctorum omnium felicitate futuro. Quæ fuit quondam multorum, & apprimè nobilium Actorum sententia, & postea, cum est ab Ecclesia reiecta, hæresis chiliastrarum, quos latinè ad verbum Millenarios dicas licet, appellata est. Memorabo hinc, ad eam sententiam, nonnulla Tertulliani verba, ex libro eius tertio contra Marcionem. Quid tibi videtur, ait Tertullianus, cum Abrahamæ semen, post primam promissionem, quæ in multitudinem arenæ reprodimitur, ad instar quoque stellarum destinatur? nonne & terrenæ. & celestis dispositionis auspicia sunt? Cur Isaac item benedicens filium Iacob ait: *Det tibi Deus de rore caeli, & de opimitate terræ*, nonne vtriusque indulgentiæ exempla sunt? Si quidem & iustum est & condignum Deo, illic quoque exultare famulos eius, ubi sunt, & ipsius nomine afflicti. Sic Tertullianus. Verum cõtra istam opinionem cum alij copiose, tum nos etiã non in accuratè, nec ieiunè differuimus sub finem libri octaui Commentariorum nostrorum in Danielem.

77 *Seruiant tibi populi, & adorent te tribus.* Et hoc, & reliquum benedictionis Isaac, ad præstantiam dominationis, & dignitatis, & prosperitatis, non tam in ipso, quam in posteris eius pertinens, translatio, siue paraphrasis Hierosolimitana, quam vocant Thargum, expressius, & distinctius sic interpretatur, seruiant coram te omnes populi: omnes scilicet filij Esau. Et subiciuntur tibi omnia regna: nimirum omnes filij Ismaelis. Esto Dominus, & princeps super omnes filios Cæturæ. Preuenient, & petent pacem tuã omnes filij Laban fratris matris tuæ. Qui maledixerit tibi, erit maledictus, ut Balaan filius Beor. Et qui benedixerit tibi, erit benedictus, ut moyses propheta Legislator Israelis. Sic ibi. Quanquam autem Balaam cum ductus est ad maledicendum Hebræis pro maledictione, egressam dedit illis benedictionem: is tamen postea dans consilium Madianitis per formosas mulieres decipiendi Hebræos, & ad idollatriam allicendi; non incommodè potest intelligi, tali eum ratione maledixisse Hebræis. Verum quispiam fortasse hinc scire cuperet, cur promittantur Iacob, quæ non ipsi, sed posteris eius præstanda erant. Sciat igitur is, consuetudinem esse diuinæ scripturæ, promittere aliquibus magnam quãdam bona, quæ non ipsis, sed multo post tempore aliis præstada sint:

Tertullianus de terrenis Christi & Sanctorum regno ex hoc loco arguitur.

Genes. 35.

Consuetudo Scripturæ in dandis promissionibus.

promittuntur autem illis, quod sint illi tanquam caput, & principium, & radix eorum, in quibus ea promissa sunt complenda. Dantur itaque illis promissa, ad ostendendum dignitatem eorum, declarandumque meritum; quippe talia dari posteris suis, egregiis ipsi virtutibus, & factis promeruerunt. Facit præterea id ad consolationem eorum mirificè gaudentium, talia promissa posteris suis aliquando esse præstanda. Huius ferè generis fuere promissa data tribus istis Patriarchis, & quæ Iacob vicinè morti filiis suis ventura prædixit. Videat lector, que super ista re differuimus in Thimo 3. Commentariorum nostrorum in Genesim super caput xij, numero 44. & 45.

*Allegoria in
benedictione
Isaac.
S. August.*

Cæterum totius benedictionis huius, qua Isaac benedixit Iacob, allegoricam, & per breuem explanationem huiuscemodi tradit Augustinus lib. xvj. de Civitate Dei, cap. xxx vij. Benedictio Iacob, ait Augustinus, benedictio Christi est in omnibus gètibus. Hoc fit, hoc agitur. Lex, & prophetia est in Isaac: etiam per os Iudæorum Christus ab illa benedicitur, velut à nesciente; quia ipsa nascitur. Odore nominis Christi, sicut ager, mundus impletur. Eius est benedictio de rore cæli, hoc est, de verborum pluvia dinivorum. & de vbertate terræ hoc est de congregatione populorum. Eius est, multitudo frumenti & vini, hoc est, multitudo quam colligit frumentum & vinum in sacramento corporis & sanguinis eius. Et seruiunt gentes, ipsum adorant Principes. Ipse est Dominus fratris sui, quia populus eius, dominatur Iudæis. Ipsum adorât filij patris eius, hoc est filij Abrahæ secundum fidem: quia & ipse filius est Abrahæ secundum carnem, Ipsum qui maledixerit, maledictus, & qui benedixerit, benedictus est. Christus etiam ex ore Iudeorum quamvis errantium, sed tamen legem, Prophetasque cantantium, benedicitur; id est veraciter dicitur, licet alius benedici putetur, qui ab illis errantibus expectatur. Hæc Augustinus, qui omnem benedictionem Isaac refert ad Christum.

Paulò ampliorem; nec minùs eruditam, atque obseruandam eiusdem generis interpretationem Rupertus in libro vij. Commentariorum in Genesim cap. xvij. talem ponit, vt priorem Benedictionis partem exponat de congregatione fidelium, quod est corpus Christi; posteriorem autem partem de Christo qui est caput Ecclesiæ. Scribit verò Rupertus hoc modo: est rationali creaturæ ros cæli, non aliud, nisi gratia Spiritus sancti, quæ peccata remittit; pinguedo autem terræ, vel abundantia frumenti & vini, est adaptio sensus ad intelligenda quæ latent in Scripturis mysteria regni Dei. Illic enim latet granum frumenti, quod cadens in terram mortuum fuit, & multum fructum attulit: Est vinum, quod latificat cor hominis; & oleum in quo facies hilarescit. Ergo ista dicens Isaac, prophetat simul, & optat illud, quod nunc factum est, & sic vsque in finem seculi, videlicet, quod seminis Abrahæ per fidem tanquam vnus est ager, latitudo totius mundi gemino fœcundatus munere Spiritus sancti: altero, quod est in remissione peccatorum, quo vero cæli rore inponetur facies hominis: altero, quod est diuersarum distributio gratiarum, eiusdem

*Rupertus.
Ephes. 1.
Col. 1.*

Ioan. 12.

Psal. 103

eiusdem Spiritus Sancti, quo ditescimus in omnibus, ut in nulla gratia nihil nobis desit, sicut ait Apostolus. His dictis quasi de toto corpore, deinceps ad caput verba conuertit, subiungens: *Et seruiant tibi populi, & adorant te tribus, &c.* Quis enim est ille, cui seruiunt populi, & quem adorant tribus, nisi caput seminis Abrahamæ Christus Dominus, non tantum homo, sed Deus & homo, vnus Iesus Christus; Coram illo incutuantur omnes filij matris eius, id est, omnes ciues supernæ Hierusalem, quæ est mater omnium nostrum. Et iurè incuruantur: Nam licet ipsi etiam sunt fratres, & filij Dei, verum per adoptionem tantum, ipse verò secundum naturam; & quæ homo frater est, quæ Deus, fratrum adorantium, & seruientium est Dominus. Nec in Christum non bellè quadrat: *Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus impleatur.* Maledicit Christo, qui Christum blasphematur, eius vel doctrinam, vel facta obtrectans, & calumnians, sicut venenata lingua Scribarum, & Phariseorum dicentium: *Demonium habes: in Beelzebub eijcit demonia.* E contrario benedicit Christo, qui confitetur & laudat Christum, corde, & lingua dicens: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Dicit autem Apostolus, quod nemo loquens in Spiritu Dei dicit anathema Iesu: Et quod nemo dicit, Dominus Iesu, nisi in Spiritu Sancto. Igitur qui Christo maledicit, Spiritu sancto caret, quod est verè maledictum esse; & qui benedicit illi, in Spiritu sancto loquitur, quod est verè benedictum esse. Spiritus quippe Sanctus vera est, & sola benedictio Dei: ideo rectè dictum est: *Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus impleatur.* Hactenus ex Ruperto.

1. ad Cor. 1.

Ad Gal. 4.

Ioan 8. & 10

Matth. 11.

Infr. 21. & 23.

1. Cor. 12.

Expauit Isaac stupore vehementi: & ultra quàm credi potest admirans ait: Quis igitur ille est, qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus prius quàm tu venires; benedixitque ei, & erit benedictus.

V E R S. 33.

SE C U N D U M Græcam versionem huius loci censet Beatus Augustinus, tunc Isaac passum esse ecstasim, & mentē diuinitus illustrata, cognouisse Dei voluntate illa esse acta, & ab eo prælatum esse Iacob Esau, designatumque primogenitū, atque hæredem suarum promissionum. Verba S. Augustini in tractando quæstionem octogesimam in Genesim, hæc sunt: quod habent Latini codice *Expauit Isaac pauore magno valde*, Græci habent ἐξίστην ἢ ἰσθάνειν ἢ ἰσθάνειν. Vbi rãta commutatio intelligitur, ut quædam mentis alienatio sequeretur, ipsa enim propriè dicitur Ecstasis. Et quia solet Ecstasis in magnarum rerum reuelationibus fieri, in hac intelligendum est factam esse spiritalem admonitionem vt confirmaret benedictionē suam filio minori, cui potius irascendum fuerat, quod fessisset Patrem. Sic ibi Augustinus. Idem lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 37. Ecce, inquit, benedictionem promissam repetenti maiori filio, expauescit Isaac, & alium pro-

Ecstasis: Isaac

Augustin.

alio se benedixisse cognoscit. Miratur, & quisnam ille sit, percunctatur, nec tamen se deceptum esse conqueritur: immò confestim reuelato sibi intus in corde magno sacramento, deuitat indignationem, & confirmans benedictionem: *Benedixit eum, & fit benedictus.* Quis non hinc potius maledictionem expectaret irati, si hæc non superna inspiratione, sed terreno more gererentur? O res gestas in terra, sed cœlitus! per homines, sed diuinitus! Sic Augustinus. Memoratu quoque dignus est Commentarius huius loci, qui est apud Caietanum, ita super hoc loco scribentem. Pro illo: *Expauit Isaac stupore vehementi*, iuxta Hebræum est, *Tremis Isaac tremitu magno valde*, non erat sanè ratio timendi, aut tremendi, sed admirandi potius, & irascendi secundum causas naturales, & humanas. Quocirca pavor iste, ac tremor tam magnus ac repentinus, fuit diuinitus. Et quoniam quæ exterius fiunt à Deo, signa sunt interiorum, sicut tremor est motus compositus ex moribus diuersis, tum elementi grauis, tum ipsius animæ: ita animus Isaac mixtus erat ex affectu proprio erga Esau, aduersus Iacob, & ex motione diuina in fauorem Iacob, quæ tandè prævaluit. Diuina namque reuelatio, non qualiscunque, sed cum eiusmodi pugna in animo Isaac describitur, inchoando ab ipsa contrarietate motuum in corpore, & in animo Isaac. Et hæc est tertia reuelatio diuina facta Isaac. Sic Caietanus. Quoniam autem supradiximus ex sententia Augustini, Isaac fuisse abstractum à sensibus, & in Ecstasi cognouisse mysterium quod antea ignorauerat, hinc lectorem obiter monemus, Philonem egregiam disputationem scripsisse de quadruplici Ecstasis modo, ac ratione in diuinis litteris celebrata: Eius verba hic non adscripsimus, quòd ea postuimus in 3. Tomo nostrorum Comment. in Genesim super caput 15, numero marginali 66. Pro illo verbo *Expauit*, Hebræicè est (*harad*) quod Oleaster propriè significare putat commoueri, sollicitum, & anxium, & conturbatum esse: quare hinc verti potuisse: *Commotus est Isaac commotione vehementi.* Sed reuera significat etiam pauere, ac vehementer admirari. Vehementer itaque obstupuit Isaac, subito cognoscens voluntatem, sententiam Dei super Iacob, qui contradicere, nec debuit, nec voluit. Simulque animaduertit, honorem primogenituræ, multis rebus fuisse præsignatum: ac præmonstratum, minori filio fuisse deferendum. Hoc enim præsignauit colluctatio Iacob, & Esau intra vterum maternum: hoc retentio plantæ Esau egredientis ex utero: hoc venditio primogenituræ, iureiurando firmata, hoc demum, supremæ ac solemnæ, ante mortem primogenitus dari solitæ benedictionis per Iacob occupatio.

Caietanus.

Philo de qua
druplici Ecst.

Oleaster.

Gen. 24.

Ibidem.

VERS. 34

Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.

Caietanus.

CAIETANVS ex his verbis argumētatur, peccasse venialiter Iacob. cum dixit mendacium illud officiosum: *Ego sum Esau*: illud enim, vocat nunc Isaac, aduentum Iacob ad se fraudulentum. Verum non ita res habet: nos enim, supra in Disputa

Disputatione huius capituli prima exposuimus varia simulationū, & fraudum genera, & ostēdimus esse aliquos sine vitio, quōd reculimus, quōd Iacob egit cū patre suo. Thomas Anglicus interpretatur. Iacob aduulter fraudulenter patrem suum, non quantum ad rei veritatem, sed quantum ad exteriorem modum exequendi eam, simulando nomen Esau, & pilositate eius. Vel fraudulenter, inquit, dictum est pro cautē, solerter, callidē, ac prudenter. Thostatus ideo ait Iacob dici fraudulenter egisse cū Isaac quia ita se gessit tum verbis, tum factis: vt pater deciperetur, nō agnoscēs ipsum esse Iacob, sed putans esse Esau, idque sine peccato fieri potuit, vt supra ostensum est.

Thomas Anglicus.

Thostatus.

Liranus. Altercatio inter Liranum & Paulum Burgensem.

Hoc loco altercatur Paulus Burgensis cū Lyrano super voce Hebræa, quam Latinus interpres in hoc loco vertit fraudulenter. Sic autem scribit Liranus: Hebræi pro (fraudulenter) interpretantur, prouidenter, quia dictio Hebræica, quæ est ibi, est æquiuoca: aliquando enim accipitur pro dolo, & aliquando pro prudētia, seu bona cautela; & sic debet hęc accipi. Im enim cognouerat Isaac diuina voluntate, & ordinatione Iacob recepisse benedictionē, & ideo eius factū nō poterat imputari fraudi, si propriē, atque in malam partē ea vox accipiat. Sic Liranus. At Burgensis ei contradicens, negat vocem Hebræam esse æquiuocam ad fraudem, & cautelam, sed propriē significare dolum, & fraudem prout in malum accipitur. Non tamen inficiatur ea voce per abulum significari cautelam, & solertiam, sicut apud sanctum Paulum 2. Corinth. 12. *Cum essem astutus, dolo vos cepi*: Et sic ait sumi hoc loco. Vel fortasse, inquit, volens Isaac exulare se apud Esau, vocauit Iacob fraudulentum secundum propriam eius vocis significationem. Sed hoc extremum Burgensis dictum bene confutatur vltimis Lyrani verbis proximē positis.

Burgensis.

Mhi placet Lippomani sententia, quam propriis eius verbis hęc adscribam: Dictio, inquit (rama) inter cœtera significat interdum decipere vnde (mirra) descendit, dolum & fraudem significans. Rectē igitur Latine redditum est, fraudulēter, & à septuaginta, cum dolo. Sed distinguere oportet triplicem fraudem, vnam eruditionis, qua Ioseph scyphum suū pani iussit in sacco Benjamin: alteram inspirationis diuinæ, qua filij Israel mutuari sunt ab Ægyptiis vasa aurea, ac tali Iacob vsus est cum patre suo Isaac: tertiam noxiæ deceptionis, qua Propheta Bethel decepit virum Dei de Iuda, vt secum comederet, & hæc vitiosa est, non autem priores due. Simulatio item quadruplex est: vna prouidentia, & cautela, qua vsus Iosue simulauit fugam: altera doctrinæ, sic Christus coram duobus discipulis finxit se longius ire: tertia significationis, de qua est hic sermo: quarta duplicitaris, & calliditatis, secundum quam sape Angelus Satiæ transfiguratur se in Angelū lucis, & hæc censetur culpabilis & damnabilis. Hęc Lippomanus.

Lippomanus in catena.

Genes 44.

Exod. 12.

3. Reg. 13.

Iosue 8.

Luc. 24.

2. ad Cor. 11.

Septuaginta Interpretes pro illo (fraudulenter) habent *ἡ δόλος*, id est, cum dolo. Videtur autem vox doli plerumque dici cū vitio in Scriptura vt est illud: *Non est in spiritu eius dolus*, & illud: *Rationabile, & sine dolo* hoc concipiunt. Et item illud: *Verē Israelita in quo dolus non est*. Id ipsum patet

An vox doli sape in vitio penatur. Psalm. 37. 1. Per. 2.

Ioan. 1.
B. Aug.

pater ex descriptione doli, quam B. Augustinus in tractatu 7. in Ioannem tradit his verbis: Dolus est. cum aliud agitur, & aliud fingitur. Dolus fraus est, & simulatio est. Cum aliquis aliud regit in corde, & aliud loquitur, dolus est, & tanquam duo corda habet, vnum quasi sinum cordis habet, vbi videt veritatem, & alterum sinum, vbi concipit mendacium. Et vt noveritis hunc esse dolum dicuntur in Psalmis: *Labia dolosa. Quid est Labia dolosa* sequitur *In corde, & corde locuti sunt mala. Quid est, in corde, & corde, nisi duplici corde?* Sic Augustinus. Ergo secundum Augustinianam doli & fraudis descriptionem, vocabulum doli & fraudis in vitio ponendum est. Atenim licet nunc ferè dolum in malam partem accipiatur pro fraude, seu machinatione ad fallendum quempiam, veteres tamen etiam in bonam partem accipiebant pro solertia, & calliditate, præsertim aduersus hostes, aut latrones. Quocirca cum sumere in malum volebant dolum, non præcisè dicebant dolum, sed cum adiunctione, malum dolum, quia esset bonus etiam dolum. Tale illud Comicum:

Terrentius in
Eunuch.

Iam tum suspicio dolo malo hac fieri omnia.

In libro quarto Digestorum Titulo tertio de dolo malo, tale memoratur edictum Prætoris: Quæ dolo malo facta esse dicentur, si de his rebus alia actio non erit, & iusta causa esse videbitur, iudicium dabo. Super quibus verbis Vlpianus sic ait, Non fuit contentus Prætor dolum dicere, sed adiecit malum: quoniam Veteres etiam bonum dolum dicebant, & pro solertia hoc nomen accipiebant, maxime si aduersus hostem, latronemve quis machinaretur, Idem ipsum à Gellio reperimus obseruatum, & proditum lib. 12. cap. 6. Scribit enim, huiusmodi vocabula, tempestas, valetudo, facinus, dolum gratia industria, periculum, venenum, contagium, quinetiam honos, fuisse apud Veteres ancipiti significatione, & utroque versus in bonum, æquè, ac in malum dici solita. Ex his apparet, quòd Sep. tyagiuta Interpretes dixerunt, Iacob venisse ad Isaac cum dolo, & per dolum paternam benedictionem præripuisse; fratri interpretandum esse de bono dolo. Conueniens porò fuit, vt Isaac diceret ista de Iacob, quod declararet ipsi Esau, se nec volentem, nec scientem benedixisse Iacob, sed per errorem, ex simulatione Iacob natum; vt sic agnosceret Esau, non fuisse patris animum erga se mutatum, nec Isaac villo simulationis artificio usum, voluisse benedicere potius Iacob, quam sibi.

Vitâ benedi-
ctio quam
Isaac dedit
Iacob, per er-
rorē persona,
putans esse
Esau, censeri
deberet vali-
da.

Verum existit hoc loco non leuis nec silètio inuoluenda quaestio, An benedictio, quam Isaac dedit Iacob, priusquam Dei voluntatem & sententiam scivit, rata & valida fuerit. Nam cum ea fuerit contra intentionem & voluntatem Isaac, volentis eam dare Esau, & per errorem personæ, tribuentis eam Iacob; non videtur fuisse valida: talis enim error personæ, solet humanos contractus, maxime verò Matrimonij, irritos & inualidos facere. Respondendum est, posito, Iacob fuisse Dei voluntate ac decreto verum primogenitum Isaac, licet id tunc latuerit Isaac fuisse planè validam benedictionem hanc ei à patre datam; quin etiam fuisse secundum intentionem ipsius Isaac. Etenim primaria intentione

volut

voluit Isaac benedicere primogenito suo, quia ei debebatur benedictio: secundaria autem voluit benedicere Esau, quod eum putaret verum esse primogenitum suum. Ergo Isaac principaliter intendit, & voluit benedicere primogenito suo sibi tunc adstanti praesentique: & illi collata benedictio, erat secundum intentionem & voluntatem eius, & idcirco erat valida. Sed is qui tunc erat praesens ipsi Isaac: & qui erat primogenitus eius, fuit Iacob: ergo data ei benedictio, fuit secundum primariam intentionem Iacob, ob idque rata & valida censi debuit. Quare cum Isaac recessit diuinitus, primogenitum suum esse Iacob, declarauit benedictionem eius esse validam, dicens, *Benedixi ei, & erit benedictus.*

SEPTIMA DISPVTATIO.

Cur tantopere Isaac recusauerit benedicere Esau: & hictantopere benedictionem illius expetierit.

Super illis verbis,

Dominum tuum illum constitui, & omnes fratres eius seruituti illius subiugauit: frumento, & vino stabiliui eum; & tibi post haec fili mi, vltra quid faciam? Cui Esau: Num vnā, inquit, tantum benedictionem habes, pater; mihi quoque obsecro, vt benedicas. VERS. 37.

Pvs diuinæ praedestinationis, & gubernationis, sine spiritualis, sine temporalis, soli Deo competentis; vt est, hominum alios destinare seruitio aliorum, alijs dominatum & imperium tribuere, & copiam bonorum temporalium largiri; Isaac sibi assumit, tanquam vicem Dei gerens, vel potius Dei nomine ista denuntians. Illud autem: *Num vnā tantum benedictionē habes, pater?* dupliciter intelligi potest; vel, Num tibi ius & potestas non est, istam benedictionem dare pluribus? quasi dicat, Quid prohibet, quam dedisti benedictionem Iacob, etiam mihi dare? Et cum hoc intellectu congruit quod adiecit Esau: *Mihi quoque obsecro, vt benedicas.* Vel potest etiam hoc modo intelligi: Numquid vnū tantum habes genus benedictionis? Esto, dederis istam benedictionem Iacob; an mihi aliam quampiam dare non potes? Et pro hac interpretatione facit quod supra dixerat Esau: *Numquid non reseruasti & mihi benedictionem?* Et quod ei respondit Isaac: *Dominum tuum illum constitui, & omnes fratres eius seruiui illius subiugauit: frumento, & vino stabiliui eum: & tibi post haec, fili mi, vltra quid faciam?* Tradit Philo non tam cordi fuisse Esau paternam benedictionem ob spirituales eius virtutes: quam ne frater eius Iacob sibi praeretur, & opulentiore, atque honoratior esset: inuidus enim erat, & ideo praerupta exclamauit: *Benedio etiam mihi pater.*

*Cur Isaac nō
poterat bene-
dicere duobus
filijs suis, Ia-
cob & Esau:
cū Iacob be-
nedixerit 12.
filijs suis.*

Verū offerunt se hoc loco tres quæstiones, cursim exsoluendæ. Prima quæstio: Cur Isaac post benedictionem quam dederat Iacob, non poterat item benedicere Esau, vt non sine causa dixerit ei Esau, *Nunquid non reseruaſti etiam mihi benedictionem?* Et rursus, *Num vnā tantum benedictionem habes pater?* Illud quoque auget difficultatem: Iacob enim benedixit duobus filijs Ioseph, Ephraim dico & Manasse, vt legitur Genes. 48. Immo duodecim filijs suis Iacob distincte ac sigillatim benedixit, propriam cuique eorum benedictionem impertiens: sic enim scriptum est Genes. 49. *Hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis benedictionibus propriis.* Sed huic quæstioni sic respondendum est: Solemnis illa benedictio patrum dabatur ijs tantum filijs qui futuri erant hæredes & participes earum promissionum quæ datæ fuerant Abraham & semini eius, & qui futuri erant de populo Dei, Quapropter Abraham è domo sua eiecit Ismaëlem, dicente Sara: *Non erit hæres filius ancilla cum filio libera:* restantæque Deo, *In Isaac vocabitur tibi semen,* Genes. 21. & ante mortem suam segregauit omnes filios suos ab Isaac, vnum ipsum declarans hæredem suum. Similiter Isaac, vbi diuinitus illustrata mente resciauit, solum Iacob hæredem fore diuinarum promissionum, & dignitatem Primogenituræ ab Esau translata in Iacob: ipsum porro Esau ac posteros eius segregatum iri à populo Dei; benedictionem à se prius (licet inscienter) datam Iacob, comprobauit: nec vllis Esau precibus & lacrymis adduci potuit, vt talem benedictionem conferret in ipsum. At verò filij omnes Iacob, & filij Ioseph, Ephraim & Manasse, eorumque posteri, patres futuri erant populi Dei: ex illis enim exortæ sunt duodecim tribus, ex quibus vniuersus populus Hebræus constabat: & idcirco omnes illi futuri erant participes diuinarum promissionum pertinentium ad semen Abraham: vt mirum videri non debeat, communicatam esse cum illis omnibus benedictionem Iacob, idem que dicendum est de filijs Ioseph. Quamquam in benedictionibus filiorum Iacob, animaduertere est notabilem differentiā benedictionis Iude, atque aliorum filiorum: illa enim talis fuit, qualis dari solebat primogenitis, quantum ad principatum & imperium, honorémque ac dignitatem: super omnia verò, quia de stirpe eius generandus, prædicatur Messias.

*An Abraham
benedixit
filio suo Isaac.*

Altera quæstio: Cur Isaac talem benedictionem non expetiit à patre suo Abraham, & ab eo accepit: cum videamus tam studiosè fuisse eam expetitam, & tam sollicitè atque anxie quæsitam à Iacob & Esau? Respondeo, non quia in sacris litteris non est proditum, Abraham talem benedictionem dedisse filio suo Isaac, propterea factum esse id negari debet: multa enim illorum patrum facta, dictaque, litterarum monumentis confirmata non sunt. Verū concedamus, talem benedictionem, Abraham non dedisse filio suo Isaac, rationem eius rei satis idoneam & probabilem hanc possumus reddere: Deus non semel, tum ante conceptum Isaac, tum post eius generationem declarauerat, filiorum omnium Abraham solum Isaac hæredem futurum suarum promissionum: solamque progeniem Isaac, censendam esse semen Abraham, ad quod promissiones diuinæ pertinerent: ad hoc igitur declarandum superuacanea erat illa benedictio

pater

paterna. Quid quòd eiusmodi benedictionis cumulatifsimè vicem expleuit tam eiectio Ismaëlis ex domo Abrahamæ, quàm separatio aliorum omnium filiorum Abrahamæ à contubernio & societate Isaac? vt narratur Genes. 21. & 25.

Tertia quæstio: Cur talis benedictio paterna tantoperè expectetur à filiis, & tam anxie procuraretur: & an cuiuslibet patris similiter efficax esset benedictio? Quoniam multis exemplis, lógóque vsu obseruatum fuerat, benedictionem pariter atque maledictionem patris plurimum valere in vtramque partem: & quia per talem benedictionem declarabatur, & quodammodo const tuebatur, in qua persona, & in cuius semine diuinas promissiones, quæ datæ fuerât Abrahamæ, compleri deberent; ob hanc profectò causam, meritò talis benedictio maiorem in modum filiis cordi, & cure erat. Talis porrò benedictio non in quolibet patre certam habebat efficaciam: sed in magnis illis Patriarchis, & Prophetis viris, vt in Noë, Genes. capite nono in Isaac, Genes. capite vigesimo septimo, in Iacob Genes. capite quadragesimo octauo, & 49. in Moysè Deuteronomij cap. vltimo. Adiciam hoc loco ad explicationem primæ quæstionis, Rupertus auctoritatem & sententiam. Is septimo libro Commentariorum in Genesim, capite octauo ad hunc modum scribit: Hic iam prætereundum non est, cur vnam tantum benedictionem habuerit Isaac: si enim Esau eiulando dixit: *Num vnam tantum benedictionem habes pater? mihi quoque obsecro benedicas.* Quærendum igitur, cur vnam tantum benedictionem habuerit. Ac primò dicimus, non multa esse semina, sed vnum esse semen, quod est Christus: in quo secundum promissionem datâ Abrahamæ, benedicendæ erant omnes gentes. Quam verò, præter illud semen benedictum, habere poterat Isaac benedictionem? Erant autem duo fratres, & ex illis duo populi contra alterutrum diuidendi; iuxta veritatem dicentis: *Dne gentes sunt in utero tuo, & duo populi de utero tuo diuidemur.* Quomodo igitur illis diuisis communicari poterat vnum semen, quod est Christus? Ille quippe vnus est, & non in diuisione, sed in vnitare est. Oportebat igitur alterum alteri præferri: & prælatus est, quem Deus commendauit, non quem caro & sanguis commendare voluit, secundum naturale eius primogeniti.

Cui
ret.
pat.
an
pat.
tio
vir

Rupertus.

Ad Gal. 3.

Gen. 25.

Cumque eiulatu magno fleret, motus Isaac, dixit ad eum: **VER. 39.**
In pinguedine terræ, & in ore cæli desuper
erit benedictio tua.

EIULATVS, est planctus ex ingenti tristitia, & dolore proueniens: & propter magnitudinem, acerbitatè que doloris, in altam vocem, sonumve foràs erumpens. Verùm de eiulatu nihil habent Hebræa, sed hoc tantum: *Cumque leuans vocem fleret.* Sed videtur tantus eiulatus fuisse admodum indecens & turpis Esau, tum propter dignitatem eius, tum etiam propter aetatem. Erat enim tunc Esau vir magnæ auctoritatis, vt pote secundum suum.

Varr. de ling.
Latin.

patrem Isaac, omnium maximè honoratus. Erat item graui iam ætate, non minor vtique septuagesimo septimo anno. Sed enim priuatio, & amissio tanti boni, quanti aestimabatur eo tempore, & paterna benedictio, & dignitas primogenituræ, mirum videri nõ debet, si ea vberes ex oculis Esau lacrymas excutere, & ex imo pectore profunda trahere suspiria, & crebra lamenta, atque eiulatus extendere potuit. Sequitur, *Motus Isaac.* Hoc nec est in Hebræo, nec in alijs translationibus: Verùm quò expressius redderetur sententia, additum est à nostrò interprete. Sed quatenus Isaac precibus & lacrymis Esau motus est? Non sanè vt benedictionem datam Iacob antiquaret, rescinderet: neque vt eam communicaret etiam cum Esau; id enim fieri non poterat. Siquidem illa propria erat primogeniti, qui vnus tantum erat: & per illam benedictionem Iacob constitutus erat dominus Esau: si autem eandem tribuisset Esau, factus esset dominus fratris sui Iacob: fuisset igitur idem, & seruus, & dominus fratris sui Iacob. Hactenus itaque motus est Isaac lacrymis Esau, vt paruam & exillem quandam benedictionem ei largiretur.

In pinguedine terra, & rora cæli desuper erit benedictio tua. Pro illo benedictio tua, Hebræicè est *habitatio tua.* Istorum autem verborum hic est sensus: Possidebis terram bonam, & fertilem earum rerum quæ ad degendam commodè vitam conducunt, simulque bonitate terræ, ac cæli benignitate frueris. Nec tamen hîc adiecit id quod supra posuerat in benedictione Iacob, *Abundantiam frumenti & vini.* Licèt enim bona fuerit regio Idumæorum, qui posterii fuerunt Esau; non tamen nec amœnitate, nec vbertate cum terra Hebræorum comparanda fuit, quippe quæ ob eam causam Terra lacte ac melle fluens appellata sit. Considerare est in hoc loco, terrenorum bonorum copiam communiter bonis & malis dari à Deo: ipse enim oriri facit solem suum super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Nemo igitur de istiusmodi bonis, quorum improbi abundantiores esse solent, quàm probi, nimium lætetur, aut gloriatur. Ergo quæ ad commoda bonorum temporalium pertinebant, non sunt denegata Esau: quæ autem ad honorem & dignitatem, quæ ad dominationem & Sacerdotium, & ad progeniem ipsius Messia, ea cum Esau nullo modo communicata sunt.

Matth. 5.

OCTAVA DISPVTATIO.

De dissonantia quæ videtur esse inter hunc locum Genesis, & sententiam quandam B. Pauli, super benedictione Esau.

NARRAT hoc loco Moses, lacrymis Esau permotu Isaac, benedixisse illi: At contraria videtur esse Beati Pauli sententia in capite xij. Epistolæ, quæ est ad Hebræos, affirmantis, Esau, tamen lacrymis petentem benedictionem, non tamen eam

eam impetrasse. Verba Pauli sunt hæc: *Ne quis sit fornicator, siue profanus* *et Esau, qui propter unam escam vendidit primitiua sua: scitote enim quoniam* *& postea cupiens hereditare benedictionem; reprobatus est: non enim inuenit* *pœnitentiæ locum, quanquam cum lacrymis inquisisset eam.* Hæc Paulus. In cuius verbis duplex est difficultas: vna, quòd Paulus negat Esau obtinuisse benedictionem à Patre: quam tamen accepisse eum, apertè tradit Moyse hoc loco. Altera est difficultas, quòd Paulus ait, eum etiam cum lacrymis non inuenisse pœnitentiæ locum; At Isaac lacrymis eius permotus, licèt aliquandiu recusasset ei benedicere, denique tamen benedixit. Quòd si Paulus loquitur de pœnitentia suorum peccatorum, videtur eius sententia Nouatiani hæresim adiuuare; quasi peccatum quodpiam sit in hac vita, vt sic loquar, impœnitibile atque irremissibile; contra id quod disertis verbis pronuntiauit Dominus per Ezechielem, capite 18. & 33.

Locus Pauli
ad Heb. 12. in
sè tractatus.

92 Beatus Thomas explanans locum illum Pauli, non tangit priorem difficultatem: sic enim ait: Narrat historia libri Genesis cap. 27. postquam Isaac benedixerat Iacob, venisse Esau, & petiisse benedictionem, quam tamen non obtinuit; licèt pater per ignorantiam ac errorem benedixisset Iacob. Namque in illo stupore quem habuit, factus in ecstasi, ductus est à Spiritu sancto, vt non retractaret quod iam fecerat: vnde dixit: *Benedixi ei, & erit benedictus.* Et sic Esau consilio Spiritus sancti reprobatus fuit. Quod attinet posteriorem difficultatem, S. Thomas dictum Pauli interpretatur de pœnitentia siue de venia & remissione suorum peccatorum: quam idcirco Esau non inuenit, quia eius pœnitentia non synccera, sed fucata fuit: neque ex dolore culpæ, sed ex inuidia fratris, & accepti à se damni æstimatione profecta. Sic autem Scribit Sanctus Thomas: Quomodo Paulus dicit, Esau non inuenisse pœnitentiæ locum, tamen si cum lacrymis eam requisisset: cum dicatur Ezech. 18. *Quicumque hora ingemuerit peccator,* &c. Dicendum est: *Quandiu præsens vita agitur, posse agi semper veram pœnitentiam.* Interdum tamen aliquis pœnitet nõ propter amorem iustitiæ, sed propter timorem pœnæ vel damni temporalis, & sic pœnituit Esau, non quia vendiderat primogenita, sed quia perdidit: vnde non dolebat de peccato venditionis, sed de damno perditionis. Quocirca pœnitentia eius non fuit accepta, quia non erat vera. Isto enim modo etiam damnati pœnitent in inferno, vt dicitur Sapientia quinto, non quia peccauerunt, sed quia exclusi sunt. Hactenus ex Beato Thoma.

S. Thomas.

93 Theodoretus in explanando locum illum Pauli, tacita priori difficultate, posteriori respondet similiter ac S. Thomas: Cuius responsum non est aliud, nisi Commentarius ipse Chrysostomi, succinctè tamen ac restrictè commemoratus. Declarans enim illud Pauli: *Non inuenit pœnitentiæ locum, cum lacrymis quesisset eam.* Nouatiani, ait Theodoretus, sua esse arma existimant, hæc Pauli verba: verum illi suis ipsorum telis confodiuntor: Esau namque non fleuit agens pœnitentiam, sed fratris felicitati inuidens: quod etiam accidit Cain. *Concidit enim,* inquit Scriptura,

Theodoretus.

Hebr. 12.

Genes. 4.

facies eius: Sed non ideo quia malè obtulerat, sed quia fratrem viderat diuina honoratum sententia. Atque id etiam diuinus Paulus significauit, dicens: *Non inuenit pœnitentiæ locum*, pro eo quod est, Non inuenit viam veræ pœnitentiæ; lugens nempe ob ea quæ improbè egerat. Verùm ille non fleuit peccatum, sed prosperum Iacob successum: idque testatur illa eius verba: *Venient dies luctus patris mei, vt occidam fratrem meum Iacob*. Hæc Theodoretus.

Caietanus.

Caietanus primam quæstionem soluens, duas facit benedictiones Isaac; vnam magnam & principalem; & hæc Esau non potuit ab Isaac consequi: alteram, parua & tenuem, quam Esau impetrauit à patre suo Isaac. Paulum autem dicit non de benedictione parua loqui, sed de illa magna & principali. Et idem tradit Thostatus super hunc locum Genesis. Alteram quæstionem enodans Caietanus, ait, Paulum in eo loco non agere de pœnitentia Esau respectu suorum peccatorum simpliciter: sed respectu solùm amissæ Benedictionis, & iuris atque honoris primogenituræ. Verba Caietani sic se habent: Quod dicitur Esau non inuenisse locum pœnitentiæ, ad literam verum est, intelligendo eum non inuenisse pœnitentiam ab homine Isaac patre suo: ab ipso enim cum lacrymis non impetrauit benedictionem primogeniti: quamuis impetraverit benedictionem minorem. Simile quid accidit pœnitentibus post perditam virginitatem, aut aliquod simile donum, nunquam enim inueniunt locum pœnitentiæ apud Deum, quoad priorem dignitatem, sicut nec Esau quoad primogenituram. Et hæc dicuntur, vt caueat quisque ne cadat: quoniam incerta est futura pœnitentiæ, & multo incertior fructus eius. Sic Caietanus.

Thostatus.

Mihi opinio Caietani maiori ex parte probatur: sed ea paulò explicatius declaranda, firmitusque comprobanda, est. Per partes igitur sententiæ & verba Pauli perpendamus. *Postea cupiens hereditare benedictionem*: Nonne vides Paulum apertè loqui, non de qualibet benedictione; sed de hereditaria, id est, de illa principali & solemnî, quæ coniuncta erat cum hereditario iure paternarum facultatum, & cum dignitate primogenituræ? Huiusmodi autem benedictionem Isaac dedit Iacob, nec talem dare voluit Esau; quanquam flagrantissimè eam occupiuit, & instantissimè petiit. *Reprobatus est*. Non loquitur Paulus de reprobatione Esau respectu vitæ æternæ, sed respectu benedictionis quam petebat: & est sensus, in si a postulatione reprobatus & reiectus est. *Non inuenit pœnitentiæ locum*. Vox illa *pœnitentiæ* non refertur hîc ad Esau, nec ad veniam & remissionem peccatorum eius: sed referri debet ad Isaac; & est sensus: Neque precibus, neque lacrymis suis potuit Esau adducere patrem suum Isaac ad pœnitentiam eius quod fecerat: vt scilicet pœnitens benedictionis datæ Iacob, etiamsi per ignorantiam & errorem data fuerat, eam rescinderet ac mutaret, & conferret in Esau. Hoc enim loco, vox *pœnitentiæ*, significat mutationem facti vel dispositionis, cum id quod vel factum, vel designatum est, mutatur. Sic Paulus ad Romanos cap. n. dixit, dona Dei esse sine pœnitentiâ, vel, vt ad verbum sonant Græca, impœnitibilia, & super.

Quid deponeret vox pœnitentiæ.

super quibus Deus non mutat sententiam suam. Et apud Hieremiam cap. 26. ait Dominus Hieremias: *Noli subtrahere ab illis verbum, si forte audiat, & conuertantur à via sua mala, & pœniteat, me mali, quod cogito facere eis, id est, mutem & prohibeam, & auertam mala, quæ minatus sunt illis.*

Locus Hieremias cap. 26.

Eandem significationem habet illud Genes. 6. Pœnituit eum, quod fecisset hominem, id est, voluit interimere, ac delere hominem à se conditum. Super quibus verbis disputans Theodoretus *Questione 50.* in Genesim: *Quomodo, inquit, pœnitentia cadit in Deum, qui sua præscientia regit vniuersa? Sed pœnitentia Dei nihil est aliud nisi mutatio dispensationis eius, Pœnitet me, inquit ipse, 1. Reg. cap. 15. quod constituimus Saul regem. Pro eo, quod est, statui illum deponere, & alterum Regem creare. Et: Pœnitet me fecisse hominem, hoc est, decreui perdere hominum genus. Hæc Theodoretus. Nam quem verè, & propriè pœnitet eius quod egit, is profectò si posset, mutaret quod egit, & in seipsum rediret. Sed quia id non potest, mutat animum, mutat consilium, & propositum. Quod enim prius ardentè amauerat, postea odit, & detestatur. Mutat amorem in odium, & delectationem in dolorem. Mutat item consilium & propositum: nam quod prius deliberauerat facere, id postea firmissimè statuit apud se, nunquam in posterum facere. Liqueat igitur, in vocabulo pœnitentie notionem esse ac significationem mutationis. Ego, non inuenit Elau locum pœnitentiæ apud Isaac; id est, nulla ratione potuit efficere, vt Isaac mutaret quod egerat circa benedictionem Iacob. Quare super ista re fuit Isaac impœnitens, id est, inflexibilis, atque immutabilis.*

Theodoretus.

Viues in gladio, & fratri tuo seruics.

VERS. 40.

LVD viues in gladio denotat non solum personam Elau, sed multo magis posteros eius, gentem dico Idumæorum perpetuò accinctos fore gladijs, & arma versantes, & bellicosos; sanguinarios, bellicis turbis, ac tumultibus, rapinisque, ac credibus gaudentes. Tales porro fuisse Idumæos, satis ad cognoscendum fuit vel vnus Iosephi testimonium. Is enim lib. 4. de bello Iudaico narrat in tempore obsidionis Hierosolymitanæ Zelotas in auxilium suum accersisse Idumæos; gentem, inquit Iosephus turbulentam, & mutationibus rerum studentem, atque gaudentem: & quæ vel paruis supplicantium adulationibus, & blandimentis arma moueret, & in aciem tanquam ad festum pergeret. Et paulò post: Idumæi, ait, nulli parcebant, cum sint naturâ suâ crudelissimi ad occidendum: atque indifferenter tam supplicantes sibi, quam repugnantes: etiam communem sanguinem, & communis templi reuerentiam commemorantes; gladijs transtuerbant, ædes diripiebant, obuios quoslibet occidebant; contemptrique plebe, Sacerdotes vestigabant, captosque statim occidebant. In tantum præterea impietatis processerunt, vt occisos abiicerent insepultos, cum tamen tâta semper Iudæis sepulture cura fuerit, vt etiam

Idumæorū in gentia, & mores.

Iosephus.

Deuter. 21.

cruce

cruce damnatos, ante solis occasum tollendi, & sepeliendi præceptum diuinum habuerint. Sic Iosephus. Ex quo liquet, posteros Esau fuisse armigeros, & feroces, & sanguinarios, vt bene in illos, sub persona Esau patris eius gentis, prædictum sit ab Isaac, *Vives in gladio.*

Et fratri tuo seruius. Seruire alijs, naturaliter durum, asperum, & odiosum est. Verum seruitus Esau dupliciter mitigatur ab Isaac, tum quod non erat seruitus Esau alienigenis, aut barbaris, aut inimicis: sed fratri, & consanguineis suis: tum quod futura non erat ea seruitus perpetua, sed aliquando excutienda, eratque posteris Esau, non libertas modò, sed etiam regnum comparandum. Nec istud vaticinium Isaac completum est in duobus illis fratribus Iacob & Esau, sed in eorum posteris. Regnante enim Dauide, Idumæi subiecti sunt Imperio Hebræorum. Sic enim scriptum est libro 2. Regum cap. 8. *Posuit in Idumæa custodes, stantesque præsidium: & facta est vniuersa Idumæa seruius David.* Hoc itaque vaticinium Isaac de subiectione Idumæorum sub imperium Hebræorum completum est, 70. annis, & eo amplius, postquam ab eo enunciatum fuerat. Ac licet pro magno malo duceret Esau, posteros suos seruituros esse posteris Iacob, fuisset tamen ipsis, si eo, vti vt par erat, voluissent, bonum & utile. Improbos namque & insipientes, prudentum ac bonorum imperio teneri & regi, magno illis bono est. Audiatur lector elegantem super ea re Philonis sententiam. Disputans enim omnes probos esse liberos, improbos autem seruos, cum ad id quendam memorasset Zenonis sententiam, subiugit: *Ista Zenonis sententia, tanquam è fonte hausta videtur ex Idæorum legibus.* In his quippe narratur de duobus fratribus, altero frugi, altero luxu perditò: quod communis amborum pater miseratus eum qui à virtute descuerat, precatus ei est, vt fratri suo seruiret; seruitutem (quæ videtur multum maximam) arbitratus rem esse insipienti vtilissimam; ne si suo relinqueretur arbitrio, in omnem prolaberetur licentiam. At verò sub imperio melioris virtutes, per eius curam emendatis moribus, in melius etiã ipse proficeret. Hæc Philo in eo libro quem prænotauit: *Quod omnis probus liber.* Et in libro, quem scripsit *de nobilitate*, in eandem sententiam hæc addit: Ex Isaac nati sunt gemelli, diuersis admodum corporibus, atque animis. Minor vtriusque parentis benevolentiam demerebat obsequiis, laudatus ob id Deo testimonio: maior, ventri & libidini addictus, iure primogeniti cæsis minoris. Sed mox cessisse pœnitens, fratri molitus est necem: amarus etiam, atque odiosus parentibus: quocirca illi vota pro minore fecere amplissima, quæ Deus rata esse voluit: Alterum verò filium miserati, hoc affectu beneficio, vt fratri eum subijcerent; rati fore perutile, si homo nequam, suæ potestati & arbitrio minimè relinqueretur. Qui si eam seruitutem libenter tulisset, potuisset mereri secunda virtutis præmia. Sed quia ingum excussit contumax, sibi & posteris suis magnam lucratus est ignominiam. Sic Philo.

Hanc Philonis sententiam æmulatus Ambrosius, disertius eam, & laudentius tractasse mihi quidem visus est. Verum eius rei arbitrium & iudicium permitto lectori, vtriusque orationem inter se componentem, atque

Locus 2.
Reg. 8.

700

Philonis sententia, improbi melius esse vt seruiant bonis quam vt dominentur.

comparanti. Sic autem scribit Ambrosius libro secundo de Iacob, & Vita Beata, capite tertio: Esau, ut benediceretur à patre, cogendo elicit, & impetravit: Sed eam tamen benedictionem accepit, quæ cum superiore congrueret, & conueniret, ut seruiret fratri suo. Etenim qui imperare non poterat, & alterum regere, seruire debebat, ut à prudentiore regeretur. Neque enim fuit sancti Patriarchæ, ut filium suum degeneri conditioni seruitutis addiceret, sed ut bonus pater, cum duos haberet filios, vnum intemperantem; sobrium & prudentem alterum, vtrique consuluit. Intemperanti præfecit sobrium, & prudenti insipientem statuit obedire, quia insipiens non potest voluntarius esse virtutis discipulus, nec perferre in studio, quoniam stultus sicut luna mutatur. Meritoque ei libertatem propriam negavit arbitrii, ne velut naui in fluctibus sine gubernatore fluitaret, sed subdidit eum fratri, sicut scriptum est; Seruit imprudens prudenti; ut sic regentis imperio suum melioraret affectum; & idem ait: *Super gladium tuum viues, & seruias fratri tuo.* Domina enim est pietas crudelitas; & mansuetudo duris moribus præstat. Seruit omnis, qui auctoritatem puræ non habet conscientiæ: Seruit quicumque vel metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel trahitur cupiditatibus, vel indignatione exasperatur, vel mœrore deiicitur. Seruilis enim est omnis passio, siquidem Dominus dixit Ioan. cap. 8. *Qui facit peccatum, seruus est peccati.* Et quod peius est, multorum seruus est, qui subiectus est vitiis, & ita se multis dominis addixit, ut seruitio ei exire vix liceat. Hactenus ex Ambrosio.

s. Ambros.

Eccles. 27.

99 Ad hunc locum spectat illa Basilij egregia disputatio in libro de Spiritu Sancto, capite vicesimo disertè ab eo tractata. Apud homines, inquit, nullus est naturæ seruus. Aut enim, qui viribus pressi sunt, sub iugum seruitutis missi sunt, ut in bello capti, aut ob paupertatem in seruitutem redacti sunt, velut Aegyptij ob famem seruitio Pharaonis obstricti sunt. Aut iuxta sapientiam quandam, & arcanam dispensationem, qui inter filios deterrimi sunt, parentum voce; & sententia, sapientioribus & melioribus in seruitutem addicti sunt: id autem non in supplicium, sed in beneficium potius duxerit æquus rerum æstimator. Nam qui ob sensus inopiam non habet in sese id quod natura imperat, huic expedit in alterius esse potestate; ut dum potentioris prudentiâ gubernatur, similis sit curui qui aurigam recepit, aut nauis quæ nauclerum habet clauo affidentem. Hanc ob causam Iacob dominus fratris sui Esau ex benedictione patris factus est, ut stultus à sapiente, vel inuitus beneficio afficeretur, quippe non habens proprium creatorem, videlicet mentem: Et Chanaam seruituti adiudicatus est fratrum suorum, quoniam indocilis erat ad virtutem, & patrem habebat Cham hominem insipientem. Sic Basilius.

Basilius.

Genes. 9.

VERS. 40. Tempusque veniet, cum excutias, & soluas iugum eius de vicibus tuis.

*Idumæi quã-
diu perman-
serint sub iu-
go Iudæorũ,
& quoties.*

*Idumæi quã-
diu iterum, &
à quo subie-
cti sunt Iu-
dæis.*

*Iosephus.
Hircanus
Pontifex, &
Rex Iudæo-
rum.*

*Quãto Idu-
mæi, & quã-
diu dominati
sunt Iudæis.*

IDUMÆI, qui fuere posterii Esau, regnante Dauide subiecti sunt imperio Hebræorum, vt suprâ dictum est: & in ea seruitute permanerunt annis plus centum quinquaginta, vsque ad Ioram regem Iudæ, filium regis Iosaphat. In huius enim principatu recesserunt Idumæi ab imperio Iudæorum, & proprium sibi regnum constituerunt, sicut scriptum est in libro 4. Regum cap. 8. *In diebus enim (Regis Ioram) recessit Edom, ne esset sub Iudæ: & constituit sibi regem.* Ea portò seruitute soluti, tunc Idumæi permanerunt liberi vsque ad Hircanum Simonis filium, ex Asimonæorum familia, Iudæorum Pontificum summum regemque, à quo Idumæi non solum rursus Iudæis subiugati sunt, sed insuper religionem Iudaicam, cæremoniasque accipere coacti sunt, vt narrat Iosephus libro decimo tertio Antiquitatum, ita scribens: Hircanus, etiam Idumææ vrbes cepit Adora, & Marissam: edixitque, vt circumciderentur, nisi mallent à propriis pelli sedibus. At illi amore patris admiserunt circumcisionem, & reliquam, iuxta Iudaicos ritus, viuendi formulam: atque ex eo tempore primùm inter Iudæos censeri cepti sunt. Sic Iosephus. Ex eo autem tempore, quo defecerunt à dominatu Regis Ioram, vsq; ad principatũ Hircani, cum imperio Iudæorũ iterum subditi sunt, anni fluxerunt amplius octingenti: Siquidem Iosephus initium principatus Hircani statuit in Olympiade centesima sexagesima secunda.

Pro illo, *Excultas*, siue, vt habent septuaginta, *cum deposueris*, verbum Hebræum, quod est in hoc loco, interpretantur quidam *dominari*, vt sensus, Tempusque veniet cum dominaberis. Talis porò dominatio potest dupliciter accipi, vel absolutè, vt significetur, Idumæos non solum seruitute Iudæorum liberatum iri, sed habituros insuper proprium regnum, propriosque Reges. Quod ita contrigisse, perspicuum est ex illis verbis Scripturæ in quarto Regum, cap. 8. *Recessit Edom ne esset sub Iudæ: & constituit sibi Regem.* Potest etiam intelligi, Idumæos fuisse aliquando dominaturos Iudæis, sub quorum ipsi fuerant dominatione. Id verò factum est, cum Herodes regnauit in Iudæa: fuit enim ille patre Antipatro Idumæo genitus: nec ipse modò, verum etiam posterii eius, Iudæis dominati sunt vsque ad excidium Hierosolymitanum, Tiro Imperatore factum, per annos, scilicet centum quinquaginta. Nimirum Herodes Romanorum auctoritate factus est Rex Iudæorum in Olympiade centesima octogesima quarta, vt tradit Iosephus libro decimo quarto Antiquitatum. Excidium autem Hierosolymitanum competit in Olympiadem ducentessimam duodecimam. Videat lector quæ super hisce rebus scripta reliquit Iosephus, tum libro primo de Bello Iudaico, tum initio libri

Oderat ergo semper Esau Iacob pro benedictione qua benedixerat ei Pater: dixitque in corde suo: Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. VERS. 41.

Cce tibi immodicum ambitionis studium, & execranda famas auaritiæ, omnia rumpit, quamuis fortissima, naturalis amoris vincula. Esau ob sibi præreptam benedictionem paternam, fraternam amorem conuertit in hostile odium fratris sui Iacob, vsq; ad firmum propositum, & deliberatam occidendi eius voluuerat eum, procedēs. Ac ne putares fuisse repentinum, & breue odium, dixit Scriptura: *Oderat semper*, vt continuum, atque obfirmatum odium intelligeres. Quamquam illud aduerbium *semper* nec Hebræi codices habent, nec Græci. sed quid est illud *dixit in corde suo*? Non sanè aliud, nisi, Apud se statuit, animo suo agitauit, & deliberauit; non id forās proferens, sed tacitum, & corde cælatum continens, ne patrem videlicet offenderet, vel optatam rei peragenda occasionem perderet. Diodorus, vt fertur Carena in Genesim, sic illud *dixit in corde suo*, exposuit: Non repentina & subita ira, sed profecto mentis assensu, firmaque deliberatione constituit fratrem occidere.

Diodorus.

Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. Sensus est: Veniet tempus mortis patris mei, & eo mortuo interficiam fratrem meum. Mortis Patris familiās consequitur luctus filiorum, & cognatorum. Itaque per id quod sequitur, significauit quod antecedit. Voluit autem Esau occidere Iacob, vel vt ita vlcisceretur iniuriam, & damnum sibi ab eo factum; vel sperans fortasse, eo interfecto, rediturum ad se ius primogenituræ, & inuvalidam fore benedictionem paternam in eum collatam. Sed cur non est ausus occidere Iacob, viuente patre? nimirum, patrem à quo eximiè dilectus & honoratus fuerat, non sustinuit, nimio dolore ob filij necem, opprimere, & obruere, simulque perhorruit maledictionem eius. Matrem verò suam Rebeccam nihil videtur curasse, paratus post mortem patris, etiam viuente matre, necem fratri afferre: nam neque eam multum amabat, quòd ea semper fratrem sibi prætulisset, & auctori fuisset occupandi benedictionem paternam; & offensam eius, ac maledictionem parumpendebat: Quamquam vtriusque parentis maledictionem perhorrescendam, Scriptura docet Ecclesiastici tertio: Vbi de maledictione matris, sic est: *Benedictio patris firmabit domus filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta.*

VERS. 42. Nunciata sunt hæc Rebecca; quæ mittens, & vocans Iacob
 vsque ad 46. lium suum, dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur
 occidat te. Nunc ergo fili mi, audi vocem meam, & confur-
 gens fuge ad Laban fratrem meum in Haram: habitabisque
 cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui: & ces-
 set indignatio eius, obliuiscaturque eorum quæ fecisti
 cum: postea mittam, & adducam te inde huc. cur utroque
 orbabor filio in vno die? Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet
 me vitæ meæ propter filias Heth: Si acceperit Iacob uxorem
 de stirpe huius terræ, nolo viuere.

B. August.

Quomodo rescivit Rebecca quod Esau tantum dixerat in co-
 de suo? S. August. in quaest. 31. in Genesim, ait fuisse id per
 diuinam reuelationem patefactum, & cognitum Rebecca.
 Verum istud minimè congruere videtur cū narratione ipsius
 Scripturæ, quæ non ait, fuisse verba, vel cogitata, & consilia Esau reuelata
 Rebecca, quæ non ait, fuisse verba, vel cogitata, & consilia Esau reuelata
 Rebecca, sed nunciata. Illud igitur verius dictu fuerit, licet Esau consi-
 lium occidendi fratrem, à primo tacitum & occultum tenuerit, postea re-
 men vel ex occasione alicuius nouæ indignationis & offensæ; vel per im-
 prudentiam, atque incogitantiam id aperuit, præsertim sermocinando cum
 fidis sibi, & intimis hominibus: & ista via permanuit ad aures & notitiam
 Rebecca. *Habitabis cum eo dies paucos.* Hebraicè est (*dies vnus*;) id est
 aliquot, siue paucos; quam phrasim, hodièq; habet sermo Hispanus. Nam
 quia vnum in numeris minimum est, Hebræi *vnos dies*, vocant breuissi-
 mum, & minimum tempus. Et Rebecca quidem ita cogitabat, verum se-
 cus euenit: habitauit enim Iacob in Mesopotamia per annos viginti.

*Donec requiescat furor fratris tui, & cesset indignatio eius, obliuiscaturque
 eorum quæ fecisti in cum.* Hinc apparet, quanta in Iacob ira, & odio inflama-
 tus fuerit Esau. Simul & illud liquet ad extinguendam, vel certe ad
 mitigandam iram valere plurimum, tum absentiam eius qui læsit, tum
 longinquitatem temporis: dies enim, vt de mœrore ac dolore, ita de ira
 multum minuit ac deterit. Aristoteles lib. 4. Ethicorum duplex facit ge-
 nus iratorum hominum, alios enim dicit esse procliuēs ad suspiciendam,
 & deponendam iram; & vt facile irritabiles, ita citò esse placabiles, quos
 vocat ἀπροχόλους, id est summæ & incensæ bilis; alteros autem vocat ἐ-
 προχόλους, id est amaræ bilis homines, implacabiles, atque iræ pertinaces,
 nec nisi sumpta vltione acquiescentes: atque in hoc posteriori irascen-
 tium genere fuisse Esau, supradicta Scripturæ verba non obscure indi-
 cant. Verba Aristotelis, si ea nosse auct lector, huiuscemodi sunt: Iracun-
 di sunt irritabiles, celeritèrque irascuntur: Sed iidem sunt placabiles, iras-
 cendique finem citò faciunt, quod quidem in illis optimum est. quod
 illis propterea contingit, quia iram non comprimunt, neque cohibent,
 sed

Aristoteles
 duo facit Ira-
 torum homi-
 num genera.

sed statim iniuriam acceptam, si quidem possunt, referunt; idcirco vocant eos *αἰσχρολόγους* quasi dicas summo perè biliosos, & iracundia exardescentes, unde nomen natum est. At qui sunt amari, quos *σπυροχόλους* nominant; propemodum sunt implacabiles, diuque in iracundia perseverant. Iram enim comprimunt, quæ tum quiescit cum iniuriam vlti fuerint. Vltio enim iram sedat, doloris loco voluptatem afferens. Sed si non possint vilesce, quasi graui quodam onere premuntur, intra se iram concoquentes. Ad iram verò in se ipso conquendam longo tempore opus est. Sic Aristoteles.

Postea mittam, & adducam te inde huc. An hoc fecerit Rebecca, non est proditum in sacris litteris. Hebræi tradunt, Rebëccam misisse nutricem suam Deborah, quæ secum venerat ex Mesopotamia, accersendi Iacob gratiã: quam fuisse in comitatu Iacob cum rediit ex Mesopotamia in Palestinam, patet ex historia, quæ narratur infra capite trigesimo quinto. *Cur viroque orbabor filio in uno die?* Vnde hoc sequitur? An quia si Esau adoritur occidere Iacob, & hic se fortiter defenderet, fieri poterat vt mutuis vterque vulneribus conciderent? An quia Esau, occiso fratre, & parentum indignationem, ac maledictionem timens, longè à conspectu, & societate parentum aufugeret, & sic eo Rebecca orbaretur; An quia si Esau fratrem occidisset, eum Rebecca, pro filio non erat habitura, sed maledictis & diris eum demoueret, & pro mortuo haberet?

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN CAPVT

VIGESIMVM OCTAVVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

*Iacob profectus in Mesopotamiam, habet in itinere admirabile cuius-
dam scale visionē, Deiq̄, amplissima sibi dantis promissa. Quapro-
pter locum illum consecrat, vouetq̄, Deo suorum bonorum decimas.*

- 1 **V**OCAVIT itaque Isaac Iacob, & benedi-
2 xit eum, præcepitque ei, dicens: Noli acci-
pere coniugem de genere Chanaam: sed va-
de & proficere in Mesopotamiam Syriæ,
ac domum Bathuel, patris matris tuæ, &
accipe inde tibi vxorem de filiabus Laban
auunculi tui. Deus autem omnipotens be-
3 nedicat tibi, & crescere te faciat, atque multiplicet, vt sis in turbas
4 populorum. Et det tibi benedictiones Abrahamæ, & semini tuo
5 post te: vt possideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus
6 est auo tuo. Cùmque dimisisset eum Isaac, profectus venit in
Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem
Rebeccæ matris suæ. Videns autem Esau, quòd benedixisset pa-
ter suus Iacob, & misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, vt inde
vxorem

vxorem duceret; & quòd post benedictionem præcepisset ei, di-
 cens, Non accipies vxorem de filiabus Chanaam: quòdque obe- 7
 diens Iacob parentibus suis isset in Syriam: probans quoq; quòd 8
 non libenter aspiceret filias Chanaam pater suus: iuit ad Ismae- 9
 lena, & duxit vxorem, absq; iis quas prius habebat, Maheleth fi-
 liam Ismael filij Abraham, sororem Nabaioth. Igitur egressus 10
 Iacob de Bersabee, pergebat Haran: Cùmq; venisset ad quendã 11
 locum, & vellet in eo requiescere potest Solis occubitum, tulit
 de lapidibus, qui iacebant, & supponens capiti suo, dormiuit in
 eodem loco. Viditq; in somnis scalam stantem super terram, & 12
 cacumen illius tangens cælum: Angelos quoq; Dei ascendentes
 & descendentes per eam: & Dominum innixum scalæ, dicentem
 sibi: Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac: 13
 Terram, in qua dormis, tibi dabo & semini tuo. Erítque semen 14
 tuum quasi puluis terræ: dilataberis ad Occidentem, & Orien-
 tem & Septentrionem, & Meridiem: & Benedicentur in te, & in
 semine tuo cunctæ tribus terræ. Et ero custos tuus quocunque 15
 perrexeris: & reducam te in terram hanc: nec dimittam, nisi com-
 pleuero vniuersa quæ dixi. Cùmq; euigilasset Iacob de somno, 16
 ait: Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Pauénsque,
 Quàm terribilis est, inquit, locus iste! non est hic aliud, nisi do- 17
 mus Dei, & porta cœli. Surgēs ergo Iacob manè, tulit lapidem, 18
 quem supposuerat capiti suo, & crexit in titulum, fundēs oleum
 desuper. Appellauitque nomen vrbs Bethel, quæ prius Luza 19
 vocabatur. Vouit etiam votū, dicens: Si fuerit Deus mecum, & 20
 custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi pa-
 nem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusque
 fuero prosperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in 21
 Deum, & lapis iste, quem crexi in titulū, vocabitur domus Dei: 22
 cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

P R Æ F A T I O.

PVD Eusebium libro nono de preparatione Euāgelica, Eusebius.
 capite ultimo, Alexander Historicus tradit, Iacob esse à
 patre suo missum in Mesopotamiam, cùm is ageret ætatis
 annum quintum & septuagesimū, patre eius annos na-
 to cen-

Tempus
mortis Iſ-
maëlis.

to centum triginta ſeptem. Sedenim aperta in paucis iſtius ſcriptori-
verbis eſt diſcrepanſia & repugnantia. Cum enim Iſaac ſexagenarium
genuerit Iacob & Eſau, vt dictum eſt Genes. 25. neceſſe profecto eſt,
in anno etatis Iſaac centeſimo trigefimo ſeptimo, fuiſſe Iacob non ſe-
ptuagintaquinque, vt ille auctor ait, ſed ſeptuagintaſeptem annorum.
Hac igitur etate Iacob, relicta paterna domo, & vrbe Beſſubee, cepit
iter in Meſopotamiam: & hoc nos ſuprà, in exordio Capitiſ vigefimi
ſeptimi euidenti argumentatione concluſimus.

Hinc porro efficitur, ante iſtam profectiorem Iacob, annis quatuor-
decim, mortuum fuiſſe Iſmaëlem fratrem Iſaac. Iſmaël quippe annis
quatuordecim fuit prior natu quàm Iſaac, vt ex capite decimoſexto &
vigefimo primo Genefis manifeſtum eſt. Vixit autem centum triginta-
ſeptem annis, vt ſcriptum eſt Genes. 25. Ergo, ſi erat Iſaac annorū cen-
tum trigintaſeptem, cum miſit Iacob in Meſopotamiam; id quatuor-
decim annis poſt mortem Iſmaëlis eueniſſe neceſſe eſt. Quod igitur in hoc
capite, & verſu nono ſcriptū eſt, Eſau iuiſſe ad Iſmaëlem, & uxorem
duxiſſe eius filiam, non de perſona Iſmaëlis intelligendum eſt, vt patet
aliquot iam annis vita defuncti, ſed de Iſmaëlis familia & gente.

Quo autem animo Eſau acceperit uxorem filiam Iſmaëlis, an vt
gratificaretur parētibus ſuis valde offenſis ob uxores eius Chananæas,
vt ſupra dictum eſt ſub finem capitiſ vigefimi ſexti, & in hoc ipſo loca
capitiſ vigefimi octaui: an potiùs quo vehementiùs irritaret & offen-
deret parentes, tanquam malè de ſe meritos, ablata nimirum ſibi di-
gnitate primogenitura, denegatāq; Benedictione, in dubio & incerto
reliquit Rupertus: illud tantum affirmans, quocunq; id animo ege-
rit, malè cum atque inſipienter egiſſe. Scribit autem Rupertus ad huius
modum; Aut velut inſipiens, aut tanquam verè ſtultus fecit hoc Eſau.
Nam ſi tadium matris, aut offentionem paterni animi lenire voluit,
inſipientia fuit facere id conſultis parentibus, quos iam in aliis uxori-
bus offenderat, ad ſeruilia nempe declinando tabernacula, & cum cir-
cētis è domo Abrahæ, exhereditatisq; ob idq; patri ſuo inſenſis, coniugi-
ſocietatem contrahere. Sin autem, quod verius eſt, quia parētibus quo-
que propter Iacob iratus erat, id fecit, quò amplius eos offenderet, pro-
culdubio ſtultus fuit. Sed veriſimilius eſt, feciſſe id Eſau cupientem
gratificari parentibus, ex gente tam conſanguinea ipſis, uxorem acci-
piendo, vt ex ipſa Scriptura narratione non obſcure ſignificatur.

Pramonendus & prædocendus hoc loco eſt Lector, id quod ſcite ad
S. Auguſt. notauit Auguſtinus lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 38. quemadmodū cum
ſupra

suprà Genes 21. Deus Abrahæ dixit: In Isaac vocabitur tibi semē,
 Ceteri omnes filij Abrahæ, tam ex agar, quàm ex Cetura exclusi sunt
 participatione diuinarū promissionū, quæ data sunt Abrahæ ac semini
 eius: ita cum Isaac misit Iacob in Mesopotamiā, dixitque ei (vt tradi-
 tur in hoc capite) Det tibi Deus benedictiones Abrahæ, & semi-
 ni tuò post te, vt possideas terram peregrinationis tuæ, quam
 pollicitus est auo tuo Segregatū est semen Isaac per Esau, à partici-
 patione diuinarum promissionum, quarum solum semen Isaac per Ia-
 cob futurū erat particeps. Verba Sæcti Augustini hæc sunt: Hic iam in-
 telligimus segregatum semen Iacob ab alio semine Isaac, quod factum
 est per Esau. Quando enim dictum est Abrahæ: In Isaac vocabitur
 tibi semen, pertinens utique semen ad ciuitatem Dei, separatum est
 inde aliud semen Abrahæ, quod erat in ancilla filio, & quod futurum
 erat in filiis Ceturæ. Sed adhuc erat ambiguū de duobus Geminis filiis
 Isaac, ad vtrumque, an ad vnum eorū tantum illa, benedictio pertine-
 ret: & si ad vnum, quisnam esset illorum. Hoc autē nunc declaratū est
 cum propheticè Isaac benedixit Iacob, & dixit ei. Et eris in congre-
 gatione gentium: & Det tibi Deus benedictionem patris tui
 Sic Augustinus.

PRIMA DISPUTATIO

An locus, in quo Iacob vidit scalam pertingentem vsque ad cælum,
 fuerit mons Moria, in quo fabricatū postea est templum Hierosoly-
 mitanum.

Super illis verbis,

Cumque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requies-
 cere post Solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant; &
 supponens capiti suo, dormiuit in eodem loco. VERS. II.

MVLTIORVM est sententia, eum locum, in quo Iacob ha-
 buit Visionem huius scalæ, & Dei secum loquentis, fuisse
 montem Moria, vbi Abraham voluit immolare Deo filium
 suum Isaac; & vbi multa post secula ædificatum est templum
 à Salomone, vt traditur 2. Paralipomenon cap. 3. Arbitran-
 tur enim isti, quòd Iacob post illam visionem dixit, Dominum esse in
 loco illo, & ibi esse Domum Dei, & portam cælis; & quòd vbi statuerat
 ipse lapidem in titulum & monumentum suæ visionis, vocatū iri domum
 Dei; hæc inquam verba manifestam continere prophetiam Hierosoly-
 mitani templi ædificandi aliquando in eo loco. Sed qui sunt istius opinio-
 nis Gen. 28.

Hebraei, Lira
nus Caieta-
nus, Historia
Scholaſtica.
S. Auguſt.

probatores & ſectatores: Hoc ſcilicet autumant Hebræi. Hebræos ſecuti ſunt Liranus. Caietanus. Lippomanus, aliique complures: idẽmque habet Historia Scholaſtica ſuper librum Geneſis capite. 73. Quinetiam Beatus Auguſtinus hoc ipſum innuere viderur Quæſt. 83. in Geneſim: nam cùm memoraffet illa verba, *Dominus eſt in loco iſto, & non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cœli* ſubiungit ipſe: Hæc verba ad prophetiam pertinere, quia ſibi futurum erat tabernaculum, quod conſtituit Dominus in hominibus in primo populo ſuo. Portam autem cœli ſic intelligere debemus, tanquã inde fiat aditus credentibus ad capẽſcendum regnum cœlorum. Et paulò infra, Quæſtione 85. Quod Iacob, inquit Auguſtinus voto promiſit decimas domui Dei futuræ in loco illo, prophetia eſt domus Dei ibi olim futuræ, & iccirco appellauit locum illum, Domum Dei. Hæc Auguſtinus.

Verum, iſtam opinionem multis rationibus Thoſtatus ſuper cap. 12. & 18. Geneſis arguit, & conuincit falſitatis, & ante illum Borchardus. Mor-

Prima ratio.

aliquot, grauiores ſcilicet. firmioresque rationes brẽuibꝯ exponemus. Iacob profectus eſt ex vrbe Berſabee, vt hĩc dicitur, in Meſopotamiam, que quidem Orientalis eſt, multũmque Septentrionalis comparatione Palaſtinæ: Hieruſalem autem magis eſt occidentalis, quã Berſabee. Iacobo igitur ex Berſabee, quæ magis orientalis eſt, quã Hieruſalem, euntri in Meſopotamiam, valdẽ remorum & deuium fuiſſet, tranſire urbem Hieruſalem, multũm nẽpe declinãdo à recto itinere. At verdẽ tranſire urbem Bethel, quæ erat magis Orientalis quã Berſabee, conueniens erat itioni in Meſopotamiam. Cuius rei non leue argumentum eſt, quòd Abraham veniens ex Meſopotamia in Chanãnitidem, primò venit in urbem Sichẽ,

Secũda ratio.

& Hai & Bethel. Deinde, locum, in quo Iacob habuit illam viſionem, iſpſemet appellauit Bethel, cum prius diceretur Leuza, quæ quidem vrbs erat iuxta Sichẽ, & Hai, & prope celebres illos montes Garizim & Hebal: hæc autem loca ſatis multum diſtabãt ab vrbe Hieruſalem. Euſebius certẽ, ſiue Beatus Hieronymus in libro de locis Hebraicis ait, Bethel duodecim miliaribus diſtare Hieroſolymis. Adhæc, ſi locus ille fuiſſet, vt aiunt, mons Moria, nõ ſanẽ dixiſſet Iacob: *Verẽ Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam*. Siquidem Iacob ignorare nõ potuit, mõtem Moria multis de cauſis fuiſſe Deo ſacratum. Illic enim Abraham iuſſu Dei, ſacrificare voluit filium ſuum Iſaac. Illic Deus ei apparens immolationem prohibuit Iſaac, & pro eo ſacrificandum exhibuit arietem. Illic magna data ſunt Abraham promiſſa, ſanctiſſimo Dei iureiurando firmata: ac demum illum locum appellauerat Abraham, *Dominus videt*, & inde poſtea manauit illud prouerbiũ ſuper eo loco: *In monte Dominus videbit*, vt ſcriptum eſt Geneſ. 22.

Tertia ratio.

Geneſ. 22.

Illud quoque magnam huic ſententiæ fidem adſtruit, quod legitur in libro 3. Regum cap. 12. Ieroboam, primum regem Iſrael poſt diuiſionem regni Salomonis factam ſub eius filio Roboam, poſuiſſe in Bethel vitulum aureum, vt in eius cultu detineret populum, nẽ cupidus eum inceleſſet eũdi ad templum Hieroſolymitanum, vbi regnabat Roboam. Ex quo apparet, locum Bethel, longẽ diuerſum ac diſſitum fuiſſe à monte Moria, & vrbe

Quarta ratio

Locus lib. 3.

Regũ cap. 12.

& vrbe Hierusalem. Verba Scripturæ in eo loco hæc sunt: *Dixit Ieroboam in corde suo, Nunc reuertetur regnum ad domum David, si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in Domo Domini, in Hierusalem, & conuertetur cor populi huius ad dominum suum Roboam regem Iudæ, & interficiet me, & reuertetur ad eum. Et excogitato consilio, fecit duos Vitulos aureos, & dixit eis, Nolite ultra ascendere in Hierusalem. Ecce, dicit dñs Iudæ, qui te eduxerunt de Terra Ægypti, Posuisti quoque vnum in Bethel, & alterum in Dan. Propter hoc tam impium regis Hieroboam factum, locus Bethel, antea religiosissimus & sanctissimus factus est postea infamis, & probrosus, atque abominandus: nec amplius Bethel, quod significat Domum Dei, sed Bethanen, quod sonat Domum Idoli, nominatus est, vt tradit B. Hieronymus in libro de locis Hebraicis in voce Bethel.*

S. Hieron.

Præterea in isto loco, qui visione Iacob nobilitatus est, vrbs fuit, cui nomen erat Luza; quem locum Iacob, ob admirandam visionem, quæ in eo loco sibi contigerat, appellauit Bethel. At urbem istam Bethel, quæ dicta fuerat Luza, diuersam fuisse ab Vrbe Hierusalem, manifestissimum est ex eo, quo in lib. Iudicū cap. i. traditur hæc verbi: *Iebuseum habitantem Hierusalem non deleuerunt filij Benjamin: habitauitque Iebuseus cum filiis Benjamin in Hierusalem vsque in presentem diem. Domus quoque Ioseph, ascendit in Bethel, fuitque Dominus cum eis. Nam cum obsiderent urbem, quæ prius Luza vocabatur, viderunt hominem egredientem de ciuitate, dixeruntque ad eum: Osende nobis introitum ciuitatis; & faciemus tecum misericordiam. Qui eum ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladij, hominem autem illum, & omnem cognationem eius dimiserunt. Qui dimissus abiit in terram Heibin, & edificauit ibi ciuitatem, vocauitque eam Luza, quæ ita appellatur vsque in presentem diem.*

Quinta ratio

Sexta ratio.

Ex istis verbis scripturæ alia ratio conficitur ad id quod probare volumus, confirmandū. Dicitur enim istic, Bethel captā & possessam esse à filiis Ioseph, idemque traditur in lib. Iosue c. 16. At Hierusalē pertinuisse primò ad tribū Benjamin, postea verò ad tribū Iudæ, perspicuū est ex cap. 18. Iosue, vbi Hierusalem numeratur inter ciuitates, quæ ceciderunt in sortem Benjamin: pertinuisse autem Montē Maria & Hierusalem ad tribum Iudæ patet ex illis verbis Psalmi 77. *Repulu tabernaculū Ioseph, & tribū Ephraim non elegit: sed elegit tribum Iudæ, montē Sion quem dilexit.* Idemque patet ex vltimis verbis cap. 15. Iosue. Et locum illum partim fuisse sortis Benjamin, partim Iudæ, significatur Iosue 18. Si quis autem nobis contradicat, propterea quòd in eodē capite, & in eodē Catalogo ciuitatū tribus Benjamin memoretur etiam Bethel; & B. Hieronymus in libro de locis Hebraicis dicat, Bethel cecidisse in sortem Benjamin: hoc sanè non eleuat robur & vim rationis nostræ. Nam vt sit verum, quod tradunt duo Hebræorū Rabini. Kimhi & Isaias, duas fuisse vrbes Bethel: quarum vna fuit in sorte filiorum Ioseph, altera in sorte filiorum Benjamin: vtrâque certè diuersam fuisse ab vrbe Hierusalem, confiteri necesse est. Ac illa quidem extra controuersiam est de hac verò Beniamitica, etiā dubitari non potest: cùm in Catalogo vrbū Benjamin, primò memoretur Bethel, deinde post aliquot alias vrbes memoratas, recensetur Hierusalem.

Obiect. ciuitatis que solutio.

Hierony.

Septiam rali,

His accedit, nusquam vel in diuina Scriptura, vel apud auctores probatos, qui de locis Palestinae ac Terrae sanctae diligenter scripserunt, reperiti, urbem Hierusalem fuisse aliquo tempore nominatam Bethel, saltem tanquam vno & proprio nomine: hoc autem dico, quia prout Bethel significat domum Dei, conueniebat id nomen in Hierusalem ob templum Dei quod in ea vrbe erat: in quo solo totius orbis terrarum loco, cultus Dei, secundum legales caeremonias agi & celebrari poterat. Luber hoc

Borchardi laus.

loco, ad eiusdem rei confirmationem adscribere sententiam Borchardi, qui ante annos trecentos vixit: cuius auctoritas, cum agitur de locis sanctis Palaestinae, haud parvipendenda est. Adicit enim ipse regionem illam omnique eius loca pedibus suis obire, oculisque spectare, & contemplari voluit: atque in his sepius perlustrandis, & curiosè obseruandis totum decennium consumpsit. Nec sua contentus priuata vtilitate, laborem hunc suum ac diligentiam, in commune studiosorum sacrae Scripturae bonum conferrens, librum breuem quidem, sed perutilem, edidit, qui *Descriptio Terrae sanctae* praenotatus est. Borchardus igitur in prima Parte huius libri, & capite septimo, numero 37. scribens de vrbe Bethel, sic ait: Ex Hai, ad leucam vnam ferè contra Aquilonem, paululum tamen declinando, est Bethel ciuitas, quae prius Luxa vocata est in tribu Beniam in. In hoc loco Iacob cum proficisceretur in Mesopotamiam, fugiens Esau fratrem suum, lapidem capiti supponens obdormiuit; viditque in somnis scalam, & Angelos ascendentes ac descendentes: & erexit lapidè in titulum, appellauitque nomen loci illius Bethel, id est, Domus Dei. Errat igitur, qui putant, hanc Bethel fuisse Hierusalem; cum eo tempore Melchisedech regnaret in Hierusalem; essetque tunc vrbs illa gloriosa. Si autem Bethel fuisset Hierusalem, non vtique Iacob dormiuisset foris in agro, sed diuersatus fuisset apud Melchisedech, aui sui Abraham amici sumum. Praeterea, adhuc hodie in hac vrbe Bethel, ostenditur lapis erectus à Iacob in titulum; & sepulchrum Debborae nutricis Rebeckae subtus in valle, de quo scriptum est infra Genes. 35. Haec autem, monumenta, constat non esse in vrbe Hierusalem. Auctores porro istius opinionis non aliud habent fundamentum, nisi certos quosdam versus qui vulgo feruntur, & nullius sui auctoritatis Sunt autem versus huiusmodi:

*Solyma, Luz a, Bethel, Hierusalem, Iebus, Helia:**Urbs sacra Hierusalem dicitur atque Salem.*

Ceterum à sic opinantibus, libèter equidem doceri vellem, in quo loco veteris, aut Noui Testamenti legerint, Hierusalem aliquando dictam fuisse Luz a, vel Bethel; nisi fortè velint, templum Hierosolymitanum appellari Bethel; quia eo nomine significatur Domus Dei. Sed hoc est laborare in æquiuoco; ad hanc enim sententiam, omnis Ecclesia dici posset Bethel. Hactenus ex Borchardo.

SECUNDA DISPUTATIO.

*Cur Iacob, & in comitatus, & pedes atque inops missus sit
in Mesopotamiam.*

Super illis verbis,

Cumque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post Solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, & VERS. 11.
supponens capiti suo, dormiuit in eodem loco.

MIRANDVM fortasse cuiusdam accidat, Sanctum virum Iacob, opulentissimi patris filium, & ad ducendum vxorem missum ab eo in longinquam regionem, non esse missum cum numerofo famulorum seruitio, honoratôque amicorum comitatu, atque ingenti copia, tum rerum itineri commodè faciendo conducentium, tum etiam pretiosorum munerum, ad Labam socerum, aliôsque cognatos sibi demerendos. Æstimer lector, quanta cum opulentia, & magnificentia, seruus Abraham, eodem in locum missus sit, vt inde vxorem duceret ad Isaac. Sic enim supra Gen. 24. scriptum est, *Tulit (seruus Abraham) decem camelos de grege domini sui, & abiit, ex omnibus bonis eius portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam.* Verum enim verò, tantæ solitudinis, & paupertatis Iacob, rationes aliquot satis idoneas, & probabiles tradunt Doctores. Theodoretus quæstione in Genesim. 82. refert hoc ad illustriorem Diuinæ prouidentiz erga Iacob declarationem, ita scribens: Cur Iacob tantas benedictiones adeptus, fratrem fugit, & solus, rebusque necessariis carens, abiit peregrè? Sed nimirum id factum est, quò manifestius diuina prouidentia declararetur in rebus quæ videntur aduersæ: Nam quibus omnia prosperè succedunt, non satis intelligunt quantis bonis fruuntur. Hac de causa Iacob aufugit & solus est peregrinatus, vt locupletissimus postea rediens, & ipse experiretur quanta sit prouidentia Dei hominum; & alios doceret hanc Dei curam & prouidentiam. Sic Theodoretus.

Theodoretus.

Præterea voluit Deus id fieri, quo sancti Iacob in Deum fides, & pietas & fiducia vehementius excitaretur, & aufereretur, atque illustrior apud omnes existeret, vt qui humanis opibus, præsidis que omnibus orbatus, ex diuinarum modò promissionum expectatione, ac diuinæ munificentiz fiducia totus pederet. Et vt ille postea ex pauperrimo factus opulentissimus, maximas Deo gratias perpetuò ageret, cuius solius benignitate ex tanta rerum omnium inopia, in tantas bonorum copias euasisset. Id porro ille gratissimo animo agnouit, & prædicauit. Rediens nempe in Chananitidem ex Mesopotamia his verbis precatus est Deum, vt legimus Genesim 32. *Deus patris mei Abraham, & patris mei Isaac, Domine, qui dixisti mihi: Revertere in terram tuam, & in locum natiuitatis tuæ, & beneficia*

tibi: minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua quam expleuisti sermo tuo. in baculo meo transui Iordanem istum, & nunc cum duabus turris regredior.

S. Aug.

S. Augustinus aliam quandam huius rei, sed allegoricam ratione exposuit. Ait enim sanctum Iacob missum in Mesopotamiam ad ducendam uxorem, præfigurasse filium Dei, qui descendit in terras, vt Ecclesiam sibi desponsaret in fide, ac misericordia. Humilitas igitur & paupertas Iacob euntis in Mesopotamiam, nec aliud secum ferentis nisi baculum, typum gessit humilitatis, & paupertatis Domini nostri, & sanctissimæ crucis eius. Verba S. Augustini sermone de tempore 79. huiusmodi sunt: Beatus Isaac, quando filium suum mittebat in Mesopotamiam, Dei Patris typum præferebat. Iacob verò Christum Dominum præfigurabat. Isaac neglectis mulieribus regionis quam ipse incolebat, misit filium suum Iacob ad regionem longinquam, vbi uxorem acciperet, quia Deus Pater missurus erat

Agor. 13.

Vnigenitum suum, qui repudiata synagoga, de gentibus sibi Ecclesiam lociaret. Hoc tunc in veritate completum est, quando Iudæis Apostoli dixerunt: *Vobis quidem primum oportebat loqui verbum Dei, sed quia vos indignos iudicatis eterna vita, ecce conuertimur ad Gentes.* De Beato Iacob non legimus, quod cum equis aut camelis abiret: sed hoc tantum legimus, quod baculum in manu portauerit. Sic enim ipse dum supplicaret Domino, dixit; *Minor sum omnibus miserationibus, cum baculo meo transui Iordanem istum, & ecce cum duabus turris regredior.* Iacob ergo ad accipiendum uxorem, exhibuit baculum: & Christus ad redimendam Ecclesiam, derulit crucis lignum. Sic Augustinus. Similiter Rupertus allegoricè tractans hunc locum in libro septimo Commentariorum in Genesim, capite 21. ait paupertatem istam, rerumque omnium inopiam sancti patriarchæ Iacob, fuisse propositam, tanquam exemplum olim amuladum prædicatoribus euangelicis, missis in vniuersum mundum, vt ex cunctis gentibus, quasi sponsam euocarent, & adduceret ad Christi Ecclesiam. Enimverò cum Dominus noster mitteret Apostolos, & Discipulos ad prædicandum, in primis commendauit eis, ac præcepit studium atque obser-

Rupertus.

nantiam humilitatis & paupertatis.

Thomas Anglicus.

Thomas Anglicus super hunc locum Genesis duas reddit rationes cur Iacob ab omnibus humanis adiumentis & præfidiis imparatus, atque inops iuerit in Mesopotamiam. Sic enim scribit, Si quærat quispiam, quomodo Iacob filius tanti patris familiæ, qui, vt supra legitur, plurimos seruos, multasque diuitias habebat, ibat ita solus, & ita pauper, vt non haberet ne stragum quidè cervical in quod de nocte dormiret, Potest dici primò, Iacob voluisse iter suum esse fratri suo Esau occultum, quod melius consilia eius, & insidias, conatusque nocendi sibi falleret, ac declinaret. Potest etiam dici, sanctos illos Patriarchas, licet diuitiis abundaret, & seruis, modico tamen, vilique vestu, atque humili corporis cultu esse vfos. Vnde & Esau agricola erat, ac fessus de agro rediens, simplicem cibum Iacob expetiuit, videlicet non aliud tunc palmætum domui suæ paratum inueniens. Rebecca quoque, etiam multas haberet puellas, & seruas, cum hydria tamen scapulis imposta haustum aquam ibat. Nimirum præfici & sancti

Genes. 25.

sancti illi viri volebant filios suos molliter educari, nec delicatè, nec luxuriose nutriri, sed eos formabant, durabantque ad labores. Ad hanc sententiam spectat, quod scribit Chrysostomus homil. 54. in Genesim, hæc ipsa verba, super quibus nunc disputamus, pertractans. Vide, inquit, practicabilem vitæ philosophiam. Considera quemadmodum antiqui illi patres iter faciebant. Iacob, vir domi educatus, longè peregrinaturus, neque iumentis, neque seruis, neque viatico usus est: sed iam tunc Apostolicum morem imitatur, iter fecit: & cum accumberet Sol, ibi dormiuit, vbi eum nox comprehendit, super lapide caput reclinans: quoniam igitur bene moratam animam habebat, & virilem spiritum ab omni luxu, vanitatèque liberum, idcirco admirabilem visionem illam meruit. Iustorum itaque conuersio & vita, totius Philosophiæ continet doctrinam: hic iuuenis, domi educatus, nunquam antea peregrinatus, neque graue quippiam aut durum expertus; longum iter solus, & pauper, omnibùque humanis subsidiis ac solatiis destitutus, arripuit. Hæc Chrysostomus.

S. Chrysost.

Philo cuius allegoricos in sacris litteris & doctrinis tractatus, & disputationes, propter ingenij acumen, & abundantiam grauitatèque, atque copiam sententiarum, & multi iugis eruditionis varietatem, miramque orationis amplitudinem, Patres, tam Græci, quam Latini vehementer admirati æmulatque sunt; hic inquam Philo in libro de somniis, hoc exemplo Iacob, tam vili, & paupere victu. cultuque vtentis, acriter inuehitur in homines molles, delicatos, atque effæminatos, qui omnem in delicis ætatem agunt, à studio sapientiæ ac virtutis alienissimi. Contrà verò magnopere cohortatur amatores virtutis & sapientiæ, ad laboriosam & duram, & ab omni factu, luxuque remotam vitæ rationem amplectendam, & colendam: quæ Philonis disputatio hisce verbis ab eo tractatur: Miranda, inquit, sunt hæc de Iacob in sacris libris tradita, non solum propter allegoriam & physiologiam, sed etiam propter simplicem narrationem: continent enim per illustre laboris & patientiæ exemplum. Non enim decet virtutis sectatorem vita delicata, nec imitatio istorum hominum, qui vocantur beati, sunt autem reuera miserissimi quorum tota vita, vt scitè in sacris libris scriptum est, quasi somnus quidam, & somnium est. Hi postquam totum diem in tribunalibus, in curiis, in theatris, & vbiq; molesti fuèri aliis, reuersi domum suam destruunt infelices. Non loquor de domestico ædificio, sed de animæ cognata domo, hoc est corpore, quod immodicis deliciis aliis super alias ingestis obruant: Et mero multo rigant, donec ratio mersa pereat, & affectus qui sub ventre nascuntur ex saturitate, in effrenem rabiem conciti, quicquid obuiam sit corripiant ad sedadù libidinis furentis ardorè. Noctu verò dormituri, super auratas spondas, pictosque tapetes: decumbunt molliter more mulierum, quibus natura victum delicatum permisit, & ideo corpus etiã earum mollius fecit opifex. Talium hominum nullus sacro verbo familiaris est, amatorve sobrietatis, honestatis, & pudoris. Cùmque ad continentiam, & frugalitatem, ac patientiam, ceu ad crepidines quasdam, iactati vitæ

Philo in allegoriciis celebratissimus.

Qualis vitæ ratio deceat amatorem, sectatoremque virtutis ac vera sapientiæ.

pro

procellis animam tantum non mergentibus, in stationem tutissimam accipiunt, contemptores pecuniæ, voluntatis, gloriæ, atque etiam cibi, & potus, nisi quantum ad arcendam famem, sitimque opus est, parati propter virtutem perferre sitim, æstus, frigora, labores, & pericula quælibet: quæ victus non pudet simplicissimi; immo luxum vestium ut ignominiosum fugiunt. Hisce viris, pro cubili pretioso, est solum herbidum; pro stragulis congestæ frondes, & folia; pro puluino, saxum aliquod, aut tumulus paulò accliuor. Horum victum delicati homines durum & asperum vocant: honestatis autem sectatores existimant iucundissimum & perorandum: conuenit enim viris, qui reuera viri sunt, id est, virtutis cultoribus. Vide quemadmodum Iacob nutritus regiis facultatibus, athleta virtutis inducitur, humi cubans; & saxo, pro puluino capiti supposito vtens: nec aliud deprecans à Deo, quàm panem, & vestem, naturæ scilicet diuitias; vt potè cui nunquam fastus, & luxus, & mollities vitæ placuisset. Hic igitur vir exemplar verum & perfectum est animæ in virtutibus exercitæ, imitandum vtique iis, qui ad perfectæ virtutis sapientiæ perceptionem contendunt. Hactenus ex Philone.

*BGregorij al-
legorica expo-
sicio huius hi-
storia de Ia-
cob.*

Beatus Gregorius hanc historiam Iacob in itinere dormientis humi, capite super lapidem posito, & in quiete admirabilem illam visionem habentis, ad allegoriam, more suo, traducens, docet, electum quoddam esse genus hominum, qui ab exteriorum rerum negotiis, curisque, ac studiis, quàm maximè possunt, remoti, in diuinarum rerum contemplatione, quasi dulci quodam somno capti, conquiescunt. Tractans enim Gregorius libro quarto Moralium verba illa Iob quæ sunt in capite 4. *Quando sopor occupare homines: Quisquis, inquit, ea quæ mundi sunt, agere appetit, quasi vigilat, quisquis vero internam quietem quærens, huiusmodi strepitum fugit, velut obdormiscit.* Deinde ostendit somnum tribus modis dici in scriptura. Primò enim vsurpatur pro morte carnis, sicut apud Paulum 1. ad Thessalonicenses quarto; *Nolo vos ignorare fratres, de dormitionibus.* & Dominus apud Ioannem capite 11. *Lazarus amicus noster dormit.* Ponitur etiam pro torpore negligentia, quemadmodum Paulus dixit ad Romanos decimo tertio, *Hora est iam nos de somno surgere.* Ac demum sumitur pro quiete mentis, & vitæ, calcatis iam carnis desiderijs, quò spectat illud Sponsæ Canticum quinto: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Nimirum sancta mens, quo se magis à strepitu temporalis concupiscentiæ retrahit, eo veriùs interna cognoscit: & tanto alacrius ad intima vigilat, quanto magis se ab exteriorum inquietudine occultat. Quod bene per Iacob in itinere dormientem figuratur: qui ad caput lapidem posuit, & obdormiuit; & sic à terra scalam cælo inhærentem, & innixum scalam Deum; ascendentes quoque & descendentes Angelos vidit. In itinere quippe dormire, est in hoc præsentis vitæ transitu à rerum temporalium amore quiescere: in itinere dormire, est in dierum labentium cursu, ab aspectu visibilium mentis oculos claudere, quos primis hominibus seductor aperuit. Culpæ quippe oculos concupiscentia aperuit, quos innocentia clasos tenebat. Angelos verò ascendentes & descendentes

Nomen somni tribus modis in Scriptura sumi.

cernere, est ciues supernæ patriæ contemplari, vel quanto amore actori suo se ipsos transcendendo inhæreant, vel quanta compassione charitatis nostris infirmitatibus condescendant. Et notandum est valdè, quòd Iacob dormiens Angelos vidit, qui caput in lapide posuit: quia nimirum ille ab exterioribus operibus cessans, interna penetrat: qui intenta mente, quæ principale est hominis, imitationem sui Redemptoris obseruat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhære. Qui enim à præsentis vitæ actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt: sed videre Angelos nequaquam possunt, quia caput in lapide tenere contemnunt. Sunt namque nonnulli, qui mundi actiones fugiunt, sed nullis virtutibus exercentur. Hi nimirum, torpore, non studio dormiunt, & idcirco interna non conspiciunt, quia caput nõ in lapide sed in terra posuerunt. Quibus plerumque contingit vt quanto securius ab externis actionibus cessant, tanto latius immundæ in se cogitationis strepitum per otium congerant. Hæc Beatus Gregorius.

Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes, & Dominum innixum Scalæ, dicentem sibi, &c. VERS. II.

A

D historiam huius loci propriè ac signatè spectat quod de Beato Iacob dicitur in libro Sapientiæ, capite decimo, his verbis: *Hæc (sapientiæ) profugum iræ fratris iustè deduxit: per vias rectas, & ostendit illi regnū Dei, & dedit illi scientiā Sanctorum, honestauit illum in laboribus, & compleuit labores illum. In fraude circumueniunt illum, & adfuit illi, & honestum fecit illum. Custodiuit illū ab inimicis, & a seductoribus tutauit illum, & certamen fortè dedit illi, vt vinceret, & sciret quoniam omnium potentior est sapientiæ.* Appellat Iacob profugum iræ fratris, quia discessit ex domo paterna, vt fratris sui Esau, sibi venementer irati, declinaret insidias. Deduxit autem eum per vias rectas, id est, per vias bonas & securas, & perducentes ad prosperum finem, in quibus ille ambulans, neque ad dexteram, neque ad sinistram declinaret, id est, neque in rebus secūdis, neque in aduersis ab æquo, & recto aberraret; & nusquā offenderet, nullisq; aut corporis, aut animi malis vinceretur. Et hoc Deus illi promiserat, cum dixit ei, vt legitur in hoc loco: *Et ero cū sis tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam, nisi compleuero vniuersa, quæ dixi.* Quomodo autem Deus ostenderit Iacob regnū Dei, siquid nõ notum est ex visione, quæ narratur hoc loco: vidit enim scalam à terra vsque ad cœlum pertingentem: vidit ascendentes per eam, & descendentes Angelos, vidit etiam Dominum desuper innixum scalæ: Hæc autem significationem faciebant regni Dei tam cœlestis quàm terrestris, & significabant quæ admodum ipse regnet, prouidentiam & curam gerens omnium, & Angelorum opera & ministerio vtens. Putat.

Explicatur diligenter locus sapientiæ cap. 10. perti-nens ad histo-riam Iacob hu-ius loci Gen.

Lyranus habuisse tunc Iacob reuelationem de statu regni cœlestis, & patriæ, ac felicitatis æternæ. Quapropter dixit ipse, *non est aliud nisi Dominus Dei, & porta cœli*. Sunt qui putent, ideo dici Deum ostendisse ei regnum Dei, quia tunc reuelauit ei, fuisse ipsum à se electum & prædestinatum ad vitam æternam, quo scilicet deinceps fortior, & constantior, & alacrior esset ad perferenda quantalibet mala, Deoque fideliter, & feruenter, perseuerantèrque seruiendum. *Dedit illi scientiam Sanctorum*. Græcè est *γνῶσις ἀγίων* id est cognitionem Sanctorum. Et illud *Sanctorum* potest accipi, vel tanquam in masculino genere, vel neutro positum. Priori modo, ut plerique accipiunt, denotat visionem Sanctorum Angelorum, per illam scalam ascendentium, & descendentium: ex quo intellexit Iacob, quale Angelorum esset ministerium inter Deum, & homines. Posteriori autem modo acceptum significat à Deo Iacob doctum esse, quæ res ad sanctitatem & animi sui, & cultus diuini pertineret: tale fuit, erigere lapidem in titulum, & desuper oleo, vngere, vota Deo facere, & decimas bonorum suorum Deo promittere, locumque in quo visionem illam habuerat, dicare, ac sacrare diuino cultui.

Honestare pro locupletari, & ditare poni nõ semel à Latino Interprete.

Sed quid est, quod subiungitur, *Honestauit illum in laboribus, & completiuit labores illius*? Frequenter in hoc libro Latinus interpres vertit, honestare, & honestum facere, quod Græcè est, locupletare, vel ditare, & diuitem facere. Nam hic pro, *honestauit*, est Græcè *ἐμπόρῳεν*, id est locupletauit: & paulò infra pro *honestum fecit illi*, est Græcè *ἐπλάτισεν*, id est ditauit. Quatopere autem Iacob ditatus fuerit in Mesopotamia (maximis licet suis laboribus) liquet ex illis verbis Genes. 30. *Diuitiusque est homo ultra modum, & habuit greges multos, ancillas, & seruos, camelos, & asinos*. Pro, *Completiuit labores illius*, Græca sonant *multiplicauit*, quo significatur, Deum labores Iacob in pascendis gregibus Laban, multiplici admodum fœtu ouium compensasse, vt narratur Genesis 30. Sequitur: *in fraude circumuenientium illum adfuit illi*. Hoc spectat ad fraudes Laban, & filiorum eius: qui ob avaritiam sæpius debita mercede fraudabant labores Iacob: & vt taceam cetera, decem vicibus mutarunt eius mercedem, vt ipse attestatus est Genes. 31. Licet pro fraude Græcè sit *ἀλεονεία*, id est, avaritia, bene tamen, & ad sententiam veritatis appositè Latinus interpres vertit fraudem: ex avaritia namque prodibant fraudes, quas illi struebant; Iacob, & mala, quibus eum opprimere callidè conabantur. Eòdem spectant quæ sequuntur: *Custodiuit illum ab inimicis, & a seductoribus intauit illum*. Sic enim appellat Laban, & filios eius. Quanquam hoc etiam referri potest ad Esau, & Chanaanæos, & Pherezæos, quos vehementer timebat post cædem Sichimitarum: Sic enim dixit filiis suis illius cædis auctoribus. *Turbasti me, & aduersum fecisti me Chanaanæis, & Pherezæis habitatoribus huius terre. Nos paucissimus, illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea*. Genes. 34. Verùm adfuit illi Deus, qui gentes illas magno percussas pauore, ne tantum Iacob lædere, aut inuadere auderent, cohibuit. Sic enim legitur Genes. 35. *Cùmque profecti essent, terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitatis, & non sunt ausi persequi recedentes*.

Restat illud, *Et certamē forte dedit illi, ut vinceret*: Græcè est ἰσχυρὸς ὄντων ἀντὶς, significat autem verbum ἰσχυρὸς proponere, & instituire certamen vna cum eius præmio: vt sit sensus, *Et si variis Iacob certaminibus exercitatus est, amplissima tamen ex eorum victoria retulit præmia*. Secundum nostram lectionem, quidam ista verba referunt ad luctam, qua Iacob cum Angelo cerraui, vt narrat Moses Genes. cap. trigesimo secundo; in eo enim certamine videtur quodammodo præualuisse, & vicisse Iacob. dixit enim ei Angelus: *Nequaquam Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis?* Sed præstat in vniuersum interpretari de variis certaminibus laborum & periculorum, in quibus illum Deus exercuit, ad eum finem, vt præualens ac vincens, potentior, & clarior, atque gloriosior existeret. Verum quæ pertinebant ad interpretationem illius loci libri Sapientiae, qui propriè spectabat ad visionem Iacob, quæ hîc narratur, & à nobis deinceps fufius explicanda est, hæcenus cursim dicta sūt.

TERTIA DISPVTATIO.

Quæ fuerit propria, & primaria significatio eius scalæ quam in somno vidit Iacob.

Super illis verbis,

Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen eius tangens cælum, &c.

VERS. 12.

XTRA contromensiam est, Scalam illam fuisse Symbolum, & signum magnæ cuiuspiam rei, cuius significanda gratia, potissimum dormienti Iacob visum illius scalæ oblatum est. Sed quia multiplex admodum esse potuit, & à Doctoribus multiformis tradita est illius scalæ significatio;

Quæritur, quanam maximè propria, & primaria illius scalæ significatio fuerit. Hanc ego puto fuisse declarationem prouidentiae, ac curæ, quam gerit Deus, tum in commue omnium rerum tam cælestium, quam terrestrium; tum quam singulariter, ac propriè gerebat ipsius Iacob, vt clarè ostendunt ea verba, quæ Deus in illa visione dixit ad Iacob, & in hoc loco à Mose commemorantur. Primum igitur demonstremus, quæ admodum illa scala symbolum fuerit vniuersalis rerum omnium prouidentiae diuinæ: tum ostendamus, quomodo istiusmodi visum singulariter ac propriè pertineat ad Iacob, & ad ipsum aptari & accommodari queat.

Scala illa pertingens à terra vsque in cælum, est diuina prouidentia: hanc enim Deus omnia, tam cælestia, quam terrestria gubernat, atque moderatur: Sicut Ecclesia confitetur in quadam oratione dicens:

*Quomodo
Scala illa fi-
gura fuerit
diuina prou-
identia.*

Omnipotens sempiternæ Deus, qui cœlestia simul, & terrena moderari
 Illa namque vehementer execranda impiorum oratio est, quam refert
 Iob cap. 12. *Quid enim, inquit nonis Deus quasi per caliginem iudicat. Nu-
 bes, latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat.*
 Contrà verò præstâtissimæ pietatis, certissimæque veritatis plena est illa
 Dauidis sententia in Psalmo 112. *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in aliis
 habitat, & humilia respicit in cœlo, & in terra?* Et quod scriptum est in libro
 Sapientiæ cap. 14. *Tua Pater providentia, ab initio gubernat.* Et cap. 12. *Non
 est alius Deus, quam tu, cui cura est de omnibus.* Doctissimus Philosophus, si-
 mulque Poëta Boëtius, cuius poëma ex intima philosophia promptum
 est, in libro v. de Consolatione philosophica, Metro 3. quod Homerus di-
 xit de Sole, Πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπαιεῖται, Id est, omnia videt, & om-
 nia audit; ostendit, nec in Solem verè dici, & in Deum verissimè con-
 nire. Audiat lector pulcherrimos eius versus,

Boëtius.

*Huic ex alto cuncta iuveni
 Nulla terra mole resistunt.
 Non mox atris nubibus obstat;
 Vno mentis cernit in Ætu
 Quæ sint, quæ fuerim, veniantque:
 Quem quisâ respicit omnia solus,
 Verum possis dicere Solem.*

Idem Auctor, Scalam istam diuinæ providentiæ, mirificè atque gra-
 phicè descripsit in libro 3. Metro 9. cuius super ea re elegâtissimos, & do-
 ctissimos versus qui legerit, suavissima complebitur omni voluptate. Si-
 cut autem hoc loco per scalam significatur Dei providentia; sic eandem
 significavit Homerus per catenam quâdam auream ab Ioue de cœlo de-
 missam in terras, omnia comprehendentem, atque constringentem, & ad
 ipsum Iouem retrahentem: sicut videre est apud Homerum Iliados 8.

*Iouis catena
 faciendam Ho-
 merum.*

*Variis gradi-
 bus scala si-
 gnificari va-
 rios modos
 uidentia pro
 ipsarum rerû
 varietate.*

Varij gradus istius scalæ, quorum alij sunt inferiores, alij superiores, si-
 gurât multiplices vias, & multiformes rationes, variôsque modos, quibus
 res à se cõditas Deus regit, & gubernat, pro varietate scilicet ipsarum re-
 rum, vel ratione carentium, vel ratione & intelligentia, & libero arbitrio
 præstantium. Et res quidem expertes rationis gubernat Deus, & ad suum
 quemque finem dirigit, per formas, & qualitates à principio eis ingenera-
 tas, & per naturales propensiones; & irracionales quosdam instinctus qui
 tamen instar rationis, & cuiusdam prudentiæ in illis sunt. At verò animal
 hoc rationis & intelligentiæ particeps, proprio arbitrio, & volûtate polles,
 capaxque religionis, virtutis, sapientiæ, ac felicitatis, quod hominem ap-
 pellamus, non vno modo, sed multifariâ gubernat; primò per leges tâ na-
 turales, quàm scriptas siue diuinas, siue humanas; tû per prosperitatè rerû
 & aduersitatè, atque vtriusque temperamentum: deinde vel præmiorum
 spe, & expectatione alliciens, & incitans, vel suppliciorû metu deterrens,
 ac reuocans; adhuc per internas inspirationes, externâq; monita, & docu-
 menta, & exempla tam bonorum hominum, quàm malorum, necnon

& pe

& per miracula, atque prodigia. Hæc porrò Dei erga homines prouidentia, comprehendit quatuor hominum genera, id autem est vniuersum genus hominum; & eos, qui viatores appellantur, qui vitam adhuc in terris agunt, & iam præfenti vita defunctos, atque hos, vel damnatos æternis Inferni suppliciis, vel qui temporariis cruciatibus expiandi in Purgatorio detinentur, vel in cœlis beato & immortalis æuo perfuantes.

21 Duo ligna, quæ sint latera scælæ, & quibus vtrunque inserti, atque infixi tenentur gradus, sunt duæ virtutes, siue proprietates diuinæ prouidentia, fortitudo & suauitas. Fortitudo quidem, ac potètia diuinæ prouidentia, profus insuperabilis & indeclinabilis est: omnia comprehendit, nihilque patitur extra Regnum suum esse, aut vim suam effugere. Non potest frustrari effectu, non impediri, non tardari, nusquam defleci, nec vilo modo falli. Verissimum enim est, quod Ecclesia in quadam oratione dicit: Deus, cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur: Et meritò quidem. Nam si cuncta prospicit Deus (vt Boëtius argumentatur lib. 5. de Consolatione philosophica, Prosa 3. neque falli vilo modo potest, euenire necesse est, quod prouidentia futurum esse præuiderit. Si enim res, aliorum, quàm prouisa sunt, detorqueri valent, non iam erit futuri firma præscientia, sed opinio potius incerta, quod ego de Deo credere nefas iudico, Sic Boëtius.

Autem hic sententiæ ita posset occurri: Si omnia sunt Dei Sapientissimi, potentissimi, atque optimi subiecta prouidentia, vnde tot in rebus vitia, defectus, peccata, & mala, tum in rebus naturalibus, tum maxime in humanis? Hoc enim, inquit Boëtius initio libri quarti de Consolatione philosophica, vel maximæ est admirationis hominum, & querimonie causa; quod cum rerum omnium bonus rector existat, vel esse omnino mala possint, vel impunita prætereant. Etenim imperante, florentesque nequitia, virtus non solum præmiis caret, verum etiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur, & in locum facinorum supplicia luit. Quæ fieri in regno Scientis omnia, Potentis omnia, sed bona tantummodo volentis Dei, nemo satis potest nec admirari, nec conqueri. Verum huiusmodi obiectione benè, breuiterque; soluit Sanctus Thomas Prima Parte, Quæstio. 22. artic. 2. ad hunc modum scribens: Corruptiones & defectus qui sunt in rebus, dicuntur esse contra naturam particularem, sunt tamen secundum intentionem naturæ vniuersalis, in quantum scilicet defectus vnus cedit in bonum alterius, vel etiam totius vniuersi: Siquidem corruptio vnus, est generatio alterius, per quam species conseruantur. Cum igitur Deus sit vniuersalis prouisor totius entis, ad ipsius prouidentiam pertinet, vt permittat nonnullos defectus esse in quibusdam rebus particularibus, ne bonum vniuersi perfectum impediatur. Si enim omnia mala impedirentur, multa bona deessent vniuerso: non enim esset vita Leonis, si non esset occisio aliquorum animalium, nec esset patientia Martyrum, si non esset persecutio Tyrannorum. Vnde dicit Augustinus in Enchyridio, capite vndecimo; Deus Omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus suis, nisi vsque adeo esset omnipotens, & bo-

*Latera scælæ
significant di-
uinæ prouiden-
tiæ fortitudi-
nem, simulq;
suauitatem.*

Boëtius.

*Obiectio,
An mala,
quæ cernuntur
in rebus, contra
reuerentiam
cum perfectis-
sima Dei pro-
uidentia.
Boëtius.*

*Solutio obie-
ctionis.
Egregia do-
ctrina S. Tho.*

B. Augustinus

Præclara Boëtij sententia.

nus, vt beneficeret etiam de malo. Hactenus ex Beato Thoma. Hoc ipsum legere est apud Boëtium libro quarto, Prosa sexta, paucis verbis, sed appositissimis, & significantissimis expressum. Hæc autem sunt eius verba: Sola est diuina vis, cui mala quoque bona sint; cum eis competenter vtêdo, alicuius boni effectum elicit. Ordo enim quidam cuncta complectitur, vt quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc idem, licet in alium, tamen in ordinem relabatur: ne quid in regno prouidentia liceat temeritati. Sic ille. Ea porrò, quæ videntur, & dicuntur fortuita, nobis quidem fortuita sunt non Deo; cuius nimirum prouidentia legibus tenentur ductaque, ac ratione eius gubernantur. Scitè igitur Boëtius lib. 5. Metro primo.

Idem Boet.

*Et qua permissis fluitare videtur habentis
Fors, patitur frena, ipsaque lege meat.*

Altera virtus, siue proprietates diuinæ prouidentia, est inenarrabilis quædam eius suauitas, non minor utique, quàm ea est, de qua iam diximus, eiusdem Prouidentia fortitudo: vtramque enim pariter in diuina prouidentia contineri, atque indissolubili societate per omnia pertinere ac permeare, scriptum est in libro Sapientia: Nam in septimo capite dicitur Spiritus diuinæ Sapientia (eadem autem est prouidentia) Sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, mobilis, certus, suavis, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens virtutem, omniaque prospiciens; & in se permanens, omnia tamen inuocans: denique attingens à fine, vsque ad finem fortiter, & disponens omnia suauiter. Sic enim diuina prouidentia se rebus accommodat, vt nulli vim afferat, nihil contra cuiusdam rei naturam faciat: sed ita res omnes & singulas moueat, ac regat, vt possit cuiusque rei natura: tantaque id agit suauitate, vt vix sentiat, & ob eam causam non pauci fuerint, qui nullam esse dixerint prouidentiam. Audiatur Lector pulcherrimam Beati Dionysij super ista diuinæ prouidentia admirabili suauitate sententiam: In omnibus, inquit, quæ subsistunt, diuina prouidentia est, nihilque non Dei prouidentia agitur. Quinetiam iis, qui sunt mali, benignè prouidentia vtitur ad illorum, siue aliorum communem, siue priuatam vtilitatem. Ideoque absurdam multorum rationem non admittimus, qui aiunt oportuisse prouidentiam inuitos etiam nos ad virtutem ducere: atqui non est prouidentia diuina, violare naturam. Sed est cuiusque naturæ conseruatricis, eis, quæ per se mouentur, & libero aguntur arbitrio, conuenienter prouidens, omnibusque, & singulis propriè, vt omnium, singulorumque natura capit, pro modo cuiusque, prouidentissimas bonitates impartiens. Hæc Beatus Dionysius.

Præclara B. Dionysij de prouidentia Dei sententia, in libro de diuinis nominibus. c. 4. parte 4.

Administratos diuinæ prouidentia esse Angelos.

Administratos huius diuinæ prouidentia, sunt beati spiritus Angelici: quos idcirco Paulus ad Hebræos 1. Administratos vocat Spiritus, missos in ministerium, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Et Iob capite nono dixit, eos portare orbem: Deus, inquit, cuius nemo resistere potest, & sub quo curuantur, qui portant orbem. Daniel capite quarto appellat Vigiles, id. autem est, perpetuò intentos exequen-

dis Dei iussis, iniunctisque sibi ministeriis diuinæ prouidentiae obeundis: Idemque capite decimo, vocat eos Principes Regnorum, & Prouinciarum. Sanè Dauid psalmo 102. paucis verbis eleganter exposuit ministerium angelicum circa Dei prouidentiam. Nam primò prouidentiam Dei significans, ait: *Deus in cælo parauit sedem suam, & Regnum ipsius dominabitur.* Tum indicat, qui sint, & quales huius prouidentiae ministri: dicens: *Benedicite Domino omnes Angeli eius, potentes virtute facientes verbum illius, ad audiendum vocem sermonem eius. Benedicite Domino omnes virtutes eius, ministri eius, qui faciitis voluntatem eius.* Inducuntur autem in hac visione Angeli ascendentes & descendentes, quia in hoc maxime versatur ministerium angelicum. Ascendunt enim, referentes ad Deum preces, & vota, & necessitates mortalium: descendunt verò deferentes à Deo ad homines, diuina consilia, & arcana eis reuelanda, & item dona & auxilia cœlestia eis præstanda, ac demum optatos, letosque petitionum & votorum effectus. Huius angelici ascensus & descensus, multa extant in Sacris litteris documenta, cum alibi, tum in Apocalypsi, sed illud valdè luculentum, & in hoc loco memorandum est, quod in libro Tobiae capite duodecimo de Angelo Raphaelè proditum est. Vis nosse eius Angeli ascensum ad Deum? Audi quid ipse dicat Tobiae: *Quando orabas cum lacrymis, & sepe liebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, ego obtuli orationem tuam Domino. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te. Vis descensum eiusdem Angeli cognoscere? attende quid ipse post ista verba proxima dicat. Et nunc misit me Dominus, vt curarem te, & Saram uxorem filij tui à Daemonio liberarem. Ego sum Raphael Angelus, vnus ex septem, qui astant ante Dominum.* Ergo descendunt Angeli, cum à Cælo veniunt in terras mandata Dei perferentes inibi peragenda, ascendunt autem, vel eo, quo dixi, modo, vel cum iam confectis mandata diuinis in Cœlos reuolant, ad Deum reuertentes. Quare Raphael expedito negotio, cuius perficiendi gratia missus à Deo fuerat ad Tobiam, dixit: *Tempus est ergo, vt reuertar ad eum, qui me misit: vos autem benedicite Deum, & memorate omnia mirabilia eius, & cum hac dixisset, ab aspectu eorum ablatu est, & ultra eum videre non poterunt.*

Quid ascensus,
& descensus
Angelorū per
scalam.

Locus Tobiae
cap. 12.

14 Sanctus Thomas secunda secundæ Quæstione 181. Articulo vltimo ad 2. ascensum istum, & descensum Angelorum, interpretatur munera & functiones vitæ angelicæ, tam actiuæ, quam contemplatiuæ, hoc modo scribens: De ijs quæ pertinent ad dispensationem inferiorum Dei, vnus Angelus docet alium purgando, illuminando, & perficiendo. Et secundum hoc, habent Angeli de vita actiua, quandiu mundus durat, eo quod administrationi inferioris creaturæ intendunt. Id autem significatum est per illam visionem Iacob. Vidit enim Angelos in scala ascendentes, quod pertinet ad contemplationem: & descendentes, quod pertinet ad actionem. Verum Angeli, vt ait Gregorius libro secundæ Moralium, non sic à diuina visione forâs exeunt, vt internæ contem

S. Thomæ.

S. Gregorius.

contemplationis gaudiis priuentur. Quo fit, vt in eis non separetur vita actiua à contemplatiua, sicut in nobis separatur; qui per opera vite actiua impedimur à contemplatione. Sic B. Thomas qui mutuatus id videtur ex B. Gregorio: cuius in eandem sententiam in lib. 5. Moralium hæc sunt verba: Angelos ascendentes & descendentes cernere, est ciues supernæ patriæ contemplari vel quanto amore auctori suo semetipsum trāscendendo, inhæreāt; vel quanta compassione caritatis, infirmitatibus nostris condescendant. Sic ille.

S. Gregorius.

Dominus in culmine scælae innixus ei, quid significauerit.

Quod autem Iacob vidit Deum in fastigio scælae innixum ei, siue vt Hebræa sonant, stantem super eam; id significabat, Deum esse primum principium, atque vltimum finem totius prouidentia: ab ipso mitti Angelo cum mandatis peragendis in terra, atque his peractis, ad ipsum reuerti. Visus est in fastigio Scælae prospiciēs inde inferiora, quia licet Deus excelsissimus sit, & in cælis habitare dicatur, omnia tamen, quamuis minima, & abditissima, atque occultissima sunt, clarissimè cernit. Neque verò Deus, ascēdere, aut descendere, aut aliquo quopiam motu visus est moueri, sed innixus scælae stans atque immotus. Quo significatum est, Deum, cum ipse per se immobilis, atque immutabilis, nec apud eum fit trāsmutatio vlla, aut vicissitudinis obumbratio: omnia tamen per suam potentiam, atque efficacitatem prouidentia: mouere, atque omnium esse auctorem mutationum. Quo fit, vt libro Sapientia:, capite septimo, diuina sapientia dicatur esse mobilior omnibus mobilibus, quantum videlicet ad potentia: suæ & gubernationis effectus: & ideo mox subditur: *Attingit autem vbiq; propter suam munditiam.* Nam quod ipsa per se immobilis, cuncta moueat, & regat, declaratur ibi verbis illis: *Et cum sit vna, omnia potest: & in se permanens, omnia innouat.* Cum quibus pulchrè consonant versus illi Boetiani in libro tertio, Prosa nona.

Iacob 1.

Locus lib. Sapientia. ca. 7.

Boetiani.

*O qui perpetua mundum ratione gubernas,
Terrarum, Cælique Sator: qui tempus ab æuo
Ire iubes: stabilesq; manens, das cuncta moueri.*

An prouidentia mundi à solo Deo proueniat, an etiam aliis ex rebus.

Si quis porrò de me quærat, an prouidentia mundi à solo Deo pendeat, an etiam ab Angelis, aliisve rebus: Ego breuibus isti quæstioni satisfacerem, hac distinctione adhibita. Aut nomine prouidentia:, intelligitur præordinatio rerum omnium, & directio ad fines suos, & item præfinitio mediorum, quibus ad suum quæque res finem perducenda est. Aut intelligitur nomine Prouidentia:, executio istius ordinationis, cum talis præordinatio, & præfinitio explicatur, atque deducitur in actū & vsum, quæ solet propriè vocari gubernatio. Priori modo sumpta prouidentia indubiè tota pendet à Deo: qui vt solus res omnes ab initio cōdidit, ita sapienter eas solus ordinauit, proprios singulis fines præfigēs, propriaq; ad eos fines consequēdos media præfinitiens. Sic autē intelligi oportet quod dixit Iob cap. 34. *Quem constituisti alium super terram, aut quem posuisti super orbē, quē fabricatus est? Quasi dicat, nullus alius præest refectioni mundi, nisi solus is, qui eū cōdidit. Per se quippe mundū regit* (ait

Locus Iob. cap. 34.

Grego

Gregorius lib. 24. Moralium, ista verba exponens) quem per se condidit: nec eget alienis adiutorijs ad regendum, qui non eguit ad faciendum. Solus igitur præsens est in regimine, qui solus auctor fuit in creatione.

B. Greg.

Sin autem posteriori modo nomen prouidentiae accipiatur, non dubium est, quin diuina prouidentia per alias res medias ad executionem, & operum absolutionem veniat, id est, per causas secundas; vel naturales, vel Angelicas, vel humanas. Hunc certè ordinem cernimus in executione diuinæ prouidentiae: inferiora enim corpora reguntur per superiora, hæc verò per substantias spirituales: idque fit non propter defectum diuinæ virtutis, sed ob diuinæ bonitatis potius abundantiam, vt etiam cum rebus à se creatis, dignitatem efficientiae, atque, vt ita loquar, causalitatis communicet. Ex his apparet, falsam & impiam fuisse sententiam, quam memorat Gregorius Nissenus libro octauo de prouidentia, cap. tertio, Platoniorum, triplicem distinguentium Prouidentiam: quarum prima erat summi Dei, primò ac principaliter prouidentis spiritualibus & cœlestibus substantiis, consequenter autem toti mundo, sed solum tamen, quantum ad genera, & species, & causas vniuersales. Secunda prouidentia erat, qua prouidetur rebus singularibus, generalibus, & corruptibilibus, intra orbem Lunæ positis, quam assignabant, Diis secundis, qui mouent orbem cœlestes. Tertia erat Prouidentia rerum humanarum, cui præstiebant Dæmones, quos aiebant esse medios inter Deum & homines: super quo disputat copiosè Augustinus initio libri noni de Ciuitate Dei. Et antequam Apuleius in libro, quem scripsit de Deo Socratis.

Falsa Platoniorum de prouidentia mundi opinio. Nissenus.

Augustinus. Apuleius.

Sequitur altera pars huius Disputationis breuibus expedienda: Quomodo visio illius scalæ pertinuerit ad declarandam singularem prouidentiam, & curam, quam Deus gerebat patriarchæ Iacob, id est, ad magnam eius viri, tunc vehementer anxij & afflicti, consolationem & confirmationem. Quatuor verò potissimum res animum sancti viri Iacob, id temporis, valde sollicitum, & tristem, & anxium habebant. Ac prima tristitiæ causa, fuit discessus à charissimis parentibus, sub quorum paterna disciplina, & cura septem & septuaginta annos quietissimè, ac iucundissimè vixerat, vtrum autem eos aliquando postea reuisurus esset, incertum habebat. Sed contra hoc, dixit ei Deus, *Ego ero custos tuus quocumque perrexeris: Et non dimittam te, nisi compleuerò vniuersa, quæ dixi.* Quasi polliceretur ei se beneuolentia singulari, curaque, parentum vicem præstaturum. Deinde tristem faciebat eum iter in Mesopotamiam, longinquam terram videlicet, & ad gentem ignotam: præsertim autem, derelicta terram Chanaan, quam ille multum diligebat: non eo tantum, quòd in ea terra natus, educatusque, ac tot annos commoratus esset, sed eo maxime, quòd eius terræ possessionem Deus auo suo Abraham, atque eius posteris promiserat, nec sciebat vtrum ad eam rediturus esset aliquando. Verum contra hoc voluit, quòd dixit ei Deus, *Terram in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo.* Et paulò post: *Reducam te in terram hanc.* Tertia causa mororis & angoris, erat solitudo eius, quòd omnium, & cognatorum, & amicorum societate, consuetudinèque orbatus erat, nec quem-

Quomodo visio ista proprie ad eruditionem & consolationem, & confirmationem Iacob pertinet.

quam habebat, cuius vel consilio regi, vel opera iuuari, vel præsidio defendi, vel solatio recreari posset. Ad hunc verò mœrorem, metumque animo eius eripiendum pertinuit visio Angelorum ascendentium, & descendentium per scalam, à Deo scilicet ad ipsum, & ab ipso ad Deum quæ visione significabatur ea, quam habent Angeli hominum, & quam propriè habituri erant ipsius Iacob, custodia, protectio, & defensio. Quod illustrari potest altera visione, quæ accidit ministro Elisæi Prophætæ, vt narratur quarto Regum, capite sexto. Nam cum ille videns Ciuitatem in qua erat validissimo exercitu hostili circumdatam, maiorem in modum perterritus fuisset, Deus illi, ad præces Elisæi, aperiens oculos, ostendit totum montem plenum equorum, & curruum igneorum in circuitu Elisæi, vt meritò tunc ei dixerit Elisæus, *Noli timere, plures enim nobiscum sunt quam cum illis.* Quarta res, quæ mentem animumque Iacob afflictabat, erat huiusmodi: videbat se pauperrimum, atque omnium rerum inopem, nec habere suum, vel tantulum terræ, vbi pedem poneret: ire porò ad gentem, cui quòd esset ignotus nihilque speciosum & splendidum ferret, futurum se putabat obscurum & ignobilem, idèoque vilem & contemptum. Ac Deus istam ei adimens opinionem, & timorem, dixit ei: *Dilataberis ad Orientem & Occidentem, & Septentrionem & Meridiem, & benedicentur in te, & in semine tuo omnes tribus terre.*

Cernis, opinor, ex ijs, quæ breuiter dicta sunt Lector, visionem illius scalæ, non solum pertinuisse ad declarandam prouidentiam Dei in vniuersum, sed etiam propriè eam, quam singulariter Deus ipsius Iacob habebat, & in posterum habiturus erat. Possunt hæc confirmari auctoritate

Theodoretus.

Theodoretus id ipsum affirmantis in Quæstione 82. in Genesim. Nam cum docuisset, iccirco Iacob profugum, & solitarium atque inopè digressum à parentibus, iuisse in Mesopotamiam, vt clariùs Dei prouidentia erga ipsum agnosceretur, subiungit hæc: *Quam quidem prouidentiam, apparitione sua confestim Deus declarauit. Ostendit enim ei scalam ad cælum vsque pertingentem, & sanctos Angelos ascendentes & descendentes. Ipse verò Dominus sursum consistens, confirmabat eum, & metum expellebat. Horum autem vnumquodque poterat securum reddere Patriarcham. Docetur enim, nihil negligenter & sine cura ab omnium*

Deo administrari, sed ipsum omnia dispensare sanctorum Angelorum vntem ministerio ipsos enim Angelos dixit B. Paulus administratorios esse Spiritus, in ministerium missos propter eos qui hereditatem capiunt

salutis.

QUARTA

QVARTA DISPVTATIO.

De varijs eiusdem scalæ interpretationibus allegoricis.

ROPRIA & primaria, & quam vocam litteralem, expositio illius scalæ, superiore Disputatione satis copiosè tractata est. Deinceps disputandum est de mysticis eiusdem scalæ interpretationibus partim allegoricis partim tropologicis Allegorice super illa scala duplex traditur: harum vna pertinet ad Christum Dominum, altera ad Ecclesiam eius. Itaque scala illa fuit figura generationis secundum carnem, quam, descripta eius genealogia, duo Evangelistæ Matthæus & Lucas tradiderunt: ille, descendendo ab Abraham, usque ad Ioseph & Mariam, hic autem ab his ascendendo usque ad Adam & Deum. Multigena igitur Christi prosapia, similitudine illius scalæ præfigurata est. Gradus scalæ, fuerunt omnes illæ generationes, & personæ, quæ in genealogia Christi memorantur, per quas scilicet Christus, secundum rectam lineam descendit ex Abraham. Latera scalæ, quibus eius nititur stabilitas, & quibus inserti, fixique tenentur gradus, sunt Dei misericordia, & veritas, siue fides: nam duabus hisce rebus maximè nititur diuina promissio venturi Messie; Etenim magna Dei misericordia ac benignitas, tanto seruum suum Abraham honore dignari voluisse, ut ex eius femine, Filium suum hominem generatum iri promitteret. At veritatis & fidei ac iustitiæ diuinæ fuit, promissum hoc suum constanter tenueri atque inuiolatum seruare, & in tempore præstare. Quare licet complures earum personarum, quæ in genealogia Christi recensentur, ob insignem earum improbitatem atque impietatem indignissimæ essent, ut ex ipsis Christus progigneretur: attamen veritas diuinæ promissionis præualuit, nec istorum hominum scelera Dei promissa mutare aut exinanire potuerunt. Manserunt igitur gradus, licet per se essent pessimi, quia lateribus scalæ firmissimè infixi erant. Inferior porro scalæ pars hærebat in terra, suprema verò contingebat cælum. Hoc significabat duas Christi naturas, diuinam & humanam. Vel præfigurabat duas in Christo partes; inferiorem, secundum quam in terris versabatur mortalis, & passibilis, & quasi viator; & superiorem partem, secundum quam erat beatus in cælis, & comprehensor. Deus scalæ innixus fastigio, quid aliud significabat, nisi diuinitatem unitam Humanitati, & quod Paulus dixit, *Caput Christi Deus*. Angeli ascendentes per scalam ad Deum, erant ij, qui ferebant ad Deum ardentissima desideria, & deuotissimas preces Patriarcharum & Prophetarum, aliorumque Sanctorum hominum super aduentu Messie in terras. Cuiusmodi fuere illa, *Vtinam disrumperes cælos, & descenderes. & Rorate cæli de super, & nubes pluuant iustum: aperiantur terra: & germinet Saluatorem*. Et illud Iacob, *Salutare tuum expectabo, Domine: nec non & illud Moyse, obsecro, Domine, mitte quem miseris es*. Descendebant verò Angeli, deferentes ad sanctos homines

Prima Allegoria illius scalæ pertinet ad Incarnationem Christi.
Matth. 1.
Luc 3.

1. Cor. 11.

Esai. 64.

Supra 45.

Genes. 49.

Exod. 4.

Gen. 49. diuina oracula de tempore aduentus Messie; quale est illud, *Non auferetur sceptrum iuda, & Dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est.* Et celeberrimum illud Danielis ratiocinium de septuaginta hebdomadibus, & item de loco natiuitatis eius, de qualitate matris eius, de genere doctrinæ quam prædicaturus erat, de admirandis eius operibus & miraculis ac demum de atrocissima eius morte; quibus de rebus multa diuinitus Isaia reuelata sunt, & ab eo scriptis prodita. Omnino Angeli mysteriorum ad Christum pertinentium, tam in veteri, quam in nouo Testamento, & Nuntij, & Procuratores, & Administri fuerunt.

*Allegoria
S. Augustin.*

Sanctus Augustinus visionem istius scalæ interpretatur allegoricè de Christi non solum Incarnatione, Generatione, vt in superiore expositione, verum etiam de pauere ac humili eius in terris vita, & cõuerlatione; præcipuè autè de morte in cruce pro nobis ab eo suscepta & opperita. In sermone igitur 79. de Tempore, istiusmodi Allegoriàm ad hunc modum tractat: Isaac filium suum mittens in Mesopotamiam, Dei Patris typum præfigurauit: Jacob autem illuc missus, præsignauit Christum Dominum. Isaac neglectis mulieribus regionis quam incolebat ipse, misit filium suum Jacob in terram longinquam, vt inde sibi vxorem acciperet: quia Deus Pater missurus erat in hunc mundum Filium suum, qui repudiata Synagoga, de Gentibus sibi Ecclesiam sociaret. Quod tunc verè completum est, cum Iudæis dixere Apostoli: *Vobis primum oportebat loqui verbum Dei: sed quia vos indignos iudicastis æterna vitæ: ecce conuertimur ad Gentes.* Non legimus Jacob iuisse in Mesopotamiam cum equis & camelis, sed baculum duntaxat manu portasse: *Cum baculo meo,* inquit ipse, *transiit Iordanem istum, & ecce cum duabus turmis regressior.* Jacob igitur ad accipiendam vxorem exhibuit baculum; & Christus ad redimendam Ecclesiam, derulit Crucis lignum. Jacob vidit Dominum in cacumen scalæ incumbentem. Quid est, in scalam incumbere, nisi in ligno Crucis pendere? Sed quare id factum est in itinere, prius quam Jacob vxorem acciperet? quia verus Jacob Dominus noster, prius in scala, id est, in Cruce occubuit, & postea sibi Ecclesiam sociauit, dans ei in præsentem atram sanguinis sui, daturus potem postmodum sui regni. Angeli ascendentes ad cælum, & descendentes in terras, præfigurabant sanctos Prædicatores, qui cum alta & diuina mysteria tractat, quæ non à quibuslibet, sed à perfectis solum intelliguntur, ascendere dicuntur ad Deum: audi Paulum

Act. 13.

Sapientiam, inquit, *loquimur inter perfectos: sapientiam verò non huius sæculi, sed arcanam & absconditam, quam prædestinauit Deus ante sæcula in gloriam nostram.* Cum autem prædicatores ea docent, quæ pertinet ad corrigendos mores, & ab omni populo intelligi possunt, tunc descendunt in terram; vt cum Paulus dicebat, *Fugite fornicationem. Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Radix omnium malorum est cupiditas.* Ioannès quoque in exordio sui Euangelij altissime ascendit, dicens: *In principio erat verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil. Sed idem nihilominus profundissime descendit, cum subiunxit: Et verbum caro factum*

Genes. 32.

1. Cor. 2.

Ephe. 5.
1. Tim. 6.
Ioan. 1.

Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil. Sed idem nihilominus profundissime descendit, cum subiunxit: Et verbum caro factum

Etiam est: & habitauit in nobis. Hoc itaque ordine & ascenditur & descenditur, cetera & perfectis cibis solidus tribuitur; & doctrinæ lac, etiam imperfectis, tanquam infantibus, non negatur. Hactenus ex Augustino.

Tertullianus extremo libro tertio aduersus Marcionem, interpretatur per illam Scalam Iacob præmonstratum esse iter ad cælum, quo alij perueniant, & vnde alij decidant. Cùm autem Iacob euigilans dixit: *Verè non est hic aliud nisi Domus Dei, & Porta cæli*: planissimè Dominum nostrum prænucciavit. Ipse est enim templum Dei, in quo non solum plenitudo omnium gratiarum, sed etiam plenitudo ipsius diuinitatis corporaliter inhabitauit. Ipse est porta cæli, sicut ipse dixit: *Ego sum ostium: per me si quis intrauerit, saluabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.*

Altera huius visionis Allegoria refertur ad Ecclesiam Christi: quam scite admodum, & appositè tractat Caietanus, in Commentario huius loci, ad hunc modum scribens: Quoniam similitudines corporales Dei & Angelorum, & scala môstrata Iacob, sunt figuræ rerum spiritualium, adeo ad literam visio ista præfigurauit Ecclesiâ Dei, hoc est; Congregationem iustorum hominum in vna fide, spe, & charitate Dei: hæc enim viua Domus Dei est, quæ incœpit ab Abel iusto. Ad hæc solida stat scala vsque ad cælum, hoc est via gradatim per ordinata merita & officia gratiâsq; per tendens ad cælum. Et in ea continuè Angeli ascendunt à nobis, referendo nostra in Deum; & descendunt ad nos, adferendo diuina nobis. Et quamuis simpliciter prior sit descensus Angelorum ad homines, quàm ascensus eorum ab hominibus; in scala tamen à terra in cælum erecta, prior est ascensus in terra, quàm descensus à cælo. Etenim quamuis Angeli priùs ad custodiam hominum venerint, quàm nostra retulerint ad Deum: inchoata tamen iam ecclesia, priùs nostra referuntur ad Deum, quàm deferantur diuina ad ipsam congregationem iustorum. Intelligendum enim est, merita Ecclesiæ prouocare Angelos ad descendendum: & Angeli qui priùs quàm scala fieret, descendeabant sine scala ad cõstituendam Ecclesiam; post eam iam constructam, præueniunt ascendendo per scalam, eos qui descendunt per eandem scalam: idè enim priùs nominantur in hoc loco ascendentes Angeli per scalam, quàm descendentes per eam. Nam etsi ascendentes priùs descenderant, non enim nati fuerant in terris, sed venerat de cælo, non tamen descenderant per scalam. Hæc Ecclesia, est verè Domus Dei: in hac sola via est ducès ad portam cælorum: extra hanc nulli patet accessus ad cœlestem patriam: in hac supremus Deus & Creator omnium præsidet, & iudicia sua exercet, & bona malaque pro cuiusque meritis retribuit. Hæc Caietanus. Cui non assentire, istiusmodi expositionem esse litteralem; est enim mystica, & allegorica; litteralis verò ea est, quàm nos in superiore disputatione tradidimus.

* *

QVINTA DISPVTATIO.

*De tropologica illius scalæ interpretatione, quæ ad disciplinam vitæ,
ad normam Euangelicæ perfectionis agenda spectat.*

IS IO illius scalæ, secundum intelligentiam tropologicam, pulchrè accommodatur ad Christianam disciplinam & vitam; eam maximè, quæ ad normam Euangelicæ perfectionis conformatur & dirigitur, quam vocare solemus disciplinam & vitam religiosam. Scala igitur hærens in terra, & vsque ad cælum erecta, est Christianæ vitæ ratio, & disciplina rectissima & sublimissima. Sancti namque homines, licet corpore versentur in terris, conuersatio tamen eorum in cœlis est. Sunt quidem in mundo, sed non sunt ex mundo ambulantes in terris, & cum hominibus etiam mundanis conuersantur, sed contemptis mundanis bonis, quærunt quæ sursum sunt sapiunt. Et sicut ascensus per illam vsque ad cœlum & arduam scalam fuisse laboriosissimus: ita profectò vita Christiana, & Religiosa, laboris & asperitatis plena est. Et ad hoc ipsum significandum, bellè quadrat similitudo istius scalæ: quæ præter vulgatum, notumque omnibus significatum, etiam (si credimus Suidæ) significat instrumentum. Scala, inquit ille, est instrumentum quoddam torquendi, quo eorum torquentur corpora, qui supplicio afficiuntur. Hoc apertè indicant illa Aristophanis verba:

*Modis omnibus de illo quæstionem habe,
Scala impone, suspendæ, loris cade:
Deglube, torque, acetum naribus infunde,
Lateres impone.*

*Lateræ scalæ,
quæ.*

Duo lateræ, scalæ, sunt in Christiana disciplina, & vita; Fides, & Opera: aut verbum Dei, & Sacramenta: siue illa duo præcipua philosophiæ moralis capita, *Sustine, & abstine*, quæ duo verba, si quis cordi habeat (vt solum dicere Epictetum, refert Gellius lib. 17. cap. 19.) eaq; sibi imperando atque obseruando curet; is erit plerumque impeccabilis, vitæque viuet tranquillissimam. Sunt enim duo validissima firmamenta, & præsidia humani animi, aduersus plurima & grauissima vitia, malèque, quorum fecundissimi parètes sunt Intolerantia, & Incontinentia. Gradus porrò scalæ, si quis dixerit esse varias gratiarum, & virtutum species, quarum cultu & exercitatione ascensus fit ad culmen vsq; perfectionis, haud ille quidem à vero aberrauerit. Nisi quis fortè malit intelligere, tres illos celebres gradus studentium virtuti, ac Deo seruientium; vnum Incipientium; alterum Proficientium; tertium Perfectorum. Enimuerò, ad istiusmodi gradus mysticos, per quos ascenditur ad Deum, non ineptè referri potest quod cecinit Dauid in Psalm. 83. *Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, in loco quem possuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion.*

*Gradus scalæ
qui sint.*

Angelorum per scalam ascensus & descensus, denotabat duplicem Sanctorum

Sanctorum hominum vitam in tercis: vnam, quæ vocatur Contemplatiua, per quam mente ascenditur ad Deum: alteram, quæ dicitur Actiua per quam descenditur ad erudiendum, consolandum, corrigendum, iuuantiumque homines. Vel descensus Angelorum significat, eorum, qui magno in studio perfectionis fecerant processus, horribilem casum, lapsumque in grauissima peccata, & ad terrenas cupiditates, & voluptates turpem regressum. Contrà verò, ascensus è terra vsque ad verticem scalæ, indicat admirabilem quorundam hominum ex vitiis ad virtutes cõuersionem: qui, cum terrenis cupiditatibus, ac vitiis penitus immerfi ac infixi essent, inde tamen per Dei gratiam non solum emerferunt, sed etiam in fastigium vsque perfectæ atq; absolutæ virtutis euaserunt: quod B. Magdalena, aliorumque plurimorum clarissimis exemplis confirmari posset. Non est autem visus in illa scala Angelus quisquam aut residere, aut subsistere: omnes enim vel ascendebant, vel descendebant: quod sanè symbolum magnæ cuiuspiam, & admodum obseruandæ rei fuit. Etenim qui versantur in studio ac professione Euangelicæ perfectionis, nisi ascendant, continuò descendere eos necesse est: nam qui non proficiunt, necessario deficiunt: medius enim status inter profectum & defectum nullus est. Cum enim homo Religiosus debeat esse perfectus, id est, perpetuò currere ad consequendam perfectionem, & in ea acquirenda in dies magis ac magis proficere: Si à tali cursu & profectu cessat, deest etat necesse est à statu, & instituto, professionèque Religionis. Deus porrò in vertice scalæ insitens, vel innixus, significabat, se in vitiis maximè perfectis, & qui ad culmen perfectionis ascenderint, habitare, requiescere, & (vt ita loquar) deliciarique illis perfectè vniri.

Duplex Sanctorum in terra via vita.

Cæterum hæc à nobis concisè ac ieiunè dicta, latiùs luculentius, appositè Sanctorum Patrum testimonijs & sententijs, exponenda sunt. S. Bernardus in Sermonè de verbis illis Euangelij: *Ecce nos reliquimus omnia*, (qui alio nomine inscribitur: *Declamationes B. Bernardi*) istam scalam, ait, esse disciplinam religiosam cuiusque Ordinis Religiosorum hominum probati in Ecclesia. Quisque enim habet certam, & propriam disciplinam à fundatore eius Ordinis præscriptam: quam obseruando, qui in eo Ordine seruiunt Deo, tanquam per scalam ascendunt ad perfectionem, & in cœlestem patriam. Hanc dicit fuisse scalam, per quam B. Benedictus, post mortem, visus est quasi per viam quandam rectam, pretiosis stratum pallijs, & innumeris corruscantem lampadibus, ab eius cella in cœlum vsq; tendentem, ascendere ad cœlestem patriam. Et ijs qui istud videbant, dixit quidam venerando vultu & habitu vir: Hæc est via, qua dilectus Domini Benedictus cœlum ascendit. Duo latera huius scalæ, dixit esse præcipua disciplinæ Religiosæ firmamenta, Asperitatem vitæ, & Humilitatem mentis. Illa cõtinet iuge-studium & exercitium mortificationis corporalis, per ieiunia, vigilijs, verberationes, aliàsque afflictiones corporis. Hæc autem contemplum & fugam habet humanæ laudis, honoris, & gloriæ: è contrario autè studium & amorè rerum vilium, atq; abiectarum nec, modò contèptum habet seculi, sed etiã sui. Vbi si (ait Bernard.)

*S. Bernard.
Matth. 19.*

Latera scala.

stabi

Philip. 3.
Psalm. 83.

stabilieris & firmaueris in corde tuo, asperitatem corporalis abstinentie & laboris amplecti; simulque omne vilitate, & extremitate esse contentum; habes bona scæ latera; securus iam inferre gradus exercitij spiritualis, vt torum, quod mundo & carni subtrahis, studio pietatis impendas; & oblitus quæ retrò sunt, extensusque in anteriora, ascensiones in corde tuo disponens de virtute proficias in virtutem, vt videre Deum deorum in Sion merearis.

*Semper in via
Dei progrediendum esse
ulterius: nã
non progredi
est regredi.
Bernard.*

*Incipit Psalm.
118.*

Meritò autem spiritualis disciplina ascensui per gradus scæ comparatur. Nam vt illic alios super alios gradus, concedere oportet, nec vsquam insistere, quoad perueniatur ad culmen scæ: sic in disciplina capescenda perfectionis, semper ad vltiora currendum, & magis in dies proficere conandum est. Audi egregiam Bernardi sententiam ex epistola eius ad Abbatem Gaminum Alphensem: Nunquam, vir iustus (verba sunt hec Bernardi) arbitratur se comprehendisse: nunquam dicit, Satis est, sed semper elurit, sitisque iustitiam: ita vt si semper viueret, semper, quantum in te est, iustior esse contenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Non enim ad annum, vel ad tempus instar mercenarij, sed in æternum diuino se mancipat famulatu. Audi verbum iusti: *In æternum non obliuiscar iustificationes tuas.* Itaq; indefessum proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur: Quòd si studere perfectioni, & velle semper proficere, est perfectum esse; profectò nolle proficere, deficere est. Vbi ergo sunt, qui dicere solent, Sufficit nobis, nolimus esse meliores quàm patres nostri. O Monache, non vis proficere? Non inquit. Vis ergo deficere? Nequaquam, ait. Quid ergo? Manere, inquit volo, in eo, quò perueni: nec peior fieri volo, nec melior cupio. Hoc ergo vt quod esse non potest. Vidit enim scalam Iacob, & in scala Angelos, vti nullus residens, nullusque subsistens apparuit: sed vel ascendere vel descendere videbantur: quo palam daretur intelligi, inter profectum, & defectum, in hoc statu mortalitatis vitæ, nihil medium inueniri, sed vt ipsum corpus nostrum continuè aut crescere constat, aut defecrescere; sic necesse sit & Spiritu aut proficere semper, aut deficere. Hactenus ex Sæcto Bernard.

*Pulchradistinctio
allegoria
in S. Basilio,
super illa scalam
quam vidit
Iacob.*

Psalm. 33.

Horat.

Dignissimum quoq; memoratu, cognitumq; videtur, quod super ista ipsa scala disputat D. Basilius, scalam istam à terra vsque in cælum porrectam, referens ad sublimem & arduum ascensum, ad perfectam, consummatamque virtutis perceptionem. In qua scala inchoandus est ascensus à primo gradu terræ proximo, vt primus ascensus, sit recessus à terra, quia primus in disciplina virtutis gradus, est declinare à vitijs. Deinde fit gradus, & ascensus ad sublimiora, & difficiliora. Si enim supræma virtutis proponerentur prima, cum ea inexercitatis admodum difficilia & aspera videantur, multorum animi à studio virtutis abstererentur. Sapientissimũ est igitur & saluberrimum illud diuinæ Scripturæ documentum: *Declina à malo, & fac bonum.* Cum quo satis concordat illud Poætæ:

*Virtus est vitium fugere & sapientia prima,
Stultitia cauisse.*

Basilius igitur explanans primum Psalmum, super eo quod diximus, ad hunc

hunc modum scribit: *Declina à malo: inquit Scriptura, & fac bonum, sapienter profectò, & artificiosè adducens nos ad virtutem, declinationem mali principium fecit bonorum. Si enim statim perfecta tibi præciperet, piger es ad conatù: nunc verò ad faciliora te assuefacit, vt postmodum ad sublimiora & difficiliora audentior fias. Equidem non dubitanter dixerim, studium pietatis assimilari scalæ illi, quam vidit Iacob: cuius infima humi erant, & vicina terræ, superna verò, ad cælum vsque porrecta. Opus igitur est, vt qui virtutis ingredi viam cupiunt, primis gradibus vestigia admoueant, deinde insequentibus & altiores inscendant, donec ad summùm fastigium paulatim, quantum humanæ fragilitati datum fuerit, euadant. Quemadmodum itaque primus per scalam ascensus, est recessus à terra; sic in diuino negotio primus est profectus à malis recessus. Hæc Basilus.*

Primus igitur & infimus scalæ spiritualis gradus, siue primus per eam ascensus, est abscensus à terra; id autem est, renuntiatio terrenarum, & secularium rerum, cum proposito sequendi Christum. Idque primò fecere Apostoli. Vnde fidenter dixerunt Christo. *Ecce nos reliquimus omnia, & seuis sumus te.* Secundus gradus, & ascensus est, præter externarum istiusmodi rerum secularium renuntiationem, earum etiam amorem, & memoriam ex animo nostro abijcere, vt fecit Paulus, quæ retrò sũt, obliuiscens. Et sub nomine Spontæ, cuiuslibet perfectæ virtutis amatori dicitur: *Audi filia, & vide. & inclina aurem tuam & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui.* Tertius gradus est, non solùm ista bona terrenam relicta obliuisci, verùm etiam ceu stercorea, & detrimenta contemnere, auerari, & odisse, quemadmodum Beatus Paulus testatur, quæ sibi antea fuerant lucra, postquam ad Christum conuersus est, ea se tanquam stercorea & detrimenta æstimasse. Quartus gradus est, non solùm externarum rerum, sed etiam amicorum, & cognatorum, atque adeo ipsorum parentum, & filiorum amorè exuere? quin etiam si seruitus Christi, & studium disciplinæ perfectioris postulet istiusmodi personas odisse: id enim est quod Dominus per similitudinem significauit, cùm dixit: *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Quintus gradus, & supremus renuntiationis est, non solùm alias res, vel personas, sed etiam animam suã propter Christum odisse. Hic enim est terminus perfectissimæ Renuntiationis, si quis amore Christi, studioque perfectionis vitæ spiritualis cõsequendæ, præsentem vitam nihil curet, mortem horis omnibus qualemcum que paratus accipere. *Si quis venit ad me* (ait Dominus Luc. 14. & nõ odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Audiatur Lector in hanc sententiam pulcherrima Basilij verba, in Regulis fusiùs disputatis, ad Interrogationem octauam respondentis. Cum enim proximè dicta Domini nostri verba commemorasset, subdit: Perfecta igitur renuntiatio in eo consistit, si quis id assecutus fuerit, vt ne de vita quidem suã quiquam affectus sit omnino, etiam si habeat mortis responsum, ita vt nihil sibi confidat. Eiuscemo-

Primus gradus scalæ spiritualis.

Reuertentur decem gradus scilicet spiritualis per quos ascenditur ad culmen vitæ spiritualis.

Matt. 19. Secundus gradus.

Philipp. 3. Psal. 44.

Tertius gradus.

Philipp. 3.

Quartus gradus.

Matt. 8. Quintus gradus.

Luca. Locis cap. 14.

S. Basilij.

Mat. 4.
Locus Luca.
5. & Mat.
th. 9.

Gal. 6.
Phil. 3.

Quid sit re-
nunciatio.

Ad Ph. 3.

Sextus gra-
dus.
Septimus gra-
dus.
IHC. 9.

Reginno sã
ita Ecclesia
de B. Luca re-
simonibus.

Octavus &
nonus gra-
dus.

Matth. 23.

possessionem, humanæ gloriæ, consuetudinis vitæ superioris, & ad res in-
utiles affectionis. Cuius renunciationis exemplum nobis præbuerunt San-
cti apostoli Iacobus, & Ioannes, relicto patre Zebedæo, & de quo tota
illorum victus ratio pendebat, nauigio. Matthæus quoque statim vitæ Do-
mino vocatus est, relicto telonio secutus est eum. Qua in re non lucra
modò reliquit, sed pericula etiam contempsit, quæ ipsi, totique eius fami-
liæ, à ciuitatis magistratibus imminebant, quòd redemptorum à se vecti-
galium rationes, tam repente discedens, non confectas reliqui sset. Beato
Paulo totus mundus crucifixus erat, ipsèque vicissim mundo: & quæ
priùs ei fuerant lucra & ornamenta, postea tanquam fœdissima ster-
cora, & magna sibi detrimenta, propter Christum æstimauit. Est igitur
renunciatio, vinculorum crassæ huius ac temporariæ conuersationis ab-
solutio, quæ nos, dum emancipat, & eripit anxiis & humanam vitam com-
mitantibus negotiis, & curis, promptiores facit, magisque idoneos in e-
dæ vitæ, que ad Dei contemplationem rectè perducit. Est item Renun-
ciatio, cordis ab humano viuèdi ritu, ad celestem conuersationem trans-
latio, vt illud Pauli verè dici queat *Conuersatio nostra in caelis est*. Sic Ba-
silius.

Consensens supradictis quinque gradibus, qui ad perfectam retum
omnium renunciationem pertinent, reliqui sunt alij quinque gradus con-
scendendi, in quorum vltimo, qui decimus numero est, Dominum imi-
xum fastigio scalæ reperiemus. Sextus igitur gradus est abnegatio sui. Se-
primus verò, quotidiana crucis gestatio, id est perpetua sui mortificatio.
vtriusque ascensum gradus Dominus præcepit ei qui perfectus esse ve-
let, dicens, *Abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie*. Abnegatio
sui præcipue ad propriam voluntatem, & iudicium pertinet, vt non suam
faciat voluntatem, sed eius quem in via, & vita spiritali, magistrum &
ducem suscepit: huic enim se regendum omnino, & quocumque velit
ducendum permittat necesse est, nec sua nitatur prudentia, sed à rectoris,
sui iudicio, & sententia totus pendeat. Iugis verò, & perpetua mortificatio
potissimum versatus in reprimendis frænandisque sensibus, & in frangē-
dis, ac perdomandis cupiditatibus, & in laborum, ac periculorum, & quo-
rū liber malorū quæ acciderint perpossessione, Huius laudatissimæ, & ad
consequendam perfectionem necessariæ mortificationis, clarissimum tes-
tificationem & laudem Ecclesia perhibet Beato Luca Evangelistæ, dicentem
eum crucis mortificationem iugiter in corpore suo pro diuini nominis
honore portasse. Post venditionem omnium suarum rerum, & abnega-
tionem sui, & continuam mortificationem, extremo loco præcepit Do-
minus, *Et sequatur me*; Est autem Christum sequi, nihil aliud nisi pro-
virili eius virtutes imitari. Verum duas potissimum virtutes suas Domi-
nus imitandas nobis proposuit, quæ ad duos istius scalæ gradus, id est
Octauum, & nonum pertinent. Prior virtus est humilitas, cuius inuidiam
comes est mansuetudo, quam nobis commendās Dominus, dixit: *Disce
te à me quia mitis sum, & humilis corde*. Posterior, est perfecta charitas pro-
ximi. *Mandatam inquit, dedi vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexerunt*

Triplex porrò charitatis Christi perfectio nobis imitanda est. Non enim ille ad tempus dilexit, sed perseveranter usque in finem, testate hoc Ioanne: *Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Nec ille dilexit lingua tantum, & verbo, sed opere, & veritate, ita ut etiam mortem ultro pro nobis oppeterit. *Ego, inquit, animam meam pono pro omnibus meis;* Et. *Maiorem hac dilectionem, nemo habet, ut animam suam ponat pro amicis suis.* Nec modò amavit amicos, verum etiam inimicos, pro ihs orans Patrem, dum in cruce penderet, à quibus crucifixus erat. Restat decimus, & supremæ scalæ gradus, in quo Dominus esse visus est, figurans utique perfectam animæ cum Deo unionem, ut tota penitusque ei adhæreat, & quasi unus fiat spiritus: & verè illud Pauli usurpare possit, *Vivo ego, iam non ego, vivit vero in me Christus.* Nam qui tales sunt, auctore Beato Dionysio, non tam humanitus agunt ipsi se, quàm aguntur à Deo. Atque hæc dicta sint de Tropologica totius scalæ intelligentia, cuius gradus placuit nobis ad numerum denarium redigere, quod is numerus tum uniuersitatem, tum perfectionem in diuina Scriptura denotare solet.

Ioan. 13.
Triplex chari-
tatis Christi
perfectio imi-
tanda nobis.
Ioan. 10.
Infra. 15.
Luc. 23.
Decimus gra-
dus.
Gal. 2.
B. Dionysii.
Cuiuscūq; gra-
dus assignati
sunt scalæ, str-
rit uali.

SEXTA DISPUTATIO.

Exponuntur, & perpenduntur tres eiusdem Scalæ interpretatio-
nes, que traduntur à Philone.

HIL O in libro de somniis enarrans visionem diuinitus
oblata[m] Iacob, & de scala, quam ille vidit, accuratè disse-
rens, tres eius scalæ interpretationes tradit, quas comme-
morare in hoc loco, nec instituto nostro alienum, nec inui-
cundum fore lectori, visum nobis est. Prima interpretatio
ad hunc modum ab eo tractatur. Scala, inquit, in hoc mundo, aer figura-
te intelligitur, cuius basis, terra caput, cælum est. Nam à Lunari orbe us-
que ad superficiem terræ, per totum id interstitium aer extenditur. Hoc
est animarum corpore carentium domicilium; mundi namque opifici
omnes eius partes implere animalibus placuit. Etenim animalia terrestria
terris attribuit, aquis indidit aquatilia, & cælis sidera: quæ nõ solùm ani-
malia dicuntur, sed & mentes purissimæ. Necesse igitur est, in alia item
parte mundi, videlicet aëre propria esse creata, & locata animalia. Nec
mirũ, si ea non parent sensibus, cum & animus noster inuisibilis sit. Quid
enim absurdius, quàm in aqua esse animalia, non esse autè in aere, cum &
aquatilia ipsa animentur aere? Animalibus enim imaginatione, & motu
uentibus, aer est quasi anima, ut contra rationem, sit elemētum, quo ani-
mantur cetera, carere ipsùm animabus. Enimverò, non solùm aer habet
animas, sed instar populosæ ciuitatis, incorruptibiles habet animas, stellis
numero pares. Harũ quædã descendunt, illigandæ corporibus mortalibus,
mimicũ quæ viciniore sunt terris, & amariore corporũ aliæ fursũ ascēdunt

Philo.

Hic platoniz-
at Philo.

segregatæ à corporibus post certos à natura præfinitos terminos. Ex his porro, aliæ desiderio tactæ huius vitæ rursum ad corpora recurrunt: aliæ vanitatem pertactæ præfentis vitæ corpus, ceu sepulcrum aut carcerem fugiunt, & sublimen ætherem petentes pennis leuibus, torum ibi æuum exigunt. Sunt aliæ quædam purissimæ, atque omnium optimæ, quæ altius, diuiniusque sapiunt: & aspernatæ ista terrestria, & humilia, ministræ sunt Omnipotentis Dei, tanquam magni Regis videlicet aures, & oculi videntes, audientésque omnia. Has Philosophij Genios vocant; Angelos, sacra litteræ, vocabulo sanè aptissimo: sunt enim internuntia, Patris mandata perferentes ad filios, ad illum vicissim præces & vota filiorum. Quapropter inducuntur ascendere, & descendere: non quòd indicibus opus Deo sit, qui antè scit omnia, etiam antequam fiant: sed quia conducit nobis mortalibus tales habere mediatores & arbitros, quò magis rerum omnium effectoris & præsidis Dei potentiam & maiestatem reueramur. hanc enim quidam vehementer reueriti, dixerunt Moyse: *Loquere tu nobis, & non loquatur nobis Deus ne forte moriamur.* ulcrè autem scala infirma sui parte inhærens terræ, figurat ærem: exhalationes enim è terra expiratæ, attenuantur in ærem, vt terra quasi radix, cælum verò quasi caput sit æeris. Nec desunt qui dicant, lunam non esse globum puri ætheris, vt cetera sydera, sed mixtum ex æthere, & æere, & apparentem in ea maculam quam vocant nonnulli faciem, nihil aliud esse, nisi admixtum ærem qui suapte natura niger vsque in cælum tendit. Cùm autè dicitur innixus scalæ Deus nemo intelligat Deum laborare vt eam molem stabiliri: illud potius cogitet his verbis significari, Deum esse robur, firmitatemque rerum omnium, & quibuscumque rebus assignare stabilitatem perpetuam: tantisper enim dum ab illo sustentantur, inconcussa manent, atque integræ, atque hæc est illa mundi scala quam in præfenti figura intelligimus. Hæc Philo: cuius hæc interpretatio, tota ex Platonis dogmate, & doctrina concinnata dupliciter falsa est: tum quæ facit animos nostros ab initio ante corpora esse creatos; tum quæ censet, eos sapius corpora humana ingredi & egredi nec eos esse tanquam formas proprias corporum, & naturali quodam vinculo eis copulatos: sed tanquam habitatores, in corpus, vt in carcerem intrusos atque inclusos. Verumque porro non solum diuinarum litterarum doctrinæ sed etiam rectè philosophiæ ac rationi aduersatur.

Origenes super
per illa scala.
Iacob philo-
nizas
S. Hieronimus.

Origenes, idem Platonis dogma secutus, itidem atque Philo scalam illam in quiete ostensam Iacob interpretatur. Cuius rei grauem in primis testem, laudare possum Beatum Hieronymum: cuius in Epistola 161. aduersus errores Ioannis Hierosolymitani scripta ad Paramachium, hæc sunt verba: Docet Origenes per scalam Iacob paulatim rationabiles creaturas ad vltimum gradum, id est ad carnem, & sanguinem descendere, nec fieri posse, vt de centenario numero, subito quis ad vnum numerum præcipiteretur, nisi per singulos numeros, quasi per scalæ gradus, ad vltimum vsque perueniat: & tot mutare corpora, quot de cælo ad terram mutauerit mansiones. Hæc sunt strophæ vestræ, atque præstigia quibus

nos.

nos Pelusiotas, & iumenta, & animales homines dicitis, quia non recipimus ea quæ spiritus sunt: vos Hierosolimitæ etiam Angelos derideris. Peccabantur in medium vestra mysteria, & de gentiliū fabulis dogma cõreatum, Christianis auribus publicatur. Hoc quod vos miramini, olim in Platone contempsumus; contempsumus autem, quia Christi stultitiam recepimus: Recepimus Christi stultitiam, quia fatuum Dei sapientius est hominibus. Si fuit anima antequam Adam in paradiso formaretur, in quolibet statu, & ordine: & vixit, & egit aliquid (neque enim possumus naturam incorporalem, & æternam, in modum glirium immobilem, torpentiẽque sentire (necessẽ est vt aliqua causa præcesserit, cur quæ prius sine corpore fuit, postea circumdata sit corpore. Si autem animæ est naturale, esse sine corpore, ergo contra naturam est, esse in corpore. Si contra naturam est, esse in corpore; ergo resurrectio corporis contra naturam erit. Sed non fiet resurrectio contra naturam; ergo iuxta sententiam vestram, quod contra naturam est, resurgens, animam non habebit. Sic Hieronymus ex Origene contra Originem. Ex eius namque sententia validè concludit, aut nullam fore corporum resurrectionem, aut si resurgant corpora, resurrectura prorsus inanimata, quorum alterum manifestè contrarium est diuinæ scripturæ; alterum etiam philosophiæ rationi. Nam quid obsecro à ratione magis remotum esse potest, quàm dicere, generationem hominis esse contra naturam, interitum autem eius, id est, separationem animæ à corpore, secundum naturam esse, & quod his cõsequens est, mortem ipsam naturaliter esse homini optabilem, & iucundam ei accidere? cui opinioni non ratio tantum, sed omnes quoque sensus aduersantur. Verum alteram Philonis expositionem illius scalæ commemoremus.

40 Si scalam illam, inquit Philo, quæramus in homine, reperiemus animam: cuius basis est penè corporea, & tanquam terrea, sensus videlicet: caput verò est quiddam cœleste, mentem dico purissimam. Per hanc sursum deorsumque feruntur perpetuò diuinæ intelligentiæ. Ascendunt enim, trahentes eam secum ad rerum supernarum contemplationem amorẽque; diuellentẽsque à rerum mortalium cupiditatibus, & miras & iucunda ei celestium rerum, quasi spectacula ostendentes. Descendunt item propter caritatem, vt occurrant misero generi nostro, & animam quasi à flumine raptam, fauore suo seruent incolumen. Et purgatissimas quidem mentes solus Deus inuisibiliter, atque insensibiliter dignatur inuisere: Sicut legimus diuino dictum oraculo: *Inambulabo in vobis, & ero Deus vester.* Eas verò, quæ adhuc latitant, nondum penitus absteris foribus ex corpore cõtractis, interuisant Angeli, & exhillarant aspectu honestissimo. Da igitur operam, o anima, vt fias Dei domus Sacrosancta, vt debili fias robusta, potens ex impotente, ex imprudente prudens, sapiens è stulta. Quid si suamet ipsius vitam mediator in somnis vidit Scalæ? similem? Est enim naturaliter inæqualis res meditatio, nunc proficiens in altitudinem; nunc deficiens in contrarium: & tanquam nauis, nunc secundis, nunc aduersus ventris nauigans. Alternis enim diebus, vt

*1 ad Cor. 1.
Quid absurdè
sequatur ex
hac opinione.*

*Secunda expe-
sio Scalæ se-
cundum Phil.*

Leuit 26.

quidam ait, mutatur vita exercentium se in virtutis stadio, modò viuens & vigilans; modò dormiens, & quasi mortua. At verò qui consummata virtutis & sapientiæ compotes sunt, cœlestem regionem habitandam sortiti sunt, docti petere semper altiora: mali verò inferorum specus infimos tenêt. At meditatores inter extremos medij, susque deque per Scalam feruntur: aut meliore fato subducti, aut reiecti contrario. Donec huius contentionis, & digladiationis præses Deus, parti potiori addicæ præmium, in totum profligata deteriore. Et hæc est secunda Philonis interpretatio. In qua vocabulum meditatoris significat hominem, nec improbum, nec tamen optimum, sed eum qui studio, & exercitatione virtutis cum labore versatur, pugnans acriter cum pristinis vitiis, & contra insitas atque inueteratas cupiditates.

*Tertia scala
interpretatio
Philonis.*

Tertia eiusdem scalæ interpretatio, prioribus aliquanto probabilior, hisce verbis à Philone traditur. Est & alterius cuiusdam rei similitudo hec scala, non prætereunda silentio. Res humanæ naturalem habent quãdam scalæ imaginem propter cursum inæquabilem atque inconstantem. Vna enim dies (vt ait ille) alios de summo fastigio in imum deiecit, alios ex imo tollit in altum, nihilque in eodem statu apud nos perpetuò manet, sed cuncta variis, & omnifariis mutantur vicissitudinibus. Quoties enim visum est, ex plebeis principes effici, & plebeios ex principibus, pauperes è diuitibus, è pauperibus locupletissimos, honoratos ex vilissimis & contemptissimis, ex clarissimis & nobilissimis, obscuros & despiciatissimos. Hæc est via rerum humanarum accliuis pariter decliuisque, & incertis obnoxia casibus, quorum inæquabilitatem, ipsum tempus veritatis amicissimum, non obscuris argumentis ostendit. Somnium porrò denuntiabat innixum vertici scalæ Principem Angelorum Deum. Credendum est enim, sicut in curru aurigam, aut in naui gubernatorem; ita rebus omnibus superstare eum: Qui est, corporibus, animabus, animantibus, mentibus humanis, Angelis, cunctis demum, quæ terra, vel aère, vel cœlo continentur, naturis tum visibilibus tum inuisibilibus: totum enim ille mundum à se pendentem regit. Sic Philo. Philonianæ huius interpretationis, non est ab simile quod legitur apud Ælianum libro secundo de varia historia de pittaco Mytiliaensi, qui scalam fecit Imaginem, & figuram fortunæ. Pittacus apud Mytilenem, ait Ælianus, scalam in templis extruxit, ad vsum quidem nullum idoneam, tantum vt donarij loco esset, laetenter ea re multiplicem fortunæ vicissitudinem significans, quæ facit alios quidem felices ascendere, contra autem descendere alios infelices, quin etiam in vnum atque eundem

vtrumque conferens.

* * *

*Pittacus cuius
vis rei scalæ
fecerit symbo-
lis Ælianus*

Cumque

Cumque vigilasset Iacob de summo, ait: verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam

VERS. 16.

S I C V T Deus vbique est secundum potentiam, & scientiam & essentiam suam, vt ex diuina Scriptura docent Theologi: ita vbique à nobis spiritu & veritate adorandus & orandus: nec vllus ad id non idoneus, & opportunus locus est. Etenim

in medio mari Moyses Deum exorauit, Iob in sterquilinio, Ezechias rex in lectulo, Hieremias in luto, Ionas in ceto, Daniel in lacu Leonum, tres pueri in fornace ignis, Iatro in cruce, Petrus & Paulus in carcere. Iccirco B. Paulus: *Volo, inquit, viros orare in omni loco, leuantes puras manus*: Et David in Psalmo. 102. *In omni loco dominationis eius, benedic anima mea domino*. Nihilominus tamen incertis quibusdam locis potius quàm in aliis dicitur esse aut fuisse Deus, non quidem noua scientiæ aut potentiæ suæ presentia: sed noua quadam declaratione singularis gratiæ & virtutis suæ. Vnde moysen, & Iosue Deus iussit deponere calceamenta sua, propter sanctitatem terræ, in qua Deus illis mirabiliter apparuerat: vtique enim dictum est à Deo: *Solue calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo stas sanctus est*. Hanc etiam ob causam, certa quædam, & ab humanis negotijs separata loca dicari voluit Deus publico sui nominis cultui: ad quæ nimirum fideles conuenirent ad orandum Deum, ad verbum Dei audiendum, ad percipienda sacra mysteria, ad diuinæ benignitatis exoptanda, petendaque, & accipienda beneficia. Audi B. Augustinum in epistola 137. ita scribentem: *Vbique quidem Deus est, nec vlllo continetur, aut clauditur loco, qui condidit omnia: oportetque eum à veris adoratoribus, spiritu & veritate adorari, vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet, & coronet*. Verùm tamen ab ista, quæ visibiliter hominibus tota sunt, quis potest eius consilium perscrutari quare in quibusdam locis miracula fiant, in aliis non fiant? Multis enim notissimi est sanctitas loci, vbi B. Felicis Nolani corpus conditum est, & cetera quæ subdit ibi Augustinus. Duo eius rei per illustria & memorabilia exempla in veteri Testamento reperire est, vnum de columna nubis, & ignis; & de propitiatorio, vbi Deus mirabiliter præsentiam suam declarabat, crebra edendo miracula, & ad consulta respondendo: alterum de Piscina illa Hierosolymitana, in cuius aquas Ab angelo commotas & agiratas, qui primus ægrotorum descendisset, à quouis morbo curabatur. Similiter igitur Iacob ex admirabili viso, quod in eo loco sibi ablatum fuerat, & ex diuina præsentia ibi demonstrata intellexit eum locum singulari quadam religione ac sanctitate factum esse venerabilem.

B. Gregorius verba ista Iacob ad mystologiam transferens, docet, eos qui in obedientiæ subiectione, humilibusque seruitiis, & laudabilibus pietatis ac misericordiæ ministeriis vtiliter versati & exercitati sunt, si quando inuitante, inuanteque Deo ad statum ascendunt contemplationis Dei, & celestium rerum, tanto eos plerumque diuinæ cognitionis lumine illu-

Ioan. 4.

Exod. 15.

Iob. 1. 2.

Esa. 38.

Ioan. 2.

Dan. 6. & 14.

Dan. 3.

Luc. 23.

1. Timoth. 2.

Curcertaqua

dant loca pro-

prie Deo sa-

crata sint.

Exod. 3.

Iosue. 5.

S. Augusti.

Ioan. 4.

Exod. 13.

Et inde pas-

sim

Ioan. 5.

Egregia B.

Greg. senten-

tia.

illustrari, tantòque diuinæ suauitatis gustu affici, vt tunc verè Deum nosse, & gustasse, & antea ignorasse eum sibi videantur & vsurpare queant verba ista Iacob: *Vere Deus est in loco isto, & ego nesciebam.* Sed audiamus ipsum Gregorium, sua illa spiritali eloquètia egregiè super ista re disputantem. In libro enim secundo suæ Expositionis in primum librum Regum enarrans verba illa: *Porro Samuel necdum sciebat Dominum, neque reuelatus ei fuerat sermo Domini,* quæ sunt in 3. cap. eius libri, hunc in modum scribit: Quod de Samuele hîc dicitur, id conuenienter in conuersatione fidelium accipitur. Etenim plerique sub aliena institutione bene proficiunt, & nouitatis suæ tempore omnipotenti Deo ministeria sedulo persolunt, qui tamen puritate contemplationis ad internæ pulcritudinis eius speciem non pertingunt. Verùm si subiectionis suæ merito donum diuinæ contemplationis accipiant, experientiâ internæ visionis intelligunt, quia sic nondum sciebant, cui ministrabât. Quod bene Iacob ad accipiendum coniugem proficiscens, designauit; qui post laborem itineris, per soporem quietis, Dominum vidit, sed à somno vigilans; ait: *Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam.* Neque esse illic Deum antea dubitare poterat, qui esse eum vbique sentiebat: sed quia tunc eum perfectius didicit, ignorasse se illum antea perhibuit: quia prius eum familiarius non agnouit. Via porrò qua ad coniugem pergitur, intentio deuotæ obedientiæ est qua fecunditas internæ charitatis obtineri desideratur. Iacob itaque dormit in via, cum fidelis subiectus, & maligni spiritus supplantator per laborem obedientiæ ad quietem internæ visionis admittitur. Qui profectò tunc Dominum agnouisse fatebitur: quia dum eam, ad quam nouiter est assumptus, internæ lucis miratur speciem, quantum antea nescierit, experientia reuelatæ pulcritudinis agnoscit. Fide namque velut fama Deum cognoscimus: amore autem contemplationis is qui fama innotuit, velut ex ostensione præsentia nobis reuelatur.

Differentia cognitionis Dei per fidem à cognitione eiusdè per donum contemplationis

VERS. 17.

Pauensque, Quum terribilis est, inquit, locus iste: non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli.

RIA in illo loco accidisse Patriarchæ Iacob tradidit Caietanus dormienti quidem, visionem Dei, & locutionem: vigilanti verò, tum illius visionis reuelationem atque intelligentiam, tum animi quendam internum pauorem ac terrorem. Reuelationem & intelligentiam illius visionis habuisse Iacob indicant illa eius verba: *Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam, & Non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli.* Pauorem animi eius ac terrorem clarè ostendit Scriptura narrans de eo, *Quum terribilis est,* inquit, *locus iste.* Terribilem nominauit locum, ex terrore quo se inibi perculsum sensit. Sed quid timuit Iacob Timuit videlicet diuinum Iudicium, quemadmodum cum primum venimus in conspectum & præsentiam maximè cuiuspiam, & sapientissimi Principis, vehementer timemus, nequid sibi displicens in nobis videat. Sic etiam Iacob timuit considerando seipsum,

cum

cum respectu ad præsentiam Dei, & frequentiam Angelorum, metuens ne sua sibi peccata & defectus imputarentur. Appellat autem locum illum, Domum Dei, quòd in illa parte cælorum videret Deum ad illam terre partem spectantem: nec ea appellatione demonstrauit locus terræ, nec locus cæli, sed vniuersus ille situs à terra, super quàm stabat scala, vsque ad illam cæli partem, in qua apparuerat Deus super scalam. Verè item agnouit esse ibi portam cæli, ex eo quòd scala ad portam cælorum pertingebat, ex qua egrediebantur Angeli descendentes, & quam ingrediebantur ascendentes. Et ad litteram, visio ista fuit figura, & quasi propheta Templi Dei in eo loco postea ædificandi, Nam vt ex primo libro Paralipomenon capit. 22. & ex secundo libro cap. 3. clarè habetur, Bethel est mons Moria, in quo ædificatum est templum à Salomone, & vbi positus fuit Isaac super altare immolandus Deo. Hactenus ex Caietano, cuius extrema sententia, falsa est: Bethel enim distantem, diuersimque fuisse locum à monte Moria, supra ostendimus in prima disputatione super hoc capite vigesimo octauo, nec vsquam in tota scriptura legitur Bethel fuisse montem Moria: nec potest id clarè, vt ait Caietanus, ex ipsa Scriptura colligi.

Sed cur Iacob dixit, locum illum esse terribilem, ac non potius visum illud, quod habuerat Dei & Angelorum, dixit terribile? Verùm Iacob, dicens terribilem esse locum illum, intelligi voluit, causam eius terroris fuisse id quod viderat ipse in eo loco. Ergo terribilem locum interpretamur, locum maximè religiosum, & ingenti cum animi submissione, & reuerentia, ac tremore colendum, propter Dei & Angelorum præsentiam admirabiliter ibi ostensam. Alteram eiusdem rei causam, sed planè allegoricam, affert Rupertus libro septimo Commentariorum in Genesim cap. 23. Notandum, inquit Rupertus, quòd Iacob, non ipsum Dominum, sed locum expauescit, & terribilem esse dicit. Sed quidnam paoris, & terroris per se locus ille poterat habere? An quia Dominum in eo loco viderat in quiete? Nempè, & in aliis locis tam ipsi, quàm patri, & auo eius, idem Deus apparuerat. Ergo non dubium, quin hoc, per spiritum prophetiæ dilatato corde, præuiderit quidnam illo somnio significaretur, & angustiorum alium, sanctiorumque locum, cuius ille erat figura, pertimuerit. Talis autem locus, Ecclesia Dei est; vnde psalmo sexagesimo septimo, dictum est: *Deus, qui inhabitare facit vnus moris in domo.* Ecclesiam igitur Dei futuram, & in ea terribilia Dei opera (quando ob causam dixit Apostolus ad Ephes. cap. 3. per Ecclesiam innotuisse Principatibus, & Potestatibus in cælestibus multiformem Dei sapientiam) Iacob vehementer miratus expauit, sicut expauerat prophetiæ nihilominus spiritum Habacuc, quando dixit: *Domine audiui auditum tuum, & timui: consideravi opera tua, & expaui.* Quorum videlicet operum summa hæc est, Per humanitatem Christi apertam esse portam cæli, & cœlestia iuncta esse terrenis: quod significauit etiam Iacob dicens: *Non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cæli.* Sic Rupertus.

Rupertus.

Non est dissimile quòd Sanctus Bernardus dixit in sermone sexto de s. Bernard.

Comm. in Gen. Tom. 4.

d d

anniuersario die dedicationis Ecclesie: vbi, quod Iacob de illo loco dixit: *Verè Dominus est in loco isto, &c. Quàm terribilis est locus iste! non est aliud nisi domus Dei, & porta cœli.* Docet id multo iustius, multoque congruentius in sacra Christianorum templa dici posse. Immodò verò quod manifestatum fuit Iacob, propter quod ille tantopere veneratus est illum locum, præfigurauit ea quæ in templis Christianorum peragenda erant. Verba Bernardi sunt huiusmodi: *Vnus homo erat Iacob, & dormiens vidit ascendentes Angelos, & descendentes. Parum est hoc, etiam Dominum Angelorum adesse testatus est, dicens: Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam.* Miratur enim gratiam, & magnitudinem dignationis expauescit. Quanto terribilior est locus hic nolter, quanto euentius, certiusque Dominus est in hoc loco, vbi nimirum non modò duo aut tres, sed tam multi in ipsius congregari nomine perseuerant? Terribilis planè locus est, dignus omni reuerentia, quem fideles viri inhabitant, quem Angeli sancti frequentant, quem sua quoque præsentia Dominus ipse dignatur. Quomodo enim tantus Patriarcha nescire poterat quòd non esset locus, vbi non esset Deus? Sed fortè aliud esse miratus est, vbi ait: *Verè Dominus est in loco isto.* Ibi verè est, & verè Dominus est, vbi in eius nomine Angeli simul, & homines congregantur. Licet enim in omni loco sit, qui nullo clauditur loco: signanter tamen dicimus: *Pater noster qui es in cœlis.* Quòd aliter illic, & proprio quodam modo præsentem se exhibeat: non quidem ipse diuersus, sed diuersa distinguens. Est igitur in omni loco, omnia vniuersaliter continēs, omniàque disponens: Sed longe tamen aliter, atque aliter. Apud homines malos est præstans, atque dissimulans: apud electos homines est operans, & seruans: apud superos est pascens, & cubans: apud inferos est, arguens, & damnans. Facit quidem solem suum oriri super malos: sed vbi malorum interim dissimulatio est, quodammodo veritas non est. Itaque, si dicere licet, apud impios est in dissimulatione; apud Iustos, in veritate; apud Angelos, in felicitate; apud inferos in feritate sua. Durum sonat vobis, quòd feritatem dixerim: ego verò, & iram vereor, & furorem. Audite Prophetam, *Domine ne in furore tuo arguas me.* Verè inquit, *Dominus est in loco isto.* Vbi enim pluit super iustos, & iniusto; Pater est misericordiarum, expectēs homines ad penitentiam. Vbi damnat obstinatos, iudex est, & horrendum est incidere in manus Dei viuētis. Vbi cubat, sponfus est: & beata anima, quam introduxerit in cubiculum suum.

Matth. 6.

Matth. 5.

Psal. 6.
& 37.

Hebr. 12.

Luc. 6.

Genes. 2.
Proverb. 8.
Psal. 126.

Verè profectò Dominus in hoc loco est, si tamen seruiamus ei in spiritu, & veritate. Non enim verè Dominus erat apud eos, quibus dicebat: *Quid vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Testantur sacre literæ, in paradiso fuisse olim positum primum Adam vt operaretur, & custodiret illum: ita secundus Adam versatur in Ecclesia Sanctorum, in congregatione suorum, in horto deliciarum (si quidem deliciæ ipsius sunt esse cum filiis hominum) Denique est in loco isto, vt operetur, & colat. *Nisi enim Dominus edificauerit domum, in vanum laborauerit, qui aedificauit eam, &c. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.*

dit eam. Porrò Angelos ascendentes & descendentes, esse in loco isto patriarchalis ipsa visio manifestat. Ascendentes, vt videant faciem Patris: descendentes, vt prouideant nobis. Quid ergo nos; cum quanta reuerentia in loco isto versari debemus, vbi Deus est operans, & seruans ascendentes? atque descendentes? Nimirum pœnitentes, & expectantes esse nos conuenit: ad hoc enim venimus, in hoc positi sumus. Hæc sunt, quæ exiguntur à nobis, præteritorum pœnitudo peccatorum, & futurorum expectatio præmiorum. Hactenus ex Bernardo.

Matth. 18.

Surgens Iacob manè, tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper.

VERS. 18.

PRO voce titulum Hebræa vox *Mazebba* inter alia statuam significat; à verbo *lazab*, quod est stare: quemadmodum etiam Latini statuam denominarunt à stando. Verùm Hebræa illa vox, non statuam modò significat, sed, & titulum, & columnam, & aliud quodlibet signum, & monumentum alicuius rei. Hoc tamen loco erat simplex lapis, prius iacens in terra, postmodum à Iacob secundum longitudinem erectus, & ad similitudinem quandam altaris compositus, & ad sacrificandi usum accommodatus. Nec fuisse vnum tantummodò lapidem necesse est existimare; forasse enim plures fuerunt; & singularis numerus, vt sæpè fit, positus est pro plurali. Aut si vnus duntaxat fuit principalis lapis, quo usus est Iacob in dormiendo vice puluini, postea tamen sunt alij adiuncti ad eum, vt similitudo quædam redderetur altaris, & commoditas præberetur ad administrando cultui diuino. Oleaster, cum pro titulo, vertisset statuam, in suis notationibus dicit, vocera Hebræam propriè significare eleuationem: nam verbum *nazà*, vnde ea vox descendit, eleuare significat. Neque intelligas, inquit, ex eo lapide fecisse Iacob idolum, ac sculpsit, sed simplicem lapidem, qui oblongus erat, eleuasse tanquam signum diuinæ visionis, quam ibi habuerat, & amplissimæ promissionis datæ sibi à Deo. Sic ille.

Oleaster.

Sequitur; *Fundens oleum desuper*. Non intelligas fustum esse oleum super totum lapidem, sed super solam eius partem supremam: nam Græcè est, *Super summitatem eius*, Hebraicè autem: *Super caput eius*. Oleum autem illud aut secum tulerat ex domo paterna Iacob, cibatus, vel vntionis gratiâ, aut manè ingressus urbem, ibi emerat. Bene monet S. Augustinus, non fuisse superstitiosum vngere oleo lapidem: quasi ritu idololatriarum adorare voluerit Iacob, & diuino cultu honorare illum lapidè. Sic enim scribit lib. 16. de Ciuitate Dei, cap. 38. Hoc quod Iacob fecit ad prophetiam pertinet: neque enim more Idololatriæ lapidem perfudit oleo, quasi faciens eum Deum, neque enim adorauit eum lapidem, neque ei sacrificauit, sed quoniam Christi nomen, à chrismate est, id est ab vntione, profectò figuratum est hinc aliquid, quod ad magnum pertinet

S. August.

Theodoret.

Sacramentum. Sic August. Theodoretus ait, hoc exemplo Iacob oleo vngentis lapidem, commonitas atque commotas sui temporis fidei atque religiosas foeminas, sacrorum locorum ianuas, & cancellos vngentis oleo consueuiffe. Sic autem ille scribit 83. Quæstione in Genesim: Iacob cum erexisset lapidẽ, quem capiti supposuerat, perfudit eum oleo. Quod etiam nunc fieri solet à permultis vxoribus fidelium, qui Domino crederent. Nam consueuerunt in templis diuinis oleo vngere adytorum cancellos, & Sanctorum Martyrum thecas, ad demonstrandam animi pietatem; atqui non respuit etiam minima benignissimus Dominus, gratam habens operis intentionem. Sic ille.

Vite antiqua
feminarum
Christiana-
rum pietas.

SEPTIMA DISPUTATIO.

Super eo, quod fecit Iacob erigendo lapidem in Titulum.

Locus Leuitici cap. 26.
Vide infra
num. 44.

VERITVR an rectè fecerit Iacob lapidem erigendo in titulum: videtur enim id fuisse superstitiosus: nam vt tale damnatum est lege Mosaicã, & à Deo vetitum. Sic enim scriptum est Leuit. 26. Ego Dominus Deus vester. Non facietis vobis idolum, & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignetis lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum: ego enim sum Dominus Deus vester. Sed huc nodum exsoluere haud magni fuerit negocij. Quo tamen planior & probabilior sit huius quæstionis explicatio & solutio, prædicendus est lector, vocabulum Tituli quatuor modis vsurpatum in locis litteris inueniri. Nonnunquam significat, quam Græci vocant *ἄσπετος* Latinè appellamus Inscriptionem, quæ rebus superponitur, vt primo huiusmodi aspectu, quid res illa sit, notescat omnibus. Ad hanc significationem pertinet, quod sacri Euangelistæ tradiderunt de titulo crucis Domini quem Pilatus Hebraicis, Græcis, & Latinis litteris inscriptum superpositum fuit Cruci, vt causa mortis Domini omnibus exposita & aperta esset. Non raro id nomen significat etiam marmoreas columnas, pyramides, & similes, nominibus & elogiis præstatum virorum inscriptas, ad conferendam rerum ab illis præclare gestarum memoriam. Huc spectat quod in libro 2. Regum capite decimo octauo scriptum est his verbis: Absalon erexerat sibi, cum adhuc viueret, titulum, qui est in valle Regis. Dixerat enim non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei. Vocauitq; titulum nomine suo. Et appellatur manus Absalon vsque ad hanc diem. Hoc ipsius enarrans Iosephus libro septimo Antiquit. hunc in modum scribit Absalon erexerat sibi columnam marmoream cum inscriptione, duobus stadiis ab vrbe Hierusalem distans, quem appellari voluit, manum Absalonis, dicens: Etiam si liberos suos perire contingeret, in eo tamen monumento nomen suum perpetuò mansurum.

Quatuor significaciones
voci Titulus.

Locus 2.
Reg. cap. 18.

erexerat sibi, cum adhuc viueret, titulum, qui est in valle Regis. Dixerat enim non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei. Vocauitq; titulum nomine suo. Et appellatur manus Absalon vsque ad hanc diem. Hoc ipsius enarrans Iosephus libro septimo Antiquit. hunc in modum scribit Absalon erexerat sibi columnam marmoream cum inscriptione, duobus stadiis ab vrbe Hierusalem distans, quem appellari voluit, manum Absalonis, dicens: Etiam si liberos suos perire contingeret, in eo tamen monumento nomen suum perpetuò mansurum.

Iosephus.

Tertia eius voci significatio comprehendit statuam, imaginem, & qualecunque simulacrum, ob venerationem, cultumque alicuius potentum; & hoc modo accipitur Leuit. 26. cum dicitur (sicut proxime ante memorat)

memoratum est) *Non erigitis vobis titulos.* Postremò nomen tituli denotatur, siue lignum, siue lapidem, siue aliam quamlibet rem, etiam rudem, & sine vlla artis politura, positam, vt alicuius rei præteritæ quoddam signum & monumentum sit: talis fuit titulus, quem hoc loco legimus fecisse Iacob, lapidem enim, quem supposuerat capiti ad dormiendum, postea erigilans, erexit in titulum, id est, in signum mirificæ illius visionis, & promissionis Dei, quam in eo loco habuerat: Hæc enim sunt verba Iacob: *Erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste in titulum.* Ex quo liquet titulum illum non fuisse statuam, aut pyramidem, aut columnam, aut quippiam aliud affabre & artificiosè factum, sed naturalem, nudumque lapidem, prius humi iacentem, postea erectum in sublime, ad perpetuam recordationem, & commemorationem eorum quæ in eo loco Patriarchæ Iacob contigerunt.

Obiectionem porro productam ex Leuitico, vbi erectio titulorum, & positio lapidum grauissimis Dei verbis prohibetur, dupliciter possumus diluere. Etenim factum illud Iacob, aliquot sæculis antecessit promulgationem legis Mosaicæ: nulla verò lex in præteritum quicquam valet, sed vim tantum habet in futurum. Verùm illud est dictu probabilius, legem istam, si verba eius consideratè perpendatur, non esse illi factò Iacob contrariam. Ibi enim prohibetur erectio insignis lapidis; vocat autem insignem lapidem, egregiè dolatum, & pulchrè effigiatum, & ad repræsentandam alicuius similitudinem, polita arte figuratum: talis enim non erat lapis, quem erexit Iacob, sed planè informis, & rudis, & omnino inartificiatus. Illud præterea in eo loco Leuitici adiunctum est: *Vt adoratis eum.* Vnde liquet eam tantum prohiberi erectionem tituli, & lapidis, quæ sit adorandi eius causâ: Sicut Idololatræ, istiusmodi rebus quasi diuini numinis quippiam habentibus, honorem, & adorationem, & qualis Deo conuenit, cultum adhibebât. Iacob autem erexit lapidem in titulum, non vt eum adoraret, sed vt quasi monumentum statueret eorum quæ sibi eo loco diuinitus manifestata & promissa fuerant. Nam rudes lapides constituere tanquam signum eorum quæ gesta sunt, vsitatum fuit in populo Dei, quin etiam nonnunquam à Deo imperatum. Vnum ad præsens huius rei ex 4. cap. lib. Iosue proferam exemplum. Narratur ibi iussu Dei, duodecim prægrandes & perduros lapides de medio Iordanis alueo sublatos, ad perpetuam miraculi in transmissione Iordanis facti memoriam, apud posteros custodiendam, positos esse in Galgalis, vbi primùm Iosue traiecto Iordane castra metatus est. Transponam inde hunc in locum, diuinæ Scripturæ verba quæ ad eius rei commemorationem spectant: *Duodecim lapides (ait Scriptura) quos de Iordanis alueo sumpserant, posuit Iosue in Galgalis, & dixit ad filios Israel: Quando interrogauerint filij vestri etiam patres suos; Quid sibi volunt lapides isti? docebitis eos, atque dicetis: Per arentem alueum transmisit Israel Iordanem istum, siccante Domino aquas eius in conspectu nostro, donec transiretis: sicut fecerat prius in mari rubro, quod siccauit donec transiremus: vt discant omnes terrarum populi fortissimam Domini manum, & vt vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore.*

Exod. 14.

OCTAVA DISPVATIO.

An rectè fecerit Iacob, oleo lapidem unguendo; & cur id fecerit.

IDEIVR factum illud Iacob olere Paganorum superstitionem. Eorum namque magna putabatur religio, & pietas, lapides, ligna, specus, & arbores, ungere, ornare, coronare. Apuleius initio primi libri Floridorum, multigenas istiusmodi superstitiones, ut pios & religiosos ritus cursim memorans, ita scribit: Neque istius religiosam moram viatori obiecerit, aut ara floribus redimita, aut spelunca floribus inumbata, aut Quercus cornibus onerata, aut fagus pellibus coronata, vel colliculus sepimine consecratus, vel truncus dolamine effigiatus, vel cespes libamine humigatus, vel lapis unguine delibatus. Sic ille. Arnobius item de se ipso, cum adhuc Paganismi teneretur erroribus implicatus, hæc in primo libro aduersus Gentes scribit: Si quando conspexeram lubricatum lapidem, & ex oliæ unguine irrigatum, tanquam inesset vis presens, adulabar, affabar, & beneficia precabam, nihil sentiente de trunco. Nec solum stulta illa, & cæca Gentilitas pulchrè effigiatos lapides, atque in hominum, vel animalium similitudinem politè figuratos ungebat & colebat: verum etiam impositos & plane rudes, & quales ipsa procreat natura, eos præsertim qui erant in agris, & quorum ad terminandos agros vsus erat, ut indicant verba illa Siculi Flacci de conditionibus agrorum, cum terminos, inquit, disponerent, ipsos quidem lapides in solidam terram collocabant; proximè ea loca, quibus, fossis factis, defixuri eos erant, & unguento, & velaminibus, & coronis eos ornabant. Ex quo palam est, quousque vanissima illorum hominum progressa sit superstitio; ut qui quodlibet in via oblatum, si crarum aliquo modo venerarentur, siue ara, siue lapis, siue stipes esset.

Sed redeo ad unctionem lapidis factam à Iacob. Hæc sanè, tantum abest ut ab Idololatriis fuerit accepta, ut potius existimari possit, superstitionas Paganorum unctioes, aliòsque non paucos ritus, ex hoc facto Iacob, similibusq; aliis priscorum Patrum, in sincera, atq; adeo impia quadam æmulatione, esse deriuatos. Enimuerò, à Iustino Philosopho & Martyre, Clemente Alexandrino, Origene, Eusebio, & compluribus aliis obseruatum, & proditum est, falsam, vanamque Idololatrarum superstitionem, multis in rebus, verè, ac piè religionis fuisse æmulam. Vesanus enim diuinitatis affectator Diabolus, quæ à sanctissimis viris in colendo & honorando vero Deo, magna pietate, magnaq; cum laude acta cernebat, sibi quoq; exhiberi voluit ab iis, quos impiis erroribus à se deceptos sicut cultores fecerat. Insectum porò est (ne dicam stolidum, quia similes Idololatrarum unctioes, improbæ atque impiæ, & execrabiles sunt) ex eorum velle argumentari, qua unctioe vsus est Iacob, eam quoque malam & damnandam fuisse. Nempè in similibus factis, nimium quantum interet, quo sine, cuius auctoritate, ac prescripto, qua item ratione, modòq; fiat.

Apuleius.

Arnobius.

*Siculus
Flacc.*

Unctionem lapidis factam à Iacob, non fuisse superstitionam.

Quod

Quod fecit Iacob, id afflatu & instinctu Dei, aut etiam fortasse Maiorum suorum exemplo, documentoque fecit. Nec ille vncto à se lapidi diuinum cultum, honorémque adhibuit: nec lapidi vota fecit, sed Deo: nec in eo lapide numinis quidpiam diuini esse putauit, sed monumentum esse voluit eorum, quæ sibi eo loco contigerant, & in posterum dicauit eum lapidem cultui diuino, inibi post felicem ex Mesopotamia reditum à se peragendo, videlicet hoc fecisse eum legitur infrà. Genes. 35.

Trium porrò memorabilium rerum, quæ postea tum in Synagoga tum etiam in Christi Ecclesia religiosè admodum vsurpatæ ac celebratæ sunt, primus Iacob in hoc loco simul exemplū dedit, simul & documentū. Ac prima quidem res fuit, vngendo lapides & altaria consecrare ea diuino cultui: altera fuit, nuncupare vota Deo: tertia fuit decimas bonorum suorum, & has quidem votiuas offerre Deo. Audiat lector obseruantem imprimis, & diligentem, rituum & cæremoniarum, & consuetudinū Ecclesiasticarum Scriptorem Rabanus. Is lib. 1. de institut. Cleric. cap. 45. Altare, inquit, post asperisionem aquæ, chrismate vngitur ad imitationē Patriarchæ Iacob, qui post visionem illam terribilem erexit lapidem in titulum, fundēs oleum desuper, vocansq; eum locum, Domum Dei. Et S. Cyprianus scribens de vnctione Chriismatis; Oleo, inquit, antiquitus Sacerdotes sacrabantur, & Reges: & ipsi altariū lapides delibuti, spiritalem intelligi volebant factis mysteriis inesse pinguedinē. In Ecclesia quidem duplicis olei sacri vsus est: quorum alterū est principale, maximèq; sacrum, ex oleo & balsamo confectum, quo vngi solent, qui Baptismi, & confirmationis, & sacrorum ordinum sacramenta suscipiunt. Alterum est, simplex oleum, ab Episcopo tamen consecrarum, cuius, ad Catechumenos, ante Baptismum; & ad Energumenos, necnon etiam ad infirmos vngendos est vsus.

Rabanus.

S. Cyprian.

Duplex oleū
sacri in Ec-
clesia.

14 Sed cur tam frequens, & varius in sacris rebus est olei vsus, fuitque olim in veteri Testamento? Respondeo, ob multas, & per insignes olei proprietates & virtutes factū est, vt ipsum vsitaretur in Ecclesia, tanquam eximium quoddam solum cœlestium, & spiritualium virtutum, atque gratiarum. Sed quæ sunt istæ proprietates, & virtutes olei? Cursum eas percensebo. Prima est illuminandi, qua videlicet pabulum, & alimentum lucis, est oleum. Secunda est condiendi cibos, & ad sanitatem vtiliter, & iucundè ad gustarum. Tertia, supernatandi aliis liquoribus. Quarta, fouendi vulnera, dolorésque mitigandi: apud Lucam enim cap. 10. ei, quem latrones grauissimis plagis impositis semiuiuum relinquerant, Samaritanus ille obligauit vulnera, oleum infundens, & vinum. Quinta exhilarandi faciem, lassâque, & languida membra recreandi, ac reficiendi. Inde illud est in psalmo 103. *Ut exhilaret faciem in oleo.* Sexta, leuandi labores, minuendique molestias: quod spectat illud Isaia 10. *Computrescet iugum in facie olei.* Septima, vegetandi, roborandique corpus, & habile reddendi ad luctandi certamen, vt in athletic fieri solebat. Octaua, molliendi, & impinguandi, vnde Dauid psalmo 22. *Impinguasti in oleo caput meum.* Ex quo propter mollietatem & pinguedinem, solet eum denotare misericordiam.

Locus Luc.
cap. 8.

An

NONA DISPVTATIO.

*An Bethel, & Luzã fuerint duæ Vrbes loco sitæque discluse; An
verò vna & eadem fuerit vrbs.*

Super illis verbis,

VERS. 19.

Appellauit nomen vrbis Bethel, quæ prius Luzã
vocabatur.

APRTE Moses hisce verbis ostendit, eandem urbem fuisse
Bethel, & Luzam, sed diuersis nominibus in diuersis tempo-
ribus appellatam: liquet id etiam ex illis verbis capitis deci-
mi octauæ libri Iosue: *Pertransiens iuxta Luzam ad meridiem,*
ipsa est Bethel, & libro Iudicum capite primo: Domus quoque Ioseph, inquit
Scriptura, ascendit in Bethel, fuitq; Dominus cum eis: Nam cum obsiderent
urbem, quæ prius Luzã vocabatur, &c. Ex aduerso autem fuisse diuersas
vrbes, & interstitio loci diuisas perspicuè traditur in libro Iosue, capite
decimo sexto, illis verbis: *Cecidit fors filiorum Ioseph ab Iordane contra He-*
rico, & aquas eius ab Oriente: Solitudo, quæ ascendit de Hierico ad montem Be-
ihel, & egreditur de Bethel Luzam. Si ex loco Bethel egressio fiebat in
locum, & urbem Luzam, ergo Bethel & Luzã diuersa erant loca, distin-
ctæque vrbes. Lyranus, Lyranique adstipulator Thostatus super caput 16.
Iosue; aiunt, fuisse antiquitus duas vrbes Bethel, & Luzam: sed quia erant
paruæ admodum, & propinquæ, postea ex duabus vna est facta, sed adeo
erant principales vnius vrbis partes, vt retinerent priora nomina, quibus
vocabantur, priusquam in vnã urbem essent coniunctæ. Itaque, si quis
ex vna parte transiret ad alteram, dicebatur transire ad Bethel Luzam,
vel contra. Quod Lyranus declarat exemplo ciuitatis Parisiorum, quæ
solet propriè vocari ea tantum, quæ est intra pontes fluminis Sequanæ;
quæ autem extra pontes sunt, extra ciuitatem esse dicuntur; vt qui inde
abeant aliò; ciuitate egredi, ac decedere dicantur; qui autem illuc veniunt
aliunde, ire ad ciuitatem. Idem profectò manifestissimum est in nostra
vrbe Roma, cuius quæ cis Tiberim est pars, propriè appellatur Roma;
Trans-Tiberina verò minimè, & qui hinc, transito Tiberi, eunt, Romam
ire dicuntur. Similiter accidit Bethel, & Luzæ! & idcirco nonnunquam
appellatur vt diuersa loca, sicut Iosue 16. interdum verò tanquam vnus
locus, sicut Iosue 18. & Genes. 28. Hæc Lyranus, & Thostatus. Verum
ista eorum opinio mihi suspecta est falsitatis. Etenim sumunt isti quasi
certum, Bethel & Luzam fuisse antiquitus diuersas vrbes, & postea vnã
in urbem coaluisse: at cum nequè id vsquam diuina Scriptura tradat, aut
etiam significet, neque ipsi, vel ratione aliqua, vel auctoritate cuiusquam
proben, satis apparet, proprium fuisse Lyrani commentum.

Lyranus, &
Thostatus.

Duo Hebræorum, in primis nobiles, Rabbini, Isaias, & Chimbi, arbitrantur fuisse duas vrbes nominatas Bethel; vnam quidem in tribu Ephraim, de qua fit mētio initio Capituli decimi sexti Iosue, ijs verbis, quæ paulò ante commemorata sunt: alteram verò fuisse in tribu Benjamin, vt patet ex cap. 18. Iosue; & hanc fuisse eam, quæ priùs dicta est Luza, postea verò nomen Bethelis à Iacob accepit. Videtur etiam S. Hieronymus in

R. R. Isaias & Chimbi faciunt duas vrbes Bethel.

S. Hieronym.

hac fuisse sententia: quippe cum in libro de locis Hebraicis (quanquam eius libri noti tam ille fuit auctor, quàm interpres, & corrector simul etiam amplificator) scriptum reliquerit, vrbem Bethel, quæ priùs Luza vocabatur, cecidisse in sortem filiorum Benjamin. Atenim id planè falsum est, scripturæque contrarium; quæ Luzam, postea dictam Bethel, ponit extra terminos sortis Benjamin. Siquidem in capite 18. Iosue manifestè ponitur extra sortem Benjamin, proxima tamen termino eius sortis versus meridiem, cum dicimur: *Pertransiens iuxta Luzam ad meridiem, ipsa est Bethel.* Et apud Oseam capite quinto, id ipsum significatur metaphoricè: dicitur enim Bethel esse post tergum Benjamin. Oseæ verba sunt hæc: *Ulu-late in Bethauen: post tergum tuum Benjamin.* Cur Bethel Propheta vocauerit Bethauen, paulò infra causam indicabimus. Dixit autem Bethel, siue Bethauen esse post tergum Benjamin, quia est iuxta terminum sortis Benjamin meridionalem: vbi enim tribus finitur Benjamin (ait Hieronymus, illum Oseæ locum exponens) non procul inde, in tribu Ephraim vrbs Bethel condita est. Ex quo intelligitur, B. Hieronymum, qui priùs dixerat in libro de locis Hebraicis, Bethel cecidisse in sortem Benjamin, id postea correctisse in Commentariis suis in Oseam, quos haud paruo tempore post librum de locis Hebraicis, ab eo conscriptos esse, non obscure significat ipsemet in extremo libro de Scripturis Ecclesiasticis.

Hieronymus.

S. Hieronymus mutauit priorem sententiã suã de tribu in qua erat vrbs Bethel. Opinio Andree Masij de Bethel excutitur.

Andreas Masius, in caput xvj. Iosue, super versu eius capituli, secundo censet vnicam fuisse Bethel: eamque modò diuersam à Luza, modò eandem dici. Nam cum reuera locus ille, in quo diuina illa visio scilicet, & per eam ascendentium & descendentium Angelorum contigit Patriarchæ Iacobi paululum abesset primùm ab oppido Luza, postea temporibus, adeo est celebratus quadam religionis opinione, vt Luzæ vrbs propinque nomen diluerit, atque obscurauerit. Itaque cum Bethelis nomen minimè adhuc peruagatum esset, dixit Iacob iam vicinus morti, id est, annis circiter septuaginta, postquam visionem illam habuerat, dixit, inquam, Deum sibi apparuisse in Luza: *Deus Omnipotens* (inquit Iacob Genes. 48) *apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan, Benedixitque mihi, & dixit, &c.* Quanquam Genes. 35. legamus, Deum nominasse Bethel, tacitò nomine antiquo Luzæ. Sic enim ibi scribit Moyses; *Interea locutus est Deus ad Iacob: Surge, & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo, qui apparuit tibi, quando fugiebas Esau fratrem tuum.* Quod autem dixit Iacob, sibi visum illud obrigisse in Luza, non sic est accipiendum, quasi contigerit intra ipsam vrbem, cum ex narratione Moysi, quæ est in capite 28. libri Genesis certissimum sit, non in oppido, sed in agro, dormienti Iacob Deum apparuisse, sed quia ager ille erat proprius Luzæ: vrbique ipsi

proximus, quod ibi factum est, in vrbe accidisse dicitur. Præter hanc vero Luzam, fuisse alteram eiusdem nominis ciuitatem apud Hethæos, manifestum est ex primo capite Iudicum. Scriptum enim illic est, cum hominem qui filijs Israël prodidit urbem Luzam, abiisse postea in terram Hethin, & ædificasse ibi ciuitatem: quam eodem nomine appellauit Luzam. Apparet igitur ex ijs quæ dicta sunt, Masium negare duas fuisse vrbes Bethel; quod tamen videretur, neminem qui legerit attentè, consideratèque caput decimum octauum libri Iosue, posse inficiari. Primò enim Bethel, quæ priùs dicta est Luza, nominatur ibi tanquam extra terminos fortis Benjamin posita: deinde verò paulò infra, cum describitur catalogus urbium fortis Benjamin, inter eas vrbes numeratur Bethel.

Opinio quorundam, Bethel primò fuisse in tribu Ephraim postea fortis Benjamin attributam esse.

Legi apud quosdam, Bethel fuisse primùm fortis Ephraim; verùm postea, cum esset vicinissima Beniamitis, fortis eorù esse attributam: quemadmodum contingit vbi Hierusalem, qui primo fuit fortis Benjamin, postea transijt ad editionem, & possessionem Iudæ. De causa porro & modo translationis Bethel ex sorte Ephraim ad Benjamin, nullum apud istos verbum reperire est; vt id propiùs figmento, quàm vero existimari possit. Verùm enim verò, siue vna, siue duplex fuerit Bethel, nihil prorsus id refert ad enodandam initio positam difficultatem. Conuenit enim inter omnes, Bethel, quæ fuit in sorte Ephraim, fuisse eam, quæ memoratur Genes. 28. & quæ priùs Luza vocabatur, & deinde nomen Bethelis induit. Quomodo igitur, si ista Bethel erat eadem vrbs atque Luza, in libro Iosue initio capitis 16. ponantur Luza & Bethel, tanquam diuersa & distita loca deinceps inquirendum est.

Auctoris sententia.

Equidem nihil in præsens habeo dicere super ista quæstione, quod mihi planè expleat animum, aut quod docto lectori omnino satisfactorium esse confidam. Verùm ne nihil dicam, quod nunc succurrit, huiuscemodi est. Vocabulo Bethelis duas res in Scriptura denotari arbitror: primò quidem eum locum, in quo Iacob memorandum illud visum habuit: nimirum ei loco maxime Bethelis nomen attribuendum esse, conuincunt veterum quæ de eo loco dixit Iacob: *Verè Dominus est in loco isto, &c. Quam terræ est locus iste! non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cæli.* Et sic accipitur nomen Bethelis infra in Exordio capitis 35. Talis autem locus, non erat intra urbem Luzam, sed extra, non procul tamen. Denotatur etiam non rarò vocabulo Bethelis, vrbs vicina, quæ prius vocabatur Luza: & ea visione Iacob, quæ prope eam urbem contigerat, nomen ipsa Bethelis acceperat: dicitur enim Genes. 28. *Appellauitque nomen vrbis, Bethel: quæ prius Luza vocabatur.* Quo fit, vt sæpenumero in Scriptura cum nominatur Luza, continuò adiungatur, *Ipsa est Bethel,* vel cognomento Bethel, vt videre est Genes. 28. & 35. Iosue 18. & Iudic. 1. His expositis atq; constitutis, haud magni fuerit negotij positam supra quæstionem expedire. Etenim nonnumquam nomen Bethel sumitur propriè, pro eo tantum loco, vbi venerabile illud visum habuit Iacob: Et erat is locus ab vrbe Luza diuersus & distans, non longè tamen. Atque ita vsurpatum est nomen Bethel Iosue 16. vbi sic est: *Solitudo qua ascendit de Iericho ad montem Bethel*

Locus Iosue cap. 16.

egredietur Luza. Si egressus erat ex Bethel in Luzam; ergo Bethel & Luza mihi nominantur vt loca diuersa, & inrer se distincta. Sedenim plerumque ponitur Bethel pro ipsa vrbe Luza: cui scilicet locus ille Iacob propriè appellatus Bethel nomen suum commodauit, tum ob vicinitatem, tum ob illius visionis Iacob admirabilitatem. Non enim insolens est, magnas & celebres ciuitates nomen capere ex vicinis locis, re quam maximam insignitis, atque nobilitatis.

Vrbs porò Bethel, dicta est posterioribus temporibus Bethauen: Sic enim appellatur ab Osea cap. quarto, illis verbis: *Nolite ingredi in Galgala: & ne ascenderitis in Bethauen, & cap. quinto. Flulate in Bethauen, post ter-* *gum tuum Benjamin, & cap. decimo. Vacca Bethauen coluerunt habitatores Samariae.* In tribus istis locis, Bethauen esse positum pro Bethel, oratio ipsa, & sententia Prophetæ demonstrat, & docet Hieronymus enarrans ea Prophetæ loca. Nomen autem Bethauen, cõpositum est ex Beth quod significat domum, & Auen, quod Theodotion vertit *iniquitatem*: Symmachus autem, & Aquila transtulerunt *inutile*, siue *nihilum*, id est, *Idolum*: Sic enim vocari solet in Scriptura. Nam & Paulus r. ad Cor. 8. *Scimus*, inquit, *quod Idolum nihil est in mundo.* Septuaginta interpretes pro Bethauen, id est, *Domo iniquitatis*, vel *nibili*, verterunt domum *On*, quod quantum ad sententiam, in idem recidit; namque *On*, significat iniquitatem, & dolorem, quem iniquitas parere solet. Sed quando, & quam ob causam Bethel appellata fuit Bethauen? Id habuit originem ex eo quod fertur in lib. 3. Regum cap. 12. fecisse Ieroboan, primum Regem Israël post discessionem decem tribuum à tribu Iuda. *Fecit enim duos Vitulos aureos, posuitque unum in Bethel, & alterum in Dan: & dixit populo, Nolite ultra ascendere in Hierusalem: Ecce dixi tui Israël, qui te eduxerunt de terra Egypti: & factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum Vitulum, constituitque diem solemnem in mense octauo, quintadecima die mensis, in simili indinem solemnitatis qua celebratur in Iuda. Et ascendit adorare quod fecerat in Bethel, ut immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat. Quoniam igitur in Bethel execrabilis idololatria celebratur à populo; idcirco Prophetæ partim ad irrisionem, partim ad execrationem, Bethel vocauerunt Bethauen significantes, indignum esse eum locum deinceps vocari Bethel, id est *Domum Dei*; sed appellari oportere Bethauen, id est *Domum iniquitatis*, aut *nibili*, propter Idolum ibi positum. Vide S. Hieronymum in libro de locis Hebraicis, & super Oseam cap. 4. 5. & 10. vbi Oseas Bethel vocat Bethauen, vt suprâ ostendimus. Ceterum ne quispiam forè putet, nomen Bethauen soli Bethel, ob quam dixi causam, esse positum sciendum est; fuisse id proprium nomen certi cuiusdam loci distincti à Bethel, non longè tamen ab ea distantis, & prope quingentos annos fuisse antiquius regno Ieroboam, & Idololatria decem tribuum in Bethel.*

Fuisse Bethauen distinctum locum à Bethel, annis fermè quingentis ante regnum Ieroboam, liquidò cernitur ex verbis illis, quæ sunt in libro Iosue cap. 7. *Cumque mitteret Iosue de Hierico viros contra Hai, que est iuxta Bethauen, vel ad Orientalè plagâ apud Bethel.* Istud autè factum est haud multo

Cur Bethel dicta sit Bethauen.

S. Hieronym.

Bethauen. fuisse locum diuersum, sed propè distantem à Bethel.

post quadragesimum annum egressionis Hebræorū ex Ægypto, & paulo post euerſionem vr̄bis Hierico: ex quo tempore vs̄que ad regnum Ieroboam, non minū quadringentis octoginta annis effluxit temporis. Verū circa Bethauē, vt erat locus distinctus à Bethel duæ res sunt incertæ. Obscurum enim est, an fuerit tantū solitudo, & desertum; an verò etiā fuerit vr̄bs aliqua, isto nomine appellata, quæ nomen adiacenti solitudini dederit, vel contrā nomen ipsa ab ea solitudine acceperit. Sanè in libro Iosue c. 18. vocatur solitudo Bethauen; alibi tantū præcisè vocatur Bethauen, vt Iosue 7. & in 1. Regum 13, 14. nec vs̄p̄ iam nominatur vr̄bs Bethauen. Cur item locus iste dictus fuerit Bethauen, quod sonat *Dominum iniquitatis*; An eo, quòd in ea solitudine latrocinia, vel cædes hominū infreque solerent, aut cultus alicuius Idoli celebrari, mihi quidem non liquet.

TERTIA DISPUTATIO.

Super voto quod fecit Iacob,

Et narratur à Moyse illis verbis.

VERS. 20.

Vouit etiam votum dicens, Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum: reuersusque fuero prosperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste quem exi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorūque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

Prima dubitatio.

X istis verbis quatuor exoriuntur dubitationes. Prima dubitatio est hæc: Iacob vouet habiturum se Dominum pro Deo, si is dederit sibi victum & vestitum, & prosperum in patriam reditum; Ergo si hæc non daret Deus, non eratum habiturus pro Deo. Talis porrò mens, consilium, sensus, propositum animi, & deliberatio, erant planè impia. Deus namque omnino colendus est, siue det, siue non det bona temporalia. Ob hæc enim causam impensè laudatur respòsum illud datum Regni Nabuchodonosor à tribus illis socijs Danielis. Sic enim legimus Daniel. 3. dixisse eos: *Ecce Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis; & de manibus tuis, o Rex, liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi Rex, quia Deos tuos non colimus, & statuam, quam erexisti non adoramus.* Cius responsi sanctitatem, simulque prudentiam animaduertens Theodoretus, Quasi, ait, istis verbis significare vellent, nos pro mercede aliqua Deo nostro non seruimus, sed eius amore, rebus omnibus cultum ipsius præferimus quare ne ab his quidem malis temerè liberari petimus: sed ipsi omnem nostri gubernationem & prouidentiam committimus. Et quoniam eius, quod

Theodoret.

quod futurum est, ignari sumus, gubernatori nostro, quocumque ei libuerit, nauem dirigendam committimus: pro certo enim habemus, posse illum nos è tuis manibus eripere. Vtrum verò id facere velit, ignoramus. Sed cum sapiens sit, ei rerum nostrarum moderationem committimus, quamlibet iudicij eius sententiam, vt meliorem, nobisque vtiliorem libenter accepturi. Sic Theodoretus. Sedenim huic dubitationi nihil relinqueret loci, si germana voti Iacob sententia probè intelligatur. Non vouit Iacob, si Deus suppeditaret sibi victum & vestitum, eum se pro voto Deo habiturum; eiusmodi namque votum non impium modò fuisse, sed planè stolidum, ve cordiæ quæ & amentia plenum. Vouit igitur, si Deus largiretur quæ postulabat, se speciali quodam cultu veneraturum Deum. Non itaque vouit generalem cultum Dei, quem ei exhibere naturali lege adstrictus erat, sed certum quendam & singularem cultum duabus in rebus positum, quas mox ipse subdidit; nimirum quod eum locum, in quo diuinam visionem habuerat, dicaret & sacraret diuino cultui, quem ipse iubi, post reditum ex Mesopotamia, agitare & celebrare vellet; perinde quasi locus ille esset Domus Dei, id est templum diuino cultui consecratum. Et hoc significauit Iacob: nam cum diceret: *Erit mihi Dominus in Deum*, id ipsum exponens subdit: *Et lapis iste: quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei*. Altera pars specialis illius cultus, quem vouerat Iacob, fuit promissio decimarum de omnibus quæ possideret, nam præterea subiunxit: *Cantorumque, quæ dederis mihi: decimas offeram tibi*.

Secunda dubitatio, huiusmodi est. Videtur imprudens fuisse illud votum Iacob. Vouentur enim ea, quæ liberum est nobis facere & non facere: talia enim sunt quæ in promissiones cadunt, & vota. At colere Deum, obligatus erat Iacob tum lege naturali, secundum quam Deus vt omnium creator, & Dominus, & infinite perfectus, ab omnibus est colendus, & super omnia amandus: tum etiam lege, ac pacto Circumcisionis, in cuius susceptione, diuini cultus professio & obligatio continebatur, vt supra Genes. 17. fusè declaratum est. Verum solutio antecedentis dubitationis, etiam bellè quadrat ad explicationem huius. Non enim Iacob vouit in genere, velle se Deum colere, sed in speciali, velle colere eum hoc, vel illo ritu, & ceremonia, ad quod faciendum nulla erat lege obligatus. Responderi præterea illud potest nihil prohibere ad obseruantiam eiusdem rei pluribus vinculis quempiam obligari, vt ad colendum Deum, lege naturali, & lege circumcisionis, & nouo aliquo voto. Sic Dauid ad obseruantiam mandatorum Dei, præter obligationem, quam habebat ex lege Moysi, obligauit etiam se iureiurando, sicut ipse testatur Psalmo 118. *Iuravi, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ*. Vtramque hanc solutionem breuissimis verbis comprehensam à nobis significatiùs, & expressius tradit Caietanus, ita scribens super hunc locum Genesis: *Quæ*

Secunda dubitatio.

Caietanus.

Consuetudo
sacra Scri-
ptura.

citer: primò, habere Deum pro Deo, non debet intelligi vt verba sonant solitaria, sed vt mox ipse declarauit. Sæpè enim Scriptura ita loquitur, vt quæ explicanda sint sigillatim, priùs proponat in vno tanquam confusè, & mox illud per partes explicet. Sic in præsentia illud: *Erit mihi pro Deo*, statim exponitur per duas res subiunctas: quarum altera est, quòd lapis ille erat futurus ei Domus Dei, instar scilicet templi, in quo diuinum cultum celebrare volebat: altera verò est, quòd decimas omnium suorum honorum offerret Deo. Est porrò manifestum vtrùque horum fuisse supererogationis bonum. Ceterùm etiam seruato verborum rigore potest quæstio ad hunc modum solui: Nò esse inconueniens, materiam voti esse bonum, ad quod quispiã alio nomine tenebatur; vt ex duplici vinculo ad idem teneatur; vinculo scilicet præcepti diuini, siue naturalis iuris, & item vinculo proprii voti. Sic Caietanus.

Tertia dubi-
tatio.

Tertia dubitatio est. Cùm paulò ante Deus promississet Iacob, nullare defuturum se illi, dicens: *Ero custos tuus quocumque perrexeris, & reducã in terram hanc*: Quomodo postea Iacob, quasi dubius, & incertus de diuinæ promissionis euentu, atque effectu vouit dicens: *Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via, per quam ambulo: reuersusque fuero prospere in domum patris mei, &c.* Respondeo vereri potuisse Iacob, vt illa Dei promissio esset conditionalis, nimirum sibi data sub ea conditione, si permaneret ad extremum in ipsius Dei cultu & obsequio, & se ab omnibus vitiis abstineret: de quò cùm certus ipse non esset, votum illud fecit.

Quarta du-
bitatio

Quarta disputatio, cùm decimæ offerri solerent sacerdotibus, etiam ante legem Moïsi; Abrahã enim decimas dedit pòtifici Melchisedech: queritur, cuienam eo tempore Iacob decimas suorum bonorum dederit. Nam quod nonnulli dixerunt, dedisse eas Melchisedech, sicut dederat ei auus eius Abraham; id profectò (vt alia omittam) obseruata ratione temporum, non est verisimile: tunc enim vixisse Melchisedech ægrè admodum crediderim. Si quidẽ Iacob implere cœpit votum hoc, post reditũ suum ex Mesopotamia: erat autem eo tempore annorum propè centum. Atqui si ab eo tempore quo Abrahã dedit decimas Melchisedech, vsque ad ceterisimum annum Iacob, intermedios annos computes, non pauciores centum octoginta reperies. Et Melchisedech quidẽ, tunc erat iam gradatius, vtpotè celeberrimus in tota ea regione pontifex Dei altissimi. Nò est autem credibile, Melchisedech ad ducentos annos regum & pontificatum administrasse. Illa est igitur verior istius dubitationis solutio, Iacob vituas decimas persoluisse non sacerdotibus, sed ipsi Deo, hoc est, impendisse, atque insumpuisse eas in vsum & exercitium diuini cultus ab ipsomet celebrãdi, præsertim autem in sacrificiis, quorum quædam omnino consumebantur, & comburebantur, vt holocausta, aliorum verò pars comburebatur, pars ab offerentibus comedebatur. Rectè igitur Caietanus hanc dubitationem diluens dixit: Si quæras, inquit, cui sacerdoti dandæ erant istæ decimæ. Respondeo, nulli: sed in honorem Dei fuisse offerendas Deo iuxta ritum tunc solitũ: & quod erat consuetum comburi, comburebatur sacrifiando, reliquum autem comedebatur, non tanquam ci-
bus.

Caietanus
partim lau-
datur, partim
refellitur.

Enimam di-
xit Iacob de-
cimas.
Genes. 14.

bus profanus, sed vt quid Deo oblatum: sicut mos erat offerentes ad sacrificandum, participes esse sacrificiorum & libaminum. Hæc Caietanus. Sed illud non laudo, quod nomine decimarum intelligi debete putat, non decimas propriè dictas, sed aliquotam bonorum partem decentem illam quidem, & quam didicerat ab auo suo Abraham, & patre Isaac solitam offerri Deo. Idem dixit supra in cap. 14. in Genes. de decimis oblatis Regi Melchisedec à patriarcha Abraham: quam opinionem nos in tertio Tomo super caput 14. Genes. in Disputatione sexta, & numero marginali septuagesimo quinto confutauimus.

Verùm si propriùs inspicimus, & penitus scrutemur votum Iacob, optationem & petitionem eius frugalissimam & modestissimam fuisse reperiemus. Quid enim aliud exoptauit, & petijt à Deo, nisi tantum sufficientem degendæ, tuendæque vitæ cibatum, & vestitum? *Si dederis mihi, inquit, panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum.* Nomine autem panis & aquæ significari solet in Scriptura, omnis cibus & potus, sed frugalis admodum & parcus; quemadmodum docet B. Hieronymus exponens illa verba Isaïæ cap. 3. *Auferet à Hierusalem, & à Iuda validum, & firmum, omne robur panis, & omne robur aque.* Id ipsum etiam significare volens B. Gregorius, dixit per panem significari aliquando subsidium præsentis vitæ. In libro namque 23. Moralium explanans illa verba Iob cap. 33. *Abominabilis ei sit in vita sua panis.* In sacra Scriptura, inquit, panis aliquando dicitur ipsemet Dominus, aliquando spiritualis gratia, aliquando diuinæ doctrinæ eruditio, aliquando Hæreticorum prædicatio, aliquando iucunditas humanæ delectationis, aliquando subsidium præsentis vitæ, sicut Iacob ad Laban proficiscens, ait, *Domine Deus si dederis mihi panem ad manducandum, & vestem ad induendam.* Nec modò votum illud Iacob, modestissimi animi eius clarissimum fuit argumentum: verùm etiam Apostolicum habuit documentum, quod tot post secula. B. Paulus Euangelicæ doctrinæ, & virtutis sectatoribus tradidit ita scribens ad Timotheum: *Est questus magnus pietas cum sufficientia: nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus. Habentes autem alimenta, & quibus regamur, his contenti sumus. Nam qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa, & inutilia, & nocua, que mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Vel ex hoc igitur verbo Iacob elucet, quanta fuerit animi eius modestia, quâ nulla diuitiarû cupiditas, cum tam modico & tenui victu contentus, sic vitam omnè agere paratus esset.

66 Duo sunt in mari nauigantibus vtrinque maximè infesta, & periculosa loca, olim præcipuè à veteribus celebrata, Scylla, & Charybdis: inter quæ nauigantibus summa erat opus prouisione & cautione, ne dum alterum vitare cuperent, inciderent in alterum: de quibus locis Circe præmonuit Vlysses, vt est apud Virgilium dicens:

Dextrum Scylla latus, laeuum implacata Charybdis.

Obsidet, atque imo barathri ter surgite vasto

Sorbet.

S. Hieronym.

Quot modis
sumatur in
Scriptura no-
men panis ex
sententia B
Gregor.

Locus Pauli
1. Tim. 6.

Virgilius.

Similia

Similia istorum in rebus humanis, sunt affluentia diuitiarum, & extrema inopia, atque egestatis miseria: vtrumque enim acerrimum est mortibus ad flagitia & scelera incitamentum. Quocirca vtrumque istorum vehementer deprecatus est Salomon Proverbiorum 30. ita supplicans Deo: *Mendacitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria, ne forte satiatus, illiciar ad negandum, & dicam, Quis est Dominus? aut egestate compulsus, peierem nomen Dei mei.* Media igitur vitæ humanæ conditio, & facultatum mediocritas, aptanda maximè est hominibus, multa quippe arcet flagitia, vitamque facit, & frugalem, & quietam, & iocundam. Neque hoc non etiam à Poëtis cognitum, & laudatum est: Cuiusdam enim versus illi prædicantur:

Locus Pro-
verbiorum
cap. 30.

Horatius lib.
2. eod.

Auream quisquis mediocritatem

Diligit, tutum caret obsoleto

Sordibus lecti, caret inuidenda

Sobrius aula.

Iuuenal.
Satyr. 14.

Et alius, quasi ad mensuram huius voti patriarchæ Iacob demetiens sufficientem homini censum, sic ait:

Mensura tamen qua

Sufficiat, census, si quis me consulat, edam,

In quantum sinit, atque fames, & frigora possunt.

Hesiodus.

Illud celebre, sed obscurum dictum Hesiodi:

Dimidium plus toto.

Plato.

Sic Plato interpretatur libro 3. de legibus, vt eo mediocritatem, quam diximus commendari dicat. Cùm totum, inquit, accipere noxium est, dimidium autem, moderatum & conducibile.

Aristoteles.

Quinetiam censuit Aristoteles lib. 4. Politicorum cap. 11. nimiam inopiam vel opulentiam, vel egestatem statum perturbare ciuitatis, & publicum bonum corrumpi: facultatum verò mediocritate, ciuium probitatem, & modestiam, quietem item, & concordiam facilius, & diutius comparari, atque conseruari. Neque enim, inquit, ditissimi, nec pauperissimi sunt ad civilem societatem idonei. Alteri enim nimis superbi, alteri nimis deiectione sunt: alteri contempnunt: alteri inuident: alteri imperant vt Domini: alteri parent vt serui: Ciuitas autem ex paribus, & similibus constare debet, quod mediocribus accidit. Itaque plurimum ciuitas ex mediocribus consistens, conseruatur: eaque optima est, & à seditionibus abhorret. Sic ille.

Egregium di-
ctum.

Verum igitur, scitumque arbitror Verbum illud, quod apud veteres in primis ferebatur, & celebrabatur: *Cui parum non est satis, ei nihil est satis* vel vt alij referunt: *Cui quod satis est, non est satis, ei nihil est satis.* Error itaque & furor est, quo minus egoas, plus semper habere velle: & metu egestatis sine termino, ac modo studere opulentiae, cum potius contra eneniat, contraque faciendum sit. Verum enim profectò est, quod obseruato rerum vsu sapientes viri tradiderunt (vt de sententia Phavorini Philosophi refert Gellius lib. 9. cap. 8.) multis egere, qui multa habeant magnamque indigentiam nasci, non ex inopia magna, sed ex magna copia: multa enim desiderari, ad multa que habeas, tuèda. Quisquis igitur multa

A. Gellius.

habens

habens, cauere atque prospicere velit, nequid egeat neue quid desit, iactata ei opus est, non quæstu. & minus habendum est, vt minus desit.

Ad hanc disputationem, & ad hunc locum pertinet quod super isto verbo Jacob scitè Rupertus lib. 7. Commentariorum in Genesim capite 25. scripsit. Hoc ego hic apponam, quasi clausulam Commentariorum meorum in caput hoc vigesimum octauum. Exponens Rupertus verba illa Jacob: *Si dederit mihi panem ad edendum, & vestimentum ad induendum.* Hoc, inquit, tanquam pauper, & vt verè Dei mendicus dicit. Nec mirum, cum, & Rex maximus, & fortissimus Dauid in psalmis, egenum se, ac pauperem, & mendicum professus sit. *Ego (inquit) medicus sum, & pauper.* & rursus: *Quoniam inops, & pauper sum ego.* Bonum ergo ex patribus exemplum nobis filijs prouisum est, vt quantumcumque diuites simus, dicamus tamen mendici omnes ante fores supernæ gratiæ: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Nec verò solum panem spiritualis alimonix, sed panem quoque vitalem à Patre omnium flagitemus, vt illum quoque ex dono eius fateamur nobis esse, qui solus potuit, & dignatus est creare, non minùs Regi in folio fulgenti, quàm viduæ ad molam sedenti, necessarium panis alimentum. Triplicem itaque, vt veri pauperes precemur panem à Patre, sub vno nomine: panem scilicet vitæ æternæ, de quo dicit Dominus: *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Et panem intelligentiæ, de quo dictum est, *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Ac demum panem vitalem confirmantem cor hominis, quem solus ipse producit de rore cæli, & de pinguedine terræ. Sic Rupertus.

Ceterum quid est, secundum spiritualem intelligentiam honorum suorum decimas offerre Deo? Denarius numerus, symbolum est, vniuersalitatis, & perfectionis: Ergo decimas offerre bonorum suorum, est perfectionem omnem bonorum suorum deferre Deo: id autem duabus in rebus, duplicique in officio faciendo positum est. Primò quidem vt agnoscamus, bonorum omnium largitorem esse Deum, nos esse mendicos, & quorumcumque egemus, ab illo esse expetenda, & postulada: de eo namque cecinit Dauid: *Omnia à te expectant vt des illis escam in tempore. Aperis manum tuam, & implet omne animal benedictione.* Deinde bonorum, quæ possidemus perfectio, constat bono eorum vsu, quem debemus offerre

Deo: vt partem bonorum nostrorum comferamus in ministerium, & vsu diuini cultus, partem in subsidium egentium, partem ad virtutum munera, functionesque expeditius, & perfectius obeundas: hæc qui sincerè, ac pie fecerit, is profectò decimas bonorum suorum Deo acceptissimas offeret.

Rupertus.

Psal. 39.
Psal. 85.

Matth. 6.

Triplex panis
perendus à Deo
Ioan. 6.
Matth. 4.
Deut. 8.

Psal. 103.

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN CAPVT

VIGESIMVM NONVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

*Peruenit Iacob in Mesopotamiam, & exceptus domo à Laban, duas-
ius filias, seruitute quatuordecim annorum, sibi uxores comparauit.*

1 **R**EFECTVS ergo Iacob, venit in ter-
2 ram orientalem. Et vidit puteum in agro,
3 tres quoque greges ouium recubantes iuxta
4 eum: nam ex illo adaquabantur pecora, & os
5 eius lapide claudebatur. Mósque erat, vt cur-
6 ctis ouibus congregatis, deuoluerét lapidē,
7 reffectis gregibus rursum super os putei ponerent. Dixitque ad
8 pastores, Fratres, vnde estis? Qui responderunt, de Haran. Quos
interrogās, Numquid, ait, nostis Laban filiū Nachor? Dixerunt
Nouimus. Sanus ne est? inquit, valet, inquit: & ecce Rachel fi-
lia eius venit cum grege suo. Dixitque Iacob, Adhuc multū diei
superest, nec est tempus vt reducantur ad caulas greges: datur
ante potum ouibus, & sic eas ad pastum reducite. Qui re-
sponderunt: Non possumus donec omnia pecora cogregan-
tur, & amoueamus lapidem de ore putei, vt adaquemus greges.

Adhuc

Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ouibus pa- 9
 tris sui: nam gregem ipsa pascebat: Quam cum vidisset Iacob, 10
 & sciret consobrinam suam, ouesque Laban auunculi sui: amo-
 nit lapidem: quo puteus claudebatur: & adaquato grege, oscula- 11
 tus est eam, & eleuata voce fleuit, & indicauit ei quod frater es- 12
 set patris sui, & filius Rebeckæ: at illa festinans nunciauit patri
 suo. Qui cum audisset venisse Iacob filium sororis suæ, cucurrit 13
 obviam ei: complexusque eum, & in oscula ruens, duxit in do-
 mum suam. Auditis autem causis itineris, respondit: Os meum 14
 es, & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis vnus, di-
 xit ei: Num quia frater meus es, gratis seruius mihi? dic quid 15
 mercedis accipies. Habebat verò duas filias: nomen maioris, Lia, 16
 minor verò appellabatur Rachel Sed Lia lippis erat oculis. Ra- 17
 chel decora facie, & venusto aspectu. Quam diligens Iacob, ait: 18
 Seruiam tibi pro Rachel filia tua minore, septem annis. Respon- 19
 dit Laban: Melius est vt tibi eam dem, quàm alteri viro, mane 20
 apud me. Seruiuit ergo Iacob pro Rachel septem annis: & vidē-
 bantur illi pauci dies præ amoris magnitudine. Dixitque ad La- 21
 ban: Da mihi vxorem meam: quia iam tempus impletum est, vt 22
 ingrediar ad illā. Qui vocatis multis amicorū turbis ad conui- 23
 uium, fecit nuptias. Et vespere Liam filiā suam introduxit ad eū, 24
 dans ancillā filia, Zelfan nomine. Ad quam cum ex more Iacob
 fuisset ingressus, facto mane vidit Liam: & dixit ad socerū suum: 25
 Quid est quod facere voluisti? nomine pro Rachel seruiui tibi: 26
 quare imposuisti mihi? Respondit Laban: Non est in loco no-
 stro consuetudinis, vt minores ante tradamus ad nuptias. Imple 27
 hebdomadam dierum huius copulæ, & hanc quoque dabo tibi
 pro opere quo seruiturus es mihi septem annis alijs. Acquieuit 28
 placito: & hebdomada transacta, Rachel duxit vxorem cui pa- 29-30
 ter seruam Balam tradiderat. Tandemque potitus optatis nu-
 ptis, amorem sequentis prioris prætulit, seruiens apud eum se- 31
 ptem annis alijs. Vidēs autem Dominus quod despiceret Liam,
 aperuit vuluam eius sorore sterili permanente. Quæ conceptum 32
 genuit filium, vocauitque nomen eius, Ruben, dicens: Vidit Do- 33
 minus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus. Rursum-
 que concepit, & peperit filium, & ait: Quoniam audiuit me Do-
 minus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi, vocauitque
 nomen eius Simeon. Conceptaque tertio, & genuit alium filium, 34

dixitque, Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus: eo quod pepererim ei tres filios: & idcirco appellauit nomen eius, Levi.
 35 Quartò concepit, & peperit filium, & ait: Modò confitebor Domino, & ob hoc vocauit eum Iudam: cessauitque parere.

PRIMA DISPUTATIO.

An Iacob honestè ac decorè fecerit, in publico Rachelem osculando, nunquam à se visam antea, cui & ipse planè ignotus erat.

Super illis verbis,

VERS. II. Et adaquato grege osculatus est eam: & eleuata voce fleuit: & indicauit ei, quòd frater esset patris sui.

B. August.

ON videtur Iacob satis prudenter ac decenter fecisse, osculando in publico Rachelem puellam formosissimam, quam nunquam antea viderat. Nam osculari, etiam notissimam mulierem (præter concessa inter coniuges, & parentes, ac liberos oscula) pudendum, & turpe ducitur. Dupliciter igitur videtur reprehendus Iacob, & quòd osculatus sit puellam, & quòd ignotam. Sed vtrumque diluit breuiter Augustinus in quæstione 87. in Genesim. Consuetudinis, inquit, fuit, maximè in simplicitate Antiquorum, vt propinqui propinquos oscularentur: Et hoc fit etiam hodie multis in locis. Sed hoc quæri potest, quomodo ab incognito Rachel osculum acceperit. Ergo intelligendum est, aut illum, qui eam à pastoribus audierit, quoniam illa esset, fidenter in eius, tanquam consobrinæ suæ, osculum irruisse: aut postea Scripturam narrasse per recapitulationem quod primò factum erat: vt prius Iacob indicauerit ei quisnam ipse esset, & post expolitam cognationem, dedisse ei osculum. Sic ex Augustino. Est igitur hic obseruanda figura orationis, quàm vocant Hysterologiam, id est, præposteram rerum narrationem, cum posteriùs gesta, prius commemorantur. Plurima eius rei sunt in libris prophetis, nec pauca etiam in Historicis exempla. Quod autem Scriptura Iacob fletum & oscula narrat, id Iosephus in primo libro Antiquitatum, vbi hanc refert historiam, non attribuit Iacob, sed Racheli. Sic enim scribit: At Rachel memor eorum, quæ de Rebecca ex patre audierat, sciensque parentes desiderare aliquid de ea cognoscere, præ amore patris, lacrymabunda ruit in collum Iacob, complexoque eo, Optatissimam, inquit, & maximam voluptatem affers patri cum tota familia, qui nunquam matris tuæ obliuiscetur, crebram illius mentionem faciès: quare tale nuntiù cum quantauis felicitate non commutaret. Sic Iosephus. Apparet tû ex hoc, tum ex alijs per multis, quorum

Iosephus non fideliter memorat sacras historias.

partem

partem supra indicauimus; partim in posterum, vbi cumque res fetet, aperimus; Iosephum in sacris historijs commemorandis parum fuisse atque diligenter, aut fidelem, nec raro tam in historia quam in Chronologia esse lapsum; quapropter cautè admodum, & circumspectè legendus est, ne fallus ipse, lectores itidem fallat.

Sed redeo ad osculum Iacob. Ac ne quis fortè miretur (castissimum) & sanctissimum virum Iacob osculari pulcherrimam virginè tunc primum sibi visam, nõ erubuisse, sciat is, tum in sacris litteris, tum in profanis, sex osculorum genera quondam vsurpata, & vsitata reperiri. Primum genus osculi erat impudicum, libidinosum, turpe, ac probrosum, ac per efficacem peccanda illecebra. Huius generis erant oscula meretricia, quæ tanquam pestem, mortemque fugienda præcepit Salomon Prouerborum 7. hisce verbis; *Ei ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, garrula, & vaga, quietis impatientis, & preparata ad capiendas animas, apprehensumque deosculatur inuentionem, & procaci vultu blanditur. Irrexit eum multis sermonibus, & blanditijs labiorum pertraxit illum.* Ad huius sententiæ Salomonis imitationem & similitudinem, videtur illa scripsisse Theocritus: *Consurget, inquit, in oscula, noli consentire. Mala sunt hæc oscula: Labra veneno tota iument, atque ipsa malum sunt labra venenum.* Alterum genus osculi castum erat, atque honestum, ex naturali quodam benevolentie motu & affectu natum: præcipuè verò inter valdè propinquos, & cognatos vsurpari solitum. Sic osculatus est Isaac filium suum Iacob, vt supra dictum est in Genes. 27. & ad hoc genus pertinet osculum, quod Iacob dedit Racheli consobrinæ suæ, vt in hoc loco scriptum est. Tertium erat genus osculi, quod pro humanitatis & vrbauitatis officio dabatur. Erat autem vsus eius maximè in obuiorum amicorum vel notorum hominum salutationibus, vel in accipiendis hospitio, aut conuiuio hominibus. Hic mos Romæ adeo percrebuerat, vt oscula passim frequentarentur, adusque intolerandam molestiam, atque tedium: quam ob causam ea Tiberius Cæsar publico edicto, vt refert Suetonius, prohibuit. Sed præualuit tamen inueteratus mos: molestissimum namque atque odiosissimum morem hunc osculandi passim obuios quosque insectatur Martialis illis versibus:

*Effugere non est, Basse, bastatores;
Hinc stant, morantur, persequuntur, occurrunt,
Et hinc, & illinc, vsquequaque, quacumque.*

Fuisse hoc genus, tempore Saluatoris nostri maximè vsitatum apud Iudeos, perspicuè ostendunt verba Domini, quæ sunt apud Lucam capite septimo, in simulantis Pharisæum prætermitti solitæ humanitatis officij, quod sibi domum eius ingresso, & ad conuiuium inuitato, non dedisset osculum.

Quantum genus osculi pertinebat ad Romanas fœminas, quas propinqui & cognati, cum sibi obuios salutarent, tentamenti gratiâ, osculabantur: vt explorarent videlicet an vinum bibissent: id enim tunc perquam fœdum ac probrosum, nec inultum erat. Audi Plinium libro 14. cap. 14. Non licebat, inquit, vinum fœminis Romæ bibere. Inuenimus inter

Sex osculorum genera in sacris litteris traditio.

Locus Salomonis prou. c. 7.

Theocritus.

Suetonius.

Martialis.

Locus Lucas cap. 7.

Plinius.

exempla, Egnatij Mecennij vxorem, quòd vinum bibisset è dolio, interfectam fuisse à marito, eùmque cædis à Romulo absolutum. Cato idcirco propinquos fœminis osculum dare scripsit, vt scirent an temetù odolerent hoc tunc vino nomen erat: vnde & temulentia appellata. Sic Phaius. Ad eandem sententiam, quæ prodidit Gell. lib. 10. cap. 23. legi possunt: Quin- tum genus osculi erat fraudulèntum, specie amoris & pacis, odiù celiang, & perniciem, atque exitium afferens. Tale fuit osculum ludæ, cui dixit Dominus, *Iuda, osculo Filium hominis tradis*: Tale quoque fuit osculum, quo Ioab incautum faciens Amasiam, interfecit eum, vt narratur in 2. lib. Reg. cap. 20. De tali osculo scriptum est Prouerb. 27. *Meliora sunt videra diligenti, quàm fraudulenta oscula odientis.*

Locus Pauli
ad Ro. 16. &
2. ad Cor. 13.

Sextum atque vltimum genus osculi sacrum erat & sanctum apud Christianos primæuæ Ecclesiæ, non solum castè, sed etiam sanctissime vsurpatum: de quo nempe Sanctus Paulus ad Romans 16. & 2. & ad Corinthios 13. scribens: *Salutate, inquit, in osculo sancto.* Huiusmodi osculi præcipuus erat vsus in Christianorum conuentibus ad orandum, & ad percipiendam sacram Eucharistiam: finitis namque precibus, & ante perceptionem Eucharistiæ, mutuo se osculo consalutabant, dicentes alter alteri, Pax tecum. Huius consuetudinis rationem videat lector apud Iustinum Martyrem in oratione ad Antoniù Imperatorem, & apud Origenem in cap. 16. Epistola ad Romanos, & in cap. 13. secundæ ad Corinthios, super illa verba Pauli: *Salutate in osculo sancto*: Et apud Cyrillum Hierosolymitanum, Catechesi quinta. Mos porrò, & modus osculandi erat, non solum os & labia suauari, sed caput etiã, & genas, & frontem, & oculos & manus, maximè verò dextram, quinetiam pedes. Varias autem partes osculabantur pro variorum animi affectuum significatione, id est, vt indicia facerent, vel teneri & flagrans amoris, vel obsequantia ac reuerentiæ, vel cuiusdam ciuilitatis, atque vrbauitatis, vel petitionis, aut gratiarum actionis, vel supplicationis pro commiseratione, aut venia.

Iusti Mart.
Origenes.

Cyrill. Hiero.
Quas partes
corporis oscu-
lari mos fuit,
& cur.

Allegoria hu-
ius loci secun-
dum Aug.

Cæterùm dicamus quemadmodum historiam huius loci tractans allegoricè Sanctus Augustinus, pulchrè accommodauerit eam ad Christum, & Ecclesiam. Sic autem ille super ea re disputans in sermone octogesimo de Tempore scriptum reliquit: Sæpe dixi, beatum Iacob typum gessisse Saluatoris nostri. Sicut enim iuit Iacob in regionè longinquam, vt coniugem acciperet; ita Christus venturus erat in mundum, vt iungeretur Ecclesiæ. Abijt Iacob in Mesopotamiam, & cum venisset ad quandam puteum, vidit Rachelem venientem cum ouibus patris sui, & cum cognouisset esse consobrinam suam, adaquaro eius grege, osculatus est eam. Non fuit profectò sine causa, quod tres magni Patriarchæ vxores iuxta puteos, aut fontes inuenerunt: nam & Rebecca, quæ iungenda erat Isaac, iuxta puteum inuenta est: Ita Rachel, quæ futura erat vxor Iacob: necnon etiam Sephora, quæ matrimonio iuncta est Moyfi. Sine dubio igitur aliqua in hoc Sacramenta debemus agnoscere. Quoniam igitur tres isti Patriarchæ typum Domini nostri prætulimus, ad fontes, vel

Genes. 24.
Exod. 2.

vel puteos vxores inuenerunt, quia Christus ad aquam Baptismi inventurus erat Ecclesiam. Et Iacob veniens ad puteum, prius gregem Rachelis adhaeruit, & deinde osculatus est eam: Similiter etiam, nisi prius per aquam Baptismi, Christianus populus à peccatis omnibus abluatur, osculum à Christo accipere, id est, pacem eius habere non merebitur. Poterat quidem Iacob prius osculari Rachel, quàm potare gregem eius: sed id factum non est, ut locus daretur mysterio: oportebat enim prius à peccatis abluì per Baptismum Ecclesiam, & deinde pacem, & amicitiam, & quasi coniugium quoddam spirituale cum Deo inire. Hactenus ex Augustino.

Circa illa verba: *Vidit puteum in agro, & tres ouium greges accubantes iuxta eum.* Annotanda est præclara quædam interpretatio allegorica ex B. item Augustino super psalmo 99. de prompta, quæ ad tres greges quorum hic fit mentio commodè aptari potest, sed antè doceamus, quid ille puteus significet. Puteus ille præfiguravit gratiam, & doctrinam Christi, unde hauritur aqua salutaris, & vitalis ad abluendas fordes animæ, ad refri gerandum ardorem concupiscentiæ, ad sæcundandam sterilitatem humani cordis; deinde ad explendam sitim æternæ veritatis, & vitæ. De tali aqua dixit Christus Ioan. 4. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Et apud Iulianum cap. 12. Verè dictum est. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Tres porò greges accubantes iuxta puteum, præsignabant tria genera hominum in Ecclesia Christi viuentium, & disciplinam eius profitentium: quos parabolica oratione complexus est Christus Dominus verbis illi quæ refert Matt. cap. 24. *Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, & vnus relinquetur. Duæ erunt molentes in mola: vna assumetur, & altera relinquetur. Tunc duo erunt in lecto, vnus assumetur, & vnus relinquetur.* Hæc Domini verba pertractans Augustinus in Expositione Psalmi 99. ita scribit: *Qui sunt isti duo in agro? Nimirum hoc est quod dixit Apostolus, Ego plantavi, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit.* Et idem, *Dei agricultura estis.* Duo igitur in agro, sunt clerici, & Rectores animarum, qui plebem Christi quasi agrum, docendo, & rigando percolunt. Ex istis vnus assumetur, bene fungens munere suo, alter tanquam malus, relinquetur, & rejicietur: Sunt enim in ordine Clericorum, & boni, & mali. Duæ, quæ sunt in maledino, plebes significant. Sed cur in molendino? quia de iustis in seculo, circa cuitu rerum temporalium voluntur, & quasi ad molam continètur. Ex istis autem vnus assumitur, ad æternam nempe salutem, qui permanet in obseruantia diuinæ legis, & opera misericordiæ perseueranter exercet, diligens non solum amicos, sed etiam inimicos; & in diligendo Deo, ac proximo perseuerans vsque in finem. At, qui contra fecerit, relinquetur, & abijcietur. Sunt etiam in populo Dei, quietem amantes, nihil pati volentes, fugientes turbas, & in securitate, ac tranquillitate viuere cupientes. Isti tanquam in lecto recumbunt, & sine ulla sollicitudine requiescere volunt: & quia istud, & benefieri potest, & malè,

Idem Augu.

Tria genera hominū in Ecclesia Christi.

S. Augustinus 2. ad cor. 3. ibidem.

Psal. 22.

& malè, etiam in isto genere hominum reperire est nonnullos bonos, & complures malos. Nemo vos fallat, fratres inquit Augustinus. Scitote omnem professionem in Ecclesia habere fictos. Non dixi, omnem hominem in Ecclesia esse fictum; sed omnem professionem habere fictas aliquas personas. Ad hanc fermè sententiam Augustinus, Hi sunt igitur tres ovium greges iuxta puteum accubantes, quos Christus vivifica suæ doctrinæ aqua potat, ac reficit: ut verè illud Davidis possint dicere: *Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit.*

More antiquo vilissima mulieres opus molendi frumeta faciebant.

Locus Exod. cap. 11.

Sed quispiam fortasse de nobis quæreret, cur in ea, quam supra memorauimus, Domini sententia, quod de mola dictum est, propriè attributè sit mulieribus, sic enim dictum est, *Dua erunt molentes in mola, una assuetur, & altera relinquetur*, cum tamen quod dictum est de agro, & lecto, non ad mulieres, sed ad viros tantum relatum sit. Sed sciendum est morem fuisse veteribus, ancillas, & seruas, atque harum vilissimas, huic labori, & operi molendi addicere: id autem tum ex sacris, tum ex profanis litteris intelligi potest: In Exodo enim c. 11, sic est: *Moriatur omne primogenitum in terra Aegyptiorum, à primogenito Pharaonis qui sedet in solio eius, usque ad primogenitum ancillæ quæ est ad molam.* Et Isaias cap. 47. prænunciatur Babylonis venturas illi calamitates, loquitur de ea gente quasi cum muliere quadam; & inter alia dicit, *Descende, sede in puluere filia Babylon, quæ non ultra vocaberis mollis, & tenera. Tolle molam, & mole farinam: denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, denuda crura, &c.* Homerus quoque in Odyss. canit Alcinoi Regem Phæacum quinquaginta seruas habuisse, quæ aulico famulatio farinam molebant. Et in eodem opere de Ulyssæ, fuisse in ædibus eius duodecim famulas, quæ continuò frumenta molebant.

Auditis autem causis itineris, respondit, *Os meum es, & caro mea.*

GAUSAE suscepti à Jacob illius itineris in Mesopotamiam, fuerunt duæ: vna, vehementiùs, atque instantiùs vigens profectio, fuit declinatio iræ, atque insidiarum Esau, molentis necem Jacob propter benedictionem paternam sibi præreptam. Altera causa fuit, ut non ex pessima gente Chananæorum, quam parentes Jacob maximè oderant, sed ex cognatione sua, & familia matris suæ uxorem acciperet. Narravit item Jacob, quemadmodum ipse, Dei voluntate, ac sententia prælatus fuerit fratri suo Esau, & primogenituræ, cum omnibus eius bonis obtinuerit. Fecit hæc narratio Jacob, ne Laban miraretur tantam eius paupertatem, & solitudinem, & quod filius tam opulenti patris, pauper, & incomitatus, & pedibus tam longum, & laboriosum iter fecisset, ut non ob eam rem vilis, & contemnendus videretur: quin imo permagni eum faceret, futurum nempe bonorum Isaac hæredem.

Circa illud: *Os meum, & caro mea.* Sciendum est hanc esse phrasim peculiarem Hebrææ linguæ, à qua non longè diuersus est Latinorum sermo, qui

qui cognatos, & propinquos vocant consanguineos, quasi eiusdem carnis & sanguinis. Et sicut Hebræi dicunt, *Os meum & caro mea*: Sic Virgilius dixit: Sanguis meus: facit enim lib. 6. *Æneidos* Anchisem hortantem Iulium Cæsarem nepotem suum, ut à cæde ciuili abstineat, dicens: *Proice tela manu, sanguis meus.*

Adam ubi vidit ex se formatam Euam, dixit *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*. Et Abimelech, ut traditur libro *Iudicum* cap. 9. persuadere volens Sichimitis ut ipsum crearent regem, *Considerate*, inquit, *quod os vestrum, & caro vestra sum*. Et in secundo libro *Regum* cap. 5. *vennerunt*, inquit, *vniversa tribus Israel ad Dauid in Hebron, dicentes, ecce nos os tuum, & caro tua sumus*. Similis est altera quædam, secundum linguam Hebræam, locutio, communicare carni, & sanguini, pro eo, quod est hominem esse. Sic enim legimus apud Paulum ad Hebræos 2. *Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem*. Id est quia quos redemptum & seruatum venerat, hi erant homines, idcirco Filius Dei eiusdem naturæ humanæ particeps esse voluit. Apud Matthæum quoque cap. 16. Dominus dixit Petro: *Caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est*. Id est, Istud quod de me tanta fide confessus es, non didicisti ab homine vlllo, nec humano ingenio, aut ratione comprehendisti, sed per solam reuelationem perfectum tibi est.

Explicatio
trium locutio
num hebrææ
linguæ.

Locus Pauli
ad Hebr. 2.

Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie
& venusto aspectu.

VERS. 7.

EBRACE pro Lippis, est teneris oculis, vel, ut vult Oleaster in mollibus, siquidem verbum *achach*. mollire significat. Nec diuersa est interpretatio *lxx*. Interpretum, qui pro lippis, siue teneris reddiderunt *infirmis oculis*. Caietanus sic exponit: Erat,

Oleaster.

Caietanus.

Thostatus.

inquit, Lia indigesta materia oculorum, nec reducta ad naturalem soliditatem. Thostatus hunc in modum interpretatur, Ex teneritudine, ac debilitate oculorum Lia, fluebat assidue crassus humor ex oculis, ita ut videretur Lippa, & similis lacrymanti. Sunt, qui putent significari hoc loco Lia fuisse luseiosam, quod genus homines non nisi oculis proxima, ac penè cõtigua vident, & qui limis, & transuersis, & qui penè clausis oculis aspiciunt: quod in quouis hominè deforme est, in muliere verò turpe admodum & foedum. Hoc autem propterea dictum est de Lia, ut ea re intelligeretur causa cur Iacob non Liam, quæ maior natu erat, sed Rachelem dilexerit, atque uxorem sibi optauerit: nimirum causa fuit deformitas Lia, & pulchritudo Rachelis. Atenim Chaldaeus paraphrastes, quos Hebræa Scriptura vocauit teneros oculos, interpretatus est formosos, & venustos: quod interdum vsurpari solet tenerum pro delicato, & eleganti, & venusto, cuius lectionis hæc fuerit sententia: Liam sola oculorum venustate fuisse commendabilem, & amabilem: Rachelem autem vsquequaque pulchram fuisse, & amabilem: dicitur enim fuisse decora facie, quod pertinet ad pul-

Paraphrasis
Chaldaica.

Duplex ge-
nus lippitudi-
nis auctore
Celfo.

chritudinem oris, & vultus, & item venusto aspectu, quod spectat ad pulchram totius corporis compositionem, decentemque omnium membrorum inter se proportionem. Verum nos consideremus Latinam versionem. Lippitudo, est crassus humor pituita, nonnunquam putridus, & marcidus, assidue profluens ex oculis. Quanquam Cornelius Celsus libro 6. duo faciat lippitudinis genera vnum lippitudinis humidæ, de quo modo dictum est, alterum lippitudinis aridæ, quam Græci *Ξοροσ* *Συκοπιτα* vocat Sic enim scribit; Est etiã genus aridæ lippitudinis *Ξοροσ* *Συκοπιτα* Græci appellant neque tument, neque fluunt oculi; sed rubet tantum, & cum dolore quodam grauescunt, & noctu præ graui pituita arefcunt: quantoque minor generis huius impetus, tanto finis minus expeditus est. Sic ille.

Explicatio
pulcherrima
loci Leuitici
c. 21. secundum
Gregorium.

In Leuitico capite secundo quo memorantur oculorum vitia, Lippitudo, & albugo: prohibetur enim sacerdos ascendere ad ministerium altaris, si maculosus fuerit: inter maculas vero complures, numerantur hæ duæ: *Si fuerit, inquit, Lippus, si albuginem habuerit: quem locum eruditissimè, ac disertissimè tractans S. Gregorius in prima parte Pastoralis curæ cap. xj. super lippitudine, & albugine, secundum tropologicam intelligentiam, hoc modo disputat: Lippus est cuius ingeniũ ad cognitionem veritatis emicat, sed id tamen per opera carnalia obscuratur. In lippis quippe oculis pupilla sanæ sunt: sed humore defluente, infirmitate palpebræ crassescunt: & quia infusione crebra atteruntur, etiã acies pupillæ vitatur. Similiter nonnulli sunt, quorum sensum operatio carnalis vitæ fauciat, qui profecto videre subtiliter per ingeniũ rectè poterant, sed vsu prauorum actuum caligant. Lippus itaque est, cuius sensum natura exacuit, sed conuersationis prauitas confundit: cui bene per Angelum dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos, vt videas.* Hoc tunc bene fit, cum ad cognoscendã veri luminis charitatẽ, per medicamen bonæ operationis, intellectus nostri aciem adiuuamus. Albuginem porro habet in oculo, qui lucem veritatis propterea videre non sinitur, quia arrogantia sapientiæ, seu iustitiæ suæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra bene videt quia videlicet sensus humanæ cogitationis si stultum se, ac peccatorem agnoscat cognitionem intimæ charitatis apprehendit.*

Locus Apoc.
lypsis c. 3.

Si autẽ cãdorẽ sibi iustitiæ, vel sapientiã tribuit, à luce supernæ cognitionis seipsum excludit: & eo claritatẽ veri luminis nõ penetrat quo se apud se per arrogantiam exaltat. Sicut de quibusdam dictum est,

Ad Ro. 1.

Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Sic Gregorius.

SECUNDA DISPUTATIO.

Cur Iacob septennem exhibuerit seruitutem pro uxore,

Super illis verbis,

Seruiam tibi pro Rachel filia tua minore septem annis.

VERS. II.

ROMITTI in hoc loco Iacob se pro vxore seruiturum septem annis, & infra cap. xxx. & xxxi. testatur se pro duabus vxoribus, annis quatuordecim seruisse Laban socero suo. Et apud Oseam cap. xij. Sic est: *Seruiuit Israel in vxore, & in vxore seruiuit.* Est autem Hebraismus hunc habens sensum: Primò seruiuit pro Rachel septem annis, & postea totidem seruiuit pro Lia Sed cum solemne fuerit in omni tempore, & apud omnes ferè gentes, vt dotem vxor daret marito: cur in isto matrimonio Iacob cum filiabus Laba, nullum sit verbum de dote, quam vxores attulerint Iacob: immò nullam ei dotem esse allatam, paulò infra ostendetur: contra verò Iacob longissima, & grauissima seruitute, quæ quàmlibet dotem propòderabat, istud sibi coniugium comparauit. Verùm enim uerò scire còuenit, antiqui fuisse moris apud gentes illas Mesopotamiæ, Palestinæ, aliàsque orientales, quinetiam postea apud Græcos, & Romanos; vt in contrahendis matrimoniis, sicut vxor dotè afferebat marito, ita vicissim maritus pecunias, & munera (quasi dotem quandam) futuræ vxori, vel eius parentibus daret: & per hæc quasi se inuicem maritus & vxor còemerēt, ita vt maritus quodammodo esset vxoris, & vxor itidē mariti. Quod si vir pecunias, & munera non haberet, operam suam locabat quasi seruiendo aliquandiu parentibus vxoris quemadmodum fecissè Iacob, narrat in hoc loco Moses.

Quæ porrò Maritus dabat, ea nonnunquam in Scriptura appellatur Spòsalia, sic vocantur in primò libro Regum cap. 18. *Dixit Saul seruis suis; Sic loquimini ad Dauid. Non habet Rex sponsalia necesse, nisi tantum centum præputia Philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis.* Quæ verba enarrans Iosephus libro sexto Antiquitatum: *Dicite inquit, me nihil curare pecunias, aut dona quæ sponsæ offerat: & Dauid 2. Regum, c. 3. Redde mihi uxorem meam Michol, quam despondi mihi centum præputiis.* Interdum verò quæ maritus offerebat munera nomine dotis appellantur. Sic enim vocantur Genes. 34. vbi Sichem dixit hæc verba ad filios Iacob: *Inueniam gratiam coram vobis, & quacunque staueritis, dabo vobis: augete dotem, & munera posulate, & libenter tribuã quod petieritis tãtùm date mihi puellã hæc in uxorem.*

Maritus igitur & vxor se inuicem quasi emebant, vtrinque data dote, vel quod eius vicem impleret: & tale matrimonium apud Romanos dicebatur per còemptionem. Nam cùm tres apud illos modi essent contrahendi matrimonij, vnus per vsum, alter per confarreationem, tertius per

Mos antiquus in matrimonio ut vir, & mulier seruicem emerent

Locus 1.
Reg. 18.
Iosephus.

coemptionem, de quo nunc agitur, hic vltimus frequentissimus erat, si-
mulque celeberrimus, per quem mulier & vir, alter in alterius, & bono-
rum, & sacrorum communionem transibat. De quo quicquid scire curio-
sus Lector velle posset, scripsit erudire, copiosèque Briffonius in eo libro,
quem inscripsit, de ritu nuptiarum. Ad hanc proculdubio cōsuetudinem
spectat, quod Oseas dicit capite tertio de muliere, quam iustus fuerat à
Deo vxorem ducere, *Et fodi, inquit, eam mihi quindecim argenteis, & con-*
borderi, & dimidio cori. Nam verbum Hebraeum quod ibi redditur *fodi*, si-
gnificationem habet emendi: vt super eum locum obseruatè, seiteque ad
notauit noster Ribera, Et ad id probandum appositè vsus est loco illo Ge-
nesis capite 50. vbi referuntur hæc verba Iacob: *In sepulchro, quod fodi mihi*
in terra Chanaan, sepelies me dixit fodi pro em: quo verbo aperte vsus est in
terpres Ioseph capite vltimo, in illis verbis, *Ossa Ioseph sepeluerunt in Sichem,*
in parte agri, quam emerat Iacob de filiis Hemor. Iuxta cōsuetudinem hanc
in carnali matrimonio vsurari solitam, qua vir datis pecuniis, & mune-
ribus dicebatur vxorem quodammodo emere; est id quoque, quod in-
spirituali matrimonio dici legimus in sacris litteris. Ad hanc nempe sen-
tentiam dixit apud Osean capite secundo Deus. *De sponsabo te mihi in in-*
stitia, & in misericordia, & fide. Quasi vellet hisce donis eam sibi sponsam
emere. Et Paulus Actorum 20. dixit Christum Ecclesiam sibi acquisisse
sanguine suo: quasi dixeret, Ecclesiam sibi Christus sponsam emit, & cō-
parauit maxima dote, pretio scilicet sanguinis sui.

Ceterum super eo, quod dictum est de dote, ac muneribus, qua
cōtrahendo matrimonio vir, & mulier inuicem afferre solebant, non est
ignoradum fuisse antiquitus variam pro variis Gentiliū in st. tutis, & legi-
bus consuetudinem. Plutarchus narrat in vita Solonis, & Lycurgi, duos
istos nobilissimos Legumlatores salubriter consulentes, ne sponsa ma-
gno coniugia inirent, viris dotes ab vxoribus dari, legibus vetuisse. Cor-
nelius Tacitus in eo libro quem de moribus Germanorum scripsit, vetu-
fuisse institutum eorum, ait, vt viri dotes vxoribus dare cogerentur, quo-
bus non datis, nihil confociatum aut confederatum sponsalia haberent.
Eundem morem fuisse Cantabris memorat Strabo libro tertio: apud eos
namque nisi à viro dos esset sponsa soluta, nullū matrimonij fœdus esse
ducebatur. Narrat idem auctor libro xv. apud Indos, pari bonū viros qui
si mercari vxores: & cum in plures illi diuiderentur ordines, vnus tribus
viros diuersæ tribus vxorem sumere non licebat. Apud Massilienses (sic
proditum est è Strabone lib. 4.) vltra cētum aureos, dotem nulli dare
erat Cretensibus mos fuit, vt dimidia pars bonorū quæ fratri cōtingeret
(sic est apud Strabonē libro 10. Sorori dotis nomine daretur. Apud ve-
teres illos Gallos (sicut à Cæsare scriptum est libro 6.) Quantam pecuniā
vir ab vxore accipiebat dotis nomine, tantum ipse de suo conferre debe-
bat: vt quod inde redundaret cum fructibus alterutri coniugum superfluo
u accederet. Ægyptij vsque adeo auersabantur dotes muliebres (sic enim
in veteribus eorum monumentis, & monumentis reperimus) vt qui dotes ab
vxore acciperent, eos velut mancipia, vxori addicerent. Briffonius
in lib.

Briffonius.

Franciscus
Ribera.Varia quōdā
consuetudo
Gētiū circa
dotes matri-
moniales.
Germanorū
mos.

Cantabri.

Indi.

Massilien.

Cretenses.

Galli.

Ægyptij.

in lib. de ritu nuptiarum moris fuisse Saxonibus, ait, vxores suas à paren-
tibus emere trecentis solidis. Sed redeo ad Iacob.

Saxones.

Quoniam igitur Iacob ex more illius gentis, pecunias munera pro
Rachele, quam vxorem ducere cupiebat, patri eius Laban dare debebat;
ipse autem pauper erat, atque istiusmodi rerum profus inops, eorum vice,
ac nomine, septennem ipsi Laban seruitutem obtulit. Verumtamen
Laban dupliciter iniquè grauauit, fraudauitque sanctum virum Iacob: tū
quod finitis quattuordecim annis seruitutis pro cōiugio duarum filiarum
eius, seruire in super eum sibi sex alios annos, quodammodo coegit: tum
quod filiabus suis nihil, dotis nomine dedit, quo scilicet onera matrimo-
nij leuatis tolerari, ac ferri possent: sed eas indoratas, & quasi nudas dedit
genero: immo tanquam seruas vēdidit Iacob pro seruitutē eius. Quam ob
causam illæ de patre suo amarissimè sunt conquestæ, dicentes ea verba,
quæ refert moles infra cap. 31. *Responderum, inquit, Rachel, & Lia. Nun-
quid habemus residui quidquam in facultatibus, & hereditate domus patris
nostri: nonne quasi alienas reputauit nos: & vendidit, commeditque pretium no-
strum?* Sed enim non est in preteritis relinquendum in hoc loco, quod Ia-
cob septem annorum seruitute obstrinxerit se pro futuro coniugio Ra-
chel, tanto tempore opatissimas eius nuptias expectans, manifestum
est, magnumque singularis eius viri continentie argumentum; præfer-
tim cum assiduè eius aspectu frueretur, & in eodem habitarent domici-
lio. Verum omnem in eo libidinis titillationem, tres maxime res, aut pror-
sus arcebat, aut planè cōprimebant: sanctissimus Dei timor penitus in ani-
mo eius à pueritia vsq; infixus; tū multus, & assiduus labor, atq; occupatio
in exercitio artis pastoralis, ac demū vitæ frugalitas, victusq; parcimonia.

Dupliciter La-
bā iniquè gra-
uauit, & frau-
dauit ipsum
Iacob.

Singularis cō-
tinentia Iacob.

Sed quari possēt hoc loco, vtrum Iacob initio illorum septem anno-
rum contraxerit matrimonium cum Rachel in præsens, ita vt iam ex eo
tempore legitima eius vxor esset, an tantummodo in futurum, vt tunc
facta sit solum promissio, & pactum ineundi post illud septennium ma-
trimonij, in modum videlicet sponsalium. Breuiter istī quæstioni respon-
dendum est: matrimonium illud esse contractum per verba de præsentī
initio illius septennis seruitij Iacob, & fuisse iam tunc ratum, & ex illo tē-
pore Rachel fuisse veram, & legitimam vxorem Iacob. Hoc pater ex ver-
bis illis Iacob, quæ hīc paulò infra memorantur: expleto namque illo
septennio, dixit ad Laban: *Da mihi vxorem meam: quia iam tempus imple-
tum est, vt ingrediar ad illam*, Ex quo palam est, Rachelem ante finem
septennij, fuisse vxorem legitimam Iacob: nec Iacob expectasse finem
septennij vt matrimonium conficeret, sed vt id consummaret per copulā
carnalem. Atenim quia ex pacto inter Laban & Iacob factō, suspensā fuit
consummatio eius matrimonij, secundum carnalem copulam, vique in fi-
nem septennij, inde factum est, vt toto eo tempore Rachel maneret in
potestate patris, non autem mariti; & quod Iacob non posset eam co-
gnoscere, quia ipse sibi, data fide, talem vsum matrimonij ad tempus illud
interdixerat. Quod si tunc fortè Iacob cognouisset Rachelē haud dubiè
peccasset: quia perfidiosè egisset frangens fidem, qua se obstrinxerat: Si

Quando cō-
fectum fuerit
matrimonij
inter Iacob &
Rachel.

tamen tunc filios genuisset, fuissent illi sine dubio legitimi, tanquam ex legitima matre, & legitima vxore progeniti. Sed cur istud fecit Laban, nolens ante completum septennium filiam dare in potestatem Iacob? mirum callidè istud fecit, optimèque consuluit rebus suis, ratus fore, vt Iacob fidelius, & ardentius seruiret sibi in expectatione, & desiderio potiundæ vxoris, quàm si à primo, amorum suorum potitus esset.

*Allegoria Ru
pari.*

*Gene. 22.
Infra 37.*

*Focus Ad
Ph. 2.*

Ioan. 1.

Mat. 15.

Restat allegorica huius loci, & breuis, minimèque contemnenda Ruperti expositio, quam lib. 7. Comment. in Genes. cap. 29. his verbis tradit. Proprium fuit Patriarchæ Iacob, quod in suscepta peregrinatione producenda vxore semetipsum tradens spontaneo seruitio, subditus fuit: neque enim hoc de aliquo ceterorum legitimus alicubi. Sicut & patris eius Isaac proprium fuit, quod à patre suo Abraham ductus est ad immolandum: & filij eius Ioseph, quod à fratribus suis venditus, venditoribus suis in fame subuenit, proprium fuit. In quibus omnibus manifestè singuli istorum, quia sterilibus erant matribus, Dei dono geniti, propriam prætulere similitudinem nascituri de Virgine Filij Dei. Verùm omnis ad præsens aliis, quæramus quænam fuerit seruitus, qua Christus pro Rachele, id est, Synagoga seruiuit: nempe illa, de qua dixit Apostolus: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo: Sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens.* Annon seruire mundo fuit, pœnitentiam agere, immo, & pœnitentiæ baptismo Baptizari propter peccata mundi, vt iuxta Michæam cap. 7. ea proiiceret in profundum maris: tandemque in crucem ascendendo seruila portaret onera sæculi, id est, super se tolleret peccata mundi, quibus erat grauatus; Huius seruitutis merces esse debuit Rachel, id est, Synagoga: illâ namque propter Patres valdè amabat Christus, & propter illam ad seruitutem se venisse testatus est, cum dixit: *Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel.* Sedenim Laban pro rachele subintroduxit Liam: quia videlicet subsistente Synagoga, Ecclesia gentium de toto mundo quasi nesciens, ad Christi thalamum introiuit: dum populus quem non cognouerat, vt dicitur psalmo 17. & Gens, quæ secundùm Isai. capite 55. nomen eius non inuocauerat, ad seruitium eius, & ad delicias amoris eius, id est, ad Spiritus sancti gratiam properauit. Sic
Rupertus.

TERTIA DISPVTATIO.

Virum amor, quo Iacob tantopere dilexit Rachelem, fuerit inordinatus, atque immoderatus, & culpabilis.

Super illis verbis.

Et videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.

TRIA videntur arguere improbitatis amorem illum Iacob. Primò, quia Rachelem tantopere dilexit propter pulchritudinem: & ob eam maximè videtur voluisse habere eã vxorem. Sic enim scriptũ est, *Rachel erat decora facie, & venusto aspectu: quam diligens Iacob ait, &c.* Deinde, illud declarat exuperantiã amoris, quòd vir honestus, & nobilis seruire voluerit septem annis, vt habere vxorem illam posset, idque temporis perexiguum illi videbatur: Tantus ciliçet erat amoris ardor. Sic enim loquentem eum facit scriptura, *Seruiam tibi pro Rachel filia tua minore septem annis, & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.* Ac demum illud facere videtur culpabilem amorem Iacob, quòd ob solam pulchritudinem Rachelem, ei longè postposuit Liam, quæ maior natu erat: atque eam despexit præ Rachelis amore. Quod non sine culpa fecisse Iacob indicat Scriptura, cum ait: *Videns Dominus quod despiceret Liam, aperuit vuluam eius sorore sterili permanente.* Atque hæc sunt, quæ super præsentis disputatione difficultatem afferunt.

17 Verùm antea declarandum est, quomodo, si Iacob ardentissimè diligebat Rachelem, pauci videbantur ei dies, quibus coniugiũ eius differrebat, cum ratio doceat contrarium, & comprobet experiẽtia, quineriã dictum illud Salomonis Prouerb. 13. celeberrimum sit: *Spes quæ differatur affligit animam.* Nimirum amanti omnis mora longa est. Et ille apud Virgilium amator dicebat;

Quomodo septem anni videbatur Iacob dies pauci eũ rehemens amoris impatientis mora.

Si mihi non hæc lux toto iam longior anno est.

Terentianus Phædria fortis videbatur sibi, & quasi magnam virtutẽ prædicabat, quòd totum triduum amoribus suis carere possit.

Tandem ego, inquit, non illa caream.

Si sit opus, vel totum triduum?

Quem deridens seruus eius Parmeno,

Huius uniuersum triduum? Vide quid agas.

S. Augustinus quæstione octogesima octaua in Genesim breuissimè ponit, & soluit hanc quæstionem. Querendum, inquit, quomodo dictum sit, quod videbantur ei dies pauci præ amoris magnitudine, cum potius quantum breue tempus longum videri soleat amantibus. Dicitur est igitur ita, propter laborem seruitutis, quem facilem, & leuem amor faciebat. Hæc Augustinus. Paucos ergo dies interpretatur Augustinus labo

S. Augustin.

Thomas Anglicus.

Expeditiior solutio quaest.

labores illorum septem annorum, qui pauci, & parui, & leues visi sunt Iacob. Thomas Anglicus ait: Si amor Iacob fuisset libidinosus, non fuissent visi pauci dies, sed plurimi, eo quod talis amor, est impatiens morae, nec rationem attendit: quamvis post factum, multus labor pro amassa iam tolleratus, videatur paruus etiam libidinoso amori. Sic ille. Atenim omnis siue probus, siue improbus sit amor, dummodò intentus, vehemens, & ardens sit, impatiens est morae. Quare expeditius fuerit ita solvere quaestionem, Tempus illud septenne seruitutis Iacob, dupliciter potest considerari; vel secundum iudicium, vel secundum affectum amoris secundum iudicium videbantur Iacob pauci dies. Siquidem reputanti secum praestantiam rei amatae, septenne illud seruitium videbatur exiguum pretium, quo tantum illud bonum compararetur. Itaque si Laban viginti annos seruitutis postulasset, ne tam grauem quidem, & diuinam, atque iniquam conditionem recusasset Iacob. At verò secundum affectum, id est ardorem amoris, & flagrantissimum desiderium cupito bono potiundi, non pauci, sed plurimi videbantur dies. Enimverò vehementer quidpiam desiderari, velocitas ipsa tarda est. Si loqui lubet more Scholastico, breuiter expedies quaestionem, si dicas, appetitiuè paucos visos esse Iacob dies: affectiuè verò, plurimos.

Thomas Anglicus.

Hugo S. Viti.

Hugo S. Viti.

B. Augustin.

Sed principalem quaestionem illam supra positam enodemus: An fuerit culpabilis amor, quo Iacob dilexit Rachelem propter eius pulchritudinem. Thomas Anglicus tribus modis purgat à vitio amorem illum Iacob. Aliud est, inquit, propter se, & principaliter in pulchritudinem alicuius corporalem ferri tanquam mouentem ad impudicas voluptates, & ad virilem animū eneruandū: & hoc, malum & culpabile est. Aliud verò est in pulchritudinem alicuius personae ferri, vt ea moueat ad honestam societatem, & amicitiam habendam cum ea. Et hoc, malum non est; Videmus enim eum, qui multos filios habet, vel amicos vel socios, moueri ad diligendum vnum eorum praeter alios, propter decorem corporis, aut hilaritatem, aut festiuitatem. Et Hugo de S. Victore in quodam suo libro scripsit: Quemadmodum idem ferculum placet magis in patina munda, & eleganti, quam contra: Sic etiam aequalis caritas, & virtus plus nobis placet, & vehementius nos ad sui amorem allicit, si fuerit in persona, quae habeat suauem vocem, venustos gestus, lepidum sermonem, quam in persona rusticana, & agresti. Deinde, sciendum est, esse quaedam genera rerum, in quibus exercendis necessarium est esse nonnihil voluptatis, quae fiant delectabiles; sine qua, vix possent ad effectum, & finem suum perducī. Vnde Augustinus in libro Confessionum ait. In actu comedendi non minus esse aliqua iucunditate gustus: nam sine ea, neque corpus reficitur, nec cibus gustari, aut deglutiri posset, nisi ad modum medicamenti, quod cum horrore sumitur. Idem vsu venit in exercitio discendi: nisi enim, quae audiuntur, & leguntur, & discuntur, delectabilia fuerint, aut nemo eis studebit, aut in eorum studio diu non permanebit. Est autem de istiusmodi rerum genere, ac numero actus coniugalis generatiui proles. Quocirca adiunctas eiusmodi actibus iucunditates, non procul auct

auerfari, & damnari, sed moderari secundum rationem oportet; quod in his vitiosum est, detestando: nec eas propter se, sed vt molestiæ operis leuamenta, & quasi condimenta quædam ciborum expetenda. Illud prætereæ non est ignorandum, egregios virtute, ac perfectos viros in circumstantijs quibusdam suorum operum interdum debilitari, ac deficere, etiã respectu eorum operũ, quæ alioquin perfectè admodum exercent. Exempli causa: Sunt aliqui iustitiæ, ac veritatis præferuidi Zelatores: qui tamen ex nimio zelo nonnunquam impetu potius quodam, quàm iudicio feruntur ad reprehendenda, & castiganda vitia, & in ea re modum excedunt. Sunt etiam Sancti quidam viri multùm liberales erga pauperes, & hospitales: qui tamen nonnunquam, vel in ipso dono, vel in latitia, & hilaritate accipiendi, tractandi quæ hospites, modum transgrediuntur. Huiusmodi porrò excessus, siue defectus, partim propter ipsius operis perfectionem, & aliarum circumstantiarum excellentem bonitatem, excusantur: partim processũ temporis, & continuo incremento virtutis expurgantur, & expiantur: partim verò per alias perfectiones ceteratarum virtutum, & operum, quodammodo compensantur. Ergo iuxta tres modos præditos, amor Iacob erga Rachelem æstimari, & excusari debet. Hactenus ex Thoma Anglico.

Equidem breuissimè quæstionem istam sic expedirem: Velle vxorem ducere propter pulchritudinem, quò scilicet in pulchra vxore voluptuosus libidinari, & oblectari quis possit, flagitiosum est. Etenim primarius finis ineundi matrimonij, est prolis generatio: Secundarius, euitatio fornicationis. At, spectato, & sibi proposito eo, quem diximus, matrimonij sine, hanc fæminam vxorem velle ducere, potius quàm illam, quòd hæc pulchra sit, & amabilis, illa minimè, extra vitium, & culpam est. Amat enim pulchritudo non per se, neque vt ad improbas ducens voluptates: sed quòd vir habens pulchram vxorem, libètius cum ea viuat, & tranquillior, ac iucundior cum ea societatem, & consuetudinem habeat: & vt pulchra vxore contentus, ad alias mulieres animum non adijciat; non alienum toram appetat. Et hanc rationem secutum esse Iacob, non obscure indicat historia huius loci. Cum enim duæ essent sorores, quarum conjugia inire posset, Lia, & Rachel: & hæc decora esset facie, & venusto aspectu, illa verò ob fædam oculorum lippitudinem, inelegans, atque inamabilis: Rachelem magis dilexit, & vxorem præoptauit, quàm Liam. Intelligendum porrò est, pulchritudinem, bonum quoddam esse naturæ, & in bonis naturalibus, & corporalibus permagnum, & peramabile. Nimirum, de tribus bonis humani corporis, sanitate, robore, pulchritudine, hæc ceteris amabilior est, hominum quæ demerendi beneuolentiam, & gratiam efficacior. Plato vocauit eam principatum naturæ: Carneades, regnum sine custodibus: Cuius simile illud Socratis fertur, appellantis Tyrannidem non diuturnam. Aristoteles pulchritudinem potior omnibus epistolis in commendando esse dicebat. Et interrogatus cur tam libenter pulchros videamus, & cum his loquamur: respondit, hæc esse hominis talem interrogationem. Ergo in amanda pulchritudine

Auctori sententia.

Quale bonũ pulchritudo Plato. Carneades Socrates. Aristoteles.

non est peccatum, sed in modo tantum amoris, si ea nimirum, præter modum ametur; si quærat respectu cuiuspiam mali: si fuerit cum alterius contemptu, & iniuria. Scitum enim est quod scribit Aristoteles lib. 7. Ethic. cap. 4. Quisdam esse res, quarum amor bonus, & laudandus est, sed amoris exuperantia obnoxia est vitio. Quemadmodum Niobe nimio filiorum amore excessit vsque in contemptum Deorum: & quidam, cui nomen Satyrus patris amore furebat, & insaniebat: his enim duobus exemplis in eo loco, vitur Aristoteles.

VERS. 22. Qui vocatis multis amicorum turbis ad conuiuium, fecit nuptias.

Thostatus.

ICET de substantia matrimonij, inquit Thostatus, non sit celebrietas nuptialis, magna tamen in ea est honestas, & decencia, & ingens Reipublicæ utilitas, tum quò matrimonialis contractus testator, & firmior existat: tum quò filij cognoscantur legitimi, & liquidè discernantur ab illegitimis: quam etiam ob causam Ecclesia iubet matrimonia publicè denunciari faciendâ, & publicè fieri. Sed perpendamus verba. Nec est Hebraicè, nec Chaldaicè illud, *Fecit nuptias*, id enim Latinus interpret ex lxx. Interpretibus mutatus est. Sic autem Hebraicè legitur hic locus: *Congregauit Laban omnes homines loci, & fecit conuiuium.* sed enim interpret Latinus illud: *Omnes homines loci.* quod etiam habent lxx. Interpretes, commodè interpretatus est illis verbis, *Vocatis multis amicorum turbis*: non enim omnes simpliciter Laban vocauit ad conuiuium, sed cognatos, amicos, & familiariter notos: vt locutio Græca & Hebraica hoc loco sapiat hyperbolem. Quoniam verò conuiuium illud erat nuptiale, atque eius finis erat tradere publicè nuptiam in potestatem viri: rectè additum est Græcè ac Latinè illud. *Et fecit nuptias*, Nimirum in principio septennis seruitutis Iacob, confectum est matrimonium inter Iacob & Rachelem, quantum ad substantiam: & ex eo tempore, ratum fuit matrimonium, & Rachel vera eius vxor, & exacto septennio, perfectum est matrimonium quantum ad consummationem eius per copulam carnalem. Hoc enim petijt Iacob à socero suo Laban, finito septennio seruitutis dicens: *Da mihi uxorem meam: quia iam tempus impletum est, vt ingrediar ad illam.* Pro Latina voce (nuptias) Græcè est vocabulum *γάμος*, quæ vox teste Iulio Polluce, & nuptias significat, & conuiuium. *γάμος*, inquit (quod Latinè dicimus nuptias) non solum vocatur vnio & congressus viri, ac mulieris, sed etiam conuiuium ipsum ea voce appellatur ab Homero.

Iulius Pollux

Coniualis
nuptiarum
celebrietas, quæ
fuerit antiquis
solen-
nis.

Nuptias porro coniuiali lætitiæ celebrari solitas non modo apud Ethnicos, vt ex multis eorum historijs notum est: verum etiam apud Iudeos, satis liquet ex historia Euangelica, vt de nuptijs factis in Cana Galilææ Ioan. 2. Idque patet ex duabus parabolis Domini nostri, quarum alteram refert Matthæus capite 22. alteram Lucas cap. 14. Idemque cernere est in veteri Testamento pluribus locis, velut in libro Iudicum cap. 14. Et in libro

libro Tobia cap. 9. Nec solùm in nuptijs agitabantur conuiuia, sed ludi adhibebantur, & ioci, & sales, ac saltationes, & cantus, variique musicorum instrumentorum soni, etiam in antiquissimis illis temporibus: Homerus quippe nuptias filia Menelai describens: Et hi quidem, ait, epulabantur in magna domo vicini, atque socij illustres Menelai: inter eos autè canebat diuinus cantor pulsans citharam: duo autem saltatores in ipsis cantum incipientes, colluctabantur per medios. Et alio loco: Duas, inquit, ciuitates fecit hominum mortalium pulchras, & in hac quidem nuptia erant, & cõiuia. Pueri autem saltatores colluctabantur, in his tibia lyraque vocem habebant, &c.

Homerus.
Odysse 4.

Iliad. 6.

22 Solebant nonnunquam nuptialia conuiuia vsque in luxum prope immensum excedere: quod vnius exemplo Alexandri Magni manifestum fieri potest. Ponam verba Æliani ex libro eius octauo de Varia Historia, quibus nuptias celebratas ab Alexandro post victum Darium Regem Persarum, in hunc modum enarrat: Cum Alexander Darium superasset, suas, & amicorum nuptias celebrauit. Erant, qui vxores ducebant, nonaginta, totidemque thalami. Eratque locus vbi viri conuiuabantur, lectis centum ornatus, & argenteus tripes in vno quoque positus; in Alexandri verò, aureus: omnesque mensa strata purpura, & pictis stragulis barbarico more, & pretioso textis. Ad conuiuium quoque adhibuit suos hospites, quos è regione voluit accumbere. In aula conuiuabantur copiae pedestres, nauales, equites, legati, & peregrini Graeci. Tuba signo accumbebant, eodemque, sed vario, finè esse significabatur. Quinque integros dies, propter nuptias, sacris operam dedit. Interfuerunt etiam cantores, actoresque multi Comœdiarum, & Tragediarum: Indici quoque praestigiatores, qui in ea arte ceteris eo tempore praestabant, dicuntur affuisse. Sic Ælianus.

Alexander
Magni nuptiale conuiuium ex Æliano.

23 Sed enim Plato, vt è nuptiis luxum penitus tolleret, & conuiuij nuptialis sumptus minueret, moderatus est numerum conuiuiarum. Sic enim in libro quinto suarum legum de conuiuiis nuptialibus praecipit, Amicos quidem, & amicas non plures quinque, ex vtraque parte conuocare liceat; Consanguineorum verò, & domesticorum, itidem tot ex vtraque parte accersere. Sumptus verò, quàm cuiusque fortuna, maior non erit. Ebrietatem porrò arcendam esse à nuptiis, praesertim verò à Sponso, & sponsa, quos maximè in nuptiis sobrios esse decet, his verbis docet in eodem libro: Bibere vsque ad ebrietatem, neque vsquam fas est, nisi in festis Dei, qui vinum dedit; & id maximè alienum est à nuptiis: in quibus potissimum esse prudentes

Quæ admodum Plato sumptus minuerit nuptialium conuiuiorum ..

decet Sponsum, & sponsam, vt qui iam vitæ non paruam incipiunt mutationem, simulque vt foetus quàm maximè à prudentibus nascatur. Hac

Plato.

QVARTA DISPVTATIO,

Defraude, quam Laban fecit genero suo Iacob, Liam introducens ad eum pro Rachele.

Super illis verbis.

VERS. 23.

Et vesperi Liam filiam suam introduxit ad eum: dans ancillam filix, Zelpham nomine,

Cur vespere sponsa ducebatur in domum viri. Prima quaestio.

N huius disputationis tractatu tres quaestiones explicanda sunt. Quarum prima, haec est: Cur vespere sponsa ducebatur ad virum eius? Responsum in promptu est: nimirum sic antiquitus in more fuit: quapropter etiam apud Graecos, & Romanos, sponsa sub noctem accensis, & praelucens facibus, ducebatur in domum viri. Quinque porro faces è spina alba alba confectae: pueris patrum, & matrum praeferebantur, quas vocabant nuptiales, siue geniales tadas. Huius verò consuetudinis duplicem fuisse rationem conicere possumus, alteram, quia nuptiale convivium sub noctem fiebat, & in longum protrahatur: post, deinde sponsa in aedes viri ducebatur. Id quoque institutum, & observatum reor, pudoris & verecundiae causa, qui quasi pro integumento sunt nocturnae tenebrae. Tunc enim sponsa tradebatur in potestatem mariti, mox ab eo virginitatis flore priuanda. Namque ob hanc etiam pudoris causam, moris fuit, ut ne sponsa pedibus suis viri domum ingrederetur, sed manibus aliorum sublata, illuc inferretur: ut ea re significaretur, auctore Plutarcho in Romanis quaestionibus, eam inuitam illuc ire, ubi esset virginitatem amissura. Quin etiam eiusdem pudoris gratia, velata facie tunc incedebant; unde scilicet nuptiarum nomen ductum est, ab obnubendo, id est tegendo, & velando. Sed fuit praeterea Laban propria, ut id faceret causa; quò facilius, quem ipsi Iacob struebat dolum, supponendo ei pro Rachele Liam, in tenebris nocturnis exequeretur.

Plutarchus.

Secunda quaestio.

Altera quaestio est, quomodo Lia sustinuit ingredi à Iacob, cuius sciebat se non esse uxorem, & cuius illicito congressu flagitiosè amissura erat virginitatem, mulieris nempe optimam, & praestantissimam dotem? Respondeo, Liam esse id facere ausam, tum patris non solum consilio, & monitu, sed etiam mandato, praecipitque impulsam: patris autem voluntati omnino esse obsequendum putavit. Confidit praeterea fore, ut se postmodum in uxorem Iacob acciperet, siue casum eius, & conditionem miseratus, ne videlicet ab eo repudiata, maneret imposterum innupta, & ludibrio, atque infamiae obnoxia. Ad id praeterea vehementer incitata est desiderio prolem ex Iacob suscipiendi, utpotè quem videbat esse insignem virum, honoratum ab omnibus, Deique gratia praeditum, od idque prospere omnia agerem: eiusque posteritati amplissima data esse à Deo promissa, saepius inaudierat. Verumtamen Lia, sine dubio graviter peccavit, voluntariè stuprum passa, & quantum in ipsa fuit, etiam Iacob inducens ad

com

committendum adulterium, & probabili admodum periculo perpetuæ in posterum infamiae seipsam committens.

Tertia quæstio. Quot modis, & quàm grauitè peccauit Laba, pro Rachele fraudulenter supponens Liam. Peccauit ille primum perfidiæ crimine; quia contra datam fidem, in tempore, pacto constituto, non dedit Rachelem uxorem Iacob, sed Liam, de qua nullum inter eos pactum, & conuentum fuerat. Deinde, Laban quodammodo coëgit ipsum Iacob facere matrimonium cum Lia, quod ipse non quæsierat, nec optauerat; compulsiueque, sibi eum alios septem annos seruire. Præterea, Laban facti sui causam mendaciter attribuit cõsuetudini illius terræ; cum vera causa fuisset, vt Lia coniugium obruderet Iacob, & quo diutius eum in seruitio suo detineret. Ad hæc, quãtum in ipso fuit, induxit Iacob ad stuprum, deslorandam subiiciens ei virginem, quæ non erat vxor eius: immò ad adulterium, quia Iacob erat iam coniugio Rachelis adstrictus: quin etiam induxit ad incestum: siquidem Lia, cum soror esset Rachelis, veræ vxoris Iacob, in primo affinitatis gradu attingebat ipsum Iacob. His quoque accessit crimen pellicatus: Lia quippe, extra coniugium mixta cum Iacob marito Rachelis, fiebat eius pellex. Postremo, in maximum dedecoris, & infamiae discrimen obiecit Laban eo facto filiam suam Liam. Nam si Iacob noluisse eam ducere vxorem, vt iure poterat nolle, mãsisset Lia probrosa, & infamis, per flagitiosum stuprũ, atque incestũ amissa virginitate, nec amplius fuisset idonea, vt honesto alicui vtro possent nubere. Sed cur Laban dedit Lia ancillam, nomine Zelpham? In obsequium videlicet eius, & famulitium, & vt quæ futura erat domus, ac familiæ Iacob domina, haberet ancillas, quarũ ministerio multa faceret, quæ per se ipsam facere indecens fuisset. Dedit præterea in solatiũ, vt si fortè in longinquas regiones, ignoratque gentes à marito ducta fuisset, haberet inibi de ciuibus, & domesticis suis antiquis, quicũm fidenter, ac familiariter, & iucundè confabulari posset. Factum istud Laban, etiam nunc imitandum esset; conduceret enim multum, quo pauperculæ virgines, in familiam locupletum, & nobilium fœminarum receptæ, honestiùs alerentur, bonisque artibus ex vsu postea futuris, propè instituerentur.

*Tertia quæstio.
Quàm grauis
fuerit & mul-
tiforme pec-
catum Laba.*

*Cur Laban
dederit ancil-
lam filie sue
Lia.*

QVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis,

Ad quam cum ex more Iacob fuisset ingressus, facto manè vidit Liam: & dixit ad socerum suum, Quid est hoc quod facere voluisti: nõnne pro Rachele seruiui tibi: quare imposuisti mihi? Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, vt minores antea tradantur ad nuptias. Imple hebdomadam dierum huius copulæ: Et hanc quoque dabo tibi pro opere, quo seruiturus es mihi septem annis aliis.

VERS. 25.
26. 27.

*Prima quæst.**Iosephus.**Singularis ca-
sitatis Iaco-
bi.**Secunda qua-
estio.*

Æc verba tres ferunt quæstiones. Primò quæritur, qui fieri poterit vt Iacob per totam illam noctem non ex tectu, non ex voce cognouerit Liam, & à Rachele discreuerit, præsertim tot iam annos in earum domo versatus. Iosephus libro

primo antiquitatum, causam ignorantia Iacob refert, tum ad nocturnas tenebras, tum ad ebrietatem, quod in conuiuio nuptiali, multo largius solito bibisset. Sed cum alium eius rei, commodiorémque inuenire exitum possimus, quid attinet sanctissimo viro temulentia crimen impingere? Ergo ne Liam de facie cognosceret Iacob, causa fuit in tenebris nocturnis, & quòd ad ipsum velata facie, vt moris erat, deducta esset, & in cubiculum, & cubile collocata. Quod autem Lia ex voce, & nomine non fuerit à Iacob cognita, id perpetuo Lia silentio factum est, quod virginali pudori, ac verecundia Iacob tribuebat: sed Lia id facere à patre docta, & iussa fuerat. Atque hic error, castissimi, & pudèntissimi animi eius magnum est argumentum: Quippe qui tantum spectando solidum coniugij fructum, generationem proles, non blanditijs vsus est cum Lia meretricijs, nec lasciuos adhibuit tactus, nec amatorios miscuit sermones: quòd alij facere solent, quo vehementius libidinem inflamment, amphorque perfundantur voluptate. Hæc Iacob penitus abhorrens, eo solum animo, eoque modo conjugalem copulam exercuit, vt generationi filiorum conducere posse existimabat.

Alterà quæstio: An excusatio Laban ex consuetudine illius regionis petita, fuerit probabilis. Erat quidem illa consuetudo satis bona, & probabilis, hodièque, quoad fieri possit, obseruanda: verùm ea, quod fecit Laban, nequaquam excusare, nedum honestare potuit: si quidem Laban non vt oportuit, sed flagitiosè, atque iniquè tali consuetudine vsus est. Nulla quippe consuetudo cõtra ius naturale, vel primùm induci, vel iam inducta seruari debet, tamen antiquissima sit, diutissimèque viget. Immo verò consuetudo contraria legi naturali, tanto peior est, quanto antiquior, & diuturnior: sicut & ipsum peccatum, quod vetustate, & diuturnitate non eleuatur, nec minuitur, sed augetur etiam magis, atque ingratifescit. Fornicari porrò, & adulterari, manifestè aduersantur legi naturali, cum ea sint in præceptis Decalogi nominatim interdicta. Nulla igitur consuetudine licet hæc facere, vel ad ea faciendà quempiam inducere. Consuetudo erat, filias natu maiores tradere nuptum ante minores: verùm illæ prius desponsabantur, & apertè tradebantur marito: vt autem marito non volenti, nec scienti latenter, ac fraudulenter iungerentur, nullis antè præmissis coniugij pactis, nullisque sponsalibus, nec mutuo vtrinque postulato consensu, id sanè nulla ferebat consuetudo. Quod multa fallacia, & fraus Laban, ex eo apparuit euidenter, quòd Iacob ignarus illius consuetudinis, expetiit coniugium Rachele minoris filia Laban: neque tunc dixit ei Laban, ob stare ei rei consuetudinem, sed proteruis petenti Iacob assensus, confecit matrimonium. Postea verò per fratrem Liam pro Rachele supposuit ei, de cuius matrimonio nullum antè pactum, nullumque verbum factum fuerat.

Tercia

Tertia quæstio, quid significare voluerit Laban illis verbis, *Imple hebdomadam dierum: & hanc quoque dabo tibi.* Quidam putant eorum verborum hanc esse sententiam: Exple alterum septenarium annorum, seruiendo mihi, & postea tradam tibi Rachelem in matrimonium. Verum hanc interpretationem merito abiecerunt Hieronymus in traditionibus in Genesim super hunc locum, & Augustinus quæst. 89. in Genesim. Enim uerò narratio ipsa Moysi, quæ est in hoc loco, trifariam, & aperte istam opinionem refellit. Etenim dicit: *Imple hebdomadam dierum, non autem annorum:* quare septem dies, non autem septem anni expectandi erant Iacob, dum ei traderetur Rachel. deinde Laban dixit: *Et hanc dabo tibi pro opere, quo seruiturus es mihi alijs septem annis.* Non dixit dabo tibi eam, postquam seruiens mihi septem annos: quare Rachel tradita est Iacob, ante septem annos seruitutis. Idem præterea liquet ex illis verbis: *Tandemque potius optatus nuptijs, amorem sequentis priori prætulit, seruiens apud eum septem annis alijs.* Prius igitur Iacob potius est nuptijs Rachelis, & postea seruituit septem annis. Nimis enim, inquit Augustinus, durum & valde iniquum fuisse, ut fallaciter deceptum Iacob, vellent adhuc Laban differre septem annos, & tunc ei dare Rachelem, quam primò tradere debuisset. Est igitur eorum verborum hæc sententia, Imple hanc Septimanam nuptiarum celebritatem pro Lia, qua finita, dabo tibi uxorem Rachelem, sub promissione alterius Septennij, quo mihi pro ea seruiturus es. Similiter exponit Hieronymus ita scribens: Postquam Liam Iacob fraude deceptus, pro Rachele uxorem acceperat, dicitur ei à socero Laban, ut septem dies pro nuptijs prioris sororis expleat, & sic accipiat Rachelem, pro qua iterum septem annis alijs seruiturus sit. Non igitur, ut quidam malè existimant, post septem annos alios, Iacob uxorem accepit Rachelem, sed post septem dies nuptiarum prioris vxoris: nam sequitur, *Et ingressus est ad Rachel, & dilexit Rachel magis, quam Liam, & seruituit ei septem annis alijs.* Sic Hieronymus.

Tertia quæst.

S. Hieronymus.
S. Augustus.

Adnotauit Sanctus Augustinus, quæstione 89. in Genesim, durasse in eo tempore, & apud illas gentes septem diebus celebritatem nuptialem. Nam præter hunc locum Genesim, id etiã perspicuè indicat locus ille, qui est in libro Iudicum cap. decimo quarto. Vbi sic est: *Descendit pater eius ad mulierem, & fecit filio suo Samson conuiuium, sic enim iuuenes facere consueverant. Cum ergo ciues loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta, qui essent cum eo. Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema, quod si solueritis mihi intra septem dies conuiuij, dabo vobis triginta Sindones, & triginta tunicas, &c.* Apud Græcos, tres dies nuptiales celebrabantur: vnus pridie nuptiarum, alter postridie, tertius erat dies, in quo sponsus soceri domo à spòsa accipiebatur. Hi dies à Iulio Polluce sic appellantur Græcè: *πρωαύλια, επαύλια, ἀπαύλια.* Apud Romanos verò postridie nuptiarum, apud nouum maritum cœnabatur, quod illi appellabant, Repotia, quia priandian potatio, quasi reficeretur.

Augustus.

Quot dies
antiquitus du-
raret celebri-
tas nuptiarum.
Locus libri
Iudicū c. 14.

Iulius Pollux.

SEXTA

SEXTA DISPVATIO.

An Tetragamia Iacob fuerit licita, & honesta.

NARRAT in hoc loco Scriptura, Iacob quatuor duxisse simulque habuisse vxores: duas sorores, Liam, & Rachelem, duas item earum ancillas, Zelpham, & Bilam. Hæc historia duas habet quæstiones: Vnã, An talis polygamia fuerit eo tempore licita: Alteram, An id fuerit indicium, Iacob fuisse libidinosum, & salacem. Priori quæstioni sic est respondendum: Nullo modo esse dubitandum fuisse eo tempore licitam polygamiam: hæc nempe viri sanctissimi, & præter cæteros in Scriptura laudati, Abraham, Iacob, Moses, & Dauid vsi sunt. Licitam porro fuisse in tempore legis Moïseæ, tum exemplis multorum constat, tum ex libri Deuteronomij cap. vigesimo primo, non obscure colligitur. Accedit Beati Hieronymi auctoritas in epistola octogesima tertia, quæ scripta est ad Oceanum, ad hunc modum aientis: Sciebat Paulus, lege concessum, & exemplo Patriarcharum familiare fuisse populo Hebræo nouerat in multis vxoribus liberos spargere: ipsisque sacerdotibus, huius licentiæ patebat arbitrium.

S. Hieron.

S. Augustin.

B. Augustinus libro 22. contra Faustum capite 47. respondens Fausto Manichæo, Polygamiam, pro magno crimine sancto Patriarchæ Iacob, impudentissimis verbis obiectanti, hunc in modum scribit, Quando mor erat, crimen non erat: & nunc propterea crimen est, quia nos non est. Alia enim sunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta. Quæ cum ita sint, quid tandem criminis est, quod de pluribus simul habitis vxoribus obicitur sancto viro Iacob? Si naturam conuulsas, non lasciuiendi, sed gignendi causa illis mulieribus utebatur. Si morem, illo tempore, atque in illis terris hoc factitabatur, Si præceptum, nulla lege prohibebatur. Nunc verò cur crimen est si quis hoc faciat, quia & moribus, & legibus non licet? Quæ duo quisquis contempserit, etiam si tantummodo causa generandi uti possit pluribus fœminis, peccatum tamen, & ipsam violat humanam societatem, cui necessaria est procreatio liberorum. Sic Augustinus. Idem libro tertio de Doctrina Christiana capite duodecimo, sic ait: Sufficiens prolis causa, erat vxorum plerumque simul vni viro habendarum inculpabilis consuetudo. In huiusmodi autem vxoribus quicquid illorum temporum sancti viri non libidine faciebant, quamuis ea facerent, quæ hoc tempore nisi per libidinem fieri non possunt, non culpat Scriptura. Sicut enim tales, & manicas nunc habere, apud Romanos veteres flagitium erat: nunc autem honesto loco natis, non eas habere, flagitiosum est; sic animaduertendum est, in cetero quoque vsu rerum abesse oportere libidinem, quæ non solum ipsa eorum ter quos viuunt consuetudine nequiter abutatur, sed etiam saepe fines eius transgressa, fœditatem suam, quæ intra claustra solemnium morum latitabat,

Id. August.

flag
qu
sep
chi
in
ful
los
del
22
vx
ran
nal
pri
pro
na
fer
cu
bi
ta
de
or
ne
co
tu
re
fu
m
n
re
r
a
E
r
f
u
))
r
c
x
l
t
l

flagitiosissima eruptione manifestat. Hæc Augustinus. Verùm quod ille quasi obiter dixit de tunicis manicatis, id apertius enarrans Gellius libro septimo, capite duodecimo, Tunicis, inquit, vti virum prolixis vltra brachia, & vsque in primores manus, ac propè in digitos, Romæ, atque omni in Latio in decorum fuit. Solis namq; fœminis vestem longè, latèq; diffusam, non indecoram existimauerunt, sed vlnas, crurâque aduersus oculos protegenda. Viri autem Romani, primò quidem sine tunicis, toga sola amicti fuerunt, postea substrictas, & breues tunicas citra humerum desinentes habuerunt: quod genus Græci dicunt, *ἔσχιδας*. Hæc Gellius.

Si quis porrò ex me quæreret, an concubitus carnalis cum multis vxoribus per se ac citra vllam dispensationem, dici debeat contra naturam; huic ego sic responderem. Tribus modis dici potest concubitus carnalis esse contra naturam: primò dicitur contra naturam, quia est contra principalem finem naturæ in concubitu carnali; is autem est generatio prolis. Arque hac ratione concubitus viri cum viro, est omnino contra naturâ, & sic appellat eum Scriptura in libro Iudicum cap. 19. Cum enim senex quidam reuocare vellet Gabaonitas ab eiusmodi scelere patrando cum hospite suo, dixit eis: *Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantum obsecro ne scelus hoc contra naturam opèremini in virum*. Altero modo carnalis concubitus dicitur contra naturam, quia est contra rectum ordinem naturæ, secundùm quem in concubitu carnali debet intendi generatio prolis, non autem delectatio, quæ actum illum consequitur, vel comitatur. Exempli gratia, qui cum meretrice fornicatur, licet possit eo modo generare prolem, id tamen ille nequaquam intendit, sed voluptatem solum, & delectationem. Atqui hi duo modi concubitus carnalis ita sunt contra naturam, vt sint dispensabiles, nec liciti esse possint. Tertio modo dicitur concubitus, vel coniunctio viri cum fœmina esse contra naturam, quia est contra conuenientissimum modum, & perfectissimam rationem naturæ in concubitu matrimoniali viri cum fœmina: is autem modus est, vt vnus vir sit vnus vxoris. Namque hoc modo Deus ab initio instituit matrimonium, vni Adam vnicam tantùm fœminam Enam dans in matrimonium: cum tamen maximè tunc necessaria videretur polygamia, propagandi humani generis gratia. Et hic modus, dispensabilis est: eam verò dispensationem primùm factam esse post diluuium Noë pro eius posteris, ostendimus in Tertio Tomo super caput decimo sexto numero 17.

33 Altera quæstio, An ista polygamia Iacob, arguat hominem voluptuarium, & libidinosum? Minimè, etenim Iacob vnâ duxerat Rachelem ducere voluit vxorem: atque ea vna contentus fuisset. Liam autem duxit, tum miseratione, ac pietate adductus, ne cui per ignorantiam abstulerat virginitatem, nisi eam duceret vxorem, in perpetuo dedecore, atque infamia relinqueret: tum id fecit necessitate quodam modo coactus, propter importunitatem videlicet, & perfidiam Laban: non aliter vtique optatam, pactamque Rachelem accepturus ab eo, nisi coniugem ac-

Comm. in Gen. Tom. 4.

i i

An Polygamia sit contra naturam.

Locus libri Iudicij c. 19.

Genes. 2.

Secunda Quæstio.

ciperet Liam. Ancillas porro non sponte voluntatis suæ, sed vxorum inductu atque impulsu sibi iniecit matrimonio. Sic enim de Rachele in titio capitis trigesimali scriptum est: *Cernens Rachel quod infœcunda esset, iniecit sibi sorori suæ, & ait marito suo, Da mihi liberos, alioquin moriar. Cui iratus respondit Iacob, Num pro Deo ego sum, qui priuauit te fructu ventris tui? Ad illam. Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, & habeam ex illa filios, deditq; Balam in coniugium, &c.* Similiter fecit Lia tradens Iacob, ut ancillam suam nomine Zelpham, acciperet coniugem. Sic enim eodem in capite paulò infra scribit Moses: *Sentens Lia, quod parere desisset: Zelpham ancillam suam marito tradidit.* Sed cur voluit Deus vxores habere Iacob duas sorores? Nimirum quòd populus Dei ex vno Iacob totus propagandus, propter matetnæ originis coniunctionem, arctissimo inuicem vinculo necessitudinis deuinctus, mutuo amoris & concordie affectu vehementius contineretur.

Verùm superiorem nostram purgationem Iacob ab intemperantia libidinis ob vxorum multitudinem, Theodoretici auctoritate confirmare possumus: qui super hac ipsa re disputans in quæstione 84. in Genesim, his verbis scribit: multi sibi prætexunt occasionem lasciuie, quòd quatuor vxores Iacob habuit: verùm vniuscuiusque facti scopus præcipue spectandus est: sic enim iudicantes, reperiemus Iacob solam sibi Rachelem desponsasse, & præter animi voluntatem Liam attigisse. Mox igitur, ut dolum sensit, ægrè tulit, & cum socero quæstus est. Balæ verò permittus est non voluptatis gratiâ, sed ut coniugem placaret. Nam cum Rachel angeretur, quòd liberis careret, stolidèque diceret: Da mihi liberos, alioquin moriar: piè obiurgans eam Iacob, docuit quisnam esset nature creator, & quòd nuptiæ non darent liberos, sed quæ nuptiis legem posset Deus: dixit enim ad illam: *Numquid ego sum tibi pro Deo, qui te fructu ventris tui priuauit?* Verumtamen volens eam placare, postulationi annuit: petierat enim, ut ancillæ suæ iungeretur, ut puerum inde natum vocaret suum. Idem, & in altera ancilla, cui nomen Zelpha, contigit. Cum enim Lia patere desisset, rogauit eum, ut in agrum illum semen suum immitteret: quod quidem nullam libidinem denotat, sed viri manifestitudinem vxoribus suis gratificari cupientis. Ad hæc, illud aduertendum est, tunc temporis non datam fuisse vllam legem, quæ multiplices nuptias prohiberet: & quòd felicissimi tunc existimabantur, qui multorum liberorum patres erant. Nam pro maximo bono Deus sæpius Abrahæ promissit multiplicationem seminis, ut Genes. 13. 15. 17. 22. idèmq; promissum dedit Isaac Genes. 26. & Iacob Genes. 28. Nihil autem tale

illis promississet, nisi copiosam sobolem, quàm maximum bonum esse existimasset. Ha-

tenus ex Theodo-

reto.

Theodoret.

SEPTIMA DISPUTATIO.

An quemadmodum vnus viri coniugium cum pluribus feminis licitum aliquando fuit, & honestum: Ita vicissim vnus feminae coniugium cum multis viris fuerit vlllo tempore licitum esse, aut esse possit.

NVNQVAM tale coniugium fuit licitum. Principio, id repugnat dignitati sexus virilis, vir enim vt ait Paulus 1. ad Cor. 11. capit est mulieris: at esse plura capita prima, & principalia vnus, & eiusdem, pluraque vnus rationis principia eiusdem rei, & prima, & proxima, & æque perfecta, non fert rerum natura. Deinde, pax, & tranquillitas, bonaque dispositio economica gubernationis nulla esse posset: quot enim capita, tot sententiæ: quisque autem eorum virorum, quod sibi visum, & liberum esset, mandaret vxori, & idem fieri vellet, nec alter cederet alteri. Sæpe item eueniret, vt plures eodem tempore debitum peterent ab vxore, quibus illa simul satisfacere non posset, vnde contentiones, & altercationes inter ipsos. Præterea, id planè contrarium est sui, quem natura intendit in matrimonio, generationem dico proliis. Nam mixtio muticem, & confusio diuersorum virilium seminum in eadem muliebri vulua, planè corrumpit virtutem seminis proliifera, vt anima diuertere est in meretricibus. Quare mulier pluribus nubens viris, non id faceret propter generationem proliis, sed quò maiorem caperet voluptatem, vel quæstum faceret: id autem crimen est, aut lasciuie, aut auaritiæ. Ad hæc, si qui fortè ex huiusmodi matrimonio filij gignerentur, istorum incertus haberetur pater: quocirca præstantia nobilitatis paternæ, quæ ad filios derivatur, planè tolleretur, nec ius hæreditarium constaret: hæreditas enim nisi filiis certo cognitis, non obuenit. Quin etiam periret patrum erga filios, & vicissim filiorum erga patres naturalis illa paterni, & filialis amoris flagrantia, & dulcedo. Quid quiddam amor, & fides, & omnium consiliorum, curarumque, & officiorum communicatio, quæ inter virum, & vxorem esse debet, & vbi est, ingentem affert vtilitatem, & solatium, atq; voluptatem, nulla esset in tali coniugio: His accedit, quod vnus vir, sciens vxorem amari, & carnaliter cognosci ab alio viro, non solum eam non valde amaret, sed fastidiret, abhorreret, auerteretur, tanquam ab alio compressam, cœdatamque; immò cum ea familiariter conuersari nollit; vt taceam frequentem inter viros zelum, quod vxor plus vnum virum, quàm aliam diligere, atq; honorare putaretur. Octaua, & postrema ratio est Sacramentalis: Matrimonium enim, sacramentum magnum esse inter Christum, & Ecclesiam, interpretatus est Apostolus Paulus ad Ephesios, cap. 5. Est igitur carnale matrimonium, sed licitum, & honestum, figura spiritualis matrimonij inter Christum, & Ecclesiam: atqui Ecclesiæ vnicus sponsus est Christus,

*Probaturoste
rationibus v-
nius femina
coniugiu cum
pluribus vir-
is nunquam
fuisse licitū.*

nec plures esse possunt. Alij Sancti quantavis sanctimonix præstanti fuerint, non sunt Ecclesiæ sponsi, sed sponsi eius amici. Audi eum, *quod inter natos mulierum maior nemo surrexit; Qui habet, inquit, sponsam. Sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet prope vocem sponsi, hoc ergo gaudium meum impletum est.* Potuissimus hæc, illustribus auctorum, tum sacrorum, atque Ecclesiasticorum, tum Ethnicorum sententiis exornate: sed non id agimus, ut rem extra præsentem diuinæ Scripturæ locum positam, subtiliter, eruditèque pertractemus. Quare prudenti Lectori, quod in præsens breuiter, ac velut in transcurso attigimus, satis erit.

Huius de coniugio Iacob cum duabus sororibus Lia, & Rachele, historia duplicem allegoriam tradunt Patres. B. Augustinus sermone de Tempore 80. & Rupertus libro septimo Commentariorum in Genesim cap. 29. & 30. Allegoriam istius coniugij referunt ad duos populos, Iudaicum, & Gentilem. Sed Augustinus Liam, populi Iudaici figuram facit, Rachelem Gentilis. Contra Rupertus Liam, Gentilis, Rachelem Iudaici populi typum fuisse ostendit. At B. Gregorius libro sexto Moralium super illis verbis Iob cap. 5. *Ingrediens in sepulchrum, sicut infirmus aceruus tritici in tempore suo.* Et item homilia 14. in Ezechielem, Matrimonium Iacob cum Lia, & Rachele, interpretatur allegoricè de vita cõtemplatiua, & actiua, hanc interpretationem deinde Rupertus libro 7. Commentariorum in Genesim cap. 31. egregiè tractauit, nihil eorum quæ uerba fuerunt à Gregorio (quod quidem obseruatu, memoratùque dignum esset) omittens, & insuper non pauca de suo addens: Rupertus uerba eam sententiam, huiuscemodi sunt: *Viro Ecclesiastico ad perfectionem tendenti sciendum est, duas esse vitas, actiuam atque contemplatiuam, quas & gentiles philosophi adulterantes, alteram practicam, & alteram theoreticam dixerunt: & per actiuam ordinatè procedendo, peruenit posse ad contemplatiuam, certissimo historia hæc Iacob exemplo est. Iacob enim de terra sua egressus, ad puteum venit; & illic Rachelem pulchra facie, uenustòque aspectu uidens, statim eius amore incensus est. Similiter quoties quisque supplantator uiriorum, & Christum sequi cupiens, diuinæ Scripturæ studiis incumbit, inde contemplatiuæ uitæ pulchritudinem delectabilem esse comperiens, protinus in eius amplexus intrare gestit. Optimam quidem ille partem eligere uult, sedere nimirum ad pedes Domini, & iugiter audire uerbum illius, iuxta consilium dicentis, *Ecce, & uidete, quoniam ego sum Deus: Psal. 45.* Sed altera prior esse debet, quæ sollicita est, & turbatur erga plurima, & in misericordiæ operibus exercetur, in quibus eruditum, atq; exercitatum, tandem ad contemplatiuam posse progredi, & hunc esse legitimum uiuendi ordinem, Propheta quoque testatur dicens: *Bonum erit homini, cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, & leuabit se supra se.* Et apud Iob scriptum est, *Ingrediens in abundantia in sepulchrum.* Id est, cum ditatus fueris actiua uitæ reditibus, tunc demum non defecturus quiescere poteris in contemplationis latibulum. Hæc uita per Liam, (quod nomen interpre-*

S. August.
Allegoria huius
ius historia.

S. Gregor.

Rupertus.

Threnc. 3.

ratur, laboriosa) fecundam quidem, sed minus videntem, recte figuratur: nam quasi lippis oculis, minus contemplatur spiritualia, dum sollicita est, & turbatur erga plurima. Rachel porro pulchra quidem, sed sterilis, vitam contemplatiuam designat, quæ dum vni, quod necessarium est, intendit, venusto aspectu plus videt, sed sancto vtens otio, quasi minus parit. Igitur dum repente quis omissis gradibus, festinando ad arcem contemplationis, Rachelem præripere contendit, bene nonnunquam cum illo agitur, si prius Liæ teneatur nuptiis, videlicet protractus foras ad actiones laboriosas frequentis ministerij, qui si contra quid mussitat, vel querulo gestu strideat, dicit ei sancta Scriptura: *Non est in loco nostro conuersadimus, vt minores amè iradantur ad nuptias*: Id est: Non ita se habet ordo, vt ad contemplatiuam vitam, quæ minus operando, minor est, ante visum, & exercitium actiuæ quisquam profiliat: Imple hebdomadam dierum huius copulæ, & hanc quoque poteris obtinere. Nam sicut sex diebus cuncta Deus operatus est, & in septimo die requieuit: sic prius oportet quemque in sex commemoratis apud Matthæum cap. 25. misericordiarum operibus exerceri, vt tunc demum iure in vita contemplatiua sabbatizare possit. Et notandum, quia videns Deus quoddam iacobiam despiceret, non in eo misertus est eius, vt de lippa venustam aspectu faceret; sed in eo, vt sorore eius sterili permanente, vuluam ipsius aperiret. Semper enim actiua vita minus videt, & lippis perseuerat oculis, & est talis, qualem Paulus mulierem in Ecclesia docere non permittit: Saluabitur autem, inquit, per filiorum generationem, id est, per operum misericordiarum administrationem. Ergo vita eorum, qui in solis actibus remanserunt, & nunquam ad contemplatiuam vitam gratiam profecerunt, iustificabitur per bonorum operum executionem. Hactenus ex Ruperto. Verumetiam S. Augustinus copiosè hanc ipsam allegoriam pertractat lib. 2. contra Faust. cap. 51.

& aliquot loquuntur
tibus.

Luc. 10.

Genes. 1.

1. Cor. 2. 14.

1. Tim. 2.

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN CAPVT

TRIGESIMVM GENESIS.

ARGVMENTVM.

*Generatio aliorum septem filiorum Iacob ; nouumq; pactum de ser-
niendo aliis sex annis ipsi Laban mirabili mercede,
sed mirabiliore euentu.*

1 **Q**UERNENS autem Rachel quod infecun-
2 da esset, inuidit sorori suæ, & ait marito suo:
3 Da mihi liberos, alioquin moriar. Cui iratus
respondit Iacob : Num pro Deo ego sum,
4 qui priuauit te fructu ventris tui? At illa: Ha-
5 beo, inquit, famulam Balam : ingredi ad il-
6 lam, vt pariat super genua mea, & habeam ex illa filios. Deditque
7 illi Balam in coniugium: quæ, ingresso ad se viro concepit, & pe-
8 perit filium. Dixitque Rachel, iudicauit mihi Dominus, & ex-
9 audiuit vocem meam, dans mihi filium : & idcirco appellauit
10 nomen eius, Dan. Rursusque Balam concipiens peperit alte-
11 rum, pro quo ait Rachel, Comparauit me Dominus cum sorore
12 mea, & inualui. Vocauitque eum, Nephthali. Sentiens Lia quod
13 parere desiisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit. Qua
post conceptum edente filium, dixit. Feliciter: & idcirco vocauit
nomen eius, Gad. Peperit quoque Zelpha alterum. Dixitque
Lia:

Lia: Hoc pro beatitudine mea: Beatam quippe me dicent mu-
 lieres: propterea appellauit eum, Aser. Egressus autem Ruben 14
 tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras, quas
 matri Liæ detulit. Dixitque Rachel: da mihi partem de mandra-
 goris filij tui. Illa respondit: Parùmne tibi videtur quod prari- 15
 pueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filij mei tuleris?
 Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui. 16
 Redeuntque ad vesperam Iacob de agro, egressa est in occur-
 sum eius Lia; & ad me, inquit, intrabis, quia mercede conduxisti te
 pro mandragoris filij mei. Dormiuitque cum ea nocte illa. Et 17
 exaudiuit Deus preces eius: concepitque, & peperit filium quin-
 tum, & ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam 18
 meam viro meo, appellauitque nomen eius Issachar. Rursum Lia 19
 concipiens, peperit sextum filium, & ait: Dotauit me Deus do- 20
 te bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eo quod ge-
 nuerim ei sex filios: & idcirco appellauit nomen eius Zabulon.
 Postquam peperit filiam, nomine Dinam. Recordatus quoque 21 22
 Dominus Rachelis, exaudiuit eam, & aperuit vuluam eius. Quæ 23
 concepit, & peperit filium, dicens: Abstulit Deus opprobrium
 meum. Et vocauit nomen eius, Ioseph, dicens: Addat mihi Do- 24
 minus filium alterum. Nato autem, Ioseph dixit Iacob socio 25
 suo: Dimitte me vt reuertar in patriam, & ad terram meam. 26
 Da mihi vxores, & liberos meos, pro quibus seruiui tibi, vt
 abeam: tu nosti seruitutem qua seruiui tibi. Ait illi Laban, In- 27
 ueniam gratiam in conspectu tuo: experimento didici quia
 benedixit mihi Deus propter te: constitue mercedem tuam 28
 quam dem tibi. At ille respondit: Tu nosti quomodo seruierim 29
 tibi, & quanta in manibus meis fuerit possessio tua. Modicum 30
 habuisti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es: be-
 nedixitque tibi Dominus ad introitum meum. Iustum est igitur,
 vt aliquando prouideam domui meæ. Dixitque Laban, 31
 Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris, quod po-
 stulo, iterum pascam, & custodiam pecora tua. Gyra omnes 32
 greges tuos, & separa cunctas oues varias, & sparsa vellere:
 & quodcumque furuum, & maculosum, variúmque fuerit, tam in
 ouibus, quàm in capris, erit merces mea. Respondebitque mihi 33
 cras iustitia mea, quando placiti tempus aduenerit coram te:
 & omnia, quæ non fuerint varia, & maculosa, & furua, tam in
 ouibus,

- 34 ouibus, quàm in capris, furti me arguent. Dixitque Laban : Gra-
 35 tum habeo quod petis. Et separauit in die illa captas, & oues, &
 hircos, & arietes varios, atque maculosos : cunctum autem gre-
 gem unicolorem, id est albi, & nigri velleris, tradidit in manu fi-
 36 liorum suorum. Et posuit spatium itineris trium dierum inter
 37 se, & generum, qui pascebat reliquos greges eius. Tollens ergo
 Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex
 parte decorticauit eas : detractisque corticibus, in his, quæ spo-
 liata fuerant, candor apparuit : illa verò, quæ integra fuerant vi-
 ridia permanserunt : atque in hunc modum color effectus est
 38 varius. Posuitque eas in canalibus, vbi effundebatur aqua : vt
 cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent vir-
 39 gas, & in aspectu earum conciperent. Factumque est vt in ipso
 calore coitus, oues intuerentur virgas, & parerent maculosa, &
 40 varia, & diuerso colore respersa. Diuisitque gregem Iacob, &
 posuit virgas in canalibus ante oculos arietum : erant autem al-
 ba, & nigra quæque, Laban : cætera verò, Iacob, separatis inter
 41 se gregibus. Igitur quando primo tempore ascendebantur oues,
 ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arie-
 tum, & ouium, vt in earum contemplatione conciperent : quan-
 do verò serotina admissura erat, & conceptus extremus, non po-
 42 nebat eas. Factaque sunt ea, quæ erant serotina, Laban : & qua
 43 primi temporis, Iacob. Ditatusque est homo ultra modum, &
 habuit greges multos, ancillas, & seruos, camelos, & asinos.

VERS. I.

Cernens autem Rachel quòd infœcunda esset, inuidit sorori
 suæ, & ait marito suo, Da mihi liberos, alioquin moriar.

Non doluit Racheli, sororem suam Liam esse fœcundam, &
 tam numerosa prolis parentem : verum se esse sterilem, cum
 soror tot iam filiorum mater esset, id verò perdoluit : hoc au-
 tem, zelo, quàm inuidiæ, similius est. Nam si propriè loquamur,
 Inuidia est aliorum bonis, & prosperitate tristari, dolere, atque animo
 cruciari : quod non fuit in Rachele ; non enim dicitur inuidisse sorori
 quòd esset illa fœcunda, sed quòd ipsa infœcunda esset. Zelus porò tri-
 bus modis dicitur : Est enim dolor, aut quòd improbis, & impiis prosperè
 sit, aut quòd virtis optimis improspere, ac miserè : aut quòd æque digna
 non similiter bona contingant. Certè B. Augustinus lib. 22. contra Fari-
 stum cap. 54. citans hæc verba Genesis pro verbo inuidit, refert, Zelauit
 ita memorans hunc locum : Et Zelauit Rachel sororem suam.

Triplex zeli
 ratio.

S. Augustin.

Da mihi liberos, alioquin moriar. Impotentia desiderij liberorum fecit hæc verba insipienter admodum, stultèque loqui Rachelem. Quanquam Hebræorum quidam honestam faciunt petitionem istam Rachelis, *Da mihi liberos.* Ad hanc sententiam interpretantes: Quando tu apud Deum tam gratus es, ut postularis & optaris tuis nihil ille abnuat, deprecare mihi à Deo liberos, quemadmodum pater tuus precibus impetrauit conceptum Rebecæ matri tuæ. Verùm istam expositionem proximè sequens responsum Iacob dupliciter excludit: dicit enim Scriptura, iratum, & indignatum fuisse Iacob Racheli, propter istam petitionem: at cum illa esset valdè honesta, & iusta, irascèdi nulla profectò erat ratio. Et illud, quod dixit Iacob: *Num pro Deo ego sum, qui paravi te fructu ventris tui?* planè ineptum, atque inconueniens fuisset petitioni Rachelis secundùm istam interpretationem. Cæterum error ipsius Rachelis ignoscibilis est; nihil enim in coniugio antiquius & optabilius est generatione liberorū, non solum propter perpetuitatem naturæ humanæ, quæ per huiusmodi propagationem filiorum conseruatur: sed etiam quòd parentes à liberis non solum vitæ alimenta, sed etiam solatio, & honoris, & gloriæ ornamenta expectant. Itaque coniugium imperfectum videtur, si desint liberi: non fecus atque arbor sine fructibus.

Ad hanc sententiam facit, quod Aristoteles tradit primo libro Oeconomicorum cap. 2. his verbis. Nō essendi causa solum, verùm etiam bene essendi, mas & femina naturæ ope coniunguntur: filiosque procreant, non solum ut id naturæ tributum ferant, verùm etiam ut commoda inde suscipiant. Etenim valentes ipsi, imbecilles filios labore suo tuentur, & alunt: mox ipsi ob senium imbecilles facti, à filijs iam valentibus eadem reportant. Et simul natura per hunc circuitum adimplet æternitatem, quando secundùm numerum non potest, saltem secundùm speciem. Sic enim diuinâ prouidentia, mulieris & viri ad societatem ordinata est natura: tendunt enim eorum omnia in eiusdem vtilitatem, licèt contraria naturæ eorum videatur conditio: alterum enim robustum fecit natura, alterum imbecillum; ut hoc ex timore, cautius: illud ob fortitudinem, pugnacius esset. Et alterum comparat foris, alterum comparata domi conseruat. Ad operum verò effectiōnem, alterum sedulitatem intra limen præstat, ad externam euagationem non idoneum: alterum verò ad sedulitatem domesticam minimè aptum, ad motus verò, externasque actiones valentius. Circa prolem autem, generatio quidem propria est vtilitas verò communis: alterius enim nutrire est, alterius erudire. Sic Aristoteles.

Sed redeo ad Rachelem, cuius animum tres maximè res vesana prope modum liberorum cupidine inflammauerunt. Primò quidem inuidia fecunditatis Lia sororis suæ, quod non tacet Scriptura dicens: *Cernens Rachel quòd infecunda esset, inuidit sorori suæ.* Tum quòd sciret nulla re mulierem viro amabiliorem effici, quàm numerosam pulchràmque prolem generando. Ad hæc, quòd audisset, soboli, ac posteritati Iacob, amplissimam esse à Deo & magnificentissimam promissa bona. Illud *alioquin moriar*, vel, ut est in Hebræo, *quòd si non moriar*, dupliciter exponitur: Vel ita: si mihi

non dederis filios, præ tristitia vitam pericula moriar. Vel sic : Si nullos suscepero liberos, nomen meum, meique memoria penitus emoriatur, atque obliterabitur. Sed prior sententia, vt simplicior, & planior, ita est probabilior.

VERS. 2.

Cui iratus respondit Iacob, Num pro Deo sum ego, qui priuauit te fructu ventris tui?

BONVS & sapiens maritus vxorem docet vnde prolem optare, & petere debeat ; à Deo scilicet, qui naturæ omnis est creator, & prout ei libitum fuerit, in cõtrarias partes commutator. Videtur Iacob agnouisse, sterilitatem Rachelis fuisse à

Deo loco pœnæ irrogatam, quòd Rachel superba ob pulchritudinem, & quòd flagrantissimè diligeretur à marito, aspernaretur Liam : nec solùm ipsa, sed etiam Iacob quodammodo eam despiceret. Id enim paulò supra non dissimulauit scriptura, cum dixit : *Videns autem Dominus quòd despiceret Liã, aperuit vuluam eius, sorore sterili permãuente.* Ceterum duplex causa sterilitatis esse solet: frequens enim causa sterilitatis siue in viro, siue in fœmina, ex natura est: non rarò tamen ex singulari consilio, & voluntate Dei, vel in malum, & pœnam hominis: vel in bonum, & gratiam. Varias causas naturales tam muliebris, quàm virilis sterilitatis in libro 2. de generatione animalium cap. 2. paucis verbis exposuit Aristot. Nam à primo ortu, inquit, naturæ locis, ad coitum commodis, oblatiis, steriles, & multieres & viri redduntur: vt alteræ non pubescant, alteri nob barbescant, sed spadonum similes sint. Alijs in processu atatis idem accidit affectus, propter corporis nutritionem plentiorem: mulieribus enim pinguioribus factis, virisque corpore valdè obefis, excrementum seminale in corpus absumitur: itaque fit vt illis menstrua defint, his genitura. Aut id accidit ex morbo; cum à viris semen humidum, & frigidum emittitur; mulieribus verò purgationes vitiantur, & copia morbificorum excrementorũ adest, quæ vitia partim curabilia sunt, partim incurabilia, sed maximè steriles ita perseverant, cum primo à natura ortu, tales fuerunt: gignantur enim & mulieres viragines, & viri fœminales: alteris menstrua defunt, alteris semen exile frigidumque est. Hactenus ex Aristotele.

Altera causa sterilitatis non est naturalis, sed diuina: nonnunquam enim Deus præter ordinem naturæ steriles fecit mulieres: & contra de sterilibus fœcundas. Cuius rei non pauca, nec obscura sunt in sacris litteris exempla. Sara dicit se conclusam fuisse à Deo, ne pareret, Genes. cap. 16. Omnium item mulierem domus regis Abimelec dicitur Genes. ca. 20. Deus conclusisse vuluas, ne parerent. Et hoc loco fidenter Iacob dixit, Deum priuasse Rachelem fructu ventris sui. De Anna quoque Samuelis matre scriptum est 1. Regum cap. 1. *Deus autem concluserat vuluam eius.* Contra verò sterilibus mirabiliter dedit fœcunditatem, vt Sara, Anna, Elisabethæ matri Ioannis Baptistæ, & Racheli, de qua in hoc loco paulò

*Causa natura
les sterilizati
secundum
Aristotelem.*

Paulò infra sic est: *Recordatus Dominus Rachelis, & exaudivit eam, & aperuit vulvam eius.* Meritò igitur Dauid cecinit: *Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum laetantem.* Domum dicit, more Hebraico, pro ampla & opulenta familia, & numerosa clarâque posteritate. Non est silentio inuoluendum quod legi apud Paraphrasten in Hierosolymitanis super hoc caput ita scribentem: *Quatuor clauis posite sunt in manu Domini vniuersi mundi, quas non tradidit Dominus nec Angelis, nec Seraphino: Clavis scilicet pluuiæ: clavis cibationis: Clavis sepulchrorum: Et clavis sterilitatis.* De clauē pluuiæ, ita dicit Scriptura Deuteronomij capite vigesimo octauo: *Aperiet Dominus thesaurum suum opimum, cælum, ut tribuat pluuiam terra sua in tempore suo.* De clauē cibationis habes in psalmo 144. *Aperis tu manum tuam, & implebis omne animal benedictione.* De clauē sepulchrorum dixit Deus apud Ezechielem capite trigesimo septimo; *Eccce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris.* De clauē sterilitatis habes in hoc capite: *Recordatus Dominus Rachelis, exaudivit eam, & aperuit vulvam eius.* Sic ille. Significare autem voluit iste auctor his verbis, quatuor potissimum res in manu & potestate Dei esse, pluuiam cœlestem, Alimontiam, Mortuorum resurrectionem, & Procreationem liberorum.

6. Omnino Ethnici quoque agnouerunt fœcunditatem, & librorum generationem, vt singulare Dei munus, ei maximè acceptum ferri oportere. Audi Platonem in Symposio, Ex viri, inquit, & vxoris congressu partus existit: atque res hæc diuina est; & quamuis in mortali semper animante fiat, tamen & prægnatio, & genitura ab immortalibus est. Romani etiam certos quosdam Deos coluerunt, tanquam nuptiarum feliciter contrahendarum præsidēs, tanquam gerendæ prolis opitulatores, & iam genitæ quasi autores, tutorésque ac seruatorēs. Sed enim illa fuit perdidicula Romanarum mulierum superstitio, quam narrat Plutarchus in Cæsare, in festis Lupercalibus, quæ in Februario mense à nobilibus iuuenibus nudis agebantur, vsurpari solita. Plutarchi verba super ea re huiusmodi sunt: *Multi ex nobilibus, & claris iuuenibus, nudi per urbem discursant, & scuticis hirsutis obuios per ludum, & risam cædunt. Quinetiam multæ in primis claræ mulieres data opera illis obuiam eunt; & seipsas plagis tanquam in scola offerunt, manus his præbentes: persuasæ eas plagas prægnantibus, ad faciliorem partum; sterilibus verò, ad fœcunditatem proficere.* Hæc Plutarchus.

Dedit illi Balam in coniugium; *Versu quinto. Et paulò infra versu nono, Zelpham ancillam, marito tradidit.*

IN cœuideret apparet, vxores illas Iacob non libidine lasciuisse, sed prolis sola cupiditate, atque eâ flagrantissima affuisse: alioqui nunquam in communionem maritalis amoris, & tori ancillas adscissent. Quæ madmodum porro supra ostendimus, coniugium duarum sororum, fuisse figuram populi Iudæi, & Gentilis, & item vitæ actiue, & contemplatiue: ita coniugium duarum ancillarum quodnam habuerit mysterium,

Psal. 112.

Quatuor clauis solius Dei.

Plato.

Romanorum Gentiliū superstitio.

Plutarchus.

In cōiugio Iacob cum duabus ancillis, quidnam latens mysteriū.

- cuiusque typum gesseris, disputat Augustinus libro 22. contra Faustum sub finem apitis § 4. & per totum caput 35. Sed hoc ipsum enucleatius & luculentius tractauit Rupertus lib. 7. Commentariorum in Genes. cap. 39 ad hunc modum scribens: Aures nimium pudicas præfens lectio diuerberat; nimium fatigantur audiendo æmulationes quatuor mulierum de vno viro concertantur. Sed habeat cum simplicitate sua prudentiam, scientque totum, quicquid est dictum, factumque, redolere magnum liberorum desiderium, atque earum exemplo, tanto instantius properent animæ prudentes, spirituale de Christo viro suo, semen concipere, & parere, quantâ illas auiditate virum suum inuicem præripere, quantôque audiunt gaudio filios suos in partu suscipere. Nam Christi, vnius viri, sunt coniuges liberæ, sunt & concubinæ ancillæ. *Sexaginta, inquit, sunt regina, & octoginta sunt concubina.* Quæcumque est regina siue libera, vel amore ingemescit, & parturit, vt Paulus cum dicebat: *Filioli mei, quos iterum parturio donec formeur Christus in vobis.* Sed non eo contenta sit, sed tâta huius beati seminis multiplicandi auiditate flagret, vt ancillas quoque huic viro permittat, & dicat: *Quid enim? dum omni modo siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur? & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.* Fieri namque potest, quia sæpe iam factum est, vt quem ancilla, vel concubina concepit, eum super genua liberæ patriati d est, vt qui per prædicationem invidentis, diuinum audiuit verbum, confiteatur, & teneat in catholica matre Ecclesia, veræ & vnicę perfectionem fidei, & ita nihil differat à legitimis filiis in acceptione paternæ hæreditatis. Sicut etiam quando Deus terram promissionis sorte diuisit filiis Israël, Gad, & Aser, & Dan, & Nephtali, nihil, vel minus, vel tardius acceperunt, propterea quod essent concubinarum, vel ancillarum filij. Ergo in huiusmodi asperitate exterioris paleæ talis historię, simplicium sensus offeditur, sed interiore grano perfectiores, quorum est solidus cibus, non parum delectantur. Hactenus ex Ruperto.
- Sed perpédenda sunt verba illa, quæ dixit Rachel viro suo Iacob, cum ei dedit in matrimonium famulam suam Balam. *Habeo, inquit, famulam Balam, ingredi ad illam, vt pariat super genua mea, & habeam ex illa filium.* Quid est, *Vt pariat super genua mea?* Hebraica phrasia est, & alibi, nec semel usurpata. Continet autem hanc sententiam, Vt pariat filios, quos possum ego adoptionis lege quasi meos super genua mea collocare; & illis (vt facere matres solent) cum voluptate arridere, alludere & blandiri. Ad hunc morem respexit Iob, cum dixit cap. 3. *Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex utero non statim perii? quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus?* Sed ille illustrior Isaie locus capite 66. *Hæc dicit Dominus: Quia ego declinabo super eam quasi fluium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam gentium, quam sugeris: ad ubera portabimini, & super genua blandientur vobis quomodo si cui mater blandiatur, sic ego consolabor vos.* Nec Homerus huiusmodi phrasia non est vsus Iliados 2. illis versibus:

*Qui Diis infensus gerit immortalibus arma,
Non peves hunc genibus nati super usque sedebunt.
Blandiri assueti.*

PRIMA DISPUTATIO.

*De natura, & virtute Mandragora.**Super illis verbis,*

Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit Mandragoras: quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel, Da mihi de Mandragoris filij tui. VERS. 14.

RA T tunc Ruben admodum puer: nepe minor sexto anno. Erenim Lia intra posterius septennium seruitutis Jacob, peperit sex filios, & vnam filiam, Genes. 30. post allatas vero sibi Mandragoras à Ruben, genuit tres liberos: Issachar, & Zabulon, & filiam nomine Dinah: quocirca Ruben id tem-

poris, summum quinqueannis esse poterat. Puerulus igitur, tum pulchritudine coloris, tum suauitate odoris Mandragoræ permotus videtur, vt eam ferret matri. Messis porrò triticea fit in Palæstina sub finem veris, & interdum non longè à tempore Paschæ, vt colligi potest ex lib. Iosue cap. 3. & 5. Verùm de Mandragora, & longa, & litigiola est disputatio, quænam eius natura sit, quæ virtus, & effectus, vt satis idonea causa reddi possit, cur ea fuerit à Rachele tantoperè expetita. Sanè à diuersis Auctoribus tam variè, atque etiam contrariè de ea proditum est, vt vix certum quippiam, & quod exploratè perceptum sit, tradi posse videatur. Enarrabo itaque primùm quæ ab Auctoribus Ethnicis, & Hebræis, tum à Christianis, tam vetustioribus, quàm recentioribus tradita sunt. Postremò sensum quoque animi mei & iudicium, quæle quæle incerta esse potest, paucis indicabo.

Xenophon in symposio non obscurè significat virtutem Mandragoræ soporiferâ, cum ait: Re vera vinum, rigans animas, ipsas tristitias, quem admodum Mandragora hominem, soporat. Dioscorides libro 4. cap. 61. de Mandragora in hunc modum scribit: Mandragoram aliqui Antimolum, alij Circeam vocant, quoniam videatur ad amatoria cōducere. Duo eius genera: nigrum, quæ fœmina existimatur, angustioribus folijs, & minoribus quàm lactuca, viscosus & graue olèribus in terra sparsis. Mala gerit forbis similia, pallida & odorata; in quibus semen veluti pyrurum. Radicibus innæret benè magnis; binis, ternisve inter se conuolutis, extrinsecus nigris; intus albis, crasso cortice vestitis: caulem non fert. Alterum genus Mandragoræ candidum, qui mas dicitur: cuius folia magna, alba, læuia, vt betæ: mala, quàm sunt fœminæ, duplo maiora: colore in croceum inclinante, iucundo, cum quadam grauitate olentia: quorum esu opiliones aliquantum soporantur. Radix similis fœminæ, sed maior, & candidior, similiterque caulem non habens. Posthæc, Dioscorides multiplicem in medicamentis Mandragoræ vsum exponens, satis indicat, omnia

*Xenophon.**Dioscorides.**Descriptio
Mandragora**Virtutes &
effecta Man-
dragora.*

prouenire ex virtute eius frigoris, & soporifica. Addit præterea eius poma soporum afferre, tum olfactu, tum esu, & nimio odore percussos obmutescere, seménque pomorum purgare vuluas: appositumque cum sulphure ignem non experto, rubra fœminarum profluvia sistere. Est quoque Mandragora, cui nomen Morion, in opacis iuxta specus nascens: que mollis est, ac candida, paulò maior palmo, pollicémque adæquans crassitudine. Tradunt eam in pane, ossa, vel obsonio, drachmæ pondere deuoratam, vsu rationis intercipere. Etenim qui edit, continuò obdormiscit, eo ferè habitu, quo erat comedens, sensus inops, ternis, quaternisve ex quo sumpta est, horis. Hac medici vtuntur, cum scindèdi, vtendique necessitas est, vt sensum stupefaciant. Ad hanc ferè sententiam Dioscorides. De virtute autem sanandi sterilitatem, iuuandique fœcunditatem, aut conciliandi amorem, siue ad libidinem incitandi, nullum ab eo, et proprio sensu, verbum fit.

Plinius.

Plinius lib. 25. cap. 13. eadem Dioscoridi scribit de Mandragora, quantum ad magnitudinem, figuram, colorem, & varietatem eius. Hoc Plinius non solùm eo loco fecit, sed aliis compluribus, simillima tradens Dioscoridi. Vt propterea quidam suspicati sint, multa Pliniũ ex Dioscoride, tacito eius nomine mutatum, ipse sim inseruisse scriptis suis. Sed id esse falsum, arguit ratio temporum, qua constat, non paucis annis Dioscoridem posteriorem fuisse Plinio, vt subtiliter, eruditèque super eare disputans, egregiè probat libro 2. Variarum obseruationum, cap. 28. Marsilius Cagnatus amicus meus, & familiaris, pernobilis medicus, & insignis tam Philosophiæ, quàm aliarum disciplinarum simul & linguæ Græcæ cognitione præstans. Cæterùm de virtute, atque effectu Mandragoræ pauca hæc tradit Plinius: Odor eius grauis, sed radicis, & mali grauior, folia feruantur in muris efficacius; abâs recentium succus, pestis est: Sic quoque noxiæ vires, grauedinem afferunt etiam olfactu: quanquam mala in aliquibus terris mandantur, nimio tamen odore obmutescunt ignari; potius quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro viribus bibentium. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones, punctiõesque, ne sentiantur.

Galenus.

Ob hæc, satis est, aliquibus somnum odore quæsisse. Hæc Plinius. De tollenda verò sterilitate, & concilianda fœcunditate, nihil. Galenus libro 7. Simplicium Medicamentorum, Mandragoræ vires paucis hisce verbis describit: Mandragora vincetem habet facultatem refrigeratorem; ad id vt tertij sit ordinis refrigerantium. Verumtamen, & caliditatis cuiusdam particeps est, & humiditatis in pomis: Proinde soporem conciliandi vim ea habent: radicis cortex, cum sit valentissimus, non tantùm refrigerat, verùm etiam exsiccat: reliquum quod intus est, imbecillum exstir. Sic Galenus. Auicenna vnum hoc scribit de Mandragora (quam Arabicè vocant Iabro) habere vim purgandi matriçem muliebrem, qua quidem videtur posse mulieribus conducere ad conceptum. Sed veniamus ad Nostros.

Auicenna.

Stephanus.

S. Epiphanius in Philologo cap. 4. vbi agit de Elephanto, hæc tradit fœmina herbata, quæ Mandragora dicitur, quærit; quam vbi gustauerit, coeunt

eo cœundi cupiditate accensa, ad maremque properans, illam offert ipsi. Mas verò, vt comedit, ardet eiusdem libidine, ac fœminæ miscetur. Iam verò cum instat partendi tempus, fœmina lacum ingreditur, & aquâ pertentat, qua mamillas vsque pertingente, parit: Si enim in terra fœrum ederet, nequaquam eleuari posset, cum membrorum compagibus careat. Sic Epiphanius. B. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 56. hæc scribit de Mandragora: Scio quosdam opinari pomum Mandragoræ acceptum in escam sterilibus fœminis fœcunditatem afferre: & idcirco putant tantopere institisse Rachelem sumere id à Ruben filio Liæ, cupiditate videlicet partendi: quod ego quoque arbitraret, si tunc Rachel concepisset. Nunc verò, cum post Liæ duos alios ab illa nocte partus, Dominus eam prole donauerit, nihil est cur de Mâdragora tale aliquid suspicemur, quale in nulla fœmina experti sumus. Dicâ ego quid sentiâ: dicent hinc inde meliores doctioresque. Cum enim hæc mala ipse vidissem, & propter istum ipsum sacræ lectionis locum id mihi obtigissè gratularer, rara enim res est, naturam eorum diligenter, quantum potui, perscrutatus sum. Nec id feci aliqua à communi sensu remotiore scientia, quæ docet virtutes radicum, & potestates herbarum; sed quantum mihi, & cuilibet homini, renunciabat visu, & olfactus, & gustus. Proinde rem comperi pulchram, & suauolentem, sapore aurem insipido. Quocirca cur eam mulier illa tantopere concupierit, ignorare me fateor; nisi fortè propter pomi raritatem, & odoris iucunditatem. Sic Augustinus.

S. August.

21 Suidas dixit, Mandragoræ fructum, somnum, vel obliuionem efficere, Rhodiginus lib. 7. Lectionum antiquarum ca. 3. sic ait: Ridendos censeo, qui à Philosopho vitandos putant poetas: id præcipiendum fuerat potius, vt in poemate philosopharemur. Nam quemadmodum Mandragoram, tradunt rerum periti, vitibus adnatam, transmittere in illas potestatem somnificam; vt vinum ex illis bibentes, facilius, & procliuus in soporem delabantur, Mandragoram enim potu haustam insequitur *Kap. 1.* Paulo auctore, & cataphorica affectio præualida (id est, grauis, & profundus somnus) ita, & poëticis commentis permixta philosophia, tum lenem, tum gratam amabilemque efficit disciplinam poëticam. Sic ille.

Suidas.

Rhodiginus.

33 Matthiolas, qui luculentissimos in Diosc. scripsit Commentarios, supradictam de Mandragora sententiam Dioscoridis, super eo ipso loco, explanans, ad hunc modum scribit: Vtrumque genus Mandragoræ, frequens nascitur in Apulia, monte Gargano: vnde radicum cortices, & poma, Herbarij ad nos conuehunt. Habentur, & in viridariis, spectaculi gratiâ, nosq; vidimus Romæ, Neapoli, Venetijs, vtramque Mandragoram in hortis, & vasis fictilibus satâ. Radices portò Mandragoræ humanâ effigiem representare, vt vulgò creditur, fabulosum est. Nam quas sub figura hominis circulatores circumferunt, & medicari sterilitate nugantur, facte ab ipsismet sunt, ex arundinum, Brioniæ, aliarumq; plantarum radicibus, quod nos Romæ cum essemus, manifesto experimèto comperimus. Nec tamen sine ratione putamus, Mandragoram dictam esse à Pythagora

Matthiolas.

Anthro

Cur Pythagoras mādragorā vocauerit Anthropomorphon.

Anthropomorphon, quòd humanam reddat formam: siquidem omnes ferme radices Mandragoræ à medio ad imum bifurcatæ proueniunt, ita ut crura hominum habere videantur. Quare si bene effodiantur, cum fructum gerunt, qui pomi instar super folia terræ procumbentia, breui pediculo appensus, parum à radice distat, hominis cui brachia desint, effigiem quadantenus. representant. Hactenus ex Matthiolo.

Oleaster. Oleaster, explanans hunc locum Genesis, cum probasset vocem Hebræam *Dudaim* continere significationem mammæ, aut eius quod similitudinem mammæ habet, aut cum ea conuenientiam aliquam, aut relationem ad eam: cum inquam, hoc probasset, subiungit: Sunt etiam, inquit, in Scriptura duæ coniecturæ ad venandam propriam eius nominis significationem. Vna est coniectura, rem esse odoriferam, quia Cantic. capite septimo scriptum est *Dudaim*, id est Mandragoram, *dedisse odorem*. Altera coniectura est, eam rem nasci solitam in agris, tempore messis triticeæ, ut dicitur hoc loco. Significat igitur *Dudaim* rem, in qua tria hæc simul inueniuntur, scilicet figura mammæ, & odor suavis, & quòd tempore triticeæ messis inueniatur. Reperio autem genus quoddam albi lilij, in quo prædicta tria concurrunt. Etenim radix eius quasi capæ est, similitudinem habens mammæ: flos est albus optimum odorem emittens: & ad finem Aprilis, aut in Maio facile in agris iuenitur. Quare arbitror, *Dudaim* significare hoc genus lilij albi, non autem Mandragoram. Si tamen Mandragoris delectaris, quod non prohibemus, scito teste Dioscoride, tria esse in mandragoris, primò poma inter folia sita: tum folia ipsa: ad hæc, radices vel binas, vel ternas mutuis inuicem complexibus conuolutas, nec puera dissimiles. Tradunt Medici eam habere vim ciendi menstrua, & muliebrem vuluam ad conceptum mirificè accommodandi. Sed miratur Abē

Aben. Esra.

Dauid Kimhi.

Franciscus Georgius.

Sixtus Senensis.

Auctoris sententia de Mandragora.

Esra, quomodo talem virtutem habere queat, cum sit frigidissimæ qualitatis. Rabbi Dauid duo eius genera agnouit: candidum, qui mas: & nigrum, qui foemina existimatur: & ferre mala, auellanarum nucum magnitudinem vim eius esse somniferam, tam in potu, quàm in olfactu. Sed non video, inquit Oleaster, qualiter textui hoc possit accommodari. Sic Oleaster. Eadem sententiam secutus Franciscus Georgius in primo Tomo. suorum Problematum, problemate 215, carpit Sanctum Hieronymum, quòd vocem Hebræam *Dudaim*, & hîc, & Canticorum capite septimo verterit mandragoram, nam nec mandragora odorifera est, sicut de *Dudaim*. dicitur Cant. 9. Et cum sit frigidissima, contraria est fecunditati: præterea non fuisset tantopere expetita à Rachele incredibiliter cupida prolis. Sic ille. Hanc sententiam referens libro quinto Bibliothecæ Sanctæ in Annotatione 109. Sixtus Senensis, nullum contra eam verbum fecit: quod nonnullis fortasse suspicionem mouebit, istiusmodi opinionem nequaquam ei displicuisse. Atque hæc de Mandragora apud Auctores: tam antiquos, quàm recentiores (quos ego adhuc viderim) scripta repert.

Sed quamnam est nostra sententia? nam hoc, opinor, à nobis Lector expectat. Nos, quo breuius, & apertius dicantur, quæ dicere volumus, sententiam nostram in quinque Propositiones digessimus, atque distinximus.

PAIMA PROPOSITIO: Vox Hebraica *Dudain* nõ significat li-
 sium, vt visum est Oleastro, & francisco Georgio: sed mandragoram si-
 gnificat, vt habet omnes Græci, & Latini codices: cùm enim ea vox nul-
 quam alibi reperiatur nisi hoc in loco, & Canticorum septimo cùm dici-
 tur: *Mandragore dederunt odorem suum*, vtrobique septuaginta interpretes
 veterunt mandragoram: erant autem illi Hebrææ linguæ doctissimi, &
 nomina herbarum, arborum, & animalium terræ suæ, in sacris Biblijs
 commemorata, haud sanè paulò meliùs nouerát quàm Oleaster, & Geor-
 gius. Similiter etiam S. Hieronymus intellexit vocem *Dudain* vir peritifi-
 simus Hebraice, & in ea regione permultos annos vsque ad mortem ver-
 satus, omniàque diligenter contemplatus, & ignota sibi, vel ambigua, ex
 Hebræorum eruditissimis curiosè sciscitatus. Sed nobis opponunt isti,
 Mandragoram non esse odoratam: quod tamen de *Dudain* scriptum est
 Canticorum septimo. At nos contrà istis opponimus auctoritatem B. Au-
 gustini: qui vt supra dictum est, visu, ol factu, gustuque naturam mandra-
 goræ periclitatus, affirmat eam suaueolentem esse: & fieri potest, vt in ter-
 ris calidioribus, qualis est Mauritania, & palæstina, & Mesopotamia, ma-
 ioris, & melioris sint odoris. Nec dicere necesse est, mandragoram fuisse
 tantopere expetitam à Rachele, quòd ea vim haberet fœcundandi mu-
 lierem; sed vt Augustinus ait, vel ob raritatem plantæ, vel ob pulcritudi-
 nem, vel odoris iucunditatem.

Locus Can-
tic. 7.

SECUNDA PROPOSITIO. Nonnulla quæ vulgò feruntur de
 Mandragora, sunt fabulosis simillima. Tale est illud, effigiem virilis & fœ-
 minei sexus in mādragoris expressam cerni: hoc autem Matthioli, vt su-
 prædictum est, manifesto experimento falsum esse conperit. Nec illud à
 falso remotum est, mandragoram habere vim amatoriam; & ideo voca-
 tam Circeam. Tale namq; hoc est, qualia de Circe à poëtis conficta sunt.
 Dioscorides id memorat, sed ex aliorum sensu, non suo, Et natura man-
 dragoræ summè frigida, & virtutis eius valdè soporifera, isti opinioni pla-
 nè cōtraria est. Nec admodum quempiam moueat Epidanij auctoritas id
 tradentis in Philologo: nimirum is non tam in eo libro diligens & curio-
 sus fuit veritatis historiæ earum rerum, quas inibi memorat, quàm eas res
 interpretandi appositè, pièque secundùm intelligentiam allegoricam, &
 tropologicam. Quare proprietates animalium, & plantarum vulgo credi-
 tas, & consilio, & proposito suo accommodatas, libenter assumpsit.

*Quæ dicitur de Man-
dragora.*

*Animaduer-
sio in Philo-
logum. Epi-
phanij.*

TERTIA PROPOSITIO. Mandragora per se non opitulatur mu-
 lieribus aduersum sterilitatem, vt vulgò creditur. Augustinus nempe ait,
 id nullius mulieris experimento compertum esse Neque id à Dioscoride,
 vel Plinio vel Galeno, vel vllò probato auctore traditur. Enimuerò id ef-
 se falsum, cōvincitur exemplo Rachelis, hæc enim post esum mādragoræ
 vel alium quempiam eius vsùm, non est fœcundata, sed mansit postea ste-
 rilis tres circiter annos: siquidem postea genuit Lia successiuè duos filios
 & vnā filiam, vt in hoc capite narrat Scriptura versu 17. vsque ad 21.
 Conceptit quidem postea Rachel, & peperit; verùm non mandragoræ
 virtute, sed singulari benignitate, & munere Dei, quod scriptura non ta-

*Mandragoræ
per se non cō-
ducere, mulie-
rum fœcundati-
tati.
S. August.*

*Tempus ortus
cognitū, quasi
clavis quādā
est, ad totius
est, ad totius
fermē chro-
nologię Iacob
notitiā ape-
riendā.*

pertinentium. Nam Ioseph natus est decimo quarto anno, quā̄m venerat Iacob in Mesopotamiam: cum autem Iacob fuerit cētum trigenta annorum, Ioseph tunc nonum, & trigēsimū annum agente, ut patet ex cap. 41. 45. 47. Genesis; necesse est, in ortu Ioseph fuisse Iacob vnius, & nonāginta annorum. Hinc etiam liquet, quā̄do Iacob venit in Mesopotamiam, id est quatuordecim annis ante ortū Ioseph, fuisse eum septuaginta septem annorum. Et quia septē annis post. cœpit filios generare, fuit Iacob, cum primūm vxorem cognouit, & filios generare cœpit, annorum octoginta quatuor, septem nimirum annis ante natum Ioseph. Quando autem ex Mesopotamia discēdens, rediit in terram Chanaan, id est, sex annis ab ortu Ioseph, erat Iacob septem & nonaginta annorum. Quo tempore autem Ioseph, annum decimum sextum agens, venditus est à fratribus suis, fuisse in eo tempore Iacob septem & centum annorum necesse est. Ecce tibi, quā̄m multa concludantur ad Chronologiam Iacob pertinentia, et tempore ortus Ioseph signato, & constituto in decimo quarto anno post aduentum eius in Mesopotomiam. Si potrō verum esset, quod prodidit Alexander historicus apud Eusebium lib. 9. cap. 3. Rachelm vixisse cum Iacob tribus, & viginti annis, inde posset probari, Iacob fuisse septem, & centum annorum, cum ei natus est Benjamin, & hunc fuisse annis sexdecim minorem Iosepho, & quod hinc consequēs est, in eo ipso anno fuisse ortum, quo Ioseph à fratribus venditus est.

Eusebius.

VERSUS 27 Ait illi Laban, Inueniam gratiam in conspectu tuo: experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te; constitue mercedem tuam, quam dē̄m tibi.

*Quanta in
gratia sit vir
bonus apud
Deum.*

CONSIDERET Lector quanti ut vir bonus, & Sanctus apud Deum: cuius videlicet respectu, sæpe Deus etiam improbos, atque impios homines secundat, & prosperat. Non erat ignarus Laban, quantum opere res sua familiari, fideli, seduloque studio Iacob amplificata fuisset: idcirco obnixè cupiens retinere eum diutius: apud se, dixit, *Experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te.* Ergo bonorum hominum societas, & conuictus, sapenūmero, etiam malis & sceleratis, magno bono, & præsidio est. Non erat Laban vsquequaque bonus, & erat insincerus Dei cultor: ob domesticam tamen consuetudinem Iacob, & contractam cum eo necessitudinem, maiorem in modum locupletatus à Deo fuerat. Simile est, quod infra Genesis 39. scriptum est, Benedixisse Deum domui Ægyptij propter Ioseph. Prudētis vigetur Patris familiās fuerit, in deligendis famulis, aut conuictoribus, & cōtubernalibus, quoad eius fieri possit, exploratæ probitatis, & pietatis homines eligere, per quos Deus res, & negotia sua secundet, & prosperet. Verissimum enim est, quod Cyrus dixit apud Xenophontem libro 2. Persarum non posse, ut domus illa bene administraretur, quæ improbis seruis vacaret. Videtur autem in sententia huius loci desiderari aliquid, quo sit perfecta

Bonū doctrinam.

*Cyri apud
Xenophōtem
obseruanda
sententia.*

fecta; hoc nimirum: *Mane apud me*: Vt sit hæc integra lectio: Inueniam gratiam in cōspectu tuo: mane apud me; experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te. Quod si non subauditur illud, *Mane apud me*; Legēda sunt per parenthesis illa: (experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te) vt ordo lectiois sit: *Inueniam gratiam in cōspectu tuo: constitue mercedem quam dem tibi: experimento enim didici, quia benedixerit mihi Deus propter te.* Atque hoc, quod diximus, euidentius certitur in lectione Hebraica, quæ sic habet: *Si inueni gratiam in oculis tuis* &c. Hic enim necessariò, vel supplendum est illud, *Mane apud me*, vel vt diximus, intermedia, legēda sunt per parenthesis.

Cæterum Græca lectio huius loci, obscuritatē habet: talem enim reddit sententiam, *Si inueni gratiam coram te, auguratus sum utique: benedixit enim me Deus in tuo ingressu.* Augustinus in locutionibus in Genesim, huiusmodi citat ex Græco, lectionem huius loci, *Si inueni gratiam ante te, auguratus essem: benedixit enim me, Deus in introitu tuo:* Et subdit: Non videtur, inquit, consequens quod hîc dicendum fuit: *Si inuenissem gratiam ante te, auguratus essem.* Non autem dicitur: *Si inueni.* Ordo autem est: *Si inueni gratiam ante te, permitte me augurari.* Sic enim dixit: *auguratus essem,* quasi diceret, ô si auguratus essem, id est, ad bonum augurium te in domo mea haberem. Hæc Augustinus. Græcæ igitur lectionis hic est sensus: Si tibi charus sum, & quod cupio, abs te impetrauero: auguratus utique sum, id est, habebō id optimi augurij, & auspicij loco, vel putabo me optimo augurio recepisse te in domum, & familiam meam, vel, auguratus sum fore me fortunatum, si tu diutius apud me fueris measque res administraueris. Sed vnde istam lectionem habuerunt septuaginta; ex verbo nimirum Hebræo ambiguo, multarumque significationum. Etenim verbum Hebræum *Nahas* variè à septuaginta, & à S. Hieronymo vertitur: alicubi enim: *Experiri*, & vsu percipere significat, alicubi autem augurari: hinc ergo factum est, vt quod Hebraicè est in hoc loco *Nihasti*, Hieronymus verterit, *experimento didici.* Septuaginta *auguratus sum.* Sed probabiliorē esse Latinam translationem, constat etiam testimonio doctissimorum Hebræorum. Si quidem Aben Esra interpretans verbum Hebræum, *Nihasti*, inquit, hoc est, quasi tentavi, & probavi. Origenes annotauit, verbum illud, *auguratus sum*, esse verbum profanum, & à fidelibus Dei cultoribus alienum. *Non est*, inquit Scriptura, *augurium in Iacob:* Sed Laban, quia erat Gentilis, dixit *auguratus sum*, quasi alienus ab instituto Iacob. Explicatiùs hoc ipsum Theodoretus Quæst. 86, in Genesim; exponens enim illud quod dixit Lia Versu 10. nato sibi ex ancilla filio Gad, *Feliciter*, pro quo Græcè est *cum fortuna*, vel *cum bona fortuna*, hoc inquam, exponens Theodoretus, sic ait: In Scriptura, piorum hominum diuinæ institutiones. Spiritus sunt eloquia: Reliqua autem verba, historico more proferuntur. Non solùm igitur sermo ipse spectandus est, sed etiam que loquitur persona: portò verbum *fortuna* non est verbum Iacob, sed vxoris eius Lia, quæ in impietatibus fuerat à parētibus educata, & parum in diuinis instituta. Sic & pater eius dixit: *Auguratus sum*, cū diuina lex

S. August.

Aben Esra.

Origenes.

Num. 23.

Theodore.

prohi

feruus fuisset, nonne per totam diem in voluntatem illius noctis aestuasset, qua erat cubiturus cum vxore pulchriore. sibi que cariore? Cum ergo iam die petacto in eius iret amplexus, quomodo inde auerteretur, si talis fuisset. qualem Manichæi opinantur? nonne placito mulierum contempto, intraret potius ad speciosam suam, qui noctem illam non solum coniugis more, verum etiam ordinis iure debebat? Itaque vir temperatissimus, tam viriliter fœminis utebatur, vt delectationi carnali non subiiceretur, sed dominaretur. Nam maritus iustus, & prouidus pater, cum vxores suas prolis curam gerere videret, & ipse nihil aliud de cōcubitu quæreret, earum voluntati obtemperandum iudicauit, que sibi sigillatim filios optabant; intelligens sibi nihil minui, cui ambæ pariebant: tāquam diceret, Vobis inter vos, vt vultis, cedite, atque concedite, quænam vestrum fiat mater: ego quid contendant, quando, siue hinc, siue inde nascenti, nõ erit alius pater? Hanc profectò modestiam, & concupiscentiæ coërcitionem, & in commixtione corporum coniugalium, solam posteritatis humanæ appetitionem, vt erat acutus Faustus, in illis litteris, & intelligeret, & laudaret, nisi eius ingenium detestabili secta deprauatum, & quid reprehenderet, quæreretur; & nuptialis conuentionis honestatē, qua mares & fœminæ liberorum procreandorum causa copulantur, crimen maximum deputaret. Sic Augustinus.

*Quomodo
Jacob facile,
ac plene satisfacere potuerit
quatuor
vxoribus.*

Cæterum scire fortasse quispiam cuperet, quemadmodum vnus Jacob, quatuor vxoribus, iisque cupidissimis gignendi prolem, in reddendo illi debito, sufficere, ac satisfacere potuerit. Sed duas causas afferre possum, cur Jacob vxoribus suis plene satisfacere potuerit: & vna causa erat in Jacob, altera in vxoribus eius. Erat sane Jacob valētissimus, & potētissimus ad satisfaciendum vxoribus, & ad gerandum numerosam prolem, ob quatuor causas: primò quia erat firmissimo, & optimo corporis temperamento, abundans calore naturali, optimòq; semine. Deinde ob perfectam prioris ætatis continentiam: ab ortu enim suo, vsque ad coniugium continentissimus fuit: erat enim vir sanctissimus, & virtutis amantissimus. At qui à puericia libidinatur assidue, enerues, imbecilli, & infœcundi efficiuntur. Ad hæc, quia erat ætate valde integra, & matura & idonea ad generandum: cum primum enim vxorem attigit, quartum, & octogesimo agebat annum; quæ ætas in comparatione totius ætatis eius, quæ fuit annorum centum quadraginta septem, integra erat, maximèque idonea ad functiones coniugales, vt esset hoc tempore virilis ætas quadraginta annorum. Postremo, propter sobrietatē, & temperantiam in victu, & potu, & assiduam corporis agitationem in exercitio pastoralis. Altera causa erat in vxoribus: quæ cum essent mulieres admodum honestæ ac pudicæ, nõ appetebant viri concubitum, ex saturandæ libidinis, sed progignendæ prolis gratiâ: alioqui non tradidissent in matrimonium viro famulas suas, quo videlicet ipsæ frequentius, & diutius cum viro esse possent.

*Inter vxores
Jacob alias.*

Verumenimvero fuisse inter vxores Jacob ordinem quædam dignitatis, vt aliæ aliis præponerentur, & priores, atq; potiores apud virum partes haberent, & verisimile est, & hac ratione persuaderi potest. Rachel & Lia

& Liam priori loco fuisse apud Iacob, quam Balam & Zelpham credibile facit, tum earum conditio, quod illæ liberae, & dominae essent, hæc serua, & illarum ancillæ; tum quod hæ, nisi illarum voluntate, itamò rogatu & impulsu, non fuissent in matrimonium à Iacob assumptæ. Inter Liã porro & Rachelem aliqua fuit differentia dignitatis. Cum enim Rachele Iacob primò, & solùm voluerit habere vxorẽ, & pro illa sola pactus fuerit seruitutem septennij, nec Liam acceperit, nisi deceptus, & quasi coactus, vt Rachelem habere posset; quis dubitet, Rachelem priore potiorẽque fuisse loco apud Iacob? Sedenim vt Iacob omnes altercationum & iurgiorum occasiones inter mulieres ob petendum à viro debitum, prorsus de medio tolleret, certa præfiniuit tempora in quibus ad singulas accederet, distinctas singularis noctes assignans: nã dies extra domum agebat in pascendo greges vsque ad vesperam. Hoc planè cernitur in eo quò ita scriptum est hoc capite versu 16. *Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui, redeuntique ad vesperam Iacob de agro, egressa est in occursum eius Lia, & ait, Ad me intrabis, quia mercede conduxisti te pro mandragoris filij tui, dormiuitque cum ea nocte illa.* Quanquam credibile dictu est, plus temporis tribuisse Iacob principalibus vxoribus, quàm ancillis; & plus fortasse Racheli, quàm Liæ, ob rationes superius tactas.

præponi illis, in coniugij functionibus oportuisse.

Nato autem Ioseph, dixit Iacob socero suo; dimitte me, vt reuertar ad patriam meam, & terram meam.

VERS. 25.

IN c manifestum fit Ioseph natum esse decimo quarto anno, quàm venerat Iacob in mesopotamiam, & in domum Laban: nam vbi eò venit, post vnum mensem, pactus est cum Laban septenne seruitium pro Rachele: quo finito, data est ei per fraudem Lia, & necesse fuit alterum septennium pro Rachele seruire. Intra secundum hoc septennium genuit Iacob vndecim filios, & vnam filiam ex Lia genuit hos, & hoc ordine, Ruben, Simeon, Leui, Iuda, Issachar, Zabulum, & Dinam. Ex Rachele genuit Ioseph: ex Bala ancilla Rachelis, Dan & Nephthalin: ex Zelpha Liæ ancilla, Gad, & Aser. Sed ordo istorum filiorum Iacob, secundum tempus cuiusque eorum ortus, hic est: Ruben, Simeon, Leui, Iuda, Dan, Nephthalin, Gad, Aser, Issachar, Zabulon, Dina, Ioseph: Benjamin autem, qui nouissimus omnium liberorum Iacob fuit, non in Mesopotamia, sed in terra Chanaam, post reditum ex Mesopotamia natus est. Quoniam igitur nato Ioseph, continuò egit Iacob cum socero suo Laban de reditu suo in patriam; inde palam est, Ioseph esse natum sub finem decimi quarti anni, postquam Iacob venit in Mesopotamiam, in quo finiebatur pacta quatuordecim annorum seruitus Iacob cum Labã: neque enim iusta fuisset postulatio Iacob, si ante finem secundi septennij abire voluisset.

Ortus porro Ioseph competens in decimum quartum annum post aduentum Iacob in Mesopotamiam, rationem annorum vitæ Iacob, multifariam notificat: & est quasi clavis quædam Chronologiæ rerum ad Iacob

Genes. 35.

cuit: verſu enim 22. ſic ait *Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, & aperuit vuluam eius.* Quid; quòd cùm Mandragora ſummè frigida ſit, ſterilitatis potiùs, quàm fœcunditatis cauſa eſſet: quare mulieribus ad concipiendum aduerſatrix erit magis, quàm auxiliatrix?

*Quomodo
Mandragora
poſſit peracci-
dens cõluce-
re fœcundi-
tati.*

*Leuius.
Lemnius*

QVARTA PROPOSITIO Per accidens, vt vocant, Mandragora poteſt conducere mulieribus, & proficere ad conceptum. Tradit enim Dioſcorides, idẽmque confirmat Auicenna, vt ſuprà expoſitum eſt, mandragoram ſiſtere nimium menſtrui muliebris profluuium, & item purgare matricem: quibus rebus confert ad fœcunditatem, cui prædicta aduerſantur. Adhæc, cùm mandragora ſit frigidiffima, poteſt mulieribus prodeſſe, quæ ob nimij caloris vteri intemperiem concipere nõ poſſunt, per eum autem mitigatio & temperato eiufmodi calore, habiles fr̄ẽ concipiendo. Placet enim mihi, quod ſuper ea re ſcripſit Leuius Lemnius in eo libro quem inſcripſit de Herbis in diuina Scriptura memoratis in capite ſecundo eius libri: An mandragora, inquit, vim fœtificandi mulieribus conferat, atque vtero retinendi ſeminis efficaciam conciliet, in dubium vocari poſſet. Cum enim ſoporifero effectu prædita ſit, & ſic impèſè frigida, ea qualitas ad id præſtandum proſus inefficax videtur. Hoc tamẽn ita dilui poſſet: vt in frigidis, & humidis regionibus, atque in vteris muliebribus valdè humidis, & frigidis, tale quiddam perficere nequeat: ſed in torridis, æſtuantibùſque terris, & in valdè calidis, aridiſque vteris: Quapropter in Africa, Hiſpania, Iudæa, Mauritania, Numidia, & Ægypto, in quibus regionibus fermè mulieres aduſtos & arentes habent vteros, & item ſqualidos, ac ſtrigoſos: non incommodè hoc pomum adhiberi poſſe crediderim, & valere ad fœcunditatem: Si quidem eius eſu corpus muliebre ad temperiem reduceretur, & vterus retinẽdi ſeminis vim acciperet, ne id in fumos, ac fuliginem euaneſceret, vt in calido, atq; æſtuantĩ vtero fieri aſſolet, in quo vtriuſque ſemina magis coaleſcunt, atque vniuntur. Sic ille.

*Vera natura
proprietas, &
virtus, & ef-
fecta. Man-
dragora.*

QVINTA PROPOSITIO. Vera mandragoræ natura, vel potius naturæ proprietas eſt, eſſe perfrigidã, & vt Galenus dixit, in tertio ordine refrigerantium. Germana item eius virtus eſt, eſſe ſomniferã, & ſoporiferã: quin etiam immodico eius vel eſu, vel odoratu ſtuporẽ, obliuionem, priuationem ſenſus, amentiam, & interdum etiã mortem accideret, ex verbis Plinij, & Dioſcoridis ſuprà memoratis, manifeſtum eſt. Adlectam hęc quod de ſe narrat Lemnius: Cùm æſtuis, inquit, m̄ſibus in Maſeo noſtro amabile, ac ſpecioſum mandragoræ pomum per imprudẽtiam collocaſſem, adeo ſomnolentus factus ſum, vt ſoporem ægrè poſſem excutere; quamvis obnixè obluſtaret ſomnolentiã, eam quẽ conarer eijcere. Et cùm rationem tanti veterni non poſſem inire; tandem, cum quaquãverſam circumuliſſem oculos, obtulit ſe à tergo pomum mandragoræ, quo inde trãſpoſito in aliam locum, factus ſum alacrior, depulſo torpore, omni quẽ oſcitantia penitus diſcuſſa. Sic ille. Veriſſimile porò eſt, talem fuiſſe mandragorã in Meſopotamia, & Palæſtina, qualem in Mauritania vidit S. Auguſtinus viſu pulchrã, odore ſuaquem guſtatu inſipidã

sub finem veris prouenietem in agris: namque hoc ipsum significari videtur in Cantico cap. 7. illis verbis: *Mandragora dederunt odorem,*

Ait Rachel, Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui. Redeuntque ad Vesperam Iacob de agro, egressa est in occursum Lia; & ait: Ad me intrabis: quia mercede conduxiste, pro mandragoris filij mei. Dormiuitque cum ea nocte illa, & exaudiuit Deus preces eius, concepitque, & peperit filium quintum.

VERSUS 15.
16. & 17.

SATIUS apparet ex hoc loco, nec Iacob mixtum esse pluribus vxoribus, nec vxores tantoperè appetiisse concubitum eius, improbæ libidinis intemperantiâ, sed honesta flagrantique proli cupiditate. Cui rei manifestum hoc loco perhibet scriptura testimonium, quæ sæpius dicit exaudiisse Deum istarum mulierum preces, & vota & vulvas earum aperuisse, & optatam dedisse prolem. Et mulieres ipsæ vbi prolem ediderunt, gratulabundæ Deo gratias agebant; & nomen filio imponebant, quod esset diuini muneris testimonium. Iacob itè, vt omnibus, & singulis vxoribus satis faceret, tollerètque de medio altercationes, & iurgia mulierum, certa singulis præfiniebat tempora, in quibus eis operam daret; quod manifesto est indicio, eum non dominante libidine, sed regente, ac moderante ratione, coniugalia munera ordinasse, tractasseque. Rectè igitur B. Augustinus ex hoc loco refurat calumnias, & criminationes impias Fausti Manichæi indignissimè loquentis de Iacob, & eius vxoribus. Audi eius verba ex capite 48. libr. 22. aduersus Faustum: Quid ego de viris loquar, quibus excellentissimum testimonium diuina Scriptura perhibetur; cum ipsas fœminas satis eluceat, nihil aliud in concubitu appetiisse, quàm filios; quippe se nequam parere viderunt, famulas suas dederunt viro suo, vt illas facerent matres carne, & ipsæ fierent voluntate. Nam quod mendicissima criminatione Faustus obiecit, habuisse inter se, veluti quatuor scorta certamen, quænam eum ad concubitum raperet: vbi hoc legerit, nescio: nulla enim ancillarum virum Iacob ab altera rapuit, nulla de illius concubitu cum altera litigauit: ideo magis ordo erat, quia libido non erat: & tãto firmitus seruabatur coniugalis potestatis iura, quanto castiùs vitabatur carnalis cupiditatis iniuria. Quod enim & ab vxore conducitur, vbi vera nostra manifestatur assertio: quid enim opus erat vt eum altera conduceret, nisi quia ordo alterius erat, vt ad eam maritus intraret; neque enim ad aliam vnquam accessisset, nisi eum cõduxisset; sed vtique iustis ad eã vicibus accedebat, de qua tot filios procreauerat. Verùm tunc Rachel notetiam habebat in ordine, vt maneret cum viro: tunc penes eam potestas illa erat, de qua Paulus dixit: *Vir non habet potestatem sui corporis: sed mulier.* 1. Cor. 7. Hic igitur Iacob, quem Faustus tanquam impudicum, clausis, vel potius extinctis oculis criminatur, si concupiscentiæ, non autem iustitiæ

S. August.

Deut. 18.

Exod. 5.

S. August.

prohibeat auguriis uti: nemo igitur putet, tales sermones esse diuinæ Scripturæ. Moses enim ut qui scriberet historiam, verba impiorum inseruit, sicut Pharaonis blasphemiam dicentis: *non noui Dominum*. Qui non est sermo diuini Spiritus, sed Regis impiissimi. Sic Theodoretus Similia super verbo *fortuna* reperiet Lector apud S. Augustinum Quæst. 91. in Genesim.

VERS. 30.

Benedixit tibi Dominus ad introitum meum.

Pro illo *ad introitum meum* Hebraicè est *ad pedem meum*, vel, ut vertit Pagninus, *ad ingressum pedis mei*, quomodo etiã vertunt Septuaginta. Est autem Hebraismus, significans ad ingressum meum, vel ad præsentiam meam, siue aduentum meum.

Proverbium
Homo boni
pedis.

S. August.

Bene igitur Hieronymus Hebraismum cõuertit in cõsuetam Latinis locutionem: existo Hebraismo prouerbiu manauit, nõ modo visitatum apud Africanos, sed etiam à Latinis vsurpatum; *Homo boni pedis*, cum de felici alicuius aduentu loquimur. Et item, *secundo pede venire*, id est propitium esse, fauētẽque. Afri tempore B. Augustini, talem hominem appellabant Namphanionem, id est, hominẽ boni pedis. Extat inter Epistolas Augustini Epistola 43. cuiusdam Maximi Mileuitani, hominis Ethnici, & nobilis Gramatici, indignantis Christianis, quòd quendam archimartyrem Namphanionem omnibus diis gentium anteferrent. Deridet autem in primis nomen illud Namphanionis. Cui respondens Augustinus Epist. 44. miratur, cur maximus homo Afer punica nomina deridiculo haberet, Nam si vocabulum, inquit, interpretetur, non aliud certè significat, nisi hominem boni pedis, id autem est, cuius aduentus sit faustus, & felix, sicut etiam dicere solemus, secundo pede introisse, cuius introitum prosperitatis alibua cõsecuta sit. Euãdẽ cum Herculi sacra faceret, inuitat eum, ut ad ea secundo pede venire velit.

Virg. lib. a. &
10. Æneidos.

Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo,

Et alio loco magnam Deorum matrem inuocans: ut Phrygibus propitiata adesse vellet, secundo pede id fieri postulat;

Phrygibusque adsis pede diua secundo.

Rupertus Al-
tegoria.

Non est prætereunda, quã super his verbis pulchrè tractat Rupertus allegoria. Quid, inquit, habebat hic mundus, antequam Christus veniret? Quid, nisi modicum legalis scientiæ, quam & pauci nouerant, modicumque carnalium ceremoniarum, quarum ritu umbratico perpauci vnum Deum verumque colebant. At nunc diues (potest Christus iure mundo dicere) effectus es, benedixitque tibi deus ad introitum meum. Verè diues effectus est mundus vniuersus, præclara vnius veri dei notitia benedixitque Deus ad introitum Christi filij sui, omni benedictione spirituali, qua & primò illis omnia peccata condonauit (licet plerique retrorsum abeant, & conuertantur post Satanam) & deinde multiplicia dona contulit Spiritus sancti. Sic Rupertus libr. 7. Commentariorum, in Genesim.

cap. 37.

Iudium

Iustum est igitur, aliquando provideam domui meæ. VERS. 30.

Hebraica est, *Et nunc quando faciam ego etiam pro domo mea?* Hebraismus est; Domum ponere pro familia, progenie, posteritate: Sic populus Hebraeus dicitur domus Iacob, psalmo 113. *In exitu Israel de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro.*

Et Isaias cap. 7. *Audite domus David*, significans posteros David: Similiter etiam loquuntur Latini: nam Virgilius Assaraci domum, appellauit posteros eius Troianos, vnde oriundi erant Romani. Aristoteles in Oeconomicis, nomine domus comprehendit homines eius habitatores, & possessionem eorum. Et Xenophon in Oeconomicis, *Quid tandem, inquit, nobis videtur esse domus? nunquid sola habitatio? annon etiam quaecumque; quis extra domum acquisiuit, & omnia nomine domus censenda erant? nam etiam si non sint in ciuitate, quæ dominus habet, quæcumque tamen possidet, ea vocantur domus eius.* Significat igitur Iacob, sui officij esse provideere domui suæ, id est, familiæ, quæ constabat quatuor uxoribus & undecim liberis: eratque ipse iam grandæuus, iam nonaginta annos transgressus: Cuius intererat, tot filiis non solum in præsens; sed etiam in futurum consulere. Horum uerborum allegoriam talem exponit Rupertus lib. 7. Commentatorum in Genesim cap. 37. Quænam, inquit, est domus Christi, nisi illa domestica eius familia, quæ altari deservit, & de sacramentis spiritualibus rationales plebium greges pascit? hic est ordo Apostolicus, sacerdotalisque, ac Leuiticus qui prius gratis seruiuit, annuncians Euangelium regni Dei, non solum gratis, sed etiam periculosè, recipiendo scilicet mala pro bonis: donec Lia pariter & Rachel Christo coniungerentur, id est, uariisque, actiue scilicet, & contemplatiue uitæ varietates, per orbem terrarum in ordinibus suis multiplicarentur. Tandem ad ipsum Laban, id est, ad ipsos mundi Reges, Imperatores, ceterosque Principes, ac summos hominum abundantia gratiæ peruenit. Iustum igitur fuit Christum, aliquando provideere domui suæ, id est, de Regum palatiis, de Principum prædiis, & thesauris suis Ecclesias ditare, ut esset, vnde haberet sufficientiam in vsus necessarios altari seruiuentium: in vsus pauperum, ac peregrinorum: in restorationes Ecclesiarum, vel cœmeteriorum.

Quid nomine Domus significatur in Scripturis & apud Aristotelem & Xenophontem.

Rupertus Allegoria.

Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oves varias, & sparso vellere, & quodcumque furuum & masculosum, variūmq; fuerit, tam in ouibus, quàm in capris, erit merces mea. VERS. 32.

Væ ab hoc loco ad finem vsque capitis huius sequuntur, multifariam habent perobscurâ sententiam, nec facilem explicatum, tam in scriptura Hebraica, quàm in translatione Græca & Latina. Verùm enarratio huius loci posita in Traditionibus

Hæbraicis in Genesim à B. Hieronymo, satis boni Commentarij vicem præstare Lectori potest. Ad hûc autem modum scribit Hieronymus: Multum apud Septuaginta Interpretes confusus est sensus, & vsque in præsentem diem nullum potui inuenire Nostrorum, qui ad liquidum, quid in hoc loco diceretur, exponeret. Hæc autem videtur esse sententia: Vis, inquit Iacob, me seruire tibi etiam alios septem annos? fac quod postulo. Separa omnes discolores & varias, tam oues, quàm capras, & trade in manus filiorum tuorum: rursùmque ex vtroque grege alba & nigra pecora, id est, vnus coloris da mihi. Si quid ex albis & nigris, quæ vnus coloris sunt, varium natum fuerit, meum erit: si quid verò vnus coloris, tuum. Rem non difficilem postulo; tecum facit natura pecorum, vt alba ex albis, & nigra nascantur ex nigris; mecum erit iustitia mea, dum Deus humilitatem meam respicit & laborem. optionem datam Laban libenter arripuit; & trium dierum iter inter Iacob & filios suos separauit, ne quis ex vicinitate pecoris nasceretur dolus. Iacob porò nouam stropham commentus est, & contra naturam albi & nigri pecoris, naturali arte pugnavit. Tres enim virgas, populeas, amygdalinas, & mali granati (quanquam Septuaginta, Styracinas, & nucinas, & plataninas habeant) ex parte decorticatas, varium virgarum fecit colorem: vt vbiicumque in virga corticem reliquisset, antiquus permaneret viridis color; vbi verò tolleret corticem, color candidus panderetur. Obseruabat ergo Iacob, quo tempore ascendebantur pecora, & post calorem diei ad potandum auida pergebant, & in eo tempore discolores virgas ponebat in canalibus: & admissis arietibus & hircis, in ipsa potandi auiditate, oues & capras faciebat ascendere: vt duplici desiderio, dum & auidè bibunt, & ascenduntur à maribus, tales fœtus conciperent, quales umbras arietum & hircorum desuper ascendentium, in aquarum speculo contemplantur: ex virgis enim in canalibus positis, varius erat etiam imaginum color. Postquam autem nati fuerant hædi & agni varij & discolores, ex albis & vnus coloris gregibus; separabat illos Iacob, & procul esse faciebat à pristino grege. Si qui autem nascebantur vnus coloris, id est, albi sine nigri, tradebat in manus filiorum Laban. Sic Hieronymus. Ergo pacti inter Iacob & Laban, & item artis & industriæ, qua vsus esse dicitur Iacob, vt breuiter & summario dicatur, hæc est sententia: Proposuit Iacob conditionem hanc focero suo Laban, vt mercedis loco acciperet è grege, quem pasturus erat, partus omnes versicoloris, & varios. Laban accepta libenter conditione, separauit à grege quicquid erat varium, & diuersi coloris, tradens curam filiorum suorum: vnicolore autem gregem, reliquit Iacob pascendum. Hoc artificioso vsus est Iacob, vt è grege vnicolore sibi tradito, versicoloria nascerentur. Nam virgas partim detracto cortice, partim integras, ac proinde partim albas, partim virides, & subnigras, ouibus potatum venientibus in canalibus proposuit, vt diuersum virgarum colorem oculis haurientes, diuersos itidem fœtus conciperent, ac parerent. Quod etiam euenit, & præter opinionem Laban, mirandum in modum ditatus est Iacob.

Sed quod S. Hieronymus in superioribus verbis dixit, promississe Iacob

seruiturum se Laban alios septē annos, vnde acceperit, equidem nescio. Nam verba Iacob ad Laban, quæ hoc loco refert Scriptura, huiusmodi fuerunt: *Si feceris quod postulo, iterum pascam, & custodiam pecora tua.* Non dixit Iacob, pascam septem annos: sed pascam iterum. Verum, quia Iacob prius bis custodierat gregem Laban, & utroque tempore, septem annis pro duabus vxoribus; Idcirco S. Hieronymus illud (Iterum) interpretatus est, septem annos. Sed videtur ista interpretatio pugnare cum ipso euentu, ac veritate historiæ. Siquidem infra Gen. 31. apertis verbis dicitur, extremam hanc seruitutem Iacob, non fuisse nisi sex annorum. Hæc sunt enim verba Iacob exoptulantis cum Laban: *Per viginti annos seruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis.* Sed responderet Hieronymus, tale quidem fuisse primum pactum inter Iacob & Laban, vt ipse dixit: sed Iacob, compulsus iniquitate Laban, per summum nefas & iniustitiam, septennero commutantis pactam mercedem; tum etiam filiorum eius aduersum se malevolentia, inuidia, & malignitate incitatum, noluisse finire septennium: sed expleto anno sexto discessisse. A tenim facit contra hoc, quod Laban vbi fugientem Iacob consecutus est, inter ea, quorum accusauit eum, de non expleto septennio seruitutis, vt conuentum inter ipsos fuerat, verbum fecit nullum; quod in primis tamen exprobrasset ei, si id fuisset in pacto. Verum missa hæc faciamus, & perpendamus verba Scripturæ, quæ supra proposuimus ad explicandum.

S. Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim, talem ex Hebræo citat huius loci lectionem: *Transibo in vniuerso pecore tuo hodie: separa inde omne pecus varium & discolor: & omne pecus vnius coloris in agnis, & varium & discolor in capris, erit merces mea.* Sed proculdubio illud: *Omne pecus vnius coloris in agnis*, menda non caret cum pugnet cum ipsa sententia, & sit contra pactum, quod Iacob inire voluit cum Laban. Quare pro illo: *Vnius coloris*, legi potius deberet *Varij coloris*. Pagninus, ad Hebraicæ lectionis sententiam, sic est hunc locum interpretatus: *Transibo per omnes pecudes tuas hodie, remouedo inde omne pecus punctis paruis respersum; & aspersum maculis latis, & respersum punctis in capris, erit merces mea.* Græca translatio, sic ad verbum habet hoc loco: *Transiant omnes oues tue hodie, & separa inde omnem ouem fuscam in agnis: & omne subalbum & sparsum in capris, erit mihi merces.* Miror cur solum in translatione Græca mentio facta sit caprarum versicolorum? quasi hæc tantum, & non item oues, pertinuerint ad mercedem Iacob, & ad pactum quod fecit cum Laban, cum hoc manifestè contrarium sit narrationi Scripturæ, tam iuxta lectionem Latinam, quam Hebraicam & Chaldaicam.

Cæterum quod planior sit & apertior sententia, per partes verba hæc pertractemus. *Separa cunctas oues.* Hic nomine ouium, intelligere oportet tam foem nas, quam mares, id est, etiam arietes, vt ex subsequenti narratione manifestum est. Nimirum, eadem causa est, quin etiam maior, vt color paternus sit in prole, quam maternus: siquidem paternum semen principalius est in generatione prolis, & vis actiua quæ format foetum, & fingit ad omnem figuram vel colorem, in semen virile deriuatur

potius, quàm in muliebre, quòd vicem gerit materiæ magis quàm agentis, & mobilis potius quàm mouentis.

Quatuor autem ponuntur hîc nomina diuerforum colorum gregis, videlicet, esse varias, & sparso vellere, & maculatas. & furuas siue fuluas. Variæ ones dicuntur, quæ habebant quasi virgulas quasdam albi coloris vel nigri, ita vt totum fermè corpus circumdarèt, & quasi cingerent. Dicuntur sparso vellere, id est, pleno vellere maculis paruis diuerforum colorum; & hoc differt à vario; quòd varium habet diuersitatem colorum, vt diximus, in modum lineæ per tranuersum circumdantis; sparso autem vellere est, quòd multifariam paruis quasi maculis notatum est. Quamquam apud Hieremiam cap. 13. varium ponitur pro multigenis coloribus, quasi maculis variis distinctû, in illis verbis: *Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus varietates suas; & vos poteritis benefacere, cum dixeritis malè.* Varietates enim pardi, sunt diuersa genera colorum, quasi paruis maculis similia. Furuum idem est ac nigrum, nam furuæ hoitiæ dicebantur Ethnicis Romanis, quæ erant nigri coloris: quòd genus hoitiæ Diis inferis gratissimæ putabatur. Sed quia furuum ponitur pro eo, quòd est distinctum à perfectè albo, vel nigro; necesse est intelligere nomine furui, nõ perfectè nigrum: non enim tantum voluit Iacob separari à grege, & tradi in potestatera Laban pecora varij coloris, sed etiam quæ non erant tota perfectè vel alba, vel nigra. Alij Codices habent fuluum, & sic legit Thostatus. Fuluus autem color, vt est apud Gellium lib. 2. cap. 26. videtur de rufo atque viridi mixtus, in aliis plus viridis, in aliis plus rufi habere. Sic Poëta verborum diligentiſſimus, fuluam aquilam dicit, & leſpidem fuluum, & fuluos galeos, & aurum & arenam, & leonem, & fulua. Septuaginta fuscum dixerunt, quòd est subnigrum.

In Hebræo sunt tres voces, *Nachod, Talu, & Hum.* *Nichud*, punctum siue stigma, siue paruum maculam diuersi coloris significat: Vnde *Nachod* dicitur animal album, habens veluti paruas maculas nigri coloris vel contra animal nigrum habens quasi maculas, & velut puncta quædam alba. *Talu*, dicitur animal maculosum, sed quòd maculas habet laticas & tanquam frustra quædam diuersi coloris. *Hum*, poni solet pro fuluo, & rufo, & fusco, interdum etiam pro nigro: descendit enim ab *Hom*, quod calorem significat, quia calor, & nigrum & rufum, & nigrum declinans ad rufum, solet facere. Paulò aliter *Oleaster*; Dicunt, inquit, tam Hebræi, quàm Noſtri, *Nachod*, significare punctatum, & maculis paruis respectum; *Talu* verò, magnis maculis notatum. Sed si radices istarum vocum spectes deprehendes oppositum esse: *Nachod* enim, significat maculosum, siue paruis, siue magnis maculis: *Talu* verò, punctatum, seu paruis punctis respectum. Et hoc probat ipse ex multis Scripturæ locis. Potest etiam, inquit, *Nachod*, significare cinctum, seu cingulo maculæ circumdatum. Ergo sensus huius loci, tam secundum Latinam, quàm Hebræam lectionem, hîc est: Separa à cuncto grege pecora variis coloribus, vel tanquam punctis, & paruis maculis notata, vel tanquam laticis maculis & frustis distincta, siue circumdata, & item subnigra, & subrufa: & hæc omnia

Furuus color.

Fuluus color.
Thostatus.
Gellius.

omnia trade pascenda tuis filiis, & seruis: mihi autem solum relinque, quæ fuerint tota perfecte vel alba, vel nigra. Ex his porro, quæ nascentur similiter alba vel nigra, tua erunt; quæ verò diuersi coloris, mihi erunt loco mercedis.

4 Diodorus præceptor S. Chrysoctomi, adnotauit (vt citatur in Catena) in Mesopotamia candidas oues & nigras capras, potissimum exquiri, & magni fieri consueuisse: in Palæstina verò versicolore: quare quod contigit Iacob, Deo operante factum est in emolumento eius, qui mox rediturus erat in Palæstinam. Verum, dicit aliquis, cur hîc ouium tantum, & caprarum fiat mentio, quasi hæc tantum pasceret & custodiret Iacob, non autem boues, equos, & camelos nominet: cum tamen hæc Iacob habuisse, in extremis verbis huius capituli proditum sit. Verum Iacob non accepit pascenda & custodienda à Laban, nisi supradicta animalia, oues dico, & arietes, capras & hircos: cætera verò animalia, quæ habuisse dicitur Iacob, non à Laban accepit; sed ipse sibi comparauit. Nam venditis animalibus, quæ sibi ex pacto, mercedis loco incredibili copia obuenerant, emit boues, asinos & camelos: quæ postmodum eius industria, sed potissimum Dei benignitate, mirandum in modum propagata sunt.

Respondetque mihi cras iustitia mea, quando placiti tempus aduenerit coram te: & omnia, quæ non fuerint varia, & maculosa, & fulua, tam in ouibus, quàm in capris, furti me arguent.

VERS. 33.

Pro illo: *Respondet mihi iustitia mea*, Græcè est; *Exaudiet me iustitia mea*. Id est, exaudiri me faciet apud Deum; sic interpretante Augustino in Locutionibus in Genes. Pro verbo, *respondere*, Hebraicè est verbum *ana*, quod & respondere significat, & testificari, siue testimonium perhibere. Est igitur sensus: Tuis ipse oculis videbis euidenter, cum tempus mercedis meæ venerit, quàm copiosè Deus remuneraturus sit iustitiam meam; id est, quia sincero animo, bonaque fide, magna que cura, & diligentia seruiam tibi. Vel iustitia Iacob non est referenda ad copiosam mercedem, quæ ei ventura erat; sed ad innocentiam, & integritatem eius; quod licet durissimam conditionem fecisset cum Laban; at tamen nihil in grege suo reperiendum esset, quod non ex pacto ad ipsum pertineret. Huc enim spectat quod ipse dixit: *Si quid repereris in animalibus, quæ ad me pertinent, non diuersi coloris, vt inter nos conuenit est: furti me argue, & ego furti pœna subiacebo*. S. Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim, sic enarrat hunc locum: Tecum facit natura pecorum, vt alba ex albis, & nigra nascantur ex nigris, tecum erit iustitia mea; dum Deus humilitatem meam respicit, & laborem.

S. Hieron.

36 Sed singulatim expendamus verba: *Respondet mihi*. Nonnquam in Scriptura verbum, *Respondet*, idem significat, atque reddo quod meritum & debitum est, siue præmium sit, siue pœna. Et idcirco dicitur, iniquitas alicuius respondere ei, cum Deus irrogat pœnam iniquitati eius debitam.

Respondere pro eo quod est. Reddere culpam pro meritis.

Ad hanc sententiam legitur Isaia 59. *Multiplicatae sunt iniquitates nostrae coram te, & peccata nostra responderunt nobis.* Et apud Hierem. cap. 14. *Sicut iniquitates nostrae responderunt nobis.* Itaque responsio iniquitatis vel peccati, est irrogatio poenae debita peccato: responsio autem iustitiae, est Dei fauor, & benignitas remunerantis iustitiam, ut meritum eius est. Videtur porro significatio istiusmodi esse metaphorica, & sumpta ab agricolis, quibus terra perinde ut curata, & culta, & seminata ab illis fuerit, ita respondet vel benignitate, vel malignitate fructuum. Huius significationis exemplum habes apud Virgilium 1. Georg.

Virgilium.

*Illae seges demum votis respondet auari
Agricola, bis quae solem, bis frigora sensit.*

Sequitur vox illa *cras*. In Scriptura sunt haec tres voces, *heri, hodie, cras*, peculiarem habentes significationem. Nam *heri* significat omne tempus praeteritum, *hodie* tempus praesens, & nonnunquam ipsam aeternitatem, *cras* tempus omne futurum designat. Unde illud Pauli ad Hebr. 13. *Iesu Christus heri, & hodie, ipse & in saecula.* Vult erga Iacob dicere, non solum fuisse se iustum per quatuordecim annos quibus antea seruiert Laban: sed etiam post initum pactum, iustitiam suam qua seruiturus illi erat, fore etiam ipsi conspicuam. *Quando placiti tempus aduenit*: Placitum vocat pactum, & conuentum inter se & Laban, cuius placiti exequendi tempus erat in tempore generationis nouorum factum ex ouibus, vel capris. Tunc enim adueniebat Laban, & quae ex albis, vel ex nigris orta erant alba & nigra, sibi sumebat: quae verò non ex toto erant, vel alba, vel nigra, ea mercedis loco, relinquebat genero suo Iacob.

Quomodo Iacob citra instantiam praedicauerit suam iustitiam.

S. Hieron.

Mirabitur fortasse quispiam, quomodo Iacob cum fuerit vir sanctissimus, praedicet suam iustitiam. *Iustus enim*, ut inquit sapiens, *accusator sui*: non est autem laudator. Sedenim aliud est praecise, & absolute commemorare ac praedicare iustitiam suam, & hoc nec faciunt Sancti viri: nec fecit Iacob: aliud est memorare iustitiam suam quantum ad aliquid, vel quantum ad crimina sibi obiecta, purgando se ab illis, vel quantum ad aliquid à se factum, demonstrando non malignè, nec iniquè, sed sincere & rectè factum esse. Idem sapius fecisse Dauidem multis in psalmis testatum est. Audiatur Lector S. Hieronymum in Epistola 135. quam scripsit ad Suniam, & Fretelam: Nam commemorans illa verba Dauidis ex psalmo septimo, *Iudica me Domine secundum iustitiam meam*, subdit haec: *videatur cuiquam temerarium, quòd iudicari se postulet secundum iustitiam suam; cum, & sequens versiculus hoc ipsam confirmet: Et exaudi me Domine innocentiam meam super me.* Et psalm. 16. hoc sit exordium: *Exaudi Domine iustitiam meam: & in 17. similiter dicat: Retribuet mihi Domine secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum redde mihi.* Et psalmo 85. *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum.* Iacob quoque loquitur in Genesi: *Et exaudiet me cras iustitia mea.* Sic Hieronymus Iacob igitur praedicat iustitiam suam, non quàm putaret se absolute iustum coram Deo, sed quàm fideliter, ac sincerè, atque innocenter seruiturus erat Laban.

SECUNDA DISPUTATIO.

An laudari possit iustitia Iacob in eo quod egit cum Laban.

Super verbis illis iam expositis,

Respondebit mihi cras iustitia mea.

NON videtur iustè egisse Iacob cum Laban : immò verò multùm ei per fraudem nocuisse. Nam cum accepisset à Laban pascendum gregem unicolorum, ille artificio suo fecit, ut ex eo non unicolores fœtus, sicut natura ipsa ferebat, nascerentur, sed versicolores; magno scilicet cum detrimento socii sui Laban. Rupertus lib. 7. Commentar. in Genes. cap. 38. ponit hanc ipsam questionem, tractans illa verba : *Respondebitq; mihi cras iustitia mea*; ita scribens: Hic iam queritur; vtrum verè in eo, quod egit Iacob, iustitia sua ei responderit. Quid enim ille egit? nōne stropham novam commentatus est? & contra naturam albi & nigri pecoris; naturali arte pugnavit? & cum memorasset Rupertus, quod egit Iacob circa virgas positas in canalibus ante conspectum ouium, subdit; Hoc ergo queritur, vtram rectè à Iacob in tali facto iustitiæ suæ responsum speratur, in quo dolus, vel impostura manifestè conuincitur. Posthæc, solutionem questionis tradit proximè sequenti capite, hisce verbis: Ad hæc dicimus, ante hanc stropham iam dudum Iacob causam iustitiæ suæ habuisse contra Laban: ac si tempus sibi idoneum coram illo, cum legitima defensione datum esset, substantiam Laban iure tollere debuisset. Ille namque vnam postulanti filiam in coniugium, & pro vna seruitium suscipienti, alteram quoque homini peregrino, & aduenæ imposuit; illam videlicet cuius nuptias, quia despicibilis erat, difficiles sibi fore sciebat. Nec enim sine magna dote quis illam strenuus vir acciperet, quam facies, quæ multùm valet in huiusmodi, nequaquam expetibilem faciebat. Si igitur, Iacob oportunitatem habuisset, potuisset vtrique vocare in ius Laban, quod filias suas alendas ipsi absq; dote vlla imposuerat: insuper & pro ea quæ non expetita sibi obruserat, seruitium septem annorum extorsit. At ille peregrinus erat, & aduena, idcirco violentum & potentiorē indignam in ius vocare non poterat. Arte igitur necessariò pro filia contra patrem vsus est, ut ad filiam cui competebant, bona patris aliqua deuenirent. Et in hoc verè iustitia eius respondit ipsi. Sic Rupertus. Significat igitur Rupertus causam, cur Iacob iustè potuerit ex bonis Laban, per artem, & industriam suam, magnum capere emolumentum, fuisse potissimum, quod contra ius, & morem gentium, maximè verò illius regionis, filias dederat Iacob in matrimonium sine vlla dote, & fermè nudas.

Nos

Auctoria sententia.

Nos Ruperto assentientes, quantum ad sententia eius veritatem, paulò enucleatius eam ipsam sententiam declarabimus, subiectis tribus Propositionibus.

PRIMA PROPOSITIO. Factum illud Iacob, si per se ipsum consideretur, videtur fuisse fraudulentum, & iniquum, magno nempe coniunctum cum damno foci sui Laban. Nam si Iacob sua illa industria & arte, citra cuiusquã iniuriam & damnum sibi profuisset, bona sua amplificans, fuisset illa eius industria & honesta & laudabilis. At ea fuit cum ingenti detrimento Laban. Siquidem greges unicolores, secundum naturam, & nisi oppositum fuisset impedimentum, unicolores quoque fetus procreassent; albi nimirum albos, & nigri nigros, & hoc erat luctum Laban: id autem luctum Iacob auertit ab eo; & in seipsum conuertit. Itaque priuauit Laban certo lucro futuro; & ex damno illius emolumentum sibi comparauit: quod esse contra ius & fas, nemo negabit.

Triplicis iniustitia Laban contra Iacob.

SECUNDA PROPOSITIO. Laban triplici vsus est iniustitia contra Iacob, non dans ei quod debitum ei erat. Prima iniustitia fuit, eum per dolum substituit ei Liam pro Rachele: & eam vxorem ducere quodammodo coëgit, nullam pro ea tribuens dotem; quam tamen, quia inelegans erat, nemo quisquam vir honestus sine magna dote accepisset: immò verò, quod fuit iniquius, pro eius coniugio septem annos seruitutis ab eo exegit. Secunda iniustitia fuit, quòd filias in matrimonium dedit, nullam eis dotem assignans, contra ius & consuetudinem gentium, maxime verò illius regionis, sed quasi seruas vendidit eas Iacob pro seruitute, quam illi seruierat. Tertia iniustitia fuit, quòd pactam ei mercedem decies iniquissimè commutauit. Has igitur ob causas, Deus bona Laban transtulit in vxores & filios Iacob. Sed hoc perspicuum magis fiet appositè verbis Iacob, & vxorum eius, quæ paulò infrà cap. 31. commemorantur. Verba Iacob ad vxores suas hæc sunt versu 7. *Nostis ipsæ, quòd totis viribus seruierim patri vestro: Sed, & pater vester circumuenit me, & mutauit mercedem meam decem vicibus, & tamen non dimisit eum Deus, ut noceret mihi. Si quòdo dixit, Variæ erunt mercedes tuæ; pariabant omnes oues varios factus. Quam verò è contrario ait: Alba quæque accipies pro mercede, omnes greges alba pererunt, tulitq; Deus substantiam patris vestri, & dedit mihi. Quærimocum potè, vxorum Iacob de patre suo Laban narratur illis verbis Versu 14. Responderuntq; Rachel, & Lia: Nunquid habemus residui quicquam in facultatibus, & hereditate domus patris nostri? Nonne quasi alienas reputauit nos, & vendidit, comediq; pretium nostrum? Sed Deus tulit opes patris nostri, & tradidit nobis, & filios nostris. Vnde omnia, quæ precepit tibi Deus, fac.*

TERTIA PROPOSITIO. Potest quispiã duplici nomine, siue, ut loquimur in scholis, titulo, iuste accipere sibi bona, quæ sunt in potestate alterius hominis, etiã inscio eo, & nolente ipso: Primò quidè, si ea bona iure ad ipsum pertineat, nec alia ratione possit ab eo recipere, nisi, vel de cultè, vel per artè aliquã, & industriã, ut si debita sibi mercedem, aut credità à se pecuniã illi, aliãve bona eius fidei commissã nolit reddere eoque pore quo deberet, vel quamuis alterius bona ad alterum nullo iure pertineat.

neat, tamē si Deus iubeat ea cuiquā auferri, & dari alteri, cum ipse dominus sit omnium, iustissima est eiusmodi bonorum acquisitio & possessio. Cuius rei exemplum illustre Lector habet in terra Chanaan, quam Deus abstulit Chananaeis indigenis, & antiquis eius possessoribus, deditque Hebraeis. Prioris autem iuris exemplum extat in libro Exodi, ubi narratur, Hebraeos abstulisse secum Aegyptiorum bona, quæ commodato ab ipsis acceperant: Deo id iubente fieri, propter iniustitiam Aegyptiorum, qui pro diuturnis & magnis laboribus, quos Hebraei seruiendo ipsis per-tulerant, non solum meritam debitamque illis mercedem non redidderunt; sed insuper inhumaniter & crudeliter eos longo tempore vexauerunt. Idcirco scriptum est de Hebraeis in libro Sapientia: cap. 10. *Reddidit iustus mercedem laborum suorum*: quasi diceret, Cum Deus bonis Aegyptio-rum locupletauit Hebraeos, non aliena eis dedit, sed propria, quæ videlicet seruiendo meruerant. Iacob autem utroque nomine bona Laban in suum emolumentum conuertit; tum iussu Dei, tum iure suo, nimirum pro doctus vxorē, & pro seruitio suo, cuius mercede sepius eū fraudauerat.

Exod. 12.

Locus libri
Sapientia ca.
10.

Et separauit in die illa capras, & oues, & hircos, & arietes va-
rios, atque maculosos: cunctum autem gregem unicolorem,
id est, albi, & nigri coloris, tradidit in manu filiorum suorum.

VERS. 35.

Iocus quantum ad illa verba: *Cunctum autem gregem unicolorem tradidit in manu filiorum suorum*: obscurissimum habet intellectum, & vix vllum capit idoneum, ac probabilem explicatum: videtur enim lectio Latina huius loci, lectioni tam Hebraicæ, quam Græcæ non modò diuersa, sed aduersa. Hebraicæ ad verbum sic est, vt vertit Pagninus: *Et remouere fecit in illa die hircos maculis resperfos in locis ubi colligari solent, & omnes capras punctis resperfas, & maculis asperfas, & omne in quo erat candor, & omne rufum in pecudibus, & dedit in manu filiorum suorum*. Græca lectio hanc continet sententiam: *Et separauit in die illa hircos sparsos & subalbos, & omnes oues sparsas, & subalbas, & omne quod erat fuscū in agnis, & omne quod erat, albū in eis: & dedit in manu filiorum suorum*. Dupliciter igitur Latina huius loci lectio differt à Græca, & Hebraicæ: tum quòd illa duplex genus gregis distinguit, vnum versicoloris, alterum unicoloris: hæc verò vnum tantum genus versicoloris gregis commemorant: tum quòd illa duas facit distinctas sententias in hac periodo: vnā ab initio periodi, vsque ad illud: *Cunctum autem gregem unicolorem*: alteram ab his verbis, vsque ad finem periodi: hæc verò totam periodum habent sub vno contextu orationis, & sub vna sententia. Videtur præterea hæc verba falsam continere sententiam: nam in pacto inter Iacob & Laban expressum fuerat, vt discolor grex remoueretur à cura Iacob, datus curæ Laban: unicolor autem relinqueretur Iacob: hinc autem contrarium dicitur. Hanc igitur ob causam, & in tota historia huius facti

Disceptatio
per Latina le-
ctione huius
loci.

Caictanus.

Lyranus &
Thostatus.

Iacob, praefertim autem hoc loco non pauci auctores Catholici, & cum primis graues Theologi Latinam translationem huius loci, & mutilam, & confusam, atque admodum improbam. Caietanus super illa verba: *Gyra omnes greges tuos. &c.* Versu 32. ad hunc modum scribit; Scito prudens Lector, quod vniuersa haec pars textus, vsque ad finem capituli, apud Latinum interpretem paraphrasis est potius quam textus, & propterea non miteris, si alia pacta in hoc textu nostro legas, & non illa, quae solitus est legere. Antiquus enim interpres nescitur quo Spiritu haec ita summauerit. Sic Caietanus. Sed plura ad istam sententiam leguntur apud Lyrano. Is enim super hoc ipso loco, de quo nunc disputatur, ita scribit: Videtur quod dicitur hic, contradicere ei, quod paulo supra dictum est, scilicet quod variae pecudes pertinerent ad curam filiorum Laban, vnicolores autem relinquerentur curae Iacob. Doctores nostri ut difficultatem expedirent, dupliciter exposuerunt hunc locum. Dicunt primo nomine filiorum Laban, intelligi debere hoc loco filios Iacob, qui erant nepotes Laban, nam sicut auus in Scriptura dici solet pater nepotis, sic contra, nepos filius aui. Ergo quod dicitur vnicolorem gregem traditum fuisse in manus filiorum Laban, idem significat ac si diceretur, traditum fuisse in manus filiorum Iacob. Sed istam expositionem repellit aetas filiorum Iacob; quorum natu maximus Ruben, minor erat, id temporis, septimo anno. Si quidem pactum illud inter Iacob & Laban, narratio Scripturae demonstrat esse factum statim post ortum Ioseph, qui natus est septimo anno postquam Iacob uxores cognouit, & filios generare cepit. Cum igitur Ruben nondum esset septennis, & alij minores essent in qua aetate pascendo, & custodiendo gregi nequaquam erant idonei, non est credibile dictum, Laban custodiam gregum tradidisse in manum illorum puerorum. Quocirca Doctores altero modo exponunt hunc locum, dicentes intelligi quidem id debere de filiis Laban, sed dictum hoc fuisse per anticipationem: non enim hoc loco locutum esse Moysen de prima separatione gregum, facta statim post pactum: sed de secunda, quae deinde post virgarum positionem in canalibus, & post generationem foetuum fiebat. In qua diuersi colores relinquebantur Iacob: vnicolores autem accipiebantur a Laban, & cura filiorum suorum tradebantur. Verumtamen expositio haec videretur multum extorta: & hac posita, nihilominus Latina lectio discrepat a littera Hebraica. Namque ubi nos habemus: *Cunctum autem gregem vnicolorem:* in Hebraeo sic est: *Omne quod habebat album in se ipse, & omne rufum in arisibus:* Quod sic exponunt Hebraei, & omne quod habebat maculam albam quantumcumque minimam, & omne quod habebat partem quampiam rufam, quantumcumque minimam: licet totum residuum, vnius esset coloris. Discrepat item Latina lectio ab Hebraica in punctuatione, quia facit principium versus distinctum a praecedenti ibi, *Cunctum autem gregem vnicolorem:* in Hebraeo autem totum continetur sub vno contextu orationis, & sub vno versu, & sub vna sententia ab initio vsque ad finem. Hactenus ex Lyrano. Idem sensit, & scribit Thostatus, ad vnum omnia mutatus ex Lyrano.

Mihi placet secunda expositio, quamuis eam Lyranus vt duram & extortam reiciat: meliorem quidem certè huius difficultatis exsoluendam, reperire adhuc non potui. Censeo igitur in hoc loco Mosen loqui de secunda diuisione gregum, & pecudum, non autem de prima, quod melius intelligitur, si Lector aduertat duplicem factam esse diuisionem gregum à Laban; prior diuisione gregum, & pecudum facta est, statim post initum pactum inter Iacob & Laban: in qua diuisione diuersicolores pecudes segregatæ sunt ab unicoloribus, & ille remoræ sunt à cura Iacob, & traditæ in manus filiorum Laban: Hæ verò relictæ sunt curæ Iacob. Posterior diuisione pecudum fiebat eo tempore, quo pecudes unicolores, quas pascebat Iacob, generauerant fœtus suos. Tunc enim Laban veniebat ad greges Iacob, & despiciens generatos agnos, vel hædos, quicumque erant unicolores, eos sibi ex pacto sumebat, & aggregabat ad alias pecudes quas pascebant filij eius: qui autem versicolores erant, eos relinquebat Iacob: tanquam laboris eius mercedem. Secundum hanc igitur expositionem facilis est huius loci explicatio: sic enim commodè exponitur; *Et separauit in die illa, non in ea, qua factum, sed in eo tempore, quo separatio fieri debebat, post generationem ouium, & caprarum: Capras, & oves, & hircos, & arietes varios, atque maculosos.* Ista separauit, & dedit Iacob, quod ex pacto ad mercedem eius pertinerent: *Cunctum autem gregem unicolorem tradidit in manu filiorum suorum.* Si quidem ex gregibus unicoloribus relictis curæ Iacob, quæcumque similiter vnus coloris nascebantur, ea pertinebant ex pacto ad Laban, & idcirco ad greges, quos pascebant filij eius adiungebantur. Et quamuis huiusmodi separatio facta sit post virgarum positionem in canalibus, hæc tamen ante natura est per anticipationem, figuram veique frequentè in Scriptura, quæ perturbato huius narrationis ordine, magnam fecit obscuritatem. Hæc itaque est nostra sententia. Equidem spero alios maiori & ingenio & doctrina, maiorique cura, & animi contentione, ad huius difficultatis explicationem incumbentes, commodiorem aliquam, & probabiliorem solutionem reperturos: nam damnare, quod illi faciunt, Latinam lectionem huius loci, quam omnes Latini codices concordissimè habent, etiam, qui nouissimè iussu Sixti V. Pontificis Maximi diligentet emendati in publicum prodierunt, nefas esse duco.

Tollens ergo Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detractisque corticibus in his quæ spoliatae fuerant, candor apparuit: illa verò, quæ integra fuerant viridia permanferunt: atque in hunc modum color effectus est varius. Posuitque eas in canalibus vbi effundebatur aqua: vt cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent. Factumque est vt in ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, & parerent maculosa, & varia, & diuerso colore resperfa.

A T I N Æ lectioni huius loci, quam memorauimus, diuersi
 nonnullis in rebus est Græca & Hebraica: id manifestum est
 Lectori, si utramque lectionem hâc adscriptam, considera-
 tam ei proponamus. Hebraica lectio, vt eam Latine Pagni-
 nus exprestit, sic habet: *Et tulit sibi Iacob virgam populeam viridem: & amy-
 gdalinam, & castaneam. Et decorticauit in eis cortices albos, demidans cōdor em-
 qui erat in virgis: Et statuit virgas, quas decorticauit in canalibus, in potens
 aquarum, ad qua veniebant pecudes, e regione pecudum, & coirent, dum ven-
 rent ad bibendum. Et coibant pecudes ad virgarum aspectum, & pariebant pec-
 cudes maculis resperfas in locis, ubi colligari solent, & cunctis resperfas: & macu-
 lis latis resperfas.* Pagninus igitur pro virgis plataninis, vertit castaneas.
 Græca lectio hanc reddit sententiam: *Sumpsi sibi Iacob virgam styraciam
 viridem, & nucinam, & platani: & decorticauit eas, decorticaciones albas: &
 detrahens viride, apparebat in virgis album: quod decorticauerat, varium: &
 apposuit virgas, quas decorticauerat, in alueis canalium aqua, vt cum venisset
 oues bibere in conspectu virgarum, venientibus ipsis ad bibendum, conciperent
 oues in virgas, & pariebant oues subalbas, & varias, & cineritias sparsas.* Appa-
 ret ex hac lectione pro virgis populeis, & amygdalinis, quas posuit La-
 tinus interpres, septuaginta vertisse styracinas, & nucinas, nec mira videri
 debet hæc nominum arborum diuersitas, quia, vt doctissimi lingue
 Hebrææ obseruauerunt: Hebræa vocabula arborum, & animalium, quam
 propriè speciem eorum denotent ignotum est Hebræis. Et ideo alij alius
 species arborum ponunt. Nec est incredibile, ex illis omnibus generi-
 bus, fuisse virgas, quas elegit Iacob, & posuit in canalibus.

S. Hieron.

Sed excutiamus, & expendamus lectionem Latinam. S. Hieronymus
 in Traditionibus Hebraicis in Genesim super huc locum pro virgis pla-
 taninis legit virgas mali granati, & nominat tres tantum virgas, sed ibi no-
 men virgæ, nõ vnã numero virgam, sed speciem virgæ significat: com-
 plures enim erant ex vna quaque specie virgæ. Declarat item qua arte, &
 obseruatione vsus sit Iacob, cum ponebat virgas in canalibus. Obserua-
 bat, inquit, Iacob quo tempore ascendebantur pecora, & post calorẽ diũ,
 ad potandum auida pergebant: & in eo tempore discolors virgas pone-
 bat ipse in canalibus, & admissis arietibus, & hircis, in ipsa potandi auidi-
 tate oues & capras faciebat ascendi, vt ex duplici desiderio dum auidè
 bibunt, & ascendunt à matribus, tales fœtus conciperent, quales videntur
 arietum, & hircorum desuper ascendentium, in aquarum spectulo con-
 templabantur: ex virgis enim in canalibus positis, varius erat etiam ima-
 ginum color. Sic ille. Videtur autem his verbis significare Hieronymus,
 pecudes generalisse diuersicolores fœtus, non ob aspectum virgarum mul-
 ticolorum: sed ob aspectum imaginum arietum, & hircorum, quæ ima-
 gines in aqua, quasi virgarum varijs coloribus & ipsæ colorata, repræ-
 sentabantur ouibus & capris.

Thostatus.

Hoc porrò quemadmodum fieret, subtiliter, & enucleatè declarat Tho-
 status ad hunc modum scribens: Ponebat Iacob virgas in canalibus potius
 quàm in alijs locis, quia mares tunc potius, quàm alio tempore ascende-
 bant

hant fœminas in canalibus bibentes. Vel potius id fiebat, quia conceptio fœtum versicolorium efficiebatur propter apprehensionem & imaginationem quam habebant fœminæ de formis marium à quibus ascēdebant. Et quia forma marium ascendentiū fœminas non poterat ab illis apprehendi per radium directum, cum essent illis à tergo, apprehendi oportebat per radium reflexum: Reflexio autem non fit, nisi in corpore aliquo speculati, qualis est aqua. Ponebatur igitur virgæ in canalibus intermediare sub aqua, ita vt clarè videri possent earum colores: & species visibilis maris ascendētis fœminam inibi bibentem, multiplicabatur directè vsque ad aquam; & deinde fiebat reflectio eiusdem formæ maris ad oculos fœminæ, & quia fœmina recipiebat simul speciem arietis reflexam, & speciem virgarum multicolorium directam, vtrumque faciebat quasi eandem visionem, quia species visibiles arietum recipiebantur super loca virgarum. Quoniam igitur tam color virgarum, quam imagines arietum simul representabatur visui fœminæ, idcirco figurabat illa apud se formam maris variati, vel maculosi ex candido, & viridi. Sed quia color viridis non conuenit pilis, vel carnibus pecorum, loco viridis coloris pingebatur in fœtibus subniger, siue fuluus. Sic Thostatus.

TERTIA DISPVTATIO.

An quod fecit Iacob, vt ad virgarum multicolorium obtutum pecudes generarent versicolores fœtus, id fuerit miraculum diuinæ omnipotentia, an effectus, & opus naturæ.

47 **S**ANCTVS Chrysostomus homilia 57. ait, id transcendisse S. Chrysost.
 vim, & ordinem naturæ, & idcirco assignat miraculo. Sic enim scribit: Hæc faciens iustus, non à se ipso mouebatur, sed inspiranti menti eius superna gratia. Non enim iuxta naturæ ordinem erat quod fiebat, sed valde admirandum, & naturæ modum transcendens. Totum autem hoc factum est, vt iustus re ipsa contemptam haberet Dei erga se prouidentiam: & Laban liquidò cerneret, quantum Dei gratiam haberet Iacob, Hæc Chrysostomus. Iuxta Chrysostomi opinionem est, quod scribit Theodoretus super hunc locum. Theodoretus.
 Nam cum posuisset hanc quæstionem, quæ est numero 88. Cur virgas decorticatas bibentibus ouibus opposuit Iacob? Ad eam sic respondet: virgas decorticatas obiecit ouibus Iacob, non illis confidens, sed opem diuinam expectans: vnde factum est, vt audierit Angelum, sibi dicentem: *Vide oculus tuis hircos, & arietes ascendentes super oues, & capras: Vidi quæ fecit tibi Laban.* Cum enim animalia fusca, & varia filijs Laban commissa essent, & illorum greges, trium dierum itinere distarent; Deus, qui certat pro iniuriis passis, ostendit Iacob variegatos hircos, & arietes coëuntes cum femellis: vt perspicuum fieret per experientiam, quanta

Dei prouidentia fruantur, qui Deo omnium auctori confidunt. Sic Theodoretus.

*Factum illud
Iacob ex cau-
sis naturali-
bus existere
potuisset.*

P. Linus.

Verumtamen contraria opinio censetur probabilior. Intentissimum enim obtutum in aliquam rem, cum vehementi eius rei imaginatione, in ipso ardore coeuntium, & in articulo conceptionis, valere plurimum ad variè colorandum & afficiendum conceptum, ad similitudinem nempe illius rei, quæ tunc visa & cogitata fuerit, multis auctoritatibus, certisque constat experimentis. Plinius lib. 7. cap. 12. super ea re in hunc modum scribit: Similitudinum in mente reputatio est, in qua creduntur multa fortuita pollere. Visus, auditus, memoria, haustæque imagines sub ipso conceptu: Cogitatio etiam vtriuslibet animum subito transuolans effingere similitudinem, aut miscere existimatur. Ideoque plures in homine, quàm in ceteris animantibus differentie, quonia velocitas cogitationum, animique celeritas, & ingenij varietas multiformes notas imprimis; cum ceteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulisque in suo cuique genere. Hæc Plinius, Galenus in libro, quem scripsit de Theriaca ad Pisonem, narrat mulierem quandam intuitu pulcherrime picturæ pulchrum infantem ex deformi marito concepisse: Visu, inquit, opinor, naturæ imaginem transmittente. Verùm luculenta est super hac ipsa re, & à posterioribus expositoribus celebrata Beati Hieronymi oratio in Traditionibus Hebraicis in Genesim super hunc locum: Nec mirum, inquit ille, hanc in conceptu foeminarum esse naturam, ut quales perspexerint, siue mente cogitauerint in extremo voluptatis æstu, in quo concipiunt, talem sobolem procreent: cum hoc ipsum etiam in equarum gregibus apud Hispanos fieri dicatur. Quintilianus certè in ea controuersia, in qua accusabatur matrona, quod Æthiopem peperisset, pro defensione illius argumentatur, hanc conceptus esse naturam, quam dudum diximus.

Galenus.

S. Hieron.

Quintilian.

Hippocrat.

Et scriptum reperitur in libris Hippocratis, fuisse foeminam quædam suspicione adulterij puniendam, quod pulcherrimum infantem peperisset vtrique parenti generique dissimilem: nisi memoratus Medicus soluisset quæstionem, admonens ut quærerent, si fortè talis pictura fuisset in eius mulieris cubiculo: qua inuenta, mulier à supplicio, & suspicione liberata est.

S. August.

Simili Hieronymus vel potius eadem tradit Augustinus in Quæstione 93, in Genesim, ita scribens. Facto Iacob multa dicuntur similiter fieri in animalium foetibus: Sed & mulieri cuidam traditur simile quid accidisse, sicut in libris antiquissimi & peritissimi Medici Hippocratis reperitur: illa enim suspicione adulterij fuerat punienda, quod parum pulcherrimum peperisset, vtrique parenti, generique dissimilem, nisi memoratus medicus soluisset quæstionem, illis admonitis quæreere ne fortè aliqua talis pictura esset in cubiculo: qua inuenta, mulier à suspicione liberata est. Sic Augustinus. Animaduerrit, opinor, lector, hæc ad verbum ex Hieronymo Augustinum esse mutuatam. Idem Aug. lib. 18. de Ciuitate Dei c. 5. simile quid eius, quod fecit Iacob in ouibus, & capris, scribit dolose fecisse Dæmonem in Api boue, quem pro diuino numine colebant

Apis bos numen Aegyptiorum.

Aegyptii

Ægyptij, Augustini verba hæc sunt: Ille autem bos, quem mirabili vanitate decepra Ægyptus in honorem Serapidis, delicijs affluentibus colebat, quoniam eum sine sarcophago viuum venerabatur, Apis, non Serapis vocabatur. Quo boue mortuo, quoniam quærebatur, & reperiebatur vitulus coloris eiusdem, hoc est, albis quibusdam maculis similiter insignitus, migum quiddam, & diuinitus sibi procuratum esse credebant. Non enim magnum erat dæmonibus ad eos decipiendos, phantasiâ talis tauri, quam sola cerneret, ostentare vacca concipienti, atque prægnanti: vnde libido matris attraheret, quod in eius foetu iam corporaliter appareret: Sicut Iacob de virgins variatis, vt oues, & capræ variæ nascerentur, effecit. Quod enim homines coloribus & corporibus varijs: hoc Dæmones figuris fictis facillimè possunt animalibus concipientibus exhibere. Sic Augustin.

His præterea sunt adiicienda quæ in eandem sententiam scripta reliquit Isidorus sub finem primi capituli lib. 1. 2. Etymologiarum, siue Originum. Sic autem ille scribit: Iacob contra naturam, similitudines colorum procurauit, nam oues illius tales foetus, concipiebant, quales umbras arietum desuper ascendentium, in aquarum speculo contemplabantur. Denique, & hoc ipsum in equarum grege fieri dicitur, vt generosos obijciat equos visibus concipientium, quo similes eorum concipere & create possint. Nam & columbarum dilectores ponunt pulcherrimas columbas, ipsidem locis, quibus ille versantur, quo videlicet rapiente visu, similes generent. Inde est, quod quidam grauidas mulieres vetant intueri turpissimos animalium vultus, vt cenocephalos, & simias, ne visibus occurrentes, similes foetus parere faciant. hanc enim fœminarum dicunt esse naturam, vt quales perspexerint, siue mente cogitauerint in extremo voluptratis æstu, dum concipiunt, talem sobolem procreent. Etenim anima in viâ venereo formas extrinsecas intus transmittit, eorumque faciatam typis, rapit species eorum in propriam qualitatem. Sic Isidorus.

Memorable in primis est, quod legi, exemplum cuiusdam fœminæ. Hæc longè absente marito, quatuor filios genuit ex adultero, legitimi viri dissimillimos, quam ob causam ille adulterinos reputans, pro filijs suis minimè habebat. Eadem postea marito item absente, adulterino concubitu filium generauit, non adulteri, sed legitimi mariti simillimum. Cuius similitudinis causa fuerat, quod in singulos dies mariti aduentum expectans, diu multumque super eo cogitauerat, valdè anxia, & vehementer metuens, ne inopinato illius aduentu oppressa, deprehenderetur in flagitio. Ex quo factum est, vt imaginem & similitudinem viri, quam tantopere animo & cogitatione versauerat, perfectè imprimeret foetui. Maritus portò similitudinis ratione deceptus, hunc solum filium, qui tamen etiam adulterinus erat, tanquam genuinum, & verum, pro suo habuit: ceteris tanquam solis adulterinis, reiectis & abdicatis. Exrant super ea re lepidissimi versus Thomæ Mori, viri tum alijs rebus inelyti, tum maximè ob martyrij gloriam, omnibus seculis prædicandi: quos versus, vt tanti viri memoriam renouarem atque honorarem, hic libuit adscribere:

Isidorus:

Memorable exemplum.

Quos

Thoma Mori
Martyr. vers.

Quos ante coniux quatuor
Natos, Sabine, protulit
Mulum, ecce, dissimiles tuis,
Tuos nec ipse deputas.
Sed quem tibi puellulum,
Enixa iam nuperrimè est,
Solum tibi simillimum,
Pro quatuor complecteris:
Adulterinos quatuor
Vocas, repellis, abdicas.
Atqui graues tradunt sôphi
Quodcumque matres interim
Imaginamur fortiter
Dum liberis datar opera,
Eius latenter, & notas
Certas, & indelebiles,
Modoque inexplicabili,
In semen ipsûm congeri.

Quibus receptis intimè,
Simulque concretescentibus,
A mente matris instam
Natus refert imaginem,
Quam tot abesses millibus,
Dum gignis vxor quatuor,
Quod esset admadum tui
Secura, dissimiles parit.
Sed vnus omnium hic puer
Tui refert imaginem:
Quod mater hunc dum concipit,
Sollicita de te plurimum,
Te tota cogitauerat.
Dum pertimescit anxia,
Ne tu, Sabine, incommodus,
Velutque Lupus in fabulam,
Superuenires interim.

Hinc satis apparet, ex prolis dissimilitudine, aut similitudine, argumen-
tari falsum esse: aut verum parentem, infirmam esse, ac leuem, minimeq;
probabilem argumentationem.

Quod factum
est in pecudi-
bus Iacob, ex
aspectu virga-
rum, id fuisse
simpliciter na-
turale, secun-
dum quid au-
tem, minime.

Sed reuertamur ad quæstionem supra positam, quæsitum est, an illud
factum Iacob fuerit naturæ opus, an supra naturam, & miraculum Diui-
næ omnipotentiæ. Nos arbitramur, quod in animalibus illis factum est ex
virgarum aspectu, id factum esse naturaliter, & ex causis naturalibus: ad
id enim perficiendum, sufficiens in natura vis, & po testas erat: vt ex me-
moratis paulò supra auctoritatibus, experimèntisq; manifestum est. Qui-
quam non temerè credi potest, illud non esse perfectum sine interuentu,
& opera Angeli, qui non solum docuit Iacob arcanam illius rei peragen-
dæ artem: verum etiã effecit, vt pecudes Iacob, in supremo coitus ardo-
re, & in tempore concipiendi, virgarû colores exterius intentissime aspice-
rent, eisdemque interiori phantasia vehementer imaginarentur, ad id
eas incitando, & applicando. Nimirum quod egit Iacob didicisse id ex An-
gelo, non obscure significatur infra Genes. 31. versu 12. vbi narratur ap-
paritio Angeli, & sermo eius cum Iacob super ista ipsa re. Nam quamuis
apparitio ista memoretur post factum illud virgarum, & partum anima-
lium, existimandum tamen est, ante id accidisse, & id narrari per recapitu-
lationem: alioqui & inutilis, & inanis, & nullius rei fuisset illa apparitio.
Ergo factum illud Iacob simpliciter naturale fuit, quodam modo autem
non fuit naturale. Ad eundem modum, Salomonem per scientiam rerum
naturalium sibi diuinitus traditam, mira efficere potuisse, atque adeo per-
fecisse, non est dubitandum, præsertim autem cum eius rei testem habeamus
Iosephum libro octauo Iudaicarum antiquitatum. Similiter iuuenis
ille Tobias, admirabilem virtutem piscis, quem in Tigri ceperat, Ange-
lo Raphaële docente cognouit. Sic enim Tobias dixit Raphaël, vt legitur
cap. 1.

Iosephus.

capite septimo eius libri. Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus damoniorum, sel autem eius valet ad unguendos oculos in quibus fuerit albugo, & sanabuntur. Quamquam nonnullis visum est, istiusmodi virtutem non fuisse naturalem pilci. Verum super ea re disputatum à nobis est copiosè in libro quarto Commentariorum nostrorum in Daniele, in expositione Cantici trium puerorum, super illis verbis *Benedicite car, & omnia qua mouentur in aquis, Domino.*

QVARTA DISPVTATIO.

Quæ sit physica ratio, & causa cur pecudes in obtutu virgarum multicolorum concipientes, genuerint fœtus similes virgarum coloribus.

SUPER isto facto Iacob dubitandi ratio duplex est: Legimus enim in veterum scriptis, pecudes quarundam aquarum potu mutasse ipsas colorem, & item fœtibus suis certum quendam colorem impressisse. Id quippe ab Aristotele libr. 3. de historia animalium cap. 12. hisce verbis proditum est: Sunt aquæ multis in locis, quas cum oues biberint, mœxque inierint, nigros generant agnos: vt in terra Assyritide agri Chalchidi Thraciæ facit amnis, quem ob nimiam frigiditatem Psychrum vocant: & in Antandria duo sunt flauij, quorum alter candorem, alter nigritiem pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur; quamobrem Xanthum pro Scamandro nuncupatum ab Homero autumant. Sic Aristoteles, Solinus Varronem laudat auctorem, à quo traditum sit, in littore maris Robri esse fontem, quem si oues biberint, murent vellerum qualitatem; & antea candidas, post haustum fulgo nigrescere colore. Hoc igitur ex veteribus monumentis notum est: sed quod pecudes in concipiendo, ob aspectum variarum colorum, fœtum quoque colorarint ad similitudinem eorum, id profectò, extra factam Scripturam, in nulla veterum extat memoria. Deinde, quid habet commune facultas videndi, siue imaginandi, cum facultate generandi, & cum virtute formatrice corporis, quæ est in semine; nam & diuersarum animarum facultates sunt, illæ enim sentientis animæ, hæ verò alentis; & longè sunt diuersæ locis, illæ in capite sedem habent, hæ autem in genitalibus membris.

Enimvero persuasum lectori certumque esse debet, permagnam esse conuenientiam, & coniunctionem, atque consensum inter facultatē imaginatricem, & generatricem: ita vt altera mota, continuò alteram quoque moueri manifestum sit. Etenim si genitalia redundent semine; phantasia quoque libidinosis, & obscœnis scæter imaginibus: Et vicissim si phantasia obscœnarum rerum imagines concipiat, versetque, protinus etiam genitalia turgent, & irritantur ad libidinem.

Illud præterea multis, & certis experimentis in omni ætate exploratum.

*Aristoteles.
Aquarū potu
mutari colorē
pecudum.*

Varro.

& compertum est, habere animam ad demutandum, & variè afficiendum corpus, sæpe quidem propriū, interdum verò etiam alienum, permagiam vim atque potestatem; idque vel per vehementem alicuius rei imaginationem, vel ob affectum aliquem potentissimum, & violentam quampiam animi perturbationem. Marcellus Ficinus in libro 13. de Platonica Theologia cap. 1. nonnulla eius rei memorat exempla, quæ hic breuiter adscripta nosse, non iniucundum erit. Leætori Phantasiam, inquit ille, quæ quæ sequuntur affectus, Amor, Gaudium, Metus, Dolor, hi omnes si fuerint vehementissimi, subito corpus proprium omnino; interdum verò etiam alienum afficiunt. Quantos ardores, vel cupiditas vindictæ accendit in corde: vel libido voluptatis in iecore? Immodè ex immoderato amore, & mira pulsus commotio ac variatio existit, & animi atque corporis agritudo. Erasistratus nobilis medicus agnouit Antiochum filium Seleuci Regis Asiæ, amore Stratonicæ noueræ suæ captum esse, quod ad eum ingressum, & aspectum, illico vultus ægrotantis, mirandum in modum commutaretur. Cupido quoque nocendi aliis per frequentem ac malignam intuitum, quàm perniciosè pueros, aliòsque teneriores fascinauerit, multis experimentis testatum est. Prægnantis quoque mulieris auertitas, & vehemens imaginatio, tenerum fœtum consignat, atque inficit rei cogitæ nota. Quàm varios filiis suis gestus, figurâsque, & colores, & quàm sibi dissimiles imprimunt parentes, propter vehementem rerum diuersarum in ipso coitu imaginationem? Ingens, & inopinata lætitia interitum nonnullis attulit. Philippides Comædiarum poëta haud ignobilis, cùm in certamine poëtarum præter spem vicisset, & lætissimè gauderet, inter illud gaudium repente mortuus est. Præterea in Romanis annalibus scriptum est, qua tempestate apud Cannas exercitus Romanus cæsus fuit, annam matrem nuncio de morte filij allato, lætæ atque mœrore affectam esse. Sed is nuncius non verus fuit: atque is adolescens non diu post ex ea pugna in urbem rediit: anus repētè filio viso, copia atque turba, & quasi ruina incidentis inopinati gaudij oppressa exanimatâque est. Molestia item ex tetro & fædo aliquo spectaculo, interdum inficit gustum, & prouocat nauseam solo aspectu. Quid misericordia, quæ dolor quidam est ex alieno dolore? nonne miserantis corpus ita nonnunquam malè afficit, ut miseri, & miserandi alterius corpus affectum viderit? Multi sanguinis humani aspectu, spiritu deficiente labuntur. Quid metus? nonne altis è fœntis in terram despicientes caligamus præ formidine, & contremisimus, & nonnunquam etiam ruimus: pallent repētè timentes: trepidat illis cor: arreptæ stant comæ: vox faucibus hæret: deficit interdum vita, vel morbi diuersi sequuntur. Nonnunquam verò morbos quosdam curat metus, & singulorum, & quartanam febrem. Hactenus ex Marcellio.

*Erasistratus
Soleris.*

*A. Gellius li.
3. cap. 15.*

S. August.

Eodem spectare videtur, quod à B. Augustino traditum est libro decimo quarto, capite vigesimo tertio de Ciuitate Dei, de quodam, qui quædam documque ei placebat, adimitatas quasi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferbat à sensibus, & iacebat simillimus mortuo, ut non solum vellicantes, atque pungentes non sentiret, sed aliquando etiam

igne vreretur admoto, sine vlllo doloris sensu, nisi postmodum ex vulnere. Hunc porro non obnitendo, sed non sentiendo, non mouisse corpus suum, eo probabatur, quodd tãquam in defuncto, nullus inueniebatur anhelitus: hominum tamen voces si clariùs loquerentur, tanquam de longinquo inaudisse se, postea referebat. Sic Augustinus. Verisimile autem est, illum hominem per vehementem imaginationem, seipsum abstraxisse à sensu rerum præsentium.

6 Sed quemadmodum, & quatenus, anima possit corpus proprium immutare, docet S. Thomas in tertia parte Quæst. 13. art. 3. hunc in modum scribens: Imaginationi, si fuerit fortis, naturaliter obedit corpus, quantum ad aliqua; puta quantum ad casum de trabe in alto posita, quia imaginatio nata est, esse principium motus localis, vt dicitur 3. de Anima. Similiter etiam quantum ad alterationem, quæ est secundum calorem, ac frigus, & alia consequentia: eo quodd ex imaginatione consequenter natæ sunt subsequi animæ passiones, secundum quas mouetur cor, & sic per commotionem spirituum totum corpus alteratur. Aliæ verò dispositiones corporales, quæ non habent naturalem ordinem ad imaginationem, non transformantur ab imaginatione, quantumcumque sit fortis, putà figura manus, vel pedis, vel aliquid simile. Hæc S. Thomas. Et huc pertinet quod dixit Dominus in Euangelio: *Quis vestrum cogitans potest adijcere ad staturam suam cubitum unum?*

*Quatenus
& in quibus
imaginatio
vehemens pos-
sit commuta-
re corpus.
S. Thomas.*

7 Caterum aperiendã ratio, & causa est, ex qua fiat, vt qualis fuerit in ardore coitus, & sub ipso conceptu vehemens imaginatio generantium, talis fingatur in vtero foetus. Thostatus super hoc caput, in tractatu quæstionis decimæ, rationem huius rei huiusmodi affert. Anima, quæ corpori iuncta est, principium est omnium actuum compositi: Et est principium quoddam superius, dirigens corpus secundum suam naturam. Siquidem, vt ait Philosophus in libro secundo de anima, vnitur anima corpori, tanquam forma, & vt finis, atque vt motor. Prout autem est motor corporis, mouet, & dirigit ipsum, assimilando id naturæ suæ quantum potest. Et habet se ad illud, sicut artifex ad opus artificiatum: sicut enim artifex per formam exemplaris, quod mente conceptum gerit, imprimit similitudinem eius in rem fabricatam: ita sensitua anima imaginem sensibilem, quam concepit in ipso vltimo æstû, & ardore libidinis, & sub ipso conceptu, imprimit foetui. Non quodd tunc actualiter talis forma semini imprimatur: color namque, vel crispitudo capillorum, quæ interdum foetibus contingunt, propterea quodd matres, dum concipiunt, tales formas intento obrutu contemplantur, non possunt immediatè formari in semine, quod talium colorum, & capillorum non est capax: sed anima ipsa quæ principium est decidendi, atque infundendi in semen virtutem quandam formatiuam foetus, est quoque principium decidendi virtutem quandam in semen, secundum quam in foetu iam formato talis color, talisve capilli procreantur. Nam vt scribit Augustinus 3. de Trinitate; sæpenumerò adhibentur extrinsecus quædam causæ, quæ etsi non sint naturales, tamen secundum naturam adhibentur; vt ea quæ in secreto naturæ sinu abdita

Matt. 6.

*Thostatus.
Ratio, & cau-
sa cur vehe-
mens imagina-
tio generatua,
factum imagi-
nata rei simi-
lem faciat.
Aristotel.*

S. August.

continentur, erumpant, & foràs cernantur, explicando mensuras, & numeros suos, & pondera, quæ in occulto acceperunt ab eo, qui omnia in pondere, numero, & mensura disposuit. Hæc Thostatus.

Cap. 11.

Franciscus
Vallesius.

Afferit eiusdem rei duas rationes philosophicas minimè aspernabiles Franciscus Vallesius vir in ætate nostra, Medicinæ scientiâ, vñque, & ingenij operibus clarissimus, & Philippi Secundi Regis Catholici, complures annos Archiatros. Is capite vñdecimo eius libri, quem de sacra Philosophia conscripsit, priorem rationem eius rei ad hunc modum continet, & exponit: Imaginari, non est animæ neque corporis, sed coniuncti: sicut odisse, amare, reminisci, vt tradit Aristoteles in primo libro de Anima. Deinde animal sentiens, vel imaginans quippiam, fit eius simile, quod imaginatur, & cognoscit, immò fit quasi illud ipsum, quia cognoscens recipit in se speciem, & similitudinem rei cognitæ: Quamobrem dixit Aristoteles, Animam esse quodammodo omnia, quòd omnia cognoscat. Ergo vehementer aliquid imaginans in concipiendo, & generâdo, fit eius rei simile, & quodammodo illud ipsum: ex quo efficitur, quod intédimus: nam generans facit sibi simile, hoc enim est generale; & quod actu imaginatur aliquid, est ei simile: ergo quod simul gignit, & vehementer aliquid imaginatur, gignit simile sui, non solum secundum naturam, sed etiam secundum id quod imaginatur actu: non enim animal generat sibi simile secundum id, quod fuit, aut erit, sed secundum id quod actum est.

Mira vis
genitalis
semitis.

Posteriorem verò eius rei causam Auctor ille his verbis exponit: Semen habet à generante diuinam quandam vim fingendi omnia membra, & faciendi tale, quale est ipsum generans, non modò secundum proprietates specificas, verum etiam nonnumquam secundum individuales. Est enim semè potentiâ totum animal; & quia ex omnibus corporis partibus deciditur, omnes quoque partes corporis similiter vt illæ erant, efficiendi potestatem habet. Talis porò seminis potestas, data est à generâte, non ratione corporis, sed ratione animæ: si quidem facere ac mouere, ad formam spectat; pati, & moueri, ad materiam, vt ait, Aristot. in libris de Generatione & corruptione. Consentaneum igitur est, vt ea potius ex generâte deferat semen, & conferat in fœtum, quem format, quæ generantibus sunt secundum animam, quàm quæ illi insunt secundum corpus, eaque potius in corpus rei generandæ trãserat, quàm in animam: quocirca in corpore geniti, fiet corporaliter quod in generâte quodammodo erat spiritualiter. Atque hinc fiet, vt animal album in ipso actu generandi, vehementer imaginâs nigrum quippiam, generet nigrum, potius quàm album. Hoc autem tunc potissimum continget, cum tam mari, quàm femine, in ipso actu generandi, vehemens eiusdem rei imaginatio simul acciderit, quod non obscure indicauit Scriptura Genes. 30. dicens, Iacob posuit virgas ante oculos arietum, & ouium, vt in earum contemplatione conciperent. Et hoc valdè congruit cum opinione Medicorum arbitrantium tam marem quàm fœminam, & vim efficientem & materiam conferre ad generationem prolis. Cur autem tam rara sint exempla eius quod fecit Iacob, duplex videtur esse causa. Altera, quòd vtrumq; parentem in eadem

Quando
maximè
imaginatio
generantis,
sæuè
afficiat, &
cur id raro
contingat.

Aristot.

dem rei imaginatione, dum sunt in actu generandi, vehementer hærere, non nisi fortuito, & raro, vel diuina quadam ratione accidit. Altera causa est, quòd hoc in animalibus potius quàm in hominibus aptum est fieri; animalia verò non possunt imaginationes suas, quas id temporis habent, indicare nobis. Hactenus ex Vallesio.

Igitur quando primo tempore ascendebatur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum, ante oculos arietum, & ouium, vt in earum contemplatione conciperent; quando verò serotina admissura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. VERS. 14.

AT IN A lectio huius loci duas foeturas pecudum his verbis denotat: priorem vocàs primi temporis; posteriorem appellans serotinam admissuram. Nec quantùm ad sententiã, quidquam differt lectio Hebraica, & Chaldaica. Græca autẽ lectio non solum ab illis diuersa est, sed valdè imperfectam & mutilam, neque subsistentem continet sententiam. Sic enim ad verbum habet: *Factum est autem in tempore, quo concipiebant oues in utero accipientes, posuit Iacob virgas coram ouibus in canalibus, vt ipsæ conciperent secundum virgas, cum vero peperissent oues; non ponebat.* De qua lectione audiat lector iudicium S. Hieronymi, is enim cum lectionem huius loci ex Hebræo memorasset, subdit: Hoc in lxx. interpretibus nõ habetur, sed pro serotinis & temporaneis, aliud nescio quid, quod ad sensum non pertinet, transtulerunt.

S. Hieronym.

Sed quid per temporaneum siue primitiuũ conceptum ouium, quid item per serotinũ intelligere oportet? Vallesius loco paulò supra commemorato, interpretatur conceptum, qui sit tempore diei matutino, & qui sit vespertino: disputans istum esse fecundiorẽ & meliorem, hunc deteriorem. Huius autem rei duplicem affert causam, vnã ex ratione videtur animalium ductam, alteram ex natura ipsius temporis. Congressus enim matris, & foeminae matutinus, sit post somnum, & ante cibum: manẽ autem concoctius est, & cerebrum, in quo præcipuè viget imaginatio, purius est à vaporibus cibi, & vegetũ ad functiones sensuum. Si quidem somnus concoctionem cibi maximè adiuuat, & cerebri vapores consumit: vigoremque præstat animali ad functiones eius proptias, quæ sunt sentire, & mouere. Quamobrẽm semen ob meliorem concoctionem erit fecundius: & imaginandi vis, ob recentem spirituum ex somno refectionem, purgationemque cerebri à vaporibus, ex ventre, multis & crassis ascendentibus, & grauantibus caput, efficacior erit ad imaginandum. In tempore autem vespertino prorsus contrã res se habet. Ex natura ipsius temporis idem patet. Etenim tempus diei matutinum, respondet tempori verno anni: meridianum aestiuo: vespertinum autumnali: nocturnum hyberno. Sicut ergo corpora salubriora sunt & valentiora, & ad generandum validiora in Vere, quàm in autumno; ita generatio

Quis dicatur
primi tempo-
ris conceptus
ouium, quis
item Seroti-
nus.
Franciscus
Vallesius.

melius succedit matutino tempore inita, quàm vespertino. Sic ille. Cuius, vt vera sit sententia, non congruit tamen cum historia huius loci, in qua perspicuè indicantur duo anni tempora, in quibus pecora concipiebant, & pariebant: erant enim in illa regione, vt sunt in compluribus aliis, pecudes bis in anno fœtiferæ.

Communis igitur tam Hebræorum, quàm Christianorum expositio- rum sententia est; per temporaneam admissuram, siue conceptum, significari eum, qui fit verno tempore; tunc enim pecora robustiora sunt, & viuidiora, & generandi cupidiora: ex quo fit, & numerosior, & melior futura. Optima igitur verborum Scripturæ huius loci expositio est, quam tradidit S. Hieronymus hisce verbis: Quod autem hoc loco dicit Scriptura, hoc est: Iacob prudens, & callidus, iustitiam, & æquitatem, etiam in noua arte seruabat. Si enim omnes agnos, & hæc dos varios pecora procreasset, fuisset aliqua suspicio doli, & aperte huic rei Laban inuidus contrahisset. Ergo ita omnia temperauit, vt & ipse fructum sui laboris acciperet, & Laban non penitus spoliaretur. Si quando enim oues, & capræ primo tempore ascendebantur, quia melior vernus est foetus, ante ipsas ponebat virgas, vt varia soboles nasceretur; quæcumque autem oues, & capræ serbæ quærebant matrem, ante earum oculos non ponebat virgas, vt vnus coloris pecora nascerentur: Et quicquid primum nascebatur, suumerat, quia discolor, & variū erat; quicquid postea, quod vnus esset tam in nigro, quàm in albo coloris pecus, ad Laban pertinebat. Sic Hieronymus.

S. Hieronym.
in traditioni-
bus Hebrai-
cis in Genes.

Allegoria hu-
ius historiae
ex S. Gregor.

Pulcherrimam huius historiae allegoriam aperit, & explicat S. Gregorius in libro 21. Moralium in ipsa Præfatione eius libri: Quid est, inquit, virgas virides amygdalinas, & ex platanis ante gregum oculos ponere, nisi per Scripturæ sacræ seriem, antiquorum patrum vitas, atque sententias in exemplum populis præbere? quæ quia iuxta rationis examen rectæ sunt, virgæ nominantur, virgis autem ex parte cortex à Iacob subtrahitur, vt intus candor appareat; & ex parte cortex seruetur, vt in viriditate permaneant, variusque virgarum color efficitur, partim subtracto cortice, & partim eo retento. Ante oculos enim considerationis nostræ præcedentium patrum sententiæ, quasi virgæ variæ ponuntur, in quibus dum plerumque intellectum litteræ fugimus, quasi corticem subtrahimus: Et dum plerumque intellectum litteræ sequimur, quasi corticem referamus. Dumque ab ipsis cortex litteræ subducitur, interior allegoriæ candor demonstratur: & dum cortex relinquitur, exterioris intelligentiæ veritas exempla monstrantur. Bene autem Iacob virgas in aquæ canalibus posuit, quia & Redemptor noster in libris eas sacræ scientiæ, quibus nos intrinsicè infundimur, fixit. Hæc virgas aspicientes arietes, cum omnibus coeunt, quia rationales nostri spiritus cum in patrum vitis, & doctrinis contemplandis defixi sunt, singulis quibusque actionibus permiscuntur, vt tales foetus operum procreent, qualia exempla præcedentium in vocibus præceptorum vident, & diuersum colorem proles boni operis habeant, quia & nonnunquam subtracto litteræ cortice, acutiùs interna considerat, & seruato nonnunquam historiae tegmine, bene sese in exterioribus

bus format. Nam quia diuinæ sententiæ aliquando interiùs rimandæ sunt, aliquando exteriùs obseruandæ, propterea dictum est per Salomonem Prou. 30. *Qui fortiter premit vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem.* Vbera quippe fortiter premimus, cum verba sacri eloquij subtili intellectu pensamus: qua pressione, dum lac quærimus, butyrum inuenimus; quia dum nutriri vel tenui intellectu quærimus, vbertate internæ pinguedinis vngimur. Hoc tamen nec nimie, nec semper agendum est: ne dum lac quærimus ab vberibus, sanguis sequatur. Plerique enim, dum verba sacri eloquij plusquam debent, decorticant, in carnalem intellectum cadunt. Sanguinem quippe elicit, qui vehementer mungit; quia carnale efficitur, quod ex nimia spiritus discussione sentitur. Sic Gregorius. Cuius paulo supra hæc verba saluberrimum est documentum, omnibus, qui tractant sacras litteras obseruatu vilissimum; Intellectus, inquit, sacri eloquij inter textum, & mysterium, tanta est libratione pensandus, vt moderata vtriusque partis lance, neque hunc nimie discussionis pondus deprimat, neque rursus torpor incuriæ vacuum relinquat. Miltæ quippe sacri eloquij sententiæ tanta allegoriarum conceptione sunt grauidæ, vt quisquis eas ad solam tenere historiam nititur, earum notitia per suam incuriam priuetur.

Locus Proverbiorum c. 30.

Vtile documentum B. Greg.

Nonnullæ verò ita exterioribus præceptis inseruiunt, vt

si quis ea subtiliùs penetrare conetur, intus quidem nihil inueniat; quin etiam hoc sibi, quod foris loquuntur, abscondat.

Hactenus ex Gregorio.

* * *

BENE

BENEDICTI PERERI COM- MENTARIA

IN CAPVT

TRIGESIMUM PRIMVM
GENESIS.

*Reuersio Iacob ex Mesopotamia in Chananiidem cum vniuersa
familia sua; & pactum inter ipsum, & Laban.*

1 **P**OST QUAM autem audiuit verba filio-
rum Laban dicentium: Tulit Iacob omnia
2 quæ fuerunt patris nostri, & de illius fa-
cultate ditatus, factus est inclytus: au-
3 maduertit quoque faciem Laban, quod
4 non esset erga se sicut heri, & nudius ter-
5 tius, maximè dicente sibi Domino, Re-
6 uertere in terram patrum tuorum, & ad generationem
7 tuam, eròque tecum. Misit, & vocauit Rachel, & Liam in
8 agrum, vbi pascebat greges, dixitque eis: Video faciem pa-
9 tris vestri quòd non sit erga me sicut heri, & nudius tertius.
10 Deus autem patris mei fuit mecum. Et ipsæ nostis quòd ro-
11 tis viribus meis seruijerim patri vestro. Sed & pater vester cir-
12 cumuenit me, & mutauit mercedem meam decem vicibus: &
13 tamen non dimisit eum Deus vt noceret mihi. Si quando dixit
14 8 Variæ erunt mercedes tuæ: pariebant omnes oues varios foetus,
quando

quando verò è contrario ait : Alba quæque accipies pro mer-
cede: omnes greges alba pepererunt. Tulitque Deus substan- 9
tiã patris vestri, & dedit mihi. Postquã enim conceptus ouium 10
tempus aduenerat, leuavi oculos meos, & vidi in somnis ascen-
dentes mares super fœminas, varios, & maculosos, & diuerfo-
rum colorum. Dixitque Angelus Dei ad me in somnis : Iacob; 11
& ego respondi: Adsum. Qui ait: Leua oculos tuos, & vide vni- 12
uersos masculos ascendentes super fœminas, varios, maculosos,
aque resperfos. Vidi enim omnia, quæ fecit tibi Laban. Ego 13
sum Deus Bethel, vbi vnixisti lapidem, & votum vouisti mihi.
Nunc ergo surge, & egredere de terra hac, reuertens in terram
natiuitatis tuæ. Responderuntque Rachel, & Lia: Nunquid ha- 14
bemus residui quicquam in facultatibus, & hæreditate domus
patris nostri? Nonne quasi alienas reputauit nos, & vendidit, 15
comeditque pretium nostrum? Sed Deus tulit opes patris no- 16
stri, & eas tradidit nobis, ac filiis nostris: vnde omnia, quæ præ-
cepit tibi Deus, fac. Surrexit itaque Iacob, & impositis liberis, 17
ac coniugibus suis super camelos, abiit. Tulitque omnem sub- 18
stantiam suam, & greges, & quicquid in Mesopotamia acqui-
sierat, pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaan. Eo 19
tempore ierat Laban ad tondendas oues, & Rachel furata est
Idola patris sui; Noluítque Iacob confiteri focero suo quòd fu- 20
geret. Cùmque abiisset tam ipse, quàm omnia quæ iuris sui 21
erant, & amne transmissò pergeret contra montem Galaad, nũ-
ciatum est Laban die tertio, quòd fugeret Iacob. Qui assum- 22
ptis fratribus suis, persequutus est eum diebus septem: Et com- 23
prehendit eum in Monte Galaad. Viditque in somnis dicen- 24
tem sibi Deum; Caue ne quidquam asperè loquaris contra Ia-
cob. Iamque Iacob extenderat in eodem Mõte tabernaculum: 25
cùmque ille cõsequutus fuisset eum cum fratribus suis, in Mon-
te Galaad fixit tentorium. Et dixit ad Iacob: Quare ita egisti, 26
vt clam me abigeres filias meas quasi captiuas gladio? Cur 27
ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, vt profecerer
te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis; Non es pas- 28
sus, vt oscularer filios meos, & filias: stultè operatus es: Et nunc 29
quidem valet manus mea reddere tibi malum. Sed Deus pa-
tris vestri heri dixit mihi: Caue ne loquaris contra Iacob
quidquam durius. Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat 30

- 31 tibi domus patris tui: cur furatus es Deos meos? Respondit Iacob: Quòd in scio te profectus sum, timui ne violenter auferres
- 32 filias tuas. Quòd autè furti me arguis: apud quècumque inuenieris deos tuos, necetur coram fratribus nostris: scrutare, quicquid tuorum apud me inuenieris, & aufer: hæc dicens, ignorabat quòd Rachel furata esset Idola. Ingressus itaque Laban tabernaculum Iacob, & Liæ, & vtriusque famulæ, non inuenit
- 33 Cùmque intrasset tentorium Rachelis, illa festinans, abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper, scrutanturque omne tentorium, & nihil inuenienti, ait: Ne irascatur Dominus meus, quòd coram te assurgere nequeo: quia iuxta consuetudinem foeminarum nunc accidit mihi. Sic delusa sollicitudo quærētis est. Tuménque Iacob cū iurgio ait: Quã ob culpã meã, & ob quod peccatũ meũ sic exarsisti post me, & scrutatus es omnem supellectilẽ meã? Quid inuenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hîc coram fratribus meis, & fratribus
- 37 tuis, & iudicent inter me, & te. Idcirco viginti annis fui tecum,
- 38 Oues tuæ, & capræ steriles nõ fuerunt, arietes gregis tui nõ comedi: nec captũ à bestia ostẽdi tibi, ego damnũ omne reddẽbam quidquid furto peribat, à me exigebas: die, noctũque æstu vrebam, & gelu, fugiebátque somnus ab oculis meis, sicque per viginti annos in domo tua seruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedẽ meã
- 42 decem vicibus. Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modò nudum me dimisisses, afflictionem meã, & laborẽ manuum mearũ respexit Deus, & arguit te heri.
- 43 Respondit ei Laban: Filiæ meæ, & filij, & greges tui, & omnia, quæ cernis, mea sunt; quid possum facere filiis, & nepotibus
- 44 meis? Veni ergo, & ineamus foedus: vt sit in testimonium inter me & te. Tulit itaque Iacob lapidem, & erexit illum in titulum, dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum: quem vocauit Laban Tumulum testis, & Iacob Aceruum testimonij,
- 48 vterque iuxta proprietatem linguæ suæ. Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie, & idcirco appellatum est nomen eius Galaad, id est, Tumulus testis. Intueatur, & iudicet Dominus inter nos, quando recesserimus à nobis, si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias vxores super eas: nullus
- 50 sermo

sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respicit. Dixitque rursus ad Iacob: En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te, testis erit: tumulus, inquam, iste, & lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu praterieris malum mihi cogitans. Deus Abrahâ, & Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. Iurauit ergo Iacob per timorem patris sui Isaac: immolatisque victimis in monte, vocauit fratres suos vt ederent panem. Qui cum comedissent, manserunt ibi. Laban verò de nocte confurgens, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reuersusque est in locum suum.

Mutauit mercedem meam decem vicibus.

VERS. 7.

L E V D, *decem vicibus*, tribus modis exponitur. Caietanus putat esse dictum hyperbolicè: non enim toties esse mutatam mercedem Iacob; sed quia non semel, sed aliquoties vulgari loquendi more dixit per hyperbolem, decies mutatam esse. At enim cum nihil absurdi sit fuisse mutatam decies, nec id repugnet narrationi huius loci, immò quàm maximè congruat; assensum videtur, posthabita propria verborum significatione, ad hyperbolicam, sine causa confluere. Alij putant, positum esse numerum definitum pro indefinito, vt fit sæpe in Scriptura, & positum esse, decies, pro sæpissimè; siue fuerit decies, siue sæpius. Sic dixit Deus, vt scriptum est Numeror. 14. *Tentauerunt me iam per decem vices*: Et Iob capite decimo nono. *En, inquit, decies confundis me*. Sed enim Hieronymus, & Augustinus, & hos secuti complures alij, propriè accipiunt illud, *decem vicibus*, ita vt verba sonant. Aiunt enim, in illis sex annis, quibus Iacob pro mercede curauit gregem Laban, decies factam ei mercedis immutationem à Laban. Audi Hieronymum in Traditionibus Hebraicis super hunc locum ita scribentem: Per singulos factus semper Laban conditionem mutabat. Si videbat varium nasci pecus, post factum dicebat: Volo vt in futurum mihi varia nascantur. Rursus cum vidisset vnus coloris nasci pecora (Iacob quippe, hoc audito, virgas in canalibus non ponebat) dicebat, vt futuros factus vnus coloris sibi pecora procrearent. Quid plura? vsque ad decem vices semper à Laban pecoris sui, siue Iacob, mutata conditio est: Et quòdcumque sibi proposuerat vt nasceretur, in colorem contrarium vertebatur. Ne cui autem in sex annis, decem pariendi vices incredibiles videantur, legat Virgilium, à quo dicitur, *Bis grauida pecudes*. Natura autem Italicarum ouium, & Mesopotamiæ vna esse traditur: Hactenus ex Hieronymo. Facit etiam ab hac interpretatione lectio huius loci secundùm lxx. Interpretes, de qua deinceps est dicendum.

Caietanus.

Locus Num.
14. & Iob. 19.

S. Hieron.

Virg. lib. 3.
Georgic.

Pro illo, *decem vicibus*, lxx. Interpretes nimium quantum diuersa inter-

pretatione posuerunt, *decem agnis*: quam lectionem S. Hieronymus quasi mirabundus: Septuaginta, inquit, interpretes, pro *decem vicibus*, ut est in libro Hebræo, posuerunt *decem agnis*: nescio qua opinione ducti; cum verbum Hebraicum *Monim*, numerum magis quam agnos sonet, & hic sensum ex consequentibus magis probetur. Sic Hieronymus. Aquila vertit *decem numero*: Symmachus, *decies numero*. Sed S. Augustinus in quæstione 95, in Genesim lectionem hanc septuaginta interpretum ad rectam, & probabilem sententiam exponit. Audiatur Lector eius verba: Decem agnos, vel decem agnas, pro decem temporibus posuerunt, quibus oves quas Iacob pascebat, per sexenniū pepererūt: bis quippe pariebāt in anno. Contēnerat autē ut primo anno, quo inter se pacti sunt, & ad pasceudas oves accessit Iacob, semel parerent in fine anni; quia cum accessit, iam semel pepererant: Reuersusque sexto anno, id est, ultimo, cum semel peperissent, exortu necessitate profectiois, prius recederent, quam iterū parerent: ac per hoc cum primus annus, atque ultimus, duos tantū ouium partus sub illo haberent; medij verò quatuor anni, binos, fuit omnes decē. Nec mirū quod hæc decem tempora nomine agnorum appellantur, qui iisdē temporibus nascebantur; veluti si quispiam dicat, per tot vindemias, aut per tot messes, quibus numerus intelligatur annorum. Vnde quidam dixit,

Virg. Eclo. 1.

Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.

Per aristas videlicet, messes: per messes, annos significans. Pecudū autem illius regionis fecunditas, sicut Italorum, tanta fertur, ut bis in anno pariant. Tantum est quod ex Augustino memorandum in hoc loco duximus.

PRIMA DISPUTATIO.

*Super furto Idolorum Laban, factō à Rachele:**Et super illis verbis,*

VERSUS 19

Et Rachel furata est Idola patris sui.

Prima quæstio Quid significet vox Teraphim.

Et c verba tres habent quæstiones: quarum prior est super Hebræa voce *Teraphim*, quam Latinus Interpres, & hoc loco, & alibi, vertit *Idola*, ut in libro Iudicum capit. 17. & 18. In primō autem lib. Reg. 19. vertit statuā in cap. 3. Oportet tamen Hebræum ipsum nomen *Teraphim* præcisè, cum in libro Iudicum, quibus dixi locis, posuerit vocem *Teraphim*, subiecta eius interpretatione Latina per vocem *Idola*. Significat autem *Teraphim*, imagines, siue simulacra, siue figuras qualescumque, & quælibet rerum, sed plurimum, vel hominum, vel deorum, quæ Idola vocantur: imagines dico, & figuras, vel per picturam, vel sculpturam, vel texturam expressas. Huius interpretationis probatorem

& auctorem habeo S. Hieronymum, qui in Epist. 113. scripta ad Marcellam super voce *Teraphim* differit hisce verbis: Scito *Theraphim* ab Aquila *propolizata* interpretari, quæ nos figuras, siue figurationes possumus dicere. Nam 1. Reg. 19. vbi dicitur Saul misisse nuncios, vt caperent Dauidem, lxx. sic verterunt: *Et venerunt nuntij, & ecce xorod qia in lecto*, pro cenotaphiis, in Hebræo est *teraphim*, significans puluim de caprarum pelle conlurum, qui intonsis pilis caput inuoluti in lectulo hominis mentiretur. Apud Oseam capite 3. sic est secundum Septuaginta: *Diebus multis fidebunt filij Israel, sine Rege, & Principe, sine sacrificio, sine altari, & sine sacerdotio, & manifestationibus*: pro sacerdotio, & manifestationibus, in Hebræo est, sine ephod, & sine *teraphim*, sicut Theodotion, & Symmachus verterunt. Ex quo intelligimus, in Ephod iuxta septuaginta, qui sensum magis quàm verba interpretati sunt, sacerdotium interpretari: in *teraphim* verd, quæ figuras, vel figurationes dicimus; varia opera, quæ *teraphim* vocantur, intelligi. Nam & in Exode, ceterisque locis vbi describuntur vestes plumaria arte contextæ, opus Cherubim; id est, varium, atque depictum, dicitur esse factum, ita tamen, vt vox Cherubim; litteram *vau* non habeat; quia vbiqumque cum hac littera scribitur, animalia potius quàm opera significat. Iuxta igitur hunc sensum, & in libro Iudicum cap. 17. Micha cum veste sacerdotali, cetera quoque, quæ ad sacerdotalia pertinent ornamenta, per *Teraphim* fecisse monstratur. Hæc S. Hieronymus. Quod autem simulacrum illud Dauidis in lecto positum à Michol, quod ibi dicitur Hebræicè *teraphim*, septuaginta interpretes appellauerint Cenotaphium, scitè factum ab illis puto. Est enim Cenotaphium, inane quoddam simulacrum, repræsentans sepultum hominem, aut impostum tumulo, vt sepeliatur, cum tamen ibi corpus hominis mortui nullum sit.

Cenotaphiū.

4 Cæterum videamus quidnam Hebræi, & de nostratibus qui vocantur Hebræizantes, super ista voce *Teraphim*, commentati sint. Aben Esra, quem secutus est Arias Montanus in Commentariis suis in librum Iudicum super caput decimum septimum eius libri; arbitratur, voce *Teraphim* significari Imagines, cæli astrorumque certa obseruatione confectas, & ritu sacratas ad augurandi & diuinandi abusum. Iuxta sententiam hanc est, quod tradidit Rabbi Chimbi in libro Radicum, *Teraphim* esse imagines, per quas futura prænoscebantur: consulentibus enim ipsas, Diaboli arte responsa reddebantur. Hanc vocis eius interpretationem maxime probans Oleaster, huiusmodi facit notam super hoc loco: Non conuenit, inquit, inter Hebræorum doctores, quid significet dictio *Teraphim*, quam Idola vertimus: hoc tamen certi de ista voce habemus, quod significet Imagines hominum, quæ loquebantur. Nam Ezechielis 21. dicitur, Regem Babylonis consuluisse *Teraphim*: quo significatur fuisse imagines, quæ consulentibus responderent. Et Zachariæ cap. 10. scriptum est: *Quia Teraphim locuta sunt mendacium*. Thostatus hoc loco narrat, quemadmodum istiusmodi simulacra per artem Astronomicam, & Necromanticam conficerentur idonea ad reddenda responsa. Sic enim ait: Erant quæ-

Aben Esra.
Arias Mon-
tanus.

Rab. Chimbi.

Oleaster.

Thostatus.

dam capita ex metallo in quodam certo tempore, & sub certis siderum aspectibus, & conjunctionibus planetarum facta; vt inde virtus è caelo deriuaretur in illud caput, fieretque potens respondendi consulentibus, & interrogantibus ipsum: idque fiebat partim per Astrologiam, & partim per Necromantiam. Fecit huiusmodi caput Albertus Magnus de Ordine Prædicatorum, quod discipulus eius S. Thomas quadam die confregit. Dicunt etiam Hebræi, fieri consueuisse *Teraphim*, accipiendo caput alicuius pueri primogeniti, & sacrificati in honorem Dæmonis; & istud caput abscissum, sale & aromatibus condiebatur, vt à putredine illæsum diu perduraret: & super linguam eius lamina aurea ponebatur, Dæmonis cuiusdam nomine insignita; & sic dabat responsa consulentibus, & interrogantibus. Sed de veritate, & ratione istorum latè differrimus super cap. 21. lib. Num. Hactenus ex Thostato.

Albertus
Magnus, &
S. Thomas.
Hebræi.

Authentici
sententia.

Licet igitur negari non possit vocabulo *Teraphim* sæpe significari Idola Gentium per quæ non rarè Diabolus dabat responsa; non tamen id perpetuè est in Scriptura: nam in 1 Reg. c. 19. Simulacrum illud Davidis in lecto positum à Michol, appellatur ibi *Teraphim*; nec tamen per illud Dæmon dabat responsa: non enim tale simulacrū domi suæ habuisset David: immò verò raptim fuisse tunc illud factum, historia ipsa loquitur. Illud certum est, *Teraphim* quæ furata est Rachel patri suo, fuisse Deorum simulacra: de istis enim paulò infra loquens Laban, queribundus dixit Iacob: *Cur furatus es Deos meos?* Cui respondens Iacob, *Apud quemcumque*, inquit, *inuenieris deos tuos, necetur coram fratribus nostris.*

Secunda qua
estio.

Cur furata
sit Rachel
Idola patris
sui.

Aben Esra.
Thostatus.

Altera quæstio est, quo animo, & consilio, & quam ob causam Rachel abstulerit Idola patri. Quinq; causas eius rei afferre possumus. Prima causa; Ne pater Idola illa inspiciendo, vel consulendo, per quod iter Iacob abiisset, cognoscere posset. Et hæc placet Aben Esra, nec displicet Thostato. Cum primùm enim nunciatum est Labano, fugisse Iacob, protinus iuit consultū: Idola sua, de itinere quod ceperat Iacob; sed ea non inuenit: ex quo putauit, surrepta sibi fuisse à Iacob, vt ipse dixit super ea re cum eo expostulans. Altera causa fuisse dicitur, vt si pater eos insequeretur, & fortè comprehenderet, ad eius Deos confugientes, irâ ipsius deprecarentur.

Iosephus.

Hanc rationem tradit Iosephus lib. 1. Antiquitatū ita scribens: sigilla verò Deorum suorum ferebat Rachel, non quòd Deos coleret, quorum contemptū à marito didicerat, sed vt si fortè pater fugientes assequeretur, haberet, quò confugeret, veniam impetratura. Sic Iosephus. Tertia causa à multis hæc traditur, vt ita Rachel patrem deduceret ab idololatria; & hoc placet Rabbi Salomoni. Huius etiã sententiæ sunt Basilius, Nazianzenus, & Theodoretus. Basilius super initio libri Prouerbiorū disputans, vocabulum astutiæ non semper malam in partem accipi, sed esse, & malam, & bonam astutiam, inter alia sic ait: Bona fuit astutia Hebræorum, quando Ægyptios decipiebant: tunc enim mercedem accipiebant eiuitatum à se conditarū, & sibi ipsis materiam suppeditabant ad construendū tabernaculū. Laudabilis fuit astutia obstetricū Ægyptiarū conseruantium masculos Hebræorum. Pulchra fuit astutia Rebeckæ, cum magnā illam benedictionem

Rabbi Salo-
mon.
Basilius.
Nazianze-
nus.
Theodoretus.

Exod. 15.

Etionem filio minori acquireret : præclara fuit astutia Raab, & Rachelis : illius quidem, exploratores saluos præstantis; huius verò, patrem decipièdo, ab Idololatria illum liberantis. Sic Basilus Nazianzenus in Oratione de Sancto Paschate: Si quæpiam, inquit, Rachel es anima patriarchalis, & magna, patris tui cum inueneris Idola, surripe, non vt conserues, sed vt deleas. Sic ille. Accedit etiam huic sententiæ Lyranus, idémque sentit Theodoretus, cuius verba paulò infrà memorabimus.

Quarta causa hæc fuisse traditur, quòd Rachel quoque studiosa esset Idololatriæ, vt quæ à puellari ætate, per educationem, & institutionem paternam, culturæ Idolorum assuenisset. Hæc est sententia B. Chrysofomi & Ruperti, & Caietani, atque Oleastri. Verba Chrysofomi in homil. 57. in Genes. hæc sunt. Non sine causa dictum est, nobis que propositum, furatam esse Rachel Idola patris sui: Sed vt sciamus, mulieres illas adhuc paternam habentes consuetudinem, Idolorum cultui addictas fuisse. Animaduerte enim quantum in hoc studium impenderint, cum nihil aliud patri auferre vulerint, nisi Idola eius: Id verò faciebant ignorante viro. neque enim ille fieri id permisisset. Hæc Chrysofomus. Rupertus autem lib. 7. Commentariorum in Genes. cap. 42. hunc in modum scribit: Hoc loco primùm Scripturæ auctoritas, Idolorum nomen, vel cultum commemorat, & repræsentat. Porro Rachel, quæ Idola furata est, liquet, quia perfectæ fidei nondum erat: sed antequam obiret, opportunè admodum dictum est à Iacob, domesticis suis: *Abijcite deos alienos, qui in medio vestri sunt, & mundamini, & mutate vestimenta vestra. Dederunt ergo ei: at ille insudit eos subter terebinthum. Nec multò post inibi scriptum est: Mortua est Rachel, & sepulta est in via, qua ducit Ephratam: hæc est Bethlehem.* Nò igitur paruo bono suo Rachel virum fidelem sortita & secuta est, cuius nimirum fide saluata est: Sanctificata est quippe mulier infidelis per virum fidelem. Quocirca rectè, ac rationabiliter dictum à Paulo est 1. ad Corinthios 7. *Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum eo, non dimittat eam: & si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum ea, non dimittat virum. Unde enim scis mulier, si virum saluum facias? aut unde scis vir, si mulierem saluam facias?* Hæc Rupertus.

S. Chrysof.
Rupertus.
Caietanus.
Oleaster.

Ad extremum nonnulli arbitrantur, Rachelem abstulisse Idola patri suo, quòd ea constarent ex pretiosa materia, vel auri, vel argenti, vel alia quapiam; tum pro mercede, qua maritum suum Iacob fraudauerat: tum pro dote sibi, & sorori suæ debita, qua ipsas priuauerat, tradens ferè nudas marito, & quasi seruas vendens, sicut indicat earum super ista re querimonia, quam in hoc capite, versu 15. exposuit Moses. Ex his porro quinque causis mihi quidem postrema hæc præter ceteras probatur, vt planior, & historiæ congruentior. Ex quo item apparet, illud non fuisse furtum: improprie autem hoc loco sic appellari, non ad veritatem, sed ad externam speciem, & opinionem hominū. Solet enim Scriptura aliquid appellare tale, nò quòd tale sit, sed quòd tale vulgò putetur, & appelletur. Exempli causa, post longam disceptationem vltro citroque habitam inter Iob, & amicos eius, denique Scriptura sic ait: *Omisserunt autem tres viri ista*

Scriptura nò
nunquam ali
quid esse dicit
tale, non quia
tale sit, sed
quia videatur,
& putatur
tale.

respondere

respondere Iob, eò quòd iustus sibi videretur. Super quibus verbis B. Gregorius differens: Hoc, inquit, quod de Iob dicitur, quòd iustus sibi videretur, sacrae huius scriptor historiae ad amicorum illorum iudicium retulit, non autem beatum Iob de elationis tumore reprobavit.

An Rachel
soluerit Idola.
Theodoreus.

Tertia quaestio, an illud Rachelis furtum Idolorum, arguat fuisse Rachelem id temporis cultricem Idololatriæ? Præter Iosephum, & Basilium, & Nazianzenum id negantes, quorum verba paulò supra commemorata sunt; Theodoreus quaestione 89, in Genesim, diserta, & valida argumentatione probat, Rachelem non fuisse cultricem Idolorum. Ad huc autem modum scribit: Quidam dixerunt Rachelem furripuisse Idola, quòd & ipsa Idololatriæ studio teneretur. Ego verò contrà sentio, propterea patri abstulisse Idola, quòd sic vellet patrem ab impio Dæmonum cultu liberare: pietatem namque eius mulieris satis docuit Scriptura dicens Genes. 13. *Recordatus est Deus Rachelis, & exaudivit eam, & aperuit eius vulvam.* Cùm enim audisset à Iacob: *Nunquid ego tibi sum pro Deo, qui te primæ fructu ventris?* Vehementiores Deo preces obtulit, & adepta est quod poscebat. Quinetiam post partum, suam in Deum pietatem demonstravit: nato enim filio Ioseph, dixit: *Abstulit à me Deus opprobrium, & vocavit nomen eius Ioseph, dicens: Addat mihi Deus alterum filium.* Quomodo igitur talis mulier in Deum affectu prædita, Idolis, quæ non sunt dii, inservire potuisset? Verùm arbitrò, & aliud per hæc significari: Iacob typum Dei creatoris omnium gerebat: nam duos populos Deus habuit: seniozem quidem, habentem super cor velamen: iuniorem verò, decore fidei exornatum. Ita Iacob, duas vxores habebat, Liam videlicet, quæ oculis erat infirmis: Et Rachelem specie pulchram, & visu valdè formosam: & seniozem liberis abundantem: iuniorem verò sterilem. Ex Genitibus quippe congregata Ecclesia, sterilis antea fuerat: sed postea, libere maxime fecundata est, sicut prædixit Isaias 54. *Latere stercilis, qua non parit: erumpe, & clama, qua non parturit, quoniam plures erunt filij deserte, quæ vix, quæ virum habet.* Quoniam igitur Ecclesia, quæ credidit Deo Salvatore, primitivum Idololatriæ errorem radicitus extirpavit. Rachel typum eius gerens, furata est Idola patris; vt in eo quoque veritatem adumbraret. Hactenus ex Theodoro. Cuius opinionem esse veram, non obscurum dat indicium, id quod Rachelem fecisse Idolis, quæ abstulerat, narrat Moses in hoc capite, versu trigesimoquarto: *Cumque, inquit, intrasset Laban tentorium Rachel, illa festinans, abscondit Idola subter fragmenta cameli, & sedit desuper.* At si Rachel Idola illa, vt Deos suos, coluisset, non ita indecenter, neque irreuerenter, neque abiecte eam intrasset.

Chrysostom.
Rupertus.
Caietanus:
Oleaster.

Verùm contraria est sententia Chrysostomi, & Ruperti, causam illius furti assignantium studio Idololatriæ, quod erat in Rachele; verba illorum paulò superius posuimus. Idem sentit Caietanus, cuius verba paulò infra exponemus. Oleaster item hoc loco, verisimile id esse sic argumentatur. Fuisse Idola in domo Iacob, etiam post digressum à Laban, & discessisse ex Mesopotamia, Scriptura ipsa indicat infra, Genes. 35. vbi Iacob

admonens domum suam, dicit: *Abijcite deos alienos qui sunt in medio vestri: & mundate vos, & mutate vestimenta vestra; & dederunt ipsi Jacob omnes Deos alienos qui erant in manu sua, & in aures qua erant in auribus suis: & abscondit ea subter quercum, quæ erant apud Sichem.* Non est autem credibile fœminas, & seruos, aliósq; comites Jacob idolis assuetos, tam faciliè omnia reliquisse, cultumque deorum suorum sic esse oblitos, vt non secum idololatriæ aliquod vestigiũ deferrét; præsertim si Teraphim, id est, idola illa, futura prædicebát, quæ scièdi omnes sumus auidissimi. Sic Oleaster.

Sed mihi prior sententia probabilior videtur. Nam quod obiicitur de idolis postea repertis in domo Jacob, nõ est necesse id referre ad Rachelem, sed ad seruos alios, qui erát in domo Jacob, nec fortasse idola habuerunt colèdi gratiã, sed propter materiæ præstantiã. Et verisimile est, idola illa non fuisse allata ex Mesopotamia, sed in recèti direptione, ac cæde Sichimitarum fuisse cũ cætera præda eis ablata. Verùm Jacob, vel cognito, aliquos de suis domesticis ea idola colere, vel cauens ne quispiam suorum in eorum cultum delaberetur; abiecit ea ex domo sua, & sub terra penitus defodit. Quanquam autem, vt dixi, sententiam hanc propiorem vero esse iudicem, non tamen prorsus improbo, neque damno posteriore opinionem. Immò verò non satis iustam, nec satis æquam censeo animaduersionem Catharini in Caietanum, impèdio acerbius, quàm res merebatur, notationem quandam Caietani, super hoc loco exagitantis atque reprehendentis. Ascribam hinc primò verba Caietani tum censuram Catharini. Verba Caietani, interpretantis illud: *Furata est Rachel idola patris sui,* huiusmodi sunt: Hinc apparet, partim DEVM verum, partim Idola coluisse Laban, domumque eius: traditione siquidem aui sui Nachor colebat verum DEVM: exemplo autem Gentium, inter quas viuebat, simul etiam colebat Idola. Hinc quoque prudens Lector habes, quòd disparitas cultus, non est ex naturali iure impediens coniugium: ex hoc enim quod Jacob vir fidelis & iustus coniugium iniuit cum idololatriis, & quòd vxor eius in hoc loco idololatra scribitur, discimus connubia fidelium cum infidelibus fieri, non esse aduersus ius naturale. Jacob enim vir iustus non duxit vxorem contra ius naturæ. Hæc Caietanus.

Audi nunc Catharini censuram. Sic enim scribit libro 5. Annotationum in Caietanum: Inter dispares cultu non esse illicitum naturali iure matrimonium asserit Caietanus. Quod vt impium dogma notauit, cum Apostolus id naturali ratione prohibeat, scribens 2. Corinth. 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? quæ autem conuentio CHRISTI ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?* Deinde confirmat id Catharinus testimonio Ambrosij, & ipsiusmet Caietani super eo loco Pauli: posthæc subdit Catharinus: Rachelem porrò fuisse idololatram; quàm ineffaciter colligit Caietanus, ex eo quòd surripuerit idola patris sui Laban! Nam Hebræa vox *Teraphim*, non semper falsos Deos significat, sed quolibet simulacra; vt notat Hebræi: & credibilius est, Rachel eam patri abstulisse, nõ quòd ea coleret ipsa, sed vt colèdi ea, occasione patri adimeret. Deniq; nõ

*Disceptatio
Catharini cū
Caietano, An
Rachel fuerit
infidelis, &
An cōiugium
inter fidelem
& infidelem
sit vetitum
iure natura.
Caietan.
Censura Ca-
tharini.*

solùm fidelem, sed piam fœminam fuisse Rachelem, satis indicat història capitis 30. Genesis, narrans eam & ante partum, & post partum, Deum esse precatam, eiusque preces fuisse à Deo exauditas. Hæc Catharinus. Sed enim licet probabilius sit, vt nos suprà docuimus, Rachelem non fuisse cultricem Idolorum; contraria tamen opinio, non ita est improbabilis, vt facit eam Catharinus. Nam & auctoritas Chrysostrami ac Ruperti potest eam probabilem facere; & ratio, quam attulit Oleaster, non est planè improbabilis.

Coniugia inter fideles & infideles in sacris litteris prodita.

Quod autem Catharinus impium esse arbitratur dicere, Coniugium inter fidelem & infidelem non esse illicitum & prohibitum iure naturali si præcisè & absolutè intelligat, vehemèter fallitur. Talia quippe coniugia non pauca in sacris litteris memorantur à viris sanctis facta. Ioseph vxorè duxit Asebeth filia Phutipharis Sacerdotis Æliopoleos. Genes. 41. Moyses accepit Sephoram vxorè, filiam Sacerdotis Madian, Exodi 2. Samson Dalidà Philisthæam. Iudic. 14. Dauid Maacham filiam regis Gessur. 2. Reg. 3. Salomon filia Pharaonis. 3. Reg. 11. Denique Esther nupsit Assuero. Isti autem viri cum essent sanctissimi, talia matrimonia, siquidem essent contra ius naturæ, nullo modo iniuissent. Præterea, tale matrimonium esse prohibitum iure naturali, dupliciter potest intelligi: vno modo, vt etiam seculo omni iure positiuo, & tantùm modo secundùm ius naturale, si tale matrimonium fiat, esset irritum ac nullum. Sed hoc perspicuè falsum est. Sic enim si duorum conjugum infidelium alter conuerteretur ad Fidem, matrimonium dirimeretur, nec posset fidelis manere, quasi cum coniuge, cum infideli muliere: quod est tamen contra consilium B. Pauli, suadentis coniugi fideli, ne deserat coniugem infidelem, si tamen velit cum eo citra calumniam Dei, quem ipse colit, manere. Sin autem Catharinus intelligit, tale coniugium esse contra ius naturæ, quia sit inconueniens & indecens & irrationabile, & periculosum, & idcirco mortali peccato, quâ tale est obnoxium, id libenter ego confiteor, & assentior ipsi: & ad hoc ostendendum, & persuadendum pertinent verba illa Pauli, quæ ipse citauit. Id tamè non prohibet, quin remoto iure positiuo, & stando tantùm in iure naturali, posset tale matrimonium fieri, non modò licitè & honestè, sed etiam salubriter ac laudabiliter: tum nimirum, si vir fidelis contrahat cum infideli, securus omnino, sibi nil ex eius societate & contubernio, mali, quantum ad religionem & mores, euenturum: immò permagnam spem habens, per tale coniugium infidelem mulierem ad Christi fidem conuersum iri: Verùm de hac inter Catharinum & Caietanum altercatione, quod hætenus dictum est, satis Lectori sit.

B. Gregorij allegorica huius historia expositio.

Restat vt scitam huius històriæ allegoricam expositionem à B. Gregorio traditam hoc loco adscribamus. Sic autem ait libro 30. Moralium super illa verba Iob 39. *Clamorem exaltoris non audit.* Potest, inquit, per Laban mundus intelligi: qui cum furore persequitur Iacob, quia Electos quosque, qui Redemptoris nostri membra sunt, persequendo opprimere conatur. Iacob, filiam Laban abstulit, quia Christus Ecclesiam ex Gentilitate congregauit; & de dōmo paterna eam abstrahens, dicit ei per Prophetam:

Psal. 44.

phetam: *Obliviscere populum tuum, & domum patris tui.* Quid verò per Idola quæ tulit Rachel, nisi avaritia designatur, teste Paulo: *Et avaritia, quæ est idolorum servitus?* Laban non invenit Idola apud Iacob, quia ostentis mundi thesauris, Diabolus in Redemptore nostro vestigia concupiscentiæ terrenæ non reperit. Per Rachel enim, quæ ovis interpretatur, Ecclesia figuratur: sedere autem, est humilitatem pœnitentiæ appetere, sicut scriptum est Psalmo 126. *Surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris.* Rachel ergo idola sedendo operuit; quia Ecclesia Christum sequens, terrenæ concupiscentiæ vitia pœnitendo texit. Quò spectat illud Psalmsi 31. *Beati quorum remisse sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Nos igitur Rachel illa signavit; tunc enim idola sedendo premimus, quando culpas avaritiæ pœnitendo damnamus. Nec solet avaritia euenire his, qui in via Domini vitiliter currunt; quibus dicitur, Psalmo 30. *Viriliter agite, & conspicietur cor vestrum.* Sed ijs maximè, qui effeminato gressu gradientes, per blandimenta seculi resoluuntur. Quod significavit Rachel, cùm sedens super idola, dixit patri suo scrutanti: *Iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi.* Sic Gregorius.

Apud quemcunque inueneris Deos tuos, necetur coram fratribus nostris.

VERS. 32.

GVM Iacob non haberet tunc alios in comitatu suo, nisi vxores, & filios, & seruos; quæritur, quòsnam hîc appellet fratres suos? Communis sententia est, quæ nititur auctoritate B. Hieronymi, in hoc loco nomen fratrum esse positum pro cognatis, etiam arctissima necessitudine, qualis est inter auum & nepotem, & inter Patrem & Filium, inuicem iunctis. Ergo filij Iacob, qui erant nepotes Laban, vocantur hîc fratres vtriusque. Ad eundem modum, quod supra dictum est Genes. 25. Ismaëlem mortuum esse coram fratribus suis, de filijs & nepotibus eius interpretatur Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim super eum locum. Idem porrò Hieronymus in eo libro, quem scribit in Heluidium, tradit, fratres dici in Scriptura quatuor modis, Naturâ, Gente, Affectu, Cognatione. Naturâ, vt Iacob & Esau; Gente, vt omnes Iudæi inter se; Affectu, vel spirituali, vt omnes inter se Christiani, vel naturali, vt omnes inter se homines, cùm eandem habeant omnes naturam, eundemque Patrem, & Creatorem Deum. Denique cognatione; quacunque enim sanguinis coniunctione sint inter se copulati, appellantur fratres, exempli causâ, auunculus, & filius fratris, vocantur fratres, vt Abraham & Lot, Genes. cap. decimotertio, Iacob, & Laban Genes. cap. 29. Quinetiam pater, & filius, auus, & nepos appellantur fratres. quod probat Hieronymus tum ex hoc loco Genes. cap. trigésimoprimo, tum ex illo Genes. cap. vigésimo quinto. Atque hæc est & Beati Hieronymi, & communis expositorum sententia. Quam ego vt non improbo, ita probabiliorem censeo Thostati opinionem. Qui nomine fratrum interpretatur cognatos Laban quos ipse duxerat secum ad

*Hieronymus.
Nomen fratris quatuor modis usurpari in Scriptura.*

insequendum, & capiendum Iacob, isti enim, quia erant cognati Laban, erant item affines Iacob, & ex consuetudine illarum gentium dicebantur fratres. Omnino illud quod dixit Iacob: *Apud quemcunque inueneris Deos tuos, necetur coram fratribus nostris.* Significat voluisse Iacob, ut illi fratres essent arbitri & iudices, cum potestate inquirendi & cognoscendi, & damnandi quemcunque deprehendissent eius furti reum. Hoc autem minime competit in filios Iacob, tum quod essent parue ætatis; maximus enim eorum natu Ruben, nondum erat transgressus decimum tertium annum, tum quod omnes, qui erant in familia Iacob, suspecti habebantur eius furti, & apud eos inquirendum, & scrutandum erat. Quapropter Iacob, tum propter ætatem, tum propter hanc, quam dixi, causam, minime idonei fuissent, qui eius controuersie arbitri, & iudices constituerentur.

VERS. 41. Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modò nudum me dimisisses.

Quinque
expositiones,
uis fuerit
se timor
Isaac.

Genes. 22.

Nra quoque in hoc ipso capite Versu quinquagesimo tertio dicitur Iacob iurasse per timorem patris sui Isaac. Queritur itaque hoc loco, quis fuerit ille timor Isaac, qui affuit ipsi Iacob, & per quem Iacob, tanquam per quid sanctum, & diuinum iurauit. Quinque sunt huius rei expositiones. Prima est expositio quorundam Hebræorum, referentium id ad timorem illum maximum, quem eo tempore habuit Isaac, cum ligatus à patre suo Abraham, & impositus super altare, vidit supra se districtum gladium, quo iugulandus erat. Verum hoc sic refellitur: ille timor non fuit arbitrarius, & voluntarius; sed planè naturalis, & ideo minime laudabilis, sicut nec vituperabilis: timor verò Isaac, per quem iurauit Iacob, & quem dixit affuisse sibi, erat quid laudabilissimum. Deoque gratissimum. Secunda expositio: significari timorem, & pietatem, qua ipse Iacob colebat & venerabatur patrem suum Isaac: insigni enim pietate eum colebat. DEVS autem benefacere solet filiis gratis, & pijs erga parentes; talèmq; se aduersus eos exhibere, quales filij sunt erga parètes. Quod autem iurauit per timorem Isaac, significat iurasse per ipsum Isaac, quem ipse timebat, timore scilicet, ut vocant, reuerentiali, & filiali. Similiter vulgo solent homines iurare, vel per vitam patris sui, vel per vitam Regis, vel alius cuiuspiam personæ, quam ipsi vnice amant, & honorant. Non est mala hæc expositio, sed alia, quas subijciam, sunt aptiores, & meliores.

Tertia expositio, significari timorem, id est, eximiam reuerentiam & pietatem, qua Isaac colebat, & venerabatur DEVM. Nam etsi omne genus virtutibus excelebat Isaac, inter omnes tamen religio, & pietas aduersus Deum, elucebat maximè, atque eminebat. Quanquam Hebræi, cum tacitis alijs virtutibus Isaac, solus eius timor, & pietas erga DEVM commemorata sit, hanc reddunt rationem, quòd Isaac adhuc viueret, & quòd viuunt quisque mortalium, quia peccare potest, viuere eum in timore necesse est. Celebratur enim dictum illud Sapientum Hebræorum Sanctus,

Sanctus, & benedictus Deus non tribuit nomen suum iustis adhuc uiuentibus. Quo significare uoluerunt, Deum appellari, mortuorum Deum uerius, quàm uiuorum. Quarta expositio est Aben Esra, est etiam Caietani, qui significari putant, merito timoris Isaac, id est pietatis, & deuotionis, quia ille pro filio suo Iacob assidue supplicabat Deo, fuisse Iacob seruatum, cum ab alijs calamitatibus malisque, tum à fallacijs omnibus, & fraudibus, atque calumnijs foci sui Laban, & insuper omnia ei, etiam supra uotum, prosperè contigisse. Atque hæc melior prioribus est interpretatio.

*Aben Esra.
Caietanus.*

15 Quinta, quæ omnium uidetur optima interpretatio, huiusmodi est: Timor Isaac, significat ipsum Deum. Solet enim Scriptura Deum appellare timorem, & terrorem, quod maximè timendus sit, summèque terribilis, non solum propter omnipotentiam & iustitiam, atque inuitabilem scelerum uindictam, quarum rerum pauore plerique mortalium ad colendum Deum impelluntur: Verùm maximè propter infinitam eius maiestatem, quæ reuerentiam, & uenerationem exigit, quantam humanus animus maximam capere potest, immò uerò infinitis partibus maiorem. Quod autem dicatur Deus timor, clarissimum habes apud Isaiam locum in cap. 8. ubi sic est: *Sanctificate Dominum Deum Israel, ipse est pauor uester, ipse terror uester*: Ceterùm in huiusmodi locutione monendus Lector est, motem esse Scripturæ, Deum dicere esse hoc, uel illud, non quia propriè sit talis, sed quia talis est, uel effectiue, uel obiectiue (libet enim ad præfens loqui more Scholastico) Effectiue dicitur Deus esse aliquid, quod sit efficiens eius rei: hoc modo in Psalmis frequenter dixit Dauid, Deum esse suam lucem, salutem, & forritudinem, quod esset illuminans ipsum, & saluum, & fortem faciens. Obiectiue autem Deus dicitur esse aliquid, quod in ipso Deo, uel circa ipsum Deum, illud uerferetur; quo significatu dixit Dauid: *Dominus spes mea, patientia mea, expectatio mea, quod ipse speraret in Deo, ipsumque expectaret, & sustineret, propter ipsum custodiens uias duras, ut ipse dixit. Ad hunc quoque modum dictus est hoc loco Deus timor Isaac, quod Isaac Deum eximio, ac singulari timore, pleno uidelicet reuerentiæ, ac pietatis unice coleret, ac ueneretur.*

Auctoris expositio cur Deus dicatur timor, & terror.

Observandus modus loquendi scripturæ.

Psal. 16.

Cumque abiisset, & amne transmissio pergeret contra montem Vers. 22.
Galaad; nunciatum est Laban die tertio, quod fugeret Iacob. 23.
Qui assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem, & comprehendit eum in monte Galaad.

Quis fuit ille amnis, hinc propriè innominatus, quem Iacob ex Mesopotamia iter faciens in Palæstinam traiecit? Haud dubiè fuit Euphrates: hic enim uenientibus ex Mesopotamia in Palæstinam, necessariò traiciendus est. Euphrates porrò solet in scriptura, ad denotandam eius præstantiam, dupliciter appellari, uel fluius magnus, ut Gen. 15. Et Iosue 2. uel præcisè, & sine ulla adiun-

Euphrates.

etione, Fluvius, vt hoc loco & Exod. 23. Iosue 24. Vnde illud (trans-
flumen) satis frequens in Scriptura, idem significans, atque trans Euphra-
tem, vnde scilicet parens gēis Hebrææ Abraham vocatu & iussu Dei ven-
nit in Palestinam. Tali verò laude dignatus est Euphrates, quòd tribus
nominibus sit fluminum nobilissimus: primo quia est maximus omnium
Asiæ fluminum, quæ tertiant omnium terræ fluminum, quæ id temporis
nota erant Iudæis, post nihilum, maximus habebatur. Deinde, quia erat
vnus de quatuor fluuijs ex Paradiso emanantibus. Denique quòd fuerat
à Deo designatus, & cōstitutus quasi terminus amplissimæ ditionis, & im-
perij quod promiserat Deus Hebræis, sic enim dixerat Abraham Genes. 15.
*Semini tuo dabo terram hanc, à fluuio Egypti, vsque ad fluum magnum Eu-
phratem.*

Genes. 2.

Consideratio
montis Ga-
laad.

S. Hieronym.

Cæterùm verba illa: *Et comprehendit eum in monte Galaad*: requirere
videntur à nobis, vt de monte hoc in sacris literis percelebri, & qui pri-
mùm in Scriptura hoc loco memoratur, pauca dicamus: & ante alia quid
de eo prodiderit. S. Hieronymus in libro de locis Hebraicis. Hoc autem
modo ille scribit; Galaad mons, ad quem septimo die perfectionis è Char-
ris, Iacob profugus venit, est ad tergum Phœnicæ & Arabiæ collibus Li-
bani copulatus: extenditurque per desertum vsque ad eum locum, vbi
trans Iordanem habitauit olim rex Sehon Amorrhæorum. Cecidit hic
mons in sortem filiorum Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manasse. Sed &
Hieremias loquitur cap. 22. *Galaad tu mihi initium Libani*; à quo monte,
ciuitas in eo condita, sortita est vocabulum, quam accepit de Amor-
rhæorum manu Galaad filius Machir, filij Manasse; Numerorum 26. Hæc
Hieronymus.

Situs, & lon-
g:itudo Gini-
rium atque
suis Galaad.
Ptolomæus.

At eniuverò ab ijs, qui post Hieronymum, de isto monte distinctius,
& vberius scripserunt, hæc fermè prodita sunt: Mons Galaad, qui à Pto-
lomæo vocatur Hippus, montium omnium, qui trans Iordanem sunt, altis-
simus est: & quinquaginta circiter milliaria longus: Ab Austro iuxta ci-
uitatem Iær, rupesque Arnon initium sumit: & versus Septentrionem
per duo regna, Amorrhæorum scilicet & Basan: ad Orientem verò per
deserta loca, diuersis cacuminibus vsque ad libanum montem porri-
gitur, & in diuersis locis diuersa fortitur nomina. Namque à rupibus Ar-
non vsque ad ciuitatem Cedar, vocatur Galaad, qua parte cæteris ferti-
lior, & altior est, vt hîc ob loci eminentiam, reliquarum partium caput
esse videatur. Deinde verò, quò vsque Bosram, siue Phialam fontem pro-
tenditur, Seir vocatur. Hinc porrò Trachonitidem regionem circumiens,
Hermon appellatus est, & è regione Cæsareæ Philippi vsque Damascum
excurrrens, Libano monti iungitur: quam ob causam Hieremias ipsum vo-
cauit caput Libani. Antecedit hic mons fertilitate, & vbertate alios om-
nes, qui vltra Iordanem sunt mōtes: est enim arborum aromatum, & gra-
minis feracissimus. Abundat pinis vbertim resinam sudantibus, quæ qui-
dem optima, & laudatissima olim habebatur, vel teste ipso Hieremia cap.
8. & 46. *Nunquid resina*, inquit, *non est in Galaad, aut medicus non est: quare igitur non est obducta cicatrix filia populi mei?* Et alio loco: *Ascende in*
Galaad

Altitudo, &
fertilitas.

Galaad: & tolle ressinam, virgo filia Aegypti: frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi? Est enim resina humor ex arboribus, praesertim verò pinis distillans, cuius medicamine vulnera curantur.

19 Sed quæ fuerit causa cur isti monti positum fuerit nomen Galaad, narratur in hoc capite versu 48. Iacob enim fœdus percurssurus cum socero suo Laban, strui iussit aceruum, siue tumulum lapidum, super quo epulantes fœdus inuicem inierunt: & inde aceruum illum appellarunt aceruum testimonij: sed uterque secundum proprietatem linguæ suæ. Nam Laban Syriacè vocauit Iegar Sahaduta, Iacob verò Hebræa lingua nominauit Galhet, siue Galaad, utroque autem vocabulo tam Syro, quàm Hebræo idem significatur, nempe aceruus testimonij, quòd illi aceruus lapidum futurus esset in posterum percussi fœderis inter eos monumentum, ac velut testimonium. Ex eo verò factum est, ut etiam mons ipse, in quo id gestum erat, simili etiam nomine appellaretur: nec solum mons, sed etiam ciuitas in eo condita, & regio ei adiacens.

Origo, & causa nominis.

10 Monendus hoc loco est lector, quod scriptum est versu 47. *Vterque iuxta proprietatem lingue suæ, id non esse neque in Hebraicis, neque in Græcis codicibus, sed adiectum esse à Latino Interprete, quo distinctior, & dilucidior esset sententia. Quemadmodum contra Latinus interpres non habet, quod est in libris Græcis & Hebraicis, in nostra enim translatione vnum duntaxat nomen legitur fuisse impositum: id autem fuit, Galaad, quod significat, ut diximus, aceruum testimonij. At Hebraicè, & item Græcè duo nomina leguntur fuisse imposita, vnum quidem, illud quod dixi, Galaad, alterum verò Mispha, quod propriè significat speculam; vel, ut Septuaginta verterunt, visionem. Nam quia dixerat Laban: *Intueatur, & iudicet Dominus inter nos*, siue ut ad verbum sonant Hebræa: *Speculetur Dominus inter me & te*, inde appellatus est locus specula, siue visio. Lectio igitur eius loci Hebraica huiusmodi est: *Et dixit Laban: Cumulus iste sit testis inter me, & te hodie, idcirco vocauit nomen eius Galhed, & Mispha: quia dixit: Speculetur Dominus inter me, & te.* Græca verò eiusdem loci lectio huiusmodi reddit sententiam: *Propterea vocatum est nomen, Aceruus testatur, & visio quam dixit, Respiciat Deus inter me, & te*, quæ lectio perplexum habuit S. Augustinum in quæst. 98. in Genesim, ambigentem*

Diversitas lectionis Latine, Græcæ & Hebraicæ.

de qua visione id esset intelligendum: sed tandem refert ad

visionem Dei, quam habuit Laban in itinere, cum

insequeretur Iacob, in qua visione Deus

cum deterruit à malefaciendo, ma-

lèque loquendo ipsi

Iacob.

BENE

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN CAPVT

TRIGESIMVM SECVNDVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

Iacob pertimescens fratrem suum Esau, placandi eius, conciliandi que sibi gratia, legationem ad eum mittit, & duplici Angelorum visione confirmatur, & nouum ei nomen imponitur Israël.

1 **A**C O B quoque abiit itinere quo cœperat:
2 fueruntque ei obuiam Angeli Dei. Quos
3 cùm vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc: &
4 appellauit nomen loci illius Mahanaim, id
5 est, Castra. Misit autem, & nuncios ante se
6 ad Esau fratrem suum in terram Seir, in re-
7 gionem Edom, præcepitque eis dicens: Sic
8 loquimini Domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Iacob:
9 Apud Laban peregrinatus sum, & fui vsque in præsentem
10 diem: Habeo boues, & asinos, & oves, & seruos, & ancillas:
11 mittoque nunc legationem ad Dominum meum, vt inueniam
12 gratiam in conspectu tuo: Reuersique sunt nuncij ad Iacob
13 dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, & ecce properat ri-
14 bi in occursum cum quadringentis viris. Timuit Iacob valde,
15 & perterritus diuisit populum, qui secum erat, greges quoque
16 & oves

& oves, & boues, & camelos in duas turmas, dicens: Si 8
 venerit Esau ad vnam turmam, & percusserit eam, alia tur- 9
 ma, quæ reliqua est, saluabitur. Dixitque Iacob; Deus pa- 9
 tris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac: Domine qui di- 10
 xisti mihi: Reuertere in terram tuam, & in locum natiuitatis 10
 tuæ, & benefaciam tibi: minor sum cunctis miserationibus 10
 tuis, & veritate tua quam expleuisti seruo tuo. In baculo meo 10
 transui Iordanem istum: Et nunc cum duabus turmis regre- 11
 dior. Erue me de manu fratris mei Esau, quia valdè eū timeo: 11
 ne forè veniens, percutiat matrem cum filiis. Tu locutus es 12
 quòd benefaceres mihi, & dilatares semen meū sicut arenam 12
 maris, quæ præ multitudine numerari non potest. Cumq; dor- 13
 misset ibi nocte illa, separauit de his quæ habebat munera 13
 Esau fratri suo, capras ducentas, hircos viginti, oues ducentas, 14
 & arietes viginti, camelos foetas cum pullis suis triginta, vaccas 14
 quadraginta, tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum de- 15
 cem. Et misit per manum seruorum suorum singulos seorsum 16
 greges, dixitq; pueris suis: Antecedite me, & sit spatium inter 16
 gregem, & gregem. Et præcepit priori, dicens: Si obuium ha- 17
 bueris fratrem meum Esau: & interrogauerit te: cuius es? aut 17
 quo vadis? aut cuius sunt ista, quæ sequeris? respondebis: serui 18
 tui Iacob; munera misit domino meo Esau: ipse quoq; post nos 18
 venit. Similiter dedit madata secundo, & tertio, & cunctis, qui 19
 sequebatur greges, dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esau cum 19
 inueneritis eum. Et addetis, Ipse quoque seruus tuus Iacob iter 20
 nostrum sequitur: dixit enim; placabo illū muneribus, quæ præ- 20
 cedūt, & postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi. Præ- 21
 cesserunt itaq; munera ante eum, ipse verò mansit nocte illa in 21
 castris. Cumq; maturè surrexisset, tulit duas vxores suas & to- 22
 tidem famulas cum vndecim filiis, & transiit vadum Iaboch. 22
 Traductisque omnibus quæ ad se pertinebant, mansit solus: & 23
 ecce vir lætabatur cū eo vsque manè. Qui cū videret quòd 24
 eum superare non posset, tetigit neruū fœmoris eius, & statim 24
 emarcuit. Dixitq; ad eum: Dimitte me, iam enim ascendit au- 25
 rora. Respondit; non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Ait er- 26
 go: Quod nomē est tibi? Respōdit: Iacob. At ille: Nequaquam, 27
 inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam 28
 si contra Deum fortis fuisti, quanto magis cōtra homines præ-

29 ualebis: Interrogauit eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit, cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco. Vocauitq; Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens:
 30 Vidi Deum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Ortusq; est ei statim sol, postquã trãsgressus est Phanuel: ipse uero claudicabat pede. Quam ob causam non comedunt neruum filij Israël, qui emarcuit in femore Iacob, vsque in præsentem diem, eo quòd tetigerit neruum fœmoris eius, & obstupuerit.

Iacob autem abiit in itinere, quod cœperat: fueruntque ei obuiam Angeli Dei. Quos cum uidisset, ait; Castra Dei sũnt hæc: & appellauit nomẽ loci illius, Mahanaim, id est, Castra

VERS. I.

Ecce est tertia visio diuina, quæ contigit Iacob. Nam prima visio fuit admirandæ illius scabz, Genes. 28. altera fuit, cum Angelus in somno demonstrauit ei arietes ascendentes super oues, ad conspectum diuersicolorum virgarum, Genes. 31. Tertia uero hæc visio, qualisnam fuerit, & quemadmodum facta, utrum sub specie uisibili, an tantum per uisionem imaginariã, & utrum in uigilia an in somno, incertum est. Mihi quidem Caietani non displicet coniectura ad hunc modum super his uerbis scribentis: Tertia hæc est visio diuina Iacob: Verum de ea nihil Scriptura dicit qualis fuerit, an in uigilia, an in somno, & utrum in ecstasi, an utendo corporali uisione. Librando tamen uerba Hebraica, apparet non fuisse uisionem corporalem, sed internam, sic enim Hebræcè legitur; *Et occurrerunt in eo Angeli Elohim*, dicendo, *In eo*, occursum significat internum. Ambiguum tamen restat, an id accidit uigilando, an dormiendo: sed quia nulla hæcenus narrata est visio Iacob nisi in somnis, suspicior hæc quoque fuisse in somno. In cuius signum, nulla intercessit locutio Angelica; sed sola apparitio per modum occurrentium cum intelligentia Iacob, quòd erant castra Dei. Hæc Caietanus Hebræj, quia uox *Mahanaim*, est numeri dualis, putant fuisse bina castra Angelorum, una anteriora, occurrentia Iacob ingredienti Palestinam, & erant Angeli custodes, & præsidēs illius regionis, qui læti, & quasi gratulabundi excipiebant eum, parati ad eius custodiam, & defensionem. Altera erant castra Angelorum, qui ex Mosopotamia deduxerunt eum in eum vsque locum. Hanc autem uisionem obiecit Deus Iacob, ut omni eum timore, & angore liberaret, intelligentem sibi diuina custodia & tutela protecto, nihil esse à quodam metuendum.

Caietanus.

Hebræj.

Locus Ps. 33.

Ad hanc historiam spectasse uidetur Dauid, cum dixit in Psalmo 33: *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos*. Pro illo *Immittet*, Hebræum uerbum propriè significat, *Castra metabitur*: nec uerbum Græcum, quod inibi est, ab ea significatione remotum est. Similis quodammodo visio accidit Heliæo, ut narratur quarto Regum 6. cum ostendit

ostendit puero ministro suo ingentem multitudinem igneorum equorum & currum in defensionem ipsius. Fuit igitur exercitus ille Angelorum quasi equestris; hic autem tanquam pedestris. Et in Psalmo nonagesimo in vniuersum de protectione virorum iustorum quam habet Deus singularem, atque eximiam, scriptum est: *Quoniam Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis, &c.* Arque hæc, quæ de Angelorum custodia, & tutela diximus, mirandum in modum viros iustos recreant, & confirmant, non dubitantes, quamuis vrgeantur & premantur grauissimis malis & calamitatibus, quarum nullum, ratione humana, & consilio, videant exitum, certum sibi tamen affore diuinum auxilium; in memoria, & in pectore perpetuo illud habentes, *Plures sunt pro nobis, quam contra nos.*

Non est silentio prætereunda interpretatio huius loci, quæ est apud Rupertum, scita profectò, & luculenta. Sic enim scribit ille libro octauo Commentariorum in Genesim cap. secundo & tertio, locum hunc pertractans: Ad singularem & insignem B. Iacob laudem & gloriã, pertinet, quòd non dicantur Angeli apparuisse ei, quod & multis accidit, sed dicatur quòd Angeli Dei fuerunt ei obuiam: id enim sonat quasi quoddam insignè victoris & emeriti viri, cui pro gloria triumphi, pompâ celestis obuiam procedens, festina exceptione lætum obsequium præbuerit. Et rectè talem habuit occursum, qui sub obedientia patris sui peregrè militauerat, in fide certauerat, in spe victoriam perfecerat, in caritate dilatata eius anima, profundissimas beneficiis diuinis gratias agebat, dicens: *Minor sum cunctis miserationibus tuis, &c.* Peracta igitur patris sui obedientia, reuertenti ad patrem occurrerunt sancti Angeli: vt sciamus quia post obedientiæ laborem, cuique fideli datur supernis ipsium reuelationibus visitari, & cœlestium spirituum crebra visione, in hac etiam vita remunerari. Sic Dominus etiam ipse noster postquam tentationes Diaboli vicerat, exceptus est victor ab Angelis ministrantibus ei. Sic pro modulo suo electi, quanto superiores hominibus fiunt, tanto propinquiores Deo effecti, Angelorum præsidio, & solatio, atque etiam ministerio fruuntur: non enim Paulus dubitauit dicere, *Omnes esse administratorios Spiritus in ministerium*

missos, propter eos, qui hereditarem capiunt salutis. Nec vacat mysterio, quòd locus ipse vbi visitatio ista angelica facta est, castra sunt appellata. Siquidè & ipsa Ecclesia in qua sunt electi, & in qua, & per quam tales visitationes angelicæ fiunt, terribilis dicitur, vt castrorum acies ordinata. Sic Rupertus. Nec illud non est hic adnotandum obiter, quod doctissimus inter Hebræos Rabbini Moyses Ægyptius, de ministerio Angelorù apud homines obseruatè prodidit: Scias, inquit, Hebræa voce (sicut etiã Græca) Angelum significare nuncium. Non solùm autem hominum, sed etiam motus animalium irrationalium dicit Scriptura agi, & regi per manus Angelorum: cum illi videlicet motus fuerint præparati per substantiam aliquam spiritualem, quæ dedit eiusmodi animalibus potentiam, vt sic moueretur, sicut dixit Daniel: *Misit dominus Angelum suum, & conclusit ora Leonum, & non nos contaminauerunt.* Motus etiam Alinæ Balaam, fuerunt omnes

Rupertus.

Matth. 4.

Hebr. 1.

Cantig. 6.

Rabbi Moyses Ægyptius

Dan. 6. 6.

Num. 22.
Psal. 103.
Exod. 23.
Vetus sententia Patrum, quod suum quaque Gens Angelū habeat presidē unde sic dicitur.

S. Hieronym.

per manum Angeli: Elementa quoque vltima vocantur Angeli, sicut dicit David: *Qui facit Angelos suos, spiritus, & ministros suos ignem vrentem.* Angelum quoque Scriptura appellat Prophetam, vt cum dicit: *Misi Angelum suum, & eduxit nos de Agypto:* Angelum enim interpretatur Mosem. Sic ille. Vetus porro omnium ferme partum sententia, cuique genti perfectum esse à Deo Angelum aliquem, propriam eius Gentis cultodem, ac presidem, videtur, præter Scripturam Danielis cap. 10. deriuata ex Cantico Mosis in Deuteron. vbi secundum translationem lxx. sic est: *Quando diuidebat Altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constitui terminos populorum iuxta numerum Angelorum Dei: pro quo legitur Hebraicè: iuxta numerum filiorum Israel.* Et apud Daniel in cap. vij. legimus de quatuor ventis cœli, qui pugnabant in mari magno, quos ventos, super eo loco S. Hieronymus interpretatur quatuor Angelicas potestates, quibus principalia regna commissa fuerant, sui quaque regni singularem, ac precipuam gerente curam. Et in Apocalypsi non semel legitur de septem spiritibus à Deo missis in terram, ad ministeria diuinæ providentiæ potissimam curanda, & administranda.

VERS. 10. Minor sum cunctis miserationibus tuis, & virtute tua quam expleuisti seruo tuo.

S. Hieronym.

ANCTVS Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim sic legit hunc locum: *Minor sum omni misericordia tua, & omni veritate tua, quam fecisti pro seruo tuo:* Et subdit: Pro eo, quod nos posuimus, *Minor sum:* aliud nescio quid quod hunc locum turbet, in Græcis, & Latinis codicibus continetur. Videtur istis verbis Hieronymus ianueri id, quod Græcè hoc loco sic legitur: *Sufficiat mihi ab omni iniustitia, & ab omni veritate, quam fecisti puero tuo.* Cuius lectionis hæc est sententia: Satis mihi superque esse deberet, quod me tot tam longè ad hanc vsque diem beneficiis profecutus es. Hebraicè autem locus hic ad verbum reddit sensum hunc: *Minor sum præ omnibus misericordiis tuis, & præ omni veritate tua, quam fecisti seruo tuo.* Vt sit sensus; Misericordie tue, & veritates tue, longè præcellunt merita mea. Per misericordias, intelligit gratuita eius dona, & beneficia: per veritates, denotat promissa data sibi, iam magna in parte impleta. Aduertendum autem est, Hebraicè non esse vltimū comparatiui, sed eius loco, vt eos præpositione, à, vel ab, adiuncta nomini positiui, quæ præpositio Latine conuerti debet in præpositionem præ, vel super: non enim Hebraicè diceretur, *Melior sum te, sed, Bonus sum à te, id est, præ te.* Quare illud, *Bonum est considerare in Domino, quàm considerare in homine:* Hebraicus est, pro: *Melius est considerare in Deo, quàm in homine.* Sic etiam intelligitur illud Euangelicum de Publicano, & Phariseo, *Discit hic iustificatus in domum suam ab illo,* id est, præ illo, vel, magis quàm ille. Sic hoc loco: *Paruus sum à misericordiis tuis* id est, præ misericordiis tuis, & vt bene vertit noster interpres: *Minor sum misericordiis tuis:* Quasi dicat, Nullo modo ego mereor tantam misericordiam

Observatio de vsu comparatiui apud Hebræos. Psal. 117. Luc 18.

diam tuam erga me. Hebræum autem vocabulum *Hafed* non tantum misericordiam, quæ compassionem animi sonat, sed plerumque beneficia, & gratuita dona gratiarum, quæ largitur Deus hominibus, significare solet. Eximia verò est animi gratitudo, quam istis verbis declarauit Iacob, agnoscere indignum se diuinis beneficijs, & immerentem: neque enim accipiendis beneficijs est idoneus, qui non est gratus acceptis. Et illud sanè documentum Caietani verum, & obseruatu dignum est: Veræ, inquit, humilitatis theologicæ professio est, quod homo soleat reddere se ipsum minorem, quàm exigunt diuina beneficia: sumus enim impares diuinis beneficijs; & ipsam imparitatem nos ipsi efficimus, tum minus præparando & disponendo nos ad suscipienda Dei beneficia, tum minus gratè respondendo iam acceptis.

Caietanus.

In baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc cum duabus turmis regredior.

VERS. 10.

V I D E in hac oratione Iacob gratissimi erga Deum animi excellentem virtutem. Memorat ille priorem paupertatem suam, simulque præsentem opulentiam, quo mirabiliorem videlicet, & prædicabiliorem ostendat ex vtriusque inter se comparatione Dei erga se beneficentiam. Dicens igitur Iacob, se in baculo suo transisse Iordanem, significare voluit, se iter ex Chananitide in Mesopotamiam fecisse sine vlllo cultu, paratūque rerum ac familiæ, sine vectabulo, sine seruitio aliquo, & comitatu, sed solitarium, rerumque omnium inopem, sibi que baculū suum fuisse pro comite, ac vehiculo. Vocat porro duas turmas, cum quibus regreditur, vnam quidem gregum, alteram verò armentorum, vel vnam animalium, alteram verò seruorum, & ancillarum.

Cæterum illud: *In baculo*, non est in præteritis relinquendum: illa enim præpositio in varias admodum habet in sacris litteris significationes, ac cura è animaduertendas lectori, ne in lectione Scripturæ, earum ignarus passim hæreat. Equidem videor mihi assidua lectione sacrarum litterarum duodecim eius præpositionis vsurpationes obseruasse. Primò, *in*, sæpe ponitur pro, cum, & significat instrumentum, quo aliquid fit, vt cum dicitur: Percutere in gladio, vel in ore gladij; & illud in Cantico Zachariæ: *Seruiamus ei in sanctitate, & iustitia*. Sic, & hoc loco dixit Iacob: *In baculo meo*, pro, cum baculo meo. Secundò *in*, pro, per, vt Psalmo 62. *Laudabuntur omnes, qui iurant in eo*, id est, per eum, & in Psalmo 88. *Iuravi in sancto meo*, id est, per sanctum meum. Tertiò, *in*, pro, per, denotando tamen potestatem & opem, vt Psalmo 17. *In te eripiar, à temptatione; & in Deo meo transgrediar murum*, id est per te, & tua potentia adiutus; Et apud Paulum: *Omnia possum in eo, qui me confortat*: Et Actorum 17. *In ipso viuimus, mouemur, & sumus*. Quartò *in*, pro, vt, vel ad, vt Psalmo 135. *Fecit solem in potestatem diei, & lunam in potestatem noctis*. Id est, vt ille præesset diei, & hæc nocti; & illum fecit ad illuminandum diem; hanc verò ad discutendas noctis tenebras. Quintò, *in*, pro, Propter, vel pro, vt Psalmo 30.

11. Varia significationes præpositionis in.

Luc 1.

Philip. 4.

discutiendas noctis tenebras. Quintò, *in, pro;* Propter, vel pro, vt Psal. 35. *In iustitia tua libera me,* id est, propter iustitiam tuam: Vox autem Hebræa quæ ibi Latine redditur, iustitia, significat bonitatem, & benignitatem, & misericordiam. Et apud Oseam, cap. 5. *Ruent in iniquitate sua,* id est, propter iniquitatem suam. Et apud eundem, cap. 27. dicitur Iacob seruasse in vxore, & in vxore, id est, seruasse pro duabus vxoribus. Sextò, *in, pro,* contra in Psal. 43. *In nomine tuo spernemus insurgentes in nobis,* id est; contra nos. Septimò, esse in aliquid, vel in aliquem, pro esse illud, vel loco, & vice illius, vt Psal. 30. *Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij,* id est, Deus protector, & tanquam domus refugij: Et 2. Reg. cap. 7. *Ego ero illi in patrem, & ille erit mihi in filium.* Octauò, *in, pro,* inter, vt Ioan. 1. *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis,* pro, inter nos. Nonò, *in, pro* apud, vt Petr. 5. *Pascite qui in vobis est gregem Dei,* pro, apud vos, vel curæ vestre commissum. Decimò, pro, ex; Michæ 5. *Qui edificauit Sion, in sanguinibus.* Id est, ex sanguinibus, hoc autem est, ex rapinis pauperum, vnde sequitur eorum mors, præ paupertate, & miseria. Vndecimò pro coram, vel ante. Philipp. 2. *In nomine Iesu omne genua flectatur,* id est, Ante vel coram: Duodecimò, *in, pro,* sub: vt Psal. 90. *Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cui commorabitur,* Id est, sub adiutorio, sub protectione.

Philipp. 2.

VERS. II.

Erue me de manu fratris mei Esau, quia valdè eum timeo, ne fortè veniens percutiat matrem cum filijs.

Cur Iacob
tancobare timere
fratrem
suum Esau?

IRATV profectò, quæsitùque dignum videri potest, cur Iacob tanto fratrem suum Esau opere metueret, cum certissimam diuinæ custodiæ, ac protectionis sui promissionem accepisset. Etenim ante viginti annos ex Chanaanide in Mesopotamiam eunti, visus per quietem Deus dixerat Genesis vigesimo octavo: *Ero custos tuus quocumque perrexeris: nec dimittam te, nisi compleueris vniuersa qua dixi tibi.* Quinetiam ipsemet Deus iusserat abire eum ex Mesopotamia, & regredi in terram Chanaan, fretumque diuino præsidio nihil timere. Immo verò proxima ante eum ipsum diem nocte viderat Angelorum castra, qui ad custodiam & defensionem eius præsto erant.

Sanctus Augustinus ait, Iacob non omnino timuisse, verùm illud modo esse veritum, ne sine magna suorum clade non posset manus fratris effugere. Sciebat enim ferociam animi eius, sanumque, & ad cædes hominum propensum ingenium, nec ignorabat eum sibi esse insensissimum, ob paternam benedictionem præreptam, ablatamque primogenituræ dignitatem. Quæ August. ni sententia satis congruere videtur cum verbis Scripturæ, quæ sunt hoc loco: *Erue me, inquit Iacob, de manu Esau, quia valdè eum timeo, ne fortè veniens percutiat matrem cum filijs.* Augustini verba ex quæst. 102. in Genesis, hæc sunt; *Quæri potest, quomodo Iacob fidem habuerit promissis Dei, dicens. Si venerit ad castra prima: & considerit ea, erunt secunda in salutem.* Sed fieri potuit, vt Esau euerteret castra eius.

S. August.

eius, & tamen Deus post illam afflictionem adesset, & liberaret eum, & quæ promissit, impletet. Et admonendi sumus hoc exemplo, vt quamuis credamus in Deum, faciamus tamen quæ facienda sunt ab hominibus in præsidium salutis, ne prætermittentes eam, Deum tentare videamur. Denique post hæc verba, Iacob loquitur ea, quibus se fidem & spem habere promissus Dei aperte demonstrat. Quare satis hinc, & humana viri infirmitas, & fides pietatis apparet. Sic Augustinus.

Lyranus super hanc ipsam locum, quæstionem hanc dupliciter dissolvit. Ac primò ait, causam timoris fuisse Iacob, quòd iter facturus esset per montem Seir, & regionem quam habitabat; & obtinebat Esau, vbi nulla difficultate circumueniri ab eo, atque omnibus bonis, viræque ipsa spoliari poterat; præsertim cum putaret, eum acceptam iniuriã, alta mente repositam tenere, sibi que necem, quoquo modo posset machinaturum. Ob hanc igitur causam ingenti metu, vt homo, correptus est; licet fuisset & diuinis oraculis, & Angelicis visitationibus confirmatus. Sic Lyranus. Verum quòd ait Lyranus, Iacob transiturum fuisse tunc terram Esau, proculdubio falsum est: siquidem Iacob ex Mesopotamia venienti in Chanaanitidem, valde alienum, & remotum, & deuium erat iter per Idumæam: præsertim verò cum iam ipse tunc transgressus montem Galaad, & appropinquans Iordani, intrasset terram Chanaan, extra quam est Idumæa. Altera Lyranus solutio eiusdem quæstionis, huiusmodi est: Quia Iacob per viginti annos versatus fuerat in domo Laban & filiorum eius, hominum nempe improborum, & idola colentium; timuisse eum, ne quam ipse peccatorum labem ex tam diutina cum talibus hominibus domestica consuetudine contraxisset, & in Dei offensam aliquam incurrisset; quam ob causam indignum se fecisset diuinæ promissionis effectu: non enim ignorabat multas Dei promissiones esse conditionales, nec nisi seruata conditione, qua datæ sunt efficaces. Sedenim nec Iacob de diuinis promissis, sine vlla prorsus conditione, sed absolutè, præcisèque sibi datis, dubitare poterat; nec vereri debebat, ne fortè esset in gratia Dei: cum talem metum, tot Angelorum ad ipsius custodiam, & defensionem ventientium occursum proximè ante factus, penitus ex animo eius eximere debuisset.

Verius igitur dictu fuit, Causam timendi Iacob fuisse; quòd audisset, Esau, quem sibi putabat inimicissimum, venire ad se cum quadringentis equitibus. Quamuis Esau placato, & beneuolo animo tunc venisse ad Iacob, manifestum fecit indicium, id quòd egit Esau erga Iacob. Namque amplexatus est eum; stringensque collum, & osculatus eum fleuit, voluisse, que eum ipse comitari, aut partem sui equitatus ad eius comitatum, & custodiam ei relinquere. Venit porrò Esau cum tanto equitatu in occursum Iacob ad ostendendam potentiam suam, simulque honorandam ipsum. Sed redeamus ad timorem Iacob. Qui etsi secundum rationem superiorem, diuinis oraculis & promissis eruditam & confirmatam sciret nihil sibi esse metuendum: attamen secundum partem inferiorem, & humani sensus, ac iudicij infirmitatem, obiecta specie tanti periculi, non solum ingruentis, sed propemodum præsentis; naturalis cuiusdam

pauoris

pauoris motu, et tunc quatiēbatur, ac feriebatur. Tales quippe motus timoris naturalis sunt non solum uehementes ac uolenti, uerum saepe rapidi & inconsulti, atque ipsius rationis imperium prauertentes, iudiciumque ad breue tempus, quasi cohibentes. Mox tamen ubi se animus collegit, quid in tali specie terroris insit ueri, acutē despiciēs, timorem omnem penitus discurrit, uigorēque animi, & constantiam retinet.

Epicteti praeclara sententia quatenus sapienti timor accidere quoad.

Sed quia Stoicorum decretum est, Sapienti, etsi certa ratione compertum sit, nihil sibi esse timendum, posse tamen citra ullam eius culpam, timorem accidere; Et Epictetus, probatissimus & nobilissimus in disciplina Stoica philosophus, in quinto libro suarum Dissertationum, quatenus, & quemadmodum cadat in sapientem timor, egregiē disputauit, non abs re fuerit, summam eius disputationis cum sacra doctrina mirificē congruentis, strictim in hoc loco apponere, Visiones, inquit ille, animi, quas phantasias philosophi appellant, quibus mens hominis prima statim specie accidentis ad animum rei pellitur, non uoluntatis sunt, neque arbitrij, sed uel quodam sua inferunt sese hominibus. Probationes autem, & iudicia, quibus eadem uisa noscuntur, & dijudicantur, uoluntaria sunt, sicutque hominum arbitratu. Propterea cum sonus aliquis formidabilis aut ē caelo, aut ex ruina, aut repentinus nescio cuius periculi nuncius, uel quid aliud eiusmodi factum est, sapientis quoque animum paulisper moueri, & contrahi; atque ipsius os & uultum pallefcere necessum est, non opinione alicuius mali praecipua, sed quibusdam motibus rapidis & inconsultis officium mentis atque rationis prauertentibus. Mox tamen sapiens ille, uisa isthac animi sui terrifica non approbat, sed abiicit, & respuit, nec ei metuendum esse in his quicquam uidetur. Atque hoc inter sapientis & insipientis animum differt, quod insipiens, qualia sibi esse primo animi sui pulsu uisa sunt, saeva nimirum & aspera, talia uerē esse putat, & tanquam si uerē metuenda sint, sua quoque assensione approbat. Sapientis autem, cum breuiter & strictim colore, atque uultu motus est, non sese reuocans, nequaquam eis cedit, sed statim, uigorēque sententiae suae retinet: Uisa esse iudicans minimē metuenda, sed fronte falsa, & formidine inani terrantia. Sic Epictetus.

VERS. 23. Transiuit Iacob uadum Iaboch, traductisque omnibus quae ad se pertinebant, mansit solus: & ecce uir luctabatur cum eo usque mane.

Fluuius, uel torrens Iaboch.

S. Hieronymus.

IABOCH, fluuius erat paruus, ex sinistris Galaaditidis montibus profluens, & in Iordanem influens: Qui & torrens in Scriptura uocatur, quod statis anni temporibus, aduentibus aquis in modum torrentis exuberet, ac nisi reperto uado, pedibus transiri nequeat. Quocirca hic dicitur Iacob transiuisse uadum eius. Iaboch (ait Hieronymus libro de locis Hebraicis) fluuius est, quo transmissio, luctatus est Iacob aduersus eum qui sibi apparuerat: uocaturque est

est Israël. Fluit autem inter Philadelphiam, & Gerasam, in quarto milliaro eius, & ultra procedens Iordani fluuio commiscetur.

Verum historiam huius luctæ Angelicæ cum Iacob, scito, & breui commentatio totam enarrat Theodoretus. Nam cum posuisset hanc quæstionem, quæ est inter quæstiones eius in Genesim nonagesimā primā: Quamobrem Angelus luctatus sit cum Iacob, quæstioni hunc in modum respondit. Voluit illum fiducia roborare, qui fratrem timebat: quam etiam ob causam victoriam illi concessit, dicens: *Si fortis fuisti cum Deo, quanto magis aduersus homines eris?* Verum ne superbiret, quod sibi Deum superasse videretur, attractu fœmoris, se volentem esse victum indicauit, solo enim tactu ei torporem induxit. At enim Iacob sentiens virtutem eius qui sibi apparuerat, postulauit ab eo benedictionem, quam ille dedit, simulque nomen eius mutauit ex Iacob in Israël, dicens: *Quia preualuisti contra Deum, etiam contra homines potens eris.* Cum verò expergefactus esset, fœmor remansit stupidum, & claudicabat, ne putaret id quod viderat, esse nudam imaginationem, sed exactius nosset mysterij veritatem. Sciscitanti autem Iacob nomen ipsius, non solum non indicauit, sed etiam obiurgauit eum, tanquam excedentem naturæ metas. *Quid enim, quæris, ait, nomen meum, cum hoc sit admirabile?* Notandum etiam est, quod eundem & hominem, & Deum vocauit Scriptura dicens; *Preualuisti contra Deum:* Et item Iacob: *Vidi Deum facie ad faciem.* Per hæc autem omnia docemur, quod etiam hoc loco vnigenitus Dei Filius, idemque verus Deus, apparuit ipsi Iacob. Hactenus ex Theodoro.

Theodoret.

PRIMA DISPUTATIO.

An qui luctatus est cum Iacob, fuerit Angelus, an Filius Dei.

BSERVANDA porro sunt extrema istius Commentarij Theodoreti verba, quibus ait, eum, qui sub specie humana luctatus est cum Iacob, fuisse Filium Dei. Nimirum in hac opinione secutus est Theodoretus complures veterum Patrum, qui censuerunt, diuinas visiones, & apparitiones factas in veteri Testamento Patriarchis, & Prophetis, in quibus dicitur vel Deus, vel etiam Angelus apparuisse hominibus, fuisse apparitiones Dei, sed proprie non patris (is enim nunquam hominibus apparuit in veteri Testamento) sed fuisse Filij Dei. Quocirca eum qui apparuit Mosi in flamma ignis, de medio rubi, licet Scriptura secundum lectionem Græcam, appellat Angelum, Theodoretus tamen dupliciter argumentatur fuisse Filium Dei, & non Angelum proprie dictum: Tum quia ipsemet dicit se esse Deum Abraham, & Isaac, & Iacob: tum quod declarans nomen suum, ait: *Ego sum, qui sum:* ita verò conuenire in Angelum, nullo modo queunt. Nec mirum appellari Filium Dei Angelum, cum Isaias capite nono secundam translationem septuaginta, aperte vocet eum magni consilij Angelum: Comm. in Gen. Tom. 4.

Theodoret.

An qui apparuerunt Sanctis in veteri Testamento, fuerint Angeli, an Filius Dei.

Exod. 3.

Et Malachias capite tertio, nominet eum Angelum Testamenti à Iudeo desideratum. Nempè quia Filius à Deo Patre missus est in mundum, & enunciatet hominibus voluntatem, & consilia, & decreta Patris; sicut ipse dixit Ioan. 17. *Omnia quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis*, idcirco nomen Angeli, in eum optimè congruit. Et Theodoretus quidem super ista re disputatio, paucis verbis à nobis comprehensa, huiusmodi est.

Sedenim cupiet fortasse lector nosse, quænam veterum, & nobiliorum Auctorum istius sententiæ probatores & sectatores fuerint. Sciat igitur in ista sententiâ fuisse Iustinum Martyrem, ut disputat ipse in eo sermone quem habitum à se cum Tryphone Iudæo mandauit ipse litteris: isti quoque opinioni accessit Tertullianus libro secundo contra Marcionem, & in libro contra Praxeam, & Hilarius libro quarto & duodecimo de Trinitate, Ambrosius item libro primo de Fide, capite quinto, necnon Chrysoströmus super caput septimum Actorum Apostolicorum. Augustinus porro anceps super ista re, ac dubius fuisse videtur. Disputans enim in utramque partem, nihil certi statuit ac decernit, ut apud eum videtur libro secundo de Trinitate, capite decimotertio, & fultus in tractatu illorum verborum: *Ego sum, qui sum, qui ponitur in Sexto Tomo Operum eius, quem si quis fortè neget esse Augustini, scriptoris certè prudentis, & docti esse, inficias non ibit.*

At ego contrariam sententiâ censeo probabiliorem esse. Nam quod ab istis Auctoribus proditum est, Deum Patrem nunquam in veteri Testamento per visionem vllam, siue imaginariam, siue sensibilem apparuisse hominibus, videtur id manifestariæ falsitatis argui posse auctoritate Danielis: is enim capite septimo narrat apparuisse sibi in visione Antiquum dierum sedentem in throno, quem circumstabant millia millium ministrantium, & decies centena millia assistentium ei, & postea quædam Filium hominis in nubibus cœli venientem usque ad Antiquum dierum peruenisse, & accepisse ab eo regnum æternum, & potestatem super omnem terram, & ut ei seruiant omnes gentes. Palam est, in hac visione Antiquum illum dierum, representasse Deum Patrem, & illum Filium hominis, fuisse Christum, qui per passionem suam meruit exaltari super omnia, atque omnium rerum dominatum, & imperium accipere. Nimirum quod in ista visione patefactum est Danieli, id ipsum multis antè seculis prophético spiritu afflatus præcinerat Dauid, in Psalmo secundo: *Filius meus es tu, ego hodie genui te: Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra: Et in Psalmo 109. Dicens Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.*

Quod autem in apparitionibus quæ Patriarchis, & Mosis, & Prophetis factæ narratur in Scriptura, is qui tunc illis apparuit, immediate, & secundum personam propriam non fuerit Filius Dei, sed Angelus quispian, possum multis, & firmis rationibus probare. Verùm ne longior sim, eligam aliquot apertiores, & firmitores Principio, eum qui luctatus est cum Iacob fuisse Angelum, aperte nos docet Oseas, capite duodecimo ita loquens de Iacob

*Iustinus
Martyr.*

Tertullian.

Hilarius.

Ambrosius.

Chrysoström.

Augustinus.

Exod. 3.

*Auctoris
contraria
sententia.*

*Eum, qui
luctatus est
cum
Iacob fuisse
Angelum, non
autem Filium
Dei.*

de Jacob. *In utero supplantavit fratrem suum, & in fortitudine sua directus est cum Angelo, & inualuit ad Angelum, & confortatus est. fleuit, & rogavit enim, in Bethel inuenit eum, & ibi locutus est nobiscum.* Ecce tibi luctatorem illum appellat Oseas simpliciter, & præcisè Angelum, quomodo nūquam reperire est in sacris literis appellari Filium Dei: Nam ubi vocatur Angelus, ibi semper adiungitur aliquid, quo significetur non vocari eum Angelum quantum ad personam, sed quantum ad similitudinem quandam muneris angelici: & ideo dicitur, *Magni consilij Angelus, & Angelus Testamenti.* Idem dici potest de eo, qui apparuit in rubo, & in flamma ignis Mosi: istum enim Beatus Stephanus Actorum 7. præcisè, & simpliciter appellat Angelum. Ac licet in Latina translatione præcisè, & simpliciter appelletur in illo Exodi loco, Dominus, Hebræica tamen Scriptura, & Paraphrasis Chaldaica, & Græca translatio, Angelum nominat: Et verò utroque nomine appellari potuit: quantum enim ad personam, Angelus erat; quantum autem ad repræsentationem & auctoritatem, Deus erat: Angelus enim vocem illam, & verba formabat, sed verba illa non Angelum, sed eum à quo missus fuerat, Deum significabant. Dicam itaque breuiter, & apertè more Scholastico: Personaliter erat Angelus, repræsentatiuè; auctoritatiuèque erat Deus.

Isaie 9.
Malach. 3.
Qui apparuit in rubo
Mossi, non
Deus, sed An-
gelus propriè
fuit.

1) Audi egregiam super ista re Sancti Gregorij sententiam in præfatione sua super librum Iob, ad hunc modum scribentis: Angelus, inquit, qui Moyfi apparuisse describitur modò Angelus, modò Dominus memoratur. Angelus videlicet propter hoc, quòd exteriùs loquendo seruebat: Dominus autem dicitur, quia interiùs præsidens loquendi efficaciam ministrabat. Cùm ergo loquens exteriùs ab interiori regitur, & per obsequium Angelus, & per inspirationem Dominus nominatur. Hinc Dauid aut Psalmo septuagesimo septimo: *Attendite popule meus legem meam: Atqui nec lex illa, nec populus erat Dauidis, sed Dei: attamen personam eius ex quo loquebatur assumens, ipsius auctoritate loquitur, cuius inspiratione replebatur.* Hoc fieri quotidie cernimus in Ecclesia. Nam stans in medio populi lector clamat: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob.* Et quòd Deus ipse sit, verè profectò non dicit, nec tamen per hoc quòd dicit, veritatis regulam deserit, quia cui ministerium lectione exhibet, eius dominium voce præterdit. Sic Gregorius.

S. Gregor.

16) Si qua porò in Apparitione, is qui apparuit, existimari deberet Dei Filius, id maximè putandum esse de eo, qui apparuit in monte Sina, & dedit legem Hebræis: fuit enim apparitio illa omnium nobilissima, & celebratissima, & non vno loco Scriptura dicit descendisse Deum in montem Sina, & dedisse legem. Immò verò ille ipse qui apparuit, apertè Deum se appellat, & sui amorem super omnia, & cultum, & obsequium, & suæ legis obseruantiam ab Hebræis deposcit. Non fuisse tamen Deum, qui apparuit immediatè Mosi, & per quem lex illa data est, manifestum faciunt verba S. Pauli, & B. Stephani. Ille quippe in cap. 3. epistolæ ad Galatas scribit, legem illam per Angelos fuisse ordinatam. Hic autem Actorum 7.

Exod. 19.
et 20.
Qui apparuit in monte
Sina fuit An-
gelus.

dixit, Iudæos legem accepisse per dispositionem Angelorum. Signanter verò dictum est pluratio numero per Angelos datam esse legem, id est, per vnum quempiam de numero Angelorum; ne si numero singulari dictum esset, per Angelum supradictæ opinionis assertores id de Filio Dei, qui nonnunquam appellari solet Angelus interpretarentur. Sed lubet ad huius rei confirmationem adscribere in hoc loco verba B. Hieronymi explanantis locum illum Pauli ad Galatas: Sic autem ille scribit, Quod ait Paulus, legem fuisse ordinatam per Angelos, hoc vult intelligi, quòd in omni veteri Testamento, vbi Angelus primùm visus refertur, & postea quasi Deus loquens inducitur, Angelum quidem verè fuisse vnum de ministris plurimis Dei, eum qui visus sit, sed in illo mediatorem locutur esse, qui dixerit: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob.* Nec mirum si Deus loquatur in Angelis, cum etiam per Angelos, qui in hominibus sunt, loquatur Deus in Prophetis, dicente Zacharia: *Et ait Angelus qui loquebatur in me; ac deinceps inferente: Hac dicit Dominus omnipotens.* Sic Hieronymus. Ad hoc si Deus immediatè apparuisset in visionibus & Revelationibus prophetis, cum primis fuisset conueniens immediatè hanc esse Deo Deiparæ semper virgini Mariæ reuelationem Incarnationis Filij Dei, propter summam videlicet tum reuelati mysterij, tum personæ cui reuelebatur dignitatem: atqui reuelationem illam factam esse per Gabrielem Archangelum, loquitur apertè Historia Euangelica, cuius rei exemplo, & argumento confirmat S. Dionysius Areopagita sententiam hanc nostram, vt mox dicturi sumus.

Postremò generalis illa sententia beati Dionysij iam pridem recepta, & probata Scholasticis Theologis, videtur item probanda esse omnibus. Affirmat ille, omnes diuinas visiones, apparitiones, & reuelationes ante Christi aduentum, siue in Lege, siue ante Legem factas, qualescunque fuerint, & qualiumcumque rerum, & quibuscumque personis contigerint, eas non esse à Deo immediatè profectas, sed operà, & ministerio Angelorum peractas. Verba Dionysij in capite quarto eius libri qui est de cælesti hierarchia, ita se habent: Idcirco, & præ omnibus, Angelicum cognomen meruerunt cælestes Spiritus, quòd cum in eos primo diuinæ claritatis fulgor emanet, ipsi postmodum in nos enunciationes illas sublimiores superne traiciant. Sic enim & Lex, vt Scriptura diuina testatur, per Angelos nobis indulta est; in ceterisque illos Patres nostros, qui ante Legem, qui que fuerunt post Legem, Angeli ad Deum subuexere, siue quòd agendum esset, admonentes, & ab errore sacrilego, vitæque profana ad rectum veritatis iter traducentes: siue sacra quæuis instituta, seu cælestium Sacramentorum occultas visiones, siue diuinas aliquas prædictiones docendo pandentes. Et nonnullis interpositis subdit: Huiusmodi verò diuinas visiones celeberrimi illi Patres nostri, ministerio cælestium virtutum ediscebant, opponit autè sibi Dionysius, quòd Lex nõ semel in Scriptura dicatur data esse à Deo: An, inquit, non ipsam quoque Legis sanctionem vt ex Deo Moysi traditam Scripturæ sacræ traditio loquitur? At id quidem nos verius instituit, id diuinæ illam fuisse, sacratiorisque Legis effigiem.

B. Hierony.

Zacha. i.

Horabilis
sententia, &
doctrina S.
Dionysij A-
reopagite.
Actor. 7.
Ad Gal. 9.

Ex quo, & illud sapientissima Theologia videtur inuenire, quod scilicet
idecirco illa Lex per Angelos ad nos quoque manauerit, vt id sancte simæ
ac diuinæ Legis institutione caueretur, priora sequentibus iter ad Deum
sterneret. Hactenus ex Dionysio.

Restat vt duas suprapositas Theodoretæ rationes huic sententiæ con-
trarias, breuissimè diluamus. Obijcit ille, eum qui iuctatus est cum Iacob.
vocari Deum: dixit enim ille: *Si fortis contra Deum fuisti, quanto magis con-
tra homines?* Quin etiam interroganti Iacob de nomine ipsius, respondit,
Quid queris nomen meum, quod est admirabile? Verùm difficultas huius ob-
iectionis, per ea quæ docuimus, penitus discussa est. Nam qui apparuit,
etsi secundùm personam erat Angelus, tamen Dei maiestatem, & aucto-
ritatem repræsentabat: quocirca mirandum non est, eum vocari Deum,
& nomen eius dici admirabile. Quamquam verba illa, *quod est admirabile*:
licet in multis exemplaribus Latinis, & in vetustioribus Græcis legantur:
ea tamen nec Hebraica scriptura, nec Paraphrasis Chaldaica, nec Græca
translatio correctæ nuper, & Romæ edita, nec Latina Biblia iussu Sixti V.
emendata, & publicata, habent in eo loco. Altera ratio Theodoretæ fuit,
quod Iacob flagrantissimè concupiuit, & flagitauit benedictionem eius,
qui sibi apparuit, eaque accepta, lætabundus, & gloriabundus dicebat, *Vidi
Deum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.* Nec ratem ille benedi-
ctionem ab Angelo postulasset, cùm eam dare proprium sit Dei: nempe
de quo cecinit Dauid; *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*: Sed leuis est
ista ratio: benedicere enim, non tantùm Dei est, sed & Angeli, & homi-
nis; diuerso tamen modo. Idem certè Iacob infra cap. 48. benedicens filijs
Ioseph, precatus est illis primùm benedictionem Dei, tum etiam Angeli.
Ista enim locutus est: *Deus, qui pascit me ab adolescentia mea, & Angelus, qui
eripuit me de cunctis malis, benedicat pueris istis*: Nec solùm ab Angelo be-
nedictio optari & peti potest, sed etiam gratia, & pax; non tanquam ab
auctore, & largitore eius, sed tanquam à gratiosissimo apud Deum depre-
catore, & procuratore, & administro.

Audiat, quæso, Lector, pensuræque verba B. Ioannis, quæ sunt in 1. cap.
Apocalypsis: magnam enim opinionem nostræ fidem adiungunt. Sic ille ait;
*Gratia vobis, & pax ab eo, Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est, & à septem
Spiribus, qui in conspectu throni eius sunt.* Ecce Ioannes, non solùm benedi-
ctionem, sed etiam quod est maximè diuinum Dei donum, gratiam, &
pacem à septem Spiritibus dari optat, & precatur. Non me fugit, Victori-
num, Primasium, Bedam, aliosque complures interpretatos esse ista verba
de Spiritu sancto, ea ratione, vt est septiformis gratiæ largitor: Septem
enim dona Spiritus sancti Iſaias capite vndecimo appellat Spiritus: *Re-
quiescet, inquit, super eum Spiritus Sapientiæ, & intellectus, &c.* Volunt igitur
sensum istorum verborum esse istiusmodi, Gratia vobis, & pax sit à Spiri-
tu sancto, cuius sunt septem Spiritus, id est, septem dona; vt persona Spi-
ritus sancti per septiformem eius effectum in Scriptura celebratum, de-
notata sit hoc loco. Sedenim duæ res istam expositionem faciunt impro-
babilem, Durum enim est, atque inusitatum in sacris literis, vt gratia di-

Solutio ra-
tionis.
Theodoretus.

Quinam sint
septem spiri-
tus sanctos in
conspectu
Dei.

Aretas.
Lyranus.
Andreas Ca-
sariensis.

catur provenire à septem donis Spiritus sancti, gratia quippe gratum fa-
ciens, cum sit quasi fundamentum istorum donorum, ea præcepti ordine
naturæ. Deinde illud: *Qui in conspectu throni eius sunt*, nõ potest aptè com-
petere, nisi in personam quampiam, eamque ministrantem, & inseruien-
tem Deo: quare nec Spiritui sancto, nec septem donis eius verè potest ar-
tribui. Verior igitur sententia est, septè Spiritus dici, multitudinem ipsam
& vniuersitatem Angelorum, ex consuetudine Scripturæ, tali numero si-
gnificantis non rarò, vel vniuersitatè aliquarum rerum, vel magnà quam-
piam multitudinem. Quamquam satis probabile est quod tradunt Aretas,
& Lyranus, & ante ipsos Andreas Casariensis Archiepiscopus, veterum
fuisse Patrum sententiam, & in primis B. Irenæi, septem esse principales
Angelos, qui primarij sint inter cæteros diuinæ prouidentia super guber-
natione Mundi, vel Ecclesiæ, ministri: Quos haud dubiè significauit Ra-
phaël, cum dixit se esse vnum de septem Spiritibus, qui sunt ante conspe-
ctû Dei, vt legitur Tobia 12. Et in ipso libro Apocalypsis, non semel no-
minantur septem Spiritus, & Angeli missi à Deo in omnem terram, & in-
ducuntur vel tubis canentes, vel habentes phialas plenas iræ Dei. Sed re-
uertamur ad historiam luctæ Angelicæ cum Iacob.

SECUNDA DISPUTATIO.

*Qualis fuerit lucta illa Angelica cum Iacob, corporalisne an spiritualis:
& utrum cum bono Angelo, an cum Diabolo.*

Super illis verbis,

VERS. 24.
25.

Ecce vir luctabatur cum eo vsque manè; qui cum videret
quòd eum superare non posset, &c.

QUBERVM est, qua ex occasione, quòve modo lucta illa in-
ter Angelû & Iacob inita & incepta fuerit. Quapropter Cate-
tanus exponens hunc locum: In specie, inquit, viri, apparuit
Angelus, assumpto corpore & figura humana: fuitque ista ap-
paritio quarta earum, quæ factæ sunt Iacob, & fuit sensibilis, vigilante Iac-
cob, & corporeis viente sensibus, vt quæ in ea, & gesta, & dicta sunt, aptè
demonstrant. Qualiter autem & qua ratione præiua fuerit inita hæc
lucta, Scriptura non memorat: vitrumne Angelus prius ad luctandum
prouocauerit Iacob, an ex improviso apparens, non verbis sed factis ipsius
corpus inuadens, atque complectens prouocauerit ad luctandum.

De certami-
ne lucta, at-
que in eo de
vsa arena
Nili.

Inter varia certamina ad exercitationè corporû antiquitus in diuersis
locis apud varias gentes instituta, peruerstû & percelebre fuit certamen
luctæ, de quo Argiui, Græciæ principes, atq; egregij bellatores, valdè lau-
dati sunt. Mos autem erat luctantium, vt corpora puluere siue arena con-
spergerent, certè locum in quo luctabatur, arenâ sternebatur, quo scilicet li-
con

cōringeret eos cadere, aut in terrā prouolui, mollior esset casus, minūque noxius: In cuius rei vsum præcipuè commendabatur arena Nili, vtpotè tenuissima. Suetonius in Nerone scribit; Cū publica fame vrbs vehementer affligeretur, Alexandrinam nauem, Niloticam arenam luctatoribus aulicis aduexisse; cū omnes eam, tanquam frumento onustam avidissime expectarent. Nec istius luctatorij pulueris, in hac lucta Iacob, non est latentè data significatio. Nam verbum Hebræum *Abach*, quod Latine redditum est luctari, quidam putant significare puluerem; quia luctantes pedibus multum puluerem ciete soleant, vt ad verbum sic exponi locus hic possit: Et vir aspersus cum eo est puluere, vel more Latino, descendit cum eo in arenam: & ad hoc quidem probandum, adducunt locum illum Deuteronomij cap. 28. *Dabit Dominus pluuiam terræ tuæ puluerem*, Hebræicè *Abach*. Verū *Oleaster* cum istis dissentit, cōtendens nomen *Abach*, in Scriptura significare potius exhalationem, siue nebulam tenuem, quàm puluerem: & ipsum verbum significare primò ac propriè idem quod exhalare, & flatum emittere; consequenter autem etiam luctari, ab euentu scilicet luctæ, quòd qui luctantur, propter multum laborem corporis, & anxietatem animi, frequenter multumque anhelent, & flatum exhalent. Hoc autem ille productis aliquot scripturæ testimoniis confirmare nititur, nec tamen negat, non aptè positum esse à Latino interprete verbum luctandi; sed quòd ratio significationis verbi Hebræi, non ducatur à puluere, sed ab anhelitu, siue exhalatione luctantium.

Cæterum existit quæstio; An lucta illa fuerit corporalis & externa, an interna & spiritalis, tanquam Iacob visus sibi sit luctari cum aliquo; & an luctatus sit cum Angelo bono, an verò cum malo & cacodæmone, aduersus quem ei opem & auxilium tulerit bonus Angelus, vt nonnullis grauissimis Ecclesiæ doctoribus visum est. B. certè Hieronymus, huius videtur opinionis fuisse, si quis attendat animum ad ea quæ scribit in Commentariis suis in Epistolam ad Ephésios, explanans verba illa Pauli, quæ sunt in cap. 6. eius Epistolæ: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principes, & potestates, &c.* Sic enim ait: Dicat quilibet: Hoc quod ait Paulus de lucta aduersus inuisibiles hostes, ideo dicit, vt doceamur, ne ea quidem, quæ nobis ministrari vitia putamus ex carne, carnis esse vel sanguinis, sed à quibusdam spiritalibus nequitis fugeri. Sunt enim quidam Dæmones amoribus & amatorijs canticis seruientes, quos significauit Hoseas, capite 4. dicens; *Spiritus fornicationis seducti sunt.* Nam & barbara quædam nomina eorum esse dicuntur, vt sæpe confessi sunt hi, quos verè vulgus maleficos vocat; & incantationes, & colores varij, & diuersa vel metallorum genera, vel ciborum, ad quæ invocari assistere Dæmones, & infelices animas capere memorantur. Alij verò iras, & furores & bella cōmouere; alij præesse inimicitijs, & inter homines odia concitare. Quoniã igitur Paulus docere nos vult, non ex natura corporū, neq; ex materia carnis & sanguinis hæc vitiorū genera procreari; sed ex instinctu Dæmonum, propterea dixit: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principatus, & Potestates.*

Ideo

Suetonius.

Oleaster.

An illa lucta fuerit corporalis & cum Angelo bono nōc.

S. Hieronym.

Nota hoc.

Ideo autem nucleorum, qui magicis artibus seruiunt, in medium exten-
pla protulimus; vt retundamus eorum opinionem, qui putant omnia vniu-
esse carnis & sanguinis, & nullam habere Dæmones potestatem, vt nos
incitent ad peccata. Talem luctationem & Iacob Patriarchæ putamus
fuisse, quando remansit solus, & luctabatur cum eo homo, adiuuas eum
& corroborans aduersus alium, nimio sudore dimicantem. Et simul vide-
ne forte ridiculi sint, qui arbitrantur in ritam luctantiū, tota nocte Iacob
esse luctatum. Quid enim grande, si, vt illi aiunt, luctans, aut superauerit,
aut victus sit? Sed iuxta rationabilem, & conuenientem tanto Patriarchæ
luctam, talem illi colluctationem fuisse credendum est, qualem hi habet,
qui possunt dicere: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem,*
&c. Sic Hieronymus.

Origenes.

Hæc proculdubio sententia ex 3. lib. Periarchon Origenis deprompta
est, vbi sic ille scribit: Angelus luctatus dicitur cum Iacob: quod nos non
ita intelligimus, quasi luctatus fuerit Angelus contra Iacob, sed quod is,
qui ei salutis causâ adoratur, atque ei nomen Israel imponebat, ille idem cum
ipso luctatus, id est, cum in agone & in certamine adibuit eum; cum sine
dubio alius quidam esset aduersus quem Iacob dimicaret; denique Paulus
non dixit, nobis esse luctamen cum Principibus, & Potestatibus, sed ad-
uersus Principatus, & Potestates. Vnde, etsi Iacob luctatus est, sine dubio
aduersus aliquam harum virtutum luctatus est, quas humano generi, &
Sanctis præcipue aduersari, & mouere certamina Paulus affirmat. Sic Ori-
genes, Procopius Gazæus in Commentario huius loci refert, accepisse se
ex docto quodam viro, præditum esse à nonnullis, cum Iacob certasse
Diabolum in specie Esau, conantem vincere eum. Cæterum à Iacobo lucta-
tisse Angelum auxiliarem, & ideo Diabolum præualere non potuisse.
ne autem Iacob putaret suis viribus à se profligatum aduersarium, sed bo-
ni Angeli, tactus est ei neruus, & claudicatio subsequuta. Sic ille. Hanc
ipsam opinionem Lyranus assignat Hebræis.

Procopius.
Gazæus.

Lyranus.

Autoris
sententia.

At enim uerò luctam illam, & fuisse corporalem, & cum bono Ange-
lo actam, præter communem Patrum tam Græcorum, quam Latinorum
expositorum sententiam, historia ipsa, quæ narratur hoc loco, perspicue
ostendit. Nempe peracta est lucta vigilante Iacob, & uentre sensibus ex-
ternis, & inter luctandum adeo uolentè percussus ei neruus femoris est,
vt is obrorperit, & emarcuerit, ob idque Iacob claudicare coactus est.
Quæ etiam id ipsum demonstrat contrariatio luctæ per totam noctem vigi-
ad luctationem, & laudata est Iacob fortitudo, dicente Angelo: *Si fortis fuisti
contra Deum, quanto magis contra homines?* & ex eo inditū ei nomen Isra-
elis. Hoc præterea confirmat Hoseas cap. 12. hanc ipsam historiam comen-
tinans, & de Iacob dicens: *Inualuit ad Angelum, & in fortitudine sua di-
rectus est cum Angelo: & confortatus est, flevit, & rogauit eum.* Quæ omnia
corporalem, & sensibilem actionem aperte declarant. Quod autem Iacob
non cum Dæmone, sed cum bono Angelo luctatus sit, manifestū ex mul-
tis sit, quæ in hac ipsa historia dicuntur: ueluti quod dictus est fuisse for-
tis contra Deum: ergo cõtendebat cum Deo, siue Angelo, sub specie uiri.

Dei

Deinde quia is, qui cum luctabatur, volens discedere ab eo, dixit: *Dimitte me*: at Iacob renitens, & retinere eum volens, dicebat: *Non dimittam te nisi benedixeris mihi*: à bono autem Angelo, non à malo benedictionem petebat. Id quoque liquet ex ipso nomine Israël, quod accepit Iacob ab eo, quicum luctabatur. Denique in hanc sententiam conveniunt, & conspiciunt omnes expositores.

Ceterum Thomas Anglicus super hoc loco, putat non fuisse illam veram luctam, quasi se inuicem Angelus & Iacob sint complexi, & inuicem constringendo atque coagitando in terram prosternere conarentur: sed fuisse in modum violentæ cuiusdam tractionis & retentionis, Iacobo videlicet Angelum abire volentem trahere ad se, & retinere conate, vt diutius eius aspectu, & colloquio fruere, & ab eo benedictionem quam optabat, consequi posset. Talis videtur fuisse lucta inter Moysen, & Deum, quasi Moyses Deum constringeret ad deponendam iram aduersus Hebræorum populum, eique parcendum. Nam quasi Moyses constrictum tenebat Deum, dixit Deus, *Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos*. Moyses verò contrà, tanquam obnitens Deo, dicebat: *Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuum?* & cætera, quæ leguntur in capite trigesimo secundo Exodi. Verba porro Thomæ ex Commentarijs eius super hunc locum, hæc sunt: Non puto quòd Iacob eo modo luctaretur cum Angelo, quo solent communiter luctantes: sed potius quòd Angelus, siue Deus in specie hominis ei apprensus, precibus, & attractiuis manibus, atque amplexibus tenebatur à Iacob. Cùmq; ille fingeret se omnino velle discedere, tunc eum vehementius & firmitus Iacob retinebat, & ad se retrahere, quasi nitens ipsum apud se retinere, quousque preces, quas pro conseruatione sui & suorum, & liberatione à manibus Esau, ipsi offerebat, exaudiret. Et hoc sonant verba, quæ Deus subdidit, dicens: *Dimitte me*, & quod dixit Iacob; *Non dimittam te nisi benedixeris mihi*. Sic Thomas.

Thomas Anglicus refellitur.

Cui videtur etiam Rupertus suffragari. Ponam hoc loco eius verba, ex quibus manifestum erit consimilem eius die illa lucta fuisse opinionem; simulque palam erit cuiusnam rei luctam illam fuisse figuram, & præsagium, Rupertus arbitretur. Sic autem ille scribit libro octauo Commentariorum in Genesim, cap. 6. Famosa lucta, & totius ore Ecclesiæ per orbem vniuersum celebrata, qua homo cum Deo luctatus est, & tam diu tenuit, donec à victo benediceretur ille qui vicit, & accepta benedictione, victor claudicare cœpit: Res, cuius hoc præsagium est, ab exitu Hebræorum ex Aegypto, vsq; ad incarnationem, & Passionem Christi protrahitur: Tam longa colluctatio fuit fortissimi victoris Iacob, & Dei victi, qui tamen fortissimus prædicatur spirituum vniuersæ carnis. Sed primò sciendum est, luctam fuisse eiusmodi, vt Deus abire contenderet ab Iacob, & Iacob certaret abeuntem Dominum retinere: Sic enim ille discedere volens, ait: *Dimitte me, iam enim ascendit aurora*. Sed renitens Iacob, & retinere eum contendens: *Non dimittam te*, inquit, *nisi benedixeris mihi*. Igitur Iacob cum Deo luctatur, & victor benedictionem extorquet, quasi inuito, & nolenti videlicet sic futurum erat, vt comminaretur Deus recessurum.

Rupertus.

Num. 16.

scelerata sua non dirigetur. Sed luculentissimum huius rei exemplum in hoc ipso libro capite 39. extat, vbi de Ioseph ita scriptum est: Fuit Dominus cum Ioseph, & erat in cunctis prospere agens: habitauitq; in domo Domini sui, qui optime nouerat Dominum esse cum eo, omnia quae gereret, ab eo dirigere in manu illius. Et pauld infra: Fuit Dominus cum Ioseph; & dedit ei gratiam in conspectu principis carceris, & Dominus erat cum illo, & omnia opera eius dirigebat.

*Explicatur
varij loci
Scripturae.*

TERTIA DISPVTATIO.

Quomodo intelligendum sit, Angelum non potuisse luctando superare Iacob; & de neruo Iacob, qui tactus ab Angelo emarcuit.

Super illis Verbis:

Qui cum videret, quod eum superare non posset, tetigit neruum fœmoris eius, & statim emarcuit. VERS. 25.

SUPER istis verbis duæ quæstiones tractandæ sunt; quarum prior est huiusmodi: Cum minimus omnium Angelorum nimio valentior & potentior sit, quàm quiuis hominum, quæri dignum est, quid factum sit, vt Angelus luctans eum Iacob, superare eum non potnerit. Tres huius quæstionis exsoluendæ rationes apud Auctores reperio. Ac primò quidem, Thomas Anglicus, & Thostatus aiunt, facile Angelum potuisse superare Iacob, sed noluisse; qui etiam simulasse se superare eum non posse. Itaque secundum istos, non fuit vera in Angelo impotentia superandi Iacob, sed simulata, & voluntas cedendi ei in illa lucta, vt per hoc audacior fieret Iacob ad reluctandû & fidentior, atq; animosior factus, nec fratris sui Esau, nec cuiusquâ hominum iras, odia, minas, insidias, viresque pertimesceret. Verba Thomæ sunt hæc: Cum videret quod eum superare non posset, id est, non vellet bono modo; & loquitur, sicut cum dicimus: Deus non potest seipsum denegare suis amicis. Dixit autem non posse superare, pro non posse à manibus illius diuelli. Thostatus autem ita scribit: Angelus iungebat se non posse superare Iacob, qui tamen facile potuisset eum vel breuissimo tempore redigere in puluerem. Verumtamen talem se ostendebat Angelus, quo magis animus, & audacia cresceret Iacob, tanquam potenti resistere Angelo Deo. Hæc Thostatus. At enim ista expositio manifestè discrepat à sacra historia, quæ hoc loco narratur; si quis attendat verba Scripturæ secundum eum sensum, quem illa planissimè reddunt. Non enim, ait Scriptura, quod Angelus non volebat superare, sed quod

*Refellit
Thomas, &
Thostatus.*

non poterat superare. aliud autem est non velle, & aliud non posse: nec ista duo vsquam in Scriptura pro eodem sumi, potest ostendi. Deinde si fuit simulatio rei, & non veritas; ergo leuis, & futile, & ridicula fuit laudatio Angeli, prædicantis fortitudinem Iacob, & dicentis: *Si fortis fuisset contra Deum, quanto magis contra homines præualebis?* Ergo splendidum illud nomen Israël ab Angelo inditum Iacob, significans Fortem cum Deo, inane fuisset, ac nihili. Dicam verbo, quæ in hac historia, & acta, & dicta simpliciter memorantur; Ea non vera, non solida, non sincera fuissent, sed adumbrata, & simulata, & ficta; quod sanè respuit animus credere, ac sentire.

Hebrai.

Alterâ dissoluendæ huius quæstionis ratio ab Hebræis, ut refert Thostatus, traditur, aientibus ideo Angelum non potuisse superare Iacob, quia Deus maiorem vim, & robur tribuit Iacob ad reluctandum, & repugnandum Angelo, quàm erat vis, & potestas Angeli ad eum prosternendum & superandum. Si autem illud obijcias, hominem ex corpore mortali concretum, non esse capacem maioris virtutis, quàm sit virtus Angeli: Respondent, Deum simul auxisse capacitatem Iacob, simulque tantæ virtutis incrementum dedisse: Non displicet mihi hæc interpretatio.

Caletanus.

Tertiam rationem profligandæ huius quæstionis à Caietano traditam, proprijs eius verbis hic exponam. Sed quæstione non caret (inquit Caietanus) quo pacto verificetur, quòd Angelus non potuit vincere Iacob luctando. Solutio est, quòd Angelus virtutis potentia sua non ex necessitate, sed secundum arbitrium, & præscriptum, præcipuè diuinæ voluntatis, & quod dispositione diuina decretum, factumque est, ut Angelus assumeret corpus in tanta mensura virium, quòd non posset, secundum eam luctando superare vires Iacob; & sic verificatur quòd Angelus experimento vidit, quòd non potuit superare Iacob luctando. Sic Caiet. Ad huius rei confirmationem valet quòd legitur Gen. 19. Angelum dixisse Loth: *Esine, & saluare ibi: quia non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc.* Cui non poterat Angelus facere quicquam; prohibitus videlicet à Deo fuerat, non antè, gentem & regionem illam euertere, quàm ex illo exitio seruatus esset Loth. Posset etiam dici, Deum hæctenus concurrisse cum virtute Angeli ad luctandum cum Iacob, ut eum vehementer quidem in illa lucta iactare & fatigare posset; non autem ut superare eum posset.

Secunda quæstio de nervo femoris Iacob quæ percussit Angelus.

Thostatus.

Sequitur altera quæstio super illis verbis: *Tetigit nervum femoris eius, & statim emartuit.* Iste est nervus, ait Thostatus, inter duas femoris cartilates latens in parte superiori, ubi crura terminantur, multaque carne circum operata sunt: atque inibi duo sunt ossa se inuicè connectentia, & vnum est concavum, alterum autem convexum; caputque vnius rotundum intra concavitatem alterius recipitur, atque ei connectitur: in quibus ossibus tota corporis moles innititur. Et quia os alligari ossi non potest, cum sit dura, nisi medio aliquo vinculo, & retinaculo, enascitur inter ea, de cartilaginosa vtriusque substantia, quidam nervus, vtrumque os connectens, & continens: qui quoniam est in concavitatem vnius illorum ossium, est invisibilis, nec apparet nisi in dilaniato, & dilacerato animali. Hæc Thostatus.

Sedenim propter obscuritatem vocis Hebrææ (Caph) quam noster interpretres vertit (neruū fœmoris) varias hic locus capit expositiones. Septuaginta transtulerunt, *latitudinem fœmoris*, itémque Paraphrastes Chaldaeus. Oleaster reddit, *curuitatem fœmoris*: Est enim, inquit, locus, vbi genu curuatur ad similitudinem volæ manus: Et ideo Vatabli noua translatio habet hoc loco: *Volam fœmoris eius*. Nec sanè discrepat Caietanus ita scribès: *Tetigit in femine coxa eius*. Hebraica dictio, quam interpretati sumus Femen, nō significat neruum, aut latitudinem, propriè loquendo: Siquidem est illa eadem vox, quæ significat plantam pedis, & plantam manus, & similiter plantam coxæ, si vltus admitteret plantæ nomen in coxa. Hanc enim coxæ partem supremam ex parte interiori, hoc est, è regione alterius coxæ, Angelus tetigit tactu violento. Sic Caietanus. Rabbi Kimhi in Radicibus suis, scribens super hunc locum Genesis, ad verbum sic habet: Os illud, id quod os fœmoris ingreditur, *Caph* vocatur, eo quod recuruatum est. Alij verò sentiunt sic vocari, eo quod caro, quæ est circa os cotylæ superioris formam habeat manus recuruatæ. Sic ille. Nec dissimile est quod alij dicunt, Hebræa voce *Chap* significari ossis concuitatem, in qua absconditur, & ininitur illa pars feminis, quod Ichion Græcis dicitur, & etiã caput illud fœmoris, quod in ipsum Ischion inseritur. Viderur igitur Angelus violento quodam ictu percussisse inter luctadum, in Iacob locum illū fœmoris ex parte interiori, vbi supremum cruris iungitur cum imo feminis: quo factum est vt & ossa illa, de quibus paulò antè dictum est, luxata sint, & musculus, atque neruus motum localem ministrans, resolutus, atque debilitatus sit, atque inde claudicandi necessitas extiterit.

Caietanus.

Rabbi Kimhi

Sed cur ita percussit Angelus neruum Iacob? Ne videlicet (vt Theodoretus ait) videns Iacob se fortiter reluctari, & quodammodo præualere Angelo, sibi de suo robore nimium placens, & præfidens, superbiret; sed agnosceret victoriam suam, & fortitudinem, Deo acceptam ferri oportere: sensit enim manifestè facillè potuisse ab eo, quicum luctabatur, non modò vinci se, sed etiam occidi, nisi Deo aliter visum, & placitū fuisset. Thoſtatus aliam addit rationem. Percussit, inquit, Angelus neruum Iacob, vt ei maiorem faceret animum, & audaciam, quòd quamuis violenter percussus, & grauius dolens, non cessisset aduersario, sed nihilominus in luctando fortiter perseverasset. Vel id fecit, ostendens, se quia non posset eum superare, velle ista ratione ex manibus eius auelli, & ab eo discedere. Sic enim in lucta facere solent impotètes superare aduersarium: conantur enim quomodocumque eum lædere, vt illum à se repellere, & diuellere possint. Thomas Anglicus huiusmodi rationem affert: Hoc inquit, fecit Deus, vt efficaciam suæ virtutis, per quam facillimè potest omnibus præualere, sensibiliter experiretur Iacob, etiam tunc cum Deo præualere videbatur. Deinde, id factum est, vt visionis illius memoria vehementius animo eius infingeretur, & postea in posterorum eius notitia, & memoria perduraret: ne putari à quopiam posset, non fuisse verã illam luctam, sed inanem quampiam visionem, & fallacem imaginationem ipsius

Cur Angelus percussit neruum Iacob.

Theodoretus.

Thoſtatus.

Tho. Anglic.

Jacob. Factum est id præterea in figuram, & mysterium. Nimirum carnalis concupiscentia hominis, quæ viget in sæmore, si diuina virtute tangatur, protinus torpescit, & languescit. Et item quòd caro Iudæorum, & carnalis sensus Legis, & literæ, per luctam, seu pugnam Christi cum eis, erat resoluedus & exsiccandus: ex quo claudicare cœpit Iudaismus, quia vna eius pars iuit sursum ad Christum, & est benedicta ab eo, altera verò iuit deorsum, & ideo est ab humore gratiæ exsiccata. Quapropter veri filij Hrael non comedunt neruum carnalis literæ, & intelligentiæ, quæ occidit. Sic ille.

Et statim emarcuit. Paulo infra vertit, obstupuit. Septuaginta verterunt, *Obtorpuit*: Oleaster, *Extendit se*: Nam verbum Hebræum *Iachac* proprie significare ait, idem quod extendere se, & recedere à loco suo: licet enim interdum significet suspendere, ideo est, quod suspensū extendantur penduli. Plerique vertunt: *Mota est*, scilicet loco suo, Latine diceretur, *luxata est*. Hebraicè (inquit Caietanus) pro illo *emarcuit*, sic est: *Fuit motū femur coxæ eius*, proculdubio à dispositione sua naturali, & quia motus localis insinuat; soluta illa pars à naturali vinculo loci sui intelligitur. Ista igitur marcedo, vel torpor, vel stupor nerui accipiendus est, non quantum ad substantiam, sed quantum ad naturalem eius dispositionem, & quantum ad virtutem mouendi localiter. Nec tamen iste defectus, & vitium claudicationis perpetuum fuit in Jacob, aut etiam diuturnum, sed breui sublatum est. Immo secundum Thostatum, die proximè sequenti iam erat sanatus Jacob: sic enim scribit: Jacob post solis ortum sanatus est ab illa claudicatione: siquidem illa ipsa die occurrit fratri suo Esau: nec tamen tunc claudicabat, sed rectè ambulabat, alioqui, ob vitium illud, & fœditatem claudicationis, irrisui & contemptui esse potuisset fratri suo: & ille occasionem habuisset interrogandi, vnde talis claudicatio ei contigisset, cum tamen indignus esset, vt ei mysterium visionis, & luctæ, quam habuit Jacob cum Angelo, reuelaretur.

Caietanus.

Quandiu claudicatio illa Jacob durauerit secundum Thostatum.

QUARTA DISPUTATIO.

De allegorico, & tropologico illius luctæ Jacob cum Angelo tractatu, & intellectu.

Philos.

DICITUR in libro de præmijs, & pœnis, allegorice tractat: quoad tenus historiam istius luctæ, disputans, duo non exigua bona tunc adeptum esse Jacob: quorū vnum fuit magnum sicut illud nomen Israel's tunc ei inditū, id est, supremus gradus contemplationis & cognitionis Dei: Israel quippe Dei visionem denotat. Alterum fuit, quantum ad res humanas & terrenas, torpor quidam, & contractio, atque claudicatio, & tanquam impedimentum, quo ab istiusmodi rerū consecratione retardabatur; & quoniam diserta est, & erudita disputatio Philonis, placet hic eam, circumcir-

lis qui

sis quibusdam apponere. Facit autem Philo, & distinguit tres gradus ho-
 minum cognoscentium, & colentium Deum, infimum, medium, & supre-
 mum, ita scribens: Sunt quidam, inquit, qui esse diuinum numen, aut ne-
 gant, aut ambigunt. Alij secuti Maiorum suorum ritus, & instituta potius
 quam certam rationem aliquam, talem Deum cogitant, qualem didice-
 runt à suis educatoribus, atque ita se egregiè pios existimant, si supersti-
 tionem pro pietate amplectantur. Quòd si qui adiuti scientià, valuerunt
 imaginari rectorem, atque conditorem huius vniuersitatis, ab inferis, vt
 aiunt, promouerunt ad supera. Ingressi enim hunc mundum, veluti pul-
 chre constitutam Rempublicam, & conspicati eorum quæ in eo sunt ad-
 mirabilem varietatem, pulchritudinem, potentiam, & ordinem, tracti ad-
 miratione, cœperunt cogitare tam bene ornatas, ordinatâsq; res non mo-
 veri temerè: vnde necessariò colligebant, eas ab aliquo Mundi opifice re-
 gi magnâ prouidentia. Nimirum lex naturæ iubet, opificem, sui operis
 curam gerere. Cæterum isti diuiniiores ceteris, vt dixi, ab inferis progres-
 si sunt ad supera, quasi per quasdam cœlestes scalas, rationibus probabili-
 bus tendentes ad ipsum opificem. Quòd si qui absque vilo externo au-
 xilio potuerunt ad hoc spectaculum euadere; hi profectò inter sanctos,
 verèque pios Dei cultores referèdi sunt. Inter hos fuit, qui Chaldaicè no-
 minatus est Israel: quæ vox interpretatur, Videns Deum, non sanè qualis
 Deus est, id enim impossibile est, sed quia eum esse à nullo didicit vel ter-
 restrium, vel mortalium, vel immortalium, sed ab ipso solo attractus, nec
 tamen dignato aperire suam essentiam. Id verò quemadmodum contige-
 rit, operæ pretium fuerit contemplari per quandam similitudinem. So-
 lem hunc visibilem, num alia re, quàm sole ipso adiuti cernimus? quid stel-
 las? annon sola stellarum ope aspiciamus? denique lucis aspectum nonne
 ipsi luci debemus? Ad eundem sanè modum etiam Deus per se ipsum il-
 lustrat sui noticiam cooperante nemine, quòd ea res excedat vires o-
 mnium. Sedenim coniectores isti, qui per creaturas peruenire contem-
 dant ad Creatoris cognitionem, perinde faciunt, ac si cognito binario,
 seruentur naturam vnitatis: cum contra potius ab vnitare procedere de-
 buissent ad considerationem binarij. Eximij autem Dei cultores, & con-
 templatores, Deum, adiuti Deo, quærunt, & lumen ope luminis. Atque
 hoc præstauissimum Dei cognitionis genus, quasi maximum virtutis præ-
 mium adeptus est Iacob, & ad illustrem eius rei significationem, mutato
 nomine, appellatus est Israel. Sed & aliud accepit Iacob, apud non intelli-
 gentes, ominosum quidem dictu; Si tamen rectè intelligatur, optimum
 maximeque expetendum: id nominatur figuratè in Scriptura torpor: ta-
 ctus enim in latitudine fœmoris, obstupuit, & claudicabat. Nempe arro-
 gantia & superbia per latitudinem significatur, dum se anima diffundit, &
 dilatat. Per torporem verò significatur fastus, & tumentis animi, ac ma-
 gnificè de se sentientis contractio. Nihil autem vtilius, quàm effusus im-
 petus, & animosâs contentiones, torpore quodam retundere, vt immodi-
 cum affectuum robur debilitatum, latius præbeat spatium potiori parti
 animi. Hactenus ex Philone.

*Tria genera
 hominum co-
 gnoscentium
 Deum, vel
 triplex ratio
 cognoscendi
 Deum.*

*Pulchra si-
 militudo.*

Sanctus

S. Augusti-
ni allegoria.

Sanctus Augustinus historiam istius luctæ, per allegoricam interpreta-
tionem conuertit ad Christum, & gentem Iudaicam; vt Angelus ille præ-
figurauerit Christum; Iacob autē populum Iudaicum. Hic enim luctatus
est cum Christo pernicaciter ei repugnādo, & hostiliter eum insectando.
Vifus est autem præualere ei, quia mortem ei attulit: veruntamen neruū
Iacob percussus est, & factus est ipse claudicans, quia post passionē Chri-
sti, per Apostolorum prædicationem tacta & commota gens Hebraica
partim eius iustificata est credēs in Christum; partim reprobatā, obstina-
to animo in sua infidelitate perseverans: sicut Patriarchæ Iacob alter per-
sanus erat, alter verò claudicās. Et illa quidem pars Hebrææ gentis electa
& sanata, quæ ad Christum conuersa est, benedictionem accepit ab ipso
Christo, quem antea oderat, & vsque ad necem insectata fuerat. Augusti-
ni verba ex lib. 16. de Ciuitate Dei, cap. 39. hæc sunt: Iacob nomen Iacobi
accepit ab Angelo qui fuit cum eo in itinere de Mesopotamia redeun-
te luctatus: quæ res typum Christi euidentissimè gessit. Nam quod ei præ-
ualuit Iacob, vtique volenti, vt mysterium figuraret, significet passionem
Christi, vbi visū sunt ei præualere Iudæi, & tamen benedictionem ab eo-
dem Angelo, quem superauerat, impetrauit: ac sic huius nominis imposi-
tio, benedictio fuit. Interpretatur enim Israel, videns Deum, quod erit in
fine præmium omnium Sanctorum. Tetigit porrò Angelus ipsi Iacob, ve-
lut præualenti, latitudinem femoris, eumque isto modo claudum reddidit.
Erat itaque vnus, atque idem Iacob, & benedictus & claudus. Nimirum
benedictus in his, qui in Christo ex eodem populo crediderunt: claudus
verò in his, qui in sua infidelitate manserunt. Femoris quippe latitudo,
generis, siue posteritatis est multitudo: plures quippe sunt in ea stirpe, de
quibus propheticè dictum est: *Et claudicauerunt à semine suo*. Sic tibi Aug.

Psal. 17.

Veruntamen distinctiūs, expressiūque super eadem re idem disserit
sermone 80. de Tempore: Iacob, inquit, in prima colluctatione cum An-
gelo Iudæorum populum figurabat: Angelus autem, qui cum illo lucta-
batur, typum Saluatoris nostri præferbat. Luctatus est populus Iudaicus
cum Christo, & quodammodo vicit; quia non destitit eum persequi, do-
nec morti tradidit. Et quia non totus populus Iudæorum fidē Christi re-
pudiavit, sed non parua eius multitudo in eum credidit; ideo in eius rei fi-
guram, Angelus tetigit femur Iacob, & claudicare cœpit. pes enim ille in
quo claudicabat, Iudæos non credentes in Christum significabat: alter
verò pes, qui sanus remanserat, figurabat eos qui Christi fidem receperat.
Denique diligenter attendendum est, quod Iacob in illa colluctatione
vincebat, & tamen benedictionem victor à victo petebat, dicens: *Non di-
mittam te nisi benedixeris mihi*. Iacob enim vincens, Iudæos persecutores,
& occisores Christi futuros præmonstrabat, idem petens benedictionem
ab Angelo, Iudæos qui Christum adoraturi, & veneraturi erant, cuiusque
cœlestibus donis cumulandi, ostendebat. Denique dixit Angelus ei: *Si
contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis*? Hoc
tunc impletum est, quando populus Iudæorum Christum Dominum
cruifixit: *Dimitte me*, inquit Angelus, *iam enim ascendit aurora*: hoc iam
resurre.

resurrectionem Domini figuravit, quem constat ante auroram resurrexisset se ad mortuis. Nec illud non pertinet ad eandem allegoriam, quod idem Iacob dixit: *In baculo meo transiui Iordanem, & ecce cum duabus turmis redior.* Sic profectò est; Baculo crucis Christus apprehendit mundum, & cum duabus turmis, id est, cum duobus populis, Iudaico & Gentili, ad patrem rediit cum triumpho. Hactenus ex Augustino.

36 S. Gregorius eandem historiam secundum Tropologicam intelligentiam tractans, docet quòd in exercitio vitæ contemplatiuæ, per diuinas visiones, & visiones quanto Spiritus humanus magis extollitur, & vegetatur, ac roboratur, tanto magis caro deprimitur atq; debilitatur; idque fit, cum propter vehementem Spiritus à carnis societate abstractionem. *Spiritus enim promptus est, caro autem infirma,* tum ad custodiendam humilitatem animi, arcendamq; mentis elationem. Nam & Paulus de se dixit: *Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis mee.* Sec. Cumque, ut ea molestia liberaretur, obnixè rogasset Deum, tale responsum ab eo accepit: *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur.* Ponam hinc verba Gregorij ex libro eius 4. Moralium super illis verbis Iob, cap. 3. *Ibi cessauerunt impij à tumultu, & ibi requieverunt fessi robore.* Humana mens (inquit Gregorius) dum occultæ locutionis diuina aspiratione tangitur, à statu suæ fortitudinis infirmata, ipso quo absorberetur desiderio liquatur: & inde se apud semetipsam fessam inuenit, vnde ultra se esse conspicit fortitudinem quam concessit. Hinc Propheta Daniel ca. 8. cum visionem Dei se conspexisse diceret, adiungit: *Elangui, & agrotavi per dies plurimos:* quia cum ad virtutem Dei mens adstringitur, à propria fortitudine caro laxatur. Hinc Iacob, qui Angelum tenuit, vno mox pede claudicauit: quia qui vero Dei amore sublimia respicit, is iam in hoc mûdo duplicibus incedere desideriis nescit. Vno enim pede innititur, qui solo Dei amore roboratur: Cui necesse est, ut alter pes marcescat, quia mentis virtute crescente, necesse est ut carnis fortitudo torpescat. Sic Gregor.

17 Nec est prætermittenda altera eiusdem Gregorij in alio loco, & ad historiam huius luctæ pertinens tropologica disputatio. Disputat enim in decima quarta homilia super Ezechielem, viros sanctos eximie deditos studio contemplationis, in ipso exercitio contemplationis magnam sentire vicissitudinem, & velut quandam luctam, & cõcertationem experiri. Interdum enim vigore spiritus, & singularis cuiusdã diuini luminis, & gratiæ participatione præualere, ac se ipsos superare videntur, id est, transcendere cuncta visibilia, & temporalia ad quendam vsque velut prospectum æternitatis euecti. Sæpe verò aliàs infirmitate carnis grauati, ac deficientes, quasi succumbentes in lucta, deprimuntur, & prosternuntur ad ima. Scribit autem Greg. eo quem dixi loco, ad hunc modum: Est in contemplatiua vita magna quædam lucta, & contentio: cum sese mens ad celestia erigit, cum in rebus spiritualibus animus extenditur, cum transgreditur omne quod corporaliter videtur, cum sese angustat, ut dilaret. Et aliquando quidem vincit, & reluctantes tenebras suæ cæcitatæ exuperat, vnde ex incircumscripto lumine quiddam furtim, & tenuiter attingat.

Comm. in Gen. Tom. 4.

S. Gregor.

Matth 26.
In exercitiis
vitæ contem-
platiua, quan-
to magis spi-
ritus eleua-
tur, & roge-
tatur, tanto
magis caro
deprimitur
& debilita-
tur.
2. Cor. 12.

Mirabilis vi-
cissitudo pro-
ficiendi & de-
ficiendi, que
sentitur in
exercitio con-
templationis.

Sed tamen ad semetipsam protinus mens quasi reuerberata reuertitur, atque ab ea luce, ad quam respiciendo transit, ad solæ excitatis tenebras suspirando atque lamentando redit.

Hoc bene facta historia designat, cum Iacob luctatum esse cum Angelo narrat. Reuertens enim Iacob ad proprios parentes, in via Angelum inuenit, cum quo per luctam magnum certamen habuit: is autem, qui luctando cessat, aliquando se aduersario suo superiorem, aliquando inferiorem inuenit. Iacob porro & Angeli lucta, cuiuslibet perfecti viri, & in contemplatione versantis exercitium denotat. Cuius quippe anima, dum contemplari Deum nititur, tanquam in certamine quodam posita, modò quasi exuperat, quia intelligendo, & sentiendo de diuino lumine aliquid degustat: modò succumbit, quia & degustando iterum deficit. Quasi ergo vincitur Angelus, quando intellectu intimo apprehenditur Deus. Sed notandum, quòd idem victus Angelus neruum femoris Iacob tetigit, & marcescere statim fecit; & ex eo tempore Iacob altero claudicauit pede. Videlicet Omnipotens Deus, cum iam per desiderium & intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arefacit; & qui prius, quasi duobus pedibus nitentes, & Deum videbamus quærere, & mundum tenere; post agnitionem suauitatis diuinæ, vnus in nobis pes sanus remanet, & alter claudicat: quia necesse est, vt quisque debilitato amore mundi, conualescat ad amorem Dei. Si ergo tenemus Angelum, vno tantum claudicamus pede: quia dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, pariter infirmatur fortitudo carnis. Omnis quippe, qui vno pede claudicat, illo solum pede nititur, quem sanum habet: similiter & is, cui iam desiderium terrenum arefactum fuit, in solo pede amoris Dei tota virtute se sustinet, & in ipso stat; quia pedem amoris seculi, quem ponere in terra consueuerat, iam à terra suspensum portat. Et nos ergo, si ad parentes proprios, id est, ad spirituales patres nostros redimus, teneamus in via Angelum, vt suauitate intima apprehendamus Deum. Contemplatiua namque vita, amabilis valde dulcedo est, quæ super semetipsam animam rapit: celestia aperit, terrena omnia contemptui esse debere ostendit, spiritualium oculis patefacit, corporalia abscondit. Vnde bene sancta Ecclesia Cantic. 4. dicit: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Vigilanti enim corde dormit, qui per hoc, quòd interius contemplando proficit, ab inquieto foris opere quiescit. Atque hæc sunt melliflui Gregorij verba dulcissima.

Contemplationis dulcedo, & efficacitas.

VERS. 26.
27.

Dixit ad eum, Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Et interrogauit eum Iacob, Die mihi, quo appellaris nomine? Respondit, quid quæris nomen meum, quòd est mirabile: & benedixit ei in eodem loco.

Iosephus.

ISTORIAM huius loci breuiter enarrans Iosephus primo Antiquitatum: Cum transisset, inquit, torrentem Iaboch, & relictus ab agmine mansisset Iacob solitarius, incidit in spectrum, prior

ipse ab eo lacesitus, & erat in loca superior. Exclamat illud, Maeste virtute, qui non quemuis aduersarium, sed Angelum Dei viceris: idque esse illi pronunciat magnæ fœlicitatis præfagium: genus namque eius nullo tempore defaturum, neque vllis viribus hominû oppressum iri. Iussitque illum post id temporis vocari Israël, quod Hebræis, Angelo reluctan-tem significat. Hæc sunt prædicta Iacobo id ipsum rogâti. Cum enim sensisset Angelum esse Dei, precatus est: vt ex eo fatum suum cognoscere sibi liceret. His dictis spectrum illud euauit. Iacob autem lætus auditis, imposuit ei loco nomen Phaniel, id significat Dei faciem. Sed quia latum neruum inter luctandum læsit, & ipse post eo cibo abstingit, & nobis eo cibo propter ipsum vesci non licet. Hæc Iosephus. In cuius breui narratione nonnulla sunt aduertenda. Primò Angelum visum Iacob, vocat spectrum, Græcè dicitur Phantasma, vel Idolium, quòd Angelus videretur esse id, quod non erat, videbatur enim esse corporeus, & naturæ humanæ compos, cum secus esset. Deinde nomen Israël interpretatur, Reluctan-tem Angelo. Ad hæc benedictionem, quam Iacob petiit ab Angelo, appellat Fatum, dicens Iacob precatum esse, vt sibi fatum suum aperiret. Fatum appellans, diuinam dispositionem eorum: quæ ventura erant Iacob; præsertim circa fratrem suum Esau, cuius ille tunc aduentum valde formidabat. Præterea dicit Iacobum cognouisse eum cum quo luctabatur, Angelum fuisse Dei: & idcirco precēs ei adhibuisse, & futuros euentus, & casus suos ab eo scire voluisse. Illud autem videtur sacræ historiæ minime consonum, quod significat Iacobum, sibi ipsi inter luctandum læsisse neruum femoris, quod tamen factum esse ab Angelo perspicuè tradit Scriptura. Ad extremum significat, etiam vsque ad sua tempora, illicitum fuisse Iudæis tali neruo femoris vesci.

Sed quid illud est, *Iam enim ascendit aurora*? Merito enim quaeritur, cur Angelus tam sollicitus fuerit discedendi ante auroram. Ridiculum est, quod nugantur hoc loco Hebræi: aiunt enim, propterea voluisse Angelum discedere ante auroram, quòd illud tempus sit, in quo Angeli consueverint cantare diuinas laudes, iuxta illud, quod dictum est à Deo ipsi Iob capite 38. *Vbi eras cum me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei*. Tanquam Angelus diceret: Sine, vt hinc discedens, possim in tempore chorus Angelorum manè laudantium Deum, interesse. Quasi verò habeant Angeli certa diei tempora, & alia canendi laudes Dei, alæque ab eo cantu vacandi: ac si non, qui semper vident faciem Dei, etiam dum sunt in terris, & iniuncta sibi à Deo munia, exequuntur apud homines, in perpetua Dei laudatione versentur; & vt scriptum est in Apocalypsi capite 4. nullam requiem habentes, id est, sine vlla cessatione, aut intermissione trifagium illud canant Deo: *Sanctus, Sanctus, Sanctus*. Hic profectò cœlestis est ille dulcissimus concentus, in quem verè dici queat, quod apud Iob 38. scriptum est: *Concentum cœli quis dormire faciet?* Glossa interlinearis sic exponit hunc locum: *Dixit Angelus: Dimitte me, quia iam ascendit aurora*. Quasi diceret, iam tibi tempus est ab inuisibilibus & diuinis, ad corporalia & humana negocia tractanda, descendedi: tanquam

Hebræorum
commentum.

Glossa inter-
linearis.

nocturnum tempus vsque ad exorientem Solem conueniens fit contemplationi rerum diuinarum, & spiritualium rerum tractationi: diurnum vero, temporalium negotiorum functionibus & officiis, quæ proximo, vel obligatione, vel ex caritate præstanda sunt. Cōuenienter sanè iis, quæ cecinit Dauid Psalm. 103. *Ortus est Sol, & congregati sunt: & in cubilibus suis collocabuntur. Exhibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam;* Oleaster putat, idcirco Angelum discedere voluisse ante ortum Solis, ne quantum ad effigiem cognosceretur: nolunt enim Angeli vulgo sui videndi, aut alloquendi copiam facere, nec familiarius cognosci, sed raro admodum, & parce: quam etiam ob causam sciscitanti Iacob nomen suum indicare noluit. Præcipue autem volebat Angelus videri ab aliis, qui illucescente die venturi erant ad Iacob: huiuscemodi enim mysteria non sunt publicanda, & inuulganda; sed idoneis tantum, dignisque secretis tradenda. I Thomas vero Anglicus hanc reddit rationem: Loquitur, inquit, Angelus more alicuius domini, grauis, & honorati viri, qui erubescit videri ab aliis, agere quæ parum condigna sunt, vti erat Iusta. Vel loquitur ad similitudinem alicuius, qui festinat ire aliò; & causam citò discedendi, ob tendit festinationem suam. Et quia iste modus loquendi, humanitatem quandam, & affabilitatem, atque familiaritatem sapit, idcirco Deus cum eximiis, & intimis amicis suis tali solet nonnunquam vti locutione, quo penetrabilius, & familiarius, & suauis in eorum se corda insinuet, atque ingerat.

Quod autem dixit Angelus Iacob quærenti nomen eius: *Cur quæris nomen meum?* Thostatus sic interpretatur: Voluit Angelus docere Iacob, non (vt fit in hominibus) ita esse Angelorum propria nomina, per quæ alijs ab aliis cognoscantur. Nam cum Angeli se inuicem secundum substantiam distinctè, ac propriè cognoscant, non indigent significatione nominum, quorum tunc est vsus, cum circa rem quampiam accidere dubitatio, vel æquiuocatio potest. Sunt autem Angelis imposita nomina, non secundum naturas ipsorum, sed secundum ministeria, & officia. Et quia contingit eundem Angelum in diuersis temporibus diuersa exequi officia, possunt ei similiter diuersa nomina imponi: cum igitur quispiam nouerit tale nomen Angeli, & ista nouitia nec fixa sit; nec stabilis; mutabitur in aliud, & non cognoscetur. Quod autem in multis libris sequitur: *Quod est mirabile,* cum nec legatur, nec reperiatur in Græcis, nec Latinis libris emendationibus, licet Theodoretus id legat in quæstione 91. in Genesim, non est ex ipso texto huius scripturæ, sed ex capite decimotertio libri Iudicum, vbi hoc legitur, transpositum est in hunc locum.

Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Senferat vtique Iacob, in eo, cum quo luctabatur, esse quid maius homine; ac diuinum, vel ex aliis rebus eius, quæ hîc non memorantur, vel ex notabili percussione nerui scemoris sui, qua non modò corpus eius vehementer commotum est, sed animus etiam fuit mirabiliter affectus: vel interiori quodam sensu, & instinctu sibi diuinitus indito, atque illustratione mentis cognouit eum esse Angelum Dei. Benedictionem porro istam Angeli hîc tantum dicitur petiisse Iacob.

Locus Psal.
103.

Oleaster.

Thomas Anglicus.

Thostatus.

Verum quàm ardentem eam concupierit, quàm obnixè, & instanter flagitauerit, & quàm piè ac religiosè pro ea supplicauerit, multis & precibus suis, & lacrymis; reticuit hoc loco Moses, sed enarrauit Hoseas propheta cap. 12. ita scribens de Iacob: *In uero supplantauit fratrem suum, & in fortitudine sua directus est cum Angelo, & inualuit aduersus Angelum, & confortatus est; senuit, & rogauit eum.* S. Hilarius libr. 5. de Trinitate, arbitratur cognouisse Iacob, eum, qui luctabatur, fuisse Filium Dei, eumque pro salute hominum aliquando factum iri hominem, & humiliandum, atque infirmandum per passionem, & mortem. Sic enim scribit: *Adesto nunc mecum fidei tuæ spiritu, aduersus venenata infidelitatis sibila, Sancte Patriarcha Iacob, qui in lucta hominis inualecens, benedici te ab eo fortiter deprecaris. Quid istud est, quod imbecillū oras, quod ab infirmo benedictionem expedis? hunc cuius benedictionem rogas, amplexu tuo validior elidis. A gestis corporis tui, mentis tuæ opus dissidet: aliud profectò agis, quàm sentis. Tenes in lucta tua hominem infirmum: Sed hic tibi homo; Deus uerus est, non ex nuncupatione, sed ex natura: non enim adoptiuus benedictionibus benedici te postulas, Patriarcha, sed ueris. Cum homine luctaris, sed Deum facie ad faciem te uidisse testaris, non hoc oculis tui corporis cernis, quod visu fidei tuæ sentis. Infirmus secundum te homo est, sed anima tua secundum visum Deum saluata est. Iacob in lucta es; post fidem postulatæ benedictionis, Israël es. Subditur tibi secundum carnem homo ad mysterium passionis in carne, Deum in carnis infirmitate non nescis, ad sacramentum benedictionis in Spiritu. Nec aspectus impedit quin fides maneat; nec infirmitas auocat quin benedictio postuletur; nec homo efficit quin qui homo est, Deus sit. Nec qui Deus est, non Deus uerus est, quia non potest non Deus uerus esse, qui Deus est, & ita benedicit. Sic Hilarius.*

*S. Hilarius
putauit An-
gelum fuisse
Filium Dei.*

Vocauitque Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens, Vidi VERS. 30.
Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. 31. 32.
Ortusque est ei statim Sol, postquam transgressus est Phanuel: ipse uero claudicabat pede. Quamobrem non comedunt neruum filij Israël; quia emarcuit in fœmore Iacob usque in presentem diem, eo quod tetigerit neruum fœmoris eius, & obstupuerit.

Mos fuit illorum ueterum, & Sanctorum Patrum, in signem sanè erga Deum pietatem eorum, atque animi grati eximiam uirtutem declarans, ubicumque insigniter aliquid memorabile contigisset ipsis, ei loco, ex tali casu, euentuque nomen imponere, ut perpetuum uidelicet apud posteros monumentum esset, tum pietatis ipsorum erga Deum, tum Dei erga ipsos singularis beneuolentiæ, ac munificentiæ; ut & ipsi tali spectaculo, & recordatione, ad colendum Deum, & suam in eo spem omnem collocandam incitarentur. Hoc nepe-

secutus Iacob, ei loco ubi ab Angelo, cum quo luctatus fuerat, fauente
 Israelis nomen, & optatam benedictionem acceperat, indidit nomen Phœ-
 nuelis. Quo in loco postea eiusdem nominis est ædificata ciuitas: que cum
 Gedeonis exercitui (vt legitur Iudicū 8.) panes denegasset, parta victori-
 Gedeon rarrim Phannuel subuerit, habitatorēque occidit, sed eam multo
 post seculis Ieroboam ædificiis reparauit. Ista ciuitas posterioribus tem-
 poribus ex vocabulo Hebræo ab Iacob indito, appellabatur, Facies Dei:
 Strabo. meminit Strabo lib. 16. in descriptione urbium Phœnicie, cuiusdam loci
 qui suo etiam tempore appellabatur Facies Dei: Sic enim scribit: Tripoli
 coniuncta est ea que Dei Facies appellatur, in qua Libanus mons desinit.
 Inter hæc est locus quidam nomine Trieris. Hi duo montes sunt, qui eum
 faciunt, qui concauus Angulus dicitur, quasi inter sese pares, Libanus, &
 Antilibanus paulo ultra mare incipientes; Libanus ultra Tripolitanū mare
 circa Dei Faciem: Antilibanus ultra mare Sidoniū, desinunt. Hæc Strabo.

3. Reg. 12.

Strabo.

Quomodo
 intelligitur
 si quod dixit
 Iacob se vi-
 disse Deum
 facie ad fa-
 ciem.

Sed quomodo verè dicere potuit Iacob illud: *Vidi Dominum facie ad faciem*: cum Deus ipse dixerit Moysi, Exodi 33. *Faciem meam videri non poteris, non enim videbit me homo, & viuet*: Et sanè quem viderat Iacob, non erat Deus, sed Angelus Dei, vt supra dictum est. ac ne ipsum quidem Angelum propriè viderat, sed tantum corpus ab eo acceptum, & in similitudinem hominis figuratum, quod nihil profectò pertinebat ad naturam Angeli. Hanc quæstionem S. Thomas prima parte Quæst. xij. art. 12. ad præv. ita soluit: Secundum Dionysium, inquit, in 4. capite de Cœlesti Hierarchy dicitur aliquis in Scriptura Deum videre, in quantum formate sunt, & obiecta illi aliquæ figuræ, vel sensibiles, vel imaginariæ secundum aliquam similitudinem, Diuinum aliquod representantes. Quod ergo dicit Iacob: *Vidi Deum facie ad faciem*, referendum est non ad ipsam diuinam Essentiam, sed ad figuram in qua representabatur Deus. Et hoc ipsum ad quandam prophetiæ eminentiam pertinet, vt videatur persona Dei loquentis, vel Deus ipse loquens, licet per imaginariam visionem, vt infra patebit, cum de gradibus prophetiæ loquemur, secunda secunde

Quid sit in
 Scriptura vi-
 dera, vel lo-
 qui facie ad
 faciem.

Locus Deut.
 cap. 5.

Quæst. clxxiij. Vel hoc dicit Iacob ad designandam quandam eminentiam intelligibilem contemplationis supra communem statum. Sic S. Augustinus Thomas. Verum sciat lector, phrasim esse linguæ Hebrææ peculiaris, & frequentem in Scriptura, videre aliquem facie ad faciem, pro, videre præsentem, & clarè, ac distinctè, non per obscuras imagines, aut similitudines: similiter loqui cum aliquo facie ad faciem, est præsentis vocem & verba distinctè & expressè audire, licet nulla eius figura, & forma videatur. Nam Deuteronomij 5. dicitur Deus esse in monte Sina locutus Hebræis facie ad faciem, nec tamen illi tunc vllam speciem eius aut figuram viderunt, vt ait Moyses Deuter. 4. Sed quia clarè & expressè audierunt vocem, & verba Dei loquentis, ideo dicuntur audisse loquentem Deum facie ad faciem. Similem habet sententiam, & intellectum. Loqui ore ad os cum aliquo, quomodo dicitur Numerorum 12. locutus Deus cum Moysi: *Ore, inquit, ad os loquor ei, & palam, & non per anigmata, & figuram Dominus videt*. Similiter negotiari cum aliquo facie ad faciem, vel ore ad os, est

os, est agere non cum absente per litteras, vel nuncios, vel procuratores, sed immediatè cum præsenti. B. Paulus primæ ad Corinth. 13. Visionem Dei facie ad faciem, vocavit claram divinæ Essentiæ ac beatificam visionem, nimirum Dei sicut est, opponens eam obscuræ visioni, seu cognitioni, quam per fidem habemus in hac vita. *Videmus, inquit, nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem: iacob igitur quia viderat Angelum sub aspectabili specie, ac figura hominis, ipsumque familiariter secum loquentem audierat, dixit se vidisse eum facie ad faciem.*

Locus Pau.
1. Cor. 13.

Sequitur, *Et salua facta est anima mea.* Dupliciter hoc exponi potest: Primò quidem ut sit hic sensus: Vidi Dominum, nec tamen mortuus sum, sed saluus, & incolomis evasi. Vetus enim, & communis erat illorum hominum opinio, nemini mortalium visionem Dei, citra mortem eius contingere. Dixit enim Deus Moyli: *Faciem meam videre non poteris; non enim videbit me homo, & vivet.* Quocirca de Gedeone in libro Iudicum cap. 6. ita scriptum est: *Videns Gedeon quod esset Angelus Domini, ait, Heu mi Domine Deus, quia vidi Angelum Domini facie ad faciem. Dixitque ei Dominus, Pax tecum, ne timeas, non morieris.* Et in eodem libro cap. 13. de Manue patre Samsonis sic est proditum: *Statim intellexit Manue Angelum Domini esse, & dixit ad uxorem suam, Morte moriemur, quia vidimus Dominum.* Et in Deuteronomio cap. 5. traditur, Hebræos dixisse Moyli: *Vocem Domini audivimus de medio ignis, & probuimus hodie: quòd loquente Deo cum homine, vixerit homo. Cur ergo moriemur? Si enim audierimus ultra vocem Domini Dei nostri, moriemur. Quid est omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis, qui de medio ignis loquitur, sicut nos audivimus, & possit vivere?* Altero modo illud, *Salua facta est anima mea:* licet interpretari ad hunc modum: *Vidi Dominum, & salua facta est anima mea:* id est, vehementer recreatus, & confirmatus sum, tam præclarum, & prosperum Israël's nomen accipiens, & optata eius benedictione affectus: vel liberatus sum omni sollicitudine, ac timore, quo aduentum fratris mei Esau formidabam. Itaque quod hic dicitur: *Salua facta est anima mea,* idem esse videtur, quod dixit Hoseas cap. 12. de iacob. *Et confortatus est.*

Restat illud: *Ob quam causam, non comedunt nervum filij Israël, qui emarcuit in fievore iacob.* Non negatur (ait Caietanus) esus cuiuslibet nervi, sed nervi duntaxat illius, qui est in femine coxæ: cuius nervi in coxa iacob abstractio, hoc est, motio ex naturalis loci dispositione, causa ei fuit claudicandi. Hinc potè clare apparet, quòd quemadmodum non quamcunque coxæ partem, sed illà quæ femem dicitur, ita cum etiam ipsum femem distinguatur in plures partes, carnem scilicet, nervum, venas, & ossa, non quamcunque feminis partem, sed nervum feminis violento tactu læsit Angelus, remouendo eum à naturali vinculo loci sui. Vbi clarè vias, quòd nullus est sermo de membro generationis, sicut putarunt quidam Hebræi, vocabulo nervi interpretantes membrum generationis, nimium profectò insciè & stupide: non enim ob læsionem talis membri, necesse fuisset pedibus claudicare iacob. Hinc quoque liquet, falsum esse quod scripsit Rupertus lib. 8. Commentationum in Genes. cap. 7. Iudæos nullam

Caietanus,
Iudæorū ab-
stinentia ab
esui nervi
qualis fuerit

Rupertus.

nollum nefuum comedere, propter illum vnum fœmoris neruum, qui caput, & quoddam principium est omnium corporis neruorum, cum legnate, & aperte, Scriptura de neruo tantum fœmoris id tradat. Nec verò istiusmodi ab esu nerui abstinentia, fuit Hebræis lege aliqua, aut præcepto vel ex voto, sed religione & reuerentia quadam vltro suscepta primum, vt credibile dictu est, ab ipso Iacob, tum à posteris eius, propterea nempe, quod talis neruus fuisset in Iacob percussus ab Angelo: & vt tali obsequantia, & memoriam illius luctæ, & noui nominis Israël impositionis, & benedictionis Angelicæ perpetuò custodirent: eam verò obseruantiam ad suam vsque ætatem perdurasse Iosephus significat, affirmans talem cibum apud Hebræos haberi pro illicito, vt supra dictum est.

Iosephus.

QVINTA DISPVTATIO.

De germana & propria significatione nominis Israël, quod Patriarchæ Iacob impositum est ab Angelo.

Super illis verbis,

VERS. 28.

Ait ergo, Quod nomen est tibi? respondit; Iacob. At ille; Nequam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israël, quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis?

S. Hieronym.

SUPER vera interpretatione nominis Israël disputat Sæctus Hieronymus in Traditionibus Hebraicis super hunc locum Genesis, cuius disputationis, è re fuerit, vt hoc loco per partes sententiam ponamus, simul, & quamque partem separatim excutiamus. Primo loco refert Hieronymus interpretationem nominis Israël traditam à Iosepho: Iosephus, ait Hieronymus in primo Antiquitatum, Israël ideo appellatum putat, quod aduersus Angelum steterit; quod ego diligenter excutiens, in Hebræo penitus inuenire nõ potui. Sic Hieronymus. Verba Iosephi sunt hæc: Iussitque eum (Angelus scilicet ipsum Iacob) post id temporis vocari Israël, quod Hebræis, Reluctantem Angelo significat. Hæc Iosephus. Equidem nescio, cur interpretatio Iosephi displicuerit Hieronymo; cum eadem ipsa sit, quam tradidit Angelus, quid enim aliud est, validè reluctatum esse Angelo, quod ait Iosephus, nisi quod dixit Angelus, fortem fuisse cum Deo siue cum Angelo?

Secundo loco aperit Hieronymus, quam putet ipse veram esse nominis Israël interpretationem, docens, ea voce significari, *Princeps cum Deo*. Ecquid me necesse est, ait Hieronymus, opiniones quærere singulorum, cum etymologiã nominis exponat ipse, qui posuit, *Non vocabitur, inquit, nomen tuum Iacob; sed Israël erit nomen tuum.* quod autem sequitur: *quod*

inualuisti cum Deo, & cum hominibus inualebis. Sic interpretatus est Aquilatorum ἰσχυρὸς Θεὸς. Symmachus autē: ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς Θεὸς. Ixx. verò & Theodotion ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς Θεὸς. *Sarish* enim, quod ab Israël vocabulo derivatur, principem sonat. Sensus itaque est; non vocabitur nomen tuum Iacob, hoc est, supplantator; sed vocabitur nomen tuum Israël, hoc est, princeps cū Deo: quomodo enim Princeps ego sum, sic & tu, qui mecum luctari potuisti, princeps vocaberis. Si autem mecum, qui Deus sum, siue Angelus (quoniam plerique variè interpretantur) pugnare potuisti, quāto magis cum hominibus, hoc est, cum Esau, quem formidare non debes? Sic ibi Hieronymus. Verum ipse paulò post ait, significari eo nomine idem quod Rectus Dei, siue Rectissimus Dei; & hoc idem scribit in Commentariis suis in Esaiam super caput 44. Propriè, inquit, iuxta Hebræos, & literarum fidem, Israël rectus interpretatur: vir autem videns Deum, ut multi exponant, non in elementis, sed in sono vocis est. Vnde & liber Geneleos appellatur liber ἰσχυρὸς: id est rectorum, siue iustorum, Abraham nimirum, & Isaac, & Iacob. Et in c. xij. Hoseæ super illis verbis: *Et in fortitudine sua directus est cum Angelo*: Quia, inquit, directus est cum Angelo, id est ἰσχυρὸς, hoc est, dirigentis, vel directi nomen accepit. Et in primum caput Malachie: Israël, inquit, interpretatur vir, siue mens cernens Deum, siue ut ego meliùs puto, rectissimus Dei. Hactenùs ex Hieronymo:

S. Hieronymi
opinio de in-
terpretatione
vocis Israël
varia.

At enim Pagnino, ut prior Hieronymi interpretatio perplacet, quòd Israël sit idem, atque Princeps cum Deo: ita posterior, quòd sit idem, atque rectus, siue rectissimus Dei, minimè placet. Sic enim ille scribit in libro de Interpretatione nominum Hebraicorum Israël, secundum D. Hieronymum in libro Hebraicarum quæstionum, interpretatur, Princeps cum Deo. Et cum posuisset verba Hieronymi, quæ paulò supra sunt à nobis commemorata, subdit: Hæc ad verbum D. Hieronymus. Dicitur ergo Israël à Sara, cum puncto in sinistro cornu ipsius, *sin*, quod est, principatum habere. Vnde Gen. 32. dicitur: *Nèquaquam Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israël, quia Sarish, id est, princeps fuisti cum Deo, vel Angelo*. Et Hoseæ 12. de Iacob dicitur, Sarah cum Angelo, id est, Princeps fuit cum Angelo. Vnde subditur, *vas sar elmalach*; id est, & inualuit ad Angelum, sicut ibi vertit Hieronymus. Idem tamen ipse super caput 44. Esaiæ ait, Israël significare rectum Dei: Et ita, *sin*, habet punctum in dextro cornu, & dicitur à *iacar*, quod est, rectus, ut Psalmo 7. (qui saluos facit ire, id est, rectos corde.) Ego autem tenendum censeo, quod ipse dicit in libro Hebraicarum quæstionum, motus auctoritate libri Geneleos, capite 32. & Hoseæ 12. Israël namque scribitur vbique cum puncto in sinistro cornu. Sic Pagninus:

Pagninus.

Ego assentior Pagnino. Nam licet vox Israël pro varietate Scripturæ eius accommodari possit ad significandum rectum, vel rectissimum Dei, istiusmodi tamen significatio nullum hinc locum habet. Quid enim, appellari Rectum Dei, conuenit cum eo, quod est fortiter luctatum esse cum Deo, atque ob eam causam vocatum esse Israël? quid item appellatio ista congruit cum vocis Israël interpretatione, quam tradidit Angelus, quia

Auctoritas in-
dicium.

inquit, si fortis fuisti contra Deum, quanto magis contra homines præualebis. Immo & illud, quod priori loco dixit Hieronymus, si probari debet, ad hoc ipsum adaptandū videtur, ut reddat hunc sensum; Animosè, ac generosè restitisti, & quodam modo præualuisti Deo. Germana igitur, & propria nominis *Israël* interpretatio ea profectò est, quam habet in hoc loco Latina translatio: *fortem esse cum Deo*: præsertim verò cum ad eundem modum eam vocè interpretati sint hoc loco lxx. Interpretes, & Symmachus, & Theodotion. Hebræus ille, qui doctor Caietano, & dictator fuit eorum, quæ passim ille in suis commentariis hebraizat, de vocis *Israël* etymologia ita loquitur: Pro eo quodd Latina translatio habet: *Si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis?* In Hebræo sic est: *quia dominatus es cum Elohim, & cum hominibus potuisti*: his verbis ratio nominis *Israël* redditur à dominatione, & posse. Vbi scito, quodd *Israël* est dictio composita ex *Isra*, quodd est dominari, & *EL*, quodd est Deus, & ex vtraque dictione conflatum nomen significat, Dominabitur Deus. Et ex hoc quodd tu dominatus es luctando cum Angelo; præualere enim, species quoddam dominationis est, & quia etiam certando cum hominibus, videlicet cum Laban, & consanguineis potuisti, siue præualuisti, idèd *Israël* appellaberis: hoc est, Deus dominabitur: ad significandum, quodd quia Deus pugnat pro te aduersus omnes, idèd tu præualebis. Sic ille. Sed enim vox *Israël* non significat dominantem Deum, sed dominantem Deo, vel cum Deo, secundum primam expositionem B. Hieronymi. Nam quia in luctando ex æquo luctatus est cum Deo, siue Angelo: immò & quadamtenus visus est præualere, idcirco dictus est, Princeps, vel Dominator cum Deo.

Tertio loco S. Hieronymus improbat opinionem eorum, qui vocem *Israël* interpretantur, *vir*, siue *Mens videns Deum*. Illud, inquit, quodd in libro nominum Hebræorum interpretatur *Israël*, *vir*, siue *Mens videns Deum*, & omnium penè sermone detritum est, non tam verè, quàm violenter mihi interpretatum videtur. Hic enim *Israël* per has litteras scribitur, *Iod, sin, res, aleph, lamed*, quodd interpretatur Princeps Dei, siue deus Dei. Vir autem videns Deum, his litteris scribitur, ut vir ex tribus litteris scribatur, *aleph, iod, sin*, ut dicatur *Is*: videns verò ex tribus item litteris *res, aleph, & he*. Et dicatur *rahe*; denique *EL*, id est Deum, ex duabus *aleph, & lamed*. Quamuis igitur grandis auctoritatis sint, & eloquentiæ, & ipsorum umbra nos opprimat, qui *Israël*, virum, siue Mentem Deum videntem transtulerunt; nos magis Scripturæ & Angeli, vel Dei, qui ipsum *Israël* vocavit, auctoritate ducimur, quàm cuiuslibet eloquentiæ secularis. Hæc Hieronymus. Auctores porrò, quos innominatim significat Hieronymus, sunt complures, veterum, atque in primis nobilium Scriptorum: horum Princeps est Philo, qui sic interpretatur nomen *Israël* in libro de *Temulentia*, & in libro *De congressu querende eruditionis gratia*, & in libro, qui inscribitur, *Quisnam sit rerum diuinarum heres*, & in libro de *Premiis, & poenic*. Eandem tradidit etymologiam Origenes homilia 1. in lib. *Numerorum*, & in Prologo in *Cantica Canticorum*, & Basiliius super primum caput *Isaïæ*; Nazianzenus oratione secunda de *Theologia*.

Hebræus doctor
Caietanus
niz

Auctores, qui
interpretati
sunt *Israël*
vir videns
Deum, sunt
Philo,
Origenes,
Basiliius,
Nazianzenus.

Chryso

Chrysoſtomus homilia 5. in Geſenim, & 14. in Ioannem, Auguſtinus libr. 16. de Ciuit. Dei cap. 39. Gregorius libr. 3. Expoſitionis in caput vij. lib. 1. Reg. & lib. 4. in cap. ix. eiſdem libri. Quinetiam Hieronymus ipſe communem videlicet ac peruulgatam ſequens opinionem, eandem ponit interpretationem ſuper ca. xij. Hoſeæ ſuper illis uerbis: *fugit Iacob: & in cap. 7. Ioelis*, & in libro de interpretatione nominū Hebraicorū ſuper librū Exodi. Quanquā ibi leſtorē mittit ad librū ſuū Hebraicarum quaſtionum, quē tunc moliebat, ut indicat ipſe in Præfatione eiſdem libri.

Iuxta iſtam Hieronymi ſententiam, eſt adnotamentum quoddā Eugubini in ſua Recognitione veteris Teſtamenti ad Hebraicā ueritatem ſuper hunc locum Geſenim: Patet hoc loco, inquit ille, uerum eſſe quod ait Hieronymus, quosdam arguē magis, quā uerē interpretari uoluiſſe nomen *Iſraelis*, uirum ſiue mentem uidentem Deum: quam eſſe falſam interpretationem, manifeſtum eſt ex litteris Hebraicis. nam Hebraicē *Sara*, dominari ſonat, à quo *Sar*, princeps ac dominator dicitur; idem uerbum in futuro profertur *Iſra*, huic futuro adiungitur *el*, id eſt Deus, atque inde nomen *Iſrael* conſtat, quod ſonat dominator Dei, uel princeps cum Deo, quemadmodum ipſe Angelus hoc loco appellauit Iacob. Quare qui putarunt *Iſrael* ſignificare uirum uidentem Deum, decepti ſunt uocum ſimilitudine. Nā cum *Iſra*, ſit futurum à *Sara*, ut uidimus, & ut ipſæ litteræ indicant, arbitrati ſunt iſti eā uocem eſſe cōflatam, ſcilicet ex *raa*, quod eſt uidit, & *is*, quod eſt uir: quod certē commentū eſt. Fallit quoque Nicolaus de Lyra, qui nomen *Iſraelis* aſſerit poſſe interpretari directum cum Deo: ſiquidem *Iſhar*, hoc eſt, rectus, ſcribitur per *ſin* craſſum: at *Iſrael* per *ſin* exile: eo quōd ducitur à *Sara*. Sic Eugubinus.

Sed tres hoc loco exiſtunt quaſtionculæ, quarum prima eſt hæc; Non uideretur Angelus optatis, & poſtulatis Iacob ſatisfeciſſe. Nimirum ille optauerat, & petierat ab Angelo benedictionem eiſ, ipſe autem non benedixit ei, ſed nouum ei nomen *Iſraelis* impoſuit, nihil pertinens ad optatam benedictionem: ſiquidem nomen *Iſraelis*, quod ſignificat Fortem eſſe cum Deo, non aliquod ei bonum contulit, aut promiſit, ſed bonum, & uirtutem fortitudinis quæ fuerat in Iacob, declarauit. Ad hoc ſic reſponder Thomas Anglicus; Impoſitio eiſ nominis, fuit benedictio commendans, & confirmans donum gratiæ prioris datum, & ſic animum Iacob amplius latificans, & confirmans; & hoc amplius, inuictum fore Iacob; ſemp̄erque uictorem nō modo reſpectu fratris ſui Eſau, quē tunc magnopere timebat, ſed omnium etiam aduerſariorum, impoſitio illius nominis promittebat. Atque in hoc ipſo includitur collatio efficacæ, & promiſſio auxiliij contra omnes hoſtes, perinde quaſi dixiſſet ei Angelus: Ne pauca Iacob, ſed eſto ſecurus, quippe qui tuis uolentis precibus apud Deum, quanquā renitentem, obrinuisti, ut aduerſus hoſtes tuos ſis inſuperabilis, & uictor. Poſſet etiam dici, Angelum poſt impoſitionem nominis *Iſrael*, ſeparatim, ac propriè benedixiſſe ei: nam de Angelo ſubdit Scriptura: *Ei benedixit ei in eodem loco*: Sic Thomas. Iſtā porro benedictionem

Chryſoſtom.
Auguſtinus
Gregorius &
ipſemet Hieronymus.

Eugubinus.

Quæſtio, quæ
nā fuerit be-
nedictio, quæ
Angelus de-
dit Iacob.

Thomas An-
glicus.

Caietanus.

exponens Caietanus, Qualis, inquit, fuerit ista benedictio, non est scriptum: dubium tamen non est, sub ista benedictione comprehendi confortationem Iacob, & excussione ex eius animo, timoris fratris sui Esau. Vnde & Hoseas cap. 12. ait, *Inualuit ad Angelum, & confortatus est.* Quanquam istud, *Confortatus est,* non ad effectum benedictionis Angelicæ referendum videtur, sed ad magnitudinem fortitudinis Iacob luctantis cum Angelo, quo visus est quodammodo valentior & fortior fuisse.

Altera quæstio est, an impositio nominis Israël fuerit hoc loco facta, tantummodo prænunciatum & promissum sit, fore ut ei postea tale nomen imponeretur: sicut videtur post eandem Sichimitarum, & aduentum Iacob in locum Bethel fuisse istud nomen impositum Iacob: sic enim legitur infra Genes. 35. *Veni Iacob Luzam cognomento Bethel, & apparuit ei Deus iterum, postquam reuersus est de Mesopotamia, & benedixit ei dicens, Non vocaberis ultra Iacob, sed Israël. erit nomen tuum, & appellauit eum Israël.* Tertia quæstio est, quomodo verum fuerit quod dictum est Iacob, ipsum non ultra vocatum iri Iacob, sed Israël: cum post id temporis, & per omnem vitam eius, non alio fermè nomine, quàm Iacob sit appellatus, & post mortem ipsius per omnes ferè libros veteris, & noui Testamenti, frequentius nomine Iacob, quàm Israël appellatur. Verùm duas posteriores istas quæstiones opportunius, & commodius tractaturi sumus infra, cum ad expositionem c. 35.

uentum erit: earum igitur quæstionum tractatum, explicatùmque illic à nobis, si Deo placuerit, lector expectet.

* *

BENE

BENEDICTI PERERII COM- MENTARIA.

IN CAPVT

TRIGESIMVM TERTIVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

Jacob multiplici demissione corporis, & verborum, fratrem suum Esau honorans, nō modo placatum eum; sed beneuolum, & per humanum expertus est: à quo digressus, iuxta Salē urbem Sichimorū habitauit.

LEVANS autem Iacob oculos suos, vidit
venientem Esau, & cum eo quadringen-
tos viros: diuisitque filios Lia & Rachel,
ambarumque famularum: & posuit vtram-
que ancillam, & liberos earum in princi-
pio: Liam verò, & filios eius in secundo lo-
co: Rachel autem, & Ioseph nouissimos. Et

ipse progrediens adorauit pronus in terram septies, donec ap-
propinquaret frater eius. Currens itaque Esau obuiam fratri
suo amplexatus est eum, stringensque collum eius, & osculans
fletuit. Leuatque oculos vidit mulieres, & paruulos earum, & ait:
Quid sibi volunt isti: & si ad te pertinent? Respondit; Paruuli
sunt, quos donauit mihi Deus seruo tuo. Et appropinquantes
ancillæ, & filij earum, incuruati sunt. Accessit quoque Lia cum
pueris suis: & cum similiter adorassent, extremi Ioseph, & Ra-

8 chel adorauerunt. Dixitque Esau : Quænam sunt istæ turme,
 9 quas obtinui habui? Respondit : Vt inuenirem gratiam coram
 10 domino meo. At ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.
 11 Dixitque Iacob: Noli ita, obsecro : sed si inueni gratiã in oculis
 12 tuis, accipe munusculũ de manibus meis: Sic enim vidi faciem
 13 tuam, quasi viderim vultum Dei. Esto mihi propitius, & suscipe
 14 benedictionem, quam attuli tibi, & quam donauit mihi Deus
 15 tribuens omnia. Vix fratre compellente, suscipiens, ait: Gradia-
 16 mur simul, erõq; socius itineris tui. Dixitque Iacob, Nosti do-
 17 mine mi, quòd paruulos habeam teneros, & oues, & boues fo-
 18 tas mecum: quas si plus, in ambulando fecero laborare, morien-
 19 tur vna die cuncti greges. Præcedat dominus meus ante seruum
 20 suũ: & ego sequar paulatim vestigia eius, sicut videro paruulos
 meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir. Respon-
 dit Esau : Oro te, vt de populo, qui mecum est, saltem socij re-
 maneant vitæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc vno tantum in-
 digeo, vt inueniam gratiam in conspectu tuo, domine mi. Re-
 uersus est itaque in illo die Esau itinere quo venerat in Seir. Et
 Iacob venit in Socoth: vbi ædificata domo, & fixis tentorijs ap-
 pellauit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula. Transiit
 que in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan,
 postquam reuersus est de Mesopotamia Syriæ, & habitauit iux-
 ta oppidum. Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula,
 filiis Hemor patris Sichem centum agnis. Et erecto ibi altari,
 inuocauit super illud fortissimum Deum Israel.

P R Æ F A T I O.

Quibus re-
 bus & placã
 tur irati, &
 alieni con-
 ciliantur.

HISTORIA huius capituli planè docet nos exẽplo Iacob,
 artem & rationẽ placandi, atque adeo demerendi & con-
 ciliandi animos hominum, tametsi alieni nobis, aut etiam
 irati atque infensi fuerint. Hæc ars & ratio his maxime
 rebus cõtinetur, Demissione animi per verba externõsque corporis mo-
 tus declarata: Affabilitate item, & comitate atq; dulcedine quadã ser-
 monis: Demonstrando præterea quanti faciamus eorũ erga nos beneu-
 lentiam, & gratiam: Denique multis atque amplis muneribus largien-
 dis. Talibus profectò rebus etiã agrestes & barbari, & feri homines de-
 mulcentur, alliciuntur, capiuntur, vinciuntur. Hæc autem omnia exãtẽ
 Iacob

Iacob & cumulatae perfecisse ostendit. Moses in hoc capite. Principio ait legatos misisse Iacob ad fratrem suum Esau, qui de suo eum aduentu certiores facerent: Misit, inquit Genes. 32. nuncios ante se ad Esau: praecepitque eis dicens, Sic loquimini domino meo Esau, &c. Deinde varia praemisit ad eum munera. na paulo post supradicta verba subdit Moses: Separavit, Iacob, de his, quae habebat, munera fratri suo, capras ducentas, & arietes viginti, camelos foetas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum decem; & misit per manum seruorum suorum singulos seorsim greges. Ad hac obuiam procedens fratri, septies, antequam ad eum perueniret, pronus in terram adorauit: Et ipse Iacob progrediens, adorauit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater eius. Ingenti praeterea cum reuerentia allocutus est, semper se nominans eius seruum, atque ipsum appellans dominum suum. Postremo, quanti faceret, quantoque opere beneuolentiam & gratiam eius sibi optaret, satis declarauit illis verbis: Si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: Sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei. Esto mihi propitius, & accipe benedictionem, quam attuli tibi. Et infra, hoc vno tantum indigeo, vt inueniam gratiam in conspectu tuo domine mi. Hac porro arte, atque hisce rebus, Iacob adeo fratris animum demitigauit, molliuit, permulsit, & ex veteri odio in amorem conuertit vt de ipso Esau Scriptura dixerit Gen. 33. Currens Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eum, stringensque collum eius, & osculans fleuit. Partem quoque sui equitatus, quinetiam seipsum comitem, & socium itineris Iacob obtulit.

Et ipse progrediens, adorauit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater eius.

VERS. 3.

ATINVM verbu adorandi, ferè nõ est in vsu neq; apud Theologos, neq; in vulgari Christianorũ sermone, nisi in veri, soliũsque Dei cultu. At verbum Hebraeu, *Sabah*, significat in Scriptura, reuereri, & honorare cum declinatione aliqua corporis personam quampiam dignitate aut potestate excellentem, siue diuinam, siue Angelicam, siue humanã. Verum ea de re plenius disseruimus in 3. Tomo Comment. nostrorum in Gen. super cap. 18. Gen. Num. 7. & super cap. 23: Nu. 25. Istiusmodi porro adorationem per externa signa corporis & verborum exhibitam quinque modis fieri solita legimus. Primò fieri solebat corpore prono, & prostrato ad terrã: Sic Nathã Propheta dicitur 3. Reg. 1. *Veni ad Regem Dauid, & adorauit pronus in terram:* atque itidem Iacob dicitur

Quinque modi exerioris adorationis.

dicitur hoc loco honorasse, & adorasse fratrem suum Esau. Alter modus adorationis fiebat per incuruationem corporis, declinando scilicet caput cum modica corporis demissione. Tertius modus fiebat per genuflexionem, de qua Dominus per Isaiam 45. inquit, *Mihi curuabitur omne genu*, & 3. Regum 19. Dixit Eliæ Deus, reliquisse sibi septem millia virorum qui non curuauerunt genua sua ante Baal: & Paulus ad Philippenses 2. scripsit Christum ita exaltatum fuisse à Deo, vt in nomine Iesu omne genu flectatur celestium, terrestrium, & infernorum. Quartus modus adorandi fiebat olim, eo, qui adorabat quempiam, propriam dexteram ad os suum referente, & osculante coram illo, quem adorabat: de qua consuetudine sic Plinius scribit libro 26. cap. 2. In adorando, dexteram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus; quod in laeuum fecisse, Gallia religiosius credunt. Ad quem modum haud dubie spectans Iob capite trigesimo primo dixit de se: *Si vidi Solem cum fulgeret; & Lunam incedentem clarè; & letatum est*, siue vt eo loco sonant Hebræa, & Græca, *luctatum*, id est, deceptum, *in abscondiio cor meum; & osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum*. Quia inquit Hieronymus in primo libro Apologiæ aduersus Ruffinum qui adorant, solent de osculari manum, & capita submittere; quod se Beatus Iob elementis, & idolis fecisse negat. Quocirca & in psalmo 2. pro illo, *Apprehendite disciplinam*: Hebræa sonât, *osculamini filium*, id est, adorate. Et in tertio Regum cap. 19. cum dixisset Deus relicta sibi esse septem millia virorum, qui non curuauerant genua sua ante Baal, post hæc proximè subiungit, *Et omne os quod non adorauerit eum, osculans manum*. Quintus & postremus modus, cum adoratione quadam supplicandi fiebat, attingendo genua, & mentum apprehendendo: quem morè repræsentauit Homerus inducens Thetidem Achillis matrem, adorabundam supplicasse Ioui; *leuâ* genua attingendo, *dextrâ* que mentum apprehendendo. Meminit & huius moris Plinius lib. 11. cap. 45. Hominis genibus quædam, inquit, religio inest obseruatione gentium hæc supplices attingunt: ad hæc manus tendunt: hæc, vt aras adorant: fortasse, quia inest his vitalitas: nam quem ipsa genu vtriusque commissura, dextrâ, læuâque à priori parte, gemina quædam buccarum inanitas inest; quâ perfossa, ceu iugulo, spiritus fugit. Inest & aliis partibus quædam religio, sicut dextra oculis auersa appetitur, in fide porrigitur. Antiquis Græciæ, in supplicando mentum attingere mos erat.

Plinius.

Locus Tob. ca.
31. & lit. 3.
Reg. cap. 19.

S. Hieronym.

Homerus.

Plinius.

VERS. 10.

Sic vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei.

An Tac. adm.
latus sit fra-
tri suo Esau.

DE TVR Iacob ista verba dicens, non solum mentitus, verum etiam effusus in adulationem, tanto viro plane indignam. S. August. disputans super istis verbis in Quæst. 105. in Genesim; conatur vindicare Iacob à peccato adulationis. Sic autem ipse locum hunc legit: *Sic vidi faciem tuam, quemadmodum videt aliquis faciem Dei*: Summa eius disputationis, & sententiæ, huiusmodi videtur: No-

men Dei in hoc loco non sumi proprie pro vero Deo, sed more Gentium, pro ijs quos tanquam Deos, siue caelestes, siue terrestres colebant, & quorum benevolentiam, & gratiam summo per se ambiebant. Talia sunt verba Augustini: Quid sibi vult quod Iacob dixit fratri suo: *Vidi faciem tuam, quemadmodum cum videt aliquis faciem Dei?* Vtrum parentis, & perturbationi animi verba usque in adulationem proruperunt? An secundum aliquem intellectum sine peccato dicta accipi possunt? fortasse enim, quia dicti sunt & Gentium dii, quae sunt Daemonia, non praedudicatur ex his verbis honori Dei, non enim dixit, quemadmodum si viderem faciem Dei, sed quemadmodum cuius videt aliquis faciem Dei. Ipse enim aliquis, quem significare possit, incertum est, atque ita fortasse temperata sunt verba, ut & ipse Esau sibi delatum tantum honorem gratiae acciperet; & qui haec etiam aliter intelligere possunt, eum, a quo dicta sunt, nullo crimine impietatis arguerent. Quod (etsi benigno animo dicta haec verba fraterna sunt) quoniam & post bonam susceptionem metus ipse transferat; potuit sic dici, Quemadmodum & Moyses Pharaonis Deus dictus est; secundum id quod dicit Paulus 1. ad Corinth. 8. *Ersi sunt qui dicuntur dii, siue in caelo, siue in terra; sunt enim dii multi, & domini multi: maxime quia sine articulo hic possumus est in Graeco nomen Dei: quo articulo evidentissime solet veri & vniuersi Dei fieri significatio, non enim dicit θεοσωρον ὁ Θεός, sed θεοσωρον Θεός.* Facile hoc intelligunt, quia distantia dicatur, qui Graecum eloquium audire atque intelligere solent. Sic Augustinus.

S. August.

Exod. 1.

Thostatus.

Thostatus ait, ista verba esse dicta per modum adulationis cuiusdam licet. Nam quia Iacob valde timebat Esau, ut eum placaret, dicit se ita gaudium esse aspectu eius, quasi vidisset Angelum Dei. Vel potest intelligi quod dixisse Iacob ex animo, ac sincerè: Verum enim erat, cum Iacob vehementer paueret aduentum Esau, postea expertus eius benevolentiam, & humanitatem, perinde letatum esse, ac si aspectu Angeli exhilaratus, & confirmatus fuisset. Non enim tantum liberatus est metu mortis, quam valde formidabat, sed etiam per humaniter, ac per amantem acceptus est ab Esau, praeter omnem eius expectationem. Haecenus ex Thostato. Sedenim mihi breuis, expedita, planaque responsio haec esse videtur; locutionem esse hyperbolicam, & in communi sermone, & in sacris litteris. Significatur enim abundantia, & exuperantia quaedam gaudij ac laetitiae, ut sit hic sensus, Maiorem in modum letatus sum aspectu tuo, maximoque affectus sum gaudio.

Præcedat quæso dominus meus ante seruum suum, & ego sequar paulatim vestigia eius, sicut videro paruulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir.

VERS. 14.

QUÆRITUR an ista verba dicens Iacob, mentitus sit: nam nec postea inisse Iacob in terram Seir, subsequens historia huius libri ostendit: ac ne tum quidem cum ista dixit, cogitasse, & voluisse illuc ire, simillimum vero est. Nimirum magna.

Quæstio an Iacob hoc loco mentitus sit.

imprudētia ac temeritatē, fluxa atque instabilis fratris, benevolentia ac fidei, qui diu antea, multūque insensus ei fuerat, suam suorumque salutem credere. Ex aduerso autem, quem admodum supra, cap. 27. Iacob à mendacio vindicatus est, cum eius tamen verba multo apertius mendacium, quàm quæ sunt in hoc loco, videntur continere, ita videtur etiam nunc à mendacio excusari eum oportere. B. Augustinus ait in Quæstione in Genesim, Iacob cum ista dixit, cogitasse ire in terram Seir ad fratrem suum Esau, sed postea mutasse sententiam. Sic enim scribit: Quæritur, utrum mendaciter promiserit Iacob fratri suo quòd venturus esset ad eum in Seir: hoc enim sicut Scriptura deinde narrat, non fecit: sed contempserit ex itinere, quòd dirigebat ad suos. An fortè veraci animo promiserat, sed aliud postea cogitando deiecit? Sic Augustinus.

S. August.

Thostatus.

Thostatus duas eiusdem quæstionis affert solutiones: quarum vnam, sub quorundam nomine memorat, sed eadem est, atque ea quam tradit Augustinus. Ad alteram solutionem videtur ipse propensior, quòd Iacob mentitus fuerit: sed quia mendacium fuit officiosum, fuisse veniale ac leue peccatum, à quo peccati genere non est necesse Patriarchas excusare, cum ne ipsos quidem Apostolos vindicemus. Hæc autem sunt verba Thostati: De Iacob fortè melius dicitur, ipsum nunquam intendisse, & voluisse ire in terram Seir ad fratrem suum Esau, ne tum quidem cum id promiserat. Quare mentitus est: fuit tamen mendacium officiosum, quòd non est negandum fuisse in Patriarchis. Quidam tamen aiunt, Iacob cum ista verba dixit, non esse mentitum, quia tunc intendebat ire, sed postea meliori consilio capto, quòd sibi talem profectionem periculosam fore prospexit, mutasse sententiam: falsum itaque dixit, sed non est mentitus. Et afferunt exemplum de B. Paulo, qui promiserit se iturum in Hispaniam, ut scribit ipse ad Romanos 15. postea tamen non iuit, Deo propositum eius, & voluntatem impediēte. Ego istam opinionem, quantum ad Iacob non improbo; quantum verò ad Paulum, quòd non iuerit in Hispaniam, falsum puto. Nam licet id asserat Gratianus, ut patet in decretis xxij. Quæst. 2. cap. Beatus, Maiores tamen nostri Chronographi, & Historici, oppositum tenent, quibus magis quàm Gratiano credendum est. Hoc enim tradit Isidorus, & Lucas Tudensis in Chronicis, & Ioannes Egidij Zamorensis in libro de laudibus Hispaniæ. Sic Thostatus.

Apostolum Paulum misisse in Hispaniam tradiderunt Hippolytus. Athanasius. Cyrillus. Epiphanius. Chrysostomus. Hieronymus. Theodoretus. Gregorius. Sophronius.

Verum enimverò, quòd sentit Thostatus de itinere B. Pauli in Hispaniam, & verum est, & potuisset ab ipso plurimum multo, & nobiliorum Scriptorum auctoritate confirmari: hoc nempe scriptis proderunt, Hippolytus in libro de Septuaginta duobus Discipulis: Athanasius ad Decretum: Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi xvij. Epiphanius in Hæresi 27. Chrysostomus hom. 77. in Matthæum, & de laudibus Pauli hom. 7. & in Prefatione in Epistolam Pauli ad Hebræos: S. Hieronymus in cap. xj. Isaia: & in caput 5. Amos, & in epist. 28. Theodoretus in cap. ultimo Epist. 2. ad Timotheum, Et in Psalmum 116. & in caput primum epistolæ ad Philippenses. Sophronius præterea Episcopus Hierosolymitanus in sermone de die Natali Apostolorum Petri, & Pauli: & S. Gregorius lib. 3. Moralium

Moralium, cap. 22. vt omittam Isidorus, Bedam, Metaphrastem, & omnia Martyrologia. quanquam istis contraria sensisse videntur duo summi Pontifices, Gelasius, vt refertur in decretis xxij. Quæst. 2. cap. beatus. Gelasium sequitur S. Thomas in cap. 15. epist. ad Romanos, & Innocentius primus ad Decentium. Sed istorum Pontificum verba, quam ad sententiam interpretanda sint, ne tot, tantorumque patrum auctoritati videantur aduersari, prudenter, & scitè docet illustrissimus Baronius, hoc ipso anno, quo hæc scribimus, ad Cardinalatus dignitatem, maiore suo merito quam gaudio, sublatus.

*Gelasius.
Innocent.
Cardinalis
Baronius I.
Tomo Anna-
lium in anno
Domini 61.
& in Nota-
tionibus in
Martyrolog.
die 22. Mart.
VERS. 18.*

Transiit Iacob in Salem, urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan.

VONIAM vox Salem potest esse nomen proprium vrbis, cuius nimirum vrbis regem fuisse Melchisedech, supra Gen. 14. scriptum est: potest etiam esse nomen appellatiuum, significans pacem, vel integritatem, atque incolumitatem: idcirco dupliciter potest hic locus exponi: primò vt significetur venisse Iacob in urbem, quæ appellabatur Salem, quæ erat in terra Sichimorum; & hoc modo tam Latinus Interpres, quam lxx. Interpretes locum hunc intellexerunt, & verterunt. potest etiam accipi vox Salem, prout significat integram, saluum, incolumem, ita vt reddat hanc sententiam, Iacob saluus, & incolumis, ac nullo sui, suorumque accepto detrimento, venit ad urbem Sichem. Atque hoc intellectu interpretatus est locum hunc Paraphrastes Chaldaus, & Pagninus; & quicumque in hac nostra ætate nominantur Hebræizantes, sic vertendum esse censuerunt, quorum sententiam paulò infra exponam, Neque hoc fugit B. Hieronymum, in Hebræicis quippe Traditionibus super hunc ipsum locum Genesis, scribit in hunc modum: *Quæstio* oboritur quomodo Salem appelletur Sichem ciuitas, cum Hierusalem, in qua regnauit Melchisedech, Salem antè sit dicta. Aut igitur vnus vtraque vrbis nominis est, quod etiam de pluribus Iudææ locis possumus inuenire, vt idem vrbis & loci nomen in alia atque alia tribu sit: aut certè istam Salem, quæ nunc pro Sichem nominatur, dicitur hic interpretari consummatam, atque perfectam, & illam, quæ postea Hierusalem dicta est, pacificam nostro sermone transferri: vtrumque enim accenti paululùm declinato hoc verbum sonat. Tradunt Hebræi quoddam claudicans fecerit Iacob ibi conualuerit, & sanatum sit, propterea eandem ciuitatem, curati atque perfecti vocabulum consecratam. Sic Hieronymus. Verùm germanam eius sententiam, quam prodidit ipse, cum supra ita vrbe Salem satò, ac pressè dixerit, infra ostendemus.

*Quæstio An
Salem hoc lo-
co sit nomen
proprium vr-
bis.*

S. Hieronym.

Hebræi, atque huius seculi Hebræizantes, negant vocem Salem hoc loco esse nomen proprium vrbis, sed arbitrantur esse nomen appellatiuum, significans saluum, incolumem, perfectum: & ideo sic vertendum fuisse: *Veni*

Caietanus.

Iacob saluus, siue integer in Sichem. Audi Caietanum hoc loco: Ambiguitas, inquit, vndique confurgit, tum ex æquiuocatione vocis Salem, quæ interdum est nomen proprium vrbis, & interdum est nomen appellatiuum, significans integrum, siue completum: tum ex defectu præpositionis, cum nulla sit hoc loco antecedens vox Salem, vel ciuitatem. Subiuncta tamen mansio Iacob ante ciuitatem, testatur quod Salem hoc loco est nomen appellatiuum, significans integrum. Narratur enim, quod cum mansisset Iacob in Sochoth aliquandiu, nempe secundum Hebræos, per annum & dimidium, venit inde incolomis quoad coxam, propter quam claudicabat, & quantum ad omnem familiam & substantiam suam: venit, inquam, in urbem Sichem, quæ est in terra Chanaan: Nam Sochoth non est in terra Chanaan, sed ultra Iordanem, versus montem Galaad, sic Caietanus. Nec dissimilia horum scribit Olearter super hoc loco Geteſis: Sic enim legit hunc locum, *Veni Iacob integer in ciuitatem Sichem.* Et subdit, significatur istis verbis, venisse eum cum omnibus, quæ sua erant, & sine alicuius rei defectu. Vox autem, Salem, non significat pacificum esse, vt multam ex nostris, quàm ex Hebræis arbitrantur, sed integrum esse, & cui nihil deſit. Quare quod nostri interpretantur: *Est ne pax? tu verte: Est ne integritas?* & sic alias similes locutiones: ad quod probandum valet hic locus, vbi Salem nõ significat pacem, sed integritatem. Scio quosdam voluisse vocem Salem hinc esse nomen proprium vrbis, de qua dictum est supra Gen. 14. Sed istorum ego sententiam non approbo. Hæc Olearter.

Thostatus.

S. Hieronym.

3.

H. 2.

Locus Ioan.

Thostatus, quamuis opinionis istorum non esset iacius, vt quam ipse hoc loco iudicauit, assentiri tamen maluit B. Hieronymo, qui nomen Salem hoc loco pro nomine proprio vrbis posuit. Scribit autem ille ad hunc modum: *Quidam ex nostris Doctoribus volunt, istam urbem Salem, esse eam, quæ Ioan. 3. vocatur Salim, in qua Ioannes baptizabat in Iordane, vt scriptum est Ioan. 3. At ista Salem, vel est vrbs Sichem, vel iuxta eam: quare distat à Iordane. Nec potest dici istam Salem esse eam, quæ dicta est Hierusalem. Siquidem hæc erat ad partem Occidentalem terræ promissionis, illa verò ad partem Orientalem: & inter istas erat distantia triginta mille passuum. Putant autem Hebræi istud nomen Salem, non esse hic proprium nomen ciuitatis, sed esse nomen comune significans Pacem; vt sit hæc lententia: *Veni Iacob in pace Sichem,* id est, nullo, in itinere, affectus detrimento. Verum quauis hoc non sit improbabile, potius tamen credendum est B. Hieronymo quàm Indæis, quippe qui totam illam regionem, omniaque loca eius, quæ in sacris libris memorantur, adhibitis Hebræorum peritissimis, peragrauit, atque obseruauit diligentissimè, vt scriptum ipse reliquit in Prologo librorum Paralipomenon. Mihi quidè videtur ista ciuitas Salem esse eadem ipsa, quæ appellata est Sichem, vt illa vrbs fuerit binomia, sicut etiã Bethel dicta est Luza, & Segor appellata est Bala. Hæc Thostatus.*

Cæterum nomè Salem in hoc loco debere accipi pro nomine proprio vrbis non solum B. Hieronymus indicauit in translatione huius loci Geteſis, secutus nimirum lxx Interpretes, verum etiam, & multo quidem apertius id ostendit in Epist. 126. quam scripsit ad Euagriū, vbi ad hunc modum scribit

scribit: Salem, non vt Iosephus, & nostri omnes arbitrantur, est Hierusalem, nomen ex Græco, & Hebraico compositum: quod absurdum esse, peregrinæ linguæ mixtura demonstrat. Sed est Salem oppidū, iuxta Scythopolim, quod vsque hodie appellatur Salem; & ostenditur ibi palatium Melchisedech, ea magnitudine ruinarum antiqui operis ostēdens magnificentiam. De quo Genes. 33. scriptum est, *Transiit Iacob in Salem ciuitatem regionis Sichem. quæ est in terra Chanaan*, de quo etiam legitur in Euangelio Ioan. 3. *Erat Ioannes baptizans in Aenon, iuxta Salim, quia aqua erant multa ibi.* Nec refert vtrum dicatur Salem, vel Salim, cum vocalibus in medio litteris perrarò vtantur Hebræi, & pro voluntate lectorum, atque varietate regionum, eadem verba diuersis sonis atque accentibus proferrantur. Sic Hieronymus: Super illis autem verbis, *Quæ est in terra Chanaan?* Sciendum est, terram Chanaan, si propriè accipiatur, fuisse tantum eam, quæ erat citra Iordanem ad Orientem, vt patet Num. 34. vbi ponuntur termini terræ promissionis, quæ non transiit Iordanem, vt est in cap. 3. Deuter. Verum amplè terram Chanaan accipiendo, vbiicumque videlicet habitabant Chananæi, nonnulla regio trans Iordanem ad Orientem dicebatur terra Chanaan, nimirum illa, quam tenuerunt duo illi Reges, Og, & Seon, qui erant Amorrhæi, ac proinde etiam Chananæi.

Tempore S. Hieronymi non crebatur Hebræi vocalibus litteris. Terram Chanaan dupliciter accipi.

Emitque partem agri, in quo fixerat tabernacula, à filiis Hemor patris Sichem centum agnis.

VERS. 19.

PRIMVS Iacob Sanctorum Patriarcharum legitur emisse partem terræ in regione Chanaan, in vsum habitationis, & in pastum animalium: Abraham namque, licet emisse agrum cum duplici spelunca dictum sit supra Genes. 23. non tamen ad habitandum, sed in vsum sepulturæ. Nec verò quia perexiguum videtur fuisse pretium centum agnorum, existimare conuenit paruum fuisse agrum illum: amplo namque loco indigebat Iacob ob amplitudinem familiaris, & copiam animalium quæ habebat. Sed id temporis, cum terra non multum esset habitata, & frequentata hominibus, multum terræ paruo vendebatur. Illud, à filiis Hemor patris Sichem, dupliciter intelligi potest: Aut enim filij Hemor erant fratres Sichem, sed quia hic erat primogenitus, & princeps ciuitatis, idcirco propriè appellatur Hemor, pater Sichem: & quoniam ager possidebatur ab aliis filiis Hemor, propterea dicitur emptus ab illis: vel filij Hemor, vocatur populus ei subditus, prisco videlicet more, quo reges, principes, & domini, appellabantur patres; subditi autem, & famuli, dicebantur filij. Legimus enim in lib. 4. Reg. cap. 5. seruos Naaman, principis militiæ regis Syriæ, appellasse dominum suum, nomine patris.

Ceterum verba illa, *centum agnis*, litigiosam hoc loco habent quæstionem. Etenim pro voce illa, *agnis*, Hebraicè est *Chesitâ*, quam vocem Hebræi, & Hebraizantes contendunt significare hoc loco, non agnos, sed ge-

Quæst. super voce Hebræa Chesitâ.

Eugubini in
solentia.

nus quoddam monete, ac pecuniæ, & ideo vertendum fuisse centū nummis, vel denariis, vel obolis: Sic Caietanus, & alij. Sed nemo quisquā cretiori supercilio, ac severiori censura Latinam lectionem huius loci improbat ac damnat, quàm Eugubinus. Audiatur Lector eius verba super hoc loco: Non centum agnis, inquit, sed centum denariis, aut obolis vertendum fuit. Sed noster Hierony. ex lect. 70. hausit errorem; quæ vt nunc, ita tempore ipsius corrupta erat: ipsi enim reddiderunt *עמון* *אמון*, id est, centum agnis: quanquam puto non sic vertisse Septuaginta, sed *אמון* pro *אמון*, id est, centum minas, ponendo minas pro quolibet numismate, siue pro eo numo, cuius hîc fit mētio. Verùm postea, vel in curia librariorum, vel iniuria tēporum, pro *אמון* positum esse *אמון*. Hoc mendum iam pridem inolitum secutus est Hieronymus, in voce præsertim ambigua. Emendanda igitur nostra editio hoc loco est, vt pro agnis legatur numis. Sic enim interpretandum esse hîc vocabulum Hebræum censent doctores Hebræorum, atque huic sententiæ fidem facit auctoritas B. Stephani, qui Actorum 7. ait, istum agrum esse emptum pretio argenti. Sic Eugubinus.

Rab. Abraham, Rabbi
Aben Esra,
Oleastrum.

At enim uerò, & Paraphrasis Chaldaica, & Septuaginta, & Pagninus, similiter verterunt, atque Latinus Interpres: & Iob ultimo capite eandem vocem, quæ ibi est, & *vnusquisque dedit ei ouem*, significare, vt Latinus vertit, ouem affirmant Hebræorū doctissimi Rabbi Abraham, & Aben Esra. In extremis verbis libri Iosue eandem vocē transtulit Latinus interpres, nouellas oues. Sed audi Oleastrum super hoc loco Genesis: Ignota est, inquit, propria significatio nominis *Chesita*. Probat autem Rabbi Achibac significari ea voce numum, quoniam obseruauit ipse Arabes numum vocare *Chesita*. Ex quo cognosce Lector, quemadmodum Iudæi significationes nominum mendicent ab Arabibus: Mihi verò magis probatur, significari ea voce agnam aut pecudem: nam Iob 42. vbi ponitur ista vox, aptius vertitur per ouem, quàm per numum: mox enim subditur, benedixisse Deum nouissimis Iob, magis quàm primis, & fuisse ei quatuordecim millia ouium. Quasi oues illæ pauca datæ Iob ab amicis, propter Dei benedictionem, in tantum creuerint numerum: deinde quia tunc temporis rarus erat numerorum vsus. Concordat etiam Chaldæus Paraphrastes cum vulgato interprete in hac sententia. Sic Oleaster Lippomanus in catena ait, Hebræam vocem esse homonymam, & tam pecuniam, quàm agnam siue ouem significare, & vtra potius significatione in hoc loco ea vox accipienda sit, ipsorum etiam Hebræorum variare sententias. Sed coniectare se ait, fuisse genus pecuniæ, quod nomine agnæ, vel ouis appellaretur: sicut apud Babileenses, denarius vocatur coruus.

Lippomanus.

Argumentum porrò, quod putant nonnulli, & in primis Andreas Mar-
sus in extrema verba libri Iosue, esse firmissimum ad probandum vocem
Hebræam significare hoc loco pecuniam, non agnam vel ouem, quod B.
Stephanus Actor. 7. dixerit istum agrum emptum fuisse pretio argenti
hoc, inquam, argumentum leuissimum est, immo nibili: non enim ibi lo-
cutus est B. Stephanus de emptione agri facta à Iacob, quæ narratur hoc
loco,

loco, sed de ea, quæ facta est ab Abraham, & commemorata fuit supra Genes. 23. Id autem liquet, tum quia Stephanus factam esse dicit emptio- nem ab Abraham, non à Jacob: tum quia factam ait in usum sepulturæ: Ja- cob autem non emit agrum ad usum sepulturæ, sed ad habitationem, & in usum prædij, & pascuorum: quam etiam ob causam Ioan. 4. vocatur prædium Jacob. Verùm super isto loco Stephani amplissimè disseruimus in Tertio Tomo nostrorum Commentariorum in Genesim super ca. 23.

in disputatione 2. & número 33. & sequentibus. Sedenim quæstio- nem affert, quod dixit infra Gen. 48. Iacob filio suo Ioseph, se istum agrum tulisse de manu Amorrhæi in gladio, & arcu

suo: verba eius sunt hæc: *Do tibi partem unam ex- tra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi*

in gladio, & arcu meo. Sed istius quæstio-

nis tractatum & explicationem

in eum vsque locum

differamus.

BENE

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN CAPVT

TRIGESIMVM QVARTVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

*Dina filia Iacob, raptā, & vitiatā est à Sichem principe Sichimitarum,
quam ob causam filij Iacob, Sichimitas dolo circumuentos interfe-
cerunt, urbemque vastarunt.*

1 **R**GRESSA est autem Dina filia Iacobi, ut vi-
2 deret mulieres regionis illius. Quam cum
3 vidisset Sichē filius Hemor Heuæi, prin-
4 ceptis terræ illius, adamauit eam : & rapuit,
5 & dormiuit cum illa, ut opprimens virgi-
6 nem. Et conglutinata est anima eius cum
7 ea, tristē inque delinuit blanditiis. Et per-
8 gens ad Hemor patrem suum. Accipe, inquit, mihi puellam
9 hanc coniugem. Quod cum audisset Iacob, absentibus filiis,
10 & in pastu pecorum occupatis, siluit donec redirent. Egres-
11 so autem Hemor patre Sichem, ut loqueretur ad Iacob, ec-
12 ce filij eius veniebant de agro: auditōque quod acciderat, ira-
13 ti sunt valdē, eo quod scēdam rem operatus esset in Israel, &
14 violata filiā Iacob, rem illicitam perpetrasset. Locutus est ita-
15 que Hemor ad eos : Sichē filij mei adhæsit anima filiæ vestrae:

date eam illi vxorem: & iungamus vicissim connubia: filias ve- 9
 stras tradite nobis, & filias nostras accipite. Et habitate nobis- 10
 cum: terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & pos-
 sidete eam. Sed & Sichem ad patrem, & ad fratres eius ait: In- 11 12
 ueniam gratiam coram vobis: & quæcumque statueritis, dabo:
 augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod
 petieritis: tantum date mihi puellam hanc vxorem. Responde- 13
 runt filij Iacob Sichem, & patri eius in dolo, sæuientes ob stu-
 prum fororis: Non possumus facere quod petitis, nec dare so- 14
 rorem nostram homini incircunciso: quod illicitum, & nefarium
 est apud nos. Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse 15
 similes nostri, & circuncidatur in vobis omne masculini sexus; 16
 tunc dabimus, & accipiemus mutuò filias vestras, ac nostras: &
 habitabimus vobiscum, erimusque vnus populus: Si autem cir- 17
 cuncidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus. Pla- 18
 cuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio eius: nec distulit 19
 adolescens, quin statim quod petebatur, expleret: amabat enim
 puellam valde, & ipse erat inclytus in omni domo patris sui. In- 20
 gressique portam vrbs, locuti sunt ad populum: Viri isti paci- 21
 fici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, vt
 exerceant eam, quæ spatiosa, & lata cultoribus indiget: filias eo-
 rum accipiemus vxores, & nostras illis dabimus. Vnum est, quo
 differtur tantum bonum: Si circuncidamus masculos nostros, 22
 ritum gentis imitantes. Et substantia eorum, & pecora, & cun- 23
 cta quæ possident, nostra erunt: tantum in hoc acquiescamus:
 & habitantes simul vnum efficiemus populum. Assensique sunt 24
 omnes, circuncisis cunctis maribus. Et ecce die tertio quando 25
 grauissimus vulnerum dolor est: arreptis duo filij Iacob, Simeon,
 & Levi fratres Dinæ, gladijs, ingressi sunt vrbs confidenter:
 interfectisque omnibus masculis, Hemor & Sichem, pariter 26
 necauerunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.
 Quibus egressis, irruerunt super occisos ceteri filij Iacob: & de- 27
 populati sunt vrbs in vltionem stupri. Oues eorum, & ar- 28
 menta & asinos, cunctaque vastantes, quæ in domibus, & in
 agris erant, paruulos quoque eorum, & vxores duxerunt capti-
 uas. Quibus patris audacter, Iacob dixit ad Simeon: Turbastis 29 30
 me, & odiosum fecistis me Chananæis & Pherezæis habitato-
 ribus terræ huius: nos pauci sumus: illi congregati percutient

me, & delebor ego, & domus mea. Responderunt: Nunquid in scorto abuti debuere sorore nostra?

P R Æ F A T I O.

Disputatio
de tempore
quo accidit
raptus Dina,
& caedes Si-
chimitarum.

Alexander
Polyhistor re-
fellit.

VOD in hoc cap. narratur, id quo tempore acciderit, ante alia declarandum est. hoc autem manifestum fiet, si ostensum fuerit cuius aetatis tunc Dina fuerit, & item fratres eius Simeon, & Levi, qui tanquam principes faciendi caedem Sichimitarum hic memorantur: simulque, quanto tempore id euenit post reuersionem Iacob ex Mesopotamia, & incaptam habitauit eius apud Sichimitas. Alexander Polyhistor, apud Eusebium lib. 9. de Preparatione Euangelica, cap. ultimo, tria prodidit ad presentem questionem pertinentia. Primo enim ait, Iacob post reuersionem suam ex Mesopotamia, mansisse apud Hemor principem Sichimitarum, decem annis. Deinde facit Dinam fuisse 10. annorum, & quatuor mensium cum rapta est, & violata à Sichem. Affirmat praeterea, Simeon fuisse tunc unius, & viginti annorum, superq. quatuor mensium: Levi autem viginti annorum, & sex mensium. Sed auctor iste, proculdubio falsus est in aetate Dina: idq. dupliciter ostendi potest. Tunc enim Dina per aetatem iam nubilis erat, ut quae à Sichem, in coniugem tantopere expetita, & flagitata fuerit: aetas autem decem annorum, praesertim in illo tempore, immatura erat, minimèque idonea coniugio. Ad hoc si raptus Dinae contigit post decem annos mansionis apud Hemor, ut iste ait; cum antea mansisset Iacob aliquandiu in eo loco qui dictus est Socoth, & quidem secundum Hebraeos, per annum & dimidium post reuersionem suam ex Mesopotamia; hinc necessario efficeretur, Dinam fuisse natam in Socoth, non autem in Mesopotamia; quod tamen apertissimis verbis tradit Scriptura Genes. 30.

Excussit
opinio Cae-
tani.

Propius vero accessisse videtur Caeteranus, cuius sententia, ut eam distinctè exponam, bipartita est. Primum enim ait, Dinam, cum Iacob reuersus est ex Mesopotamia in terram Chanaam, vix fuisse quadriennem. Id vero arguetur ille ad hunc modum: Iacob mansit in Mesopotamia viginti annis, ut ipse dixit socero suo Laban Gen. 31. Primis septem annis, quibus seruiuit pro Rachel, non cognouit uxorem, sed initio secundi septennii cepit cognoscere uxores, & primum genuit ex Lia filios. Demum, statim octauo anno genuisse Ruben, & nono Simeon, & decimo

decimo Leui, & undecimo Iudam: hos enim quatuor continenti serie, ac successione genitos memorat Scriptura Genes. 29. Hinc apparet, Simeonem fuisse genitum duodecimo anno ante discessum Iacob ex Mesopotamia, Leui autem undecimo: erat igitur Simeon duodecim annorum, & Leui undecim, cum reuersus est Iacob ex Mesopotamia in terram Chanaan. Post genitos porro quatuor predictos filios, Lia desit parere: idque tempus non fuisse paruum, sed minimum, trium aut quatuor annorum, eo patet, quod Lia putans se non amplius parituram, dedit in coniugium Iacob ancillam suam Zelpham, ut ex ea saltem filios susciperet. Deinde tamen Lia genuit duos alios filios Issachar & Zabulon: & denique post hos, peperisse dicitur Dinam. Dina igitur nata est decimo septimo anno mansionis Iacob in Mesopotamia. Si quidem Iacob octauo anno, quam venerat in Mesopotamiam, cepit generare: & octauo, nono, decimo, & undecimo genuit continenti successione quatuor filios ex Lia, Ruben, Simeon, Leui, Iudam. Deinde non paruo tempore cessauit à pariendo, ita ut putaret se non amplius parituram, quod utique tempus minus quam quatuor vel trium annorum esse non potuit. Posthac decimo quinto anno genuit Issachar, & decimo sexto Zabulon. Et post hos, decimo septimo anno Dinam. Quocirca expletis viginti annis mansionis Iacob, cum ex Mesopotamia reuersus est in terram Chanaan, Dina vix erat quadriennis. Atque hæc prior est pars sententia Caietani.

Posterior eiusdem sententia pars, hæc est. Quod narratur in hoc capite de raptu Dinae, id contigisse multis annis post reditum Iacob ex Mesopotamia, & ut minimum, decem iam exactis. Etenim Dina tunc erat nubilis: quare minor decimo quarto anno esse non potuit: erat autem ferme quadriennis cum venit ex Mesopotamia. Similiter Simeon, & Leui minores vigesimo primo anno esse non poterat: quippe qui fuisse dicantur primarum effectores cædis Sichimitarum; minor verò ætas tanto facinori designando parandæ, satis idonea minimè fuisset: at qui cum Iacob rediit ex Mesopotamia, Simeonem fuisse duodecim, & Leui undecim annorum supra ostensum est. Decem itaque annis post reditum Iacob ex Mesopotamia euenit quod narratur hoc capite. Verba Caietani si ferre cupit ea Lector cognoscere, in Comment. eius super verba illa huius capitis. Et ecce die tertio quando grauissimus vulnerum dolor est, &c. vers. 25. huiusmodi sunt: Cõfer, prudens Lector, tempus natiuitatis Dinae, & uetustatem Simeonis, ac Leui, cum tempore egressus Iacob ex Mesopotamia, & inuenies, Dinam vix quatuor annorum, ad summum fuisse tunc, Simeonem autem, & Leui duodecim annorum. Nam Iacob, ut dixit ipse socero suo Laban,

viginti annis mansit in Mesopotamia: quorum primis septem nullum genuit filium. Sed esto, quod statim octavo anno genuerit Ruben, non Simeon, decimo Leui: clarè patet, quod neuter duodecim erat annorum tempore egressus ex Mesopotamia. Dina porro cum post sex filios Lia genita fuerit, & multum temporis intercesserit inter quartum & quintum filium Lia, usque adeo ut ipsa putaret se non amplius parituram, rationabile est, ut ipsa genita fuerit decimo, aut potius undecimo anno à connubio matris, ac per hoc in egressu ex Mesopotamia non erat quadriennis. Multis igitur annis post reditum ex Mesopotamia peractis, accidit quod memoratur in hoc capite. Et ad minus videtur, quod anni fluxerint decem: ut & Dina esset tunc nubilis, & Simeon, ac Leui ad bellum dispositi essent. Sic Caietanus.

Auctoris
opinio.

Ego sententiam Caietani, quantum ad posteriorem hanc eius partem, non improbo: sed quia ille dicit Dinam, in reditu Iacob ex Mesopotamia in Chananitidem, fuisse trium annorum, id quidem minime probo. Satis enim liquet ex ordine ac serio narrationis Mosæica, generationis filiorum Iacob, quæ supra in cap. 30. posita est, Dinam fuisse genitam paulo ante Ioseph, aut certe eodem ferme tempore. nam cum memorasset generationem Dine Moses, mox subdidit, recordatum quoque Deum fuisse Rachelis, & aperuisse vuluam eius, & peperisse filium, quem vocant Ioseph. Ioseph porro natum esse sex annis ante discessum Iacob ex Mesopotamia, cum sit ex narratione Scripture manifestum, extra controuersiam est: quare Dina, cum Iacob discessit ex Mesopotamia, minimè sex annorum erat. Nam quod argumentatur Caietanus, tempus illud interiectum inter generationem Iudæ, & Issachar, quo tempore cessauit Lia à pariendo, fuisse longum, id est, vel quatuor, vel trium annorum: id creditu neque necessarium est, nec probabile: satis enim est, fuisse tempus unius anni. Nam quia viderat Lia, se prioribus quatuor annis genuisse continenti successione quatuor filios; cum eo anno nullum filium concepisset, putauit iam se factam effætam, nec amplius parituram. Hanc opinionem nostram adiuvat etià Hebraeorum Traditio, quæ legitur in Maiori eorum Chronologia, quam vocant illi sua lingua Seder Olam Rabba, & Latine redditam, superioribus annis edidit in publicum, sua Chronologia adiunctam, egregius Catholica doctrina, & pietate vir Genebrardus. Tradunt enim Hebrei, omnes filios Iacob, & item filiam eius Dinam, præter unum Benjamin, esse generatos intra secundum septennium seruitutis Iacob, & sex annis ante discessum eius ex Mesopotamia. Quinetiam tradunt, singulos filiorum Iacob septimestri partu

Hebraeorum
Traditio.

gent

generatos esse. Sciat præterea Lector, Dinā, quo tempore raptus eius contigit, grandiore natu esse non potuisse decimo sexto anno. Supra enim ostensum est, Dinam esse natam eodem propemodum tempore, quo Ioseph, aut certe paulo antè: at Ioseph aliquanto tempore post raptū Dinæ, & eadem Sichimitarū, legitur infra cap. 37. fuisse sexdecim annorum, cum venditus est à fratribus suis. Verisimile igitur est, Dinam, cum est rapta, fuisse quindecim circiter annorum, ut iam matura viro: & idonea coniugio ritè iudicari potuerit. Simeon porrò: qui sex annis natus fuerat ante Dinam, fuit id temporis, vnius, & viginti annorum; Leui autem, viginti. Quare subit animum meum vehemèter mirari præferocem istorum animum, qui vix dum adolescentiam egressi, tam atrox facinus, & animo conceperint, & audacissimè exequentes perfecerint.

Restat, ut indicemus, quanto tempore id contigerit post reditum Iacob ex Mesopotamia, & inceptam eius habitationē apud Sichimitas. Verum id paucis expediri potest. Si Dina fuit sex annorū, cum egressus ex Mesopotamia est Iacob, & quindecim annorū cum est rapta, & violata aperte concluditur, fuisse id gestum nouem annis post reditū Iacob ex Mesopotamia. Iacob autem ex Mesopotamia reuersus, primū mansit in Socoth, postea verò habitauit iuxta Salem urbem Sichimorum, ut dictum est supra Genes. 33. In Socoth porrò aliquandiu mansisse eum, nō obscure significat impositio eius nominis: Certe secundū Hebræos in supradicta Chronologia, mansit ibi per vnum annum, & dimidium. Reliquum igitur tempus, ex quo habitare cepit apud Sichimitas, vsque ad raptum Dinæ, & eadem Sichimitarum, fuisse apparet septem annorum, & sex mensum. Verū de his satis: & nos aggrediamur ad explanandam historiam huius capituli planè tragicam.

Egressa est autem Dina filia Liæ, ut videret mulieres illius regionis, &c.

VERS. I.

NDICAT Moses his verbis occasione raptus Dinæ, & cædis Sichimitarū: quod Dina egressa paterno domicilio quod extra urbem erat, visum iuit ciuitatem, & mulieres eius regionis, & otiosè, curiosèque versata in publico, multorum patuit oculis, & libidini, ingērisque mali. quod mox & ipsi contingit, & plurimis alijs, satis magnam dedit occasionem. O Dina (inquit Bernardus) quid necesse est ut videas mulieres alienigenas? qua necessitate? qua vtilitate? an sola curiositate? quod si tu otiosè vides, sed non otiosè videris. Tu curiosè spectas, sed curiosiùs spectaris. Quis crederet, tunc illam tuam curiosam

Bernardus
in Tract. de
Gradibus hu-
militatis, &
in primo gra-
du superbia,
quis est curio-
sitas.

otiositatem, vel otiosam curiositatem fore paulò pòst non otiosam, sed tibi, tuis hostibusque tam perniciosam? Sic Bernardus. Mulier igitur extra paternam, vel mariti domum in publico vagabunda, & corpore oculis, animòque errabunda, quantum sibi, & aliis sapenúmero accersat, & accerscat mali, vel vnius huius Dinæ liquet exemplo. Salutare igitur est illud sapientis documentum: *Filia tibi sunt, serua corpus illarum, & non ostendas larem faciem tuam ad illas.* Nempè, nulla parentum in custodiendo filiarum corpore, ac pudore, cura ac vigilantia satis magna censeri debet. Prefertim verò inter tot Pharaones, Abimelechos, Sichemos, atque inter tot Theseos, Parides, & Iafones, quot in omni tempore & vbique terrarum reperiuntur, muliebris pulchritudinis, & pudicitia acerrimos exploratores, insidiatores, raptores, corruptores. Cur autem eo potissimum tempore incesserit Dinam cupido videndi res vrbanas, & mulieres illius regionis, causam aperuit Iosephus, scribens, tunc festum diem, magno illius regionis hominum conuentu, luxurique celebratum fuisse apud Sichimitas. Et cum esset celebritas, inquit Iosephus, apud Sichimitas, Dina vnica Iacobi filia venit in urbem ad visendum cultum mulierum illius regionis, & paulò infrà ait, filios Iacob, Sichimitas in die festo, voluptati, & conuiuiis deditos, facile opprimere potuisse. Pro eo, quod nos legimus: *Et videret mulieres illius regionis,* apud Septuaginta Græcè est *καταμαθών*, id est, ut condisceret. Sic enim Latinae reddi legit Augustinus quæst. 140. in Genesim. Sed quid voluit Dina condiscere? Ingenia videlicet, & mores, & studia, & instituta, & victum, & habitum, atque cultum illarum mulierum, & quemadmodum se in consuetudinem, & amicitiam earum insinuare, ac penetrare posset.

VERS. 3.

Et conglutinata est anima eius cum ea, tristémque deliniuit blanditijs.

QUIBUS blanditijs? exaggerabat ille videlicet flagrantissimum erga puellam amorem suum: amor enim efficax illecebra est amoris: simul & ostentabat, & magnificabat suam nobilitatem, opulentiam, & potentiam; promittebat, si sua esset coniux, fore eam in hac reginæ maximo in honore, & gloria, omniumque bonorum affluentiam. Denique tantum non aureos mōtes pollicebatur. Talibus nimirum blanditijs puellas stultè credulas, vesani, & fallaciosi amatores permulcere, laetare, & ad suæ libidinis assensum trahere solent. Atque hoc etiam in huius amatorijs documentis posuit poëta ille, malæ artis pessimus magister, tales enim eius feruntur illi versus:

Ouidius.

*Blanditijs molles, aureisque iuuantia verba
Affer, ut aduentu læta sit illa tuo.*

Loqui ad cor.
Locus Isa.
Osea.

Cæterum sciat Lector pro illo, *deliniuit blanditijs*, sic esse ad verbum Hebraicè, *Locutus est ad cor puelle.* Loqui porrò ad cor cuiuspiam, est Hebraismus non infrequens in Scriptura, significans, blandis & dulcibus verbis consolari quempiam, læta ei ac prospera nunciando, & promittendo, omnemque

omnemque mœtorem ac metum ei adimendo. Ad hanc nempe sententiam, intelligendum est illud Isaia cap. 40. *Consolamini, consolamini popule meus, dicit Dominus, loquimini ad cor Hierusalem.* Id est, læta ac prospera ei nunciando, mœtorem, & dolorem eius in gaudium, & lætitiã conuertite. Simile illud etiam est apud Hoseam cap. 2. *Lætabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* Hebraicæ huius lectionis affinitas est, quod septuaginta Interpretes, prædictum exprimentes Hebraismum, hoc loco posuerunt: Sic enim habent Græcè: *Ἐλάλισε κατὰ τὴν διάνοιαν τὴν παρθένου αὐτῆς*; id autem est: Locutus est secundum sensum virginis ipsi: Sic enim Latinè citat hunc locum S. Augustinus Quæst. 103, in Genesim. Sensus verò istius lectionis, hic est, Ea locutus puellæ est, quæ delectabilia, & iucunda ei acciderent, animûmque eius, atque intimos sensus permlcerent; & mœtorem, dolorémque ex accepta iniuria, & dedecore penitus abstergerent, & voluntatem puellæ, ad cupiditatem coniugij Sichem vehementer allicerent.

Tropologicum historiæ huius tractatum breuem, pulchrûmque fecit S. Gregorius in Tertia parte pastoralis curæ, & in Admonitione trigesima, hanc in modum scribens: Plerumque hostis callidus, mentem quam peccato supplantat, cum de ruina sua afflictam respicit, securitatis pestiferæ blanditiis seducit. Quod figuratè exprimitur, cum factum Dinæ memoratur. Scriptum quippe est: *Egressa est Dina ut videret mulieres regionis illius: quam cum vidisset Sichem filius Hemer Heuei, princeps terræ illius, admauit, & rapuit, & dormiuit cum illa: ut opprimens virginem, & conglutinata est anima eius cum ea, tristémque blanditiis delinuit.* Dina quippe ut mulieres videat extraneæ regionis, egreditur; quando vnaquæque mens, sua studia negligens, actiones alienas curans extra habitum, atque extra ordinem proprium vagatur. Quam Sichem princeps terræ illius opprimit: quia videlicet inuentam in curis exterioribus diabolus corrumpit. *Et conglutinata est anima eius cum ea:* quia vnitam sibi per iniquitatem respicit. Et quia cum mens à culpa respiscit, ad se ducitur, atque admissum flere conatur; corruptor autem spes, & securitates vacuas ante oculos reuocat, quatenus vtilitatem tristitiæ subtrahat, rectè illic subiungitur: *Tristémque blanditiis delinuit.* Modò enim aliorum facta grauiora, modò nihil esse quod perpetratum est, modò misericordem Deum loquitur, modò adhuc tempus subsequens ad pœnitentiam pollicetur. Ut dum per hæc, decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentiæ suspendatur, quatenus tunc bona nulla percipiat, quam nunc mala non contristant; & tunc plenius obruatur

suppliciis, quæ nunc etiam gaudet in delictis. Hæc Sanctus Gregorius.

*Tropologica
expositio Sã-
stii Gregorij.*

Genes. 34.

Augete

VERS. 12. **Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantum date mihi puellam hanc vxorem.**

S V P R A, cum explanaremus verba illa cap. 29. *Serviam tibi pro Rachele filia tua minore septem annis*: late disputauimus, moris fuisse apud Antiquos, ut quemadmodum mulier nuptura viro, afferebat ei dotem; ita vicissim ducturus vir vxorem, pro ea quali dotem quandam, daret parentibus eius pecuniam, vel alia quam bonam, vel si aliud non haberet, operam suam, & laborem, & seruitium offerret: Sicut Iacob, qui pauper erat, pro coniugio Rachelis, obtulit patri eius septennem seruitutem. Potest igitur quaeri hoc loco, cum dixit Sicheus: *Augete dotem*, de vtra dote sit locutus, muliebri, an virili. Et per mori quidem specie, videtur locutus de virili, id est, de eo quod vir, in ista dote, dare solebat parentibus vxoris, quae proprie appellantur dona, & munera; nonnunquam tamen improprie vocantur nomine dotis; in primo autem libro Regum cap. 18. nominantur sponsalia. Quare, quod hic proxime subditur, *Et munera postulate*, videtur expositio prioris illius dicti, *Augete dotem*: Veruntamen probabilius fortasse dictu fuerit, si dicamus, Sicheum esse locutum de muliebri dote, quam Dina, si voluntate parentum ei nupsisset, afferre ipsi debuisset. Significat igitur Sicheus istis verbis, se non modò velle accipere Dinam prorsus indotatam à parentibus, sed insuper velle dotem ei dare, quae propria ipsius esset, & hanc, quantumlibet ipsi postulasent. Quinetiam, praeter istam dotem, daturum se munera parentibus, & cognatis eius, ut mos erat tunc facere viros, cum duccerent vxores. Nimirum quia Sicheus insigni affecerat iniuria, & dedecore tum puellam, tum parentes, & fratres eius, per vim rapiendo, & vitando ingenuam & nobilem virginem; idcirco voluit ista ratione talem iniuriam compensare, damnumque famae resarcire. Certè postea per legem Moysaica in populo Hebraeo institutum & praecipuum fuit, ut si quis puellam seduxisset, & pudicitiam eius violasset; daret ei dotem, & vxorem ducceret; quòd si pater virginis dare eam nollet vxorem; nihilominus tamen ille dotem puellae daret; quantum nupturae virgines accipere consueuerant. Verba Scripturae super ista re in 22. cap. Exodi haec sunt: *Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam vxorem. Si pater virginis dare noluerit: reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueuerunt.* Verisimile itaque est, & hoc ipsum ante legem Moysi, fuisse in more & instituto apud illas gentes.

VERS. 13.

Responderunt filij Iacob Sicheus, & patri eius in dolo, scruientes ob stuprum fororis.

Dolum quo filij Iacob vsi sunt cum Sicheus matris suae.

N V G A N T V R hoc loco, ut saepe alias, Hebraei. Aiunt enim istum dolum, quo vsi sunt filij Iacob, non fuisse improbum & culpabilem, sed honestum ac laudabilem. Voluerunt illi videlicet ista ratione, Sichimitas per sacramentum Circum

Circumcisionis, ab impia superstitione idololatriæ, ad vnius veri Dei cultum, & religionem traducere. Cur igitur postea Sichimitas interfecerunt? Quia, inquit, Hemor, & Sichem frugerunt pactum, quod percussum erat cum Hebræis, habentes in animo spoliare Hebræos omnibus suis bonis. Hoc enim affirmatè dixerunt populo Sichimitarum illis verbis, quæ paulò infra memorantur: *Substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident nostra erunt*: Tam perfidiosam itaque pacti violationem, vlciscendam esse censuerunt filij Iacob, & occupandum scelus, quod illi iam animo designauerant. Sic Hebræi. Sed nugæ sunt ista, & friuola commeta, quæ Scriptura in hoc ipso loco apertè confutat. Ait enim, filios Iacob per dolum fecisse pactum cum Sichimitis, *Seuientes*, inquit, *ob stuprum sororis*. Non igitur zelo salutis Sichimitarum, & conuertendi eos ad cultum veri Dei, verba illa dixerunt; sed quòd indignissimum facinus videretur illis, nec sine vltione prætermittendum, quod fecerat Sichem tanto cum dedecore sororis, & totius familiæ. Quo igitur facilius vltionem exequi possent, dolum istum de necessitate Circumcisionis prius inuicem, communicato consilio, machinati sunt. Non enim putandum est, statim respondisse eos petitioni Sichem: quomodo enim poterat idem ipsum consilium subito venire omnibus in mentem? Sed sumpto aliquanto ad deliberandum tempore, inter se consultantes concorditer in illum dolum consenserunt. Deinde cum Iacob increparet filios suos de cæde Sichimitarum, illi ad excusandum illud facinus non sunt causati violationem pacti, & perfidiam Hemor, ac Sichem; sed iniuriam, & dedecus sororis, qua tanquam scorto abusi fuerant.

Falsum præterea est quod aiunt Hebræi, Hemor & Sichem dixisse populo Sichimitarum, promisisse Hebræos, & pactos esse, si fieret illud coniugium, tradituros se bona omnia sua Sichimitis. Namque in his verbis, quæ dixisse eos refert Scriptura, nihil tale est. Hæc enim fuere verba illorum: *Substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt*. Quorum tamen verborum non est is sensus, quem fingunt Hebræi, sed germana eorum sententia hæc est: Hebræorum bona, propter eorum negociaciones, & commercia, & commutationes rerum factas cum Sichimitis, communicatum iri cum ipsis, & fore ipsos eorum bonorum participes, & quodammodo compotes, & quod ex diligentia, & industria, & peritia Hebræorum colentium terram illam desertam, & incultam, & fertilem pecoris, & tritici, & vini, rerumque aliarum sua cultura reddentium, plurimum emolumentum peruenturum ad Sichimitas. Quoniam igitur bona Hebræorum magno futura erant bono Sichimitis, ideo dixerunt illi, bona Hebræorum fore Sichimitarum. Ad hæc, licet illi dixissent istud Sichimitis, nequaquam tamen eis persuasissent. quis enim induceret in animum credere, Hebræos suis se bonis spoliaturus, eaque tradituros Sichimitis pro vnius mulieris coniugio? Quòd si causa interficiendi Sichimitas fuisset violatio illius pacti, filij Iacob duos illos tantùm pacti violatores, Sichem, & Hemor, interfecissent. Nam Sichimitas, qui talis in pacti violationem minimè con-

se malum, & culpantū contra opinionē Hebræorum.

senferant, nulla ratio erat interficere. Explosa igitur ista opinione Hebræorum, proculdubio censendum est, dolum quo filij Iacob locuti sunt Sichimitis, fuisse malum, immò sacrilegum, atque impium: quippe, qui abusi sint sacramento circumcisionis, ad celandum dolum, scelerisque pattandum.

VERS. 14. Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: hoc enim illicitum & nefarium est apud nos.

Virum ante legem Moysi, illicitum esset Hebræis inire matrimoniū cū incircumcisis. Caietanus. Genes. 17.

IDE TVR his verbis significari, fuisse interdictum Hebræis connubia facere cum hominibus incircumcisis. Id certe putat Caietanus clarè istis verbis ostendi. Exponens enim hunc locum, ita scribit: Hinc habetur, quòd decreta à Deo Abrahamæ circumcisione masculorum, decretum simul est, vt fœminę feminis Abrahamæ non nuberent, nisi circumcisis. Hæc Caietanus. Verùm id fortasse posset non temerè in dubium vocari. Principio, supra in cap. 17. Genesis, vbi primùm data est Abrahamæ, & posteris eius Lex Circumcisionis, & quæ circa eam obseruanda essent, distinctè & expresse præcepta sunt, nullum de tali prohibitionem verbum ibi factum est. Deinde isti sententiæ non pauca illorum Patriarcharum exempla videntur esse contraria: quippe qui matrimonia contraxerunt cum gentibus incircumcisis. Immo verò ipsemet Abraham, qui primus legem istam accepit, auctor fuit coniugij filij sui Isaac cum Rebecca, quæ erat de genere incircumcisorum hominum Genes. 24. & Iacob vxores duxit duas filias Laban, hominis incircumcisi: & Iudas vxorem accepit mulierem Chananzam, Gen. 38. & Ioseph mulierem Ægyptiam Gen. 41. & Moses Madianitem atque Æthiopiã, Exod. 2. & Numerorum 12. Sed enim forsitan quispiam diceret, fuisse tunc in ista re apud Hebræos diuersam rationem fœminarum, atque virorum: fuisse enim illicitum, fœminas Hebræas in matrimonium tradere viris incircumcisis: non similiter autem fuisse illicitum viros Hebræos coniugio iungere sibi filias hominum incircumcisorum: quod solùm probatur supradictis exemplis. Verùm ego rationem aliquam probabilem istiusmodi diuersitatis adhuc quæro.

Illud creditu probabilius posset videri, filios Iacob, non simpliciter locutos esse de ineundo coniugio cum incircumcisis, sed præter hoc, adiunxisse, habitare simul cum illis & fieri vnum populū cum illis. Hac enim ratione, per mutua cōiugia sociari, misceri que cū incircumcisis, facilè crediderim fuisse illicitum tunc ab Hebræis habitū, nō ex aliquo diuino præcepto expresse illis tradito, sed ex Traditione Maiorum suorum, quæ vel ex inspiratione diuina, vel etiam ex reuelatione quapiã originem habuerit. Et enim confociatio, & coadunatio hominum in vnum populum, requirit vnitatem legis, & religionis, quæ si diuersa fuerit, malè coalescet populus in vnum corpus, pacificè, & quierè viuens. Hebræi verò, etiam tunc temporis suas habebant peculiare ceremonias & leges, & instituta

propriis que ritus à Maioribus suis acceptos, in primis autem Sacramentum Circumcisionis, quo tanquam insigni quodam discernabantur, à cæteris gentibus, & in vnum Dei populum coadunabantur. Enimuerò de sancto Patriarcha Abraham, dixit Deus Genes. vigesimo sexto, filio eius Isaac: *Eo quòd Abraham obedierit voci meæ, & custodierit præcepta, & mandata meæ, & ceremonias, legesque seruauerit.* Hæc verò quæ custodiuit Abraham, etiam custodienda tradidit posteris suis: id namque facturum eum, prædixit ipsemet Deus, vt legitur Genesis decimo octauo illis verbis: *Scio quia præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini, & faciant iudicium, & iustitiam.*

Verùm non sunt silentio prætereunda verba illa huius capituli in versu 17. *Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus.* Mirum enim valdè lectori videri potest, quomodo filij Iacob (quorum hæc sunt verba) appellent hoc loco Dinam filiam suam, cum ea filia esset patris eorum Iacob, & germana soror ipsorum; & in hoc ipso Capite non semel nomine sororis appelletur. Quid est igitur illud, *Tollemus filiam nostram*? Potest id (quantum ad præsens mihi succurri) tribus modis exponi. Vel enim illud, *filiam nostram* idem significat, atque filiam patris nostri, siue vnicam filiam, quæ est in domo, & in familia nostra. Vel sicut nomen patris & nomen fratris, secundùm proprietatem, & vsus linguæ Hebrææ, latè patet, & ad alios quoque gradus cognationis applicatur, itidem nomen filij vel filiæ, etiam pro fratre, vel sorore, præsertim si minor ætate sit usurpatur. Vel denique, nomen *filia*, positum sit hîc, pro *puella*, vt sensus sit; *Tollemus puellam nostram.* Vocabulum enim *filij*, nonnunquam poni pro puerulo, non obscure indicat quod de Saule scriptum est in primo libro Regū cap. 13. *Filius, inquit, vnius anni erat Saul, cum regnare cepisset*: id autem est, vt plerique interpretantur, erat Saul cum regnare cepit, tanquam puer innocens vnius anni. Atque hæc sibi Lector habeat, quoad melius aliud repererit.

Hebraose iã ante legem Moysi, habuit se proprias quasdam leges, & ceremonias, ritusque à Deo traditos, licet literis, & scriptis minimè consignatos.

Quomodo si iacob sororem suam Dinam appellauerint filiam suam.

Etece die tertia, quando grauissimus vulnerum dolor, &c. VERS. 25.

IOSEPHVS in primo libro Antiquitatum infideliter admodum historiam huius loci enarrat: quod fecisse eum non raro alibi, moui aliàs Lectorem. Id verò fecisse eum existimo, vel obliuione, & incuriâ tunc legendi sacras literas, vel vt grauiora suæ gentis scelera, & errata silentio celaret Lectores Ethnicos laorum Scriptorum: vel vt probabiliora illis, & plausibiliora faceret, quæ de sua gète narrabat, additis de suo nonnullis. Atque id sanam in hoc loco videre est. Primò enim Iosephus historiam hanc referens, dissimulat dolum filiorum Iacob, & pactum perfidiosè factum ab illis cum Hemor, & Sichem, & perfidiosius violatum, nullum verbum faciens de Circumcisione, quam exegerunt filij Iacob à Sichimitis, vt Dinam vxorem darent Sichem. Deinde, rationem, qua factum est, vt filij Iacob, cum pauci essent, tanta felicitate Sichimitarum populum

Iosephus arguitur infidelitatis, in referendo sacras historias.

trucidare potuerint, non refert ad recentis Circumcisionis vulnus, & dolorem, quo Sichimitæ præpediti, & quasi vinculis quibusdam constricti, inuadentibus se filijs Iacob repugnare non quierunt, sicut tradit hoc loco sacra Scriptura. At ille rationem eius rei confert in diem quandam festum, quem magno luxu in conuiujs, & delitijs agitabant Sichimitæ, in quo tempore Sichimitas prorsus inopinantes, atque incautos, & insuper vino, summoque captos, & grauatos, non fuerit difficultè à filijs Iacob, & seruis, & socijs eorum armatis, subita irruptione opprimi, atque interfici. Verba Iosephi (vt quod diximus, planius cognoscat Lector) hæc sunt: & cum esset celebritas apud Sichimitas, Diana vnica Iacobi filia venit in urbem, ad visendum cultum mulierum eius regionis: qua visa Sichemus Hemoris regis filius, raptæ stuprum obtulit: Et correptus amore, patrem suum rogauit, vt puellam uxorem habere liceret. Ille morem ei gerens, venit ad Iacobum, rogans, vt filio suo Dinam in matrimonium collocaret. Iacobus verò, qui neque negare poterat propter maiestatem rogantis, neque fas putabat alienigenæ filiam nuptum tradere, deliberandi spatium poposcit. Rex sperans Iacobum assensurum, abiit. Ille verò indicata filijs iniuria fororis, & Hemoris petitione iussit eos consultare, quid facto opus esset. Maior pars hærebat, incerti quid esset agendum. Simeon verò, & Leui veterini puellæ fratres, tale consilium inter se capiunt. Obseruato festo die, quo Sichimitæ voluptati, & conuiujs operam dabant, inuasis noctu cultodibus, sopitos contrucidant: atque ita facilè vrbe potiri, mares vniuersos interimunt, vnà cum rege, ac filio, solis parentes foeminas. Quo facinore citra consensum patris perpetrato, sororem reducunt. Hæc Iosephus. Nimirum Iosephus, filiorum Iacob, id est, Principum suæ gentis, improbum dolum, & sacrilegum obtentum, atque abusum Circumcisionis, & perfidiam violati pacti, & ferinam rabiem, atque crudelitatem in tali, ac tanta cæde Sichimitarum, infamare apud Ethnicos noluit.

PRIMA DISPVTATIO.

Quæ sit physica, & propria ratio, & causa, cur ijs qui circumcidebantur, tertio die post factam circumcisionem grauissimus dolor accideret.

Super illis ipsis verbis,

VERS. 25.

Et ecce die tertio, quo grauissimus vulnerum est dolor.

VO D Sichimitæ tertio die, quàm circumcisi fuerant, grauissimo affecti sint dolore, non id fuit extraordinarium, & aliàs insolitum, quòdque casu aliquo, vel ex singulari quapiam causa ipsis contigerit: sed fuisse id solemne atque vsitatum in omnibus, qui circumcidebantur, satis indicant verba

verba illa Scripturæ: *Quando grauissimus vulnere est dolor*; quasi eo die semper circumcisionis vulnus grauius doleret. Atque hoc verum esse, præter auctoritatem diuinæ Scripturæ, & quotidiana Hebræorum experientia, testantur etiam auctores Ethnici: in primis verò medicorum princeps Hippocrates id ipsum affirmat, non sanè propriè ac nominatim de circumcisione, sed in vniuersum de omni genere vulnere, atque vlcere. Is enim in libello de fracturis, hunc in modum scribit: Tertio, & quarto die omnia vulnera minimè sunt exagitanda: & vt in summa dicam, specilli quoque omnes admotiones vitandæ sunt, omniæque aliis quibus vulnera irritantur. In totum enim, tertius & quartus dies in plethoricis vulneribus exacerbationes parit, & quæ in inflammationes & sordes incitantur, & quæcunque in febres tendunt. Vnde magni admodum momenti, si quod aliud, documentum hoc est: non enim pertinet ad vlcera tantum, sed ad alios quoque morbos complures. Sic Hippocrates: qui apertis verbis ostendit, in omni genere vulnere, atque vlcere, tertio, & quarto die grauiores fieri dolores solere. Atque eius rei causam significare visus est illis verbis: (& quæ in inflammationes & sordes incitantur, & quæcunque in febres tendunt) nam quia inflammationes, & fluxiones, & febres, solent tertio & quarto die vulneratis partibus superuenire, idcirco dolor tunc maximè ingrauescit. Etenim prima die, qua quis vulneratus est, dolor tantum accidere solet ex ipsa carnis per vulnerationem diuisione, dum actu vulneratur, aut cum vulnus ipsum manu chirurgi tractatur; post curationem verò statim conquiescit, cessante videlicet doloris causa. Cum enim dolor sit sensus rei corruptentis, moueat autem sensum passio non quæ facta est, sed quæ actu fit, non accidit dolor cum secta iam pars corporis est, sed cum actu secatur.

Hippocra.

Verum cur non ante tertium diem, aut post eum diem, sed ipso potiùs tertio die istiusmodi causa grauioris doloris aduenire soleat, non declarauit apertè Hippocrates; subindicasse tamen visus est extremis illis verbis, quibus dixit, quod de grauiori dolore vulnere in tertio, & quarto die dixerat, id non solum ad vlcera & vulnera, verum etiam ad complures alios morbos pertinere; quasi causa eius rei communis sit vulneribus & vlcerebus cum aliis etiam morbis, qui pendent ex materia & humorum agitatione, & fluxione. Hæc enim est natura humorum, qui commoti & exagitati morbos faciunt; habent enim certos & statos circuitus suos, vel quotidianos, vel tertianos, vel quartanos: eo quod sunt in corpore humano partes quædam paratæ recipere huiusmodi fluxiones humorum, aliæ verò eas mittere. Et præparatio quidem partium ad recipiendum, est debilitas earum, & dolor mittentium verò partium, est copia succorum, aut vitiosa qualitas. Vulnerata ergo siue vlcerata particula parata est recipere; siquidem necessariò debilis est, nec doloris expertis: nisi ergo corpus reliquum purgatissimum esse contingat, nihil deerit ad humorum influxus. Cum autem naturalis quidam sit ordo in humorum influxu, influet die secundo pituita, succus nimirum mitis, & moderatus, minimèque irritans: tertio die, bilis flaua, succus acer, mor-

Cur tertio die quàm facta sunt vulnera, grauior existat dolor.

dax, & impensè calidus; cum quo, propter dolorem quem infert, & calorem, necessariò concurrat sanguis, paritque febres. Quæ cum mitescere intra diem vnum non possit, sed, cum citissimè, intra viginti quatuor horas; necessariò incidunt in diem sequentem, qui est quartus ab accepto vulnere. Hæc itaque est causa cur vulnereum dolores die tertio grauius, acerbati solent. Quam etiam ob causam Chirurghi, vt supradictis verbis monuit Hippocrates, non debent, post primam, siue admotionem labiorum vulneris, siue confuturam, siue vt res exiget, vsque ad quartum diem vulnera irritare, neque aliter tangere, quàm leuiter; quæ inflammationes arceant ad mouèdo. Verùm super huiusmodi disputatione, quæ planè medica est, consulat Lector doctissimum artis medicinæ Valesium, ea dè differentem in 13. cap. suæ sacræ Philosophiæ: ex cuius pleniori tractatu, pauca hæc delibata exponere hoc loco Lectori cognoscenda, & consideranda, nec fore iniucundum ipsi, nec alienum instituto nostro visum est.

Valesius.

SEC VDA DISPVTATIO.

An filij Iacob in tam atroci facienda cæde Sichimitarum, peccauerint necne.

Super illis verbis,

VERS. 26. *Arreptis, duo filij Iacob, Simeon & Leui, fratres Dinæ, gladijs, ingressi sunt urbem confidenter: interfectisque omnibus masculis; Hemor & Sichem pariter necauerunt.*

V I D E T V R diuina Scriptura occasionem dedisse tractatoribus sacrarum literarum, super ista re vtramque in partem disputandi; quin etiam contrarias in sententias discedendi. Ea quippe quodam in loco cædem istorum Sichimitarum improbat, & damnat: in alio autem loco eandem laudat, & vt auctore, & adiutore Deo factam celebrat. Etenim Sanctus Patriarcha Iacob, cum iam proximus morti, & prophético afflatus spiritu, quæ filiis suis atque eorum posteris ventura erant, prænunderet, cædem istam, præcipuè factam à Simeone, & Leui, non solum vituperat, accusat, damnat; verùm etiam grauissimis maledictis, & detestationibus suis defigit. Verba eius infra, cap. 49. à Mose per scripta, hæc sunt: *Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia: in consilium eorum non veniat anima mea, & in cætu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum: maledictus furor eorum, quia perimant: & indignatio eorum, quia dura.* Quorum verborum sententiam nos diligenter explanauimus in eo libro, quem superioribus annis de benedictionibus Patriarcharum vnà cum secundo Tomo Commentariorum nostrorum in Genes. edidimus. Iacob igitur Simeonem & Leui, auctores illius cædis damnat iniquitatis, furoris, pertinaciæ & crudelitatis.

Ex

Ex aduerso autem, admirabilis illa fœmina Iudith magnam in laudem Simeonis cædem illam interpretata est. Sic enim cum Deo supplicaret, de ista cæde locuta est, vt legimus in libro eius capite nono: *Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores exciterunt in coinquinatione sua, & denudauerunt fœmur virginis in confusionem: & dedisti mulieres eorum in prædam, & filios illorum in captiuitatem, & omnem prædam in diuisionem seruus tuus qui zelauerunt zelum tuum.* Apertè his verbis tria Iudith dixit, quæ faciunt ad illius facinoris approbationem & commendationem. Primò enim ait, Deum dedisse illis gladium in vltionem patrati sceleris, id est, Deum incitasse eos ad vlciscendum illud scelus, & adiuuisse. Deinde ait, Deum bona Sichimitarum, & mulieres earum tradidisse in prædam & captiuitatem filiis Iacob. Dicit denique eos in facienda illa cæde zelauisse zelum Dei. Ex his videtur rectè concludi, cædem illam iuste factam esse à filiis Iacob.

In verbis supradictis Iacob aduertat Lector, illud, *in defensionem alienigenarum*, dictum esse à Latino interprete, pro, in vltionem & vindictam alienigenarum, id est, Sichimitarum. Solet enim Latinus interpres verbum *defendere*, ponere pro eo, quod est, vlcisci, aut vindicare. Hac significatione legitur extremis verbis capitis primi libri Iudith: *Iurauit (Nabuchodonosor) per thronum, & regnum suum, quòd defenderet se de omnibus his regionibus*, id est, quòd vlcisceretur eas gentes, quæ eum recipere regem, & Dominum noluerant. Et in cap. 12. epistolæ ad Romanos sic est: *Non nos defendentes carissimi*, id est, vlciscentes, & vindicantes à quibus læsi estis: Pro illo *defendentes*, Græcè est *ἐνδικνοῦντες*, cuius participij nomen *ἐνδίκνοισις*, proximè post Latinus Interpres vertit vindictam, illis verbis: *Mibi vindictam, & ego retribuam*, quæ verba ita citat Tertullianus libro 2. cõtra Marcionem, *Mibi defensam, & ego defendam*. Atque hæc significatio verbi defendere satis videtur congruere, cum ea significatione verbi, qua vsos esse veteres, & cum primis elegantes in Latina lingua scriptores, tradit Gellius lib. 9. cap. 1. vsurparunt enim illi verbum, *defendere*, pro eo quod est, Arcere, vel repellere: vt, defendere hostes à mœnibus, & defendere vim & iniuriam ab aliquo, id est, arcere, propulsare. Similiter defendere se ab aliquo, dixit Latinus Interpres, pro, Iniuriam sibi ab aliquo factam vlciscendo repellere à se, sed redeo ad propositam quæstionem de cæde Sichimitarum: cuius difficultas ex duobus supradictis Scripturæ locis, qui videntur in speciem contrarias super ea cæde sententias continere, satis demonstrata est. Deinceps igitur varias eas de re Auctorum sententias exponamus; nostrum denique iudicium etiam, atque sententiam indicemus.

Auctor historiæ Scholasticæ, & Carthusianus super locum supra memoratum ex lib. Iudith, breuiter præsentem quæstionem ita explicarunt: Tripliciter, inquit, considerari potest cædes Sichimitarum; vel ex parte Dei, & sic proculdubio iusta fuit: decuit enim Deū tam fœdum, & turpe flagitium eorum non inultum dimittere. Vel considerari potest ex parte Sichimitarum, quorum vel assensu, vel etiam cooperatione, flagitium

Locus Iudith cap. 9.

Defendere, nonnumquã ponitur pro vindicare. Locus Iudith capite 1. & ad Roma. cap. 12.

Deut 32.

Gellius.

Prima opinio. Historia Scholasticæ & Carthusianus.

gitium illud admissum est, nec postea de eo pœnitentiam egerunt; & illi
circo digni tali supplicio fuerunt. Et has quidem duas ob causas, cædes illa
laudari potest, & laudata fuit à Iudith. Vel denique spectari cædes illa po-
test ex parte Simeonis, & Leui auctorum eius; & sic planè iniusta fuit
quia cum dolo, & contra datam fidem facta est, qua quidem ratione ac-
cusatur, & damnatur à patriarcha Iacob. Sic isti. At enim si quis verba illa
Iudith pensulatè consideret, facile aduertet istiusmodi responso minime
propositam difficultatem exhauriri. Iudith namque laudat Simeonem
quòd in ea cæde facienda, zelum Dei lauerit: significat igitur, etiam ex
parte Simeonis, iustam fuisse cædem illam, atque laudandam.

*Secunda opi-
nio.
Caietani.*

Caietanus in Commentarijs suis in Genesim, super illis verbis huius
capitis: *Et depopulati sunt urbem in ultionem stupri*: propositam quæstio-
nem attingens; huiusmodi tradit solutionem eius. Aduerte, inquit, quid
tam clades, quàm præda Sichimitarum, potest æstimari, & iudicari dupli-
citer, vel secundum rem, vel secundum modum. Et quidem si libretur se-
cundum modum dolosum, manifesta est iniustitia modi: qui tamen excu-
satur à tanto, si non à toto. Si verò libretur secundum rei veritatem, iusta
fuit tam cædes, quàm præda: eo quòd ciuitas erat in culpa tanti sceleris
nec in veritate filij Iacob pacem cum eis fecerat, sed fictè, ad hoc vt possent
vindictam exercere. Quapropter modus, vt dictum est, fuit iniquus valdè,
nam fides etiam hosti seruanda est. Sic Caietanus. Cuius, & illud de-
ctum satis dubium, & incertum est, omnem populum Sichimitarum in
culpa fuisse illius stupri. Et item quod ait, filios Iacob non verè, sed fictè,

Tertia opinio.

pacem fecisse cum Sichimitis; id enim non minuit peccatum, quin etiam
auget propter mendacium, & dolum, & sacrilegium Circumcisionis, illis
admixtum.

*Thomas An-
glicus refert
tres opiniones
super hac
quæstione.*

Thomas Anglicus in Commentarijs suis in Genesim tractat super
hunc locum eandem ipsam, quæ nunc agitur, quæstionem. Tres re-
fert opiniones, quas omnes satis probabiles ratus (licet in tertiam aliquan-
to propensior videatur) melioris, ac probabilioris iudicium, electionem-
que permittit Lectori. Cuius ego disputationem eruditè variam, atque
omnia propemodum attingentem, quæ in huius tractatum quæstionis
apè competunt, adscribam hoc loco breuibus, sed proprijs fermè ipsius
auctoris verbis comprehensam. Prima, inquit ille, opinio est, peccasse
filios Iacob, sic interficiendo Sichimitas. Primò quidem, ratione immo-
deratæ iræ, & furoris quo vsi sunt. Secundò, propter dolum, quo pactum
fecerunt cum illis, qui dolus præterquam quòd in omni pacto & fede-
re illicitus & proditorius est, insuper fuit illic sacrilegus, nempe ad eum
celandum interposito Circumcisionis Sacramento. Tertio, quia pœna
excessit culpam; non tantum interficiendo illius stupri reum, sed alios
etiam infantes, atque adeo omnem populum: atque in eo tempore, quo
maximè erant miserandi, videlicet cum ob recentis circumcisionis vul-
nus, acriori dolore vrgebantur. Ad illam verò auctoritatem Iudith, rel-
pondetur, non quia Deus adiuuit illos in faciendo cædem, ex eo se-
quitur eos non peccasse; quia Deus multis ex causis iuuat temporaliter
pee

peccatores. Et zelus ille, quo bene moti fuerant, propter excessum modi vindicandi, in nimiam crudelitatem vitiatum & deprauatum est.

Alter opinio est, eadem illam sine crimine factam esse à filiis Iacob, nec eos vsos esse malo dolo, sed bona cautione, prudentique consilio. Sichimitæ namque illius patris facinoris participes fuerant, ideoque digni erant supplicio. Non enim credibile fit, filios Iacob in vniuersam plebem propter vnus hominis crimen vsque ad eam ira exarsisse, & tam atrociter vindicasse. Nam quòd Sichem, & Sichimitæ conseruerunt accipere circumcisionem, potius id fecerunt propter carnalem amorem puellæ, & vt gratificarentur Principi, & Domino suo, quàm propter amorem diuini cultus, & religionis, & insuper eò adducti sunt studio auaritiæ, spe nimirum promissi eis lucri ex bonis Hebræorum ad ipsos deuoluendis. Ad hæc, si filij Iacob istud dolosè atque impiè fecissent, fuissent vtique apud Deum & homines maxima digni pœna: neque sufficiens fuisset increpatio eorum ob illud factum, qua vsus est Iacob dicens, *Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis, &c.* Præterea hic dicitur, post eadem filios Iacob deprædatos esse bona Sichimitarum, & mulieres earum duxisse captiuas, hoc autem iniquissimum fuisset si cædes illa fuisset iniusta, & Iacob iussisset ea omnia restitui, quod tamen fecisse eum non legitur. Postremò infra capite quadagesimo octauo Iacob istum agrum Sichimiticum in hæreditariam possessionem tradidit filio suo Ioseph, quem ait acquisuisse se in arcu, & gladio, scilicet per filios suos. Iure igitur iusti belli id factum est. Et hæc quidem opinio ducta videretur ex veteri quodam libro apocrypho, cui titulus erat Testamentum duodecim Patriarcharum, vbi Simeon, & Leui dicunt se fecisse id bono animo, nec de eo se accusant, sed commédant potius. Illam porò contra Simeon & Leui reprehensionem, & maledictionem Iacob, censent fuisse prophetiã de Christi morte, quam procurarunt imprimis sacerdotes, qui erant ex tribu Leui: & Scribæ, quorum plurimi erant ex tribu Simeon. Hanc mortè Christi prophetico Spiritu præuidens Iacob, sub nomine Simeonis, & Leui, posteros eorum, Scribas & sacerdotes præcipuos eius mortis auctores accusat, & damnat.

Tertia opinio inter duas superiores media est, vtãque téperans ac moderans. Est autem Ricardi, affirmantis filios Iacob primùm à Deo motos fuisse ad faciendã eam eadem: sed eos postea furioso quodam impetu zeli sui vindictæ modum excessisse. Illud sanè dixerim, ait Ricardus, flagitium illud meritò displicuisse filiis Iacob, nec propter susceptã Circumcisionem placari potuisse, vt quæ non propter Deum, sed propter Dinam facta fuisset. Culpabile tamen in illis fuit, seueritatis modum excessisse, & in vlciscenda iniuria, æquitatis mensuram non seruasse. Meritò igitur Iacob inconsultum eorum audaciã redarguit, seueritatẽque indiscretam reprehendit. Nec mirandum, idem opus aliqua ex parte rectum, & ex zelo procedens esse, alia verò ex parte esse temerariũ, inordinatum, atque immoderatum, cum etiam dictam Caiphæ, quã fuit ab occulto Dei instinctu, propheticum fuerit: quã verò à malo eius animo & intentione processit, impium censetur. Si autem quispiam objiciat, zelum illum filiorum Iacob bo-

Ricardus.

Ioan. 12.

num esse non potuisse, quippe qui impulerit eos ad faciendum dolose pactum, ipsumque violandum sub spe amicitiae, & religionis: Ad hoc responderi posset: quia Deus videbat cor Sichimitarum in eo pacto non esse rectum, sed prauum, & ad carnalem concupiscentiam, & temporalem avaritiam conuersum, potius quam ad ipsius Dei cultum, & religionem spectans; iccirco non cessauit mouere cor filiorum Iacob ad zelum ultionis. Quamquam quod id inconsulto, atque inscio patre fecerint, excusari à peccato non potest. Quod si quis dicat, quemadmodum Iudith diuino instinctu iusto potuit simulare, velle se uti matrimonio cum Holoferne, ut sic opportunitatem haberet eum occidendi: Et sicut Hebræi petierunt mutuo ab Aegyptiis, quod non intendebant reddere ipsis; ita fieri potuisse in isto facto filiorum Iacob: Ego isti sententiae, inquit Thomas, non contradico: quamuis non ita mihi clara sit in hoc casu, sicut in illis. Haecenus ex Thoma Anglico, paucis aliquot verbis commutatis, quo plenior, & breuior esset, gratiorque Lectori hæc nostra disputationis eius commemoratio.

Iudith. 13.

Exod. 12.

Auctoris sententia.

Ego non abnuo filios Iacob à primo bonum zelum habuisse: nempe odium stupri sororis, desideriumque vindictæ tanti flagitij, ut qui eius auctores fuerant, meritas luerent pœnas: dolor item & indignatio ob tam insignem sororis iniuriam, atque infamiam, totiùsque dedecus familiar: hæc, inquam, omnia, non solum non improba, minimeque culpanda fuerunt; verum etiam honesta, rationique & iustitiæ consentanea, meritoque laudanda, sicut laudata sunt à foemina sancta Iudith. Sed nihilominus tamen sine vlla dubitatione dixerim, filios Iacob, in eo quod egerunt cum Sichimitis, multa peccasse grauissimè. Ac si quis attentè, consideratèque pensitet Mosàicam istius historiae narrationem, quæ posita est in hoc capite, octo, vel nouem peccata filiorum Iacob fuisse comperiet. Horum tria præcesserunt eadem Sichimitarum: alia tria circa ipsam eadem admissa sunt; tria item alia eadem factam sunt consecuta. Primum eorum peccatum fuit, quod inconsulto, atque inscio patre suo Iacob, proprio iudicio, & auctoritate, cæcòque impetu animi, & furioso consilio, ac temerario ausu, facinus illud aggressi sunt. Cum tamen iniuria, ac damnum acceptum, propius, magisque attingeret patrem eorum Iacob, quam ipsos: & paternæ auctoritatis atque officij interesset providere & decernere quid in ea re facto esset opus: ipsosque oporteret ex patris iudicio & sententia, & decreto instituere quæ agenda erant, & regere, & moderari, & exequi. Et hoc quidem minimè dissimulauit Iacob: Siquidem facinus eorum reprehendens, dixit: *In consilium eorum non veniat anima mea, & in actu eorum non sit gloria mea*: Quorum verborum hæc est sententia; Absit ut ego, vel auctor, vel approbator, vel etiam conscius fuerim tam atrocis eorum consilij de cæde Sichimitarum: absit item, ut istud eorum facinus ego ad honorem, & gloriam meam pertinuisse existimem, quod prorsus auersor, & detestor. Alterum peccatum eorum, fuit mendacium perniciosissimum, & cum pessimo dolo coniunctum: ea quippe locuti, & pacti sunt cum Sichimitis, quæ non solum ipsi seruant

Octo vel nouem peccata filiorum Iacob circa eadem Sichimitarum.

Tria peccata ante eadem.

nole

nolebant, sed illis contraria iam animo designauerant: Volentes eiusmodi fallacibus promissis, & pactis suis Sichimitas deceptos trucidare. Et hoc Scriptura non tacuit, dicens in hoc ipso capite: *Responderunt filij Iacob Sichem, & patri eius in dolo, seuientes ob stuprum sororis.* Dolosè autem pactum facere, etiam cum hoste, factumque perfidiosè violare in eius perniciem, nefarium apud barbaras etiam gentes semper est habitum. Tertium peccatum fuit tanquam sacrilegium. Sacramento namque Circumcisionis, quo nihil habebant illi religiosius & sanctius inter cæremonias diuini cultus, impiè abusi sunt ad celandum dolum suum, & machinandum exitium Sichimitis: & quod in salutem hominum comparatum erat, ipsi conuerterunt in exitium.

19. Iam verò circa ipsam cædem Sichimitarum tria eorum fuere peccata. *Tria peccata circa cædem.* Primum fuit peccatum extremæ inhumanitatis, immò ferinæ crudelitatis. Sichimitas enim promissis & pactis eorum circumuentos, atque ipsorum suasu & impulsu accepto Circumcisionis Sacramento, in eorum leges, & religionem traductos; in eo ipso tempore, quo maximè miserandi erant, nempe cùm propter recentis circumcisionis vulnus grauissimo cruciarentur dolore; inertes, incautos, inopinantes, & ad resistendum prorsus inuálidos, furiosè inuaserunt, sæuissimèque occiderunt. Neque hoc in eorum facti accusatione prætermisit Iacob Gen. 49. cùm dixit: *In furore suo occiderunt virum.* Et item, *Maledictus furor eorum, quia pertinax; & indignatio eorum, quia dura.* Si fortè autem putetur hoc non fuisse peccatum specie diuersū ab homicidio, certè fuit circumstantia maiore in modū cædis crudelitatè exaggerans, & prægrauans. Alterum peccatū, fuit notabilis admodum & culpabilis vindictæ excessus: nimio enim maior pœna fuit, quàm de Sichemilli sumpserunt, quàm fuerat peccati eius meritū; & culpa.

Quamuis enim Sichem grauissimè peccauerat, per vim rapiendò & vitando virginem ingenuam & nobilem, is tamen postea turpitudinem flagitij multùm diluerat, factamque iniuriam multis modis compensauerat. Primum enim voluit puellam à se vitiatam ducere vxorem: quod matrimonium, cùm esset ille princeps eius ciuitatis, & gentis, perhonestum & honorificum filiis Iacob videri debebat. Deinde voluit puellam à parentibus accipere indotatam: quin etiam dotem ei daturum se promisit, quantumlibet illi postulassent. Adhæc cùm negassent illi, fas esse sibi sororem dare vxorem homini incircumciso; daturum autem se promississent ei, si secundum morem ritumque suum, circumcisci vellet: ille lubenter & confestim eam conditionem accepit. Nec solùm ipse circumcisus est; verùm etiam, vt itidem circumciderentur, persuauit omnibus Sichimitis. Ex hac igitur conditione & pacto à filiis Iacob oblato, & à Sichem accepto & firmato, liquidò cernitur, filios Iacob promississe, non solùm condonatos se Sichem iniuriam ab eo acceptam; sed etiam sororem si tradituros in coniugem. Quare his rebus inter eos iam transactis, Sichem, aut nullā ampliùs merebatur pœnam; aut certè non talem, tantamque, quanta punitus ab illis est. Quòd autè inter filios Iacob & Sichem promissio & pactum intercesserit, quòd dixi, apertè narrat Scriptura in hoc

capite: hæc enim sunt verba filiorum Iacob ad Sichem, & Hemor: *Inhibe valebimus federari vobiscum, si volueritis esse similes nostri, & circumcideris in vobis omnis masculini sexus. Tunc dabimus, & accipiemus mutuo filias vestras & nostras: & habitabimus vobiscum, erimusque vnus populus. Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio eius: nec disjulit adolescens quin statim quod petebatur expleret.* Cùmque istam conditionem Sichem, & Hemor proposuissent Sichimitis, eam quoque ipsi protinus acceperunt, & impleuerunt. Subdit enim Scriptura: *Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.* Tertium peccatum fuit, quòd filij Iacob non contenti tam atroci cæde Sichem, qui flagitij auctor fuerat, in omnes præterea Sichimitas crudelissima nece sævierunt, homines quantum ad illud flagitium, planè insonantes, & innocentes.

Nā quod dici solet, eos fuisse assensores, & approbatores patrandi eius flagitij, id profectò videtur sine ratione dici. Siquidem nec id Scriptura significat, nec est verisimile. Illud tantùm dicit Scriptura, eos pactum de suscipienda circumcissione sibi proposita, suo omnes assensu approbasse, & fideliter seruasse. Quòd autem ad raptum, & stuprum Dinæ perficiendum, operas illi suas còtulerint, nec dicit, nec vllò modo significat. Immo verò istud non fit credibile. Neque enim Sichem ad vnā puellam, quæ intra urbem ipsius vagabatur, rapiendam, domumque suam deducendam, opus habuit viribus omnium Sichimitarum: sed ad id efficiendum satis superque famulorum suorum opera & ministerium esse poterat.

Peccata post eadem.

Postremò filij Iacob post immanitatem patrata iam cædis, nondum exfaturata ira, tanto tot hominum exitio, in omnia bona Sichimitarum hostili furore grassati sunt: depopulantes eorum agros, deprædantes cunctos greges, & armenta, diruentes mœnia vbis, vel, vt Iacob dixit Genes. 49. suffodientes murum, diripientes urbem, cunctaque vastantes, quæ in domibus erant, & in agris. His accessit alterum peccatum, quòd tali præda, tantòque excidio non contenti, etiam paruulos, & sceminas subingantes captiuitati, in seruitutem abstraxerunt. Audi Scripturam hæc omnia breuiter enarrantem; *Quibus egressis, irruerunt super occisos ceteri filij Iacob: & depopulati sunt urbem in ultionem stupri, oues eorum, & armenta, & asinus, cunctaque vastantes, quæ in domibus & in agris erant, paruulos quoque eorum, & uxores duxerunt captiuas.* Tertium peccatum fuit, quòd istiusmodi facinore, tanta temeritate, furorèque patrato, in summum discrimen, & patris sui, suamque vitam, & fortunas omnes, cunctamque familiam precipitarunt. Si quidem haud dubiè futurum erat, nisi Deus mirabiliter auertisset vt ab illius terræ habitatoribus, finitimisque gentibus Iacob cum filiis cunctaque familia trucidaretur, ac deleretur. Hoc ipsam benè prospiciens Iacob, cùm Simeon, & Leui de tali facinore increparet, dixit verba illa: *Turbastis me, & odiosum me fecistis Chananeis, & Pherezæis habitatoribus terra huius. Nos pauci sumus, illi congregati percipient me, & delebunt ego, & domus mea.*

Egregia Platonis sententia de modo, & mensura in vltimò seruananda.

Plato tale genus vindictæ, quali aduersus Sichimatas vsi sunt filij Iacob, non solum improbat, verum etiam cum detestatione rejicit à sua Republi

Republica. Facit enim lib. 5. de Repub. duplex genus belli; alterum proprie dictum bellum, quod geritur cum gentibus prorsus extraneis, & barbaris; quæ erant Græcorum bella cum aliis gentibus, quas ipsi vocabant barbaras; alterum verò bellum quod inter eos geritur, qui sunt eiusdem nationis, & gentis, ut cum inter se belligerabant Græci, quod negat proprie dici debere bellum, sed potius seditionem. Atque in hoc genere belli, siue potius, ut dixit, seditione, iniquum atque impium esse censet, promiscuè in omnes sœuire: cum sœuire tantum oporteat in eos qui fontes sunt, aut etiam tantum in eos qui præcipui factæ iniuriæ & damni auctores sunt. Depopulari autem agros, omniumque bona deprædari, subruere mœnia incendere, aut euertere domos, vastare vrbes, & rapinis, cædibus, incendiisque grassari, inhumanum, crudelè atque impiū iudicatur: latissimisque gravissimis legibus in optima Republica, quam informat, vetadum esse affirmat. Ergo Platonis, vindicta quam filij Iacob in Sichimitas exercuerunt, minime placuisset. Nam etsi prius fuerant Sichimitæ Hebræis extranei & alienigenæ: post factum tamen cum ipsis pactum, & post susceptam circumfessionem iam fuerant confederati eum illis; & in vnum populum, tum habitatione, tum mutuis inuicem matrimoniis contrahendis, rerumque omnium commercijs, & legum, atque consuetudinum communione congregandi atque confociandi. Verba Platonis, in eo quem dixi loco huiusmodi sunt: Videtur mihi, sicut nomina hæc duo sunt, bellum, & seditio: ita duo quedam duabus subesse differentiis. Dico autem duo hæc, aliud quidem proprium, & cognatum; & aliud alienum, atque extraneum: & inimicitiam quæ inter nos est, seditionem; quæ inter extraneos; bellum vocari. Talia sunt, & quæ Græci inter se, tanquam propinquos genere, & cognatione; & quæ cum barbaris, tanquam diuersis & extraneis gentibus dimicando gerunt. Itaque contentione sibi aduersus alios Græcos exortam, tanquam cum suis geri putabunt, seditionemque vocabunt, non bellum. Pia quoque sententiâ, & temperato animo rem agunt, non ad seruitutem, aut necè respicientes, tanquam qui hostes minime sint. Non ergo Græciam, cum Græci sint, destruent, neque domos incendunt: neque putabunt in singulis ciuitatibus omnes sibi aduersarios esse, & viros, & mulieres, & pueros: sed paucos admodum inimicos ducent, eos; duntaxat, qui fuerunt discordiæ causa. Quamobrem neque regionem vastabunt eorum, neque domos subuertent, sed eatenus decertabunt, quatenus qui discordiæ causam dederunt, insonibus pœnas soluant. Ponamus itaque legem hanc custodibus, ut neque populentur agros; neque igne ædes absumant. Hactenus ex Platone.

VERS. 6.

Tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.

OVVM, & mirum accidit mihi, quod legi apud Rupertum de ista Dina filia Iacob. Ait enim, post tragicum illud, & funestum stuprum Dinæ, & cædis Sichimitarum casum, eam sœminam nupsisse sancto viro Iob, & ex eo genuisse eos filios, & filias, qui in libro Iob memorantur; atque hanc ipsam historiam, siue traditionem

*Opinio Ru-
perii, Dinam
fuisse uxore
Iob excuti-
tur.*

Philonis auctoritate confirmat. Sic enim Rupertus scribit lib. 8. Comm. suorum in Gen. cap. 11. Hanc Dinam, uxorem fuisse Iob, Philo asserit: Et hanc esse ex qua quatuordecim filios, & sex filias genuerit, septem videlicet filios, & tres filias ante percussorem, totidemque filios, ac totidem filias post percussorem. Hæc Rupertus.

Verum ista Ruperti opinio, siue Traditio, mihi quidem falsitatis admodum suspecta est. Primum, ægrè possum inducere in animum, ut credam, sanctum Iob, virum utique diuitiis, potentiâ, nobilitate, auctoritate, sanctitateque, ac sapientiæ famâ inter omnes illos Orientales præcellentem, & quem alij omnes quasi regem quendam eximiè reuererentur, atque honorarent, ut scriptum est in principio libri eius, & fusiùs in cap. 29. eiusdem libri, talem dico, tantumque virum, uxorem ducere voluisse feminam tam fœdi stupri flagitio contaminatam, & famosam, & cuius causâ, tam atrox, & immanis fuerat ex des tot hominum facta. Deinde istam opinionem suam, siue aliorum traditionem Rupertus Philonis sicut auctoritate. At si celeberrimi nominis Philonem illum Hebræum intelligat, cuius nunc extant opera, equidem nusquam istud de coniugio Dine & Iob in scriptis eius reperi. Nec aliud de ista Dina inuenire potui, nisi quod ipse mystico quodam intellectu, & tractatu de historia huius capituli disputat in extremo libro, quem de migratione Abrahâ inscripsit: quo in loco hæc sunt eius verba: Viden, ut & quercus procerâ in Sichein excreuit: per quam subindicatur firmum, solidum, nulla vi flexendum, fatigandumve robor, quod viro ad perfectionem tendenti necessarium est ferendis laboribus: ne animæ tribunal, nominatum Dina (vox hæc iudicium interpretatur) in potestatem veniat ærumnosi laboris, in fidiatoris prudentiæ. Nam Sichein, quæ nomen huic loco dedit, filius est Hemoris, brachæ videlicet naturæ; Hemor enim *asinum* significat, qui dedit us impudentiæ, & alumnus temeritatis, iudicium mentis violare scelestus, & contumpe- re ausus est. Verum celeriter prudentiæ familiares & discipuli, Simeon, & Leui, munitis priùs rebus domesticis, expeditionem fecerunt, & occupatos adhuc voluptuatio labore, nec circumcisos ab affectibus, repente oppresserunt. Propter oraculum enim quod vetat meretricem esse inter filios Israël, hi virgineam animam eripuerunt, fortiter contempto periculo. Videbatur enim de fore ultores violati fœderis. Sed error ille mox evanuit: mox enim res ipsa falsam opinionem coarguit. Est profectò seueræ scelerum vltrix, & iniuriam patientium auxiliatrix iusticia: quæ frustratur illudentes virtuti: quibus pessumdati, in virgineam integritatem restituitur quæ videbatur constuprata anima. Videbatur enim: nunquam enim corrupta fuit: nam ubi deest assensio, nec qui patitur, verè patitur, nec qui præter animi sui sententiam lædit alium, reus est patrati facinoris. Hæc enim ex Philone. An verò tempora, quibus Dina, & quibus Iob vixere, congruant inter se, ita ut verè synchroni fuerint, diligenter disputabitur paulo infra, eum ad expositionem 36. capituli ventum erit: atque inibi de genere, atque ætate Beati Iob disputabitur.

*Philonis my-
stologica di-
sputatio super
historia hu-
ius capituli...*

Deut. 3...

BENEDICTI PERERII COM- MENTARIA

IN CAPVT

TRIGESIMVM QVINTVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

*Jacob Dei iussu ascendit Bethel: Idola apud domesticos suos reperta de-
fodit subter terebinthum: Moritur ibi, & sepelitur Debhora nutrix
Rebecca. Apparet Dominus Jacob, benedicens ei, mutans nomen eius
Jacob in nomen Israelis. Rachel moriens parit Benjamin; & sepeli-
tur iuxta Bethlehem. Ruben dormit cum Bala uxore patris sui. Ja-
cob venit Hebron; & ibi moritur Isaac centū octaginta natus annos.*

IN TERE A locutus est Deus ad Jacob: Sur- 1
ge, & ascēde Bethel, & habita ibi, facque al-
tare Deo qui apparauit tibi quādo fugiebas
Esau fratrem tuū. Jacob verò cōuocata omni 2
domo sua, ait: Abijcite deos alienos qui in
medio vestri sūt, & mūdāmini, ac mutate ve-
stinēta vestra. Surgite, & alcēdamus in Be- 3
thel, vt faciamus ibi altare Deo, qui exaudiuit me in die tribu-
lationis meæ, & socius fuit itineris mei. Dederūt ergo ei omnes 4
deos alienos, quos habebāt, & in aures quæ erāt in auribus eorū:
at ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post urbem Si-
chem. Cūque profecti essent, terror Dei intiauit omnes per 5
cri

6 circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes. Venit igitur Iacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomen-
 7 ro Bethel: ipse, & omnis populus cum eo: edificauitque ibi altare, & appellauit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim apparuit ei Deus cum fugeret fratrem suum. Eodem tempore mortua est Debhora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Bethel super quercum: uocatumque est nomen loci illius, Quercus fletus. Apparuit autem iterum Deus Iacob postquam re-
 9 uersus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei, dicens. Non uocaberis ultra Iacob, sed Israel erit nomen tuum. Et appellauit eum Israel, dixitque ei, Ego Deus omnipotens; cresce, & multiplicare: gentes, & populi nationum ex te erunt, Reges de luminibus tuis egredientur. Terramque quam dedi Abraham, & Isaac,
 13 14 dabo tibi, & semini tuo post te. Et recessit ab eo. Ille uero erexit titulum lapideum in loco, quo locutus fuerat ei Deus: Libans super eum libamina, & effundens oleum: Vocansque nomen
 16 loci illius, Bethel. Egressus autem inde, uenit uerno tempore ad terram quæ ducit Ephratam, in qua cum parturiret Rachel, ob
 17 difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obstetrix:
 18 Noli timere, quia & hunc habebis filium. Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, uocauit nomen filij sui Benoni, id est, filius doloris mei: pater uero appellauit Beniamin, id est, filius dextræ. Mortua est ergo Rachel, & sepulta
 19 est in uia quæ ducit Ephratam, hæc est Bethleem. Erexitque Iacob titulum super sepulcrum eius: Hic est titulus monumenti
 21 Rachel, usque in presentem diem. Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis. Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, dormiuit cum Balæ concubina patris sui: quod illum
 22 minimè latuit. Erant autem filij Iacob duodecim. Filij Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Leui, & Iudas, & Issachar, &
 24 Zabulon Filij Rachel: Ioseph, & Benjamin. Filij Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali: Filij Zelphæ ancillæ Liæ: Gad &
 26 Aser. Hi sunt filij Iacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ. Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, Ciuitatem
 27 Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham, & Isaac. Er completi sunt dies Isaac, centum octoginta annorum,
 29 Consumptusque ætate mortuus est: & appositus est populo suo senex, & plenus dierum: & sepelierunt eum Esau, & Iacob filij sui.

P R Æ F A T I O.

HORVM quæ narrantur hoc capite trigesimo quinto, quasi plenum quoddam argumentum, & instar brevis Commentarij esse possunt, quæ scripsit Iosephus lib. I. Antiquitatum, Iosephus. paraphrastica breuitate hanc ipsam historiam enarrans.

Scribit autem ille in modum: Iacobum obstupescitum tanta filiorum suorum audacia, atque eorum facinus indignè ferentem, Deus, per quietem ei visus, bono animo esse iussit, & lustrare præcepit domum, & familiam, sacrificiumque, quod olim, post somnium illud proficiscenti sibi in Mesopotamiam oblatum, uouerat, persoluere. Dum igitur lustrat familiam, reperit Labani deos: nesciuerat enim eos furatam esse Rachelem. His apud Sicyma defosis in terra sub quadam quercu, profectus inde, sacrificauit apud urbem Bethel, ubi quondam diuinum somnium uiderat, proficiscens in Mesopotamiam. Progressus deinde in agrum Ephraim, Rachelem ex partu mortuam ibi sepelit: solam monumento cognatorum in Hebrone non illatam. Quam cum vehementer lugeret, editum infantem nominauit Beniamim, eo quod doloris causa matri fuisset. Atque hic est filiorum Iacob numerus: mares duodecim, femina una. Ex his, octo legitimi: sex è Lia, duo è Rachele: quatuor uero è pedissequis, è singulis duo. Inde uenit Hebronem in Chananea sitam, ubi Isaac habitabat: nec diuturnus fuit eorum conuictus. Non enim multo post reditum Iacob mortuus est Isaac, & sepultus à filiis, iuxta uxorem Rebecam in Hebrone, in monumento parentum suorum: exactis cum uirtute annis octoginta quinque, supra centum. Vir profectus carus Deo, & magna providentia dignatus ab eo, post Abrahamum patrem ipseus. Hactenus ex Iosepho.

Sed in istis Iosephi uerbis, quinque sunt animaduersione & correptione digna. Principio ait, idola, quæ apud suos reperit Iacob, fuisse ea, quæ Rachel furata fuerat patri suo Laban, ut dictum est supra Genes. 30. quod non esse uero simile, paulo infra ostendemus. Deinde scribit, Iacob filio suo imposuisse nomen Beniamin, quod causa doloris, & mortis fuisset matri sue: cum Scriptura dicat aperte in hoc ipso capite, appellatum quidem fuisse eum à matre Benoni, id est, filium doloris: à patre uero Iacob, nominatum esse Beniamin, id est, filium dexterae: Ex quo apparet, quam confuse & mendose Iosephus hanc historiam retulerit. Præterea, solos filios Iacob ex Lia, & Rachele susceptos, dicit fuisse legitimos.

Animaduersione
in Iosephum.

mos, cum perspicuum sit etiam filios ancillarum legitimos fuisse: tum quia matres eorum legitima fuerunt uxores Iacob: tum quod & ipsi, siue posteri eorum, non secus ac filij, siue posteri Rachelis, & Lia, hereditariam possessionem iussu Dei acceperint in terra promissionis. Adhaecset Iosephus, Iacobum, ubi ex Mesopotamia rediit ad patrem suum Isaac, paruo tempore fuisse cum eo, mox, videlicet subsecuta eius morte, atenim mansisse apud eum per annos tredecim, ostendemus sub fine huius capituli trigesimi quinti. Illud denique apud Iosephum manifestum habet mendam tam in Latinis, quam Graecis eius libris: sed quae librario, vel typographo videatur assignanda: dicitur enim vixisse Isaac centum octoginta quinque annis. Verum isti summae annorum superest illud, quinque, ut in fine huius c. 35. traditur: quamquam historia Scholastica in historia libri Gen. c. 85. istum eundem numerum attribuit Iosepho: fuit autem ille auctor ante annos 450. Atque hisce breuiter in Iosephum disputatis, ad expositionem capituli 35. aggrediamur.

Historia Scho-
lastica.

VERS. I. Interea locutus est Deus ad Iacob, Surge, & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo, qui apparuit tibi, quando fugiebas Esau fratrem tuum.

OST horrendam illam eadem Sichimitarum, & agrorum depopulationem, vastationemque regionis, post direptionem & exidium urbis, puerorumque, ac mulierum captiuitatem non ignarus erat Iacob, se ac suos factos esse finitimorum populorum implacabili odio, & irae vehementer obnoxios: foreque prospiciebat, ut illi tam atrox gentis, & urbis Sichimitarum exitium vituti, in suam, & suorum necem quamprimum hostili animo & armata manu ruerent: quibus tamen ipse, longe scilicet viribus impar, propulsare eorum impetum, aut sustinere non posset. Quapropter cum maximo constiteretur metu & angore animi, instantis periculi magnitudine; cumque humanis omnibus destrueretur praesidiis, toto animo sibi ad diuinum praesidium opemque confugiendum esse censuit. Nec sane Deus aequum iudicauit, ut pius & sapiens pater filiorum temeritatis & crudelitatis peccatis lueret, quam illi inconsulto, & prorsus inscio patre designauerant: sed contra potius, ut (quemadmodum Deo dignum, & solenne est) filiorum peccata patris pietati, & sanctimoniae condonarentur, & quod ab illis iuuenili furore peccatum fuerat, eximia patris innocentia, & pietate expiaretur. Deus itaque Iacobum iam iam hostium impetum summo animi pauore expectantem, iubet in locum Bethel secedere; ubi nempe olim fratrem suum Esau, fugitabundus, diuinum sibi adfuisse praesidium meminerat. Magnum ergo hinc praesidium diuini auxilij Iacob accepit, ut

vbi iam

vbi iam semel diuinam opem expertus fuerat, ibi eandem sibi non defuturam minimè dubitaret.

Obseruatè consideranda sunt illa verba : *Fac altare Deo, qui apparuit tibi quando fugiebas Esau.* Videtur enim his verbis non obscure significari distinctio duarum diuinarum personarum; vnius, quæ nunc apparuit, & locura est Iacob, iubens eum ire Bethel; alterius verò, cui iubet eum sacrificare, & quæ apparuit illi olim, cum iret in Mesopotamiam. Deus igitur iubet sacrificari alteri personæ, quam tamen simpliciter appellat Deum. Beatas certè Hilarius lib. 4. de Trinitate, ex hoc loco argumentatur Filium Dei esse verum Deum, quippe cum Deus pater iubeat Iacob sacrificare Deo qui apparuerat sibi; vt enim hoc significaretur, non dixit Deus qui apparuit Iacob, Sacrifica mihi, sed Deo, qui olim apparuit tibi; significans personam quæ & distincta esset, & tamen Deus esset. Hilarij verba, hæc sunt: Deus honorem Deo postulat; & postulat cum alterius significatione personæ, qui apparuit, inquit, tibi cum fugeres Esau; ne qua personæ eiusdem confusio nasceretur. Deus ergo, & qui loquitur cum Iacob, dicitur Deus, & de quo is loquitur; honoris confessio naturæ nomen non discernit, quos significatio subsistentes esse distinguit. Sic Hilarius: idemque ipsum pluribus refert proximè sequenti libro quinto. S. Augustinus & idem tradit quod Hilarius, & monet fortasse istam locutionem esse Hebraïsmum. Sic enim scribit quæst. 110. in Genesim: Quid est, quod non dixit, *Fac ibi aram mihi, qui apparuit tibi?* sed dixit, Deus quasi de alio loquens, *Fac ibi aram Deo, qui apparuit tibi?* Vtrum Filius ibi apparuit, & Deus Pater hoc dixit; an hoc in aliquo genere locutionis annumerandum est? Sic Augustinus.

An mysteriū
Trinitatis si-
gnificatiū fue-
rit hoc loco.

S. Hilarius.

S. August.

Sciat porro Lector, locutionem esse peculiarem Hebrææ linguæ, & admodum frequentatam in sacris litteris, inducere personam quampiam, siue diuinam, siue angelicam, siue humanam loquentem de se in tertia persona, quasi de aliâ quapiam persona loqueretur; verbi gratiâ: Dixit Deus illis: *Timeo Deum, & mandata eius seruate: pro eo quod est, Timeo me, & mandata mea seruate.* Proferam vnum, & alterum Scripturæ locum, vti perspicuè cernat Lector. In libro Numerorum capite duodecimo inducitur Deus sic loquens: *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, id est, propheta meus, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis seruus meus Moyses: ore enim ad os loquar ei, & palam, & non per enigmata, ac figuras Dominum videt, id est, me videt.* Similem locutionem reperiet Lector his in eodem fermè loco, surpam apud Hieremiam. c. 1. Inducitur enim Deus ita loquens in Iudæos: *Nunquid non istud factū est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore quo ducebat te per viam?* Et paulò post: *Scito, & vide, quia malum & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem eius apud te.* Similiter igitur hoc loco dixit Deus Iacob: *Fac ibi aram Deo, qui apparuit tibi,* id est, mihi, qui apparuit tibi. Quanquam cupio Lectorē meminisse eius documenti, valdè profectò obseruandi, quod tradidimus in tertio Tomo Commentariorū nostrorum in Genesim, super cap. 19. numero 42. esse in diuina Scriptura

Locus Num.
cap. 12.

Locus Hiero-
mia cap. 2.

multas locutiones, quæ secundum proprietatem linguæ Hebrææ sunt hebraismi, & elegantiar orationis, secundum tamen diuinam ordinationem, latere in illis maximarum rerum mysteria: quæ non vulgo paterent, sed illi solum perspicerent, & intelligerent, qui singulariter à Deo illuminati essent, quales fuere in veteri Testamento Sancti Patriarchæ, & Prophetæ. Hæc igitur locutio, de qua diximus, hebraismus est; & nihilominus tamen mystologica est, diuinarum personarum distinctionem illuminatis à Deo vitis significans, cum alij tantum per eam, diuinæ substantiæ unitatem intelligerent.

VERS. 2.

Iacob verò conuocata omni domo sua, ait; Abijcite deos alienos, qui in medio vestri sunt: & mundamini ac mutate vestimenta vestra. Surgite, & ascendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare.

Quid nobis agendum in rebus aduersis.

I C E tibi, quemadmodum exemplo sancti Iacob, cum grauissimis irgemur periculis, imminetia mala propullanda & auertenda sint, Iacob iussit domesticos suos, Idola quæ penes ipsos erant, abijcere, & seiplos mundare, ac vestimenta mutare, & secum ire Bethel ad sacrificandum Deo. Similiter faciendum nobis est: nempe idola peccatorum, errorumque, ac malarum cupiditatum ex animo penitus abijcienda sunt: munditia item ac sinceritas, non interior solum animi coram Deo, sed exterior quoque in verbis & factis apud homines conseruanda est; Deumque in Spiritu & veritate condigne adorando, & colendo, eius nobis auxilium implorandum est. Sic autem preparatis, & affectis nobis, vel nihil mali accidet; vel, si quid contingat, nihil sanè nocebit, quin etiam magno erit bono, materiam scilicet præbens augendæ virtutis, cœlestisque amplificandi præmij: verumque in nobis ipsis experiemur esse, quod in quadam oratione sua cænit Ecclesia, dicens: Tuere Domine populum tuum, & ab omnibus peccatis clementer emunda: quia ei nulla nocebit aduersitas; si nulla ei dominetur iniquitas. Sed qua ratione cognouit Iacob, Idola esse penes domesticos suos? Rupertus putat, id resciuisse eum per diuinam visionem proximè habitam, Deo ipsum ea de re docente, ac monente. Sic enim scribit libro octauo in Genesim capite duodecimo. Hac eadem visione Iacob tandem perdoceri potuit, esse in domo sua scelus Idololatriæ: nec posse stare se coram inimicis suis, eosque fugare; quandiu domus sua illo contaminata esset scelerate. Quemadmodum Deus dixit Iosue capite septimo: Non poteris, inquit, Israel stare ante hostes suos, eosque fugare: quia pollutus est anathemate: non est ultra vobiscum, donec conteratis eum, qui huius sceleris reus est. Dic eis: Sanctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus, Anathema in medio tui est Israel, non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus est scelere.

Oratio Ecclesie sic in vespertis ser. 6. post Cineres. Rupertus.

Quæ fuerint Idola quæ re-

Cæterum super istis verbis locus quaestioni est, Quænam fuerint Idola illa,

illa, quæ Jacob reperit apud domesticos suos? Iosephus libro 3. Antiquitatum (quæ communis est multorum sententia) scribit fuisse Idola quæ furata Rachel fuerat patri suo Laban, vt supra scriptum est Genes. 31. At enim Jacob non apud vnam tantum Rachelem, sed apud alios complures domesticos reperisse Idola, satis indicat pluralis numerus, quo vitur hic Scriptura: Sic enim dixit Jacob: *Abiit Deos alienos, qui in medio vestri sunt.* Et paulò infra: *Dederunt ei omnes deos alienos, quos habebant.* Immo verò, non sit mihi verisimile eo tempore fuisse Idola Labani apud Rachelem: neque enim tanto tempore Rachel ea Idola celare potuisset vicum suum Jacob, neque si Jacob rescinisset, passus esset ea domi suæ, & apud vxores, & filios esse: vt vtrique religiosissimus, & sanctissimus, diuinitus cultus obseruantissimus. Ab eo autem tempore, quo Rachel furata est Idola patri suo, vsque ad id temporis, quo Jacob locutus est cum suis de abiiciendis Idolis, anni præterierant non minùs decem; vt tanto tempore fuisse apud Rachelem Idola, Iacobo prorsus incerto, nequaquam credibile sit. Erant igitur Idola illa penes famulos ipsius Jacob; habebat enim numerosissimam familiam, atque ea potissimum Idola fuisse reor, quæ in direptione vrbis repererant apud Sichimitas: & cum cætera præda propter magnificentiam & pretium operis, abstulerant.

7 Sed cur illa vocauit Iacob deos alienos? An quia cum Iacob, & sui vicum Deum coleret, alios deos suæ religioni alienos, & extraneos vocabant? An potiùs quoddam alienigenæ, & gentes extraneæ sanguini Hebræo istiusmodi Deos colerent, solaque gens Hebræa veri Dei cultum teneret? An quia, cum reuera essent Dæmones, mentes, atque animos hominum à veri Dei cognitione, cultumque abalienabant? An quia simulabant se beneuolos, & beneficos esse homini, cum essent humano generi alienissimi, inimicissimi, & hostes acerrimi? An denique, quia nomen Dei prorsus alienum illis, & nullo modo conueniens erat? Etenim verus Deus est, vt sæpenumerò prædicat Scriptura, qui fecit cælum, & terram; isti autem erant huius Dei creaturæ, & inter eas pessimi, abiectissimi, & detestatissimi. Audi Hieremiam capite 10. *Dominus noster, vnus Deus est, ipse est Deus viuens, & rex sempiternus: ab indignatione eius commouebitur terra, & non sustinebunt gentes comminationem eius. Qui facit terram in fortitudine sua, & prudentiâ suâ extendit cælos. Sic ergo dicetis eis: Di, qui cælos, & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his quæ sub cælo sunt.*

Illis porò verbis; *Mundamini, & mutate vestimenta vestra:* Iacob duplicem imperauit mundiciam: alteram interiorem ipsius animi ab immunditia Idololatriæ, aliorumque omnium flagitiorum: alteram verò exteriorem, quæ in lotionem, vel mutationem vestium posita erat, sed priorem illam, nimirum quantum præferat huic posteriori diuina Scriptura, videre est apud Isaiam cap. 1. verbis illis: *Lauamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.* Sed Iudæi potissimum in posteriore mundicia toti versabantur, & occupabantur. Deus legem daturus Hebræis in monte Sina, iussit eos sanctificari & lauare vestimenta sua: Sic enim scriptum est Exod. c. 19. *Vade ad populum, & sanctifica illos hodie & cras, la-*

perit Iacob
apud suos.
Iosephus.

Cur Idola Iacob
appellauerit deos
alienos.

Cur Iacob
iussit mutari
vestimenta.

uentique vestimenta sua, & sint parati in die tertiū: quæ verba aptè respondent etiam verbis Iacob; nam illud sanctificari respondet illi quod dixit Iacob, mundamini: & illud lauare vestimenta sua, respondet ei quod dixit Iacob, mutate vestimenta vestra. Sed cur Iacob iussit mutari vestimenta? An quod essent, tum propter Idololatriæ immūditiam, tum propter eadem Sichimitaram polluta? An potius vt mundiōri, & decentiori habitu atque cultu corporis, ad ritè sacrificandum Deo, paratiores accederent? An vt tali cæremonia exteriori, singulari quadam religione mentes eorum imbueret, & interiorem aduersus Deum in animis eorum pietatem excitaret?

VERS. 4.

At ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post urbem Sichem.

Oleaster.

NOTAT super hoc loco Oleaster, quia doctores Hebræorum ignorant proprias significationes nominum Hebræorum significantium certas arborum species, idcirco eum nomen quodpiam eiusmodi occurrit, videre est diuersas admodum de significatione eius sententias, aliis ad aliam speciem arboris nomen illud referentibus. Hoc igitur loco nomen Hebræum, *Elah*, quidam significare aiunt quercum, alij terebinthum, alij castaneam. Si tamen inspiciatur radix eius nominis, quæ est, *alah*, quæ significat execrari, siue malum imprecari; existimari non temerè posset, eo nomine significatam esse arborem execrabilem, & funestam, id est, talem, quales erant arbores, quæ iuxta Idolorum delubra plurimum plantari solebant: atque ob eam causam Iacob sub tali arbore execranda, illa Idola defodere voluerit. Terebinthus porro est arbor lentæ materiæ, & nigra, lauri folio, oleæ flore, sed puniceo; baccis primùm herbaceis, mox rubris; & cum maturuerint, nigricantibus, magnitudine fabæ, resinosis, & sulphureosis, radice valida, & in profundum acta. Est vterque sexus; sed mas, Theophrasto teste, stentilis præcipua commendatio resinæ, super omnes laudatissimæ, propter odoris, atque leuitatis excellentiam. Cuius arboris insignis est in Syria, tum copia, tum proceritas. Vide Plinium, libro 25.

Terebinthi descriptio.

Teophr.

Sed quæritur an istiusmodi Idola Iacob defoderit integra, & solida, An prius liquefacta & fusa, vel resoluta & contrita. Rationabile est, ait Caietanus, vt accelerans discessum, caruerit Iacob commoditate consumendi simulacra igne: & idcirco absconderit ea sub terra, vbi erat quercus. Verùm ne materia ærea, vel argentea, vel aurea Idolorum, & ornamentorum, quæ in illis erant, remaneret apud domesticos Iacob, demisit ea sub terra defossa, & abscondita. Sic Caietanus. At verò Thostatus contrà sentit. Fecit, inquit, Iacob magnam & profundam fossam, & omnem Idolorum metallicam materiam prius liquefactam, deiecit in illam fossam; quæ penetrauit in profundum per viscera terræ, vt inde à nemine posset accipi. Noluit autem argentum, & aurum illud transfiguratum in aliam formam, penes se suosque haberi; ne quod semel fuerat dicarum cultui

Caietanus.

Thostatus.

cului dæmonum, aliquando id ad vsus hominum applicaretur. Historia Scholastica in historia libri Genes. cap. 83. tria hunc ad locum pertinentia minimè probabilia tradit. Primò ait, Idola quæ reperit Iacob, fuisse illa, quæ Rachel furata est patri suo : ea verò Rachel propterea tandiu celauit virum suum Iacob, quòd ea condita in terra sub quadam arbore haberet. Subdit deinde, idola quæ defossa sunt à Iacob, multis post sæculis à Dauid fuisse reperta, & in vsum ædificandi templi Hierosolymitani collata. Tertio loco putat eandem fuisse arborem, sub qua sepulta fuit Debbora nutrix Rebeccæ, vt paulò infra dicitur, licèt illa vocetur terebinthus à Latino interprete, hæc autè quercus. Verùm & priora illa duo futilissima sunt Hebræorum commenta : & hoc tertium refellunt non solùm Latina nomina diuersarum arborum, vti sunt terebinthus & quercus, sed etiam Hebræa vocabula, *Elah*, id est, terebinthus, & *alon*, id est, quercus, vt probat Oleaster.

Historia Scholastica.

Oleaster.

Cùmque profecti essent, terror Dei peruasit omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausæ persequi recedentes.

VERS. 5.

INC aduertere licet (ait quæst. 112. in Genes. Augustinus) quemadmodum Deus operetur quod vult in hominum mentibus. A quo enim terror Dei factus est in illis ciuitatibus nisi ab illo, qui sua promissa in Iacob filiisque tuebatur? Et Chrysostomus hom. 59. in Gen. Vide, inquit, quanta prouidentia, & quàm euidentis Dei tutela erat erga Iacob. Nam quia timuerat ille, ne ipse & sui, qui pauci erant comparatione illarum gentium, ab illis delerentur, idcirco Deus admirabili modo eum tutatus est, in gentem animis eorum terrorem immittens, vt quibus illi formidabiles videbantur, eos ipsi vehementer formidarent. Etenim quando Deus sua gratia quempiam dignatur, in ualidos, fortiores potentibus; & paucos, potentiores plurimis facit: nihilque beatius est eo, qui supernam gratiam assecutus est. Sic Chrysostomus. Tali terrore Deus innumerabiles, & robustissimas gentes, quæ terram promissionis tenebant, ab Hæbræis, duce Iosue, debellari fecit: quemadmodum ipse in monte Sina promiserat, vt legitur Exodi 19. dicens: Terram meam mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctosque inimicorum tuorum coram te terga vertam, emittens crabrones prius, qui fugabunt Heuæum, & Chananaeum, & Hethæum: Et in Deuter. cap. 2. dixit Deus: Hodie incipiam mittere terrorem, atque formidinem tuam in populis, qui habitant sub omni caelo: vt audito nomine tuo pauceant, & in morem parturientium contremiscant, & dolore teneantur: Hoc ipsam quoque confessa est Raab exploratoribus missis à Iosue, vt in libro eius scriptum est, cap. 2. Noui (dixit illa) quod Dominus tradideri vobis terram istam: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores terra. Audiuimus quòd siccauerit Dominus aquas maris rubri

B. August.

S. Chrysest.

rubri ad vestrum introitum, & qua feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Iordanem, Seon, & Og, quos interfecistis. Et hac audientia, perterritumimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum. Dominus enim Deus vester, ipse est Deus in celo sursum, & in terra deorsum.

Exod. 14.

Quā mirabiliter Deus hostes populi sui terrore immisso prostravit solitus sit.

Allegoria huius historiae pulcherrima ex Ruperto.

Sed istiusmodi terroris diuini illustre admodum legitimus exemplum, & admirabilem effectum in lib. 2. Paral. cap. 14. Commemorabo id propriis Scripturæ verbis. Egressus est, inquit, contra eos, (Iudæos) Zara Aethiops cum exercitu suo decies centena millia, & curribus trecentis. Porro Asa, (rex Iuda) perrexit obviam ei, & instruxit aciem ad bellum, & inuocauit Dominum Deum, dicens: Domine, non est apud te ulla distantia, virum in paucis auxiliarius, an in pluribus: adiuua nos Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem. Domine Deus noster tu es, non proualeat contra te homo. Exterruit itaque Dominus Aethiopes coram Asa, & Iuda, fugeruntque Aethiopes, & persecutus est eos Asa, & populus qui cum eo erat, & percusserunt ciuitates omnes per circuitum Gerara: Grande quippe terror cunctos inuaserat.

Non est silentio suppressendus huius historiae breuis, sed pulcherrimus Ruperti tractatus allegoricus, qui est apud eum lib. 8. Commentat. in Genes. cap. 12. Verba eius sunt huiusmodi: Planè hoc ordine, & his profectibus ascendendum est in Bethel, id est, in domum Dei, quæ non est alia, quàm Ecclesia Christi. Primùm est, pristinos abdicare errores, & vnus veri Dei profiteri fidem, quod est auferre deos alienos de medio nostri: deinde baptizari in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: quod est mundari: ac deinceps ambulare in nouitate vitæ, quod est vestimenta mutare. Et Iacob datas sibi inaures, quæ erant in auribus simulacrorum, infodit subter terebinthum; inaures enim habebant viri, more caterorum orientium populorum, quod mollis & effœminati animi erat instrumentum. Significant porò inaures, falsæ doctrinæ phaleras, sermone nitidas, sed sensu veritatis vacuas: cuius nos fabulosa dicacitas, cum essemus gentes, ad simulacra muta, tanquam Sirenarum cantus pertrahebat. Terebinthus autem resinam generans pretiosissimam, lignum crucis, quod virtutis est optimæ, significat; subter quam omnia peccata nostra sepeliuntur, vt eorum ultra nullum vestigium reperiatur. Cùmque id fecisset Iacob, terror Domini inuasit omnes gentes per circuitum, vt eum insequi non auderent. Non igitur frustra, sed valdè vtiliter & necessariò suggestum diuinitus fuit beato Iacob, vt auferri iuberet de domo sua deos alienos: nam antea ipse timidus, & periculosè incedens adorabat Esau, & domus eius cædibus, ac sanguine turbabatur: nunc autem terror Domini inuasit omnes, & non sunt ausi eum persequi recedentem.

Hactenus ex Ruperto.

Eodem tempore mortua est Debbora nutrix Rebecca, & sepulta est ad radices Bethel, subter quercum: vocatumque est nomen loci illius, Quercus fletus.

QUOMODO Debbora tunc erat in comitatu Iacob? Hanc dubitariunculam tangit, & soluit Chrysoft. sub finem homiliae 57. in Genesim, ita scribens: Et quo modo, dixerit quispiam, ista Debbora nutrix Rebecca fuit, cum Iacob tunc primum venerit à Mesopotamia? Fortè hoc dicendum est, quòd quando à Laban discessit Iacob, hæc simul cum eo venire cupiuerit, vt post longum tempus Rebeccam reuideret: sed priusquam ad illam perueniret, defuncta sit. Hæc scribens Chrysoftomus, significare videtur, Debboram, cum ex Mesopotamia profecta est Rebecca in terram Chanaan, remansisse in Mesopotamia: & longissimo post tempore, cum Iacob inde discessit, voluisse eam cum Iacob visum ire Rebeccam: quod tamen verum non est. Debboram enim vnà cum Rebecca ex Mesopotamia venisse in terram Chanaan, apertè Scriptura tradidit supra Gen. 24. Probabilior itaque sententia est Caietani: Si quæras, inquit Caietanus, qualiter Debbora erat cum Iacob, quam nunquam legitimus recessisse à Rebecca, cum qua venerat ex Mesopotamia in terram Chanaan: Respondetur, quòd mortua Rebecca, cum audisset Debbora, Iacob dilectum filium Rebecca, rediisse ex Mesopotamia cum vxoribus, & habitare in terra Chanaan (multis enim iam annis ibi habitauerat) venit ad eum, cupiens vitam agere potius cum mulieribus Mesopotamiæ, vxoribus Iacob, quàm cum Chanaanæ, vxoribus Esau. Tempus enim mortis Rebecca, quamuis non sit scriptum, ex hac tamen absentia Debboræ à domo Isaac insinuat: non enim fas est credere Debboram inde recessisse, viuâ Rebecca. Sic Caietanus Hebræi tradunt, Rebecca misisse Debboram nutricem suam in Mesopotamiam ad filium suum Iacob, vt inde suo & patris nomine reuocaret ac duceret eum vnà cum familia in terram Chanaan, sicut ipsa promiserat ei, cum mitteret eum in Mesopotamiam. Sic enim suprâ extremis penè verbis capituli vigesimi septimi scriptum est: *Nunc ergo fili mi (dixit Rebecca filio suo Iacob) audi vocem meam, & consurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran, habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui, & cesset indignatio eius, obliuiscaturque eorum, que fecisti in eum: postea mittam, & adducam te inde huc.* Debboram porro animum fuisse annosissimam, cum est mortua, facile est cognoscere ex ipsa Scriptura. Ab eo namque tempore quo illa venit cum Rebecca in terram Chanaan, vsque ad hoc tempus, quo dicitur esse mortua, præterierunt anni centum viginti septem: tunc autem credibile est non fuisse minorem quinquagesimo anno; quippe quæ nutrix fuerat Rebecca, quæ tunc nuptum tradebatur Isaac, nec minor erat vigesimo anno, Isaac verò tunc erat quadraginta annorum, vt dicitur Gen. 25. & sexagenarius genuit ipsum Iacob, vt ibidem traditur. Hoc autem tempore quo Debbora obiit, Iacob fuisse annorum circiter septem & centum suprâ ostensum est: erat itaque Debbora cum excessit,

Chrysoftom.
Quomodo fuerit Debbora in comitatu Iacob, & quam fuerit anno.

Hebræi.

annorum centum, & propè octoginta.

De nomine
Hebræo Me-
necher, &
Latino nu-
trix.
Oleaster.

Sed perpendamus nomen illud *nutricis*, pro quo in Hebræo est *mencher*, de cuius vocis significatione breuiter hoc loco disputans Oleaster, Omnes, inquit, nostri hic vertunt nutricem, quod non prohibeo: sed dicitio Hebræa potest tam collactaneam, quam nutricem significare. Verbum enim Hebræum propriè significat *sugere*; licet in *hiphil* significet lactare: cuius rei coniectura est magna illud quod legitur Canticorum 8. *Ionech*, id est, sugentem vbera matris meæ. In quarto tamen libro Regum capite vndecimo ista vox Hebræa non potest habere significationem aliam nisi *nutricis*, cum dicitur, Iosabam filiam Regis Ioram, & sororem Ochozix de medio filiorum regis qui interficiebantur, tulisse Ioam filium Ochozix, & nutricem eius de tricolino, & abscondisse eum à facie Artabliæ vt non interficeretur. Sic ex Oleastro. Nec sanè Latina vox *nutricis*, vel *nutricij* significat altricem tantum, vel alioem infantis: verum etiam primum educatorem, atque institutorem: quã significatione Plato lib. 3. de Republica scribit Achillem fuisse nutritum à sapientissimo Chirone: in quo nimirum etiam doctrinã medicinæ eruditus est. Et S. Hieronymus in epistola quam scripsit ad Latam, hortando eam vt filiolum suam Paulam mitteret Bethleem, vt ibi Christianam disciplinã meliùs edoceret, spondet se illi fore nutritum, & magistrum: Ipse, inquit Hieronymus, si Paulam miseris, & magistrum, & nutritum spoedo, gestabo humeris, balbutentia senex verba formabo: multo gloriosior mundi Philosopho (significat Aristotelem) qui non regem Macedonum, Babylonio periturum venens, sed ancillam & sponsam Christi erudiam regnis cœlestibus offerendam.

Plato.
Achilles a-
lummus, & in
medicina dis-
cipulus Chi-
ronis.
S. Hieronym.

Ceterum nutricem non idoneam solum ad bonam pueri nutritionem, verum etiam ad primam eius institutionem, bono ingenio, lingua, & moribus esse oportere, rectè præcipit Quintilianus. Ante omnia, Quintilianus inquit, ne sit vitiosus sermo nutricibus, quas si fieri posset, sapientes Chrysippus optauit, certè quantum res pateretur, optimas eligi voluit. Et morum quidem in illis sine dubio prior ratio est, rectè tamen etiam loquantur. Has enim primùm audiet puer, harum verba effingere imitando conabitur: & natura ipsa, tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percepimus. Sic ille: Ingens porrò apud veteres semper fuit alumnorum erga nutrices amor, & obseruantia, & pietas, non secus profectò quam erga matres. Docere hoc voluit Virgilius exemplo *Æneæ*, qui ex Troianæ vrbis excidio secum in Italiam duxit fortunæ suæ comitem Caietam, nutricem suam: eam in Campano littore extinctam magnificè funeravit, & structa etiam vrbe, quæ nomen eius ferret: vt illi eius versus indicant:

*Tu quoque littoribus nostris Æneia nutrix,
Æternam moriens famam Caieta dedisti.*

Ruperti alle-
goris.

Rupertus disputans hoc loco cur Moses mortem & sepulturam Rebeccæ tacuerit, quæ in domo Isaac erat mater familiars, & domina; mortem verò & sepulturam Debboræ, quæ nutrix & ancilla erat, tam accuratè commemorauerit: huiusmodi rationem allegoricam tradit lib. 8. Commentariorum in Genes. cap. 13. Quid hoc est, inquit Rupertus, quod Debboræ

Magna olim
pietas alum-
norum erga
nutrices.
Virg. lib. 7.
Æneidos.

nutricis mors hinc memoria commendatur: & Rebecca, cuius illa nutrix fuerat, mors nusquam legitur? Num dignior existimata est nutrix, quam alumna? Ergo hinc granum sub palea querendum est. Nempe sicut Rebecca Spiritus sancti gratiam significauit, sic Debhora legem Moysi, & iustam & sanctam praeignauit: quod ex ipso eius vocabulo licet intelligere: Debhora namque, *apes* interpretatur. Scimus autem quod apes & mel in ore dulci sunt, & molestum sub cauda gestat aculeum. Sic plane lex sancta, in facie sua, quae Iudaeis velata est, viuificabatur, occidentem habet litteram. Igitur Debhorae quidem, quae Paulus obliuiscabatur, occidentem habet litteram legis relinquitur; viuificans autem Spiritus perseverat, & ubique surgentis Ecclesiae, & in primordiis Christianae religionis, quae tota spiritualis est, carnalis sensus legis, & cunctae carnales ceremoniae sub ligno crucis obruuntur. Quod quia usque ad hanc diem à Iudaeis sine sacerdotio & sine templo sedentibus deploratur, rectè vocatum est nomen loci illius, Quercus fletus. Hæc Rupertus.

2. Cor. 3.
Ad Philip. 3.
2. Cor. 3.

Apparuit iterum Deus Iacob postquam reuersus est de Mesopotamia Syriae: benedixitque ei, dicens: Non vocaberis ultra Iacob, sed Israel erit nomen tuum: & appellauit eum Israel.

IELVD Apparuit iterum, non significat, istam fuisse secundam apparitionem diuinam factam Iacob, siquidem hæc septima fuit; Etenim primò apparuit ei Deus eunti in Mesopotamiam, in visione illius scalæ, Gen. 28. Secunda apparitio fuit in Mesopotamia cum in somno vidit Angelum demonstrantem ei sibi secundam generationem suorum pecorum, Gen. 30. Tertia fuit etiam in Mesopotamia, cum Deus iussit eum abire ex Mesopotamia, & redire in terram Chanaan, Gen. 31. Quarta fuit, cum ei iam ingressò Chanaan, & valdè formidanti aduentum fratris sui Esau, occurrerunt Angeli tanquam milites armati ad eius defensionem, & idcirco locum illum appellauit Castra Dei Gen. 32. Quinta apparitio fuit sub specie illius viri, qui cum eo luctatus est, vt ibidem memoratur. Sexta fuit, cum post cadem Sichimitarum, vehèmenter timentem finitimorum populorum hostilem in se vim & inspetum, Deus iussit ire Bethel, & ibi sacrificare sibi, vt in exordio huius capituli trigésimi quinti dictum est. Septima fuit, quæ narratur hoc loco. Illud igitur, Apparuit iterum, referri debet ad proximè antecedentem apparitionem, in qua iussit eum ire Bethel ad sacrificandum sibi, ne videlicet hæc eadem putaretur esse illi.

Benedixitque ei dicens, &c. Benedictio ista, fuit eadem mutatio nominis Iacob in Israel, quam proximè subiungit. Et quia Benedicere Dei, est benefacere, & denotat magnam quampiam gratiam ei, cui benedixit Deus, idcirco mutatio illa nominis significauit fuisse superabundantem

Thostatus.

Luc. 10.

gratiam datam Iacob, eumque mutatum fuisse in virum meliorem, & profectum ad præstantioris virtutis statum. Antea enim tanquam vir proficiens in studio virtutum, maxima ex parte versatus, & exercitatus est in vita actiua: nunc autem ampliori virtute, & gratia Dei auctus, ad excellentiorem vitæ contemplatiuæ statum præcipue deinceps tuendum, & colendum promotus est. Cui sententiæ, atque intelligentiæ mirifice respondent & congruunt nomina Iacob, & Israel. Nam, vt ait Thostatus, Iacob interpretatur *luctator* siue *supplantator*, talis autem est cultor vitæ actiuæ; quæ merito vocari potest *lucta*, in qua pugnatur contra concupiscentias carnis, & concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ, & contra Demonem, mundum, & carnem. Nam quod Iob dixit cap. 7. *Militia est vita hominis super terram*, id potissimum competit in vitâ actiuam. Cum autem quis diu, multumque in actiua vita exercitatus, quasi pertransitis gradibus peruenit ad culmen vitæ contemplatiuæ, tunc omnis cura, & sollicitudo humani cordis in vno Deo conquiescit: sicut Magdalena quieta sedebat ad pedes Domini, fruens eius sermonibus, interea multum sollicita & fatigante Marthâ sorore circa frequēs ministerium. Tunc felix anima cum sponso suo Christo toto corde lætatur, eius contemplatione satiata, quem tamen adhuc in ænigmate videt, quia nondum corporis carcere exsoluta est, in quo dum manet, magis sibi amare Deum videtur, quam cognoscere. Ergo sensus illorum verborum, *Non vocaberis ultra Iacob, sed Israel erit nomen tuum*, hic est: Ante hac principaliter fuisti cultor vitæ actiuæ, & minus principaliter vitæ contemplatiuæ, id quod denotat nomen Iacob, quousque adhuc vocatus est; at verò posthac contrâ fiet: nam potissimum versaberis in vita contemplatiua: & idcirco tali statui respondens, & congruens nomen habebis. Vocaberis enim Israel, quod est nomen contemplantis Altissimum Deum; & gratiâ præpollentis, & prævalentis apud Deum. Sic fermè Thostatus.

PRIMA DISPUTATIO.

*Super illis verbis,**Non vocaberis ultra Iacob, sed Israel erit nomen tuum.*

VERS. 9.

Quomodo dicatur hîc mutatum fuisse nomen Iacob in Israel, cum id ante decem fermè annos factum fuerit ab Angelo, qui luctatus est cum Iacob, vt supra Gen. 3 2. proditum est.

Prima opinio
Oleasteri.

ROPTER hanc difficultatem, ambigit Oleaster, vtum hæc apparitio diuersa fuerit ab illa, in qua luctatus est Angelus cum Iacob, quod in ea mutatum fuisse nomen Iacob in Israel, apertis verbis scripserit Moses: Dubium mihi est, inquit, Oleaster, an hæc noua sit apparitio, vel potius referatur illa quâ Deus antea illi apparuerat, quando cum eo in arenam deſcendit.

descendit: non enim videtur necessaria noua impositio nominis, cum ea ipsa fuerit antea à Deo facta. Nisi dicamus Deum confirmasse nominis impositionem factam prius ab Angelo. Sic Oleaster. Sed profectò dubitari non potest, hanc apparitionem fuisse diuersam ab illa esse factam. Illa quippe contigit prius quàm Iacob veniret in Socoth, & habitaret iuxta Salem, quibus in locis propè decennium commoratus est, vt suprà ostensum est. Hæc autem apparitio facta est post eadem Sichimitarum, & discessum Iacob ex illa regione: Siquidem discedenti illinc Iacob, & finitimarum gentium in se impetum formidanti, apparuit Deus, & iussit ire Bethel, & ibi sacrificare sibi, vt in exordio huius cap. 35. scriptum est. Hoc autem Dei mandatum confestim executum fuisse Iacob, paulò post narrat Moses: venisse enim eum Bethel scribit, & ædificasse ibi altare Deo; & mox subdit hanc apparitionem, de qua nunc agimus. Non itaque in dubium vocari potest, an hæc apparitio diuersa fuerit ab ea, quæ commemorata fuit suprà Genesis 32.

Altera est fermè communis sententia, suprà Gen. 32. nomen Israël reuera non fuisse impositum ipsi Iacob, sed tantummodò prænunciatum, & promissum, nunc verò impositionem eius nominis verè factam esse, priorè promissionem explendo. Huius sententiæ primus, & principalis auctor videtur fuisse B. Hieronymus: cuius in traditionibus Hebraicis in Genesim super hunc locum, hæc sunt verba: Dudum nequaquam ei ab Angelo nomen impositum fuit; sed quod imponendum esset à Deo ab ipso prædictum: quod igitur ibi futurum promittebatur, hinc docetur expletum. Sic Hieronymus. Idem sensit Auctor Historiæ Scholasticæ: nam supra nomen Israël promisit tantum, hinc autem imposuit. Et Thomas Anglicus super hunc locum refert istam opinionem, minimè eam improbens. Suprà, inquit, prius promiserat ipsum sic appellandum; hinc autem de facto ipsi nomen istud imposuit. Horum adstipulator est Lippomanus in Catena super his ipsis verbis: idque confirmat vel declarat exemplo B. Petri, cui Christus Dominus cum primum venit ad se, dixit: *Tu es Simon filius Iona: Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Quibus verbis non imposuit ei tunc nomen Petri, sed promisit tantum: imposuit autem postea, cum dixit ei, vt refert Matheus cap. 16. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Vel potius tunc nomen istud est impositum, cum Christus elegit duodecim Apostolos: de tali namque scribens electione Marcus cap. 3. *Et imposuit, inquit, Simoni nomen Petrus, eandemque referens electionem Apostolorum Lucas in cap. 6. Elegit, inquit, duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit, Simonem, quem cognominauit Petrum, &c.*

Secunda opinio.

S. Hieronymus.

Historia Scho.

Tho. Anglic.

Lippomanus.

Ioan. 1.

Cæterum explicatiùs istam opinionem tractauit Caietanus, tum suprà super cap. 32. vbi talis impositio nominis Israël memoratur, tum super hoc loco, in quo eadem impositio nominis traditur. Illic enim Caietanus ad hunc modum scribit: Pro illo. *Non vocaberis ultra Iacob, sed Israel, in Hebræo est: Non vocaberis ultra Iacob, quòd si Israel? Non hoc loco mu-*

Caietanus.

tavit Angelus nomen Iacob in Israel, sed postea facta est hæc mutatio in loco qui dicitur Bethel, vt clarè patet infra capite trigesimo quinto. Sed hoc loco prænunciatur nomen istud imponendum ipsi, non quidem assertiuè, sed cum ambiguitate quadam tanti nominis spes datur, admirationem ingerendo, cum dicitur, *Quod si Israel erit nomen tuum?* Oratio siquidem ambigua est, spem tamen magnam præbet, ex futura negatione nominis Iacob asserta. Sic ibi Caietanus. Super hoc autem loco ita scribit: Pro illo: *Sed Israel erit nomen tuum*, iuxta Hebræum habetur: *Quod si Israel erit nomen tuum?* Ipsdem verbis vitur Deus, nunc quibus vsus fuerat antea Angelus luctator, sed alia ratione: quia ille ad inchoandam spem tanti nominis; hic ad paulatim eleuandam mentem Iacob ad tantum donum accipiendum. Eleuata quippe mente ipsius Iacob ad tantum donum, confertur ei nomen nouum; quod, vt dictum est, sonat, *Dominabitur Deus*. Ex quo intelligere possent omnes, & ipsemet Iacob, significari eo nomine diuinum beneficium in Iacob, & in populo eius, videlicet non humanum, sed diuinum beneficium. Et sic verè impletum legimus: nam quando Deus dominatus est in cordibus eorum, habuerunt etiam humanum dominium à Deo: quando autem abiecerunt à seipsis dominium Dei, perdiderunt etiam dominium humanum. Sicut pluribus verbis dixit Hierosolymus Dux Ammonitarum Achior, vt scriptura est in libro Iudith, Hætenus ex Caietano.

Iudith. c. 5.

Refellitur secunda opinio.

Et hæc est secunda opinio multis probata. Quam tamen duæ res videntur improbabilem facere. Mutatio enim Iacob in Israël, vtroque in loco ipsdem omnino verbis exponitur, vt ex modo loquendi non possit elici priùs fuisse promissam, posteriùs autem cõlatam. Nam ibi dicit Angelus: *Nequaquam appellabitur nomen tuum Iacob, sed Israel*: hic autem dicitur: *Non vocaberis ultra Iacob, sed Israel erit nomen tuum*: Vtrobique igitur per verba futuri temporis exposita est noui nominis impositio. Deinde fuisse tunc ab Angelo luctatore verè impositum ei nomen Israël, videtur esse non leue argumentum, quod ante secundam hanc impositionem iam bis nomine Israël appellatus fuit Iacob; semel capite trigesimo tertio, illis verbis: *Et erecto ibi altari, inuocauit super ipsum fortissimum Deum Israël*. Et iterum capite trigesimo quarto ibi: *Audiroque quod acciderat, irati sunt valdè, eo quod scdam rem operatus esset in Israël*.

Tertia opinio Thostati.

Tertia opinio est Thostati. Hic arbitratur, bis fuisse B. Iacob impositum nomen Israël; primum supra cap. 32. deinde hic cap. 35. Verùm binam istam impositionem ex diuersa ratione, & ad diuersum quid significandum esse factam. Etenim supra est appellatus Israël, vt significaretur, eum omnibus suis inimicis præualiturum, foreque insuperabilem. Quocirca cum Angelus dixisset ei: *Non vocaberis Iacob, sed Israel*; proximè rationem istius impositionis adiecit, dicens: *Quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis?* In hoc autem cap. 35. Idem nomen iterum est impositum ipsi Iacob, sed ob aliam quandam rationem. Nimirum voluit Deus talis nominis impositione, significare, Iacob ex statu

statu imperfectiori, actiuae scilicet vitae, promoueri debere, & eleuari per diuinam gratiam ad sublimiorem, & perfectiorem statum vitae contemplatiuae, & ideo nomen Iacob, quod significat *Luctatorem*, vel *supplantatorem*, ob idque denotat vitam actiuam, mutari in nomen *Israel*, quod significat *eum qui videt Deum*, vel significat *principem*, siue *fortem cum Deo*, quod haud dubie vitam contemplatiuam adumbrat. Verba Thostati haec sunt: Quaeritur quo modo dicatur hic Deus mutasse nomen Iacob in Israel, cum ea mutatio nominis iam antea esset facta ab Angelo, qui luctatus est cum Iacob, vt dictum est Genes. 32. Respondetur, istam mutationem nominis Iacob in Israel bis fuisse factam, sed ob diuersas rationes. Tunc enim Angelus fecit illam mutationem, vt ostenderet Iacob per illam luctam, multo fortiorem fuisse factum quam fuerat antea: nam antea dicebatur Iacob, quia supplantauerat fratrem suum in vtero, quod erat paruae fortitudinis, & dignitatis: Angelus vero appellauit eum Israel, quod significat *fortem cum Deo*, quae appellatio longè maiorem proculdubio fortitudinem, & dignitatem ipsius arguebat. Itaque post illam luctam, nomen Israelis magis ei conueniebat, quam nomen Iacob. Hoc autem in loco Deus mutauit illi nomen Iacob in Israel, ad significandum statum perfectum vitae, ad quem ille tunc euehebatur, nimirum ex imperfecto statu vitae actiuae, ad perfectum statum vitae contemplatiuae: nam illa significatur per Iacob, id est, luctatorem, vel supplantatorem; haec autem per Israel, id est, videntem Deum, quemadmodum in hac vita videri potest per contemplationem; vel, Principem cum Deo, quod perfecti contemplatores magnae sint dignitatis apud Deum, vel fortem cum Deo, quod fortiter in contemplatione Dei permanentes, nullis ab ea curis rerum temporalium abstrahi possint, vel quod ex tali contemplatione fortes euadant ad debellandos hostes inuisibiles, & visibiles. Et ad hanc fermè rationem Thostatus.

24. Verum opinionem hanc Thostati dupliciter quis refutare posset. Primum enim nomen Iacob secundum propriam eius vocis significationem significat supplantatorem, cultorem autem vitae actiuae non significat proprie, sed tantum metaphoricè. Similiter nomen Israelis proprie significat fortem cum Deo, cultorem vero contemplatiuae vitae, non nisi figuratè. Cum igitur oratio Moysi de mutatione nominis Iacob in Israel in hoc loco sit historica, palàm est opinionem Thostati (eadem autem videtur etiam fuisse Lyrani super hoc loco) qui nomen Iacob, & Israel interpretatur vitam actiuam & contemplatiuam, non congruere cum narratione Moysi secundum litteralem, & historicum sensum, sed veram tantum esse secundum mystologicum sensum: quod fit, vt secundum istam opinionem quaestio superius posita nequaquam bene solui, & explicari queat. Deinde quod Thostatus ait, impositionem nominis Israel bis esse factam, sed ob diuersas rationes superius ab ipso expositas, non videtur Sacrae historiae consentaneum: immò videtur potius veritas sacrae historiae demonstrare eadem fuisse rationem & causam, & tunc & nunc appellandi Iacob nomine Israelis. Tunc enim Deus propterea nomen Israelis imposuit ei,

Thostati opinio refellitur.

vt ex

vt ex animo ipsius demeret ingentem metum fratris sui Esau, venientem ad ipsum cum quadringentis equitibus: Et ideo appellauit eum Israel, quod significat fortem cum Deo, dicens, *Si contra Deum in lucta fortis fuisti, quanto magis apud homines praeualebis?* Non igitur metuendus tibi est frater tuus Esau. Consimili quoque ratione, & ob eandem causam tunc iterum appellauit eum Israël: erat enim nunc Iacob in magno pauore & angore animi, maiorem in modum formidans finitimorum populorum contra se hostilem impetum propter Sichimitarum caedem à suis factam. Rursus igitur Deus reducit ei in memoriam nomen Israël ipsi olim impositum, quasi diceret, Noli timere: propterea enim appellari te volui Israël, qui significat fortem cum Deo, vt scires te, meo praesidio rectum & confutum, fortiorem omnibus aduersariis tuis fore. Ex his aduertit, opinor, lector, eandem fuisse & tunc, & nunc imponendi nominis Israël rationem, & causam.

Quarta opinio, qua magis probatur Auctoris.

Quarta opinio, quae prioribus videtur probabilior, huiusmodi est: impositionem nominis Israel hoc loco factam, non fuisse nouam, sed prioris, olim factae renouationem quandam & confirmationem, quo scilicet diuinæ promissionis per nomen Israel significatae, fides & fiducia certior in animo Iacob firmaretur. Suprà igitur Gen. 32. verè facta est impositio istius nominis, vt contra secundam opinionem paulò suprà disputauimus; nunc autem eiusdem impositionis renouatio & repetitio fit ob eam quam proximè antè causam diximus: ad eundem namque modum cum suprà Genesis vigesimo octauo, locum, in quo Iacob viderat illam scalam, appellauit Bethel, id est, Domum Dei: eundem ipsum locum nunc, cum in eo sacrificaret Deo, appellauit iterum Domum Dei, id est, Hebraicè Bethel. Non enim inusitatum aut rarum est in Scriptura, easdem promissiones, vel praedictiones, vel res alias semel iam datas, & commemoratas, postea diuersis temporibus tanquam nouas denuò tradere, & commemorare. Exempli gratiâ, promissiones de multiplicando semine, & de possidenda terra Chanaan, primùm datae sunt Abraham, cum euocatus à Deo est ex terra Chaldaeorum, vt suprà legimus Genesis duodecimo. Eisdem verò postea iterum atque iterum, perinde quasi nouae essent, dedit ipsi Abraham, vt patet Genesis 15. & 17. & 22. Eisdemque dedit Isaac, & Iacob, quasi etiam nouas. Nec mea tantùm est opinio hac, idem enim sentit B. August. in quaestio. 114. in Genesis, cuius verba in proximè sequenti disputatione commemorabimus. Idem tradit Rupertus libro 8. in Genesis cap. 14. Nam exponens illud, *Et appellauit eum Israel* sic ait: Vbi votum soluit Iacob, benedictionem percipit; qua & illud quod in somnis viderat, quando votum fecit fugiens Esau, & id quod nouissimè audiuit cum Deo luctatus, repetitione confirmatur: *Non, inquit, vocaberis Iacob, sed Israel erit nomen tuum:* Et adiecit Scriptura dicens ex ore suo, *Et appellauit eum Israel*, quo dicto firmissimam vocabuli auctoritatem tenendam expressit, quia profectò mutabilis non est vocatio Dei. Porro quod addidit, *Ego sum Deus omnipotens, Cresce, & multiplica, &c.* iam antè expostum est: multis enim vocibus idem promissum est.

Mox diuina Scriptura.

Rupertus.

est; vnde rectè non iam promissiones, sed propter iterationem frequentem, dicere potius debemus repromissiones Dei. Sic Rupertus. Ad hanc ipsam opinionem propensior est Thomas Anglicus, qui cum secundam opinionem paulò superiùs enarratam breuiter commemorasset, subdit, vel nomen Israël sibi antèà impositum, nunc plenius confirmauit Deus; fuitque id in signum perfectioris virtutis, & amplioris principatus ipsius Iacob, & in signum maioris assistentiæ Dei ad ipsum, atque etiam in signum, quòd per supplantationem hostium spiritualium ascenditur ad visionem, seu contemplationem Dei, & ad insuperabilem Dei principatum. Sicille.

Tho. Anglie.

SECUNDA DISPUTATIO.

Cùm Iacob post impositionem nominis Israël, & dum vixit, & post mortem, frequentiùs appellatus sit nomine Iacob, quàm Israël, quomodo verè dictum est ei; Non vocaberis vltra Iacob, sed Israël erit nomen tuum?

Anc disputationem, suprà super cap. 32. Gen. vbi primùm impositio nominis Israël commemoratur, proposuimus; sed eius tamen explicationem hunc in locum distulimus. Exponamus igitur breuiter Auctorum sententias, ac denique quid vero similis videatur nobis, indicemus. Prima

*Prima opinio
Beati Augustini.*

est sententia B. Augustini, qui ponit & soluit hanc ipsam quæstionem: verùm solutio eius figurata potius quàm propria; & anagogica magis; quàm historica videtur. Ait enim ista mutatione nominis Iacob in Israël, magnum quoddam mysterium esse significatum. Etenim quia nomen Iacob significans *supplantatorem*, denotat labores, & certamina præsentis vitæ; nomen autem *Israël* significans *eum qui videt Deum*, significat cæleste præmium beatæ visionis Dei, quod in præsentis vitæ promittitur, nec nisi exigua quadam in parte datur; sed planè dandum est post hanc vitam: idcirco huius rei significandæ gratiâ, promittitur Iacobo nomen Israël: quo tamen dum vixit, rariùs quàm nomine Iacob, appellatus est. Ponam hic Augustini verba, quæ sunt in lib. quæst. eius in Gen. in Tractatu quæst. 114. Scribit autem ad hunc modum: Iterum Deus ei benedicit, & nomen Israël iterum ei imponit: quæ repetitio confirmat magnum promissum hoc nomine. Nam hoc mirum est, quibus semel dictum est ampliùs eos non esse vocandos hoc nomine, quo vocabantur, sed nouo nomine quod eis imponebatur, eos non ampliùs veteri nomine, sed nouo esse appellatos: istum autem Patriarcham, & per vitam suam, & deinceps post vitæ suæ appellatū esse Iacob, cui tamen non semel Deus dixerat; *Non iam vocaberis Iacob, sed Israel erit nomen tuum*. Nimirū ergo nomē hoc ad illam rectè intelligitur pertinere promissionē, vbi sic videbitur Deus, quo modo nō est antèà Patribus visus, vbi nō erit nomē vetus; quia nihil remane-

bit vel in ipſo corpore vetuſtatis, & Dei viſio ſuum erit præmium. Sæc Auguſtinus. Sed vt dixi, liquidò apparet, hanc opinionem, & interpretationem Auguſtini, non eſſe propriam, & historicam; ſed figuratam, & anagogicam. Quapropter propoſita quæſtio per iſtam expoſitionem minimè ſoluitur; cum & ſermo ipſius Scripturæ in hoc loco ſit historicus, & conſter ſanctum illum Patriarcham poſt id temporis, quo dictum eſt ei; *Non ultra vocaberis Iacob, ſed Iſraël*, frequentius nomine Iacob, quàm Iſraëlis eſſe appellatum.

Secunda opinio Lyrani, & Thoſtati.

Altera opinio eſt Lyrani, & Thoſtati ſuper huius loci expoſitione. Quoniam illi putarunt per mutationem nominis Iacob in nomen Iſraël, quæ narratur in hoc capite trigefimoquinto, ſignificatum eſſe tranſitum, ſive promotionem Iacob ex vitæ actiue ſtudio, & exercitio, ad ſtatum, & cultum vitæ contemplatiue, vt ſuprà nos ex iſtorum ſententia expoſitimus: iccirco nunc iſti ſuæ opinioni videlicet convenienter, & conſequenter reſpondentes propoſitæ quæſtioni; dicunt, eum, qui ex vita actiua tranſit ad contemplatiuam, non omninò vacare ab exercitio vitæ actiue; ſed propterea vocari contemplatiuum potius quàm actiuum, quòd principaliter ſit contemplatiuus, minus autem principaliter ſit actiuus. Sicut poſt factam iſtam nominis mutationem ex Iacob in Iſraël, habuit quidem Iacob vtrumque nomen, verùm principaliter nomen Iſraëlis; minus autem principaliter, nomen Iacob. Adſcribam hoc loco verba Lyrani, ex quo ſumpſit Thoſtatus quæ in eandem ſententiam tradit ſuper illis verbis: *Non vocaberis ultra Iacob*, ſic ait, cum poſteà in eodem capite vocatus ſit pluries Iacob, quæritur quomodo illud accipiendum ſit? Sed intelligendum eſt; non vocatum iri ultra nomine Iacob, tanquam nomine principalis, non tamen excludi quin vocandus eſſet poſteà eo nomine, tanquam ſecundario. Et huius ratio eſt, quia iſta nominis mutatio facta eſt ad designandum tranſitum Iacob ex vita actiua ad contemplatiuam; quia actiua vita imperfectior eſt; ſed præcedere debet, & diſponere hominem ad contemplatiuam, iuxta illud Gregorij in Moralibus: *Qui contemplationis arcem tenere deſiderant, neceſſe eſt, vt priùs ſe in actionis campo exerceant, & probent: pugnando videlicet contra paſſiones rationem perturbantes.* Sic autem tranſit homo ad vitam contemplatiuam, quæ perfectior eſt tali actione, ſicut ſinis reſpectu eius quod eſt ad finem. Homo autem, quando ex actiua vita tranſit prædicto modo ad contemplatiuam, non deſerit ſimpliciter ipſam vitam actiuam; ſiquidem neceſſe eſt ipſum per actiuam vitam exerceri, ne propter ceſſationem ab actiua rursus inſurgant paſſiones rationem perturbantes. Et ad hoc designandum, Iacob, etiam poſtquam vocatus eſt Iſraël, nihilominus appellatus eſt etiam Iacob. Hæc Lyranus.

B. Gregor.

Lyranus, & Thoſtatus reſelluntur.

At enim iſta opinio tota nititur & ſuſtentatur priore altera opinione iſtorum Auctorum; quam in Tractatu præcedentis diſputationis conſtituimus: quòd nimirum mutatio nominis Iacob in Iſraël, facta hoc loco, primò, & per ſe ſignificauerit tranſitum, & promotionem Iacob ex vita actiua ad contemplatiuam. Hoc, quia falſum eſſe, ſuprà oſtendimus; conſequent

sequens est hanc quoque opinionem esse falsam. Deinde hæc sententia Lyrani & Thostati nequaquam cohæret cum veritate, minimèque subsistit. Siquidem, vt isti dicunt, qui ex vita actiua trãsit ad contemplatiuam, licet non desinat vitam actiuam, propterea tamen est, ac dicitur contemplatiuus potius, quàm actiuus, quia frequentior est in contéplatione, quàm in actione. At contrã cernere est in illa mutatione nominis Iacob in nomen Israel: postea enim non solum aliquando appellatus est Iacob, quo significabatur (vt placet istis) vita actiua, sed multo frequentius est appellatus Iacob, quàm Israel: cum tamen nomine Israelis, vt isti dicunt, denotaretur vita contemplatiua, ad quam tum transibat & promouebatur Iacob, & quam frequentius & principalius exercere & colere debebat.

29 Tertia sententia est Caietani, Vatabli, & aliorum. Isti aiunt, cum dicitur, *Non vocaberis Iacob, sed Israel*, sic esse accipiendum, vt subaudiatur aduerbium tantum, hoc scilicet intellectu: Post hac non vocaberis tantum Iacob, sicut antehac vocatus es, sed etiam cum maiori laude, & dignitate tua vocaberis Israel, quod est honorificentius nomen. Nô igitur istis verbis declaratur negatio prioris nominis Iacob, sed additio noui & præstantioris Israel. Audi Caietanum: iuxta Hebræum (inquit) habetur: *Nomen tuum Iacob subaudi (est) non vocabitur nomen tuum adhuc Iacob*, subaudi (duntaxat) non enim prohibet Deus vocari ipsum Iacob, sed vult adijcere ei diuini nominis insignia. Sic iste.

Tertia opinio Caietani Vatabli & Hebræorum.

Sedenim istam expositionem planè respuunt & excludunt verba ipsius Scripturæ, quibus dicitur: *Non vocaberis ultra Iacob*: illud enim aduerbium, *ultra*, apertè indicat negationem prioris nominis in posterum, & solam noui nominis *Israel*, quod imponebatur, appellationem esse futuram. Si dixisset, Tu vocaberis Iacob: & tu vocaberis Israel, nihil erat quæstionis: non enim istâ locutione tollebatur appellatio prioris nominis Iacob; sed promittebatur, vel prænuntiabatur simul etiam alterius nominis appellatio, sicut Dominus dixit Petro, Ioan. i. *Tu es Simon filius Iona, & tu vocaberis Cephas, quod interpretatur, Petrus*: nec tamen postea desijt appellari Simon, quanquam frequentius Petri nomine appellatus est. Mutare porro aduerbium *ultra* (quo vtitur Scriptura) in aduerbium *tantum*, vel *duntaxat* ab istis auctoribus adhibitum, non est Scripturam exponere, sed expositionem suam quoquomodo probare, & obrudere velle.

30 Dicam ego breuiter quod mihi super ista quæstione nec semel, nec incuriosè cogitanti occurrit, & quod cum consuetudine loquendi Scripturæ valdè consentiens, atque adeo satis probabile visum est. Solet Scriptura dicere, rem quampiam; vel personam, hoc vel illo nomine vocatum iri, non quòd habitura sit illud nomen, aut tali nomine vulgo appellanda sit; sed quòd verè ac planè habitura sit rem tali nomine significatam: ita vt verè atque conuenienter tali nomine posset vocari. Multa sunt in factis libris huius rei exempla. Ego vnum & alterum proferam quo res manifesta & certa sit Lectori. Isaias capite septimo dixit: Messiam vocatum iri Emanuelem: *Et vocabitur*, inquit, *nomen eius Emanuel*,

Quarta opinio, qua placet Auctori. Nos diuina Scriptura valdè obseruandus.

nec tamen legimus, vulgò appellatum esse isto nomine Dominum nostrum. Sed quia habiturus erat perfectè id quod eo nomine significabatur (Emanuel enim interpretatur, Nobiscum Deus) idcirco tale nomen conuenientissimum erat. Idè propheta capite octauo ait, loquens de Messia: *Et dixit Dominus ad me, voca nomen eius, Accelera, spolia detrahe, Festina prædari. & capite nono: Et vocabitur, inquit, nomen eius, admirabilis, consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis.* Et Hieremias cap. 23. *Et hoc est nomen, inquit, quo vocabunt eum, Dominus iustus noster.* Et apud Zachariam capite sexto: *Ecce vir, Oriens nomen eius.* Ad consimilem igitur sententiam & intelligentiam interpretandum est quod hîc dicitur, *Non vocaberis ultra Iacob, sed Israel erit nomen tuum:* hoc nempe intelledu: Tanta fortitudinis præstantia donatus & roboratus à Deo es, vt non sit conueniens & decens vocari te deinceps Iacob, id est, supplantatorem fratris, id enim paruum fortitudinem, & dignitatem significat, sed appellari debes Israel, id est, *Princeps, vel Fortis cum Deo;* quippe qui virtutem, & fortitudinem certandi cum Deo, & quodammodo prævalendi habueris. Non eo inficias, Deum voluisse appellari eum deinceps nomine Israelis, sicut reuera appellatus est, sed aio, illud *Non vocaberis ultra Iacob*, quò veram intelligentiam habeat, ad prædictam sententiam & interpretationem referendum esse.

Consuetudo
Scripturae cir-
ca verba futuri
temporis.
Franciscus Ri-
bera Societa-
tis Iesu.

Illud præterea lubet hîc monere lectorem, consuetudinem esse Scripturae, secundum proprietatem Hebraeae linguae, verba futuri temporis saepe usurpare, ita vt significant debitum, siue, vt Latini loquuntur, officium, & conuenientiam quandam, & decentiam. Huius consuetudinis animaduersionem, ante me proditam, à nostro Francisco Ribera, viro in studio sacrarum litterarum peritè versato, hîc apponam, vt ab eo explicata est in primum caput Malachiae super illis verbis: *Filius honorat patrem.* Futura, inquit ille, apud Hebraeos saepe debitum indicant, & decorum, vt Genesis vigesimo, *Quae non debuisti facere, fecisti nobis,* Hebraicè est ad verbum, *Opera quae non fient, fecisti nobis.* Latinus igitur Interpres prudenter Hebraismum, more Latino, interpretatus est: quemadmodum etiam Chaldaeus ita vertit: *Opera, quae non erant digna fieri, fecisti mecum:* & in capite 18. eiusdem libri dixit Abraham Deo: *Non est hoc tuum, qui iudicauis omnem terram, nequaquam facies iudicium hoc:* id est, Non æquum est, nec decens, vt tu facias tale iudicium. Et Malach. 2. *Labia Sacerdotis custodiant scientiam:* id est, Custodire debent. & Matth. 16. dixit Petrus Christo Domino: *Absit à te Domine, non erit tibi hoc:* id est, Inconueniens est, & indecens, & iniquum, vt tu innocens ista patiaris. & Malach. 1. *Filius honorat patrem,* pro quo Hebraicè est, *Filius honorabit patrem,* quo significatur, filij esse officium, honorare patrem suum. Similiter igitur accipiendum est & hoc: *Non vocaberis ultra Iacob:* id est, non erit æquum, nec conueniens, ac decens, si spectetur fortitudo animi tui, vt posthac voceris Iacob, sed vt appellèris Israel.

Ille verò erexit titulum lapideum in loco, quo locutus fuerat ei Deus; libans super eum libamina, & effundens oleum, vocansque nomen locis illius Bethel. VERS. 14.
& 15.

DISPVTAT super his verbis Thostatus, An iste locus, quem nunc Iacob nominauit Bethel, sit idem atque locus ille Bethel, de quo proximè antè locutus fuerat; & in quo, ex Dei mandato, ædificauit altare Deo, quo in loco mortua, & sepulta fuerat Debhora: hic autem locus appellabatur alio nomine Luza: vbi Iacob cum fugiens fratrem suum Esau iret in Mesopotamiam, vidit in somno scalam è terra vsque in cælum erectam, vt suprâ Genes. 28. traditum est. Censet autem Thostatus, licet dici possit fuisse eundem locum bis eodem vocabulo Bethelis à Iacobo appellatum, propter binam Dei apparitionem inibi factam sibi; priorem quidè cum iret in Mesopotamiam; posteriorem autem hoc tempore. Probabilius tamen esse, fuisse diuersa loca; & hunc locum fuisse Hierusalem, qui non solum propter istam apparitionem, verum etiam quod ibi futurum esset Dei templum, fuisse à Iacob propheticò spiritu appellatum Bethel, id est Domum Dei. Ad hoc autem persuadendum, Thostatus affert duas rationes. Primò enim, inquit, quotiescumque fit mentio suprâdictæ Bethel, adiungitur alterum eius nomen Luza, quo prius vocabatur, vt patet suprâ Genes. 28. & in hoc ipso capite paulò superius. Et in libro Iudicum c. 1. & in compluribus aliis locis: nisi fortè cum Moses loquitur de Bethel per anticipationem, narrans historiam Abrahæ; vt supra Genes. 12. & 13. In hoc autem loco præcisè nominatur Bethel, non adiuncto altero nomine Luza, quod est signum non fuisse istius Bethel, alterum nomen Luzam, idcirco diuersum esse locum à priori Bethel. Ac mihi quidem videtur, Thostatus inquit, hinc accipi pro Hierusalem: Siquidem ex Bethel venisse Iacob in Bethlehem, & ibi in via sepelisse Rachelem, narrat in hoc loco Moses. Distat porò Bethlehem ab Hierusalem per duas leucas siue quatuor milliaria: At Bethel de qua suprâ dictum est, distat ab Hierusalem per decem vel vndecim leucas. Adde quod Rachel sepulta est in itinere quo venitur à Bethel in Bethlehem, vt hic dicitur: sed non potest intelligi de itinere quo venitur à superiori Bethel in Bethlehem; Ergo, &c. quæ pluribus verbis persequitur Thostatus, & apud eum legi possunt.

*An Bethel
que hoc loco
nominatur,
fuerit Hieru-
salem.*

At enim verò probabilius videtur, eundem fuisse locum hinc & suprâ nominatum Bethel: nec cuius hinc sit mentio, eum fuisse Hierusalem. Hoc sensisse Beatum Augustinum, declarant verba eius in quæstione 116. in Genesim super hunc ipsum locum, quem nunc tractamus. Ponit enim ibi tanquam certum, & manifestum fuisse eundem omnino locum hinc & suprâ nominatum Bethel: sed in dubium vertit, vtrum erectio tituli lapidei & libatio, & effusio olei, quæ hinc memorantur, fuerint eadem illa quæ suprâ Ge. 28. commemorata sunt; an verò diuersa fuerint, & idem bis in eodem loco diuersis temporibus Iacob religiosè peregerit. Sic enim ait

*Refellitur
Thostatus.*

Caietanus.

August. Iterumne factum est hoc loco, quod supra factum fuerat, an iterum commemoratum est: Sed utriuslibet horum sit, super lapidem libavit Iacob, non lapidi libavit: non ergo sicut Idololatræ solent aras ante lapides constituere; & tanquam diis, libare lapidibus. Sic Augustinus. Idem arbitratur Caietanus: nisi quod eandem quidem fuisse putat regionem loci, sed non eandem partem loci. Ad hunc enim modum scribit super hoc loco Genesis: Paulò superius locum altaris appellavit Iacob, Bethel, propter antiquam scilicet scalæ angelicæ visionem: nunc autem locum tituli à se erecti appellat Bethel. Quocirca Bethel, fuit nomen, à Iacob impositum duabus partibus illius loci, loci videlicet altaris, & loci tituli, secundum diuersas rationes: nam loco altaris, ratione scalæ visæ: loco verò tituli, ratione diuinæ huius apparitionis & locutionis. Sic Caietanus. Ab istis auctoribus facit contextus narrationis Mosaicæ in hoc loco: talis enim est, & non obscure significet, postquam Iacob venit Luzam, cognomento Bethel, in eo ipso loco contigisse omnia quæ ibi narrantur, vsque ad profectiorem eius in Ephratam, siue Bethlehé. Nullam enim inter ista significat factam esse à Iacob mutationem loci, cum tamè aliàs eius mutationes loci, & transmigrations, distinctè & apertè, & nominatim in hoc capite exponat. His accedit, quod neque vsquam in Scriptura legimus, neque tradidit vllus eorum qui ante Thostatium, vel post de locis Terræ sanctæ accuratè scripserunt, Hierusalem fuisse vllò tempore appellatam nomine Bethel.

TERTIA DISPUTATIO.

Super illis verbis,

VERS. 16. Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram, quæ ducit vsque ad Ephratam; in qua cum parturiret Rachel, ob difficultatem partus periclitari cœpit, &c.

HÆc verba nonnullas generant quæstiones, strictim à nobis hic tractandas. Harum prima est super illis verbis, verno tempore, pro quo est Hebraicè *chibrath*, cuius vocis ambiguitas fecit, vt variè admodum hic locus exponeretur, & litigiosa esset inter hebraizantes disceptatio. Pagninus sic vertit: *Erat adhuc quasi milliare terra, ad veniendum in terram Ephrath.* Translatio noua, quam habet Varablus hoc modo: *Cum abessent iugerum agri ab Ephrata; Chaldaicè sic ad verbum: Fuitque quasi stadium terra, veniendi ad Ephratam.* Dauid Kimhi in libro radicum, tantum itineris ea voce significari putat, quantum à mane vsque ad prandij tempus commodè posset confici. Hoc locutus Caietanus, cum memorasset suprascripta illa verba Latine translationis: *Egressus inde verno tempore: iuxta Hebræum, inquit, habetur, Et*

Caietanus.

fuit adhuc sicut prandium terræ ad veniendum in Ephrath. Nihil hîc dicitur de tempore, sed de distantia locali à Bethlehem, tanto videlicet spatio terræ, quantum peragi solet, donec prandeatur. A tempore itaque prandij quantitatem interualli mensurauit. Sic Caietanus. Oleaster ita putat verendum; Et fuit adhuc multum terra (id est, via) ad veniendum in Ephratam. Lectio Græca hoc loco, oppidò quàm diuersa est. Sic enim habet; *Professus Iacob de Bethel; fixit tabernaculum suum ultra terram Gader. Et factum, dum appropinquaret in Chabratha ad veniendum in Ephrata, peperit Rachel, &c.* Sed illud *ultra turrin Gader* refert S. Hieronymus nō vt in hoc loco positum, sed paulò inferiori, vbi etiam ista verba habentur in vulgata, & in Hebræo, nimirum versu 21. Illud autem Chabratha, positum est, pro uoce Hebræa, *chibrath*.

Oleaster.

Cæterum iuuat indicare Lectori quid super hac re disputet B. Hieronymus, quid item Eugubinus, & Lippomanus, atque Oleaster, vt vel hinc appareat liquidò rectā esse hoc loco atque inculpabilem nostram Translationem Latinam. In Traditionibus Hebraicis in Genes. super hoc ipso loco ita scribit Hieronymus: Verbum Hebræum *chibrath*, in consequentibus vbi Iacob loquitur ad Ioseph: *Ego autem cum venirem de Mesopotamia Syria, mortua est mater tua Rachel in terra Chanaan, in via Hippodromi, vt venirem Ephrata, nescio quid volentes, Hippodromum septuaginta Interpretes transtulerunt: & statim ibi, vbi in Hebræo dicitur: Et sepelierunt eam in via Ephrata, hoc est Bethlehem.* Rursus septuaginta pro Ephrata posuerunt, Hippodromum: cum vtique si Chabratha, Hippodromus est, Ephrata, Hippodromus esse non possit. Aquila autem ita transtulit, & factum est, *וּבְיַם הַיַּרְדֵּן*, id est, in itinere terræ introiens in Ephrata. Sed melius est si trāseratur, *In electo terra tempore, cum introiret Ephrata.* Porro verum tempus significat cum in florem cuncta rumpuntur, & anni tempus electum est: vel cum transeuntes per viam, carpunt, & eligunt ex vicinis agris quodcumque ad manus venerit, diuersis floribus inuitati. Sic Hieronymus. Non solū igitur ita vertit Hieronymus, vt habet Latina Translatio, sed ita Latine verti oportere verba Hebraica, demonstrauit exposita ratione.

S. Hieronymus.

Eugubinus in Recognitione Pentateuchi super hoc loco, atque ipsam secutus etiam ad verbum Lippomanus in Catena. cum prænarassent varias expositorum interpretationes illius vocabuli Hebræi *Chibrath*, à nobis paulò superius commemoratas; subdunt causam tantæ diuersitatis interpretationum, fuisse ambiguitatem vocis *Chibrath*: quæ vel potest accipi tanquam ex duabus vocibus coniuncta, vel tanquam vnius distantiat vocis rationem habens; quemadmodum apud nos dictio *sustineamus* potest accipi tanquam vna vox à verbo *Sustinere*, vel tanquam ex tribus vocibus composita, videlicet *sus, tineam, mus*. Similiter *Chibrath*, si coniunctè legatur, significat interuallum siue spatium, puta vel vnum milliare, vel aliud quid simile. Si autem legatur disunctè, vt littera *Caph* non sit littera substantialis huius dictionis, videlicet *Chib, berath*, significat, circaver, vel circa viriditatem; cum ager pascuus est, & cibum dat terra,

Eugubinus
& Lippomanus.

terra, à verbo *barah* descendens, quod *cibare* significat. Prior opinio quibusdam non valde placet, quia dicunt non habere simile, vnde *chibrath* significat spacium, nisi forte ductum à *chabir*, quod significat multum, ut significetor multum terræ, sine itineris fuisse vsque ad Ephratam. Aben Esra vtramque lectionem & interpretationem eius vocis & refert & approbat.

Oleaster.

Oleaster porro similiter prænarratis eiusdem vocis Hebrææ variis interpretationibus, ex suo sensu subtexit verba, quæ hic subieci: Non miror, quod isti in tales inciderint expositiones, cum noluerint significationem radicis eius vocis attendere. Constat autem *Chabar* esse per se radicem, & significare *multum esse*, ut patet Iob 8. & 15. & 31. & 34. & Isaïæ 16. Talis autem significatio optimè quadrat in vocem *Chibrath*, hoc loco positam. Moses enim rationem voluit reddere cur sepulta fuerit Rachel in via, & non potius intra urbem Ephrata: dicit autem ideo factum esse, quoniam adhuc multum erat terræ, id est itineris ad veniendum in Ephrata. Quare sic vertendum fuit; *Et fuit adhuc multum terra ad veniendum in Ephrata.* Et mirum est, istos vertisse milliare: cum neque *Barach* neque *Chebir*, quæ radices eius nominis ab istis ponuntur, vsquam significare videantur, milliariæ. Sic *Oleaster*. Cuius interpretationem excludere videntur, quæ de loco, & situ sepulcri Rachelis prodidit memoria *Borcardus* in Descriptione Terræ Sanctæ in Prima Parte, capite septimo, numero quinquagesimo sexto his verbis: Scias sepulcrum Rachelis non esse in ciuitate Bethlechem, sed foris iuxta viam, quæ ducit Hebron ad dexteram, ad iactum vnus arcus extra Bethlechem. Non igitur ex loco, vbi sepulta est Rachel, multum terræ, siue itineris supererat, vsque in urbem Ephrata, sicut habet interpretatio *Oleasteri*.

Borcardus.

Vicissitudo bonorum & malorum in hac vita mortali bus solennis & utilis est.

Altera quæstio locum habet circa illa verba: *Cum parturiret Rachel, ob difficultatem partus, periclitari cœpit.* Verf. 17. Sed ante alia scire conuenit, vel ex hac historia, & exemplo Iacob, sicut etiam omnium temporum, atque omnium gentium frequentissimis experimentis comprobatum est, res mortalium, gaudij & tristitiæ, dolorisque ac voluptatis, & spei actimoris vtili quadam vicissitudine ac temperamento constare, nullique in hac vita solidum, & sincerum, & perpetuum gaudium contingere, sed tristitia subinde dolorisque dilui, atque interrumpi. Ecce, Iacob, duodecimo filio in proeucta senectute auctus, ingenti lætitia & voluptate affectus est: sed mox dilectissimæ vxoris interitu, quasi dirissimo quodam doloris telo percussus est. Scitum igitur illud Euripidis dictum est, meritoque celebratum:

Euripides in Iphigenia.

*Gaudere, atque dolere necesse est:
Mortalis enim es. Sin tu nolis,
Tamen euener. Sic diis placitum.*

Causa difficultatum & dolorum quæ mulieribus in pariendo contingunt.

Sed quæritur, vnde mulieribus in pariendo tanta difficultas, & dolor, & nonnunquam mors etiam accidat, sicut Racheli contigisse narratur in hoc loco. Complures causas eius rei licet afferre. Primò namque id potest accidere ex angustiis vteri, vel eius alia quapiam affectione mala. Deinde potest

id euenire ob grandioſiorem ſolito fœtus magnitudinem, aut frequentio-
rem, & validiorem eius in vtero agitationem, vel ob aliam eius ſiniſtram,
& aduerſam affeſtionem. Adhæc, ſi partus adueniat mulieri grauidæ, cum
ea graui aliquo tenetur morbo. Duas præterea cauſas licet adiungere ex
Ariſtotelis doctrina; vt quarta cauſa ſit, deſidioſa nimis vita mulieris.
Quinta verò, ſi nimio longiorem in enitendo moram trahat. Ponam hæc
verba Ariſtotelis ex lib. 4. de Generatione Animalium, cap. 6. In ferendo,
inquit, vtero, homines cum cæteris animalibus diſſident. Cum enim cæ-
tera plurimum temporis valeant corpore, cum ferunt vterum: mulieres
magna ex parte ægrè degunt. Cuius rei cauſa aliqua, vel ad vitam referri
potest. Cum enim mulieres vitam otioſam, & ſellulariam quandam de-
gant, plus contrahunt ſibi excrementi. Nam quibus gentibus ſolitum eſt,
vt mulieres ſuſcipiant labores, ijs nec vterus tam diſſiciliter geſtatur, &
partus facilis eſt. Denique quibusvis locis, mulieres, quæ laborare con-
ſueuerunt, faciliùs pariunt: Labor enim excrementa conſumit, quæ in
mulieribus otioſis augentur. Cùmque parturigo laborioſa ſit; labor, &
exercitatio actæ vitæ facit, vt ſpiritum poſſint retinere: in qua re facilitas
partus conciliatur. Sed maximè cauſa eſt, quòd cum cæteris, aut exigua
purgatio, aut nulla manifeſta fiat, mulieri plurima euenit. Quæ cum per
veri geſtationem deſerit, infeſtat atque perturbat: quippe cum etiam
non grauidis, niſi purgationes fiant, ægritudines contingant. Paucis verò
quibusdam mulieribus euenit, vt prægnantes meliùs corpore valeant: vi-
delicet ijs, quarum in corporibus exigua continentur excrementa, quæ
abſumi poſſunt cum alimento, quod fœtui miniſtratur. Sic ibi Ariſto-
tes. Et in lib. 1. de Animalibus, diſſicultatem ait pariendi etiam accidere
propter dilationem longiorem. Nam & nunc, inquit, mulieres, ſi in partu
vel oſcitando, vel aliqua huiuſmodi cauſa retrahunt, diſſiciliùs pariunt.
Ex lib. 7. ſcribit Plinius oſcitantem in enixu, lethalem eſſe mulieribus.

Ariſtoteles.

Plinius.

Tertia quæſtio naſcitur ex illis verbis: *Egrediente anima præ dolore, &
imminente iam morte, vocauit nomen filij ſui Ben-oni, id eſt, filius doloris mei:*
Pater verò appellauit eum Benjamin, id eſt, filius dextera. Verſ. 18. Quæri-
tur, cur nomen Ben-oni, id eſt, filius doloris mei, adeo diſplicuerit Iacob,
vt id confeſtim abiecerit, & pro eo poſuerit nomen Benjamin, quod ſi-
gnificat filium dextera? Nimirum ex profanis iuxta ſacriſque historijs
cognoſcere eſt, veteribus illis hominibus magno ſtudio, & curæ fuiſſe,
nomina imponere pulchra, & apta rebus iſtis, & præclarum quid atque
fauſtum præſignantia, & qualiſi promittentia, nomina verò inamœna, &
miſta quid, vel abſurdum ſignificantia, & tanquam infauſtum quidpiam
portendentia, vehementer exhoruiſſe, & proſus repudiaſſe. Strabo lib.
11. de Theophrasto ſcribens: Theophrastus, inquit, priùs appellabatur
Tyrannus, quem Ariſtoteles magiſter, eius mutato nomine nominauit
Theophrastum: ſimul prioris nominis abſurditate offenſus, ſimul etiam
eius linguæ ſacundiam ſignificare volens. Trifte igitur & infauſtum Pa-
triarchæ Iacob viſum eſt nomen Ben-oni à matre impoſitum; vt quòd
acerbiſſimum caſum coniugis in enixu eius filij extinctæ perpetuò ſibi

Specioſa no-
mina impo-
nere filijs, a-
lijsve rebus
cura fuit Ve-
teribus.

Strabo.

representaret, & idcirco mutauit in nomen Benjamin, futuræ habens fortitudinis, & prosperitatis significationem. Nomen enim *dextera*, in sacris litteris significat interdum robur, & prosperitatem, & honorem. Veterum opinio fuit, præsertim apud Romanos, fortunatos eos fore, qui, enecta in partu matre, nati essent: Sic aiunt priorem Africanum esse natum: Sic etiam primus Cæsarum, à casu matris vtero appellatus est.

De germana porro significatione atque interpretatione istorum nominum *Ben-oni*, & *Benjamin*, præter ea quæ tradit Sanctus Hieronymus in Quæstionibus Hebraicis in Genesim super hunc locum, Oleaster hæc scribit: Dictio *On* significare videtur fortitudinem, & laborem, quod in labore ostendatur hominis fortitudo, vnde ita posset hic verri: Vocauit nomen eius Filium laboris, id est, in cuius partu multum laborasset mater, vel Filium fortitudinis, quod fuisset matre fortior, & qui mortua matre superuixisset. Quare autem pater vocauerit eum Filium dextera, duplex potest assignari ratio. Altera, quod ex eo cognosceretur, adhuc in ipso esse robur, & fortitudinem generandi filios; solet enim robur, dextera vocabulo signari: Secunda, quia pueri vltimo nati, solent esse ferè semper ad dexteram patris sui, quod eos tenerius amare, & maiorem curam eorum habere videantur.

Cæterum hanc historiam de morte Rachelis in partu Benjamin, & vtroque eius nomine sic allegorizat Rupertus lib. 8. in Genesim capite 19. Quemadmodum supra, inquit, dictum est non carere mysterio, quod mors Deboræ, quæ nutrix Rebeccæ fuerat, commemorata sit, tacita ipsius Rebeccæ morte: sic & nunc sciendum, non frustrà mortem Rachelis inueniri, cum Liæ mors scripta non sit: Quid enim Rachel, nisi premitium ex Hebræis; & quid Lia, nisi collectam ex Gentibus signat Ecclesiam? Moritur ergo Rachel, & mors Liæ silentio premitur: quia videlicet Synagoga palam per infidelitatem, à vitæ gratia excidit. Ecclesia verò Gentium viuit per fidem vsque in finem seculi. Et notandum, quod Rachel in partu obiit; nam Synagoga tunc mortua est, quando Christum & eius Apostolos emisit, *Que enim assumptio*, inquit Paulus, *nisi vita ex mortuis?* Vnde Rachel egrediente anima eius præ dolore, vocat filium suum *Ben-oni*, id est, filium doloris mei; doluit enim, id est, inuidit; & dolenda forte inde mortua est, quod ex ipsa, vita assumpta sit. Pater autem vocauit eum Benjamin, id est filium dextera: quia profectò ille est filius,

Apostolorum Chorus, quem confedere fecit cum Christo ad dexteram suam in cælestibus.

QUARTA

QVARTA DISPVTATIO.

Super illis verbis,

Mortua est Rachel, & sepulta in via, quæ ducit Ephratam, hæc est Bethleem. Erexique Iacob titulum super sepulchrum eius: hic est titulus monumenti Rachel vsque in præsentem diem.

VERS. 19.
& 20.

EPHRATA, & Bethleem (ait Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim super hunc locum) vnius vrbs duo sunt vocabula, sub consimili tamen interpretatione: siquidem Ephrata, interpretatur *frugifera*; Bethleem, *domus panis* vertitur, propter eum panem, qui de cælo descendisse se dicit. Idem in libro de locis Hebraicis: Bethleem, inquit, ciuitas est Dauid, in sorte tribus Iudæ, in qua Saluator natus est; in sexto milliario ab Ælia, id est, Hierusalem, contra meridianam plagam, iuxta viam quæ ducit Hebron, vbi & sepulchrum Iesse, & Dauid ostenditur, & mille circiter passibus procul est turris Ader, quæ interpretatur *Turris gregis*, quodam vaticinio pastores Dominicæ natiuitatis conscios antè significans. Sed & prope eandem Bethleem, regis quondam Iudææ Archelai tumulus ostenditur, qui semitæ ad cellulam nostram è via publica diuertentis principium est. Vocabatur autem Bethleem, & filius Ephrata, id est, Mariæ, vt in Paralip. libris plenius legimus. Sic eo loci S. Hieronymus. Et idem paulò infra, Ephrata, inquit, est in tribu Iuda, licet plerique malè existiment esse in tribu Benjamin; est autem iuxta viam, vbi sepulta est Rachel, quinto milliario ab Hierusalem, in eo loco, qui à septuaginta vocatur Hippodromus. Legimus Ephratam in Paralipomenon libro, sicut supra dictum est. Sic Hieronymus.

S. Hieron.

Ioannis 6.

Matth. 2.
Luc. 2.

Luc. 2.

1. Paralip. 1.
cap. 2.

Est autem de origine istorum nominum Ephrata & Bethleem quæstio & disceptatio Thostati cum Lyrano. Lyranus enim secutus Rabbi Salomonem, ait, urbem istam fuisse appellatam Ephratam ab vxore Caleb sic nominata, vt legitur 1. Paralipomenon, cap. 2. Fuit autem ille Caleb, filius Hefron, qui cum auo suo Iuda, & proauo Iacob patriarcha descendit in Ægyptum, vt habes Genesis quadragesimo sexto. Postea verò istam ciuitatem putant vocatam esse Bethleem, quòd post eam sterilitatem, quæ contigit in tempore Elimec mariti Noëmi, & tempore Ruth, exiit ingens frugum copia; ibique quasi horreum constitutum est propter tritici abundantiam; vnde traxit nomen Bethleem, quod significat *domum panis*. Sic isti. Sedenim vtrumque dictum istorum, manifestis, vt videtur sibi, argumētis refellit Thostatus. Nam illud nomen Ephrata non potuit imponi ei vrbi, nisi post ingressum Hebræorum in terram promissionis: in quam neque Caleb, neque vxor eius Ephrata ingredi potuerunt. Hefron quippe pater ipsius Caleb, & socer Ephratæ, descendit cum

Disputatio
Thostati cum
Lyrano super
origine nomi-
num Ephra-
ta, & Beth-
leem.

Iacob in Ægyptum, ex quo tempore vsque ad egressum Hebræorum ex Ægypto, transferunt quindecim & ducenti anni, vt etiam nos ostendimus in tertio Tomo nostro in cap. 15. Genes. super illis verbis: *Et subiciunt eos seruituti, & affligent quadringentis annis.* Ab egressu portus Hebræorum ex Ægypto, vsque ad ingressum eorum in terram promissionis, præterierunt anni quadraginta peregrinationis eorum in deserto. Ergo ab ingressu Hefron in Ægyptum, vsque ad introitum Hebræorum in terram promissionis, fluxerunt anni ducenti quinquaginta quinque. Ponamus autem Hefron annis viginti post suum in Ægyptum ingressum, genuisse filium suum Caleb: ex quo sequeretur ab ortu Caleb vsque ad ingressum Hebræorum in terram promissionis, transisse annos amplius ducentos triginta. Non igitur iste Caleb, nec vxor eius Ephrata intrare potuerunt Terram promissionis; nemo enim in illa ætate tamdiu viuebat; quare vocabulum *Ephrata*, non est impositum ab vxore ista Caleb. Præterea, illud factum esset aliquandiu post mortem Moysi, cum tamen vtriuſque nomen eius loci non semel Moyses in hoc libro commemoret. Nec firmum est quorundam responſum, Moſem spiritu prophetico prænoſcentem futura ista nomina eius loci, per anticipationem vsurpasse. Non enim oratio hæc, & Scriptura Moſis, prophetica est, sed historica, tradita Hebræis, qui tunc viuebant: quibus ignota prorsus fuissent ista nomina, vt potè tali spiritu prophetico carentibus.

Atque hoc ipsam argumentum valet contra alterum dictum Lyrani, & Rabbi Salomonis, affirmantium, nomen Bethleem positum esse ei loco propter copiam frugum quæ accidit tempore Ruth: siquidem id accidit plus ducentis annis post mortem Moſis, vt hoc loco argumentatur Thoſtatus. Non igitur tale nomen notum fuit Moſi; aut si notum fuisset, vt ipsi dicunt, per propheticum spiritum, erat certè prorsus ignotum omnibus gentibus eius temporis: præſertim verò Hebræis, quibus hæc scribebat Moſes. Concludit igitur Thoſtatus, tam nomen Ephrata, quàm Bethleem, fuisse antiquius, non solùm Moſis, sed etiam Iacobi ætate. Sic ex Thoſtato, Cuius tamen argumentatio non admodum valida est. Potest enim fieri, vt nomen Bethleem multo post mortem, Moſis tempore impositum sit ei vrbi, eius autem commemoratio, quæ hic ponitur, non sit à Moſe tradita, illa dicunt verba: *Hæc est Bethleem, & item infra Genesis 48. Iuxta viam Ebrata, quæ alio nomine appellatur Bethleem;* sed adiuncta sit à sapientibus Synagogæ, qui auctoritate ipsius, & diuino afflatu pleni, libros Moſis concinauerunt, expositis quibusdam quæ propter vetustatem iam erant obſoleta, & in alia nomina iam fuerant commutata, qua de re memini non semel in superioribus tomis in Genesim me monuisse Lectorem. In superiore loco prioris libri Paralipomenon, nominatur quidam Salma pater Bethleem, & Caleb nepos prioris Caleb, de quo paulò antè diximus: hic terram promissionis iurauit, & potuit ex nomine vxoris suæ Ephrata simile nomen imponere vrbi, quæ dicta est Bethleem; istius enim Caleb, etiam in octogenaria ætate, propemodum incredibile robur corporis & vigor animi

animi memoratur in libro Iosue, capite 14.

44 Circa illa verba: *Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via, qua ducit Ephrata*, aduertat Lector tum ex hoc loco, tum ex altero loco, qui est infra sub finem capituli 49. aperte perspicitur, Rachelem aliquanto tempore obiisse prius quam Liam. Hinc enim apparet Rachelem esse mortuam priusquam Iacob perueniret in urbem Hebron, quod tendebat ad patrem suum Isaac. At illi dicitur, Liam fuisse sepultam in Hebrō cum Abraham, & Sara, & Rebecca; nempe postquam Iacob venerat iam Hebron, & aliquandiu manserat apud patrem Isaac. In maiori chronologia Hebræorum traditur Rachelem mortuam esse, ex actis 36. ætatis suæ annis, cum nupsisset Iacobo, agens 22. annum, & in eius matrimonio mansisset annis quatuordecim. Sed hoc falsum est, mansit enim cum viro suo Iacob in Mesopotamia tredecim annis, quia statim ut transactum est primum septennium seruitutis, data est in potestate Iacob, Genesis 29. hic autem per annos viginti moratus est in Mesopotamia: à discessu autem ex Mesopotamia vsque ad mortem Rachelis anni non minus decem fluxerunt, ut supra ostensum est: mansit igitur cum viro annis viginti tribus. Quare si, cum nupsit, erat viginti duorum annorum, eam, cum obiit, fuisse annorum amplius quadraginta necesse est. Illud item, falsum est, quod in eadem chronologia traditur, Rachelem, & Liam fuisse gemellas eodem partu editas: quippe supra Gen. 29. aperte verbis dixit Moses Rachelem minorem fuisse natu, Liam verò sororem fuisse maiorem.

Liam aliquāto tempore esse mortuam post obitum Rachelis.

Erratum maiorū chronologia Hebræorum.

45 Quæ etiam potest super eo quod hîc dicitur, Iacob erexisse titulum super sepulchrum Rachelis: cur id fecerit Iacob. Sed nimirum declarare voluit ea re Iacob amorem suum, quo Rachelem coniugem flagrantissimè ac perseuerantissimè dilexerat: simulque apud posteros memoriam tam caræ vxoris, in perpetuum, quantum in ipso erat, prorogare. Duabus enim rebus, eorum qui mortui sunt, memoriam in futurum prolatæ, & quodammodo immortalæ facere possumus: primò magnificæ condendo sepulchra, aliâve nominis eorum præclara monumenta statuendo. Fuisse autem, Troianis etiam temporibus, apud Ethnicos morem faciendi mortuis sepulchra, sepulchralésque titulos, non obscurè indicat Homerus, cuius sunt illi versus Latine redditi:

Cur Iacob erexit titulum super sepulchrum Rachelis.

Ut se sepeliant fratres & sodales

Sepulchro & titulo: est enim & præmium morientium.

Hodièque dicuntur Iudæi simile quid facere in sepulchris suorum, insepulcentes ea verba quæ Abigail dixit Dauidi, ut legimus primo Regum cap. 25. *Sit anima tualigata in fasciculo viuientium apud Dominum Deum tuum.* Verum enimverò mortuorum memoria, & nomen, ac fama perpetuat maximè ingenij operibus, cum disertissimis scriptis, sempèrque mansuris, vel historiis, vel carminibus, eorum virtutes factaque celebrantur. Sic Achilli & Æneæ quodammodo immortalitatem dedere Homerus & Virgilius. Disputari posset hoc loco, qualis fuerit ille titulus, quem Iacob erexit super sepulchrum Rachelis: verum super ea re disputatum à nobis est supra, cum explanarem verba illa capituli 28. *Tulis*

Borcardus.

Iacob lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper. Borcardus in prima parte cap. 7. numero 56. tradit super sepulcro Rachelis erexisse Iacob pyramidem pulchram nimis: & in eius basi duodecim disposuisse prægrandes lapides, secundùm numerum filiorum suorum.

VERS. 21.
22, 23.

Egressus inde Israel, fixit tabernaculum trans Turrem gregis. Cùmque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormiuit cum Bala vxore patris sui: quod illum minimè latuit. Erant autem filij Iacob duodecim, &c.

QUOD hîc dicitur de habitatione Iacob trans Turrim gregis, & legitur idem Hebraicè, & Caldaicè; id non habent in hoc loco Græci codices, sed paulò suprâ Versu 16. habent ista verba, alieno nempe loco, sic enim illic ad verbum habent

libri Græci: *Et profectus de Bethel, fixit tabernacula trans Turrim Gader.*

B. Hieronym.
Quæstio quis
locus fuerit.

Turris Gre-
gis.

Michæa 4.

Luc. 2.

Sed quis locus est iste *Turris gregis*, siue, vt est Hebraicè, *Turris Ader*. Soluit breuibus hanc quæstionem B. Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim super hunc locum, ita scribens: Hunc locum Hebraei esse volunt, vt postea templum ædificatum est: & turrim Ader, turrim gregis significare, hoc est, congregationis, & cœtus: quod & Propheta Micheas testatur dicens: *Et turris gregis nebulosa, filia Sion*: Illòque tempore Iacob trans locum, vbi postea templum ædificatum est, habuisse tentoria. Sed si sequamur ordinem viæ, pastorum iuxta Bethleem locus est, vbi vel Angelorum grex in ortu Domini cecinit; vel Iacob pecora sua paut, loco nomen imponens: vel, quod veriùs est, futurum iam tunc mysterium monstrabatur. Sic ibi Hieronymus, qui etiam in libro de locis Hebraicis ait, Turrim istam Ader mille passibus procul fuisse ab vrbe Bethleem. Neque verò Hieronymus negat templum, vel urbem Hierusalem appellatam quoque fuisse Turrim gregis; cùm id perspicuè dixerit Michæas supradictis verbis, quæ Hieronymus citauit, & ad eam sententiam interpretatus est in commentariis suis super Michæam: sed hoc tantùm negat Hieronymus, turrem gregis hîc nominatam, fuisse in monte Moria, vbi templum postea ædificatum est; patet enim fuisse prope urbem Bethleem. Ergo nomen Turris Ader, seu gregis, in duobus locis dicebatur, & in eo qui erat prope Bethleem; & in ipso templo, siue vrbe Hierusalem. Templum porrò vocabatur Turris, quòd in modum & figuram turris ædificatum esset. Dicebatur item, Ader, siue gregis, vel quòd illuc religionis causâ, cœtus & congregationes Hebræorum in similitudinem Gregum conueniebant; vel quòd eò ducebantur greges ouium ad immolandum Deo. Verùm turris gregis, de qua hîc agitur, erat campus pascuis vberimus, & grandibus oleis refertus: in quo postea, in memoriam Angelici exercitus, qui pastoribus apparuit, quo tempore ortus fuerat Dominus noster in Bethleem, dicitur Helena mater Constantini ædificasse templum sub nomine sanctorum Angelorum.

Sed

Sed expendamus illa verba, *Abijt Ruben, & dormiuit cum Bala concubina patris sui, quod ipsum minime latuit.* Verſ. 12. Poſt illud: *quod iſſum minime latuit:* addiderunt de ſuo lxx. Interpretes: *Et malum viſum eſt in oculis eius,* quæ nec Latini, neque Hebræi, neque Chaldaici codices habent. Non eſt dubium, quin per illud, *Dormiuit cum Bala,* ſignificetur carnalis concubitus: ad id namque ſignificandum ſæpiſſimè talem phraſim uſurpat Scriptura. Atque ita debere intelligi, dubitare neminem ſinit, quòd Iacob infra Gen. 49. ob iſtud flagitium maledicens filio ſuo Ruben, dixit, *Effuſus es ſicut aqua, non creſcas: quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius.* Quocirca nugæ ſunt, & meræ fabulæ, quod Rabbi Salomon, cuiusque aſſectatores quidam ſuper hoc loco dixerunt, Ruben non vitiaſſe vxorem patris ſui, ſed lectum eius, quem Iacob tranſtulerat in tabernaculum Liæ matris Ruben, ex eo loco, Ruben indignabundum expulſiſſe: atque hoc in ſuam contumeliam accepiſſe Iacob. Iſtud porrò genus flagitij dormiendi cum Nouerca, etiam apud Ethnicos, turpiſſimum, & probroſiſſimum ducebatur. Audi B. Paulum 1. ad Cor. 5. *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut vxorem patris ſui aliquis habeat, & vos inflati eſtis, & non magis luctum habuſtiſtis, ut tollatur de medio veſtrum qui hoc opus fecit.* Nec verò non rectè, & cum laude feciſſe putatur rex Salomon in Adoniam fratrem vindicans, quòd Abiſaag Sunamitem paterni tori ſociam, in vxorem poſtulauerit.

Et verò modeſtior multò quàm Ruben fuiſſe videtur Antiochus, filius Seleuci regis Aſiæ, qui Stratonica nouercæ ſuæ infano captus amore, tacitus, vulnus occultum venis alebat, & cæco carpebatur igni, donec ob eam cauſam in grauiſſimum morbum incidens, à ſolertiſſimo medico Eraſiſtrato cauſa morbi deprehenſa eſt. Quid ego dicam de Hippolyto? cuius pudicitia, impotentiffimæ libidini Phædræ nouercæ ſuæ aſſentiri nolentis, ſummis in tragœdia laudibus celebrata eſt? Ceterùm veriſimile eſt, Iacob, poſt id temporis, remouiſſe à thoro ſuo Balam: & in perpetuum ab eius concubitu abſtiniſſe: quod etiam multis poſt ſeculis feciſſe legitur in 2. Regum cap. 20. Dauidem, decem ſuis concubinis à filio ſuo Abſalon ſimiliter vitiatas atque foedatas. Erat autem eo tempore Ruben minor vigefimo quarto anno: hoc enim euenit ante venditionem Joſeph, qui tunc fuit ſexdecim annorum Genef. 37. Ruben autem, ſeptem tantum annis maior natu erat, quàm Joſeph, vt ex cap. 29. & 30. Genefis colligitur. Mirumque videri poteſt, Iacob ita diſſimulaſſe illud facinus, vt nec filium, nec vxorem caſtigauerit. Verùm non omnia Iacob

dicta, factaque ſcriptis à Moſe prodita ſunt. Non tamen impunè tuliſſe id Ruben, ſed grauiſſimo ſupplicio, non ipſum modò, ſed eius quoque poſteros ob id eſſe punitos, ſupradicta in eum maledictio Iacob, manifeſtè demonſtrat.

Locus Pauli
1. ad Cor.
inth. 5.

3. Reg. 2.
Antiochus.

Eraſiſtrat.

Cuius ataria
fuerit tunc
Ruben.

Cur hic me-
moratur nu-
merus filiorū
Iacob.

GR hoc loco recensuit Moses numerum filiorum Iacob? An ex occasione flagitij, quod admiserat Ruben? cuius sceditatem, atque indignitatem vehementius exaggerare volens, ostendit fuisse eum primum natu, & principem omnium filiorum Iacob. An, ut placet quibusdam, ut latenter significaret, post illud flagitium Ruben, Iacob abstinuisse se à generatione filiorum, & conjugali concubitu? An quòd mox initio sequentis capituli expositorum esset stirpem ac posteritatem Esau, voluit ante, omnem, quæ tunc erat, progeniem Iacob commemorare? Sed cur inter liberos Iacob, non memoratur filia eius Dina? An id factum ex consuetudine Scripturæ, quæ in describenda genealogia, non sceminarum, sed virorum dumtaxat, mentionem facit? An eam consulto hinc reticuit Moses, propter sceditatem & atrocitatem casus eius apud Sichimitas, cuius in illa fuisse non minimam culpam, negari non poterat?

Cur inter li-
beros Iacob
non sit nomi-
nata Dina.

Quomodo
Beniamin nu-
meratus sit
inter filios
Iacob natos
in Mesopota-
mia.

Chryso-
stomus.

Cæterum illud plus habere videtur dubitationis, cur inter filios Iacob, qui dicuntur ei fuisse nati in Mesopotamia, numeretur Beniamin, quem ex historia huius capituli constat, fuisse natum in terra Chanaan, prope civitatem Bethleem. Nec sanè verum est, quod Chrysostomus homilia lx. in Genesim dicit, idèmq; sentire Cyrillum, fertur in Catena in Genesim; Beniamin fuisse quidem natum in terra Chanaan, sed esse tamen factum, & conceptum, in Mesopotamia, eo nimirum tempore, quo Iacob discessum inde adornabat: hoc dico falsum esse. Post discessum enim Iacob ex Mesopotamia, vsque ad ortum Beniamin, decem circiter annos præterisse, supra ostensum est. Eodem modo istam opinionem S. Augustinus loco paulò infra citato refellit. Nos igitur dicamus, in illis verbis: *Hi sunt filij Iacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriae*: Illud: *Hi sunt filij Iacob*, referri debere ad omnes eius filios proximè memoratos. Illud verbò *qui nati sunt in Mesopotamia*, referendum esse ad omnes, excepto Beniamin, quem non fuisse natum in Mesopotamia. Lector ignorare non poterat, cum proximè ante dictum esset, fuisse natum prope Bethleem. Sed illa promptior & planior est solutio, quæ B. etiam Augustino maximè probatur in Quæstione 117. in Genesim, morem esse Scripturæ, quod omnibus, præter admodum paucos, convenit, id simpliciter, & generaliter attribueri omnibus; cuius moris, passim obuia sunt legenti scripturam exempla.

S. August.

VERS. 27.
& 28.

Venit autem Iacob ad Isaac, patrem suum in Mambre, civitatem Arbee; hæc est Hebron, in qua peregrinatus est Abraham, & Isaac. Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

NON est verisimile, nunc primùm Iacob, postquam redierat ex Mesopotamia, visum iuisse patrem suum Isaac, cum decem circiter annos, ex quo regressus fuerat ex Mesopotamia, mansisset in terra Chanaan. Tunc igitur primùm venit cum omni familia, stabili commoratione mansurus apud patrem suum. Verùm non abs re fuerit, vt hoc loco strictim indicemus totius vitæ Isaac Chronologiam. Isaac natus est, patre eius Abraham centenario. Genes. 21. Quoniam autem Abraham natus est anno ducentesimo nonagesimo secundo post diluuium, vt colligitur ex cap. 11. Gen., consequens est, Isaac esse natum post diluuium anno trecentesimo nonagesimo secundo. Et quia diluuium factum est anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto à mundi creatione; hinc apparet Isaac fuisse natum anno, post orbem conditum, bis millesimo, & quadragesimo octauo; excessisse autem anno bis millesimo ducentesimo vigesimo octauo, obiit enim exactis vitæ annis, 180. Isaac porro ductus à patre suo est in montem Moria, vt immolaretur Deo, annos natus, auctore Iosepho, viginti quinque, vel secundùm Hebræos in maiori sua Chronologia, triginta septem. Rebeccam duxit vxorem, anno ætatis quadragesimo, & per viginti annos nullam ex ea prolem suscipiens, denique cum sexagenarius esset, Iacob & Esau procreauit: vtrunque proditum est Genes. 25. Natus verò annos centum triginta septem, præter opinionem suam, benedixit filio suo Iacob, & primogenitum constituit, putans esse Esau, vt suprâ ostendimus circa initium, cap. 27. & iuxta idem tempus, misit filium suum in Mesopotamiam. Genes. 28. Ex eo tempore vsque ad obitum ipsius, per annos scilicet tres, & quadraginta, nihil de eo proditum est sacris litteris. Cum mortuus est Isaac, erat Iacob annorum centum viginti; quippe qui sexagenario Isaac natus fuerat, vt dictum est suprâ Genes. 25. Et quoniam septimum & centesimum circiter annum agebat, cum post reditum ex Mesopotamia venit ad patrem suum, vt ex suprâ dictis manifestum est; hinc apparet fuisse eum per tredecim annos cum patre suo. Falsum itaque est, quod traditur ab Hebræis in maiori Chronologia, Iacob tunc ministrasse patri suo per viginti duos annos. Hæc denique hoc loco aduertat Lector, manifestam hinc esse hystero-logiam, & in historia anticipationem. Siquidem hinc prius narratur mors Isaac; posterius verò infrâ Gen. 37. memoratur venditio Ioseph, quæ tamen, tredecim annis, excessum Isaac antecessit. Etenim sexdecim annorum erat Ioseph cum est venditus, vt scriptum est Genes. 37. Iacob autem nunc erat septem & centum annorum, nempe genuerat eum, ætatis annum agens vnum & nonagesimum, vt suprâ ostendimus, cum explanaremus cap. 30. At verò cum excessit Isaac, annorum erat Iacob, vt paulò superius docuimus, centum viginti.

*Exponitur
Chronologia
vitæ Isaac.*

*Genes. 22.
Iose. lib. 1.
Antiquit.*

BENEDICTI PERERII COM- MENTARIA

IN CAPVT

TRIGESIMVM SEXTVM

GENESIS.

ARGVMENTVM.

Recensetur progenies, & posteritas Esau.

1 **E** sunt autem generationes Esau, ipse
 2 est Edom. Esau accepit vxores de filiabus
 Chanaam: Ada filiam Elon Hethæi, &
 3 Oolibama filiam Auæ filiæ Sebeon He-
 4 uæi: Basemath quoque filiam Ismael foro-
 5 rem Nabaioth. Peperit autem Ada Eli-
 6 phaz: Basemath genuit Rahuel: Oolibama
 7 genuit Iehus, & Ihelon & Core. Hi filij Esau qui nati sunt
 8 ei in terra Chanaam. Tulit autem Esau vxores suas & filios &
 9 filias, & omnem animam domus suæ, & substantiam, & peco-
 10 ra, & cuncta quæ habere poterat in terra Chanaam: & abiit in
 11 alteram regionem, recessitque à fratre suo Iacob. Diuites enim
 12 erant valde, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos
 terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum. Habi-
 tauitque Esau in monte Seir, ipse est Edom. Hæ autem sunt
 generationes Esau patris Edom in monte Seir, & hæc nomina
 filiorum eius: Eliphaz filius Adæ vxoris Esau: Rahuel quoque
 filius Basemath vxoris eius. Fueruntque Eliphaz filij Theman,
 Omar, Sepho, & Gathan, & Zenez. Erat autem Thamna con-
 cubina

cubina Eliphaz filij Esau : quæ peperit ei Amalech, hi sunt filij
 Ada vxoris Esau : Filij autem Rahuel, Nahath & Zara, Sam- 13
 ma & Meza, hi filij Basemath vxoris, Esau. Isti quoque erāt filij 14
 Oolibama filix Anæ filix Sebeon, vxoris Esau, quos genuit ei
 Iehus & Ihielon, & Core. Hi duces filiorum Esau? Filij Eliphaz
 primogeniti Esau, dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux 15
 Cenez, dux Core, dux Catham, dux Amalech. hi filij Eli- 16
 phaz in terra Edom, & hi filij Ada. Hi quoque filij Rahuel fi- 17
 lij Esau : dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza : hi
 autem duces Rahuel in terra Edom : isti filij Basemath vxoris
 Esau. Hi autem filij Oolibama vxoris Esau: dux Iehus, dux Ihe-
 lon, dux Core. hi duces Oolibama filix Anæ vxoris Esau. Isti 18
 sunt filij Esau, & hi duces eorum : ipse est Edom. Isti sunt filij 19
 Seir Horrei, habitatores terræ : Lotam, & Sobal, & Sebeon, & 20
 Ana, & Dison, & Eser, & Disan; hi duces Horrei filij Seir in ter- 21
 ra Edom. Facti sunt autem filij Loran: Horri, & Heman. Erat 22
 autem soror Lotan, Thamma. Et isti filij Sobal: Aluan, & Ma- 23
 nahat, & Ebal, & Sepho; & Onam. Et hi filij Sebeo: Aia & Ana. 24
 Iste est Ana, qui inuenit aquas calidas in solitudine, cum pa-
 sceret asinos Sebeon patris sui. Habuitque filium Dison, & 25
 filiam Oolibama. Et isti filij Dison : Hamdan, & Eseban, & Ie- 26
 thram, & Charan. Hi quoque filij Eser : Balaan, & Zauan, & 27
 Acan. Habuit autem filios Disan: Hus, & Aram. Hi duces Hor- 28
 ræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana, dux Di- 29
 son, dux Eser, dux Disan : isti duces Horæorum qui impera- 30
 uerunt in terra Seir, Reges autem qui regnauerunt in terra 31
 Edom, antequam haberent regem filij Israël, fuerunt hi: Bela filius 32
 Beor, nomenque vrbis eius Denaba. Mortuus est autem Bela, & 33
 regnauit pro eo Iobab filius Zaræ de Bosra. Cumque mortuus 34
 esset Ioaab, regnauit pro eo Husan de terra Themanorū. Hoc 35
 quoque mortuo, regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percus- 36
 sit Madiam in regione Moab: & nomen vrbis eius Auith. Cumque 37
 mortuus esset Adad, regnauit pro eo Semla de Masreca. Hoc
 quoque mortuo regnauit pro eo Saul de fluuio Rohoboth.
 Cumque & hic obiisset, successit in regnum Balanā filius Acho- 38
 bor. Isto quoque mortuo, regnauit pro eo Adar, nomenque vr- 39
 bis eius Phau: & appellabatur vxor eius Metabel, filia Matret
 filix Mezaab. Hæc ergo nomina ducum Esau in cognationibus, 40

- 41 & locis, & vocabulis suis: dux Thamna, dux Alua, dux Ieteth,
 42 dux Oolibama, dux Ela, dux Phinō, dux Cenez, Dux Theman,
 43 dux Mabfar, dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperij sui. ipse est Esau pater Idumæorum.

P R Æ F A T I O.

D E S C R I B I T V R hoc capite progenies, & posteritas Esau, amplitudine, ac potentia; regalis etiam dignitatis antiquitate, ac diuturnitate memorabilis: indicatur item regio circa montem Seir: quam & ille & posteri eius, habitatione, simulq; dominatione tenuerunt: quæ postea ab Esau, cui erat etiam nomen Edom, appellata est Idumæa. Monet S. Augustinus, quæ hic narrantur de multiplicatione seminis Esau post mortem Isaac, memorari per recapitulationem: ea quippe magna in parte, ante obitum Isaac facta sunt. Augustini verba sunt hæc in questione 118. in Genesim: Quod post narrationem mortis Isaac, narratur quas uxores Esau acceperit, & quos procreauerit, recapitulatio intelligenda est. Neque enim post mortem Isaac id fieri cæpit, cum iam essent tunc Esau & Iacob centum viginti annorū? quippe cum eos sexagenarius Isaac susceperit, & vixerit annos centum octoginta. Sic Augustinus. Ne vero Lector, aliquot locis hæsitet in lectione huius capituli, propter magnam nominum, quæ in eo recensentur, varietatem, atque obscuritatē? proponam ei perutile documentum hic traditum à Caretano: circa nomina propria (inquit Caietanus) tam mulierū, quàm virorum, quæ in hoc capite recensentur, aduertat prudens Lector, tantam esse varietatem, ut diuinare quodammodo oporteat. Uxores enim Esau alijs nominibus appellantur hic quàm fuerant appellatæ superius cap. 26. Et similiter parentes earum aliter hic, atque ibi nominantur. Et quoniam personam aliquam constat multis nominibus nominari, & multis modis contigisse apud priscos rationem paternitatis & filiationis, etiam ante legem Mosi: id eo nullius Lectoris mens turbetur, sed accommodet sensum, ut melius ei videbitur: intelligendo scilicet vel de filio naturali, vel de filio legali, vel adoptiuo; fuisse namque in more atque usu filiationem legalem, etiam ante legem Mosaicam, clarè ostendit Historia Thamar, nurus Iudæ infra cap. 38. memorata. Hæc Caietanus.

S. August.

Caietanus.

Tulit

Tulit autem Esau vxores suas, & filios, & filias, & omnem substantiam, & cuncta, quæ habere poterat in terra Chanaam: & abiit in alteram regionem, recessitque à fratre suo Iacob. Diuites enim erant valdè, & simul habitare non poterant, nec sustinebat eos terra habitationis eorum præ multitudine gregum. Habitauitq; Esau in monte Seir, ipse est Edom. VERS. 6.
7. & 8.

Ic locus quæstionem habet: videtur enim hîc significari, primùm discessisse Esau ex Terra Chanaam in montem Seir, post mortem Isaac, & tunc ibi primùm sedem, & domicilium collocasse: At supra Genes. 32. cùm Iacob rediit ex

Quando primùm uenit Esau habitatum in monte Seir.

Mesopotamia dicitur misisse nuncios, & munera Fratri suo Esau in montem Seir, vbi tunc ille habitabat: Et cap. 33. scriptum est, ex eo loco uenisse Esau cum quadringentis equitibus obuiam fratri suo Iacob. Id autem contigit viginti tribus annis ante mortem Isaac. Siquidem tunc Iacob erat nonaginta septem annorum, vt supra dictum est: cum autem mortuus est Isaac, natus erat annos centum viginti. Hanc quæstionem breuiter, sed subobscurè, soluens Caietanus, Complementum, inquit, facti, non initium narratur post mortem Isaac. Multis namque annis, uiuente adhuc Isaac, Esau habitauerat in monte Seir, vt testatur occursum eius ad Iacob: sed completo officio sepulturæ paternæ, tanquam primogenitus, accepit facultates Isaac, & transtulit eas in Seir. Sic Caietanus. Significat itaque Caietanus, Esau, post mortem Isaac, cõpletè & omnino recessisse à Terra Chanaam in montem Seir, nõ amplius illuc rediturum: nã antea licet habitauerit in monte Seir, ueniebat tamen in terram Chanaam uisitare patrem suum, præsertim autem post reditum Iacob, & cum de graui & periculosa ægrotatione patris audisset. Apertior est, & distinctior, & plenior solutio eiusdem quæstionis, quam tradit Sanctus Augustinus in quæstione 119. in Genesim, hunc in modum scribens: quæstio est, quomodo Scriptura dicat, post mortem Isaac, abcessisse Esau de terra Chanaam, & habitasse in monte Seir; cum ueniente de Mesopotamia Iacob, legatur supra iam illic habitasse eum. Proinde quid fieri potuerit, vt Scriptura nec fallere, nec falli credatur, in prõptu est cogitare, quòd scilicet Esau post discessum Iacob in Mesopotamiam, noluerit habitare cum parètib; suis: siue ex illa cõmotione, qua dolebat se benedictione paternâ fuisse fraudatum: siue quòd uideret vxores suas odiosas suis esse parètib; vel ob aliã quampiam causam; & ita cõeperit habitare in monte Seir. Deinde post reditum Iacob ex Mesopotamia, facta inter eos cõcordia, reuersus est & ipse ad parentes: & cùm mortuum parentem simul sepelissent, quòd eos plurimum ditatos Terra illa minimè caperet, abcessit rursum in Seir, & ibi propagauit gentem Idumæorum. Sic ibi Augustinus.

Caietanus.

S. August.

Dicamus igitur, Esau post discessum Iacob in Mesopotamiam, secessisse in montem Seir; post reditum autem eius, rediisse in terram Chanaam,

& adfuisse morienti patri, & vnâ cum fratre suo Iacob curasse paternum funus; factaque cum eo paternorum bonorum diuisione, vehementer esse locupletatos: cùmque præ multitudine gregum, & armentorum, terra quam inhabitabant, angusta, & incommoda esset illis propter insufficientiam pascuorû, simul etiam captum amore prioris habitationis, quæ exitio venandi, cui à pueritia deditus fuerat, opportunior erat; dereliquit terram Chanaam fratri Iacob, & priorem in monte Seir habitationem repetiisse. Quod profectò singulari consilio Dei, & prouidentia factum est, in vtriusque fratris vtilitatem. Si enim Esau mansisset in terra Chanaam, crebræ occasiones extitissent dissentionum, & rixarum inter ipsos, vel inter eorum pastores, ac seruos: quamobrem Esau, tum quòd iracundo esset ingenio, & feroci animo, tum reminiscens iniuriæ olim acceptæ, vehementer irritatus esset, atque vexasset fratrem suum Iacob. Nimirum consimili ex causâ, legitur suprâ Genes. 13. fuisse Abraham, & Loth domicilio & habitatione inuicem disinctos, & separatos. Fuit præterea id non solùm vtile Iacob, sed in rem quoque posterorum Esau. Etenim si Esau mansisset in terra Chanaam posteris eius, qui numerosissimè multiplicati sunt, magnam eius terræ partem sibi vendicassent. Quocirca venientibus postea Hebræis, id est posteris Iacob ad eam terram possidendam, sicut Deus Abrahamæ sæpiùs promiserat, necesse fuisset expellere posteros Esau, quod sine bello, & interitu eius gentis fieri non poterat: nolebat autem Deus posteros Esau, qui semen erant Abrahamæ perire, ac deleri. Quapropter dedit eam mentem Esau, vt posthabita terra Chanaam, præoptaret habitationem in monte Seir: iuitque eum, vt Chorræos, antiquos eius regionis habitatores, sedibus illis exterminaret, sicut legitur in Deuteronomio cap. 2.

PRIMA DISPUTATIO.

Virum Ana fuerit primus inuentor, & auctor generationis mulorum.

Super illis verbis,

Ille est Ana qui inuenit aquas calidas in solitudine, cùm pasceret asinas Sebeon fratris sui.

ET OLIM fuit apud veteres, hodièque apud recentiores litigiosa quæstio, est in hoc loco, super Hebræa voce (Le-mim) (quam Latinus interpres vertit aquas calidas, alij maria, siue stagna: Hebræi verò, atque hebraizantes aliter seueratè dicunt verti debere mulos. Hinc datur nobis occasio disputandi, an primus omnium iste Ana, generationè mulorû adinuenerit, equos

admit

admittendo afinis. Ita vt ante id temporis, nullas in omni terrarum orbe mulos vnquã fuerit. Verum primo loco de germana illius vocis Hebrææ notatione differendum est. Hebræorum, vt dixi, atque hebraizantium concors, & concors est opinio, ea voce significari mulos. Et hanc significationem putant Lyranus, & Caietanus aptiorem, & congruentiorem esse sententiæ huius loci, propter verba illa mox adiuncta, *Cum pasceret afinas, patri sui*, quasi ex ea occasione, atque opportunitate, periclitari voluerit commixtionem equi cum afina, si qua fortè proles inde existeret. Tradit præerea Hebræi, istum Ana fuisse manzer, id est spurium, ex damnato coitu natum, fuisse enim filium fratris sui Sebeonis, qui dormiens cum matre sua hunc genuerat filium, simulque fratrem. Vt igitur ille fuit degener & illegitimus, ita conatus est in natura producere animal præter naturam. Chaldæus, pro mulis posuit *fortes*: idem haud dubiè significans; est enim mulus animal robustissimum.

Hebrai.

Eugubinus in sua Recognitione Pentateuchi, super hunc locum, profractus abiicit Latinam lectionem, & legi oportere mulos, præfractè contendit, nec dubitat dicere tam Hieronymum, quàm lxx. Interpretes ab Hebraica veritate discordare: neque vllam hîc de aquis calidis mentionem fieri, sed de eo, quod erat mirabilis, de origine scilicet generationis mulorum. Putet verò Hieronymi tempore, pro (Iemin) quod significat mulos, codices, quibus est vsus Hieronymus, habuisse, vel (Maijm) id est, aquas, vel (Iamin) id est, maria. Cur autem verterit (aquis calidas) ex Hebræo, ratio nulla reddi potest. Deinde reprehendit Eugubinus lxx. Interpretes, quòd vocem Hebræam (Iemin) perinde quasi esset nomen proprium alicuius hominis, vt est Iacob, & Isaac, hîc retinuerunt, ita reddentes hunc locum: *Iste est Ana, qui inuenit Iamin in deserto, quando pascebat inuenta patri sui*. Sic Eugubinus.

Eugubin.

At enim longe diuersa est sententia Oleastri, qui se sermonis Hebræi, vt qui maximè, studiosum, peritumque profiterur. Audi verba eius in Annotationis eius super hunc locum: Impingunt hîc omnes (ait Oleaster) in vulgatam interpretem, quod pro Iemin, id est mulos, legerit Maijm, id est, aquas, & de suo addiderit *calidas*, & cum attexuisset super hac re S. Hieronymi verba, quæ nos paulo infra memorabimus; Subdit: Vt autem ego etiam, quod de hac re sentio, dicam, arbitror hîc (Iemin) non mulos, vt moderni dicunt, sed maria significare. Moueor ad hoc, quòd radix vocis (Iamin) sit (Iam) quod in confesso est significare, mare. Neque obstat id quod nostri obiciunt, cum significat maria, scribi (Iamin) non (Iemin) nam varia punctatura in nominibus eiusdem radicis, non semper variat significationem. Et cum hoc probasset Oleaster productis aliquot Scripturæ locis, adiungit: Facit pro hoc, citata sententia Hieronymi dicentis eisdem litteris scribi maria, quibus etiam hic sermo. Est autem aduertendum, Scripturam hoc loco, inuentionem istius viri, quasi rarum quippiam enarrare. Non est autem rarum inuenire stagna in solitudine: quare eorum, qui interpretati sunt, vel aquas, vel stagna, reiicienda est interpretatio. Interpretari autem mulos, vt plerique, equidem non audeo.

Oleaster.

Nusquam

Nusquam enim in Scripturis eo vocabulo significari mulos reperitur: & propter paucos Hebræos, qui, ut sæpe testatus sum, coniecturis potius, quàm linguæ peritiam ducuntur, non puto nomen istud à propria suæ radicis significatione alienari debere. Existimo igitur, istum Ana inuenisse venam aquæ falsæ, quàm hîc mare Scriptura vocat, sicut quamlibet collectionem aquarum. Etenim rarissimum id est inuentum. Sic itaque veterem hunc locum: *Iste est Ana, qui inuenit maria in deserto*, id est, venas aquæ falsæ. Quod forsitan vsque ad illud tempus, neque visum, neque auditum fuerat; & idcirco memorandum esse, Scriptori visum est. Si autem Scriptura significare voluisset mulorum generationem, non dixisset, inuenisse hunc mulos, sed generationem mulorum. Neque talem generationem inuentam esse in deserto, potius quàm in alio quouis loco, mirum videri debet, quod tamè Scriptura indicare hoc loco voluit. Hactenus ex Oleastro.

S. Hieronym.

Sed videamus quid super hac re S. Hieronymus, quem nihil eorum laetit quæ super hac quæstione variè disputantur, scriptum reliquerit in Traditionibus Hebraicis in Genesim super hoc loco. Multa, inquit, & varia apud Hebræos de hoc capitulo disputantur: apud Græcos quippe, & nostros super hoc, silentium est. Alij putant (Iamim) maria appellata, iisdem enim litteris scribuntur maria, quibus & nunc hic sermo descriptus est. Et voluit illum, dum pascit asinos patris sui in deserto, aquarum congregationem reperisse, quæ iuxta idioma linguæ Hebrææ, maria nuncupentur; quod scilicet stagnum repererit, cuius rei inuentio in eremo difficilis est. Nonnulli putant aquas calidas, iuxta Punicæ linguæ viciniam, quæ Hebrææ contamina est, hoc vocabulo signati. Sunt qui arbitrentur, onagros ab hoc admissos esse ad asinas, & ipsum istiusmodi reperisse concubitum, ut velocissimi ex his asini nascerentur, qui vocantur (Iamim.) Plerique putant, quod equarum greges ab asinis in deserto ipse fecerit primus ascendere, ut mulorum inde, noua contra naturam animalia nascerentur, Aquila, & Symmachus hunc locum ita transtulerunt; ipse est Anas, qui inuenit *τοὺς Ἰαμείμ*, quæ interpretatio pluralem numerum significat. Septuaginta verò, & Theodotion similiter transtulerunt, dicentes, *ὅτι Ἰαμείμ*, quod indicat numerum singularem. Hactenus ex Hieronymo.

S. Hieronym.

Hieronymus igitur Latinam lectionem huius loci & commemorauit, simulque originem, ac rationem eius indicauit. Nempe cum obscura esset vocis Hebrææ significationis, & ea vox, Punicæ linguæ, quæ valde affinis est Hebrææ, significaret aquas calidas: prudenter sanè Latinus Interpretes in idem vertit: præsertim verò cum inuentio aquarum calidarum in solitudine rara esset, ac memorabilis videretur. Aquas porro calidas equidem interpretor thermæ, siue balneales aquas: quarum virtus, quod curandis vulneribus, mitigandis doloribus, sanandisque morbis perfficax & salutatis esse solet, magno est in pretio, magnæque in celebritate hominum: propterea ut tale inuentum, & ipsum inuentorem, & locum talium aquarum valdè nobiliter, & celebrem reddat. Nec opinionem Hebræorum de mulis tacuit Hieronymus, quam tamen minimè probabilem esse rectè argumentatus est Oleaster. Laborant sanè vehementer, ac sudant Hebræi

Hebræi in vestigando notionem vocis Lemim, proxi significat mulos: sed plane in cassum labor eorum omnis recidit; cū in Scriptura nihil quod eis faueat reperire queant. Crebra est profectò in sacris litteris mulorū mentio: verū nusquam, ac ne semel quidem, sub isto vocabulo (Lemim:) quod magno est argumto, ista voce (Lemim) non significari mulos.

7 Illud præterea, Hebræorum interpretationē falsam arguit, quòd aiunt ipsi, Anam illum fuisse primum inventorē generationis mulorum. Non igitur ante ætatem istius Anæ fuerat vnquam in omni terrarum orbe mulus, per annos scilicet amplius bis mille ducentos. Sedenim id pugnat cum veritate sacræ historiæ; & repugnat perfectioni ipsius mundi, si tandiu species perfecti animalis ei defuerit. Legimus iussisse Deum, cū orbem conderet Genes. I. vt terra produceret iumenta, & reptilia, & bestias secundū species suas. Mulus autem censetur inter iumenta; exceptaque potestate generandi, par cuius perfectorum animalium. Nec quia molus non à sibi simili, sed ex diuersarum specierum commixtione procreatur, negandū est fuisse in prima rerum generatione procreatum, cum etiam animalia, quæ patri ex materia gignuntur, tunc fuisse creata affir-

Anā non fuisse primū generationis mulorum inventorem.

met S. Basilius hom. 7. in Gen. Quod si quis pugnet non fuisse tunc procreatū malū; certè tandiu in mundo non esse factam eius generationem, nequaquā credibile est. Nā quod dicūt Hebræi, idēque tradit Rupertus, generationem muli esse contra naturam, & fuisse diuina lege damnatam, & idcirco non esse factam à Deo, minimè verum esse puto. Ponam hīc verba Ruperti ex capite vltimo primi libri Commentariorum eius in Genesis. Fiant, inquit, quædam animalia ex diuersa naturarū permixtione, tanquam adulterina; vt de equo & asina, mulus; de hirco & oue nascitur Tityrus; quod hominum instinctu fieri, lex diuina vetat, dicens, vt scriptum est Levit. 19. *Iumenta tua non facias coire cum alterius generis animalibus.* Hoc primus fecisse fertur Ana, filius Sebeon, filij Esau, qui equarum greges ab asinis fecit primus ascendi, vt mulorum inde noua contra naturam animalia nascerentur. Verūtamen & bestia, quæ sub hominum magisterio non sunt, contra naturam, diuersis ex speciebus permiscētur, vt Leo mixtus pardæ, generat Leopardum, & Lupus ceruæ commixtus, procreat Lynces. Tradunt Physici, viperam, nequissimum genus reptilium, & super omnia serpentini generis astutum, vbi coëundi cupiditate ardet, murænæ maritimæ copulam quærere: progressamque ad litus, sibilo suā præsentiam significare, nec murænæ deesse, sed venenatæ serpenti, expetitos coniunctionis suæ vsus impertiri. Sic Rupertus.

S. Basilius.

Rupertus.

At ego sine dubitatione dixerim, falsum esse quod isti aiunt, generationem muli esse contra naturam. Si enim generatio muli contra naturam est, ergo similiter equi, bouis, Elephantis, & cuiusuis aliorum perfectorum animalium generatio, contra naturam esset: omnia quippe in generatione muli reperire est, quæ arguunt, & faciunt generationē naturalem. Principio, naturale est principium actiuum generationis muli, qui est equus, & principium passiuum eiusdem, quæ est asina, & vtrumque naturalem habet mutuæ coniunctionis appetitum. Semen item equinū, quod

Generationē mulorum esse secundū naturam.

vim habet efficiendi; & semen asininum, quod est tanquam materia; naturalia sunt, & naturalem habent potentiam, vt ex vtroque generetur mulus. Deinde, naturalia sunt instrumenta, quæ deseruiunt generationi muli; locus item, vterū dico, & matricem fœmininam; modus quoque generationis, siue qui sit extrinsecus in ipsa vtriusque animalis commixtione; siue qui sit intrinsecus intra fœminæ vterum. Adhæc, tēpus generationis muli secundum naturam definitum est: à conceptu enim vsque ad partionem, certum & statum secundum naturam tempus est sicut in aliis animalibus. Talis quoque generatio, vel semper, vel vt plurimum succedit: at quæ contra naturam sunt, non sic, sed rarò eueniunt. Præterea mulus ipse, res quædam est naturalis, habens in se naturam, qualis definitur ab Aristotele, Principium motus in eo, in quo est. Et cum inter perfectas animalium species censerī debeat, per se intenta est à natura, vt quæ si deesset, genus ipsum, & vniuersitas animalium, completa, & perfecta non posset haberi. Nec verò obstat, quòd mulus non possit generare sibi simile, cum idem in plantis, & permultis animalibus insit, non enim istud pertinet ad rationē generationis naturalis, vt quod ista conditione careat, iudicandū sit, non fieri secundum naturā. Neque huic rationi aduersatur, quòd mulus non generetur à sibi simili secundum speciem: cū idem accidat plantis, & aliis animalibus, quæ non ex semine suæ speciei, sed ex putri materia generantur. Ac licet mulus non generetur à principio simili secundum speciē vltimā, generatur tamen à simili secundū genus quoddam proximum innominatum, quod est cōmune equo, & asino, & secundum quod, mulus assimilatur vtrique principio suæ generationis: sicut tradit Aristoteles lib. 7. Metaphysic. textu 28.

Aristoteles.

Aristote.

Locus Levit.

19. & Deute.

22.

S. Thomas.

Auctoritas porrò diuinæ Scripturæ in cap. 19. Leuitici, quam nobis opponunt, nihil officit huic sententiæ: *Iumenta tua* (inquit eo loco Scriptura) *non facies coire cum alterius generis animantibus.* Sed horum verborum germanam interpretationem, & intelligentiam tradit S. Thomas in 1. 2. quæ. 102. art. 6. his verbis: circa coitionem animalium diuersæ speciei, ratio litteralis triplex reddi potest. Vna quidē ad detestationem Idololatriæ Ægyptiorum, qui diuersis commixtionibus plantarum, & animalium vtebantur in seruitium planetarum, qui secundum diuersas coniunctiones habent diuersos effectus, & super diuersas species rerum. Altera ratio est, ad excludendum concubitum contra naturam. Tertia ratio est, ad tollendam vniuersaliter occasionem concupiscentiæ: animalia enim diuersarum specierum non facilè commiscentur inuicem, nisi hoc per homines procuretur: in aspectu autem coitus animalium, excitatur homini concupiscentiæ motus: Vnde & in Traditionibus Iudæorum, vt refert Rabbi Moyse, præcipitur vt homines auertant oculos ab animalibus cōiunctibus. Figuralis etiam ratio huius præcepti fuit, ne iumenta, id est, populares homines cocant, id est, societatem, & commercium habeant cum alterius generis animantibus, hoc est, cum Iudæis, Paganis & Hereticis: ne videlicet eorum commercio, & consuetudine, ad eorum quoque vitia, & errores pertrahantur. Hæc S. Thomas.

Rabbi Moyse.

ser.

Caietanus quoque super eodem Leuitici loco ita scribit: Perस्पicum est isto Dei præcepto non prohiberi generationem mulorum: tum quia huiusmodi animalium vsus legitur apud Hebræos, sicut patet 2. Reg. cap. 17. & 18. & 3. Reg. cap. 1. & 18. & 1. Esdræ cap. 2. & apud Isaiam cap. 66. tum præcipue, quia B. Paulus absurdum reputat 1. ad Cor. 9. quod Deus legem statuat bobus. Quare hoc præceptum dupliciter intelligi potest, vel superstiosè, vel parabolicè. Superstiosè quidem, vt intelligatur prohiberi imitatio superstitionum Gentilium, vt quemadmodum in Evangelio dicitur: *Orantes nolite multum loqui, sicuti Ethnicici faciunt*, ita intelligatur hic prohiberi commixtio animalium diuersæ speciei: non absolute, sed more Ethnicorum. Si verò parabolicus est sermo, sicut & ille: *Non allegabis os boni tritianti*: in promptu est ratio huiusmodi parabolæ: prohibetur enim ea similitudine, vt homo abstineat penitus à nouitatibus præter rationem: mixtio enim animalium, nouum parit animal, & neutrius speciei. Hactenus ex Caietano. Eòdem spectat, quod Hebræi tradunt, eundem illum Leuitici locum explanantes. Voluit, inquit, Deus isto præcepto verare, ne esset inter Hebræos perturbatio, siue confusio, sed unitas perfecta, & caritas, & vt non esset inter eos mala lingua, simultas, & odium. Sicut enim Deus noluit species animalium ab Hebræis permisceri, & confundi: sic nec homines eiusdem fidei vult diuersum sentire. Sic illi.

Caietanus.

SECUNDA DISPUTATIO.

An beatus Iob fuerit ex genere ac stirpe Esau.

Super illis ipsis verbis,

Mortuus est Bela, & regnauit pro eo Iobab filius
Zaræ de Bosra.

VERS. 33.

PERSOLVAM, & præstabo Lectori hoc loco, quod me promittere memini in tertio tomo meorum Commentariorum in Genesim, cum extremam fermè sententiam capituli xxij. explanarem. Disputaturus enim sum de genere, ac stirpe B. Iob, deque tempore, quo is vixit. S. Hieronymus in Epistola 126. quam scripsit ad Euagrium, duas super genere Iob refert opiniones, vnam quidem Auctorum Ecclesiasticorum, genus Iob accersentium ab Esau: alterà verò Hebræorum, originè eius repetentium à Nachor Syro, fratre ipsius Abrahæ. Vtri autè potius opinioni assentiretur ipse, non indicauit eo loco. Super hoc autè loco Gen. memoràs supradicta Scripturæ verba, sic ait: Hunc Iobab, quidam suspiciantur esse Iob, vt in fine voluminis ipsius additum est. Contrà Hebræi asserunt, de Nachor eū stirpe generatum, vt iam suprà dictū est. Remittit igitur Hieronymus Lectorè ad id,

*Prima opinio, Iob fuisse Syrum & de stirpe Nachor fratris Abrahæ.
S. Hieronymo.*

quod ipse annotauerat in Traditionibus Hebraicis in Genesim super extrema prope verba capitis 22. vbi & plenius super hac re disserit, & affirmatè dicit quid ipse sentiat. Cum enim memorasset quod ait ibi Moses, primogenitum Nachor fuisse Huz, & Buz fratrem eius, subdit: de istius Huz stirpe Iob descendit, sicut scriptum est in exordio voluminis eius: *Vir fuit in terra Huz, nomine Iob*: Malè igitur quidam existimant Iob de genere esse Esau: siquidem quod in fine libri ipsius habetur, ipsum fuisse quartum ab Esau, & reliqua quæ ibi continentur, in Hebræis voluminibus non habentur. Frater istius Huz, fuit Buz, quem Septuaginta Baur transferre maluerunt. Et ex huius genere est Balaam ille diuinus, vt Hebraei tradant, qui in libro Iob dicitur Eliu: primùm quidem vir sanctus, & Propheta Dei, postea per inobedientiam, & desiderium munerum, dum Israel maledicere cupit, diuino vocabulo nuncupatur: diciturque in libro Iob: *Et iratus Heliu filius Barachiel Buzites*: De huius videlicet Buz radice descendens, sic Hieronymus. Atque hæc est Hebræorum sententia, vt refert vbiq; Hieronymus.

Secunda opinio R. Salomonis Iob fuisse Chanaanum.

Quamquam Rabbi Salomon vt memorat Thostatus super caput 22. Genes. affirmat Iob fuisse Chanaanum, & paulò antè quàm Hebraei terram Chanaan ingrederentur, illum esse mortuum. Nam pro eo quod nos legimus Numer. 14. *Et recessit ab ipsis omne presidium*, Hebraicè legitur ad verbum: *Et recessit ab eis umbra*: Interpretatur porro iste Rabbinus hanc umbram fuisse Beatum Iob, cuius nempe meritis, quasi quodam presidio, & umbraculo, ab ardore diuinæ iræ ac vindictæ, ne suis ex sedibus pellerentur Chanaanæ, ad illud vsque tempus fuerant protecti: Sententiam quam dixi Hieronymi & Hebræorum, secutus est Philippus Presbyter in principio Commentariorum suorum in Iob, quem Gennadius scribit fuisse optimum auditorem B. Hieronymi, & Commèntarios in Iob simplici sermone scripsisse. Accessit item huic opinioni Rupertus lib. 6. Commèntariorum in Genesim, capite trigésimo quarto, & Historia Scholastica capite quinquagesimo octauo, super librum Genesim, & Lyranus super cap. 22. Genesim, præcipuè verò in primum caput Iob, vbi non dubitauit dicere, in huiusmodi quæstione credendum esse potius Hieronymo, & Hebræis, quàm aliis quibuslibet.

Philippus Presbyter.

Gennadius. Rupertus. Historia Scholastica. Lyranus.

Tertia opinio Caietani nihil certu esse de genere Iob.

Caietanus in primum caput Iob, incertum esse scribit, vnde Iob genitum duxerit, non solum ob varietatem opinionum, sed eo maxime, quod super ea re, nihil ex diuina Scriptura, quod probabile sit, afferri queat. Audi Caietanum, ex qua gente paternum genus duxerit Iob, incertum esse non solum ea ratione, quod alij ex genere Esau, alij ex genere Nachor fratris Abraham illum generant, sed potissimè, quod nulla coniectura ratio, ad genus Iob habendum, suffragatur ex Scriptura sacra. Nec id ex patria eius, quæ vocatur Huz, coniectari potest. Fuisse autem regnum in terra Huz, patet ex xxv. Cap. Hieremiæ. Sita erat Huz in Arabia Petræa in confinio Idumææ, sicut colligitur ex verbis Hieremiæ Threnorum 4. *Gande et latitare filia Edon, que habitas in terra Huz*, hoc est, quæ extedis habitationem tuam, comprehendendo etiam terram Huz. Si quidem apud Hieremiam

cap. 25. separatim nominantur reges terræ Huz, & Edom. Et quamvis multos homines nomine Huz appellatos in Scriptura legamus, videlicet unum ex genere Chorræorum, qui habitauerunt in monte Seir, ante Esau, ut scriptum est Genes. 36. alterum, qui filius fuit Nachor fratris Abraham, ut dicitur Gen. 22. & multò priorem illis Huz filium Aram, filij Sem, filij Noë, ab hoc tamen ultimo rationabile est nominatam fuisse terram Huz. Fuit itaque Iob Arabs, ex Arabia Petràa, ad differentiam tam Arabiæ desertæ, quam Arabiæ Felicis. Hactenus Caietanus.

Ceterum communis opinio est, præcipuè verò Patrum, & Auctorum Ecclesiasticorum, Iob fuisse de stirpe Esau, & pronepotem ipsius; siquidem, ut ex hoc cap. 36. colligitur, Esau genuit Rahuelem, hic Zaram, ex hoc natus est Iobab, qui putatur esse Iob. Quod enim in hoc capite dicitur: *Mortuus est Bela, & regnavit pro eo Iobab filius Zara de Bosra*: idemque iisdem planè verbis, reperitur in priori libro Paralipomenon cap. 1. hoc plerique interpretantur de B. Iob. Et huius quidem sententiæ auctorem laudare possum antiquissimum, Aristatum, qui Iudaicam historiam scripsit, & in ea de Iob hæc prodidit: Iob filius fuit Esau, habitavit quæ in Idumæa, atque Arabiæ finibus: vitæ iustitia, & divitiis præcipuus, tentatusque divinitus magnis calamitatibus: ad quem consolandum, tres reges amici eius, atque familiares conpenerunt. Hæc Aristatus, referente Eusebio in libro 9. de Præparatione Evangelica, capite ultimo: Philo Iu-

Quarta opinio, quæ est communis, Iob fuisse de stirpe Esau.

Aristatus apud Eusebium Casariensem.

Philo.

deus in libro *Quæstionum super Genesim*, ut refert Theostatus in primo capite prioris libri Paralipomenon, super illis verbis: *Mortuus est Bela, & regnavit pro eo Iobab filius Zara de Bosra*. Philo, inquam, ut refert Theostatus (nam ego talem eius sententiam in libris, qui nunc extant ipsius, adhuc reperire non quivi) tradit Iob fuisse regem Idumææ, & uxorem accepisse Dinam filiam Iacob. Ex quo licet existimare fuisse Iob, auctorem Philone, Idumæum, ac de stirpe Esau. Idem proditum est ab Auctore Commentariorum in Genesim, tam longiorum, quam breviorum, qui falsò nomen fert Origenis. Et Athanasius in Synopsi in commemoratio-
ne librorum sacræ Scripturæ, in lib. 17. scribit Iob ex posteris fuisse Esau, quintum ab ipso Abraham. Eadem est Chrysolomi sententia, cuius in homilia 2. de Patientia Iob, hæc sunt verba: Scriptura dicit B. Iob fuisse de terra Huz, quæ erat provincia Esau. Quo discas, quibus ex malitiæ Scholis, quintus veritatis fructus eruperit: nam Scriptura quintum ab Abraham facit ipsum Iob: Abraham quippe genuit Isaac, Isaac Esau, Esau Rahuelem, Rahuel Zaram, Zara Iob: successionem igitur ab Abraham per Esau habuit S. Iob. Sic Chrysolomus de Iob. Et ubi dicitur: *Et dicitur Iob filius Esau*.

Origenes. Athanasius. Chrysolomus.

Consuetudine tradit S. Augustinus lib. de Civitate Dei, capite 47. Cuius verba, quòd præter id, quo de nunc agitur, egregiam quandam continent sententiam Theologicam, hæc libet adscribere: Homines, inquit, quosdam non terrena, sed cœlesti societate, ad utrosque Israëlitas, supernæ civis patriæ pertinentes, etiam in aliis gentibus fuisse, negare non possunt Hebræi. Quia si negant, facillimè convincuntur de sancto & mirabili viro Iob, qui nec indigena, nec profelytus, id est, advena populi Israël fuit,

S. August.

sed ex gente Idumæa genus ducens ibi ortus, ibidem mortuus est. Quod diuino sic laudatur eloquio, ut quod ad iustitiam, pietatēque attinet, nullus ei homo suorum temporum cœquaretur. Quæ tempora eius, quamuis non inueniamus in Chronicis, colligimus tamen ex libro eius, tertia generatione, fuisse posteriorem, quàm Israël. Diuinitus autem fuisse prouidum non dubito, ut ex hoc vno sciremus, etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt, eique placuerunt, pertinentes ad spiritualem Hierusalem. Quod nemini concessum fuisse credendum est, nisi cui diuinitus reuelatus est vnus Mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus, qui venturus in carne sic antiquis sanctis prænuntiabatur, quemadmodum nobis venisse nunciatus est; ut vna eadēque fides per ipsum omnes in Dei ciuitatem, in domum Dei, in Dei templū prædestinatos perducatur ad Deum. Sic Augustinus. Quod autem dicit Augustinus, in libro Iob haberi, fuisse eum tertium post Israël, siue Iacob, intelligendum est de lib. Iob. secundum translationem 70. Interpretum, & Theodotionis; quæ sub finem eius libri, habet id quod citat hoc loco August. quod tamen nec Hebraica Scriptura, nec vulgata editio Latina continet.

Theodoretus.

Superiorum Auctorum adstipulator est Theodoretus in quæst. 92. in 14. Genes. Vnde, inquit, Iob originem traxit? Ab Esau. Hoc enim docet, quæ de eo scripta est historia. *Vt erat, inquit, in regione Husitide.* Hoc itidem demonstrat B. Moses, describens successiones eorum, qui regnauerunt post Esau dicens: *Mortuus est Bala, & regnauit pro eo Iobab, filius Zava de Bosra.*

S. Gregorius.

Quæ omnia consentiunt cum historia. Sic Theodoretus. Et B. Gregorius initio Commentariorum suorum in Iob hoc ipsum pro certo sumit, cuius verba in ea disputatione, quæ hanc proximè sequitur, commemorabimus. Ad supradictos auctores adiungere oportet, quos citauit Hieronymus in Epistola ad Euagrium, quæ est 126. Hippolytum dico, Irenæum, Eusebium Cæsariensem, & Emissenum, Apollinariū item, & Eustathium. Thostatus etiam id ipsum aliquot rationibus argumentatur super 22. caput Genesis.

Examinatur opinio Hebraeorum, & S. Hieron. de Iob, quod fuerit de gente Nachor.

Verum nos consideremus attentè, & diligenter pensitemus vtramque opinionem, tam illam B. Hieronymi, & Hebræorum, quàm communem Patrum proximè traditam, & expositam. Ait S. Hieronymus, malè quoddam existimare, Iob esse de genere Esau, cum indicet Scriptura ipsum fuisse de stirpe Nachor. Principio non fuerunt quidam, id est, non pauci, nec minuti auctores, qui genus Iob retulerunt ad Esau, paulò enim supra percensuimus amplius duodecim auctores, & antiquitatis, & doctrine, & sanctitatis gloriā eximios. Et ubi obsecro, Scriptura indicat fuisse Iob ex stirpe Nachor? In cap. 22. Genesis, inquit Hieronymus, ubi Moses filium Nachor primogenitum appellat Hus: is verò conditor fuit terræ Hus, quæ patria B. Iob nominatur initio libri eius: à Nachor igitur originem duxit Iob. Verum argumentatio hæc, parum firma est. Etenim tres homines diuersis temporibus, nomine Hus appellatos reperimus in Scriptura, primum in cap. 10. Gen. filium Aram, & nepotem ipsius Sem; alterum, istum primogenitū Nachor, Genes. 22. tertium inter Horræos, siue Chorræos.

vt legitur Genesis 36. Nulla igitur ratio est, propter similitudinem nominis Hus, terram Hus, quæ fuit patria Iob, existimare conditam fuisse potius ab Hus filio Nachor, quam à nepote Sem, vel ab illo Chorræo. Immo verò ipsemet S. Hieronymus in suis Traditionibus in Genesim super caput 10. aperte, affirmatæque scripsit, conditorem terræ Hus fuisse illum Hus, nepotem ipsius Sem.

Deinde ait S. Hieronymus, Helium, vnum de amicis Iob, & cum eo dispartantibus, appellatum Buzitem, fuisse progenitum ex eadem stirpe Nachor, ex secundo videlicet filio eius, qui appellatur Buz, Genes. 22. Atqui 70. Interpretes faciunt ipsum ex terra Huz, & Idumæum, capite 32. Iob. Nec illud non à vero remotum videtur, quod eodem in loco dixit Hieronymus, istum Helium amicum Iob, fuisse Balam ariolum, qui maledicere voluit populo Hebræo, de quo scriptum est Num. 23. & gladio interemptus est ab Hebræis proximè ante mortem Moïsis, vt videre est Numerorum 31. Cùm enim B. Hieronymus super caput 36. Genesim, faciat, Eliphaz, alterum de tribus illis amicis Iob, & socium ipsius Helium, faciat inquam, filium Esau, necesse est, ipsum Helium vixisse priusquam Iacob descenderet in Ægyptum. A descensu porro Iacob in Ægyptum, vsque ad egressum Hebræorum ex Ægypto fluxerunt anni ducenti & quindecim, vsque ad mortem autem Moïsis, quam paulum antecessit cædes Balaam, fluxerunt anni ducenti quinquaginta quinque. Ex quo efficitur necessariò, si ille Helium fuit Balaam ariolus, ipsum vixisse amplius ducentos, & quinquaginta quinque annos, quod in eo tempore nulli contigit. Opinio igitur Hebræorum, quam sequi maluit Beatus Hieronymus, quam antiquam, & communem Patrum sententiam, nulla probabili, & firma ratione nititur.

Altera sententia, quæ est communis Patrum, & veterum Auctorum, nititur, & probatur hisce argumentis. Principio, & in hoc cap. 36. Genes. & in 1. capite prioris libri Paralipomenon, perspicuè traditur, Iob, siue Iobab regnasse in terra Edom, & fuisse tertium ab Esau; dicitur enim fuisse filius Zaræ, Zaram autem genitus esse à Rahuele, filio Esau. Verùm rationem hanc infirmare, & labefactare conati sunt Lyranus, & Oleaster, affirmantes eum, qui Gen. 36. nominatur Iobab, fuisse hominem diuersum à Beato Iob, vt docet vtriusque nominis Hebraica Scriptura, quæ admodum diuersa est. At Lyranus quidem in primum caput Iob, cùm memorasset opinionem facientium Iob ex stirpe Esau, subdit; Sed in hoc videtur magis credendum Hieronymo, & Hebræis, dicentibus descendisse Iob à Nachor fratre Abraham: quia fuerunt illi magis triti in talibus historiis, & genealogiis. Nec motium aliorum valet de similitudine nominis Iob, & Iobab: quia frequenter contingit duos homines valdè diuersos, non modo simili, verùm etiam prorsus eodem appellari nomine. Supponitur etiam falsum, quòd prædicta nomina sint valdè similia, cùm secundum Scripturam Hebraicam, sint multùm dissimilia, hoc enim nomen Iob in Hebræo incipit per Aleph, nomen verò Iobab per Iod. Sic Lyranus.

S. Hieronymus.

Examinatur
cõmunis
sententia de Iob
quòd fuerit
de stirpe
Esau.

Lyranus.

Simi

Similiter Oleaster super illis verbis huius capituli 36. *Mortuus est Bela, et regnavit pro eo Iobab filius Zara de Bosra*, ita scribit: omnes ferè antiqui sancti arbitrati sunt hunc Iobab fuisse B. Iob, quem putant fuisse regem, ut hic dicitur. Sed non sic esse, ostenditur ex discrimine nominis: nam hic Iobab scribitur, cum prima littera Iod, Iob autem prima littera est Aleph. Punctus etiam, seu vocalis Iobab, est cholem, prior autem Iob, est in Hebraico *Hirio gadol*. Sic Oleaster. Qui tamen subdit ex sacra Scriptura manifestum esse, Iob fuisse Idumæum, citans locum quendam Hieremie ex 4. cap. Lamentationum, qui paulò infra exponetur. Sedenim ipsemet Oleaster paulò antè confirmaverat, non semper variam nominum scripturam, variam arguere eorum nominum significationem. Præsertim autem, cum fieri potuerit, ut antiquum, & primum nomen fuerit Iobab, quod postea brevioris, simulque dulcioris soni gratia, declinatum, ac demutatam fuerit in Iob.

Oleaster.

*Examinatur
scriptura 70.
Interpretum
in fine libri
Iob, testantiū
fuisse ipsum
de genere
Esau.*

Altera ratio, qua communis hæc firmatur opinio, ducta est ex auctoritate translationis 70. Interpretum: quæ in extremo libri Iob. addit nonnulla verba, quæ nec in Scriptura Hebraica, nec in Latina editione leguntur: illis autem verbis apertè testatum est, eundem fuisse Iob, & Iobab, qui fuisse dicitur hoc loco de progenie Esau. Verba illa sunt huiusmodi: Hic interpretatione redditur ex libro Syriaco, in terra quidem Anstide habitans, in finibus Idumææ, & Arabiæ: & erat ei nomen Iobab. Cum autem accepisset uxorem Arabissam, generat filium, cui nomen Erumon. Erat autè ipse, ex parte quidem Zara, de filiis Esau filius, matris autè Bosræ: ita ut ipse sit quintus ab Abraham. Et hi sunt Reges, qui regnaverunt in Edom; cuius regionis etiam ipse dominatus est. Amici autem, qui ad eum venerunt, Eliphaz de filiis Esau, Themanorum Rex: & Baldad tyrannus Sauchæorum: & Sophar rex Minæorum. Sic ibi habet translatio 70. Interpretum. S. Hieronymus non aliter scripturam hanc eludit, nisi dicendo, eam non reperiri in libris Hebraicis. Fuisse tamen eam magnæ auctoritatis apud Antiquos Ecclesiæ Doctores, eo manifestum est, quod eam cum honore citavit Origenes in Epistola ad Africanum: & Athanasius in Synopsi, & Augustinus lib. 18. de Civitate Dei, cap. 47. & Chrysostomus homilia 2. de patientia Iob, & Theodoretus quæst. 92. in Genesim, hi omnes (inquam) ut partem S. Scripturæ, & libri Iob agnoscunt, & citant. Quanquam illud videtur istius Scripturæ fidem eleuare, quod in annorum numero, quos vixisse facit Iob, post depulsionem illius suæ calamitatis, multum discrepet à Scriptura Hebraica & Latina. Ait enim ipsa sub finem libri Iob, postquam illa calamitate liberatus est, vixisse annos centum septuaginta, & omnes annos vitæ eius fuisse ducentos quadraginta: at in libris Hebraicis, & Latinis, in eo ipso loco est, Iob post illam plagam vixisse annos centum quadraginta.

*Athanasius.
August.
Chrysostom.
Theodore.*

Tertia ratio, communem sententiam valdè confirmans; hæc est: Ex initio libri Iob apparet, ipsius patriam fuisse Hus, ubi scilicet natus, educatus, & versatus fuit. Erat porò Hus in regione Idumææ, quod adeò perspicuè docet Hieremias, ut dubitandum nullo modo sit: in 4. enim cap.

Lamea

Lamentationum sic ait; *Gaude & letare filia Edom, quæ habitas in terra Hus: ad te quoque perveniet Calix; inebriaberis, atque nudaberis: quibus verbis declaratur, Idumæos habitasse terram Hus tanquam regionis suæ partem. Hoc autem magno est argumento, B. Iob, gente Idumæum, & ex progenie Esau fuisse.*

Hanc ipsam communem sententiam Thostatus anteponebat opinioni Hebræorum, & B. Hieronymi, genus Iob repetentium à Nachor fratre Abrahamæ. Super caput enim vigesimum secundum Genesim hunc in modum disputat Thostatus. Videtur probabilius, Iob fuisse de genere Esau, & fuisse eum, qui dicitur Genesim trigesimo sexto, Iobab, & ponitur secundus rex in terra Edom. Primò, quia initio libri eius dicitur fuisse eum, præ cæteris Orientalibus, potentem & divitem: Id verò aptè convenit ei, si dicatur fuisse rex in Idumæa: nam posteri Nachor in Mesopotamia, nec tantarum facultatum, nec tantæ potentia fuerunt. Secundò, quia ipsemet Iob non obscure indicat se fuisse regali præditi auctoritate ac dignitate, sic de se ipso loquens cap. 29. *Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi, senes assurgentes stabant, principes cessabant loqui, & dignum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhaerebat.* Et interpositis aliquot verbis, subdit: *Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: cumque sederem, circumstante exercitu, eram tamen moerentium consolator.* Tertio, amicos Iob, qui conuenerunt ad eum consolandum, fuisse reges, scriptum est in lib. Tob. cap. 2. & traditum ab Aristæo, ut supra memorauimus, & proditum in Translatione lxx. Interpretum sub finem libri Iob, ut paulò superius dictum est. Cum igitur illi fuerint reges, & illi non modò amaverint ut amicum, sed ut auctoritate, & dignitate superiorem coluerint, ac reuerenti fuerint, satis ea res magnum facit indicium, ipsum quoque Iob fuisse regem.

Quartò, patria Iob, fuit terra Hus; hanc verò fuisse in regione Idumææ, paulò antè ostensum est testimonio Hieremiæ. Quintò, tres illi amici Iob denominati sunt à tribus ciuitatibus, quæ erant in Idumæa: primus nominatur Eliphaz Themanites; alter Baldad Subites; tertius Sophaz Naamathites. De quarum ciuitatum situ, scriptum est in libro diuisionum Terræ Sanctæ. Certè ciuitatem Theman fuisse in Idumæa, perspicuè dicit Amos Propheta ca. 1. Sicut etiam Bosram, vnde fuisse dicitur Iob Gen. 36. Sextò, quia sepulchrum B. Iob etiam hoc tempore visitur apud Iordanem in magna planitie, in confinio Palæstinæ & Idumææ, & magno gentium illarum cultu ac religione celebratur. Septimò, qui faciunt Iob ex stirpe Nachor, in firmissima ratione ad id opinandum ducti sunt, quia nimirum primogenitus ipsius Nachor in cap. 22. Gen. appelletur Hus, & ab hoc argumentantur condicam fuisse terram Hus, quæ patria fuit Iob: & Iob genus duxisse à Nachor patre istius Hus: at paulò superius demonstratè est, fuisse in regione Idumæa terram Hus, & fuisse alios duos isto nomine Hus appellatos, à quorum alterutro origo terræ Hus, aptè duci possit. Hactenus ex Thostato.

Huic equidem communi sententiæ lubenti animo subscripserim. Multæ tamen in eandem sententiam trahunt: in illam Hebræorum præter unum

*Argumenta
Thostati ad
probandum
Iob fuisse de
genere ac stirpe
Esau.*

*Auctor sequitur
communem
sententiam
supra exposita.*

S. Hieronymum, pro fus nihil mouet. Trahit me in primis auctoritas Ixx. Interpretum: cum enim essent viri grauiissimi, & sapientissimi, quod scripserunt de B. Iob, & libro eius adiungendum censuerunt; id puto eos exploratum & compertum, vel ex Maiorum Traditionibus, vel ex probatis quæ tunc extabant, scriptis habuisse. Huc etiam impellit me auctoritas diuinæ Scripturæ, non obscure significantis terram Hus, quæ patria fuit Iob, pertinuisse ad regionem, & ditionem Esau, quam eius posterum non habitatione solum, sed etiam dominatione tenuerunt. Mouet me plurimum etiam generalis consensus tot tantorumque patrum, qui super ea re non obscure, nec dubitanter, sed aperte, & asseueranter sententiam suam pronuntiantur, scriptisque prodiderunt. Ad extremum opinio illa Hebræorum, quam sequi voluit S. Hieronymus, nihil habet, excepta vnius Hieronymi auctoritate, certum ac firmum, debili que admodum nititur fundamento, vt supra ostendimus: & paruum, vel ex sacra Scriptura, vel ex auctoritatibus nobilium Scriptorum, vel ex verisimilibus aliquibus argumentis, aut coniecturis, fidem, aut probabilitatem habet.

TERTIA DISPUTATIO.

De tempore, in quo vixit Iob.

Philo.

I verum esset quod Philo scripsit, vt referunt Rupertus lib. 11. 8. Commentariorum in Genesim cap. 11. & Thostatus in primū caput prioris libri Paralipomenon, Dinā filiā Iacob, fuisse uxorem B. Iob; hinc planè sequeretur, Iob fuisse æqualem patriarchæ Iacob. Et iuxta hoc tempus fuisse videtur Iob, secun-

Aristau.

dum Aristæum, cuius sententiam in superiori disputatione memorauimus. Facit enim Iob filium Esau fratris Iacob, nisi fortè nomine filij significare voluerit vnum aliquem de posteris Esau. Ad hæc autem tempora videtur ætas Iob, secundum B. Hieronymum esse referenda. Scripsit enim ipse in suis Traditionibus in Genesim, super caput 36. qui in eo capite nominatur Eliphaz filius Esau, eum fuisse vnum de tribus illis amicis Iob, eo ipso nomine appellatum in libro Iob cap. 2. Hinc autem efficeretur, Iob supparem fuisse Esau, & Iacob.

S. Hieronym.

Qui librum Iob fuisse aiunt compositum à Mose, quæ est communis sententia, vt ait falsò putatus Hieronymus in Commentariis suis in Iob, necesse est istos facere Iob antiquiorem Mose. Seuerus Sulpitius lib. 1. Sacræ Historiæ facit Iob synchronon Mose. Idemque dicere debuit Rabbi Salomon, qui fecit eum Chananæum, & dixit fuisse mortuum, cum Hebræi essent in deserto, & pererent Terram Promissionis. Idem quoque dicere oportuit S. Hieronymum, si ex suo sensu dixit, quod in Traditionibus Hebræicis super caput 22. Genesim scriptum reliquit. Ait enim ibi, Eliu Buzitem, vnum de tribus illis amicis Iob, fuisse Balaam ariolum, de quo scriptum est Num. 23. quem in eodem libr. Num. 31. constat paulò ante Molis excessum, fuisse gladio ab Hebræis interemptum.

*Falsò putatur
Hieronymus,
& creditur
Beda in Iob.
Seuerus Sul-
pitius.
Rab. Salomò.*

22. SANCTVS Gregorius in principio Commentariorum suorum in Iob, scribit floruisse eum post datã Hebræis legem, & antequam Hebræi haberent reges, tempore videlicet Iudicum. Id autem videtur Gregorius colligere ex hoc 36. cap. Genesis, vbi numerãtur reges, qui fuerunt in terra Edom, priusquam Hebræi haberent reges: inter illos autem reges terræ Edom, secundus numeratur Iobab. Qui autem proximè in regimine populi Hebræi antecesserunt reges, eos fuisse constat Iudices. Atenim ex eo quod Scriptura significat, Iob fuisse ante reges Hebræorum, non videtur rectè concludi posse, fuisse illum tempore Iudicum, potuit enim esse, vel ante Mosem, vel tempore ipsius Mosi. Sed verba B. Gregorij ex capite primo Præfationis eius in Iob, huiusmodi sunt: Inter multos sæpe quæritur, quis libri Iob scriptor habeatur. Et alij quidẽ Mosem, alij vnum quemlibet ex Prophetis scriptorem huius operis fuisse suspicantur. Quia enim in libro Genes. cap. 36. Iobab de stirpe Esau descendisse, & Balã filio Beor in regnum successisse describitur, hunc B. Iob longè ante Mosi tempora extitisse crediderunt: morem profectò sacri eloquij nescientes, quod in superioribus suis partibus solet breuiter longè post secutura perstringere, cum studet ad alia subtilius enuncianda properare. Vnde & illic Iobab, priusquam reges in Israel existerent, fuisse memoratur. Nequaquam ergo extitisse ante legem cognoscitur, qui Israeliticorum Iudicum tempore fuisse signatur. Quod dum quidam minùs cautè considerant, Mosè gestorum illius quasi longè antepositi, scriptorem putant, vt videlet is, qui potuit ad eruditionem nostram legis præcepta edere, ipse credatur etiam ex Gentilis viri historia, virtutis ad nos exempla mandasse. Hæc Gregorius. Sedenim vehementer miror quomodo S. Gregorius ætatem Iob rejiciat in tempora Iudicum Hebræi populi, cum Iob fuisse agnoscat eum, qui dicitur in hoc capite Iobab, pronepotem Esau. Ab eo namque tempore vsque ad tempora Iudicum, præterierunt anni amplius ducenti quinquaginta.

3. Caterum nos, qui in superiori disputatione, auctoritatem lxx. Interpretum, & communem sententiam Patrum securi cõclusimus, Iob fuisse eum, qui nominatur hoc capite Iobab, ex stirpe Esau, & tertium ab ipso; fuit enim filius Zaræ: cuius pater Rahuel, filius fuit Esau: nos, in quã, oportet consequenter, & conuenienter huic opinationi dicere, ætatẽ Iob incidisse in id tempus, quo Iacob vixit in Ægypto per decem & septẽ annos: ad id enim tempus, pertinere videtur tertia generatio Esau, in qua continetur Iobab. Ponamus itaque ortum Iob in eo tempore, quo Iacob cum omni familia sua descendit in Ægyptum; ex quo tẽpore vsque ad egressum Hebræorum ex Ægypto, duce Mosè iam octogenario, excurreunt anni ducenti quindecim, vt alio loco à nobis demonstratum est: & quod hinc est consequens, vsque ad ortum ipsius Mosi anni centum triginta quinque. Hinc porrò concludi potest, Iob peruenisse vsque ad ætatem Mosi, & per octoginta duos annos, synchronon ei fuisse. Si quidem reperimus, Iob vixisse annos ducentos decem & septem. Etenim Deus post illam insignem calamitatem, reddidit B. Iob omnia quæ prius habuerat,

Expenditur opinio S. Gregorij auctoris Iob floruisse tempore Iudicum Hebræi populi.

Auctoris sententia Iob fuisse circa id tẽpus, quo Iacob cum omni familia sua descendit in Ægyptum.

etiam duplicata, vt scriptum est sub finem eius libri. Sicut igitur reddidit ei facultates duplicatas, ita credibile est reddidisse etiam annos duplicatos: sed reddidit ei annos centum quadraginta, vt traditur in fine libri Iob, ergo antea vixerat annos septuaginta, tot enim annos, duplicato numero,

Olympiodorus.
Suidas.

tolerat & calamitatis, quos Olympiodorus & Suidas, aliique faciunt septem annos. Existet igitur rota summa annorum vite Iob anni ducenti decem & septem. Si Iob igitur natus est eo anno, quo Iacob descendit in Ægyptum, vixit octoginta duos annos post ortum Moysi.

BENE

BENEDICTI PERERII COM- MENTARIA

IN CAPVT

TRIGESIMVM SEPTIMVM
GENESIS.

Ioseph adolescens sexdecim annorum, prope fuit ut pro inuidia, & odio occideretur à fratribus suis: verumtamen Iude intercessione venditus Madianitis, ductus est in Aegyptum.

HABITAVIT autem Iacob in terra Chanaan, in qua pater suus peregrinatus est. Et hæc sunt generationes eius: Ioseph cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: & erat cum filiis Balæ, & Zelphæ vxorum patris sui: accusauitque fratres suos apud patrem crimine pessimo. Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam. Videntes autem fratres eius quod à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui. Accidit quoque, ut visum somnium referret fratribus suis: quæ causa, maioris odij seminarium fuit. Dixitque ad eos: Audite somnium meum quod vidi. Putabam nos ligare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulum meum & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum. Responderunt fratres eius; Nunquid rex noster eris? 8

aut subiiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum, at-
 que sermonum, inuidiæ, & odij fomitem ministravit. Aliud
 9 quoque vidit somnium, quod narrans fratribus ait: Vidi per
 somnium, quasi Solem, & Lunam, & stellas vndecim adorare
 10 me. Quod cum patri suo, & fratribus retulisset, increpauit eum
 pater suus, & dixit: Quid sibi vult hoc somnium quod vidisse
 num ego, & mater tua, & fratres tui adorabimus te super ter-
 11 ram? Inuidebant ei igitur fratres sui: pater verò rem tacite
 12 considerabat. Cumque fratres illius in pascendis gregibus pa-
 13 tris morarentur in Sichem, dixit ad eum Israël: Fratres tui
 14 pascunt oves in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo respon-
 dente, Præsto sum; ait ei: Vade, & vide, si cuncta prospera sunt
 erga fratres tuos, & pecora: & renuncia mihi quid agatur. Mis-
 15 sus de valle Hebron, venit in Sichem: inuenitque eum vir er-
 rantem in agro, & interrogauit quid quæreret. At ille respon-
 16 dit, fratres meos quæro, indica mihi vbi pascant greges. Dixit-
 17 que ei vir: Recefferunt de loco isto: audiui autem eos dicentes:
 Eamus in Dothain. Perrexit ergo Ioseph post fratres suos, &
 18 inuenit eos in Dothain. Qui cum vidissent eum procul, ante-
 19 quam accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere, & mutuo
 20 loquebantur: Ecce Somniator venit, venite occidamus eum,
 & mittamus in cisternam veterem: dicemusque; fera pessima
 deuorauit eum: & tunc apparebit quid illi profint somnia sua.
 21 Audiens autem hoc Rubē, nitebatur liberare eum de manibus
 22 eorum, & dicebat: Non interficiatis animam eius, nec effun-
 datis sanguinem. Sed proiicite eum in cisternam hanc, quæ est
 in solitudine, manusque vestras seruate innoxias: hoc autem
 dicebat volens eripere eum de manibus eorum, & reddere pa-
 tri suo. Confestim igitur vt peruenit ad fratres suos, nudaue-
 23 runt eum tunica talari, & polymita: miseruntque eum in cister-
 24 nam veterem, quæ non habebat aquam. Et sedentes, vt come-
 25 derent panem, viderunt Ismaëlitas viatores venire de Galaad,
 & camelos eorum portantes aromata, & resinam, & stactem in
 26 Ægyptum. Dixit ergo Iudas fratribus suis: Quid nobis prodest
 si occiderimus fratrem nostrum, & celauerimus sanguinem ipsius?
 27 Melius est vt venūdetur Ismaëlitis, & manus nostræ nō pollua-
 28 tur, frater enim, & caro nostra est. Acquieuerunt fratres sermo-
 nibus illius, & prætereuntibus Madianitis negociatoribus, ex-
 trahen

erahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaëlitis vigin-
 ti argenteis. Qui duxerūt eū in Ægyptū. Reuersusque Ruben ²⁹
 ad cisternam, non inuenit puerum, & scissis vestibibus pergens ad ³⁰
 fratres suos, ait: Puer non comparet; & ego quò ibo? Tulerunt ^{31. 32}
 autem tunicam eius, & in sanguine hœdi, quem occiderāt, tin-
 xerunt mittentes, qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc in-
 uenimus: vide vtrum tunica filij tui sit, an non. Quam cū ³³
 agnouisset pater, ait: Tunica filij mei est, fera pessima comedit
 eum, bestia deuorauit Ioseph. Scissisque vestibibus indutus est ³⁴
 cilicio, lugens filium suum multo tempore. Congregatis autem ³⁵
 cunctis liberis eius, vt lenirent dolorem patris, noluit consola-
 tionem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lugens
 in infernum. Et illo perseverante in fletu, Madianitæ vendi-
 derunt Ioseph in Ægypto Phutipharo Eunucho Pharaonis, ³⁶
 magistro militum.

P R Æ F A T I O.

*H*INC facit initium Moses scribendi, enarrandi que histo-
 riam Ioseph: que per sequentia omnia capita, paucissimis
 exceptis usque in finem huius libri, ab eo pertexitur. Quæ
 variorumne casuum Ioseph narratione, an multiugis vir-
 tutis eius expositione, an insperatorum in vtramque partem euentorum
 commemoratione, iucundior Lectori, ac mirabilior sit, incertum est. Et
 alij quidem filij Iacob, non tam suis, quam posterorū suorū factis, atque
 cunctis nobilitati sunt: Ioseph autē, suis ipse rebus clarus, & predicabilis
 fuit: ingenio nempe peramabilis; morum probitate, ac virtutū præstan-
 tia venerabilis; magnis vtriusque fortunæ casibus memorabilis; & hu-
 mana, & diuina sapiētia, in omni euo admirabilis. Verū inter pluri-
 ma eius viri, quæ summam laudem merentur & admirationem, quin-
 que potissimum rerum eximiatarum fulserunt insignia, castitatis, man-
 suetudinis, æquabilitatis & constantiæ animi in rebus aduersis pariter
 & secundis, politica item prudentia, ac iustitia in regendis, ac admini-
 strandis imperiis; ac demum cælestis sapiētia in rebus occultissimis per-
 uidentis, futuris que prouidentis. Verū ad hæc illustranda splendidam
 B. Ambrosij sententiam, & orationem adhibeamus. Librum ille suum,
 quem scripsit de Ioseph Patriarcha, exorsus est his verbis: Sanctorum
 vita ceteris norma viuēdi est. Ideoque digestam plenius accepimus se-
 riem

riem Scripturarum, ut dum Abraham, Isaac, & Iacob, ceterosque inter, legendo cognoscimus, velut quendam innocentia tramitem, virtutum eorum referat, imitantibus vestigiis prosequamur. De quibus mihi cum frequens tractatus fuerit, hodie S. Ioseph historia occurrit: in quo cum plurima fuerint genera virtutum, precipue fulsit insigne castitatis. Instum est igitur, ut cum in Abraham didiceritis impigram fidei demonstratione, in Isaac sincera mentis puritatem, in Iacob singularem animi laborumque patientiam; ex illa generalitate virtutum in ipsas species disciplinarum intendatis animum. Nam licet illa sint diffusiora, tamen ista expressiora sunt: eoque facilius mentem penetrant, quo magis scripta, & determinata sunt. Sit igitur nobis propositus Sanctus Ioseph tanquam speculum castitatis: in eius enim moribus, in eius actibus, lucet pudicitia, & quidam splendet castimonie comes, nitor gratie. Vnde etiam a parentibus plusquam ceteri filij diligebatur; quae tamen res inuidiae fuit, quod silentio praetereundum non fuit; hinc enim argumentum totius historiae processit: simul ut cognoscamus, perfectum virum non moueri dolore vlciscende iniuria, nec malorum rependere vicem. Vnde & Dauid ait: Si reddidi retribuentibus mihi mala. Neque enim Ioseph meritis esset praeferrere ceteris, si aut ledentes lassisset, aut diligentes dilexisset: hoc enim plerique faciunt: sed illud mirabile, si diligas inimicum tuum, quod Saluator docet. Iure ergo mirandus, qui hoc fecit ante Euangelium, ut laesus parceret, appetitus ignosceret, venditus non referret iniuriam, sed gratiam pro contumelia solueret, quod post Euangelium omnes didicimus, & seruare non possumus. Discamus praeterea & Sanctorum inuidiam, ut imitemur patientiam: & cognoscamus, illos non natura praestantioris fuisse, sed observationis; nec vitia nescisse, sed emendasse. Quod si inuidia etiam Sanctos aduersit, quantum magis cauendam est ne inflammet peccatores? Sic Ambrosius.

Genes. 15.

Tribus autem de causis solius omnium Iacob filiorum, Ioseph copiose ac diligenter perscripsit historiam Moses. Primo quidem, quod ex hac historia intelligitur, qua ex causa, & quo euentu filij Israel in Aegyptum venerint, tot tantisque miraculis inde liberandi: praedictum enim fuerat Abrahae, semine eius oppressum iri in terra non sua. Occasio igitur, ob quam filij Israel deuenere in Aegyptum, fuit venditio Ioseph, eiusque exaltatio. Deinde propterea Moses copiose persecutus est historiam Ioseph, quod ea omne genus virtutum referta sit exemplis: ideoque solus inter fratres suos dignus fuit Ioseph, ut vita eius post exempla Abrahae, Isaac, & Iacob, omnibus veri Dei, & verarum, perfectissimarumque virtutum cultu-

cultoribus, multum commendaretur, & in exemplum imitandum omnibus proponeretur. Huc adde, quod Ioseph multis rebus insignem, atque illustrem Christi typum, & figuram gessit: quocirca eius mores, actus, & virtutes & casus, distinctè & expressè, & accuratè declarare oportuit.

Habitauit autem Iacob in terra Chanaam, in qua pater suus VERS. I.
peregrinatus est: Et hæ sunt generationes eius.

GVM post hæc verba Moses non describat generationem Iacob, id est, progeniem, & posteritatem, vt de qua paulò supra Genesis trigesimo quinto, breuiter dixerat, enumerans, & nominans duodecim eius filios; sed proximè subiungat historiam rerum Ioseph, venditionem eius factam à fratribus enarrans: quæritur, quomodo dicat: *Hæ sunt generationes Iacob?* Caietanus ait: Illud, *Istæ*, vel, *Hæ sunt generationes Iacob*: Referendum esse, non ad proximè subsequentia, sed ad longè post memoranda de filiis, & nepotibus Iacob, tum Genes. 46. tum deinceps. Pronomen (Hæ) inquit Caietanus, demonstrat longè inferius recensendas generationes. Ita vt duo proponat tractanda: tum gesta, habitante Iacob in terra Chanaam; & huc spectat illud, *Habitauit Iacob in terra Chanaam*: tum generationes descendentes ab eo longè post enarrandas. Sic Caietanus. Sed profectò vis, & propria significatio illius pronominis (Hæ) vel (Istæ) exigat, vt verba illa, *Istæ sunt generationes Iacob*, referri debeant ad proximè subsequentia, nec ad longè remota commodè spectari possint. Rupertus huiusmodi quandam interpretationem affert. Non mirum si proponens Moses dicere de generationibus Iacob, vnus duntaxat historiam Ioseph, subtexit. Licet enim duodecim fuerint Iacob filij, in vno tamen Ioseph, suam Iacob generationem, id est, paternæ similitudinis transfudit pulchritudinem. Nam sicut pater ipsius Isaac ex sterili Sara, & ipse Iacob ex sterili Rebecca, naturam sterilem fecundante gratia progenitus, & diuina benedictione donatus, patrum suorum vestigiis incescit: sic Ioseph nihilominus ex Rachele sterili, dono Dei susceptus est, futurus eiusdem benedictionis hæres; & solus ex omnibus filiis, paternorum morum, atque virtutum, perfectus imitator extitit. Quapropter solus etiam filiorum Iacob, dignus fuit, qui filius Israël diceretur, & cuius nomen posteritati commendaretur. Videat Lector Rupertum libro octauo Commentariorum in Genesim, capite decimo octauo. Verùm ista expositio, mystologica potius est, quam historica, & literalis. Illa est igitur multo probabilior interpretatio, vocabulo generationis, denotari hoc loco casus, euenta, & quæcunque contigerunt ipsi Iacob, & filiis eius. Non enim post hæc verba subtexit Moses genealogiam stirpis Iacob, sed potius tristica euenta, & miserabiles casus eius. Similiter acceptum est supra Gen. 6. nomen generationis, vbi dictum est: *Istæ sunt generationes Noë.*

Caietanus.

Rupertus.

Genes. 21.
Infra 25.

Talem vim significandi habet, & verbum gignendi, siue patiendi in libro Prouerbiorum, cap. 27. vbi scriptum est: *Ne gloriaris de die crassina, quia nescis quid ventura pariat dies*: significatur enim non esse gloriandum de re, quæ futura est, cum multa possint intercurre, quæ euentum, atque effectum eius rei præpediant. Ergo sensus istorum verborum est: *Ista sum (scilicet mox subiungenda) quæ contigerunt Iacob in generationibus suis*: id est, in filijs, plurimum verò in Ioseph.

PRIMA DISPUTATIO.

Super ætate Ioseph, in qua is erat, cum est venditus à suis fratribus.

Super illis verbis,

VERS. 2. Ioseph cum sexdecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: & erat cum filijs Balæ, & Zelphæ vxorum patris sui.

QVOD Latinus interpres dixit, Ioseph fuisse tunc sexdecim annorum, in libris Hebraicis, Græcis, & Chaldaicis est, fuisse ipsum decem & septem annorum. Verùm nihil negocij est, quantum ad veritatē vtriusque sententiæ, ista conciliare inter se. In promptu enim est dicere, Iosephi fuisse tunc decimum sextum ætatis annum iam expletum: fuisse autem decimum septimum tantummodò inchoatum: & Latinum Interpretem voluisse describere ætatem Ioseph ab annis eius iam completis; alios verò ab vltimo eius anno iam inchoato. Nempe frequens est apud Historicos, & Chronographos talis computandi diuersitas: vt alij annos duntaxat exactos percenseant, alij etiam inchoatos tantum. Illud fortasse cuiuspiam videri posset plus habere dubitationis, vel admirationis, vndenam compertum fuerit Latino interpreti, annum decimum septimum, qui signatur Hebraicè, & Græcè, & Chaldaicè, non fuisse completum, sed inchoatum: & cur maluerit hoc loco singulariter, & diuersè ab alijs ætatem Ioseph denotare per annum decimum sextum. Enimuerò subit nonnunquam animum meum existimare, in translatione Latina, quam longo Ecclesiæ vsu, & Tridentini Concilij auctoritate comprobata habemus, quædam occulto instinctu, & afflatu sancti Spiritus esse posita, quorum certam rationem, non facillè sit humana inuestigatione reperire.

Quæstio super ætate Ioseph.

Cæterum super ætate Ioseph, quæ memoratur hoc loco, quæstio occurrit minimè dissimulanda: Quomodo verum esse potuerit, vt post mortem Isaac (post eam namque hæc narrantur à Mose) esset Ioseph sexdecim annorum. Iacob quippe centum viginti annorum erat in obitu Isaac, ab eo

ab eo namque sexagenario genitus fuerat, ut dictum est Genes. 25. Isaac vero centum octoginta natus annos mortem obiuit. Iacob porro anno ætatis suæ vno & nonagesimo, ut supra docuimus, generat filium suum Ioseph, à quo tempore vsque ad centesimum vigesimum annum suæ ætatis, in quem annum incurrit mors Isaac, numerantur anni viginti nouem: tot igitur annorum fuisse Ioseph, cum mortuus est Isaac, necessum est. Nam si tunc fuisset Ioseph sexdecim annorum, cum Iacob intrauit Ægyptum, & reperit Iosephum annorum 39. ut significatur infra Genesis 45. fuisset ipse Iacob tunc annorum centum quadraginta trium: at ipse, regi Ægypti de sua ætate percontanti, respondit, annum se tunc agere centesimum trigesimum, ut scriptum est Genes. 47.

6 S. Augustinus in libro Quæstionum in Genesim in quæstione 122. fuse ac subobscurè tractat hanc quæstionem, & soluit. Nam cum multis verbis causam difficultatis exposuisset, subdit: Aut ergo eodem anno decimo septimo, aut etiam aliquantò maior venit Ioseph in Ægyptum, ac per hoc, si post mortem Isaac venit, utrolibet modo permanet quæstio. Si enim decem & septem annorum fuit post mortem Isaac, quo tempore patet eius centum viginti fuit annorum; profectò anno eius trigesimo nono, quando Iacob venit in Ægyptum, centum quadraginta duos annos idem Iacob agere debuit. Fuit autem tunc Iacob centum & triginta annorum, ac per hoc si decem, & septem annorum Ioseph in Ægypto est venditus, ante duodecim annos, quàm moreretur auus eius Isaac, venditas inuenitur. Decem enim & septem annorum esse non potuit, nisi ante duodecim annos mortis Isaac; & in centesimo octauo anno vitæ patris sui Iacob. His enim annis cum adtulerimus. viginti duos annos, quibus Ioseph, vsque ad aduentum patris sui, fuit in Ægypto, fient ætatis anni Ioseph triginta nouem, & ipsius Iacob centum triginta; & sic nulla erit quæstio. Sed quoniam Scriptura post mortem Isaac ista narrauit, putatur Ioseph post mortem Isaac, decem & septem annorum fuisse. Quapropter intelligamus de vita Isaac, tanquam multum decrepiti senis, tacuisse Scripturam, cum iam de Iacob, & eius filijs loqueretur: viuo tamen Isaac, decem & septem annorum esse cœpit Ioseph. Hactenus ex Augustino.

S. August.

7 Manifesta igitur est in hoc loco hystorologia, id est, præpostera rerum gestarum narratio: post mortem enim Isaac narratur venditio Ioseph, quæ tredecim annis eam præcesserat. Sed enim quærat quispiam cur Moses interuertere temporis ordinem voluerit? Nimirum dixerat supra Moses sub finem capitis 35. Iacob post suum ex Mesopotamia regressum in terram Chanaan, venisse in urbem Hebron ad patrem suum Isaac: & quia nihil amplius scripturus erat de Isaac, voluit concludere historiam eius, narrando mortem, & sepulturam ipsius. Quoniam verò Esau filius erat Isaac, & vnà cum Iacob, patris funus fecerat, & semen erat Abraham, & quadam tenus pertinebat ad promissiones Abraham datas à Deo, de multiplicando eius semine: idcirco Moses voluit cursim indicare progeniem, & posteritatem Esau, ut origo gentis, & principatus Idumæorum, de quibus & ipse

Auctoris solutio quæstionis, & breuis, & aperta.

postea non semel loquitur, & alibi crebra in libris sacris fit mentio, per-
notesceret. His itaque, tanquam per digressionem, in capite 36. Genesis
expositis, redit Moyses hoc capit. 37. ad institutum narrationis cursum: &
persequitur historiam eorum quæ acciderunt Iacob, postquam venerat
Hebron, incipiendo à venditione Ioseph, quæ dū Iacob ibi moraretur, fa-
cta est, tredecim annis ante mortem Isaac. Sed cur signatè declarauit Mo-
yses ætatē Ioseph, dicens fuisse eum sexdecim annorum? Chrysoströmus hu-
iusmodi reddit rationem. Quam ob causam, inquit, Moyses annorū Ioseph
numerū designauit: vt scias ætatem adolescentiæ, nō esse virtutis impedi-
mentum: & quo pleniùs cognoscas adolescentis erga patrem suū obedi-
entiam, & in fratres suos benevolentiam; illorum contrā, inhumanitatem, &
crudelitatem in ipsum. Neque enim eos à tanto scelere, quod de signarunt
in Ioseph, cohibere potuit benevolentia, qua ipsos profectus fuerat, &
teneritudo atque infirmitas ætatis, quæ debebat eos ad commiserationem
prouocare. Immo verò istis ipsis rebus in eius inuidiam, & odium, & per-
ditionem incitari sunt. Hæc Chrysoströmus in homil. 61. in Genesim.

Verū, ni fallor, illud probabiliùs dictū fuerit, idcirco Moysen tam di-
ligenter signasse ætatem Ioseph, vt ex eo intelligi posset, quandiu ille ca-
lamitatem, & ærumnam pertulisset, nimirum per annos quatuordecim.
Erat quippè sexdecim annorum, cū est venditus à fratribus: cū autem
è carcere eductus est, & ad principalem dignitatem, & præfecturā Ægy-
pti euectus, fuisse dicitur infra Genesis quadragesimo primo, annorum
triginta. Omne igitur tempus intermedium quatuordecim annorum, in
seruitute, ærumnā, & calamitate transegit. Nec illud aut temerè, aut super-
fluè additum est à Mose, quod post signatam ætatem Iosephus sexdecim
annorum, adiunxit, *adhuc puer*: satis enim significata erat puerilis ætas
eius ante, dicendo, fuisse eum sexdecim annorum. Non, inquit Rupertus
libro octauo Commentariorum in Genesim capite decimo nono: super-
fluit in hoc loco sermo Dei, dicens Ioseph fuisse sexdecim annorum, &
fuisse adhuc puerum, quasi non semper talis ætas esset puerilis, sed voluit
significare citam, & celerem iustitiæ, ac meriti Ioseph perfectionem, quæ
continud subtextitur: quocirca signatè vtrumque dictum est, & fuisse sex-
decim annorum, & fuisse adhuc puerum. Continud enim subditur, eum
accusasse fratres suos crimine pessimo. Hoc nempe puer non fecisset, si
non puritatis amorem, zelumque iustitiæ iam tunc haberet: quod quidem
in puero, vel adolescente, vt maximè laudandum est, ita rarum est, mi-
rūmque. Sic Rupertus. Equidem reor istud ob eam quoque causam, fuisse
adiunctum à Mose, vt significaret qualis fuerit in pueritia indoles Ioseph.
Non ille pueritiam, & primam adolescentiam; inertem, atque otio-
sam, & vagam transegit: neque iocis, ludis, & delectamentis puerilibus,
aliorum more, deditus fuit: sed duram & laboriosam, & in pastorali arte
honestā, simulque perutili exercitiā, primam suam ætatem exegit.

Circa illud; *Et erat cum filijs Bala, & Zelphæ uxorem patris sui*. Primò
notandum est, Balam & Zelphā, quas suprā vocauerat Scriptura concu-
binas Iacob, hīc aperte & simpliciter vocari uxores eius: vt intelligatur,
fuisse

fuisse legitimas vxores, quanquam non fuerint matres familias, & principales vxores, sicut erant Lia, & Rachel; & idcirco dictas esse alibi concubinas. Quanquam illud habuerunt istæ supra conditionem concubinarum, quod earum filij similiter vt filij Rachelis, & Liæ, participes fuerunt hæreditatis terræ promissionis, & suas ipsi quoque tribus condiderunt. Sed cur Moses dixit fuisse Ioseph cum filiis Balæ, & Zephæ? Audi Rupertum loco proximè citato: Quod Moses ait, Ioseph fuisse cum filiis Balæ, & Zephæ, insinuare voluit æmulationem fratrum Ioseph, qui nati erant ex Lia, cum quibus ipse versari non audebat. Illi enim cum essent de libera matre nati, grandiores spiritus gerebant, & Ioseph, filium dilectæ Rachelis, & quam Iacob plulquam matrem ipsorum dilexerat, non æquo animo aspiciebant: & insuper filios ancillarum respectui habebant, & pro seruis ducebant. Ioseph autem cum & ipse natus esset ex libera matre, & præcipua vxore, non despiciebat eos, quos à patre suo, filiorum loco haberi cernebat. Apparet igitur, & prudentia Ioseph declinantis inuidiam fratrum; & animi modestia, non propter ingenuitatem suam, & præcipuum amorem quo diligebatur à patre auersantis congressum, & consuetudinem filiorum Balæ & Zephæ, sed cum illis libenter versantis. Hinc etiam liquet, vnde, aut quomodo vitia fratrum suorum nouerit Ioseph, quæ detulit ad patrem, videlicet quod versaretur cum illis in pascendo grege.

Rupertus.

SECUNDA DISPVATIO.

Quodnam fuerit pessimum illud crimen, de quo Ioseph apud patrem accusauit fratres suos.

Super illis verbis,

Accusauitque fratres suos apud patrem crimine pessimo. VERS. 2.

PTIMAM Iosephi, verba hæc, indolem declarant: vt qui tantopere oderit, nec ferre potuerit vitia fratrum suorum, sed emendationi eorum studens, simulque consulens patris & familiæ suæ famæ, eorum vitia detulerit ad communem patrem: vt is, quasi prudentissimus medicus, efficacem, ac salutarem medicinam faceret. Nec potuit non esse iucundissimum Iacobo tale Iosephi odium & detestatio vitiorum, talis ardor corrigendi fratres, tale studium, & cura paternæ & domesticæ famæ, ac demum tale officium deferendi ad ipsum, quæ in rem, & honorem communem domus suæ videbat esse. Terentianus ille Demea; cum duos haberet filios, Ctesiphontem probum, & frugi adolescentem, & Æschinem, nequam, & perditum hominẽ; audiens Ctesiphontem iurgio adortum esse Æschinem apud forum, & clarissima voce, & verbis grauissimis dixisse ei, Æschines, hæccine flagitia

in Adelpb.

facere te? Hæc te admittere indigna genere nostro? Non tu hoc argētum perdis, sed vitam tuam. Hæc, inquam, audiens Demea, & nimio gaudio lacrumans, saluus sit, inquit, spero: Similis est maiorum suorum. Similiter Iacob contemplans indolem, & mores, & facta Iosephi etiamnum in prima adolescentia, vehementer gaudebat, sperans eum virtutibus Maiorum suorum Abrahamæ & Isaac egregiè responsurum.

*Diuersitas
lectionis 70.
Interpretum.*

Sed ante alia, lectio huius loci perpendenda est diligenter. Septuaginta Interpretes diuersam admodum, & penè contrariam in hoc loco reddidèrè sententiã: aiunt enim non Ioseph accusasse fratres suos, sed ipsum contra esse accusatum à fratribus apud patrem: nam eorum verba, Latine reddita, huiusmodi sunt: *Detulerunt contra Ioseph, vituperationem malam ad Israel, patrem suum.* Nec subeat quempiam suspicari non ita vertisse Septuaginta, sed eorum codices esse corruptos: Expositores quippe Græci, hunc locum itidem legerunt, atque interpretari sunt; vt Chrylloftomus homil. 61. in Genesim; & Theodoretus atque Isidorus Pelusiota, & alij, vt refertur in Cathena Græca in Genesim. Quamquam Diodorus non dissimulauerit, in Hebræis libris contrariam esse lectionem, ita scribens, Aquila & Symmachus, & Syra, editio pro eo, quod nos legimus *detulerunt*, habent *desulit*: significantes ipsum Ioseph accusare solitum fratres suos, quod non se probè, ac modestè gererent. Sic ille. Et eadem Theodoretus est sententia. Equidem miror, tantam diuersitatem lectionis Græcæ ab Hebraica non animaduertisse S. Hieronymum, aut prætermisisse eam tradere in Quæstionibus suis in Genesim: cùm in hoc genere obseruationum & annotationum soleat esse diligentissimus, & accuratissimus. Sed proculdubio lectio nostra Latina omninò cõsentiens cum Hebraica, & Chaldaica, & à plerisque patribus vsurpata, & interpretata, pro vera, & germana ac propria lectione huius loci censenda est. Quãquam lectio Hebraica ad verbum pro illis verbis: *Crimine pessimo, habeat (malam famam)* Et retulit, inquit, *ad patrem malam eorum famam.* Sed quia peccata, quæ creant infamiam, sunt pessima crimina; idcirco Latinus Interpres, sententiã ipsam spectans, pro infamia, posuit, crimen pessimum, præsertim cùm Hebræi & comparatiuis & superlatiuis careant. Oleaster obscurum ait esse hunc locum propter ignorantiam propriæ significationis Hebræi vocabuli, quod hîc ponitur, *dibbah*, quod aliqui infamiam, seu famam malam; alij obloctionem, siue bonam, siue malam significare dicunt. Certum est significare rumorem, seu rem, quæ auditur: & ex multis Scripturæ locis apparet, quod propriè significet obloctionem, id est, rumorem, vel sermonem vulgo iactatum, siue bonum, siue malum.

*Quod fuerit
crimè de quo
Ios. ph. accus-
sauerat fratres.
Caietanus.*

Verùm extitit quæstio, quod genus criminis fuerit, de quo Ioseph accusauerit fratres suos: Nam Moses speciem criminis tacuit, & tantum significauit fuisse crimen infame, ac pessimum. Quocirca Caietanus, Quoniam, inquit, non dicit Scriptura, cuius criminis essent infames fratres Ioseph, sed insinuat huiusmodi infamiam innotuisse Ioseph, ex eo quod comes erat fratrum, ideo ignota remanet species criminis; genus autem eius scitur, quod erat peccatum infame: & scitur quod non omnes fratres, sed filij

cuius filios Her, & Onam, qui semen fundebant in terram, antequam ad uxorem accederent, ne suscitarent semen fratri suo, pessimos fuisse, atque ob id esse à Deo interfectos, testatur scriptura Gen. 38. Sed quod scelus comparari potest malitiæ istorum filiorum Iacob, qui fratrem suum Ioseph immerentem, atque innocentem, omni non solum fraternæ caritatis, sed etiam humanitatis sensu prorsus abiecto, crudeliter interficere voluerunt; & pro magno beneficio duxerunt, condonata ei morte, vendere ipsum extraneis gentibus? Satis igitur probabiliter dici potest, crimen illud pessimum fratrum Ioseph, fuisse bestialem coitum. Hactenus ex Thostato. B. certè Thomas in 22. quæst. 154. art. 12. in responsione ad 4. sequens Glossam interlinearem, crimen illud pessimum fratrum Ioseph, non aliud interpretatur, nisi bestialitatis peccatum, ita scribens: Inter vitia, quæ sunt contra naturam, infimum locum tenet peccatum immunditiae, quod consistit in sola omissione concubitus ad alterum. Grauisimum autem est peccatum bestialitatis, quia non seruatur debita species. Vnde super illud Genes. 37. *Accusauit fratres suos crimine pessimo*, dicit Glossa quòd cum pecoribus miscebantur. Sic B. Thomas, qui tamen istis verbis, non tam suam tradidit, quàm Glossæ citauit sententiam. Idemque tradit Hugo Sancti Victoris.

S Thomas.

Hugo S. Vi-
cto.

Aucto. opi-
nio.

Ego ex tam multis, & variis interpretationibus, tres cæteris præferendas censo, Primò quidem illam Theodoretì supra expositam, & Diodoti, qui putarunt, Ioseph non accusasse fratres suos de vno quopiam certo crimine, sed in vniuersum, quòd flagitiosam vitam ageret, & impuris, ac foedis moribus essent, ita vt malè audirent apud alios, atque infames essent. Hoc enim significare videtur lectio Hebraica huius loci, quæ habet, Ioseph malam fratrum suorum famam detulisse ad patrem. Altera itidem interpretatio probabilis est, Ioseph accusasse fratres de intestinis odiis, & frequentissimis iurgiis, & amarissimis rixis, quæ erant inter filios Lia, & filios ancillarum. Tertia quoque interpretatio magnam habet probabilitatem, Ioseph accusasse fratres, quod se vehementer odissent, & grauitè verbis iuxta, factisque insectarentur: nec aliam planè ob causam, nisi quòd dissimilis eorum esset, atque eorum vitia sibi displicerent: tum etiam, quòd ipse præ illis omnibus diligeretur à patre, quamobrem irruerenter ipsos, & contumeliosè, & criminiosè de patre loqui solitos. Hæc igitur probabilia cogitatu, & dictu videntur, & in quolibet istorum trium quadrat appellatio criminis pessimi, vt patet supradicta pensitanti.

Sed num rectè fecit Ioseph, accusando fratres suos de crimine pessimo apud patrem? Videtur enim speciem habere mali, accusare fratres suos: si quidem huiusmodi tanquam insignis, denotatur in Apocalypsi capit. 12. malicia Diaboli: scriptum enim ibi est: *Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos, ante conspectum Dei, nocte, ac die.* Deinde non legitur ante denunciationem criminis, Ioseph priuatim, ac secretò admonuisse fratres sui criminis: qui autem non præmissa admonitione crimen aliorum publicat, is, vt ait Augustinus, non corrector est, sed proditor. Corripe,

ait

ait Augustinus, delinquentem inter te, & ipsum solum, studens correctio-
ni, parcens pudori. Nam si solus nosti, quia peccavit in te, & eum vis co-
ram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor. Fortè enim præ ve-
recundia incipiet defendere peccatum suum; & quem vis correctiorem,
facis peiorem. Sic Augustinus. Similiter Hieronymus in caput decimum
octavum Matthæi. Corripiendus, inquit, est seorsum frater, ne si semel pu-
dorem, & verecundiam amiserit, permaneat in peccato. Multi enim studio
boni nominis, & meru infamæ, à flagitiis coercerentur; qui si publicatis
suis flagitiis infamatos se videant, quasi rupto, & abiecto frano, toto
imperio, & libertate animi ruunt in fugitia. Sanè Thostatus refert opinio-
nem Hebræorum, peccati arguentium & damnantium Ioseph, quod fra-
tres suos de crimine pessimo accusasset.

August. 3er,
16. de verb.
Domini.
Matth. 18.

Hieronym.

Sedenim accusationem illam Ioseph non modo fuisse inculpabilem, ve-
rum etiam laudabilem: minimè dubitandum est. Ipsa enim correctio fra-
terna, actus est caritatis, ac misericordiæ, tendens ad emendationem delin-
quentis, & remotionem peccati, & est spiritualis quædam elemosyna
tanto quidem præstantior, & vulior, quàm corporalis, ut ægrotantem cu-
rare, aut pascere esurientem, quanto gravius, & perniciosius malum est
animi peccatum, quàm corporalis morbus, aut fames. Verùm bonitas
correptionis fraternæ potest corrumpi dupliciter: vel malo animo, & sine
corripientis; vel indubito modo corripienti. Debemus, inquit Augusti-
nus, amando corripere, non nocendi aviditate, sed studio corrigendi. De
nento autem insimulari potest Ioseph. Quis enim inducat in animum,
adolecentem ab omni scelere purum, atque innocentem, cupiditate no-
cendi fratribus suis, malignè concinnasse accusationem eorum, & ad pa-
trem derulisse? sed præmia, inquires, defuit priuata, & secreta fratrum ad-
monitio. Qui scis defuisse? Non est, inquires, à Mose scriptum. Quasi verò
omnia illorum Patriarcharum facta, dictaque, sacrarum litterarum moni-
mentis consignaverit Moses. At præmonitos fuisse fratres à Ioseph, affir-
mar hoc loco Thostatus, & ante Thostatum B. I. homas idè scriptum re-
liquit in 2. 2. quæst. 3. artic. 7. in responsione ad secundum hisce verbis;
De Ioseph credendum est, quod fratres suos quandoque admonuerit, li-
cet id non sit scriptum. Quanquam non erat necessària præmonitio fra-
trum, cum esset crimen eorum publicum, & ob id, illi iam essent infames:
idcirco enim secundùm lectionem Hebraicam huius loci dicitur Ioseph,
malam fratrum suorum famam derulisse ad patrem. Nec sanè peccata eo-
rum in vulgus enunciauit, neque ad publicum iudicem derulit, sed ad
commonem patrem, ut is paternæ caritate, & prudentia & auctoritate eos
corripere, simulque corrigeret, sine vllò eorum, vel spirituali, vel corpo-
rali detrimento, tempestiuam, & efficacem, & salutarem morbis eorum
curandis, sanandisque medicinam adhibens.

Ioseph rectè
inlaudabiliter
accusavit
fratres apud
patrem.

Augustin.

Thostatus.
S. Thomas.

Equidem reor prudentem omisisse Ioseph priuata admonitione fratrum
(si tamen eam prætermisit) quod non dubiè putaret, eam non inuile modò futu-
ram fratribus, verùm etiam perniciosam, quòd illi, vel propter ætatè deri-
sui, & contempturi essent, vel maiori etiam odio ipsius flagraturi, & cum

Quando ex-
cur on in eadè
fraterna cor-
rectio aliquo-
rum.

Proverbo.
Glossa ordi-
naria

S. August.

ne tale quid eveniat, veremur, tunc caritatis est omittere correctionē, im-
pudentiæ atque temeritatis adhibere. Enimverò super illis verbis Sale-
monis: *Noli arguere derisorem, ne oderit te.* Glossa sic ait, Non est timendum,
ne tibi derisor, cum arguitur, contumelias inferat: sed hoc potius promi-
dendum, ne tractus ad odium, inde fiat peior. Valent mirificè ad confir-
mandam, & illustrandam hanc sententiam illa B. Augustini verba, que
sunt in cap. 9. libri primi de Civitate Dei: Plerumque, inquit, ab iis, qui fla-
gitiosè vivunt, docendis, admonendis, aliquando etiam obiurgandis, &
corripiendis malè dissimulatur, vel cum laboris piget, vel os eorum vere-
cundamur offendere, vel cum eorum inimicitias de vitamus, ne impediant
& noceant in istis rebus temporalibus, siue quas adipisci adhuc oprat no-
stra cupiditas, siue quas amittere formidat infirmitas. Nam si propterea
quisque obiurgandis, & corripiendis malè agentibus parcat, quia opportu-
nus tempus inquirat, vel eisdem ipsis metuit, ne deteriores ex hoc effi-
ciantur, vel ad bonā vitam, & piam erudiendos impediant infirmos alios,
& premant atque auertant à Fide, non videtur esse cupiditatis occasio, sed
consilium caritatis. Sic Augustinus.

TERTIA DISPVTATIO.

*An principalis causa diligendi Ioseph præ cæteris filiis, fuerit Ia-
cobo, quòd in senectute genuisset eum.*

Super illis verbis,

VERS. 3.

Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios, eo quòd
in senectute genuisset eum.

Tres causa ob
quas Ioseph
erat amatus
fratribus suis.

P T I M I est historici, veras & proprias eorum, quos nar-
rat, casum, & euentorum causas enoluere ac declarare. Id
fecit Moses hoc loco. indicans, quibus ex causis incitati at-
que incensi fuerint fratres Ioseph in eius inuidiam, atque
odium: quin etiam ad voluntatem eius necandi tantopere
incubuerint. Fuere autem tres causa: prima, quòd ipsos apud patrem accu-
sauerat de crimine pessimo. Altera, quòd plus omnibus diligere tur à pa-
tre: atque in præcipui amoris paterni signum fuisset ab eo singulari qua-
dam, & præstanti veste ornatus. Tertia causa, fuit enarratio seniorum
eius, quibus portendi videbatur, fore ipsum principem, & dominum fra-
trum suorum. Hoc autem exemplo erudiuntur in primis, ac docentur pa-
rentes, vt si quempiam filiorum suorum plus cæteris diligunt, quòd meri-
tò cæteris amabilior sit, celent id, animoque inclusum cohibeant, aut cer-
tè ita moderentur, & temperent, ne ceteros offendant. Etenim plerumque
vnius filij exuperantia amoris, aliorum filiorum contemptus reparatur: &
nimius amor vnius, multorum creat inuidiam, & odium incendit, piusque
parens.

parens nimium ostentando amorem, nocet filio, quàm si eum odisset. Ponom hic disertam super hac re B. Ambrosij breuem disputationem, apprimè viliam parentibus, refertam præceptorum ac documentorum. In libro de Ioseph cap. 2. ita scribit Ambrosius: Instroimur (exemplo scilicet Iacob, & Ioseph) qualis esse debeat affectus parentum, filiorumque gratia. Amare liberos, dulce; & impensius amare, prædulce est: sed frequenter amor ipse patrius, nisi moderationem teneat, nocet liberis: si aut nimia indulgentia dilectum resoluat, aut prælatio vnus, ceteros ab affectu germanitatis auerrat: plus acquiritur filio, cui fratrum amor acquiritur. Hæc præclarior munificentia patrum; hæc ditior hæreditas liberorum. Iungat liberos æqualis gratia, quos iunxit æqualis natura. Quid miraris, si propter fundum, aut donum oriuntur inter fratres iurgia, quando propter tunicam inter sancti Iacob filios exarsit inuidia? Quid ergo? reprehendendus Iacob, quia vnum cæteris præferebat; sed nec libertatem possumus auferre parentibus, ne eos diligant, quos plus credunt mereri: nec filiis refecare debemus studium plus placendi. Certè Iacob illum plus amabat, in quo maiora virtutum insignia præuidebat: vt non tam filium pater prætulisse videatur, quàm propheta mysterium: meritoque variâ tunicam fecit ei, quo significaret eum diuersarum virtutum amictu fratribus præferendum. Sic Ambrosius.

Sed perpendamus illa verba: *Israel diligebat Ioseph super omnes filios suos, quia in senectute genuisset eum.* Erat Iacob vnus, & nonaginta annorum, cum genuit Ioseph. Cum enim intrauit Ægyptum, agebat annum centesimum trigessimum, cum Ioseph eo tempore ageret trigessimum nonum, vt infra dicitur, & supra non semel à nobis expositum est. Et quia omne tempus vitæ Iacob fuit centum quadraginta septem annorum, hinc liquet vixisse eum quinquaginta sex annis post generatum Ioseph. Quocirca genuit Ioseph in principio sææ senectutis. Nec sanè magna fuit temporis differentia, inter generationem Ioseph, atque aliorum filiorum: omnes enim filij Iacob (nisi vnus Benjamin) intra idè septennium generati sunt: Ruben quidem initio septennij; Ioseph autem, in fine, alij verò intermedijs annis. Aristoteles libro septimo Politicorum, scribit seniorum parentum filios, & corpore, & mente esse imperfectos: ob idque illud maximè tempus ætatis idoneum esse ad generandam prolem, in quo & robur corporis, & vis, ac vigor animi præpoller. Id autem esse definit in plurimis circa annum quinquagesimum, vt Poëtarum quidam dixerunt, septenario numero ætatem dimetientes. Itaque hanc ætatem annis aliquot supergressi, à dando operam liberis vacare deberent, ne corpore patiter atque animo infirmam & imperfectam prolem generarent. Sic Aristoteles. Cuius opinionem refellit historia sancti Iacob, qui nonagenarius genuit Ioseph, & maior centenario procreauit Benjamin: quamquam dici potest, nec pauca quædam exempla contraria, veritatem generalium sententiarum & præceptorum euertere, quæ de his sunt, quæ vt plurimum eueniunt: nec priscorum hominum longæuitatem cum posterorum hominum breuitate vitæ comparandam esse. Enimverò proportione

S. Ambros.

An verè dictum sit, Ioseph fuisse natum in senectute.

Aristoteles.

totius vitæ, quàm vixit Iacob, quæ fuit annorum centum quadraginta septem, ætas vnus & nonaginta annorum, in qua Iacob genuit Ioseph, aptè respondet ætati posteriorum hominum, quæ est circa quinquagesimum annum, quorum nempe vita, octoginta circiter annis determinatur. Ætatem porrò quinquaginta annorum, valdè commendat Aristoteles, vt diximus, tanquam generationi optimæ prolis maximè idoneam, & accommodatam.

Caietanus.

Cæterùm perpendenda est causa, quam reddit Scriptura, cur Iacob super omnes filios diligeret Ioseph: *Eo quòd*, inquit, *in senectute genuisset eum*. Nam cur, obsecro, in senectute geniti, amabiliore sunt parentibus? In promptu causa est, inquit Caietanus, quare in senectute genitus, diligitur magis à parente, quia nimirum diutiùs est seruaturus esse paternum. Geniti enim in iuuentute, non apprehendantur, vt longè post vitam patris victuri: sed in senectute genitus, apprehenditur, vt victurus longo tempore post mortem patris, ac per hoc diu conseruaturus esse paternum. Sed obiicitur, quòd hac ratione debuisset Iacob magis diligere Benjamin. Solutio est, quòd Benjamin eo tempore non erat adultus, sed infans fortè trium annorum, si iam natus erat; ac per hoc non erat capax adhuc tantæ dilectionis, sed velut imperfectum quid habebatur. Ioseph autem iam adultus erat, & patri obsequentissimus, habens ætatem communem cum aliis fratribus adultis: & præter hoc, erat genitus in senectute paterna, no-

Philo.

nagesimo scilicet anno patris. Sic Caietanus. Philo in libro de Abraham, exponens causas, cur Abraham flagrantissimè amaret filium Isaac, inter præcipuas hanc memorat: Aderat, inquit, & aliud vehemens amoris incitamentum, quòd in senectute ei natus fuerat: nam serò natos impotentius parentes adamant, vel quia diu desideratos, vel quia nullam postea sperant prolem, natura iam effocta, & ad extremum perducta terminum, vel quòd maximè gaudent, ac lætantur, se in ipsa senectute robustos esse, ac valentes ad generandum. Oleaster hanc reddit causam: Solent inquit, senes amare puerulos, & eorum verbis ac iocis maximè delectari: & quia eos semper ad manus habent, vt huc, & illuc mittant. Sed istud in omnes filios competit, cum sunt paruuli, non tantùm in eos, qui in senectute patris geniti sunt.

Oleaster.

At enim compluribus non est visa præcipui amoris Iacob erga Ioseph, princeps causa, fuisse, quæ hic memoratur à Mose, quòd eum in senectute genuisset, sed alias fuisse grauiore, potiorèsq; causas visum est. Nà quantum ad ætatem Iacob, perexiguū fuit generationis Ioseph, atque aliorum fratrum interstitium, horum quippe ortus omnium, vno septennio contentus est. Quòd si illa fuisset, quæ ponitur à Mose, aut sola, aut principalis causa amandi Ioseph, ob eam sanè ipsam plus fuisset diligendus Benjamin, quem Iacob quindecim annis post Ioseph, procreauerat. Verùm Iacob, viro nempe graui, & sapienti, ardentiores ad diligendum Ioseph admovebant faces, eius præstantia ingenij, & suauitas morum, & supra ætatem, virtutis studium; quàm respectus, & contemplatio senilis ætatis suæ, in qua eum genuerat. Cur igitur solâ hanc Moses causam expressit? Quod

hanc

hanc solam Jacob præ se ferret, atque obtenderet; tacitis aliis, potioribus quidem, sed quæ si proderentur, ingentem apud fratres inuidiam excitare possent. Chrysostrum audi in Homilia 61. hoc ipsum quod dixi, enarrare scribentem. Sunt sanè, ait Chrysostrum, amabiliore pueri, qui in senectute generantur, maioremque patrû benevolentiam assequuntur. Sed ut intelligamus, non hoc solum fuisse, propter quod Jacob super alios filios eum diligeret, docet nos Scriptura, post Ioseph, fuisse generatû alium filium Jacob: quare si iuxta naturalem amoré, dilectio illa processisset, postremus natus, fuisset utique magis dilectus, quàm Ioseph, ut potè verè senectutis filius existens, & tunc natus, quando ad postremâ senecturè venerat Jacob. Quid igitur est dicendum? superna quædam gratia fuit, quæ adolescentem amabilem reddebat, & propter animæ virtutem, cunctis præferri faciebat. Ideò autem in Scriptura, causa amoris, posita est ætas senectutis, ut non manifestè auget odium fratrum; grauis enim hæc affectio est, & cum animum inceserit, non prius eum relinquit, quàm in extremam inducat absurditatem; & lædens animam ubi nata est, ac resider, omnino aliter eum, cui inuidet, efficit, quàm vult, nempe clariorem, nobiliorém, illustriorem reddidit. Sic Chrysostrum.

Chrysostr.

Iosephus causam tantî amoris Jacob erga Ioseph, facit præstantiâ virtutis Ioseph; tacita causa, quam ponit Scriptura, quòd filius esset senectutis. Sic autem ille scribit libro primo Antiquitatum: Iosephum è Rachele sibi natum, pater tum ob corporis præstantiam, tum ob animi virtutem, (erat enim prudentissimus) præ cæteris liberis amabat: is patris affectus, odium, & inuidiam fratrum in eum procreauit. Philo in eo libro, quem inscripsit de Ioseph, siue de vita viri ciuilib, demonstrat Ioseph imaginem fuisse optimi, & præclarissimi viri ciuilib. Scripturus, inquit Philo, sum de vita ciuili: à qua vnus è Philarchis nostris (Ioseph) maximè commendatur, qui è tenera ætate in eam incidit. Cœpit enim in hoc genere versari annos natus decem & septem, præfectus curandis gregibus, quæ disciplina, cum ciuili maiorem in modum conuenit. Et hoc est, opinor, cur Poëta, reges vocant pastores populi. Nam qui summus est in arte pecuaria, facile bonus rex euadet, pulcherrimo gregi hominum præpositus, approbata industria in minore negotio. Quemadmodum enim futuro Imperatori, necessaria sunt exercitia venatoria: sic adiuuendis ad curam Reipublicæ, propriè pastoralis ars congruit, velut præludium quoddam magistratus. Proinde eum Jacob in filio suo Ioseph generosum animum consideraret, & maiorem, quàm pro priuata fortuna, mirabatur, fouebatque, diligens eum præ cæteris filiis, atque eo magis quòd proles erat ferocina, qui non exiguus est ad benevolentiam stimulus: & quia delectabatur honestate pueri, accendebat eius ingenium accuratiore tractatione: ne premèretur diutiùs, sed quamprimùm elucesceret. Hactenus ex Philone: cuius egregias sententiâs super hac historia Ioseph, quod sæpe numerò commemoraturi sumus, iuuat præmonere hoc loco. Lectorem, facere Philonem ciuilib viri perfectam esse imaginem; sanctum Ioseph; & que omnia, quæ narratur à Mose de Ioseph, ea pulchrè accommodare

Iosephus.

Philo.

Ioseph perfectæ imago viri ciuilib.

ipsum ad ostendendum, qualia esse debeant studia, & instituta, & quales item mores atque virtutes eius, qui perfectus vir politicus, siue civilis esse velit.

Rupertus.

Verumenimvero Rupertus, quod Scriptura dicit, propterea Ioseph fuisse maximè dilectum à patre, quòd in senectute eius fuisset genitus, id non refert ad corporalem senectutem, sed ad senectutem moralem, & spiritualement, qua præditus fuerat Iacob, cum genuit Ioseph. Sic enim ait in libro 8. in Genes. cap. 19. Sed valdè notanda est causa paternæ dilectionis, quam Scriptura commemorat: *Eo quòd in senectute genuisset eum.* Numquid secundum corpus senex erat, quando genuit eum; iuuenis autem, quando ceteri nati sunt? Si quidem præter Benjamin, infra quatuordecim annos (melius dixisset Rupertus, infra septem annos) cunctos genuerat. Restat igitur, senectutem illam hîc significari de qua in libro Sapientia cap. 4. scriptam est: *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis: & aetas senectutis, vita immaculata.* In illa itaque veraciter senectute Israel genuit Ioseph, quia propter illam iustitiæ suæ senectutem, habere talem meruit hæredem. Nec enim vir iustus lætatur in multitudine filiorum, si mali sunt, sed in eo tantum agnoscit se patrem, si filium relinquit post se, qui iustitiæ hereditatem consequatur. Vnde est illud Sapientis, Ecclesiastici 30. *Mortuus est pater illius, & quasi non est mortuus: similem enim sibi reliquit post se. In vita sua vidit, & letatus est, cum illo in obitu suo non est contristatus.* Dignam ergo ob causam Iacob diligebat Ioseph: & tanquam perfecto, iamque pleno dierum, id est, virtutum fecit ei tunicam polymitam, id est, manibus artificis mira varietate distinctam, vsque ad talos pertingentem, videlicet ob virtutum multipliciter, & iustitiæ perfectionem. Sic Rupertus.

Paul. Burgensis.

Pro eo quod Latina Lectio habet: *Quòd in senectute genuisset eum,* ad 2. verbum Hebraicè est: *Quòd filius senectutis sibi:* Et est hebraismus, cuius hunc esse vult sensum Paulus Burgensis, quòd esset senili prudentia, & maturitate & modestia, & affectuum sedatione, & morum gravitate; hanc enim fuisse veram, & propriam causam, cur eum tanto opere dilexerit pater, non autem quòd in senili ætate genuisset eum. Vnde translatio Chaldaica habet: *Israel diligebat Ioseph, eo quòd esset filius sapiens sibi:* aperte significans nomine senectutis intelligi oportere senilem sensum, & prudentiam, iuxta illud, *Canis sunt sensus hominis, & senectus venerabilis, vita immaculata.* Neque enim videtur esse causa sufficiens, cur Iacob plus ceteris filiis diligeret Ioseph, quòd genuisset eum in senectute: nam Benjamin multis post Ioseph annis natus, multo etiam seniore patre genitus est; & Issachar, atque Zabulon, vno tantum circiter anno nati sunt ante Ioseph, ut ex ca. 13. potest colligi. Quare causa præcipuæ illius dilectionis potius videtur attribuenda sapientiæ, seu moribus senilibus, qui iam quodammodo videbantur vigere in ipso Ioseph: siquidem licet esset iunior ceteris, iam tamen studebat correctioni fratrum maiorum. Allud igitur: *Quia filius senectutis esset,* idem valet, atque, quòd filius sapiens, & prudens esset. Ex.

Sap. 4.

pro autē, quod subditur, *sibi*, intelligitur, vitia suorum fratrum Ioseph non publicasse, nec de correctione eorum egisse apud alium quempiam, nisi apud solum patrem, ad quem eorum correctio pertinebat, & ideo soli patri principaliter constabat de sapientia ipsius Ioseph. Atque in hunc modum ferme disputat Burgenfis.

At ego probabiliorē puto primam interpretationem, superius multis auctoritatibus confirmatam. Non equidem nego id quod habet lectio Hebraica quod *filius senectutis* esset: Fateor esse Hebraismum: sed eius germanum intellectum esse dico, non quem tradit Burgenfis, sed quem expressit Latinus Interpres, non enim aliud est, *filius senectutis*, nisi filius senili patre natus, & in senectute patris genitus: ad hanc enim sententiam solet Scriptura appellare filium senectutis, & filium iuventutis, & virum adolescentiæ appellat vxor eum, qui se adolescentulam in matrimonium acceperat. Nec verum est quod ait Burgenfis, natum esse in senectute patris, non esse causam sufficientem, cur pater tantopere dilexerit Ioseph: supra enim expositum est, istud esse grauem, & vehementem causam diligendi. Quibus adici possunt breuissima verba Lyrani id ipsum confirmantis: Virtus, inquit, generatiua, in senectute debilior est: Et ideo tunc solent generari pueri magis defectuosi, & imperfecti. At Ioseph è contrario, erat fratribus suis gratiosior moribus, & corpore: ideoque videbatur hoc procedere ex speciali dono Dei, propter quod erat patri magis amabilis. Sic Lyranus. De Benjamin autem quod obijcitur, ita diluendum est; Benjamin fuisse tunc infantem vnius circiter anni: quamobrem non fuisse capacem talis dilectionis, quali Iacob prosequabatur Ioseph. Nā quod putant quidam non fuisse tunc genitum Benjamin manifestè refelluntur à Moise: qui supra cap. 35. scripsit, Benjamin esse natum in ipso itinere, quò ibat Iacob in urbem Hebron ad patrem suum Isaac: & in hoc capite non obscure significat, cum est venditus Ioseph, Iacob cum familia sua habitasse in Hebron. Vendito porrò Ioseph, quem Iacob extinctum putabat, eorum amorem suum transfudit in Benjamin, ad eò vt illius anima ex anima huius pendere diceretur: sicut dixit Iudas, illis verbis quæ memorauit Moses infra capite 44. *Si intrauero ad seruum tuum patrem nostrum, & puer defuerit: cum anima illius ex huius anima dependeat, morietur, & deducent famuli tui carnos eius cum dolore ad inferos.*

Auctoris sententia.

Lyranus.

Fecitque ei tunicam polymitam.

VERSUS 3.

IVS MODI vestis signum erat præcipui amoris Iacob erga Ioseph. Pro voce, polymita, septuaginta posuerunt *ποικίλον*, id est, variam, siue variegatam: Aquila interpretatus est, tunicam talarem: Symmachus, tunicam manicatam: siue quòd ad talos vsque descenderet, & manibus artificis mira esset varietate distincta; siue quòd haberet manicas; Antiqui enim magis utebantur colobiis. Hæc Hieronymus in traditionibus Hebraicis super hunc locum Genesis. Colobium porrò, cuius hîc meminit Hieronymus, Græca

S. Hieronymus Colobium.

Græca

Græca vox est, sed à Latinis etiam vsurpata, significans tunicam sine maniceis. Seruius Aeneidos nono ad illud:

Et tunica manicas, & habent redimicula mitbra:

Seruius. Tunica, inquit, vestra habent manicas, quod etiam Cicero vituperat, dicens, manicatis ac talaribus tunicis, nam colobiis utebantur Antiqui.

Cassianus. Cassianus libro primo de habitu Monachorum cap. 5. scribit, Monachos Aegypti colobiis lineis fuisse indutos, quæ non omnino manicis carebant, sed hæc citra cubitum desinebant, cuiusmodi hodie in vestibus sacris dalmaticas, seu tunicellas videmus.

Anselmus. Anselmus antiquus decretorum collector hæc tanquam ex Eusebio citat: A sancto Siluestro, & Presbyteris eius, Colobiorum vsus sumpsit initium, & Marcus, & Iulius, & Liberius eo ordine sunt vsi. Post hos autem, Colobia in dalmaticas cõmutata sunt: visum est enim melius huic proposito convenire, quod accuratius magis aspectibus placere valeat. Sic ille. Hæc ego de antiquo vsu colobiorum mutuatus sum ex notationibus in Cassianum doctissimi, & amicissimi viri Petri Ciaccionij: cuius dũ vixit, solertissimum ingenium, limatissimumque iudicium, & multiingam ac perpolitam eruditionem amavi, & colui, diuturnaque eius consuetudine familiariter iucundèque vsus sum: ut mirum videri non debeat Lectori, si talis viri, & amici, quacumque data occasione, memoriam in scriptis meis recolere, ac nomen celebrare studeam.

Vox Polymita, qua vsus est Latinus Interpres, Græca est, composita ex *πολύ* quod est multum, & *μίτος*, quod significat licium, quasi ex variis & versicoloribus liciiis cõtexta. Erat igitur vestis variè colorata, & vt placet quibusdam, etiam variè picta & figurata. Plinius lib. 8. cap. 48. de huiusmodi vestibus scribens: Colores, inquit, diuersos picturæ intexere, Babilõ maximè celebrauit, & nomen imposuit. Plurimis verò liciiis texere, quæ polymita appellant, Alexandria instituit. Phryges quoque, vestes inueniunt, quæ acu pingebantur, ex auro & coloratis filis exprimentes hominum, & animalium effigies in vestimento. Vocabatur hæc vestes barbaricæ. Artifices verò dicebantur Barbaricarij, siue Phrygiones. Vnde est illud Apuleij lib. 7. de asino aureo: In modum Partidis Phrygij pastoris in barbaricis amiculis. humeris defluentibus, pulchrè induliatus adolescens.

Oleaster. Oleaster aperiens notionem vocis Hebrææ, quam Latinus Interpres Græca voce expressit, dicens *Polymitam*, ita scribit: Dictio Hebraica, *Pas* seu *Pasas*, videtur propriè significare partem, seu particulam: vt patet Psalm. 71. Erit *Pisat bar*, id est, particula frumenti in terra. Vnde videtur quod tunica illa Ioseph fuerit non ex diuersis filis diuersorum colorum, sed ex diuersis particulis diuersicoloribus. Quare vertendum arbitror, Fecit ei tunicam partium, vel particularum. Idem nomen habetur lib. 2. Samuelis, cap. 13. vbi dicitur de Thamar, quod erat induta talari tunica, & quod sciderit tunicam *passim*, id est, partium diuersarum. Sic Oleaster. Cui consimilia scribit in catena in Genesim Lippomanus. Latinus Interpres, quam hinc vocauit polymitam, pauld infra in hoc ipso cap. appellauit talarum simul, & polymitã, dicens: *Nudauerunt eni tunicas talarum, & polymitã, &c.*

8 Sed quid ista tunica Ioseph polymita secundum allegoricam intelligentiam significat? Philo, qui facit Ioseph, ut supra diximus, imaginem perfecti viri civilis, multicolorem texturam illius vestis pulchre accommodat ad multiformem solertiam, & prudentiam, & industriam, quam in viro civili, & rectore populorum esse oportet. Sic enim in libro de viro civili, seu de Ioseph scribit: Vita civilis, quæ graphicè depingitur, & præfiguratur in magno viro illo Ioseph, quod Dei augmentum, siue additamentum significat, appositissimè conuenit huic proposito: est enim rerum naturæ velut auctarium quoddam, civilis administratio qua vtuntur populi. Et enim mundus hic, est velut magna ciuitas, vnam Reipublicæ formam, & vnum ius habens. Continentur autem edicto naturæ iussa de agendis, & verita de non agendis. Ad id ius, alij alias leges, & institutiones adiungunt: cuius varietatis causa, est separatio aliarum gentium ab aliis, non solum Græcorum à Barbaris: sed & Barbarorum à se inuicem, & Græcorum à suæ nationis hominibus. Itaque meritò additamenta naturalis iuris, censentur instituta particularium ciuitatum. Nam leges oppidatim receptæ, sunt appendices rationis rectæ à natura nobis insitæ, sicut & civilis vir, auctarium est hominis secundum naturam viuentis. Nec alienum est à proposito, quod tunica varia vestitus dicitur fuisse Ioseph. Nempe rem civilium administratio, res est multimoda, & varia; multas recipiens mutationes personarum, rerum, causarum, sequestrorum proprietates, locorumque, ac temporum diuersitates. Quemadmodum enim gubernator nauis, pro varia ratione ventorum, variè etiam mutat navigationis subsidia, non vno modo nauem dirigens: & medicus non ad omnes morbos vno vitur remedio, ac ne in vno quidè morbo, si is variet; sed obseruans intentiones, remissiones, repletiones, vacuationes, causarumque mutationes, multa ad salutem variat, nunc hoc, nunc illud experiens: Sic opinor, & Reipublicæ moderator debet esse multiformis, & multiplex, alios in pace, alios in bello, aliter se paucis, aliter multis opponens aduersariis; contra paucos constanter regens, multos verò flectens persuasionibus. Idem vbi periculum publicum postulat, ipse rem aget: ministeria verò, quæ labore tantum indigent, permittet aliis. Hactenus ex Philone.

Philonis allegoria super veste polymita Ioseph.

Verum magis pia, & Christiano viro aptior, & vtilior est allegoria, quam super eadem ista veste polymita Ioseph, tractat S. Gregorius in primo libro Moralium exponens illa verba Iob capitis primi: *Sic facies Iob cum tuis diebus vita sua.* Vult autem Gregorius, veste illa talari Ioseph (sic enim ille pro polymita legit, securus interpretationem Aquila, quam memorat S. Hieronymus, & alij quidam patres secuti sunt) significatam esse perseuerantiam in bene agendo vsque ad extremum vitæ, & ad vsque vltimum hominis spiritum. hanc enim esse virtutem, quæ cæteras omnes coronet, & sine qua cæterarum virtutum labores, & opera, quamuis præstantissima, nullius gratiæ, ac meriti denique sint apud Deum. Gregorij verba huiusmodi sunt: Incassum bonum agitur, si ante vitæ terminum deseratur: sicut & frustra velociter currit, qui prius quam ad

Gregorij allegoria super eadem veste Ioseph.

Exod. 16. &
Leuit. 3.

metam veniat, deficit. Ideo dicitur de reprobis Ecclesiastici 2. *Perdidit sustinentiam: & veritas dixit Electis suis Luc. 22. Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis.* Hinc Ioseph, qui inter fratres vsque in finem iustus perseverasse describitur, solus talarium tunicam habuisse perhibetur. Nam quid est talaris tunica, nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operit, cum bona actio ante Deum oculos, vsque ad vitam nos terminum tegit. Hinc est quod per Moysen, quandam hostiam in altari offerre precipimur, ut videlicet omne bonum, quod incipimus, etiam perseveranti fine compleamus. Bene igitur cœpta, cunctis diebus agenda sunt: ut cum malum pugnando repellitur, ipsa boni victoria, constantiam manu teneatur. Hæc S. Gregorius.

QVARTA DISPVATIO.

De inuidia fratrum Ioseph, & de inuidis, & detestandis inuidorum hominum proprietatibus.

Super illis verbis,

VERS. 4. *Videntes fratres eius, quod à patre, plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quicquam pacificè loqui.*

Fraternalis beneuolentia & concordia, quatum bonum.

Locus Eccle. 25.

Locus psal. 132.

Leuiti. 8.

PRACIPVA Ioseph apud Patrem gratia, & præstantia virtutum eius, grauiſſimam in fratrum eius animis excitauit inuidiã: inuidia odium inflammauit: ex odio, aduersus eum exarsit ira: ira denique ad voluntatem necandi eum, ac demum ad venditionem eius impulit. Nihil profectò est fratrum inter se beneuolentia, & concordia, nec parentibus, nec ipsis fratribus, nec vniuerſe familiæ, aut iucundius, aut utilius: nihil, vel ad ſui conſeruationem, vel ad amplificationem rei familiaris, vel ad nominis, & famæ claritatem, ac celebritatem aptius; & valentius. *In tribus placitum eſt ſpiritu meo*, ait ſapiens ille in libro Eccleſiaſtici cap. 25. *Que ſunt proba coram Deo, & hominibus; concordia fratrum: & amor proximorum: & vir & mulier bene ſibi conſentientes.* Huc ſpectat luculentiffimum illud Davidis præconium fraterni amoris & concordie in Pſal. 132. *Ece quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum*: id eſt, inter ſe amantes & concordēs. Bonum dicit, ſignificans utile, & ad plurima cõducens: iucundum appellauit, quòd tali ſocietate, & concordia nihil in humana vita optabilius, & dulcius eſſe videatur. Hanc ſuauitatem mox declarauit David, comparatione eius cum pretioſiſſimo, & ſuauiſſimo vnguento, quo inunctus eſt ſummus Pontifex Aaron: utilitatem verò ſignificauit ſimilitudine toris, vtiliſſimè fecundantis terram. Denique vbi talis eſt fratrum concordia, iſtuc dixit Deum mittere benedictionem, id eſt, affluentiam honorum omnium

omnium in hac vita: postea verò gloriam, & vitam sempiternam. Hanc ob causam Xenophon lib. 8. Cyropædiæ, Cyrum regē iam mortis proximum, facit cohortari grauissimis verbis filios suos ad mutuam amorē, & concordiam, ita scribens: Qui ab vno semine nati sunt, & ab vna matre educati, quinque etiam in eadem domo creuerunt, eandemq; matrem, atq; eundem patrem appellantes; quomodo non etiā inter se amantissimi & familiarissimi, & coniunctissimi fuerint? Nō igitur quæ dii fratribus ad mutuam benevolentiam, & familiaritatem contulerunt, ea vos vnquā vana facere velitis; sed super his alia ædificantes amicitiam opera, insuperabilem facietis amicitiam vestram. Qui enim fratris sollicitus est, simul etiā seipsum curat. Sic ille.

At verò ex aduerso, fratrum inter se odia, & contentiones, & insectationes, plūsne molestiæ & acerbitalis, an detrimenti, vel ignominiam habeant, incertum est. Illud certum, acerbitate molestiarum, & dolorum, damnicque magnitudine, necnon & turpitudine dedecoris, atque ignominiam, esse malum hoc, si quod aliud, maximè auersandum, atque detestandum. Solent potterò inter maximè amicos, & sanguine coniunctos, quæ inardescunt odia, ea asperiora esse & implacabiliora, quàm quæ inter extraneos: omnis enim mutatio, vt docent Physici, ex contrario fit in contrarium. Atque huius rei Aristoteles in li. 7. Politicorum capite septimo, nonnullam esse, ait, rationem. Magis, inquit, irritatur animus contra familiares & amicos, quàm contra ignotos, si ab illis contemptum se, aut læsum putet. Quapropter Archilochus rectè, cum amicos incusaret, ad animum suum loquens, inquit: Nōne tu ab amicis transfixus es lanceis? Et hoc non sine ratione contingit: à quibus enim deberi sibi beneficium existimant, ab eisdem non solum priuari beneficio, sed insuper lædi se censent. Vnde in prouerbio dicitur: Fratrum contentiones & ira, sunt acerbissimæ; & qui se nimium amant, hi se nimium odio habent. Sic Aristoteles.

Sed aggrediamur tractare disputationem hoc loco propositam super vitiosis inuidorum hominum affectionibus, & moribus, & vt vocant, proprietatibus. Hic tractatus non paruam affert vtilitatem, tum vt tali morbo affectos, statim agnoscamus, & fugiamus; nosque talium hominum fieri similes, vehementer caueamus: tum etiā vt illis, ac nobis etiam ipsis, si quando eiusmodi peste correptos esse nos atque corruptos contigerit, efficaciter, ac salutariter mederi possimus. Principio autem comparemus inuidiam cum odio; nam vulgo putantur esse admodum similes, & cognatæ affectiones animi, cum earum tamen sit multiplex, magnamque discrimen. Ego carptim hoc loco, & strictim exponam complures differentias inuidiam, atque odij, de quibus in libro quem scripsit de inuidia, differit Plutarchus: vnde liquidò proprietates inuidorum hominum enotescent. Prima differentia, Improbilas, & malitia hominum, vel simpliciter, vel aduersus nos gignit odium eorum: contrà verò, bonorum abundantiam, & insignis prosperitas aliquorum, creat aduersus eos inuidiam. Itaque malum est causa odij: bonum verò inuidiam, illud per se, hoc per accidens, & ob prauam inuidientis affectionem. Et odium quidem semper

*Cyri oratio
hortantis filios
ad concordiam.*

Cur inter fratres, & amicos interdum atrociora quàm inter extraneos odia existant secundum Arist.

*Plutarchus.
Complures differentias inuidiam atq; odij & proprietates inuidorum quatuordecim.
Prima differentia.*

*Inuidia simili
lus ophthal-
mia.*

definitur subiecto aliquo certo, & definito malo, in quod incumbit: inuidia autem videtur esse infinitum quippiam, & similis Ophthalmiæ, quæ est vitiosa oculorum affectio: sicut enim hæc omnibus rebus immodicè splendidis, & lucentibus offenditur, ac læditur, sic inuidia omnibus aliorum bonis, secundisque rebus acerbatur, & tabescit.

*Secunda dif-
ferentia.*

Germanic.

Imperator.

*Mures odo-
rã: Magi,
& Ethiopes,
& Arabes.*

*Inter Bruta
esse odia, sed
nò inuidiam.*

Secunda differentia. Odium concipitur etiam in bruta. Sunt enim, qui feles, cantharides, & serpentes oderunt. Germanicus quidem ceterè Imperator galli gallinacei, neque vocem, neque aspectum ferre poterat: Mures item Magi Persarum oderant, & interficiebant, & Deo inuisos esse dicebant: quos itidem, & Arabes omnes, atque Ethiopes abominantur. Sunt etiam inter animalia, sua cuique odia, exercèntque inimicitias, & atrocita bella, vt inter aquilas & dracones: probabile etiam est leonem exosum esse gallum; & murem Elephanto; ob metum scilicet; quod enim timetur, id etiam odiosum est. At inuidia, solius hominis aduersus hominem est. Nam neque homines inuidet brutis; nec bruta, aut homini, aut inter se: neque enim de rebus secundis, vel aduersis, nec de bona, aut mala fama quippiam imaginantur, quarum rerum opinione exasperatur inuidia.

*Tertia diffe-
rentia.*

*Odiũ potest
esse iustum,
Inuidia ne-
quaquam.*

*Dicitur in re-
gem Sparta
Charilaum.*

Tertia differentia. Odium aliorum sæpè iustum est: odisse improbos, & malignos, & bonum, & laudabile est, quinetiam si qui tales non oderunt, dignos esse odio eos ipsos iudicamus. Laudantibus multis Charilaum Sparta regem, vt benignum, & mansuetum, modestumque regem; collega eius contra, Quomodo, inquit, iste vir bonus esse potest, qui non odit improbos? Rectissime igitur Dauid Psalmo 138. *Nonne qui oderunt te, oderam, & super inimicos tuos tabescebam? profecto odio oderam illos.* Itaque multi præ se ferunt, & verbis ostentant odium, quod gerunt tanquam æquum, & laude dignum. At inuidia nunquam iuste suscipitur, nec vt res iusta laudari potest. Quam enim peccat is, cui inuidetur, quod bonis abundet, quod prosperos habeat rerum successus, vt propterea ei iuste debeat invideri? Quam etiam ob causam nemo fateretur se inuidere aliis, sed quantum potest, inuidiam celat animo, quamuis aliam prætendens affectionem animi, vel metum, vel odium, vel iram: quod est argumentum, invidiam nunquam esse posse iustam & laudabilem, sicut esse possunt aliquo modo, & odium, & ira, & metus.

*Quarta diffe-
rentia.*

*Inuidiosum
esse laudi du-
citur. Inuidè-
tem esse, vitio
semper
vertitur.*

Themistocles.

*Quinta diffe-
rentia.*

*Accusatores
Socratis quã
inuisi, &
exosi fuerunt
Atheniensibus.*

Quarta differentia. Quo maior est improbitas, & malitia, eo maius fit odium: contra; tanto magis crescit inuidia, quando magis crescit vel bonitas, vel prosperitas eius cui inuidetur. Quare inuidiosum esse, ac talem, vt ei inuideatur à multis, laudabile ducitur & gloriosum. Celebratur enim Themistoclis dictum, qui dicebat; se, cum esset adolescens, nullum egregium facinus, & præclarum fecisse, eò quod sibi tunc nemo inuidisset.

Quinta differentia: Extrema malitia, & ad summum perducta, nihil minuit odium, immò extremè auget: idque manifestum fit exemplo calumniatorum, & accusatorum Socratis, quos post eius necem populus Atheniensis vsque ad eò inuisos, & exosos habuit, vt nemo illis neque igne accenderet, neque interrogatibus responderet, neque in balneo aqua vteretur eadem, sed qua

sed qua lauisent illi, eam quasi pollutam iuberent à ministris effandi : donec illi tam atrocis, & pertinacis odij publici impatientiâ seipfos suspendent. Prosperitatis verò excessus non auget inuidiam, sed plerumque minuit, ac prorsus extinguit: Vnde solet vulgò dici, aliquem superasse iam inuidiam. Et verò non est credibile, Alexandro Magnò, aut Cyro imperij Persarum conditori, postquam elati sunt ad supremam fortunam, inuidisse quenkum. Sed quemadmodum Sol, quorum per verticem transit, in eos diffuso lumine, aut nullam, aut exiguam umbram facit : ita qui prosperitate elati, supra caput æmulorum eminent, splendore suo, eorum offuscant, & obruunt inuidiam. Odium verò exuperantiâ potentix, ac felicitatis inimicorum, minimè minuitur : vt illum ipsum Alexandrum, cui nemo iam inuidebat, multi oderant, quorum denique peritus insidiis occidit.

Nimius prosperitatis excessus obruit inuidiam.

Pulchra similitudo.

Sexta differentia. Aduersæ res & calamitosæ inuidiam tollunt, aut certe diminuunt, odia verò nequaquam perimunt : nam etiam deiectos inimicos, & calamitosos oderunt. Nemo autem inuidet miseris, & calamitosis, quin etiam ad miserandum faciles sunt inuidi. Odium itaque neutram fortunam relinquit, sed vtrambilibet infectatur : inuidia, vtriusque fortunæ excellentiâ minuitur, & elanguescit.

Sexta differentia.

Septima differentia. Odium, & inimicitia tolluntur, vel vbi fides sit non esse nos, à quibus putamus læsos: vel vbi quos, vt malos oderamus, bonos esse intelligimus : vel denique si quo insigni ab illis beneficio affecti sumus: vltima enim gratia, vt Thucydides inquit, tamer si minor sit, temperatè tamen inita, potest maius etiam crimen diluere. Horum primum non tollit inuidiam, inuidetur enim ei, à quo nihil iniuriæ, vel detrimenti acceptum est. Opinio item & fides probitatis aliorum non aufert inuidiam eorum, sed auget, cum rerum bonarum, vnde oritur inuidia, optima sit virtus. Nec inuidiam extinguit beneficium, ab eo cui inuidetur, acceptum; quin etiam auget magis & irritat : hoc enim ipsis ægrè est, indigere se beneficentia aliorum, aliòsque ad eò præcellere, vt benefacere sibi possint; itaque inuident illis; & voluntatem benefaciendi, & facultatem: quorum illa virtuti debetur, hæc felicitati. Præclare igitur Basilus : Inuidia, inquit, malum est intractabile, atque insuperabile. Nam cum beneficentia etiam qui infestissimi sunt, faciat mitiores : inuidum tamen magis irritat, & ad odium inflammat, quantoque magis beneficiis oneratur, tanto maiori, ex inuidia, premitur dolore, atque luctu. Et quibus deuincti beneficiis sunt maximis, non solum beneuolos se in illos, & gratos exhibere non cogitant, sed contra maligni, & inimici magis sunt, & in illos vehementius aspiciuntur. Quam igitur bestiam immanitate morum non superat inuidia? Quod animal tam agreste, & truculentum est, quod sua feritate non vincat? Canes educatione mansuescunt; Leones obsequio & officio tractabiles sunt, & obsequibiles; inuidi, ipsis officiis, & beneficiis agrestiores, & inimiciores euadunt.

Septima differentia.

Thucydides.

Inuidus odit benefactorem suum.

Basilus in homilia de Inuidia.

Octaua differentia. Valdè diuersum est eorum qui oderunt, & eorum qui inuident propositum, & institutum. Etenim eius, qui odit, animus est,

Octaua differentia.

& propositum, malè, si possit, ei facere quem odit; sic enim odium definiti solet, animi affectio, propositū habēs malefaciendi, eiūque occasionem vndeunque captandi. Hoc autem longè remotum est ab inuidia. Multi enim domesticis suis, & familiaribus inuident propter excellentiorē conditionem, & prosperitatem eorum, quos tamen perire, vel calamitatibus vehementer conteri nollent: tantum enim molesta ipsis est notabilis eorum prosperitas, & splendor, graue autem incommodum, & perniciem eis accidere, non desiderant; contenti, velut excelsæ domus eam partem, que lumini officit, deiecisse.

S. Basilii.
Nona differē
tia inuidiæ.
Inuidi tormē
ta est prosperitas
aliorum
Requies, & so
latium, cala
mitas & mi
seria eorum.

Ex supradictis octo differentiis Inuidiæ, atque Odij, facile est animaduertere & adnotare octo pariter Inuidiæ proprietates; quibus adicere lubet tres, vel quatuor alias diserte tractatas à Beato Basilio in eo sermone, siue Disputatione, quam de Inuidia scripsit. Nona igitur sit hæc proprietas Inuidiæ. Vnicum inuidi solatium, & requies est, in fummo mœrore, & dolore quo intimis animi sensibus cruciatur & tabescit, cui inuider, videre eum de gradu fœlicitatis ruere in calamitatem, & miseriam. Hic finis inuidiæ est, si miserum ex beato, & infelicem ex fortunato videat. Tum demùm cum eo fœdus iungit, & amicus efficitur, si lacrymâtem videat, aut suos queritantem casus, & lugeat infortunium: libentiùs lugentem miseratur & solatur, quàm gaudenti, & florenti collæteret vel applaudit. Diuitias miratur alienas, sed post calamitatem, iam amissas: formam & robur, sed post morbum laudat, & effert: præsentibus semper rebus, & saluis inimicus; amicis, & perditis, amicus & misericoss. Quid igitur inuidia magis peruersum, & perniciosum? quæ est interitus vitæ, pestis naturæ, bonis omnibus aduersa, & Deo contraria. Nōne hæc Dæmonem instigauit ad perdendum primum hominem? Nōne impulit Cain ad fratricidium? Nōne hæc Saulem incitauit ad insectandum Davidem, de se optimè meritum? Nōne Iudæos ad necem Saluatoris Mundi inflammauit?

Decima pro
prietas.

Inuidiis saepe
prodest iis iui
dus inuide: 17

Gen. 39.

Decima proprietas. Inuidus inuidendo non solum non lædit, sed plerumque clariorem & feliciorē facit eum cui inuider. Fratres Ioseph, & inuidebant ei vehementer, & oderant eum. Verentes enim illi, somniorum quæ narrabat, exitum, seruum fecerunt fratrem, vt ita nunquam eum quasi dominum adorare deberent. Quod sanè contrà accidit: & diuino consilio, callidum eorum consilium in contrarium est mutatum. Nam per ea, quibus impediti diuinum propositum existimauerunt, ipsam potius promouerunt, & ad exitum perduxerunt. Nisi enim venditus fuisset, non venisset in Ægyptum, nec propter impudicitiam dominæ coniectus esset in carcerem, nec ibi ministrorum Pharaonis somnia veridicè narrasset: nec magnum illud somnium Pharaonis, quod eum valdè sollicitum, & anxium tenebat, cum admiratione ipsius Pharaonis explicuisset, atque ea ratione, principatum in vniuersa Ægypto adeptus esset: ac denique à fratribus suis, propter inopiam rei frumentariæ ad ipsum venientibus, adoratus esset.

11. Proprietas.

Vndecima proprietas, Inuidus sibi plurimùm, cui autem inuider, nihil plane

planè nocet. Nihil mortalium animis, ait Basilius, inuidiæ affectu perniciosius contingit, quæ ante omnia ipsi nocet auctori, aliis verò quam minimum. Sicut enim rubigo est ferri quasi venenum: sic inuidia, quos possidet, eos conficit, atque consumit. Et quemadmodùm viperas dicunt, rupto matris ventre nasci, sic & inuidia concipientem se animum rodere, & corrumpere solet. Non enim est aliud inuidia, nisi dolor de proximi prosperitate, fastoque rerum successu, conceptus. Omnia proximi bona, quæ per se gaudij ac lætitiæ materiam præbent, inuidum tristitia, & dolore opprimunt. Ex quo apparet, inuidùm esse similem hominis nudi, qui omnium iaculis atque icibus petitur. Hoc igitur solùm in hoc malo quispiam fortasse laudauerit, quòd inuidus, quanto in proximum vehementius incitatur, tanto sibi met maius adfiscit incommodum. Quemadmodum enim sagittæ magna vi emissæ, si fortè in durum quodpiam, & repellens corpus incurrecint, in emittentem reflectuntur: sic inuidia tristitiam aliis nequam affert, soli que officit inuidenti. Scitè igitur ille:

*Inuidia Siculi non inuenière Tyranni
Tormentum maius.*

Quamquam, iuxta vulgarem hominum opinionem, putantur inuidi nonnunquam nocere multum aliis, vel ipso maligno obtutu. Sed, & qui morbo huiuscemodi sunt affecti, Basilius inquit, longè peiores venenatis iaculis existimantur, quòd illa per plagas virus inferunt, atque ita nocent, & paulatim quod infectum est, depascuntur: at inuidos, credunt nonnulli non aliis modò rebus, sed oculis etiam nocere aliis. Vnde & corpora vegeta pubescentium, atque ætate, & forma florentium, & prosperam habitudinem inficiunt atque corrumpunt. Statim enim ex eorum luminibus, permicie quadam defluente atque contaminante, videas contracta membra decore, ac pulchritudine flaccescènt, arescere, ac languere, & debilitari. Ego horum sententiam dimittam, vt vulgo iactatam, ac per mulieres vetulas longè latèque sparsam, multorumque celebratam sermonibus. Illud dico, Dæmones omnis boni osores, postquam voluntates inuidorum viderunt, sibi esse omnino conformes, illis prorsus ad omnem suam libidinem, atque ita etiam illorum oculis ad instrumentum, ac ministerium propriæ voluntatis abuti.

Duodecima proprietates. Inuidus est magnus simulator, & vir duplex animo, aliud in ore promptum habens, aliud mente gerens. Nonne vides, inquit Basilius, quantum malum sit simulatio? Et hæc inuidiæ fructus est. Nam morum & ingenij duplicitas, ex inuidia plerumque hominibus accidit. Qui odium in recessu cordis retinentes, speciem caritatis ore ipso præferunt: similes profectò saxi & scopulis marinis, qui modica operi aqua, magnum & cæcum, non obseruantibus exitium afferunt. Et cum bona proximi animum inuidi vehementer feriant, premit tamen corde dolorem, dissimilem animo vultum, & os induens. Simulat gaudium, & secum tamen tacitè rumpitur. Coràm, hilaritatem præfert, intus inuidiæ veneno captus, mœtore tabescit. Morbum interrogatus manifestare, sed que inuidum accusare veretur: morbum in imo cordis sinu abrodentem, atque

*Quantum inuidia nocet inuidenti.
Basilius.*

*Horat. lib. 1.
Epist. 1.*

Vulgari opinio, inuidos, vel ipso visu, & obtutu nocere aliis.

*Duodecima proprietates.
Inuidia comes immò effectus est multiformis simulatio*

atque confluentem viscera, mœstus fouet & alit. Itaque talis, nec medicum morbi sui, nec medicinam ad eum sanandum idoneam inuenire potest: licet medicamentorum ad sanandum omne genus morbos tot referri sint libri. Cùm igitur ex inuidia nobis, tanquam ex stygia palude, tot tantaque dimanent mala, credamus Apostolo dicenti: *Ne simus inanis gloria cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes; sed magis boni, & misericordes; donantes inuicem, & honore inuicem prauerientes.*

Ad Gal. 6.

Decima
tertia proprie-
tas.

Inuidus pu-
silli animi,
& abiecti
est.
S. Gregorius.

Genes. 3.

Infrà 4.

Gen. 27.
Suprà 25.

1. Reg. 14.

Decima quar-
ta proprie-
tas. Inuidia
est animum,
& corpus tur-
bat, sicut, as-
figat.

Sap. 2.

Ad superiores duodecim proprietates inuidiæ, adiciamus item duas aliàs à B. Gregorio indicatas, & luculentè tractatas. Decimatertia proprietatis. Inuidus, hoc ipso quod inuidus est, pusilli animi est, angusti cordis, & ingenij vilis atque abiecti. Inuidendo namque aliis, ostendit se illis minorem, & inferiorem esse: suamque paruitatem, & paupertatem prodit: quod enim inuidet, nec ipse habet, & habere vehementer concupiscit. Hoc Gregorius in lib. 5. Moralium super illis verbis Iob, capitis 5. *Et paruulum occidit inuidia*, declarat hisce verbis: Inuidere non possumus nisi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergo est, qui liuore occiditur: ipse enim sibi testimonium perhibet, quòd eo minor sit, cuius inuidia torquetur. Hinc est quòd hostis callidus primo homini inuidendo surrepsit, quoniam amissa beatitudine, minorem se immortalitate illius agnouit. Et Cain ad perpetrandum fratricidium corruit: quia despecto suo sacrificio, prælarum sibi infremuit, cuius Deus hostiam accepit; & quem meliorem se esse exhorruit; ne utcumque esset, amputauit. Hinc Esau ad persecutionem fratris exarsit: quia primogenitorum benedictione perdita (quam tamen pro esu lenticulæ ipse viderat) minorem se eo esse, quem nascendo præibat, ingemuit. Hinc fratres Ioseph transeuntibus Ismaelitis ipsum vendiderunt: quia cognito reuelationis mysterio, ne ipsis fieret ille melior, eius profectibus obuiare conati sunt. Hinc denique Saul, Dauidem, lanceam intorquendo persequitur: quem enim magnis augeri quotidie virtutum successibus sensit, vltra se ex crescere expauit. Paruulus itaque est, qui inuidia occiditur; quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius doleret.

Decima quarta proprietatis. Affectio inuidiæ, talis est, ut ea quasi malis imbuta venenis, non modò animum inuidenti vehementer conturbet, turpificet, & discruciet, sed foràs erumpens, corpus etiam insigniter deformet, & turpet, & affligat. Quamuis per omne vitium, quod perpetratur, ait Gregorius, humano cordi antiqui hostis virus infunditur: in hac tamen nequitia, tota sua viscera serpens concurrit, & ad imprimendam malitiæ pestem mouet. De eo namque scriptum est: *Inuidia Diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Nam cùm deuictum cor liuoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quàm grauiter animum vesania instigat. Color quippe pallore afficitur: oculi deprimuntur: mens accenditur, & membra frigescent: fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor: cùmque in larebris cordis crescens absconditur odium, dolore cæco tenebrat conscientiam vulnus inclusum. Nihil lætum de propriis inuat, quia tabescentem mentem sua pœna sauciat, quam

felicitas

felicitas torquet aliena: quantoque extranei operis altius fabrica tollitur, tanto fundamentum mentis liuida profundius suffoditur: vt quo alij ad meliora ascendunt, eo ipso deterius illa ruat: quia ruina videlicet etiam illud destruitur, quod in alijs actibus, perfecto opere surrexisse putabatur. Nam inuidia, cum mentem tabefecerit, cuncta quae inuenerit bene gesta consumit. Vnde bene per Salomonem dicitur: *Vina carniū, sanitas cordis, putredo ossium, inuidia.* Rectè profectò inuidia dicitur putredo ossium: quia per liuoris vitium, ante Dei oculos pereunt etiam fortia acta virtutum. Ossa quippe per inuidiam putrescere, est, quaedam etiam in actibus virtutum robusta perire. Sic Gregorius.

Ceterim sanando inuidiae morbo quòdnam idoneum, atque efficax remedium esse possit, ostendamus. Basilium, & Gregorius praesentissimum, atque vnicum esse remedium censent. despicientiam bonorum omnium temporalium: vt persuasum sibi quisque habeat, certumque, eiusmodi bona, nec magni pendenda esse, nec valde expetenda. Id porrò facile suum in animum inducet, si reputet secum, quàm sint fluxa, & caduca: quòd plerumque in pessimis hominibus abundantius insint: quòd ad bene viuendum, illis carere potius, quàm abundare conducatur. Nempe difficillimum est, in magna eorum copia tenere se animum, ne vel in superbiam effertur, vel ad voluptates effluat. Contemptio igitur istiusmodi bonorum prorsus arceat inuidiam: quae ob eorum maximè in alijs exuberantiam existit. Sapienter enim illud à Salomone dicitur Proverbiorum 18. *Vir qui festinat ditari, & alijs inuidet, quasi nimia diuitiarum cupiditas pariat inuidiam.* Audiatur Lector Basilium in eo, quem supra nominaui sermone, de inuidia ita differentem. Quid ergo nobis faciendum, vt hanc pestem animi ab initio euitemus: aut si eà fortasse capti sumus, à nobis longè repellamus? Primum quidem, si nihil rerum humanarum magnum aut vehementer expetendum putemus: non potentiam, non gloriam, non diuitias, non corporis nec sanitatem, nec robur, nec pulchritudinem: non enim in rebus fluxis verum bonum constituendum est, sed aeternorum bonorum participatio toto studio appetenda, omnique conatu consequenda est. Itaque nec dives inuidendus est propter diuitias: nec potens ob dignitatis atque honoris culmen, nec fortis ob corporis robur: nec eloquens ob dicendi facultatem. Instrumenta sunt haec virtutum rectè videntibus, non autem veri boni, nedum felicitatis vim habentia. Qui verò ita fuerit animatus, vt nihil vnquam humanum ac temporale admiretur, nihil vehementer concupiscat; huic dominari non poterit inuidia. Siquis verò ita gloriae finget cupiditate, vt omnibus excellere cupiat, nec vlli se patiatur cedere, maximam profectò inuidiae occasionem, causamque praebit. Sic Basilium.

Consimilia Basilio, pleniore tamen oratione, concinit Gregorius sub finem libri quinti Moralium: ad hunc enim modum scribit: Sed cur haec dicimus, si non etiam qualiter istud malum curetur, intinemus? Difficile est, vt hoc alteri non inuideat, quod adipisci alter exoptat: quicquid enim temporaliter percipitur, tantò fit minus singulis, quantò diuiditur pluri-

*Remedium
inuidiae esse
contemptum
bonorum tem-
poralium.*

*Basilium in
sermone de
inuidia.*

*S. Gregor.
de remedio
inuidiae.*

bus: & idcirco desiderantis mentem liuor excruciat, quia hoc, quod appetit, aut funditus alter accipiens adimit, aut à quantitate restringit. Qui ergo liuoris peste omnino carere desiderat, illam hæreditatem diligit, quam cohæredum numerus non angustat: quæ & omnibus vna est, & singulis tota: quæ tanto largior esse ostenditur, quanto ad hanc percipientiũ multitudinem dilatur. Imminutio ergo liuoris, est effectus surgens internæ dulcedinis: & plena mors eius, est effectus amor æternitatis. Nam cum mens ab eius rei appetitu retrahitur, quæ accipientium numero partitur, tanto magis proximum diligit, quanto minus ex profectu illius, sua damna pertimescit. Quæ si perfectè in amore cælestis patriæ rapitur, plenè quoque in proximi dilectione sine vlla inuidia solidatur: quia cum nulla terrena desiderat, nihil est quod eius erga proximum caritatis contradicat. Quæ nimirum caritas, quid est aliud, quam mentis oculus? qui si terreni amoris puluere tangitur, ab internæ lucis mox intuitu læsus reuerberatur. Quoniam autem paruulus est, qui terrena diligit, magnus verò, qui æterna concupiscit, potest etiam illud quod dixit Iob: *Paruulum occidit inuidia*, sic non inconuenienter intelligi, quod huius pestis langore non moritur, nisi qui adhuc in desiderijs infirmatur. Sic Gregorius.

Basilij documentum.

Non est in præsentia inuoluendum silentio prudens & salutare præceptum ac documentum, quod tradit S. Basilii: monet enim fugiendâ esse amicitiam & societatem, & conuictum hominum inuidorum: tum ne materiam inflammandæ magis eorum inuidiæ suggeramus illis: tum ne quid nos ex eorum societate detrimenti capiamus. Nimirum habere illud semper cordi, & memoriæ oportet, quod sapienter præcepit Salomon Prouerbiorum, capite vigesimo tertio. *Ne comedas, inquit, cum homine inuido, & ne desideres cibos eius: quoniam in similitudinem arioli & coniectoris excipiat quod ignorat. Comede, & bibe, dicit tibi, & mens eius non est tecum. Cibos quos comederas, euomes: & perdes pulchros sermones tuos.* Quem Latinus Interpres appellat hoc loco inuidum, is dicitur ibidem Hebraicè, malus oculo, vel malus oculus; quæ phrasis linguæ Hebrææ, significat malignum oculum & inuidum, qui aliena bona æquis oculis videre non potest: qualis fuit ille, cui dictum est à Domino in illa parabola Euangelica: *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Vidimus suprâ Genesis vigesimo sexto, Philistæos inuidentes prosperitati Isaac, plutifariam ei nocere conatos esse. *Ob hoc, inquit Scriptura, inuidentes ei Palæstini, omnes puteos quos foderant serui patris illius, obstruxerunt, implentes humo: & quæ sequuntur ibi.* Sed ponamus hîc verba Basilij: Sapiens profectò fuerit, ait Basilii, quicumque cum inuido minimè congregitur, & conuersatur; nec etiam in eadem esse cum eo mensa studet, quod ex conuictu, reliquæ vitæ commercia vitari non facillè queant. Quemadmodum enim arentem syluam aut materiam quampiam, nobis curæ est procul ab igne submouere: sic opus est (quoad fieri possit & liceat) inuidorum conuersationes à nostra amicitia repellere, vt extra venenatas eorum sagittas securiùs agamus. Neque enim possibile est, vt hoc malo non implicemur, si illi familiariter coniuncti fuerimus: quoniam ex sententia Salomonis: *Zelus hominis excipio*

Locus ex cap. Prou. 23.

ficio ipsius. Et profecto sic res habet. Non enim Ægyptio intidet Scythæ, sed suæ genti quilibet: & in eadem gente non ignotis, sed familiaribus, & vicinis, & eiusdem artis hominibus, aut alia de causâ coniunctis, & his denique cœuis, cognatis, amicis & fratribus. Et omnino, ut ærugo frumentæ est vastatio: sic inuidia, amicitia pestis est. Sic Basilus.

Dixit Ioseph fratribus suis, Audite somnium meum quod vidi. VERS. 17.
Putabam nos ligare manipulos in agro, & quasi consurgere manipulum meum, & stare: vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum.

SIMPLEX adolescens, atque innocens Ioseph, nihil dum suspicans mali de fratribus suis, narravit eis duo, quæ sibi acciderant, somnia, vnum quidem de vndecim manipulis fratrum, adorantibus suum manipulum: alterum verò de vndecim stellis, & item Sole ac Luna ipsum adorantibus. Huius historiarum breuem, & paraphrasticam expositionem habent Philo, & Iosephus, quæ succincti, ac dilucidi commentarij vicem præstare Lectori potest. Philo sic ait in libro de vita viri civilis, siue de Ioseph. Ioseph innocenter simplex, non intelligens domesticas fratrum inimicitias, viso somnio non irritò, id aperuit illis ut amicis. Vidi, inquit, messi me præpositum, & omnes nos in campo, ad colligendas messes præstò fuisse cum falcibus; ibi repente meum manipulum erectum constitisse: vestros autem tanquam ex composito, accurrisse ad eum venerabundos, & reuerenter adorasse. Tum fratres illius, prudentiâ pollentes, & significatum somnij per coniecturas verisimiles vestigare idonei: Putasne, inquiunt, regem te fore nostrum & dominum? id enim ementita visione subindicas. Atque ita odium illius magis ac magis accendebatur in eorum animis, & in dies augebatur quotidianis occasionibus. Sedenim Ioseph nihil suspicans, alterum illis magis stupendum somnium enarravit, quod visus sibi esset videre venientem ad se Solem, & Lunam, & stellas vndecim, & ab illis adorari. Hoc pater audiens, demiratus, cum animo suo reputabat, de euentu prælagij sollicitus. Grauius tamen obiurgavit filium, timens ne quid ille peccaret. Potestne fieri, inquit, ut ego, & mater, & fratres adoremus te? Nam hoc, tuo isto somnio videtur significari: Caue ne istud in mentem tibi vnquam veniat: trade potius obliuioni nefarias visiones istas. Nam sperare, & expectare principatum inter domesticos, res abominanda est, me iudice: nec aliter iudicare puto cæteros, quibus æqualitatis, & cogitationis iura nota sunt. Veritus porrò Iacob, ne fortè præsentibus omnibus filijs, aliquid seditionis inter eos oriretur ex ingrata somniorum memoria, illos ablegat ad pascua, hunc domi retinet ad tempus: non ignarus quòd affectuum, & morborum animi, tempus dicatur medicus, & luctui tollendo, & furosi sedando, & timori discutiendo perefficax: cuncta enim reddit meliora, quam quæ non facillè sanantur. Hæc Philo.

Philo.

Ioseph.

Iosephus lib. 1. Antiquitatum commemorans somnium de manipulis, ait, fratres Ioseph audito eo somnio, licet eius significationem satis cōiectarent, nihil tamen dixisse. Sic enim scribit: At illi nihil tale Iosepho fuit interpretati, dissimulantes se intelligere: sed taciti precabatur irritum fieri præfagium, ipsumque maiori etiam odio prosequerantur. Verum Deus aduersus eorum inuidiam contendens, alteram visionem Iosepho immisit, priore magis admirabilem. Vidit enim Solem cum Luna, & undecim stellis descendere in terram, & adorare ipsum. Hoc somnium in præsentia fratrum nihil mali de illis suspicatus indicauit patri, rogans ut interpretari dignaretur, quod ei magnæ fuit voluptati. Præfagium enim somnij reputans, & sapienter euentum coniciens, gaudebat, eo quod ingens filio portendi felicitas videretur: venturum videlicet olim tempus, quando tam à parentibus, quam à fratribus dignus adoratione haberetur. Intelligebat enim per Solem ac Lunam significari patrem, ac matrem: quod altera auget omnia, & aleret; alter formam rebus, & vim inderet. Porro stellarum nomine, fratres eius interpretabatur; tum propter numerum; tum quod vim à Sole & Luna habeant stellæ, sicut à parentibus filij. Et pater quidem talem interpretationem non imprudenter attulit. Fratres autem valde contristati illud præfagium, haud aliter sanè, quam si alieno quipiã hæc felicitas portenderetur, an nō fratri; cū quo pariter omnibus fortunis frui possent, tam felicitatis, quam generis socij. Sic Iosephus.

Somnia Ioseph quod præfigurauerint uel Christo. Rupertus.

Ac prioris quidem somnij veritas manifesto euentu comprobata est. Fratres enim Ioseph, propter inopiam rei frumentariæ Ægyptum petentes, Iosephum Ægypti principem, & qui summam rei frumentariæ potestatem habebat, supplices, & venerabundi adorauerunt, ut infra cap. 42. & sequentibus capitibus narrat Moses. De posteriori autem somnij veritate, & euentu, infra dicitur. Ita porro somnia Ioseph, licet duo fuerint, quantum ad diuersitatem temporum, & similitudinem, quæ in utroque somnio figuratæ & ostensæ sunt: attamen quantum ad significationem, vnum fuit somnium: Idem nempe significans, exaltationem dico Ioseph supra fratres suos. Itaque de istis duobus somnijs rectè dici potest, quod ipse Ioseph dixit Pharaoni; de duobus item somnijs, quæ ei acciderant, ut legitur infra Genesis 41. *Somnium, inquit Ioseph, regis vnum est: quod autem vidisti secunda, ad eandem rem pertinens somnium firmitatis indicium est: eo quod fiat sermo Dei, & velocius impletur.* Et prius quidem somnium Ioseph è terra, vel ex agro fuit; posterius verò somnium fuit è cælo, quia videlicet adoranda à fratribus Ioseph felicitas eius, non de terra tantum, sed de cælo; non solum ex hominibus, sed etiam ex Deo; immò primam & maximam ex Deo laudem erat habitura.

Verum quia Ioseph permultis rebus figura Christi fuit, ostēdamus somnium illud de manipulis, quidnam de Christo præfigurauit. Quis est manipulus Christi, præfiguratus isto somnio (ait Rupertus libro octauo in Genesim capite vigesimo secundo) nisi ab ipso met Christo seminata, & ad messem vsque perducta, & perducenda fides Euangelica? Quid manipuli fratrum, adorantes manipulum Ioseph? Læctiones vtrique sunt legis &

legis & Prophetarum, quas Iudæi legentes, quasi manipulos colligunt & ligant. Ecce palam omnibus est, & de toto mundi agro spectatur manipulus Christi stans. Et manipuli fructum eius circumstantes & adorantes, id est, Euangelium, fida messis, & frumentum optimum, solum & vnicum Christi afferens imperium: omnes Legis & Prophetarum lectiones, illi testimoniorum præbent obsequium, debitumque adorationis famulatum. Imitetur ergo fratres invidi manipulos suos, faciantque nunc, quod quandoque facturi sunt, eum adorando, cuius manipulum manipuli ipsorum iam adorant. Hæc Rupertus, qui præcedenti capite disputauerat, ista somnia Ioseph fuisse admodum congruentia, & consona quibusdam parabolis Saluatoris nostri: habent enim somnia nonnihil convenientiæ, ac similitudinis cum parabolis. Etenim sicut in somnio, ita & in parabola, dum aliud dicitur, aliud intelligitur: quemadmodum & aliud umbra est, & aliud corpus, & tamen nonnunquam ex umbra corpus cognoscitur. Sed nec illud dubium est, quin sicut in Ioseph commemoratio somniorum, ita & in Dominum nostrum expositio parabolarum, maioris odij seminarium fuerit, maiorisque inuidiæ fomitem ministrauerit. Et sicut per ista somnia significata est dignitas & potestas Ioseph supra fratres suos: ita Dominus per parabolas, maxime verò per illam de vinea locata agricolis, quam refert Matthæus 21. capite, præmōstrauit exaltationem suam. Nam quemadmodum eminentiam Ioseph præsignauit manipulus erectus, quem aliorum manipuli circumstantes adorabant: ita Dominus noster excellentiam suam finem parabolæ ostendit, dicens: *Nunquid legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobauerunt adificantes, hic factus est in caput anguli, à Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.* Et sicut illi conicientes quid sibi vellet somnium, vehementius inuidentes ei, interficere eum voluerunt: ita & Iudæi intelligentes intentionem parabolarum Christi, vehementius in eum incitati sunt: quærentesque eum tenere (inquit Euangelista) timuerunt turbas, quia sicut Prophetam eum habebant: Hæc Rupertus ex Rupeito.

Psal. 117.

Ceterum quaeritur, an Ioseph peccauerit, narrando somnia sua, quæ pertinebant ad gloriam, qua fratres suos antecessurus erat. Sanctus Bernardus in Tractatu de gradibus humilitatis, in explicando primum gradum, respondet, aut non peccasse; aut si peccauit, fuisse leue peccatum, & hoc tantis que postea consecutus eius virtutibus ac benefactis obscuratum, & calamitatibus quas est passus, expiatum. Sic enim scribit Ioseph, cum præuidisset exaltationem suam, non tamen præsciuit sui venditionem, quamuis propior esset venditio, quam exaltatio. Non quòd tantum Patriarcham in superbiam crediderim incidisse, sed ut eius exemplo pateat, quòd hi, qui futura præuident per spiritum prophetiæ, et si nò omnia, non ideo tamen putandi sunt nulla præuidisse: Quod si quis contendat, in eo quòd somnia sua Ioseph, adhuc adolescentulus narrabat, quorum tunc mysteria ignorabat, vanitatem posse notari, ego tamen mysterio magis, siue simplicitati pueri deputandum arbitror, quam vanitati. Quæ tamen si qua fuit, per ea, quæ passus legitur, potuit expiari. Nonnullis enim quæ-

An Ioseph narrando somnia sua peccauerit per inanem gloriam.
S. Bernardus

dam aliquando de se per reuelationem iucunda monstrantur; quæ etsi humanus animus absque vlla vanitate scire non potest, non minus tamen idè euenit quod monstratum est: sic tamen vt illa vanitas, impunita non sit, qua de magnitudine reuelationis, aut promissionis, in se vel leuiter exultauit. Sic Bernardus.

Tho. Anglic.

Placet mihi, quod super hac re tradit Thomas Anglicus, tractans hunc locum. At, sicut illa somnia fuerunt Iosepho diuinitus iniecta, sic ad ea narranda fuisse eum diuinitus instinctum atque incitatum: vt tanta Ioseph exaltatio à Deo prædestinata, & perfecta esse intelligeretur, vt quæ multo ante fuisset per huiusmodi somnia mirabiliter præsignata, & prænunciata. Sunt hæc Thomæ verba: Nunquid malè faciebat, Ioseph, talia somnia referendo, quibus portendebatur, ipsum, caput esse debere fratrum suorum, atque etiam parentum? Dicendum, quod sicut eiusmodi somnia fuerunt ei missa à Deo, vt futura ipsius sublimitate plenius in postremum cognosceretur à Deo fuisse præuisa & præordinata: ita ob eandem causam impellebatur ille à Deo ad referendum ea somnia fratribus, & patri suo. Vnde signanter Scriptura subdit: *Pater hoc audiens, rem tacitus considerabat: tanquam utique sentiens, magnum quippiam portendi, ac præsignificari.* Dato etiam, quod ex quadam pura, & innocenti simplicitate, huiusmodi somnia referret, nequaquam malè faciebat; & id absque vilo peccato fieri poterat.

QVINTA DISPVTATIO.

An Rachel mater Ioseph, tunc viueret, cum is narrauit sua somnia: & quandònam pater & mater Ioseph eum adorauerint.

Super illis verbis,

VERS. 9.
& 10.

Vidi per somnium, quasi Solem & Lunam, & stellas vndecim adorare me. Quod cum patri suo, & fratribus retulisset, increpauit eum pater, & dixit: Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego, & mater tua, & fratres tui adorabimuste super terram?

Æc verba duas ferunt quæstiones ardui explicatus. Prior quæstio est, An tunc Rachel mater Ioseph viueret, cum is narrauit hoc somnium: id namque significat similitudo Lunæ, quæ adorabat ipsum; idèque Iacob aperte indicauit illis verbis: *Num ego & mater tua adorabimus te?* Contra verò iam, id temporis fuisse mortuam Rachelem, perspicue ostendit similitudo vndecim stellarum, significans vndecim fratres Ioseph, inter quos numerari Benjamin necesse est: ergo tunc Benjamin viuebat: in cuius tamen enixu, & partione mortuam fuisse Rachelem, supra Genesis 35. proditum

dicum est. Altera quæstio est hæc: Isto somnio prænotabatur, patrem, & matrem Ioseph adoraturus ipsum: at mater eius nunquam fuit in Ægypto, ubi adorandus erat Ioseph, sed multis annis ante descensum Iacob in Ægyptum, obiit in terra Chanaan. Iacob verò pater Ioseph nusquam legitur adorasse ipsum.

Rupertus primò conatus est utramque hæc quæstionem secundùm historicum sensum explicare: sed cùm id non satis ei bene procederet, conuertit se ad allegoricam interpretationem, quæ pertinet ad Christum. Verba Ruperti capite 22. lib. 8. Commentariorum in Genesim, huiusmodi sunt: Cùm Iacob sciret, matrem Ioseph Rachel iam obiisse, quo modo illam, quæ defuncta fuerat, adorare posse sentiebat? an matrem eius hic appellat eam quæ supererat, uxorem suam Liam, quæ cùm esset matertera, id est, quasi altera mater, rectè mater eius appellari potuit? Pater autem eius, nusquam legitur quòd adorauerit eum nisi quando iurante Ioseph, quòd patrem conderet in sepulcro Maiorum Iacob adorauit fatigium virgæ eius, vt habet transitio 70. Interpretù Genesim 47. Quamquam melius Hebraicè est ibi quòd adorauit Iacob Deum, conuersus ad lectali caput. Ergo pro parte totum ponitur, vt quia omnes fratres eum adorant, etiam vniuersa familia, & pater, qui caput eius erat, adorasse dicitur: vel intelligitur pater adorasse cœlestem gratiam filio donatam, pro filio gratias agèdo: quod sine dubio fecisset mater, si adhuc vixisset. Quòd si cœcipiam littera in hac parte infirma videtur, firmiter sciendum est, quòd iuxta spiritualem sensum, veritas istius somnij omnino est in Christo perfecta. Quis enim pater eius per Solem designatur, nisi anterior populus, de quo est incarnatus? Qui à die resurrectionis eius, in cœlesti regno, pro parte Electorum fulget sicut Sol. Et quæ est Luna, nisi præsens in Ecclesia, quæ mutabilitati subiacet, & minùs lucet, quandiu peregrinatur in hac vita? Singuli autem Electorum stellæ sunt; secundùm se quidem, imperfecti, quasi in vndenario numero, sed eorum perfectio, est stella duodecima, stella, inquam, perfecta, & matutina, ipse Christus frater illorum. Omnes igitur adorant illum, Sol, & Luna, & stellæ omnes: cuncta cœlestia, vniuersa terrestria, maiora, & minora illum venerantur, & adorant. *Mibi, inquit, curuabitur omne genu, & confitebitur omnis lingua.* Hæc Rupertus.

Rupertus.

Isa. 45. &
Rom. 14.

S. Augustinus ingenuè faterur, nullum se huius quæstionis idoneum reperire exitù, & solutionem secundùm historicum sensum, & ideo putat veritatem istius somnij Ioseph, non ex historia petendam, sed quærendam, & eruendam ex mysterio. Sic autem scribit Augustinus in Tractatu Quæstionis 123. in Genesim. Nisi in aliquo mysterio dictum hoc accipiat, quomodo potest intelligi de matre Ioseph, quæ iam erat mortua? Immo nec in Ægypto cum Ioseph sublimaretur, putandum est somnium illud fuisse completum, quia nec pater eum adorauit, quando ad eum venit in Ægyptum, nec mater eius adorare eum potuit, vt quæ iam olim vita fuisset defuncta. In Christi ergo persona facilè intelligi potest, etiam de mortuis, secundùm illud quod dicit Apostolus: *Quia donauit*

S. Augustin.

Ad Philip. 2.

ei nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu, omne genua flectatur caelestium, terrestrium, & infernorum. Sic Augustinus.

Lyranus.

Lyranus explanans hunc locum Genesis censet, quo tempore Ioseph habuit somnium, iam fuisse eo tempore mortuam Rachelem matrem eius: id autem probat dupliciter. Cum enim Ioseph habuit illud somnium, & cum venditus est à fratribus, habitabat Iacob in vrbe Hebron, ut colligitur ex hoc ipso capite: at Rachel obiit in itinere, cum Iacob iret Hebron ad patrem suum Isaac, ut supra Genes. 35. scriptum est. Idem patet ex numero vndecim stellarum, quas vidit in somnio Ioseph: qui numerus constare non potest sine Benjamin: vivebat igitur tunc Benjamin; & quod necessario consequens est, mortua iam fuerat eius mater, ut quæ in eius partu extincta sit, ut dictum est Gen. 35. Quomodo igitur Iacob dixit: *Num ego & mater tua adorabimus te?* Respondet Lyranus, ea verba dixisse Iacob, ut irritatos fratrum animos in Ioseph conciliaret & dimitteret. Videlicet ostendere voluit illis verbis, vanum esse somnium, & pro nihilo ducendum; utpote quod impossibilia & incredibilia contineret. Siquidem impossibile erat, ut mater eius, quæ iam erat mortua, adoratura esset ipsum: quod autem ipse, qui pater erat eius, adoraturus ipsum esset, videbatur incredibile. Sed restat difficultas, quomodo verum fuerit somnium, si Luna, id est, mater Ioseph, non adoraverit ipsum? Respondet Lyranus, matrem non in se adorasse, sed in filio suo Benjamin, qui adoravit ipsum Ioseph. Vel secundum Hebræos, mater Ioseph significatur hoc loco, non Rachel, sed Bala, quæ fuerat ancilla Rachelis: hæc enim, & quia vxor Iacob patris Ioseph, & quia lactauerat & nutrierat ipsum Ioseph, ritè potuit mater eius nominari. Hactenus ex Lyrano. Similiter Lyrano sentit Thostatus: eo tantum dissonans, quod per Lunam negat significari potuisse Rachelem, utpote quæ cum iam mortua esset, non posset adorare Ioseph. Nam quod Lyranus dixit, adorasse eam in filio suo Benjamin, friuolum putat Thostatus: Sic enim Benjamin duas personas repræsentasset, & matrem in Luna, & seipsum in stellis, quod est absurdum. Arbitratur igitur Thostatus, per Lunam significari Balam ancillam Rachelis, & vxorem Iacob, quæ lactauerat, & nutriuerat Ioseph: atque hoc duplici nomine non ineptè dici poterat mater Ioseph.

Thosta'us.

Caietanus.

Caietanus primò exposita difficultate huius quæstionis, soluit eam ad hunc ferè modum. Probabilius existimat, tunc vixisse Rachelem, & fuisse tunc grauidam ipso Benjamin: atque ita bene consistere veritatem somnii, quantum ad Lunam, & quantum ad vndecim stellas. Secundo loco ait: Rachelem nunquã adorasse Iosephum: ea quippe nõ iuit in Ægyptum, sed multo tempore, priusquã Iacob descenderet in Ægyptum, obiit in terra Chanaan. Tertio loco existimat, si iam tunc natus erat Benjamin, & mortua Rachel, ut multis visum est; per similitudinem Lunæ significatã esse vxorẽ Iacob, quæ non ineptè vocari poterat mater Ioseph. Verba Caietani sic se habent super hunc locum Genes. Perplexa, inquit, surgit quæstio, an Rachel mater Ioseph viueret tunc: ex illis enim verbis Iacob: *Num ego, & mater tua adorabimus te?* apparet quod vivebat tunc. Idemque patet, quia Ioseph dictus

dictus est filius senectutis, & dilectus super omnes filios; quò significatur, non fuisse alium minorem ipso, nec fuisse tunc natum Benjamin. Similiter si somnium ipsum spectetur, perplexitas occurrit. Nam Sol, & Luna, & stellæ undecim (hoc est, pater, mater, & undecim fratres) nodum faciunt insolubilem: eo quòd in natiuitate Benjamin mortua est mater Rachel. Quo fit, vt sit stellæ undecim, ergo non Luna: Et si Luna, ergo non stellæ undecim. Solutio non habetur clara quoad vitam Rachelis tunc: verba tamen litteræ sonant magis, quòd Rachel viuebat; quamuis Moses, ad terminandum historiam genitorum à Jacob, prænarrauerit natiuitatem Benjamin cum morte Rachelis. Ad nodum autem somnij soluendum, perpendere oportet, quòd siue viua, siue mortua fuerit tunc Rachel, nihil refert id ad verificationem somnij: constat enim, nunquam Rachelem veneratam esse Ioseph, vt quæ non descenderit in Ægyptum. Quoad visionem autem somnij possumus suspicari, quòd Rachel esset tunc grauida, & sic vidit patrem, & matrem, & fratres undecim adorare se. Si autem tunc Benjamin iam erat natus, & Rachel mortua; per Lunam non Rachel determinatè, sed vxor patris in genere intelligenda videtur. Sic Caietanus. Sedenim Caietanus omisit solutionem secundæ quæstionis: non enim declarauit, quando, & quomodo Luna, & Sol, id est, mater & pater Ioseph, adorauerint ipsum.

Oleaster affirmatè dicit, vixisse tunc Rachelem, idque probat iisdem *Oleaster.* ipsis argumentis, quibus vsus est Caietanus. Deinde disputat quomodo pater & mater Ioseph adorauerint ipsum. Et primò refert opinionem quorundam Hebræorum, aientium verè ac propriè Solem & Lunam adorasse Ioseph, non in persona ipsius, sed in persona Iosue, qui fuit de tribu Ephraim, & ex posteris Ioseph, sicut in libro Iosue scriptum est capite 10. *Iosue 10.* Hoc refellit Oleaster, quòd Scriptura dicat Solem & Lunam obedisse voci Iosue, non autem adorasse ipsum. Et verò in illo somnio Sol & Luna non propriè, & pro se ipsis adorauerunt Ioseph, sed vt signa patris & matris Ioseph; quos esse ipsum adoratuos, illa similitudine significabatur. Verùm quomodo mater Ioseph adorauit ipsum, quæ tantò antè mortua est in terra Chanaan? Putant aliqui (ait Oleaster) intelligi debere Balam vxorem Iacob: sed nequè hanc legimus adorasse Ioseph. Pater autem eius potest dici adorasse ipsum, quando per filios suos misit ei, tanquam Principi Ægypti munera, vt legitur Genesis 43. & sic in patre intelligi potest adorasse mater, cum vterque censeatur, eiusdem esse conditionis & rationis quantum ad subiectionem. Vel non est necesse, omnia quæ continentur in illo somnio, sigillatim verificari, sicut nec in parabolis. Vel illud, adoraret, cum dicitur: *Vidi Solem, & Lunam, & undecim Stellas adorare me:* refertur debet tantùm ad id, quod proximè antecedit, nimirum ad undecim stellæ, non autem ad Solem, & Lunam.

Sed ponamus hîc verba Oleastri, prætermisissis tamen ijs, quibus probat tunc vixisse Rachelem: Sunt enim prorsus eadem, atque Caietani verba paulò superius commemorata. Multùm, inquit, placet mihi eorum opinio, qui dicuntur tunc vixisse Rachelem, cum illa somnia narrauit Ioseph.

Sed alius insurgit nodus difficilioris solutionis, quomodo pater & mater adorauerint Ioseph: nam nec pater legitur adorasse eum, nec mater adorare potuit, quæ mortua est priusquam Iacob descenderet in Ægyptum. Quidam Hebræorum aiunt, verè Solem & Lunam adorasse Ioseph, non in propria eius persona, sed in Iosue, qui fuit de tribu Ephraim, & de posteris Ioseph, vt scriptum est in libro Iosue, cap. 10. Verùm quia ibi non dicitur Solem & Lunam adorasse Iosue, sed voci eius obedisse, ideo non multùm illi solutioni tribuo. Alij dicunt, per matrem non Rachelem intelligi debere, sed vxorem Iacob; præsertim autem Balam Rachelis ancillam, quæ nutrierat Ioseph, velut filium. Sed neque ista Bala legitur adorasse Ioseph. Iacob autem potest dici adorasse Ioseph, quòd per filios miserit ei munera, tanquam dominanti in Ægypto, vt legitur infra, capite 43. quòd quidem signum fuit non solùm obseruantia, ac reuerentia, verùm etiam nonnullis subiectionis, & adorationis. Et sic in patre dici potest etiam mater adorasse: quippe quæ reputatur in subiectione, idem cum patre. Aut dici posset, non esse opus, omnia quæ in illo somnio ostendebantur, postea verificari: sed satis esse, si maior pars eorum quæ somniauerat, vera fuerint. Præsertim cum primum somnium de manipulis nihil habuerit ad patrem, vel matrem pertinens, sed tantùm ad fratres. Posset etiam dici, vidisse Ioseph Solem, & Lunam, & stellas vndecim; sed non quòd omnia ista adorarent ipsum, sed solùm stellæ vndecim. Hactenus ex Oleastro.

Auctoris sententia.

Mea sententia (indicabo enim breuiter Lectori meum quoque super hac quæstione iudicium) duplex est. Ac primò quidem licet Iosephus primo libro Antiquitatum, & complures Hebræorum, ad quos inclinare videtur etiam Thomas Anglicus, & item Caietanus atque Oleaster, opinantur, cum hæc somnia narrabat Ioseph, vixisse Rachelem matrem eius: ego tamen assentior potius Sancto Augustino, & Ruperto, & Lyrano, atque Thostato, affirmantibus tunc mortuam fuisse Rachelem. Hanc enim opinionem esse probabiliorem, magno est argumento quòd tunc Iacob habitabat in vrbe Hebron, vel circa; in hoc namque capite paulò infra dicitur Ioseph à patre missus de valle Hebron ad fratres suos, visitatum eos: Rachelem verò mortuam fuisse, antequam Iacob perueniret ad urbem Hebron, perspicuè ostendit suprà Moses, capite trigésimo quinto. Quo autem id apertius, & certius sit lectori, cursum exponam iter Iacob ex Mesopotamia vsque in Hebron; notatis locis ad quæ in eo itinere venisse Iacob, & in quibus aliquantisper mansisse memoratur in Scriptura. Principio, profectus ex Mesopotamia dicitur Genesis trigésimo primo, venisse in montem Galaad, ibique comprehensus esse à Laban. Hinc venit ad locum nominatum Mahanaim, Genesis trigésimo secundo. Hinc ad torrentem Iaboc, eoque traducto, ad locum dictum Phaniel, Genesis trigésimo secundo. Inde venit Sohot, postea transiit in Salem urbem Sichimorum: ibique habitauit iuxta oppidum, Genesis trigésimo tertio. Inde venit in Bethel. Ex hoc loco egressus venit ad terram, quæ ducit Ephratam, siue Bethleem; & ibi Rachel in enixu Benjamin, egit animam. Egressus inde Iacob fixit tabernaculum trans turrem gre-

gis. Ex quo loco discedens, denique venit ad Isaac patrem suum in Mambre, ciuitatem Arbe, quæ est Hebron. Hæc autem omnia disertis verbis ita, vt à me commemorata sunt, in trigesimo quinto capite huius libri prodita sunt. Intelligit, opinor, Lector ex hac breui descriptione itineris Iacob ex Mesopotamia in urbem Hebron, Rachelem esse mortuam priusquam Iacob venisset in urbem Hebron: vbi iam habitabat, cum ea, quæ hic narrantur de somniis Ioseph contigerunt.

Verba porro illa Iacob, quæ videntur huic sententiæ aduersari: *Nym ego, & mater tua adorabimus te?* quibus aperte indicari videtur tunc in yimis fuisse Rachelem: equidem commodè sic exponi & intelligi posse reor vt est traditum à Lyrano, & Thostato. Illa enim verba dixit Iacob, simulans irrisum, & contemptum illius somnij Ioseph; & ostendere volens esse vanum, & futile, atque inconsistens: quo scilicet aliorum filiorum aduersus Ioseph excitatum in animis odium & indignationem sedaret, ac mimeret. Hæc igitur est illorum verborum sententia. Somnium istud est vanissimum, & pro nihilo ducendum; vt quod rem impossibilem & incredibilem demonstret. Nam quòd ego qui sum pater tuus: sim adoraturus te, quis non videt esse incredibile? Quod autem mater tua, quæ iam est mortua, sit adoratura te, prorsus est impossibile.

Alterca sententiæ meæ pars, hæc est; Quæstio secunda, quam proposuimus supra de adoratione Iosephi à suis adhibenda, facillimum habet exitum, quantum ad fratres eius; nec difficilem, etiam quantum ad patrem. De submissione fratrum Ioseph, corâ eo, & adoratione scribit infra Moses, cap. 42. his verbis: *Cum adorassent eum fratres sui, &c.* Et adiungit Moses tunc Ioseph recordatum fuisse somniorum suorum: id autem est, tunc cognouisse eum, quod ante ignorauerat, illis somniis significatam esse dignitatis & potestatis suæ super fratres suos excellentiam. Et in cap. 43. Moses narrat, iterum eos pronos in terram, & incuruatos adorauisse Ioseph. Quomodo autem pater adorauerit eum, facile potest expediri; si dicamus tunc adorasse per filios, cum munera misit ei vt principi & domino, & iussit filios nomine suo eum reuerenter & honorificè salutare. Interrogari enim à Iosepho fratres eius de patre ipsorum, an adhuc viueret, ita responderunt: *Sapies est seruus tuus pater noster, & adhuc vinit; & incuruati adorauerunt eum.* Tota igitur quæstio versatur in matre, quæ nõ adorauit eum: non sanè Rachel, quæ antè venditionem eius iam fuerat mortua: nec Lia, quæ secundùm Hebræos in maiori Chronologia, obiit eo ipso anno, quo Ioseph est venditus. Alias verò vxores Iacob, Balam, & Zelpham, nusquam legimus adorasse Ioseph. Quod autem quidam dicunt, illud de adoratione Ioseph, referri debere tantum ad vndecim stellas, id est, fratres eius, non autem ad Solè & Lunam, id est, ad parentes eius; eo fit improbable, quòd ista ratione, superuacue, ac frustra, in somnio ostensa esset similitudo Solis, & Lunæ. Cum enim finis esset, significare futurâ adorationem Ioseph, si Sol & Luna, id est, parentes eius non adorauerunt eum, nihil ipsi pertinebat ad somniû; quod videtur dictu absurdû de somnio diuinitus misso, & ad significandâ præcellentè Ioseph futurâ dignitatè præcipuè institutio.

Quid igitur dicemus? Mihi sanè videtur, planissimam fore illius somnij sententiam & interpretationem, si dicatur, eo somnio id significatum esse, Ioseph euectum iri ad tantum dignitatis & potestatis fastigium, vt comparatione conditionis & status, in quo erant fratres & parentes eius, ab illis meritò adorabilis & adorandus foret. In tantum enim Rex Ægypti, honore ac potentia extulit Ioseph, vt ipsum honorari & adorari iusserit ab omnibus, etiam principibus Ægyptiorum. Itaque sicut fratres eius, cum in Ægypto adissent eum, nescientes esse Ioseph, maxima submissione & reuerentia adorauerunt eum, ita quoque pater eius, si conuenisset eum in Ægypto, ignorans esse filium suum Ioseph, proculdubio venerandus adorasset eum. Idémque dicendum est de matre eius Rachele, si tum vixisset, vel de alijs vxoribus Iacob, quas nonnulli putant nomine matris esse appellatas. Portendebatur igitur eo somnio tanta honoris, & imperij Ioseph sublimitas futura, vt habito eius respectu & ratione, venerandus & adorandus foret nò solùm ab hominibus, qui essent eiusdem conditionis, cuius erant fratres, & parentes eius, sed ab alijs etiam longè honoratis & præstantioris conditionis. Verùm pergamus ad alia.

Pater verò rem tacitus considerabat.

VERS. II.

TS I Iacob, vt placaret filios vehementer in Ioseph incitatos, visus est illudere atque aspernari somnium illud Ioseph, vt quod rem quampiam incredibilem atque impossibilem significaret: ipse tamen postea tacitus somnium illud animo reputabat & pensitabat. Pro eo quod Latinus interpres vertit *considerabat*, Græcè & Hebraicè est verbum significans Latinè *observabat*, videlicet, aut expectans somnij exitum, aut animo disquirens & examinans, an pro vero & diuino, an potius pro fuili & vano, vt pleraque sunt somnia, habendum esset. Et verò, duplex illud somnium, id significans, fidem facere videbatur veritatis & certitudinis: Illustris quoque in posteriori somnio, Solis & Lunæ & stellarū repræsentatio, eximium quidpiam ac splendidum præmonstrare, non temerè exstimari poterat. Considerabat præterea Iacob virtutes Ioseph, & prudentiam supra ætatem; quæ opinionem afferebant illum à Deo electum, destinatumque ad egregia & insignia munera & facinora: idq; Deum multò antè præsignificare voluisse, ne postea, cum eueniret quod fuerat præmonstratum, aut fortuito contingisse putaretur; aut humano consilio & industriæ assignaretur. Repetebat memoria Iacob somnia quondam sibi diuinitus oblata, quæ fuerant eorum, quæ ventura ipsi erant, certissima indicia; num igitur talia essent somnia Ioseph, volutabat animo. Enimverò, somnia sicut variis ex rebus, causisque nascuntur, & homini accidunt: ita variè sunt æstimanda: plura enim meritò contemnenda sunt; quædam prudenter obseruanda: nonnulla etiam religiosè colenda, & honoranda.

S. Greg. de
sex causis
somnia.

S. Gregorius lib. 8. Moralium, tractans illa verba Iob cap. 7. *Terrebus me*
per

per somnia, & per visiones horrore concuties, sex causas, vnde somnia nascantur, enarrat, ad hunc modum scribens: exquirendum est, quot modis tangant animum imagines somniorum. Aliquando somnia, ventris plenitudine, aliquando inanitate, aliquando illusione, aliquando cogitatione simul & illusione, aliquando reuelatione, aliquando cogitatione simul & reuelatione generantur. Sed duo, quæ prima diximus, omnes experimento cognoscimus; subiuncta autem quatuor, in sacra Scripturæ paginis inuenimus. Etenim nisi somnia plerumque à Dæmone per illusionem fierent, nequaquam Sapiens dixisset Ecclesiastici 34. *Multos errare fecerunt somnia, & illusiones vana.* Nec scriptum esset Leuitici 19. *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Quibus verbis, cuius sint detestationis, ostenditur, quæ augurijs coniunguntur. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul & illusionem procederent, Salomon non dixisset Ecclesiastes 5. *Multas curas sequuntur somnia.* Et nisi quandoque somnia ex mysterio reuelationis orientur, Ioseph præferendum se fratribus per somnium non vidisset: nec Mariæ sponsum, vt ablato puero in Ægyptum fugeret, per somnium Angelus admonisset. Rursum nisi aliquando somnia cogitatione simul & reuelatione procederent, nequaquam Daniel visionem Nabuchodonosor edisserens, à radice cogitationis inchoasset, dicens; *Tu rex cogitare coepisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc, &c.* Ergo cum somnia tot rerum qualitatibus alternent, tanto eis credi difficilius debet, quanto & ex quo impulsu veniant, difficilius elucet. Sæpe namque malignus spiritus his, quos amore vitæ præsentis vigilantes intercipit, prospera etiam dormientibus promittit, & quos formidare aduersa considerat, eis hæc durius somnij imaginibus intentat: quatenus indiscretam mentem diuersa qualitate afficiat; eamque aut spe subleuans, aut deprimens, timore confundat. Sæpe quoque sanctorum corda afficere somniis nititur vt ab intentione cogitationis solidæ, ad tempus saltem momentumque deriuentur, quatenus ipsi protinus animum ab illusionis imaginatione discutiant. Sed hostis insidians, quo eos vigilantes minùs superat, eo dormientes grauiùs impugnat. Qui tamen talia malignè agere superna dispensatione benignè permittitur, ne in electorum cordibus, vel ipse à passionis præmio somnus vacet. Hactenus ex Gregorio.

14. Cum igitur sæpe à Deo mittantur somnia, disquirebat Iacob, an eius generis fuisset somnium, quod filio suo Ioseph contigerat. Et fit mihi credibile, valdè inclinasse eum ad existimandum, somnia illa fuisse ex Deo. Nec tamen dixerim, eum spiritu prophetico tunc intellexisse propriam illorum somniorum significationem, futuram dico Ioseph exaltationem. Si enim eam habuisset præcognitam, cum postea ex filiis suis audiuit Ioseph dominari in Ægypto, non tantoperè miratus esset, nec adeo cunctatus esset credere. Sic enim ait scriptura Genes. 45. *Et nunciauerunt ei, dicentes: Ioseph filius tuus viuit, & ipse dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Iacob, quasi de graui somno enigilans, tamen non credebat eis.* Non item fidem habuisset filius dicentibus, Ioseph fuisse interfectum. Nam cum misissent ad eum tunicam Ioseph, sanguine tinctam; ille agnoscens eam

Matt. 2.

Dan. 2.

dixit: *Tunica filij mei est, fera pessima comedit eum, bestia deuorauit Ioseph.* Istorum porro somniorum Ioseph intelligentia, nec ipsi Ioseph, nec alij cuiquam hominum, aut tunc, aut post, à Deo patefacta est: sed ipso euentu, rerumque successu cum somnijs omnino congruenti, veritas denique eorum somniorum cognita est, atque comprobata. Id autem primum animaduertit & compertum habuit ipse Ioseph, vt narrat infra Moses capite 42.

VERS. 18. Qui cùm vidissent eum procul, cogitauerunt illum occidere; & mutuo loquebantur, Ecce somniator venit, occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem: dicemúsque, Fera pessima deuorauit eum: & tunc apparebit quid illi profuerint somnia sua.

RESPONDENDVM est illud: *Ecce somniator venit.* Istiusmodi enim appellatio satis indicat, quàm illi fuerint aduersus Ioseph amaro & inimico, & infesto animo, somniatoris enim appellatio tum probrosa, tum criminosa erat. Sed cùm nomen *somniatoris* denotet frequentiam, & quasi habitum somniandi; Ioseph autem non alia retulisset somnia sua, nisi duo tantùm; quomodo appellauerunt eum somniatorem? Respondet dupliciter Thomas Anglicus: vel quòd alia quoque somnia, præter illa duo, retulerit fratribus: hæc tamen duo specialiter narrata esse, quòd ea potissimùm inuidiam fratrum excitassent, atque incendissent. Vel potest, inquit, illud etiam dici, proprium esse inuidorum hominum, res augere supra verum, mens quippe inuida, etiam parua & pauca exaggerat, & multiplicat. Sic ille.

Thomas Anglicus.

Dicemúsque, Fera pessima deuorauit eum. Verisimilis hinc erat ad patratum scelus operiendum obtentus. Terra enim Syria, cuius pars est Palæstina, abundat feris, maximè verò vrsis, & leonibus, vt indicat Scriptura 1. Regum 17. & 4. Reg. cap. 2. Et Leuit. 26. pro magno bono promittit Deus ijs qui custodirent eius legem, liberationem terræ eorum à bestijs & feris. *Dabo, inquit, pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat: auferam malas bestias de terra.* Contra verò pro ingenti malo & calamitate ac supplicio, minatur Deus violatoribus legis suæ, missurum se bestias in terram eorum. *Immittam in vos bestias agri (ait Dominus) quæ consumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, diserteq; fiant via vestra.* Hanc item ob causam tam frequentes sunt in sacris literis similitudines ex leonibus ductæ; & comminationes de bestijs in terram & regionem Iudæorum immittendis.

Et tunc apparebit quid ei profuerint somnia sua. Immò verò, ó amentes & stolidi homines, eo ipso consilio vestro, quo vel occidendo, vel vendendo Ioseph, facere irrita eius somnia conamini, ad præmonstratum illis somnijs, & prædestinatum Iosepho principatum, atque dominatum maximè promouebitis, atque perducetis. Sic profectò est, vt dixit Basilius, inter alia inuidorum

Basilius in sermone de inuidia.

inuidorum supplicia, hoc esse admodum notabile, quod quibus consilio-
rum suorum machinationibus, quoquo modo gloriam obscurare, & im-
pedire prosperitatem conantur eorum quibus inuidet: his ipsis eam
maximè illustrant atque amplificat: quin etiam nec volentes, nec scien-
tes, sunt illis tamquam administri & adiutores comparadæ & consequen-
tæ eorum felicitatis. Verùm luculentissimè super ea re disseruit S. Grego-
rius libro sexto Moralium: pertractans enim verba illa Iob, quæ sunt in
cap. 5. *Qui comprehendit sapientes in astutia eorum; & consilia prauorum dissi-*
pat: ad hunc modum scribit: Sæpe nonnulli humana sapientia inflati, dum
desideriis suis diuina iudicia contra se conspiciunt, astutis machinationi-
bus reluctari eis conantur: & quo vim supernæ dispositionis ad votum
suum intorqueant, callidis cogitationibus insistant, & subtiliora consilia
exquirunt. Sed inde voluntatem Dei peragunt, vnde hanc immutare con-
tendunt: & Omnipotentis Dei consilio, dum resistere nituntur, obsequun-
tur: quia sæpe & hoc eius dispositioni aptè militat, quod ei per humanum
studium friuolè resultat. Sapientes ergo Dominus in ipsa eorum astutia
comprehendit, quando eius consilii humana facta, etiam tunc congruè
seruiunt, cum resistunt. Quod meliùs ostendemus, si pauca in medium re-
tam gestarum exempla proferamus. Ioseph somnia viderat, quod suo ma-
nipulo fratrum eius se manipuli prosternebant: somnium item viderat,
quod se Sol, & Luna cum reliquis stellis adorabant. Quæ, quia purè fra-
tribus retulit, eorum corda protinus futuræ dominationis inuidia furor-
que percussit. Cùmque hunc ad se venire conspicerent, malitiâ sæuientes
dixerunt: *Ecce somniator venit, venite occidamus eum, & videamus quid illi*
prosum somnia sua. Cùmque se domino eius subiici metuunt, somniatorem
in puteum deponunt, eumque Ismaëlitis transeuntibus vendunt. Qui in
Ægyptum ductus, seruituti subditus, luxuriæ accusatione dānatus, merito
calitatis adiutus, prophetiæ iudicio ereptus, omni Ægypto prælatus est:
per supernam verò sapientiam prouidus, frumenta congescit; & futuro
periculo necessitatis obuiauit. Cùmque Iacob de alimentorum præpara-
tione sollicitus filios suos in Ægyptum misisset, hi frumentorum dispen-
sationi præpositum Ioseph nescientes, inueniunt: atque vt mererentur ali-
menta percipere, eorum dispensatorem compulsi sunt pronis in terram
cervicibus adorare. Pensemus ergo gestæ rei ordinem. Pensemus quomo-
do sapientes in ipsa sua astutia Deus comprehendat: Ideò venditus ab illis
fuerat Ioseph, ne adoraretur: sed ideo est adoratus, quia venditus. Astu-
namque aliquid agere ausi sunt, ne Dei consilium mutaretur, sed diuino
iudicio quod declinare conati sunt, renitendo seruiuerunt: & inde coacti
sunt Dei voluntatem peragere, vnde hanc moliti sunt astutè mutare. Sic,
sic diuinum consilium dum deuicatur, impletur. Sic humana Sapientia
dum reluctatur, comprehenditur. Timuerunt fratres Ioseph, ne super eos
ille excreceret: sed hoc quod diuinitus dispositum fuerat, cauendo, fa-
ctum est vt eueniret. Hæc Gregorius.

S. Gregor.

Prosper

Locus Sapiē-
tiae cap. 2.

Prosper in libro de Promissionibus & Prædictionibus Dei, consilium illud, & colloctionem inter se filiorum Iacob, conspirantium in necem fratris sui Ioseph, illustrem fuisse ait figuram conspirationis Iudæorum in Christi Domini necem. Horum enim simile consilium, & sermo memoratur in libro Sapientiae, capite secundo: *Venite, occidamus in sum, quoniam insuavis est nobis. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat: videmus si sermones illius veri sunt, & ientemus, an succedant quæ ventura sunt illi.* Et quæ sequuntur. In illa quoque parabola Euangelica de vinea, Matth. 21. agricolæ de filio Domini vineæ, qui ad ipsos missus fuerat, dixerunt: *Hic est haeres, venite occidamus eum, & nostra erit hæreditas.* Huc etiam spectat, quod in figura Saluatoris nostri dixit de se Hieremias cap. vdecimo. *Cogitauerunt consilia, super me dicentes: Mutamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viventium, & nomen eius non memoretur amplius.*

Excusatur
sententia Am-
brosij, qui vi-
detur excu-
sare peccatū
fratrum Ioseph.

Cæterum Sanctus Ambrosius videtur fratres Ioseph à voluntate fratricidij, tantòque, & tam immani scelere purgare velle: Scribit enim fuisse eos insignes viros, & populi Dei patriarchas; & ideo extra fidem esse tantum eos scelus concepisse animo, & designasse voluisse. Putat igitur, quæ illi aduersus Ioseph & fecerunt & dixerunt, ea non ex proprio sensu ac voluntate dixisse ac fecisse; sed typum gerentes futuræ olim plebis Iudæorum, tanto antè præfigurantes quod populus Iudaicus in Christu Domini nostrum impiè dicturus & crudeliter facturus erat. Atenim istiusmodi fratrum exculatio, & purgatio parum probabilis videtur. Nā quòd illi, iis quæ dixerunt & fecerunt in Ioseph, præfigurauerint, nec volentes nec scientes futuram in Christum Dominum Iudæorum sæuitiam; id nec purgat, nec excusat, nec eleuat eorum inhumanitatem, atque impietatem. Nempe, non eo consilio & animo, vt ista illi præfigerent, tam impiè & crudeliter fratrem suum Ioseph tractarunt; sed inuidiâ & odio obæcati, & in rabiem efferati. Et quamvis eo animo, & consilio istud fecissent, nihilominus tamen fratricidij criminis rei fuissent.

Proponam hîc Lectori consideranda Ambrosij verba: Nunquid & ipsi fratres tam impij erant (Ambrosius inquit) vt fratrem occiderent? Et vnde tantorum merita Patriarcharum, vt grex totius plebis, eorum vocabulo designaretur? Quomodo conueniunt pietatis nomina, & sceleris insignia? Sed etiam iusti, typo populi, non animi sui vitio laborabant. Ideo omnis inuidia, & patricidij meditatio per figuram, pietas per affectum. Et interpositis quibusdam, denique subdit: Compensatur ergo in Patriarchis inuidia per gratiam: qui & excusantur à culpa, & reuelationis munere consecrantur. Non enim tam culpabile est dixisse quæ plebis sunt; quàm beatum, vidisse quæ Christi sunt. Subierunt personam peccatoris populi, vt acciperent gratiam Domini redemptoris. Cerrè culpam aboleuit gratia; gratiam culpa non minuit, & vt cognoscamus omne hoc de populo Iudaico, & de Domino Iesu mysterium esse: *Venite, inquit, occidamus Ioseph Ismaelitæ.* Hactenus ex Ambrosio.

Audiens

Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat: Non interficiamus animam eius, nec effundamus sanguinem: sed projicite eum in cisternam veterem, quæ est in solitudine, manusque vestras servate innoxias. Hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri suo.

VERS. 21.

VNE locum ita Philo enarrat: Fratres Ioseph procul conspici eum venientem, mutuo se incitabant ad eum perdendum: tantum enim irarum conceperant, ut in cædem eius, si non omnes, certè plures conspirauerint, volentes eum in barathrum aliquod projicere, ne deprehenderetur facinus. Sunt porro in illis locis multæ cisternæ admodum profundæ: itaque minimum abfuerunt à fracticidio: quod solus fratrum maximus ægrè dissuasit, iubens abstinere ab inextinguibili scelere, & in vnam quampiam cisternam eum projicerent: de salute nimirum adolescentis cogitans, ut post aliorum discessum, ipse patri eum restitueret incolumem. Quo impetrato, venientem complexus est. Cæteri hostiliter comprehensum spoliant; spoliatum demittunt per funem in profundam foueam. Sic Philo.

Philo.

Pro illo, nitebatur liberare eum, & Hebraicè, & Chaldaicè, & Græcè est (eripuit, siue liberauit eum.) Id autem sic intelligendum est: Non quòd omnino liberauerit eum, sed quòd liberauerit eum nece, quam ei volebant inferre: suadens potius projicere eum in cisternam, quàm interficere. Idque obtinuit: nam cum esset primogenitus, magnæ apud eos auctoritatis & venerationis erat. Ad hanc quoque sententiam, interpretans hunc locum Augustinus in libro Locutionum Genesis, cum citasset verba hæc secundum translationem Septuaginta: *Cum audisset Ruben, liberauit eum de manibus eorum, & dixit, Non feriamus eum in aniræ.* Subdit ipse, Non ergo liberauit eum, & inde hoc dixit: sed hoc dicendo, liberauit eum. Prius ergo dixit Moses: *Liberauit eum*: & deinde breui recapitulatione, quomodo eum liberauerit, insinuat. Cum autem additur, *Non feriamus eum in anima*: vocabulo *anima*, vita corporis animati significatur: per efficientem denotando id quod efficitur. Secundum hoc videri potest etiam illud diabolo dictum esse de Iob: *Animam eius ne tetigeris*, id est: Ne occidas eum: Nam secundum illam significationem, qua natura animæ commemoratur, illud à Domino dicitur: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Hactenus verba fuere Augustini.

S. August.

Matt. 10.

Ergo illud, *Non interficiamus animam eius*: Hebraismus est frequentissimus in Scriptura, & vel anima ponitur pro homine, ut sit sensus: Non occidamus eum: vel anima ponitur pro vita, idemque sensus est: Ne vitam illi eripiamus: id autem est, Ne interficiamus eum. Similem reddunt sententiam illa quæ crebrò leguntur in sacris litteris: *Quærere animam alicuius*: *Tangere animam*: *Insidiari animæ*: *Ferre animam in manibus suis*, id est, vitam viuere perpetuo mortis periculo propositam & obnoxiam.

Lippomanus ait, Sadducæos qui censebant mortales esse animos hominum, id argumentari solitos ex his verbis, *Ne interficiamus animam eius*. Sed ineptè profectò atque insipienter: Constat enim, phrasim esse, vt diximus, Hebraicam, & nòmine animæ significari, vel hominem, vel vitam: Eaque phrasi similiter Prophetæ vsi sunt, quos tamen Sadducæi, docere animos hominum esse immortales, non ibant inficias: Immò verò ob hanc causam scriptis eorum fidem non habebant, solos Mosis libros pro sacris colentes. Et vt de Prophetis vnum aliquod proferam exemplum, apud Hieremiam ita legitur cap. 40. *Scio quod Baalis rex filiorum Ammon misit Ismaelem, filium Nathana percutere animam tuam*: Et paulò infra: *Ne interficiat animam tuam, & dissipentur omnes Iudæi, qui congregati sunt ad te*. Sanè potuissent Sadducæi ex hoc ipso capite libri Genes. cognoscere immortalitatem animæ per Mosem perspicuè indicatam: facit enim Iacob loqui verba illa: *Descendam ad filium meum lugens in infernum*. Quibus verbis Iacob ostendit, superstitem esse Iosephi animam post mortem, & suam quoque fore.

Quod autem subiunxit Ruben, *Neque fundamus sanguinem, manusque vestras seruate innoxias*: hoc dixit, ad vehementiùs compescendum eos, & deterrendum à fratricidio; quasi admonens eos diuini iudicij, quo statim post diluuium sententiam mortis in eos pronunciauerat Deus, quicūque humanum sanguinem fudissent. Dixit enim Noë & filiis eius, vt scriptum est Gene. 9. *Sanguinem animarum vestrarum requiram de manu carnium bestiarum, & de manu hominis, de manu viri, & de manu fratris eius requiram animam hominis. Quicumque fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo*: Illud: *manus vestras seruate innoxias*: significat nihil esse quod magis inquinet, ac foedet & exosum reddat hominem apud Deum, quàm crudelitatem in fratres, & humani sanguinis, præsertim autem fraterni effusionem. Propterea apud Isaiam dixit Iudæis: *Cum clamaueritis ad me, non exaudiam vos; manus enim vestra sanguine plene sunt*.

Isa. cap. i.

Diffensionem
matorum ho-
minum inter
se, nò parum
aliquando pro-
desse bonis.
Genes. 11.
Iud. 9.

Sed illud hoc loco aduertendum est quantum profuerit Iosepho, vnus Ruben dissensio à cæteris fratribus: Nisi enim vnus ille dissensisset, actum planè fuisset de Ioseph. Apparet igitur, sæpe malorum inter se dissensionem, vtilissimam esse bonis: contra verò, magnam eorum concordia esse bonis perniciosam. Quid enim mali non designassent filij Adam, cum rurrim illam Babel tanto studio & conatu, tantòque opere molirentur, nisi linguas eorum Deus confudisset, & inuicem distrahi ac segregati coëgisset? Quid mali tyrannus ille Abimelech non fecisset, nisi dissensio exorta esset inter ipsum & Sichimitas? Quanto maiorem Ecclesiæ Dei perniciem atulissent Hæreticorum sectæ, nisi tantopere essent inter se dissectæ ac diuisæ? Quapropter B. Paulus rectè hoc intelligens, quo faciliùs ex manibus Iudæorum, à quibus captus erat, euaderet; in publico Iudæorum concilio, prudenter curauit dissensionem inter Sadducæos & Phariseos excitare. Sic enim Actorum 23. proditum est: *Sciens Paulus, quod una pars esset Sadducæorum, & altera Phariseorum, exclamauit in concilio*.

Locus A3.
cap. 23.

Viri

Viri fratres, ego Phariseus sum, filius Pharisei, de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Phariseos, & Sadduceos, & soluta est multitudo.

63. Orationem porrò suaforiam Ruben ad fratres suos de non interficiendo Ioseph, paucis verbis comprehensam & narratam à Mose, latius exposuit Ioseph primo libro Antiquitatum, crebris, aptisque, & grauibus ornans sententiis. In quo nimirum imitari voluit facundissimos Latij, & Græciæ Historicos; qui disertas orationes, multifariam inserendo historiae, magnam eloquentiae laudem mererant. Et quia non erit iniucundum Lectori, egregiam Iosephi orationem, vt ab eo scripta est, cognoscere, memorabo eam in hoc loco: Sic autem ille scribit. Ruben inter fratres suos natu maximus, videns eos conspirasse in necem Ioseph, conabatur eorum impetum retardare; docens, quantum facinus molirentur, idque quantam ipsis inuidiam & infamiam pariturum esset. Nefas haberi, tam Dei, quàm hominum iudicio, cædem hominis etiam extranei, & ignoti: crimen autem necis fraternæ profusum immane ac detestandum esse. Necem Ioseph, non ei solum nocere: sed eo sublato, in patrem quoque eam iniuriam & calamitatem redundare; matrêmque in perpetuum luctum, & diram orbitatem coniectum iri. Parentes eius respicerent, reputarentque quantam eis calamitatem allatura esset mors filij, tum optimæ indolis, tum natu minimi. Quinetiam Deum reuererentur, spectatorem ac vindicem tam nefarij eorum contra fratrem consilij. Deum, si ab impio consilio desistant, accepturum eorum poenitentiam, atque respicientiam: sin autem tam atrox consilium pergant explere, fieri non posse quin ab eis grauissimas parricidij poenas exigat. Nihil Dei prouidentiam latere posse, siue in solitudine quid admittatur, siue in ciuitate. Vbicumque enim sunt homines, indubiè credendum ibi adesse Deum. Sed & propriam conscientiam, post tantum scelus admissum, grauem illis fore aduersariam: hanc nunquam recedere: nunquam tacere; siue bona sit, siue talis, qualis futura esset ipsorum, si fratrem interficerent. Addebat, fas non esse germanum fratrem occidere, etiamsi vehementer ab eo peccatum in illos esset; satius esse dare veniam amicis sicubi offenderent. Iosephum verò nihil in eos peccasse; quin tenera eius ætas mitigationem potiùs merebatur, cuius & ipsos tutores ac protectores esse oportebat. Causa porrò cædis, scelus eorum vehementiùs grauabat: quòd ob inuidiam futuræ felicitatis ei vitam adimerent: cum ea felicitate, propter fraternam cognationem frui etiam ipsis liceret. Debere ita eos existimare, ipsorum esse, quidquid prosperi Iosepho largiretur Deus. Proinde cogitandum, & grauiorem fore indignationem Dei, si eum, quem ipse omni dignum fortuna iudicasset, interimendo, materiam diuinæ beneficentiæ subtraherent. Hæc Ruben, & his plura commemorans, conabatur abstrahere eos à parricidio. Verùm se nihil proficere animaduertens, vidensque eos ad cædem omnino incensos, suauit vt modum saltem necis mitiorem eligerent: Sic enim & ipsos voti sui compotes fore, simulque tam atrocis criminis probum, & infamiam euitari posse.

Oratio Ruben ad fratres pro liberatione Ioseph, uti composita & tradita fuit à Iosepho, lib. 1. Antiq.

Satius igitur esse temperare à manibus, & proiectum in proximum putreum illic extingui sinerent: ut saltem manus ab effusione fraterni sanguinis mundas seruarent. Hæc Ruben; cuius consilium & sententia placuit cæteris, ductumque Ioseph, Ruben fune religatum demisit sensim in puteum; erat enim satis siccus: & postea iuit aliud quæsitum pascua. Hactenus ex Iosepho.

VERS. 23. Confestim igitur ut peruenit ad fratres suos, nudauerunt eum tunica talari, & polymita: miseruntque eum in cisternam veterem, quæ non habebat aquam.

*Ab exordio
usque mundi
sua cuique
Sanctorum fuit
cruce.*

Ic iam incipit crux sanctissimi iuuenis Ioseph. Sua enim cuique Sanctorum, ab exordio vsque mundi, crux, quam ferant, destinata, & comparata est. Suam crucem habuit Abel, suam Noë, Abraham, Isaac, Iacob; suam item, & bene quidem grauem, & asperam habuit innocentissimus Ioseph, inter omnes filios Iacob diris calamitatum percussus ictibus, magnisque tærationibus conflictatus, aliis interim, qui sceleratissimi erant, tranquillè, prosperè, & degentibus. Verùm ita solet Deus seruos suos tractare, nam quo magis eos vult exaltare, hoc profundius deprimit, ac deiecit: & quibus præstantiora bona largiri constituit, eos pluribus grauioribusque malis & ærumnis vexari & afflictari sinit.

*Lyranus.
An Ioseph
duas tunicas,
an unicam tan-
tùm detraxe-
rint.*

Super illis verbis: *Nudauerunt eum tunica talari & polymita*: Hæc scribit Lyranus: in Hebræo sic legitur: *Et exspoliauerunt eum tunica sua, & tunica serica*: Ex quo videtur Ioseph habuisse duplicem tunicam, vnam simplicem, & alteram sericam; & vtramque illi abstulerunt. Hebræi verò per simplicem tunicam intelligunt camisiam. Sic Lyranus. Verùm nec est Hebræicè, quod ait de tunica serica, sed ab Hebræis traditum est; nec potest colligi ex hoc loco habuisse Ioseph duas tunicas, eandem quippe vocem Hebræam, quam pauld supra verterat Hieronymus *polymitam*, hic interpretatus est duplici nomine, vocans talarem, & polymitam: denotans priori vocabulo eius quantitatem, quòd erat proluxa vsque ad talos: posteriori autem nomine, indicans eius qualitatem, quòd erat multicolor, siue ut interpretati sunt lxx. quòd esset varia. Vnã igitur vestè duntaxat ademerunt Iosepho: nec tamen inficior, pluribus eum vestibus fuisse indurum: nam neque putauerim eum fuisse planè nudum in cisternam demissum; & eum vestem eius polymitam hædi sanguine tinctam miserunt ad patrem, & eum vendiderunt Madianitis, non omnino nudum vendiderunt eum.

*Qualis fuerit
cisternam
quã demissus
est Iosephus.*

Miserunt eum in cisternam veterem qua non habebat aquam. Erant in illa regione multifariam complures cisternæ; & inter has quædam iam ob verustatem rimosæ & destruxæ, & quæ non possent amplius continere aquam: de quibus scilicet Hieremias cap. 2. *Dereliquerunt Dominum fontem aqua viva, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Rabbi Salomon tradit, cisternam, in quam missus est Ioseph, fuisse

Rab. Salomõ.

Fuisse plenam serpentum, & scorpionum: quod non est incredibile dictu, in tali solitudine, & in tali cisterna. Eius, quod in Ioseph à fratribus eius factum est, simile quid multis post seculis in Hieremiã prophetam factum est à Iudæis: *Tulerunt, inquit Scriptura, & proiecerunt eum in locum, & submiserunt eum fimbis in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum; descenditque Hieremias in cœnum.*

Hierem. 38.

65 Quid porro egerit Ioseph, quidve dixerit fratribus suis, cum videbat ab illis se truculenter ac furibundè spoliari vestibus, & iri proiectum in cisternam, tacet in hoc loco Moses: Verum ex his quæ infra cap. 42. loquentes inducit fratres eius, facile est intelligere, Iosephum tunc multis precibus, multisque lacrymis obsecrasset eos, ne se fratrem suum perditum irer; & tam misero, & cruciabili exitu, immerentem se atque innocentem deperire vellent. Nam cum tunc Ioseph, fratres suos, quibus erat ignotus, vehementer opprobriasset, atque accusasset, quod obtentu rei frumentarie venissent, hostili animo exploratum terram Ægyptum, tunc illi recordati malorum quæ fecerant in Ioseph, & quod miserandis eius precibus atque lacrymis nihil fuissent commoti, & ad commiserationem eius inflexi, dicebant inter se; *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustiam anime illius dum deprecaretur nos, & non audimus, idcirco venit super nos ista tribulatio. E quibus unus Ruben ait: Nunquid non dixi vobis: Nolite peccare in puerum, & non audistis me? En sanguis eius exquiritur.*

Et sedentes ut comederent panem, viderunt Ismaelitas viato- VERS. 25.
res venire de Galaad, & camelos eorum portantes aroma-
ta, & refinam, & stactem in Ægyptum.

MR V M, potuisse istos fratres Ioseph tam immani patrato sceleris, imperturbato animo, & tranquilla mente consistere, nedum iucundè atque hilariter epulari. Verum sic est, sic profectò est, ubi quis veterator fuerit in peccatis, aut ubi adò sensum omnem humanitatis exuerit, ferinumque indaerit animum, ut sanguinem humanam, non alienorum modò, sed etiam suorum profundere, pro ludo, iocòque habeat; is quo grauius peccat, hoc vehementius gaudet, exultat, triumphat. *Letantur* (inquit Salomon) *cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Et alio loco, *Stultus per risum, scelus operatur.* Et alio item loco, *Non dormiunt, nisi cum malefecerint: & non rapitur somnus ab eis, nisi cum supplantauerint: comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.* Magna est crudelitas, innoxium hominem occidere: maior, etiam fratrem innocentem: maxima, ex miserabili fratris cruciatu & interitu delectationem & voluptatem capere. Deiectus in cisternam siccam Ioseph, in horas, mortem per inedia & sitim expectabat: & subinde flebilibus verbis fratrum misericordiam & opem implorabat, sed illorum aures per inuidiam obstructæ, eius voces non exaudiebant: quinetiam instructo

*Infra 10.
Prouerb. 4.*

convitio, inter epulas & pocula lacti ac securi, fratris exitiū non curabant.

Viderunt Ismaëlitas viatores venire de Galaad. Non habitabant Ismaëlita terram Galaad, eam namque tenuerunt Amorrhæi, priusquam Hebræi venirent in Terram promissionis: quam abstulit ei genti Moses, de bellatis duobus eius gentis regibus, Og, & Seon, & assignauit tribui Ruben, & Gad, & dimidiæ tribui Manasse, sicut in ca. 3. Deut. scriptum est, & Nu. 32. Habitatio autem Ismaëlitarum, fuit ab Euila, vsque Sur, quæ respicit Ægyptum, vt scriptum est suprâ cap. 25. hæc regio extēditur Orientem versus, & est magis meridiana, quàm terra promissionis. Etenim desertum Sur coniunctum est Mari rubro, ex ea parte, qua Hebræi tranfierunt Mare rubrum, cū egrederentur ex Ægypto, sicut legitur Exodi 15. Incipit verò terra Ismaëlitarū ab isto deserto Sur, & porrigitur ad Orientem vsque Euila: ita vt desertum Sur fuerit pars Occidentalis, pars verò Orientalis fuerit Euila. Ex quo apparet, terram Ismaëlitarum fuisse magis Orientalem, quàm Terram promissionis. Extenditur autem ista regio per longitudinem solitudinum Arabia; & tota ista regio pertinet ad Arabiam: quo fit, vt Saracenos, qui ab Ismaëlitis originē & genus duxerūt, appellemus Arabes, & linguam eorum Arabicam. Ergo illi viatores Ismaëlita veniebant de Galaad portantes aromata, quorum ibi ingens erat copia, & præcipua bonitas. Iter autem istorum ex Galaad in Ægyptum, erat per Dothaim, vbi morabantur filij Iacob. Siquidem Dothaim est aliquo modo contra meridiem terræ promissionis. Galaad verò, est ad orientem; Ægyptus verò ad meridiem: & iccirco iter Ismaëlitarum ex Galaad in Ægyptum, rectum & conueniens erat per Dothaim.

Portantes aromata, & resinam, & stactem in Ægyptum. Pro istis tribus, quidam verterunt Opobalsamum, ceram, & lacrymam myrrhæ. Quidam *Thostatus.* Hebræi, vt refert in hoc loco Thostatus, dixerunt verba Hebræa significare ceram, & teriacham, & glandes, siue castaneas: quam interpretationem rectè Thostatus confutat. *Portantes aromata;* Putat Oleaster Hebræo vocabulo significari pretiosa quæque. Nam Hebræi dicunt esse à radice *Nachat* quod significat pretiosum vel desiderabile. Legitur enim in 4. libro Reg. c. 20. Ezechiam ostēdisse legatis regis Babylonis, omnē suā domum, *Nechoto*, id est, rerum pretiosarum & desiderabilium; & subdit, argentum, & aurum, & aromata: vbi frustra adderet, aromata, si *Nachat* aromata significaret. Quanquam significata istiusmodi nominum, Hebræis, & nostris ignota sunt, vt in Regulis admonuimus: ideo tam variæ in hoc loco sunt interpretationes, quare ad radices recurrendum puto. Sic Oleaster. Sed illud *Nechoto* S. Hier. in eo loco li. 4. Reg. vertit *domum aromatatum*. Ixx. verò ipsummet nomen Hebræum retinuerunt. Deinde verò Hieronymus non vertit aromata, sed pigmenta, vel vnguenta. Et fieri potest, vt quòd olim, sicut etiam nunc, inter res maximè pretiosas, & desiderabiles haberentur aromata, idcirco nomen eorum interdum sumeretur in vniuersum, pro re desiderabili & pretiosa.

Resina. *Resinam.* Hebræa vox *Seri* descēdit à *Sarar*, quod est stringere & ligare: & idcirco significat resinam, vt vertit noster interpret, quòd sit quasi ligamenta.

gamen quoddam ad colligandas, & conglutinandas fracturas membrorum & vulnera. Est autem resina humor tenax, ex arboribus defluens, atque in eisdem hærens, stomacho conducens, & sanguinis reiectioni. In primis autem laudabatur quæ à terebintho arbore, terebinthina est appellata. Frequens erat in Arabia, Iudæa, Syria, & Cypro. Sed resina terræ Galaad percelebris erat, quod ibi copiosissima nasceretur & optima. Eius resinæ meminit Hieron. c. 8. cum ait: *Nūquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare igitur non est obducta cicatrix filie populi mei?* Idem cap. 46. *Ascende in Galaad, & tolle resinam virgo filia Aegypti, frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi.* Ex his verbis liquet, Aegyptios resinam potissimum terræ Galaad emere solitos, ut non miretur Leæor quod hinc dicitur, Ismaëlitas portasse resinam ex Galaad in Aegyptum.

Sequitur: & *stacten*, Hebræa vox *Lot*, inquit Oleaster, à *Lot* ortum habet, quod significat inuoluere & operire, & videtur significare aliquid inuolutum & opertum: quamobrem nonnulli castaneam, vel glandem interpretati sunt, ut Chaldæus: Alij *stacten* esse dicunt, quæ est myrrhæ gutta. Nomen Arabicum *balot* castaneam, aut glandem significat: Nos etiam glandes (bollettas) vocamus. Sic Oleaster. Sed bene refellit istam interpretationem Thostatus in ca. 30. Exodi, ubi describitur significatum istius vocis Hebrææ, quod non potest in glandem, vel castaneam conuenire; dicitur enim, quod in puluerem minutissimum contundebatur, & fiebat inde thymiana suauissimi odoris. Est autem *stacte*, teste Dioscoride, pinguis recentis myrrhæ cum exigua aqua rosæ & organo expressæ; à distillando sic dicta, quod Græci *σαάρον* dicunt, quod à stillatitia duntaxat myrrha fiat, quam Theophrastus opponit factitiæ.

*Stacte quid.
Oleaster.*

Dioscorid.

SEXTA DISPUTATIO.

*De venditione Ioseph, ac primò de gente, cui venditus est
à fratribus suis.*

Super illis verbis,

Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaelitis, viginti argenteis: Qui duxerunt eum in Aegyptum. VERS. 28.

ARIE admodum loquitur Scriptura de iis hominibus, quibus narrat venditum esse Ioseph. Non est dubium, quin venditus fuerit prætereuntibus tunc viatoribus, & negotiatoribus, ex Galaad portantibus merces in Aegyptum: sed istos fuisse Ismaëlitas dixit Moses suprâ versu 25. in his verbis quæ memorauimus in titulo huius disputationis. Fuisse item Ioseph venditum Ismaëlitis, dicitur hinc versu 27. & 28. in capite 39. versu primo dici

dicitur emisse Iosephum Phutiphath Eunuchus de manu Ismaëliitarum. At in extremo hoc capite, versu. 36. scriptum est, Madianitas vëdïsse Ioseph Phutiphathi Eunuchos; ergo emerant ipsi eum à fratribus eius, non autem Ismaëlitæ. Videt, opinor, lector, Scripturam variè loqui de hominibus, quibus venditus est Ioseph, & qui vendiderunt eum in Ægypto, eos nunc vocans Ismaëlitæ, nunc Madianitas. Constat autem diuersam esse gentem Ismaëliitarum, atque Madianitarum; vt quarum diuersæ fuerint regiones, diuersæque generis origo. Nam etsi vtraque gens primam originem accepit ex Abraham: sed Ismaëlitæ; per Ismaëlem filium eius ex Agar, quem genuit octogenarius, Genesis 16. Madianitæ verò per Madian, filium eiusdem Abraham quem genuit ex Cetura, anno ætatis suæ centesimo trigesimo septimo, Gën. 25. Videamus igitur quemadmodum ab aliis Auctoribus fuerit hæc quæstio explicata.

S. August. Sanctus Augustinus in quæstione 124. in Genesim, breuiter extricat difficultatem hanc, ita scribens: Quæritur cur Scriptura Ismaëlitæ vocas eos, quibus Ioseph venditus est à fratribus, mox eos appellet Madianitas, cum Ismaël sit de Agar, filius Abraham; Madian verò de Cetura? An, quia *Genes. 25.* Scriptura dixerat Genes. 25. Abraham dedisse munera filiis concubinarum suarum, Agar scilicet, & Ceturæ, & separasse eos ab Isaac filio suo, dimittens eos in terram Orientis; propterea vnam gentem ex vtriusque factam esse intelligere oportet? Sic Augustinus. Vult igitur, Augustinus quia vna gens erat Ismaëliitarum, & Madianitarum, promiscuè in Scriptura nunc hoc, nunc illo nomine appellari; quare non esse mirum, si emptores Ioseph, & venditores eiusdem in Ægypto, nunc Ismaëlitæ, nunc Madianitæ vocentur.

Auctor Historiæ Scholasticæ super libro Genesim ita soluit eandem quæstionem ca. 87. Eisdem Scriptura vocat Madianitas, & Ismaëlitæ. Madian tamen filius Abraham fuit de Cetura. Ismaël verò de Agar; & hos legitur Abraham separasse ab inuicè. Fortè separati priùs postea redierunt in vnum, & facti sunt vnus populus, retinentes vtriusque parentis nomen. Vel certè vera est Hebræorum opinio, qui dicunt, Agar & Ceturam vnam, atque eandem fuisse mulierem, & ita fortè nunquam separati fuerunt ab inuicem. Sic ille. Verùm dupliciter fallitur. Tum quòd ait Madianitas & Ismaëlitæ fuisse per Abraham ab inuicem separatos. Cùm non istud Scriptura dicat, sed potius separasse vtriusque Abraham ab ipso Isaac, & dimisisse eos ad plagam orientalem. Fallitur item, quod probat opinionem Hebræorum, dicentium eandem fuisse mulierem Agar & Ceturam: quam nos esse falsam demonstramus in tertio Tomo super caput 25. nu. 9. Thomas Anglicus hoc loco ait: Quia Ismaël & Madian, eiusdem patris filij fuerunt, idcirco nomen Ismaëliitarum interdum tribui Madianitis, & contrà. Vel fortasse, inquit, isti erant Ismaëlitæ ex genere, Madianitæ verò habitatione, quia scilicet manebant in terra Madianitarum.

Caietanus. Caietanus eandem quæstionem ad hunc modum enodat. Pro eo, inquit, quod Latinus Interpres habet: *Viderunt viatores Ismaëlitæ*, in Hebræo est, *Et viderunt: & ecce comitatus Ismaelitarum.* Vbi notandum est, non solos Ismaëlitæ

Ismaelitas narrari, sed comitatus Ismaelitarum, erant enim diuersarum nationum mercatores simul incedentes; sed vniuersa societas denominabatur ab Ismaelitis: frequenter enim similia accidunt. Sic ibi Caietanus. Et paulò post super illis verbis: *Prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, vendiderunt eum Ismaelitis.* Moses, inquit, tanquam synonymis vitur in hac negotiatione Madianitis atque Ismaelitis. Narrat enim, Mercatores fuisse Madianitas, & Ioseph venditum fuisse Ismaelitis: quia reuera etiam Madianitæ denominabantur Ismaelitæ à nomine comitatus. Denique super extremis illis verbis huius capituli: *Madianitæ vendiderunt Ioseph in Agypto.* Hinc (ait Caietanus) clarè apparet, negotiatores Madianitas, qui erant in societate Ismaelitarum, & Iosephum emisse à fratribus eius; ipsùmque postea vendidisse in Agypto. Hæc Caietanus, putans emptores & venditores Ioseph, propriè Madianitas fuisse: sed quia illi erant in comitatu, & societate Ismaelitarum, ideo tam emptionem, quàm venditionem Ioseph, Moſen attribuere etiam Ismaelitis.

Non displicet mihi sententia Caietani. Sed ego propositæ quæstionis solutionem paulò distinctiùs atque explicatiùs, pleniùsque tradendâ censeo. Mea igitur sententia, bipartita est. Primùm aio, Scripturam nominibus istis Madianitarum, & Ismaelitarum, non rarè vti promiscuè & indifferenter ad significandam eandem gentem. Huius rei causam esse reor, duplicem istarum gentium inter se coniunctionem magnam; alteram, generis & stirpis; alteram, regionis & habitationis. Etenim vtraque ista gens ex vna generis radice pullulauit, Abraham dico, per cuius duos filios, alterum Ismaelem, & alterum Madian, istæ gentes profeminatæ & progenitæ sunt. Altera coniunctio earum fuit secundum habitationem, vtraque enim gens incolebat regionem Arabiæ, & multifariam permixtas habebat sedes & domicilia. Quo factum est, vt Ismaelitæ ac Madianitæ vocarentur Arabes; ex terra videlicet quam incolebant. Philo sanè, quos hoc loco Moses Madianitas & Ismaelitas vocat, appellat Arabes: & item Iosephus primo libro Antiquitatum, hanc historiam narrans, nominat Arabes Ismaelitici generis. Arabiam ego interpretor, quæ Hebraicè dicitur Chus, & Arabes, Chusim. Quæ nomina Septuaginta Interpretes, atque eos secutus Latinus interpres, serè interpretati sunt Æthiopiam, & Æthiopes, haud dubiè intelligentes Æthiopiam Orientalem propinquam Agypto, non autem Occidentalem longissimè remotam: huius enim duplicis Æthopiæ auctorem laudant Homerum, & post eum, Herodotum etiam, Strabo, & Plinius, qua de re disseruimus nos in secundo Tomo nostro in Genesim lib. 15. numè. 29. Sed posterioribus temporibus, nomen Æthopiæ & Æthiopum, mutatum est in nomen Arabiæ & Arabum. Vide S. Augustinum in libro Quæstionum super Numeros, quæstione 26. Atque hinc etiam dilucet, cur vxor Moſis, quam fuisse Madianitem ex cap. 2. Exodi manifestum est, in libro Numerorum cap. 12. vocetur Æthiopissa, siue Arabissa.

Altera pars sententiæ meæ, propius attingens quæstionis propositæ solutionem, huiusmodi est: Arbitror, comitatum illum siue turmâ negotia-

Auctoris sententia.

Cur Ismaelitas & Madianitas, dicti sint Arabes, siue Æthiopes. Philo. Iosephus.

S. August.

*An Ioseph
venditus sit
Ismaelitis, an
Madianitis,
an utrisque.*

torum siue mercatorum illorum, quibus venditus est Ioseph, fuisse mixtam ex Madianitis & Ismaelitis: Verùm præcipuè appellatam esse Ismaelitarum, aut quia illi plures numero essent, aut quòd essent mercium copiosiores, atque opulentiores. Nec solùm puto Madianitas coniunctos fuisse cù Ismaelitis in illo comitatu & societate, verùm etiam simul cum illis concurrisse, tum ad emptionem Ioseph, tum ad venditionem eius in Ægypto: sed ita vt vtroque in negotio priores ac potiores partes fuerint Ismaelitarum. Ad hoc igitur denotandum & significandum, Moses, licet emptionem & venditionem Ioseph præcipuè attribuat Ismaelitis, vtriusque tamen etiam Madianitas fecit participes. Illud quoque in hac narratione, Mosi animaduertere est, viatores illos & negotiatores tunc prætereuntes, cùm fratres Ioseph de eo necando deliberabant, Mosem primò appellasse Ismaelitas, mox verò Madianitas: quòd ille comitatus vtraque gente constaret, & propter earum gentium coniunctionem, vt paulò antè dictum est, vtrolibet nomine appellari posset. Iudas porrò suavitatibus suis vt venderent Ioseph Ismaelitis, tum quòd præsentem eum morti eriperet, cæteris fratribus ad voluntatem necandi eum obfirmatè incumbentibus: tum etiam ratus, clementem ac liberalem ei fore seruitutè apud Ismaelitas & Madianitas, vt qui essent et propinqua sanguinis necessitudine coniuncti. Isaac enim auus Iosephi, frater fuerat Ismaelis, & item Madian, à quibus Madianitarum & Ismaelitarum generatio processerat. Sed cur non potius Iudas seruauit Iosephum incolum, & patri restituit? An quia diffidit id se consequi posse, cæteris fratribus concorditer ad perdendum Iosephum obstinatis, & ab eo proposito planè irreuocabilibus? An quia ipse quoque vrebatur inuidiâ Iosephi, & vir ingentis animi, habuit suspecta Ioseph somnia, tanquam prælagia futuræ felicitatis? Quocirca existimauit, per eiusmodi venditionem, & vitæ Ioseph, & timori suo pulchrè consultum & cautum fore.

SEPTIMA DISPUTATIO.

De pretio quo Ioseph venditus est.

Super illis verbis,

VERS. 28.

Vendiderunt eum viginti argenteis.

DE pretio, quo venditus est Ioseph, tam in sacris codicibus, quam inter auctores non pauca videtur dissensio. Codices Hebraici & Chaldaici, & Latinorum emendatissimi habent, fuisse eum venditum viginti argenteis: sed in aliis codicibus legi, viginti quinque, in aliis, triginta, testes sunt Augustinus & Ambrosius; hic, in libro de Ioseph cap. 3. ille, in sermone de Tempore St. Ambrosij verba sic habent: Quis igitur sub figura Ioseph venditus

*Ambros.
ad Phi. 2.*

ditus est, nisi ille qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens: Neque enim nos eum emissemus, nisi vendidissent sui. Malè vendiderunt, peius emerunt. Vendiderunt negotiatoribus boni odoris, emerunt à proditoribus. Vendidit eum Iudas; emerunt Ismaelitæ, qui significantur Latina interpretatione, odio habentes Deum suum. Ideo alibi viginti & quinque aureis, alibi triginta inuenimus emptum Ioseph. Non enim omnibus vna æstimatione præualeat Christus; sed aliis minùs, aliis amplius. Fides ementis, incrementum est mercis. Religiosiori, pretiosior est Deus: peccatori, pretiosior redemptor. Pluris & illi valet, qui plus habet gratiæ. Cui multa donata sunt, pluri valet: quippe cui plus remissum est, plus diligit; sicut de muliere illa peccatrice dixit Christus. Interdum diuersitates pretij, non solùm quantitatis habent, sed etiam numeri expressionem: quale est illud: *Potuit hoc venundari denariis trecentis*: quo numero, nõ quantitatis, sed significatio crucis videtur expressa. Ita hîc quoque diuersitas vel viginti, vel triginta aureorû, vel argenteorû habet vel geminate, vel triplicate perfectionis indicium. Nam viginti quinque aurei, Iubilæi, qui est remissionis numerus, significant pretiosissimam portionem. Sic Ambrosius, qui satis indicat variasse codices, & quantum ad numerum pecuniæ, & quantum ad materiam eius, continendo vel argenteos, vel aureos: & vel viginti, vel viginti quinque, vel triginta.

Luc. 7.

Marc. 14.

Similia scribit Augustinus, vt ea inueniatum esse eum ab Ambrosio, non temerè credi queat. Sic autem scribit: Ioseph, per consilium Iudæ, triginta argenteis distrahitur: & Christus per consilium Iudæ Iscariotis, eodem numero venundatur. Quod autem à diuersis translationibus non æquali pretio Ioseph scribitur venditus; sed alij dixerunt, viginti argenteis, alij triginta; hoc spiritualiter significatur, quod Christus non æqualiter ab omnibus credendus, aut diligendus esset. Deinde etiam nunc in Ecclesia alij eum plus diligunt, alij minùs. Ei quippè plus valet Christus, qui maiori eum charitate dilexerit. Hæc Augustinus. Mirum autem est, nec satis dispici potest, quid secuti fuerint lxx. Interpretes, qui hoc loco posuerunt, Ioseph esse venditum viginti aureis, cum in Hebræo non sint aurei, sed argentei. valet autem argenteus quatuor drachmas: aureus verò, minimum decem. Cur igitur argenteos mutare voluerint in aureos, & quasi sæpe, atque etiam nunc in quærendo sum. Neque hoc tantum loco, verum etiam infra cap. 45. pro trecentis argenteis, vt est Hebræicè, ipsi vertebunt trecentos aureos. Hieronymus certè de hoc reprehendit & damnat translationem Septuaginta, tum in Traditionibus Hebraicis in Genesim super hunc locum; tum super 26. caput Matthæi.

S. August.

Matt. 26.

Sed enim longius à veritate lectionis Hebræicæ discessit Iosephus, scribens venditum esse Ioseph viginti minis. Mina Hebræica pendeat sexaginta siclos, vt est apud Ezech. capi. 45. Et quoniam siclus, sicut stater, & argenteus, pendeat quatuor drachmas, vt ostendimus in tertio Tomo nostro in Genesim, super cap. 23. numero 29. hinc apparet, vnam minam Hebræicam valuisse viginti quatuor nummos aureos; & pretium viginti

Examinatur
sententia
Iosephi lib. 1.
Antiquitatis
de pretio quo
venditus est
Ioseph.

minarum, quo venditus dicitur Ioseph, fuisse quadringentorum octoginta aureorum: nimio sanè maius, quàm est pretium viginu argenteorum, sicut habet Hebraica & Latina lectio; id autem est, octo duntaxat aureorum. Sin autem Iosephus non de mina Hebraica, quæ pendebat ducentas quadraginta drachmas, vel, vt diximus, viginti quatuor aureos, sed de mina vel Attica, vel Romana locutus est, multo minus erit pretium.

De mina enim Attica in lib. 21. cap. vltimo, ad hunc modum scribit Plinius: Mina, quam Nostri minam vocant, pendit drachmas Atticas centom. Drachma Attica (serè enim Attica obseruatione Medici vtuntur) denarij argentei habet pondus. Sic Plinius. Vtùm apud Cornelium Celsum lib. 5. cap. 17. & Scribonium Largum, drachmæ argenteæ, quæ Romani denarij sunt septem, vnã faciunt vnciam. Quare in libra, quæ duodecim vnciis constat, octoginta quatuor drachmas numerari necesse est. At verò drachmæ Atticæ, siue medicæ, octo, vnã efficiunt vnciam, quapropter in libra, drachmæ numerabantur nonaginta sex. Secundùm igitur æstimationem Atticæ minæ traditam à Plinio, Iosephus scribens venditum esse Ioseph viginti minis, si de Attica mina locutus est, significauit venditum esse ducentis aureis nummis; si tamè eiliber nummo aureo decem tantùm drachmæ argenteæ assignentur. Cur igitur Iosephus in pretio venditionis Ioseph tam longè discessit à veritate factæ historię? Sanè vel erratum fuit Scriptoris, qui primus descripsit autographon Iosephi; vel Iosephus, in commendationem tanti Patriarchæ, nimio plus, venditionis eius anxit pretium.

Illud denique persuasum Lectori, certùmque sit, sinceram, atque integram, & planè veram lectionem huius loci, eam esse quam habet Scriptura Hebraica, & nostra editio vulgata Latina; in quibus est, Ioseph esse venditum viginti argenteis, id autem est, octoginta drachmis argenteis, quæ faciunt octo nummos aureos. Putamus autem pariter fuisse pondus, & pretium drachmæ argenteæ, atque est Iohj Romani atque Kellis Hispanici. Licet igitur venditio Ioseph, figura fuerit venditionis Christi Domini nostri, dispar tamen vtiusque venditionis pretium fuit, siquidem Christus triginta argenteis venditus est: quæ res nonnullos fefellit existimantes, quia figura debet congruere cum re figurata, Ioseph quoque venditum esse triginta argenteis, sed reclamat Scriptura: nec est necesse, quæ in figuram dicuntur, ad amissim omnia competere, & quadrate in rem figuratam.

Fuit opinio quorundam Hebræorum, quam refert hoc loco Thestatus, vt ter fuisse venditum Ioseph. Primum à fratribus suis venditum esse aiunt Ismaelitibus; Secundùm, venditum esse dicunt ab Ismaelitibus, qui vendiderunt eum Madjanitis; Tertium, venditum esse à Madjanitis Phut phari Eunucho. Primã venditio aperte traditur in hoc capite, versu 28. Et in tertia in versu 36. huius capituli. Secunda autem venditio concluditur necessarid ex prima & tertia venditione. Si enim Madjanitæ vendiderunt Ioseph Phutiphari, ergo prius emerunt eum ab Ismaelitibus, quibus nempe primum venditus fuerat à fratribus eius. Sic illi. Verùm hanc in opinionem,

fallam

*Diuersitas
sententia li-
ni, & Celsi
quantum ad
pondus drach-
mæ, & minæ.*

*An ter Iose-
phus fuerit
venditus.
Opinio He-
braorũ discen-
ditur.
Thestatus.*

fallam utique istos adduxit ignoratio eorum quæ tractauimus in superiore disputatione. Docuimus enim in hac venditione & emptione Ioseph, pro eadem gente accipere Ismaëlitas atque Madianitas oportere: eandem que sententiam habere, Ismaëlitas fuisse emptores & venditores Ioseph, atque ipsos Madianitas. Non igitur ter, sed bis tantum venditus est Ioseph primum enim à fratribus suis venditus est Ismaëlitis siue Madianitis, secundum ab istis venditus est Phuriphari. Et pretium quidem prioris venditionis manifestè traditur in hoc loco fuisse viginti argenteorum, de pretio autem posterioris venditionis, nullum in Scriptura fit verbum: sed non temerè crediderit quispiam fuisse multo maius. Solent enim isti, reuenditores vulgò dicti, præsertim puerorum, quos Latini Mangones appellant, multò semper carius vendere, quàm emerunt: in isto quippe mangonicus quæstus est positus. Et Ioseph ipse, ob eximia corporis & animi bona, virtutisque erat maximè vendibilis, & quantiuis pretij apud æstimatorem cerè intelligentem, cupidumque talium mercium emptorem.

Iustinus Historicus, siue dicere mauius Trogum Pompeium, cuius ille historiam si iè prudenter que breuiant, in libro 36. hanc Historiam Ioseph breuiter enarrans, scribit Israellem decem filiorum prouentu Maioribus suis clariorem fuisse: atque eorum minimum fuisse Ioseph. Cuius excellens ingenium veriti fratres, clam interceptum, peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptum, cum magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, breui ipsi regi percharas fuit. Verùm in paucis verbis, ita Iustinus peccauit in historia, cuius anima est veritas. Primum dicit decem fuisse filios Iacob; fuerunt autem duodecim præter vnam feminam. At deinde, Ioseph fuisse minimum natu filiorum Iacob: sed non paucis annis posterior natu erat Benjamin. Illud denique nequaquam ferendum, quòd ait Ioseph per artes magicas sibi regis beneuolentiam & gratiam comparasse. Tantum enim abfuit Ioseph à studio magicarum artium, quantum Iustinus à vera cognitione rerum Iudaicarum: in quibus eodem illo loco memorandis plurifariam, & turpiter errat.

Beatus Chrysostomus Homilia 61. in Genesim consideratè perpendens, atque detestans fratrum Ioseph (qui eum viginti a genteis vendiderunt) auarissimam crudelitatem, crudelissimamque auaritiam, exclamat hisce verbis: O iniquam commutationem! ô damnosum lucrum! ô iniurissimum opus! Eum, qui vobis sanguine coniunctissimus erat, quem pater vester flagrantissimè amabat, qui ad visendum vos venerat, qui vos nec re vlla, nec verbo vnquam offenderat, vendere tentastis, & vendere hominibus barbaris, & in Ægyptum descendentibus? Quæ tanta infamia? quis iste tam inauditus liuor? Si metu somniorum id fecistis, persuasi omnino euentura eius somnia, quæ fuit dementia vestra tētare impossibilia; & factis vestris bellum suscipere contra Deum, qui ei prædixerat, & præmonstrauerat illa? Quòd si eius somnia putastis vana, & dormientium deliria; cur istud fecistis, quòd perpetuam vobis inurat maculam, & indeficientem patri vestro luctum afferat? sed ô gravem morbum, immò mentem sanguinariam! Nam qui se dat peccato, & nefarium opus aggre-

Iustinus narrans historiam Ioseph, tripliter errauit.

Chrysostom.

ditur, is obruitur à cogitationibus absurdis, neque ante oculos suos proponit sibi diuinum oculum cernentem omnia, nec cernere vnquam quiescentem, aut conuiuentem: neque reueretur naturam suam, neque attendit aut cogitat quidpiam, quod eum ad commiserationem possit inflectere. Hæc ipsa contrigisse cernimus fratribus Ioseph: non cogitarunt esse fratrem suum, esse in tenera adolescentiæ ætate, esse patri charissimum, nunquam in terra aliena vixisse, neque conuersatum cum alienigenis: venditum potrò ab ipsis in remota regione, & inter barbaros habitaturum. Nihil horum cogitarunt illi: sed omni prorsus abiecta cogitatione honesta, vnum illud duntaxat curarunt, quemadmodum inuidiam suam explerent, & timori suo bene consulere, & infortunium, quod illis somniis portendebatur ipsis, quoquomodo auerterent. Et illi quidem mente, animoque fratricidæ erant: qui autem hæc ab eis passus est, omnia fortiter tulit. Custodiebat enim eum manus Domini, & omnia difficilia reddebat ei facilia, & leuia. Quando enim supernam gratiam habemus, etiam inter medios barbaros, & in aliena regione meliùs & commodiùs versari possumus, quàm quidam suæ habitant, & quibus summa cura ministratur à multis. Contrà verò licet domi nostræ versemur commodissimè, & omni commoditate frui videamur, si tamen superno præsidio destituti sumus, infirmi & miseri sumus. Hæc Chrystostomus. Ad cuius extremam orationis sententiam firmandam, atque illustrandam, facit quod scriptum est in lib. Sapientiæ cap. 10. his verbis: *Hæc Sapientia, venditum iustum, Ioseph, non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum: descenditque cum illo in vineam, & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos qui eum deprimebant. Et mendaces ostendit eos, qui macularunt illum; & dedit illi claritatem aternam.*

VERS. 29. Reuersusque Ruben ad cisternam, non inuenit puerum, & scissis vestibus, pergens ad fratres suos, ait: Puer non comparet: & ego quò ibo?

H VNC locum sic enarrat Iosephus libro primo Antiquitatum. Ruben (qui suaserat aliis fratribus, vt abstinentes à cæde Ioseph, demitterent eum in cisternam) noctu ad puteum veniens insciis fratribus, seruare Iosephum voluit, sed eo frustra sæpius in clamato, suspicatus, per suam absentiam, interemptum à fratribus, eos vehementer inculcabat: Verùm cognito quid accidisset, lagere desit. Sic ille. Verba potrò, quæ Ruben, non inuento in cisterna Ioseph, atque eum ratus occisum, ad cæteros fratres dixerit, non plura refert Moses, quàm pauca illa quæ in hoc loco scripta reliquit, *Ad fratres suos ait, Puer non comparet: & ego quò ibo?* Sedenim Philo in libro de Ioseph, longiorem illi, & planè patheticam orationem affinxit. Ea verò, vt ipse scribit, fuit huiusmodi: At natus maximus, qui abfuerat interim, intro

Oratio Ruben, non inuento Ioseph in cisterna, auctore Philone.

introspevit cisternam, nec vidit quem paulo antè ibi reliquerat; quocirca vociferabatur, & furibundus discursabat, scissis præ dolore vestibus, capillos sibi vellens, & quid accidisset, percontans. Viuine, inquit, puer, an extinctus est? Si non superest, saltem cadauer ostendite, vt deplorando calamitatem, faciam leuiorem. Solatium erit videre vel mortuum. Cur mortuum quoque odio prosequimur? Certè mortuis nemo inuidet. Quòd si viuit, quò abiit? apud quos seruatur? nam me suspectum non opinor, vt etiam de mea fide dubitari debeat. Illis verò fassis venditum, & pretium proferentibus; Bella, inquit, negotiatio. Partiamur lucrum; & prædonum, quos malitiâ vincimus, referamus præmium. Egregia verò crudelitatis palma, quæ nobis meritò placet. Illi in alienos conspiciant, nos in domesticos, & charissimos. Admissum est probrum maximum, insigne dedecus. Maiorum nostrorum probitatis monumenta nusquam non extât: relinquamus & nos inhumanitatis perfidiæque maculas inelutibiles apud posteros. Volat enim vbique fama, nuncia magnorum facinorum, non sine admiratione laudabilium, & noxiorum vituperatione. Quomodo communis pater hunc casum accipiet? Cui cætera beato felicique, triste affertis tædium vitæ. Illiûsne miseri seruitutem, an nostram deslebit sauitiam? Nostram vicem magis dolebit, sat scio, quando leuius malum est pati, quàm inferre iniuriam. Nam alterum subleuatur duobus magnis remediis, spe, atque miseratione. Alteri autem obnoxius, damnatur publico mortali iudicio. Sed quid ego hæc clamito: præstat filere, ne mihi quoque aliquid obueniatur, quod non lubet dicere. Exasperati enim estis implacabiliter, & palàm spiratis iracundiam. Et hæc quidem, secundum Philonem, fuit Ruben oratio.

Tulerunt autem tunicam eius, & in sanguine hædi, quem occiderant, tinxerunt, mittentes, qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc inuenimus: vide vtrum tunica filij tui sit, an non. VERS. 31.

S TULTAM fuisse illam fratrum Ioseph dissimulationem, futileque consilium, quo celare eos voluisse venditionem Ioseph, narrat hoc loco Moses, ostendit Chrysostomus: Quid, inquit, decipitis vosmetipsos, ô insensati? Nam licet patrem vestrum decipere possitis, non tamen fallatis Iudicem illum qui decipi nequit. Non ignorabit quod fecistis vos in Ioseph, & quod ignorati vultis à patre eius, diuinus ille oculus, qui nūquam dormitat, quem maximè omnium formidare oportebat. Verùm ita se habet humana natura; immò sic se habet multorum insipientia, vt hominum timorem, & præsentis vitæ confusionem maximi faciant; mente autem, & cogitatione non repræsentent sibi terribile illud Dei tribunal, & intolerabilem pœnam. Sed hoc vnum curant, quemadmodum effugere possint humanam reprehensionem & animaduersionem: id quod & fratres Ioseph egerunt, cum patrem suum decipere voluerunt. Hæc Chrysostomus.

Chrysost. homi. 61. in Ge.

De

Iosephus. De isto consilio fratrum Ioseph, imponendi patri suo, ad hunc modum scribit Iosephus lib. i. Antiquitatum: Vendito Ioseph, fratres eius confutare cœperunt quomodo patris suspicionem à se alienarent. Placuit tandem, tunicam, qua indutus Ioseph ad eos venerat, quamque demittendo eum in puteum, detraxerant, laceratam prius, sanguine hircino inficere, atque ita patri allatam ostendere, vt à feris deuoratum putaret. Quo facto venerunt ad senem non ignarum de infortunio filij. Aiebant autem, Iosephum neque vidisse se, neque scire quid illi accidisset, tunicam tamen illam inuenisse laceram, & cruentam: quam obrem suspicari se belluarum incurfu periisse illum, si tamen eam indutus tunicam domo exisset. Iacobus autem, qui hæcenus lenius malum sperauerat, captiuumque aliquod puerum existimabat abductum; opinionem hanc tunc abiecit, euidens argumentum necis, tunicam illam ratus. Sic Iosephus.

Iosephi sententia examinatur.

Sed in Iosephi verbis nonnulla sunt obseruanda. Primò ait, tunicam Ioseph tinctam fuisse sanguine hirci: nostra tamen lectio Latina, & Græca, & Translatio, quam sequitur Vatablus, atque alia, præter vnum Pagninum, qui similiter vertit pro hædo hircum, habent tinctam fuisse illam tunicam sanguine hædi. Et à Iosepho, & Pagnino facere videtur Hebræa vox *sanghir*, quæ est hoc loco, quæ quidem vox significat hircum, vt videtur est Leuitici 4 & aliis quamplurimis locis. Hædus enim Hebraicè dicitur *ghedi*. Sed enim, cum & Sanctus Hieronymus, & Septuaginta, & alij Hebraicè doctissimi interpretati sint hoc loco hædum, scire conuenit, licet *ghedi* hædum tantummodò significet, *sanghir* tamen hircum quidem frequenter, sed nonnunquam etiam hædum significare.

Philo.

Deinde Iosephus ait, vestem Ioseph missam ad Iacob, non solum fuisse tinctam sanguine, sed laceratam etiam, & discerptam, idemque tradit Philo. Hoc non dicit Scriptura: sed admodum verisimile est, fratres Ioseph, quo certiozem patri fidem facerent, discerptum & deuoratum à feris esse Ioseph, de industria lacerasse vestem illam. Id quoque significant Hebræa verba: nam pro eo quod Latinè hoc loco legitur: *Fera pessima comedit eum, bestia deuorauit Ioseph.* Hebraicè sic est ad verbum: *Bestia mala deuorauit eum. rapiendo raptus est Ioseph. siue, discerpendo discerptus est Ioseph.* Ad hæc, scribit Iosephus, ipsosmet filios Iacob attulisse vestem Ioseph laceratam & cruentatam ad Iacob. At contratiū docet Scriptura illis verbis: *Tinxerunt tunicam eius sanguine hædi, mittentes, qui ferrent ad patrem.*

Extremum denique Ioseph dictum animaduersione dignum est: ait enim ante nuncium filiorum suorum de cæde Ioseph, ipsum Iacob sciuisse magnam quandam calamitatem & infortunium contigisse Ioseph, sed putasse eam fuisse seruitutem & captiuitatem, non autem interitum: Visa tamen tunica lacera, & cruenta, mutasse opinionem, certiozem videlicet factum de nece illius. Verùm nescio vnde id depromserit, aut cognouerit Iosephus: Scriptura quippe nihil istiusmodi aut tradit, aut etiam subindicat. Immò verò totum illud negotium Iosephi inter solos eius fratres peractum est, vt nulla via, & ratione aliter peruenire ad aures Iacob, nisi per ipsosmet fratres Ioseph potuerit.

Mirum

Mirum dictu, sed fidem minimè capiens, mihi quidem visum est, quod super hoc loco tradit Rupertus. Ait, Iacob cognouisse humana ratione & coniectura, mendacium esse quod de nece Ioseph denunciabant sibi filij sui: sed putasse fuisse eum per inuidiam & odium ab illis interfectum. Veruntamen id altissima dissimulatione, perpetuòque silentio suppressisse: quòd videret prodere id, & manifestare nullius fore utilitatis, & ingentis periculi & mali causam esse posse. Quid enim iunaret tantum scelus exprobrare filiis, quos, vt par erat, tunc punire non poterat? Quinetiam inflammaret potiùs eos ad odium sui, & à se vehementer abalienaret. Verba Ruperti, è quibus sententiam eius, quam dixi, cognoscat Lector, huiusmodi sunt: Sed nunquid vel sic tam diligentem fallere potuerunt? Nam etsi Sancto illi viro, circa illud negotium præter humanam nihil adfuit coniecturam: nunquid tamen totum eius spiritum, suæ fallaciæ tenebris obuoluere valuerunt? Ille namque dixit eis postea, vt scriptum infra est Genesis quadragesimo quarto: *Vos scitis quòd duos filios genuerit mihi vxor mea, egressus est vnus, & dixistis, Bestia deuorauit eum. Quid est illud, Et dixistis? nisi Summisistis eos qui dicerent mihi? Ergo illa fera pessima, illa bestia sæuissima, quæ, quantum in se fuerat, deuorauerat Ioseph, qualis esset, non omnino patrem latere poterat. Sed quid ageret? qualiter feram illam constringeret? quomodo de ventre bestię illius, quem deuoratum putabat filium, extrahi posse putaret? Tacendi potiùs & dissimulandi, quod conijcere poterat, tempus illi erat: ne si notam sibi illam feram, id est, filiorum audacem atque violentam inuidiam, querelis manifestis exagitaret, maiorem in rabiem dentes eius acueret. Itaque in acerbissimo dolore vim sibi faciens, & verba sua moderans, dicebat: *Fera pessima comedit eum, bestia deuorauit Ioseph.* Nec hoc dicens, falsus, aut mentitus est. Talis namque filiorum summa in Ioseph sentitia, feræ ac bestię vocabulo rectissimè æquiuocari poterat. Hæc dicitur ex Ruperto.*

Verùm ista Ruperti opinatio nec vera est, nec verisimilis. Licet enim Iacob sciret Ioseph esse inuisum fratribus suis: nulla tamen erat ratio existimare, odium illud in tam immanem euasurum crudelitatem, vt fratrem suum ipsi trucidarent, & se, communem ipsorum patrem, acerbissimo luctu, & dolore obruentes, in maximum vitæ discrimen præcipitarent. Nec sanè decebat patrem, tantæ apud filios auctoritatis atque reuerentiæ, tam atrox eorum scelus perpetuò dissimulare, & silere: & non aliquando per occasionem, quæ plurifariam ei offerri potuit, obiurgare eos, accusare, castigare, & ad pœnitentiam tanti criminis vrgeret. Nec verò periculum erat vllum, ne illi à patre castigati ad odium eius & perniciem incitarentur. Immo verò illi credentes id esse patri patefactum, vt alia multa, per diuinam reuelationem, commoti fuissent ad pœnitentiam; ac sese ad pedes patris abiecissent, veniam ab eo suppliciter postulantes, & sui peccati meritum deprecantes supplicium. Præsertim verò sperantes, non parum iri placatum Iacob, cùm ex ipsis audiret non esse occisum Ioseph, sed venditum, id enim dolorem, atque

Nota, & mira, sed minimè probabilis opinatio Ruperti li. 8. Comenti. in Gen. cap. 44.

indignationem patris, maiorem in modum extenuasset atque eleuasset.

An Iacob ali
quando re-
prehenderit
filios de eo
quod fecerāt
in Ioseph.

Sed querat fortasse quispiam, num Iacob, vbi compertum habuit scelus filiorum suorum in Ioseph, aliquando eos inculcauerit, atque castigauerit. Equidem feror ad opinandum, nunquam id esse factum à Iacob. Nempe fit mihi verisimile, filios Iacob, vbi scelus eorum patefactum est, ingenti dolore ac pœnitentia captos, summo studio, ac submissione animi, atque intimi doloris significatione petiisse veniam à patre. Ipse porro Iacob, reputans secum, ac pensitans, quantum in bonum Deus peccatum filiorum suorum conuertisset, venditionem Ioseph, & seruitutem, & carcerem videlicet, in summam gloriam, & potentiam commutando; & per eum, sibi, suæque familiæ, multisque regnis atque gentibus, salutem afferendo; hoc, inquam, Iacob attentè considerans, non poterat adiacere animum, ad filios suos seuerè, asperèque castigandos; sed totus mente atque animo intentus, & defixus in contemplationem, & admirationem, & prædicationem admirabilis consilij, & Sapientia Dei, qui ex occasione tanti mali, tantum boni effecisset, à filiorum obiurgatione, ac punitione temperandam sibi iudicauit. Nimirum illud ipsum animo suo voluabat, & de filiis existimabat, quod dixisse illis Ioseph infra legimus cap. 45. *Nolite, inquit, pauere, neque vobis durum esse videatur, quod vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Aegyptum. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.* Et cum post mortem Iacob fratres eius vehementer timerent, ne tunc Ioseph vlcisci vellet iniurias ab illis acceptas, ille

Genes. 45.

discusso penitus ex animis eorum metu, sic ipsos affatus est: *Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati. Vos cogitastis de me malum, sed Deus conuertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in presentia cernitis, & saluum faceret multos populos.* Hoc ipsum itaque perpendens Iacob, facinus filiorum suorum perpetua obliuione delendum putauit. Quo factum esse reor, vt cum Iacob in extremo vitæ suæ grauiter & asperè Ruben deincestu, ac Simeonem & Leui de cæde Sichimitarum accusasset, atque etiam maledictis defixisset; de peccato tamen filiorum suorum in Ioseph verbum fecerit nullum.

Genes 50.

VERS. 33.

Tunica filij mei est, fera pessima comedit eum, locustis bestia deuorauit Ioseph.

Oratio Iacob
deplorantis in
reuerentem Iose-
phi, ex Phi-
lone.

VERBA quæ Iacob dixit, visa tunica Ioseph concepta & cruenta, ideoque haud dubiè rarus, discerptum eum fuisse à feris, breuissimè narrat hoc loco Moses: sed ea longiori oratione Philo commemorat, quæ hic ascribere, rectum putavi. Vbi perlatum est ad Iacob, inquit Philo, non quod verum erat, venditum esse Ioseph: sed commentum illud de absumpto eo à bestiis: ictus aures nuncio, simulque oculos spectaculo (allata enim fuerat ei tunica Ioseph lacera, secundumque in modum cruenta) dolore turbatus, obmutuit per longum temporis spatium, nec caput quidem valens at-

toltere

collere suppressum tanta calamitate. Tandem repente effusus in lacrymas, velut è fonte vberim prorumpentes, plangebat, pectus & faciem percutiens, & scissis vestibus lamentabundus, talia loquebatur: Non tam mortem tuam, fili mi, doleo, quàm sepulcri iacturam. nam si tibi sepulcrum contigisset in terra propria, nec mihi defuisset solatium: officiosè accessissem ægrotanti ante mortem: impendissem morienti extrema oscula: clausissem morientis oculos: mortuum lauissim lacrymis: extulissem magnificè: nihilque de iustis atque etiam magnificis funeribus omissem. Atque etiam si peregrè defunctus esses, dixissem ipsemet mihi, Per solutum est naturæ debitum. Noli tristari, viui habent suas patrias: mortuorum, omnis terra sepulcrum est: breuis æui sunt omnes homines. Nam qui maximè longæuus fuit, quanto tempore vixit ille, si ad æternitatem id conferatur? Vel si omnino moriturus eras per vim & insidias, lenius fuisset extingui manibus hominum, qui mortuum saltem miserati, obruissent terra, & cadauer tumulassent: Aut, ut essent crudelissimi, quid amplius potuissent, quàm insepultum proiicere? Quem tamen mox viator aliquis præteriens, communis memoraturæ, miseratione tactus humasset. Nunc, ut fertur, immites & carnivoras bestias pauisti & saturasti meis visceribus. Hactenus multos labores inopinatos exantlani, in huiusmodi miseriis abundè sum exercitus, certando, peregrinando, mercede seruiendo, dura ferendo imperia, & usque ad vitæ periculum exagitatus, à quibus minimè eportuit. Multa vidi, multa audiui, multa sum passus grauias, quibus ad patiendum eruditus perduravi. Sed nihil præsentis casu intolerabilius, qui totum animi mei robur subuertit, atque prostravit. Quis enim ludæis potest esse maior, aut miserabilior? Vestis pueri ad patrem perlata est: ex ipso non in èbrum, non frustum, non vel minimæ reliquias: totum deuorauerunt bestias: nihil superest, quod sepulcro inferatur. Ac ne vestem quidem recepi, nisi ut ad eius aspectum recrudescat doloris memoria, ne vnquam tantæ calamitatis obliuio mihi possit obrepere. Sic ille sortem suam deplorabat. Hactenus ex Philone.

Tunica filij mei est. Heu nimium crudeles filij Iacob, qui vestem Ioseph detractam, atque hæc diu sanguine pollutam, paternis oculis ostentari fecerunt! eo nimirum consilio, ut & à se scelus admissum mendaciter amolirentur, simulque ut paterna viscera, tanquam in te præsentia, vehementius dolore commouerentur. Miserationes enim, & lacrymæ non solum dicendo, verùm quædam faciendo, interdum vehementius excitantur. Vnde & producere in publicum ipsosmet qui periclitantur, squallidos atque deformes, & insuper liberos eorum ac parentes, in more quondam fuit in grauissimis causis, & iudiciis. Quem admodum & illud factuabatur: ab accusatoribus, ostendere cruentum gladium, extractaque de vulneribus ossa, & vestes sanguine perfusas, vulnera item resolvere, & verberata corpora nudare. Quarum rerum maxima erat vis, audientium animos vel ad odium & indignationem, vel ad commiserationem, & opitulationem inflammandi: Populum Romanum in rabiem & furo rem

*Vestis occisi
Cæsaris quâ
topere com-
mouerit Po-
pulum Roma-
num.*

egisse dicitur in occisores Caij Cæsaris, vestis eius prolata in forum, sanguine madens. Sciebant illi interfectum Cæsarem, corpus ipsum lecto impositum aderat: vestis tamen illa sanguinolenta, ita representauit factæ cædis imaginem, vt non occisus fuisse Cæsar, sed tunc occidi in conspectu eorum videretur. Audiatur Lector Dionem sub finem lib. 44. qui extrema verba orationis Antonij, in commiserationem Cæsaris, & odium occisorum habitæ, refert huiusmodi: Heu mihi, canos tuos sanguine foedatos! heu vestem tuam laniatam, quam, vt videtur, in hoc solum acciperas, vt in ea confodereris! Hæc Antonio perorante, populus irritatus primo est; deinde irâ vehementiùs commotus: tandem ita exarsit, vt percussores Cæsaris quæsitum ad necem irent. Sic Dio. Iulia quoque Cæsaris filia, & Magni Pompeij coniux, visa Pompeij veste aspersa sanguine, rata cæsum, subito metu exterrita concidit, partum insuper, doloribus abortis, abegit: & paulò post animam etiam expirauit. Hæc dixi, vt ostenderem, magnam fuisse rationem, cur Iacob, visa Ioseph tunica discerpta, ac cruenta, tanto confligaretur dolore.

*Scissio vestium,
quid apud
Hebræos de-
notaret.*

Scissisq; vestibus, indutus est cilicio. Peruetus cæremonia fuit apud Hebræos, dilacerare vestes: qua prisci illi homines animum suum dolore discerpi, ac dilacerari testificabantur. Is autem dolor interdum ex ingenti quapiam calamitate lucûque nascebatur: atque hoc modo legimus in hoc loco Iacob scidisse vestes suas, & infra cap. 44. filios eius: & Leuitici 22, vetatur summus Pontifex, vllum ob priuatum casum suum, & dolorem, scindere vestes: & Iob capite primo nunciata atrocissima calamitate, quæ sibi contigerat, fertur scidisse vestimenta sua. Nonnunquam dolor, cuius index & testis erat scissio vestium, oriebatur ex magna quapiam indignatione, atque criminis atrocitate: velut si quis impiè, & contumeliosè aduersus Deum, vel loqui, vel facere quippiam ausus esset. Hanc ob causam legimus Numerorum 14. Iosue & Caleb scidisse vestimenta sua. & Matthæi 6. Caiphas dicens Christum blasphemasse, similiter scidit vestimenta sua: & in Actis capite 14. Paulus & Barnabas, aduersus eos, qui sibi tanquam Diis sacrificare volebant, scidisse vestimenta sua memorantur. Hunc morem ex Hebræis permanasse ad alias gentes, credibile dictu est. Id certè solenne quondam fuisse apud Persas, quibuscum versati per diu fuerant Hebræi, ostendit Herodotus lib. 3. hunc in modum scribens: Persæ, vt Regem Cambysen vehementer lamentantem conspexêre, vniuersi tum vestimenta rescindere, tum effuso ploratu vri.

*Herodotus
de Persis scin-
dentibus suas
vestes pro do-
lore.*

*Eugubinus in
Recognitione
Pentateuc.*

Indutus est cilicio: Ponam hîc quoddam Eugubini non aspernandum super hoc loco annotamentum: Quid refert, inquit ille, quod Hebraicè legatur, Indutus est sacco, quo etiam modo Chaldaicè legitur, & Græcè, cum idem vtriusque, lectionis sit sensus? Nisi fortè quispiam scrupulosius ista distinguere velit, quod cilicium ex pilis equinis, aut simili alia materia consuarur, saccus verò ex canabo, & eo quod terrâ nascitur. Sed facile hæc confunduntur. Est autem Hebraicè *Sack*, quæ vox in plures alias linguas deriuata est: similiter enim dicitur Græcè, & Latine, (addere etiam

etiam poterat Italicè, Hispanicè, Gallicè, Germanicè.) Per multa enim vocabula Hebraica in cæteris linguis remanserunt. Quod præsertim in lingua Italica nos obseruauimus: nam vt omittam multa alia, quem, meschinum Itali appellant, videlicet pauperem, & calamitosum; similiter Hebraicè dicitur *meschim*: Alma quoque lingua Punica, dicitur Virgo, sicut etiam Hebraicè, virgo inquam abscondita. Sic Eugubinus.

89 Saccum verò, siue cilicium induere solebant gentes illæ Orientales: quo declararent ingentem animi sui dolorem, susceptum vel ob ingrem quampiam calamitatem acceptam, vel ob magnum aliquod scelus ab illis admissum, vt illo tam vili & abiecto habitu testificarentur de missionem & abiectionem animi sui coram eo, quem placare volebant, & ad sui commiserationem veniamque impertiendam commouere. Habemus præclara huius consuetudinis exempla duo in tertio libr. Regum, vnum de legatis Benadad Regis Syriæ; alterum de Achab Rege Israel. De illo ita scriptum est in capite vigesimo eius libri. *Benadad fugiens ingressus est ciuitatem, in cubiculum, quod erat intra cubiculum. Dixeruntque ei serui sui, Ecce audiuimus, quod Reges Israel clementes sint: ponemus itaque saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediemur ad Regem Israel, forsitan saluabit animas nostras. Accinxerunt saccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad Regem Israel, &c.* De Achab autem in vigesimo primo capite eiusdem libri, hæc prodita sunt: *Cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliam dicens: Nonne vidisti humiliatum Achab carnem me? Quia igitur humiliatus est mei causâ, non inducam malum in diebus eius: sed in diebus filij sui inferam domui eius.*

*Quanam gē-
tes, & quam
ob causam in
duebūtur sac-
co siue cilicio.*

90 *Lugens filium suum multo tempore.* Quanto tempore? nimirum per tres & viginti annos. Siquidem cum Ioseph est venditus, erat sexdecim annorum, vt traditur hoc capite: cum autem cognitus est à fratribus in Ægypto, atque id Iacob denunciatum est, erat Ioseph triginta nouem annorum, vt ex capite quadragesimo primo, & quadragesimo quinto colligi potest. Ergo à decimo sexto anno, vsque ad trigésimum nonum Ioseph, (quamdiu nēpe putatus est à patre mortuus) perdurauit luctus Iacob. Sed nunquid tam diuturnus luctus indecens fuit & culpandus? Minimè. Nam & amissio talis filij, qui patri quasi lumen erat oculorum, & baculus senectutis, atque ob eximiam indolem, egregiamque in eate prudentiam, præstant esque virtutes, multo cæteris filiis amabilior erat: atrocissimum præterea genus mortis, quo credebatur à feris dispersus, & deuoratus; hæc inquam, merito ingenti dolore paternum pectus ferire, atque oculos largo & diuturno fletu perfundere debuerunt. Ex naturali etiam corporis temperamento quibusdam accidit, vt promptissimi sint ad lacrymandum, & in lacrymando diu multumque versari queant. Et quanquam dolor est causa lacrymandi; effusio tamen ipsa lacrymarum haud paruum est doloris leuamen. Contrà verò, lacrymarum violenta coercitio & compressio, dolorem ipsum acuit ma-

*Profusio la-
crymarum dolo-
ris nonnullis
est leuamētū.*

gis atque contendit, & insuper valetudini nocet plurimum: ut per effusionem lacrymarum, dolor ex animo effluere, & quodammodo exhausti videatur. Non male igitur poeta ille dixit:

*Ouid. s.
Tristium.*

Est aliquid, fatale malum per verba leuare:

Et iterum:

Strangulat inclusus dolor, atque exastuat intus:

Cogitur & vires multiplicare suas.

S. Basilius.

Verum super hac re Magnus Basilius in Homilia 4. de Gratiarum actione, disertè admodum, eruditèque disputat: cuius partem quandam disputationis, varia & iucunda eruditione aspersam, & ad id, quod nunc agitatur, propriè pertinentem, adscribere hoc loco, consentaneum fore instituto nostro, gratùmque Lectori existimaui. Lacrymati contingit (ait Basilius) cum particulæ cerebri concavæ, euaporationibus ex tristitia collectis differtæ quasi per elices quosdam, canalésve per meatus oculorum, pondus illius collectij humoris egerunt. Vnde & post rerum tristium inexpectatam atque inopinatam delationem mox se in aures insinuant sonitus quidam, & vertiginosæ reuolutiones, tenebrarumque ob oculos offusio: & iccirco caput obuerti videtur vi vaporum, quos sursum versus remittit calor, qui se in imas partes retraxerat. Et quemadmodum nubibus aer densatur in guttarum aspergines, sic & vaporum crassamentum in lacrymas resoluitur: hinc quoque in ærentibus, & in luctu constitutis clam erepens nonnihil lætitiæ & iucunditatis obortur: per fletum exinanito, eo videlicet, quod degrauabat caput. Huius meæ rationis veritatem comprobat rerum quæ fiunt doctrix experientia. Ipsi enim nouimus, non paucos calamitatibus deploratis vti que nec curabilibus circumuallati, cum repressissent per vim lacrymas, sibi temperasse. Hi porro in varios & immedicabiles morbos inciderunt, ceu sunt apoplexia & paralysis. Alij verò in mortem prorsus collapsi sunt, ac si fulcimento quopiam debili niterentur, subritis, & diffractis eorum viribus immodico pondere tristitiæ. Hoc ipsum licet in flamma cernere, quæ introclusione proprij sumi suffocatur, qui cum liberè non queat egredi, implexam flammam suo ambitu opprimic. Non secus, illi constringere asserunt in ea facultate, quæ in animali dispensat vitales actiones, & moderatur: nimirum in tabescere eam, &

extingui vehementiore acrimonia doloris, si

nulla ei ad exteriora perspiratio

concedatur. Hactenus.

ex Basilio.

OCTAUA

OCTAVA DISPUTATIO.

An vox Hebraea *Sceol*, quam Latinus Interpres hoc loco Infernum, & alibi Inferos solet interpretari, semper in Scriptura, ut quidam contendunt, significet fossam vel sepulcrum, nunquam autem locum inferorum.

Super illis verbis,

Descendam ad filium meum lugens in Infernum.

VERS. 35.

ET olim quaesitum est, hodiéque inter sacratum literarum tractatores quaeritur, An vox hebraea *Sceol* semper in Scriptura significet fossam vel sepulcrum: an etiam vsurpetur pro loco inferorum, qui creditur esse in profundissimis terrae partibus; ubi sunt (variis tamen disclusi locis) & supplicii damnati aeternis, & purgatoris poenis ad tempus expiandi: & ubi ante Christi aduentum, Sanctorum animae detinebantur. Et primus quidem locus vocatur propriè Infernus: secundus nominatur Purgatorium: tertius appellatur Limbus.

Duae super hac quaestione sunt sententiae. Vna est Hebraeorum, & de Christianis, multorum in hac aetate nostra, maximè verò Hæreticorum affirmantium vocem *sceol* non significare aliud in Scriptura, nisi fossam, siue sepulcrum, & ex hoc falso argumentantium, Dominum nostrum non descendisse ad Infernum. Quam sententiam secutus Eugubinus in sua Recognitione Pentateuchi super hoc loco, illud in *Infernum* exponit fossam & sepulcrum. Nequid (inquit) prauum hoc loco suspicemur de Iacob; quòd ipse vir Deo amicissimus, dicat se descensurum ad inferos. Vbi quàmque igitur Hieronymus ac Septuaginta *Infernum* interpretati sunt, ibi est Hebraicè *Sceol*, hoc est fossa, siue sepulcrum. Neque enim ea voce significatur locus, ubi sceleratorum animas recipi Antiquitas opinata est. Is enim locus à recentioribus Hebraeis *Gehenna* vocatur: quod nomen videntur à nobis accepisse, cum in Veteri Testamento nusquam inueniatur vox *gehenna*, locum animarum quæ damnatae sunt aeternis suppliciis, significare. Qua de re Rabbi Moses Ægyptius in libr. de Resurrectione hoc modo scribit: Supplicium, quo scelerati cruciabuntur, asserunt esse gehennam: Quem locum dicunt esse flammis ardentem, ubi una cum corpore sunt comburendi impij, nõ vno quidè suppliciorum genere, sed adeo variis & exquisitis, ut longum sit referre. Sic ille. Quare non propriè *Sceol* significat inferos. Et Aben-esra hoc loco reprehendit editionem Chaldaicam, quæ vocem *Sceol* vertit in *Gehennam*: citatque varia Scripturarum loca, è quibus cognoscitur *Sceol* semper significare sepulcrum, ut ille apud Isaiam: *Quia non infernus consistebitur tibi*: Et ille apud Iob

Prior sententia Hebraeorum & Hebraizantium, & Hæreticorum, Eugubinus.

Rab. Mosi.

Rab. Aben-esra.

Iſa. 38

capite

capite 26. *Nudus est infernus coram illo*, Vtrobique enim sine dubio, de fossa vel sepulcro habetur sermo. Hæc diximus, nihili facientes, quæ de hac re somnauit Nicolaus de Lyra: verè enim figmenta sunt, quæ de Limbo scribit hoc loco. Hæc Eugubinus, valdè profectò imprudenter; nimis audacter, & oppidò quàm imperitè, vt ex iis, quæ paulò infra disputatumus, manifestum erit. Somnia verò, & figmenta vocat Lyranus, quæ scribit hoc loco, cum ea veram & catholicam doctrinam contineant. Verba Lyranus super illis verbis: *Descendam ad filium meum lugens in infernum*, sunt huiusmodi: Hebræi exponunt, in foueam vel sepulcrum: Catholici autem meliùs exponunt dicentes, *in infernum*, id est, ad Limbum Sanctorum Patrum, qui locus est superior pars inferni. Sic Lyranus, eadè que est Theologorum sententia.

Caietanus. Ad hanc rem Hebræorum opinionem Caietanus mentem suam, & assensum appulit. Hunc enim locum Genesis, quem tractamus, exponens, sic ait, Dictio interpretata *infernum*, fossam, seu sepulcrum sonare dicitur, & hoc quadrat sensui germano. Manifestatur enim quid fuerit, iacob renuere consolationem, videlicet velle perseuerare in luctu vsque ad tempus sepulturæ propriæ: hoc enim significatur dicendo: *Descendam tristis in sepulcrum*, ad filium meum iam defunctum eundo. Sic Caietanus. Vatablus exponit etiam sepulcrum, vel fossam, & ait, ista verba continere Hebraismum, cuius hic sit sensus: Mortuo filio meo, non possum ampliùs viuere, sed lugendo ipsum, moriar. Idem interpretatur Lippomanus in Catenæ: Et istorum verborum talem hunc facit sensum: Hæc res mihi finem vitæ afferet; nec, quoad moriar, finem lugendi faciam. In eadem fuisse opinione Pagninum, declarat eius translatio; locum enim hunc ita vertit: *Descendam ad filium meum lugens in sepulcrum*. Nec ab ea opinione abhoruisse videtur, vir multo illis antiquior Albinus, discipulus Bedæ, & magister Caroli Magni; in Quæstionibus enim suis in Genesim super hoc loco sic ait: An etiam inferni nomine sepulcrum significauit? Quasi diceret, In luctu manebo, donec me terra suscipiat, sicut illum recepit sepulcrum.

Paulus Fagius. Scriptor prohibitus. Paulus Fagius, damnatæ memoriæ scriptor (qui Paraphrasim Chaldaicam in Pentateuchum, appositis ad eam nonnullis Annotamentis, interdum parum Catholicis, explicauit) non solum arbitratur vocabulo *Sceol* non aliud significari nisi sepulcrum, verum etiam Hæreticorum nostri temporis ad stipulator, de Christi ad inferos descensu, indoctè, atque impiè disputat. Exponens igitur illud, *in infernum*, Siue, vt legit ipse, *in foueam*, subdit: Id autem est in sepulcrum, quasi dicat, Filio meo Iosepho mortuo, non possum ampliùs viuere. Vocatur autem Hebræis sepulcrum *Sceol* à *Sachal*, id est, petendo, eo quòd semper petat, & nunquam satietur, iuxta illud Proverbiorum 30. *Tria sunt, quæ non saturantur*, & inter ea numeratur infernus, vel potius sepulcrum, eo quod non saturatur cadaveribus; & capite vigesimo septimo dicitur Infernus, & perditio nunquam saturari: quibus verbis significatur animæ & corporis dissolutio, & ipsa mors, cui omnes homines obnoxij sunt. Non igitur

Sceol in hoc loco significat infernum, id est, locum poenarum, & damnatorum: ad hunc enim non descendit Iacob: sed potius ad communem illum statum omnium defunctorum, tam piorum, quàm impiorum hominum: idque multis ex sacræ Scripturæ locis manifestum est. Hinc facile intelligitur articulus ille fidei nostræ, qui est in symbolo, in quo de Christo dicitur: *Descendit ad inferos*: quo sine dubio significatur, Christi mortem non fuisse ficticiam, sed veram; & illum verè fuisse mortuum, & sepultum, communemque illum defunctorum statum pro nobis peccatoribus degustare voluisse. Christus igitur descendit ad inferos, quia post mortem depositus est in sepulchro, & anima eius non est derelicta in inferno, id est, in sepulchro. Nomen enim animæ significat vitam naturalem, & sensitivam, quæ Hebræis vocatur *Nephech*, qua Christus per mortem priuatus fuit in triduo, quo iacuit corpus eius in sepulchro. Ergo illud: *Nō derelinques animam meam in inferno*, quod ex Psal. 15. citatur de Christo Petrus Act. 2. non aliud significat, nisi hoc: Non permittes corpus meum manere in sepulchro priuatum vita naturali semper; sed vitam illam post triduum restitues mihi. Ad hanc fermè sententiam iste Fagius.

Oleaster, quantum ad significationem vocis *Sceol*, assentitur Fagio, legit enim ipse, non vt nos habemus, *Lugens in infernum*, sed, *lugens in sepulchrum*, & vult illud, *in sepulchrum*, esse dictū pro, vsque in sepulchrum: vt sit hic sensus; *Lugendo filium meum, descendam ad sepulchrum, vel, Quosque sepeliam, lugebo filium meum*. Verùm quantum ad interpretationem Articuli Fidei de descensu Christi ad inferos, confictam à Fagio, Oleaster, vt vir Catholicus, non solum dissentit ab illo, sed eum acriter oppugnat. Ostendit enim apertè, interpretationem eius aduersari textui. Nam ipse ait, per descensum ad inferos significari, Christum fuisse verè mortuum, & sepultum: in Symbolo autem Apostolico sic est: *Crucifixus, mortuus, & sepultus, Descendit ad inferos*: Aliud igitur est, descendisse ad inferos, & aliud fuisse mortuum, & sepultum: nam si esset idem, cum iam dixisset, *mortuus & sepultus*, superuacue, absurdè que post adingeretur: *Descendit ad inferos*. Sic Oleaster. Ad extremum, Hæretici nostri temporis, qui negant animam Christi, post mortem eius, descendisse ad inferos, cum vrgentur à Catholicis sententia illa Davidis: *Non derelinques animam meam in inferno*: Præfractè contendunt, vocem Hebræam *Sceol*, quæ Latinè illic reddita est *Infernus*, significare sepulchrum, non autem locum subterraneum animarum. Atque hæc de priori opinione satis dicta sint.

Oleaster.

Hæretici nostri temporis.

Altera est sententia exploratæ certæque veritatis, vocem Hebræam *Sceol*, & Latinam ei respondentem *infernus*, & in hoc loco Scripturæ, & alibi sæpè numero significare non fossam vel sepulchrum, sed locum inferorum, & subterranea loca, in quibus sunt animæ post mortem. Hanc sententiam multis & grauibus auctoritatibus & rationibus comprobare volumus. Principio, Septuaginta Interpretes vocem (*Sceol*) & hoc loco, & alibi exprimunt voce græca *ἄδης*; quæ vox significat locum inferorum, nec apud vllum auctorem Græcum probatum inuenitur

Vera & catholica sententia.

Septuaginta interpret.

Paraphrasis
Chaldaica.

S. Hieronym.

vulsiata pro sepulcro, quod & à Septuaginta, & ab aliis declaratur voce
Græca τὰ σκόλα. Paraphrasis etiam Chaldaica vocem Hebræam *Seol*, vertit
in Gehennam, quod nomen in sepulcrum nullo modo conuenit. & S.
Hieronym. vocem *Seol* vbique reddit *infernus* siue *inferi*: non autem Se-
pulcrum: erat autem Hieronymus Hebraicè doctissimus. Qui in Epist. 119.
quam scripsit ad Dardanum, hunc ipsum locum Genesim citans sic ait:
Hæc est, vt diximus, terra vinentium, in qua sanctis vitis bona Domini
preparantur, quam ante aduentum in Carne Domini saluatoris, nec Abra-
ham, nec Isaac, nec Iacob, nec Prophetæ, nec alij iusti viri consequi po-
tuerunt. Denique & Abraham, licet diuersis locis, cum Lazaro videretur
apud Inferos: & Iacob vir iustus dicit: *Lugens & gemens, descendam in infer-
num*: Sanguis Christi, clavis Paradisi est, dicentis ad Latronem: *Hodie me-
cum eris in Paradiso*. Sic Hieronymus.

Luc. 15.

S. August.

S. Augustinus in quæst. 126. in Genesim, tractans hæc ipsa verba Ia-
cob: *Descendam ad filium meum lugens in infernum*, pro certo ponit, no-
men inferni hîc locum inferiorum significare: & suscitatur quæstionculam,
Cum infernus sit locus pœnarum, quibus inibi puniuntur mali; quo-
modo sanctissimus vir Iacob dixit se illuc descensurum; & purauit esse
illic filium suum Ioseph? Augustini verba sunt hæc: Solet esse magna
quæstio, quomodo intelligatur infernus, vtrum illuc mali tantum, an
etiam boni descendere soleant. Si autem tantum mali, quomodo Iacob
ad filium suum se dicit lugendo velle descendere? Non enim in pœnis
Inferni eum esse credidit. An perturbati & dolentis verba ista sunt, mala
sua etiam hinc exaggerantis? Sic illo loco Augustinus. Et in libro 12.
de Genesi ad litteram, cap. 33. similiter exponit verba illa eiusdem Ia-
cob, quæ sunt in cap. 42. Genesim: *Deducetis canos meos cum dolore ad in-
feros*. Videtur Iacob (ait Augustinus) timuisse, ne nimia tristitia sic per-
turbaretur, vt non ad requiem beatorum iret, sed ad inferos peccatorum.
Neque enim paruum animæ malum est tristitia; cum Apostolus cui-
dam tam sollicitè timuerit, ne maiore tristitia absorberetur. Sic Au-
gustinus: qui licet tam in hoc loco, quam in Epistola 99. ambigere videat-
ur, an locus in quo erant post mortem animæ Sanctorum, ante Chri-
sti, secundum carnem, aduentum, esset in inferno, an alibi, & posset vo-
cabulo inferni, vel inferiorum appellari: ipsemet tamen in libro 20. de
Ciuit. Dei, cap. 15. affirmat, animas Sanctorum fuisse in inferno, loco
tamen longè à tormentis impiorum remoto, hunc in modum scribens:
Non absurdè credi videtur, antiquos etiam sanctos, qui venturi Christi
tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotissimis,
sed apud inferos tamen fuisse: donec eos inde sanguis Christi, & ad ea lo-
ca descensus erueret.

1. Cor. 2.

Glossa Ordini-
naria.

Rupertus.

Glossa Ordinaria super hoc loco Genesim, eum retulisset Augustini
verba, adiungit hæc: Credibile est, apud infernum quædam loca secreta,
& minùs pœnalia ante passionem Domini fuisse, ad quæ etiam Sancti
descendebant: quia nullus paradysum ingredi poterat, donec Christus
romphæam igneam amoueret. Rupertus lib. 18. in Genesim, cap. 25. sic ait

super hoc loco: Quia Iacob mortuum esse putabat filium suum Ioseph, omnes autem mortui, quamquam iusti, ante Christi aduentum descendebant in infernum: idcirco dixit: *Descendam in infernum ad filium meum.* Pro eo ut diceret; Cum vita mea finiam præsentem luctum, nec nisi moriendo cessabo lugere filium meum. Historia Scholastica in enarratione libri Genesis cap. 87. super hoc loco: Erat, inquit, tunc in Inferno quidam locus Sanctorum longè remotus à locis pœnalibus: qui ob quietem & separationem ab aliis, sinus vocabatur, sicut dicimus sinum maris: Appellatus præterea est sinus Abrahæ, quia etiam ibi Abraham fuit in expectatione vsque ad aduentum Christi. Lyranus perspicua est sententia ex his, quæ suprà diximus disputantes in Eugubinum. Exponens enim hunc locum, ait: Per infernum Hebræi exponunt foueam vel sepulcrum: sed meliùs Catholici interpretantur Limbum Sanctorum Patrum, qui est superior pars inferni. Lyranus secutus est Thostatus, & Thomas Anglicus. Ac ne sim longior, eadem est sententia Theologorum: qui demonstrare volentes ante Christi aduentum, etiam viros sanctissimos post mortem descendisse ad loca inferni, nec patuisse cuiquam ad cœlestem gloriam aditum: id confirmant tum aliis Scripturæ locis, tum maxime his verbis Iacob: *Descendam ad filium meum lugens in infernum.*

Historia Scholastica.

Lyranus.

Thostatus.
Thomas Anglicus.
Theologi.

Ceterùm firmiorem huic sententiæ, certiorémque fidem astruunt complures loci Scripturæ: in quibus liquidè cernitur, vocem Hebræam *Sceol*, & Latinam *infernus*, ei respondentem, positam esse non pro sepulcro, sed pro loco inferorum. Primus locus sit in lib. Num. cap. 16. vbi de interitu Dathan & Abiron ita scriptum est: *Dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos cum tabernaculis suis, & uniuersa substantia eorum descenderuntque viui in infernum: aperti humo, & perierunt de medio multitudinis.* Hoc in loco Latinum nomen inferni, & Hebræum *Sceol*, iam Epiphanius in Anchorato, quàm Hieronym. in 4. cap. epistolæ ad Ephes. intellexerunt de loco damnatorum: & sanè fuit vterque percellens Hebrææ linguæ, idque res ipsa loquitur. Nam cum terra dehiuens, & profundissimam faciens voraginem, eos penitus absorbuisset, non potest intelligi, eos descendisse in sepulcrum. Quocirca Pagninus, qui hoc in loco Genesis verterat sepulcrum, non est ausus illic vocem *Sceol*, interpretari sepulcrum, sed vertit, infernum. Et itidem habet Translatio Vatabli. Quin etiam Oleaster ibi fatetur, vocem *Sceol*, interdum significare, infernum, & hanc significationem, ei loco aptiorem, & conuenientiore esse.

Locus Num. cap. 16.

Epiphanius.
Hieronymus.

Alter locus est in Psal. 9. in illis verbis: *Conuertantur peccatores in infernum.* Quem locum exponens Genebrardus (cuius anima requiescat in pace: nuper enim de obitu eius allatum est) ita scribit: *Hic Sceola in Deras exponitur Gehinnon, id est, Gehenna.* Thalmudici dicunt To, He, fini additum esse, ad significandum, quòd non solum ad infernum descendunt, id est, Gehennam, sed etiam ad infimum Inferni gradum. Hæc contra Notatores, qui *Sceol*, pro sepulchro solent exponere. Sic Genebrardus.

Genebrardus.

Locus Psal.
15.

Tertius locus insignis, & percelebris, est in Psal. 15. vbi sunt illa verba: *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Quæ verba dicta esse de Christi resurrectione, testis est Beatus Petrus in Actis Apostolorum, c. 2. Christi enim Domini post mortem eius, triduo fuit anima apud inferos, & corpus iacuit in sepulchro: sed die tertia ascendente ex inferis anima, & iterum vnita corpori, cui nihil corruptionis acciderat, à mortuis Christus resurrexit. Hisce verbis Davidis aperte dicitur, animam Christi fuisse in inferno, nec ipsa tamen fuit in sepulchro, sed corpus eius: ergo nomen (inferni) & (Seol) non potest hinc accipi pro sepulchro, sed pro loco inferorum. Non enim obscure David verbis illis distinguit animam à corpore, & infernum à sepulchro: nam de illa dicit: *Non derelinques animam meam in inferno:* De corpore autem, quod erat in sepulchro: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Et hoc manifestum fit ex lectione Græca. Nam in Actis Apostolorum cap. 2. verba illa Petri, quæ Latine ita leguntur: *Quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem,* Græcè sic habent: *Οτι ε̄ καταλειφθη̄ η̄ ψυχη̄ αῡτη̄ εις̄ αδ̄ης̄, & δε̄ η̄ σᾱρξ̄ αῡτη̄ εῑδε̄ διαφθορᾱν.* Id autem est Latine, Neque derelicta est anima eius in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Liquet igitur animam significari hoc loco, tanquam rem distinctam à corpore, ipsam videlicet animam rationalem.

Duplex Hæreticorum Ca-
nillus refuta-
tur.

Sed audi quæso, & ride satis Hæreticorum super hoc loco cavillum. Quidam enim eorum aiunt, cum hinc dicitur: *Non derelinques animam meam in inferno,* nomen animæ positum esse pro vita naturali, & sensitiva, qua vivit corpus humanum, & homo ipse, & qua priuatur per mortem. Illorum igitur verborum hanc esse volunt sententiam: (Non derelinques vitam meam in sepulchro) id est, non sinas corpus meum perpetuo vita priuatum iacere in sepulchro. Sic isti. Equidem non inficior, interdum nomen *anima* in Scriptura poni pro vita: sed ita in hoc loco accipi, id ego pernego: Si enim ita acciperetur, falsam redderet, & absurdam sententiam. Si enim *anima* hinc ponitur pro vita; ergo animam Christi descendisse in infernum, idem erit, atque vitam eius naturalem, & sensitivam, quam isti volunt signari vocabulo animæ, descendisse in sepulchrum. Post mortem igitur Christi, vita eius descendit in sepulchrum: sed quid absurdum? Mors enim est priuatio vitæ: quomodo igitur post Christi mortem, vita eius superstes descendit in sepulchrum?

Disceptatio
an in Scriptu-
ra nomē ani-
ma interdum
significet cor-
pus suo cada-
uer.

Verum alij, qui argutiores ostentare se voluerunt, commenti sunt, in illis verbis: *Non derelinques animam meam in inferno:* Vocabulo animæ, significari corpus, siue cadauer; vt sit sensus: Non derelinques corpus meum in sepulchro. Poni autem animam pro corpore, argumentantur illi ad hunc modum: Certum est, poni nomen hominis pro anima, vt cū dicitur; Homo est intelligens, mortalis, ad imaginem Dei factus. Sicut etiam manifestum est, poni nomen hominis nonnunquam pro corpore. Vt cū dicitur homo constare quatuor elementis, vel homo sepeliri. Illud item manifestū, animam sæpe vsurpari pro homine, vt cum dicitur, septuaginta animas, quæ fuerant egressæ de femore Iacob, ingressas esse cum eo in Ægyptum.

Aegyptum. Nec dubium est, corpus, vel carnem poni pro homine, ut cum dicitur: *Videbit omnis caro salutare Dei*; Et illud; *Verbum caro factum est.* Ponitur etiam corpus vel caro pro anima, ut loëlis 2. *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem*, id est, super omnem animam; neque enim caro diuini spiritus capax est. Cum hæc itaque sic habeant, consequens est, ut anima quoque possit pro corpore poni: nec solum possit, verum etiam posita sit in sacris litteris. Nam in Leuitico capite 21. ubi nos legitur versu primo: *Ne contaminetur Sacerdos in mortibus civium suorum.* Hebraice sic est ad verbum: *Super animam non contaminabit se in populis suis.* Et infra versu 11. nos legimus: *Ad omnem mortuum non ingreditur*, pro quo in Hebræo est: *Ad omnem animam mortui non ingreditur*: Quibus in locis manifestum est, nomen animæ positum esse pro corpore siue caduere: hoc enim tangendo, efficiebatur Sacerdos immundus, & pollutus, secundum legem Moïsi.

Atem istiusmodi argumentationem facile est dissoluere; & quidem tribus modis. Primò, licet interdum nomen animæ poneretur pro corpore, sic tamen poni hoc loco, nec ipsi probant, nec probari potest: talem quippe significationem supradicta verba Davidis, & B. Petri prorsus excludunt. In illis enim verbis propriè, & apertè distinguitur anima à corpore, siue à carne: Sic enim dixit B. Petrus: *Neque anima eius derelicta est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem*: Vides animam & carnem hoc loco tanquam duas inter se diuersas res commemorari? Deinde, si anima significaret hic corpus, vel cadauer; ergo nomen inferni non significaret infernum propriè dictum, sed sepulcrum; neque enim corpus Christi descendit ad inferos, sed iacuit in sepulcro. Et isti quidem annuntiant hæc: sed renuntiant & reclamant lxx. Interpretes, qui eo loco pro illo, in *Inferno*, habent *etis qd's*, vox autem *qd's* nusquam apud bonos auctores inuenitur pro sepulcro, sed pro loco inferorum, ut supra etiam ostensum est.

Iam verò ad locum illum Leuitici, in quo illi se iactant, & exultant, & quasi parta victoria triumphant, doctè respondet Genebrardus in expositione illorum verborum Psalmi xv. *Non derelinques animam meam in inferno.* Duo, inquit, sunt hoc loco insignia Recentiorum errata. Primum est, quod vocem *Sceol* interpretantur sepulcrum, cum propriè significet infernum animarum, ut libro tertio de Trinitate ex Talmudicis, & Rabbini docui. Secundum erratum est, quod animam poni dicunt pro corpore, & ut impuriùs loquitur Beza, etiam pro caduere: allegantes locum quendam ex capite 21. Leuitici. Verùm illic Hebræa vox *Nephech*, id est, anima, non ponitur pro corpore, sed per Synecdochien pro homine mortuo: vel potiùs per metonymiam pro hominis mortui funere sumitur, pro cuius anima fiebat supremum illud officium: ubi est mysterium curæ antiquæ viuorū pro mortuorū animabus. Moïses itaque animam appellauit illic officium supremum, peractū pro mortuo: neque respexit corpus, siue cadauer: non enim eius causâ illa parentalia tam solènitè fuissent peracta. Quid igitur est? *Ob animam ne contaminetur Sacerdos*: Hoc nempe, ob mortui hominis funus, & exequias, in quibus

Luc. 2.
Ioan. 1.

Solutio eius
rationis qua
probat animam
poni pro
caduere.

Genebrard.

Locus Leuit.
cap. 21.

pro anima eius parentabatur. Similiter Leuit. 19. versu vigesimo octavo, Hebraicè sic est: *In occasione ob animam non facietis in carne vestra*; Latinus autem Interpres sic habet: *Super mortuo ne incidatis carnes vestras*; id est, pro mortui anima. Namque istis locis, vt dixi, anima non simpliciter significat mortuum, sed animam mortui, pro qua ista peragebantur. Nimitum, & olim Amorrhæi pro requie animarum se incidebant, putantes id prodesse ipsis; & Romani pro iisdem februabant, & diem animarum celebrabant. Sic pollutus anima dicitur Aggæi 2. versu decimo quarto, id est, tactu hominis mortui, cuius funus agebatur. Vnde non reperitur in hac notione nomé anime, nisi quando agitur de funeribus, & exequiis: quasi illa fierent propriè propter animam, & in fauorem animæ, non autem corporis. Hoc pluribus explicare libuit, vt illuminarem Moysi sententiam, paucis perspectam, & ab illis corruptam, ac nefariè ad sanctissimum Christi corpus translata: quod proinde, cadauer, aui sunt, per suum Bezam, nominare, citatis Leuitici locis, nihil cum hoc commercij habentibus. Hactenus ex Genebrardo.

Locus Psalmi
138.

Quartus locus est in Psalmo 138. in quo sunt illa verba Dauidis: *Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum, ades*. Vbi opponuntur inter se duo loca distantissima tum inter se, tum à superficie terræ vbi habitant homines. Vnus locus est distantissimus secundum altitudinem, quod est cælum; alter locus est disunctissimus secundum profunditatem; qui est infernus. Liqueet igitur non posse accipi hæc nomen inferni, pro sepulcro, quippe quod parùm distat à superficie terræ, & longinque abest à profundissimis terræ locis. Et sic interpretantur hunc locum Psalmi, doctissimi Rabbinii Hebræorum Kimhi, & Aben Esra. Simile huius est illud Saluatoris nostri dictum in urbem Capharnaum: *Et tu Capharnaum numquid vsque ad cælum exaltaberis? vsque ad infernum descendes*.

Rab. Kimhi.
Rab. Aben-
Esra.
Matth. 11.

Locus Prov.
15. & Job. 26.

Quintus locus complectitur duas sententias Salomonis de inferno; quarum prior traditur Prouerbiorum capite 15. *Infernus, & perditio coram Domino, quanto magis corda filiorum hominum? Cuius sententiæ similis est illa Job cap. 26. Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni*. Argumentatur Salomôn eo loco, Deum nôsse corda hominum, à maiori ad minus; quasi diceret, Maius est multò & difficilius nôsse locum inferni, atque eos qui in eo sunt; vt, quod ibi sint, quomodo sint, quid agant, patiantur ve. Sed hoc apertissimè nouit Deus (id enim significat illud: *Infernus coram Domino est*: Et illud Job: *Nudus est infernus coram eo*.) Ergo multominus ambigendum est, Deum nôsse corda filiorum hominum. Hic non potest intelligi vocabulo inferni sepulcrum: nam quæ obsecro difficultatis est nôsse sepulcrum, & quod in sepulcro conditum est, vt ex eo tantopere commendari deberet cognitio Dei?

Locus Prov.
cap. 27.

Alter sententia eiusdem Salomonis est in capite 27. vbi sic est: *Infernus nunquam impletur*: Et cap. 30. inter ea, quæ sunt insatiabilia, numerat infernum. Hoc dictum Salomonis si de sepulcro acciperetur, non est verum, immò esset futile, ac ridiculum. Sepulcrum enim facile & citò impletur,

impleatur, non enim est capax nisi vnius cadaueris, aut paulò plurium, quæ quoad absumerit, alia non potest capere. Ridiculum itaque esset, ad denotandum amplissimam capacitatem, comparare eam sepulcro, cum in promptu esset capacitas & insatiabilitas maris, quod omnia flumina, omnèque aquas recipit, nec tamen redundat, vt initio Ecclesiastes traditum est. At verò in locum inferni, in quem descendunt animæ post mortem, bellissimè quadrat sententia illa Salomonis. Cùm enim tot millia animarum ab initio vsque mundi receperit, nec dum tamen capacitas eius impleta est, sed in posterum totidem, atque etiam plures capere potest.

Sextus & vltimus locus continet verba illa Iacob, quæ nunc tractamus, *Descendam ad filium meum lugens in infernum.* Quorum verborum, vt quæ vera esset, & germana sententia, manifestum lectori certumque faceremus, in hanc super Hebræa voce *Sceol*, & Latina *Infernus*, cum quibusdam malè hebraizantibus, concertationem descendimus. Illorum porro verborum, recta & plana constructio atque ordinatio, hæc est: *Lugens descendam in infernum ad filium meum Ioseph.* Et est sensus, Propter hunc acerbissimum filij mei casum, maximo cum luctu moriar: Et ita descendam in locum inferni, in quem descendunt omnes mortui, & ubi est filius meus Ioseph, qui iam mortuus est. Secundùm hanc ordinationem verborum Iacob, & sententiam, liquet nomine inferni non posse intelligi sepulcrum: nam neque omnes mortui descendunt in sepulcrum; & Iacob putabat Ioseph non fuisse conditum sepulcro, vt quem dilaceratum à bestiis, & deuoratum credebat. Atque hac ratione nomen inferni hoc loco intellexerunt omnes superiorum temporum, atque etiam huius temporis, præter admodum paucos plus nimio hebraizantes, Catholici tractatores huius loci. Est porro frivolum & leue argumentum illud, quod quidam opponunt huic interpretationi. Aiunt nomine inferni significari semper locum damnatorum. Quod tamen verum non est: nam etsi super ea re nonnunquam ambigere visus est Augustinus; apertè tamen & affirmatè in libro 20. de Ciuitate Dei capite 15, sequens communem Theologorum sententiam, distinguit apud inferos loca pœnarum, & loca quietis, diuersa inibi faciens receptacula & mansiones bonorum, & malorum. Sedenim

S. Augustin.

animas Sanctorum, & sinum Abrahæ fuisse in locis subterraneis ante Christi aduentum,

subtiliter & exactè disputare,

non est huius loci, neque

instituti nostri.

* *

NONA

NONA DISPVTATIO.

*De viro Aegyptio, qui emit sanctum adolescentem Ioseph;
An is verè fuerit Eunuchus.*

Super illis verbis,

VERS. 36.

Madianita vendiderunt Ioseph in Aegypto, Phutiphari
Eunucho Pharaonis, magistro Militum.

VDERE est in hac historia Ioseph eximium diuinae prouidentiae exemplum; Ioseph enim, principem Aegypti futurum, per ignominiam, ad gloriam; & ad dominationem, per seruitutem prouexit. Nimirum ea ratione illustrior existit Dei potentia per contraria perducentis, quò destinauit seruos suos. Idque non parum Iosepho profecturum erat ad aequitatem dominationis: nam quo postea ciuiliori & clementiori animo imperaret aliis, herili prius subiectus est imperio, & quod postea princeps acturus erat, id prius seruiendo didicit: suis enim ipse malis, arumnisque variè doctus & exercitus, vsu compertum habuit, quemadmodum similibus affectos malis tractare deberet. Hanc ob causam elegantissimus Poeta simulque prudentissimus, Didonem Tyro profugam, & alienis in terris nouas condentem sedes, Troianos itidem profugos & erabundos, alloqui facit hisce verbis:

Vir. Aen. 3.

*Me quoque per multos similis fortuna labores,
Lactatam, hac demum voluit consistere terra:
Non ignara mali, miseris succurrere disco.*

Verum supradicta verba Moïsis tres ferunt quæstiones. Harum prima est, Quomodo verum esse possit quod hic dicitur, Madianitas vendidisse Ioseph Phutiphari Aegypto; cum supra dictum sit in hoc ipso cap. Ioseph fuisse à fratribus suis venditum, non Madianitis, sed Ismaelitis. Et infra initio cap. 39. scriptum sit, istum ipsum Phutipharem emisse Ioseph ab Ismaelitis. Sed istam quæstionem supra copiosè explicuimus in Disputatione 6. super hoc c. 37. Altera quæstio est, Quomodo iste Phutiphath emptor Iosephi, dicatur fuisse Eunuchus, siue Spado, vt habent Septuaginta, cum infra cap. 39. memoretur istius Phutiphathis vxor, quæ Iosephum incitauit ad flagitiū Ego varias Auctorum super hac quæstione opiniones, & super voce Eunuchi interpretationes exponam, ac denique meam quoque Lectori sententiam indicabo.

An Phutiphar, qui emit Ioseph fuerit Eunuchus.

S. Hieronymus ex traditione Hebraeorum.

S. Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim, super hoc loco, & præsentis quæstionis ita scribit: Quæritur quomodo hic, qui dicitur Eunuchus, postea vxorem habere dicatur. Tradunt Hebraei, emptor ab isto Phutiphare fuisse Ioseph ob nimiam pulchritudinem, in turpe scilicet ministerium: & à Domino, virilibus eius arefactis, postea electum esse illum

illum, iuxta morem Hierophantum, in pontificatum Heliopoleos: & huius filiam esse Afenech, quam postea Ioseph vxorem accepit, vt traditur infra Gen. 41. Sic Hieronymus. Variabli translatio noua pro *Eunuch* Pharaonis, habet *Cubiculario Pharaonis*, & verò nomen Eunuchi primò dictum est à custodia cubilis, vt vox ipsa Græca indicat. Pagninus vertit *Principi Pharaonis*: similiter habet translatio Chaldaica: cuius explanator Fagius, Hebraicè, inquit, vocem *Saris*, quam Eunuchum interpretantur, censent nò semper vulgò dictum Eunuchum, id est, castratù significare, sed aliquando principem, & Præfectum: & hac significatione eam vocem accipi hoc loco. Vnde & Paraphrastes Chaldaus, eam vocem per *Rabba* transtulit, quod dominum & principem & magistrum significat.

Fagius.

Caieranus putat significari, istum hominem fuisse ministrum Pharaonis. Sic enim scribit hoc loco: Eunuchi nomen æquiuocum esse, patet ex eo, quòd istum infra dicitur habuisse vxorem, quæ admauit Ioseph. Vnde autem huiusmodi æquiuocatio acciderit, nescio: perinde tamen dictus est Eunuchus Pharaonis, ac si dictus esset, minister Pharaonis.

Caieranus.

Nec dissimile est quòd hoc loco tradit Lyranus. Eunuchus (ait ille) aliquando accipitur pro castrato: aliquando verò pro ministro vel seruo aliquis Principis: talis autem vocatur Eunuchus, eo quod debet esse castus & honestus: & hoc modo accipitur hîc: vt infra cap. 40. pincerna regis & pistior, similiter vocantur Eunuchi. Idem sentit Thostatus. Sed is præterea argumentatur, Phutippharem illum, cui venditus est Ioseph, non fuisse vere, & vt vulgò accipitur, Eunuchum: quòd cum tria sint genera Eunuchorum, in nullo eorum generum iste Phutipphar recenseri queat.

Lyranus.

Thostatus.

Eunuchus tripliciter, Thostatus inquit, accipi solet. Est Eunuchus à natiuitate impotens, & necessitate castus, quantum ad actum. Alius est à seipso, vel ab alijs castratus. Tertius est, qui voluntariè propter Deum, & regnum cælorum, quodammodo castrauit se, amputatis omnibus concupiscentijs, & desiderijs carnis. Sed nullo istorum modorum Phutipphar erat Eunuchus. Non primo modo, quia talis Eunuchus non potest generare, Phutipphar autem genuit filiam, quam duxit Ioseph vxorem, & ob hanc ipsam causam nec secundo modo potuit dici Eunuchus. Nec tertio modo fuit Eunuchus, tum quòd iste modus, apud Hebræos potius, & in sacris literis celebris sit, quàm apud alias gentes: tum quòd ex traditione Hebræorù, iste Phutipphar libidiniosissimus fuerit. Appellatus igitur est Eunuchus, id est, minister, vel seruus regis: generaliter enim ministri omnes Dominorù & Principum, vocari possunt Eunuchi: quemadmodù infra Gen. 40. pincerna & pistior regis Pharaonis appellatur Eunuchi. Sic Thostatus.

Thostatus.

Oleaster, licèt dubitanter loquatur, existimat Hebræam vocem *Saris*, significare potiùs custodem domus aut personæ, quàm Eunuchum propriè dictum, ad hunc modum scribens super hoc loco Genesis: Tam nostri, quàm Hebræi vertunt hîc vocem *Saris* Eunuchum: sed statim excitatur questio ab omnibus, (vtinam tam bene soluta, quàm mota) qualiter hîc fuerit Eunuchus, quem constat habuisse vxorè, quæ deperibat Iosephum.

Oleaster.

Hanc questionem Rabbi Dauid in libro Radicum soluit, dicens, eum vi-

Rabbi Dauid.

rilem quidem habuisse neruum, sed amputatis testiculis, quod genus Eunuchorum etsi seminare nequit, concumbere tamen potest. Alij dicunt, eam vocem non solum significare Eunuchum, sed Principem. Verum obstare videtur illud quod legitur libro 4. Reg. cap. 24. vbi sic est; *Principis eius (et Sarisau) id est Eunuchos eius*: Vbi si secundo loco Principes vertas, inutilem facies repetitionem. Mihi verò videtur dictio Hebræa significare custodē domus; aut personæ: fieri tamen potuit, vt tales etiā essent Eunuchi, & quod ea dictio vtrūq; significet, res nondū mihi planè certa est, quæ cum fuerit, indicabo, interim vtamur communi expositione. Sic ille.

Auctoris sententia.

Locus Matth. cap. 19. dil. gēter explicatus.

Varia genera Eunuchorū.

Ego meam quoque aperiam Lectori sententiam. Tria tradi in sacris litteris Eunuchorum genera ignorare non potest, nisi qui earum litterarum planè indoctus est ac rudis. Etenim Saluator noster id docuit verbis illis quæ refert Matth. cap. 19. *Sunt Eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt, & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt Eunuchi, qui seipso castrauerunt propter regnum cælorum.* Natiui Eunuchismi faciunt quidam duo genera: alios enim nasci Eunuchos, virilitate priuatos, sicut nonnulli sine oculis, vel auribus, vel alio quopiam morbo nascuntur, alios verò dici Eunuchos naturaliter, quod ob præfrigidam eius partis constitutionem impotentia sint rei veneræ. An prioris generis sit nunc aliquis Eunuchus, aut fuerit vnquam, qui sine virilibus à natura factus sit, nec inficiari ausim, nec affirmare. Equidem non memini legere apud vllum auctorem: nam Plinius, qui cap. 2. lib. 7. multiformes, & monstruosas hominum, apud varias gentes, figuras, & species, copiosè commemorat; de istiusmodi Eunuchis nihil. Quamquam, cur natura in hominum genere, sicut alia monstra, similiter huiusmodi Eunuchos, per quandam in operando aberrationem (vt loquitur Aristoteles) generare non queat, non satis video.

Aristotel. Quadruplex finis castrandi homines.

Alterius generis Eunuchorum, quod sit ab hominibus, quadruplex faciendi finis est. Castrantur enim homines, vel ad diuturniorem alienæ libidinis patientiam, conseruato puerilis formæ decore: vel quo puerilis vocis in canendo tenuitas, & suauitas diutius seruetur: vel morbi cuiuspiam inibi sæuientis, nec aliter curabilis, propulsandi gratiâ: vel quo puerorum & mulierum custodia istiusmodi hominibus tutò demandari possit. Fuisse autem varios modos castrandi, siue (vt Græcorum modo loquat) Eunuchizandi, disertè Paulus Ægineta docet illis verbis: *Faciendi eunuchismi erant complures modi. Quidam fiebant excisione testium: quidam veretrum etiam cum testium amputatione, qui mingebant per fistulam æneam, vt nunc quoque quibus ob morbum ea pars secta est. Quidam etiam fiebant testiculorum attritione. Ea verò erat, puello in balnea demisso, paulatim testiculos atterere vsque dum velut dissipati euanescerent, atque ita contorquere, vt vena, quæ alimentum illis defert, velut nodo interciperetur, atque ita illi tabescerent. Itaque erant Eunuchi, vel solis testibus excisis, vel etiam cum veretro, vel testibus attritis.* Sic ille.

Locus Deut. cap. 23.

Et hosce porrò Eunuchismi modos etiam diuina Scriptura indicat in cap. 23. Deut. verbis illis: *Non intrabit Eunuchus attritus, vel amputatus testiculis, & abscisso veretro Ecclesiam Domini.* Nec solum in hominibus Eunuchismum

nuchismum auerfabatur lex Moſis, verum etiam in animalibus quæ offerenda erant Deo. Sic enim Leuit. 22. *Omne animal, quod vel conuulſis vel trunciſ, vel ſectis, ablatiſq, reſticulis eſt, non offeretis Domino: & in terra veſtra hec omnino non facietis.* Hinc porro enoteſcit, antiquiorem eſſe rem, quam quidam putant, eunuchismum: principes enim auctores eius quidam faciunt reges Perſarum, & Medorum: cum eius, tamen, vt iam pridem factitati, & vſitati, mentionem faciat lex Moſis: haud paulò ſanè gentium illarum imperiis vetuſtior. Ammianus Marcellinus lib. 14. primam Eunuchismi originem refert ad Semiramidem Niſi vxorem, & reginam Aſſyriorum, hanc enim ait, primam omnium, mares caſtrare coepiſſe.

*Antiquus
Eunuchismi.*

*Ammian.
Marcellin.*

Cæterum varia olim Eunuchorum apud Principes munera, & miniſteria fuerunt. Et vt taceam infandum corporis obſequiũ, & ſeruitium alienę libidinis, tria Eunuchorum miniſteria memorantur in lib. Eſther, cap. 1. & 2. Alij enim dicuntur fuiſſe principes conſiliarij regis, & qui faciem eius videbant, cum quibus ſcilicet præcipua Imperij Rex communicabat, & quorum in rebus arduis, & conſilium exquirebat, & ſequebatur ſententiã: & hi ſeptem numero erant. Alij dicuntur fuiſſe cuſtodes & adminiſtri Regiæ & concubinarum Regis. Commemorantur item alij duo ianitores Palatii Regis, vel, vt eſt Græcè, cuſtodes corporis Regis. Quartum miniſterium Eunuchorum erat, cuſtodem eſſe, ac præfectum cubiculi Principis, quo munere apud Holofernem, functum eſſe Vago Eunuchum, legimus in libro Iudith, cap. 12. Quintum miniſterium: curam gerere & cuſtodiam theſaurorum Principis: Legimus in Actibus Apoſtolorũ, ca. 8. Eunuchum baptizatũ à Philippo, fuiſſe ſuper omnes gazas reginæ Candacis. Sextum miniſterium: eſſe belli duces & principes militiæ regum. Nam & Rex Iudeorum Sedechias principem militiæ ſuæ habuit Eunuchum, vt Hieremias atteſtatur, cap. 52. talisque fuiſſe apud Pharaonem hic Phutiſphar, de quo nunc agitur, perſpicuè dicitur ſecundũ translationem Latinam in fine huius cap. 37. vbi vocatur magiſter Militum; & initio cap. 39. vbi appellatur Princeps exercitus Pharaonis. Apud Ochum quoq; Perſarũ Regem plurimum auctoritate & potentia valuiſſe Begoa Eunuchum, & Dio-

Oſto Eunuchorum olim apud Principes munera & miniſteria.

*Diodorus
Siculus.
Iosephus.
Xenophon.*

Plato.

Herodotus.

corus Siculus narrat lib. 16. & lib. 11. Antiqui tradit Iosephus. Septimum miniſterium: cuſtodem eſſe corporis Principis: Xenophon lib. 7. Cyripædias memoriæ prodidit, Cyrum cenſuiſſe, Eunuchis potiſſimum, quaſi multis de cauſis fidiffimo hominum generi, cuſtodiam, curamq; corporis ſui credidipotere. Octauum miniſterium: puerorum cuſtodes, educatores, reſtores item, primarũq; litterarum, & diſciplinarum doctores fuiſſe Eunuchos, docet Plato lib. 3. de legibus. Ob hæc igitur miniſteria Eunuchorum, maximo illi in pretio & honore apud reges erãt. Herodorus quidem eentẽ in Vrania ſcribit, apud omnes barbaros, pretioſiores, & honoratioreſ fuiſſe Eunuchos, non caſtratis hominibus, fidei gratiã videlicet.

Eunuchos nõ carere ſenſu, & libidine voluptatis venerẽs.
Auguſt.

Eunuchos porro, licet impotentes eſſent peragenda rei venerẽ; eius tamen ſenſu, atq; cupiditate nequaquam caruiſſe, vel vnum illud B. Auguſt. teſtimoniũ perſpicuè demonſtrat atq; confirmat. Is enim lib. 6. contra Iulianum Pelagianum, cap. 14. ita ſcribit: Nam vtique concupiſcere, viuẽtis

sentientisque naturæ est: ita ut non desit concupiscentia, quam spadonum quoque castitas frænnet: minùs quidem illa laboriosa, quia ubi materiam, de qua operetur, non inuenit, minùs aduersus eam libido confurgit. Est tamen, pudicæque comprimitur: ne concumbendi, quamuis irritus ipse conatus in eam turpitudinem veniat, propter quam, Caligonum, Valentiniani iunioris Eunuchum, gladio nouimus ultore punitam, meretricis confessione conuictum. Neque enim in libro Ecclesiastico adhibetur: in eadem similitudo, atque diceretur: *Videns oculis, et ingemiscens, quasi spado complectens virginem, et suspirans, nisi & ipsi mouerentur concupiscentiæ carnalis affectibus, licet destituti carnis effectibus.* Sic Augustinus. Eodem spectat illud Terentianæ Pythiæ;

Terentius in
Eunuch.

Ego istos (Eunuchos) audieram, inquit, amatores esse mulierum, vel maxime:
Sed nihil potesse.

Responsio ad
principalem
quæstionem,
quomodo
Phutiphar
dictus sit Eu-
nuchus.

Verùm reuertamur ad Phutipharem emporem Iosephi, qui dictus est hoc loco secundùm Latinam translationem, Eunuchus. cum tamen & habuerit uxorem, & filiam genuerit: cuius exsoluendæ quæstionis gratiâ, ad breuem de Eunuchis disputationem paulisper digressi sumus. Quærebatur igitur, quomodo verè appellari potuerit Eunuchus. Nam multifariùs Eunuchismus suprà expositus, isti haudquaquam aptari potest. Duplex igitur soluendæ quæstionis ratio ad præsens occurrit. Vel enim sequenda est Traditio Hebræorum, quam hoc loco memorat, nec improbat Hieronymus, affirmantium, istum Phutipharem, quod obsecrante cogitasset de Iosepho, arefactis penitus à Deo virilibus factum esse Eunuchum. Hoc si admittimus, dicamus necesse est, vocatum esse hoc loco Eunuchum per Anticipationem: nam quo tẽpore emit Ioseph, eo tempore non erat Eunuchus, sed postea in custodiâ pudicitie Ioseph, factus à Deo est Eunuchus. Quod si Lector in hac traditione Hebræorũ minimè acquiescit, sequatur licet opinionem Lyrani, Thostari, Caietani, atque aliorũ, qui tradunt Eunuchi nomen ambiguae significationis & vsurpationis esse: nam & pro eo qui castratus est vsurpari, & pro principali ministro apud Regem siue in eius Palatio, siue extra, siue domi, siue militie, etiã castratus non fuerit. Nã quia Eunuchi principalia, & intima, nec nisi fidelissimis credenda regum ministeria, & negocia tractabant, propterea factum est, ut postea, qui eadẽ munera obirent, nomen Eunuchi retineret, etiam si verè non essent Eunuchi. Verùm ad alterã huius disputationis quæstionem pergamus.

Secũda quæ-
stio, An Phu-
tiphar fuerit
Magister mili-
tium, an præ-
fectus coquo-
rum Pharaonis.
Philo.
Iosephus.
Ambrosius.
Hieronymus.

Altera quæstio, super his verbis: *Magistro militum*, tractanda est. Vocatur Phutiphar hoc loco secundùm Latinam translationem vulgatam, Magister militum: at *lxx.* Interpretes Græcè vocant eum *Ἀρχηγέτρον*, id est, principem siue præfectum coquorum: sic enim interpretantur Philo in libro de Ioseph, & Iosephus in libro primo Antiquitatum, & Sanctus Ambrosius in libro de Ioseph. Sedenim B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Gen. super hoc loco censet, legendum esse potius: *Princeps exercitus, vel bellatorum*, quod idem est atque, *Magister militum*, sicut habet Latina Translatio. Sic enim scribit: In plerisque locis Archimagiros, id est coquorum principes, pro Magistris exercitus, Scriptura commemorat,

quippe, Græcè interpretatur occidere. Veditus est itaque Ioseph Principi exercitus & bellatorum Pharaonis. Sic Hieronymus: in cuius sententiam videtur satis propendere Augustinus. Nam cum in *Questione 127. in Genesim* citasset Lectionem Græcæ huius loci: *Vendiderunt Ioseph Petrus Spadoni præposito coquorum*, subdit: Nolent quidam præpositum coquorum interpretari, qui Græcè *Archimagiros* dicitur: sed Præpositum militiæ, cui esset potestas occidendi. Sic enim appellatus est etiam ille, quem Rex Nabuchodonosor misit, penes quem potius invenitur primatus fuisse militiæ. Sic Augustinus.

S. Augustinus.

Super vocis Hebrææ *Tabach* significatione, quam vertit Latinus Interpretes Magistrum militum, differit in hunc modum Oleaster; Ex nostris quidam putant fuisse eum principem militiæ: alij præfectum coquorum: alij laniorum, id est, qui plectendorum hominum damnatorum curam habet: Verbum Hebraicum *tabach* significat mactare, aut potius rem mortuam, aut morturam scindere, vt *1. Regum 25. Victimam meam, quam tabach, id est, iugulavi consoribus meis.* Constat igitur, verbum istud significare idem quod laniare, aut iugulare. Sed an vox *tabach* significet eum, qui animalia iugulat, siue laniat, vel potius qui homines, certum non est: Nam *1. Regum 9.* legitur Samuelem dixisse *catabach*, id est, laniator, siue coquo, qui carnes decoquendas laniat; vt partem carniū meliorem seruet Sauli. Apud Hieremiam verò *cap. 39.* dicitur de Nabuzardan, quod facit princeps *tabachim*, id est, militum: constat enim fuisse eum Principem militiæ, vt ibidem dicitur. Mihi autem videtur quod iste Phutiphar fuit princeps laniorum, non quidem coquorum, sed eorum qui homines plectebant, & iugulabant, potuit tamen simul etiam esse princeps militiæ. Etenim de Banaia legitur *3. Regum cap. 2.* quod fuerit princeps militiæ Salomonis, qui tamen missus ab eo est ad occidendum Ioah. Quare credentem, tunc temporis munus laniandi reos demandatum fuisse principibus militiæ, & hoc significare voluit Chaldaus vertens hoc loco, Principem interfectorum. Sic Oleaster. A quo non discrepat Caietanus, ita scribens: In Hebræo est, *Principi occisorum*: Sed in dubium vertitur, an sit sermo de occisoribus hominum, quales sunt ministri iustitiæ, qui carnifices vocantur: an de occisoribus animalium, qui laniij appellantur. Consonat autem magis ministerio Pharaonis, vt iste intelligatur Princeps exequentium iustitiæ in criminibus, potius quàm princeps laniorum. Primum enim officium, Regia cura exigit, alterum verò in nulla apparet curia. Sic Caietanus.

Caietanus.

Lyranus nostram translationem cum Græca Septuaginta Interpretum, & cum expositione Hebræorum componens atque concilians, sic habet super hoc loco: Pro *Magistro militum*, Hebræi exponunt, *Magistro carnificum*: verbum enim Hebræum, propriè significat *mactare*, vel *laniare*. Atque hoc quidem potest competere militibus, qui homines interficiunt in bello, & hunc sensum sequitur nostra translatio: Competit etiam carnificibus, siue laniis, qui mactant animalia, & hunc sensum sequuntur Hebræi, & in idem redit dictum Ioseph, appellantis Phutipha-

Lyranus.

Eugubinus.

rem principem coquorum. Hæc Lyranus. Audiamus etiam Eugubinum, cuius, ut ferè solet, vestigijs insitit Lippomanus in Carena. Affirmat, Hebræam vocem significare, occidere, ac mactare: hoc autem & ad mactationem animalium, quod est laniorum, vel coquorum, & ad occisionem hominum in bello, quod est militum aptari potest. Ex quo diversitas existit Latinæ translationis, & Græcæ: Hæc enim vertit, Principem coquorum; illa, Magistrum militum. Huiusmodi porrò ambiguitatem vocis Hebrææ, etiam declarat Aben Esra, his verbis: Inuenies hanc vocem tam ad occisionem referri, quàm ad id quod spectat ad culinam. Et verò pro utraque interpretatione sunt idoneæ rationes. Infra enim legitur: *Et tradidit eum in custodiam Principis Hutabachim*: id est, militum, seu carnificum: nam coquorum Principem custodiam habuisse carceris, absurdum dictu videtur. Rursum cum Phutiphar dicatur fuisse Eunuchus, è genere videlicet hominum imbelli, & effeminato; non est credibile, fuisse etiam à Rege præfectum militibus. Videtur igitur is fuisse præfectus Regis siccarijs, & carnificibus, quique damnatorum hominum plectendorum curam haberet. In hanc fermè sententiam Eugubinus.

Eximia laus
B. Hieronymi

Verùm nobis sequenda est, tuendaque Latina lectio huius loci, quæ habet, *Magistro militum*: Ea quippè placet Beato Augustino, & confirmatur S. Hieronymi auctoritate, viri sanè Hebraicarum, & sacrarum literarum diligentissimi atque doctissimi: qui ob eam causam, testimonio ipsius Ecclesiæ aded laudatur, ut his fuisse dicatur in exponendis sacris Scripturis, Doctor maximus, diuina prouidentia datus Ecclesiæ. Dices: Ergo lxx. Interpretes errarunt hoc loco, qui verterunt Archimagiro, id est, Principi coquorum? Minimè verò. Nam vox *Archimagiros* propriè significat principem occisorum: *μαγιστῶν* quippe, interprete Hier. Latine est occidere. Sed nomen occisorum, trifariam potest intelligi. Vel enim sunt occisores hominum in bello, quales sunt milites: Et in hanc sententiam Latinus Interpres vertit, *Magistro militum*: vel sunt occisores hominum propter eorum crimina, tanquam publicæ iustitiæ administri & executores, quam interpretationem secuti sunt Hebræi, & multi de nostris, supra memorati. Vel sunt occisores animalium ad coquendum, & comedendum, ut sunt lanij & coqui: cui expositioni Philo, Iosephus, & Ambrosius insisterunt. Cùm igitur vox *Archimagiros*, qua vsi sunt Septuaginta Interpretes, tres istas significationes & interpretationes capiat, Translatio Septuaginta Interpretum lectioni nostræ Latinæ aptari commodissimè potest: præsertim autem cùm Sanctus Hieronymus affirmet, Archimagiros pro Magistris exercitus in plerisque locis diuinam Scripturam commemorare.

Allegorica
& Tropologica
expositio
huius historice
secundum
Philonem.

Non est in præsentia nobilissimæ huius Historiæ Ioseph prætermittenda interpretatio partim Allegorica, & partim Tropologica. Et Allegorica quidem duplex est; vna Philonis, Politica: altera, Beati Ambrosij, Theologica. Philo faciens Sanctum Ioseph tanquam imaginem quandam & figuram fuisse viri ciuilis, ut supra pluribus exposuimus, quod Ioseph sit venditus à fratribus, quod putatus sit à bestiis deuoratus, & quod in

Agypto venditus sit cuidam Eunuchō, & principi coquorum; hæc inquam, Philo per allegoriam accommodans ad virum rerum ciuiliū tractatorem, & administratorem, hūc in modum disputat in libro, qui de Ioseph, siue de vita viri ciuilis inscribitur. Rectè dicitur, ciuilem hominem vendi. Nam qui auram populi captans, concionaturus, locum superiorem ascendit; sicut venalitijs seruus sit ex ingenuo, propter honores vtiq̄ue, quos ambit, addicens se innumeris dominis. Idem à feris circumuentus inducitur: quòd homini ciuili insidiatur immanis bestia, vana gloria; corripere, ac deuorare tales solita. Sed emptores Ioseph eum reuendunt, quoniam non vnus est dominus tractantium Rempubicam, sed vulgus, alijs post alios dominis succedentibus. Qui autem tertio venduntur, hi nequam mancipiorum more mutant Dominos, non ferendo priores propter fastidium, vt rerum nouarum cupidi. Qui emit Ioseph in *Agypto*, dicitur fuisse Eunuchus, & princeps coquorum. Nam emptor hominis ciuilis, quod est vulgus, reuera Eunuchus est. Et videtur quidem habere genitalia, sed vi generatiua destituitur, quemadmodum qui suffusos habent oculos, orbatī sunt eorum efficacia, non valentes cernere. Sed quænam est similitudo inter vulgum, & Eunuchos? quòd vtrique steriles Sapientie, virtutem tamen approbant. Cùm enim confluit promiscua multitudo hominum, loquuntur vt oportet, sed sapiunt contrariè, posthabendo sincera fucatis, & legitima prauis, studentes solùm existimationi tuendæ, veramque honestatem negligentes. Hinc, quod mireris, sequitur vt Eunuchus vxorem habeat. Nam vulgus deditum est concupiscentiæ, sicut vir mulieri, in cuius gratiam dicit, facitque omnia: in consilium clam & palam hanc adhibens, & in rebus minimis æquè ac maximis, rationi verò nullquam obtemperans.

*Philonis al-
legoria.*

Rectè quoque princeps coquorum vocatur emptor Ioseph. Nam vt coquus nihil aliud curat, nisi inutiles ac superuacaneas ventris voluptates; eodem modo populus dat se totum oblectamentis aurium, per quæ mentis intentio relaxatur, & nescio quo pacto eneruatur anima. Quid autem inter medicos & coquos interfit, quis non videt? Illi, quicquid ad sanitatem conducit, etiamsi molestum ægroto, & ingratum videatur, & consulunt, & magno studio comparant. Hi contrà suauia tantùm curant, & vtilia negligunt. Ergo medicis similes sunt in ciuitate leges, & magistratus legitimi, & senatores, ac iudices prouidentes communi saluti ac securitati: cupidinarijs autem, iuniorum & vulgi turba est similis, qui securi de commodis, præsentem tantùm voluptatem venantur. Hactenus ex Philone.

Beatus Ambrosius in lib. de Ioseph, ca. 4. hanc ipsam Historiam Ioseph allegorizat, sed ad Christum Dominum accommodando. Ductus est, inquit, in *Agyptum* Ioseph, & emptus à Præposito coquorum. Non est otiosa persona, quæ cruda ciborum coqueret: vt epularentur animi, videlicet fidei suauitate; nullus enim cibus scientiâ & doctrinâ dulcior.

*Allegoria.
S. Ambrosii.*

Erat

Isaia 58.
Colossens. 3.

Erat autè in Ægypto cruda perfidia, quam nullus diuinæ cognitionis ardor, & veræ scientiæ cupiditas molliuerat, non eloquia Domini ignita decoxerant. Venditus est Ioseph in Ægypto, quia Christus venturus erat ad eos quibus dictum est, *Peccatis vestris vendita estis*: Et ideo suo sanguine redemit quos propria peccata vendiderunt, chirographum sustulit, feceratore remouit, exiit debitorem: Vnus exsoluit quod ab omnibus debebatur. Non licebat nobis exire seruitio. Suscepit hoc ille pro nobis, vt seruitutem mundi repelleret, libertatem Paradisi restitueret, gratiam nouam, consortij sui honorem relinqueret. Hoc de mysterio.

Ambrosij
Tropolog.
1. Tim. 2.

Idem autem eodem in loco adiungit moralem eiusdem historiae tractatum; ex Ioseph exemplo illustrata & salutaria proferens in medium documenta, & solatia iis, qui vel ex conditione sua, vel ex infortunio aliquo seruitute premuntur. Et Ambrosij quidem moralis super hac historia Ioseph disputatio his verbis ab eo tractatur: Cæterum quod ad moralem pertinet locum, quia vult Deus omnes saluos fieri, dedit per Ioseph etiam iis qui sunt in seruitute, solatium; attribuit magisterium, vt discerent etiam in vltima conditione posse mores esse superiores, nec vllum statum immunem esse virtutis, si animus cuiusque cognoscat carnem seruituti subditam esse, non mentem: multosque serulos esse dominis liberiores, si in seruitute positi, à seruilibus purent operibus abstinendum. Seruile enim est omne peccatum, libera est innocentia. An seruus non est auarus qui pro exiguo pecuniæ lucello seipsum auctonatur? Nónne & ille seruus est qui seruit libidini? Suis enim ardet incendiis, & peccati sui facibus exarritur. Suscipit omnes metus: insidiatur somniis singulorum, & vt vnus cupiditate poriat, fit seruus omnium. Nihil tam speciale seruitutis est, quam semper timere. Contrà verò in quauis conditione seruitij ille semper liber est qui amore non capitur, neque auaritiæ vinculis tenetur, neque alligatur timore criminis, qui securus spectat præsentia, quæra futura non terrent. Nónne videtur hic tibi in seruitute dominari, ille autem in libertate seruire? Seruiebat Ioseph, regnabat Pharaos, sed beator illius seruitus, quàm regnum huius: Denique tota Ægyptus collapsa esset fame, nisi rex seruuli consilio suum regnum subdidisset. Habent igitur vnde glorientur originales seruuli, Seruiuit & Ioseph. Habent vnde se consolentur, qui ex libertate in seruitutem aliqua necessitate venerint. Habent quod imitentur, vt discant conditionem mutari posse, non mores, esse in vernaculis libertatem, & in seruitute constantiam. Habent etiam domini quod per serulos bonos sperent. Abraham filio suo per vernaculum inuenit vxorem: benedixit item Deus domum Ægyptij propter Ioseph, ita vt dominus omnia sua in seruuli manum traderet gubernanda. Sic Ambrosius.

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN CAPVT

TRIGESIMVM OCTAVVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

Memoratur coniugium Iudæ cum muliere Chananææ & in filios inde natos Dei vindicta : incestus præterea Thamar cum socero suo Iudæ, & mira duorum filiorum eius procreatio.

ODEM tempore descendens Iudas à fra- 1
tribus suis, diuertit ad virum Odollami- 2
tem, nomine Hiram. Viditque ibi filiam 3
hominis Chananæi, vocabulo Sue: & ac- 4
cepta vxore, ingressus est ad eam. Quæ 5
concepit, & peperit filium, & vocauit no- 6
men eius Her. Rursúmque concepto fœtu, 7
naturum filium vocauit Onan. Tertium quoque peperit, quem 8
appellauit Sela, quo nato, parere vltra cessauit. Dedit autem 9
Iudas vxorem primogenito suo Her, nomine Thamar. Fuit
quoque Her, primogenitus Iudæ, nequam in conspectu Domi-
ni: Et ab eo occisus est. Dixit ergo Iudas ad Onan filium suum: 7
Ingredere ad vxorem fratris tui, & sociare illi, vt suscites semen 8
fratri tuo. Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad vxorem 9
fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi, fratris nomine
nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, quòd rem de-

- 10 testabilem faceret. Quamobrem dixit Iudas Thamar nurui suæ,
 11 Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus:
 timebat enim ne & ipse moreretur, sicut fratres eius. Quæ abiit,
 12 & habitauit in domo patris sui. Euolutis autem multis diebus,
 mortua est filia Sue, vxor Iudæ: qui post luctum consolatione
 suscepta, ascendebat ad tonsores ouium suarum, ipse & Hiras
 13 opilio gregis Odollamites in Thamnas. Nunciatūque est
 Thamar quòd Socer illius ascenderet in Thamnas ad tonden-
 14 das oues. Quæ depositis viduitatis vestibus, assumpsit cheri-
 strum: & mutato habitu, sedit in biuio itineris, quod ducit
 Thamnam: eo quòd creuisset Sela, & non cum accepisset ma-
 15 ritum. Quam cum vidisset Iudas, suspicatus est esse meretricem:
 operuerat enim vultum suum ne agnosceretur. Ingrediēsq̄
 ad eam ait: Dimitte me vt coeam tecum: nesciebat enim quòd
 16 nurus sua esset. Qua respondente: Quid dabis mihi vt fruaris
 17 concubitu meo? dixit: Mittam tibi hœdum de gregibus. Rur-
 sūmq̄ illa dicente. Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabo-
 18 nem, donec mittas quod polliceris. At Iudas: Quid tibi vis pro
 arrhabone dari? Respondit: Annulum tuum, & armillam, &
 19 baculum quem manu tenes. Ad vñum igitur coitum mulier
 concepit: & surgens abiit: depositōque habitu quem sumple-
 20 rat, induta est viduitatis vestibus. Misit autem Iudas hœdum
 per pastorem suum Odollamitem, vt reciperet pignus, quod
 dederat mulieri; qui cum non inuenisset eam, interrogauit ho-
 21 mines loci illius: Vbi est mulier quæ sedebat in biuio? Respon-
 22 dentibus cunctis: Non fuit in loco isto meretrix. Reuersus est
 ad Iudam, & dixit ei: Non inueni eam: sed & homines loci il-
 lius dixerunt mihi, nunquam sedisse ibi scortum. Ait Iudas:
 23 Habeat sibi, certè mendacij arguere nos non potest: ego misi
 24 hœdum quem promiseram: & tu non inuenisti eam. Ecce au-
 tem post tres menses nunciauerunt Iudæ, dicentes, Fornicata
 est Thamar nurus tua, & videtur vterus illius intumescere. Di-
 25 xitque Iudas: Producite eam vt comburatur. Quæ cum duce-
 retur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens: De viro, cuius
 hæc sunt, concepi: cognosce cuius sit annulus, & armilla, &
 26 baculus. Qui agnitis muneribus, ait: Iustior me est: quia non
 tradidi eam Sela filio meo. Attamen vltra non cognouit eam.
 27 Instante autem partu, apparuerunt gemini in vtero: atque in
 ipsa.

ipsa effusione infantum vnus protulit manum : in qua obstetrix ligauit coccinum, dicens : Iste egredietur prior. Illo verò retrahente manum, egressus est alter : dixitque mulier ; Quare diuisa est propter te maceria ? Et ob hanc causam vocauit nomen eius Phares. Postea egressus est frater eius, in cuius manu erat coccinum : quem appellauit Zara.

P R Æ F A T I O.

Nte alia dignum queri videtur, cur Moses, qui proximè orsus fuerat historiam Ioseph, mox eam, abrupto narrationis filo, omittens, interposuerit historiã coniugij Iudæ, & generationis filiorum eius : præsertim autem, cum de nullo aliorum filiorum Iacob, nisi de Ioseph, Moses talia commemorauerit. Verùm scire conuenit, vt hanc historiam scriberet Moses, causam fuisse nobilitatem tribus Iuda, super alias omnes populi Hebræi tribus; ex qua scilicet tot tantiq; Reges, atque adeo Messias ipse, generandi erant : cuius admirabilis prima origo ex incestu nurus cum socero, primaq; filiorum, non sine miraculo, generatio, visa est Mosi haudquam reticenda. Nec ad eam historiã memoria prodendam, non diuino consilio, & prouidentia incitatus est Moses : nimirum eius contemplatio plurimum valere debebat ad deprimendam Iudeorum arrogantiam, de sui generis claritate mendaciter gloriantium, quorum tamen prima generis primordia fœdissima, & sanè quàm pudenda, & probrosa fuerunt. Non produit eos dicere CHRISTO Domino nostro, vt est in Euangelio Ioannis capite octauo : Nos semen Abraham sumus, & nemini seruiuimus vnquam. Et paulò infra: Nos ex fornicatione non sumus nati: Sed vtrumq; apertum fuit & insigne mendacium. Nam & sapissimè seruerunt gentibus, tam vicinis, quàm longinquis ; & prima nobilissima tribus eorum origo, ex alienigena muliere fuit, & ex incestu nurus cum socero. Valet etiam id ad commendandam CHRISTI Domini humilitatem, qui vt pro peccatoribus turpissima morte affici, ita ex turpissimis peccatoribus secundum carnem genus ducere non erubuit. Sunt præterea quadam in hac Historia permira, & cognitu salubria, & memoratu dignissima. Sed cur statim post inchoatam historiam Ioseph, hanc subtexuit Moses? Videlicet,

Cur Moses, historiã incestus Thamar cum Iuda, scriptis prodere voluerit.

quæ narrantur in hoc capite trigesimo octauo, ea post venditionem Ioseph supra expositam euenerunt. Moses itaque volens ordinem sequi temporis, quo res gesta erat, narrata venditione Ioseph, proximè Historie huius expositionem adiunxit: maximè verò, quòd postea historia Ioseph, vsque in finem libri continenter fermè pertexenda erat.

PRIMA DISPUTATIO.

Super questione per ardua, & admodum perplexa, de tempore quo euenerunt quæ narrantur hoc Capite.

Super illis verbis,

VERS. I. Eodem tempore descendens Iudas à fratribus suis, diuertit ad virum Odollamitem, nomine Hiram. Viditque ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sua, & accepta vxore ingressus est ad eam, &c.

ILLA verba: Eodem tempore descendens Iudas à fratribus, &c. obscurissimam, & implicatissimam quæstionem continent. Nam illud, Eodem tempore, significat circa tempus, quo venditus est Ioseph: idque duplicem habere intellectum potest, vel paulò ante venditionem Ioseph, vel post. Quæritur an quæ narrantur hoc capite, euenerint ante venditionem Ioseph, an post. Verùm duo antè constituenda sunt, quæ pro veris, & certis haberi debent. Primò ponendum est, quæ narrantur hoc capite 38. gesta esse ante ingressum Iacob cum omni familia sua in Ægyptum. Hoc enim dupliciter manifestum est; tum quia quæ narrantur hoc capite, acta sunt in terra Chanaan, ad quam utique Iuda post ingressum cum patre suo in Ægyptum, nequaquam est regressus: tum etiam quia memoratur infra Genes. 46. Iudas intrasse in Ægyptum, cum duobus filiis suis Phares & Zara; horum autem generatio narratur in fine huius capituli. Illud quoque ponatur hinc tanquam certum, à tempore, quo venditus est Ioseph, ad id temporis, quo Iacob intrauit Ægyptum, vocatus ab ipso Ioseph, præterisse annos tres & viginti. Etenim Ioseph sexdecim natus annos est venditus, Genes. 37. cum autem Iacob intrauit Ægyptum, agebat Ioseph ætatis annum trigesimum nonum, quod ex capite 41. & quadragesimo quinto Genes. planè colligitur. Illic enim dicitur Ioseph fuisse triginta annorum, cum à Rege præpositus est Ægypto. Inde secuti sunt septem anni vbertatis. Et post hos, septem alij sterilitatis, & famis; quorum secundo anno, qui fuit trigesimus nonus Ioseph, Iacob vocatus à Ioseph, intrauit Ægyptum, ut traditur Gen. 45. A tempore itaq; venditionis Ioseph, vsque ad tempus ingressus

Quantum temporis interfluxerit inter venditionem Ioseph, & ingressum Iacob in Ægyptum. Genes. 41.

ingressus Iacob in Ægyptum, fluxêre viginti tres anni. Sed hisce duabus sententiis constitutis, reuertamur ad propositam quæstionem.

Quærebatur suprâ, an quæ narrantur hoc cap. 38. euenerint ante venditionem Ioseph, an post: vtrumcumque enim dicatur, magnis id est implicatum difficultatibus. Nam si antè, cur non etiam antè Moses exposuit hanc historiam? Id enim exigebat ratio temporis, idque poscebat rectus scribendæ historiæ ordo, atque id si fecisset Moses, inchoatam historiam Ioseph non statim interrupisset: sed, quod erat aptius & commodius, vniuersam ad vsque finem continente serie pertexuisset. Sin autem post venditionem Ioseph contigerunt, quæ memorantur hoc capite, quæ fieri potest, vt intra viginti tres annos (tot enim à venditione Ioseph, vt proxime dictum est, ad ingressum vsque Iacob in Ægyptum computantur) omnia facta sint, quæ hîc commemorantur, coniugium Iudæ, generatio successiua trium filiorum eius, adulta eorum iam ætas, & matura coniugio, quod alius post alium iniit, viduitas Thamar, & diutina mansio eius in domo paterna, quoad filius Iudæ adolefceret in ætatem matrimonio idoneam, firmamque; posthæc incestus Thamar cum Iuda, & inde generatio duorum filiorum.

Hæc omnia intra viginti tres annos non videntur fieri potuisse. Hanc sine ob causam B. August. quæst. 128. in Genes. super hac quæstione pluribus disputans, denique eo propensior est, vt hæc ante venditionem Ioseph gesta existimet. Quomodo, inquit, hæc omnia intra viginti duos annos fieri potuerint, merito mouet. Nisi, vt fortè solet Scriptura per recapitulationem, aliquot annos ante venditum Ioseph hoc fieri cœpisse intelligi velit. Et paulò infra sub finem eius quæstionis subdit hæc: Nisi fortè credimus (& hoc enim fieri potuit) mox vt adolefcere Iudas cœpit, eum incidisse in amorem eius quam duxit vxorem, nondum vendito Ioseph. Sic Augustinus.

B. August.

Sed enim istam difficultatem, quam tantopere exaggerat Augustinus, non magni negotij esse videtur explicare. Posito enim, historiã huius capitis sequi ordine temporis venditionem Ioseph, licet, quæ narrantur hoc capite, intra viginti tres illos annos inter venditionem Ioseph, & ingressum Iacob in Ægyptum, omnia concludere ad hunc modum: Quo anno venditus est Ioseph, eodem ipso Iudas duxit vxorem, filiam Sua Chananaï, & sub finem eius anni, genuit primum filium, cui nomen Her, & inde alios duos successiue. Her decem & septem annos natus, duxit Thamar vxorem, id est, anno post coniugium patris decimo octauo: sed quia pessimus erat, occisus est à Deo sub finem anni eius decimi octauo. Initio anni decimi noni successit in coniugium eius alter filius Iudæ, vocatus Onan, qui ob nequitiam statim eodem illo anno periit. Tunc coacta est Thamar expectare, donec Sela, tertius Iudæ filius, magis adolefceret: ponamus id tempus fuisse duorum vel trium annorum, tunc enim Sela fuisset annorum circiter viginti, maior nempe prioribus suis fratribus: expectauit igitur Thamar vsque ad vigesimum secundum annum à coniugio Iudæ. Tunc videns se frustrari spe habendi Selam maritum, quæsiuit per simu-

lationem concubitus Iudæ, & inde duos filios gemellos generauit, anno videlicet vigesimo secundo post coniugium Iudæ. Anno postea vigesimo tertio expleto, intrauit Iuda cum duobus filiis in Ægyptum. Hinc, opinor, aduertit Lector, difficultatem exagitatam à B. August. eo modo quo diximus, dissolui posse.

Ardua, & primori aspectu inexplecabilis quaestio.

At enim est altera difficultas multo impeditior, multoque perplexior. In hoc enim ipso libro Genesis infrà cap. 46. vbi memoratur ingressus Iacob in Ægyptum cum omni familia sua, traditur, Iudam intrasse tunc Ægyptum vnà cum filio suo Phares, & duobus eius filiis, suisque nepotibus, Hefron, & Hamul. Hos cum genuit Phares, non potuit esse minor anno decimo sexto: sed ipse genitus fuerat, vt paulò antè ostensum est, anno circiter vigesimo secundo post coniugium patris sui Iudæ cum muliere Chananæa, vt narratur in exordio huius capituli 38. Ergo à coniugio illo Iudæ, quod fuit post venditionem Ioseph, vsque ad ingressum Iudæ cum filiis & nepotibus suis in Ægyptum, fluxissent anni triginta octo, duo scilicet & viginti vsque ad ortum Phares, & anni sexdecim vsque ad generationem filiorum eius: cum tamen suprà demonstratum sit ex ipsa Scriptura, non plures viginti tribus annis computari à venditione Ioseph, vsque ad ingressum Iacob in Ægyptum.

Si quis autem, vt hanc euiter difficultatem, dicat coniugium illud Iudæ fuisse ante venditionem Ioseph, annis quindecim, tot videlicet vt summa illa viginti trium annorum à venditione Ioseph vsque ad ingressum Iacob in Ægyptum firma consistat: is profectò, vt fertur prouerbio,

Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim.

Sic enim necessum erit dicere, Iudam cum illam duxit vxorem, quinque duntaxat fuisse annorum. Etenim Iudas quatuor tantum annis prior natu erat quàm Ioseph, vt colligitur ex cap. 29. & 30. Genes. Siquidem Iudas natus est anno vndecimo, quàm pater eius Iacob venerat in Mesopotamiam: Ioseph autem anno decimo quarto iam exacto. Ergo si Ioseph erat sexdecim annorum, cum est venditus, vt dicitur Genes. 37. erat Iudas viginti annorum: quare si quindecim annis ante venditionem Ioseph iniiit coniugium illud cum muliere Chananæa, necesse est initum esse coniugium, & ex eo generatos filios Iudæ anno ætatis eius quinto: hoc autem non solum incredibile dictu, sed impossibile factu est: nisi quis ad diuinæ Omnipotentiae miracula temerè confugiat. Siue igitur istud Iudæ coniugium locetur ante venditionem Ioseph, siue post; utroque sanè modo inextricabilis, vt videtur, existit quaestio.

Auctoris solutio duplex superioris difficultatis.

Duplex mihi ad præsens occurrit exsoluendi huius nodi via, & ratio, quam breuibus dicam Lectori. Primò dicendum est, duos illos filios Phares, Hefron & Hamul, qui memorantur Genes. 46. non fuisse natos ante ingressum Iacob in Ægyptum, sed aliquot post annis. Cur igitur isti numerantur ibi inter ingredientes in Ægyptum? quia etsi non per se, in suo tamen patre, qui verè ingressus est Ægyptum, etiam ipsi existimantur intrasse. Hoc namque modo, enumeratis Moses eo loco filiis & nepotibus Lia, subdit, eos fuisse genitos in Mesopotamia: quod tamen fallum est de

est de filiis Iudæ generatis in terra Chanaan, ut dicitur in hoc capite: Immo de filiis Ruben, Simeonis, & Leui, idem dicendum est: cum enim Iacob discessit ex Mesopotamia, Ruben erat annorum tredecim, Simeon duodecim, Leui undecim, Iuda decem, in qua ætate, non est credibile iam eos generasse filios: quam fortasse ob causam supra Genes. 35. ubi recensentur progenies Iacob, soli numerantur eius filij, nec ullius eorum nominatur filius. Ergo quod dicitur de filiis & nepotibus Liæ, ab ea genitis in Mesopotamia, interpretandum est de filiis quidem Liæ, per se atque immediatè, de nepotibus autem eius, mediatè, & in eorum patribus, qui nati fuerant in Mesopotamia. Ad hunc scilicet modum soluit istam quæstionem Augustinus in quæstione 152. in Genes. Magna, inquit, quæstio est, quomodo triginta tres animæ ex Lia genitæ fuerint in Mesopotamia: nisi quia illa locutio confirmatur, tanquam ibi omnes ortæ sint, quarum parentes ibi orti sunt.

Augustinus.

7 Quod autem inter eos, qui ingressi sunt in Aegyptum vna cum Iacob, & recensentur à Mose infra Genes. 46. aliqui fuerint ibi commemorati, nondum tunc nati, sed multis post annis; manifestum facit commemoratio filiorum Benjamin eo loco posita. Numerat Moses decem filios Benjamin; sic enim Hebraica & Latina lectio appellat: quos tamè omnes non fuisse à Benjamin proximè genitos, sed quosdam fuisse nepotes, & pronepotes eius, perspicuè demonstrat lxx. Interpretum in eo loco translatio. Nam licet secundum Hebraicam & Latinam lectionem Genes. 46. Bela & Gera, & Ared, nominentur filij Benjamin; attamen Septuaginta, qui hæc distinctè & enucleatè descripserunt, Belam faciunt filium Benjamin; Geram autem, filium Belæ, & nepotem Benjamin; Ared verò, filium Gera, & pronepotelem Benjamin. Benjamin porro, cum intrauit Aegyptum, vigesimum tertium annum ætatis non excedebat; siquidem natum esse ostendimus supra, eo anno quo Ioseph venditus est, aut iuxta. Non potuit igitur fieri, ut Benjamin intra viginti tres ætatis suæ annos, & filium haberet, & nepotem, ac pronepotelem: sed necesse est nepotem & pronepotelem, aliquot annis post ingressum eius in Aegyptum esse natos.

8 Altera eiusdem quæstionis enodandæ ratio indicata nobis est à beato Augustino. Is enim quæstione vltima in Genesim docet, per ingressum Iacob in Aegyptum, non esse illud tantum tempus præcisè intelligendum, quo ipse primùm intrauit; sed quoad ipse vixit in Aegypto post ingressum, per annos scilicet decem & septem. Vel potius per illum ingressum Iacob intelligere oportet omne tempus, quo vixit Ioseph post ingressum patris, per annos nempe vnum & septuaginta. Nam quia Ioseph vocante, & procurante apud Regem, Iacob venit in Aegyptum, & ibi humaniter acceptus à Rege, ac liberaliter tractatus est, atque in optimo Aegypti solo collocatus: idcirco significatio & vsurpatio ingressus Iacob in Aegyptum extenditur vsque ad finem vitæ Ioseph. Et hac ratione Augustinus soluit difficultatem, qua vehementer premi videtur translatio lxx. Interpretum in cap. 46. Genes: ubi omnes animas quæ ingressæ sunt cum Iacob in Aegyptum, tradunt fuisse septuaginta quinque, cum

cum Scriptura Hebraica, septuaginta solum enumeret. Sed illi addiderunt ei numero quinque, partim nepotes, partim pronepotes Ioseph, haud dubie natos post mortem Iacob. Ex quo argumentatur Augustinus, per ingressum Iacob in Aegyptum significari omne tempus, quod ab ingressu Iacob protenditur usque ad finem vitae Ioseph. Idem traditur ab ipso in lib. 16. de Ciuitate Dei sub finem, cap. 40. Atque haec sunt, quae super proposita quaestione, in praesentia dicere habui.

SECUNDA DISPUTATIO.

De peccato Her primogeniti Iudae, quem Scriptura dicit fuisse nequam in conspectu Dei.

Super illis verbis,

VERS. 7.

Fuit Her primogenitus Iudae, nequam in conspectu Domini: Et ideo ab eo occisus est:

Quod fuerit peccatum Her.

S. August.

PRIMA quaestio hic tractanda est, quodnam fuerit peccatum Her: Scriptura enim nullum eius peccatum nominatim exponit, contenta dicere in vniuersum, fuisse eum nequam in conspectu Domini. B. August. lib. 22. contra Faustum cap. 84. significat peccatum eius fuisse crudelitatis & sauitiae, dicens fuisse eum malignum & sauum. Cum enim duo sint genera hominum, vnum nocentium aliis; alterum, prodesse aliis nolentium: prius genus hominum significatum esse ait, per filium Iudae, nomine Her, qui erat malignus, & sauus: posterius autem genus hominum, esse figuratum per alterum filium Iudae, vocatum Onan, qui ne gigneret filios fratri suo mortuo, accedens ad vxorem, ante fundebat semen in terram. Sed huius opinionis suae sectatores non habuit Augustinus. Alij coniectant, fuisse peccatum contra naturam, quod admittebat, abutens vxore extra vas muliebre. Coniectura istorum, huiusmodi est: Iste dicitur fuisse nequam in conspectu Dei, & idem dicitur supra Genes. 13. de Sodomitis: *Homines Sodomitae* (inquit Scriptura) *pestimi erant, & peccatores coram Domino nimis*: Sed praualuisse videtur Traditio Hebraeorum, quam plerique Nostrorum, etiam sequuntur. Aiunt isti, Thamar fuisse pulcherrimam sceminam, eamque perditam adamatam esse ab Her. Qui quo diutius illibata eius pulchritudine frui posset, sciens per grauidationes, & partus deflorescere decorum, & venustatem muliebre, in congregiando cum Thamar, effundebat semen extra vas illius, ne grauidari posset. Hoc securus Caietan. Quae fuerit, inquit, malitia Her, non dicit Scriptura: Sed Hebraei tradunt, malitiam eius fuisse studium impediendi impraegnationem vxoris, propter nimium amoris ardorem erga illam: Vnde & significanter appellatur malus in oculis Iehouah, hoc

Traditio Hebraeorum.

Caietanus.

hoc est, fontis effendi, seminando enim ita, vt generatio non sequeretur, nihil merebatur de fonte effendi. Sic ille.

Cassianus peccatum istud Her, speciem facit fornicationis, nominatam à Theologis mollitiem, & à B. Paulo immunditiam. Scribit enim in cap. 11. Collationis octauæ de peccato Onam, qui frater fuit Her, (simile autem fuisse peccatum vtriusque creditur) ad hunc modum: Fornicationis tria sunt genera. Primum, quod per commixtionem sexus vtriusque perficitur. Alterum, quod absque foemineo tactu fit, pro quo Onam, filius patriarchæ Iudæ à Domino percussus legitur. Hoc in Scripturis sanctis immunditia nuncupatur, de quo Paulus ad Coloss. 3. *Mortificate, inquit, membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, &c.* Et ad Ephes. 5. *Fornicatio & immunditia nec nominetur in vobis.* Tertium genus fornicationis est, quod animo ac mente concipitur, de quo Dominus in Euangelio Matth. 5. *Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est eam in corde suo.* Hæc Cassianus.

Cassianus.

Immunditiæ verò peccatum, censetur à Theologis peccatum contra naturam, quòd repugnet ordini naturali actus venerei, ordinati ad generationem proles. Peccatum enim contra naturam, vt docet S. Thomas in Secunda Secundæ quæst. 154. art. 11. plurifariam potest fieri. Vel si absque omni concubitu, causa delectationis venereæ, pollutio procuretur, quod pertinet ad peccatum immunditiæ; quam quidam mollitiem vocant. Vel si fiat per concubitum cum re non eiusdem speciei, quod vocatur bestialitas. Vel si fiat per concubitum cum non debito sexu, vt maris cum mari, vel foeminæ cum foemina, vt Apostolus ait ad Romanos primo, quod appellatur vitium Sodomiticum. Vel denique si non seruetur naturalis modus concumbendi, aut quantum ad instrumentum non debitum, aut quantum ad alios monstruosos & bestiales concumbendi modos. Inter ista autem peccata contra naturam, infimum locum tenet peccatum immunditiæ, grauiissimum autem est peccatum bestialitatis, post hoc verò est vitium Sodomiticum, & post hoc est, cum non seruetur debitus modus concumbendi. Magis autem peccatur, si non sit debitum vas, quàm si sit inordinatio secundum alia pertinentia ad modum concubitus. Hæc ex B. Thoma in prædicta quæst. art. 11. vt diximus, & item 12.

S. Thomas.
Quomodo peccat immunditia sit peccatum contra naturam.

Altera quæstio est, quibus modis peccauerit Her, & quàm multiplici grauitate actus eius deformatus fuerit. Videtur peccasse quinque modis. Primum quidem, pessimo genere intemperantiæ. In coniugio enim, posthabito proprio eius sine, solum spectauit & quæsiuit sensum, atque gustum, & vt in Scholis loquimur, fruitionem delectationis ac voluptatis venereæ. Atque id non fecit repentina quapiam & vehementi perturbatione animi correptus & incitatus, vt facere solent incontinentes, sed consulta opera, firmoque proposito, atque ex electione; talèm sibi videlicet, homo nequissimus, coniugij finem, fructumque proponens. Deinde peccauit, magnam Deo ipsi iniuriam faciens, qui in humana natura vtrumque sexum condidit, & omnia quæ ad generationem proles, non solum necessaria, sed etiam vtilia generandæ proli futura erant, copiosissimè & aptissimè;

Her peccasse graui: ex quinque modis.

Gen. 1. & 2.

Genes. 8.

& ordinatissimè eidem naturæ indidit; & vt legitimè fieret generatio pro-
lis, statim in exordio mundi Matrimonium instituit, edicens, vt per illud
crefcerent & multiplicarentur, ac replerent terram. Her igitur, quantum
in ipso fuit, tam sanctam Dei & vtilem institutionem frustrabatur.

Ad hæc, maximam vxori suæ Thamar iniuriam & contumeliam facie-
bat, præpediens eius fœcunditatem, priuansque eam ingenti bono, &
gaudio & ornamento, quod ex generatione prolis mulieribus accedit: nec
ea, vt coniuge vtens ad generationem prolis, sed tanquam vilissimo scorto
abutens ad turpissimam voluptatem. Præterea, sibi ipse iniuriosissimus
& nocentissimus erat, adimens sibi, quo nihil in humanis bonis optabilius
homini accidere solet: quid enim optabilius ijs qui sunt in coniugio,
quàm multæ ac pulchræ prolis parentes fieri? Per filium enim pater, etiam
mortuus, quodammodo viuit, ac seipsum propagat: *Mortuus est pater,* in-
quit Scriptura; *Et quasi non mortuus esset: similem enim reliquit sibi.* Et Ari-
stoteles perfectum esse censet vnumquodque in viuentibus, cum sui simi-
le potest producere, & alio loco naturalissimum esse dicit operum in vi-
uentibus, quæcumque perfecta sunt, facere aliud, quale ipsum, vt ipsi sem-
per & esse diuino participant, prout possunt: omnia enim illud appetunt,
& illius causa agunt omnia, quæcumque agunt secundùm naturam. Et
quia nihil contingit corruptilium, idem & vnum numero permanere,
permanet non ipsum, sed quale ipsum, numero quidem non vnum, specie
autem vnum. Sic Aristoteles. Postremò, ingenti damno afficiebat genus
humanum, quantum in ipso erat, planè destruens illud ac tollens de me-
dio, quippe qui coniugio, ad propagationem humani generis instituto,
non ad hunc finem vtatur, sed ad inanem tantùm, & sterilem, & ob-
scenam voluptatem. Celebris est illa B. August. sententia in lib. de bono
coniugij, cap. 16. Quod est cibus ad salutem corporis, hoc est concubitus
(coniugalis scilicet & legitimus) ad salutem humani generis. His itaque
modis grauissimè peccauit Her.

S. August.

Quid est il-
lud frequens
in Scriptura
in conspectu
Dei vel co-
ram Deo.

Tertia quæst. Quid est illud, *Fuit nequam in conspectu Domini.* Thosta-
tus interpretatur in *abscondito*, quoniam, inquit, nequitia eius non patebat
alijs, sed solus Deus, præter ipsum & vxorem eius conscius illius flagitij
erat. Et idcirco Deus occultè occidit illum, tali tamen plaga, quæ satis in-
dicaret, mortem eius non ei naturaliter contigisse. Atenim idem Thosta-
tus super illis verbis, cap. 13. Genesis: *Sodomitæ erant pessimi coram Domino*
nimis: contrario modo exponit *Coram Domino*, videlicet pro eo quod est,
palàm: & publicè sine vllò pudore, atque hominum, Deique respectu, si-
cut dixit Isaias: *Quasi Sodoma peccatum suum predicauerunt, nec absconde-
runt.* Ast ego obseruaui in Scriptura, aliquid dici esse tale, siue in laudem,
siue in culpam, *coram Deo*, quod sit verè, & simpliciter, & maximè tale.
Nam cum Deus perfectissimè cognoscat res omnes, & vt ipsæ sunt, ita
de ipsis sentiat ac iudicet: idcirco cum aliquid dicitur esse tale coram Deo,
significatur id esse verè, & simpliciter, & maximè tale. Ad hanc senten-
tiam Nemrod dictus est Genes. 10. robustus venator coram Domino.
Lucas cap. 1. ait Zachariam & Elizabeth fuisse iustos ante Deum, & fi-
lium

liam eorum Ioannem, fore magnum coram Domino: & apud Ionam cap. 1. dicitur Hebraicè, Niniue fuisse ciuitas magna Deo, siue coram Deo. Verùm super hac re nos pluribus disseruimus in tertio Tomo nostrorum Commentariorum in Genesim, super cap. 13. num. 34. & 35. Ergo dicitur Her fuisse nequam coram Deo, id est, verè, atque vt ita loquar, perfectè nequam. Illud porrò quod adiungit Moses: *Et idcirco occisus est à Deo*: significat non morte naturali occidisse, sed tali genere mortis, vt factis apparet id ei vindictæ, & supplicij causâ fuisse diuinitus illatum. Nec temerè crederet quisquam, ad eum modum illum fuisse occisum, quo narratur in libro Tobix cap. 6. septem viros Saræ fuisse interfectos per Demonem. Scriptum enim ibi est, Angelum Raphaëlem dixisse Tobix: *Ostendam tibi qui sunt, quibus potest preualere Demonium. Hi namque, qui coningium ita suscipiunt, vt Deum à se & à sua mente excludant, & sua libidini ita vacent, sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem Demonium super eos.*

Quarta quæstio, Quid mulieris fuerit illa Thamar, quæ nupsit filijs Iudæ: ex qua gente fuerit, cuius conditionis, quibus moribus? Huic ego quæstioni respondebo verbis Philonis, quæ sunt in libro eius de Nobilitate. Hanc nobilitatem, inquit Philo, non solùm viri Deo chari, sed etiam mulieres æmulatæ sunt, oblitæ ruditatis, ac simulachrorum quæ colueant, institutæ verò ad vnius Monarchæ notitiam, cuius solius imperio mundus regitur. Thamar nata fuit in Palæstina Syriæ, educata in patria cultrice multorum numinum: vbi omnia plena erant statuis, & delubris, & id genus cæteris superstitionibus. Sed postquam ei contigit, velut è profundissima caligine paruum quendam splendorem veritatis aspicere, capitis sui periculo ad pietatem transfugit, nihili pendens vitam, si non daretur bene viuere: rectam autem vitam in eo sitam censebat, si daretur colere adorarèque vnum Auctorem rerum omnium. Hæc duobus deinceps fratribus, ambobus scelestis nupsit; priori, puella; posteriori verò, ex decreto iudicum, quia prior sine liberis decesserat. Ea porrò mulier, seruata vitæ integritate, tum ipsa in bona existimatione fuit, tum posteris suis omnibus nobilitatis exordium præbuit. Et quamuis alienigena esset, fuit tamen ingenua, nec fortè obscuris natalibus.

Sic Philo.

Qualis mulier fuerit Thamar. Philo.

COMMENT. IN
TERTIA DISPVTATIO.

De peccato alterius filij Iuda, cui nomen Onam.
Super illis verbis,

Dixit Iudas ad Onam filium suum: Ingredere ad vxorem fratris tui, & sociare illi, vt suscites semen fratri tuo. Ille sciens non nasci sibi filios, introiens ad vxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne filij fratris nomine nascerentur; & idcirco percussit eum Dominus, eo quòd rem detestabilem faceret.

PRIMA quæstio hîc agiranda est super illis verbis: *Ingredere ad vxorem fratris tui, vt suscites semen illi.* Cùm enim fuerit hoc præceptum per legem Mosis datum Hebræis, vt traditur Deut. 25. qui fieri potest, vt ista lex siue præceptum, plus ducentis triginta annis ante legem Moysi iam vigeret, & vim haberet obligandi? concessu enim omnium prima Lex à Deo hominibus data fuit, quæ per Mosem lata est. Sed breue responsum est: non fuisse id ante legem Mosis præscriptum & præceptum lege aliqua scripta & lata diuinitus, sed ex more & consuetudine & traditione Maiorum; quam tamen ex diuina inspiratione primam habuisse originem non temerè existimatur. Nimirum voluit Deus, Patriarchas illos populi Hebræi multa obseruare eorum, quæ postea per legem præscribenda eorum posteris essent: quo scilicet maiorum suorum exemplo, molliora ipsis, & leuiora legis præcepta fierent. Enimuerò distinctionem animalium mundorum & immundorum ad vsum sacrificandi obseruatam legimus Genes. 8. statim post diluuium: erectionem item altarium ex impositis lapidibus, atque eorum vnctionem & quasi consecrationem, factam legimus à Iacob Genes. 28. & ab eodem vntam decimarum oblationem: hæc autem omnia per legem Mosis, multis post seculis sancita & constituta sunt.

Verùm non abs re fuerit verba illius legis de suscitando semine de mortui fratris hîc adscribere, cùm breui quadam eorum interpretatione, quo apertiùs eius legis, & qui ante legem erat, antiquissimi moris æquitatem, & honestatem agnoscamus. Verba illius legis in cap. 25. Deut. huiusmodi sunt: *Quando habitauerint fratres simul, & vnus ab eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti, non nubet alteri: sed accipies eam frater eius, & suscitabit semen fratri suo, & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabis, vt non deleatur nomen eius ex Israël.* Fuit in hac lege mentio de fratribus cohabitantibus, vt bene Caietanus exponit, quia frater cohabitans, prius obligabatur ad hoc officium, quàm frater, non cohabitans, tanquam maiore vinculo coniunctus defuncto. Quod autem dicitur, vt primogenitus ex ea vxore natus, nomine fratris mortui cen-

siatur

teatur, id pertinet ad vetustissimum morem denominandi filios ex patribus, vsque adeò, vt quorundam virorum illustrium propria nomina ignoraretur, quòd vulgo non alijs quàm patrum nominibus appellarentur. Et quia hoc præcipue obseruare studuit Antiquitas, idcirco filius primò natus ex fratris mortui vxore, ritè cogebatur seruare illius nomen, quando & illius quoque siebat hæres. Signatè autem nominatur non filius absolutè, sed primogenitus: lex enim meritò exigebat, vt primogenitus eius qui duxerat vxorem fratris defuncti, sicut illius futurus erat hæres, ita legalis filius eius censeretur, & nomen eius ferret. Reliquos autem filios ex eadem vxore susceptos, liberum putat Caietanus fuisse patri, vel sibi eos, vel fratri mortuo arrogare.

U Sed duo isti legi siue consuetudini opponi possunt. Primò videtur inhonestu acque indecens, vt mulier quæ facta erat vna caro per coniugium cum vno fratre, ea iungeretur similiter alteri fratri; & ille reuelaret turpitudinem fratris sui. Similia enim, aut etiam minora, verita reperimus per legem Moïsi. Sic enim legimus Leuit. 18. *Turpitudinem sororis patris tui non discooperies, quia caro est patris tui. Turpitudinem sororis matris tue non reuelabis, eo quòd sit caro matris tue. Turpitudinem patru tui non reuelabis, nec accedens ad vxorem eius, quæ tibi affinitate coniungitur.* Si talia igitur coniugia, talisque concubitus turpes censentur, similiter censeri deberet coniugium fratris cum vxore fratris sui, cum in hoc non minor coniunctionis ratio sit, quàm in illis. Immo verò coniugium hoc fratris cum vxore fratris mortui, conceptis verbis eodem in loco Scripturæ interdictum est. *Turpitudinem, inquit, vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitude fratris tui est.*

Verùm istas duas obiectiones bene soluit Caietanus: priorem quidem super caput hoc 38. Genesis hisce verbis: Nisi fuisset mos vt defuncto fratre sine liberis, Leuit acciperet fratriam in vxorem, non dixisset Iudas hæc verba. Sed arbitrati sunt Antiqui, quòd modica læsio honoris mortui fratris, quæ interuenit in hoc, quòd vxor eius effecta vna caro cum ipso, cognoscitur à fratre, vincitur à maiori bono, immò à beneficio in ipsum. Magnum siquidem beneficium censuerunt conferri mortuo sine liberis, si frater mortui, vices mortui ageret cognoscendo relictam vxorem ad suscitandum semen mortuo. Et hinc patet, non inceptisse tempore Moïsi legem hanc, quæ à Moïse scripta est Deutero. 25. Sic ibi Caietanus. Posteriores verò obiectionem idem soluit super caput 25. Deut. ad hunc modum scribens: Recole prudens Lector, Leuitici 18. inhibitum esse connubium cum relicta fratris vxore, fuisseque puniunt Leuit. 20. Sed, vt ibidem dictum est, ibi est sermo de connubio inter Leuirum & fratriam, in genere: hoc autem in loco sermo est de connubio inter Leuirum, & fratriam, in vno duntaxat euentu. Et propterea lex ista non aduersatur legibus illis: siquidem secundum legem Moïsi illicitum erat tale connubium, absolutè loquendo; licitum autem, immò præceptum, in euentu, quo frater defunctus fuisset sine filio: quia Leuit ad exercendum officium fratris sui defuncti, tanquam vices eius

Dua obiectiones contra illam consuetudinem & contra legem.

Solutio superiorum obiectionum ex Caietano.

gerens, iungebatur fratri. Ac per hoc non solum cessabat ratio legis promulgatae in Leuitico, iniuria videlicet defuncti fratris; sed officium potius praestabatur fratri defuncto. Hæc Caietanus.

*Philo refel-
litur.*

Philo, ut ex verbis eius paulò supra memoratis manifestum est, significat, istud de suscitando semine fratris mortui, non solum in more apud Hebræos fuisse, sed fuisse id temporis institutum atque legem Chanæorum, in quorum regione tunc Iudas versabatur. Scribit enim, Thamar, mortuo sine liberis primo marito, decreto iudicum illius terræ nupsisse fratri eius, ut suscitaret semen fratri suo. Sedenim extremum hoc dictum Philonis dupliciter refellitur. Etenim narratio ipsa Moysi in hoc loco apertè demonstrat, quòd Thamar nupsit secundo fratri, id factum esse auctoritate, sententiâ, & voluntate Iudæ; non autem decreto, & præcepto iudicum. Deinde, si res ista pendebat à iudicio, & decreto iudicum; cum Thamar vidit non dari sibi in coniugium Selem, tertium fratrem, uti oportebat, & promissum à Iuda fuerat; adijisset ipsa iudices, egissetque ut sibi daretur Sela, etiam recusante Iuda: nec illa confugisset ad turpe illud consilium & commentum, per simulationem meretriciam concumbendi cum Iuda ut ex eo filios susciperet, quando non poterat ex Sela.

*Vter fratrum
peior fuerit
Her, ne, an
Onan.
S. August.*

Altera quæstio breuibus tractanda est circa illa verba: *Idcirco percussit eum Dominus, quòd rem detestabilem faceret*, vers. 10. Vter fratrum plus & grauius peccauerit, Her, ne, an Onan. S. Augustinus lib. 20. contra Faustum, cap. 84. significat peiorem fuisse Her, quàm Onan: illum fuisse malignum & sæuum, & peccasse nocendo: hunc autem peccasse, prodesse & iuuare nolendo. Non sunt, inquit Augustinus, nisi duo genera hominum, inutilia generi humano: vnum nocentium, alterum prodesse nolentium, & si quid boni habent in hac terrena vita, perdentium & tanquam in terram fundentium. Et quoniam in malo peior est qui nocet, quàm ille qui non prodest: ideo prior frater dictus est malignus & sæuus; de altero autem dictum est, quòd fundebat semen in terram. Atque id ipsum indicant eorum nomina. Siquidem Her interpretatur, *Pellicius*, qualibus scilicet tunicis induti sunt primi homines, & in poenam damnationis sunt eiekti ex paradiso. Onan verò interpretatur *Mæror eorum*, eorum nempe, quibus nihil prodest, cum habeat vnde prodesse queat, sed id potius perdat in terram: maius porrò malum est ablatæ vitæ, quod significat *Pellicius*, quam non adiutæ, quod significat *Mæror eorum*. Sic Augustinus.

*Auctoris
sententia
grauius fuisse
peccatum
Onan, quàm
Her.*

Verum probabilius videtur, grauius peccasse Onan quàm Her. Hoc enim indicat Scriptura ipso modo loquendi, quo vtriusque factum denotat: grauioribus enim verbis arguit factum Onan, quàm Her. Nam Her, appellat nequam; Onan verò detestandum, quòd rem detestabilem faceret; hoc autem grauioris criminis nota est, quàm illud. Deinde, Onan, fratris sui vindicta ob simile peccatum deterreri debebat à peccando: ex quo licet aestimare quanta fuerit malitia Onan, qui tam recenti fratris supplicio ante oculos eius positos, à simili, vel etiam maiori peccato

peccato non se abstinuerit. Hac sanè ratione Daniel Regem Balthafarem grauius peccasse ostendit, quòd contemptor fuisset Dei; eo quòd à tali impietate cohiberi & deterreri debuerat, exemplo patris sui Nabuchodozor, quia aliquot antè annis propter similem impietatem, ex altissimo humana prosperitatis gradu, in profundissimam calamitatum & miseriarum abyssum deiectus fuerat. Cùm enim Daniel commemorasset, quantam in calamitatem & miseriam pater eius ob superbiam & impietatem præcipitatus esset, subdit hæc: *Tu quoque filius eius Balthasar, non humiliasti cor tuum, cùm scires hæc omnia: sed aduersus Dominatorem cæli eleuatus es, &c.* Præterea grauius peccasse Onan quàm Her, licet argumentari ad hunc modum: Her peccauit inordinata libidine delectationis veneræ, vt supra expositum est: at Onan peccauit maligna inuidia fraterni boni, ne primogenitus suus videlicet assignaretur fratri suo. Tantaque erat malitia eius, vt ne fratri attribueret primogenitum suum, ipse se omnino priuaret liberis: & ne ex parte prodesset fratri, ex toto nocebat sibi: excepto namque primogenito, ceteri, quos generasset, filij, ipsius erant, nec eos quoque assignari fratri, aut in more tunc erat, aut postea lege sancitum est.

Ex hoc facto Onan semen fundentis in terram, quidam conieciarunt, natum esse pœticum illud figmentum de prodigioso Erichthonij ortu, quem ferunt ex semine Vulcani in terram profuso esse generatum. Rationem huius fabulæ breuiter exponit Lactantius in lib. primo, qui est de Falsa Religione. Habebant Ethnici inter tot deos suos, deasque fœdissimis contaminatas flagitijs, duas tantùm mulieres deas, quas virgines fuisse iactabant, Palladem dico, & Dianam. Verùm ne illas quidem illibatam seruasse virginitatem, docet Lactantius eo loco his verbis: Sed ne illæ quidem virgines illibatam castitatem seruare potuerunt. Vnde enim putemus Erichthonium esse natum? An ex terra, vt Poëtæ videri volunt? At res ipsa clamat. Nam cùm Vulcanus Diis arma fecisset, eique Iupiter optionem dedisset præmij quodcumque vellet postulandi, iurassætque, vt solebat, per infernam paludem, se nihil ei denegaturum: tum faber claudus, Mineruæ nuptias postulauit. Hic Iupiter Optimus Maximus, tanta religione constrictus abnuere non potuit. Mineruam tamen monuit repugnare, pudicitiamque defendere. Tum in illa colluctatione, Vulcanum in terram profudisse aiunt semen, vnde sit Erichthonius natus, idque illi nomen impositum *Ἐριχθὼν* & *Ἐριχθὼν*, id est, ex certamine, atque humo. Sic Lactantius: nam cetera, quæ super ea re persequitur Lactantius, potest Lector ex eo loco requirere. Sed quia ex semine Onan fuso in terram, nihil esse natum legimus,

non videtur fabula Erichthonij cum fa-

cto Onan probabilem con-

uenientiam ha-

bere.

Dan. c. 5.

*An fabula de
ortu Erich-
thonij origi-
nem habuerit
ex hac histo-
ria Onan.
Lactantius.*

QVARTA

QUARTA DISPUTATIO.

An concubitus Thamar cum Iuda fuerit peccatum, necne.

Super illis verbis,

VERS. 19.

Ad vnum igitur coitum mulier concepit.

R

Es ipsa nihil secundum disciplinam Theologicam habere videbatur difficultatis, nisi obstitisset auctoritas grauissimorum Doctorum, tam Iudam, quam Thamar, vel certè ipsam Thamar à peccato vindicantium. Ac Thamar quidem, primò non leuiter peccauit, simulans se meretricem, & libidini transcuntium expositam: tali namque specie atque ornatu, Iudam vehementer ad peccandum incitauit. Meretricius quippe habitus, locique ipsius atque temporis oportunitas, magnam ad excitandam libidinem, patrandumque flagitium illecebram habuerunt. Deinde concubitus ille nurus cum socero, non solum malus, sed etiam pessimus, atque detestandus fuit. Neque prauitatem eius diluit, quòd non ardore libidinis, sed cupidine proles eum concubitus Thamar appetierit. Etenim si opus quod sit, genere suo malum est, etiamsi optimum ob finem suscipiatur, & fiat, non propterea moraliter bonum erit; bonum enim constat ex integra causa: nec bonum erit, si de his, quæ requiruntur ad bonitatem actus moralis, vel vnum quidpiam defuerit. Alioqui nullum esset flagitium, non furtum, non homicidium, non sacrilegium, quin facere id liceret ob bonum finem, vt ad largiendam eleemosynam, ob seruandam vitam corporalem, vel spiritualem, vel ob consequendum bonum aliquod publicum. At reclamât Apostolus, docens, Non esse facienda mala, vt inde bona eueniant. Erat sanè bona cupiditas habendi prolem, qua Thamar flagrabat; si tamen eam recta via, & legitima ratione habere voluisset: at eam ex soceri concubitu expetere, turpe, nefarium, execrandum fuit. Satius enim fuisset nunquam matrem fieri, quàm sic fieri matrem, etiam numerosissimæ, ac pulcherrimæ proli: non enim factum aliquod censetur bonum, quod ex eo magnum quodpiam bonum secutum est: sed quia ipsam bene, atque vt oportebat fieri, factum est.

Ad Rom. 5.

Quomodo intelligendū sit Thamar fuisse iustiorē quàm Iudam.

Nec illud arguis non peccasse Thamar, quòd Iudas de ea dixerit: *Iustior me est*, quasi eam iustam fuisse istis verbis significans. Nam rectè S. Hieronymus, & Augustinus, illud, *iustior*, interpretantur (minùs mala & culpabilis.) Minùs autem mala iudicatur Thamar, quàm Iudas, quòd illa marito sibi promisso, & debito fraudata, & flagrans cupiditate suscipiendi prolem ex stirpe illa à Deo benedicta, ad illud faciendum est adducta. At verò Iudas, & perfidiosus in Thamar fuit, non dando ei Se-lam maritum, vti promiserat, atque ex more debebat: neque appetit eius

concupiscentia desiderio proli, sed rursus ardore libidinis. M. Adscribitur
 in Genesi sic ait: In Hebraeo est *Justificatus est ex me* non quod iusta
 fuerit, sed comparatione illius minus male fecerit, nequaquam vaga ad
 concupiscentiam, sed liberos requirendo. Hic vero lib. 22. contra Faustum
 cap. 6. hoc modo scribit: Magis illam, quam se justificatam esse pro-
 bavit Iudas, quod ei filium suum, maritum coniungere noluisse,
 qua destitutione compulsus, illo modo potius, quam nullo modo, poste-
 riorum non aliunde quam ab eadem stirpe conquiritur. In qua senten-
 tia non eam justificatam, sed magis quam se justificatam dicens, non
 ipsam laudavit, sed in sui comparatione praeposuit desiderium scilicet
 habenda proli, quo ducta illa se socio supposuerat, minus culpans,
 quam libidinosi concubitus ardorem, quo ipse velut ad meretricem vi-
 dens intraverat. Sicut quibusdam per Ezechielem dictum est: *Justificatus*
Sodomam, id est: tantum peccastis, ut vobis Sodoma comparata, iusta vi-
 deatur. Sic Augustinus, qui in his locis dicitur: *Justificatus est*

S. Hieronym.
 S. August.

22. contra
 Faust. c. 62.

Ezech. 16.

Iudam porro in illo cum Thamar concubitu peccasse, nulla dubitati-
 onis ratio esse potest: nam & factum ipsum per se malum erat, & mala fa-
 ctus intentio. Nempe meretricius concubitus per se malus est: Iu-
 das tamen nulla, vel in speciem honesta causa impulsus est ad concubi-
 tum Thamar, sed improba & libidinosa mente, accedens ad eam, quam
 patabat meretricem, sola explenda libidinis causa. Nec praevitatem facti
 laude elevat, quod postea tantopere is a Jacobo laudatus fuerit, omni-
 busque fratribus suis longe praelatus, qui etiam a Deo electus, ut ex eius
 stirpe generaretur Messias. Non enim propterea non peccavit Gedeon,
 quod a B. Paulo laudatus; & inter Sanctos recensitus fuerit: nec Daui-
 des adulterium, & homicidium, non fuit peccatum; quod is postea am-
 plius laudibus a Deo commendatus, maximisque beneficijs cumula-
 tus fuerit: nec ideo putandum est non peccasse B. Petrum, quod postea
 Princeps fuerit Apostolorum, simulque pastor ac rector Ecclesiae. Nimi-
 rum priora hominum peccata, rite per poenitentiam expiata, nihil ob-
 stant dandis a Deo postea beneficijs. Nec factum Iudae propterea malum
 non fuit, quia per illud, sacrum quodpiam, magnumque mysterium pra-
 figuratum & significatum sit. Id enim non volente ac designante Iuda
 factum est, sed ordinante Deo: cuius tanta est bonitas & potentia, ut
 mala hominum facta ad ingenium bonorum effectorem & significatio-
 nem ordinate possit, & verò soleat.

Iudam excu-
 sari non posse
 a peccato.

Genes. 49.
 Ad Hebr. 11.

22. contra
 Faust. c. 62.

Possunt ea quae diximus firmari auctoritate B. August. eiusque gra-
 vissimis ac verè Theologicis sententijs, verbisque illustrati. De peccato
 Thamar ita scribit: At illa (Thamar) quae socerum fefellit, non
 carnis eius concupiscentia, nec meretriciae mercedis cupiditate pecca-
 vit, sed ex ipso sanguine prolem requirens, ex quo diobus iam fratru-
 bus nupta, tertio quoque denegato, habere non potuit; parti eorum, so-
 cero suo, fecundandum corpus fraude subiecit, pignore quidem mer-
 cedis accepta, quod non tamen ad ornamentum, sed ad testimonium

S. Augustin.
 22. contra
 Faust. c. 62.
 Quod Tha-
 mar peccave-
 rit.

reſeruauit. Melius quidem ſine filijs remaneret, quàm ſine iurè matrimo-
nij mater fieret: Longè tamen alia intentione peccauit, quòd filijs ſuis pa-
trem prouidit ſocerum ſuum, quàm ſi eum ſibi concupiſſet adulterum.
Neque verò cum eam Iudas iuſtiorẽ quàm ſe pronuntiauit, quaſi iu-
ſtam laudauit, ſed vt minùs culpabilem ſibi præpoſuit: quæ quia in pro-
creandis filijs ordinatam ſocietatem non cuſtodiuit, meritò culpabilis in-
uenitur. Quòd ſi laudata ab illo fuit, quid mirum ſi mulier peccatrix ab
homine peccatore laudata ſit? Sic de Thamar Auguſtinus.

*Auguſt. docet
peccaſſe Iu-
dam.*

Idem Auguſt. eodem loco ſuper peccato Iudæ ad hunc modum diſpu-
tat: Conſulta, inquit, æterna illa lex, quæ ordinem naturalem conſeruari
iubet, perturbarique vetat, non niſi propagationis cauſâ ſtatuit hominis
concupitum fieri: & hoc non niſi ſocialiter ordinato connubio quod non
peruertat vinculum pacis. Quocirca proſtitutio fœminarum non ad ſub-
ſtituendam prolem, ſed ad ſatiandam libidinem propoſitarum, diuina ar-
que æterna lege damnatur: omnem quippe dehoneſtat emptorem turpi-
tudo venalis. Quapropter Iudas etiam ſi grauùs peccaſſet, ſi norum ſciens,
cum ea concumbere voluiſſet: tamen eum, quantum in ipſo erat, defor-
miter cum meretrice cubaſſet, non dubium eſt. Hæc Auguſt. cap. 61. eius
libri. Cap. autem 63. ſubdit hæc: Sed (inquiunt Manichæi) iſte Iudas,
qui cum ſua nuru concubuit, inter duodecim Patriarchas computatur.
Quaſi verò & ille Iudas, qui Dominum prodidit, non inter 12. Apoſtolos
numeratus ſit, & cum eis ad prædicandum Euangelium miſſus. Sed re-
ſpondent illi, Iſte Iudas poſt tale facinus, laqueo ſuo peremptus, & Apo-
ſtolorum Collegio exemptus eſt: ille verò Iudas, poſt tantam turpitu-
dinem, inter fratres ſuos à patre ſuo præcipuè benedictus, & ſuper om-
nes laudatus eſt. Immo verò (ait Auguſt.) hinc expreſſiùs apparet, non ad
ipſum, ſed ad Chriſtum, qui ex eius tribu prænuntiabatur ſecundùm car-
nem venturus, illam pertinere prophetiam. Et idcirco magis flagitium
eius diuina Scriptura tacere non debuit, ſicut non tacuit, vt in verbis pa-
tris eius, quibus poſt illud dedecus tantoperè laudatur, quia ipſe non
agnoscitur, alius requiratur.

*Etiã per ma-
la hominũ ſu-
ta propheta
ſignificat ſu-
mura aliqua
bona olim ge-
renda.*

Deinde Auguſt. in cap. 83. diſputat, quamuis factò illo Iudæ præſigu-
ratum & præſignificatum fuerit ingens quoddam bonum futurum: non
propterea tamen id non fuiſſe culpandum, & damnandum: non enim
prophetica illa ſignificatio facta eſt Iudæ peccantis intentione, ſed Pro-
phetæ ſcribentis. Neque enim Iudas (ait Auguſt.) cum ad Thamar concu-
piſcentia victus intraret; hanc ſuæ libidinis intentionem gerebat, vt inde
aliquid ſignificaretur, quod ad ſalutem hominum pertineret: ſicut nec
Iudas ille qui dominum tradidit, hoc intendit, vt aliquid inde generetur
quod ad eandem ſalutem hominum pertineret. Ad ſignificandum parò
per hominum facta, bona deinceps facienda, nihil intereſt, ſi facta illa
quibus ea ſignificantur, bona ſint, an mala. Quid enim mea intereſt, cum
volo aliquid legendo cognoscere, vtrum ex minio reperiam ſcriptos nig-
ros Æthiopes, & ex atramento candidos Gallos? Verumtamen, ſi non
ſcripturam, ſed picturam talem viderem, ſine dubitatione reprehederem.

ita in factis hominum, quæ ad imitandum, vitandumve proponuntur, magis in interest, bonæ an mala sint. Quæ autem ad significandum scribuntur, siue dicuntur, nihil refert quam laudem reprehensionemve mereantur: si modò habent aliquam rei, de qua agitur, necessariam præfigurandi congruentiam. Ergo factum Iudæ secundum illius libidinem malum fuit: sed illo nesciente, magnum bonum significauit. Hoc autem quod de Iuda diximus, non solum ad illud eius factum, sed etiam ad cætera valeat, si qua occurrerint mala opera hominum, quibus bonum aliquod à narrante propheticum est. Posthæc August. cap. 84. declarat, quidnam boni præfiguratum & significatum sit malo illo Iudæ facto. Hactenus ex Augustino: cuius sententiam vnuerfa Theologorum schola magno assensu complexa est.

At enim, per illestres in Ecclesia Christi, venerandæque auctoritatis Doctores S. Ambros. & Chrysostr. in contraria fuisse videntur sententia. Chrysostr. certè in homil. 62. in Genesim, dupliciter expurgat factum illud Thamar; tum quod non libidine voluptatis veneræ, sed honesto proli amore incensa id fecerit, tum quod id faciendo, deseruierit, nesciens, diuinæ dispensationi & ordinationi; ex tali facto magnam quoddam bonum significare, immò elicere volentis, generationem dico Messias, & mysticam significationem duorum populorum, Hebræi & Gentilis. Verùm istas rationes, vt infirmas, & leues, suprâ confutauimus. Verba Chrysostr. huiusmodi sunt: Thamar furari voluit socii concubinum, & ex illo filios procreare, non libidinem explere concupiscens (ab his hoc) sed dispensatio erat, quod fiebat. Nullus itaque audiens hæc, condemnet Thamar: nam, vt dixi, dispensationi illa ministravit; & ideo nullam inde meretur reprehensionem, sicut nec ipse Iudas criminibus fuit obnoxius. Ecce enim hac via procedens, inuenies, ex pueris inde procreatis à Iuda, Christum secundum carnem genus ducere. Præterea duo isti filij per eum nati, duorum populorum figura fuerunt, & prædictio quædam vitæ Iudaicæ & spiritualis. Sic Chrysostr. Sedenim alibi Chrysostr. non obscure Thamar arguit & damnat peccati. Quippe homilia prima in Matthæum, Thamar & Bethsabec, mulieres appellat de peccato celebratas. Et homilia tertia, commixtionem illam Thamar & Iudæ, vocat turpe adulterium.

Thamar & Iudam non peccasse, an verè senserint Ambr. & Chrysostr.

Chrysostr.

2. Reg. 11.

Ne igitur tantum doctore contraria super eadem re scripsisse, & aperitissimum peccatum nõ vidisse putemus; hoc potius modo mentem & sententiam eius interpretemur. In eo quod fecit Thamar, duæ res considerari possunt: vel ipsum per se factum, quod haud dubiè malum fuit nec à peccato vindicandum: vel personæ facientis animus, consilium, intentio; quæ cum directa fuerit ad bonum finem, inculcata fuit, & honesta, & per quam si non à toto saltem à tanto, vt loquuntur, facinus Thamar excusari possit. Chrysostronius itaque de Thamar disserens, non illud prius, sed potterius hoc tantum considerans, & excusat illam, & laudat.

Ad hoc autem quod dixi de mente Chrysostronius probandum & perlaudandum, non parum valet sententia Theodoretus, qui studiosissimus fuit Chrysostr. sectator, & non rarè velut breuis quidam interpret. Is

Theodoretus.

Sed enim non potest dici dignum est quod in istis verbis dixit Am-
 brosius: Sela iuda filium, cui desponsata fuerat Thamar, obiisse diem
 suam priusquam Thamar fecerit illud cum Iuda, faceret; immo illius
 potissimum mortis addidit quod ad id sciendum: Hoc ego dicam
 Ambrrosij, haud scio, an disarperet sacra historia, cum in hoc loco, tum
 alibi hic dicitur vers. 14. Thamar eo voluit cognatu, meretricio fallere
 Iudam, quod iam cepisset Sela, & ad id uenit, de dicit sibi maritum. Si au-
 tem, tunc mortuus fuisset Sela, hoc ipsum potius illa dixisset, & caplara
 esset. Et vers. 2. ad ipsum non obsecratis significauit Iudas, dicens: *Iustiar me*
quia non tradidi eam Sela filio, meo: quod non dixisset Iudas, si iam dece-
isset Sela. Deinde infra cap. 38. uult ratur, quinquē filij Iuda, Her, O-
 nan, Sela, Phares, & Zara: quorum duo dicuntur fuisse mortui, Her & Onā,
 in terra Chanaan, ante discessum Iacob in Egyptum. Non igitur ibi mor-
 tuus fuerat Sela. Et Numerorum 26. sic est: *Euenit filij Iuda per cognati-*
onem suam: Sela, a quo familia Selaitarum; Phares, a quo familia Pharesitarum;
Zara, a quo familia Zareitarum. Vixit igitur Sela post illud facinus Tha-
 mar, & alia de eā uxore filios procreauit, & numerosam reliquit proge-
 niem. Præterea, si iam tunc mortuus fuisset Sela, soluta fuisset Thamar
 vinculo matrimonij eius, atque idcirco fuisset extra potestatem Iudæ: non
 igitur Iudas ius, & potestatem habuisset iudicandi & condemnandi eam,
 nisi esset illi in potestate. Non oportet illi scire, si iam tunc mortuus fuisset
 Sela. Rabbi Simeon Iochai in Commentarijs Pentateuchi, quos Zoar præ-
 scripsit, libet Thamar omni crimine: ait enim non explenda libidinis
 gratia id egisse eam, sed pio quodam instinctu, nempe ut ex Iuda, & ex-
 pectatum Messiam conciperet. Sed istud nihil habet verisimilitudinis, non
 enim mulier alienigena, & recens ascita in Hebrææ gentis familiam, scire
 potuit tunc mysterium illud de Messia generando ex Iuda: id enim nec
 ipse Iudas, nec alius mortalium, quispiam tunc nouerat. Etenim primi-
 tus à Deo reuelatum id fuit beato Iacob, cum iam moribundus propheti-
 co afflatus Spiritu, illustrissimum illud de Messia ex Iuda stirpe generan-
 do vaticinium edidit.

Ambrrosij
si in quodam
libro
Ambrrosij
si in quodam
libro
Ambrrosij
si in quodam
libro

Refellitur
sententia Si-
meonis Io-
chai.

QVINTA DISPVTATIO.

An iusta fuerit sententia Iudæ, Thamar damnantis
 pena ignis.

Super illis verbis,

Dixitque Iudas: Producite eam ut comburatur.

VERS. 24.

RIBVS ex rebus æstimari posset iniqua sententia ista Iu-
 dæ: primò, quod nullam videtur ille habuisse potestatem iu-
 dicandi & damnandi capitali pena, atque absoluendi, tum
 quod penâ combustionis videtur impendio grauior delicto
 Thamar: ac demum quod iniquissimum videatur, mulierem gravidam,

si in quodam
libro
Ambrrosij
si in quodam
libro

*Prima quæ-
stio, an Iudas
legitimâ po-
tēstatem ha-
buerit dam-
nandi, & pu-
niendi Tha-
mar.*

*Thostatus,
Burgensis.
Caietanus.
Oleaster.*

priusquam pariat, morti addicere. Tractandæ sunt itaque in hac disputa-
tione tres quæstiones, quarum prima hæc est; Quanam auctoritate, &
potestate Iudas damnauerit pœna capitali Thamar, cum ea potestas per-
tineret ad Principē; & Iudices eius loci, in quo Iuda advena erat & pere-
grinus. Huius quæstioni tribus modis responsum ab auctoribus repetitio.
Thostatus, Paulus Burgensis, Caietanus, Oleaster, aliique putant potesta-
tem illam fuisse delatam Iudæ à Chananeis, inter quos versabatur, tum
ob præstantem eius prudentiam, atque virtutem multis in rebus specta-
tam illis, probatamque: tum quòd propter matrimonium quod fecerat
cum filia viri Chananeis, cui nomen Saa, qui eius loci princeps erat, aut
certè primarius, magno erat ibi in honore, nec iam vt alienigena, sed tan-
quam Chananeus habebatur.

*Thomas An-
glicus.*

Si hoc responsum non persuadeatur Lectori, propterea quòd præter
fidem videatur, Chananeos, gentem vtique impiam, sceleratamque, tan-
tam detulisse potestatem homini alienigenæ & peregrino, & diuersæ ad-
modum religionis, morumque; accipiat secundum hoc responsum tradi-
tum à Thoma Anglico Dominicani ordinis, viro docto & pio. Hic ait:
Verba illa Iudæ: *Producite eam vt comburatur*, non esse verba hominis,
sua auctoritate iubentis eam comburi, tanquam pro imperio quod in
eam haberet: sed esse verba requirentis, & volentis publicam iustitiam
exerceri in Thamar. Sic enim ille scribit: Non oportet intelligere, Iudam
dixisse iubendo, vt combureretur; sed potius requirendo iustitiam ab
ijs, quorum intererat. Idcirco autem requisit iustitiam aduersus illam,
quòd insignem sibi & filijs suis videbatur Thamar iniuriam fecisse.

Si neque hoc responsum Lectoris explebit animum, tertium hoc for-
tasse non displicebit ei. Opinantur quidam, nec ego ab ea opinione ab-
horreo; fuisse id temporis in more apud illas gentes, vt qui princeps erat,
caputque totius familiæ, in eos qui eius familiæ sub illius gubernatione
essent, plenam, & absolutam, & vitæ iuxta, necisque potestatem haberet:
quemadmodum apud multas gentes, viro in vxorem adulteram animad-
uertere, ius & potestas erat. Iudas porro caput erat familiæ, ad quam Tha-
mar tanquam nurus eius pertinebat.

*Cir dampna-
ta fuerit Tha-
mar pœna
combustionis.*

Altera quæstio est, An pœna combustionis, qua Thamar damnata est,
fuerit iusta. Videtur enim nimio acerbior & atrocior fuisse delicto.
Thamar enim simplicis fornicationis apud Iudam accusata fuerat. *Nun-
tiauerunt Iudæ* (ait Scriptura) *dicentes, Fornicata est Thamar nurus tua.* Sim-
plex autem fornicatio nõ meretur pœnam combustionis: nec apud vllam
gentem tanto vnquam supplicio punita est. Hebræi facilè hoc expedi-
diunt: Tradunt enim Thamar fuisse filiã Sacerdotis Melchisedech; quem
ipsi fuisse putant Sem filium Noë. Lex autem erat, Sacerdotis filiam in
stupro deprehensam flammis exuri debere: Sicut traditur Leuitici 21,
vbi sunt hæc verba: *Sacerdotis filia, si deprehensa fuerit in stupro, & violau-
erit nomen patris sui, flammis exuretur.* Verùm istiusmodi traditio Hebræo-
rum friuola & inutilis, & prorsus explodenda est. Primò falsum est quod
assumunt isti, Melchisedech fuisse eandem personam atque Sem, quod
nos

*Vana & fu-
rtilis traditio
Hebræorum.*

nos euidenter argumentati sumus, in 3. tomo Commentariorum in Genesim, super cap. 14. & numero marginali 65. T. III. p. 100. ubi dicitur

Sed esto, fuerit Melchisedec, Sem: nihilominus istam traditionem funditus euertet ratio temporum, & veritas sacrae Chronologiae. Sem namque vixit post diluuium quingentis annis, vt scriptum est Gen. 11. hoc autem factum Thamar, euenit plus quingentis & octoginta annis post diluuium: erat igitur mortuus Sem, amplius octoginta annos priusquam Thamar hoc fecit. Non igitur illa, quae puella erat, filia Sem esse potuit. Quod autem dixi de obitu Sem ante octoginta annos, hoc modo colligitur ex Scriptura. A diluuiio vsque ad ortum Abrahæ, numerantur anni 292. Genesis 11. Ab ortu Abrahæ, vsque ad generationem Isaac, centum anni, Genesis 21. Ab ortu Isaac, vsque ad generationem Iacob, anni sexaginta, Genesis 25. Cum autem contigit quod hic narratur de Thamar & Iuda, Iacob annum agebat centesimum & propè trigesimum, vt ex iis, quæ disputauimus supra in 1. Disputat. super hoc caput, manifestum est: istorum verò annorum summa est 380. Præter hæc, illud quoque vanitatem Hebraicæ illius traditionis ostendit, quod filiam Sacerdotis stupri conuictam, comburi debere, fuit aliquot sæculis post istud factum Thamar lege Mosaica præscriptum & sancitum. Quare etiam si Thamar fuisset filia Sacerdotis, non propterea oportuisset eam comburi: sed deberent Hebræi probare, etiam ante legem fuisse istud in vsu & obseruantia apud illas gentes.

Lyranus & Thostatus, & Thomas Anglicus, argumentantur, crimen Thamar non fuisse simplicem fornicationem, sed adulterium: erat enim iam desponsata & coniuncta Sela filio Iudæ, secundum illam legem, siue consuetudinem de suscitando semine fratri mortuo sine liberis. Putant autem isti, coniunctionem Thamar cum Sela, fuisse instar matrimonij per verba de præsentis contracti, & iam rati, sed nondum consummati. Audiatur Lector Thostatium; Thamar non damnabatur ad ignem propter simplicem fornicationem, sed propter adulterium. Sicut enim mulier per matrimonium iuncta viro, & ab eo cognita, si alio cum viro misceatur, plectitur capite: ita si solùm desponsata sit viro per verba de præsentis, & necdum ab eo cognita, si ab alio cognoscatur, plectenda capite est. Thamar autem desponsata erat Sela filio Iudæ, non quidem per verba, sed per mandatum legis, siue consuetudinis, de suscitatione seminis, quæ vetabat, uxorem defuncti sine filiis, matrimonium inire cum alio, nisi frater mortui respueret eius coniugium, sic enim obseruatum fuisse colligitur ex c. 15. Deut. & c. 4. libri Ruth. Sela porro non detrectauerat coniugium Thamar, neque pater eius Iuda: quæ circa obnoxia, erat Thamar matrimonio Sela, & peccans cum altero viro, tanquam adultera puniri debebat. Sic Thostatus: cui consonat Thomas Anglicus. Licet, inquit, Thamar non esset actu copulata Sela, erat tamen in spe, & fortiori vinculo, quàm sit contractus sponsalium. Nam, eadem lege, quæ post unum fratrem secundo nuptias ordinatum erat, vtrubet tertio.

An crimen Thamar fuerit adulterij.

Thostatus.

Burgensis.

Verum istorum Auctorum opinionem consultat P. Burgensis in additione

nonnullas Lyran) super hoc caput trigefimum octauum Genesim
 Non videtur, ait ille, Thamar commississe adulterium proprie dictum
 neque ob id debuisse tali morte puniri. Siquidem mulieres quae erant alligatae
 fratribus, siue cognatis mariti sui defuncti, si alij copularantur, licet
 illicite fecissent, non ratione morte puniebantur secundum legem: alioquin
 Noë non consuluisset Hurui sicut Ruth, vt remaneret in terra Moab, &
 ibidem cum alio contraheret, vt dicitur in libro Ruth; erat enim ligata
 ipsi Booz, vel alij cuiuspiam de cognatione mariti sui. Nec sane fuisset exco-
 lata Thamar ab occisione, si fuisset adultera, propter hoc, quod
 non fuerat data in matrimonium Sela: non enim propterea excusa-
 tur mulier ab adulterio, quod vir suus nolit ei reddere debitum. Et
 quamuis illa fuisset adultera, non tamen merebatur comburi, sed alia
 leuiori poena puniri: poena enim combustionis in solas filias Sacerdotum
 fornicantes, siue adulterantes constituta erat, vt patet Leuit. 24. Illud igitur
 quod à quibusdam Hebraeis traditur, verisimilius est: Iudas fuisse in
 loco illo quasi Principem, & potestatem habuisse iudicandi, & dam-
 nandi, non secundum aliquas leges scriptas, sed pro arbitrio, & iudicio
 suo: quod ex eo apparet, quod à principio statim eam damnauit, & ubi
 rescitit eius innocentiam, statim etiam absoluit. Sic Burgensis,

*An Foris
 sententia.*

*omnis in
 sui inchoat
 iherosolima in*

turna p. 17

Et si Burgensis opinionem illud praeterea adiunxerit, quod Iudas statuerat
 de non dande Sela in matrimonium Thamar, immo dedit ei aliam vxor-
 em: ex quo videbatur Thamar soluta vinculo matrimonij quo fuerat al-
 ligata Sela: illud tamen valde pugnat contra Burgensem: si enim ita fuis-
 set, vt ipse ait, iam Thamar nihil pertinuisset ad Iudam, nec obnoxia fuis-
 set eius potestati, eiusque sententiae & damnationi. Neque Iudas ostende-
 rat, nolle se dare ipsi Sela in matrimonium: neque causa non dandi ei
 Sela, vsque ad illud tempus, fuerat voluntas dandi ei aliam vxorem, sed
 consilium & voluntas longè differentis tempus matrimonij, quo scilicet
 magis adoleceret, & robustior fieret Sela, ne propter infirmitatem eta-
 tis eadem ei contingeret quod acciderat fratribus eius. Cur igitur, dicit ali-
 quis, Iudas post haec non dedit Sela maritum ipsi Thamar? An quia vi-
 sum est indecens ac turpe, vt filius eam mulierem duceret vxorem quae
 cum patre mixta fuerat, atque ex eo filios genuerat? Verum, cur si tam-
 quam adultera damnata est, non potius supplicio lapidationis, quod se-
 cundum legem decretum fuit in adulteram, Deuter. 22. quam poena ignis
 damnata est? Sed lex illa Moysi nondum erat lata, & iudicium illud, &
 damnatio facta est, aut secundum mores & instituta illius regionis, &
 gentis: aut quia Iudas caput erat familiae, secundum propriam eius arbi-
 trium ac voluntatem. Is autem indignitate flagitij maiorem in modum
 commotus ac perturbatus praecipit sententiam, & atrocioram, quam
 aequum erat, poenam statuit. Probabilis itaque videtur opinio Lyran,
 Thostati, & Thomae Anglicei, quam supra exposuimus.

*An fuerit i-
 niquū, morte
 dānata Tha-*

Restat tertia quaestio: An illa damnatio Thamar praegnantis, & fecun-
 dum iam animatum gerentis vtero, fuerit iniqua & crudelis? Caeteranus,
 & Lippomanus in Galicia non dubitant dicere, istam Iudae sententiam
 fuisse

fuisse nimis sæuam & iniquam. Et meritò. Nec laborandum est in excusando Iudam ab isto peccato, sicut nec excusamus eum à peccato fornicationis cum Thamar, nec à peccato perfidiæ non seruando quæ promiserat matri suæ Thamar; nec à peccato venditionis Ioseph, cuius fuit ille auctor. Quòd autem capitalis damnatio Thamar, tunc grauidæ, non ex peccato eius partu, fuerit iniqua, tribus modis probari potest, auctoritate diuinæ Scripturæ, ratione, & nobilissimarum ac prudentissimarum gentium institutis & legibus. Scripturæ sententia euidenter contraria est sententiæ Iudæ in Thamar. Deus enim per Ezech. cap. 18. ait: *Anima quæ peccauerit ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij: Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij super eum erit.* In his verbis ponitur *anima* pro homine, vt sæpe fit in Scriptura. Apertè igitur Deus hisce verbis declarat, vnumquemque puniri debere pro peccato suo, non autem pro alieno: nec filium portare debere iniquitatem patris sui, id est luere pœnas peccatis patris sui meritas debitasque: solet namque non rarò in Scriptura vocabulùm iniquitatis vsurpari, non solùm pro culpa peccati, sed etiam pro reatu pœnæ, cui obnoxium est peccatum.

Hinc naturalem æquitatem secuta est lex Mosis, vetans, pro peccatis parentum, occidi filios innocentes. Verba legis in cap. 24. Deut. huiusmodi sunt: *Non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus: sed vnusquisque pro peccato suo morietur.* Contrà fecit Iudas: damnando enim Thamar ad ignem, voluit etiam filium in vtero eius contentum, ob matris peccatum, cuius ille particeps nullo modo erat, necare. Idem quoque confirmatur hac ratione: pœna, si iusta est, necessariò respondet culpæ antecedenti: nam vbi nulla est culpa, ibi pœna esse non potest nisi iniusta: in filio autem Thamar nulla fuit culpa, nulla igitur ei debebatur pœna: quare æquali supplicio matrem atque filium, id est, nocentem atque innocentem damnare planè iniquum, & sæuam & barbarum fuit.

Eius porrò iniquitatis & inhumanitatis, atque crudelitatis magnum est argumentum, quod id ipsum gentium institutis atque legibus reprobatum, atque interdictum fuit. Etenim prægnantis mulieris vltimo supplicio damnatæ, pœnam Romanorum legibus differri quoad peperisset, Romanæ antiquitatis peritis ignotum esse non potest. Hoc enim testatur Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromatum: Idque Quintilianus scitè accommodat ad argumentum eius Declamationis, cui titulus est *Pregnans Adultera*. Nec verò proprium hoc ius fuit Romanorum: eo namque antea vsos esse Athenienses, indicio est, quòd mulierem prægnantem, veneficij apud Areopagitas accusatam, cum capitis damnanda esset, de concilij sententia seruata fuit quoad partum edidisset. Hoc enim litteris mandauit Ælianus libro quinto de varia historia, cuius hæc sunt verba, Areopagitæ veneficam mulierem captam non priùs morte multabant, quàm edidisset id quod conceperat, cum capta fuit. Atque ita innocuum infantem à supplicio liberantes, eam quæ meruerat, puniebant. Id ipsum fuisse in more atque legibus veterum Ægyptiorum, tradit Plutarchus in libro de

maronà cum filio quo erat grauida. Caietanus. Lippoman.

Locus Ezechiel. cap. 18.

Romanorù, Atheniensiu, Ægyptiorù lex de supplicio mulieris grauida differendo vsq; ad partum eius.

Clemens Alexand. Quintil.

Ælianus.

Plutarch.

Dion. Cass. Quocirca execranda fuit Claudij Imperatoris crudelitas, quem ne supplicio quidem prægnantium mulierum abstinuisse, Dion. lib. 57. prodidit, cum tamen iuris sanctio non capitalem modò pœnam sumi, sed ne quæstionem quidem de prægnante haberi patiatur. Est præterea lex vigesima octaua in Titulo de statu hominum, Digestorum libro primo, his verbis: Imperator Adrianus Publio Marcello rescripit: liberam, quæ prægnans ultimo supplicio damnanda sit, liberum parere, & solitum esse seruari eam, dum partum ederet. Est item Lex tertia in Titulo de Pœnis, lib. 48. Digesti, in hanc sententiam: Prægnantis mulieris damnatæ pœna differtur, quoad pariat. Ego quidem, & ne quæstio de ea habeatur, scio obseruari quandiu prægnans est. Ex his liquidò apparet, sententiã illam Iudæ fuisse iniquam.

Instante autem partu, apparuerunt gemini in utero: atque in ipsa effusione infantum vnus protulit manum: in qua obstetrix ligauit coccinum, dicens: Iste egredietur prior.

EXPLORATE cognosci potuit, tum ab ipsa prægnante, tum ab obstetrice, duos esse intra vterum infantes, partim ex diuerso motu, quem simul illi diuersas partes versum faciebant; partim ex mutua collisione, qua se inuicem agitabant, ac trudebant in vtero. Fuit igitur consimilis generatio horum infantium, generationi Iacob & Esau: nam & illos inuicem collisos esse intra vterum, & quasi concertasse, vter egrederetur prior, supra narrauit Moses, Genes. 29. & vtroque partus prodigiosus fuit: sicut enim illic, Esau prius egredientem proximè subsecutus est Iacob, plantam pedis eius tenens manu: ita hic vnus manum extra vterum protulit, quasi prior egressurus: sed statim retrahens manum, & quasi primatu natiuitatis cedens, locum alteri dedit prius nascendi.

Oleaster.

Circa illud, *In qua obstetrix ligauit coccinum*: Oleaster huiusmodi facit adnotamentum, Meo iudicio, inquit, *Sani* non est à *Sen*, quod est dens, & ebur, sed à *Sanab*, quod est duplicare: & significat, aut duplicatum colorem, id est, valdè intensum, vel duplicatum filum, quæ significatio mihi arridet magis. Sic enim accipitur Prouerb. 31. *Omnia domus eius induta est Scanim*, id est *duplicibus*: Et secundo Samuelis capite primo: *Qui indere faciebat vos Scanium*, id est, duplicatis, scilicet vestibus potiùs, quàm coccineis. Vnde hîc posset verti: *Et ligauit super manum eius duplicatum* scilicet *filum*, quæ mihi videtur germanior lectio. Sic Oleaster. At enim omnes vertèrunt coccinum; Septuaginta, & Hieronymus, & Interpres Chaldaus, & recentiores Interpretes: filum enim coccineum, insignior erat nota distinctionis quam vtique obstetrix facere volebat.

Thostatus.

Locus Isaiæ cap. 1.

Thostatus, exponens vocem illam *Coccinum*, quod ait fuisse filium valde nigrum, *Coccus*, inquit, est nomen serici, quod postea ad ruborem, vel nigredinem valdè tingitur, ita vt color ille non facilè diluatur. Idcirco Deus quasi pro miraculo, dixit apud Isaiam, capite primo: *Si fuerint peccati*

peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur: id est, si fuerint ita nigra, ut est coccinus bis tinctus, dealbabitur ut nix. Et quod hic sumatur coccinū pro nigro, clarè ostendit quod proximè adiungitur tanquā quid diuersum: *Et si fuerint rubra ut vermiculus, erunt quasi lana alba.* Sic Thofstus. Verū falsus est dupliciter, putans, coccum esse sericum, & coccinum sumi pro valdè nigro: vtrumque enim falsum est. Coccum porro Græcis vniuersè significat granum, sed propter excellentiam, vsurpari solet pro grano valde rubro, & rotundo, cuius vsus est in tingendis vestibus. Est autem arbuscula, in qua nascitur coccus, similis illici. Plinius libro 9. cap. 41. Coccum, inquit, Galatiæ rubens granum, circa Emeritam Lusitaniam, in maxima laude est, Anniculo grano languidus succus: idem à quadrimo euavidus. Ita nec recenti vires, neque senescenti. Et in libro 21. cap. 8. Cocci colorem esse ait, qualis micat in rosīs, gratius nihil traditur aspectu. In is granis seu coccis, parui & nigri vermiculi gignuntur, optimi odoris, qui paulò post coccis exeuntes, & præstanti vino albo inspersi, moxque arefacti, contunduntur in puluerem, tubefaciendis lanis laudatissimum. Hebræis vermīs hîc dicitur Tholaad, nomine communiter omnibus vermibus conueniente: de quo est illud Isaïæ capite primò: *Et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.* Vestes autem coccineæ, nobilium erant atque diuitum: ut patet secundo Regum primo, Threnorum quarto, & Matthæi vigesimoseptimo.

Quid sit coccum, & lapsus Thofstus.

Plinius.

Quare diuisa est propter te maceria? Et ob hanc causam vocatum est nomē eius Phares, Postea egressus est frater eius in cuius manu erat coccinum: quem appellauit Zara. VERS. 28. & 29.

VNC locum exponens sanctus Hieronymus in traditionibus in Genesim: Pro maceria, inquit, diuisionem Aquila & Symmachus transtulerunt, quod Hebraicè dicitur Phares. Ab eo igitur quòd diuiserit membranulam secundinarum, diuisionis nomen accepit. Vnde & Pharisei, qui se quasi iustos à populo separauerant, diuisi appellabantur. Nomen autem Zara, interpretatur *Oriens*: qui sic dictus est, quia primus apparuit, vel quia plurimi iusti ex eo nati sunt, ut in lib. Paralip. continetur. Sic Hieronymus. Est porro Maceria, paries ex lapidibus temerè congestis, sine calce aut luto cōstructus, quo circūquaque vineæ claudi solēt. Græcè est *σπάργανον*, id est, sepes & repagulum. Hebræa hoc sonant ad verbū: Quare propter te, vel super te, diuisa est diuisio? Chaldæus diuersè admodum vertit hunc locum, sic nimirum, *Quam multa tibi fortitudo est, ut præualueris?* Vocabulo igitur maceriæ, vel sepis, vel diuisionis, significatur membrana, qua intra vteram obuolutus & coniectus est fœtus: hanc rumpendo, & ruptam trahendo secum foras, exit fœtus ex vtero: quam membranam Latini vocant secundas, vel secundinas. Germana igitur horum verborum sententia, hæc est: Cur membranā qua operiebaris, rupisti, ut prodires ante fratrem tuum? Sunt

Hieronym.

autem hæc verba obstetricis, ægrè ferentis præreptum esse Zaræ à Phares exitum ex utero, & consequenter ius primogenituræ.

SEXTA DISPUTATIO.

De Allegorica expositione eorum, quæ super generatione Phares & Zara, historicè tradita sunt à Mose.

PER MIRA fuit generatio Phares & Zara, non minùs quàm Iacob & Esau, & quantum ad commixtionem parentum, & quantum ad modam generationis ipsorum. Quocirca Patres haudquaquam dubitarunt, quin opertum huiusmodi historia ingens contineretur mysterium. Ac de eo quidem convenit inter omnes, istos fratres præfigurasse duos populos postea venturos, Iudæum, & Gentilem: sed vter frater, vtrius populi figura fuerit, discordant Patres. Iræneus, Chrysostomus, & Theodoretus, Zaram, figuram faciunt populi Gentilis, Phares autem populi Iudæici. Contrà verò Cyrillus, Isidorus, & Rupertus. Ponam hic verba Irenæi, quæ propter vetustissimi & sanctissimi scriptoris, & martyris auctoritatem, veneradam referunt veluti imaginem quandam antiquæ illius Ecclesiastæ doctrinæ. In lib. 4. aduersus hæreses cap. 42. ita scribit: Hoc etiam per Thamar, Iudæorum typicè ostenditur. Cùm enim concepisset geminos, alter eorum prior protulit manum suam: vt cùm obstetrix putaret eum primogenitum esse, coccinum alligaret signum in manu eius. Cùm autem ille retraxisset manum suam, prior exiit frater eius Phares, & deinde secundus ille, in quo erat coccinum, Zara: clarè manifestante Scriptura eum populum, qui habebat coccinum, signum, id est, eam fidem, quæ est in præputio, præostensam primùm in Patriarchis: post deinde subtractam, vti nasceretur frater eius: Deinde sic eum, qui prior esset, secundo loco natum. Hic est cognitus per signum coccinum, quod quidem est passio Christi, & initio præfigurata in Abel, & descripta à prophetis, perfectà verò in nouissimis temporibus à Filio Dei: Oportebat enim quædam prænunciari paternaliter à Patribus, quædam autem præfigurari legaliter à Prophetis quædam verò deformari secundùm deformationem Christi ab iis, qui adoptionem perceperunt. Sic Iren.

S. Irenæus.

S. Chrysof.

Sed hoc ipsum apertius & distinctius tradit S. Chrysostomus in homilia 62. in Genesim, hunc in modum scribens: Quod non temerè & sine causa hæc facta sint, sed quod figuræ futurorum fuerint, res ipsæ declarant. Non enim iuxta naturæ ordinem hæc facta sunt. Quomodo enim erat possibile, vt postquam Zara protulisset manum extra uterum, atque ea coccino ligata esset, hanc ille mox retraheret, & daret posteriori transitu, nisi diuina quædam virtus hæc priùs dispensasset, & sicut in umbra quadam præfigurasset, quòd statim ab initio, Zara (id autem est Oriens) figura esset Ecclesiæ

Ecclesiæ & fidelium ante legem? Fuerunt enim sicut Zara, qui manum protulit, & in ea coccinum habuit, Noë & Abraham, & ante illos, Abel, & Henoch; quibus magnum studium fuit, ut placerent Deo. Postquam verò in multos propagati, multa peccatorum onera collegerunt, quo vel paruum aliquam consolationem haberent, data est lex tanquam umbra quadam, non peccata tollens, sed tantum demonstrans. Verum quia neque Lex eis profuit, sed nihilominus peccatis immergebantur, adueniens communis Dominus noster, spirituales hanc, & virtutibus claram vitam, humano generi largitus est, cuius figuram Zara implebat. Non igitur inconsideratè transeamus quæ in diuinis Scripturis sunt prodita, neque superficie tenus salutemus, sed in profundum eorum penetremus: ut cum diuitias ibi reconditas cognouerimus, glorificemus Dominum nostrum qui cum tanta sapientia dispensat omnia. Hactenus ex Chrysofomo.

Chrysofomum sequens, ut solet, Theodoretus, ponit hanc quæstionem, quæ est num. 95. earum quæstionum, quas in Genesim scripsit: Quid indicabat quod Zaræ & Phares accidit? Ad quam respondens, subdit: denotabat duos populos, Phares populum Iudaicum, Zara verò Gentes, quæ crediderunt. Nam ante legem fuerunt etiam plerique pietatis alumni, secundum fidem, non secundum legem viuentes. Quocirca Zara tale vitæ genus demonstrans, manum porrexit: permulti enim fuerant ante legem, ut diximus, pietatis & virtutis studiosi. Funiculus autem coccineus Antiquorum sacrificia denotabat: nam & illi sacrificiis Deum placabant, ut Abel, Henoch, Noë, Melchisedec, Abraham, Isaac, & Iacob. Deinde cum Zara manum retraxisset, egressus est Phares. Lex enim intercessit media inter eos qui ante legem & post legem fuerunt. Quapropter B. Paulus *Rom. 7.* inquit: *Lex autem subintravit*, docens etiam ante legem secundum fidem iustificatos esse: & item splenduisse gratiam Dei. Sic Theodoretus.

At verò eandem Historiæ allegoriam contrario modo tractarunt, & exposuerunt Cyrillus, Isidorus, & Rupertus, Zaram facientes figuram populi Iudaici: Phares autem, populi Gentilis. Cyrilli verba, ut memorantur in Catena in Genesim, huiusmodi sunt: Quod Phares prior egressus sit, non obscurum signum est, Gentes prius ad fidem vocandas, quam genus Israel. Coccinum verò sanctissimum Christi sanguinem signat. Quis autem maceriam soluit, nisi Christus? Isidorus autem super hoc loco ita scribit: Zara significabat antiquum Israëliticum populum sub lege constitutum: qui prior quasi manum emisit, quando dictis propheticis, & legalibus sacrificiis natiuitatem, & passionem Domini in carne prænuntiavit. Sed instante partu manum subtraxit: quia adueniente plenitudine temporum, credere in Dei Filium noluit: & eum in præsentem positum despexit: de quo tamen multa in posterum prædixit. Phares porro, qui interpretatur *diuidens*, prius egressus est: quia postquam cæcitas in Israel facta est, plenitudo Gentium introiuit, & sic postmodum Israel saluus erit. Sic Isidorus.

Verum huiusmodi interpretationem enucleatius tractauit Rupertus c. *Rupertus,* 34. libri 8. Commentariorum in Genesim super illis verbis huius capituli:

Instante partu, apparuerunt gemini in utero eius: Sic enim ibi scribit: Tempus est, vel dies partus, hoc tempus acceptabile, & hic dies salutis ab hora passionis Christi: cuius amaritudo (sic enim interpretatur nomen Thamar) id est, mors, omnem hominem, tam Iudæum quàm Gentilem ad eternam vitam parturiuit. Nam isti sunt duo Gemini, qui in utero Thamar reperti sunt inter se discordantes, & quasi de privilegio nascendi contententes: quos Apostolus exæquare, & ad pacis concordiam formare cupiens, partim exteret minis, partim demulcet promissis: *Ira*, inquit, & *indignatio*, & *tribulatio*, & *angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primùm & Græci. Gloria autem*, & *honor*, & *pax omni operanti bonum, Iudæo primùm, & Græco: non enim personarum distinctio apud Deum*. Sed quid præsignat quod in effusione infantium vnus protulit manum? Nimirum iste manum proferēs, præsignauit Iudæum; qui primus Legem accepit, & cui primùm oportebat loqui verbum Dei. At ille repulit illud, & indignā se iudicauit æternæ vitæ. Magnum ergo coccino ligatam citò retraxit, id est, conscientiam Christi sanguine pollutam auertit, alter protinus egressus est, quia Gentilis populus ad lucē Fidei venit, & Deo natus est: *Quare diuisa est propter te maceria?* Hoc illa profectò non à semetipsa dixit, sed verum prophetauit quod nunc palàm factum est. Cæcitas videlicet ex parte contigit in Israël, donec plenitudo Gentium intraret, & sic omnis Israël saluus fieret. Hæc interruptio Israël, diuisio maceriæ est quâ & significat Phares, quod interpretatur *diuisio*. *Alterum appellauit Zaram*. Quo nomine pellenda designatur cæcitas quæ contigit in Israël: vt post præsentem infidelitatis noctem, videat veram lucem, respiciens ad Orientem qui est Christus Dominus; Zara namque interpretatur *Oriens*. Sic Ruptus.

*

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN CAPVT
TRIGESIMVM NONVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

Iosepho in Aegyptum ducto, prosperè fuit apud Dominum suum : Sed quia nefariae libidini dominae suae assentiri noluit, apud dominum ab ea falsò accusatus, detrusus est in carcerem: ubi tamen apud Principem carceris gratosus fuit.

IGITVR Ioseph ductus est in Aegyptum, 1
emitque eum Phutiphar Eunuchus Pha-
raonis, princeps exercitus, vir Aegyptius,
de manu Ismaëliitarum, à quibus perdu-
ctus erat. Fuitque Dominus cum eo, & erat 2
vir in cunctis prosperè agens: habitauitque 3
in domo domini sui, qui optimè nouerat
Dominum esse cum eo: & omnia, quæ gereret, ab eo dirigi in
manu illius. Inuenitque Ioseph gratiam corà Domino suo, & 4
ministrabat ei, à quo præpositus omnibus, gubernabat creditã
sibi domum, & vniuersa quæ ei tradita fuerant: benedixitque 5
Dominus domui Aegyptij propter Ioseph, & multiplicauit tam
in ædibus, quàm in agris cunctam eius substantiam: nec quid-
quam aliud nouerat, nisi panem quo vescebatur. Erat autem 6
Ioseph pulchra facie, & decorus aspectu. Post multos itaque 7
dies

dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi
 8 mecum. Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad
 eā: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid
 9 habeat in domo sua: nec quidquam est, quod non in mea sit
 potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es:
 quo modo ergo possum hoc malum facere & peccare in Deū
 10 meum? Huiuscemodi verbis per singulos dies & mulier mole-
 11 sta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum. Accidit autem
 quadam die vt intraret Ioseph domū, & operis quippiam absq;
 12 arbitris faceret: & illa apprehensa lacinia vestimenti eius, dice-
 ret, Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio fugit, &
 13 egressus est forās. Cūque vidisset mulier vestem in manibus
 suis, & se esse contemptam, vocauit ad se homines domus suæ,
 14 & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, vt illuderet no-
 bis: ingressus est ad me, vt coiret mecum: cūque ego succla-
 15 massem, & audisset vocem meam, reliquit pallium quod tene-
 16 bam, & fugit forās. In argumentum ergo fidei retentum pal-
 17 lium ostendit marito reuertenti domum, & ait: Ingressus est
 18 ad me seruus Hebræus quē adduxisti, vt illuderet mihi: cūq;
 audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebat, & fugit fo-
 19 rās. His auditis dominus, & nimium credulus verbis coniugis,
 20 iratus est valdè: tradiditque Ioseph in carcerem, vbi vincti regis
 21 custodiebantur, & erat ibi clausus. Fuit autem Dominus cum
 Ioseph, & misertus illius, dedit ei gratiam in conspectu principis
 22 carceris. Qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos qui in
 custodia tenebantur: & quidquid fiebat sub ipso erat. Nec no-
 23 uerat aliquid cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo,
 & omnia opera eius dirigebat.

 PRÆFATIO.

De laudibus castitatis Sancti iuuenis Ioseph.

VO in sacris litteris traditur per insignia castitatis exem-
 pla: alterum in Ioseph, virginica castitatis; alterum in Su-
 sanna, coniugalis pudicitia. Viriusque porro castitas perfe-
 ctè, duplici argumento explorata atque probata est: nam &

verque tuto sine metu pœna atque infamia peccare potuit: & non peccare, sine maximo vita, ac fame discrimine nō potuit. Sed illud maius in Ioseph, quod ad peccandum plura & acriora habuit incitamenta, iuuenilem aetatem, secretum loci, opportunitatem temporis, securitatem criminis, flagrantissimam dominae suae voluntatem vltro expetentis, atque adeo instanter flagitantis: cui nempe si assentiretur, ingentia sperare commoda potuit; si repugnaret, extrema timere mala debuit. Verum de castimonia Susanna disputatum à nobis est in 15. Commentariorum nostrorum libro in Daniele: nunc de sancto Ioseph dicendum. Insignis porro & excellens castitas non solum in populo Dei, verum apud Ethnicos etiā magno semper in honore, & admiratione fuit: nam quo rarior hæc apud illos virtus, eo admirabilior & gloriosior habebatur. Pauca quidem sunt apud illos præstantis exempla castimonia; sed ea tamen summis celebrata laudibus in cælum efferuntur: Ego aliquot, quæ memoratissima sunt, hic strictim attingam, ut ex comparatione pudicitia Ioseph clarius exsplendescat.

Alianus libro tertio de Varia Historia, hæc singularis continentia atque eximia pudicitia memorat exempla; Amabæus, inquit, Cytharæus, tanta fuit castitate, ut uxorem, quam formosissimam habebat, nunquam attigerit. Diogenes Tragædiarum actor, similiter ab uxore perpetuò se abstinuit. Fuit in Clitomacho Pancratiaste tanta continentia, ut si fortè canes coeuntes vidisset, continuò vultum auerteret, & si quis inter coruina impudicus sermo effluxisset, confestim illinc decederet. Idem libro decimo quarto de Archita verecundia, & pudicitia hæc scribit: Architas adeo modestus, & continens erat, ut verba parum decora abhorreret. Cum autem aliquando nescio quid minus honestum cogeretur dicere, non potuit adduci ut id faceret, sed omnino reticuit: illud verò in pariete descripsit: ostendens se quamuis coactum, non tamen dixisse id quod maximè cogeretur dicere. Verum memorabilius illud est, quod de Spurina quodam Etrusco, libro quarto prodidit Valerius Maximus in hæc verba: Cum in ea regione excellētus esset pulchritudinis adolescens nomine Spurina, atque ob eam rem complurium fœminatum illustriū sollicitaret oculos, ideòque viris, ac parentibus earum suspectus esset, quo talem suspicionem amoliretur, oris decorem vultibus confudit, deformitatemque, sanctitatis suæ fidem, quàm pulchritudinem formæ, irritamentum alienæ libidinis esse maluit. In lib. 6. facinus Hipponis fœminæ Græcæ mirè prædicat: nam cum illa hostium classe esset excepta, in mare se, ut pudicitiam morte tueretur, abiecit.

Alianus.
Exempla ca-
stitatis apud
Ethnicos.
Amabæus.
Diogenes.
Clitomac.
Archita.

Valerius Ma-
ximus.

Hippo.

Cuius sanctitatis gloriam eterna traditam memoria. Græcia laudibus suis celebrando quotidie florentiorem effecit. Sic Valerius Maximus. Cōsimile fuit Lucretia facinus, Romanorum scriptis, nec satis iusta causa, & sine modo laudatum.

Hæc sunt de insignibus castitate viris, & feminis & antiquis Ethnicorum historiis prodita. nam quæ iactantur de continentia Bellerophonis & Hippolyti hic prætereunda sunt, tanquã fabulosa Poëtarum commenta, fortasse ad similitudinem eorum, quæ in hoc loco narrantur de continentia Ioseph, ab illis cōposita & conficta. Et verò, aliquot sæculis antiquior illis fuit Ioseph, & qui ea cōmēti sunt Poëta, haud paulo Mose posteriores extiterunt. Hæc igitur exempla castitatis ab Ethnicis celebrata, si vera sunt, equidem digna esse cōmemoratione, & cōmēdatione non abnuo, verum ea nihil ad Ioseph, cuius profectò virtus quãto fuerit præstãtior, in ipso tractatu & explicatu historie eius ostendemus. Nec sanè castitas Ioseph virtus quædam solitaria fuit, sed aliis pluribus, yssque clarissimis comitata & condecorata virtutibus. Rupertus certè docet in egregio illo factò Ioseph quatuor eminere ac elucere eximias virtutes: hæc sunt enim in lib. 8. Commentariorũ in Genesim, cap. 33. eius verba: In hac tribulatione Ioseph, in hoc abscondito temporis discrimine, ubi vehemēter exercitus & probatus est; quatuor agnoscimus virtutes eius, temperantiam, iustitiam, fortitudinē, prudentiam. Quid enim tēperãtius eo, qui non cuilibet, sed dominæ suæ dicenti, Dormi mecum, cum adolescens esset, non inclinavit animum? Quid iustius eo quod ille dixit: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua: nec quidquã est, quod nõ in mea sit potestate, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominũ meum? Quid fortius ea perseverantia, qua vsque in finem cōstanter restitit dominæ sapius, & instantius sollicitanti, sicut ait Scriptura: Huiusmodi verbis per singulos dies loquebatur, & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum? Quid prudentius eo, qui cum apprehenso à muliere pallio suo ad flagitium cōpelleretur; relicto in manibus eius pallio, aufugit, & se foras proripuit? tutius nempe iudicavit, vestimentum suum cum temporali dispendio excutere, & ignem procul à se abijcere, quàm silentio diu flammam fæmineam in sinu suo aligare, cum periculo animæ suæ. Rectè igitur hunc Psalmista virum nuncupavit, dicens: Misit ante eos virum. Hactenus ex Ruperto.

Concludã hanc castitatis Ioseph laudationē breui eiusdē viri atque elegantis

Rupertus.
Quatuor in
signes virtu-
tes Ioseph.

eleganti præconio, quod S. August. in serm. 82. de Tempore scriptū reliquit: quanquā id ex B. Ambros. in lib. de Ioseph, c. 5. maxima ex parte, ipsū planè verbis, non modo sententiis, sumptū videtur. Sic autē scribit August. Sanctus & fidelis Domini famulus Ioseph, tribulationibus assessor ostenditur. Qui primo per inuidiā fratrum, Ismaelitis in seruum additus, & ab eis venditus, à quibus se viderat adorandam, deinde in Aegypto domino traditus, semper tamē ingenui animi tenuit bonitatē, docuitq; exēplo suo & seruos, & liberos in peccādo nō conditione aequali esse, sed mētē. Cum esset facie decorus, & speciosus valde, pulchritudinem suā non ad alienā deriuauit iniuriam, sed ad suam gratiā conseruauit: hoc sepulchriorē iudicans, si non dispendio castitatis, sed cultu pudoris speciosior probaretur: & illū esse verū decorem, qui non alienos oculos captaret, nec mentes fragiles vulneraret. Magnus planè vir, qui venditus seruire tunc nesciuit; ad amatus, non redamauit; rogatus, non acquieuit apprehensus, aufugit. Concupiscitur adolescēs à domina, sed ad concupiscentiā prouocatus & rogatus, refugit. Illa, quæ in ceteris imperabat, vna hac in re blandiēdo humiliter supplicat. Sed ille nouerat videre quæ illa nō videbat. Pulchrior erat intus Ioseph quā foris, pulchrior in luce cordis quā in facie corporis, quò illius fāmīna oculus nō penetrabat, inibi sua ipse pulchritudine fruebatur. Inuens ergo interiorem pulchritudinē castitatis in speculo cōscientiæ suæ, quomodo illā maculatur, quomodo violari fāmīna tentatione permitteret? Hæc Augustinus.

Præconium
castitatis Ioseph ex S.
August.

Inuenit Ioseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei: VERS. 4.
à quo præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domum, & vniuersa quæ ei tradita fuerant.

V N C locum pulchrè ad hunc modum Philo enarrat: Ioseph in Aegyptum adductus, & Eunucho in seruitutem traditus: cum atē paucos dies, egregiæ honestatis, & generositatis magnum dedisset specimē: cōseruis est præpositus, curator totius familiæ. Tam enim herus multis argumentis liquidò cognouerat, eum non sine diuina prouidentia singula tum dicere, tum facere. Ergo in speciem ab emptore suo domui præpositus est; reuera autē à natura conciliāre illi magnæ gētis ac regionis principatū. Oportebat enim futurū administratōre Republicæ prius exerceri in rebus œconomicis: nam & domus est quædā parua ciuitas; & œconomia est velut compēdiōsa Respublica: sicut etiā ciuitas est magna quædā domus; & Politia est cōmunis quædā Oeconomia. Ex quo facilè intelligitur, eundē esse idōneum & aptum dispensationi domesticæ, atque publicæ administrationi; quamuis hæc multitudinē & magnitudine differant. Id quod etiā in pictura, & fīctura videre est:

Philo in lib.
de Ioseph.

nam bonus statuarius vel pictor, siue colosseas magnitudines faciat, siue parua opera, eandem artem ostendit. Sic Philo.

VERS. 6.

Nec quicquam aliud nouerat, nisi panem
quo uescebatur.

Rabbi Sa-
lomonis.

Æc uerba possunt referri ad Phuripharem, & ad Ioseph. Re-
lata ad Phuripharem tripliciter exponuntur. Prima expositio
est Rabbinum Salomonis, qui nomine *panis* metaphoricè signi-
ficari putat uxorem: & uult huc esse istorum uerborum sen-
sum: Phuriphar nihil rerum suarum curabat, omnia permittens curæ & in-
dustriæ Ioseph; excepta uxore, quam solâ in eius potestate minimè tradi-
derat. Nam & hoc Ioseph dixit dominæ suæ: *Ecce, omnibus mihi traditis, do-
minus meus ignorat quid sit in domo sua, nec est aliquid, quod non mihi tradide-
rit: præter te, qua uxor eius es.* Quod autè nomine *panis* nonnunquam signi-
ficetur in Scriptura mulier, probat iste Rabbinus uerbis illis Salomonis
Prou. 9. *Aqua furtiua dulciores sunt, & panis absconditus suauior,* quibus uer-
bis significatur uxor aliena, quam occultè quispiam cognouit. Verùm hæc
interpretatio nimis dura est, & talis locutio tam allegorica à simplicitate
& perspicuitate narrationis historicæ longè uidetur remota & aliena. Al-
tera expositio est Aben Esræ, sic interpretantis hæc uerba; Phuriphar
omnia sua communicabat cum Ioseph, præter panem, id est, cibaria, qua
nolebat habere communia cum Ioseph: siquidem & infra dicitur Genes.
43. illicitum erat Ægyptijs comedere cum Hebræis, & profanum puta-
bant huiusmodi conuiuium: Tertia expositio, quæ simplicior, & rectior,
& apertior est, ideoque probabilior, huiusmodi est; Phuripharem adeo cu-
ram omnem rerum suarum contulisse in Ioseph, ut ipse nihil prorsus cu-
raret, nisi edere, & bibere: ut sit Hebraïsmus, significans, eum fuisse omni-
no vacuum à cura rerum suarum, nihilque earum sollicitum.

Aben Esra.

Si autem uerba ista referantur ad Ioseph, ut quidam putant referti de-
bere, hanc reddunt sententiam: Ioseph cum in potestate sua haberet om-
nia bona domini sui, cumque multa ex illis deriuare posset in emolu-
mentum suò, nihil planè sumpsisse sibi ex illis; sed pro tam fideli, & in-
dustrio, & laborioso seruitio suo, nihil mercedis accepisse præter quoti-
dianum cibû. Atque hunc fuisse panem siccum, qui erat cibus seruorû. Hoc
autem Scripturam commemorasse, quo admirabilius esset quòd mox
subdit, eum fuisse decore uultu, & eleganti facie, cum tam pauco & uili
cibo uesceretur: uidelicet, simile quid contigit Ioseph, eius quod accidit
se legimus Danieli, & socijs eius; qui leguminibus tantùm uescentes, &
aquam bibentes, pinguioribus erant atque pulchrioribus quàm alij qui ciba-
tu & potu regio nutriebantur. Ergo significatur illis uerbis, Ioseph pro
seruitute sua & labore nihil mercedis præter diurnum & quotidianum
cibum, seruis præberi solitum, accepisse. Aristoteles lib. 1. Oeconomico-
rum, cap. 5. qualis cibus potusque præbendus sit seruis, hunc in modum
præcipit: Quoniam uini potus etiam liberos ad insolentiam impellit,
& apud

Danielis 1.

Aristot.

& apud multas nationes ingenii quoque ab illo se abstinere, ut Carthaginienses dum militant: patet, vini aut nihil, aut perparum dandum esse seruis. Tria verò cum sint, opus, cibus, & castigatio; cibus quidem sine castigatione & opere petulantius reddit seruos: opus verò & castigatio sine cibo, violenta res est, & infirmum facit seruum. Restat igitur ut opus faciendum illi tribuat, & cibum sufficientem: sine mercede enim dominandum non putant; merces autem serui, cibus est. Oportet item indulgere illis, & permittere singula secundum merita, & cibum, & vestem, & quietem, & castigationem verbo & opere. Hæc Aristoteles. Cuius sententiæ mirè consona sunt quæ legimus in lib. Ecclesiast. cap. 33. his verbis: *Libera, & virga, & onus, Astino: panis, & disciplina, & opus seruo.*

Erat autem Ioseph pulchrâ facie, & decorus aspectu.

VERS. 6.

VNE locum tractans Chrysostomus homil. 62. in Genesim: Mala bestia, inquit, est Diabolus: ut primum enim vidit Ioseph gratiosum esse apud dominum suum, & in rebus aduersis clariorem fieri; fremit dentibus, & insanit, nec videre potest iustum in dies magis clarescere. Quocirca profundum barathrum effodit, & horrendum præcipitium parat, quo illum maximo, ut sperabat, damno præcipiter: & grauissimam tempestatem excitat ut violentum ille naufragium faciat: sed denique intelligit, & contra stimulum calcitrare, & in damnum suum recidere quæ parabat in exitum illius. ecce tibi, ex pulchritudine Ioseph occasionem capit perdendi eum, unde subdit Scriptura: *Erat Ioseph pulcher specie, & formosus aspectu.* Hæc enim de eo narrat Scriptura, ut ostenderet pulchritudine adolescentis captam dominam eius, ad nefarium eius concubitum fuisse incitatam. Hæc Chrysostomus.

Chrysostom.

Memoratur igitur in hoc loco insignis pulchritudo Ioseph, præter causam proximè dictam ex sententia Chrysostomi, duas alias ob causas. Ac primo quidem sic magis commendatur virtus castimonie Ioseph, qui tanta præditus pulchritudine, nihilominus studiosè, ac religiosè castitatem animi & corporis coleret. Pulchritudo nempe corporis plerumque magnum est castitatis periculum, & laqueus Diaboli, & illecebra voluptatis, & irritamentum peccati. Pulchritudo item superbiam gignit; superbia facit incogitantiam, & incuriam sui, & rerum cautè agendarum imprudentiam, atque negligentiam; negligentia porro procliuatatem facit ad labendum in flagitia. Itaque pulchritudo corporis sine animi pulchritudine, quam facit virtus, non solum hominem non decorat, verum sæpè ingens occasio est maioris eius deformitatis & turpitudinis. Audi Salomonem Proverb. 11. *Circulus aureus, inquit, in naribus Suis; mulier pulchra, & fama.* Quam sententiam apertius ita reddiderunt Ixx. *Sicut in auribus aurea in naribus Suis, sic mulieri recordi pulchritudo.* Cuius similitudinis, & comparationis hæc est vis & sententia: sicut annulus aureus positus in naribus Suis, non ornat, nec decorat Suam; sed contra Sus nitorem eius conspurcat & fœdat, ritu terram sodiando, & nares cœno immergendo:

Cur memoratur pulchritudo Ioseph.

ita mulier pulchra, sed improba, pulchritudinem corporis dedecorat & turbat, animum flagitijs inquinans. Haud talis profectò Iosephus fuit, in cuius pulchro corpore pulchrior animi virtus habitabat: nec tam hominibus ob corporis pulchritudinem, quàm Deo propter pulchritudinem animæ gratus & amabilis erat.

VERS. 7. Post multos itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, & ait, Dormi mecum.

Philo in libro
de Ioseph.

ISTORIAM huius rei breuibus sic enarrat Philo: Postquàm Ioseph egregiam laudem in dispensatione herilis domus, omniumque rerum eius consecutus fuerat, insidias herilis vxoris pertulit, insano amore correptæ. Capta siquidem est adolescentis pulchritudine: & affectu indomito rabida, de stupro eum tentauit repugnantem validè, ac ne audire quidem tale sustinentem, propter innatam sibi, & continua meditatione confirmatam honestatem, atque temperantiam. Sed vbi crescente in dies flammâ cupidinis, atque incesta concupiscentiâ continuè tentando, semper repulsum passa est mulier, tandem imponens animi, atque impatiens libidinis, ad vim conuersa, in adolescentis pallium manus coniecit; magna illum contentione trahendo in thalamum suum, robur videlicet dante affectione, quæ solet etiã timidos & debiles, audaces & fortes facere. Sic ille.

Quando
euenit hæc
tentatio Ioseph.

Post multos dies, id est, multo post tempore, quàm venditus fuerat Ioseph Phutiphari Ægyptio, & magna cum laude fidei, & industriæ, & diligentia in domo eius versatus fuerat. Sed quot annis post eius venditionem euenit, quod hic narratur? Decem fortasse vel vndecim circiter annis, vt quo tempore tentatus, & sollicitatus est à domina sua, iuuenis fuerit septimum & vigesimum circiter annum agens, nempe in ipso iuuentutis flore. Hoc autem colligit ex ipsa Scriptura posset ad hunc modum: Cùm venditus est isti Phutiphari, nondum expleuerat decimū septimum annum, vt ex superiori cap. 37. manifestum est: statim autem post hanc tentationem dominæ suæ missus est in carcerem; vbi non multo post exposuit somnia pincernæ & pistoris regis Pharaonis, vt patet ex ca. 40. Genesis: post duos autem annos eductus est de carcere vt interpretaretur somnium Pharaonis, quo tempore 30. erat annorum, vt ex cap. 41. perspicuum est. Videtur igitur tentatio hæc castitatis Ioseph accidisse triennio ferme antequam à carcere educeretur, id autem est, anno ætatis suæ vigesimo septimo.

Iniecit domina sua oculos suos in Ioseph. Ecce tibi noua, & prioribus periculosior têtatio & vexatio Ioseph. Vixdum respirauerat à prioribus malis, & malum aliud atrocius & formidabilius in eum inuadit. Non enim patitur Diabolus sanctos Dei seruos quietè agere, sed infestat & vexat eos identidem, vt assidua tentationis molestiâ inquietans ac perturbans eos, de proposito & studio colendæ virtutis detrahat: nam quo magis crescit eorum.

eorum virtus, hoc magis crescit eius invidia, & cupido perdendi bonos. Sedenim tentatio Ioseph partim à Deo permiffa est, quò magis exercita & probata eius virtus cresceret meritis & præmiis; & clarissimum eius castitatis exemplum maximo esset posteris ad eius virtutis studium cultumque incitamento. Partim tentatio illa fuit à Diabolo, conante per mulieres lasciuas & illecebras, & dulcem carnis voluptatem sanctissimum iuuenem perdere. Vfus porrò est ad id perficiendum muliebri instrumento, sæpius nimirum expertus id sibi ex voto successisse: nam & per Euam perdidit Adamum, & per speciosas mulieres, filios Dei: quam ob causam exitium hominum per diluuium euenerat. Consimiliter nunc ad expugnandum sanctissimi iuuenis animum adhibet dominam eius ad id efficiendum, & muliebri pulchritudine ac lasciuia, herilique auctoritate, gratiaque præpotentem.

Genes. 3. & 6.

Sed perpendenda sunt verba illa: *Iniecit oculos in Ioseph.* Nimirum nisi mulier lasciuia intentis oculis atque animo pulchritudinem Ioseph aspexisset, non eum tam insanè, ac perditè adamasset. Mors itaque ad cam per fenestras ascendit, & oculus eius deprædatus est animam eius. Non igitur Ioseph aspectum dominæ ambiuit, non se oculis eius obiecit; non aspectari & amari ab illa concupiuit: illa petulanter aspexit, illa lasciuos oculos in cultum iuuenem coniecit impudenter. Rectè itaque B. Ambrosius hoc ipsum pensitans. Illa petulantibus, inquit, aspexit oculis; illius crimen solius est quæ male vidit; non huius, qui se malè videri noluit. Nec in eo quòd visus est, culpa est: non enim erat in potestate seruuli vt non videretur, matris cauere debuit oculos vxoris. Sed quia hic nihil timebat de contige, arbitrabatur Ioseph testimonium esse castimonix, non remissionem iniuriæ. Discant etiam viri cauere oculos sceminarum: adamat enim, etiam qui noluit amari: denique adamat est Ioseph, qui amantem contempserat. Et bene Scriptura excusauit Ioseph, dicens: *Immisit oculos vxor domini eius in Ioseph,* hoc est, non iste se ostentauit, nec cepit incautam: sed ista recia sua misit, & indagine sua capta est: laqueos suos sparsit, & suis ipsa hæsit vinculis. Sic Ambrosius.

Hiere. 9.
Thren. 3.

Ambros. in
li. de Ioseph.
c. 5.

Tria porrò procacis & lasciuæ mulieris tela sunt quæ vibrat in vecordes amantes. Primum telum est oculorum ipsius, alterum verborum, tertium assiduæ interpellationis, & sollicitationis. Hisce tribus telis voluisse dominam Ioseph animam eius confodere, non obscure indicat Scriptura: nam de primo telo ait: *Iniecit oculos suos in Ioseph:* de secundo: *Et ait dormi mecum;* de tertio, *huiuscemodi verbis, per singulos dies loquebatur, & mulier molesta erat adolescenti.* De tribus autem huiusmodi telis eleganter Ambrosius: Prima, inquit, adulteræ oculorum tela sunt: secunda verborum. Sed qui non capitur oculis, potest verbis resistere: Suppetit enim defensio, vbi adhuc libet est affectus, ideòque scriptum est, *Quia ille noluit.* Primum igitur Ioseph congressione mentis superauit, tanquam scuto animi in se repellens irruentem: deinde sermone, tanquam hasta vibrauit, vt se illa reuocaret, *Et dixit vxori domini sui,* Rectè vxor domini, non ipsa Domina dicitur, quia non potuit extorquere quod voluit imperare.

Ambrosius.

Nam

Nam quo modo domina, quæ seruis incentiua libidinis præstabat? Ille Dominus, qui amantis non excepit faces; qui lenocinantis vincula non sensit: quem nulla mortis formido perterritat: qui maluit liber criminis mori, quam criminosa potentia eligere consortium. Ille liber, qui turpe credidit vicem gratia non referre. Sed tanquam beneficii herilis, & innocentia suæ debitor fugit crimen ingrati; peccati que labem, & culpæ contagium, quasi iustus horrescit. Tertium spiculum adultera interpellandi asiduitate vibrabat: sed Ioseph non audiebat eam. Habes post prima verbum quid caueas. Non solum lubrica, sed etiam procax, & importuna, & petulans est libido, nec habet quod vereatur adultera, quæ dispendia pudoris prius non doluit, insidiatur vt capiat. Hactenus ex Ambrosio.

Cic. ad Lucium lib. 5. Epist.

Et ait, Dormi mecum: Verum esse animaduerto in hac muliere, quod quidam festiuè dixit: Qui semel verecundia fines transferit, eum bene ac nauiter oportet esse impudentem. Adeone mulier ista omnem penitus animo atque ore pudorem exuerat, vt tam apertis & obscenis verbis, rem adeo flagitiosam & scdam, atque probrosam à seruo suo flagitare non erubuerit? Sed quæ pudorem ex animo & oculis abiecerat, quid mirum, eam in verbis tam inuerecundam atque impudentem fuisse? Habes igitur in Domina Ioseph exemplum mulieris insigniter impudentis, & lasciuæ; cuius contemplatione admirabilior existit virtus castimonia & constantia animi Ioseph.

VERS. 8.
& 9.

Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam, Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua: nec quidquam est, quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?

S. Bernard.

1. Cor. 11.

IOSEPH, cum domum & omnia bona Ægyptij domini sui sibi credita sciret (ait Bernardus sermone 13. in Cantica) dominam non ignorauit exceptam, & ob hoc non acquieuit contingere eam. Mulierem quippe nouerat gloriam esse viri, & iniquum sibi iudicauit, vice contraria, in gloriam facere eum qui se fecerat gloriosum. Aduertit nimirum Ioseph, vir sapientiam Dei prudens, virum, vxorem suam fortiter, tanquam propriam zelare gloriam, sibi que ipsi retinuisse seruandam, non alij credidisse, & ideo manum ille ad non concessum extendere non præsumpsit. Sic Bernardus. Verum super istiusmodi verbis Ioseph, pleniori ac luculentiori oratione disputat Sanctus Gregorius libro 30. Moralium cap. 18. vel secundum aliam editionem cap. 9. hoc modo scribens: Ecce alius dum mundi huius successibus proficit, lenocinante cordis lætitiâ, tentari se luxuriæ stimulis sentit. Sed si Ioseph factum ad memoriam reuocat, in arce se castitatis seruat.

S. Gregor.

fernat. Qui cum sibi à domina conspiceret pudicitiae damna suaderi, ait: *Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua:* Quibus verbis ostenditur, quia bona quae affecutus fuerat, repente memoria inuoluit; & malum quod se pulsabat, eiecit: & quia perceptae gratiae meminisset, vim culpae imminentis fregit. Cum enim voluntas lubrica teneat in prosperis, haec ipsa sunt prospera aculeo tentationis opponenda, ut eo rubescamus praua committere, quo nos à Deo meminimus gratuitè dona percepisse: & illatam gratiam exteriorum munerum vertamus in acta virtutum, ut sint ante oculos quae percipimus, & quae nos alliciunt subijciamus. Quia enim voluptas ipsa in prosperitate nascitur, eiusdem prosperitatis est consideratione ferienda, quatenus hostis noster, unde oritur, inde moriatur. Considerandum quoque est, ne acceptum munus vertamus in vitium, ne per fauorem vitae nos absorbeat vorago nequitiae. Iram namque contra nos superni Iudicis inextinguibiliter accendimus si contra benignitatem illius, etiam ex ipsa sua largitate pugnemus. Sic Gregorius.

Ceterum orationem Ioseph tale flagitium recusantis atque auersantis, paucis verbis expositam à Mose, Philo multis atque illustribus sententiis exornans atque amplificans, ad hanc fermè sententiam scribit: Ioseph praesentem importunitatem mulieris fortiter submouens, in has libertas, & suo genere dignas voces erupit. Quid molesta es? bonis moribus & legibus utimur nos Hebraei. Aliæ gentes puberibus 14. annum ætatis egressis permittunt usum scortorum: apud nostrates, nulla est meretrix, capitali supplicio proposito talem quæstum exercentibus. Ante legitimam copulam alios congressus cum muliere nescimus: castitatis, & virgines virginibus coniungimur, non voluptatis, sed libertorum conquirendorum gratiâ: Qui ad hanc diem purus mansi, non inopiam ab adulterio leges contentemnere, flagitio pessimo, qui etiam si alias perperam educatus essem, & obsecutus ætatis cupiditatibus, aut vestram imitatus lasciuendi licentiam, non tamen deberem alieno infideliati matrimonio; quod crimen, qui mortalium non cæde vindicandum videtur? nam de cæteris dissentire solent in hanc solam omnes conijciunt sententiam: ita ut ubique gentium, & terrarum, capitale scelus pronunciant adulterium, & deprehensos, iniudicatos dedant ei qui lætus est, necandos. Tu verò quasi res ista per se parum damnata sit, eam vitio scelere cumulas, cogens me non tantum ad adulterium, sed etiam ad tori herilis iniuriam. An ideo in vestras ædes veni, ut relictis seruilibus ministeriis inebrier, & debacher in spes domini mei, coniugium, familiam cognationem eius adulterans? Atqui non solum officium ei, ut heri, sed & honorem ut benefactori debeo, qui omnia sua commisit fidei meae, nihil excipiens, nisi te, amorem suum. Hancine igitur gratiam, ut illi referam, auctor es? Bonam scilicet gratiam, dignamque illius meritis. Herus me ex captiuo & extero, sua benignitate libertum & ciuem reddidit, tractatum liberaliter: ego verò seruus domino iniuriam, ne captiuo quidem & extero tolerandam inferam? Et qua fronte potero post

*Philo in lib.
de Iosepho*

admissum tantum scelus, illum aspicere? Conscientia, carnifex intestina, nõ sine me oculos in illum erigere, etiam si nemo alius prodant flagitium. Quamquam non deerunt qui prodant, præstò sunt enim latentes exploratores plurimi, quibus silere non licet. Taceo, quòd licet factum nemo enunciet, vel sentiat, ipse meus ero proditor, colore, aspectu, voce, detegens conscientiam. Sed fac nullum delatorem fore; assidentem Deo iustitiam res cunctas inspicientem non timebimus, non reuerebimur, non perhorrescemus? Haectenus ex Philone.

Chrysof.

Verum enim uero ponderanda sunt; magnam enim habent emphasim uerba Ioseph dominæ suæ libidini assentiri nolentis. Duabus enim rebus tanto scelere admittendo se prohiberi ait: primò quidem insigni beneficentia domini erga se: cuius tot & tanta beneficia, si tanto maleficio repondat; ingratus & iniquissimus futurus sit, & nullo non dignissimus supplicio. Deinde, ab eo scelere deterreri se affirmat contemplatione ac reuerentia Dei præsentis in omni loco, cunctaque inspicientis: cuius scientiam, ut nullum potest fallere peccatum hominis; ita nec iustitiam eius vindicem scelerum impunè potest effugere. *Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis.* O gratitudinem animi! ait Chrysof. Enumerat beneficia domini sui, ut doceat quantam ipse gratitudinem & reuerentiam erga dominum & coniugem eius habere debeat. Num ego, inquit, famulus sum? num peregrinus? num captiuus? Tanta fruor domini mei securitate, ut omnia sua in manum meam tradiderit, nullo excepto, præter te: & cum aliis omnibus ego præsum, tibi subiicior, quæ extra meam es potestatem. Deinde, ut lethalem ei plagam inferret, & recordari faceret viri beneuolentiam; & persuaderet ei ne tam ingrata esset erga coniugem suum, adiunxit, *Qua uxor eius es.* Quibus uerbis obliquè ac latenter admonuit eam conditionis suæ, & officij & fidei, quam in vxorio contractu promiserat, & debebat marito: Non enim vxor, auctore B. Paulo, potestatem habet corporis sui, sed uir.

Quomodo ergo possum hoc malum facere? Magnum nempe malum est adulterium: nam præter illicitæ voluptatis turpitudinem, est præterea cum ingenti coniunctum iniustitia propter inuicem, quæ marito sit, iniuriam; violata scilicet vxore, quæ nihil est illi coniunctius, Est quoque in adulterio execrandum perfidiæ crimen, nefariè prodita fide conjugalis pudicitia. Est item magna iniustitia aduersus mariti prolem. si quidem non rarò fit, ut ex adulterio geniti, pro ueris mariti filiis habeantur: & adulterinus filius interdu censeatur primogenitus, si quæ hæreditate fraudatis atque priuatis. Sed quid est illud. *Quomodo possum hoc malum facere?* Id enim perinde est, quasi dixisset, Nullo modo possum facere. At enim Ioseph libero erat præditus arbitrio, ad malum procliu, non solùm flexibili. Num istud dicens Ioseph oblitus fuerat humanæ fragilitatis, atque propensionis ad peccandum, de qua nimirum dictum à Deo fuerat, ut legimus Genes. 8. *Sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* Enimuerò in arduo est uir-

tus,

rus, peccare autem in procliu & lubrico. Verè tamen illud dixit Ioseph : non quidem humanam libertatem, & natiuam eius ad malum procliuatatem abnegando, sed alia ratione, quam hîc paucis aperimus. Hoc nempe inter homines improbos atque probos, & sanctos viros interest: quòd illis malè facere, promptum est, nec modò facilè, verùm etiam iucundum, *letantur enim, inquit Scriptura, cum malè fecerint, exultant in rebus pessimis, & per risum atque iocum scelus operantur.* Contra verò benefacere, est illis difficillimum, quinetiam quodammodo impossibile. Sic enim de huiuscemodi hominibus loquitur Hierem. c. 13. *Si mutare potest Ahiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* At verò sancti viri promptissimi & velocissimi sunt ad faciendum bonum; malum autem facere, videntur sibi nec scire, nec posse: Simples vtique in malo, & prudentes in bono. Tanta quippè ad bonum propensio eorum est, & auersio à malo; & ita per Dei gratiam stabiliti & firmati in bono, & alienati à malo sunt, vt idem videatur ipsis fieri aliquid non debere, atque non posse. Vulgò etiam itidem loquimur: nam quem vnice diligimus, de eo solemus dicere, Non possum ei non bene velle: contrà autem quem valdè odimus, dicimus non posse nos eum aspicere, nec humaniter eum alloqui: Hoc sanè modo Genesis 37. scriptum est de fratribus Ioseph: *Oderant eum, nec poterant ei quicquam pacificè loqui.*

Et peccare in Deum meum. Tria sunt quasi vincula, quibus viri Sancti fortissimè constrictos se, atque compeditos sentiunt, ne possint Deum offendere. Primum vinculum est reuerentia diuinæ Majestatis vbique præsentis, & cuncta cernentis. Sancti enim viri semper in conspectu Dei ambulantes, videntur sibi non posse non omnia castè sanctèque facere, & ne præsens Numen vlla re offendant, ab ijs omnibus, quæ displicent ei religiosissimè cauere debere. Contrà quàm faciunt homines improbi: de quibus dicitur Psalm. 53. *Non proposuerunt Deum in conspectu suo.* Et Psalm. 9. *Non est Deus in conspectu eius, inquinata sunt via illius a omni tempore, auferuntur iudicia tua à facie eius.* Et de senibus illis acculatoribus Susannæ scriptum est Dan. 13. *Euertunt sensum suum, declinant oculos suos, vt non viderent Cælum, neque recordarentur iudiciorum altissimi.*

Alterum vinculum, quo ita fortiter sancti viri obstricti Deo tenentur, vt videantur sibi non posse in eum peccare, est recordatio beneuolentiæ ac beneficiæ Dei erga ipsos, & beneficiorum eius, partim iam acceptorum, partim in futurum promissorum: Validissimum esse hoc vinculum declarauit Dominus per Oseam, cap. 11. illis verbis: *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: Quid est, : traham eos? num violenter? nequaquam; sed efficaciter mouebo eos, & omnino venire ad me, mihi que adhærere faciam: sicut in quadam Oratione dicit Ecclesia: Et nostras ad te rebelles compelle propitius voluntates. Quid est, In funiculis Adam? id est, ijs funibus quibus trahi solent homines. Est enim eo loco nomen Adam non proprium primi hominis, sed cõmuniter*

De tribus vinculis quibus sancti viri tenentur adstricti, & cohibentur à peccando.

significans hominem : sunt autem huiusmodi funes & vincula, amor & beneficia, vnde subdit, *in vinculis charitatis*. Hoc etiam in vulgari sermone usurpari solent, vt cum dicitur, Obligauit vel obstrinxit me sibi amore & beneficiis. Si autem Ioseph propter aliquot beneficia, quæ à domino suo acceperat, ad eum se obligatum illi, atque obstrictum sentiebat; vt ex animo diceret, se in eum peccare non posse; quanto magis videri nobis deberet impossibile in Deum peccare, cuius in nos tot & tantæ extant beneficia, præterita, præsentia, futuraque & in quo viuimus, mouemur, ac sumus; & cuius est beneficium, quicquid boni, corpore, animoque habemus.

Aristot. 17.

*Locus Psal-
mi 118.*

*Memorabilis
sententia B.
Basilij.*

Tertium vinculum, est timor Dei, quem generat in animis nostris contemplatio seuerissimi iudicij, & inflexibilis iustitiæ Dei incredibili rigore vindicantis peccata, nec vllum relinquentis impunitum. Recordatio item iudiciorum Dei aduersus multos peccatores, quos etiam in hac vita grauissimis & atrocissimis supplicijs puniuit. Verum super omnia à peccando reprimat, & quasi refrænat intenta consideratio illius generalis atque horreni iudicij, quo Deus post sæculi consummationem, mortales omnes iudicaturus est, & redditurus cuique secundum opera eius. Quod quidem iudicium prophetica oratione graphicè depinxit. Dan. cap. 7. Atque hoc probè intelligens Dauid, flagrantissimè optabat, atque obnixè petebat, hoc Dei timore non solum constringi animum suum, sed etiam configi carnes suas. *Confige, inquit, timore tuo carnes meas, à iudicij enim tuis timui.* De huiusmodi porrò timore diuini iudicij, quo vehementer reprimimur à peccando grauissimam & disertissimam Magni Basilij orationem lubet hinc adscribere: quam equidem dum lego, ita motibus quibusdam diuini timoris, pulsibusque animum meum quati, afficiq; atque inhorrescere sentio, quasi coram iudicium illud spectarem. Verba Basilij super illo versu Psal. 33. *Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos*, huiusmodi sunt: Cum te appetitus inuaserit peccandi, velim cogites horribile illud & intolerabile Christi tribunal, in quo præsidebit Iudex in alto & excelso throno: astabit autem omnis creatura ad gloriosum eius conspectum contremiscens. Adducendi etiam nos sumus singuli, eorum quæ in vita gestimus rationem reddituri. Mox illis, qui multa mala in vita perpetrarunt, terribiles quidam & deformes assistent Angeli, igneos vultus præ se ferentes, atque ignem spirantes; ea re, propositi & voluntatis suæ acerbiter ostendentes: noctique vultu similes, propter mærorem & odium in humanum genus. Adhæc, cogita profundum barathrum, & inextricabiles tenebras, & ignem carentem splendore, vrendique vim habentem, sed priuatum lumine: deinde vermium genus venenum immittens, & carnem vorans, inexplebiliter esuriens, neque vnquam saturitatem sentiens, atque intolerabiles dolores corrosione ipsa insignens. Postremo, quod supplicium omnium grauissimum est, considera opprobrium illud & confusionem sempiternam. Hæc time, & hoc timore instructus, animam à peccatorum concupiscentia, tanquam fræno quodam reprime. Sic

Sic Basilius. Hoc igitur triplici funiculo & vinculo, quod difficile rumpe-
 ritur, adeo se constrictum, atque impeditum sentiebat Ioseph, ut diceret se
 malum illud facere in dominum suum non posse.

Huiuscemodi verbis per singulos dies loquebatur, & mulier VERS. 10.
 molesta erat adolescenti: & ille recusabat stuprum.

MPORTUNA res est mulier, nec acquiescens unquam,
 quoad optatis suis annuatur, & satisfiat postulatis. Mulier
 enim libidinosa & lasciva facile vincit etiam fortissimos, vel
 procacitate petendi, vel importunitate flagrandi. Perillustre
 habemus exemplum huius rei in Samson, quem inuictum atque insupe-
 rabilem hostibus petulans illa muliercula Dalida assiduitate, atque impor-
 tunitate precum vicit, & perdidit. Sic enim legimus in lib. Iudicum cap.
 decimo sexto: *Cumque molesta esset ei (Dalida) & per multos dies ingiter ad-
 hereret, spatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius (Samsonis) & ad
 mortem usque lassata est. Tunc aperiens veritatem rei dixit ad eam, &c.* Æsti-
 ma hoc loco, prudens Lector, robur virtutis, atque animi constantiam Io-
 seph. Iuuenis erat, quæ ætas fe- uore sanguinis, & ardore cupiditatum pro-
 cliuis est ad libidinem: incitabatur, & sollicitabatur à domina sua, à qua, si
 ei assentiretur, ingentia expectare bona poterat: sin autem repugnaret,
 grauissimas calamitates & mala timere debebat. Nec semel tantum, aut
 leuiter: sed vehementer, & instanter, & assidue sollicitatus est. Eriam in-
 gentes arbores magnis crebrisque percussæ ictibus concidunt: etiam du-
 rissima saxa minutissimis assidue cadentibus guttis excauantur: quanto
 magis homo magnitudine, & assiduitate tentationum superabilis est: cu-
 ius caro non est ænea, ut inquit Iob, nec fortitudo, eius est fortitudo lapi-
 dum? Hoc igitur exemplo Ioseph satis apparet, nullam esse nec iustam,
 nec idoneam, nec probabilem peccandi excusationem: non humanæ na-
 turæ infirmitatem, non ad libidinem iuuenilis ætatis procliuatatem, non
 obiectas extrinsecus occasiones, non illecebras, non irritamenta, non ma-
 gnas spes commodorum, non ingentem metum calamitatum, & malorum
 terrorem, non assiduam atque importunam sollicitationem: his enim
 omnibus grauissimè tentatus est Ioseph: & hæc quasi machinis vehemen-
 ter appetitus, validè oppugnatus, diu multumque vexatus, nec vinci po-
 tuit, nec de proposito colendæ castitatis, vel transfuersum, ut aiunt, vnguem
 dimoueri. Malum igitur est peccare, sed peccatum exuando, aut
 eleuare, aut penitus à se amouere conari, insignis est prauitatis:
 quam abesse cupiens à se Dauid, precabatur

Iob. 6.

Deum, dicens: *Non declines cor meum in ver-
 ba malitia, ad excusandas excu-
 sationes in pec-
 catis.*

Psal. 40.

VERS. II. Accidit autem quadam die, ut intraret Ioseph domum, & operis quidpiam absque arbitris faceret: & illa apprehensa lacina vestimenti eius diceret, Dormi mecum.

HIVS rei, quam strictim attigit Moses, historiam, enucleatius, pleniusque, appositis quibusdam circumstantijs & illustribus sententijs, enarrat Iosephus I. libro Antiquit. hunc in modum scribens: Mulierem semel data repulsa, magis etiam accendebat, quod non putaret Iosephum repugnaturum: & non cessante morbo, secundas illi pergit admouere machinas. Ergo, publico festo instante, cuius celebritatem à sceminis quoque frequentari mos erat, fingit illa morbum apud maritum, captans solitudinem, & ad sollicitandum Ioseph opportunitatem. Quam nacta, supplex talibus eum blanditijs adoritur: Satius fuerat primis meis precibus cedere; idque vel dignitati precantis deferre, vel amoris flagrantia, qua cogente, oblita me dominam esse, ad tam abiecta verba descendi. Sapiens tamen, si vel nunc cedes, & prius erratum corriges. Siue enim iterum rogari cupis, iam id facio nunc etiam vehementius quam antea; nam & ad hoc simulavi ægritudinem, & festi lætitiā tua causa contempsi, siue prius diffidebas, tentari te putans malitiosè; nunc cardò potes argumento colligere, ex animo me agere, atque in eadem perstare voluntate. Quare aut elige meæ obsequi voluntati, & amanti morem gerere, maiora in dies commoda expectans, aut odium meum, & vindictam perhorresce, si meæ gratiæ, castitatis opinionem & studium antepones. Nihil ea te iuuabit, mihi crede, si ad maritum te deferam, & me de stupro à te appellatam dicam: quantumlibet tua veriora fuerint verba, mea tamen credibilia erunt marito. Ad hæc verba, lacrymasque verborum testes, nec blanditijs illici, nec miseratione flecti, nec terrore cogi potuit Ioseph, quominus perstaret in suo tuenda pudicitia proposito: constantèrque restitit intentanti iniustam afflictionem, malens acerbissima quæque perferre, quam oblati perfrui voluptatibus: non ignarus iusto se dignum fore supplicio, si quicquam tale in mulieris gratiam admitteret. Hactenus ex Iosepho.

Oratio domine ad Ioseph.

Accidit autem quadam die, ut intraret Ioseph domum, &c. Solitudo, & secretum loci, permagnum est inuitamentum peccati, atque incitabulum libidinis. Mulier quædam incesto priuigni sui amore capta, talibus quibusdam verbis eum incitabat ad patrandum flagitium: Habes, inquit, solitudinis plenam fiduciam, habes capax admittendi facinoris otium. Nam quod nemo nouit, penè non fit. Poëta etiam ille, turpium amorum doctor simul & medicus, docet solitudinem amantibus apprimè periculosam & noctiam esse tutiusque esse in oculis omnium versari:

Quidius.

Quisquis amas (loca sola nocent) loca sola caueto.

Quo fugis? in populo tutior esse potes.

Nam tibi secretos augent secreta furores.

Est opus auxilio? turba futura tibi est.

Hanc

Hanc ob causam Homerus honestas & pudicas matronas inducit cum magno famularum comitatu, & nunquam incomitatas solasque incedentes: tanquam solitudo mulieris, impudicitiae suspecta sit. Pro illo, *Operis quidpiam absque arbitris faceret.* Chaldaicè est: *Ut inuestigares scripta rationis sua.* Id autem est, ut tanquam dispensator, procuratorque bonorum heredium, exquireret & scrutaretur libellos dati & accepti. Non igitur ingressus iste Ioseph in domum heri sui culpabilis est, utpote officij sui exequendi necessitate, vel diligentia factus.

Qui relicto in manu eius pallio fugit, & egressus est foras. VERS. 12.

NON tam admirabile fuit, ut mihi videtur (ait Chrysostomus hom. 62. in Genesim) tres illos iuuenes in medijs Babylonicæ fornacis flammis illæsos atque intactos permanisse, quàm admirabile & rarum est hoc, quod de sancto Ioseph dicitur: qui ne retineretur vestimentis ab illa polluta, & lasciuia muliere, relicto proprijs vestibus in eius manibus, resiliuit. Sicut autem tres illi pueri propter virtutis suæ præstantiam, superiores igne fuerunt: ita & hic, quia quod erat in se, offerebat Deo, & continentiae certamina, magno robore, & constantia animi peragebat, idcirco insuperabili præsidio Dei munitur: neque enim potuisset, nisi dextera Dei protectus, & adiutus, tantum certamen superare, & ex retibus illius libidinosæ mulieris euadere. Videre igitur erat admirabilem iuuenem, nudum quidem corporis vestibus exire, sed pretiosis continentiae vestimentis pulchrè indutum atque ornatum, & quasi ab incendio illæsum effugere, nec solum non adustum, sed multo etiam clariorem ac splendidiorem factum. Sic Chrysostomus.

*Chrysostom.
Dan. 7.*

Sanctus Hieronymus in lib. 1. aduersus Iouinianum, hoc exemplo Ioseph, qui apprehensus pallio à lasciuia muliere, reliquit ipsum in manibus eius, ne vel eam tangeret, vel ab ea tangeretur, docet, vel ipsum mulieris tactum, quasi contagiosum & venenatum, esse viro fugiendum, non minùs quàm rabidissimæ canis morsum. Verba Hieronymi hæc sunt. Animaduertenda est Apostoli prudentia: Non dicit: Bonum est uxorem non habere, sed: *Bonum est mulierem non tangere*, quasi & in tactu periculum sit, quòd qui illam tetigerit, non euadat, nempè quæ viro- rum preciosas animas rapit, & facit adolescentium euolare corda. Alligabit quis in sinu ignem, & non comburetur? aut ambulabit super carbones ignis, & non ardebit? Quomodo igitur qui ignem tetigerit statim aduritur: ita viri tactus & sceminæ, sentit naturam suam, & diuersitatem sexus intelligit. Narrant & gentiliùm fabulæ, Mithram, & Erichthonium, vel in lapide, vel in terra de solo æstu libidinis esse generatos. Vnde & noster Ioseph, quia tangere volubat eum Ægyptia, fugit ex manibus eius; & quasi ad morsum rabidissimæ canis, ne paulatim virus serperet, pallium quòd tetigerat, abiicit. Hæc ex Hieronymo. Ios: phus

*S. Hieron.
1. Cor. 7.
Vel ipsum mu-
lieris tactum,
quasi conta-
giosum, &
venenatum,
esse viro fu-
giendum.*

Oratio Ioseph
reuerentis
dominam suam
à turpi pro-
posito, & li-
bidine, Au-
thore Iose-
pho.

Iosephus lib. i. Antiquitatum, egregiam refert orationem, qua vsum esse ait sanctum iuuenem Ioseph, à nefario illo proposito, turpique libidine dominam suam reuocare conantem. Ipsam quoque mulierem, Iosephus inquit, admonuit sanctus iuuenis Ioseph officij sui, iurisque coniugalii ac consuetudinis: suadens, huius maiorem habere rationem, quam momentaneæ libidinis: huic enim præstò esse pœnitentiam, quæ factum quidem doleat, infectum autem reddere non possit: adesse item continuum timorem, qui pro magno habeat non prodi suum dedecus. At coniugalii consuetudo voluptatem habet & honestam, & securam, & conscientie fiduciam, tam apud Deum, quam apud homines. Quin etiam conducibilis illi esse affirmabat, si impolluta ipsa manens, haberet se herili iure subditum sibi, potius quam flagitij communis conscium: satius enim esse conscientia rectè factorum, quam peccati latebris fidere. His & aliis similibus verbis impetum mulieris retundere conabatur, eamque à praua cupidine ad rectæ rationis arbitrium reuocare. Ast illa vehementius instabat, & cum verbis nihil proficeret, inlectis manibus, adulescentem ad suæ libidinis assensum, atque obsequium cogere nitebatur. Ibi verò Ioseph intemperiem mulieris vltèrius non ferens, relicta etiam interula, ex qua retinebatur, profuit ex cubiculo. Hactenus ex Iosepho.

De duplici allegorico tractatu historię huius, altero Philonis, planè philosophico & politico: altero Rupertii, Theologico.

RHILO beatum Ioseph, vt supra non semel dictum est, facit, ceu imaginem quandam viri ciuiliis, qui versatur in administratione Reipublicæ, & publica tractat rerum ciuiliium munerera. Dominus Iosephi, significat populum, penes quem supremum est ius, & potestas & dominatio, vel ex toto, vel magna in parte. Vxor domini Ioseph, significat concupiscentiam, & libidinem animi, qua populus & vulgus hominum, plurimum duci & regi solet; & qua vel maximè impellitur ad agendum, vel ab agendo reuocatur. Multa porrò incidunt inter administrandum Rempubliam, quibus tentatur & sollicitatur animus viri ciuiliis; vt populo gratificari, & voluntati arque cupiditatibus eius obsequi studeat, omisso honesti, & recti, iustique respectu ac studio: hinc enim multa sperari posse comoda, contra verò timeri debere populi offensam, & quæ hanc consequuntur incommoda. At vir ciuiliis, si bonus sit, & sincerus publici boni amator, & consultor, curatorque, quiduis perferre potius inducet animum, quam contra fidem, contra honestatem & iustitiam, & contra publicum bonum atque vtilitatem quidquam agere vel dicere. Verùm hæc ipsa, quæ hic perstrinximus, mirum dictu, quanto maiora & illustriora fiant amplitudine illa grauitatèque Philonianæ orationis: ea verò huiusmodi est.

Quemad

Quemadmodum impudica illa mulier castum adolescentem Ioseph, ita concupiscentia virum ciuilem adamat, sic eum alloquens: Quid agis? prodi ad vulgus cum quo habitas: obliuiscere morum tuorum, studiorum, dictorum, factorumque in quibus educatus es: mihi obsequere, me cole, age quicquid mihi placitum fuerit. Nam hominem tetricum, temeritatem propositi sui, veritatis amicum, rigidum, nunquam flexibilem, publica commoda tantum spectantem, nihil sollicitum quid iucundum sit auditoribus, non fero: sicut nec quorundam calumnias, quæ deferuntur ad vulgus, maritum meum, & dominum tuum. Videris adhuc nimis abusus libertate, oblitusque te seruire tyranno domino. Si scires, liberos suum agere negotium, seruos autem alienum; intellexisses, omnia tua peruicacia, me concupiscentiam, domini tui uxorem, super omnia colendam, meoque arbitratu facienda tibi esse omnia, ut charus sis domino tuo. Arenim vir ciuilis, etsi non ignorat penes populum esse potestatem tanquam dominum; se tamen non proficitur seruum, sed liberum, suæque arbitrii & voluntatis. Itaque reclamans dicet, Populi fauorem aucupari nec didici, nec vnquam volui: sed magistratum mihi commissum bona fide gerere, ut bonum decet procuratorem, aut patrem beneuolum, absque dolo, & mihi semper inuisa simulatione. Haec meam voluntatem perpetuò retinebo, nihil subtrahens, aut celans furis in morem; sed conscientiam velut in Sole ac luce aperiens; est enim lux veritas. Nec me terreat vllum intentatum periculum, ne mors quidem ipsa: mori malo, quàm simulare. Cur enim simulem? Si populus est dominus, ego certè ingenuus sum, qui comprimis in ciuitatem optimam atque maximam, hunc dico mundum, ascribi cupio. Cùm enim nec muneribus, nec precibus, nec ambitioni, nec arrogantia, nec simulationi, nec luxui, nec timori, nec vlli affectui, aut vitio seruiam; cuius timere debeo dominum? An fortasse hominum? At hi potestatem in corpus meum, non in me habent. Ego verò me à potiore mei parte censeo: iuxta quam decreui viuere, parum sollicitus de mortali corpore, quod in conchæ modum, adherens mihi, etiamsi conteratur à quopiam, non equidem feram ægrè molestis me affectibus animi exsolui, & effugere necessitatem grauissimam. Ergo si iudicandum mihi erit, iudicabo sincerè ac iustè nec diuiti propter opes gratificans, nec pauperi propter misericordiam, sed omisso respectu miseriarum, incorruptè pronunciam quod iustum apparebit. In Senatu auctor ero sententiarum Reipublicæ: conducibilem, etiamsi parum iucundæ auditu fuerint. Pro conuisione quoque, si dicendum erit, adulationes relinquam aliis, veris atque vilibus vtens sententiis & verbis; increpans, admonens castigans, non arrogantem atque insanam, sed sobriam, & grauem, & sinceram præ me ferens libertatem.

Si quis porro tales castigationes non amat, reprehendat parentes, & tutores, & præceptores, & omnes curatores; hi enim suos liberos, pupillos, & discipulos obiurgare non desinunt, interdum etiam verberare: nec tamen scire illi, sed amanter castigare dicuntur. Indignum planè

Philonis pulchra dispositio allegorica super hac historia Ioseph, ex lib. eius de Ioseph, seu viro ciuili.

facinus esset, si cùm fidei meæ commissa Reipublicæ administratio sit, in prouidendis comparandisque eius vtilitatibus, cederem cuius medicinæ professori. Ille quippe in ægrotò, quem suscepit curandum, nullam splendoris fortunæ rationem habet: nec quòd pernobilis, aut prædiues, aut præpotens, aut etiam rex sit, vnum hoc spectat quomodo seruari queat hominem, hac si fortè opus esset viderit lectione, vel vitione, secat vritque principem suum ac dominum, seruus ipse, atque eius omnino subiectus potestati. Ego, qui non vnum virum curandum suscepi, sed integram ciuitatem, laborantem morbis impendio grauioribus, contractis ex multiplici concupiscentia, quid agere debeo? Num prodita & deserta vtilitate publica, huius, vel illius aures mulcere adulatione illiberali, & ne seruo quidem decora? Emori præstat, quàm loqui ad gratiam dissimulata veritate, & publica vtilitate neglecta. Vsurpandum est hûc dictum illud Poëtæ Tragici.

Accedat ignis, accedat & gladius.

Combure carnem hanc, concrema, repleto te

Meo cruore: nam prius vel sidera

Terram subibunt, terra vel scandet polum,

Quàm mollis à me extorqueatur vox tibi.

Hanc tam virilem mentem ab omnibus alienam, & inuictam affectibus, non fert in viro ciuili dominus populus: sed hominem amicum atque beneuolum, pro inimico arripit: nec tam illum, quàm seipsum afficit pœna grauissima videlicet inscitia: quippe qui non didicit id quod in omni vita vtilissimum est, vtiliter imperata, libenter facere: vnde imperandi quoque scientia discitur. Sic Philo.

Rupertus allegoria.

Rupertus verò hanc eandem historiam, allegoricè transferens, & accommodans ad Christum & Synagogam, mulierem Ægyptiam, quæ pulchritudinem Ioseph carnaliter & turpiter adamauit, interpretatur Synagogam Iudaicam, vaticinia Prophetarum de incomparabili pulchritudine & magnificentia Messæ, & de amplissimis bonis, quæ allaturus erat populo suo carnaliter intelligentem, & messiam expectantem, tanquam regem quempiam opulentissimum & magnificentissimum; toti que terrarum orbi dominaturum, & in terrena Hierusalem splendidissimè regnaturum, & Iudæos omnibus bonis terrenis cumulaturum. sed talem sensum carnalem, talémque sui expectationem, & amorem; & cultum, Christus Dominus asperratur, & repudiat, & abiicit, & moribundæ Synagogæ relinquens tanquam pallium, quo tectus & velatus in prophetarum vaticiniis, & cæremoniis legis occultabatur, egressus est foràs, id est, derelicta Synagoga se contulit ad Gentes, & in Ecclesia ex gentibus collecta, in spiritu & veritate agnoscitur, adoratur, & colitur. Scribit autem Rupertus in lib. 8. cap. 34. ad hunc modum: Rectè Scriptura dixit, Ioseph, (qui fuit Christi figura) fuisse pulchra facie, & decoro aspectu. Omne enim quod de Christo prædicat Scriptura, pulchrum ac decorum est, sed non absque eo quod intrinsecus latet: Verbi gratià, illud: *Dominabitur à mari vsque ad mare, & à*

sumis

flumine usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Aethiopes, & Cant. 4.
 simi eius terram lingent reges Tharsis, & insula munera offerent, reges Ara- Psalm. 71.
 bum & Saba dona adducent. Et quicquid aliud eiusmodi de Christo can-
 nitur & legitur, decorum valdè & pulchrum est. Sed vnam eandemque
 pulchritudinem, aliter Synagoga carnalis, & aliter Ecclesia spiritualis
 intuita est. Illa, quam nihil delectat nisi quod in mundo pulchrum est,
 quæ dicitur concupiscentia carnis, & oculorum, & ambitio spiritus, &
 superbia vitæ; Illa inquam, cum legeret venturum Messiam, futurumque
 regem magnum, & speciosum forma præ filiis hominum, totum hoc in-
 telligebat carnaliter, sperans eum temporaliter sessurum in solio David,
 & corporaliter regnaturum in Hierusalem, & dominaturum vsque ad
 extremos terrarum terminos, cunctisque gentibus offerentibus ei mu-
 nera, & auaritiæ Iudaicæ, sub tanto rege, seruentibus. Nimirum talia
 de Christo carnaliter sentire & expectare, id erat, petulantem mulierem
 incestos oculos in pulchrum Ioseph iniicere. Sed Christus istiusmodi
 carnalem intellectum non admittit: immò taliter intelligentem & sen-
 tientem, & expectantem Synagogam spreuit: effugiensque cum suo vi-
 uificante spiritu, solam illi occidentem litteram reliquit. Bene igitur
 Ioseph relicto in manu adulteræ pallio, aufugit, & egressus est forâs.
 Fugientis enim Christi, & à Synagoga recedentis fuere verba illa, Ec-
 ce relinquetur vobis domus vestra deserta, Et, Auferetur à vobis regnum Dei,
 & dabitur genti facienti fructus: In argumentum ergo fidei, mulier illa
 retentum pallium ostendit marito reuertenti domum, & ait: Ingressus est
 ad me ut illuderet mihi: Sic illa Synagoga quasi pallium Christi osten-
 dens coram Præfide suo, vana protulit contra eum testimonia Scriptu-
 rarum, quod esset seductor & illusor, Nos (inquiunt) legem habemus, &
 secundum legem debet mori, quoniam filium Dei se fecit. Et item: Commouit
 conuersam Iudæam, docens à Galilæa usque huc, & dicens se Christum regem
 esse. Pilatus verò, vel potius Cæsar, talis Synagogæ tunc maritus fuit, qua-
 lem per Eunuchum Ægyptium significari decuerat. Nam sicut illa, quæ
 maritum habet Eunuchum, nec verè maritum habet, nec à lege viri solu-
 ta est, ut cuiusque voluerit, nubat: Sic Iudæa tunc nec Deum verè cole-
 bat, qui se maritum eius per Prophetas sæpe vocauit: neque tanquam vi-
 rga siue virgo erat, quia Regem suum non habens Deum suum, adulan-
 do ambiebat quasi Cæsaris coniugium, dicens: Non habemus Regem, nisi
 Cæsarem. Sic Rupertus.

S. Ambros. egregium hoc facinus Ioseph, exemplumque singulare ca-
 sitatis admirabundus, maximis effert laudibus. Magnus, inquit, profectò
 vir Ioseph, qui venditus, seruile tamen nesciuit ingenium; ad amatum, non
 redamauit; rogatus, non acquieuit; apprehensus aufugit. Qui cum ab
 uxore domini sui conueniretur, teneri veste potuit, animo capi non po-
 tuit; ac ne ipsa quidem verba diu passus est. Contagium enim iudica-
 uit, si diutius moraretur; ne per manus adulteræ libidinis incentiua
 transiret. Itaque vestem exiit, crimen excussit, & relictis quibus tene-
 batur exuijs, spoliatus quidem, sed non nudus aufugit, qui erat tectus.

indumento pudoris: non est enim nudus, nisi quem culpa nudauerit. Reliquit igitur vestimenta Ioseph, & nudauit adulteræ inuerecundiam, quæ postea latere non potuit; & cætera, quæ ibi persequitur Ambrosius.

VERS. 13. Cùmque vidisset mulier vestem in manibus suis, & sese con-
vsque ad remptam, vocauit ad se homines domus suæ, & ait ad illos:
19. En introduxit virum Hebræum, vt illuderet nobis: ingref-
 sus est ad me: vt coiret mecum: Cùmque ego succlamassem,
 & audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam;
 & fugit forâs. In argumentum ergo fidei retentum pallium
 ostendit marito reuertenti domum, & ait: Ingressus est ad
 me seruus Hebræus, quem adduxisti, vt illuderet mihi:
 Cùmque audisset me clamare, reliquit pallium quod tene-
 bat, & fugit forâs.

Iosephus.

*Oratio mu-
 lieris apud
 maritum fal-
 sò accusantis
 Ioseph.*

PLURA, quàm hîc à Mose commemorantur, dixisse mulie-
 rem illam, accusando Ioseph de intentato sibi stupro, re-
 fert Ioseph. lib. 1. Antiquitatum, his verbis: Illa partim re-
 pulsâ dolore, partim metu, ne suam impudicitiam maritus
 cognosceret, decreuit prior Iosephum falsò deferre, & hac ratione
 vindictam de eo sumere; dignum rata muliebri astutia, si accusationem
 præoccuparet. Itaque sedebat mœrens & perturbata, & dolorem suum
 ex frustrata libidine verè natum, esse indignationem tentatæ pudicitie
 suæ simulabat. Marito autem domum reuerso, & ad hunc aspectum
 turbato, causamque sollicitante, Ne viuas, inquit, marite, ni scelestum
 istum seruum, cubile tuum violare conatum, digna poena multaueris:
 oblitum, & qualis in ædes nostras venerit, & quanta beneuolentia, &
 gratia sit à te dignatus. Hic cùm ingratiſſimus habendus esset, nisi omni-
 bus modis se modestum & frugalem gereret in domo tua: ne à con-
 iugio quidem tuo iniuriam abstinuit, idque die festo, obseruata videli-
 cet absentia tua, vt facilè appareat, modestiam, quam prius ille præ se
 ferebat, ab herili metu, non à recta indole fuisse profectam. Quod vt
 auderet, à te præter spem ac meritum indulgente, corruptus est. Videns
 enim omnia tua bona fidei suæ ac dispensationi esse credita, seque gran-
 dioribus seruis præpositum, æquum putauit vxorem quoque tuam attre-
 ctare. Sic illa: & vt verbis suis fidem astrueret, protulit tunicam Ioseph,
 quasi in colluctatione ab eo relictam. Hæc Iosephus.

*Ambrosius in
 l. de Ioseph.*

5.

Dan. 13.

S. Ambrosius hoc ipsum enarrans, Iosepho, inquit, forâs egresso, mu-
 lier adulterij sui tentamenta vulgauit, exaltans vocem suam, eo quod reli-
 ctis vestibus Hebræus aufugerat. Ipsa igitur quod celare debuerat,
 prodebat, & composito crimine læderet innocentem. Iustus autem accu-
 sare non nouit; & idèò impunè hoc mulier impudica faciebat. Illam igitur
 ego verè exuram dixerim, etiam aliena vestimenta seruauit, quæ omnia
 amiserat

amiferat velamina castitatis: illum contrà satis ornatum, satisque defen-
sum; cuius vox non audiebatur, & innocentia loquebatur. Sic Susanna ta-
cens in iudicio, meliùs locuta est oraculo: & ideo Prophetę meruit defen-
sionem, quæ propria voce auxilium non quæsiuit. Sic Ambr.

Dan. 13.

His auditis dominus nimiùm credulus verbis coniugis, iratus
est valdè: tradiditque Ioseph in carcerem, vbi vincti regis
custodiebantur, & erat ibi clausus.

VERS. 19.

HUTIPHAR autem victus oratione ac lacrymis mulie-
ris (ait Iosephus) & coniugis amori plus æquo tribuens;
omissa ampliori veritatis inquisitione, collaudatâque vxoris
fide, audacis facinoris Iosephum damnatum, in malefico-
rum carcerem coniecit: atque ob vxoris pudicitiam, tanto
experimento sibi probatam, magis sibi placebat, testis etiam ipse comper-
te ipsius honestatis. Ioseph porrò innocentiam suam Deo committens,
neque se defendere curauit, neque rem, ita vt gesta erat, indicare: sed vin-
culorum necessitatem tacitus ferens, vna se hac spe cõsolabatur & susten-
tabat, nimirum potentiorẽ esse Deum iis qui se vincirent. Et sanè spe sua
nequaquam frustratus, mox eius singularem erga se prouidentiam exper-
tus est. Hæc Iosephus. Super hoc ipso loco differens Ambrosius, ita scribit:
Illum ego beatiorem dixerim, cum in carcerem mitteretur, quia subibat
pro castitate martyrium. Bonum enim munus pudicitia: sed minoris me-
riti, cum periculum abest: vbi verò etiam salutis periculo defenditur, ibi
plenius coronatur. Inaudita causa, inexplorata fide veri, tanquam reus cri-
minis in carcerem Ioseph mittitur: sed eum Dominus nec in carcere dese-
rebat. Sic Ambrosius.

Iosephus li. 1.
Antiq.Ambrosius
ubi supra.

Sed quærat fortasse quispiam, cur Dominus Ioseph, credens illum
tanti criminis esse reum, non iusserit occidi: dignus enim ob tam audax
& nefarium scelus capitali supplicio videri ei debuit. Respondet San-
ctus Chrysostomus, Deum, qui erat beati Ioseph tutor & protector,
non esse passum id fieri, neque id venire in mentem domino Ioseph: sed
animum eius demitigasse, & complacasse aduersus Ioseph, à consilio &
voluntate necandi eum prorsus auertendo. Possset etiam dici, illum in-
dulisse hoc singulari benevolentia atque amori, quo diu multumque
dilexerat ipsum: maximè verò id condonasse multis, & magnis eius erga
se officiis & meritis; quippe qui fidelissimam sibi, & liberalissimam, atque
vtilissimam seruitutem multis annis seruierat. Verba super hac re beati
Chrysost. in hom. 62. in Gen. hæc sunt: Considera hoc loco Dei miseri-
cordiam erga Ioseph. Sicut enim à fratribus eum eripuit volentibus
interficere ipsum: & primò quidem effecit, vt iuxta consilium Ruben de-
mitteretur in cisternam, & postmodum ex consilio Iuda negociatoribus
venderetur, vt præsignificatus euentus somniorum cõpleretur: ita & nunc
superna Dei manus barbarum illum detinuit, ne in Iusti cædem rueret.

Cur dominus
Ioseph non
iusserit eum
ocidi.

Quid enim aliud prohibuisset hoc eum facere, cum intelligeret attentasse eum violare thorum suum? Verum omnipotens Deus tantam fecit illi exhiberi clementiam, vt iniectus in carcerem, etiam illic suam declararet virtutem, & sic ad principatum Regni perueniret. Si enim ille non credebat reum esse Ioseph, cur in carcerem coniecit? Si autem credebat verum esse quod vxor dixerat, tunc non carcere dignus, sed extremo supplicio, capitalique pœna iudicandus erat. Verum quando suum auxilium dextra superna ostendit, omnia fiunt leuia & facilia, & quantumuis feroces animi mansuescunt. Sed vide quanto silentio & lenitate animi Ioseph benè sibi conscius innocentie suæ tulerit calamitatem illam. Scitis enim, eos, qui non sibi conscij vllius sceleris, tanquam rei condemnantur, magna sæpe vti confidentia, & dicendi libertate superbire, insurgentes contra eos qui insontibus crimen intentarunt. Non sic Ioseph, sed corde tacito, mens eius bene sibi conscia, conseruabat mansuetudinem, & patientiam, expectans Dei auxilium. Sic Chrysostronus.

Ioseph non solum in carcere, sed etiam in vinculis & compedibus fuisse.

Ioseph porro non solum in carcerem esse detrusum, sed etiam durissimis vinculis & compedibus fuisse constrictum, liquidò intelligitur ex duobus Scripturæ locis: tum ex Psal. 104. tum ex cap. 10. libri Sapientie. Illic ita scriptum est, *Misit ante eos virum, in seruum venundatum est Ioseph. Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransijt animam eius*, id est, ferreis illis vinculis & compedibus, aliisque calamitatibus anima & vita eius valdè afflcta & cruciata est. Hic verò sic est: *Hæc (Sapientia) venditum iustum (Ioseph) non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum; descenditque cum illo in fosseam, & in vinculis non dereliquit illum: donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos, qui eum deprimebant, & mendaces ostendit qui maculauerant illum, & dedit illi claritatem æternam.*

VERS. 22. Fuit autem Dominus cum Ioseph, & misertus est illius, & deusque in fine cap.

dit ei gratiam in conspectu principis carceris; qui tradidit in manu illius vniuersos vincetos qui in custodia tenebantur: & quicquid fiebat, sub ipso erat. Nec nouerat aliquid cunctis ei creditis. Dominus enim erat cum illo, & omnia opera eius dirigebat.

Quemadmodum se in carcere gesserit Ioseph ex Philone.

PROPOSITISSIMA est atque grauissima, & disertissima huius loci atque historie enarratio, quæ est apud Philonem in lib. de Ioseph, ad hunc modum super hoc loco disputantem: Adolescens Ioseph ab insana amatricæ apud herum accusatus criminis, quod in ipsam competeat, inauditus in carcerem ducitur, vbi tanta virtutis edidit exempla, vt etiam facinorosis illis miraculo esset, ad suæ calamitatis solatium credentibus eum sibi virum esse datum. Nota est custodum carceris crudelitas; qui ingenio feroces, magis efferantur assuetudine, in dies crescente sæuitia, dum nihil boni vident

dent, nec dicunt, nec faciunt, sed sæua omnia atque violenta. Nam sicut bene compacta corpora firmantur magis exercitatione, & robustiorem atque inuictam habitudinem acquirunt: ita ferox & immitis natura, occupata sui similibus studiis, duplo fit durior, & inaccessa misericordia, qui vnus affectus bonus & humanus est. Et quemadmodum qui cum bonis viris habent familiaritatem, ex iocundissimo eorum conuictu in melius proficiunt moribus: sic etiam, qui cum malis versantur, affricant sibi eorum vitia: facillè enim consuetudo abit in naturæ similitudinem. Degunt autem carceris custodés inter plagarios, fures, homicidas, adulteros, & sacrilegos, aliorumque scelerum turpissimis notis insignitos; à quorum singulis nonnihil nequitie contrahunt, vt ex huiusmodi collatione, & miscellanea, vna quædam conficiatur scelestæ malorum collumies. At enim uerò custos eius carceris, in quem innocens Ioseph deiectus fuerat, honestissima indole adolescentis mitigatus, non solum securitatem & orium ei præstitit, sed etiam vinctis omnibus eum præfecit, ita vt penes ipsum species noménque custodis esset, rem autem & officium adolescenti cederet: id autem non parum carcere inclusis profuit, deinceps enim locus ille non tam carcer, quàm disciplinæ mediatorium fuit. Omnis enim tormentis, quibus antea die, noctuque cruciari solebant, variis malis obruti, admonebantur, atque erudiebantur sermonibus & præceptis philosophicis: sed maximè ipsius doctoris exemplis vtilissimis. Postquam enim suam ipse vitam, continentie cæterarumque virtutum plenam, tanquam in tabula bene picta imaginem, spectandam illis in medium posuit; conuertit etiam eos, qui videbantur insanales, inueteratis nempe morbis animi affectos, ita vt iam damnarent vitam præteritam, exprimentes has voces resipiscentiæ: Vbi tantum bonum tamdiu latuit, à quo tamdiu aberrauimus? Ecce iam effulgente hoc tanquam in speculo, nostra dedecora videntes erubescimus. Hactenus ex Philone.

In eandem fermè sententiam spectat quod scribit B. Ambrosius, in libro de Ioseph, cap. 5. hanc ipsam loci huius historiam pertractans: Inaudita causa, inquit, & inexplorata fide veri, tanquam reus criminis in carcerem Ioseph mittitur, sed eum Dominus nec in carcere deserabat. Non turbentur innocentes, cum falsis criminibus appetuntur, & oppressa iustitiâ detruduntur in carcerem: Visitat Deus, & in carcere suos; & ideo ibi est plus auxilij vbi est plus periculi. Sed quid mirum, si visitat Deus in carcere positos, qui seipsum in suis, in carcere inclusum esse memorauit, sicut habes scriptum: *In carcere eram, & non visitastis me.* Quò non penetrat diuina misericordia? Inuenit Ioseph huiusmodi gratiam, vt qui fuerat clausus in carcere, ipse potiùs carceris claustra seruaret: cederet munere clauicularius, & inclusos omnes in potestatem eius committeret. Itaque Ioseph non solum carcerem non sentiebat, sed alios quoque carceris leuabat ærumna. Sic Ambrosius.

Cæterum Rupertus allegoricè interpretans de Christo verba illa quæ hoc loco scripta sunt de Ioseph: *Dedit ei gratiam in conspectu Principis*

S. Ambrosius.

Ruperti allegoria.

Principis

Rupertus.

Ioan. 1.
Ibidem.

Ioan. 14.

Isaia 49.

Principis carceris, qui tradidit in manu illius uniuersos uinctos, &c. Disputat etiam hac in re, Ioseph insignem fuisse atque illustrem Christi figuram, ita scribens: Christo, qui propter peccata nostra descendit in carcerem mortis; scimus quia Deus Pater maximam gratiam dedit: Scriptum enim est quod *Gratia & ueritas per Christum facta est.* Et item: *Uidimus enim eum quasi unigenitum à Patre, plenum gratia & ueritatis.* Dedit autem illi gratiam in conspectu Principis carceris, id est, in conspectu suo, qui solus potestatem habet uitæ & mortis. Quamuis enim secundum historiam ueritatem, alius homo fuerit Rex Pharaon, & alius qui sub illo Princeps erat carceris: attamen secundum spiritualem hunc sensum, unus idemque, & altissimi solij Rex, & inferni princeps carceris est. Dicitur quidem potest Diabolus, sicut dicitur, princeps mundi huius: at non ita princeps est carceris, ut à carcerali pœna & uinculis sit ipse liber, quemadmodum liber erat ille cuius gratiam Ioseph innocens habuit: sed sic est Diabolus princeps carceris, uel præpositus mortis, ut principalem accipiat ipse damnationis sententiam. Idcirco autem in carcerem passionis, ut obediret Patris præcepto, descendit Christus; ut gratiam inueniret apud Deum, & misericordiam opportunam captiuis impetraret, diceretque, iuxta Prophetam: *Is qui uir- Eli erant, exiit: & iis qui in tenebris, reuelamini.* Bene autem in Christo competit quod hinc dicitur de Ioseph: *Tradidit in manu ipsius uniuersos uinctos: & quicquid fiebat, sub ipso erat.* Hoc nimirum est, quod dixit ipse, priusquam traderetur passioni: *Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Omnia, inquam, & cœlestia, & terrestria, & inferna, ut in nomine eius, sicut ait Apostolus, omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. Sed prius infernorum, & deinde cœlestium, & post hæc terrestrium: prius enim ad inferna descendit, & mortuis uitam, uinctisque solutionem reddidit. Deinde cœlos ascendit adorandus ab omnibus, qui erant in cœlo. Et post hæc, prædicatum est nomen eius Gentibus, ut adorarent eum omnes Reges terræ, & omnes gentes seruirent ei. Constat igitur quia princeps carceris uniuersos uinctos tradidit in manu eius. nec quidquam ille nouerat, cunctis ei traditis: Pater enim non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio; qui in iudicio nullius personam accipit, sed cum æquitate iudicans, & cum iustitia, reddit unicuique secundum opera sua. Hæc

Rupertus.

BENE

BENEDICTI PERERII COM- MENTARIA

IN CAPVT

QVADRAGESIMVM

GENESIS.

ARGVMENTVM.

Ioseph in carcere presidens carceri, & inter vinctos liber, interpretatur duo somnia, futurarum rerum presagia; aliterum pincerna regis Pharaonis, alterum pistoris; mox euentu ipso veritatem interpretationis comprobante.

H I s ita gestis accidit vt peccarent duo Eu-
nuchi, pincerna regis Ægypti, & pistor,
domino suo. Iratusque contra eos Pharao
(nam alter pincernis præerat, alter pisto-
ribus) misit eos in carcerem principis mi-
litum, in quo erat vinctus & Ioseph. At
custos carceris tradidit eos Ioseph, qui &
ministrabat eis: aliquantulum temporis fluxerat, & illi in cu-
stodia tenebantur. Videruntque ambo somnium nocte vna
iuxta interpretationem congruam sibi: ad quos cum introis-
set Ioseph manè, & vidisset eos tristes, sciscitatus est eos, di-
cens: Cur tristior est hodie solito facies vestra? Qui responde-
runt, somnium vidimus, & non est qui interpretetur nobis. Di-
xitque ad eos Ioseph: Nunquid non Dei est interpretatio? re-
sponde mihi quid videritis. Narravit prior præpositus pincerna-

10 rum, somnium suum. Videbam coram me vitem, in qua erant
 tres propagines, crescere paulatim in gemmas, & post flores,
 11 vuas maturefcere: calicemque Pharaonis in manu mea: tuli er-
 go vuas, & expressi in calicem quem tenebam, & tradidi po-
 12 culum Pharaoni. Respondit Ioseph: Hęc est interpretatio som-
 13 nij; Tres propagines, tres adhuc dies sunt: post quos recorda-
 bitur Pharao ministerij tui, & restituet te in gradū pristinum:
 dabisque ei calicem iuxta officium tuum, sicut antè facere cō-
 14 sueueras. Tantūm memento mei, cū bene tibi fuerit, & fa-
 15 cias mecum misericordiam: Vt suggeras Pharaoni, vt educat
 me de isto carcere: quia furto sublatus sum de terra Hebræo-
 16 rum, & hīc innocens in lacū missus sum. Videns Pistorum ma-
 17 gister, quōd prudenter somnium dissoluisset, ait: Et ego vidi
 somnium; Quōd tria canistra farinae haberem super caput
 meum: & in vno canistro quod erat excelsius, portare me om-
 nes cibos qui fiunt arte pistoria, auēsq̄ comedere ex eo. Re-
 18. 19 spondit Ioseph: Hęc est interpretatio somnij: Tria canistra, tres
 adhuc dies sunt: post quos auferet Pharao caput tuū, ac suspen-
 20 det te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas. Exinde dies
 tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande cōuiuuium
 pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarū, &
 21 pistorum principis. Restituitque alterum in locū suū, vt porri-
 22 geret ei poculum: alterum suspendit in patibulo, vt coniecto-
 23 ris veritas probaretur. Et tamen succedentibus prosperis, præ-
 positus pincernarum oblitus est interpretis sui,

P R Æ F A T I O.

Iosephus.

In Præfationis loco labet hīc apponere breuem, sed cōcinnam huius capituli, quasi paraphrasticam expositionē, traditam à Iosepho in primo libro Antiquitatum; ea quippe dilucidiorē atque expressiorē faciet huius historiae, ac Mosaicæ narrationis intelligentiam. Ille autem scribit ad hūc modum: Custos carceris, tum fidem, & diligentiam Ioseph in absoluēdis operum pensis considerans, tum formæ dignitatem; soluens eum vinculis, calamitatem eius atque miseriam aliquanto leuiorem reddidit; victu in super commodiore quā reliquos vinctos vti eum permittens. Ceterum ita

tum iis, qui in eodē erant carcere, quoties labor intermitteretur, consulti-
 bulatibus, ita ut solent, miseriarum sociis, & suae damnationis causam
 inuicem percontantibus, pincerna regi charus, per iram ab illo damna-
 tus ad compedes, familiaritatem cum Iosepho contraxit. Et quia sagaci-
 tatem & prudentem eum nouerat, visum à se somnium exposuit ei, orans
 indicaret, si quod subesset praesagium, simulque deplorans suum infor-
 tunium, sui non satis esset mali, indignatio regis, nisi somniis etiā per
 quietem turbaretur. Aiebat, se in quiete uidisse trium palmitum vitis
 uitas, & singulis palmitibus natas pendere grandes iam & vindemiae
 tempestiuas, easq; se exprimere, subdente rege phialam, colatumq; in-
 de mustum, se regi obtulisse, atque illū perlibetē bibisse. Narrato tali
 somnio, rogabat Iosephum, ut si quid scientiae datū sibi à Deo haberet,
 interpretari eiusmodi visionem dignaretur. At Ioseph bono animo ho-
 minem esse iubet, & expectare intra tridū solutionem à vinculis, re-
 ge ipso ministerium eius requirente, ad quod ei denuō redeundum sit.
 Interpretabatur enim, uitē afferre fructum mortalibus in bonū usum,
 quandoquidem eo conciliante, fides & amicitia inter homines sancia-
 tur, & inimicitia dissoluantur: ad hanc molestia ac mærores, anxietatē-
 que usu eius discutiantur, atque in earū locum hilaritas & latitia suc-
 cedant. Scito igitur bonum tibi somnium oblatū; & significare, huius
 miserie tuae remissionem intra tot dies, ex quot palmitibus fructum
 vindemiasti in somniis. Tu uerò mememo mei, postquam euentus ipse
 faustam hanc praedictionem meam, ueram fuisse comprobauerit. Neq;
 enim nos in hac vincula fontes cōiecti sumus, sed ob uirtutem ac mo-
 destiam, quasi malefici punimur: quod potius habuerimus honorem
 domus, in qua uersabamur, atque eius, qui nos huc detrusit, quā pro-
 priam uoluptatem. Alius uerò quidā, regis pistoribus praepositus, & in
 eisdem vinculis degens cum pincerna, ex tam fausta Iosephi interpre-
 tatione bonam spem animo concipiens, cum & ipse somnium uidisset,
 rogat ut eius significationem sibi etiam exponeret. Erat autē somnium
 huiusmodi: Tria, aiebat ille, canistra super caput gestare mihi uidebar:
 ex his duo plena erant panibus, tertium carnibus, & uariis edulis, qua-
 lia regibus apparari solent. Tū uidi deuolātes aues absumpsisse omnia,
 me licet uehemēter arcēte, nihil deterritas. His dictis, simile priori pre-
 sagiū expectabat. Tūc Iosephus, cōiectura somny facta, praefatusq; quod
 mallet ei letiora praenuntiare, quā qua somnium portenderet, dixit,
 duos tantū dies uita ipsi superesse; hoc enim significare canistra, tertia
 uerò, cruci suffixum, ab aibus deuorātū iri, quas à se arcere non posset.

Nec aliter euenit utrisque quàm fuerat à Iosepho predictum. Ad præscriptam enim in somniis diem rex natalitium epulum celebrans, præpositum pistorum in crucem egit: pincernam verò exemptum vinculis, pristino restituit ministerio, ac dignitati. Hactenus ex Iosepho.

VER S. I.
& 2.

His itaque gestis, accidit ut peccarent duo Eunuchi, pincerna regis Ægypti, & pistor, domino suo. Iratusq; cōtra eos Pharaō, (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus) misit eos in carcerē principis militum, in quo erat vinctus & Ioseph.

QUANTO tempore postquam Ioseph coniectus est in carcerem, acciderint ea quæ narrantur hoc capite, incertum est. Sed verisimile fit, nō diu post, sed primo illo anno carceris Ioseph euenisse, Latina lectio initio capitis vocat istos, Eunuchos:

quo nomine tamen nec Hebraicè, nec Chaldaicè, nec Græcè hoc loco appellantur. Verùm eos fuisse eunuchos, paulò post indicat Scriptura, ibi, *Iratus contra eos Pharaō*: pro quo Hebraicè est: *Iratus contra Eunuchos Pharaō*. Latinus igitur interpret, nomē *Eunuchi* paulò post Hebraicè positum, maluit in principio historiæ ponere, quò apertior esset narratio. Pro nomine *pincerna*, LXX. Interpretes habent *Præpositum vinariorum*, super qua lectione hæc annotauit Sanctus Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim: Pro principe vinariorum, Hebraicè scriptum est *mashech*, illud verbum, quod in nomine serui Abraham supra legimus Genes. 15. Nos autem possumus more vulgi vocare pincernam. Nec vile putetur officium: cū apud reges barbaros vsque hodie maxime dignitatis sit regi poculum porrigere. Poëtæ quoque de Catamito & Ioue scriptitant quòd amasium suum huic officio manciparit. Sic Hieronymus. Aduertendum autem est hoc loco eundem hominem hic vocari principem militum, atque principem & custodem carceris. Ex quo licet intelligere, penes eundem hominem fuisse ista duo munera: idque ob id fuisse institutum, quo videlicet tutior esset custodia carceris, valido militum præsidio munita.

S. Hieronymus.

De vetustate muneris pincernarū.

Hinc porrò apparet quàm vetustus pincernarum vsus fuerit in mensis; Principi: ut non temerè quispiã crediderit, tanta eius muneris vetustate adductū esse Homerū, ut ne Deos ipsos cœlestes pocillatorū obsequio in suis conuiujs carere voluerit; Ganymedem Iouis pincernam faciens, ceterorum autem deorum Heben iuuentutis deam. De illo sic scribit:

Homer. Iliados 9.

*Egregius forma, raptus sublimis in auras,
A superis cœlo positus, diuinum inter honores,
Pulcher, ut ante Iouem misceret pocula mensis.*

De hac verò, sic ait:

*Ante Iouem intercœli Diuinum conuenerat ordo
Sydeream in sedem, cunctisque loquentibus, Hebe
Nectarios passim miscerat diua liquores.*

bbb

Hanc

Hanc poetram Homeri fictionem carpens in prima Tusculana Cicero, longè à diuina maiestate esse putat, nectare & ambrosia victitare, & à poculis ministros habere. Non enim, inquit, ambrosia Deos, aut nectare, aut inuentute pocula ministrante letari arbitror. Nec Homerum audio, qui Ganymedem à diis raprum ait propter formam, vt Ioui pocula administraret: non iusta causa cur Laomedonti tanta fieret iniuria. fingebat hæc Homerus, & humana ad deos transferebat; diuina mallem ad nos. Sic ibi Cicero. Veteres Medorum reges, auctore Xenophonte, pocillatores habebant mixæ dexteritatis in vino infundendo & porrigendo, elegantè vinum administrando, & mundè infundendo, atque tribus digitis phialam ferendo: donec qui bibiturus erat, poculum aptissimè accepisset. Eosdem pocillatores, ait, vbi phialam impleuerint, ex illa in cyathum in sinistra manu fundere atque sorbere, vt si venenum infusum esset, ipsi obesset.

Cicer. Homorum carpit.

Xenoph. li. v. Cyripad.

Antiquissimus item pistorum vsus ex hoc loco cognoscitur: vt mitum sit, tandiu istorum ministerio caruisse populum Romanum. Audiat lector Plinium: Pistores, inquit, Romæ non fuerunt ad Persicum vsque bellum, annis ab Vrbe condita super quingentos octoginta. Ipsi panem faciebant Quirites: mulierumque id opus erat, sicut etiã nunc in plurimis gentium. Certumque est, Atteij Capitonis sententia, tostum panem Lautioribus coquere solitos: pistoresque tantum eos, qui far pinsebant, nominabant. Nec coquos verò habebant in seruitiis, eosque ex macello conducebant. Sic Plinius. Sed antiquitus apud multas gentes seruitium molendi tritici, panisque conficiendi & inferendi mensis, non virorum, sed mulierum fuit; vt multis in locis indicat Homerus, & Plinius verbis proximè positis.

Plin. lib. 8. cap. ix.

Sed quid illi Eunuchi peccauerant in regem? Quia scriptura id tacuit, affirmare super eo quidquam, planè diuinare est. Nisi fortè lector audiat Hebræos, qui more suo nugantur, illos esse damnatos à rege, quòd in potu reperisset muscam, & in pane lapillum. Scilicet credibile est, adeo stultum, & barbarum, & crudelem fuisse illum regem, vt ex musca faciens elephantem, sicut dici solet, & ex vno lapillo olympum montem, ob leuissimam causam tam atroci eos supplicio damnauerit. Equidem crediderim, si libet diuinare, peccasse eos infidelitate, vel in regis vitam, vel in bonam; aut luxuriosè prodigendo, aut auarè in suum emolumentum deriuando, vt infideles muneris & ministerij, quo fungebatur, dispensatores fuerint. Huic coniecturæ ad stipulari videretur Philo scribens, eos à rege damnatos esse, quòd non rectè ministerijs suis fungerentur.

Numquid non Dei est interpretatio? Referte mihi quid videritis.

VERS. 8.

RIA his verbis significantur. Primò indicatur, somnia illa non potuisse sagacitate ac ratione humana exponi; sed eorum interpretationem ex Deo peti oportuisse. Significauit etiam Ioseph istis verbis, se non more aliorum coniectorum, humana

solentia coniecturis, vel suggestu Diaboli; sed inspiratu, ac reuelatione Dei somnia illa interpretaturum. Illud præterea indicauit non fuisse artea sibi reuelatum, qualia ipsis somnia contigissent: alioqui vtrò ipse prænatrasset illis somnia eorum, quò nimirum maiorem apud eos interpretationis suæ fidem faceret: nec dixisset illis, vt scriptura refert hoc loco: *Referte mihi, quid videritis.* Illa porro sententia Ioseph: *Nunquid Deo non est interpretatio?* concordat cum altera eiusdem sententia, quam duobus post annis dixit Pharaoni, similiter somnium eius interpretaturus.

Genes. 41.

Cùm enim ei dixisset Pharao: *Vidi somnia, nec est qui edisserat: qua audiui te sapientissimè conijcere:* respondit ei Ioseph: *Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.* His quoque consona sunt, quæ Daniel regi Nabuchodonosori dixit enarraturus eius somnium: *Mysterium (inquit) quod rex interrogat, Sapientes, Magi, Arioli, & Aruspices nequeunt indicare regi: Sed est Deus in cælis reuelans mysteria. Mibi quoque non in sapientia, qua est in me plus quam in cunctis viventibus, sacramentum hoc reuelatum est; sed vt interpretatus regi manifesta feret.*

Dan. 2.

VERS. 14. Tantùm memento mei, cùm tibi bene fuerit: & facias quæso mecum misericordiam, vt suggeras Pharaoni, vt educat me de isto carcere: quia furtim sublatus sum de terra Hebræorum, & hîc innocens in lacum missus sum.

Discutitur opinio S. August. existimantis peccasse Ioseph cùm verba illa dixit.

VERBATIM S. Augustinus, cùm Ioseph illa verba dixit, peccasse eum, plus nimio cõfidendo promissis, & gratiæ, & benevolentia illius pincernæ, minorèmq; quàm oportebat, diuinae prouidentia & auxiliij spem & fiduciam habendo. Quapropter vt ab eo peccato per diuturniorem tribulationem purgaretur Ioseph, noluit Deus eum citò liberari carcere; sed liberationem eius in biennium vsque prorogauit. Quæ in hanc sententiam scripta reliquit Augustinus in Sermone quodam de tempore, qui numeratur 82. huiusmodi sunt: *Quamuis serui & amici Dei capitalia crimina vitauerint, & multa opera bona fecerint; eos tamen sine minutis peccatis fuisse non credimus. Non enim mentitus est ille, qui dixit: Non est mundus à peccato nec infans: cuius est vnus diei vita super terram.* Et beatus Ioânes, qui vtique meritis non erat inferior sancto Iacob, aut Ioseph, clamans dicit: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Quoniam igitur sine istis minimis peccatis Sancti nõ viuunt, volens Deus parua illa peccata in hoc mundo igne tribulationis consumere, implet in illis quod ipse dixit: *Vasa figuli probat fornax, & homines in istos caminus tribulationis.* Et illud: *Flagellat Deus omnem filium quem recipit.*

S. August.

Iob 25. secundum 70. Interpret. 2. Ioan. 1.

Locus Eccles. 17. & ad Heb. 12.

Hoc autem apertè licet intelligere in sancto Ioseph. Nam cùm Dominus esset cum eo, & gratiam ei apud dominum suum, & apud principem carceris dedisset, vt ait Scriptura Genesis 39. & 40. præuentus tunc est, vt à magistro pincernarum auxilium postularet, dicens ei: *Memento mei,*

cum

cum tibi bene fuerit, & supplica Pharaoni, ut educat me de isto carcere. Et quia nondum scriptum erat: Bonum est sperare in Domino, quam sperare in homine, cum in omnibus Dei gratiam meruisset, subreptum est illi ut ab homine auxilium peteret. Pro qua re additi sunt duo anni, quibus adhuc teneretur in carcere. Tanquam diceret ei Deus, Ego tibi ostendo, ut magis à me, quam ab homine debeas auxilium postulare. Sine vlla enim dubitatione credendum, quòd pro castigatione sancti Ioseph non permisit Deus magistrum pincernarum recordari eorum quæ Ioseph exeunti ipsi de carcere supplicauerat. Et quia etià ipse Ioseph, quamuis Sæctus, tunc sine peccato esse non poterat, ideo tanto tempore fuit in carcere clausus: ut in eo impleretur quod scriptum est: *Ego quos amo, arguo; & quos diligo, castigo.* Hæc S. Augustinus.

Psal. 117.

Apor. 3.

Sedenim videtur mihi potuisse Ioseph illud dicere, & auxilium illud postulare à pincerna sine vlllo peccato. Etenim ad ingens aliquod malum à se propulsandum, vel magnum quodpiam bonum sibi comparandum (siquidem vtrumque honestum & iustum sit) vti hominum industria, benevolentia, gratia, potentia, aliisve humanis artibus & præsiidiis, & adminiculis, non culpandæ est ambitionis, sed laudandæ prouisionis & cautionis, probabilisque prudentiæ. Talibus enim hominum adiumentis vsos esse legimus, non solû in veteri Testamento Patriarchas & Prophetas, verum etiam in Nouo Testamento Apostolos, aliòsque celebratissimæ sanctitatis viros. Huiusmodi namque adiumenta vel naturalia, vel humana, in ipsa prouidentia & prædestinatione diuina continentur, per quæ videlicet Deus, sanctos viros, ad prædestinatos effectus & fines promouere & prouehere sæpenumerò solet. Talium igitur rerum vsus, spem & fiduciam diuini auxilij nec tollit, nec minuit: quin potiùs exequitur & implet Dei prouidentiam ac prædestinationem, & spem ac fiduciam diuini auxilij (si cur à Deo fuerat destinatum) ad optatos effectus, & exitus perducit. Ioseph porro, cum illa verba dixit, peccasse, vel diffidentiâ diuini auxilij, vel nimia fiducia & confidentiâ humani adiumenti, nec probari potest, nec de tam sancto viro arbitrari fas est.

Sed quid est illud quod dixit Ioseph: *Quia furtim sublatus sum de terra Hebræorum*? Ismaëlita siquidem, à quibus Ioseph in Ægyptum ductus est ex terra Chanaan (quam ipse vocat hîc terram Hebræorum, quòd in ea posteri Abrahæ, qui primus appellatus est Hebræus Genes. 14. Iacob dico, & posteri eius, tunc temporis versabantur, non eum furto sustulerunt inde, sed palàm, & certo pretio emptum à fratribus eius deduxerunt in Ægyptum. Non est profecto furtum istud Ioseph referendum ad Ismaëlitas: sed referri debet ad fratres eius, qui vendentes eum Ismaëlitis furtum fecisse dicuntur, idque dupliciter. Nam hominem, nec iusta emptione, nec iure belli, nec vllius criminis reatu seruum factum, sed planè liberum atque innoxium capere, ac vendere inuitum, furari est, ut loqui solet Sacra Scriptura. Sic enim legitur Exodi 21. *Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, conuictus noxæ, morte morietur.* Deinde Ioseph cum nondum emancipatus esset, sed in iure ac potestate patris esset,

Quomodo fra-
tra Ioseph ve-
dentes eum ve-
rè dicantur
ipsi furati.

& iccic

Aristoteles.

& iccirco esset velut possessio quædã, & res ipsius patris sui, quemadmodum scribit Aristot. lib. 5. Ethicorum de filiis nondum emancipatis; fratres eius auferentes eum patri suo, & vendentes alij, verè dicuntur furati eum: quid enim est aliud furtum, nisi rei non suæ, inuito eius domino, vel ablatio, vel retentio, vel alienatio?

VERS. 18. Respondit Ioseph: Hæc est interpretatio somnij: Tria canistra, tres adhuc dies sunt, post quos auferet Pharaon caput tuum, & suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.

ON temerè quispiam credat, Ioseph vrbane, comiterque præfatum esse aliquid ante somnij enarrationem; quò præliniret animum illius pistoris, cui acerbissimum casum, atque exitium, somnio illo præmonstratum, denunciaturus erat.

Nempe hoc fecit Daniel, tristissimum, atque calamitosissimum somnium Regi Nabuchodonosor enarraturus. Cum enim rex somnium quod sibi acciderat exposuisset Danieli, subdit scriptura: *Tunc Daniel cepit intra semetipsum tacitum cogitare, quasi vna hora: & cogitationes eius conturbabant eum. Respondens autem Rex ait, Balthasar, somnium, & interpretatio eius non conturbent te. Respondit Balthasar, & dixit: Domine mi, somnium his quite oderunt: & interpretatio eius, hostibus tuis sit.* Philo certè in libr. de Ioseph refert, Ioseph ante somnij pistoris expositionem, ad præmulcendũ eius animum, huiuscemodi quædam esse præfatum: Utinam tale somnium non vidisses, aut non enunciaffes! aut si narrandum erat, procul à meis auribus, ne exaudirem quod non libet. Piget enim me infelicitatis tuæ nuncium esse, quia compatiar miseris, memor communis sortis hominum. Sed quia somniorum coniectoris veritas est necessaria, tanquam vatibus & oraculorum interpretibus nihil celabo: quandoquidem mendacium vbique fugiendum in sacris consultationibus etiam religio vetat admittere. Et hæc apud Philonem.

Dan. 4.

Philo.

Circa illud: *Suspendet te in cruce*, vel vt paulò pòst dicitur, *in patibulo*, æstimet lector, quàm sit antiquum Crucis supplicium: immò primum omnium suppliciorũ ad puniendos fontes, memoratur in Scriptura supplicium Crucis; ante hunc enim locum, nullius supplicij hominum facta mentio est. Hoc autem Crucis supplicium semper est habitum atrocissimum, simulque ignominiosissimum. Quocirca beatus Paulus exaggerans Christi Domini obedientiam, & humilitatem, dixit: *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis.* Illa repetitio, *mortem autem crucis*, magnam habet emphasim: quasi diceret, non quamlibet mortem, sed turpissimam, & probrosissimam. Et in libro Sapientiæ cap. 2. inducuntur loquentes impij Iudæi, de morte qua Christum condemnaturi erant, *Morte*, inquam, *turpissima condemnemus eum.* Idem quoque apud Ethnicos de tali supplicio sensus & iudicium fuit.

De antiquitate, atrocitate, atque ignominia supplicij crucis.

Locus Pauli ad Philipp. 2. & lib. Sapient. cap. 2.

Virgi

Vigiliis patibuli mortem appellat informem, quasi dedecorem & probrosam,

Virgil.

Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.

Hinc illa tantopere celebrata Ciceronis sententia, cum magna complorati ne crucem Romani cuius detestantis: Facinus est, inquit, vincire civem Romanum: scelus verberare: propè parricidium necare: quid dicam in crucem tollere?

Cicero 7.
Verrina.

Quamvis autem secundum legem Iudæorum, qui suspensi fuerant in patibulo, eo ipso die deponi deberent; id enim præceperat Deus verbis illis: *Quando peccaverit homo, quod morte plectendum est, & adiudicatus mortis appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver eius in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia maledictus à Deo est qui pendet in ligno: nequaquam contamina- bis terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem, quamvis, inquam, hoc lege Mosis sancitum esset, & à Iudæis religiose observa- tum, non itidem tamen observabatur ab aliis gentibus; sed suspensos in patibulo, relinquebant inibi vsque ad putrefactionem cadaveris, & lacerationem avium. Vnde hîc dictum est: *Lacerabunt volucres carnes tuas.* Atque huc spectat illud Theodori Cyrenæi percelebre dictum, qui Ly simacho regi mortem minitanti non quamlibet, sed crucis, respondit: Terribilis hæc sit purpuratis ruis: mea quidem nihil interest, humine, an sublimè putrescam.*

Locus Deute-
ronomij c. 21.

Cicero. 1. de 5.
Tusculan. de
Valerius Ma-
lib. 6. cap. 2.

VERS. 20.

22. 23.

Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande conviviium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis. Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum; alterum suspendit in patibulo, ut coniectoris veritas probaretur.

M I D E quàm sit antiqua superstitio hæc apud principes huius mundi, diem suum natalem ingenti magnificentia, luxuque celebrandi. Fuit hoc in more apud antiquos illos Persas, totius Asiæ regnatores, ut meminit Plato in primo Alcibiade.

Antiq̄tas
& amplitu-
do superstitio
se consuetudi-
nis natalem
diè celebra-
di.
Plato.

Cum primus natus, inquit, filius regi natus fuerit, & cuius regnum est futurum, natalem eius primo colebant omnes qui in regia sunt, & quibus-
cumque dominaturus est: deinde in reliquum tempus, eiusdem natalem diè omnis Asia celebrat, & sacrificat. Idem factitasse reges Medorum, qui ante Persas imperarunt Asiæ, intelligere licet ex primo libro Xenophon-
tis de Cyropædia. A barbaris porrò transit hæc superstitio ad Græcos; nec ad Principes tantum, verum ad Philosophos etiam, & quod mirari est magis, ad eos maximè, ad quos minimè omnium pertinere videretur. Epicurum certè M. Cicero acutè ac festivè incescit, quòd qui animos hominum faceret mortales, nihilque hominis post mortem superesse cen-
set, is tamen accuratè ac diligenter testamento suo sanxerit, ut hæredes ipsius aliquantum pecuniæ quotquot annis, ad natalem suum mense Ga-
melione celebrandum conferrent. Hæc ego, inquit Cicero, non possum

Persarum &
Medorū pa-
ges.
Xenophon.

Epicuri Vanitas.
Cice. lib. 2. de
finibus.

Comment. in Gen. Tom. 4.

e e e e

dicere non esse hominis, quamuis & belli, & humani: sapientis verò nullo modo: Physici præsertim, quem se ille vult, putare vllum esse cuiuspiam diem natalem. Quid? verè potest esse dies sapius, qui semel fuit? Certè non potest. An eiusdem modi? Ne id quidem, nisi cum multa annorum intercesserint millia, & omnium syderum, eòdem, vnde profecta sint, fiat ad vnum tempus reuersio. Nullus est igitur cuiusquam dies natalis. Atque hac ratione Cicero vanissimi hominis superstitionem confutauit.

Suetonius in
Caligul.

Gellius.

Augustus
Cæsar.

Annus Cli-
maëricus.

Plinius.

Idem moris fuisse postea apud Romanorum Imperatores, ex Romanis historiis notum est. Monstrum illud, & pestis humani generis, Caligula Imperator, Consulibus Romanis oblitis de natali suo edicere, abrogauit ministratum. Refert Gellius Epistolam Augusti Cæsaris scriptam ad Caium nepotem in hanc sententiam: Aue mi Cai, meus ocellus iucundissimus, quem semper mediushidius desidero, cum à me abes: sed præcipuè diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium: quem, vbicumque hoc die faisti, spero lætum & bene valentem, celebrasse quartum & sexagesimum natalem meum: nam, vt vides, *κατὰ κοινὴν* communem seniorum omnium, tertium & sexagesimum annum euasimus. Sic ille. Amici etiam amicorum, qui etiam multo ante mortuorum hominum, quos videlicet maximè diligebant, & honorabāt, natalitium diem agebant. Plinius certè lib. 3. Epistolarum scribit, Silium Italicum vsque adeo Virgilij memoriam coluisse, vt natalem eius religiosius quàm suum celebraret; Neapoli maximè, vbi monumentum eius adire vt templum solebat.

At enim verò neminem offendimus in sacris litteris, (quantum in præteritis suppeditat memoria) laudatæ virtutis & sanctitatis virum, natalem suum celebrasse; sed id tantum de duobus memorari regibus, Pharaone & Herode; altero Gentili, in hoc loco; altero Iudæo, sed improbo atque impio, apud Marcum capite sexto. Immo verò legimus sanctissimos viros conceptum & ortum suum multis & lacrymis deplorassee, atque etiam maledictis infectatos esse. Nota est querimonia illa Iob: *Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo.* Et cætera, quæ ibi subduntur. Similis est comploratio & querimonia atque infectatio apud Hieremiam: *Maledicta (inquit) dies in qua natus sum: dies in qua peperit me mater mea, non sit benedicta.* Hæc scilicet sancti viri dicebant cum animo suo reputantes se conceptos & natos esse cum peccato, & naturâ filios iræ; & in hunc mundum tanquam in ærumnolosissimum & calamitosissimum exilium venisse plurimis & grauissimis doloribus ac miseriis obnoxios, cuius rei manifestum esse signum ait Plinius, solum animalium hominem, cum planctu vagitūque nasci. Hominem tantum, inquit, nudum, & in nuda humo natali die abiicit ad vagitus statim, & planctum natura, nullum que tot animalium aliud ad lacrymas, & has protinus vitæ principio. Nec risus, etiam præcox ille & celerrimus, ante quadragesimum diem vlli datur. Et paucis interpositis; Itaque multi existere, inquit, qui non nasci optimum censuerunt, aut quàm ocyssimè aboleri.

Locus Iob c.
3. & Hier. 20.

Plinius in initio
lib. 7.

Sic Plinius.

Populus autem Christianus trium duntaxat natales dies festos agit, & religiosè celebrat, Christi Domini, Deiparæ Virginis, & Præcursoris Domini Ioannis Baptistæ. Cur autem id faciat, & iusta & manifesta causa est. Nam ut alia taceam ad ortum Saluatoris nostri celebrandum, Angelorum exemplo documentoque incitatus est. Scriptum enim est, nato Domino dixisse Angelum pastoribus: *Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus: & subito facta est cum Angelo multitudo militum cælestium laudantium Deum, & dicentium, Gloria in altissimis Deo: &c. De beaustissima Virgine canit Ecclesia: Natiuitas tua Dei Genitricis Virgo, gaudium annunciauit uniuerso mundo: ex te enim natus est sol iustitiae Christus Deus noster, &c. De sancto præcurfore Baptista Angelus dixit Zachariæ: Vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem: & erit gaudium tibi & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt, erit enim magnus coram Domino. Cæterorum verò Sanctorum Ecclesia non ingressum in hunc mundum celebrat, sed egressum ex hoc mundo in cælum, atque eum diem verè appellat eorum natalem: quippe qui non eos mundo miseros edit, sed cælo parit beatos.*

Cur natalis dies Christi Domini nostri, & Beata Virginis, & S. Ioan. Baptistæ celebretur.

Duo loci Scriptura obiter exponuntur. Luc. 1.

De duplici allegoria huius historia: altera Philonis, quæ est Philosophica & politica: altera Rupertii, Theologica.

PHILo super interpretatione duorum somniorum pinceræ, & pistoris, quam illis tradidit Ioseph, philosophica eruditione & gratitate disputans, docet, humanam vitam, resq; mortalium, somniorum esse simillimas: ut scitissimè dictum fuerit à Platone, hominum spes, somnia esse vigilantium. Huiuscemodi autem somniorum idoneum esse ac peritum Interpretem, virum ciuilem, cuius imaginem & factis, & dictis, & moribus, & casibus suis tam prospers, quam aduersis insigniter gessit Ioseph. Scribit autem super hac re Philo ad hunc modum: Ego non dissimulanter dico ciuilem virum esse somniorum interpretem: nõ quales sunt isti negatores, & garruli, & mercenarij Sophistæ, quastum facientes ex nocturnis somniorum ludibrijs: sed qui magnam illud somnium, commune, publicumque, atque vigilantium non dormientium hominum exactè intelligat: id somnium, ne quid mentiar, vita hominum est. Nam sicut in somniorum visionibus videntes non videmus, audientes non audimus, loquentes non loquimur, deambulantes non deambulamus: sed cum videmur talia facere, nihil tamen reuera tale facimus, mente scilicet inaniter, sine vllis veris obiectis,

Ælianus, de varia hist.

Philo. Vitam hominum, resque mortalium esse quasi somnia.

singente sibi simulacra rerum non existentium tanquam existentium. Eodem plane modo vigilantium imaginationes somniis sunt quam simillima: veniunt, abeunt, occurrunt, refugiant, & priusquam comprehendantur, auolant. Disquirat quisque apud se, & domi suae testimonium huius rei, etiam me tacente, inueniet, praesertim si fuerit aetate proeclior. Fuit ipse primò infans, mox puer, tum adolescens, deinde iuuenis, postea vir, denique senex: sed non simul ista omnia. Nonne infans puero cedit, puer adolescenti, adolescens iuueni, iuuenis viro, vir seni, senectus morti? Ac singulae quidem aetates decedendo, quasi praemoriuntur; naturam nos paulatim docente non timere mortem extremam omnium, quando facile tulimus occasum infantiae, pueritiae, adolescentiae, iuuentutis, virilitatis, quae omnes aetates ante senectutem euauerunt. Quid aliae res corporis, nonne somnia sunt? Nonne pulchritudo momentanea, penè prius marcescit quam floreat: sanitas vsque adeo fragilis & tot morbis obnoxia: Robur per occasiones plurimas expugnabile.

Quid de rebus externis dicam: ingentes opes saepe vna dies abstulit: multi antea honoratissimi, versis rerum vicibus in vilissimum venere contemptum atque ignominiam; imperia Regum maxima, breui temporis spatio funditus subuersa sunt. Fidem meis verbis astruit Dionysius quondam tyrannus Siciliae, mox pulsus, & Corinthum profugus, ludi magister à tanto Principe factus. Attestatur & Cræsus rex Lydiae, & regum ditissimus, qui sperans deleturum se Persarum potentiam, non modò proprium regnum amisit, & viuis ipse in potestatem hostium venit, sed minimum abfuit quin exureretur. Testimonium quoque huic veritati humanorum somniorum perhibent, non singuli tantum homines, sed ciuitates, gentes, regiones, Graecia, Barbaria, Insularum, atque continentis incolae, Asia, Europa, Africa, Oriens, & Occidens: nihil enim vsquam permanet sui simile. Aegyptus quondam multas in gentes imperium habuit: nunc ipsa seruit. Macedones aliquandiu tanto florere imperio, vt iura toti orbi redderent: nunc imperatas à dominis pecunias, quæstoribus, tributi nomine, quotannis numerant. Vbi est illa Ptolemaeorum familia, cuius splendor per singulos successores, ad extremos terræ, marisque terminos emicuit: Persæ Parthis imperauerunt: nunc eis seruiunt; versa rerum humanarum alea. Adeo instabilis & anceps est fortuna; rebus humanis tanquam in statera pendentibus, & inæquali pondere nunc huc, nunc illuc vergentibus.

Sic profectò est: tanquam alium dormientes erramus, non valentes quicquam ratiocinatione vel penetrare, vel certò comprehendere, quòd omnia vmbriis spectrisque sint similia. Et sicut cum pompa traducuntur, prima quæque conspectum prætereunt, & item in torrentibus, fallente visum celeritate, vnda præterfluunt: sic vitæ humana negotia in requiete currentia, licet videantur manere, præterlabuntur tamen, nec punctò quidem temporis in eodem statu permanentia. Hoc ipsum etiam in cognitione & scientia cernere licet: nam & qui vigilant, quantum ad incertam rerum perceptionem attinet, nihil à dormientibus differunt; cum se ipsos fallant,

Dionysius
Tyrannus.
Cræsus.

Ptolemaeorum
familia.

fallant, putantes se naturas rerum perspicere, quamuis interturbantibus scientiam sensibus per spectaculorū, saporum, odorum, sonorumque illecebras; quibus inescatus animus, nō sinitur rectè atque inoffensè per viam publicam veritatis progredi: itaque confusis altis cum humilibus, magnis cum parvis, obscuris cum lucidis, exoritur ingens quædam inæqualitas crassissimam animis caliginem atque vertiginem afferens.

Cum igitur tanta in perturbacione atque obscuritate mortalium vita versetur, oportet interuenire virum ciuilem, tãquam doctum somniorum interpretem, qui valeat humana somnia, visionesque hominum qui vigilare sibi videntur, diiudicare coniecturis verisimilibus, & persuasionibus rationi consentaneis, quid facere quemque oporteat, quid fugere, persuadere singulis. Sapiens igitur vir ciuilis, qui est optimus humanorum somniorum interpretes, istiusmodi somnia vigilantium hominum prudenter exponat: & plerosque mortalium vanissimarum opinionum erroribus liberans, dicat: Hoc honestum est, illud turpe: hoc iustum, illud iniustum: hoc prudenter factum, illud fortiter: hoc piè & sanctè & vtiliter: ex aduerso, hoc factum imprudenter, timidè, impiè, ambitiosè, noxiè. Item hoc alienum est, ne concupiscas: hoc tuum, vt ère eo, & caue abuti. Affluunt opes? impartire: nam diuitiarum pulchritudo nō in arca, vel in crumennis est, sed in egentium auxilio. Pauca possides? caue inuideas diuitibus: nempe inuidum pauperem nemo quisquam miserabitur. Honoratus es? fuge insolentiam. Ignobilis es atque humilis? noli despondere animum, nec ad vilia abiicere. Omnia tibi ex sententia, votoque succedunt? cogita fortunæ inconstantiam, mutationemque time. Offendis sæpius? bene sperato: nam res humanæ mutantur in contrarium. Solæ res cœlestes, Sol & Luna, cæteraque astra, & cœlum vniuersum, perpetuò manent eadem, veris definita regulis, ordinatis motibus, apertis & inter se optime congruentibus. Contrà verò res terrenæ sunt perturbatæ, in-compositæ, inordinatæ, & quas profundissimis tenebris mersas esse licet dicere. Si quis igitur velit res ipsas propius atque interiùs inspicere, comperiet cœlum esse diem sempiternum, vrbæ ac noctis prorsus expers, illustratum videlicet inextinguibilibus purissimisque splendoribus. Et quanto apud nos sunt potiores vigilantes dormientibus: tanto in hac mundi vniuersitate cœlestia terrestribus præstant; vt quæ insopita vigilant propter certas & irrequietas vires, nunquam frustratas suis effectibus. At verò terrestria & humana, etiamsi paulisper excitentur, & tanquam expergiscantur, rursus degrauiata in somnum decidunt, deficiente visu animæ, vt errare necesse sit, & passim offensare. Hactenus ex Philo-

Quemadmodum vir ciuilis optimus sit interpretes humanorum somniorum.

Sed Ruperti super eadem historia disputatio allegorica multò est diuina Scripturæ congruentior, & profundissimum Theologiæ mysterium citra prædestinationem ac reprobationem hominum propriè attingit. Ait Rupertus, historiam duorum istorum eunuchorum, per insignem fuisse figuram incomprehensibilis iudicij Dei super hominum, aliorum quidem dictione, aliorum verò reprobatione; quod homines inspicientes atque impij

Ruperti allegoria ad mysteriū prædestinationis, & reprobationis hominū pertinet.

accusare & reprehendere non verentur. Erant illi duo Eunuchi eiusdem regis serui: peccauerant in eundem Regem: vtrisque Rex iratus est: ambo detrusi sunt in carcerem: & ambo mortis supplicio erant obnoxii: eorum tamen alterum carcere liberatum Rex in suum ministerium, pristinaque dignitatem restituit, alterum prosequens odio, dānauit, & suspendio punxit. Vterque supplicium merebatur: neuter gratia Regis dignus erat: Rex tamen nec gratiam, nec supplicium vtrique tribuit æqualiter, sed cui voluit, gratiam; & cui libuit, supplicium; neque in eo quisquam merito iudicium Regis reprehendere potest. Consimili ratione, cum omnes homines propter peccatum originale peccatores essent, atque inimici Dei, vt Paulus loquitur, naturā filij iræ, & rei mortis æternæ: eorum tamen quosdam ab æterno Deus diligens, elegit ac prædestinavit in vitam æternam, alios verò in illa perditionis massa dereliquit, ac perire denique permisit. Omnibus debebatur supplicium, nulli gratia: Fuit igitur misericordiæ diuinæ, quorundam misereri; fuit iustitiæ, alios derelinquere & sinere in perditionem ire.

Ephes. 2.

Locus Exod.

23.

Ad Rom. 9.

Verba Ruperti super hac te huiusmodi sunt. Equidem ab eis qui iudicia Dei scrutari & reprehendere audent, quale est illud dicentis ad Moysen, *Miserebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit*, de quo dicere solent: *Ergo cui vult miseretur, & quem vult indurat*: Ab istis inquam diuinorum iudiciorum scrutatoribus & reprehensoribus quærendum est in lectione huius historiæ, An Pharaonem quoque de eo quod fecisse dicitur illis Eunuchis, reprehendere velint? Ambo quippe in eum peccauerant: ambo iratus ille fuit: ambo in carcerem misit. Exinde recordatus amborum, alterum eorum restituit in pristinum gradum; alterum in patibulo suspendit. Ecce, & hic rex misertus est cui voluit; & clemens fuit, in quem sibi placuit. Poterat vtrique peccatum condonare, & remittere supplicium, quoniam aduersus ipsum vterque peccauerat. Hoc namque iudici concedit iustitia, vt factam sibi iniuriam donet cui velit: & hac donatio non solùm non est reprehensibilis, verùm etiam valdè laudabilis. Communem ergo iram vtrique infligere, vel communem vtrique poterat exhibere clementiam: neutrum tamen, pro sua potestate, facere voluit; sed medium tenens, iram quidem erga alterum: erga alterum verò clementiam ostendit. An hoc in illo rege quisquam merito reprehendat? Minimè. Nam sicut clementia honor est Principis; sic & honor regis iudicium diligit. Siquidem vbi totum punitur, regia seueritas crudelitate polletur: vbi verò totum remittitur, facies maiestatis sine metu disciplina contemnitur.

Psal. 98.

Quis porro nesciat mundum vniuersam, totamque humani generis massam sic fuisse in manu Dei, tanquam duos illos reos & victos in manu Regis? Etenim ex quo pater omnium Adam peccauit, vniuersi eius posterii propter illū rei facti & victi. Ergo duo sunt rei, sed vnus affinitor, & alter relinquitur. Tu igitur, ô homo, quis es, vt respondeas Deo, cum Pharaoni similiter facienti respondere non possis? Quoniam omnes rei, & omnes sunt victi; annon habet potestatem Deus, contra quē reatus admittus

Rom. 9.

admissus est, saltem æquè ut Pharaò, vni donare offensam, ab alio autem poenam exigere? Immo, quoniam homo, qui per gratiam factus fuerat ad gloriam imaginis & similitudinis Dei, per suum ipse peccatum factus est lutum; non habet Deus potestatem, ut ait Apostolus, quasi figulus, de eodem luto facere aliud vas in honorem, & aliud in contumeliam? Non enim dixit Paulus; Non habet aurifex seu argentarius potestatem facere de eodem auro, siue de eodem argento, aliud vas in honorem, & aliud in contumeliam, quia id fortasse indignum posset indicari: sed à figulo luti argumentum similitudinis competenter sumpsit. Figulus namque luti nihil luto dignitatis adimit, si ex ipso faciat vas in contumeliam, cum ipsam per se lutam vile, & quasi contumeliosum sit; multum autem illi dignitatis confert, si faciat ex eo vas in honorem, & gloriam: *Et nunc Domine* (ait Isaias) *pater noster es tu, & nos lutum: & fictor noster; & opera manuum tuarum omnes nos.* Lutum sumus, non solum quia de luto facti sumus, quod ad querelam nostram non pertinet: verum etiam quia cum argentea ratione, vel aurea plaste nostri Dei similitudine splendescere debuimus, patiente primo nostro peccante, omnes cum illo in lutum recidimus, & mortales facti sumus. Quod utrumque vir sanctus Iob dolens, dixit: *Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauilla, & cineri.* Obstruitur itaque omne os: nihil enim Deus adimit eis, quos esse vasa contumelie permittit, quia suo vitio lutum facti sunt: facit autem gratis quod non debuit, cum ex vasis contumelie aliqua commutat in vasa honoris & gloriæ.

Ad hæc Rupertus adiecit, eandem hanc historiam duorum Eunuchorum fuisse præterea figuram eius quod evenit Christo Domino in cruce inter duos latrones pendenti. Sicut enim Ioseph in carcere, & inter duos victos positus, vni eorum fastum prædixit successum, alteri exitiosum: ita Dominus in cruce pendens inter duos latrones, alteri Paradisi felicitatem promisit, alterum in suo peccato dereliquit. Verba Ruperti sic habent. Pulchrè Ioseph duorum medius victorum in carcere, & utrique somnij sui congruam proferens interpretationem, in hoc quoque figura est vel umbra Saluatoris nostri, qui duorum medius in cruce latronum, utriusque iuxta fidem, vel meritum suum dignam dedit sententiam. Et illic quidem figura, hinc autem exemplum est: sed utrobique mysterium latet. Nam sicut pincernam Pharaò restituit in pristinum ministerium, & honoris gradum: magistrum autem pistorum suspendit in patibulo: & sicut latronum alter confitens, Paradisum cum Domino introiit, alter verò non credens mortuus est in peccato suo: sic per Christi passionem Gentilis populus in gratiam recipitur, & Iudæus in iram missus est. Vnde Apostolus huic, tanquam pincernæ poculum regi suo laudis porrigenti, vel tanquam latroni Paradisum introeunti dixit: *Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei: in eum quidem qui accidit, severitatem: in te autem bonitatem Dei: si permanseris in bonitate: & cætera.* Quod autem Ioseph eloquio DEI inflammatus, ut dixit

*Ibidem.**Locus Isa.
64.**Iob. 30.**Locus Luc.
23.**Ad Rom. 11.**Psal. 104.*

Lnc. 24.
Lectus Apo. 4.

vt dixit Dauid, occulta somniorum, quæ nemo aperire potuerat, solus interpretatus sit, id quoque ad mysterium & typum Filij Dei pertinet: super quem septiformis Spiritus a deo requieuit, vt Prophetias omnes adimpleret, sensumque Apostolis suis ad intelligendas diuinas Scripturas aperiret. Nimirum ipse est Agnus ille, quem vidit Ioannes in Apocalyphi, qui librum signatum, quem nemo aperire, & signacula eius soluere potuit, solus aperuit, & quæ in eo continebantur, manifestauit. Atque hæc est allegorica Ruperti super hac historia disputatio.

* *

BENE

BENEDICTI PERERII COM- MENTARIA

IN CAPVT

QVADRAGESIMVM PRIMVM

GENESIS.

Ioseph eductus è carcere, sapienter interpretatus est duo Pharaonis somnia futura in Aegypto septennis abundantiae, & postea totidem annorum sterilitatis praesagia: quam ob causam valde honoratus à Rege, & annonae in vniuersa Aegypto praepositus est; ductaque uxore Aegyptia, duos filios procreauit.

POST duos annos vidit Pharao somnium. ¹
Putabat se stare super fluiuium, de quo ²
ascendebant septem boues pulchrae, &
crassae nimis: & pascebantur in locis palu-
stribus. Aliae quoque septem emergebant ³
de flumine, foedae, confectaeque macie: &
pascebantur in ipsa amnis ripa in locis vi-
rentibus: deuoraueruntque eas, quarum mira species, & habi-
tudo corporum erat. Expurgatus Pharao, rursus dormiuit, ⁴
& vidit alterum somnium: septem spicae pullulabant in culmo ⁵
uno plene atque formosae: aliae quoque totidem spicae renues, ⁶
& percussae vredine oriebantur, deuorantes omnem priorum
pulchritudinem. Euigilans Pharao post quietem, & facto ma- ⁷
ne, pauore perterritus, misit ad omnes coniectores Aegypti, ⁸
cunctosque sapientes: & accersitis narrauit somnium, nec erat

- 9 qui interpretaretur. Tunc demum reminiscens pincernarum
 10. 11 magister, ait: Confiteor peccatum meum: Iratus Rex seruis
 suis, me & magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem
 principis militum: vbi vna nocte vterque vidimus somnium
 12 præfagum futurorum. Erat ibi puer Hebræus eiusdem ducis
 militum famulus: cui narrantes somnia, audiuimus quicquid
 13 postea rei probauit euentus. Ego enim redditus sum officio
 14 meo: & ille suspensus est in cruce. Protinus ad Regis impe-
 rium eductum de carcere Ioseph totonderunt: ac veste mura-
 15 ta, obtulerunt ei. Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat:
 16 quæ audiui te sapientissimè coniecere. Respondit Ioseph; Abs-
 17 que me Deus respondebit prospera Pharaoni. Narrauit ergo
 18 Pharaon quod viderat: Putabam me stare super ripam flumi-
 nis, & septem boues de amne conscendere, pulchras nimis, &
 19 obesitas carnibus, quæ in pastu, paludis virecta carpebant. Et ec-
 ce, has sequebantur aliæ septem boues in tantum deformes
 & macilentæ, vt nunquam tales in terra Ægypti viderim: quæ,
 20 deuoratis & consumptis prioribus, nullum saturitatis dedere
 21 vestigium, sed simili macie & squalore torpebant. Euigilans,
 22 rursus sopore depressus, vidi somnium: septem spicæ pullula-
 23 bant in culmo vno plenæ atque pulcherrimæ. Aliæ quoque se-
 ptē tenues & percussæ vredine oriebatur è stipula: quæ priorū
 pulchritudinem deuorauerunt. Narravi coniectoris som-
 24 nium, & nemo est, qui edisserat. Respondit Ioseph: Somnium
 Regis vnum est: quæ facturus est Deus ostendit Pharaoni.
 25 Septem boues pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem vbertatis
 26 anni sunt, eandemque vim somnij comprehendunt. Septem
 27 quoque boues tenues, atque macilentæ, quæ ascenderunt post
 eas, & septem spicæ tenues & vento vrente percussæ, septem
 28. 29 anni venturæ sunt famis. Qui hoc ordine complebuntur. Ec-
 ce septem anni venient fertilitatis magnæ in vniuersa terra
 30 Ægypti: quos sequentur septem anni alij tantæ sterilitatis, vt
 31 obliuioni tradatur cuncta retrò abundantia: consumptura est
 enim fames omnem terram, & vbertatis magnitudinem per-
 32 ditura est inopiæ magnitudo. Quod autem vidisti secundo, ad
 eandem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eò
 33 quòd fiat fermo Dei, & velocius impleatur. Nunc ergo prouideat
 Rex virū sapientem & industrium, & præficiat eum Ter-
 ra

ræ Ægypti: Qui constituat præpositos per cunctas regiones: 34
 & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis, qui
 iam nunc futuri sunt, congreget in horrea: Et omne frumen- 35
 tum sub Pharaonis potestate cõdatur, serueturque in vrbibus.
 Et præparetur futuræ septem annorũ fami, quæ oppressura est 36
 Ægyptum, & non consumatur terra inopia. Placuit Pharaoni 37
 cõsiliũ, & cunctis ministris eius: Locutusque est ad eos: Num 38
 inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?
 Dixit ergo ad Ioseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ lo- 39
 cutus es, nunquid sapientiorẽ & consimilem tui inuenire po-
 tero? Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperiũ cun- 40
 ctus populus obediet: vno tantum Regni folio te præcedam.
 Dixitque rursus Pharaõ ad Ioseph: Ecce, cõstitui te super vni- 41
 uersam Terrã Ægypti: tulitque annulum de manu sua, & de- 42
 dit eum in manu eius: vestiuitque eum stola byssina, & collo-
 torquem auream circumposuit. Fecitque eum ascendere su- 43
 per currum suum secundum, clamante præcone, vt omnes co-
 ram eo genu flecterent, & præpositum esse scirent vniuersã
 Terrã Ægypti. Dixit quoque Rex ad Ioseph: Ego sum Pha- 44
 rao: absque tuo imperio nõ mouebit quisquam manum aut pe- 45
 dem in omni terra Ægypti. Vertitque nomen eius, & vocauit
 Lingua Ægyptiaca, Saluatorem mundi: Deditque illi vxorem 46
 Aseneth filiam Phutipharis Sacerdotis Heliopoleos. Egressus
 est itaque Ioseph ad terram Ægypti (triginta autem annorum
 erat quando stetit in conspectu Regis Pharaonis) & circuiuit
 omnes regiones Ægypti. Venitque fertilitas 7. annorum: & in 47
 manipulos redactę segetes congregatę sunt in horrea Ægypti.
 Omnis etiam frugum abundantia in singulis vrbibus condita 48
 est. Tantęque fuit abundantia tritici, vt arenę maris coæqua- 49
 retur, & copia mēsuram excederet. Nati sunt autem Ioseph fi- 50
 lij duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia
 Phutipharis Sacerdotis Heliopoleos. Vocauitque nomen 51
 primogeniti, Manasses, dicens: Obliuisci me fecit Deus om-
 nium laborum meorum, & domus patris mei. Nomen quo- 52
 que secundi appellauit Ephraim, dicens: Crescere me fe-
 cit Deus in terra paupertatis meę. Igitur transactis septē vber- 53
 tatis annis qui fuerant in Ægypto: cœperunt venire septem 54
 anni inopię: quos prædixerat Ioseph: & in vniuerso orbe fames

56 praua uoluit, in effusa autē terra Ægypti panis erat. Quia esuriēte
 clamauit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus il-
 le respondit: Ite ad Ioseph: & quidquid ipse uobis dixerit, faci-
 te: crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque
 57 Ioseph uniuersa horrea, & uendebat Ægyptiis: nam & illos op-
 presserat fames. Omnesque prouincię ueniebant in Ægyptum,
 ut emerent escas, & malum inopię temperarent.

VERS. I.

Post duos annos uidit Pharaon somnium.

VNDENAM isti duo anni sunt computandi? Iosephus com-
 putat ab eo tempore, quo missus est in carcerem Ioseph:
 censet enim biennio duntaxat fuisse eum in custodia. Sic
 enim scribit libro primo Antiquitatum: Iosephum, post
 biennij tempus in miseria carceris exactum, nihilque interim ab ingra-
 to pincerna adiutum, Deus eripuit tali uia ad libertatem, & principa-
 lem dignitatem perstructa. Verū probabilius dictu est, quod ab aliis
 traditur, illos duos annos putari debere ab eo tempore, quo, secundū
 interpretationem Ioseph, pincerna restitutus est ministerio & dignita-
 ti suę: pistor autem suspensus est in patibulo. Hoc enim non obscure in-
 dicat, si quis attendat animum, contextus narrationis Moysi, exordium
 huius capituli cum extremo antecedentis perspicuē connectentis at-
 que coniungentis. Opinantur Hebræi, propterea liberationem Ioseph
 ē carcere in biennium esse prolatam, quod ille maiorem quā oportebat,
 spem ac fiduciam posuisset in beneuolentia & gratia, & promissis
 illius pincernę. Quorum opinationi apertē suffragatur Sanctus Augu-
 stinus in sermone de tempore 82. Cuius uerba pauld superius super il-
 lis uerbis capituli 40. *Tantum memento mei cū tibi bene fuerit: commemo-
 rauimus, nec probauimus tamen.*

VERS. 14. Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioseph, to-
 15. 16. tonderunt, ac ueste mutata obtulerunt regi. Cui ille ait: Vi-
 di somnia, nec est qui edisserat: quę audiui te sapientissimē
 conicere.

Philo in libro
 de Ioseph.

HÆc pluribus uerbis eleganter appositeque Philo & Iose-
 phus enarrant. Philo ad hunc modum, Rex, inquit, his au-
 ditis, iubet propterea acciri iuuenem: ministri attonsum post
 longam carceris illuuiem, & detractis sordidis pannis, ele-
 ganter uestitum, ceterisque nitoribus expolitum, ad regem introdu-
 cunt. Qui primo aspectu iudicans hominem ingenium & honeste
 natum, (elucet enim in ipsa facie notę ingenij & animi hominum,
 non omnibus tamen conspicuę, sed solis perspicaces mentis oculos
 habentibus)

habentibus) Præfagit, inquit, mihi animus, non semper in obscuro & operto fore quod regitur somniorum ambagibus: præ se fert enim hic iuuenis sapientiam, qui veritatem tanquam lumen tenebris inferens, aperiet, & sua scientia, nostratum Sophistarum inscitiam deteget atque abiget. Hæc Philo. Consimilia fermè Iosephus: Confestim, ait, iuuenem accersitum rex, manûque apprehensum comiter his verbis alloquitur: Bone iuuenis, quandoquidem te prudentem indicio famuli mei te agnovi, enarra somniorum meorum præfagia, quemadmodum illi prudentes ac verè narraſti, rem gratissimam facturum mihi. Cave autem vel metu quicquam supprimas, vel ad gratiam ac voluptatem loquaris, sed vera omnia, etiam si fortasse non læta nec grata mihi futura, liberè ac sidenter eloquere. Hæc Iosephus.

Vidi somnia nec est qui edisserat.: Tradit Iosephus, Pharaonem in somno non solum duas illas visiones habuisse, verum etiam interpretationem earum visionum: postea tamen expergiscentem atque euigilantem, somniorum quidem meminisse, interpretationis autem eorum non esse recordatum. Verba Iosephi, hæc sunt: Pharaon cum eadem nocte in somno duas visiones vidisset, pariterque interpretationem earum, hanc oblitus, sola solania retinuit memoria, nihil lætum, vt coniecere ipse poterat, significantia: conuocatisque prima luce doctissimis Aegyptiorum, interpretationem requirebat. Sic Iosephus. Sed quod ait, habuisse Pharaonem somniorum interpretationem, id profectò ex suo sensu finxit ipse, cum nec tradat id, nec significet vllò modo Scriptura: quin potius contrarium ex verbis ipsius Pharaonis intelligi potest. Is enim bis loquens de somnio suo, ait, se vidisse somnium, de interpretatione autem eius, quam habuerit, nullum facit verbum, nequaquam taciturus, si eam habuisset: præsertim verò post enarrationem somnij traditam à Iosepho, quam cum interpretatione, quam priùs ipse habuerat, & postea oblitus fuerat, omnino congruere admirabundus laudasset. Nec id Moses scribere prætermisisset, cum ad maiorem interpretationis Ioseph fidem & approbationem id faceret plurimum.

Cæterùm Pharaon illis verbis suis: *Quæ audiui te sapientissimè coniecere*: Satis indicat, se non habuisse Ioseph tanquam diuinum vatem, qui diuinitus propheterico spiritu afflatus futura prænosceret: sed vt hominem solertissimum atque sagacissimum, qui per idoneas atque probabiles coniecturas acutè dispiceret somniorum significationes, & prudenter interpretaretur: iuxta veterem illam sententiam: *Qui bene coniecit, hunc vocat optimum perhibeto*. Atque hæc Pharaonis de Ioseph existimatio permanuit ad posteros. Eadem namque multa post sæcula, fuit apud Ethnicos Scriptores opinio, quorum vnus, & celebratissimus historiarum scriptor Trogius Pompeius, in lib. 36. memoriæ tradidit, Iosephum magicis artibus fuisse eruditum, atque aded in exponendis somniis excelluisse, vt artem quoque interpretandi somnia condiderit. Pōnam hęc sententiam eius, quemadmodum eam Iustinus breuiator Trogi, Latine reddidit, Loquens enim de Ioseph à fratribus suis vendito, A quibus,

Cic. libr. 2. de
Divinatione.

Ethnici sapientiam Ioseph tribuerunt magicis artibus, Iustinus.

inquit, deportatus in Ægyptum, cum magicas ibi artes percepisset, breui ipsi regi percharus fuit. Nam & prædignorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit: nihilque diuini iuris humanique ei incognitum videbatur: aded, vt etiam sterilitatem agrorum ante multos annos prouiderit, periissetque omnis Ægyptus fame, nisi monitu eius, rex edicto seruari per multos annos fruges iussisset: tantaque experimenta eius fuerunt, vt non ab homine, sed à Deo responsa dari viderentur. Sic ille.

Ad hanc porrò de se hominum opinionem discutiendam, Ioseph dixit Pharaoni verba illa: *Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni*, quorum hic est sensus: Non mihi arrogo hanc sapientiam, vt ex me ipse interpretari possim istiusmodi somnia: Dei est hoc opus, non humane sapientiæ: is per me, quasi per organum suum, declarabit tibi ea que faciunt ad regni tui salutem. Atque ita Ioseph occasionem libenter cepit regem Ægypti adducendi in cognitionem veri Dei, quem ipse colebat. Non igitur negat Ioseph, se interpretaturum somnia, cum id mox fecerit; sed ait, eam interpretationem, siue naturali vel humana solertia & sagacitate sua futuram, totamque ex Dei reuelatione prouenturam. Atque hunc sensum clarè paraphrastes Chaldæus expressit, sic reddens hunc locum: *Non ex mea sapientia, sed à facie Domini respondebitur pax Pharaoni*. Septuaginta interpretes ita verterunt: *Sine Deo non respondebitur salutare Pharaoni*. Sanctus Hieronymus in Traditionibus Hebraicis super hunc locum Genesis scribit, in Hebræo sic esse: *Sine me Deus respondebit pacem Pharaoni*. Symmachum autem, more suo, apertius transtulisse; *Non ego, sed Deus respondebit pacem Pharaoni*. Declarauit itaque Ioseph, se non more aliorum coniectorum, sed per Dei reuelationem somnium illud interpretaturum. Hinc porrò liquet, Ioseph antequam veniret in conspectum Pharaonis, sciuisse per diuinam reuelationem, quale somnium accidisset Pharaoni, & quid significaret in futurum, alioqui non tam fidenter ac certò dixisset Regi, Deum prospera sibi responsurum: id est, somnio illo suo præmonstrata esse prospera, quæ illi ventura erant.

*Quoniam Ioseph
non vltro ex-
posuit somnia
Pharaoni an-
tequam ab eo
narraretur:
sicut Daniel
Regi Nabu-
chodonosor.*

Sed cur (nam hoc fortasse subibit Lectoris animam) Ioseph non vltro dixit quale somnium contigisset Pharaoni, priusquam id Rex narraret: id enim maiorem fidem interpretationi, quam traditurus erat, astraxisset: idque postea fecit Daniel Regi Nabuchodonosor, vt legitur Danielis 2. Sed merito id non fecit Ioseph: tum quia Nabuchodonosor oblitus fuerat sui somnij, & ided necesse fuit in mentem ei reuocari à Daniele: At Pharaon bene recordabatur somnij sui: & idcirco superuacaneum fuisse id prænarrari à Iosepho. Tum etiam quod somnium Nabuchodonosor significabat ea quæ longo post tempore futura erant: quare veritas interpretationis Danielis non potuisset tunc euidens & certa fieri regi, nisi per expositionem somnij quod solus ipse habuerat, & prorsus fuerat oblitus. Somnium verò Pharaoni significabat id quod mox futurum erat: vberris enim illa septennis, illo ipso anno

anno incepit, id est, statim post interpretationem somnij. Veritas itaque interpretationis Ioseph, mox cognoscenda, & comprobanda erat.

PRIMA DISPUTATIO.

An somnium illud Pharaonis fuerit propheticum, & ob id vocari ipse possit Propheta: & an illa fertilitas, & sterilitas septennis, naturaliter facta sit, an præter ordinem natura.

Super illis verbis,

Respondit Ioseph: Somnium regis vnum est: quæ facturus est Deus ostendit Pharaoni. VERS. 25.

X illis verbis: Quæ facturus est ostendit Pharaoni, liquet somnium illud Pharaonis fuisse propheticum; aperte enim significatur, & fuisse à Deo missum Pharaoni, & ad præsignificandum futura quæ Deus ipse facturus erat. Non tamen idcirco propriè dici potest Pharaon fuisse Propheta:

Somnium Pharaonis fuisse propheticum, non tamen Pharaonem Prophetam fuisse, sed interpretè eius somnij Ioseph. S. August.

quod eius somnij significationem per se non intellexerit, sed à Ioseph accepit, cui potius nomen Prophetæ convenit, quod per Dei revelationem somnium illud Propheticum intellexerit, & interpretatus fuerit. Bene hoc declarat S. August. lib. 12. de Genesi ad hunc modum scribens: Quibus signa per aliquas corporalium rerum similitudines demonstrabantur in spiritu, nisi accessisset mentis officium, ut etiam intelligerentur, nondum illi erant Prophetæ: magisque Propheta erat, qui interpretabatur quod alius vidisset, quàm ipse qui vidisset. Vnde apparet, magis ad mentem pertinere prophetiam, quàm ad illum spiritum, qui est vis quædam animæ inferior mente, in quo rerum corporalium similitudines exprimentur. Itaque magis Ioseph Propheta, qui intellexerat quid significarent septem spicæ, & septem boues, quàm Pharaon qui eas vidit in somnis. Huius enim spiritus informatus est ut videret, illius mens illuminata est, ut intelligeret: ac per hoc, in illo erat lingua, in isto prophetia, quia in illo imaginatio rerum, in isto imaginationum interpretatio. Minus ergo Propheta est, qui sola signa rerum significatarum per corporalium rerum imagines videt: magis verò Propheta est, qui solo illarum intellectu præditus est; sed maximè Propheta est, qui utroque præcellit, ut & videat in spiritu corporalium rerum significatas similitudines, & eas viuacitate mentis intelligat, sicut Danielis excellentia tentata & probata est: qui Regi & somnium quod viderat, dixit; & quid significaret, aperuit. Nam & ipsæ corporales imagines in spiritu eius expressæ sunt; & earum intellectus revelatus est in mente. Sic ibi Augustinus.

Consimi

Gregorius.

Continua scribit Gregorius: explanans enim verba illa Iob, quæ sunt in capite 13. *Ecce omnia hæc vidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi singula*: Ita scribit in lib. 11. Moral. In illo videbat Iob assistentia quæ in tempore secutura erant, cui nec futura veniunt, nec præterita discedunt; sed cuncta simul ante eius oculos assistunt. Et quia ea ipsa quæ ventura erant, alia esse vidit in operibus, & alia in dictis: ideo rectè subiungitur; *Et vidit oculus meus, & audiuit auris mea*: Sed utilitatem ista non habent, si intellectu careant. Vnde congruè subditur; *Et intellexi singula*. Cum enim aliquid ostenditur vel auditur, si intellectus non tribuitur, prophetia minimè est. Vidit enim Pharaon per somnium, quæ erant Egypto ventura: sed quia nequirit intelligere quod vidit, propheta non fuit. Sic aspexit Baltasar articulum manus scribentis in pariete, sed propheta non fuit, quia intellectum rei quam viderat, non accepit: Vt igitur B. Iob prophetiæ spiritum se habere testetur, non solum vidisse se, & audisse, sed etiam intellexisse omnia asserit. Hæc Gregorius.

Daniel. 5.

S. Thomas.

Horum Doctorum vestigia insequens S. Thomas, in eandem sententiam præclare disputat, in secunda secundæ quæst. 173. artic. 2. Docet enim, quemadmodum in humana doctrina cernere est duas res, & representationem in intellectu intelligibilium rerum per species intelligibiles; & item iudicium intellectus, de rebus sibi eo modo representatis; & hoc posterius multo præstantius est priori, ut quod principaliter & doctrinam pariat, & hominem faciat scientem; ita rem sese habere in prophetia. Est enim in ea representatio imaginum, & similitudinum, per quas figurantur, & significantur futura; & est intelligentia istiusmodi significationum, & hæc propriè facit prophetam, nec sine ea quisquam propheta propriè dici potest. Quocirca subdit hæc verba Beatus Thomas: Horum duorum principalis est primum in prophetia, quia iudicium est complementum cognitionis. Et ideo, si cui diuinitus fiat representatio aliquarum rerum per similitudines imaginarias, ut Pharaoni & Nabuchodonosori; aut etiam per similitudines corporales & visibiles, ut Baltasari: non est talis censendus propheta, nisi illuminetur eius mens ad iudicandum. Sed talis apparitio est quiddam imperfectum in genere prophetiæ: vnde à quibusdam vocatur casus prophetiæ, sicut & diuinatio somniorum. Erat autem propheta etiam si solum illuminetur intellectus eius ad diiudicandum ea quæ ab aliis imaginariè visa sunt, ut patet de Ioseph qui exposuit somnium Pharaonis. Verum sicut Augustinus dixit libro 12. super Genesim ad litteram, maximè propheta est, qui utroque præcellit; & videns corporalium rerum significatiuas similitudines, & eas vitæ acie mentis intelligens: & cætera, quæ ibi S. Doctor deinceps persequitur.

Illud præterea ex verbis eisdem illis Ioseph: *Quæ facturus est Deus ostendit Pharaoni*, planè intelligitur, septennem illam abundantiam, & postea septennem quoque sterilitatem Egypti, à Deo singulari quadam & propria ratione esse factam: id enim clarè ostendit illud: *Quæ facturus est Deus*. Atque id ipsum significauit Dauid in Psalmo 104.

commemorans hanc historiam, ait enim: *Vocauit (Deus) famem super terram: Misit ante eos virum, in seruum venundatus est Ioseph: Dixit autem, Vocauit famem, secundum phrasim Hebraicam, pro eo quod est, misit, vel fecit esse famem: quale est illud etiam Pauli ad Rom. 4. Vocat ea quae non sunt, tanquam ea quae sunt.* Sedenim dubitari posset, an illa fertilitas & sterilitas Aegypti sit à Deo facta modo naturali, & per causas naturales; an præter modum, & ordinem, cursumque naturæ. Diceret fortasse quispiam, factam fuisse illam fertilitatem & sterilitatem ab ipso quidem Deo, sed modo tamen naturali, & ordine. Deus enim, qui ex omni aeternitate constituerat, ut illo tempore esset vbertas illa & fames: cum creauit mundum, ita feriem & ordinem causarum naturalium, tam cœlestium, quam sublunarium instituit ac disposuit, ut illo tempore causæ naturales efficientes abundantiam in Aegypto per septem continuos annos concurrerent: & postea per totidem annos conuenirent causæ naturales, famem in Aegypto afferre solitæ. Hac itaque ratione liquet, fertilitatem illam, & sterilitatem Aegyptiacam, fuisse profectam à Deo, fuisseque tamen modo naturali, & secundum ordinem naturæ factam.

Quaestio an illa vbertas, & sterilitas Aegypti naturaliter an præter naturam sit facta.

Verum contraria opinio propior veritati, & sacrae Scripturae conuenientior videtur. Etenim diuina Scriptura euentum illius vbertatis & famis, tanquam peculiare quoddam factum Dei, & quasi miraculum quoddam singularis prouidentiae diuinæ circa Ioseph & Iacob commemorat & prædicat. Quod si illud factum esset modo naturali, & per causas naturales, sicut expositum est, potuisset fertilitas illa & sterilitas per astrologicas, & physicas rationes & coniecturas prævideri ac prædici; contra quam in hoc loco non obscure Scriptura indicat. Et verò, præter ordinem & modum, atque cursum naturæ est, maximam abundantiam rerum omnium in eadem regione per septem continuos annos perdurare: & post eam proximè, per septem alios continuos annos summam sterilitatem, & famem subsequi. Cæterum quò melius intelligatur quemadmodum illa septennis vbertas & sterilitas à Deo facta sit; scire conuenit, Nili inundationem causam esse in Aegypto tum abundantiae, tum sterilitatis, sed contraria tamen ratione. Exundatio enim Nili moderata, causa est abundantiae; nimio aut patior, aut contrà exuberantior, sterilitatis causa est. Audi Plinium; Nilus, inquit, certis anni diebus, uictu magno, per totam spatiosus Aegyptum, fecundus innatat terræ. Causas huius incrementi varias prodidè: sed maximè probabiles Etheiatarum eo tempore ex aduerso flantium, repercussum ultra ora actio: aut imbres Aethiopiæ æstiuos, iisdem Etheiis nubila illò ferentibus à reliquo orbe: auctus Nili per puteos mensuræ notis deprehenduntur. Iustum incrementum est cubitorum sexdecim: minores aquæ non omnia rigant, ampliores detinent, tardiùs recedendo: hæ serendi tempora absumunt, solo madente; illæ non dant, sitiente. Vtrumque reputat prouincia. In duodecim cubitis famem sentit: in tredecim etiamnum esurit: quatuordecim cubita hilaritatem afferunt: quindecim securitatem: sexdecim delicias. Maximum incrementum fuit ad hoc æui, cubitorum

Plin. lib. 5. cap. 9.

decem & octo, Claudio Principe: Minimum, quinque, Pharfalico bello, veluti necem Magni, prodigio quodam, flumine auersante. Sic Plinius. Fecit igitur Deus præter vim, & modum, & ordinem naturæ, vt illo tempore incrementum Nili per septem continuos annos fieret vltra sexdexim vel decem & octo cubita; vnde tanta illa fertilitas Ægypti secuta est. Contra verò, vt per annos septem proximè subsequentes, perexiguus Nili esset auctus; infra duodecim cubita, aut etiam quinque, ex quo summam famem accidere necesse fuit.

SECUNDA DISPUTATIO.

Cur duo Pharaonis somnia fuerint: cum idem vtrolibet significaretur.

Sed quid est illud quod dixit Ioseph: *Somnium regis vnum est?* Scriptura enim duo fuisse narrat somnia, diuersa & temporibus, & visionum dissimilitudine. Verum sic perfectò res habet. Fuit vnum somnium secundum rem significatam, vtroque enim somnio significabatur vberitas, & sterilitas futura: fuerunt autem duo somnia secundum diuersitatem temporum, & diuersitatem signorum, quibus idem significabatur. Sed cur Deus geminavit somnium, si vtroque idem significabatur futurum? Quatuor rationes afferri possunt. Principio, id valuit ad certiore[m] faciendam fidem futuri euentus somnij, vt omnino futurus crederetur. Licet enim in Dei verbis & dictis, respectu ipsius, æquè certum sit vnicum & simplex dictum eius & promissum, quàm si milles idem ipsum diceret atque promitteret, cum sit prima & summa veritas, prorsusque immutabilis: attamen respectu nostri, non itidem res habet. Nos enim plus credimus hominibus idem sapius affirmantibus aut promittentibus, quàm semel dicentibus: & plus credimus, si verba & promissa iureiurando firment, quàm sine iureiurando. Ex quo fit, vt Deus sermonem suum accommodans ad conditionem naturæ nostræ, quod certissimum à nobis haberi vult, aut sperari, id multiplicata denuntiatione & promissione tradat, aut iureiurando adhibito confirmet. Et quia sæpè Deus aliquid futurum prædicit promittendo, aut comminando; non absolute, sed conditionaliter; quod non est implendum nisi posita conditione, quam ponere, in voluntate & potestate hominum est: ex quo fit vt eiusmodi prædictiones diuinæ nonnunquam prædictum non habeant effectum; cuius generis prædictionum exempla reperies apud Hieremiam cap. 18. & apud Ezechielem. Quoniam igitur non pauca sunt huiusmodi prædictiones conditionales, ne fortè quispiam exilimaret prædictionem futuræ vbertatis, & sterilitatis in Ægypto, ex isto genere prædictionum esse, geminatum est somnium, idemque bis præfiguratum, vt omnimoda euentus futuri certitudo declararetur.

Cur Deus vtro vni, sed duo somnia idem significantia miserit Pharaoni.

Deinde

Deinde tales geminatae locutiones vel visiones in Scriptura interdum significare solent celerem rei euentum, id est, non longinquum, sed iam propinquum & instantem. Quod etiam in vulgari consuetudine loquendi aliquando vsurpatur: quem enim instanter vocamus, & festinè ac citò venire volumus, geminatione vtentes, dicere solemus, Petre Petre, veni veni. Ergo geminatione somnij, significabatur propinquus atque instans euentus rei: nempe paulò post illud somnium, atque eius interpretationem, septennis illa vbertas inceperat. Atque has duas causas geminati somnij ipsemet Ioseph reddidit Pharaoni illis verbis: *Quod autem vidisti secundo, ad eandem rem pertinens somnium, firmitatis indicium est: eo quòd fiat sermo Dei, & velocius impleatur.*

Tertiam rationem Lyranus reddit huiusmodi: Per vtrumque somnium coniunctè, id est, per boues & spicas significari debuit fertilitas & sterilitas terræ. Duplex enim est causa fertilitatis terræ, tum bona seminatio, quam faciunt bona & multa tritici grana; quam denotabant spicæ illæ multiplices & plenæ: tum bona terræ aratio, & cultura; cui deseruiunt in primis & conducunt boues validi, & arando idonei: quod præfigurabat visio pinguium bouum. Contrariæ autem res sunt causa sterilitatis; mala nimirum sementis, quam significabant spicæ illæ siccæ, & vento vrente percussæ, quæ vel nulla, vel perpauca & vitiata grana tritici suppeditare poterant in vsum seminandi; & item mala terræ aratio & cultura, quod prænotabatur illo in somnio priori, per vaccas illas macilentas & imbecillas. Quarta ratio hæc traditur à Thostato. Fertilitas terræ pertinet ad vsus humanæ vitæ, duabus in rebus potissimum est posita, in frugibus, & in animalibus. Et sicut inter fruges, quantum ad victum hominum, principatum tenet frumentum; sic inter animalia deseruiencia humanæ vitæ, primo loco censerentur boues propter coria ad integumentum, & carnes atque lac ad esum, præcipuè autem propter arationem terræ atque culturam. Aptissimè igitur fertilitas & sterilitas terræ per istas potissimum duas res, boues dico & spicas triticeas, duobus illis somniis præfigurata est.

Lyranus.

Thostatus.

Nunc ergo prouideat Rex virum sapientem, & industrium, & præficiat eum terræ Ægypti, qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis, qui iam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serueturque in vrbibus.

VERS. 33.
& 34.

QUICHRÆ locum hunc enarrat Philo. Nam cum commemorasset quemadmodum Ioseph interpretatus fuisset illa somnia, subdit eum postea tale quoddam consilium, ad occurrendum futuræ fami, dedisse Pharaoni. Hæc sunt, dixit Ioseph, quæ somnia præmonent; sed mihi nunc quoddam suppetit remedium, quod in tantis malis salutem afferre queat. Vrbium ac re-

gionum exitialis morbus est fames, cuius vires oportet frangere, ne nimirum ingrauescens, deleat incolas. Succurrendum autem huic periculo est ad hunc modum. Ex septem annorum fertilitate, quod supererit hominum satietati, hoc est, quinta pars, reponatur oppidatim, vicatimque, non transportando fruges aliò longius, sed vbi demeruntur, ibi asseruando in usum eius loci hominum. Eas porro fruges cenfeo cum suis spicis & manipulis condendas, non autem trituras nec purgatas: idque quatuor ob causas faciendam arbitror. Quarum vna est, ne citius vitiatæ nudentur suo tegmine: altera, vt per singulos annos renouetur pristinae copiae memoria, rusticis triturantibus, & fruges euentilantibus. Tertia, ne inihi possit frumenti numerus, dum incertum est, quantum spicae, manipuli-que contineant, ne animus colonos deficiat reputantes quantum absump- tum sit; sed securitate non minùs quàm cibo se sustineant: spes enim alit cum primis, graue penuriae malum subleuans. Quarta causa est, vt & iumentis condatur pabulum, quibus aristæ, paleæque, purgamenta frugum, pro alimento sunt. Hæc cura committenda est viro prudenti, nec auaro, qui possit sine inuidia & reprehensione exequi munus hoc, tanta dexteritate, vt nihil populo de fame futura suboleat: durum est enim iam antè agris animis spem in futurum adimere. Si quis porò causam sciscite- tur, respondeatur, oportere sicut in pace parantur quæ belli tempore futura sunt ex usu; sic in frugum copia prospicere in futurum inopia; incertum autem esse quando bellum, vel fames immineat, quidve futurum tempus ferat. Parandum igitur maturè subsidium, ne desit cum tempus postulauerit. Sic Philo.

Quatuor
causa cur fru-
ges non pur-
gata, sed in
spicis & mā-
pulis condi-
da & conser-
uanda essent.

Quarta prin-
cipibus cura
esse debet pu-
blica annona.

Sed perpendamus illa verba, *Provideat Rex virum sapientem, & indu- strium, & præficiat eum Terra Aegypti.* Multum interest prudentis & boni principis præcipuam annonæ publicæ rationem & curam suscipere ac gerere: nempe huius incuria ac negligentia multa populis incommoda & ingentia fert mala; nec rarè etiam magnas in plebe turbas & seditiones suscitatur, agitaturque in furorem populos aduersus rectores, atque iniu- sum reddit Principem, & exosum. Est igitur in Republica principalis cura, prouidere & comparare, quibus abundè populo victus suppetat; ne fruges deficiant, ne plebs fame tabescat, ne frumentarij vel suppressione frumenti, vel enormitate pretij, esurientes pauperes opprimant, enecent- que. Romani quondam in primis publicæ annonæ rationem habere oportere censentes, eius procurandæ vnum quempiam de principibus Rei- publicæ viuis præfectum creabant. Primus autem præfectus annonæ (vt scribit Livius) creatus est, L. Minutius; eo videlicet tempore, quo tanta Urbem inopia inuasit, vexauitque, vt multi ex plebe, ne diutina fame cruciarentur, capitibus obuolutis, sese in Tiberim præcipitauerint: Est enim miserimum genus mortis, fame mori.

Præfecti an-
nonæ apud
Romanos.
L. Minutius.

Procuratio
annonæ quæ
ta Pompeio
gloria fuerit.

Huiusmodi verò præfecturam maximi fuisse momenti atque digni- tatis apud Romanos, satis argumenti sit, eam Pompeio Magno, post ex- actos maris piratas, debellarumque Mithridatem, atque Orientem Ro- mano Imperio subiugatum, trèque orbis partes gloriosissimè triūphatas, fuisse

fuisse delatam; nec minus ei quàm superiora, gloriæ addidisse. Is verò
 annonaria expeditione suscepta, cum magnam frumenti vim ex Lybia,
 Sardinia, & Sicilia collectam ad esurientem Urbem mari comportaret,
 ingenti oborta tempestate, nautisque timore cunctabundis, incensens
 nauim, & anchoram euelli iubens, exclamauit, Navigandi necessitas est,
 non viuendi necessitas. Luber hinc adscribere verba Plinij ex Panegyri-
 co, quibus hæc confirmari atque illustrari possunt. Sic ille scribit: Instar
 ego perpetui congiarij reor affluentiam annonæ. Huius aliquando cura
 Pompeio non minus addidit gloriæ, quàm pulsus ambitus campo, ex-
 atus hostis mari, Oriens triumphis Occidensque Iustratus. Nec verò ille
 ciuilibus, quàm patens noster, auctoritate, consilio, fide reclusit vias,
 portus patefecit, itinera terris, littoribus mare, littora mari reddidit: di-
 uersisque gentes ita commercio miscuit, vt quod gentium esset vsquam,
 id apud omnes natum esse videretur. Nunc sine vllius iniuria omnibus
 vrbibus nostris annus exuberat: quippe, non vt ex hostico raptæ, perit-
 uræque in horreis messes, nequicquam queritantibus sociis auferuntur:
 deuicunt ipsi, quod terra genuit, quod sidus aluit, quod annus tulit:
 nec nouis indictionibus pressi, ad vetera tributa deficiunt. Emit fiscus,
 quicquid videtur emere; inde copiæ, inde annona, de qua inter licen-
 tem, vendentemque conueniat: inde hinc satietas, nec fames vsquam. Ægy-
 ptus alendis, augendisque seminibus ita gloriata est, vt nihil imbribus
 celoque deberet. Siquidem proprio semper amne perfusa, nec alio ge-
 nere aquarum solita pinguescere, nisi quas ipsa deuexerat: tantis sege-
 ribus induebatur, vt cum feracissimis terris, quasi nunquam cessura, cer-
 taret. Hæc inopina siccitate, vsque ad iniuriam sterilitatis exaruit, quia
 piger Nilus cunctanter alueo sese ac languide extulerat, ingentibus licet,
 etiam tunc, ille fluminibus conferendas. Hinc pars magna terrarum mer-
 gi palanti amne consueta, alto puluere incanduit. Frustrâ tunc Ægyptus
 uabula optauit, celumque respexit, cum ipse fecunditatis patens contra-
 ctior & exilior, iisdem vbertatem eius anni angustiis, quibus abundantiam
 suam cohibuisset. Neque enim solum vagus ille expanditor amnis intra
 usurpata semper collium subuertat atque hæserat, sed supino etiam ac
 detinenti solo, placido se mollique lapsu refugum abstulerat, necdum
 satis humentes terras reddiderat arantibus. Hæc Plinius: cuius longiorem
 paulò hinc retuli orationem, vt ex ea cognosceret Lector proprias
 Ægypti fertilitatis, & sterilitatis causas: de quibus paulò suprâ disputatam
 est.

Plinius.

Et quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis congregat in hor-
 rea. Astima quanta fuerit illa septennis abundantia; cui dempta quin-
 ta parte, nihil, non modò defuerit satietati Ægyptiorum, sed etiam su-
 perferuit. Sed cur quinta pars reseruata est, & non potius medietas?
 Non enim quinta pars sufficiens videtur futura fuisse victui Ægyptio-
 rum in septem annos. Sed respondendum est, satis illam quintam par-
 tem fuisse: nam etiam in tempore illius sterilitatis, aliquantulum fere-
 batur & metebatur. Siquidem iuxta ripas Nili aliquanto spatio propter

modicam Nili exundationem feri & meti aliquid poterat : nam & de bobus macilentis dictam est supra, quod pascebantur in ipsa annis ripa, in locis virentibus. Sed quia istud per exiguum erat, respectu totius Ægypti, idcirco dicebatur pro nihilo, & Ioseph dixit, per totum illud septennium, nec feri, nec meti potuisse. Deinde diuites & potentes viri, tempore fertilitatis ingentem copiam cibariorum reseruauerant in subsidium futura sterilitatis, vnde non solum ipsi, sed complures alij sustentabantur : Adice, quod tempore famis multo parcius vivebatur quam tempore vbertatis, necessariis tantum degendæ vitæ cibus contentis hominibus. Verum quærat fortasse quispiam, quemadmodum frumenta conseruari tunc poterint per quatuordecim annos, nimirum à primo anno vbertatis, vsque in vltimum sterilitatis. Respondendum est, idcirco potuisse conseruari, quia frumenta non condebantur antè triturata, & à paleis purgata, sed reponebantur fasciculi spicarum cum suis stipulis, & ita per diu conseruari poterant, quod ille naturalis esset locus frumenti. Quanquam falsum est, fuisse frumenta reseruata in quatuordecim annos, sed tantum in septem. Nam quæ primo anno vbertatis colligebantur, separatim reponebantur in vsum primi anni sterilitatis : & quæ in anno secundo fertilitatis collecta sunt, seorsum reponebantur in victum secundi anni sterilitatis ; & sic deinceps in aliis annis.

VERS. 33.
vsque ad
44.

Placuit Pharaoni consilium, & cunctis ministris eius : Locutusque est ad eos, Num inuenire poterimus talem virum, qui Spiritu Dei plenus sit ? Dixit ergo ad Ioseph : Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, nunquid sapientio-rem, & consimilem tui inuenire potero ? Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet : vno tantum Regni solio te præcedam. Dixitque rursus Pharaon ad Ioseph : Ecce constitui te super vniuersam Terram Ægypti : tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius, vestiuitque eum stola byssina, & collo torquem aureum circumdedit. Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, vt omnes coram eo genu flecterent, & præpositum essent vniuersæ Terræ Ægypti.

Philo.

P

VLCHERRIMVM huius historiae tractatum explicatumque, tum litteralem, tum allegoricum tradit Philo, in eo, quem sæpe commemorauimus, libro, qui scribitur De Ioseph, siue de viro ciuili. Sic autem ille scribit: Rex audita somniorum interpretatione aptissima, & veritati maximè congrua, si- mulque

omnibusque consilio, ut apparebat, in futurum vtilissimo, familiaribus soia accitis, submissa voce dixit: Num inueniemus talem hominem afflatum diuinitus? Cùmque videret eis suam probari sententiam, conuersus ad Ioseph propè stantem ait: Propè est, quem quæri iubes: non longè quærendus est homo iste, quem dixisti, prudens atque industrius, qui tua exequatur monita: tu is es: nec enim sine numine hæc videris locutus. Hic præfecturam palatij mei suscipe, simulque totius Ægypti procuratorem. Nec est, cur quisquam hanc meam facilitatem accuset, quasi digniorem se iudicans. Nam excellentes naturæ non habent opus ad experimentum longo tempore, nec indocilem vsus disciplinam desiderant, sed incunctanter se rebus ingerunt: & præsens status moram non patitur, imminente necessitate, cui ocyus prospiciendum est. His dictis, eum Proregem instituit, vel Regem potius, relicto sibi solo Imperij nomine, potestatem illi cedens, nec quicquam non deferens ei quod ad honorem eius pertineret. Dedit quippe regium ei anulum signatorium, vestem augustam, torquem auream, currumque secundum à regio: atque ita iubet eum per urbem circumuehi, præcedente præcone, atque indicante noui magistratus electionem. Nomen quoque nouum indidit ei, quod Interpretem significat linguâ vernaculâ, & vxorem dedit, filiam charissimi apud Ægyptios viri, qui Solis gerebat sacerdotium. Atque hæc acta sunt circiter annum ætatis eius trigessimum. Ecce quales sint euentus piorum virorum: impelluntur illi quidem sæpe, & declinantur, non tamen corruunt, sed firmiter stant, ne supplantari queant. Quis enim expectasset, intra vnam diem, è seruo Dominum, è vinclo principem omnium, è carcerarij vicario, proregem fieri, & regiam inhabitare pro carcere, extrema ignominia in summum honorem commutata? Facta sunt tamen hæc, & fient sæpius, quando Deo placuerit: modò subsidat aliqua probitatis scintilla in anima, quam necesse est per occasionem candescere. Hæc Philonis disputatio ad historicum huius loci tractatum pertinet.

Allegoricam porro eiusdem historię interpretationem subdit hanc Philo: insignia honorum, & ornamenta quæ Rex contulit in Ioseph, figuram gerunt & imaginem eorum quæ viro civili contingunt. Dicitur Ioseph in secundum à regio currum ascendisse, & qui Rempublicam tractat, secundus à Rege habetur, cùm nec priuatus sit, nec Rex, superius in amborum confinio, priuato ciue potior, regia potestate inferior: subiectus, tanquam Regi, populo, cui per omnia vult gratificari bona fide ac seduld. Fertur autem sublimis, seu sella curuli, cùm à negotijs, tum à multitudine in altum elatus, præsertim cùm magna paruaque succedunt ex sententia, nemine resstante, aut opponente se, sed vt in navigatione, Deo omnia gubernante salutariter. Annulus à rege datus, insigne est fidei magistratum inter & populum intercedentis. Carcerium torques aurea non ad gloriam solùm, sed & pœnam pertinere videntur. Quandiu enim administranti Rempublicam res ciuiles bene procedunt, placet sibi honoratus à ciuibus: cùm autem aduersitas accidit non volenti

volenti : quod dammandum esset ; sed fortuitò quod mereret veniam, nihilominus tanquam iniecta in torquem manu trahitur, quasi eum sic increpante populo domino suo : Hanc torquem donauit tibi, ornamentum quidem in prosperitate, sed quasi vinculum & catenam in aduersitate. Hæc tenus fuere Philonis verba, quæ commemorata sunt.

Admirabilem hanc, quam in Ioseph cernimus, metamorphosin, salubritatemque in contrarium commutationem rerum, vt eodem die ex seruo & clauso in carcere, in principem & dominum Ægypti, summòque honore ac potestate præditum euaserit, sciuitissimè Dauid cecinit in Psalmo 104. illis verbis : *Vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit. Misit ante eos virum, in seruum venundatus est Ioseph. Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransiit animam eius, donec veniret verbum eius. Eloquium Domini inflammasit eum. Misit Rex, & soluit eum : princeps populorum, & dimisit eum. Constituit eum dominum domus sue, & principem omnis possessionis sue : Vt erudiret principes eius, sicut semetipsum : & senes eius prudentiam doceret. Consilia traduntur in libro Sapientiæ cap. 10. vbi hæc scripta sunt de Ioseph : *Hæc (Sapientia) venditum iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum : descenditque cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum. Donec afferret illi serperum regni, & potentiam aduersus eos qui eum deprimebant : & mendaces ostendit qui maculauerunt illum, & dedit illi claritatem æternam.* Circa illud dictum Pharaonis : *Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit ?* annotauit B. Augustinus, iam tertium in diuina Scriptura vsque ad hunc locum, esse insinuatum Spiritum sanctum. Augustini verba in quæstione 134. in Genesim, huiusmodi sunt : *Ecce iam, nisi fallor, tertio insinuat nobis in hoc libro Spiritus sanctus, id est, Spiritus Dei.* Primò in exordio huius libri, cum dictum est : *Spiritus Dei ferebatur super aquas.* Secundò cum dixit Deus Noë : *Non permanebit Spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt.* Et tertio nunc, cum Pharaon dixit de Ioseph, esse in illo Spiritum Dei. Nondum tamen legimus, nec inuenimus nominatum Spiritum sanctum. Sic Augustinus.*

Augustin.

De antiquitate vsus annulorum : & dictum quoddam Plinij excutitur.

Tulitque annulum suum de manu sua, & dedit eum in manu eius. Hinc videntur argui posse falsitatis, ac refelli duo Plinij dicta. Primùm ait, tempore belli Troiani non fuisse vsum annulorum : cum hoc loco mentio fiat annuli Pharaonis, traditi Iosepho : id verò factum est non minus sexcentis annis ante bellam Troianam. Deinde scribit vsum annulorum in signando non fuisse apud Ægyptios : atqui Pharaon annulum suum tradidit Iosepho, ob id præcipuè, vt eo, quæcumque signaret ille, tanquam regia mandata & iussa haberentur. Ponam de viroque verba Plinij, quæ sunt in cap. 1. lib. 33. *Nec Iliacis temporibus, inquit, vltos fuisse annulos video : nusquam certè Homerus dicit, cum & codicillos missitatos epistolarum gratia indicet ; & conditas arcis vestes, ac vasa aurea & argentea, & ea colligata nodi, non annuli notâ : sortiri quoque contra prouocationes duces non annulis tradit. Fabricam etiam deum fibulas, & alia muliebris cultus, sicut inaures in primordio facta*

casse sine mentione annulorū. Idē paulò infra: Non signat annulis Oriens, aut Ægyptus etiam nunc, litteris contenta solis. Idēque tradit Strabo de Indis lib. 15. Nec commissi, nec depositi iura vlla habent Indi: nec testibus indigent, nec sigillis; sed verbis, aut litteris simpliciter credit. Annulorum porro vsus præcipuus fuit duplex: tum in digitorum ornamentum, ac dignitatem personæ: vnde apud Romanos, equester ordo à plebe, annulo- rum insigni distinguebatur.

Strabo.

Verum frequentissimè vsus annulorum fuit signandi gratiâ, vel episto- las, vel mandata, vel edicta, resque pretiosas, quas intactas esse volebant. Alexander Magnus post debellatum Dariū, & Asiæ imperium compa- ratum, duobus annulis signandi gratiâ utebatur. Litteras enim suas in Eu- ropam scriptas veteris annuli sui gemmâ obsignabat: quas verò in Asiam mittebat, & ad gentes quæ sub Dario fuerant, his Darij annulus impone- batur: vt apparet vnū annulum duorum tantorum Regum non cape- re fortunam. Erat item annulus signum deliberatæ voluntatis & imperij,

Curtius li. 6.

quo signata exequi oporteret. Quocirca cum Babylone iam moribun- dus Alexander interrogaretur ab amicis, quem imperij sui designaret heredem: respondit, Optimum. Idem, sexto post die præclusa voce, exem- prum digito annulum Perdica tradidit: quæ res præiudicium quoddam successoris ab eo designati videbatur esse: nam etsi non voce nuncupatus hæres, iudicio tamen, talique indicio videbatur electus. Ergo annulus à Pharaone datus Iosepho, signum fuit non solum principalis cuiusdam honoris hac dignitatis; sed auctoritatis insuper atque potestatis: vt quæ- runque eo signata ab illo essent, pro Regis mandatis iussisque acciperen- tur ab omnibus.

Vestitusque eum stola byssina. Byssus est tenuissimi atque candidissimi

Byssina ve-
stis vsus.

Auro innectuntur.

genus lini, olim maximo in pretio & honore ac deliciis habitum, & digni- tatis atque honoris gratiâ principibus viris, & sacerdotibus vsitatum, & in rebus sacris ac diuinis adhiberi solitum, in cuius postea locum successisse videtur purpuræ vsus. Erant huiusmodi byssinæ ac lineæ vestes apud Ægyptios præcipuæ dignitatis, è quibus maximè constabat Sacerdotalis vestitus. Scribit Plinius, fruticem in Ægypto gigni, quem alij gosispon vo- cant, plures xilino, & ideo lina inde facta, xilina vocari: ex quibus vestes Sacerdotibus Ægyptiis gratissimæ sunt. *Et collo torquem aureum circunde- dit.* Inret ornamenta, quibus barbaræ gentes in bellis quondam vsitari solebant, torques aureas fuisse legimus; quas collo, ostentandæ opulen- tiæ gratiâ, circundabant. Gallos Romanum Capitolium oppugnantes au- reis torquibus candida sua colla obuincta habuisse, memoriæ proditum est. Vnde Virgilius,

Plin. lib. 18.

Aurei tor-
quis vsus.

Virgil. lib. 8.

Comm. in Gen. Tom. 4.

h h h

eius cognomentum Torquati promeruerunt. Darius Persarum Rex prælium confecturus cum Alexandro, exercitum habuit purpura, argenti que & auro præfulgentem, & milites, quos Persæ vocabant immortales, aureis in collo torquibus insignitos, barbaræ opulentia insignia, & ad maturandam victoriam acerrima Macedonibus incitamenta.

Fecitque eum ascendere super currum suum: Secundum videlicet, ad ostentationem dignitatis & gloriae. Vocabatur autem secundus currus, quod Rex duos haberet præcipuos currus: vnum, quo solus ipse veheretur: alterum quem ascendere iubebat eum, quem præ cæteris honorare volebat, quique proximus ipsi erat dignitate, ac potestate in regno suo; & quæ, cum rex dabat se in publicum, & cum magnificentia prodibat foras, solum omnium in curru comitem habebat. Assuerus Mardocheum iussit ascendere, non super currum, sed super equum suum. Et fortasse antiquioribus temporibus & apud reges Ægypti potior erat usus curruum, quam equorum: contra verò posterioribus temporibus & apud Reges Persarum maioris videtur fuisse honoris, equo pulchrè ac magnificè sellato, ornatoque, quàm curru vehi.

*Assuerus.
Esther 6.*

Quanam olim honorum insignia hominibus de se bene meritis Principes dare soliti sint.

Animaduertat Lector quænam fuisse doceat Scriptura apud Principes, antiquis illis temporibus, honorum insignia, & decora, & ornamenta, quibus homines maximè honorari & decorari solebant. Hoc loco, legimus sanctum Ioseph fuisse honoratum à Pharaone annulo regio, & stola byssina, & torque aurea, & curru regio secundo, & vt clamante præcone, omnes coram eo genu flecterent, & præpositum esse scirent vniuersæ terræ Ægypti. Non dissimili honoris genere ab Assuero esse affectum legimus Mardocheum in libro Esther cap. 6. in quem collatus à rege multiplex honor enarratur hisce verbis eo loco: *Homo quem rex honorare cupit, debet indui vestibus regis: & imponi super equum, qui de sella regis est: & accipere regium diadema super caput suum: & primus de Regis principibus ac Tyrannis teneat equum eius; & per plateam ciuitatis incedens, clamans dicat: Sic honorabitur, quemcumque rex voluerit honorare.* Et apud Daniele cap. quinto scriptum est, Regem Baltasarem edixisse: *Quicumque leget Scripturam hanc, & interpretationem eius manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, & torque auream habebit in collo, & tertius in regno meo erit.* In prioris libri Machabæorum cap. 11. proditum est, Antiochum Regem filium Alexandri, misisse Ionathæ honoris causâ vasa aurea in ministeriû, & dedisse ei potestatem bibendi in auro, & vt purpuram indueret, & haberet fibulam auream. Est autem fibula propriè ornamentum cinguli ad vestem subligandam, quod ostendit Virgil. ille versus,

*Virgil. lib. 4.
Æneid.*

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

TERTIA

TERTIA DISPUTATIO.

*Quid significet Hebraica dictio Abrech.**Super illis verbis,*

Clamante præcone, ut omnes coram eo genu flecterent.

VERS. 34.

Pro illo genu flecterent, Hebraicè est *abrech*, quod omiserunt Septuaginta Interpretes: sic enim verterunt hunc locum: *Et clamavit ante eum præco, & constituit eum super omnem terram Egypti.* Symmachus, ipsum Hebraicum nomen retinens transtulit: *Et clamavit ante eum, Abrech*, sed dictio ista

Quid significet et vox hebraea abrech.

Hebraica variè accipitur, & exponitur. Quidam interpretantur genu flectere, uti vertit Aquila, & habet nostra translatio Latina. Alij, *Pater Regis*, ut habet paraphrasis Chaldaica. Multi *Pater tener*, quemadmodum interpretatur S. Hieronymus in Traditionibus Hebraicis super hunc locum, cum quo satis concordat Thargum Hierosolymitanum, sic exprimens sententiam huius loci; *Et ecce præconizabant coram Ioseph, & dicebant: Veniat pater regis, qui est princeps in Sapientia, & tener in annis.* Audiat Lector annotamentum quoddam Oleastri super hoc loco, minimè aspernandum. Dictionem, inquit, Hebraicam *abrech* quidam compositam arbitrantur ex *ab*, quod est *pater*, & *rech*, quod est *tener*, quasi vocarent eum

*Thargum Hierosolymitanum**Oleaster.*

patrem tenerum: patrem quidem, propter sapientiam; tenerum autem, propter iuventutem: cum quo congruit quod infra dixit Ioseph, se constitutum esse à Deo quasi Patrem Pharaonis. Alij verò simplicem putant esse dictionem, & futurum verbi *barach*, quod significat *benedicere*, & hunc esse sensum *benedicam*, id est *benedicite*, Thargum vertit hoc loco *Pater Regis*. Et quia *barach* significat etiam genu flectere, ideo priores sic verterunt. Ego istis subscribo, unicum dictionem esse putans, & hunc esse sensum, & clamaverunt ante eum genu flectam, vel dicebatur illis *genu flectite*, si tamen veritas *benedicam*, non prohibeo. Utinam verti posset, *elevatio tua*, ab *avar*, quod est *elevare*, cui expositioni congruit quod proximè sequitur: *Et præcepit eum super uniuersam terram Egypti.*

Verba porro Sancti Hieronymi in Traditionibus Hebraicis in Genesim super hoc loco huiusmodi sunt: Aquila transtulit, *Et clamavit in conspectu eius ad geniculationem.* Symmachus ipsa Hebraica verba retinens, ait: *Et clamavit ante eum, Abrech.* Vnde mihi videtur non tam ad geniculationem, quàm in salutando vel adorando Iosepho accipi potest, intelligenda, quàm id quod Hebræi tradunt dicentes, Patrem tenerum ex hoc sermone transferri. *Ab* quippe, *pater* dicitur; *rech*, *delicatus*, siue *tenerimus*: significante Scriptura, quod iuxta prudentiam quidem *Pater* omnium fuerit: sed iuxta ætatem, *tenerimus*, *adolescens*, & *puer*.

S. Hieron.

Quomodo S.
Hier. à Tra-
ditionibus in
Genesim, non
nunquã dis-
crepat à vul-
gata transla-
tione Latina.

Sic Hieronymus. Sedenim obijcere quispiam posset, Si translatio Latina huius libri, est, vt creditur, Beati Hieronymi, in qua ille vocem *abrech*, vertit *genu flectere*, quomodo idem in Traditionibus Hebræicis in Genesim, hanc interpretationem improbens, vertendum potius censet, *Pater teneri*? Responderi potest dupliciter, vel Hieronymum mutasse sententiam, quod vno loco dixerat, in altero loco corrigendo. Potior tamen habenda est sententia quam secutus est in translatione Scripturæ; cum ea translatio tot Patrum suffragiis, & vniuersalis Ecclesiæ auctoritate comprobata sit. Vel dici potest, translationem huius libri, licet maxima ex parte Hieronymi fuerit, in ea tamen remansisse quædam permixta ex antiquissima quadam editione Latina, quam Sanctus Hieronymus in caput quadragesimum nonum Esaiæ, communem: Augustinus lib. 2. Doctrinæ Christianæ, Italiam; S. Gregorius in Epistola dedicatoria Moralium ad Leandrum, Veterem appellant. Ex quo fit vt in Latina translatione sacrorum librorum, quam accepit Ecclesiæ à B. Hieronymo, multis in locis quædam sint aliter, quàm interpretata fuerant ab Hieronymo, ibi relicta ex Veteri illa, & communi, & Itala translatione. Atque hanc opinionem etiam secuti sunt Auctores Præfationis, quæ præposita est Bibliis Sixtinis Romæ nuper editis.

S. August.
S. Gregor.

QVARTA DISPVATIO.

De nomine illo Saluatoris mundi, quo Ioseph vocatus est à Pharaone.

Super illis verbis,

VERS. 45.

Verritque nomen eius, & vocauit eum lingua Ægyptiaca, Saluatorem mundi.

IGNIFICATUR his verbis, Pharaoné, nomen Hebræum, quod erat Ioseph, & quo antea vocabatur, mutasse in aliud nomen, quod erat Ægyptiacum, significans Saluatorem mundi: quoniam ipse per sapientiam, & industriam suam seruauerat à famis exitio vniuersam Ægyptum, compluresque alias prouincias. Pro illo *Saluatorem mundi*, in libris Hebræicis sunt duæ dictiones *Zaphanar*, *Phaanecha*, quas voces quidam interpretati sunt *Saluatorem mundi*, sicut habet nostra translatio Latina, & ita exponendum censet S. Hieronymus in Traditionibus Hebræicis in Genesim. Plerique tamen interpretati sunt, Absconditorum interpretem, siue reuelatorem: quod obscura somniorum præfagia sagaciter intellexisset, & prudenter interpretatus esset: & hoc modo intelligendas esse illas duas voces, putarunt Philo in libro de Ioseph, & Iosephus, 1. lib. Antiquitatum, & alij Rabbini, & Chrysostomus atque Theodoretus, super hunc locum, & S.

& S. August. in Quæst. 134. in Genes. eandemque interpretationem habet Paraphrasis Chaldaica, & translatio Pagnini, ac Vatabli. Idemque significasse creduntur Septuaginta Interpretes, qui pro illis duabus vocibus substituerunt vnam hanc *Psomthophanech*, quam Patres interpretantur Occultorum interpretem.

Huius porro varietatis causa est, quod illæ duæ voces possunt accipi vel tanquam voces Ægyptiacæ, & ita significant, Saluatorem mundi; vel tanquam Hebraicæ, & sic denotant Absconditorum reuelatorem, & manifestatorem. Oleaster super huiuscemodi varietate hæc scribit: Rabbi Abraham in commentariis ita dicit: Si dictiones illæ sint Ægyptiæ, nescimus earum significationem. Thargum vertit, *Vocauit eum virum, cui abscondita sunt reuelata*. Rabbi Salomon, Absconditorum expositorem. Mihi videtur, si dictiones sint Hebraicæ, nullum esse dubium: quin prior *saphanath* significet occultum à *Saphan*, quod est abscondere & occultare. De significatione verò secundæ dictionis magis dubitatur, quod ea solum hoc loco reperiatur, Rabbini tamen, & omnes alij putant significare reuelatorem. Et postquam nulla est alia coniectura, ad venandam propriam eius significationem, tenenda est communis sententia. Sic Oleaster. Verum in istiusmodi rebus, ante omnes credendum est B. Hieronymo, qui super ista re in Traditionibus Hebraicis in Genesim ad hunc modum scribit: Licet Hebraicè absconditorum repertorem sonet; tamen quoniam ab Ægyptio imponitur, eius linguæ debet habere rationem. Interpretantur igitur duæ illæ dictiones sermone Ægyptio (Saluator mundi) eo quod orbem terræ ab imminente famis excidio liberarit. Hæc S. Hieronymus. Sedenim cum in textu scripturæ huius loci dicatur, *vocatum esse lingua Ægyptiaca, Saluatorem*, nullus videtur fuisse locus opinandi, duas illas dictiones fuisse Hebraicas: sed necesse fuit existimare, fuisse Ægyptiacas. Verum, sciat Lector, verba illa, *lingua Ægyptiaca*, quæ sunt in Latina Translatione, non esse in aliis libris, nec Hebraicis, nec Chaldaicis, nec Græcis: sed apposita esse à Latino Interprete, quo apertiore faceret sententiam Moïsi in hoc loco, secundum eam opinionem, quam securus est B. Hieronymus.

Oleaster.
Rab. Abraham.

Sententiam autem & interpretationem earum dictionum traditam à Sancto Hieronymo vehementer approbat & commendat Eugubinus in Recognitione Pentateuchi, super hunc locum ita scribens: Voces, quæ in Hebræo ponuntur hoc loco, & quas Septuaginta non interpretatas omiserunt, quasi eorum significationes ignorarent; aut Ægyptiacæ, aut Chaldaicæ sunt. Aben Ezra fatetur ignorare se quid propriè significant. Sanctus tamen Hieronymus interpretatus est *Saluatorem mundi*, dicitque eas Hebraicè significare, Absconditorum repertorem: sed non esse eas interpretandas Hebraicè, sed Ægyptiacè. Et sanè ipsarum litterarum forma videtur externa, non autem Hebraica. Itaque verisimile est, Beatum Hieronymum diligenter super ea re requisuisse, atque eo modo reddidisse. Cui etiam gratiæ plurimæ sunt habendæ, quod rem obscuram, & ab ipsis Septuaginta ignoratâ, & ab Hebræis, nobis aperuerit. Sunt autem

Eugubinus.

nae voces corruptae apud Septuaginta Interpretes: nam pro illis posuerunt ipsi *Psomthophanech*, nisi forte consultò eas immutarunt, quòd ex Aegyptiis intellexissent apud Hebraeos potius esse corruptas: quòd mihi non fit verisimile. Sic Eugubinus.

Rupertus.

Rupertus lib. 8. cap. 40. docet honorum insignia & ornamenta in Ioseph collata, ignominii & æromnis, quas antea perpeffus fuerat, aptissime respondere: atque ea ratione voluisse Deum, mala quibus ille fuerat affectus, pluribus, maioribusque bonis compensari. Pro compedibus, inquit, in quibus humiliauerant pedes eius, torquem auream accepit: pro seruili nomine & habitu, regium portat annulum: pro carceris humilitate, super alium sedet imperij currum. Sed hoc ipsum mille annis ante Rupertum obseruauerat, & scriptum reliquerat Philo: cuius in libro de Ioseph hæc sunt verba: Quis expectasset, intra vnã diem, è seruo Dominum; è victo, præstantissimum omnium; è carcerarij Vicario, Proregem fieri: & regiam inhabitare pro carcere, & ex ignominia extrema, in supremum honoris culmen ascendere. Quemamodum autem Ioseph sicut aliis plurimis rebus, sic etiam in hac sua exaltatione illustrem Christi gesserit figuram: & quòd quatuor illa ornamenta Ioseph à Rege collata, annulum dico Regium, & stolam byssinam, & torquem aureum, & regium currum præfigurauerint quatuor maximi honoris & dignitatis insignia, quæ Christo Domino post passionem & resurrectionem ipsius à Deo Patre donata sunt, disertè Rupertus disputat libro proximè commemorato à capite 40. vsque in finem eius libri.

Psalm. 104.

QVINTA DISPVATIO.

Super illis verbis,

VERS. 45. Deditque illi vxorem Aseneth, filiam Phutipharis Sacerdotis Heliopoleos.

Philo.

VIVS MODI coniugiũ eò fecit Rex Pharao, quo maiorem in modũ honoraret Ioseph: erat enim ille Phutiphar, vt tradit Philo, inter Aegyptios honoratissimus atque clarissimus. Putauit etiã hoc nouo beneficij vinculo, magis sibi deuinctũ atque obligatũ fore Ioseph, & propter vxoris & filiorũ, necessitudinũque vincula, retentũ iri eũ in Aegypto, natalisque soli, suæque gentis amorẽ in Aegyptiacã gentẽ, resque comutaturũ. Verũm grauis hoc loco existit quæstio. Nam suprã Gen. 39. scriptũ est, virũ Aegyptiũ, qui emit Ioseph ab Ismaelitibus, & qui postea eum in carcerem detruisit, eodem nomine Phutippharem fuisse appellatum: Quæritur itaque an ille fuerit hic ipse qui dicitur hoc loco fuisse socer Ioseph. Duæ super huiusmodi quæstione sunt opinioniones. Hebraei

An hic Phutiphar fuerit Ioseph fuerit

Hebræi tradunt fuisse eundem hominem : Hebræos sequitur S. Hieronymus, cuius opinioni subscribunt Rupertus, Historia Scholastica, & Thostatus. Verba S. Hieronymi hæc sunt : Notandum autem quoddam domini quondam, & emptoris sui filiam vxorem acceperit, qui ad id locorum pontifex Heliopoleos erat : Neque enim absque Eunuchis id illius esse antistites : vt vera illa Hebræorum super eo, quod antè iam diximus, suspicio comprobetur. Suspicionem autem istam Hebræorum paulò supra idem retulerat Hieronymus illis verbis ; Tradunt Hebræi, emptum fuisse à Phutiphate Ioseph, ob nimiam pulchritudinem, in turpe ministerium : & à Domino virilibus eius arefactis, postea electum esse iuxta morem Hierophantum, in pontificatum Heliopoleos : & huius filiam esse Aseneth, quam postea Ioseph vxorem acceperit. Sic Hieronymus. Si hæc vera esset opinio, æstimet Lector quanta fuerit gloria Ioseph : cui tradere filiam suam gloriosum duxerit is, qui antè pro seruo eum emerat, & tot annos habuerat, & vt grauissimi criminis reum in carcerem detruserat, pro magno beneficio, non eum supremo supplicio afficiens.

At verò contrà sentiunt complures alij Philo certè, atque Iosephus hanc historiam diligenter commemorantes, tanquam de diuerso homine loquuntur, haud dubiè, si eadem fuisset persona, non tacituri rem adeo memorabilem, & ipsi Ioseph perhonorificam atque gloriosam. S. Augustinus multis verbis super hac ipsa quæstione disputat ; multisque allatis rationibus in hanc denique videtur opinionem esse propensior. Nam & rationes affert, quibus ostendat probabilius esse, non fuisse eundem hominem ; earumque rationum solutiones ab aliis traditas accuratè refellit : Licet ad extremum dicat, contrariam opinionem, non tanquam sacræ Scripturæ repugnantem, esse damnandam. Itidem sensit Lyranus : quam propter Hieronymi reuerentiam, soluit denique rationes opinioni eius contrarias. Idemque arbitrantur Oleaster & Lippomanus, & Hamerus. Adscribam hîc verba S. Augustini ex Quæstione 136. in Genesim. Quæri solet, cuius Petephre (sic enim legit Augustinus, Translationem lxx. Interpretum secutus) filiam duxerit Ioseph, utrū illius, cuius fuerat seruus, an alterius. Sed credibilius existimatur fuisse alterius : nam de illo cur non credatur, multa sunt, quæ moueant. Primum, quia non id tacuisset Scriptura, cum ad Ioseph non paruum gloriam pertineret, vt domini sui filiam duceret vxorem. Deinde, quomodo Spado filiam habere potuit ? Sed responderetur : quomodo vxorem habere potuit ? postea igitur creditur abscissus, vel casu vulneris, vel propria voluntate. Ad hæc, quod ille esset princeps coquorum, vel, vt alij interpretati sunt, princeps militiæ : hic autem, Sacerdos Heliopoleos. Quamquam etiam hîc responderi posset, duos illum honores habuisse, & Sacerdotium Solis, & militiæ principatum. Sedenim nimis incredibile videtur, eum, qui præpositus fuit custodiarum carceris, fuisse præpositum officij Sacerdotum. Præterea non simpliciter dictum est, fuisse eum Sacerdotem Solis, sed in ciuitate Solis, quæ vocatur Heliopolis, hanc verò vibem dicitur,

ille ipse, qui emerat eum ab Ismaelitis
Prima opinio Hebræorum.
S. Hieronymi, Rupertus, Hist. Scholæ, Thostati.

Secunda opinio Aug. Lyranis, Lippomani, Oleastri, & ipsius Auctoris.

dicitur, amplius viginti millibus à ciuitate Memphi, quæ tunc regia erat, abesse. Quomodo igitur deserto officio sacerdotij sui, potuit strenuè regere uite in militiæ principatu? Accedit etiam, quòd Ægyptij Sacerdotes perhibentur nunquam seruisse, nisi in templo deorum suorum, nec aliud quodpiam officium exercuisse. Verùm si fortè tunc aliter fuit, credat quilibet quod placet. Non tamen est quæstio cuius exitus sit clausus, siue vnus fuerit ille Petephres, siue duo: quodlibet enim horum quisque existimet, non est fidei periculosum, nec contrarium veritati Scripturarum Dei. Sic Augustinus.

Lyranus porrò super eadem re hunc in modum scribit: Dicunt Hebræi, quos sequitur Hieronymus, istam Phutipharem fuisse illum qui fuerat dominus Ioseph, de quo suprâ Genes. 39. scriptum est. Et cum propter pulchritudinem Ioseph, intenderet abuti eo ad turpe vitium: Dominus eum in frigidum iuit; quam ob causam à principatu militiæ postea translatus est ad pontificatum Heliopoleos, ad quem nullas promouebatur nisi castratus, vel simpliciter in frigidatus: attamen iste genuerat antea filiam dictam Afeneth. Sed contra hoc videtur, quòd in Hebræo nomè istius Phutipharis habet vnâ litteram plus, quàm eius nomen, de quo est suprâ: habent enim litteram *Ain* in fine, quam non habet præcedens, & ideo videtur esse alius homo à prædicto. Si quis tamen velit sequi dictam opinionem, potest dicere ad hoc, quòd idem nomen proprium solet aliquando variari in Hebræo, & Latino, maximè in fine, ex aliqua additione vel subtractione, sicut suprâ dictum est super caput vigesimum sextum. Sic Lyranus.

S: Chrysof.

At verò S. Chrysostomus in homil. 63. in Genesim, aperte affirmat quæ tradit hunc fuisse ab illo diuersum hominem, hæc sunt enim eius verba: Ut Rex accumulet honorem Ioseph, dat ei filiam Petephre in vxorem. Deinde quia eiusdem nominis erat iste cum eo qui fuerat dominus Ioseph, adiecit illud *Sacerdotis Heliopoleos*. Hæc Chrysostomus. Sed quænam est nostra sententia? Equidem lubentiùs ad hanc Chrysofomi & Augustini opinionem assensum meum fidemque applicauerim. Nam etsi video neutram sententiam nec manifestis Scripturæ testimoniis, nec admodum certis rationibus aut probari, aut improbari posse, probabilioribus tamen argumentis, suprâ expositis, secundam hanc opinionem subnixam esse censeo.

An Phutiphar sacer S. Ioseph fuerit propriè sacerdos.

Cæterùm illud hoc etiã loco indicandum videtur, quæ fuerit illa ciuitas Heliopolis, cuius sacerdos fuisse dicitur socer Ioseph. Quanquam non desunt qui pro Sacerdote legant principem: sicut habet Paraphrasys Chaldaica, & versio Pagnini ac Vatabli. Siquidem vox Hebræa *cohen*, licet frequenter in Scriptura significet Sacerdotem, nonnunquam tamen significat Principem, siue primarium virum, qui sacerdos non fuerit, idque perspicuè colligitur ex libr. 2. Reg. cap. 8. Quæ de re nos differimus in 3. Tom. Commentariorum nostrorum in Genes. super cap. 14. numer. marginali 50. At enim istum socerum Iosephi, fuisse Sacerdotem, præter

præter auctoritatem Latinæ ac Græcæ lxx. Interpretum translationis, confirmator auctoritate Philonis & Iosephi; quorum ille in libro de Ioseph, hic in libro primo Antiquitatum asseueranter id tradunt.

Sed redeo ad id quod proposueram dicere de ciuitate Heliopolis. Sciat lector, pro illo Græco vocabulo *Heliopolis*, quod Latine significat *ciuitas solis*, in Hebræo esse ciuitas *On*. De hac autem voce *On* S. Hieronymus in libro de locis Hebraicis hæc scribit: *On*, vrbs est in Ægypto, quæ Heliopolis Græcè dicitur, id est ciuitas Solis; quam ædificauerunt filij Israel; sicur lxx. Interpretes arbitrantur. Alioqui id in Hebræis voluminibus non habetur; & rectè profectò: siquidè antequam Iacob ingrederetur in Ægyptum, iam erat extructa ista ciuitas, quæ & sacerdotem habuit Petephrem patrem Afeneth, vxoris Ioseph. Hoc modo Hieronymus. Si lector nosse cupit vbinam lxx. Interpretes dixerint Heliopolim fuisse extructam ab Hebræis: sciat id esse traditum ab illis in 1. cap. Exodi. Sic enim ibi legitur in eorum Translatione: *Et ædificauerunt filij Israel ciuitates munitas Pharaoni, Phihom, & Ramesses, & On, quæ est Heliopolis*. In quo fortasse quispiam memoriam lxx. Interpretum desiderare posset: Nam cum ipsi in hoc cap. xlj. Gen. dixerint, socerum Ioseph fuisse sacerdotem Heliopoleos; erat igitur iam in eo tẽpore Heliopolis, ante ingressum Hebræorũ in Ægyptum: quomodo postea in principio Exodi, tanquam obliti eius quod prius scripserant, dixerunt Heliopolim fuisse ab Hebræis extructam in Ægypto? Nisi forte, aut duæ in Ægypto fuerint eiusdem illius nominis vrbes: aut illa ipsa fuerit prius casu aliquo euersa, & postea denuò Hebræorum labore reuificata.

Quæ ciuitas fuerit Heliopolis in Ægypto.
S. Hieron.

Est quoque apud Ethnicos scriptores vrbs Heliopolis percelebris inter clarissimas Ægypti vrbes: de qua in hunc modum Strabo in libr. 17. scribit: Est in aggere ingenti posita, & Solis templum habet, & Mneum bouem, qui in septo quodam nutritur, & ab Heliopolitanis pro Deo habetur, vt Apis à Mephitis. Vidimus in Heliopoli domos amplas, in quibus Sacerdotes habitabant: immò ferunt hanc vrbem fuisse olim Sacerdotum domicilium; hominum utiq. Philosophiæ & Astronomiæ dedito: nunc is ordo, & studium defecit. Hæc Strabo. Borcardus in extremo libello suo de Terra sancta, vbi breuem Ægypti descriptionem ponit, hæc tradit de Heliopoli: Heliopolis est opulenta, & diues, sed immunita: omnes enim villæ in Ægypto immunitæ sunt, præter Alexandriam, & Babyloniam. Abundat autem Heliopolis omnibus mundi deliciis: Cassia fistulibidem in magna quantitate crescit, inde ad sex leucas est Babylonia, ciuitas admodum grandis, benè munita, & sita in Nili littore aquilonari. Hinc ad quinque leucas sunt pyramides triangulæ, sublimes, quæ creduntur fuisse horrea Ioseph, & iuxta illas sunt ruinæ ciuitatis Thebæ; ad duas leucas inter Heliopolim & Babyloniam medio ferè loco est hortus balsami, longitudinis iactus duorum arcuum; latitudinis autem, iactu lapidis, habes terram ferè albam: rigatur hortus ille ex paruulo fonte, sed vberè, in quo fama est, B. Virginem puerum Iesum compluries lauissè, panniculoque eiusdem mundassè, cum esset in Ægypto propter merum Hero

Strabo.

Borcard.

dis. Est item eo in loco lapis, super quem dicitur eisdem pannos efficcasse: Atque hæc omnia Christiani iuxta Saracenicque venerantur. Hæc Borcardus, & alia quæ inibi subijcit.

SEXTA DISPUTATIO.

De ætate, in qua erat Ioseph, cum eductus è carcere, totius Aegypti Præfectus & princeps constitutus est.

Super illis verbis,

VERS. 46.

Triginta autem annorum erat, quando stetit in conspectu Pharaonis.

*Iosephus.
Philo.*

IOSEPHVS lib. 1. Antiquitatum, ait, annum illum trigessimum ætatis Ioseph fuisse iam expletum. Philo scribit in libro de Ioseph, fuisse annum circiter trigessimum. Illud *circiter trigessimum*, idem valet atque *propè trigessimum*, & ideo potest tripliciter intelligi. Vel quòd propè abfuerit ab inchoando trigesimo anno, vel quòd propè abfuerit ab explendo iam inchoatum, vel quòd ab eo iam expleto proximè abfuerit. Sed quæritur, cur hoc loco diuina Scriptura signanter expresseque voluerit indicare ætatem Ioseph, in qua fuit ad tantam gloriam euectus. Respondendum est huic quæstioni, ob quinque causas id esse factum à Scriptura. Primum, vt manifestum fieret quanto tempore Ioseph in seruitute ac calamitate versatus fuisset, per annos videlicet quatuordecim: tot enim anni præterierant ab anno decimo sexto ætatis Ioseph, in quo venditus fuerat à fratribus, vsque ad trigessimum annum exaltationis suæ. Deinde, vt notesceret, quanto longior & maior fuerit prosperitas eius, quàm ærumna & calamitas: & quàm abundanter & cumulatè Deus labores atque ærumnas eius compensasset: siquidem calamitas eius durauit annis duntaxat quatuordecim, prosperitas verò per annos octoginta. Ab anno enim trigesimo deinceps per totam vitam, id est vsque ad annum centesimum decimum, quo mortuus est, Gene. 50. in perpetua tranquillitate, gloria ac prosperitate fuit. Et hoc præfigurabat id quod sanctis viris in hac vita contingit: quorum nempe labores, & passiones in hac vita per breues sunt præmia verò in altera vita, sempiterna. Sic Paul. dixit: *Id quod in presenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis*: Et idcirco vt idem Paulus dixit: *Non sunt condigna passiones huius temporis, ad futuram gloriam qua reuelabitur.*

*Locus. 2. ad
Cor. 5. & ad
Ro. 8.*

Tertía causa fuit, vt hinc tria cognoscerentur, ad Chronologiam Ioseph & Iacob pertinentia. Horum primum fuit, quando Iacob intrauit Aegyptum, fuisse Ioseph triginta nouem annorum: tunc enim iam transierat septè anni ubertatis, & duo sterilitatis, cuius reliqui erant alij quinque anni, vt ipse dixit fratribus suis, Gene. 45. Alterum est, Ioseph fuisse gene-

ratum

raturum à Jacob annū agente vnum & nonagesimum. Si enim Ioseph erat triginta nouem annorum, cū iacob intrauit Ægyptum, vt diximus; eo autem tempore iacob erat centum triginta annorum, vt ipse dixit Pharaoni Gene. 47. sequitur fuisse Ioseph ab eo generatum, cū is ageret nonagesimum primum annum. Tertium est, iacob venisse in Mesopotamiam anno suæ ætatis septuagesimo septimo, & inde regressum esse in Chananicidem anno nonagesimo septimo. Hoc ita patet. Ioseph natus est vt diximus, anno ætatis iacob nonagesimo primo; & natus est decimo quarto anno postquam venerat iacob in Mesopotamiam, vt colligitur ex cap. 30. Genesis, & ibi à nobis ostensum est: post genitum autem Ioseph, mansit in Mesopotamia sex alios annos, vt ipsemet iacob dixit socero suo Laban Gene. 31. ex his manifestè concluditur quod diximus.

Quarta causa cur memorata sit in hoc loco ætas Ioseph, illa fuit, vt apparet qualis vir & quantus fuerit Ioseph; cuius in iuuenili ætate, clarissima iam extarent plurimarum, maximarūque virtutū facinora, & exempla: eximie nimirum mansuetudinis aduersus inuidiam & malitiam fratrum suorum: singularis fidei, & industriæ, & prudentiæ in regenda hereditate sui domo, ac re familiari augenda, & administranda: prædicandæ omnino castitatis in auersando tantâ constantiâ animi stopro dominæ suæ: insuperabilis patientiæ in tolerando ignominiam & miseriam carceris, in quem innocens, & ob virtutis studium fuerat detrusus: diuinæ sapientiæ in exponendis somniis à Deo profectis, & futurarum rerum præsagiis: admirabilis prouidentiæ in prospiciendo, & comparando salutari remedio aduersus septennem famem in Ægypto futuram: rarissimæ demum felicitatis, eo viro, intra vnum diem ex abiectissima & miserissima seruitutis & carceris conditione, in altissimum honoris, gloriæ, principatus ac potentiæ fastigium sublato. Ferunt Iulium Cæsarem, cū venisset Gades, animaduersa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine, ingemuisse, quasi pertæsum ignauiam suam; quòd nihil dum à se memorabile actum esset in ætate, qua iam Alexander orbem terrarum subegisset. At Ioseph in minori ætate, verarum, & solidarum, maximèque insignium virtutum, factis, exemplisque admirabilior, & gloriosior, & quodammodo inuidiosior fuit.

Insignia virtutum Ioseph.

Suetonius in Iulio Cæsare.

Huc spectat quod à Chrystostomo scriptum est in Hom. 63. in Genesim, cū hunc ipsum locum Genesis explanaret. Ne temerè, inquit, putemus assignatum esse numerum annorum Ioseph; sed hinc discamus, negligenti virtutem nullam esse excusationem. Quid enim? Obtendet iuuentutem? Ecce ille non solum iuuenis erat, sed etiam pulcherrima specie, & formosissimus: & quasi in ipso iuuentutis flore seruus & captiuus factus est; nimirum decem & septem annos natus fuerat venditus, & in Ægyptum deductus. Deinde in ipsa fornace iuuentutis, calumniata est eū petulans domina eius, & neq; sic superata est fortitudo iusti. Deniq; in carcere multo tempore ærinosus fuit; verum ibi quoq; mansit quasi adamas non solum non factus infirmior, sed in dies robustior: habuit enim roborem se supernâ gratiâ. Hæc Chrystostomus. Ioseph itaque virtute animi,

B. Chrystost.

Aristoteles. egregijsque factis transcendit aetatem, superauit annos, vicit communia iuuenom, & quasi naturalia vitia. Quae pluribus verbis persequitur Aristot. lib. 2. Rhetoricorum. *Horatius.* verò in arte poetica paucis hisce verbis scite indicauit:

*Imberbis iuuenis tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibusque, & aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti, montioribus asper:
Viliū tardus prouisor, prodigus aris:
Sublimis, cupidusque, & amata relinquere pernix.*

Quanam aetas hominis matura & idonea esse incipiat regendo, & docendo.

Quinta causa fuit, vt hoc exemplo Ioseph significaretur, quanam aetas hominis iam matura esse inciperet, atque idonea publicis atque grauissimis obeundis muneribus, vel regendi alios, vel docendi, vel etiam prophetandi. Certè Dauid in hac aetate fuit, cum iniuit regnum populi Hebraei, vt legitur libro 2. Reg. cap. 5. Eiusdem aetatis fuit Ezechiel, cum diuino afflatus Spiritu vaticinari cepit; vt ipsemet tradit in exordio prophetiae suae. Praecursor Domini Ioannes Baptistae, & ipse Mundi Saluator Christus Iesus hac eadem praedicti aetate praedicare populis coeperunt. Immo verò diuina Scriptura quasi maximam populorum calamitatem, & atrocissimam diuinæ iustitiae, ac vindictae animaduersionem memorat, rectorum populorum esse pueros. Et, quod mirè magis, Salomon ipse, qui puer admodum, & vt creditur, duodecim cepit imperium, hoc ipsum confirmauit in lib. Ecclesi. cap. 10. ita scribens: *Et tibi terra, cuius rex puer est, & principes mane comedunt.* Idemque legere est apud Isaiam cap. 3. vbi inter alia mala quae Deus interminat Hebraeis, & hoc memorat dicens: *Dabo pueros principes eorum, & effeminati dominabuntur eis.*

Pulcherrima disputatio B. Gregorij de aetate, qua praedictus esse debet Christianus doctor & praedicator. Luc. 2. Locut. Deut. 15.

Ponam hoc loco doctissimam B. Gregorij super hac re-disputationem, huc ex Homilia in Ezechielem secunda transpositam. Tractans enim prima illa verba libri Ezechielem, *Et factum est in trigésimo anno,* ad hunc modum super ea aetate differit Gregorius. Quod Ezechiel in trigésimo anno spiritum Prophetiae acceperit, indicat aliquid nobis considerandum: videlicet quia iuxta rationis usum doctrinae sermo non suppetit, nisi in aetate perfecta. vnde & ipse Dominus anno duodecimo aetatis suae in medio doctorum sedens, non docens, sed interrogans voluit inueniri; vt enim non auderent homines in infirma aetate praedicare, ille anno duodecimo interrogare homines dignatus est in terra, qui per diuinitatem suam semper Angelos docet in caelo. Quod Moyses quoque sub allegoria mystica admonet dicens, *Non arabis in primogenito bouis.* Primogenium bouis accipimus, in infirma aetate, primi nostri temporis, huius nam operationem qua tamen arandum non est. Cum enim prima adhuc sunt adolescentiae vel iuuentutis nostrae tempora, nobis à praedicatione cessandum est, vt vomer linguae nostrae praescindere non audeat terram cordis alieni. Quoadusque enim infirmi sumus, continere nos intra nosmetipsos debemus, ne dum tenera bona citius ostendimus, amittamus. Nam & arbutta plarata si prius in terra radicata non fuerint, manu tacta citius arcescunt; at, si semel radicem fixerint, manus ea tangit, & tamen nihil officit, venti impellunt, nec

nec tamen impellentes laedunt. Et constructi parietes, si impellantur, erunt rari, nisi à suo prius fuerint humore siccati. Mens itaque quousque ab humore prauitatis suæ non fuerit perfectè exsiccata, alienæ linguæ manu tangi non debet; ne priusquam plenè percipiat, perdat soliditatem suam, ne impulsâ tuat, ne velut arbutum sine radicibus, dum plus quàm tolerare valet, concutitur, arefcatur.

Ad exemplum ergo non sunt ostendenda nisi quæ firma sunt: siquidem prius conualescere debet mens, & ad vilitatem proximorum postea demonstrari, cum iam nec per laudem eleuata corruat, nec per vituperationem percussa contabescat. Nam et si Timotheo dicitur: *Præcipe hæc, & docet: nemo adolescentiam tuam contemnat.* Sciendum tamen est quòd in facto eloquio nonnunquam adolescentia vocatur iuuentus. Vnde scriptum est, *Eccles. 11. Latere iuuenis in adolescentia tua:* Profectò igitur vti ostendatur cuius auctoritatis sit in prædicatione, ætatis solidæ esse describitur, quatenus cum vita & spiritu omnia quæ ad prædicandum congruunt, concordare videantur. Nec contra hæc quempiam mouere debet quòd Hieremias atque Daniel prophetiæ spiritum pueri perciperunt: quoniam miracula in exemplum operationis non sunt trahenda. Omnipotens enim Deus & linguas infantium fecit disertas, & ex ore infantium atque lactentium perfecit laudem. Sed aliud est quòd nos de doctrinæ vltu atque disciplinæ dicimus, & aliud quòd de miraculo scimus. Hactenus ex B. Gregorio,

Explanationem huius capituli terminabo, adiiciens tanquam eius clausulam, quæ super historia huius capituli prodidit Paulus Orosius: videntur enim memoratu digna, neque cognitu iniucunda Lectori futura. Arguit enim ille partim insciam Romanorum scriptorum qui hanc historiam Ioseph, admixtis pluribus mendacijs, insincerè prodiderunt, partim malitiam Ægyptiorum; qui tantam Iosephi sapientiam, & tot eius tantâque in Ægyptios merita, inuidia, odioque gentis Hebrææ, & ne id redundaret in contemptum Ægypti sacerdotum, atque sapientum, omnino suppresserunt. In libro igitur primo Historiæ suæ, cap. 8. ad hunc modum scribit Orosius: Ante annos conditæ urbis mille & octo, fuisse primùm in Ægypto insolitam, fastidiendamque vbertatem; deinde iugem, atque intolerabilem famem, cui Ioseph, vir iustus & sapiens, diuina prouisione subuenit; Pompeius historicus, eiusque breuiator Iustinus tradiderunt. Et cum commemorasset Orosius verba Iustini ex lib. 36. ea, quæ nos supra ad numerum marginalem tertium retulimus, in quibus verbis, non pauca falsò de Ioseph & Moyse prodita sunt, cum ea, inquam, verba commemorasset Orosius, subdit deinde: Sed quoniam hæc ipsa idem Moses, quem isti sapientem fuisse testantur, plenius, veriusque, tanquam per se suosque gesta conscripsit, primùm eius fide atque auctoritate, quam etiam isti probant, ipsorum ignorantia corrigenda atque supplenda est: deinde sacerdotum Ægyptiorum fallax malitia confutanda est. Hi nempe euidentem iram, & misericordiam veri Dei memoriæ subtrahere conati sunt, particulatim expositione confusa: ne in contumeliam Idolorum suorum, cum

Hiere. 1.

Dan. 13.

Quæ miracula sunt nõ esse trahenda in exemplū ope rationis.

Psalms. 8.

Sap. 10.

Paul. Orosius

Iust. iiii.

meritò colendum ostenderent, cuius & consilio prænunciata mala illa, & auxilio euitata docuissent: vel fortè, vt indulgentius accipiamus, obliui sunt. Illius enim nostri Ioseph, qui fuit veri Dei seruus, & pro creatura Domini sui, piè intencique sollicitus, provisione, illi abundabant frugibus quasi sacerdotes, sed quia falsi sacerdotes erant, cum cæteris esurientibus non dolebāt. Enim uerò, cui placet, obliuiscitur, cui dolet, meminit. Quamquam huius temporis argumētum, etiam historiis, factisque reticentibus, ipsa sibi terra Ægypti testis pronunciat: quæ tunc redacta in potestatem regiam, restitutaque cultoribus suis, ex omni fructu suo vsque ad nunc, quintæ partis incessabile vectigal exsoluit. Hunc Ioseph, quem fecit Deus Ægyptiis conseruatae salutis auctorem, quis credat ita breui eorum excidisse memoria, vt filios eius, atque vniuersam cognationem paulò post seruitio addixerint, laboribus affligerint, internecionibus profligarint? Quamobrem non est mirandum, si nunc quoque aliqui reperiantur, qui cum à ceruicibus suis impendentem gladium, præterito Christiano nomine, auerterint, ipsum nomen Christi, quo solo seruati sunt, aut dissimulent, aut infament: grauarique se eorum temporibus asserant, quorum meritis liberantur. Hæc

Orosius.

**

BENE

BENEDICTI PERERII COM- MENTARIA

IN CAPVT

QVADRAGESIMVM SECVNDVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

Filij Iacob maxima frumenti inopia, fameque oppressi petunt Ægyptū, ubi frumenta vendi omnibus audierāt: nec agnoscentes fratrem suum Ioseph, ab eo agniti, durè admodum tractantur: nec dimittuntur, nisi relicto, tanquam obside, fratre suo Simeone.

VDIENS autem Iacob quòd alimenta
venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: ¹
Quare negligitis? audiui quòd triticum ²
venundetur in Ægypto: descendite, &
emite nobis necessaria, vt possimus viue-
re, & non consumamur inopia. Descen- ³
dentes igitur fratres Ioseph decem, vt ⁴
emerent frumenta in Ægypto, Benjamin domi retèto à Iacob,
qui dixerat fratribus eius: Ne fortè in itinere quicquam patia-
tur mali: ingressi sunt terram Ægypti cum aliis, qui pergebant ⁵
ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaam. Et Ioseph ⁶
erat princeps in terra Ægypti, atque ad eius nutum frumenta
populis vendebantur. Cùmque adorassent eum fratres sui, &
agnouisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans ⁷
eos: Vnde venistis? Qui responderunt: De terra Chanaam, vt ⁸
emamus victui necessaria. Et tamen fratres ipse cognoscens, ⁹
non

10 non est cognitus ab eis. Recordatúsque somniorũ quæ aliquan-
 do viderat, ait ad eos: Exploratores estis: vt videatis infirmiora
 11 terræ venistis. Qui dixerunt. Non est ita, Domine, sed serui tui
 12 venerunt vt emerent cibos. Omnes filij vnus viri sumus: paci-
 fici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali.
 13 Quibus ille respondit: Aliter est: Immunita terræ considerare
 14 venistis. At illi: Duodecim, inquit, serui tui, fratres sumus,
 filij viri vnus in terra Chanaan: minimus cum patre nostro
 15 est, alius non est super. Hoc est, ait, quod locutus sum: Explora-
 tores estis. Iam nunc experimentum vestri capiam, per salutem
 Pharaonis nõ egrediemini hinc, donec veniat frater vester mi-
 16 nimus. Mittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos autem eri-
 tis in vinculis, donec probentur quæ dixistis vtrum vera an fal-
 17 sa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis. Tra-
 18 didit ergo illos custodiae tribus diebus. Die autem tertio edu-
 19 ctis de carcere, ait. Facite quæ dixi, & viuetis: Deum enim ti-
 20 meo. Si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in carcere: vos
 autem abite, & ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras:
 21 Et fratrem vestrum minimũ ad me adducite, vt possim vestros
 probare sermones, & non moriamini. Fecerunt vt dixerat & lo-
 22 cuti sunt ad inuicem: Meritò hæc patimur, quia peccauimus
 in fratrem nostrum: videntes angustias animæ illius, dum de-
 precaretur nos, & non audiuimus: idcirco venit super nos ista
 23 tribulatio. E quibus vnus Ruben ait: Numquid non dixi vobis:
 Nolite peccare in puerum: & non audistis me? En sanguis eius
 24 exquiritur. Nesciebant autẽ quòd intelligeret Ioseph: eo quòd
 25 per interpretem loqueretur ad eos. Avertitque se parumper, &
 26 fleuit: & reuersus locutus est ad eos. Tollensque Simeon, & li-
 gans illis præsentibus, iussit ministris, vt implerent eorum saccos
 tritico, & reponerẽt pecunias singulorum in sacculis suis, datis
 27 supra cibarijs in viã: qui fecerunt ita. At illi portantes frumenta
 28 in asinis suis profecti sunt. Apertoque vnus sacco, vt daret iumẽ-
 to pabulũ in diuersorio, contẽplatus pecuniã in ore sacculi, dixit
 29 fratribus suis: Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacco. Et
 obstupefacti turbati que mutuò dixerunt: Quidnã est hoc, quod
 fecit nobis Deus? Venerũtque ad Iacob patrẽ suũ in terrã Cha-
 30 naã, & narrauerunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicẽtes: Locu-
 tus est nobis dñs terræ durẽ, & putauit nos exploratores esse
 pro

provincia. Cui respondimus: Pacifici sumus, nec vllas moli- 31
mur insidias. Duodecim fratres vno patre geniti sumus: vnus 32
non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.
Qui ait nobis: Sic probabo quod pacifici estis: Fratrem vestrum 33 34
vnum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris sumite, &
abite, fratremque vestrum minimum adducite ad me, vt sciam
quod non sitis exploratores: & istum qui tenetur in vinculis,
recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licen-
tiam. His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repererunt 35
in ore saccorum ligatas pecunias: exterritisque simul omnibus, 36
dixit pater Iacob: Absque liberis me esse fecistis, Ioseph non est
super, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis: in me
hæc omnia mala reciderunt. Cui respondit Ruben. Duos filios 37
meos interfice, si non reduxero illum tibi. Trade illum in ma-
nu mea, & ego illum tibi restitnam. At ille, Non descendet, in- 38
quit, filius meus vobiscum: frater eius mortuus est, & ipse so-
lus remansit: siquid ei acciderit in terra ad quam pergitis, de-
ducetis canos meos cum dolore ad inferos.

P R Æ F A T I O.

*Nte alia in expositione huius capituli tractanda, illud
primo loco videtur inquirendum, cur nec Ioseph per illos
tres & viginti annos, quibus, priusquam à suis esset
agnitus, fuit in Aegypto, certiore de statu suo fecit pa-
trem suum, cum non ignoraret, eum, ipsius causa, magno in mærore &
dolore versari: nec id ei Deus, qui toties ei apparuerat, & arcana sua
patescerat, unquam indicauit. Sanctus Augustinus id factum esse ait
singulari consilio & voluntate, ac dispensatione Dei, qui voluit tandem
Iacob in eius rei ignoratione versari, quo diuturniori mærore ac dolore
affligeretur, & per diuinam illam afflictionem, à quotidianis delictis,
leuibusque peccatis, quibus etiam sanctissimorum virorum vita non
vacat, magis ac magis purgaretur, & tanquam aurum exploratum &
purificatum igni, virtus eius purior & illustrior existeret: eiusque, auges-
cerent in terris merita, & ampliora fierent in cælis præmia.*

*Cur Ioseph
tantopere ce-
lauerit patrẽ
suum, vel ser-
uitutis sua in
Aegypto, vel
prosperitatis,
& gloria hæ-
rum.*

*Ponam hic B. Augustini super ea re disputationem, quam is in ser- s. August.
mone 82. de tempore scriptam reliquit: ea verò huiusmodi est: In*

Comm. in Gen. Tom. 4.

kkkk

B. Iacob, fratres charissimi, & in sancto eius filio Ioseph, qui diligenter attendit, rem nimis admirabilem Deum fecisse cognoscit. Primum non credo fuisse sine causa, quod Dominus, qui se toties dignatus fuerat ostendere beato Iacob, per tot annos noluit ei indicare quod Ioseph filius eius viueret, sed permisit eum longa afflictione consumi. Nec filius eius Ioseph, in proximo loco positus, permissus sit patrem suum facere certiores, non solum de vita sua, verum etiam de honore & gloria. Ab eo enim loco ubi erat Iacob, usque in Aegyptum, vix erant trecenta milliaria: & frequentissimè ex Aegypto in terram Chanaan, & hinc in Aegyptum magna fiebat hominum commeatio & concursus. Si quis dicat, Ioseph oblitum fuisse suorum, quod paruus admodum ab illis discessisset; non verè hoc dicet, iam enim erat tunc sexdecim annorum: & tantum abest ut suorum oblitus esset, ut cum primum vidit fratres suos, statim eos agnouerit. Nec dici potest, non habuisse eum facultatem vel opportunitatem mittendi ad patrem suum: nam ut non habuerit, dum fuit seruus; at per illos nouem annos, quibus summo honore & potestate regebat Aegyptum, non habuisse eum facultatem istam, nimis absurdum est dicere: sed occulto iudicio hoc Dominus fieri non permisit, in tantum ut nec tunc se manifestaret fratribus suis, quando ad emendum triticum venerant ad ipsum: quinimò durissimè ei loquens, & fratrem eorum in vinculis tenens, ad patrem suum eos cum ingenti dolore redire iussit. Attendite adhuc maius aliud miraculum: videte quemadmodum Ioseph, qui patrem suum nouerat pro se intolerabilem amaritudinem sustinere, & adhuc & Benjamin ei fecit auferri, quo utique facto nouerat eum multiplicem passurum esse dolorem.

Hæc ego sine Spiritus sancti dispensatione facta esse non credo. Deus enim, cuius iudicia plerumque sunt occulta, nunquam tamen iniusta, qui B. Iacob noluit indicare filium suum viuere; ille etiam sanctum Ioseph non permisit ut ei suam gloriam nunciaret, quinimò impulit, ut Simeonem in vinculis tenendo, & Benjamin auferendo patris sui angustias cumularet. Hæc, fratres charissimi, si fideliter attendamus, cum grandi misericordia Deum fecisse agnoscemus. Ab initio enim mundi hoc Deus in Sanctis suis exercuit, quod in B. Iacob magna cum pietate compleuit. Quamuis enim serui & amici Dei capitalia crimina vitauerint, & multa opera bona fecerint, tamen sine minutis peccatis eos fuisse non credimus: quia non est mentitus ille, qui dixit: Non est immunis à peccato, nec infans, cuius est vnus diei vita super

Ab initio usque mundi conseruasse Deum seruos suos per varias tribulationes à peccatis purgare Job 25. Secundum translationem 70. Interpretum.

terram:

terram: Et B. Ioannes Euangelista, qui meritis non fuit utique inferior S. Iacob, clamat: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Et alibi scriptum est, Iustus septies cadit & resurgit. Quoniam igitur sine istis minutis peccatis Iacob esse non potuit, volens Deus illa parua peccata, in hoc seculo, igne tribulationis consumere: impleuit in eo quod ipse per spiritum Sanctum dixerat: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis: Et illud: Flagellat Deus omnem filium, quem recipit: Et illud: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Vt ergo sanctum Iacob Deus noster, velut aurum purgatum, in futuro iudicio presentaret, prius ab illo omnes maculas peccatorum absterfit, ut in eo ignis ille arbitex, quod exureret, inuenire non posset. Hac B. Augustinus.

1. Ioan. 1.

Prov. 24.

Eccles. 27.

Ad Hebr. 12.

Actor. 14.

Theodoretus verò aliam eiusdem questionis solutionem tradit, aliamque causam reddit. Ait predixisse Deum Abrahae, posteros eius peregrinuros in terra aliena, atque ibi durissima seruitute afflictum iri: id verò eis contigit in Aegypto. Hoc Dei predictum non esse completum, si Iacob sciuisset filium suum Ioseph viuere, & seruum esse in Aegypto: statim enim quantolibet pretio curasset eum redimi, & quamprimum ad se reduci. Quocirca nulla tunc fuisset occasio ipsi & filijs eius transmigrandi in Aegyptum, & ibi posteris eorum conueniendi, quae praedicta fuerant. Tandiu igitur voluit Deus statum Ioseph ignotum esse patri eius Iacob, quoad Ioseph summam apud Aegyptios dignitatem & potentiam adeptus, patrem ad se cum omni familia accerferet: atque ibi eorum posteris mirandum in modum multiplicatis contingerent ea quae diuino fuerant oraculo praenunciata. Verba Theodoreti haec sunt: Cur tanto tempore nec Ioseph certiore fecit patrem de seruitute sua, neq; Deus id per reuelationem patefecit Iacob? Quoniam Deus secundum quod Abrahae predictum erat, denuntiauerat ipsi Iacob descensurum ipsum in Aegyptum una cum filijs & nepotibus: qui si sciuisset quae acciderant Ioseph, indubie, missa redemptionis pretio, eum rediuxisset. Hac de causa Deus non magnoperè curauit quòd Iacob valde laereret, quo videlicet dispensationem suam adimpleret, atque ipsum Iacob eiusque posteros, in incunabilem vitæ ratione postea constitueret: Nam & ipse Ioseph istam Dei dispensationem docuit fratres suos, dicens Genes. 45. Vt viueretis misit me Deus ante vos. Quod etiam Daniel cecinit Psalmo 104. Et vocauit, inquit, famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit. Misit ante eos virum,

Theodoret.

Genes. 25.

in seruum venundatus est Ioseph, &c. Atqui si Iacob seruitutem Ioseph nouisset, illum viique redemisset: redemptas autem carcerem nunquam intrasset, atque ita minimè interpretatus esset seruum Pharaonis somnia: hæc autem nisi esset interpretatus, minimè innotuisset Pharaoni: incognitus Pharaoni per somnia prophetiam non apperisset: hoc autem non factò, regimen Aegypti non esset consecutus: quod nisi accepisset minimè patrem suum cum tota familia duxisset in Aegyptum. Ergo à postremo euentu dispensationis diuinae declaratur intentio. Sic Theodoretus.

Auctoris
sententia.

Equidem non dissimulabo Lectori super hac re opinionem meam. Fit mihi quidem admodum verisimile, Deum per singularè aliquam reuelationem indicasse sancto Ioseph quod ipse fieri super ea re constituisset, & quemadmodum vellet ut Ioseph gereret se erga patrem & fratres suos. Prædixit enim fore, ut fratres eius, cogente fame, emendè frumenti gratiã ad ipsum adirent; iussitque ut eos aliquantisper durè & asperè tractaret: quo videlicet per huiusmodi vexationem in veram criminis à se contra ipsum admisi estimationem ac pœnitentiam adducerentur. Deinde verò ut se illis manifestans, patrem cum omni familia in Aegyptum accerferet: ubi & ipsi, eorumque posteri longo tempore tranquille ac prosperè mansuri erant. Ioseph igitur quæ in patrem, & fratres suos egit, ea, ipsum antea inspiratum à Deo, doctumque atque incitatum fecisse reor.

Thomas An-
glicus.

Hanc meam opinionem reperi postea ante ducentos annos placuisse Thomæ Anglico, & ab eo proditam esse in breuibus illis suis Commentarijs in Genes. super hoc ipsum caput, hisce verbis: Ut plenius aduertat, Ioseph & in his & in alijs diuinitus esse motum; nota inter cetera, valdè esse mirabile in illis viginti tribus annis, quibus in Agypto fuit in scio patre, nunquam per literas, vel per nuncios aliquid de se patri significasse, etiam postquam per nouem annos fuerat à Pharaone sublimatus super totam terram Aegypti; cum tamen non ignoraret quanto in mœnore pater eius propter ipsum versaretur. Ex quo patet expectasse Ioseph tempus ordinatum à Deo quo reuelaturus erat

seipsum: nam per spiritum prophetiæ sciebat se missum esse illuc pro salute suorum. Sic ille.

* * *

PRIMA DISPUTATIO.

*Cur Ioseph toties fratres suos tum verbis, tum factis
dure atque asperè tractauerit.*

Super illis verbis,

Dumque adorauissent eum fratres sui, & agnouissent eos, VERS. 7.
quasi ad alienos duriùs loquebatur.

VIVS tantæ in fratres suos asperitatis Ioseph, duas causas affert Sanctus Augustinus, Primò quidem in Sermone 82. de Tempore, huiusmodi causam reddit: Vt nimirum per huiusmodi afflictionem reducerentur in memoriam peccati sui, contra ipsum Ioseph tam impiè commissi, dignòque concepto dolore, eius, vt oportebat, pœnitentes, veniam à Deo deprecarétur. Quo factum est, vt postquam id cognouissent, ac verè doluissent, manifestauerit se illis, ingenti gaudio ac spe implens eorum animos. Sic autem scribit Augustinus: Cùm Ioseph sanctus vir esset: valdè affligit fratres suos, non quòd eos odisset, aut de illis vindictam sumere vellet: sed per huiusmodi tribulationem fatigatos, ad confessionem criminis, & ad medicamentum pœnitentiæ prouocaret. Denique cum ingenti dolore dixerunt illi, se meritò pati illa, quia peccassent in fratrem suum, videntes angustiam animæ eius. Et quia sciebat B. Ioseph, quòd fratribus suis parricidij crimen sine grandi pœnitentiâ indulgeri non posset; & semel, & secundò, & tertio illos medicabili tribulatione, tanquam spiritali quodam igne decoxit: non vt se vindicaret, sed vt illos corrigeret, & de tam graui crimine liberaret. Denique priusquam peccatum suum confiterentur, & crimen quod admiserant, mutua inter se castigatione consumerent, nec agnoscendum eis se dedit, nec pacis osculum eis indulxit. Cùm verò illos pro peccato quod in ipsam admiserant, humiliter videret afflictos, deosculatus est singulos, & per singulos fleuit: & pauentium colla pio oculorum rore perfundens, odium fratrum charitatis lacrymis abluebat. Quod ergo Ioseph erga fratres exercuit, hoc etiam nos in illis qui contra nos peccauerunt, debemus implere, vt non ipsos, sed peccata eorum studeamus odisse: & ita velimus secundùm culpæ merita durissima castigatione eos corripere, vt simul eos studeamus in veritate diligere. Hæc

S. August.

Ad Ga. 6.

Sic ibi Augustinus.

Idem porrò in quæst. 146. in Genesim, aliam eiusdem rei causam affert: hanc nempe, voluisse Ioseph differendo manifestationem sui, & eos aliquandiu affligendo, plenius atque exuberantius facere gaudium, quo ipso mox cognito, eiusque benignitatem ac munificentiam expetti,

cumulandi erant. Hæc sunt verba B. Augustini. Non negligenter considerandam puto tantam miseriam in hac perturbatione fratrum Ioseph; quos ille quamdiu voluit, terruit; & quamdiu voluit mora, protraxit: non eos vitæ faciens calamitosos, quorum tantæ mox futuræ lætitiæ exitum cogitabat. Totum quippe hoc quod agebat vt coram gaudium differretur, ob hoc agebat, vt eadem dilatione cumaretur, tanquam non essent condignæ passiones eorum in toto illo tempore quo turbabantur, ad futuram gloriam exultationis, quæ in eis erat reuelanda, fratre cognito, quem à se perditum fuisse arbitrabantur. Sic Augustinus.

Tertia causa cur Ioseph durè & asperè tractauerit fratres suos, huiusmodi fuit; vt hac ratione de statu patris sui & fratris sui Benjamin ex eorum responsis certior fieri posset. Nam quia non vidit vnà cum ipsis venisse Benjamin, veritus est ne fortè vel occidissent ipsum, vel vendidissent similiter vt in se fecerant: nouerat enim inuidum eorum ingenium, & præ inuidia malignum & sæuum. Quocirca non antè destitit eos affligere, quàm ad ipsum perduxissent Benjamin. Atque huius opinionis & coniecturæ auctorem laudare possunt Iosephum in lib. 1. Antiquitatum ita scribentem; Decreuit Ioseph variè fratres suos tentare, quali mente essent præditi; nam & frumenti emendi potestatem eis negauit, & pro speculatoribus comprehendendi iussit. Dicebat enim conuenisse eos è diuersis regionibus, quamuis mutuam simularent cognationem. nam qui fieri posset, vt vir vnus priuatus, tot & tam insignes filios non genuerit modo, sed tales educauerit, quæ fœlicitas vel regibus ipsis rarò contingeret? Id verò faciebat ille, vt de patre suo cognosceret, quòve in statu, per suam absentiam, res eius interim fuerint, præsertim verò quid de fratre suo Benjamin esse factum: sollicitus enim erat, ne fortè & ipsum quemadmodum & se perdere voluerant, de medio sustulissent. Sic Ioseph.

Iosephus.

Chrysostr.

Theodorētus.

Hanc eandem causam reddit Chrysostr. in Homil. 64. in Genesim, & ab eo mutatus etiam Theodorēt. in quæst. 100. in Genesim, hæc scribens: Cur statim visis fratribus se duriorè præbuit? Memor Ioseph eorum quæ in ipsum commiserant, cum non videret Benjamin vnà cum ipsis venisse suspicatus est tale quippiam etiam in illum eos perpetrasse. At vbi cognouit illam superesse, tum veniã, tum omnimoda subuentione illos excepit. Ita Theodorētus. Horum quoque insistentes vestigijs Lyranus & Thoſtatus idem tradiderunt.

Lyranus.

Thoſtatus.

Sed absolutissimè omnium (Scholastica licet orationis breuitate ac simplicitate) super hac re disputat Thomas Anglicus. Nam breuiter commemorans causas ab Augustino traditas, & à nobis paulò antè expositas, alias præterea ipse de suo addit, ad hunc fermè modum scribens: Multiplex ratio potest reddi, cur Ioseph non statim se manifestauerit fratribus suis, immò eos, quasi alienos, & tanquam exploratores durè tractauerit, quarum duas priores tradit Augustinus. Prima causa fuit, ad condignam quandam punitonem & purgationem criminis eorum contra se commissi. Secunda fuit, vt ex longa suspensione ac dilatione reuelationis suæ, per huiusmodi duritiem vehementiùs occulta, ipsa deinde

deinde reuelatio pleniori gaudio cumularetur. Tertia fuit, vt beati Ioseph somnia, & sapientias, & super fratres suos magnificentia ab ipso prædicta, & ab illis derisa, & quantum in ipsis fuerat, extincta, plenius magnificaretur in illis & super illos: ob id fecit eos coram se incuruari, & contremiscere, & pro libito incarcerari: & quadam profunditate sapientiæ circumduxit eos quasi stultos, & malitiosos. Hoc autem voluit eis facere ad tempus breue donec opportunè reuelaretur eis: in terra enim eo ipso quod ille agebat, potentiam & sapientiam eius magis ac magis admirabantur & timebant, & de peccato suo præterito dolere ac poenitere compellebantur.

Ioseph porrò in his omnibus, aliisque memoratis in hac historia Moysis, diuinitus agebatur, & regebatur. Ob hanc enim causam, per viginti tres annos, quibus in Aegypto fuit in seio pater, nunquam per litteras, vel per nuncios aliquid de se patri significauit. Nimirum expectabat ille tempus ad id faciendū à Deo ordinatum: siquidem per spiritum propheticæ sciebat se illuc missum esse pro salute patris sui: quamuis etiam illa sui occultatio non fuit absque ratione. Per hoc quippe consuluit modestiæ ac reuerentiæ fratrum suorum, nolens eorum inuidiam, & malitiam, & erimen contra se commissum prodere in publicum. Deinde placauit eorum inuidiam, & cohibuit malitiam, qua forrasse potuissent instigari ad machinandum aliquid contra vitam eius, si sciuisent illum viuere in magna prosperitate & gloria. Tertio prouidit sapienter tempus idoneum honorificæ ac salubris reuelationis sui; tempus videlicet in quo fratres sui necessitate pressi compellerentur venire ad ipsum. Longinquitas etiam tatiæ occultationis reddidit pleniorē & admirabiliorem gloriam reuelationis eius; ita vt ex hoc liquidò notesceret & venditionem eius, & exaltationem à Deo fuisse ordinatas. Præter hoc autem in his latebant multa futurorum mysteria. Hactenus ex Thoma Anglico.

Rupertus hoc exemplo Ioseph fratres suos asperè tractantis, quo in suæ criminis cognitionem & detestationem venirent, docet Principes Christianos quemadmodum & ipsi Iudæos suo imperio subiectos tractare debeant: non quidem eos occidendo, sed durè tractando, & vexando, si forè talis vexatio det illis intellectum suæ cæcitatibus, & patricidij Matotum suorum, quo tanta impietate ac crudelitate Dominum occiderunt: atque ea ratione resipiscant, & conuertantur ad Dominum. Ruperti verba sunt huiusmodi: Hoc exemplo, hodièque dignum est vi Principes Christianos erga fratres Christi Iudæos. Id autem est, non occidere eos, auctoritate Spiritus Sancti per Psalmistam ex persona Christi protestante sic, *Deus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei: sed disperge illos in virtute tua.* Non ergo illos occidere debent, sed ad cognitionem sui reatus hoc exemplo Ioseph reuocare. Nam vt illi tunc adorauerunt Principem Aegypti, nescientes esse Ioseph quem venderant: sic hodie Iudæi Christianis Principibus subiecti sunt, nescientes hoc modo se esse subiectos pedibus Christi, quem negantes patres eorum crucifixerunt. Ergo sicut Ioseph illos in vltionem sui

Quemadmodum exemplo Ioseph, Christiani Principes tractare debeant Iudæos sibi subiectos, ex sententia Ruperti. Rupertus li. 9. Cōmēt. in Genes. c. 4. Locus Psalm. 58.

non occidit, sed pia tortura ad poenitentiam compulsi, ut dicerent: *Merito hac patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum*: Sic & hodie Christianos Principes non decet, ut captiuos, vinclosque Christi Iudaeos occidant; sed ut multum ad poenitentiam compellant. Quod fructuosè, simulque salubriter interdum à Sanctis Patribus actum est, scilicet ut patrimoniorum suorum rusticos Iudaeos ad Christum venire minime consentientes, tanto pensionis onere grauarent, ut ex ipsa actionis suae poena compellerentur ad fidem festinare: & è contrario, perductis iam ad Christi gratiam, pensionis onera protinus releuarent: quia etsi ipsi minus fideliter veniunt, hi tamen, qui de eis nati fuerint, iam fidelius baptizantur. Aut ipsos ergo, inquirunt, aut filios eorum salubriter lucrabantur. Sic Rupertus.

Quid causa fuerit, cur Ioseph non sit agnitus à fratribus suis.

Sed qui fieri potuit, ut Ioseph agnosceret statim fratres suos: ipsi 8 verò toties cum eo sermocinantes non eum agnouerint? Id enim Scriptura dicit hoc loco: *Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis*. Respondeo, causam fuisse, quòd Ioseph tunc valde mutatus erat ab eo qui fuerat, cum est venditus à fratribus. Mutatus quippe fuerat quinque modis: primùm statura; tunc enim cum puer esset sexdecim annorum, erat paruae staturae: nunc autem grandi & proceræ staturæ erat, annum vtique nonum & trigésimum iam agens. Tum facie; tunc enim fuerat imberbis, nunc autem barbatus erat. Præterea vestitu, & ornatu: tunc enim puerili habitu, & more Hebraico, vel Chananæo utebatur: nunc vestitu & ornatu Aegyptiaco; eoque principali, qualis decebat totius Aegypti Praefectum ac Principem. Adhæc voce: tunc enim puerili fuerat voce tenui & acuta; nunc verò virili & graui, tum ob ætatem, tum ob dignitatis & maiestatis suae decentiam. Postremò, lingua & sermone: tunc enim Hebraico sermone utebatur, nunc autem Aegyptiaco: immò dissimulabat ignorantiam linguæ Hebraicæ, loquens per Interpretem cum fratribus suis. Ob has igitur quinque causas Ioseph non est agnitus à fratribus. Quibus illud etiam potest adiuici, nunquam venire potuisse in mentem fratribus Ioseph, eum quem ipsi vendiderant & seruum fecerant, in tantam fuisse elatum gloriam & potentiam & magnificentiam, quanta præditum cernebant eum qui loquebatur ipsis.

Ioseph porrò faciliè potuit agnoscere fratres suos, quòd in illis, partim nulla, partim exigua, neque norabilis facta esset mutatio. In habitu enim ac vestituro, in sermone item nulla erat facta mutatio: in statura verò & facie & voce per exigua mutatio facta: siquidem cum Ioseph ab illis discessit, iam erant grandes ætate ac statura, & barbati. Ruben quippè non minor tunc erat vigesimo tertio anno. Accessit eòdem, quòd Ioseph videns omnes fratres simul, facillimè potuit eos agnosce- re, ex vno & altero in aliorum notitiam deueniens: si autem vnum quemlibet illorum seorsum vidisset, fortasse non tam faciliè eum agnouisset.

Exploratores estis, vt videatis infirmiora terræ venistis.

VERS. 10

VODNAM munus sit exploratorum, atque vrid ritè ob. at, quid facere eos oporteat, exactè describitur in lib. Numer. cap. 13. vbi narratur, quemadmodum Moles miserit duode-

Quod sit munus exploratorum hostilis terre.

cim viros ad explorandam terram Chanaam. Quæ autem ipsi circa terram illam speculanda, & obseruanda essent, huiuscemodì verbis docuit eos Moles; *Ascendite, inquit, per meridianam plagam, cümque veneritis ad montes, considerate terram qualis sit, & populum, qui habitator est eius, virum fortis sit, an infirmus: pauci numero, an plures: ipsa terra bona, an mala, vrbes quales, murate ne an sine muris humus pinguis, an sterilis; nemorosa, an absque arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus terre.* Hæc Moles mandauit exploratoribus. Crimen autem exploratoris & speculatoris in regione aliena graue admodum ducitur, & odiosum, & supplicio vindicandum.

Verùm quid est illud: *Vt videatis infirmiora terre*: quidam illud infirmiora terra interpretantur populum & vulgus, quod in Ægypto satis imbelles & infirmum erat, & cüm Nili inundatio teneret omnia, otiosum ac desidiosum: remissis enim operibus rusticis, epulis ac voluptatibus toto pectore indulgebat, vt scribit Diodorus Siculus. Imbelliam verò & ignauiam populi Ægyptiaci, testatur Photinus apud Lucanum lib. 8. cüm absentem Pompeium sic furibundus affatur:

Lucanus.

*Qua te nostri fiducia regni
Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
Aruaque vix refugo fodientem mollia Nilo?*

Ioseph itaque calumniam hanc intendit fratribus suis, insimulans eos, quasi exploratum venissent socordiam & ignauiam gentis Ægyptiacæ, quo eam traducerent in Syria, aliasque apud gentes, non parum ea ratione incitando eas ad inuadendum & debellandum Ægyptios. Alij per infirmiora terræ significari & intelligi volunt parentes in Ægyptum aditus, & faciles introitus: quæ videlicet ab externis facillè inuadi & expugnari posset. Quanquam, vix aliam terrarum inuenire est, quæ hac ratione ita munita & impetrabilis sit, vt Ægyptus. Pompeius à Cæsare victus, Lentulo Consule suadente, in Ægyptum se potissimum contulit, maiorem ibi, quàm vspiam alibi securitatem sperans. Sic enim loquentem facit Lentulum lib. 8. Lucanus:

Quam sit Ægyptus inaccessa, & vniuersique munita.

*Syrtibus hinc Libycis tuta est Ægyptus: at inde
Gurgite septeno rapidus mare submonet amnis.*

Iosephus lib. 4. de Bello Iudaico, quàm sit vniuersique munita & tuta Ægyptus, his verbis ostendit: Est Ægyptus, continenti inaccessa, & à mari importuosa. Ab occidentè obiacent Libyæ arida: à meridie Syene est, quæ Ægyptum ab Æthiopia dirimit, & Nili cataractæ. Ab oriente ad Rubrum mare vsque pertingit. Boreale latus quod est Syria, vocatur pelagus Ægyptium, quod omne importuosum est. Ægyptus itaque omnis sic vniuersique vallata, & munita est. Hæc Iosephus.

Iosephus.

Comm. in Gen. Tom. 4.

Sed germana videtur & propria expositio *per infirmiora terra*, interpretari loca immunita atque intuta, quæ facile ab hostibus inuadi, & expugnari, & capi possent. Latinus certe Interpres in hoc ipso cap. paulò infrà quæ hîc dixerat *infirmiores terra*, appellauit *immunita terra*, lxx. interpretes multo secus reddiderunt hunc locum, appellantes vestigia terra; cuius lectionis hic posset esse sensus: exploratum venistis per quæ vestigia, vel loca, vel vias facile intrari possit in Ægyptum. Verbum Hebræum, quod Latinus Interpres vertit *infirmiora*, vel *immanita*, significat nuditatem, vacuitatem, deformitatem terræ. Ex quo sequitur necessariò ipsam esse infirmam & immunitam. Paraphrasis Chaldaica habet *rapturam terra*, quò significatur terra inermis & immunita, & ad quam facilis hosti pateat aditus, facilitèque sit expugnabilis.

SECUNDA DISPUTATIO.

An Ioseph mendacio peccauerit, dicens fratribus suis illa verba, Exploratores estis.

An excusari à mendacio possit Ioseph, cum dixit fratres suos, exploratores esse.

QUÆRITUR an Ioseph mentitus sit, vocans fratres suos Exploratores. videtur autem mendacium dixisse, & verò perniciosum: sciebat enim Ioseph falsum esse quod dicebat, idque contra sensum animi sui loquebatur. Et vocans fratres suos exploratores, pessimi eos criminis insimulabat, atque infamabat, & quasi obnoxios supplicio arguebat; quod non ad officiosum vel iocosum, sed perniciosum mendacium pertinebat. Nos igitur ostendamus quid super hac quaestione arbitrati sint Doctores.

Qui authores dixerunt Ioseph esse mentitum.

1. Ioannis.

Duas ego super hac re opiniones reperio. Vna est sententia quorundam, qui non dubitant dicere, Ioseph esse mentitum mendacio iocoso & ideo peccasse venialiter. Non enim est necesse ab omni mendacio excusare Ioseph; cum nec ipsos quidem Apostolos, multo vtiq; sanctiores quàm Patres veteris Testamenti, ab omni peccato etiam veniali excusare sit necesse, verè confitente dilecto Iesu discipulo: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*: Atque hæc est opinio Lyrani & Thostati in huius loci Genes. expositione.

Sed duo possunt contrà obiici. Primùm enim videtur fuisse mendacium perniciosum, pertinens scilicet ad infamiam fratrum, & ad supplicium eorum. Verùm non ita res habet. Nam Ioseph sciebat nullam ex eo venturam infamiam, aut calamitatem fratribus suis: cum mox ipse manifestaturus esset veritatem. Deinde potest obiici, non fuisse simplex mendacium, sed fuisse periurium, quod omne, est peccatum mortale: firmatum enim est illud mendacium iureiurando per salutem Pharaonis dicto. At enim, secus res est. Nam illud iusiurandum non est factum ad confirmandum illos esse exploratores, sed ad illud; *Nisi adduxeritis fratrum*

fratrem vestrum minimum, ut probentur quæ dixistis vera esse, Exploratores estis. Id est, habebimini tanquã exploratores; vel potius refertur ad illud: Non egrediemini hinc omnes, donec veniat frater vester minimus. Sic enim habent verba Scripturæ: *Iam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat huc frater vester minimus.*

12 Altera est opinio multorum, & est fermè communis sententia, Ioseph cum illa verba dixit, non esse mentitum: quemadmodum autem illa verba non continent mendacium, variè exponitur. Prima expositio est Rabbi Salomonis, qui ait Ioseph non esse mentitum, sed usum esse ambigua locutione, quam ipse secundum unum verum sensum proferebat; fratres autem eius, & qui audiebant, secundum alium sensum longè diversum eam intelligebant, Ioseph enim vocans eos exploratores, apud se intelligebat, eos inquisivisse diligenter & explorasse breviorē, & tutiorē, atque commodiorē viam, qua ex terra Chanaan irent in Ægyptum ad emendum frumentum: Atque hoc sensu vocabulum illud Exploratoris, nihil habebat calumniæ, aut infamiæ, & veram, reddebat sententiam. At verò illi, nomen exploratoris acceperunt propriè, ut erat in communi loquendi usu, pro eo qui hostili animo it exploratum atque speculatum terram alienam. Sic iste Rabbini: quem sanè Lyranus & Thostatus meritò refellunt. Istam enim expositionem aperte verba quæ adiunxit Ioseph, excludunt, dicens: *Exploratores estis, ut videatis infirmiora terræ, venistis: Et paulò post: Aliter est: Immunita terra huius considerare venistis.* Ecce, propriè accepit Ioseph nomen exploratoris, in malam utrique partem. Adhuc, quòd hoc dixit Ioseph durè loquens cum fratribus, & asperè tractans eos, volensque aliquantisper eos affligere: ad hoc autem nihil faciebat si per exploratores, intellexisset inquisitores bonæ viæ Chananitide in Ægyptum.

Varia expositio conies, quomodo Ioseph illa verba dicens, non sit mentitus.

Lyranus. Thostatus.

Secunda expositio eorum est, qui illud *Exploratores estis* interpretantur habebimini, & vulgo existimabimini: quæ eius verbi vsurpatio non est in sacris literis inultata: in libro enim 3. Reg. cap. 18. Helias dixit; *Qui exanderit per ignem, ipse sit Deus*, id est, habeatur & credatur Deus. Hæc expositio sumpta est ex B. August. in lib. Quæstionum in Genesim, quæst. 139. quam tradunt etiam S. Bonaventura in tertio sententiarum, & Thomas Anglicus in Comment. huius loci.

Secunda expositio.

Augustin. S. Bonavent.

13 Tertia expositio est Gratiani 22. q. 2. c. *Quod autem*, qui eo Ioseph excusata mendac'io, quod ait eum sic locutum esse non seriò, sed per iocum, vel ioculam simulationem, ob id quæ non habendum esse pro mendacio. Hæc autem Gratiani expositio ex B. Augustino exprompta est: qui in Quæst. 145. simile aliud dictum sancti Ioseph hac ratione vindicat à mendacio, quia non seriò, sed ioco dictum ab eo fuerit. Mendacia enim, inquit, à mendacibus seriò dicuntur, non ioco. Cùm autem quæ non sunt, tanquam ioco dicuntur, non reputantur mendacia.

Tertia expositio Gratiani.

August.

14 Quarta expositio traditur etiam à B. Bonaventura in 3. Sent. Dist. 38. *Quarta expositio* S. Bonavent.

Quarta expositio S. Bonavent.

rendo: ad eum videlicet modum, quo facere solent iudices. In iudiciis enim enunciationes loco interrogationum usurpantur: interrogantes autem non mentiuntur: nihil enim censentur asserere, sed ut veritatem eliciant, perreatare. Ad hanc item expositionem adhaerit Thomas Anglicus, ita scribens respondendo ad praesentem quaestionem: Potest dici quod Ioseph in his & consimilibus non loquitur assertiuè, sed solum tentatiuè & probatiuè: ut sub tali modo tentatio occasiones accipiat capiendi eos, & veniendi ad eorum secreta, quasi ad sibi ignota. Talis verò modus loquendi, potest aliquando ex rationali causa assumi à Sapiente, & praecipuè à iudice, potissimum autem à viro prophetico, qualis utique Ioseph erat. Sic ille.

Thomas An-
glicus.

Quinta ex-
positio Ru-
perti.

Quinta expositio est Ruperti, qui ait Ioseph dixisse ista verba figura-
tè & improprie, & per abusum aliarum vocum pro alijs, finitimarum
tamen, & quantum ad significationem, aliquo modo consimilium. Nam
vocauit eos exploratores, significare volens fures. Dixit etiam, velle eos
videre infirma & immunita terræ, significare volens peccatum eorum
contra se admissum: quippe qui vendentes eum puerum infirmum, omni-
que humano destitutum praesidio, dixerunt: *Venite, occidamus eum*: ad hoc
respectu & fiducia infirmitatis eius adducti. Ponam hic Ruperti verba
ex cap. 3. lib. 9. Commentariorum eius in Genesim. Sic autem ille scribit:
Ioseph in agnoscendis fratribus suis, imaginem gessit viri iusti simul
& mansueti, ac per hoc figuram Filij Dei, qui in Cantico Epithalamij
dicitur: *Intende prosperè, probedo, & regna, propter veritatem, & mansue-
tudinem, & iustitiam*. Iustitiæ namque, & conuenientis fuit severitatis,
quod peccatores fratres suos tandem Ioseph flagellauit, & corripuit ver-
borum suorum stimulis; clavisque acutis tandem confixi, donec pecca-
tum suum cognoscerent, & dicerent: *Merito hac patimur, quia peccauimus
in fratrem nostrum*. Et crimen quidem eorum satis vicino, licet non pro-
prio nomine significauit, dicens: *Exploratores estis*, pro eo ut diceret,
Fures estis: Nam fecerant furtum, immò sacrilegium, sancto Patri filium
vnicè dilectum furati, & alienigenis vendent. Proinde cum enarran-
tes progeniem suam dixissent: *Minimus filius, cum patre nostro est, & alius
non est super*: Continuo Ioseph adiecit: *Hoc est, inquit, quod locutus sum:
Exploratores estis*. Ex eo enim quod dicitis vnum illum filium non super-
esse, apparet vos exploratores, id est, fures fuisse. Noranda porro est
loquentis Ioseph calliditas & prudentia: cum enim dixisset: *Exploratores
estis*, continuo verbum commutauit: non enim dixit, ut exploretis,
sed, *Ut videtis infirma terra, venistis*. Infirmitatem namque terræ videre
venerant, scilicet quod non ad eò infirma esset etiam tempore famis, quin
ipsa suo praesidio alijs terris subuenire posset. Alia autem & verè, quando
Ioseph patris sui praesentia, cunctisque arbitris destitutum videntes dixe-
runt: *Venite, occidamus eum*: Immunita terræ considerauerunt & inspe-
xerunt: Proinde reducto in se digitulo, sine mendacio dicere potuit Ioseph:
Immunita terra huius considerare venistis.

Veritati igitur & iustitiæ assignandum est quod quasi ad alienos ducit
Ioseph

Ioseph & asperè locutus est fratribus suis. Porro mäsuetudinis eius opera quis explicare possit? Inter illa ipsa seueritatis eius acta, & dicta stetit; & tandem cuncta quæ potuit bona pro malis reddidit. Non ignorabat rem fore difficilem, vt fratrem suum minimum abstraherent à patre, & ad se adducerent: immò & ob eam ipsam causam id ab illis exigebat; vt ex rei difficultate laborantes, merita sua perpenderent, vt iam cœperant, dicentes: *Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum*: qui & postmodum dicturi erant: *Deus inuenit iniquitatem seruorum suorum*. Nam sicut illi animam & corpus Ioseph cruciauerunt, scriptum enim est Plal. 104. *Humiliauerunt in compedibus pedes eius, & ferrum pertransiit animam eius*: Sic ipse pius tortor, & per triduum humiliavit in compedibus eorum pedes; & propter illum fratrem minimum, sicut sequentia declarant, ferro transuerberauit animas eorum: vtique dum pietate superatus reputaret iam diuino iudicio esse satisfactum. Nam nisi ad hoc tenderet, poterat vtique primo intuitu fratrem se fratribus suis ostendere. Hactenus ex Rupetto. Mibi prior sententia minimè displicet. Ex varijs autem posterioris opinionis expositionibus tertia expositio præ cæteris probatur.

TERTIA DISPVTATIO.

An periurium contineant verba illa quæ dixit Ioseph fratribus suis: *Alioquin per salutem Pharaonis, Exploratores estis.* VERS. 16.

IDETVR fuisse verum periurium nisi falsum iurandum? Falsum autem erat, fratres Ioseph esse exploratores, id verò ille & dixit, & iureiurando, & per salutem Pharaonis factò, firmauit. Nonnulli putant, nullum fuisse periurium. Tum quia nullum est iurandum, in quo Dei contestatio non exprimitur, sicut hîc nulla Dei mentio facta est; tum quia Ioseph quasi per derisum & contemptum dixit illud *Per salutem Pharaonis*: Salus enim & vita Pharaonis, vt cu' usuis mortalium, nullus est penè momenti, cum sit res admodum fluxa, & caduca, & fragilis, & vt B. Iacobus dixit, sicut vapor ad modicum patens, & mox exterminandus. Quemadmodum igitur Socrates dei rabat per anserem & canem & platanum; & Zeno per Capparim, in contumeliam suil cet, & derisum, & ludibrium Deorum, quos plerique colabant, vt interpretatur Tertullianus in Apologetico: ita Ioseph iurasse putandus est, per salutem Pharaonis, siue vt habet Hebraica & Chaldaica Scriptura, per vitam Pharaonis. Nam pro eo quod nos legimus: *Per salutem Pharaonis*: quemadmodum etiam habent lxx. Interpretes, illic est, *Vitam Pharaonis*: id est, Per vitam Pharaonis: sic enim solebant Ægyptij iurare, mutuati videlicet id ab Hebræis: quorum illa erat solennis iurandi formula, *Vinit Dominus*: Tradunt autem Hebræi, hodièque

Hæmerus in hîc locum Genesis.

Jacob. 5. Mos iurandi Socratis. Tertullianus.

moris esse in Ægypto, vt si quis iuret per caput Regis, & non præstet, morte plectatur, nec permitti, vt vel auro, vel vlla alia re vitam suam redimat.

Verùm istam opinionem dupliciter falsam esse, tum quâ dicit nullum esse iuramentum, nisi expressè per Dei contestationem factum, tum quâ addit illud *Per salutem Pharaonis* dixisse Ioseph non serio, sed ioco, immò per irrisum, & contemptum, facillè probari potest. Nam contra hoc posterius facit eximia virtus sancti Ioseph, maximè verò grati animi officium quod debebat Pharaoni, à quo tanto fuerat honore & gloria ornatus, tantisque cumulatus beneficiis, ingratisimè fuisset igitur, & iniquissimè animi, tanti benefactoris sui salutem & vitam pro contemptu & ludibrio habere. Audi quid in hanc sententiam scribat B. Augustinus: Quid est quod Ioseph vir tam sapiens, nec solùm hominum, inter quos vivebat testimonio, sed ipsa etiam Scriptura teste laudatus, ita iurat per salutem Pharaonis, non exituros de Ægypto fratres suos, nisi frater eorum minimus uenerit? An etiam bono & fideli seruo vilis faerat salus Pharaonis, cui fidem, sicut primitus domino suo seruabat in omnibus? Quanto enim magis ipsi qui eum in tanto honore locauerat, si illi seruauit fidem qui eum seruum emptitium possidebat? Quod si non curabat Pharaonis salutem, nunquid & periurium pro cuiuslibet hominis salute vitare non debuit? Sic Augustinus.

S. August.

Genes. 39.

Posteriolem verò illius opinionis partem, qua dicitur nullius esse ponderis iusiurandum quod expressam non habet diuini numinis contestationem, falsam esse ostendunt verba Domini nostri apud Marthæum cap. 5. quibus vetat ille iurare non solùm per Deum, verùm etiam per cælum, per terram, per ciuitatem Hierusalem, aut per caput suum. Iusiurandum igitur, etiam per creaturas non solùm rationales, sed irracionales, prout aliquid diuini numinis reuocet in ipsis, fieri potest. Verissima enim, maximèque obseruanda est doctrina, quam super ea re tradidit B. Thomas in 2.2. quæst. 89. art. 6. Docet enim duplicem esse modum iurandi, vnum quidem, per simplicem contestationem, quâ scilicet testimonium Dei inuocatur: alterum verò per execrationem, cui subiicitur creatura aliqua, vt in ea diuinum iudicium exercentur. Et in priori quidem iurandi modo principaliter inuocatur Dei testimonium: secundario verò etiam adhibentur aliquæ creaturæ non per se, sed ea ratione, vt in eis prima veritas manifestetur. Addit præterea S. Thomas, iusiurandum factum à Ioseph per salutem Pharaonis vtrius prædictorum duorum modorum intelligi & accipi posse.

Egregia B. Thomæ doctrina de simpliciter modo iurandi.

Verba S. Thomæ huiusmodi fermè sunt: Duplex est iuramentum: vnum, quod fit per simplicem contestationem in quo testimonium Dei inuocatur. Et hoc innititur diuinæ veritati sicut & fides. Sicut autem fides per se quidem, & principaliter est de Deo, qui est ipsa veritas, secundario autem de creaturis in quibus veritas Dei reuocet: ita quoque iuramentum principaliter refertur ad Deum, cuius testimonium inuocatur: secundario autem assumuntur ad iuramentum aliquæ creaturæ, non

secun

secundum se, sed ut in eis diuina veritas manifestetur. Sic iuramus per Euangelium, id est, per Deum cuius veritas in Euangelio manifestatur: iuramus item per Sanctos qui hanc veritatem crediderunt & obseruauerunt. Alter modus iurandi est per execrationem; in quo inducitur creatura aliqua, ut in qua diuinum iudicium exerceatur. Sic, quis iurat per caput suum, aut per filium suum, aut per aliud quiddam sibi maximè dilectum. Sic Apostolus iurauit, 2. ad Corinth. 1. dicens: *Ego testem Deum inuoco in animam meam.* Quod autem Ioseph per salutem Pharaonis iurauit, utroque modo intelligi potest; vel per modum execrationis, quasi salutem Pharaonis obligauerit Deo: vel per modum contestationis, quasi contestando veritatem diuinæ iustitiæ ad cuius executionem Principes terræ constituuntur. Hactenus ex B. Thoma. Cui similia Thomas Anglicus: Iurauit Ioseph, inquit, per salutem Pharaonis, tanquam in Pharaone venerans regiam potestatem ipsi à Deo datam: & tanquam per quendam notabilem Dei effectum, qualis profectò erat Pharaonis vita & salus, quæ vtrique secundum Deum erat sibi chara, & amabilis, & venerabilis. Hanc autem modum iurandi signanter assumpsit Ioseph, quò magis occultaret se ipsis, magisque terreret eos per auctoritatem & familiaritatem Pharaonis, quam, tali iuramento vtens, habere se demonstrabat. Sic ille.

Tradamus igitur veram propositæ quæstionis solutionem. Sciendum est, bis iurasse Ioseph per salutem Pharaonis, & ad duas res diuersas comprobandas. Primum ita iurauit, affirmans eos non egressuros inde, nisi prius adducerent fratrem suum minimum, de quo dixerant: hæc sunt enim eius verba: *Per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat hic frater vester minimus.* Et hoc iusiurandum seruatum est à Ioseph: non enim omnes tunc regressi sunt, sed vno eorum retento, ceteri dimissi sunt. Non enim dixit Ioseph, Nullus vestrum egredietur hinc; si enim id dixisset, non vtrique iusiurandum fuisset completum, sed indefinitè dixit, *Non egrediemini hinc*: ad cuius sanè veritatem sententiæ, satis est non omnes esse regressos, sed vnum eorum remansisse. Ac primò quidem ostendit Ioseph velle se vnum tantum eorum regredi, ut adduceret Benjamin, cæteris apud se retentis: sic enim dixit eis, *Mittite ex vobis vnum, & adducat eum, vos autem eritis in vinculis, donec probentur quæ dixistis, virum veram falsa sint.* Postea tamen, quo se ostenderet cum illis clementer atque humaniter agere, satis esse sibi dixit, si vnus eorum remaneret, ceteris regredientibus. *Deum, inquit, timeo: si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emistis: & fratrem vestrum minimum ad me adducite, ut possim vestros probare sermones, & non moriamini.* Huiusmodi solutionem S. Augustinus in quæst. 139. in Genesim tradit hęc verbis: Annon est peritium? tenuit vnum eorum donec veniret Benjamin, & verum factum est quod dixerat: *Non exibitis hinc, nisi venerit frater vester.* Ad omnes quippe hic non potuit pertinere: quomodo enim ille venturus esset, nisi ad eum ducendum aliqui eorum redissent? Sic ille.

Vera solutio
proposita qua
solvitur.

August.

Iterum

Iterum porrò iuravit Ioseph per salutem Pharaonis, confirmare volens illos esse exploratores: non quidem absolute, sed ea conditione, nisi adduxissent fratrem suum minimum; ut hoc scilicet experimento probari posset eos vera dixisse. Hæc autem sunt verba Ioseph: *Mittite ex vobis unum, & adducat eum, vos autem eritis in vinculis, donec probeatur quæ dixistis, utrum vera, an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.* Sed qualis est ista consequentia & probatio, Si non dixistis vera de patre & fratre vestro minimo, ergo estis exploratores? Nam fieri poterat, ut & illi falsum dixissent, & nihilominus exploratores non essent. Verum huius probationis vis in eo est: Si mendaces deprehendimini in his quæ dixistis de patre & vestro minimo fratre, merito etiam profectò mendaces haberi debetis in eo, quod negatis vos esse exploratores: deprehensum enim mendacium vestrum vehementem & admodum probabilem faciet suspicionem, & ut dicitur, præsumptionem, vos esse exploratores, & idcirco dignos esse pœna exploratorum.

S. August.

Hanc quoque solutionem prodidit loco proximè citato S. Augustinus, affirmans illud, *Exploratores estis*, idem valere, atque, Meritò æstimabimini exploratores esse, & digni pœna exploratorum. Sic autem scribit: *Quomodo hoc verum est, si non verum dicitis, exploratores estis: cum etiam si mentiti essent, non tamen exploratores essent? Sed hoc est quod dixi ita dictum esse, Exploratores estis, quasi dixisset, Exploratorum pœna digni estis, hoc autem est, Exploratores deputabimini merito mendacij vestri. Estis, autem potuisse dici, pro habebimini, & deputabimini, innumeræ similes locutiones docent. Vnde est illa Eliæ, *Quicumque exaudierit in igne, ipse erit Deus.* Non enim tunc erit, sed tunc habebitur. Sic Augustinus. Similiter hunc nodum exsoluit Caietanus, ita scribens super hoc loco: In textu Hebræo non habetur: *Exploratores estis*, sed *Exploratores vos*, & subauditur, habebimini, scilicet ex vestro mendacio. Nam eo ipso quod obiectum illis fuerat esse eos exploratores, & ad talem obiectionem purgandam illi dixerant se habere fratrem minorem, si in hoc mentiti fuissent, reddidissent se suspectos quòd exploratores essent. Et sic verum iuravit Ioseph. Quod si non discerneretur per hoc veracitas eorum, haberentur ex proprio mendacio exploratores. Hæc Caietanus.*

3, Reg. 18.

Caietanus.

VERS. 17.

Tradidit ergo illos custodiae tribus diebus.

Cur Ioseph
tribus diebus
custodia fratres
affluerit.

VER tribus diebus, & non pluribus, vel paucioribus? Lyranus & Thostatus huiusmodi quandam reddunt rationem: Voluisse Ioseph peccata fratrum suorum condigna pena quodammodo punire. Illi tripliciter aduersus Ioseph peccauerant, primum deliberata voluntate eum occidendi, cum dixerunt: *Venite occidamus eum.* Gen. 37. Deinde in cisternam eum deiciendo, ut inibi fame, sitique cruciabili admodum exitu periret. Adhæc cum innocentem, & fratrem suum, quasi seruum sceleratum vendiderunt alie

mutat

alie

alienigenis. Hoc igitur triplex eorum crimen tridua illa custodia & afflictione, puniri quodammodo, expiarique voluit Ioseph. Sic isti. Quid si, tridua illa carceris afflictione præfiguratum est salutarum, & tripartitum Pœnitentiæ Sacramentum, in contritione, & confessione, & satisfactione consistens? Sunt qui putent ex hac trium dierum custodia, qua Ioseph fratres suos coërcuit, ductas esse tres illas causas & rationes, quas Philosophi in peccatis puniendis spectari, & obseruari præceperunt. Harum, vna vocatur emendatio, cum adhibetur pœna, castigandi & emendandi gratiâ: vt is qui deliquit attentior fiat in posterum, atque correctior. Altera nominatur Compensatio, vel satisfactio; cum idcirco animaduertitur vt dignitati & auctoritati eius in quem est peccatum, satisfiat: ne prætermissa animaduersio contemptum eius pariat, & honorem eleuet. Tertia appellatur cautio, vel exemplum; cum punitur peccatum in cautionem & exemplum aliorum; vt cæteri à similibus peccatis, quæ prohiberi publicitatis interest, metu cognita pœnæ deterreantur. Quocirca veteres exempla pro maximis & grauissimis pœnis dicebant. Verum hæc de re plenius differit ex sententia Philosophorum. Gellius libro 6. capite 14.

Hamernus in hunc locum Genesis.

A. Gellius.

Verum quispiam fortasse quærat, cur Ioseph fratrem suum Ruben, qui peccati aliorum fratrum consors & particeps minimè fuerat, pariter cum aliis fratribus in custodiam includi, & affligi, & puniri iusserit. Nimirum ille non solum nihil in Ioseph peccauerat, sed optimè de illo meritis fuerat: siquidem & obnixè restitit fratribus necare volentibus Ioseph: & cum absente ipso, atque inscio ab illis venditus esset Ioseph grauissime tulit & vehementer indoluit. Quinetiam nunc audiente ipso Ioseph exprobrauit fratribus suis crimen admissum in Ioseph, & ab eo se reuocare eos voluisse ostendit illis verbis quæ in hoc ipso capite commemorantur à Mose. Sic enim est: *E quibus vnus Ruben ait: Nunquid non dixi vobis, Nolite peccare in puerum: & non exaudistis me? in sanguis eius exquiritur.* Sed respondendum est, non potuisse Ioseph commodè aliter facere. Nam cum Ruben esset in societate aliorum fratrum, si eum vnum Ioseph separasset à societate & participatione pœnæ aliorum; facile indicasset se ipsam fratribus: ex eo namque in suspicionem venissent, ipsum esse Ioseph, de quo tam bene meritis fuerat Ruben. Ioseph porro manifestationem sui longius differre volebat. Quod si Ruben solus, & ab aliis fratribus seiunctus venisset ad Ioseph, haud dubiè illum Ioseph humaniter accepisset, benigneque tractasset.

Cur Ioseph fratrem suum Ruben & in fontem & de se bene meritum pariter cum aliis fratribus afflixerit.

Illud quoque vel admirationem, vel dubitationem Lectori afferre possit: Cum vnus fratrum tanquam obses retinendus esset in Ægypto, cur Ioseph retineri iusserit Simeonem potius quam Ruben qui erat primogenitus, vel Iudam, qui cæteris virtute, & auctoritate, & gratia antecederat. Theodoretus ponit hanc quæstionem, quæ est inter Quæstiones eius in Genesim centesima secunda: *Qua de causa, inquit, secundum è fratribus, & non primogenitum recludi mandauit Ioseph? Respondet autem Quæstioni hunc in modum; Nouerat Ioseph animum ipsius Ruben, &*

Cur Simeon potius quam alius fratri relictus fuerit à Iosepho in Ægypto. Theodoret.

propè sciebat quanta defensione pro eo vsus esset apud fratres, & quantum laborasset pro ipsius salute. Quia verò Simeon ipsi Ruben pro liberatione sui laboranti non adfuit, iure præcepit eum recludi. Nihilominus abeuntibus fratribus illum omni studio curauit. Sic Theodoretus. Ioseph itaque non retinuit Ruben, vel ob honorem, & reuerentiam primogenituræ; vel quia optimè fuerat de se meritus; vel ne eius retentio acerbior & cruciabilior esset patri suo. Nec retinuit Iudam, tum quod etiam ipse bene fuerat de se meritus; tum quia licet Iudas ob laudes, virtutesque corporis atque animi proprias ipsius præstabat cæteris fratribus; principatu tamen atque honore generationis & originis cedebat Simeoni. Retentus igitur est Simeon, quod secundum Ruben, primus natus, ideoque honoratissimus esset fratrum.

Quamquam illa grauior, probabiliorque retinendi causa fuit (si vera tradunt Hebræi) quod ipse inter fratres qui odorant Ioseph, & eum perdere voluerant, primas tenuit, vehementiorque ad id incitator & impulsor eorum fuit. In hanc certè opinionem propensior est Philo ita scribens in libro de Ioseph: Et fortasse maxima pars culpæ fuit in eo (Simeone) tanquam auctore nefariæ conspirationis; qui cohortem fratrum animauerit, & ad odium Ioseph incitauerit. Nam si fratri suo Ruben, bene, clementerque consulendi, (quo vno minor, cæteris erat grandior) suum adiunxisset suffragium, vix admissum fuisset facinus, prævalente per consensum honore ætatis & ordinè, præsertim verò in tanti momenti negotio. At ille maluit à meliore parte ad deteriorem deficere, & in duram & crudelem sententiam discedere: tanta sanè contentione, vt eius ductu, hortatùque sine mora perpetratum sit impium facinus. Hoc igitur est cur ei soli ex omnibus fratribus iniecta fuisset vincula existimo. Sic Philo. Verba Scripturæ, quibus retentio Simeonis memoratur: hæc sunt: *Tollensque Simeon & ligans illis presentibus, &c.* Est autem verisimile admodum quod dixit Theodoretus, Simeonem fuisse à Iosepho, post abcessum fratrum humaniter & benignè tractatum: non tamen ei se ipsum indicauit Ioseph, expectans videlicet ad sui manifestationem, meliorem occasionem atque oportunitatem.

QVARTA DISPVTATIO.

De admirabili quodam, maximéque salubri tribulationis effectu, qui est aperire, atque illuminare oculos animi: super illis verbis, quæ inter se grauiter dolentes dixerunt fratres Ioseph.

Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum: videntes angustias animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcirco venit super nos ista tribulatio. VERS. 22.

NTER complures alios salubres tribulationis effectus, atque fructus, ille præcipuus est, quod aperit & illuminat oculos animi, facitque multa tunc homines reminisci, & aduertere, & intelligere quæ rebus prosperis, vel obliuioni tradita erant, vel non aduertebantur, vel pro nihilo duce-

bantur. Enimuerò prosperitas est sicut nimia pinguedo hebetans atque obfcurans visum, vel est vt nimius lucis splendor præstringens aciem oculorum: est tanquam illud stercus hirundinis, quod Tobix oculos excæcauit. Ex aduerso autem vexatio dat intellectum, vt Isaias dixit cap. 28.

Quem enim docebit scientiam (ait idem eodem in loco) & quem intelligere faciet auditum? Ab lacte auulsos ab uberibus. Est tribulatio quasi

ferrum, quod percutiens silicem humani cordis peccatis obdurati excadit ex eo atque elicit ignem, quo illuminetur & conualescat ad pœnitentiã. Est quasi lignum illud ab Elisæo projectum in aquas Iordanis, feru

ru in profundo aquarum demersum sursum enatare faciens, id est, ex profundo peccatorum hominem extrahens ad aspectum lucis, hoc est, cognitionem sui, & Dei. Est itaque lutum illud, quo Dominus vnxit oculos cæci, vt videret. Est velut collyrium illud, de quo dixit Ioannes Apocalypsis 3.

Collyrio inunge oculos tuos, vt videas. Vera est igitur illa celebris Gregorij sententia: Oculos quos culpa claudit, pœna aperit. Et illa B. Augustini

Tribulatio excitat torpentem, humiliat superbientem, purgat pœnitentem, illuminat cæcutientem, coronat innocentem. Verè itaque similis dici potest tribulatio felli piscis, quo illiti Tobix oculi visum receperunt. Sic enim

legitur Tobix c. 11. *Tunc sumens Tobias de felle piscis, liniuit oculos patris sui, & sustinuit quasi dimidiam horam: & cæpit albugo ex oculis eius, quasi mem-*

brana oui egredi. Quam apprehendens Tobias, traxit ab oculis eius, statimque visum recepit. Dicebatque Tobias, *Benedico te Domine Deus Israel, quia in ca-*

stigasti me: & ecce ego video Tobiam filium meum.

Tria porrò nos cognoscere facit tribulatio, & Deum, & nos ipsos, & hunc mundum. Prosperitas quippe obliuionem Dei parit, atque rerum diuinarum ignorationem, & contemptum. Quod bene ostendit Moses

accidisse populo Hebræo dicens: *Incrassatus est dilectus, & recalcitranit.*

Quibus rebus in Scriptura celebratis tribulatio comparari & assimilari queat. Tob. 2. 3. Reg. 1.

Ioan. 9.

B. August.

Tria facit hominem cognoscere tribulatio.

Locus Deuter. 32.
Roboam.

Manassés rex
in tribulatio-
ne respicit,
& pœnitentiã
agit.

Antiochus
Epiphanes.

Hebraei.
Psal. 106.
Psal. 77.
Psal. 82.
Locus Isai.
cap. 29.
filius prodig-
us. Locus Iu-
daea cap. 15.

Tres modi
vocationis
hominum ad
Deum ex Cas-
siano.

incrassatus, impinguitus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo. Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui. In libro secundo Paralipomen. capite 12. Roboam Rex Iuda, & populus eius præuaricati legem Domini, multis malis afflicti sunt: ac denique quasi oculos aperientes, dixerunt, iustus est Dominus: & Dominus dixit: *Quia humiliati sunt, non disperdam eos. Verumtamen seruient ei (Sefac Regi Ægypti) Ut sciant distantiam seruitutis meae, & seruitutis regni terrarum.* Verum ad id declarandum, probandumque nihil grauius, atque illustrius exemplo Manassés Regis Iudæ, qui fuit impiissimus, & crudelissimus rex, quam ob causam captus ab exercitu Regis Assyriorum, vincitulisque catenis atque compedibus, ductus est Babylonem. De quo sic est in libro 2. Paralipomenon, cap. 23. *Postquam coangustatus est, orauit Dominum Deum suum, & egit pœnitentiam valde coram Deo patrum suorum, & cognouit Manassés quod Dominus ipse est Deus.* Apud Danielelem, cap. 4. Nabuchodonosor, propter impietatem & superbiam eiectus non solum regno, verum etiam societate hominum, & in bestiam transformatus: denique ad se reuersus dixit: *Nunc ego Nabuchodonosor laudo & magnifico, & glorifico Regem cæli, quia omnia opera eius vera, & omnes viæ eius iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare.* Luculentissimum item est exemplum Antiochi Epiphanis memoratum in capite 6. prioris libri Machabæorum. Hic propter scelera in populum Dei crudeliter patrata, insanabili ac lethali morbo percussus à Deo, agnouit veram suæ calamitatis causam dicens: *Nunc reminiscor malorum, quæ feci in Hierusalem, vnde & abstuli omnia spolia aurea, & argentea, quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Iudæam sine causa. Cognoui ego quia propterea inuenerunt me mala ista: Et ecce pereo tristitia magna in terra aliena.* De populo Hebræo dicitur: *Clamauerunt ad Dominum cum tribularentur.* Et item, *Cum occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum, & imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine.* Huc spectat illud Isaiæ, *Domine in angustia requisierunt te: in tribulatione murmuris, doctrina tua eis.* Confirmatur hoc ipsum exemplo filij prodigi, qui grauissima fame, & miserrimo porcorum seruitio vehementer afflictus, tum demum recordatus est patris sui dicens: *Quantus mercenarius in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereosurgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei, Pater peccavi in cælum & coram te: iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenariis tuis. Et surgens venit ad patrem suum.*

Cassianus in collat. 3. cap. 4. tres ait esse modos quibus homines vocati solent ad Deum. Horum primus ex Deo est; secundus per hominem tertius ex necessitate. Ex Deo est, quoties inspiratio quædam immissa in cor nostrum, nonnunquam etiam dormientes nos ad desiderium æternæ vitæ ac salutis exsuscitat, Deumque sequi, & eius inhærere præceptis conjunctione saluberrima cohortantur. sic legimus Genes. 12. Abraham voce Dominica, de genitrali solo & totius cognationis affectibus, patrisque domino euocatum dicente ei Domino, *Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui.* Alter vocationis modus est, quæ fieri per hominẽ diximus

mus, cum vel exemplis quorundam Sanctorum, vel monitis instigati, ad desiderium salutis accendimur. Quomodo & ordine etiam in Scripturis Sanctis per Mosem filios Israël de afflictione Ægypti legimus liberatos. Tertius demum vocationis modus est, qui ex necessitate descendit: cum diuitiis mundi huius, vel voluptatibus obligati, ingruentibus repente tentationibus, quæ vel mortis pericula comminantur, vel amissione bonorum ac proseriptione percipiunt, vel charorum morte compungunt, ad Deum, quem sequi in rerum prosperitate contempsimus, saltem inuiti properare compellimur. Sic ibi Cassianus. Et sequenti capite hunc vocationis modum illustrat exemplo Abbatis Moïsi: qui metu mortis, qui ei propter homicidij crimen intentabatur, impulsus, ad Monasterium decurrit: qui necessitatem conuersionis sic arripuit, vt eam in voluntatem promptam animi virtute conuertens, ad perfectionis fastigia summa peruenit: Hæc Cassianus.

Atque hic tertius modus vocationis per tribulationes & afflictiones, licet inferior duobus prioribus dignitate sit, est tamen multo frequentissimus: plurimi namque per hanc viam ad salutem æternam perducuntur. Itaque in plurimos verè dici posset illud Apostoli: *Saluus erit, sic tamen quasi per ignem.* Quocirca Dauid: *Conuersus sum, inquit, in ærumna mea, dum conpigitur spina.* Et Isaias cap. 26. *Sicut quæ concipit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus à facie tua Domine, concepimus, & quasi parturimus spiritum salutis.* Et Baruc, cap. 2. *Aperi oculos tuos; & vide, quoniam anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dabit honorem & iustificationem Domino.* Reputa cum animo tuo Lector, quod traditur in illa Euægèlica parabola vocatorum ad cœnam, & aduertes humanitèr vocatos, & liberalitèr inuitatos ad cœnam, nequaquam venisse: venisse tantùm cæcos & claudos, & debiles, & compulso intrare: Dauidi quoque fugienti Regem Saulem, traditur 1. Reg. 22. adhæsisse homines qui erant amaro & afflictò animo.

Sicut autem salutare est, flagellatum à Deo respiscere, & ad Deum conuerti: ita contrà malum est, & velut desperatæ emendationis & salutis, nõ commoueri flagellis, nec à peccatis remoueri. Vnde Hieremias cap. 5. *Percussisti eos, & non doluerunt: atriuisti eos, & noluerunt suscipere disciplinam.* Huc etiam facit illud quod Prouerb. 23, figurata oratione dictam est: *Erit sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo, & dicens: Vulnerauerunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi.* Facit se Deus nobiscum velut mirabilem quædam mendicum: infligit enim ipse nobis vulnera, morbòsque mittit, vt saltem necessitate tracti, tali dolore molesta que liberari, & amissam recuperare sanitatem cupientes, ad ipsum adeamus, & medicinam ab eo malorum nostrorum petamus. Est item velut magister noster, qui nos, tanquam insipientes pueros, verberibus cogit frequentare scholam virtutis, & addiscere iustitiam Dei: quod bene Dauid in seipso expertus ingenuè fatebatur, dicens: *Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam iustificationes tuas.*

Vocatio hominum ad Deum per tribulationem est frequentissima.
1. Cor. 3.
Psalm. 31.

Luc. 20.

Locus Psalm. 118.

Tribulatio
affert homi-
ni cognitio-
nem sui.

Alterum porrò quod hominem facit tribulatio cognoscere, est ipsemet homo, affert enim vilissimam sui cognitionem quam in prosperitate non habebat. Duas autem res facit hominem in se cognoscere. Altera est vilitas & infirmitas conditionis naturæ suæ: & quàm fragilis sit valetudo, torbur, pulchritudo, aliæque corporis virtutes, quibus præfidebat, vanè gloriabatur, superbè iactabat se cum aliorum contemptu, & ad patranda flagitia improbè abutebatur. Huiusmodi enim res experimento docet tribulatio, quàm sint fluxæ, fragiles, caducæ, ac nihili: & idcirco alia querenda esse homini solidiora, & firmitiora bona. Verùm illud præcipuè docet tribulatio cognoscere hominem de se, an sit æger, an sanus, id est, bonus an malus: reteggit enim, & repræsentat animo & virtutes, si quæ sunt, & peccata atque vitia: in tribulatione enim liquidò apparet quàm bene vel malè animo affectus sit quisque. Est itaque velut illud speculum Socraticum quod repræsentat æquè turpitudinem & fœditatem, atque pulchritudinè. Cum igitur quisquam vehemèti aliqua tribulatione affligitur, statim recordatur præteritorum peccatorum suorum, propter quæ meritò tunc se affligi credit. Quemadmodum qui gravi morbo corripitur, statim recordatur præteritæ intemperantiæ suæ in edendo & potando, unde illum sibi morbum contigisse putat. Et cum quis ex inopinato captus à magistratu, ducitur in carcerem, statim memoria repetit scelera prius admittà, de quibus timet se accusatū, & propterea tunc detrudi in carcerem. Clarissimum huius effectus tribulationis exemplum habemus in fratribus Ioseph, qui durè admodū, asperèque tractati à Ioseph, & in carcerem coniecti, confestim recordati sunt sceleris quod in Ioseph admiserant, ideòque se merito illa pati confessi sunt, dicentes: *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, vidètes angustias animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcirco venit super nos ista tribulatio.* Et Rubem dixit illis, *Nunquid non dixi vobis, nolite peccare in puerum, & non audistis me? in sanguis eius exquiriuitur.* Propter hæc autè verba, quæ præcipuè tribulationis effectum continent, hanc nos de Tribulatione disputationem tractandam suscepimus. Hoc etiam fatetur David dicens: *Prinsequam humiliarer: ego deliqui.* Et Baruc cap. 3. *Quid est Israël, quòd in terra inimicorum es? Inueterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis, deputatus es cum descendentibus in infernum?* Et continuò subdit tantæ calamitatis causam: *Dereliquisti, inquit, fontem sapientiæ: nam si in via Dei ambulasses, habuisses viam que in pace super terram. Disce ubi sit prudentia, ubi sit virius, ubi sit intellectus, vi scias simul ubi sit longiturnitas vitæ, & victus, ubi sit lumen oculorum, & pax.*

Psal. 118.

Plinius li. 7.
Epist. in Epi.
ad Maxim.

Sanè quàm scitum est quod in quadam Epistola sua scribit Plinius: grauem enim, & periculosum morbum, quo quis vehementer affligatur, plus valere docet ad excitandam in animo ærotantis præteritæ vitæ suæ peccatorum, errorumque suorum memoriam & pœnitentiam, ingenerandumque salubre consiliū, firmumque propositum & votum, correctius in posterum viuendi, quàm omnia Philosophorum præcepta, omnèsque de fugiendis vitiis, colendisque virtutibus, eorum, quamuis subtilissimas & doctis

doctissimas disputationes. Verba Plinij, quoniam memoratu obseruatiue digna sunt, lubet hinc adscribere. Sic autem ille ait: Nuper me cuiusdam amici languor admonuit, optimos esse nos dum infirmi sumus. Quem etiam infirmum, aut auaritia, aut libido sollicitat? non amoribus seruit, non appetit honores, opes negligit: & quantulumcumque, vt relicurus, satis habet. Tunc Deos esse, tum hominem esse se meminit; inuidet nemini, neminem miratur, neminem despicit, ac ne sermonibus quidem malignis aut attendit, aut alitur: mollémque in posterum & pinguem, si contingat euadere, hoc est, innoxiam, beatamque destinat vitam. Possum ego, quod pluribus verbis, pluribus etiam voluminibus Philosophi docere conantur, ipse breuiter tibi, mihi que præcipere: vt tales esse sani perseueremus, quales nos futuros profiteamur infirmi. Hæc Plinius.

Tertia cognitio quam tribulatio parit homini, est ipsius mundi. Propterea verò tribulatio notificat homini mundum, quòd eum à mundo secundum æstimationem & affectum quo ei penitus adhærebat, disiungit: atque enim mundo penitus immersus, liquidò videre eum non poterat. Nimirum vera est illa Philosophorum sententia: *Sensibile supra sensum possum, non facit sensationem*: hoc autem præcipue verum esse constat in vita. Anaxagoras terrè, suum illum, quem rerum omnium effectorem ac dominatorem faciebat intellectum, sentiebat esse oportere segregatum ab omnibus, vt omnia ordinare, & regere, & perficere posset. Et à Aristoteles necessarium esse putauit vt intellectus noster non esset mixtus corpori, vt posset omnia cognoscere. Tribulatio igitur quia hominem separat à mundo, cui mixtus erat per affectum, facit vt eum possit cognoscere. Similitudo, qua ex puteo hauritur aqua, dum est intra aquam, non sentitur eius pondus, tametsi plena sit aqua: cum foràs extrahitur, tunc planè sentitur quàm grauis & ponderosa sit. Sed quænam de mundo docet hominem Tribulatio? Quinque videlicet, Quàm sit vanus, quàm fallax, quàm infabilis, quàm amarus, & quàm malus.

De mundi vanitate differenti Salomon super omnes credendum est: non solum quòd de ea re librum scripsit, prænotatum Ecclesiasten, cuiusque libri argumentum simul & exordium posuit celebrem illam sententiam: *Vanitas vanitatum dixit Ecclesiastes, vanitas vanitatum, & omnia vanitas*: verum ob eam maximè causam, quòd ille omnia mundi huius bona comparare sibi voluit, eaque periclitari qualia essent: quid autem possidendis illis atque perfruendis expertus sit, ipsemet sincerè confitetur, atque hinc verbis enarrat: *Dixi ego in corde meo: Vadam & affluam delicias, & fruam bonis, & vidi quòd hoc quoque esset vanitas. Risum reputaui errorem: & gaudio dixi, Quid frustra deciperis?* Et quibusdam interpolitis, paulò post subiungit hæc: *Omnia que desiderauerunt oculi mei, non negaui eis, nec probaui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in iis que preparaueram. Cùmque me conuertissem ad vniuersa opera que fecerant manus meæ, & ad labores in quibus frustra sudaueram, vidi in omnibus vanitatem, & effusionem animi, & nihil permanere sub sole. Meritò igitur diuina Scriptura, mundi amatores, vocare solet vanitatù amatores & sectatores. Vnde sunt*

Sententia egregia Plinij quàm vtilis animo sit vobis cor poris afflictatio.

Tribulatio facit hominem recognoscere qualis sit hoc mundus.

Anaxagoras.

Aristoteles.

Vanitas mundi.

Locus Ecclesiast. xi.

Psal. 118.

Psal. 4.

sunt illa, *Odisti observantes vanitates superuacue; & Filij hominum usque quò gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, & quaritis mendacium?* Sicut in Comædijs, & Tragædijs, quæ aguntur, vera nō sunt, sed imagines tantum & simulacra rerum: ad eundem modum habent se bona huius mundi: non enim talia sunt, quælibet purantur.

Præclara Gregorij sententia de vanitate mundi.

Ad hoc illustrandum facit quod B. Gregorius scribit in lib. 5. Expositionis in caput 12. primi libri Regum, exponens illa verba, quæ populo Hæbræo dixit Samuel: *Nolite declinare post vana, quæ non prodiderunt vobis.* Stultè, inquit, appetuntur bona seculi, quæ ab appetitoribus suis non poterunt diutius teneri. Et notandum, quia de futuro dicitur. *Non prodiderunt vobis.* Nunc enim prodessè videntur; sed cum in futuro pro eis puniri cœperint, tunc, quàm nō profuerint, apertè intelligent. Vnde bene subditur: *Neque eruent vos, quia vana sunt:* quasi dicat, Idcirco vos non adiuuant, quia cum mundo deficiunt, & post seculum non habentur. Multum quidem seculi bona durant; si cum amatore suo usque ad extremum vitæ eius permaneant: Post seculum ergo non profunt quæ finem vitæ transire non possunt. In hac quidem vita suos amatores peccatis obligant; sed tunc non eruent, ubi quidem per meritum sunt, sed per auxilium non sunt. Quæ in re cautè notandum est, quia eis temporalia bona non proderunt, qui post hæc declinare perhibentur. Post bona enim temporalia declinare, est in eorum appetitum defluere, amorèque illorum diuino amori præferre. Merito igitur illis vana non proderunt, qui ea eo ordine quo cõdita sunt, habere noluerunt. Sed quo fructu vana despiciantur, insinuat, *Et non derelinquet Dominus populum suum, propter nomen suum magnum.* Magnum utique malum hæc vana post se declinantibus ingerunt, quia dum inordinatè terrena appetunt, à summo & omnipotenti Deo ad sustinendâ futura tormenta deserunt. Qui autem pro eius amore hæc vana despiciunt, à veris malis eruantur, & ex fide promissionis diuinæ mercedem accipiunt æternæ hæreditatis. Populum quippe Dominus facit, quem ad æternæ beatitudinis gaudia sustollit. Ibi quippe reuelatâ maiestatis suæ gloriâ ille præsidet, quem in mundo ab amore vanitatis per occultam gratiam assumptum tenet. Hæc B. Gregorius.

Instabilitas mundi.

1. Cor. 7.

1. Ioan. 2.

Inconstantia porro & instabilitas mundi non solum rationis iudicio, verum omnium sensuum testimonio, & quotidianis experimentis atque exemplis compertissima & notissima est. Hinc illa in Scripturis: *Preterit figura huius mundi, & Transiit mundus, & concupiscentia eius.* Nec solum boni & sapientes viri instabilitatem mundi agnoscunt; sed ipsimet mundi amatores, licet serò sibi cognitam apertè profitentur, & inutili pœnitentia se mundum dilexisse atque coluisse vehementer dolent. Audiamus, quemadmodum ab ipsis vanitas & instabilitas mundi graphicè depingatur ijs verbis, quæ in lib. Sap. c. 5. memorantur illi dixisse, cum essent in inferno: *Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid consulit nobis? Transferunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuntius præcurrens, & tanquam nanis quæ pertransiit fluctuantem aquam, cuius, cum præterierit, non est vestigium inuenire, neque semitam carinæ illius*

in fluctibus. Aut tanquam avis, quæ transuolat in aëre, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum. Aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum: diuisus enim aër, continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius. Sic & nos, nati, continuo desinimus esse: & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in Inferno hi qui peccauerunt: quoniam spes impij tanquam lanugo est quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis quæ à procella dispergitur, & tanquam fumus qui à vento diffusus est: & tanquam memoria hostis vnius diei, praterentis. Perpende quæso Lector, quàm multis & variis, quàm appositis, idoneisque similitudinibus exposita sit vanitas, & instabilitas bonorum huius mundi, in quibus consecrandis & comparandis, & perfrueudis, homines impij omne studium, omneque spes, summamque foelicitatem suam collocauerant. Fertur, quendam cordatum & prudentem virum, cum pluribus in dies, maioribusque à Rege suo beneficiis afficeretur, interrogatum, quid amplius optare posset: Nihil aliud, respondisse, nisi clauum vnum: significare volentem, timere se volubilitatem illius rotæ & mundanæ felicitatis, ne qui in summo erat rotæ, mox ad infima præcipiraretur: quocirca optabat clauum, quo in rotam infixus, eius volubilitatem sisteret. Huiusmodi autem instabilitatis mundi declinandæ gratiâ, pulcherrimam similitudinem reperiet Lector à Damasceno traditam in historia Barlaam & Iosaphat, cap. 14. quam ego, licet iucundissimam lectu, cognituque, ad alia tamen festinans, hinc memorare superfedi.

S. Damasco.
num.

Nec sanè non aptissimè quispiam dixerit, mundum hunc similem esse mari, tum ob instabilitatem quæ accidit ei ex tam multis, variisque ventis, quibus est obnoxium, identidè agitantibus & turbantibus ipsum: tum ob gravissima pericula, per ipsum nauigantibus imminècia, atque etiam instantia. Hæc autem pericula quatuor ex causis accidunt. Primum ex procellis & tempestatibus, tum ex hostibus aut prædonibus; deinde ex fragilitate & gravitate, multisque foraminibus quibus pertusa est nauis qua vehimur; id autem est corpus nostrum, & vita mortalis, quæ hinc agimus. Ac demum ex imperitia, atque negligentia naucleri, id est, rationis nostræ, habentis tum lumen naturale intellectus, tum supernaturale fidei propter offusam terrenarum cupiditatum caliginem valdè obscuratum. Et quemadmodum mare sequitur motum Lunæ; ita mundus vanissimas vulgi, & insipientium hominum stultissimas opiniones & affectiones. Rectè siquidem scriptum est: *Stultus sicut Luna mutatur.* Et quamuis plurima exempla instabilitatis mundi commemorari possint, nullum tamen videtur illustrius, & admirabilius, quàm exemplum Aman & Mardochei; quod multis verbis in libro Esther luculenter enarratur. Nam ibi liquidè cernere est, incredibilem humanarum rerum, breuissimo tempore in contrarios successus vicissitudinem, ac volubilitatem.

Eccles. 27.

Iam verò labores & molestias, atque amaritudinem huius mundi, quis, tamperinde ac res est, enarrare valeat? Laboriosum est, atque amarum, bona mundi acquirere: amarius, iam parta tueri & conseruare: amarissimum,

Mundi amaritudo.

Eccles. 41.

vbi ea possidere & frui cœperint, citò, vel per mortem, vel alio quopiam casu, bonis, tanto studio experitis & cõquisitis, tantòque labore cõparatis spoliari ac priuari. *O mors, inquit Sapiens, quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis!* Traditum est memoriæ, quendam ex oltore factum esse Regem: & cùm ex eo requirerent quidam, qua ratione prioris vitæ inopiam, & incommoda tolerasset; respondisse, Requirere potius deberetis, quemadmodum toleraturus sim acerbitates vitæ regie: Et cùm impositum sibi diadema regium, ponderando expertus esset, dixisse eum, Hui, tam graue hoc! Fingunt Poëtæ, Iouem duo habere dolia, vnum mellis, alterum fellis: & de illo quidem guttatim distillare in terras, de hoc verò, largè & vbertim effundere. Hoc ipsum etiã consentitur amatores mundi, sed serâ cognitione, atq; in utili pœnitentia, illorũ enim in libro Sapientiæ huiusmodi sunt voces: *Ergo errauimus à via veritatis, & institia lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus.* Prudentior istis Demosthenes: à quo, pro breuissimi temporis voluptate, cùm ingens pecuniæ pretium deposceretur, prudenter futuram prouidens pœnitentiam, dixit: Non emo tanti pœnitere.

Scitũ Demosthenis dictũ.

Deut. 32.

Ergo verissimè in hunc mundum dici posset, quod à Mose dictũ est in Cantico suo. *Vua fellis, vua eorum, & botrus amarissimus. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.* Salomon in lib. Eccles. commemorans, quæ putantur bona huius mundi, subinde adiungit in omnibus esse vanitatem, & afflictionem spiritus. Et cap. 10. eiusdem libri: *Labor, inquit, stultorum affliget eos: qui nesciunt ad urbem pergere.* Sapienter hoc. Nam quod homines tantopere concupiscant, & consecrentur bona huius mundi, prouenit tum ex naturali appetitu beatitudinis, tum ex ignorantia veræ beatitudinis: quærunt enim eam, vbi non est, nec esse potest, ideòque laborant incassum, & sese vehementer sine fructu macerant, & affligunt: *quia nesciunt ire in urbem,* inquit Salomon: id autem est, quia aberrarunt à via, quæ directò tendit, & sine errore perducit ad veram beatitudinem, & ciuitatem Hierusalem, quæ in cœlis est.

Vnde cognoscatur euidenter amaritudo mundi huius.

Mundi porrò amaritudo multis & signis, experimentisque explorata, & cõperta est. Mundi enim mala, plurimis contingunt; bona paucissimis. Malum eius, multo plurimum, & copiosissimum est, & multiplex, atque diuturnum: bonum verò, paucum, & paruum, & breue; malum per se obuium est, & expositum, & faciliè aduenit, ægréque propulsatur; bonũ, difficiliter paratur, & facillimè perditur. Bonum denique mundi, est impurum, milleque permixtũ malis; malum autem, purum est, & boni expers. Tribulatio igitur facit nos cognoscere mundi amaritudinem: quoniam sæpe oritur ex illis ipsis bonis mundi, quæ vel amissa dolorem nobis acerbum afferunt, vel per abusum eorum in sceleribus committendis, pœnis & supplicis nos reddunt obnoxios. Sunt itaque simillima pulcherrimis illis capillis Absalonis: de quibus ille sæpius vanè ac superbè gloriatus, denique illis ipsis suspensus, miserrimè interiiit.

2. Reg. 18. Mundi fallacia.

Manifestat præterea tribulatio multiplicem mundi fallaciam; & quantum

ropece

ropere fallantur mundi amatores, Fallax enim est mūdi gratia, fallax pulchritudo, fallaces diuitiæ, honores, voluptates: falsa spes, falsus amor, falsa promissa. Promittit multis, & dat paucis: promittit multum, & dat parum: promittit satietatem, & auget magis sitim: promittit gloriam, & sæpenu-mero causa est ignominie, & probrosissimæ mortis. Et quia peccatis est plenus mundus, peccatum autem, per voluptatis illecebram, fallacia est mentis; necesse est, mundum & fallaciis, & mendaciis, & dolis, & fraudibus esse refectum, Apostolus certè, peccatum esse fallaciam, ostendit illis verbis: *Videte fratres, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.* Ergo in stultos mundi amatores, qui eius fallaciis obducti, miserimum statum suum non agnoscunt, verè dici possèt quod scriptum est in Apocalypsi: *Dicit quod diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Similes sunt Lot, amatores huius mundi: *Elevatis Lot oculis, ait Scriptura, vidit omnem circa regionem Iordanis, quæ uniuersa irrigabatur, antequam subuerteret Dominus Sodomam & Gomorrhæam, sicut Paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Seger. Elegitque sibi Lot regionem circa Iordanem.* Atenim deceptus est Lot specie illius amœnitatis: breui enim tota illa regio funditus sabuerfa & cœlitus exusta est; ipseque maximum in vitæ discrimen venit; nec ex tali exitio euasisset, nisi seruatus esset ab Angelo. Simile quidpiã accidit mūdi amatoribus, inanem eius pulchritudinem, & amœnitatem stultè con-secrunt. Sæpe verò, etiam in hac vita, & ipsi aduertunt fallaciam mundi, & se deceptos esse cognoscunt, experti falsas fuisse spes suas, & de prosperitatibus bonis, aut nihil, aut contraria potius mala reportasse; & contigisse sibi quod legitur apud Isaiam c. 29. *Sicut somniat esuriens, & comedit, cum autem fuerit expergestus, vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergestus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est.* Et cætera. Dum enim homines mundi amore capti tenentur, velut altissimū dormiunt somnum, expergestunt autem plerunque instante iam morte, aut certè post mortem in infernum detrusi. Tunc enim inelamant illud quod est in libro Sapientiæ: *Errauimus a via veritatis.*

Locus Pauli
ad Hebr. 3
Locus Apoc.,
cap. 3.
Genes. 13.

Extremo loco, tribulatio euidenter ostendit quàm malus sit hic mundus. Tria quippe sunt eius mala: Ignorantia, concupiscentia, & malitia. Propter ignorantiæ tenebras, comparatur Ægypto: propter sceditatē concupiscentiæ, nominatur Sodoma & Gomorpha; propter prauitatē & malitiam, sæpe appellatur nomine Babylonis. Quæ maior ignorantia, quàm, Deū, mundi effectorem, & rectorem, & conseruatorem nō agnoscere? *Patet sancte, ait Dominus: mundus te non cognouit, & In mundo erat, & mundus cum non cognouit.* Si cognoscerent mundi amatores, Deum esse veracem, mundum verò mendacē; si Deū esse omnipotentē, mundū verò infirmū; si Deū esse immensum pelagus honorū, mundū autem sentinā & cloacā malorū, crederent utique magis Deo quàm mūdo, eiq; seruire & placere potius quàm mūdo, studerēt. Sed illi adeo sunt insipientes & væcordes, ut ita viuāt, quasi persuasum haberent nullū esse Deum. *Dixit insipiens in corde suo, ait Dauid, Non est Deus.* De foedissimis porrò, quibus mūdos æstuat

Tria genera
malorū quæ
vigent atque
regnant in
mundo.

Ioan. 17.
Ioan. 1.

Psal. 130.

concupiscentiis, nihil attinet dicere. Malitia item eius, & per se manifesta est, eoque manifestior esse potest, quod Christus Dominus, & Apostoli eius, de mundo quasi de re pessima, & abominabili & execrata, loquuntur & præcipiunt. Audiat Lector aliquot, sed celebres sententias. Ego, inquit Dominus, non sum de hoc mundo. *Mundus odii me: Regnum meum non est de hoc mundo.* Et item illa: *Totus mundus in maligno positus est: Nolite conformari huic seculo: Christus dedit semetipsum pro nobis, ut nos eriperet de presenti seculo nequam. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Dei: Quicumque ergo voluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituitur. Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo. Fugite de medio Babylonis, & saluet unusquisque animam suam.* Aduertat porro Lector, in hac Disputatione usurpatum esse à nobis nomen mundi, non pro natura rerum, quæ sunt in mundo, sed partim, pro bonis temporalibus huius mundi, quæ multi stultè amant, & admirantur præferentes ea bonis æternis: partim pro hominibus mundi huius amatoribus atque sectatoribus, qui abiecto Dei timore, & amore, omnia studia, & spes, & curas suas in diligendo, & colendo mundo collocarunt.

Posteriorima similitudo qua stultitia mundi huius amatorum arguitur. Barlaam apud Damascenum cap. 12. histor. 114.

Apud Damascenum, in eo, qui proxime dictus est, libro, Barlaam, ap-positissima similitudine arguit stultitiam eorum, qui mundum hunc, cuius proxime antè, vanitatem & mala demonstraerant, perditè amant, & stultè colunt, post habito Deo, in quo vno est verum ac summum hominis bonum. Similitudo autè qua ille vitur, huiusmodi est; Quamobrem eos, inquit, qui tam pestifero ac crudeli domino seruiunt, quive à bono ac benigno Deo per summam dementia se ipsos remouentes, rebus præsentibus inhiant, nec futura vllò modo cogitant, veràm ad corporeas quidem volùptates sine vlla intermissione sese conferunt; animas autem suas fame confici, & innumeris malis confictari sinunt, hos ego homini à furentis Unicornis facie fugientis similes esse censeo: qui cum clamoris ipsius sonu, atque horrendos mugitus ferre nequeat, magno impetu, ne ipsi in prædam cedat, aufugit. Dum autè celeriter currit, in ingentè quandam scrobem ruit, ac ruendo manus extendens, arborem quandam arripit, eamque arctissimè retinet, atque gradu quodam firmatis pedibus, pacatè deinceps omnia & à periculo aliena esse arbitratur. Respicens autem, duos mures cernit, alteru candidu, alteru atrum, arboris illius, quam arripuerat, radicem perpetuè corrodentes, iamque penè eà amputantes, Atque insuper, coniectis in illam scrobem oculis, horrendum draconem cõspicit, aspectu ipso ignem spirantem, ac toruis oculis ipsum intuentem, horrendèque ipsi deuorando inhiantem. Ac rursus in gradu illo, cui pedes ipsius innitebantur, oculorum acie defixa, quatuor aspidum capita videt, e pariete, in quo consistebat, prominentia. Rursus autem oculos conuertens, nonnihil mellis ex arboris illius ramis fluere cernit. Quocirca calamitatum earum, quibus vndique obsidebatur, & vrgebatur omilla consideratione, nimirum quonam pacto extèrne quidem, unicornis vehementi furore percitus cum deuorare quæreret, ab inferiori autem parte,

parte, ac erbus Draco eum deglutire vehementer expeteret, ac rursus arbor ea quam arripuerat, iam iamque amputanda esset, pedes denique ipsius quam lubrico, & infido gradui inniterentur: horum, inquam, tantorum periculorum oblitus, in exigui illius mellis dulcedine percipienda seipsum occupavit.

Hæc eorum, qui præsentis vitæ ludibriis intabescunt, figura est: cuius quidem explanationem protinus tibi exponam. Unicornis igitur, mortis typum gerit, quæ semper mortalium genus persequitur, atque arripere contendit. Scrobs autem, mundus est, qui omnis generis malis, ac mortiferis laqueis scater. Arbor ea, quam compressis manibus tenemus, & quæ à duobus muribus indefinenter arroditur, cuiusque hominis vitæ curriculum est: quod quidem per diei, ac noctis horas absumitur & conficitur, ac paulatim ad excisionem accedit. Quatuor autem æspides, humani corporis super quatuor lubrica, & instabilia elementa constitutionem designant: quæ, cum immoderatè se habent, ac perturbantur, corporis compages dissolvitur. Ad hæc, Draco horrendum Inferni ventrem adumbrat, qui eos suscipere gestit, qui præsentem voluptates futuris bonis anteponunt. Mellis verò guttula distillans, mundi iucunditatem & dulcedinem significat, per quam ille amicos suos ludificans, eos salutis suæ prospicere minimè sinit. Sic ille.

* * *

nnnn 3

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA

IN CAPVT
QVADRAGESIMVM TERTIYM
GENESIS.
ARGVMENTVM.

*Filij Iacob, absumpto quod ex Ægypto deportauerāt frumēto, perseue-
rantēque fame in terrā Chanaam, ducto secum Benjamin reuertūtur
ad Ioseph, à quo perhumaniter tractati, lautoq; cōiuiuo accepti sunt.*

1 **I**NTERIM fames omnem terram vehe-
2 menter premebat: Consumptisque cibis,
3 quos ex Ægypto detulerant, dixit Iacob
ad filios suos: Reuertimini, & emite nobis
4 paxillum escarum. Respondit Iudas:
Denuntiauit nobis vir ille sub attestatio-
5 ne iurisiurandi, dicens: Non videbitis fa-
6 ciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vo-
7 biscum. Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter,
& ememus tibi necessaria: si autem non vis, non ibimus: vir au-
8 tem, vt sæpe diximus, denuntiauit nobis dicens: Non videbitis
9 faciem meam absque fratre vestro minimo. Dixit eis Israel: In
10 meam hoc fecistis miseriam, vt indicaretis ei, & alium habere
11 vos fratrem. At illi responderunt: Interrogauit nos homo per
12 ordinem, nostram progeniem, si pater viueret, si haberemus
13 fratrem: & nos respondimus ei consequenter iuxta id quod
14 fuerat sciscitatus: nūquid scire poteramus quòd dicturus esset,
15 Addu

Adducite fratrem vestrum vobiscum? Iudas quoque dixit pa- 8
 tri suo, Mitte puerum mecum, vt proficiscamur & possimus vi-
 uere, ne moriamur nos & paruuli nostri. Ego suscipio puerum: 9
 de manu mea require illum; nisi reduxero, & reddidero eum tibi,
 ero peccati reus in te omni tempore. Si non intercessisset dila- 10
 tio, iam vice altera venissemus. Igitur Israel pater eorum dixit
 ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis 11
 terræ fructibus in vasis vestris, & deferte viro munera, modi-
 cum resinæ & mellis, & storacis, & stactes, & terebinthi, &
 amygdalarum. Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum, 12
 & illam, quam inuenistis in sacculis, reportate, ne fortè er-
 rore factum sit: sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad virum. 13
 Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem, 14
 & remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, & hunc
 Benjamin: Ego autem quasi orbatus absque liberis ero. Tule- 15
 runt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Benjamin:
 descenderuntque in Ægyptum, & steterunt coram Ioseph. 16
 Quos cum ille vidisset, & Benjamin simul, præcepit dispensa-
 tori domus suæ, dicens: Introduc viros domum, & occide victi-
 mas, & instrue conuiuium: quoniam mecum sunt comesturi meri-
 die. Fecit ille, quod sibi fuerat imperatum, & introduxit viros 17
 domum. Ibique exterriti, dixerunt mutuo: Propter pecuniam 18
 quam retulimus prius in sacculis nostris, introducti sumus; vt
 deuoluat in nos calumniam, & violenter subiiciat seruituti nos
 & asinos nostros. Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad di- 19
 pensatorem domus, locuti sunt: Oramus domine vt audias nos. 20
 lam antè descēdimus vt emeremus escas: quibus emptis, cum ve- 21
 nissemus ad diuersorium, aperuimus saccos nostros, & inuenimus
 pecuniã in ore saccorum, quam nunc eodē pondere reportauimus:
 Sed & aliud attulimus argentum, vt emamus quæ nobis necessa 22
 ria sunt, non est in nostra conscientia quis posuerit eã in marsu-
 pis nostris. At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus 23
 vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesauros in saccis ve-
 stris, nã pecuniã, quã dedistis mihi, probatã ego habeo. Eduxit-
 que ad eos Simeon. Et introductis domũ, attulit aquã, & lauerunt 24
 pedes suos, deditque pabulum asinis eorum. Illi verò parabant mu- 25
 nera donec ingrederetur Ioseph meridiem: audierant enim quod
 ibi comesturi esset panẽ. Igitur ingressus est Ioseph domũ suã, 26
 obtu

obtruleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: & adora-
 27 uerunt proni in terram. At ille clementer resalutatis eis, inter-
 rogauit eos, dicens: Saluus ne est pater vester senex, de quo
 28 dixeratis mihi: adhuc uiuit? Qui responderunt: sospes est ser-
 uus tuus pater noster, adhuc uiuit: & incuruati, adorauerunt
 29 eum. Attollens autem Ioseph oculos, vidit Benjamin fratrem
 suum ueterinum, & ait: Ilte est frater vester paruulus, de quo
 30 dixeratis mihi? Et rursus: Deus, inquit, misereatur tui fili mi.
 Festinauitque quia commota fuerat viscera eius super fratre suo,
 31 & erumpebant lacrymæ: & introiens cubiculum, fleuit. Rur-
 sumque lota facie egressus, continuit se, & ait: Ponite panes.
 32 Quibus appositis, seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Ægy-
 ptij quoque, qui uescebantur simul, seorsum (illicitum est enim
 33 Ægyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant hu-
 iuscemodi conuiuium) Sederunt coram eo, primogenitus iux-
 34 ta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam. Et mira-
 bantur nimis, sumptis partibus quas ab eo acceperant: maiör-
 35 que pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet.
 biberuntque & inebriati sunt cum eo.

PRÆFATIO.

IN Præfationis loco lubet hic apponere pulcherrimam San-
 cti Gregorij moralem disputationem, super historia Ioseph,
 & fratrum eius tam superiori capite, quam hoc 43. à Mose
 tradita. Disputat autem copiose, piè, prudenter doctèque
 B. Gregorius de uirtute Discretionis, & salubri temperamento seueritatis
 pariter atque lenitatis, quo uti debet Christianus aliorum hominum do-
 ctor & rector, ne uel seueritate nimia, quos erudit, & corripit, perdat
 magis, quam corrigat; ne uel immodica lenitate atque indulgentia cor-
 rumpat potius quam emendet, atque conseruet. Id porro docet ille & con-
 firmat exemplo beati Ioseph: qui primum quidem fratres suos durè,
 asperè, tractauit, ut talis uexatio daret illis intellectum, & peniten-
 tiam quandam sceleris ab ipsis commissi: deinde uerò humaniter, &
 blande, & affabiliter & liberaliter eos accepit: exteriorem utique ad-
 uersus ipsos obiurgationis asperitatem præferens, interiorem uerò
 etiam tunc caritatis erga ipsos dulcedinem custodiens.

Verba B. Greg. hom. in Ezech. 22. huc trāspōsita, huiusmodi sunt: *sape contingit, ut Dōctor regulā disciplina, quam scit docere, nesciat tenere: cum aut nimio zelo motus, minus se per mansuetudinē temperat, aut nimia mansuetudine placidus, minus se contra vitia per zeli stimulū inflāmat. Magna enim consideratione debemus pensare quod scriptū est. In vasis enim tēpli inter coronas, & plectas, Boues, & Leones, & Cherubin exsculpta sunt. plectae autē, cōcordiā vnanimitatē signāt: Cherubin verō plenitudo sciētiae dicuntur. Sacerdotes enim atq; Dōctores, inter coronas, & plectas, id est, inter fortitudinē boni operis, quoad victoriā currunt, & charitatis concordia, qua à se vicissim non discrepant, per Boues, & Leones, atque Cherubin designati sunt. Quoniā inter plenitudinē scientiae, quam habent, necesse est ut & Bouum mansuetudinē habeant, & feruorē Leonū: quatenus in disciplinam, quam predicant, & ex sancto zelo accensi sint, & ex paterna dulcedine, tranquilli. Quibus etiā subter se lora dependeāt, ut disciplina suae retinacula, quibus ipsi ligati sūt, etiā subiectis suis sollicitē impendāt. Super eos enim lora dependere, est custodia vincula in subditis tenere. Quae tūc rectē seruātur, cum nec bouum mansuetudo, in zeli feruore amittitur, nec Leonū terror, in mansuetudinē declinatur. Tāta quippe debet esse discretio, ut nec disciplina nimia, nec ipsa quoque misericordia sit remissa. Ne si inordinate culpa dimittitur, is qui est culpabilis, in reatu grauius astringatur. Et rursus, si culpa immoderate retinetur, tāto, qui corrigitur, fiat deterior, quāto erga se, nihil ex benignitatis gratia agi considerat: exhibēda itaq; prauis est asperitas in ostēsiōne: caritas in mēte: ut & dura ostēsiō delinquentem coerceat: & caritatis custodia mercedē mānsuetudinis nō amittat.*

Ecce dum haec loquor, Ioseph animum pulsat, ut ad ostendenda, quae dico, ipse testis veniat. Certē somnium, quod de profectu suo viderat, fratribus narrās, per hoc quod innocenter retulit, malitiae contra se stimulos exciuit. Idem à fratribus venditus Ismaelitis, & in Aegyptum ductus, mira Dei omnipotentis dispensatione in Aegyptio praelatus est. Cumq; in terra Chanaan fames exurgeret, fratres ad Aegyptum venientes, Ioseph praelatum Aegypti reppererunt, eūmq; summissis ad terrā ceruicibus adorauerunt: quem ne adorarent, ideo vendiderūt, adeo consilium Dei mutari non valuit. Tunc Ioseph spiritu discretionis plenus, cognouit fratres non cognitus: Sed memor culpa, & remissor iniuriae, mala fratrum nec reddere studuit, nec sine castigatione laxare. Nam suspecta voce, protinus dixit: Explorato-

Genes. 37.

Genes. 42.

res estis, vt videatis infirmiora terræ venistis. *O iaculū in corde!* Peregrini venerant, famis periculum fugiebant, frumenta quaerebant, non acceperant; & feriri, se insuper iactatione criminis videbant. Inter hæc ducuntur ad carcerem & post triduum, adhuc in eadem asperitate terrentur. Iam reditur ad cor: iam culpæ memoria pulsat animum: atque inter se inuicem loquuntur: Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, cum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcirco venit super nos ista tribulatio. In his autē, cor Ioseph amore vincitur, secessum petit, soluit flendo, quod pietati debuit. Seuerus ad fratres reuertitur, vt cruciatas eorum animas à culpa liberaret. Post hæc, vnus relinquitur in vinculis, dimittuntur cæteri cum frumentis, vt vnus frater veniat, quem minimum habere se dixerant, qui etiam postmodum venit. Vincebat mentē pietas, cum frater innocens videretur: sed permanebat in ostensione asperitas, vt fratres noxij purgarentur. Frumenta dantur: scyphus in sacco Benjamin absconditur; furti post eos quaestio mouetur. Mittitur vt reducantur in seruitutem; decernitur, apud quem scyphus fuisset inuentus: in sacco Benjamin inuenitur, tunc Benjamin reducitur: afflicti omnes fratres sequuntur. *O tormenta misericordie!* cruciat, & amat. Reuersi igitur, in terram cum lacrymis prostrati, veniam postulant. Memores enim, quid de illo patri promiserant, mærore intolerabili tabescebāt. Tunc se ultra cohibere non valens pietas clausa, prorupit in medium, & excussit caritatis lacrymas de vultu seueritatis. Deteresa est ira, qua apparebat, & non erat: ostensa est misericordia, que erat, & non apparebat. Sic vir sanctus, facinus fratrum suorum, & dimisit, & vindicauit. Sic in rigore clementiam tenuit, vt delinquentibus fratribus non sine ultione pius existeret, nec sine pietate discretus. Ecce hoc est magisteriū disciplina: vt culpis & discretè nouerit parcere, & eas piè resicare. Qui autem discretionem spiritus nō habent, aut sic dimittunt peccata, vt non corrigant: aut sic quasi corrigendo feriunt, vt non dimittant. Hactenus verba fuere B. Gregorij.

Genes. 44.

Genes. 45.

Dixitque Israel: In meam hoc fecistis miseriam, vt indicaretis ei, & alium habere vos fratrem.

Vb finem superioris capituli Moyses narrauit primū omni-
no recusasse Iacob mittere Benjamin cum reliquis filiis in
Ægyptum: & dixisse verba illa acerbissimi doloris plena:
Absque liberis me esse fecistis: Ioseph non est super; Simeon reuertetur
in vi n

in vinculis; & Benjamin auferetis: in me hæc omnia reciderunt. Et paulò infra: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater eius mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei aduersitatis acciderit in terra, ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos. Philo præter ista verba Iacob, quæ memorat Moyses, refert dixisse Iacob quædam alia, sed ad eandem tamen sententiam pertinentia. Sic enim scribit: Tunc senex (Iacob) genitum trahens ex imo pectore: Quem ego primum, inquit, deplorabo filiorum meorum? Penultimumne, sed primum, calamitatum ordine? An secundo genitum, qui miseria primo proximus, non prius mortem sensit, quàm vincula? An minimum natu, cui abominanda profectio suscipienda est; si modò proficiscetur: fratru infortunio factus nihilo cautior: Interim ego mèbratim pereo: nam parentu partes sunt liberi. Modò numerosa, felicique prole stipatus, ad orbitatem recido. Sic Philo.

Philo in lib.
de Ioseph.

Verùm quæri posset, quemadmodum verè Iacob dixerit illud filiis suis: *In meam hoc fecistis miseriam*: cum illos non fecisse id, vt miserum redderent patrem suum, & historia ipsa planè ostendat, nec Iacob dubitare potuerit. Sed enim, dictum illud Iacob, non pressè ac propriè accipiendum est, sed iuxta vulgarem loquendi consuetudinem, quam non rarò sequitur Scriptura. Cùm enim ex facto alicuius personæ, aliquid euenit, etiã præter consilium, & voluntatem eius, vulgo creditur, & dicitur id factum esse ab illa persona; quasi ea voluerit, & designauerit illud. Verbi causa, ex peccato mortali sequitur perniciës & exitium animi: quanquam igitur, qui peccat, non intendit exitium animæ suæ, nec odit eam: attamen, quia facit id, ex quo animæ suæ exitium accidit, dicitur odisse animam suam, & voluisse ac quæsiuisse perditionem suam: ad quam sententiam interpretandum est illud, quod in Psal. ro. scriptum est: *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*. Quanquam sic legendum esse putat Sanctus Hieronymus: *Odit anima sua*: Vt illud, *anima sua*, referatur ad Deum: hoc sensu: Anima Dei odit eum qui diligit iniquitatem. Sensus igitur illorum verborum Iacob: *In meam hoc fecistis miseriam*, hic est, Ex eo, quod vos fecistis, indicando isti Præfecto Egypti, remansisse apud me fratrem vestrum minimum, factum est, vt ille iusserit eum duci ad se, quo abducto, ego fiam miser, timens filius interitum, vel captiuitatem.

S. Hieronym.

Igitur Israel pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: Sumite de optimis terræ frugibus in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ & mellis, & storacis, & factes, & terebinthi, & amygdalarum.

VERS. II.

HUNC lacum referens & enarrans Philo, ita scribit: Iacob cum esset vir sapiens, reputans cum animo suo tolerabilius esse vnus filij incertum periculum, quàm tot filiorum, suamq; perniciem, quæ propter domum fame oppressam,

vitari non poterant, respondit: Cedendum est necessitati, vt video, Fortasse natura viam hac ratione munit ad melius aliquid, quod nondum præuidere mente sumus idonei. Item, & minimum quoque fratrem, quando ita videtur, assumite. Verùm aliter eundem nunc est, quàm antea. Tunc pecunia tantum opus erat ignotis, ad emendum frumentum euntibus, neque vllam passis iniuriam. Nunc adiungenda sunt munera, tribus de causis: ad parandam præfecti annonæ gratiam, cui vos innotuisse dicitis: tum ad fratrem citius redimendum è vinculis: ac demum ad tollendam, quantum fieri potest, explorationis suspicionem. Proinde ex optimis, quæ nostra regio fert, ceu primitias, ferte isti homini: & duplex pretium, annumerato, quod retulistis proximè: fortassis enim per alicuius ignorantiam id accidit. Ego faustis preceationibus abeuntes prosequar, commendans salutem vestram Seruatori Deo: vt & apud illius regionis indigenas, hospitiis conciliet gratiam, & vos restituat incolumes in patriam, vna cum fideicommissio, quod parenti debetis: tam priorem in vinculis relictum, quàm hunc, quem nunc abducitis adolescentulam, per ætatem, imperitum rerum omnium. Sic Philo.

Verba Hebræa, quæ Latinus interpres hoc in loco interpretatus est, *resinam, storacem, staeten, terebinthum, & amygdalas*, tam Hebræi, quàm de nostri studiosi & periti linguæ Hebrææ, variè admodum interpretantur: quam varietatem strictim indicauit Caietanus ad hunc modum: Pro *resina*, alij theriacam, alij balsamum, alij terebentinam interpretantur. Pro *storace*, alij ceram, alij aromata intelligunt. Pro *staete*, alij castaneam, alij masticem, alij guttam, seu florem myrthæ exponunt. Pro *terebintho*, apud omnes lego Pineas. Et his iunguntur amygdalæ, vt in vulgata etiam editione habetur. Hæc Caietanus.

Caietani.

Cuius Iacob noluit committere Benjamin, Ruben, sed commisit Iudæ.

Cæterum quæri dignum est, cur Iacob ad dimittendum Benjamin permotus fuerit potius oratione ac promissis Iudæ, quàm ipsius Ruben, qui antea id perierat obnixè à patre, & vt videtur, grauiori se obstrinxerat conditione ad reducendum Benjamin; neci offerens, & quasi deuouens filios suos, nisi Benjamin reduceret ex Ægypto ad patrem suum. Hæc enim fuit oratio Ruben ad Iacob sub finem capitis quadragesimi secundi à Moysse commemorata: *Cui respondit Ruben: Duos filios meo, interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi restitua. At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum. Iudæ autem oratio & promissio mollior, ac leuior videtur fuisse: Sic enim locutus est patri suo, vt in hoc capite scribit Moyses; Mitte puerum mecum vt profisciamur, & possimus viuere, ne moriamur nos, & tu, & paruuli nostri. Ego suscipio puerum, de manu mea require illum. Nisi reduxero, & reddidero enim tibi, ero peccati reus in te omni tempore. Si non intercessisset dilatio, iam vice altera venissemus. Igitur Israel pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis. Videtur itaque grauius illud, quod dixit Ruben; *Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi*: quàm hoc quod dixit Iudæ: *Nisi reduxero, & reddidero enim tibi, ero peccati reus in**

te omni

te omni tempore: Iacob tamen, oratione Iudæ flexus est, non autem Ruben. Philo innuit causam huiusmodi, quod Iudas potentior esset ad *Philo.* persuadendum: quoniam inter omnes fratres ingenio, animo, auctoritate, & facundia excellebat; & verba illa dixit patri non suo tantum, sed aliorum omnium fratrum nomine.

8 Equidem reor, tres reddi posse eius rei valde idoneas, & probabiles rationes. Primum enim Iudas, gratus, & carus erat patri, & propter eius prudentiam & gravitatem morum fidem eius dictis habebat. Ruben contra, ingratus & inuisus erat patri, propter incestum ab eo admissum, violando thorum paternum. Et hæc causam tradit Theodoretus quæst.

103. Quare, inquit, noluit Iacob committere Benjamin ipsi Ruben? Quoniam suspectus illi erat propter illegitimum congressum, & petulantiam in cubile patris commissam. Ignorabat autem Iacob quantum laborasset Ruben pro conservando Ioseph. Sic Theodoretus. Deinde conditio, quam offerebat Ruben, necem dico filiorum suorum, erat iniqua, & absurda, & irrationabilis, & à Iacob non solum non accipienda, verum etiam averfanda & execranda. Conditio verò Iudæ erat gravis, & rationabilis, & admouendum patrem perefficax. His adde, quod *6* quando Iudas illud dixit patri, erat maior frumenti inopia, vehementiorque fames, quam antea fuerat, cum Ruben dixit illud patri suo Iacob iraque maiori permotus, victusque necessitate, ne ipse cum omni familia periret, coactus est assentiri Iudæ, & dimittere Benjamin.

9 Nonnulli hac ratione docent, tanto graviorem fuisse conditionem, qua se patri obstrinxit Iudas, quam Ruben, quanto gravior est pœna inseparabilis & perpetua, quam temporaria & perfunctoria. Occisio enim filiorum suorum, quam Ruben offerebat patri, brevis futura erat, citòque transitura: At verò pœna qua se obligavit Iudas, dicens: *Nisi reduxero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore*: Futura ipsi erat inseparabilis & perpetua: Quis autem non mallet brevi & presenti pœna, etiam mortis, semel defungi, quam semper papidam, & dolori obnoxiam vitam agere? Qui autem peccati reus est omni tempore, perpetua sollicitudine & angore, & conscientia trepidatione suspensam vitam agit. Scitum enim est quod ad hanc sententiam scripsit Ovidius:

*Mirius ille perii, subita qui mergitur unda,
Quam sua qui tumidis brachia lassat aquis.*

*Ovid. lib. 3.
de Pon.*

Meritòque celebratur illud Senecæ: Nemo tam est timidus, ut pendere semper malit, quam semel cadere. Origenes, more suo, hæc referens ad mysticam intelligentiam, docet præterea graviorem fuisse à Iacob æstimaram conditionem, quam offerebat Iudas, quod hæc figuraret pœnam æternam, quam luunt perpetuò impij post hanc vitam; quippe qui sunt peccati aduersus Deum rei omni tempore. Conditio autem à Ruben oblata, significabat temporarias presentis vitæ pœnas, quæ quantumvis graves & acerbæ sint, brevissimæ tamen ac nihili censeri debent, præquam sunt improborum pœnæ post hanc vitam.

Origenes.

VERS. 22.
vsq; in fi-
nem cap.

Et ait: Ponite panes: quibus appositis, seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Ægyptiis quoque, qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant huiuscemodi conuiuium) sederunt coram eo, primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam, & mirabantur nimis, sumptibus partibus, quas ab eo acceperant: maiorque pars venit Benjamin, ita vt quinque partibus excederet. Biberuntque & inebriati sunt cum eo.

ISTORIAM huius conuiuij ad hunc modum enarrat Philo: Viso Ioseph fratre suo vterino Benjamin, non valens affectum animi reprimere, priusquam eum proderet, auerso vultu, & secedens quasi ad aliud negotium (nondum enim erat aperienda veritas) in quodam angulo effudit se in lacrymas. tum ablutus, & dolorem rationi subiiciens, ad hospites epulo accipiendos reuertitur, educto Simeone, quem in vinculis, tanquam obsidem illorum retinuerat: adfuerunt & alij conuiuæ, optimates nempè Ægyptiorum. Tractatio eorū fuit iuxta morem cuiusque patriæ: durum enim visum esset, discedere à consuetis moribus, præsertim in conuiuio, vbi maximè conuiuiarum hilaritati, & iucunditati seruitur. Iussi deinde sunt iuxta ætatis ordinem sedere: nondum enim discumbendi mos receptus erat. Illi porrò mirabantur quod Ægyptij, non aliter, quàm Hebræi rationem ætatis haberent in honorandis hominibus, etiam in conuiujs. Sic autem cogitabant secum: Fortasse hic Præfectus Ægypti, pro sua prudentia, non modò serijs & magnis rebus ad pacis, & belli studia spectantibus, inducit decorum ordinem, verùm etiam honestatem, & decentiam in istis leuioribus, & penè ludicris, quæ Ægyptij hæctenus rudiores nesciuerunt. Nam in conuiuio, seruata grauitate, lætitia quæritur in primis. Interim cibi non valdè lauti, apponuntur, quòd Iosepho non liberet vti delicijs in publica penuria. Et hoc ipsum prudentes homines in laudem vertebant, vitari luxum intempestiuum, & inuidiosum: probantes consilium Ioseph, memoris, quid vel præsentem lætitiã, vel publicum statum deceret, & vtrique se accommodantis tempori. Fuit itaque opportunus, & minimè inuidiosus conuiuij apparatus, & quod ad luxum deerat, supplebatur hospitali comitate, lætis propinationibus, faustis ominationibus, ad hilaritatem hortationibus, & id genus iucundis inuicem confabulationibus: nimirum hæc ingenuis ac liberaliter educatis, gratiora sunt, quàm cibi porúsve lautitiæ, non magni pendendæ, nisi apud istos epulones, & vanissimos luxus ostentatores. Sic Philo.

PRIMA

PRIMA DISPUTATIO.

*Super conuiuio, quod fecit Ioseph fratribus suis, & super verbis
Scripturæ proximè antiè positis.*

VIS fratrum Ioseph in animum suum inducere potuisset, sperare quod accidit eis, tantam videlicet tam breui tempore futuram vicissitudinem rerum, tantamque in animo Ioseph erga ipsos mutationem: vt quos ille antea vt hostiles exploratores, durè, atque asperè, criminoseque tractasset, eos nunc non modò humaniter & beneuolè acciperet, verùm etiam conuiuio suo dignaretur? Verùm super eo conuiuio quæstiones aliquot cursim & carptim tractandæ sunt.

Prima quæstio: quem ad finem Ioseph conuiuium illud fecit fratribus suis? Haud dubiè, vt ostenderet ac persuaderet eis, quamuis seuerè ac durè priùs eos tractasset, se tamen nec odio ipsos nec contemptui habere: cuius rei nullum poterat illustrius facere indicium & argumentum, quàm adhibèdo eos conuiuio suo. Apud omnes enim gentes semper habitum est conuiuium, ceu illustre quoddam symbolum, pretiosumque pignus amicitia & honoris, præsertim autem conuiuia Principum. Romanos legimus agere quorânis esse solitos conuiuia, quæ Charistia appellabant, quibus interessè non licebat, nisi iis, qui sanguine inter se iuncti erant, vel arcta propinquitate affines in huiusmodi autem conuiujs, amicos inuicem sermones habebant, & amicitiam, temporis fortasse iniuria, vel alia quapiam causa dissutam sarciebant: ac si quod fortè inter ipsos exortum esset dissidium, mutua benignitate inuicem condonabant. Super qua re quod breuiter prodidit Valerius Maximus, sic apponam. Conuiuium, inquit, Maiores nostri soleme instituerunt, idque Charistia appellauerunt: cui, præter cognatos & affines, nemo interponebatur: vt si qua inter necessarias personas querela esset orta, apud sacra mensæ, & inter hilaritatem animorum, fautoribus Concordiæ adhibitis, tolleretur. Sic ille. Eòdem pertinent illi versus Ouidij:

Proxima cognati dixere Charistia cari,

Et venit ad socios turba propinqua deos.

Diis generis date iura boni: Concordia fertur

Illo præcipuè mitis adesse die.

Videtur igitur simile quodammodo fuisse illud conuiuium Ioseph, simili que de causa ab eo institutum.

Secunda quæstio, Quonam fuerunt ordine in illo conuiuio Ioseph dispositi conuiuæ? Indicat hoc Scriptura illis verbis: *Quibus appositis, scorsum fratribus, Aegyptiis quoque, qui vescebantur simul scorsum: sederuntque cum eo primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta etatè suam.* Hinc duo licet cognoscere, quæ ad ordinem illorum conuiuarum pertinent; alterum est, eos non in vna omnes mensa confedissee, sed in tribus

Prima quæstio, Quorsum Ioseph illud conuiuium instituerit.

Charistia Romanorum.

Valerius Maximus lib. 2. cap. 1.

Ouidius lib. 2. de Fastis.

Secunda quæstio de ordine conuiuarum in sedendo.

distin

distinctis & separatis mensis : id enim apertè significatur illis verbis, *Seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, & seorsum Aegyptiis*. Erat igitur una mensa principalis ad quam solus Ioseph sedebat, tanquam princeps & dominus. Vt ex hoc loco appareat, quàm sit antiquus mos & olim, hodièque à Principibus vsurpatus, vt etiam in publicis conuiujs non se Principes iungant & misceant cæteris conuiujs : sed pro dignitate ac maiestate sua, propriam habeant mensam, ad eamque soli resideant. Hoc autem fecit Ioseph, quòd idem antea facitaret apud Aegyptios solitus esset ; & vt hac etiam ratione occultaret se fratribus suis, simulans Aegyptium se esse ; ob idque more Aegyptiorum, cum Hebræis confidere in conuiuio noller. In altera mensa erant Aegyptij : non sanè quilibet Aegyptiorum, sed viri honorati ac primarij, qui officij & honoris gratiâ, assectabantur Ioseph. De quibus illud quod dicitur : *Qui vescebantur simul*, dupliciter potest intelligi : vel vt illud *simul* referatur ad illud conuiuium, ad quod Ioseph primates Aegyptiorum inuissset, quo magis honoraret fratres suos, & suam illis magnificentiam & maiestatem demonstraret. Vel illud *simul* denotat, illos Aegyptios, solitos comedere eo tempore, quo Ioseph comedebat, quòd essent viri in primis honorati ; non autem de numero famulorum Ioseph, qui ministrabant eius mensæ, atque eo ministerio peracto, postea comedebant.

Tertia mensa fuit, in qua erant fratres Ioseph ; & hanc mensam Ioseph coram se apponi iussit, vt hîc narrat Scriptura, maioris nempe benignitatis declarandæ gratiâ ; quo videlicet eos videre, & ab ipsis videri posset : & si quid sermocinari luberet cum eis (per interpretem utique) id commodius & iucundius posset. Erant potrò fratres Ioseph, ordinati secundum ordinem ætatis cuiusque (& hoc est alterum illud, quod ex supradictis verbis Scripturæ colligitur) vt prior natu, priori loco sederet ; & minimus natu, vltimo loco. Primus itaq; in ea mensa sedebat Ruben, vltimus autem, Benjamin : Et hoc Scriptura vocat in hoc loco, (sedere iuxta primogenita sua,) id est, vt quisque primogenitus fuerat, ita primo loco ibi sedebat. Atque hunc morem, priorem in conuiujs locum maioribus natu deferendi, plenum videlicet vrbauitatis & modestiæ, ac reuerentiæ, etiam à veteribus Romanis religiosè custoditum esse, legimus apud Valerium Maximum eodem, quo proximè dictum est, loco. Senectuti, ait ille, iuuentus ita cumulatum & circumspectum honorem reddebat, tanquam maiores natu adolescentium communes patres essent. Inuitati ad cœnâ diligenter quærebant, quinam ei conuiuio essent interfuturi, ne senioris cuiuspiâ aduentu discubitu præcurrerent : sublatâque mensa, priores consurgere eos, & abire patiebantur. E quibus apparet, cœnæ quoque tempore, quàm parco, & quàm modesto sermone ; præsentibus senioribus, soliti essent vti adolescentes. Sic ille.

Tertia quæstio : Cur Aegyptij tantopere auersabantur societate Hebræorum in conuiujs, testante Scriptura, illicitum putasse Aegyptios, atque profanum, comedere cum Hebræis ? Quidâ referunt hoc ad fastum & supercilium, & superbiam Aegyptiorum, qui exteras gètes, & omnium

Reuerentiâ in
niorum erga
seniores, apud
veteres Romanos.
Valerius Maximus.

Tertia quæstio,
cur Aegyptij auersa
batur conuiuia
Hebræorum.

maximè

maximè Hebræos, vt ignobiles, & obscuros, vilèsq; homines fastidiebant, atque aspernabantur: cum tamen ipsi Aegyptij propter impurissimos mores, & absurdissima instituta, legesque, & vanissimas, atque execrandas superstitiones, omnium mortalium vanissimi, & contemptissimi haberi deberent. Dauid certè, propter has causas Aegyptios appellauit populum barbarum, dicens: *In exitu Israel de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro.* Verùm probabilius dictu fuerit, propterea Aegyptios tantopere abhorruisse à comedendo cum Hebræis, quòd Aegyptij non vescerentur carnibus pecorum; quin etiam pecora ipsa, quasi deos diuino cultu, & honore venerentur, ob idque eorum occisionem perhorrescerent: Hebræi verò pecora mactarent, tum ad edendi, tum ad sacrificandi vsu. Hoc autem dupliciter probari potest ex ipsa Scriptura: primùm, ex hoc loco; vbi dicitur Aegyptios conuiuia Hebræorum habuisse pro illicitis & profanis: profana enim putabant, id est, impia, & contraria pietati & religioni suæ, qua ipsi colebant ea, pro dijs, quibus occisis, & coctis vtebantur Hebræi pro quotidianis cibus. Deinde probatur idem ex cap. 8. Exodi: dicenti enim Pharaoni, vt Hebræi sacrificarent Deo suo in Aegypto, & non irent in desertum, respondit Moyses: *Non potest ita fieri: abominationes enim Aegyptiorum immolabimus Domino Deo nostro. Quod si mactauerimus ea quæ colunt Aegyptij coram eis, lapidibus nos obruent.*

15 Quæstio quarta super illis verbis: *Sederunt coram eo.* Vter mos antiquior fuit in conuiujs, sedendine, an accumbendi? In hoc enim Scripturæ loco, vt primùm mentio fit, quo statu corporis essent in conuiuio, dicitur in conuiuio Ioseph sedisse fratres eius; & supra Genes. 37. legitur, fratres Ioseph sedentes comedisse. Eundemque morem tenuisse vereres Romanos, & item Lacones atque Cretenses, in antiquis memorijs est proditum. Nam ad illud Virgilij:

Perpetuis soliti patres considerare mensis.

Ita scribit Seruius: Perpetuis, inquit, mensis, id est, longis ad ordinem ex æquatis sedentium. Maiores enim nostri, sedentes epulabantur; quem morem habuerunt à Laconibus, & Cretensibus, vt Varro dixit in libris de gente Populi Romani, in quibus docet, quid à quaque traxerint gente per imitationem. Sic ille. Idemque confirmat Isidorus libro Etymologiarum 20. cap. 11. Immo verò apud Homerum, Heroës inducuntur in conuiujs sedentes, non accumbentes, vt notat Athenæus lib. 1. Et addit hunc morem, interdum etiam seruasse Alexandrum Magnum, qui aliquando quadringentos duces, in sellis aureis, & argenteis, veste purpurea stratis, sedentes, ac reclinatos conuiuio excepit. Sed hæc plenius apud amicium meum, doctissimùmque virum Petrum Ciaconium in aureolo illo libro suo de Triclinio Romano. Aetas porro sancti Ioseph, amplius quingentos quinquaginta annos belli Troiani tempus antecessit: vt hinc satis appareat, quanta sit vetustas sessionis in conuiuio, vt qua vsos esse fratres Ioseph in conuiuio eius, proditum sit à Mose.

16 Quinta quæstio, super illis verbis: *Et mirabantur nimis, sumptis partibus quas ab eo acceperant.* Quanam fuerunt partes illæ, quas fratres Ioseph

Quarta quæstio vter mos in conuiujs antiquior fuerit sedendine, an accumbendi.

Seruius.

M. Varro.

Isidorus.

Athenæus.

Petrus Ciaconius.

Quinta quæstio de partibus, quas Ios.

*Ioseph dedit fra-
tribus suis.
Suetonius.
Morem suus-
se Principum,
mittere par-
tes alijs.*

Cyrus.

Agessilaus.

Pertinax.

*Sexta quest.
Quot nume-
ro fuerat par-
tes data fra-
tribus Ioseph
& de numero
ferculorū in
conuiujs, a-
pud Veteres.*

in conuiuio acceperant ab ipso? Fuisse puto fercula quæ apponuntur conuiujs, & quos Latini vocant *Missus*. Quamquam nomine etiam partitum appellari à Latinis Scriptoribus, ostendit Suetonius ita scribens de Caligula: *Quæ epulatione, equiti Romano contra se hilaritè, auidiusque vescenti, partes suas misit.* Fuisse autem olim solenne in conuiujs, eum qui inuitauerat, partes mittere ad conuiuas, præsertim honoratiore, sibi-que cariore non solum præsentibus, sed etiam absentibus, apud Græcos & Latinos Scriptoribus legimus: de Cyro hæc scribit Xenophon lib. 8. Si apponeretur sibi suauè quid, non solus ipse id comedebat, sed impertiebatur etiam præsentibus. Frequenter etiam mittebat absentibus amicis de ijs cibis, quibus ipse delectabatur. Quinetiam ubi cœnatum erat; reliquias omnes mittebat Cyrus de mensa sua. Traditum etiam memoriæ est, Regem illum per celebrem Lacedæmoniorum, Agessilaum, duplicem in conuiujs partem accipere solitum: non ut ipse vesceretur vtraque, sed ut mitteret alteram amicis, sibi alteram reseruans. Dicebat enim, ideo Regi duplicari obsonia debere, non satietatis suæ causâ; sed ut quos veller, sic honorare posset. Et Capitolinus, Pertinactis Imperatoris parcimoniam enarrans: *Amicis, inquit, suis si quando de prandio mittere voluit, misit offulas binas, aut omni partem, aliquando lumbos gallinaceos: fasianum, nunquam priuato conuiuio comedit, aut alicui misit.*

Sexta questio: Quot numero fuere partes illæ, siue fercula, & missus dati fratribus Ioseph? Thostatus significat fuisse quinque, idque coniectat ex eo, quod Scriptura dicit hoc loco, Benjamin quinque partibus plus accepisse, quam vnum quemlibet fratrum suorum: quasi cuiuslibet fratri data fuissent quinque partes, sed quia pars quælibet istarum quinque data Benjamin, erat duplo maior, quam aliorum fratrum, idè ad vltimum Benjamin quinque partibus superauit alios. Circa hoc autem fuisse magnam apud veteres Romanos, parcimoniam, ostendit Seruius super illum versum Virgilij:

*Fir strepitus tectis, vocemque per ampla volutant
Atria.*

*Augustus
Cæsar.*

*Elagabalus.
Antiquior
mos singulis
conuiujs dan-
di singulas
partes, quàm
in commune
vescendi.*

*Plutarchus.
Septima que-
stio, Quid*

Scribit enim, Veteres Romanos, ut traditum est à Catone, & in atrio, & duobus ferculis epulari solitos. De Augusto quoque Cæsare scriptum est, cœnasse eum ternis, ut plurimum, ferculis, aut eum abundantissimè senis præbuisse conuiuium. Cuius frugalitati quantoperè contraria fuerit intemperantia, & luxus Elagabali demonstrat Lampridius ita de eo scribens: Exhibuit aliquando tale conuiuium, ut haberet viginti & duo fercula ingentium epularum, & per singula, manus, quasi iam comedissent, lauarent. Ex hoc præterea conuiuio Ioseph licet intelligere, antiquissimum fuisse morem in conuiujs, non in commune vescendi, eademque de patina conuiuas omnes cibum capiendi, sed singulis conuiujs singulas partes separatim & propriè assignandi. Verùm super hac re questionem doctè agit in vtramque partem Plutarchus in lib. 2. *Questionum Symposiacarum, questio. 10.*

Septima questio super illis verbis: Et mirabantur nimis, sumptus parti-

18
bm.

bus, quas ab eo acceperant: maior que pars venit Benjamin. Cur, aut quid mirabantur fratres Ioseph? Lyranus & Thostatus aiunt, illud miratos esse fratres Ioseph, quòd Ioseph quem ipsi credebant extraneum, & Ægyptium, & suorum morum atque institutorum planè ignarum, ita eos sedere fecisset, ut sedere ipsi in domo patris sui solerent: & quòd sine errore eos secundum ordinem ætatis in sedendo disposuisset. Sic illi. Quibus suffragari videtur Philo, ita scribens: Iussi deinde sedere iuxta ætatis ordinem, mirabantur, quòd Ægyptij, non aliter quam Hebræi, rationem ætatis haberent in honorandis hominibus: idque tribuebant prudentiæ Ioseph, qui non solùm seriis, & magnis rebus ad pacis, bellique recta munia spectantibus, sed etiam domesticis & ludicris, & conuiuialibus decorem ordinem induxisset, cuius antea rudes, expertesque fuissent Ægyptij. Sic Philo. Contraria est sententia Caietani, arbitrantis, idcirco miratos esse fratres Ioseph, quod in accipiendis ab eo partibus, tanto superior ipsis fuisset Benjamin, licèt, tanquam natu minimus, vltimus in sedendo fuisset. Admiratio illa fratrum Ioseph, inquit, Caietanus, non quadrat sessioni eorum ordinatæ secundum ætatem cuiusque, non enim res hæc digna fuit admiratione: sed quadrat distributioni subiunctæ partium, in qua Benjamin prælatus apparuit omnibus. Sic ille. Et hoc videtur congruere cum verbis illis Scripturæ: *Et mirabantur nimis, sumptis partibus, quas ab eo acceperant: maiorque pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet.*

admiraverunt fratres Ioseph.
Lyranus.
Thostatus.
Philo in libro de Ioseph.

Caietanus.

Octava quæstio: Quomodo intelligendum est, partem Benjamin tanto maiorem fuisse partibus aliorum fratrum, ut quintuplo excederet, sicut ait Scriptura: *Maiorque pars venit Benjamin: ita ut quinque partibus excederet.* Quatuor id modis potest intelligi. Primò, ut cuilibet aliorum fratrum vnum duntaxat ferculum apponeretur; Benjamin verò sex fercula. Sed hoc non est credibile: nimis enim illiberaliter tractasset fratres suos Ioseph in tam magnifico conuiuio, quo volebat & suam erga illos benignitatem, suamque magnificentiam declarare: in eiusmodi enim conuiuio præcipua ratio multitudinis & varietatis ferculorum haberetur. Quid quòd insignem fecisse videretur iniuriam fratribus, & præ vno Benjamin alios omnes contempsisse? Deinde existimari posset, paria quidem numero fuisse omnibus data fercula, verum quodlibet ferculum datum Benjamin, fuisse quintuplo maius quodlibet ferculo aliorum fratrum. Verum nec hoc est verisimile. Nam cum quodlibet ferculum aliorum fratrum satis esset copiosum, pro magnificentia illius conuiuij nimis profectò superuacaneum fuisset quolibet ferculum Benjamin fuisse quintuplo maius. Præterea cogitari posset, cuilibet cæterorum fratrum plura esse data fercula, verbi gratiâ, tria; at verò Benjamin tanto plura esse data, ut quinque ferculis ceteros fratres excederet, verbi gratiâ data ei fuisse octo fercula. Et hoc sanè nihil habet absurdi. Ad extremum, existimari potest, cuilibet fratrum data esse à Iosepho quinque fercula, sed hoc discrimine, ut quodlibet ferculum Benjamin, duplo maius esset quolibet ferculo aliorum fratrum;

Quæst. octa-
ua.

Quomodo in-
telligendum
sit partē Ben-
iamin quin-
tuplo maiore
rem fuisse.

ita vt totum quod datum est Benjamin, duplo maius esset quam erat totum datum singulis fratribus, sed in eo tamen quod datum est Benjamin, quinque partes, siue medietates erant, supra id quod datum erat cuilibet fratrum eius. Quapropter verè dici potest, id quod datum est Benjamin, quinque partibus fuisse maius eo quod datum est cuilibet fratrum eius: & item nihilominus verè dici potest, quod datum est Benjamin, id duplo tantum fuisse maius, quam quod singulis aliorum fratrum datum est. Ex quo facilè intelligitur, Iosephum scribentem in 1. lib. Antiquitatum, vbi refert hanc historiam, Ioseph in illo conuiuio liberaliter tractasse alios fratres, sed Benjamin duplicibus partibus honorasse, nõ discrepare secundum rei veritatem ab eo quod Seraputa dicit hoc loco, Benjamin quinque partibus excessisse alios fratres: hac certè ratione dictum illud Ioseph Auctor Historiæ Scholasticæ interpretatur.

Iosephus.

Historia
Scholastica.

Quæstio nona, cur ita præferre Ioseph voluerit fratrem suum Benjamin alijs fratribus. Alexander Polyhistor apud Euseb. Lyranus.

Genes. 37.

Nona quæstio, Cur id facere voluit Ioseph erga Benjamin, vt is quinque partibus excederet alios fratres; Apud Euseb. lib. 9. de Præpar. Euangelica, cap. vlt. Alexander Polyhistor rationem reddit eius rei nequaquam hoc loco reticendam. Sic enim de eo scribit ibi Euseb. Quæstionem etiam mouet, cur in prandio quincuplas germano suo Benjamin partes Ioseph apponi iusserit. Respondet, propterea id factum esse ab eo, quoniam septem filios Lia patri eius pepererat (sex mares, & vnã feminam) Rachel autem mater sua duos tantum. Propterea Ioseph, quinque partes dedisse Benjamin, & duas ipse sibi accepisse: vt septem etiam ipsi partes, quot & Lia filij, haberent, ne domus matris suæ minor videretur. Sic ille, Lyranus & complures alij putant id esse factum à Ioseph, vt tentaret animos fratrum suorum erga Benjamin, exploraretque num inuiderent ei, ægréque ferrent sibi prælatum esse in conuiuio, sicut inuiderant sibi quod plus ipsis diligeretur à patre. Sed quanquam hoc videtur satis probabiliter dici, contra id tamen facit, quod postquam Ioseph iam se manifestauerat fratribus suis, & liquidò cognouerat in periculo Benjamin fuisse eos peramantes eius, & pro salute ipsius satagentes ac sollicitos; similiter tamen illis prætulit Benjamin: cum enim singulis dedisset binas stolas, Benjamin dedit quinas, & insuper argenteos trecentos. Similius igitur verò est id fecisse Ioseph, quod Benjamin sibi coniunctior esset, & carior cæteris fratribus, cum esset frater suus vterinus, & vnicus eodem patre matrèque generatus: & quod in sui locum successisset apud patrem, quantum ad singularem amorem & curam eius.

Isto præterea facto Ioseph erga Benjamin, præfigurata est (secundum Ambrosium & Prosperum) futura super omnes cælestium donorum in B. Paulo (qui fuit à tribu Benjamin) exuperantia. Is enim singulari quadam Apostolici muneris gratia, & cælestis sapientiæ præstantia, & perpensione laborum, in prædicando Euangelio, & re Christiana per omnem terrarum orbem promouenda, videtur alios excessisse ac superasse. Vnde ipse dixit: *Abundantius omnibus laboravi; &, Ministri Christi sunt: & ego (vt minus sapiens dico) plus ego.* Vide ipsum 1. Cor. 15. & 1. Cor. 11. & 12.

Deci

Decima quæstio super illis verbis: *Biberuntque & inebriati sunt cum eo.* Nonne fuit notabilis intemperantiæ, tam immodicè in eo conuiuio potasse Ioseph cum fratribus suis, vt ebrii fierent? Ebrijs porrò accidit, quod sibi contigisse Terentianus ille Cremes ebrius & ipse confiterur.

At, at, inquit, hercle verba mihi data sunt: vici vinum quod bibi:

At dum accubabam, quàm videbar mihi esse pulchrè sobrius?

Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis suum officium facit.

Sed non ita res habet, nec peccati ebrietatis accusandus est Ioseph. Verùm scire conuenit, verbum inebriandi, secundùm proprietatem linguæ Hebrææ sæpenumero idem significare, quod largè & abundanter, & hilariter, citra ebrietatis tamen vitium, bibere: sæpèque trāsferri ad res etiam irrationales, ad significandum ingentem copiam & abundantiam cuiuspiam rei. Audi Beatum Hieronymum super hac re ita scribentem: Idioma linguæ Hebræicæ est, vt ebrietatem pro facietate ponat. Sicut ibi: *In folliculis eius inebriabitur germinans*: haud dubium quin terra pluuijs irrigata. Sic ille. Ad eandem sententiam, sed latiùs & distinctius S. August. hæc scribit in quæst. 144. in Genesim: Solent, inquit, ebriosis homines hinc sibi adhibere testimonij patrociniùm, non propter illos filios Ise El, sed propter Ioseph, qui valdè sapiens commendatur. Sed inebriandi verbum, & pro facietate solèrè poni in Scripturis, qui diligenter aduertit, multis in locis inueniet. Vnde est illud, *Visitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti ditare eam*: Et quia in laude benedictionis hoc positum est, & tanquam donum Dei commemoratur, satis apparet ebrietatis vocabulo ibi facietatem significari. Nam sic inebriari, vt inebriantur ebriosis, nec ipsi terræ vitile est; quoniam maiore, quàm facietati sufficit, humore corrumpitur: sicut vita ebriosorum qui non satietate se replent, sed mergunt diluio. Sic Augustinus.

Ergo verbum inebriandi dupliciter in factis literis vsurpatur. Interdum enim accipitur iuxta vulgarem consuetudinem, ea ratione vt ponitur in vitio: significat enim, in tantum repleti vino, vt & corpus in sensu & motu perturbetur; & animus in recto rationis vsu. Nimio enim vino sumpto, & sursum vaporante, caput oppletur: & quia inde sensus & motus ad vniuersum corpus deriuantur, perturbato cerebro, necesse est motum & sensum aut impediri, aut deprauari: inde est titubatio linguæ, & vacillatio pedum. Ac licèt intellectus noster non sit affixus organo, sed incorporeus sit atque immaterialis; indiget tamen in operando, obiectiue, vt bene affecta sit phantasia; necesse enim est, auctore Philosopho, intelligentem Phantasmata speculari. Hinc fit, vt nimio vini potu, perturbato cerebro, confusaque phantasia, functiones itidem mentis confundantur, & vitientur: quò pertinet illud celebre Aristotelis dictum: *Intelligere & speculari marcessit, aliquo interius corrupto ipsum autem impassibile est.* Huiusmodi porrò ebrietatis, notabilis turpitudinis effectus paucis verbis attingit Plinius, ita scribens: Hinc pallor, & genæ pendulæ, oculorum vlcera, tremulæ manus labentèsque pedes, & (quæ sit pena præsens) furiales somni, & inquietas nocturna. Præmiùmque sum-

Decima quæstio, An ebrietas Ioseph & fratrum eius pertinuerit ad peccatū ebrietatis.

In Eunuch.

S. Hierony. in traditionibus Hebræicis in Genesim. Psal. 74. S. August.

Locus Psal. 74.

Verbum inebriandi, dupliciter in Scriptura vsurpatur.

Aristoteles li. 3. de Anim. tex. 39.

Aristoteles li. 1. de Anim. tex. 85. Plinius li. 14. cap. 22.

num ebrietatis, libido portentosa, ac iucundum nefas. Postera die, ex ore halitus fœtidi, ac ferè rerum omnium obliuio morsque memoriæ. Sic Plinius. Verùm in huiusmodi tam turpem, & damnosam, probrosamque ebrietatem incidisse sanctum Ioseph, nequaquam existimandum est.

Altero modo, & sanè frequenter, verbum inebriandi, vsurpatur in Scriptura citra vitium, prout significat largè & copiosè, & cum magna animi iucunditate & voluptate bibere, illæsa tamen mentis & sensuum integritate: & vt dixi, non solùm, sic vsurpatur in hominibus, sed etiam in rebus ratione carentibus: In Psalmo enim 64, verbum *inebriandi*, hac significatione vsurpatum sæpiùs inueniet Lector. Hunc etiam intellectum habent illa: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ*: id est, replebuntur, & saturabuntur. Et, *Comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati*. Id autem est; Non estis, restincta siti, planè repleti & saturati: & item illud: *Nolite inebriari vino in quo est luxuria*. Id est, noli te repleti vino, vel largè & abundanter indulgere vino: ex eo enim ebullit & effervescit lasciuia, & libido: siquidem venter madens atque æstuans vino, faciliè despumat in libidinem: sicut cõtrà, parcus vini vsus arcet libidinem: verum enim est illud comicum:

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Ergo illud: *in quo est luxuria*, non refertur ad vinum præcisè, sed ad illud: *Nolite inebriari vino*, id est, repleti, quasi larga & exuberans vini potatio parens sit luxuriæ.

SECUNDA DISPUTATIO, quæ est Philonis.

An omnis ebrietas in vitio sit, & omnino fugienda viro sapienti.

V O D hîc narrat Moyses de ebrietate sancti Ioseph, & 24 fratrum eius, adduxit me ad voluntatem commemorandi hoc in loco disputationem quandam Philonis de ebrietate, perpulchram sanè, nec alienam hoc loco, & gratam Lectori futuram. Disputat autem Philo in eo libro quem inscripsit de Plantatione Noë, Vtrum omnis ebrietas vitiosa sit, & fugienda viro bono, & sapienti, an verò aliqua esse possit inculpabilis, nec sapienti viro indecens: Est autem copiosa, & per quam erudita disputatio, & his fermè verbis ab eo explicata: Queritur, inquit, vtrum Sapiens aliquando inebriabitur. Est autem duplex ebrietas, altera, vino repleti & maddere, altera pro vino delirare. Super hac quæstione disseruere multi ac nobiles Philosophi: quorum alij negant vel nimio mero vsurum sapientem, vel deliraturum ob pocula: hoc enim manifestum esse peccatum: illud, peccati causam esse, vtrumque porò boni viro officio contrarium. Alij concedunt bono & sapienti viro indulgere interdum vino, sed

Aggæi 1.
Psalms 35.

Locus ad
Ephes.

Terent. in
Eunuc.

Philos.
Duplex
ebrietas.

sed delirare præ nimio potu, nequaquam: Prudentiam enim eius sufficere propulsando, si quid nociturum videatur. Tantam enim Prudentiam habet ad restringendos affectus, siue, feruenti amoris cæstro inflammatos, siue multo vino calentes, vt his omnibus euadat illa superior. Quæmadmodum & in profundo flumine, vel in alto mari vrinantes, partim pereunt, imperiti videlicet natandi, partim natationis gnari, sine periculo & labore sursum enatant. Similiter nimium vinum, torrentis modo, inundans animam, nunc opressam in imum vsque fundum ignorantia demergit: nunc à salutaris eruditione subleuatam non potest vilo modo lædere.

Pulchra similitudo.

Sed istorum Philosophorum alteri non satis animaduertentes cū quanto malo sapientem suum componant, è sublimi eum, tanquam aucupes, in terram detrahunt, vt in calamitates, quibus ipsi laborant, inducant. Alteri diuersam temperantiæ virtutem intuentes, fateri coguntur, quod qui haurit vinum immoderatus, impos sui factus, aberrabit facile: nec manus solum, sicut athletæ victi, demittet; sed ceruice quoque ac capite defluente, genūque labante, ac pectus eunte toto corpore, procider. De hac igitur re præmonitus, non temerè in bibacitatis certamen vltro descender: nisi fortè propter magnam vilitatem, puta, salutem patriæ, aut honorem parentum, aut liberorum, aliorumque sibi coniunctissimorum securitatem: aut, vt dicam in vniuersum, ob ingens aliquod & magni momenti, vel primatum, vel publicum negotium. Nunquam enim sustinebit intra se recipere venenum mortiferum, nisi admodum iniquo tempore, per quod ex vita profligetur tanquam ex patria. Nam hoc vini venenum (sic enim appellari verè potest) si non mortem, certè creat insaniam, dicerem etiam mortem, cuius accessu præcipua nostri pars, mens quodammodo interit. Nam quantum equidem intelligo, separatio corporis ab anima, quæ est mors, leuior ducenda est, quàm alienatio mentis, & recti vsus rationis priuatio. Et, si cui detur optio, illa potius, quàm hæc eligenda fuerit. Quapropter præci Græci artem vini parandi *μαροποιεῖν*, hoc est, insanientem vocarunt, & occupatas hac arte Bacchas, *Μαῖνades* dixerunt: quod insanitiæ ac desipientiæ causa sit vinum immoderatè sumptum.

Vini venenum.

Sed redeamus ad duas illas Philosophorum opiniones de ebrietate supra positas: alteris, sapientem admissurum ebrietatem aientibus, alteris è diuerso id constanter pernegantibus. Prior opinio his argumentis niti videtur. Quædam esse homonyma, alia synonyma vocabula constat: hæc sunt multæ voces, sed eandem rem significantes, vt sagitta, telum, spiculum; item scipio, virga, baculus. Homonyma vox, vna quidem est, sed diuersas admodum res significans: vt vocabulum canis, est homonymum: nam & terrestre, latrans animal, canis dicitur, & marina bestia, & cœleste sydus, quod Autumnale Poëtæ vocant, quod in eunte autumno exoriatur, maturandis, perficiendisque fructibus: Aristippus quoque, & Diogenes, atque horum disciplinæ sectatores Cynici, id est, Canes dicti sunt. Consimili ratione, vinum, & merum,

& teme

& temetum, synonyma sunt idem significantia : nomen enim temeti apud Poëtas passim obuium est : quæ igitur hinc deriuantur, non re, sed voce discrepant, vt vini saturitas, & temulentia : quæ vtraque nimium vsum significant, multis de causis bono viro fugiendum. Qui si vino replebitur, pariter etiam temulentus erit, nec grauius lædetur, quam si vino simpliciter expletus sit. Atque hæc est vna Philosophorum sententia de Sapientis ebrietate.

Altera verò aliorum Philosophorum sententia talis est ; Nostræ tempestatis homines, paucis exceptis, nihil priscorum hominum habere simile ; sed verbis, & factis plurimum ac illis discrepare, longissimèque distare. Nunc enim vsque ad animi atque corporis languorem potant, absque respiratione bibentes : & vtrò pincernas vrgent, & indignantur illis cessantibus, dum caldam, quam vocant, frigefaciunt, & deliramentum illud Homericum, scilicet potandi cerramen conuiujs suis repræsentant. In quo certamine vehementer conflantur, auriculas, nares, manuum extremos digitos, & alias corporis partes sibi prærodentes inuicem. Atque hæc sunt, vt videmus huius nouæ, quæ nunc introducta viger, coniuualis lætitiæ, atque hilaritatis præmia. At prisca homines, omnis honestæ actionis initium à sacris faciebant, ita demum finem operatum sperantes. Et quamuis rei gerendæ tempus ægrè cunctationem pateretur ; ante omnia tamen curabant, vt votis ritè peractis litaretur, pro lucro moram hanc reputantes : inconsulta enim celeritas nocet ; cunctatio autem sæpè affert vtilitatem : scientes igitur quòd vini vsus magna cautione opus habeat, nec affatim, nec semper adhibebant vinum, sed decenter, & suo tempore. Peractis enim votis, & sacrificijs placato numine, post purificationem corporum & animarum, aquis abluti, & imbuti sacrarum legum cognitione, hilares & læti ad remissiozem victum se conferebant, sæpe ne domum quidem repetentes, sed in templis vbi sacra fecerant, permanentes, vt & sacrificij memores, & locum reueriti, sacrosanctum reuera celebrarent conuiuium, nec verbo : nec facto vllò peccantes. Ex hoc more natam aiunt esse vocem, μεθύω, quasi μετ' ἔθω, quia post sacra, demum prisca indulgebant poculis. Talis vsus vini, cui magis, quàm viris sapientibus conueniat, quibus nunc quoque debetur ea, quæ potationem præcedit sacrorum operatio?

Tertia ratio fit per diuersam etymologiam probabilis. Sunt enim quidam, qui putant huic rei non ideo tantum esse datum istud nomen, quia solet sequi, & fieri post sacra : Sed ἄλλο τὸ μεθύω, id est, à remissione animi. Relaxatur porro insipientium ratio, & animus ad peccandum licentius : at eorum qui rectè sapiunt, potu vini relaxatur mens ad fruendū tranquillitate atque hilaritate : fit enim vir sapiens, vino maceratus, seipso suauior : proinde ne hoc quidem modo errabimus si ei potationem cōcedemus. Huc accedit & illud, quod sapientia nō est res dura, neque teretica, neque deuincta cogitationibus tristibus, sed perpetua tranquillitate hilaris, plenæque gaudio ac lætitia, vnde sæpe prorumpit

Nota prisco-
rum tempe-
rantiam cum
pietate con-
iunctam.

in non infulsos lusus & dicteria, coniuncta tamen semper cum grauitate seria: quemadmodum in bene temperata lyra contrarij soni in vnam melodiam ritè consonant. Certè iuxta facti Moyſis opinionem, Sapientia frivis, lusus & risus est non iste, quo pueri delectantur, sed quo homines cani, qui non tam consenserunt tempore, quàm bonis consiljs. Nónne vides filium Abrahæ nominatum esse Isaac, id est non risibilem tantùm, quod est commune omnium hominum, sed ipsum risum & gaudium: quem conuenit ludere cum tolerantia, quæ est vxor eius Rebecca, hoc enim Hebræis nomen istud interpretatur. Diuinum autem lusum, animo plebeio, non est fas videre; soli regi licet, cum quo diu habitauit (etiam si non omni æuo) Sapientia. Is appellatur Abimelech, qui prospiciens per fenestram, id est per apertum, & luciferum mentis oculum, Isaac vidit ludentem cum Rebecca vxore sua. Quod enim aliud negotium sapientem decet magis, quàm bene sentiendo & agendo gaudere, exhilarari & ludere cum honesta tolerantia.

*Alludit ad
historiã qua
narratur
Gen. 26.*

Ex his concluditur, sapientem fore aliquando temulentum, quatenus temulentia conferet ad bonos mores & afferet coniunctam vtilitati relaxationem: videtur enim vinum ea quæ cuique à natura sunt indita, augere, & intendere siue bona, siue mala sint, nam & hoc aliæ item res pleræque faciunt. Siquidem pecunia bono viro auctor bonorum est; malo autem contrà, ingentium est malorum seminarium; Gloria quoque insipientis malitiam reddit illustriorem; sicut iusti virtutem, nobiliorem facit. Similiter & vinum infusum corporibus, malas temperat animi affectiones; bonas verò, benignas, & clementiores efficit. Certè nemo, non planè rudis Philosophiæ, nescit, è duobus contrarijs, si vnum plerisque conueniat, etiam alterum necessariò cõuenire; vt album & nigrum sunt inter se contraria: si album bonis promiscuè malisque cõuenit, & nigrum itè vtriusque similiter cõueniet, nec solùm alteris: sobrietas autem & ebrietas contraria sunt inter se, sunt autè sobrietatis participes, vt Maiores docent, boni maliq̃ue, vtrisque igitur etiam cõueniet ebrietas: ergo inebriabitur etiam vir bonus absque villo virtutis detrimento. Quod si tâquam pro tribunali, non solùm argumentis, sed etiam testibus vtendum est, multos, & in primis laudatos, & medicos, & philosophos commemorare possumus, qui non verbis modò, sed etiam scriptis huic sententiæ suffragati sunt. Multos enim reliquerunt Commentarios intitulatos de ebrietate quorum confessione constat, temulentiam non esse aliud, nisi potationem quandam largiorem, haurirèque vinũ largius, & abundantius solito, citra mentis tamen sensum integritatis, rectique vsus detrimentum, non obfuturum sapienti: etsi id faciat in tempore, & in loco, & quemadmodum, & quatenus oportet, nullo modo peccaturum. Hactenus ex Philone. Ex cuius disputatione licet intelligere, ebrietatem Ioseph, & fratrum eius, quam narrat in hoc loco Scriptura, fuisse talem, qualem Philo ait sapienti honestam, & vtilem nonnunquam esse.

B E N E D I C T I
P E R E R I I C O M -
M E N T A R I A
I N C A P V T

Q V A D R A G E S I M V M Q V A R T V M
G E N E S I S .

A R G V M E N T V M .

Ioseph scyphum in sacco Benjamin abscondi iubet : quo mox , quasi furto esset sublatus , diligenter quaesito , & denique in sacco Benjamin inuento , eum tanquam furti reum detinere Ioseph volente , vehementer satagit & laborat Iudas apud ipsum , pro liberando Benjamin .

1 **R**ÆCEPIT autem Ioseph dispensatori
domus suæ , dicens : Imple saccos eorum
2 frumento , quantum possunt capere : &
pone pecuniam singulorum in summitate
sacci. Scyphum autem meum , & pretium
quod dedit tritici , pone in ore sacci iunio-
3 ris. Factumque est ita : & orto mane , dimissi sunt cum asi-
4 nis suis. Iámque urbem exierant , & processerant paululum ,
5 tunc Ioseph accersito dispensatore domus , Surge , inquit , &
persequere viros , & apprehensis dicito , Quare reddidistis
6 malum pro bono ? Scyphus quem furati estis , ipse est in quo
bibit dominus meus , & in quo augurari solet : pessimam rem
fecistis. Fecit ille vt iusserat , & apprehensis per ordinem
7 locutus est. Qui responderunt : Quare sic loquitur dominus
8 noster , vt serui tui tantum flagitij commiserint ? Pecuniam
quam

quam inuenimus in summitate faccorum, reportauimus ad te
 de terra Chanaam: & quomodo consequens est vt furati simus
 de domo domini tui aurum vel argētum? apud quemcumque 9
 fuerit inuentum seruorum tuorum quod quæris, moriatur, &
 nos erimus domini nostri. Qui dixit eis: Fiat iuxta vestram 10
 sententiam: apud quemcumque fuerit inuētum, ipse sit seruus
 meus, vos autem eritis innoxij. Itaque festinatò deponentes in 11
 terram saccos aperuerunt singuli. Quos scrutatus, incipiens à 12
 maiori vsque ad minimum, inuenit scyphum in sacco Benia-
 min. At illi, scissis vestibis, oneratisq; rursus a sinis, reuersi sunt 13
 in oppidum. Primusque Iudas cum fratribus ingressus est ad 14
 Ioseph (necdum enim de loco abierat) omnesque ante eū pari-
 ter in terrā corruerunt. Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? 15
 an ignoratis, quòd non sit similis mei in augurādi scientia? Cui
 Iudas: Quid respondebimus, inquit, Domino meo? vel quid 16
 loquemur, aut quid iustè poterimus obtendere? Deus inuenit
 iniquitatem seruorum tuorum; en omnes serui sumus domini
 mei, & nos, & apud quem inuentus est scyphus. Respondit Io- 17
 seph: Absit à me vt sic agā, qui furatus est scyphū, ipse sit seruus
 meus: vos autem abite liberi ad patrem vestrum. Accedens au-
 tem propiùs Iudas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur 18
 seruus tuus verbum in auribus tuis, & ne iras caris famulo tuo:
 tu es enim post Pharaonem dominus meus. Interrogasti prius 19
 seruos tuos, Habetis patrem, aut fratrem? Et nos respondimus
 tibi domino meo: Est nobis pater senex, & puer paruulus, qui 20
 in senectute illius natus est; cuius vterinus frater mortuus est:
 & ipsum solum habet mater sua, pater verò tenerè diligit eum.
 Dixisti que seruis tuis: Adducite eum ad me, & ponam oculos 21
 meos super illum. Suggestimus domino meo: Non potest puer 22
 relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur. Et 23
 dixisti seruis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscū;
 nō videbitis amplius faciē meam. Cū ergo ascendissemus ad 24
 famulū tuū patrē nostrū, narrauimus ei omnia quæ locutus est
 dñs meus. Et dixit pater noster: Reuertimini: & emite nobis pa- 25
 trū tritici. Cui diximus: Ire non possumus, si frater noster mini- 26
 mus descēderit nobiscū, proficiscemur simul: alioqui, illo absen-
 te, nō audemus videre faciē viri. Ad quē ille respōdit: Vos scitis 27
 q̄ duos genuerit mihi vxor mea. Egressus est vnus & dixistis, 28

- 29 Bestia deuorauit eum : & hucusque non comparet. Si tuleritis,
 & istū, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum
 30 mœrore ad inferos. Igitur si intrauero ad seruum tuū patrem
 nostrum, & puer defuerit (cum animā illius ex huius anima
 31 pendeat) uideritq; eum non esse nobiscum, morietur, & dedu-
 32 cent famuli tui, canos eius cū mœrore ad inferos. Ego proprie
 seruus tuus sim, qui in meā hunc recepi fidem, & sponondi di-
 cens, Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meū om-
 33 ni tempore. Manebo itaque seruus tuus pro puero in ministe-
 34 rio domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis. Non enim
 possum redire ad patrem meum, absente puero, ne calamitatis,
 quæ opressura est patrem meum, testis assistam.

VERS. 2. Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit,
 in ore sacci iunioris. Et factum est ita.

*Cur Ioseph
 furti calum-
 niatus com-
 mentus est
 aduersus Be-
 niamin.*

Theodoret.

Philo.

V E R I T U R, quo animo Ioseph, quē uel ad finem huius-
 modi calumniam instruxerit aduersus Beniamin? Sed veram
 & propriam rationem exposuit Theodoretus. Cū enim po-
 suisset quæstionem hanc, quæ in numero quæstionum eius in
 Genesim est centesima quinta. Ad quid fabulam scyphi commentus est
 Ioseph? Respondet ipse hunc in modum: Experiri uolens Ioseph animum
 fratrum erga Beniamin, & liquidò nosse an Beniamin calumniā passum,
 ex animo, & acriter defenderent, ob id in eius saccum abscondi scyphum
 imperauit. At ubi eos non tantū illi patrocinari, sed etiam pro eo uehe-
 mēter certare, ac seiplos offerre perspexit, personæ principis, & imperan-
 tis deposita, fraternum vultum induit, & beneuolentiam ostendit; fratres
 que trepidantes, & tantū non terram sibi dehiscere exoptantes, ipse bo-
 no animo esse iussit dicens: *Nunc igitur ne timueritis: neque durum esse uobis
 videatur quòd uendidistis me: nam ut uiueretis, misi me Deus hoc ante uos.*
 Sic Theodoret. Idēque multo ante Theodoretum sensit Philo in libro
 de Ioseph ita scribens: Sed hæc omnia, quasi tentamenta quædam
 erant, Iosephi explorare cupiente animos fratrum suorum erga Benia-
 min. Verebatur enim ne quod inter eos intercederet odium, siue inui-
 dia: ut in familijs sæpe accidit prognatis ex diuersis matribus, honore ta-
 men inter se paribus. Ideo ut exploratores incusabat: nec dimisit eos,
 nisi obside retento, donec adduceretur sibi dilectissimus frater Beniamin.
 Quem, ob eandem causam, cæteris in conuiuio prætulit, interim obser-
 uans singulorum vultus, ex his iudicaturus, si qua subesset inuidia.
 Cūque uidisset gaudere eos, ac fauere honori pueri, tertium præterea
 experimentum commentus est intentato furti crimine Beniamin, ut il-
 lorum pro eo curam & sollicitudinem exploraret. Atque his argumentis
 certò

certò persuasus, paternam familiam nequaquam seditione domestica impugnari, ratiocinatus est, quod in se fratres admiserant, non tam eorum perfidiâ accidisse, quàm prouidentia Dei prospicientis futurum, & ventura non minùs cernentis, quàm presentia. Sic Philo.

Verùm hinc exoritur quaestiuicula: Num peccauerit Ioseph, furti arguens, & infamans innocentè Benjamin? Audiatur Lector veram eius quaestiuonis solutionem à Caietano traditam. Quaestio est, inquit Caietanus quo pacto excusetur Ioseph de peccato mortali, imponendo furti crimen fratri suo Benjamin innocenti. Sed solutio quaestiuonis est, nullam fuisse ibi calumnia formaliter; hoc est, ex intentione calumniandi; vt clarè patet ex eo, quod in fratris dilectissimi sacco poculum argentum iussit poni. Intendebat enim Ioseph explorare an fratres sui parui facerent seruitutem Benjamin: calunia igitur tantùm materialiter illic interuenit: quæ, quia cognoscebatur, quodd in malù nullum Benjamin redundaret, vt potè intra breuissimum temporis spatium, immò verò statim veritate patefacta, in lucem prodiens, à peccato contra bonum proximi manifestè excusatur, quamuis officiosum mendacium interuenit. Hæc Caietanus. Ego, & à tali mendacio libenter vindicauerim sanctum Ioseph: non enim ista ex animo, & seriò, & asseuerando, sed tentando, & interrogando tantùm (vt facere iudices solent) facta, dictaque sunt.

Pro vocabulo *scyphi*, H-brancè est *Geba*, de cuius significatione sic Oleaster: Verbum *Geba* à quo *Geba* id est, *scyphus*, eleuare significat, *Geba* verò eleuationem, & inde collem, quodd fit eleuatus; vnde *Migaor* quodd nostri *tiaras* seu *nithras* vertunt, quodd eleuatae essent ad modum collis. Hinc etiam *gabia*, id est *scyphus*, non qualiscumque, sed qui formam collis habeat, vt puto, formam habebat, dimidia amygdalæ, siue Indiani *Coci*. Hæc Oleaster. lxx. Interpretes pro ea voce posuerunt, *Kovdi*, *Condy*, super qua voce Hieronymus citans lectionem hanc lxx. Interpretum: *Et pone argentum vniuscuiusque in ore sacculi, & condy meum argenteum, mitte in sacculum iunioris*: Pro sacculo, inquit, Hieronymus, peronem, vel follem Hebræa habent: pro *condy*, id est, pro poculo, quodd etiam in *Isaia* legitimus, *Aquila scyphum*, *Symmachus*, *phialam* transfulerunt. Sic Hieron. Locus autem *Isaia* significatus hinc ab Hieronymo est apud eum, sub finem cap. 51. Nam pro verbis illis, quæ habet nostra translatio Latina *Ecce tuli de manu tua calicem indignationis meae*: apud lxx. si verbum de verbo reddas, Latine est: *Ecce tuli de manu tua calicem ruinae, condy furoris mei*. Vocem *condy* porrò, tradunt Grammatici non esse Græcam, quodd indicat etiam forma eius nominis. Apud Athenæum, vbi de varijs poculorum generibus differit cum exemplis Græcorum Scriptorum, mentio fit eius vocis. Quanti autem opprobrij & infamiae duceretur olim surripere *scyphum* Principis, satis liquet exemplo *Dioxippi Atheniensis*, qui per calumnia falsò accusatus quodd poculum aureum Alexandro Regi inter epulas surripuisset, cum coniectum in se oculorum, quibus vt fur ab alijs designabatur, ferre non posset, excedens conuiuio, literis conscriptis quæ Regi redderentur, ferro se interemit. Et *Iunio Seruilio* qui in conuiuio,

An peccauerit Ioseph furti calumniatus Benjamin. Caietanus super hunc locum.

Quid vox Condy, S. Hierony. in Tradit. in Genes.

Athenæus. Quam fuerit probrosum scyphos Principum furto tolere. Curtius l. 9. Suetonius in Claud.

Claudij Cæsaris aureum scyphum furatus credebatur, in diem postertum ad cõuiuium reuocato, calicem fictilem apponi iussit Cæsar: quod opprobrium, homini non planè impudenti, instar maxiani supplicij esse debuit.

*Antiquitas
et honor scyphorum.*

*Homer. Iliad.
2. de scypho
Nestoris &
Neronis.*

Suet. in Nero.

Inter uasa porrò argentea vel aurea Principū, tenuisse primas scyphos, siue pocula, ex monumentis antiquitatis manifestum est: quorū antiquissimus vsus vel ex hoc Scripturæ loco perspicuè cognoscitur. Apud Homerum in primis celebratur scyphus Nestoris, quem ille scribit aureis clauis fuisse inter punctum duplici fundo, quatuor velut auribus redimitum: ad quarum singulas binæ columbæ aureæ pasci videbantur. Erat autem ille adeò grauis & ponderosus, vt repletus, vix è mensa ab alio quopiam moueri posset; quem tamen Nestor potaturus, faciliè in manus tollebat. Memoratissimi quoque fuerunt duo scyphi Neronis, pretiosissimi, atque ei gratissimi, quos ille Homericos à cælatura carminis Homericæ vocabat: eos autem, nunciata sibi exercituum defectione, per summam iram atque indignationem, solo illisit.

PRIMA DISPUTATIO.

Quomodo intelligendum sit Ioseph augurari solitū in scypho argenteo.

Super illis uerbis,

VERS. 5.

Scyphus quem furati estis, ipse est, in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet.

*Prima quæst.
de varia locutione & interpretatione
huius loci.*

Hec disputatio tres habet quæstiones: quarum prima est: Quanam sit germana sententia illorum uerborū: *In quo augurari solet.* Sciendum est, locum hunc ab Interpretibus variè reddi ex Hebræo, varièque exponi. Quidam vertunt *augurari*, sicut Latinus Interpres secutus lxx. Interpretes. Alij, *augures consulere*: Alij *tentare & probare*. Alij, *pro malo omine & augurio accipere*. Paraphrasis Chaldaica habet: *Et ipse inquirendo inquireri pro eo.* Aben Esra accipit *pro tentare, & probare*, hoc intellectu: Per hunc scyphum dominus meus vos tentauit, vt cognosceret num fures essetis. Rabbi Iona sic exponit, Cogitat hætus meus amissionem scyphi ex quo bibit, sibi esse malum omen, & augurium. Dauid Kimhi in libro Radicum, hoc modo interpretatur: Auguratur pro eo, id est, consulit, & interrogat augures, vt sciat à quo sit sublatus, & vbi eum quærere debeat. Lectio Caldaica, paulò suprâ memorata hanc reddit sententiam: Dominus meus pro scypho sibi ablato, diligenter inquit, vel inuestigando furem, vel consulendo augures, & diuinos. Nostræ lectionis Latinæ hæc est sententia, Ioseph in illo scypho, siue per illum scyphum, solitum auguria captare, id est, quærere notitiam, vel futurarum rerum, vel præsentium, vel præteritarum maximè occultarum, quæq; humano cõsilio ac ratione peruestigari nõ queant. Quid autè pro

proprie significet verbū Hebræū, quod hīc Latīnē interpretatū est augurari disputat Oleaster super hoc loco, quem Lector, si lubet, videre potest.

6 Altera quæstio est, An verā ac proprie Ioseph augurari soleret per illū Sēphum. Duplex est significatio tam nominis *Augurium*, quā verbi *augurari*: altera propria; altera verō minimē, sed figurata & metaphorica. *Augurari* proprie significat diuinare ex auium vel volatu, vel cantu, vel pascu: hæc enim tria erant augurij genera, quæ in auium vel volatu, vel pascu obseruabantur. Huiusmodi augurum erat honoratissimum Romæ Collegium, in quod clarissimi Romanorum allegebantur: quorum dupliciter per insignis erat honor & dignitas, tum propter summam auctoritatem & potestatem; tum quōd is honor non esset temporarius, sed perpetuus, nec quoad viuetet augur, ei adimendus. Auctoritatem & potestatem augurū demonstrant verba illa xij. Tab. quæ refert Cic. lib. 2. de legib. sunt autem hæc: Quæ augur iniusta, nefasta, vitiosa, dira defixerit: irrita infectaque sunt. Qui non paruerit, capitalis esto. Nec rarō factum est, vt augutum obnuntiatione præcipui magistratus etiam Consules se abdicarent magistratu. De perpetuitate autem huius magistratus, audiat Lector verba illa Plinij scribentis Arriano: Gratularis, inquit, mihi, quōd accepit auguratum: iure gratularis: sacerdotium enim ipsum, cum præsum & religiosum est, tum hoc quoque sacrum planè, & insigne est, quod non admittit viuenti. Nam cætera, quamquam dignitate propemodum paria, vt tribuuntur, sic auferuntur: in hoc, fortunæ hætenus licet vt dari possit. Sic ille. Videat Lector super hoc ipso eruditam Plutarchi disputationem in lib. Quæst. Romanar. quæst. 99. & antea, quæst. 72. & 73.

Altera significatio est verbi *augurari*, nō propria, sed per translationem vsurpando *augurari*, pro eo quod, in vniuersū dicitur Diuinare, siue præfigere animo, & prædicere futura, quocumque id modo fiat. Hac significatione vsus est augurandi verbo Plinius scribens Cornelio Tacito: Auguror, inquit (nec me fallit augurium) historias tuas immortales futuras. Similiter idem verbum vsurpauit Cicero scribens Cæcinnæ: Non ex alitis inuolatu (inquit) nec è cætu sinistro oscinis, vt in nostra disciplina est, neq; tripodis solistimis, aut somnijs tibi auguror, sed habeo alia signa quæ oblectem: quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamē habent vel obscuritatis, vel erroris. Hoc item significatu Aristoteles primo libro Animalium scripsit, sternutamentum esse sacrum augurium sanitatis capitis humani, ita scribens: Sternutamentum quod flatu vniuersi eruptio est ex calore per nates, signum est augurale, & vnum ex spirituum omnium generibus sanctum & sacrum. Idemque dixit expresse in Problematum lectione trigesima tertia, problem. 9. Sternutamentum, inquit, beneuolare caput, postēque concoquere, naturale indicium est. Cum enim capitis calor humorem, spiritūque peruincit, tunc moueri solet sternutamentum. Quamobrem moribundos, interdum sternutatorio excitamus, tanquam si hoc affici nequeant, spes nulla salutis sit. Perinde igitur, quasi bonæ indicij valetudinis partis optimæ atque sacerrimæ, sternutamentum adorant, benèq; augurantur. Sic Aristoteles: qui & augurari, & augurium

Secunda quæstio
Quomodo
hic accipatur
verbum au-
gurari.

Quanta es-
set Augurij
auctoritas.
Cicero.

Pli. li. 4. Epi.

Plutarch.

Pli. li. 7. Epi.

Cic. li. 6. Epi.

Aristot. Cur
sternutamentum
augurium
le signum pu-
tetur sanita-
tis capitis.

sumpsit

sumpsit pro naturali indicio, & pro eo quod est naturaliter indicare. Cum igitur in hoc loco dicitur Ioseph auguratus in scypho, non sumitur augurandi verbum priori modo, sic enim augurium non per scyphum, sed per aues fiebat; sed posteriori modo sumitur, pro eo quod est diuinare, siue prospiciendo & prænunciando futura, siue præterita vel præsentia, quæ essent occultissima, penetrando intelligentia, & alijs manifestando.

Cuiusmodi fuerit illa diuinitio per scyphum.

Tertia quæstio, Qua ratione diuinatio illa per scyphum fiebat apud Ægyptios: Hoc, nec tradit, nec significat Scriptura, nec ego reperi apud Herodotum, Diodorum, aliosque qui subtiliter mores, & instituta, & leges Ægyptiorum exposuerunt. Sed enim talem diuinandi modum fuisse in vsu id temporis apud Ægyptios, non est dubitandum. id enim satis indicant verba illa Ioseph: *An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?* Et apertius hoc habet translatio lxx. Interpretum: *Non scitis quod augurio augurabitur homo qualis ego?* significans hisce verbis, sui similes in Ægypto, id est, primarios ac principes Ægyptiorum, tali genere augurandi vti consueuisse. Illa porò diuinandi ratio per scyphum, ad Magiam pertinebat, cuius multas & varias species siue modos perleset Plinius his verbis: Vt narrauit Hostanes, species Magiæ plures sunt. Namque & ex aqua, & ex sphaeris, & ex aëre, & stellis, & lucernis, ac peluibus, securibusque, ac multis alijs modis diuina promittit: præterea umbrarum, inferorumque colloquia; quæ omnia, ætate nostra Princeps Nero, vana, falsaque comperit. Et interpositis aliquot, subdit: Proinde ira persuasum sit, inestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quædam veritatis umbras; sed in his veneficas artes pollere, non magicas. Sic Plinius.

Iulius Sirenus. lib. 9. de Rato, cap. 18.

Verumtamen scire cuperet Lector, quomodo per scyphum Ægyptij diuinarent. Dicam quod legi apud quendam, minimè malum auctorem, Assyrios legimus, inquit ille, & Chaldaeos, & Ægyptios, pelues aquis replere solitos (idem fecisse eos in scyphis, non temerè existimari potest) in quibus argenteas laminas, lapidèsq; pretiosos certis characteribus signatos ponebant, & quibusdam verbis pronunciatis, Dæmon aduocabatur: qui vocem instar sibili, ex aquis edebat responsa eorum, de quibus consultebatur, reddens. Ex nitidis etiam tersisque rebus alijs, in quibus quæsitæ rerum imagines à Diabolo confictæ videbantur, antiquitus diuinabatur. Iulianum Imperatorem Apostatam, hoc potissimum diuinandi genere vsu esse, quidam tradiderunt. Consimile est, quod à quibusdam hodie, vel in crystallis, & vitreis vasis aqua repletis vel in summis digitorum vnguiculis exercetur: in quibus rerum, quæ inquiruntur, species & imagines à Diabolo confictæ, à certis personis videntur. Huius generis fuisse videtur oraculum ex fonte Cereris in ciuitate Patras: in quo, iniecto speculo, ægroto hilarior vel tristior vultus ostendebatur, & indidem ægroto sanitas, vel mors diuinabatur. In li. de Mirabilib. Mundi (qui Aristot. falso adscribitur) memoratur fons quidam Palæscorum: in quo per dolum iurata, & tabellæ inscriptæ, si ponebantur, continuò absorbebantur, bona autem fide ac syncerè iurata supernatabant aquis. Sic ille.

Diuinatio superstitiosa vel potius fabulosa in fonte Cereris, ex in fonte Palæscorum.

SECUNDA DISPUTATIO.

Super illis verbis,

An ignoratis quòd non sit similis mei in augurandi scientia?

EX istis verbis minimè leuis existit quæstio, quomodo sanctus Ioseph istud dixerit, quod non solum erat mendacium qualecunque, sed ipsi etiam valdè perniciosum. Nam nec verum erat, ipsum augurari solitum per scyphum, & cultorem haberi velle artis illicitæ & damnatæ, non vacabat peccato

VERS. 19.

ipsique apud viros pios infame ac probrosum esse poterat. Super hac quæstione varias Auctorum opiniones percensebo: ac denique breuiter sententiæ meæ Lectorem faciam participem. Prima est opinio B. Augustini aientis id Ioseph dixisse non seriò neque ex animo, sed per iocum, siue per ioculare quandam simulationem: non tamen eiusmodi iocum vsurpasse sanctum Ioseph, sine sensu alicuius mysterij, istiusmodi ioco velati & occultati. Hanc opinionem Augustini sequuntur, & auctor Historiæ Scholasticæ in Historia Genesis super hunc locum, & S. Thomas in Secunda Secundæ quæst. 95. artic. 7. Verba B. Augustini in quæstione ex lv. in Genesim huiusmodi sunt: *Quæri solet, quid sibi velit illud quod dixit fratribus suis Ioseph: Nesciebatis quia augurio auguratur homo qualis ego?* sed quia non id seriò, sed ioco dictum ab eo est, vt exitus docuit, non est habendum mendacium: mendacia enim seriò à mendacibus aguntur, non ioco. Cùm autem quæ non sunt, tanquam ioco dicuntur, non deputantur mendacia. Nec verò Ioseph sic fratres suos ludificasset, nec tanta expectatione suspendisset, nisi magnum aliquid isto quasi ludo significaretur: nam neque sapientiæ illius viri grauitate id condignum erat, nec Scriptura eiusmodi commemoraret, vt in qua tanta sit sanctitatis auctoritas, & prophetandum tanta intentio futurorum: qui exequi modò non suscepimus, sed admonere tantùm volumus, quòd hinc oporteret inquiri: Nec porrò illud, vacare arbitror, quod Ioseph non dixit, *auguror ego*, sed, *auguratur homo, qualis ego*. Quod si hoc dicatur esse genus aliquod locutionis, in Scripturæ corpore simile aliquid reperiendum est. Hæc B. Augustinus.

*Prima opinio
Augustini.
Historia
Scholasticæ.
S. Thoma.*

Secunda opinio, non absimilis, Theodoretis est, affirmantis, id Ioseph dixisse per fictionem & simulationem quandam; quò videlicet faciliùs ea ratione perueniret eò quò intendebat. Nec sibi Ioseph arrogasse scientiam vel vltum augurandi, sed eā tribuisse alijs viris sui similibus, id autem est proceribus & Principibus Ægyptiorum. Hoc autem modo scribit Theodoretus in quæstione 104. in Genesim: *Quid hoc est: Augurio auguratur apud se? Qui volunt augere crimen furti apud fratres illos Ioseph, vaticinij instrumentum poculum appellant. Quod etiam ipse Ioseph dixit: Ignoratis: inquit, quòd quisquam augurando auguratur sicut ego?* Hæc

*Secunda opinio
Theodoretis.*

Comm. in Gen. Tom. 4.

I I I I

Græcus in-
terpres.

autem dicebat, non quòd vaticinio vel augurijs vteretur; sed sermonem effingens iuxta materiam subiectam. Conuenit autem admirari exquisitam eius loquendi rationem. Neque enim vel simulando, augurij peritiam sibi passus est tribui, sed cupiam alteri, cui summa imperij commissa esset, sicut fuerat sibi. Non enim dixit, *Auguror*, sed, *Augurando auguratur quisquam, sicut ego*. Sic Theodoretus. Extremam hanc Theodoreti admonitionem secutus videtur Græcus. interpres in Catena Lippomani citatus. Qui locum hunc sic vertit: *An non nostis, quòd diuinando diuinat vir, qui similis mei est?* Et subdit, *Hoc autem est, ac si diceret: An ignoras, quòd viri excellentes, ac principes, qualis ego sum, ex huiusmodi rerum amissione, omnia, & auguria captare solent?* Sic ille. Nihil igitur de se Ioseph istis verbis dicit affirmatè, sed illud tantùm significat, summatus Ægyptiorum, qualis ipse erat, solitos istiusmodi augurij vsu, & per ea, res vel amissas, vel sibi ablatas inquirere.

Tertia opinio
Rupertii.

Tertia opinio est Rupertii, qui ait ista verba dixisse Ioseph serio, & ex animo, suoque sensu: sed in eius verbis augurari, non propriè accipiendum esse pro supersticiosa animi obseruatione, vel alia quapiam Gentilium superstitione, sed in vniuersum pro eo, quod est diuinare, & futura præuidere ac prædicere: in quo neminem fuisse apud Ægyptios similem eius minimè dubium vel obscurum est: habebat enim spiritum propheticum, quo futura præuiderat, atque prædixerat. Verba Rupertii sunt hæc ex lib. 9. in Gen. 10. Augurari quidem, Gentilium est, & ex lege Dei illicitum est: at tamen rem diuinam, id est, futurorum intelligentiam, qua gratia ipse prædictus, somniorum quoque verus erat Interpres, verbo augurandi rectè illum significasse non dubium est. Ergo quicquid hætenus in fratres suos egit, in præsens quidem aliquantula illis pœna fuit: sed reuera non tanquam augur, sed tanquam Dei vates, ex intuitu futurorum tunc illa gessit. Sciebat enim, quòd pro culpa suæ venditionis, seruituri essent Ægyptijs in tribus generationibus suis: generatione autem quarta reuersuri. Vnde moriturus ipse, dixit fratribus suis: *Post mortem meam visitabit vos Deus, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram, quam iurauit Abraham, Isaac & Iacob: asportare vobiscum ossa mea de loco isto*. Nec vacui, sed cum magna substantia, multoque auro & argento educendi inde erant. Benè igitur in prophetia trium generationum, quæ seruituræ erant in Ægypto, & ablationis auri & argenti Ægyptiaci, tribus illis diebus in custodia tenuit, & abeuntibus argenteum scyphum suum imposuit. Item in auspicio Ægyptiorum; qui fugientem Israël persecuturi erant, misit executores post illos, qui eos cum nimia turbatione, quasi ad iudicium reuocarent. Et sicut cantaturi erant filij Israël dicentes, *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est*. Ita rectè & ipse tristitiam fratrum inopinabili gaudio terminauit, dicens: *Ego sum Ioseph frater vester*. Sic Rupertus.

Exod. 14.

Exod. 15.

Quarta opi-
nio Iohanni.

Quarta opinio est Iohanni affirmantis Ioseph dixisse illud fingendo, & simulando. Sed quia voluit talis à fratribus suis existimari, qualis reuera non erat, mentitum fuisse eum, officioso tamen mendacio, ad inquirendam himirum veritatem, quam nosse cupiebat, & ideo peccasse tantum

venia

venialiter. Fingebat & simulabat Ioseph, istud dicens (ait Thostatus) loquens scilicet prout de illo existimabant Aegyptij habentes illum præstantissimum coniectorum futurorum per artem augurandi vel Necromantia, sic enim dixerat illi Pharaos, *Vidi somnia, nec est qui edisserat, que auidius te sapientissime conyicere.* Si quæras, an Ioseph ita loquens sit mentitus? Responder Ioannes Galensis non fuisse eum mentitum, quia oratio ejus, cum fuerit interrogatiua, nihil affirmavit, vel negavit, & ideo nec verum nec falsum significavit. Sed hoc non valet; nam licet oratio interrogatiua simpliciter & ex toto non affirmet, vel neget, attamen ex parte, & prout præsupponit aliquid, est affirmatiua, vel negatiua: Verbi gratia, hæc oratio, *An ignoratis quod Christus mortuus est, & surrexit?* supponit Christum mortuum esse, & surrexisse. Talis fuit oratio illa Ioseph: *An ignoratis quod non sit mei similis in augurandi scientia?* Idem auctor respondet aliter, verbi gratia, augurandi hæc non sumi propriè pro superstitiosa obseruatione avium; & per eam diuinatione futurorum, sed simpliciter pro præsciētia & diuinatione futurorum, quam sine dubio Ioseph per spiritum propheticum, & diuinam revelationem habebat. Verum neque hoc rectè dictum est. Ioseph enim illa verba dicens, talis haberi voluit à fratribus suis, qualem verba eius propriè accepta significabant, id est augurem verè, ac propriè dictum. Dicendum igitur est, Ioseph voluisse haberi à fratribus suis verè ac propriè augurem, & ideo mentitum esse: sed quia tale mendacium neque illis fuit noxium, & sibi conducebat ad inquirendam veritatem, quam nosse cupiebat, idcirco fuit mendacium quodammodo officiosum, & veniale peccatum: à quo excusare Ioseph non est necesse. Hactenus ex Thostato.

Atenim videtur mendacium illud fuisse perniciosum ipsimet Ioseph, bonam ipsius famam scelerans: velle enim haberi à bonis viris, & veri Dei cultoribus, quales erant eius fratres, illicitæ ac damnatæ, & diabolicæ superstitionis egregium cultorem, non est leue ac veniale peccatum, vt dicit Thostatus. Deinde, non bene refellit secundum responsum Ioannis Galensis, immo videtur esse admodum probabile. Dicit enim potest, Ioseph vsum esse oratione ambigua (quod sine peccato interdum fieri licet) quam sciebat fratres eius, atque Aegyptios qui audiebant, accepturos secundum vnum sensum à se non intentum, id est, de augurio propriè dicto: ipse verò eam orationem intelligebat de augurio amplè dicto, prout significat vniuersè quamlibet diuinationem, etiam licitam & sanctam.

Paulus Burgensis in Additione quadam sua ad Postillas Lyrani super hoc loco, ait ex textu Hebraico elici, sententiam verborum Ioseph fuisse hanc; Nescitis, primatis & principibus viris, qualis ego sum, facile ac promptum esse consulere augures & diuinos (quorum tunc in Aegypto magna erat tum copia, tum auctoritas) & per eos secreta & occulta omnia cognoscere? Hinc igitur apparet, sic intelligendo verba Ioseph, nihil esse loci relictum quæstioni. Verba Burgensis sunt hæc: In Hebraica littera non dicitur: *An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?* Sed ponuntur alia quædam verba, quorum hæc est sententia: An

Ioannes
Galensis.

Disertior
opinio Thostati.

Quinta opinio
Pauli
Burgensis.

ignotatis quòd homo mei similis facillè posset per auguria talia scire? Et hoc videtur magis consonum rationi. Fratres enim Ioseph non habebant, vnde scire deberent, Ioseph esse maximum augurem: sed bene poterant existimare, cum ille tam potens esset, habere posse augures quoscunque vellet, quos de occultis consuleret: præsertim cum in Ægypto multi essent coniectores & talium artium professores, vt ex multis Scripturæ locis perspici potest. Secundum verò S. Augustinum & S. Thom. in 2. 2. quæst. 95. Ioseph istud dixit non serid, sed referens ad id, quod vulgus Ægyptiorum opinabatur de ipso, credens Ioseph talium artium esse peritissimum. Sic Burg.

*Sexta opinio
Caietani.*

Caietanus excusat Ioseph à mendacio pernicioso, quòd professio, & munus augurandi, in illo tempore, & apud illas gentes non esset infame, sed honorificum: quocirca dicens Ioseph se esse augurem, non seipsum infamauit. Vtrum autem excusari possit Ioseph ab omni mendacio, primum dubitat Caietanus: verum denique putat dupliciter excusari posse; primum quòd per illa verba, non sibi attribuit scientiam augurandi, sed aliis sui similibus, id est, primarijs Ægypti viris eam attribuit. Deinde, quia licet augurari, propriè dictum, sit illicitum; attamen amplè sumptum pro diuinare, quocumque id modo fiat, siue bene, siue malè, potest esse sine vitio, cum bene fit. Ioseph autem & diuinabat futura, & bono modo diuinabat, nempe afflatus diuino Spiritu. Verba Caietani sic habet: Quæstio est circa auguriũ, quod finxit & simulauit Ioseph, quo pacto excusari possit Ioseph à mendacio pernicioso in seipsum, simulado se esse diuinatorem in vase argenteo: est enim hæc species diuinandi inexcusabilis. Verum solutio quæstionis est, quod huiusmodi diuinationes tunc temporis infames non erant, sed honorabiles & ideò non est aduersus propriam famam locutus Ioseph. Et quidem quòd ipse esset diuinator, testabatur diuinatio somniorum: vnde profitendo se diuinare, verum dicebat. De modo autem diuinandi, videlicet in illo poculo argenteo, an secundum veritatem excusabilis sit, nescio, crediderim tamen excusabilem fuisse. nefas enim est putare, quòd aliquod inexcusabile ex suo genere peccatum mortale, sibi ipsi imposuerit Ioseph. Idem Caietanus perpendens verba illa Latine Translationis: *An ignoratis quòd non sit similis mei in augurandi scientia?* subdit hæc, iuxta Hebræum habetur: *An non noſtis quòd diuinando diuinat vir, sicut ego?* non sunt verba præferentis se alijs, sed dicentis communem esse diuinationem sibi similibus; modestè significans, quòd Principibus, qualis erat ipse, non desset diuinatio. Nec explicat, an per se, an per alios diuinet. Et quia diuinare nullum peccatum est, potest enim ex dono Dei, & quandoque beneficio naturæ sanctè fieri, ideò nihil illiciti de se protulit Ioseph. Sic Caietanus.

*Septima opinio
Lippomani.*

Lippomanus in Catena sua in Genesim, prætermiſſa translatione ac 19 Læctione Latina huius loci, ex Læctione Hebræica, Græcæque, atq; Chaldaica, conatur propositam difficultatem expedire. Sic enim scribit: Ab eo quod Latinus Interpres vertit, *An ignoratis quòd non sit similis mei in augurandi scientia?* paulò diuersior est Læctio Hebræica, hanc fermè reddendi sententia

sententiam: *Nescitis, quòd augurio auguratur* (seu) *diuinando diuinabit vir qui sicut ego (vel) similis mei?* nec dissimilem habet sententiam translatio lex. Interpretum, quæ sic habet: *Non scitis, quòd augurio augurabitur homo, qualis ego?* quasi dicat: Cogitandum vobis erat, me ob secretorum cognitionem à Pharaone celebratum nomine & officio, etiam vestri furti conscium me futurum: idèoque à tanto flagitio designando cauendum erat vobis, cum id facile peruestigare ac deprehendere possit, quicumque mei similis fuerit. Chaldaica lectio sic habet: *Nesciebatis quòd inuestigari inuestigaret vir, sicut ego?* Quibus verbis alter innuitur sensus, hic nimirum: Abstinere vos debebatis ab hoc scelere, vel illud saltem cogitantes, quòd maxima in eo detegendo vsurus essem diligentia: quemadmodum facere solent mei similes in peruestigandis rebus sibi furto sublatis. Hinc igitur patet, sine mendacio dixisse illud Ioseph. Sic Lippomanus. Sed quia Lippomanus tacitam præteriiuit lectionem Latinam, secundum quam tamen præsens quæstio potissimum mota est, & in qua maxime versatur difficultas, idcirco eius solutio mutila & imperfecta est.

Quod ego super hac Quæstione sentio, non tam superioribus sententiis diuersum est, quàm ex earum aliquot aptè compositum, atque constatum. Arbitror equidem, cum Ioseph dixit verba illa, nihil eum esse mentium possunt enim verba illa quatuor modis commodè ac verè ita exponi, vt mendacij nihil planè contineant. Primum enim dici potest, Ioseph dixisse illud non serio, sed per iocum, siue ioculari quâdam simulationem: quæ autem sic dissimulanter & ioculariter dicuntur, ea pro mendacijs nequaquam habentur: Et hæc est sententia B. Augustini, & Historiæ Scholasticæ, & S. Thomæ, vt supra dictum est. Deinde potest dici, Ioseph non esse locutum affirmatè & asseueranter, sed interrogando; nec sibi vendicando scientiam augurandi, sed assignando eam vitis principibus & sui similibus. Hæc autem fuit opinio Theodoret, & Græci interpretis, & Ioannis Galensis cum honore citati à Thostato, & item Cani in libro secundo de locis Theologicis cap. 4. Illud præterea dici potest Ioseph dixisse illa non ex suo sensu, sed ex opinione atque existimatione omnium Ægyptiorum, qui videntes Ioseph præ cæteris viribus & coniecturibus Ægyptijs sapienter occultissima interpretari, & futura prælagire, putantelque id eum facere, more aliorum, per artes magicas, ad quas pertinet augurandi superstitio, laudabant eum atque prædicabant, tanquam peritissimum augurem. Atque hanc opinionem & solutionem attigit S. Tho. in 2. 2. quæst. 95. artic. 7. Deinde illud etiam (quod videtur mihi quidem propius esse vero) dici potest, verba illa Ioseph continere verissimam sententiam, si verbum *augurandi* non sumatur propriè pro eo quod est, ex obseruatione auium diuinare, quomodo hîc non accipi, supra euidenter ostensum est: sed *augurari* sumatur in vniuersum pro eo quod est prælagire animo & diuinare futura, quocumque id modo fiat, siue per diuinum spiritum, siue humanum, siue diabolicum. Namque hac significatione sæpenumero vsurpari verbum augurandi, supra demonstratum est. Manifestum porrò erat, Ioseph præstantissimum esse habitum diuinato-

Octaua opinio Auctoris. Oratio illa Ioseph de sua scientia augurandi quatuor modis vindicatur à mendacio.

Melchior Canus.

rem, propter quatuor somniorum verissimam interpretationem, & futuræ fertilitatis, ac sterilitatis prædictionem. Verissimum igitur erat, neminem eo tempore fuisse similem Ioseph in scientia augurandi, id est, divinandî. Sed illud advertat Lector, quam prudenter & cautè locutus illa verba fuerit Ioseph: non enim dixit neminem esse similem sibi in augurando per scyphum, sicut antea dixerat eius minister, id enim

fallam fuisset, cum ipse non auguraretur per scyphum: immò ab ista, & alijs hoc genus superstitionibus vehementer abhorrebat,

sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem

in scientia augurandi, id est,

diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

di. Quod ego loquor hæc Quæstiones sicut, non tam superstitiosè sentio, sed præcisè, absolutèque dixit, non esse sui similem in scientia augurandi, id est, diuinan-

BENE

BENEDICTI PERERII COM-

MENTARIA

IN CAPVT

QVADRAGESIMVM QVINTVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

Denique Ioseph manifestauit se fratribus suis: eosque remittens in patriam, suo & Regis Pharaonis nomine, patrem cum omni familia in Aegyptum accersuit.

NON se poterat vltra cohibere Ioseph multis coram astantibus: vnde praecepit ut egrederentur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutuae. Eleuauitq; vocem cum fletu, quam audierunt Aegyptij, omnisque domus Pharaonis. Et dixit fratribus suis: Ego sum Ioseph: adhuc pater meus viuere Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti. Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cum accessissent propere, Ego sum, ait Ioseph, frater vester, quem vendidistis in Aegyptum. Nolite pauere, neque durum vobis esse videatur quod vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Aegyptum. Bienniū est enim quod coepit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit, nec meti. Praemisitque me Deus ut reseruemini super terram, & escas ad viuendum habere possitis. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc mis-

sus

/ sus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum vni-
 9 uersæ domus eius, ac principem in omni terra Ægypti. Fe-
 10 stinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc man-
 dat filius tuus Ioseph: Deus fecit me dominum vniuersæ ter-
 ræ Ægypti: descende ad me, ne morêris: & habitabis in terra
 11 Gessen, erisq; iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorum,
 12 oues tuæ & armenta tua, & vniuersa quæ possides. Ibique te
 pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne &
 13 pereas, & domus tua, & vniuersa quæ possides. En oculi vestri,
 & oculi fratris mei Benjamin vident quòd os meum loquatur
 14 ad vos Nunciate patri meo vniuersam gloriam meam, & cun-
 cta quæ vidistis in Ægypto: festinate & adducite eum ad me.
 15 Cùmque amplexatus recidisset in collum Benjamin fratris
 16 sui, fleuit: illo quoque similiter flente super collum eius: Oscu-
 latúsque est Ioseph omnes fratres suos, & plorauit super singu-
 17 los: post quæ ausi sunt loqui ad eum. Auditúmque est; & cele-
 bri sermone vulgatum in aula Regis: Venerunt fratres Ioseph:
 & gauisus est Pharao atque omnis familia eius. Dixitque ad
 18 Ioseph, vt imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes iumen-
 ta, ite in terram Chanaam; Et tollite inde patrem vestrum &
 19 cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona
 Ægypti, vt comedatis medullam terræ. Præcipe etiam vt tol-
 lant plaustra de terra Ægypti, ad subuectionem paruulorum
 suorum, coniugum: & dicit: Tollite patrem vestrum, & pro-
 20 perate quantocyus venientes, Nec dimittatis quicquam de su-
 pelledili vestra: quia omnes opes Ægypti, vestræ erunt: Fece-
 21 rúntque filij Israel vt eis mandatum fuerat. Quibus dedit Ioseph
 22 plaustra, secundum Pharaonis imperium: & cibaria in iti-
 nere. Singulis quoq; proferri iussit binas stolas: Benjamin verò
 23 dedit trecentos argenteos cū quinq; stolis optimis, tantundem
 pecuniæ & vestium mittens patri suo, addens & asinos decem,
 24 qui subueherent ex omnibus diuitiis Ægypti: & totidem asinas
 25 decem, triticum in itinere, panésque portátes. Dimisit ergo fra-
 tres suos, & proficiscētibus ait, Ne irascamini in via. Qui ascen-
 dentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaam, ad patrem
 26 suum Iacob, & nunciauerunt ei, dicentes: Ioseph filius tuus vi-
 uit: & ipse dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Ia-
 27 cob, quasi de graui somno euigilans, tamen non credebat eis.
 Illi è contra referebant omnem ordinem rei. Cùmque vidisset
 plaustra,

plaustra, & vniuersa quæ miserat, reuixit spiritus eius, & ait: Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus vidit: vadam & videbo illum antequam moriar. 28

PRÆFATIO.

D RÆFATIONIS in hoc caput vicem implebit concinna enarratio huius historia à Philone posita in eo libro, quem inscripsit de Ioseph. Is autem scribit ad hunc modum: Variis iam & certis persuasus argumentis, atque experimentis à se prudenter factis Ioseph, paternam familiam intestinis dissidiis & domestica seditione nequaquam impugnari; conuersus ad reconciliationem, nec diuitius diuturnam illam dissimulationem, & sui occultationem sustinere valens, succubuit denique amori, quo ardebat, fraterno. Ac ne fratribus propter veterem iniuriam obueniret aliquod dedecus, noluit primæ agnitioni quenquam Aegyptiorum interesse. Semoto igitur vniuerso famulatu, repente profusus, tanquam è fonte, ubertim lacrymis, dextra, ut propius accederent, innuit, ne fortè verba eius exaudiri ab aliis aliquo modo possent. Tunc se eos allocutus est: rem longo tempore relictam: & obliuioni, ut vos putabatis, mandatam, nunc reuelaturus, solus solos appello. Fratrem quem in Aegyptum vendidistis, me ipsum presentem nunc cernite. Ego sum Ioseph. Hac iam insperata voce percussis, & perterritis, & tanquã prægrami onere, vultus ad terram deijcientibus: Nolite tristari, inquit Ioseph obliuionem omnium quæ aduersum me patraistis, libenter ac liberaliter polliceor, nullo vobis deprecatore opus est. Mea sponte in gratiã vos recipio, duabus de causis: tum propter pietatem erga patrem, cui plurimum debeo; tum propter naturaliter insitam mihi atque perpetuò in omnes exercitam clementiam & humanitatem, qua omnes, præsertim sanguine coniunctos complector. Meum porrò miserabilem casum atque calamitatem nõ vobis imputo, sed ad Deum refero: qui me suorum beneficiorum difficillimis temporibus humano generi exhibendorum, ministrum atque executorem esse voluit, id verum esse his, quæ oculis vestris cernitis, credite. Totius Aegypti gubernatio mihi est commissã, Rex honorem mihi habet eximium, & quamuis atate senior, me suum quasi parentem veneratur. Color & obseruor non tantum ab indigenis, sed à plurimis etiam gentibus, vel prouincialibus, vel liberis: omnes quippe opus habet meo subsidio propter inopiam. Argentum & aurum;

Oratio, quæ
Ioseph mani-
festans se fra-
tribus vultus
est, auctore
Philone.

& quod is maius est commeatus, apud me solum reponuntur distribuendi in singulos, quantum cuique ad necessarium vitæ usum satis est, ut nec ad delicias supersit quicquam; nec ad famis remedium, atque etiam satietatis voluptatem. Quod non iactanter dico: sed ut intelligatis, neminem mortalium potuisse seruo tantam conferre felicitatem, & seruo quidem in carcerem detruso: nam & vincetus fui quondam innocens, iniquè passus calumniam, Deus ille fuit, qui extremam calamitatem ac miseriam in summam vertit felicitatem; qui solus est Omnipotens. Id cum mihi persuasissimum sit, non est cur vos quidquam timeatis: deponite omnem sollicitudinem, & quantam maximam potestis, capite animis vestris lætitiâ atque voluptatem. Nunc propere redeundum vobis est ad patrem, ut à vobis potius quàm fama tam lætum de me inuento nuncium accipiat: solet enim fama velox esse, atque præcurrere.

Tum fratres certatim collaudabant Ioseph, alio aliam eius virtutem prædicante, clementiam, caritatem & prudentiam: pietatem vero eius omnes, uno ore in calum efferebant, felicem euentum ad Deum auctorem referentes, & pristinos casus ferentes æquo animo. Nec minus illi mirabantur insignem eius modestiam ac patientiam: qui neque seruiens malè unquam locutus est de fratribus suis, tanquam perfidis sui venditoribus: neque in carcerem detrusus, præ dolore vllum secretum effutit: neque tam longo tempore inter vincetos agens, ut miseri solent, suum detexit infortunium. Ac ne tunc quidem, cum vel Eunuchis, vel Regi somnium interpretaretur, occasionem cepit aperiendi suam ingenuitatem. Immò ne tunc quidem, cum vicariam Regis potestatem accepit, vniuersa præfectus Aegypto, quicquam de sui generis nobilitate indicauit: ut saltem ignobilitatis atque obscuritatis opinionem à se amoliretur, docens non vernam se esse, sed honesto & claro natum genere: verum insidijs quorundam domesticorum in grandes arumnas ac miseras deuolutum. Ab has laudes accedebat commemoratio & admiratio æquitatis, prudentiæ ac dexteritatis eius in publicis muneribus obeundis: Conferentes enim eum cum vulgata aliorum magistratum arrogantia & imperitia, mirabantur ostentationis & pomparum in viro tam egregio contemptum: & quòd alienus ab omni maleficio tragico, quamuis potuisset ipsos mox in prima profectiõne agnitos opprimere, aut certè fame percuntibus frumentum non præbere, ad eò penam omnem ab ipsis abstinerit, ut tanquam bene de se meritis daret munera, redditiõ frumenti pretio quod attulerant.

In tantum porrò, perfidiæ atque impietatis fratrum Ioseph patratum quondã scelus latuit omnes, ut optimates Aegyptij Ioseph gratularentur fratrum suorum presentiam, quasi tum primum venissent. Quibus illi hospitaliter ac liberaliter acceptis, rem indicarunt suo Regi properè, ita ut omnia plena essent gratulationibus, & publica latitia: non aliter sanè, quàm si felici quoquam frugum prouentu presens fames in abundantiam esset commutata. Rex cognito, patrem Ioseph adhuc esse superstitem, & numerosam illi esse familiam, hortatus est ut in Aegyptum universi commigrarent, uberrimam Aegypti partè eis se donaturũ pollicitus. Moxque Ioseph multa carpenta & plaustra pretiosis vestibus, multoq; auro, & argento plena, præter frumẽti copiã, & iumẽta ad subtractionẽ vsui futura, multum item atque honestum dat famulitium, ut patrem securè & commodè ad se deducant. Hactenus ex Philone.

Non poterant respondere fratres nimio timore perterriti.

VERS. 3.

TIMOREM illis maximum faciebat tum conscientia tanti sceleris contra Ioseph commissi: tum contemplatio potentia Ioseph à quo faciliè quocunque vellet ille modo, & quocunque vellet supplicio, puniri possent. Ingens porrò timor ingentes facit homines, ac stupentes, & taciturnos, & quasi mutos. Cuius rei causam huiusmodi reddit B. Thomas, sanè quàm probabilem ex Aristotelis doctrina in Problem. tradita, depromptam; Timor, inquit, prouenit ex imaginatione alicuius mali imminentis, quod difficulter repelli potest. Quod autem aliquid difficulter possit repelli, prouenit ex debilitate virtutis; virtus autem quanto est debilior, tanto ad pauciora se potest extendere, & ideo ex ipsa imaginatione quæ facit timorem, sequitur quædam contractio caloris & spiritus, & hinc retentio vocis. Sicut enim in morientibus, natura propter virtutis debilitatem ad interiora se recepit: & sicut in ciuitatibus, cùm ciues valdè timent externum hostem, retrahunt se ab exterioribus, & recurrunt quantum possunt ad interiora, ita in timentibus calor cum spiritibus ad interiora contrahitur. Hoc porrò interest inter iratos, & timentes: quòd in iratis propter calorem, & subtilitatem spirituum, qui proueniunt ex appetitu vindictæ, interiùs fit spirituum motus ab inferioribus ad superiora, & ideo congregantur spiritus & calor circa cor: ob idque fit, ut irati reddantur prompti & audaces ad inuadendum. At verò in timentibus, spiritus mouentur à superioribus ad inferiora propter frigiditatem, quæ crassiores facit spiritus. Hæc autem frigiditas accidit ex imaginatione defectus virtutis: Quocirca in timentibus non multiplicatur calor, & spiritus circa cor, sed magis à corde refugiunt, ideoque timentes non promptè inuadunt, sed magis refugiunt.

S. Thomas 1.
2. quæst. 44.
artic. 5. docet
cur timentes
conticescant.

Differentia
iratorum, at-
que timen-
tium.

*Cur dolentes
clamare, ti-
mētes autem
silere soleant,
ex Aristot.*

Hoc item differunt timentes à dolentibus, quòd dolentes in vocem prorumpunt, timentes autem non emittunt vocem, sed magis redduntur taciturni. Cuius rei causam reddit hanc Aristoteles in Problematum sectione 27. Problemate nono: Quam ob causam, inquit, cum & metus & dolor, quaedam sit ægritudo, qui dolent, clamant: qui metuant, silent: An qui dolent suum retinent spiritum? Is verò vniuersus erumpens cum clamore emittitur: Metuentibus autem corpus refrigeratur, calorque ima petit, qui spiritum mouet. Quo igitur hic se contulerit ibidem spiritum potissimum excitabit: quapropter venter eorum qui metuant, obcrepare solitus est. Vox autem est spiritus sursum versus elatus, partibus quibusdam, ceu instrumentis conficiendus & absoluendus. Causa verò cur homines dolentes suum retineant spiritum est, quòd omnes inditis à natura præfidiis cum affecti detrimento aliquo sumus, sine vlla cogitatione, naturali dictu & instinctu vti solemus. Idemque in cæteris omnibus videre est animantibus: alia namque cornibus, alia dentibus, alia vngulis repugnant, seseque defendunt. Atqui dolores, vel omnes, vel plurimos calor adiuvat; quem profectò is auget, qui suum cohibet: calefacit enim calor incitabula, contracto intractabilis calore per spiritum, atque excoquit. Hactenus ex Aristotele. Multiplicatis itaque spiritibus introrsum atque calore, necesse est, vt emittantur per vocem, & quasi exalantur: quapropter dolentes vix continere se possunt quin clament. At verò in timentibus fit motus interioris caloris & spirituum à corde ad inferiora, vt dictum est. Et ideo timor aduersatur formationi vocis, quæ fit per emissionem spirituum ad superiora per os. Et hinc fit, vt timor tacentes faciat: & item vt corpore membrisque trementes reddat, vt disputat Aristoteles in supradicta Sectione. Probl. sexto & septimo.

VERS. I.
& 6.

Nolite pauere, neque durum vobis esse videatur quòd vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum, qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum vniuersæ domus eius, ac principem in omni terra Ægypti.

IX T E N V A T Ioseph, quoad eius fieri potest, peccatum fratrum suorum, vt eos præ nimio timore consternatos animis, omni liberet formidine. Iubet enim cogitari eos, non quid ipsi, quantumve peccauerint; sed quantum in bonum conuerterit Deus ipsorum peccatum. Ex illo enim, licet improbo eorum facto securus erat, vt & ipse Ioseph maximam gloriam & potentiam adeptus esset; & vt ipsi, omnisque paterna familia, plurimæque gentes à miserrimo interitu famis, per ipsius prouidentiam & sapientiam conseruata fuissent.

Varia porro fuerunt apud Veteres excusationum genera; quibus iniicem
vteban

vtiebantur, si quid dissidij, vel offensæ, vel cuiuspiam detrimenti aut calamitatis exortum esset, cuius iam pœniteret, & obliuionem in perpetuum capere vellent. Non enim mala, quæ acciderant, ipsis assignabant, & imputabant, sed vel externis causis, vel superioribus principiis, à quibus res mortalium arcano consilio disponderentur, & ad fines, incogitatos homini destinarentur. Ab Homero inducitur Priamus sedens in mœnibus vrbs Troiæ, & ad se vocans Helenam, atque eam appellans caram sibi sibi: calamitatem verò belli Troiani, atque imminens exitium vrbs & imperij sui, non imputans illi, sed fatis & Diis. Hæc enim verba illam cum Helena loqui facit:

*Homerus
Iliados 7.*

— *Neque enim te diua malorum
Arquerim: superis fatis fors ista senectæ
Debita erat nostræ, & Teucris lacrymabile bellum.*

Apud Græcos antiquitus prouerbij loco erat, Ate Homericæ: quam ille Deam facit, noxas, & turbas, & dissidia, aliâque mala inferentem atque immiscentem rebus mortalium, eamque dicit peracribus esse oculis, ac præuelocibus pedibus, insuperabili robore, imitaciam, exitialemque mortalibus. Cum igitur inter amicos vel sanguine iunctos mali quidpiam exitatum erat, quod sanare ac tollere vellent, ad istam Homericam Ate referrebant, dicentes, non illorum hominum consilio, & voluntate id accidisse, sed Ates malignitate contigisse.

Ioseph igitur, vir scilicet pius, & res mortalium plerumque quidem oculo, semper autem iusto, rectòque Dei iudicio & consilio disponi, administrari, & geri probè intelligens, quod à fratribus suis contra se actum fuerat, arcano Dei consilio imputat: qui magna sapè mala in longè maiora bona pro infinita sua bonitate, & sapientia, potentiaque mutare solet. Hoc enim proprium est diuinæ bonitatis & sapientiæ, vt ipsis etiam malis bene vtatur, conuertendo ea ad rectitudinem alicuius ordinis: non enim potest hominum consilio aliquo, vel potentia impediri diuina prouidentia, sed qualitercunque homo per malum recedere à Deo conetur, rursus per alium ordinem necessariò ad eum relabitur. Scitum enim valdè est meritòque celebratum quod egregiè doctus & disertus Boëtius lib. 4. de Consolatione Philosophica, sub finem sextæ Prosæ scriptum reliquit hisce verbis: Sola est diuina vis, cui mala quoque bona sunt, cum eis competenter vtendo, alicuius boni elicit effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur: vt quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc idem, licèt in alium, tamen in ordinem relabatur: nequid in regno prouidentia liceat temeritati. Naturarum quippe omnium conditor Deus, ad bonum dirigens, cuncta disponit: dumque ea quæ protulit in similitudine retinere festinat, malum omne de rei publicæ suæ terminis, per fatalis seriem necessitatis eliminat. Quo fit: vt quæ in terris redundare creduntur, si disponentem prouidentiam spectes, nihil vsquam mali esse comperias. Sic Boëtius.

*Praclara Boëtij
sententia de
efficacia diuina
prouidentia, etiam
mala vertentis
in bonum.*

Super illis autem verbis: *Qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum uniuersa domus eius, & principem in omni terra Aegypti,* annotauit hoc

Caietanus: Voluit, inquit, Rex Pharaeo, vt Ioseph, quasi esset Pater ipsius; curam haberet domus & regni sui. Itaque Ioseph relatiuè ad Pharaonem, fungebatur officio paterno: relatiuè autem ad familiam & domum Pharaonis, fungebatur officio domini: relatiuè autem ad terram Ægypti fungebatur officio Principis. Et hoc ipsum ab initio constituerat & decreuerat Pharaeo, cum primùm exaltauit Ioseph: dixit enim ei, vt suprâ Genes. 41. scriptum est: *Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: ecce constitui te super vniversam terram Ægypti vno tantùm regni solio, te precedam.* Ex suprâdictis porrò verbis Ioseph, quibus dixit se esse velut patrem Pharaonis, quidam coniecturam faciunt, Pharaonem fuisse tunc adolescentem, cui Ioseph, vir nempe humanarum & diuinarum rerum consultissimus, tamquam pater accesserit, à quo bene administrandi regni formulam acciperet, & cuius prudentia in dubiis & arduis rebus regeretur. Magnis namque principibus, ob ætatem consilio & prudentia minimè pollentibus mos fuit apud veteres viros adiungere scientiâ rerum humanarum præstantissimos; qui Principibus bene viuendi, & dicendi, & agendi magistri, & quasi patres essent. Apud Homerum legimus Achilli datum esse Phœnicem: Agamemnoni, fuisse Vlysem, Nestorem, & Chalcantem: Dario Zopyrum, Epaminondæ Lyfiam: Platonem Dionii: Aristotelem Alexandro: Zenonem Antigono: Senecam Neroni. Quanquam illud, *quasi patrem Pharaonis*: non tam ad teneritudinem, atque infirmitatem ætatis Pharaonis, quam ad excellentiam prudentiæ & sapientiæ Ioseph referri debet: propter quam Pharaeo eum quasi patrem reuerbatur & obseruabat: eiusque consiliis lubens regebatur, monitiisque eius & documentis, non secus ac paternis præceptis temperabat. Nimirum fortunati Principes, quibus probos ac prudentes habere consiliarios, & quasi vitæ, & sui, aliorumque regiminis magistrōs contingit, & quorum ipsi sententias libenter audiunt, & sequuntur.

Et gauisus est Pharaeo, atque omnis familia eius.

VERS. 16.

GREDIBILE est, duas ob causas Pharaonem vehementer esse gauisum: tum quòd valdè amabat Ioseph tam propter eximias virtutes eius, & naturales, & morales, & supernaturales, quàm propter summa eius in vniversum Ægyptum merita: tum quòd audiens, fratres Ioseph esse viros ingenuos, & claros genere natos, & multis animi atque corporis virtutibus insignes, gaudebat deletam esse notam ignobilitatis atque obscuritatis Ioseph, quæ gloriam eius nonnihil apud Ægyptios infuscabat. An verò gaudium Ægyptiorum, præsertim verò magnatum & aulicorum Regis, fuerit verum, ac sincerum, an fucatum & simulatum, quo scilicet gaudenti Regi similiter & ipsi gaudentes gratificarentur, incertum est, meritòque in dubium verti posset. Nam si ex eo, quod fieri plurimum solet in aulis Principum facere iudicium velimus de gaudio istorum Ægyptiorum, non temerè credi posset, illos non ex animo, sed fide, adula-

An gaudium Ægyptiorum de aduentu fratrum Ioseph, fuerit verum, an simulatum.

eorum more (qui numquam apud Principes defunt) vultu magis & in speciem gaudium prætulisse, quàm concepisse, ac gessisse animo. Mos enim est Aulicorum, alios inuidere aliis, sed iis maximè, qui ex humili conditione ad altissimum honoris gradum quasi repentiè prouehuntur: obsecrorum enim hominum vel repentina, vel nimis festinata ad honores prouectio semper inuidiosa atque odiosa fuit. Si tales fuère proceres Ægypti erga Ioseph, verisimile est, eos non seriò & sincerè, atque ex suo sensu lætatos esse, sed induisse vultu lætitiã, vt regi placerent. Est enim adulator propè vt speculum, quod omnium in se colorum atque formarum imagines accipit: adulator itidem eorum quibuscum viuere, affectus omnes in seipso simulat, & quasi effigiat, gaudens, dolens, irascens, metuens, denique omnia sese componens & transformans, vti affectum viderit, cui adulari in omnibus instituit.

Mos aulicorum.

Mihi tamen similius vero fit, gaudium illud Ægyptiorum syncerum & verum fuisse: atque hoc esse permagnum argumentum atque testimonium præstantissimæ virtutis & humanitatis, & suauitatis morum, & dexteritatis in agendo, & modestiæ in administrando imperio ipsius Ioseph: quòd homo alienigena, & vt putabatur, seruilis conditionis, subito ad summam potentiam & gloriã, secundum regem, elatus, omnibus tamen proceribus Ægypti, omnibusque aulicis carissimus esset. Quis enim nesciat, quàm intestino odio inter se dissideant aulici, & quanto peius inter se clam inuideant, & oderint; certatimque contendant primum obtinere apud Principem beneuolentiæ gratiæque locum; Thrafo ille Terentianus, cum singularem erga se Regis beneuolentiã & gratiam iactabundus prædicasset, mox de aulicis subdit:

Terentius in Eumeb.

Inuidere omnes mihi: mordere clanculum.

Magnæ profecto virtutis & felicitatis est, vt cum omnes honore ac potentia superes, omnibus tamen nihilominus iucundus & charus sis. Quibus autem artibus soleant istiusmodi homines aliorum suorum riuallium & quasi competitorum non solùm inuidiam atque odium declinare, sed etiam beneuolentiã & gratiam demereri, paucis verbis docuit Simon ille Terentianus in persona sui Pamphili, hæc de eo dicens:

In Andria

*Sic vita erat, facile omnes perferre, ac pati
Cum quibus erat, cumque vnã his se dedere:
Eorum obsequi studiis, aduersus nemini:
Numquam proponens se aliis. Ita vt facillimè
Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.*

Ad hunc locum credibile est vitam suã instituisse Ioseph, vt Ægyptiis, cuiuscunque essent conditionis, bene volendo, benèque, quoad posset, faciendo, & fauendo, gratissimus esset omnibus, ideòque & gaudium eius verè gauderent, & lætissimo fratrum eius aduentu etiam ipsi vehementer lætarentur.

Ego

Ego dabo vobis omnia bona Ægypti. *Versu decimo octavo.*
Et paulò infrà vers. vigesimo. Omnes opes
 Ægypti vestræ erunt.

ON fuit hæc promissio Pharaonis, vituperandæ prodigali-
 tatis, sed perfectæ ac summè laudandæ liberalitatis. Illud
 enim cumprimis obseruandum est in liberalitate, vt bene-
 ficia potissimùm in eos qui digni sunt, & de nobis bene-
 meriti, conferantur. Quis autem beneficentia Pharaonis dignior in
 Ægypto erat, quàm Ioseph? Aut quis meliùs de Rege, & regione vniuer-
 sique gente illa meritis fuerat? Dederat Ægyptijs non opem tantùm,
 sed consilium quo septennem famem depellerem: forétque Ægyptus
 sola frugibus abundans, ceterisq; gentibus fame laborantibus, ac mi-
 serè pereuntibus, quasi horreum totius Orientis, quo scilicet ex vicinis
 regnis frumentatum veniebant plurimi. Adiace, quòd singulari prou-
 dentia Ioseph, fiscus regis maiorem in modum auctus fuerat; omnisque
 terra Ægypti possessioni regis atque dominationi, ipsis etiam volentibus
 ac lubentibus Ægyptiis, subiecta fuerat. Hæc omnia prudenter cum
 animo suo reputans, atque æstimans Pharaon, non solùm in Ioseph tot
 tantorumque bonorum auctorem liberalis esse voluit, sed in patrem &
 fratres eius, omnemque familiam, liberalitatis suæ fontes deriuari oportere
 indicauit: indignum enim censebat vt fame laborent qui à fame liberauerant
 Ægyptum: neque honestum esse, vt famelici, more aliarum gentium
 in Ægyptum venirent frumentatum; qui aliis gentibus, vt eò frumenti
 emendi causa venirent, per Ioseph præstiterant: neque ferendum esse, vt
 illi bonis Ægyptiis frui non possent, qui eorum bonorum causa fuissent.

Lyranus.
Thostatus.

Est opinio Hebræorum quam in hoc loco Lyranus, & Thostatus re-
 ferunt, Pharaonem dicentè verba illa, *Omnes opes Ægypti vestra erunt* in-
 scientem, sed à Spiritu sancto motù prophetasse spoliationem bonorum
 Ægypti, quã post ducetos & quindecim annos facturi erant Hebræi, cum
 ex Ægypto, duce Moyse, discesserunt, sicut in lib. Exod. cap. 12. scriptum
 est. Pharaon itaque dicens illa verba, significare volebat, cognatos Ioseph
 omnium bonorum Ægypti fore participes. at Spiritus sanctus, qui cum
 ad talia verba dicenda mouebat, significare volebat, futuram post duo
 secula bonorum Ægypti spoliationem per Hebræos, quos seruitute Ægyptiaca
 liberaturus erat, sicut ipse prædixerat Abrahæ Genes. 15. Dictum
 igitur illud Pharaonis propheticum fuit, ipse tamen propheta non fuit,
 quia non intelligebat verba quæ dicebat secundùm istã significationem.
 Quemadmodum Caiphas, vt est apud Iohan. cap. 11. dicens verba illa: *Ex-
 pedis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*, prophetasse
 dicitur, quia Christus moriturus erat pro redemptione & salute huma-
 ni generis, quia tamen ipse neque hoc intendebat, neque intelligebat,
 non propterea verè potest dici propheta. Et hæc quidem pro ista opinio-
 ne Hebræorum dicta sint. Quam tamen non immeritò confutat Thostatus.
 Bona enim illa, quæ ab Ægypto recedentes Hebræi abstulerunt

Ægypti

Ægyptijs nec tot, nec tanta fuère, vt verè dici posset, abstulisse eos omnes opes, & omnia bona Ægypti. Siquidem Hebræi non habitabant sparsè per vniuersam Aegyptum, sed habitabant tantùm separatim in terra quadam, quæ vocabatur Gessen, & ab Ægyptijs qui mixti cum Hebræis in bi quoque habitabant, bona illa commodato acceperunt, non autem ab alijs Ægyptijs, nisi fortè ab ijs qui in vicino & proximo erant.

Super illis autem verbis : *Quibus dedit Ioseph plaustra & cibaria in itinere.* Versu 21. non est silentio inuoluendum B. Hieronymi vtile quoddam annotamentum. Sic enim scribit in traditionibus in Genesim super hunc locum : Verbum Hebræum *zeda*, quod hîc omnes ore consono *στρωμαδον*, id est, cibaria, vel sitarcia interpretati sunt ; in Psalterio quoque habetur. Vbi enim nostri legunt *Vidua eius benedicens benedicam*, licèt in plerisque codicibus pro *vidua*, hoc est, pro Græca voce *χιρα* nonnulli legant *στρωμαδον*, in Hebræo est *zeda*, id est, *cibaria eius benedicens benedicam*. Porro *στρωμαδον* venationem magis potest sonare, quàm fruges. Tametsi moris sit Ægyptiorum, *στρωμαδον* etiam far vocare, quod nunc etiam corrupto vocabulo Ægyptij nuncupant atheram. Sic B. Hieronym.

B. Hieronym.

Psal. 131.

Dimisit ergo fratres suos : & proficiscentibus ait :
Ne irascamini in via.

VÆRITVR, cur Ioseph hoc solum abeuntibus fratribus præceptum dederit. Thomas Anglicus huiusmodi reddit rationem. Dixit hoc Ioseph fratribus probè sciens, vitium hoc rixandi & altercandi difficulter in via ab his qui faciunt iter, vitari posse. Concitatio enim corporalis motus, & lassitudo ac molestia corporis ex itinere, & communis libertas atque garrulitas iter facientium dant sæpe occasionem inuicem altercandi & rixandi. Sic ille. Verùm multo credibilius est, multoque conuenientius & grauitati ac prudentiæ Ioseph, & ingenijs ac moribus fratrum eius, id quod à multis & grauibus viris proditum est. Nimirum præuidebat Ioseph, quòd indubiè futurum erat, vt fratres eius in reditu contenderent inter se, & altercarentur super venditione sua, quis ipsorum magis, minúsve culpabilis fuisset, & idcirco magis minúsve timere sibi deberet à Ioseph. Enimverò hoc plerique ingenio sunt, vt rectè factorum gloriam, quisque ad se trahere, sibi que vindicare studeat : si quid contrà perperam, vel errore, vel stultitia admissum est, id quisque amoliri à se, atque in alios transferre conetur. Erant fratres Ioseph, quantum ad eius venditionem, non in eadem omnes causa : quapropter vt sibi quisque bene vel malè conscius erat, ita vel spem, vel metum animo concipiebat. Et Ruben quidem extra omnem erat noxam, quippe qui perpetuus fuerat salutis Ioseph defensor, & necis eius dissuasor ac detestator. Iudas verò, cuius permagna erat apud ceteros fratres auctoritas, vt Ioseph ab interitu assereret, venditionem eius, quasi minus malum, persuasit fratribus. Ceteri fratres, vno omnes calculo mortem Ioseph decreuerant : quocirca peiori erant

Thomas Anglicus.

conditione, maiorique in metu. Hoc igitur cum prudentissimum virum Ioseph minimè lateret, vt rixarum ac iurgiorum quæ inter fratres excitari poterant, causam omnem præcideret, sapienter, & amanter, & salubriter, abeuntes cohortatus est ad vitandas in reditu rixas & altercationes, colendamque mansuetudinem, & mutuam beneuolentiam.

Chrysoſtom.

Hoc autem quod diximus non obscure significauit etiam Chrysoſtom. hom. 64. in Genes. hæc ipsa verba perpendens. *Ne irascamini in via.* Vide, inquit, præclaram mentem Ioseph, & sanctissimos eius mores: non solum ipse remisit iram, & iniuriam fratribus, & à criminibus eos liberauit: sed & ipsos admonuit, ne irascerentur in via, nec de his quæ fecerant, inter se contenderent. Nam cum steterunt ante Ioseph, dixerunt: *Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum:* Et Ruben dicebat illis: *Nunquid non dixi vobis, Nolite peccare in puerum, & non audistis me?* Multo igitur magis verisimile erat quod in via inter se altercaturi & rixaturi essent: propterea reprimens eorum iram, mutuamque contentionem, dixit eis, *Ne irascamini in via:* sed cogitate, quod ego crimen vestrum, non pro crimine vindicauerim, sed gratuito condonaue- rim: vos itidem decet super eo non inter vos rixari, sed mutua vos beneuolentia complecti. Quis pro dignitate admirari queat huius viri virtutem, qui nouæ legis philosophiam, tanto ante & perfectè cognouit, & cumulatè adimpleuit? Nam quod Christus docuit discipulos, *Diligite inimicos vestros:* hoc ipsum Ioseph, & multo amplius fecit. Non enim solum tantam declarauit charitatem erga eos qui se occidere voluerunt; sed omnia fecit, vt demonstraret eis quod nihil in se peccauerant. Non vos, inquit hæc mihi fecistis, sed Dei erga me prouidentia hæc fieri disposuit, vt mihi somniorum meorum euentus concederetur. O sapientiæ excellentiam! O magnitudinem beneuolentiæ! ô dilectionis Dei largitatem! Sic Chrysoſtomus. Idem, sed breuibus, Rupertus: Ne, inquit, irascamini, aut rixemini, ne dum alius alio iustior, vel innocentior videri vult, & à se in alium crimen depellere contendit, inuicem prouocetis, & contra inuicem diuidamini. Sic ille.

Matth. 5.

Rupertus.

VERS. 28.

Cumque vidisset plaustra, & vniuersa quæ miserat Ioseph, reuixit spiritus eius: & ait, Sufficit mihi, si adhuc Ioseph filius meus viuit: vadam, & videbo illum antequam moriar.

SCRIPTURA hoc loco ait, accepto nuncio de filio suo Ioseph non solum viuente, verum etiam quodammodo regnante in Aegypto, tanto Iacob esse gaudio completum, vt quasi ex mortuo reuocatus esse videretur ad vitam. Antea enim præ mœroris & doloris magnitudine, tanquam mortuus videbatur: postea verò in locum mœroris lætitiæ etiam maiore succedente, visus est reuixisse spiritus eius. Hanc ego in Iacob mutationem animi minimè miror: potius, eum tanto & tam repentino gaudio completum, non defecisse

defecisse spiritu, atque animato exspirasse. Etenim in romanis annalibus scriptum legimus, quo tempore Cannensis caedes Romani exercitus ab Annibale facta est, anum matrem, nuncio de morte filij allato, luctu atque incerore affectam esse. Sed is nuncius verus non fuit: & filius eius, non diu post ex ea pugna in urbem rediit. Quo repentè viso mater, copia atque turba, & (vt Gellianis verbis utar) quasi ruina incidentis inopinati gaudij oppressa exanimataque est.

Gell. lib. 3.
cap. 15.

10 S. Chrysostomus pro eo quod nos legimus. *Renixit spiritus eius*, ita citat hunc locum: *Reexcitatus est senex decrepitus, terram spectans*. Et sic interpretatur: *Quid est, Reexcitatus est?* sicut ignis in lucerna quando deficit olei alimonia, & iam extinguitur; si parum quis olei infuderit, repentè quod extingui putabatur, clariorem emittit lucem: ita & senex ille præ tristitia extingui videbatur: Sic enim de eo dixit Scriptura: *Noluit consolationem accipere dicens, Descendam lugens in infernum*. Vbi autem cognouit quòd uiueret, & quòd dominaretur in tota Aegypto, & vidit plaustra, quasi reaccensus est, & iuuenis ex sene factus est. Deposuit inceroris nebulas, dispulit cogitationum tempestatem, & in magna tranquillitate constitutus est. Hæc autem omnia eo destinabat ac dispensabat Deus, vt iustus laborum suorum consolationem acciperet, & particeps fieret felicitatis filij sui: & præterea vt somnium impleretur illud, quod ipse interpretatus dixerat: *Nunquid uenimus ego, & mater tua, & fratres tui, vt adoremus te?* Hæc Chrysostomus.

Genes. 37.

11 Audiamus etiam super hoc ipso loco Genesis breuiter ita dissententem Rupertum: Cum est nunciatum Iacob, filium eius Ioseph uisere, & dominari in omni terra Aegypti; subdit Scriptura, eum quasi de graui somno euigilantem, non credidisse tali nuncio. Quomodo autem tanta rei pater nuncium acciperet, ait Rupertus, compendio Scriptura pulchrè sic expressit, vt nullo verborum circuitu melius explicari poterit, *Quasi de graui, inquit, somno euigilans*. Qualis enim altat, qui de graui somno repentè excitatus, euigilat? Attonitus utique, & stupidus ad intelligendum, vel ad respondendum, segnibus & hebes, præmortuis sensibus. Vnde protinus cum necdum credenti referrent omnem ordinem rei, & ille uidisset plaustra, & uniuersa quæ miserat, eadem proprietate utens Scriptura dixit de eo, *Renixit spiritus eius*; id est, Discernendi facultatem recepit, vt multitudinem gaudiorum suorum capere posset, & rationem habere cum eis sciret: quorum nempe repentinus aduentus, imparatum, nihilque tale opinantem, magna inundatione oppressisset. Sic Rupertus.

Rupertus lib.
9. in Genesim
cap. 14.

9 Oleaster illud, *Quasi de graui somno euigilans*, ex Hebræo ita vertit: *Oleaster. Et cessauit cor eius*. Scilicet à naturali motu suo. Verbum enim Hebræum pug non plenè notum est Hebræis: ex varijs tamen bonisque coniecturis, significare videtur idem quod cessare & quiescere. De quo Rabbi Abraham in Commentarijs Habacuc primo, ubi hunc locum citat, ita scribit: *Omni tempore quo uiuit homo, pulsatur cor eius in medio ipsius*. Sed quando dixerunt Iacob, *Filius tuus Ioseph uiuit*: tacuit cor

Oleaster.

Rab. Abraham.

eius & non pulsabat, quia territus conturbatusque erat, unde inferius dicitur, spiritum eius reuixisse. Sic iste Rabinus, referente Oleastro.

*Hebraorum
Commētum.*

Paraphrasis Chaldaica pro *reuixit spiritus eius*, sic habet ad verbum, *Quienit Spiritus sanctus super Iacob patrem ipsorum*. Hoc exponentes Hebraei, tradunt ex eo tempore, quo Iacob tristari & dolere coepit de amissione Ioseph, usque ad hoc tempus quo nuncium accepit de vita & potentia eius non fuisse eum afflatum Spiritu prophetico. Cuius rei hanc reddunt causam: quod Spiritus sanctus non manet in hominibus tristibus, & dolentibus, & ignauis: ignauum namque reddit tristitia & dolor sed in alacribus & strenuis, & expeditis. Unde vulgò apud illos hæc est iactata sententia: Spiritus sanctus non quiescit nisi super hominem alacrem. Atque ob hanc causam videre est, omnes fermè prophetas fuisse potius iuuenes, quàm senes: quod iuuenes promptiores sint & alacriores ad res peragendas: senes verò plerumque cunctabundi & tardi, & pigri sunt. Excipere tamen oportet Moysen, & Aaron, qui in senectute sua, supergressi iam octogesimum annum, diuino Spiritu excellenter præditi sunt: Verùm hoc singulare quid fuit, & quasi miraculo assignandum. Quoniam igitur Iacob supra modum tristabatur de amissione Ioseph, idè per illud tempus desijt in illo Spiritus prophetici operatio: ea verò redijt, cùm Iacob, audito, Ioseph viuere & dominari, maximo gaudio completus est. Sic isti Hebraei, quibus solemne est mirare sine vlla ratione & probatione, & fabulosis commentis mirandum in modum delectari.

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN CAPVT

QVADRAGESIMVM SEXTVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

Iacob, adorato prius, consultoque Deo, proficiscitur in Aegyptum: quo, una cum ipso intraverunt numero sexaginta septem. Fit latissimus Iacob & Ioseph in terra Gessen occursus: pramonetque Ioseph fratres suos, ut se non aliam nisi pastoralem colere artem, apud Pharaonem profiteantur.

ROFECTVSQVE Israël cum omnibus 1
quæ habebat, venit ad puteum iuramenti:
& maectatis ibi victimis Deo patris sui 2
Isaac, audiuit eum per visionem noctis vo-
cantem se, & dicentem sibi, Iacob, Iacob;
cui respondit: Ecce adsum. Air illi Deus:
Ego sum tortuosus Deus patris tui: noli timere, descende 3
in Aegyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi. Ego 4
descendam tecum illuc, & ego inde adducam te reuertentem: Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.
Surrexit autem Iacob à Puteo iuramenti: tuleruntque eum 5
filij cum paruulis, & vxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharaon ad portandū senem, & omnia quæ possederat in terra Cha- 6
naam: venitq; in Aegyptum cū omni semine suo, filij eius & ne- 7
potes, filia & cuncta simul progenies. Hæc sunt autem nomina 8

filiorum Israël, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum libe-
 9 ris suis. Primogenitus Ruben. Filij Ruben: Henom & Phal-
 10 lu, & Hefrō & Charmi. Filij Simeon Iachuel & Iamin & Ahod
 11 & Iachin & Sohar & Sauil filius Chananitidis. Filij Leui: Ger-
 12 son & Cath & Merari. Filij Iuda: Her & Onan & Sela & Pha-
 res & Zara. mortui sunt autē Her & Onan in terra Chanaam.
 13 Natique sunt filij Phares Hefron & Hamul. Filij Issachar Tho-
 14 la & Phua & Job & Semron. Filij Zabulon: Sared & Elon &
 15 Iahel. Hi filij Lia quos genuit in Mesopotamia Syriæ cū Di-
 na filia sua, omnes animæ filiorum eius & filiarum triginta tres.
 16 Filij Gad: Sephiō & Haggi & Suni & Esebon & Heri & Arodi
 17 & Areli. Filij Aser, Jamne & Iesua & Iessui & Beria. Sara quoq;
 18 soror eorum. Filij Beria: Hebel & Melchiel. Hi filij Zelphē, quā
 dedit Labā Lia suæ. Et has genuit Iacob sexdecim animas. Fi-
 19. 20 lij Rachel vxoris Iacob: Ioseph & Benjamin. Natiq; sūt Ioseph
 filij in terra Ægypti, quos genuit ei filia Aseneth filia Phuti-
 21 pharis sacerdotis Heliopoleos: Manasses & Ephraim: Filij Ben-
 iamin: Bela & Bechor & Asbel & Gera & Naaman & Echi &
 22 Ros & Mophim & Ophim & Ared. hi filij Rachel quos genuit
 23. 24 Iacob: omnes animæ quatuordecim. Filij Dan: Husim. Filij
 25 Nephtali: Iasiel & Guni & Ieser & Sallem. Hi filij Balæ quā de-
 dit Labā Racheli filia suæ: & Hos genuit Iacob: omnes anima
 26 septē. Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cū Iacob in Ægyptū,
 & egressæ sunt de femore illius, absque vxoribus filiorum eius
 27 sexaginta sex. Filij autem Ioseph, qui nati sunt ei in terra Ægy-
 pti, animæ duæ. Omnes animæ domus Iacob, quæ ingressæ
 28 sunt in Ægyptum, fuere septuaginta. Misit autē Iudam ante se
 29 ad Ioseph, vt nunciaret ei, & occurreret in Gessen. Quò cū
 peruenisset, iuncto Ioseph curru suo, ascendit obuiam patri suo
 ad eundē locum: vidensque eum, irruit super collum eius, & in-
 30 ter amplexus fleuit. Dixitque pater ad Ioseph: Jam lætus mo-
 31 riar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo. At ille
 locutus est ad fratres suos, & ad omnē domū patris sui: Ascen-
 32 dam, & nunciabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei, &
 domus patris mei, qui erant in terra Chanaam, venerunt ad
 me: & sunt viri pastores ouium, curamque habent alendo-
 rum gregum: pecora sua, & armenta, & omnia quæ habere
 33 potuerunt, adduxerunt secum. Cūque vocauerit vos & di-
 xerit:

ixerit: Quod est opus vestrum? Respondebitis: viri pastores sumus serui tui, ab infantia nostra vsque in præsens, & nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, vt habitare possitis in terra Gessen: quia detestantur Ægyptij omnes pastores ouium.

PRÆFATIO.

IOSEPHVS libro primo Antiquitatum, enarrās historiam huius capituli, hunc in modum scribit: Iacob cognito, non solum viuere filium suum Ioseph, quē tandiu luxerat, verum etiam cū magna gloria & potentia viuere, & secundum regem, dominari Aegypto, facile ista credidit: cogitans nimirum magnificentiam Dei, & singularem erga se fauorem, tametsi aliquantisper, vt videbatur, intermissum: nec diu moratus, iter aggressus est, ad Iosephū properans. Vbi verò ad Puteum iuramenti venit, piè admodum Deo sacrificium obtulit; eius nimirum & consiliū voluntatemq; super hac sua profectioe nosse cupiens, atque eius etiam protectionem implorans. Timebat enim ne filiis suis, propter vbertatem Aegypti, eius regionis habitanda amore captis, posteritas sua non rediret in Chananeam; iuxta Dei promissa, eam regionē occupatura: neve, inconsulto Deo, migratione præseti facta, familia ipsius, clade aliqua afficeretur: ad hæc ne forte ipse, priusquam Ioseph aspicere contingeret, ex hac vita excederet. Talia volutanti cum animo suo, & somno grauato, Deus per visionem asistit, eumque bis nominatim inelamauit. Quo rogante, Quisnā esset? An, inquit, non agnoscis Iacob, Deum, perpetuum tam tuum, quàm tuorum Maiorum protectorem simul & auxiliatorem? Qui cōtra patris tui propositum, principem te cōstitui familie? & cū solus ires in Mesopotamiam, effecti vt coniugium nactus fortunatū, redires, & liberis multis & facultatibus auctus. Incolumen etiā seruari progeniem tuam: & quem amisisse videbaris Ioseph filiū, ad iū sublime dignitatis fastigiū euexi, vt nō multum à rege Aegypti differat. Nūc quoque in hoc veni, vt me ducē istius itineris tui habeas: vtq; tibi prænunciē, Te inter manus dilecti Ioseph è vita exiturum, & posteritatē tuam, per multa secula, potentem fore atque illustrem; occupaturāque terram, cuius ei possessionem & dominationem sum pollicitus. Hoc somnio bene animatus & confirmatus Iacob, fretusque tanto Dei præsidio, multo lubentiùs in Aegyptum cum filiis ac nepotibus suis properabat: hi autem erant in uniuersum Septuaginta. Eorū nomina, cū sint paulò duriora, nō eram

hic

hic adscripturus, nisi propter quosdam, qui nimis inscienter nos Aegyptios origine esse contendunt, non autem Mesopotamemos. Ergo Iacob filij suere duodecim; & cetera, quae deinceps ibi subtexit Iosephus.

S. Augustinus, quo tempore Iacob cum omni familia intravit Aegyptum, quid eo tempore in orbe terrarum insigne ac memorabile contigerit, paucis verbis admonet, & tradit li. 18. de Ciuit. Dei, cap. 4. & 5. ita scribens: Secundo anno septennnis sterilitatis Aegypti, quae septennem fertilitatem proximè subsequuta est, Iacob in Aegyptum cum suis omnibus venit ad filium suum Ioseph, natus annos centum & triginta: cum Ioseph ageret tunc triginta & nouem, ad triginta scilicet quos agebat quando à rege honoratus est, additis septem ubertatis annis, & duobus famis: His porro temporibus Rex Aegyptiorum Apis, nauibus transfuectus in Aegyptum, & cum ibi mortuus esset, factus est Serapis omnium maximus Aegyptiorum Deus. Cur autem post mortem non Apis, sed Serapis sit, hanc reddit rationem Varro: Nam quia Arca, in qua mortuus

Origo super
stitionis Aegyptiorum
circa cultum
eius bouis,
qui vocabatur
Apis.

ponitur (quod omnes iam $\sigma\epsilon\rho\rho\phi\alpha\gamma\omicron\nu$ vocant, Graecè dicitur $\sigma\epsilon\rho\phi$ & ibi eum venerari sepulchrum caeperunt, priusquam templum eius ullum esset exstructum, velut $\sigma\epsilon\rho\phi\alpha\mu\epsilon$: primo, deinde una littera, ut fit, commutata, Serapis dictus. Ille autem bos, quem mirabili vanitate decepta Aegyptus, in honorem Serapidis deliciis affluentibus aiebat, quoniam eum sine sarcophago vinum venerabantur, Apis, non Serapis vocabatur. Quo boue mortuo quoniam querebatur & reperiebatur vitulus coloris eiusdem, hoc est, albis quibusdam maculis similiter insignitus: mirum quiddam & diuinitus sibi procuratum esse credebant Aegyptij. Sed non erat magnum Dæmoni ad eos decipiendos, phantasia talis tauri, quam sola cerneret, ostentare vacca concipienti, atque pregnantis; vnde libido matris attraheret quod in eius fœtu iam corporaliter appareret, sicut Iacob de virgibus variatis, ut oues & caprae variae nascerentur, effecit Quod enim homines coloribus & corporibus veris, hoc Dæmones figuris fictis facillimè possunt animalibus concipientibus exhibere. Hæc Augustinus.

Genes. 30.

Vnde factū
sit, v. Hebræi
paulò post
egressum ex
Ægypto, per
turpissimam
idololatriã
caput vituli
adorauerint.

Hic ego lectorè animaduertere cupio, quoniã cum Hebræi intrarunt Aegyptum, atque ibi per annos paulò amplius ducentos cõmorati sunt, veneratio & cultus illius bouis Aegyptij, qui vocabatur Apis, recens erat, ideoque apud Aegyptios valdè religiosa & percelebris: ex eo factum esse, ut Hebræi, cum egressi sunt Aegyptum, & ad montem Sinai constitissent, in eã superstitione, quã tãtopere celebrari ab Aegyptiis viderat, turpissimè prolapsi sint, caput vituli in similitudinẽ Apis diuino cultu adorantes.

Exod. 32.

Profectusque Israël cum omnibus, quæ habebat, venit
ad Puteum iuramenti.

VERS. I.

DECLARANDVM primò est, quisnam locus fuerit, qui vocatur hic, Puteus iuramenti. Deinde cur in eum locum Iacob potissimum iuerit sacrificatum Deo. Puteus iuramenti, propriè vocabatur nomine Bersabee, vt ex capite vigesimo primo, & vigesimo sexto Genesis manifestum est. Illic enim scriptum est: *Idcirco vocatus est locus ille, Bersabee, quia ibi vterque iurauit.* Hic autem sic est: *Et nomen vbi impositum est Bersabee vsque in presentem diem.* Vox porro Bersabee composita est ex *ber* quod significat puteum, & ex voce *sabe*, quod significare potest tam septem, quàm iuramentum: quocirca vocem Bersabee interpretari licet, & Puteum septem, & Puteum iuramenti. Et fortasse ad vtrumque significandum tale nomen impositum est, quòd circa Puteum illum, vtrumque inter Abimelech & Abraham factum est. Nam & septem agnas electas Abraham dedit Abimelech, in testimonium quòd ipse fodisset puteum illum: & inde vocabatur Puteus septem. Et item iuxta eundem puteum, Abimelech, & Abraham inter se fœdus, adhibito iureiurando, percusserunt; ex quo appellatus est Puteus iuramenti. Ex illo autem puteo ciuitas similem traxit appellationem, vt & ipsa diceretur Bersabee. Erat autem illa ciuitas, vltima totius terræ promissionis versus Austrum, & iuxta Geraran metropolim Palæstinorum; & vicina magnæ illi solitudini, in qua diu oberrantes Hebræi versati sunt. Sed plura super hac ciuitate diximus in tertio Tomo Commentariorum nostrorum in Genesim super cap. 22. Num. 23.

Quis locus fuerit puteus iuramenti.

Verùm cur Iacob in eum præcipuè locum venit, vt ibi sacrificaret Deo, & de itineris sui successu eum consuleret? Duas causas reddit Thofstus. Etenim locus ille, ire volentibus ex vrbe Hebron, vnde Iacob discessit in terram Aegyptum, quòd ire volebat, est in recta via. Sed potissima causa fuit illa, quòd mutatio status in hominibus, res est permagni momenti; maximè verò si quis è terra sua cum omni familia transmigret in terram longinquam, & alienam. Quam ob causam Iacob, incertus & dubius de huius profectiois successu, ad solitum sibi confugit subsidium; id autem erat, ad consulendum Deum, fufis precibus ad Deum, ritèque ac religiosè facto sacrificio, quemadmodum aliàs sæpè fecerat, magnum semper Dei præsidium & solatium expertus. Quoniam autem locus ille, qui vocabatur Puteus iuramenti, sanctus admodum & religiosus erat; ibi quippe auus eius Abraham erexerat altare, & inuocauerat Deum, vt suprà dictum est Genesis vigesimo primo; ibi etiam pater eius Isaac, similiter Deum religiosè coluerat, vt traditum est Genes. 26. propter hanc igitur tantam eius loci religionem & sanctitatem, in eo potissimum Iacob Deum venerari, & de profectioe sua consulere voluit.

Cur Iacob Deum inuocare & consulere voluerit potissimum in eo loco qui dicebatur Puteus iuramenti.

VERS. 16. Audiuit cum per visionem nocte vocantem se, & dicentem sibi, Iacob, Iacob: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Aegyptum: quia in gentem magnam faciam te ibi.

Quam vim habeat geminatio illa Iacob, Iacob.

L I A quæ Græcè dicitur Anadiplosis, id est, Geminatio eiusdem vocis Iacob, Iacob, triplicem hîc habuit vim: primò, excitandi mentem Iacob, & aduertendi ad ea quæ dicturus ei Deus erat, quò attentius ea perciperet tum declarandi magnam certitudinem, & firmitatem eorum quæ dicenda ipsi erant: ac deum demonstrandi celerem earum rerum euentum, eff. etumque. Ad eundem nempe modum geminationem somnij, quod viderat Pharaò, supra Genesis 41. interpretatus est Ioseph.

Iosephus.

Noli timere. Cur Iacob tunc profecturus in Aegyptum timuerit, tres causas tradit Iosephus libro secundo Antiquitatum. Primam, ne posterius eius, terræ Aegypti vbertatis amore capti, reuerti nollent in terram Chanaan, cuius illis possessionem Deus promiserat: Alteram, ne tam numerosa familia, quam ducebat secum, insigni aliquo damno & calamitate afficeretur: Tertiam, ne prius ipse vita excederet, quàm dilectum filium suum Ioseph videre posset. Rupertus huiusmodi reddit causam. Iacob cum haberet spiritum propheticum, præuidisse quàm duram, & asperam, & tyrannicam, simulque diuturnam seruitutem in Aegypto sui posterius seruituri essent, quantaque difficultate ac labore essent ex Aegypto educendi, & ad possessionem terræ Chanaan perducendi. Neque enim ignorabat Iacob oraculum illud diuinum datum Abraham, vt supra narrauit Moyses capite decimo quinto. *Scito pranosens, quòd peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua: & subiciet eos seruituti, & affliget eos quadringentis annis. Et ad præsignificandam horrenda illius seruitutis magnitudinem, præmissum fuerat: cumque sol occumberet, sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum.* Et paulò infra: *Facta est caligo tenebrosa, & apparuit clybanus fumans, & lampas ignis transiens.* Hoc igitur præuidens Iacob euenturum posterius suis in Aegypto, valde timebat illuc proficisci. Supradictis causis hanc item licet adijcere: Timebat vehementer Iacob, ne sui posterius ob diutinam cum Aegyptijs conuersationem, in eorum impurissimos mores, & vanissimas, absurdissimasque superstitiones degenerarent. Quod autem subditur, *In gentem magnam faciam te ibi,* verissimè, cumulatissimèque completum est. Nam cum non intrassent ex familia Iacob Aegyptum amplius septuaginta, adeo multiplicati sunt, vt cum inde sunt egressi, eorum tantum qui ad bellandum erant idonei, amplius sexcenta millia numerarentur, præter innumerabilem aliam multitudinem, eiusdem tamen generis & stirpis, mulierum, paruulorum & senum. Et hoc ipsum Dei beneficium renocans in memoriam Hebræis Moyles dixit: *In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Aegyptum, & ecce nunc multiplicauit te Deus tuus sicut astra coeli.*

Quomodo in gentem magnam multiplicati fuerint in Aegypto pro posterius Iacob.

Exod. 12.
Deut. 10.

Ego descendam tecum illuc: & ego inde adducam te reuertentē. Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos. VERS. 4.

RIUM rerum, quas Iacob vehementer timebat, Deus ei metum hisce verbis penitus adimit. Timebat ille, ne in illa transmigratione & profectioe in Ægyptum, aliqua sibi suisque calamitas accideret: Hoc remouet Deus, dicens: *Ego descendam tecum illuc.* Qui autem, comite, & custode, ac protectore Deo, mali potest timeri? Timebat præterea ne posterius sui, terræ Ægypti amore capti, nolent postea in terram Chanaan reuerti: Hoc etiam amolitur Deus illis verbis, *Et ego inde adducam te reuertentem;* quod propriè ad posteros eius pertinebat. Illud demum metuebat Iacob, ne prius ipse moreretur in itinere illo, quàm perueniret ad cernendum fruendumque filium suum dilectum posset: sed hoc eum metu liberat illis verbis Deus: *Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.*

Ego descendam tecum illuc: Qui hæc verba locutus est patriarchæ Iacob, is erat secundum personam Angelus: prout autem representabat auctoritatem eius, à quo missus fuerat, & cuius nomine ista loquebatur, appellatur in hoc loco Deus, & Deus fortissimus. Quapropter hoc: *Ego descendam tecum illuc,* si referatur ad personam Angeli, propriè accipiendum est. Angeli enim (licet aliter quàm homines) mouentur ex vno loco in alium locum, descendunt de cælo, & rursus ascendunt in cælum, & perambulant terram: quare poterat etiam cum Iacob descendere in Ægyptum. Sin autem referatur ad Deum, cuius nomine & auctoritate ille loquebatur, non potest illud: *Ego descendam tecum illuc,* propriè accipi: Cùm enim Deus ubique sit præsens, cælum & terram, omniaque implens, non potest propriè dici, vel descendere aliquo, vel ascendere, vel aliquo ire: sed ista dicuntur figuratè de Deo, non secundum ipsum, sed secundum effectus ipsius. Nam quia Deus mansionem alicuius hominis in aliquo loco, vel descensum eius ex aliquo loco, vel profectioem eius in aliquem locum, custodit & regit, atque adiuvat: idcirco dicitur Deus manere cum illo homine, & descendere cum illo, & proficisci cum eo: & hæc iridem ratione dicit patriarchæ Iacob, se descendurum cum ipso in Ægyptum.

Illud porrò: *Et inde adducam te reuertentem,* dupliciter exponitur, vel de ipsomet Iacob, non quidem viuo (nam post id temporis non ampliùs redijt in Canaanitidem, sed mortuus est in Ægypto) verùm de ipso Iacob mortuo; corpus enim eius post mortem reportatum est in terram Chanaan; & sepultum in sepulchro Abraham & Isaac, iuxta Hebron, vt infra traditur Genesis quinquagesimo. Hanc interpretationem multi sequuntur, quam ramen apertè verba illa excludunt, *Adducam te reuertentem,* hæc enim de cadauere Iacob aptè dici nequaquam potest; Reuerti enim est hominis viui, non mortui, qui portatur ab alijs. Altera igitur expositio comodiore multo, & probabiliore est, referri debere istud ad posteritatem Iacob, id est, ad Hebræos, quos post ducentos quindecim annos Deus

eduxit ex Ægypto, & reduxit ad terram Chanaan. Multa namque à Deo promissa illis Patriarchis, non ipsis, sed posteris eorum præstanda erant. Exempli gratiâ illud, *Dabo tibi terram hanc*, quod dixit Deus Abraham Genes. 13. & Isaac Genes. 26. & Iacob Genes. 28. non in illis tribus Patriarchis impletum est, sed multo post eorum mortem tempore in eorum posteris completum est.

Cæterùm diligenter consideratæque pensanda sunt verba illa, *Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos*. Duplicem enim veterum circa morientes, hisce verbis tangit Moyses: alterum, claudendi morientium oculos; alterum, vt id fieret ab eo, qui mortuo coniunctissimus aut dilectissimus fuisset. Ac priorem quidem morem fuisse apud Romanos etiam sacrum, testatur Plinius lib. 11. cap. 37. ita scribens: *Morientibus oculos operire, rursusque in rogo patefacere, Quiritum magno ritu, sacrum est: ita more condito, vt neque ab homine supremum eos spectari fas sit, & cælo non ostendi nefas*. Hæc Plinius. Eius autem consuetudinis satis profectò rectam & probabilem rationem Thostatus reddit huiusmodi, cum mortuus est quispiam membra corporis frigescent, & rigescunt, atque obdurescunt; ita vt commodè flecti & plicari, & componi non queant. Ne igitur partes corporis post mortem hominis deformes essent, statim vt quis moritur, dum etiam tunc calor aliquid est in corpore, clauduntur oculi eius à circumstantibus, & alia membra aptè componuntur; ne post cùm iam frigidum cadaver factum fuerit, bene flecti & plicari & componi possint.

Morientibus oculos claudere solere à personis cõiunctissimis. Hecuba apud Euripidem.

Posterioris autem moris, vt morientium oculi clauderentur à coniunctissimis & dilectissimis personis, multa, claraque extant apud Scriptores Ethnicos argumenta simul, & exempla. Hecuba Troianorum regina, & magnum humanæ infelicitatis exemplum, hoc, quasi magnum mortis suæ solatium, à filio suo Polydoro exoptat, quem tamen ignorat, an his viuat; sed à filia sua Polixene viuere eum cognoscit, & supremo claudendi oculos ei morienti, officio functurum promittit.

Virgilius lib. 9.

Viuit, inquit, præmetque mortua tibi lumina.

Vt est apud Euripidem in Hecuba. Et apud Virgiliû, Euryali mater plantat se filio occiso operire oculos non potuisse.

---- *Nec se tua funera mater*

Produxi, pressive oculos, aut vulnera laui.

Ouidius in Epistolis.

Et apud Ouidium, Penelope reuocat suum Vlysses in patriam; vt Laërta patri iam grandæuo, & morti proximo, supremum hoc persoluat officium.

Lucanus.

Respice Laërtem, & iam sua lumina condas,

Extremum fati sustinet ille diem.

Apud Lucanum lib. 3. in Bello Iulij Cæsaris contra Massiliam, Argus quidam lethaliter vulneratus, patrem suum ætate iam fessum, cùm fortè vidisset, hoc ab eo erga se officium expetiit.

---- *Tacito tantum petit oscula vultu,*

Inuitatque patris claudenda ad lumina dextram.

Memorable in hoc genere videtur exemplum cuiusdam foeminae, cuius oculus fuit testis Valerius Maximus, id commemorans hisce verbis: Fortè tunc euenit, vt primariae dignitatis foemina, sed vltimae iam senectutis, reddita ratione ciuibus, cur excedere vita deberet, veneno conſumere ſe deſtinauit. Tunc igitur deſuſ Mercurio delibamentis, & inuocato eius nomine, vt ſe placido itinere in meliorem ſedis infernae deduceret partem: cupito haſtu mortiferam traxit potionem; ac ſermone ſignificans, quaſnam ſubinde partes corporis ſui rigor occuparet, cum iam viſceribus eum, & cordi imminere eſſet locuta; filiarum manus ad ſupremum opprimendorum oculorum officium aduocauit: noſtros autem, tametiſi nouo ſpectaculo ſtupefacti erant, ſuſſos tamen lacrymis dimiſit. Haecenus ex Valerio Maximo. Illud igitur: *Ioseph ponet manus ſuas ſuper oculos tuos*, idem valet, ac ſi diceret: *Ioseph tibi morienti oculos claudet*. Et hoc feciſſe Ioseph minimè dubitandum; quanquam infra Genef. 50. vbi narratur mors Iacob, feciſſe id Ioseph, reticuit Moyses. Sic enim ibi ſcripſit de Iacob: *Collegit pedes ſuos ſuper lectulum & obijt. Quod cernens Ioseph, ruit ſuper faciem patris, ſiens & deoſculans eum. Praecepitque ſeruis ſuis medicis vt aromatibus condirent patrem.*

Valerius maximus lib. 2.

PRIMA DISPUTATIO.

De nominibus eorum qui vna cum Iacob intraverunt Aegyptum.

Super illis verbis,

Hæc ſunt autem nomina filiorum Iſrael, qui ingreſſi ſunt Aegyptum: ipſe, cum liberis ſuis. VERS. 8.

COMMEMORATIO, quam facit in hoc loco Moyses, eorum, qui vna cum Iacob ingreſſi ſunt Aegyptum, complures habet quaſtiones ac difficultates, quas diſtinctè tractare & explicare conuenit. Prima quaſtio eſt, de diſcrepantia, qua videtur eſſe in 1. lib. Paralipomenon cap. 4. ab hoc loco Genefis, ſuper numero & nominibus filiorum Simeonis: id autem apparebit, vtriuſque loci verbis hic appoſitis. Hoc loco ſic eſt: *Fily Simeon, Iſmael & Iamin & Ahoã & Iachin & Sohar & Saul filius Chananiidis*. Memorantur igitur & ſex, & his nominibus filij Simeon in hoc loco. At in 1. lib. Paralipomenon ca. 4. ſic legimus: *Fily Simeon: Namael, & Iamin, & Tarib, Ara, Saul*. Hic memorantur quinque tantum filij Simeon, & longè diuerſis nominibus. Hanc quaſtionem ita ſoluit falſò nominatus Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in lib. Paralip. in libro, inquit, Genefi ſex deſcribuntur filij Simeon: hæc autem ſextus filius tollitur, eo quòd nulla progenies de eo proceſſerit: mutantur verò nomina quædam ſuis rationibus. In Genefi

Prima quaſt. de filijs Simeon aliter hic atque in 1. lib. Paralip. memoratis.

scribitur *Ismael* quod interpretatur, Mare Dei: in Paralipomenon vocatur *Namuel*, id est loquens cum Deo. Alius autem in Genesi dicitur *Obad*, quod interpretatur Laudatio: in Paralipomenon interpretatur *Iarib*, id est litigans, quia de eius progenie exiit *Zambri*, qui cum scorto *Madianitide* peccans, à *Phinees* peremptus est. In Genesi nominatur *Iachim*, id autem est præparatio: in Paralipomenon appellatur *Zara*, id autem sonat idem atque *ortus*. *Saul* verò, qui eodem nomine in utroque libro commemoratur, in hoc loco filius esse *Chananitidis* tacetur. sic ille Auctor.

Cur hic memoretur *Her*, & *Onan* inter intrantes *Aegyptum*, qui multo antè mortui fuerant.

Altera quæstio est super filijs *Iudæ* habens tres difficultates: quarum prima est, Cur inter filios *Iudæ* & inter eos, qui ingressi sunt *Aegyptum*, numerentur *Her* & *Onan*, cum isti multis annis mortui fuerint in terra *Chanaan*, ante ingressum *Iacob* in *Aegyptum*. Verùm isti memorantur hic non quòd de numero fuerint intrantium *Aegyptum*, cum manifestum sit multò antè fuisse eos mortuos: Commemorantur autem, ut appareat quos filios iam genuisset *Iudas* ante ingressum *Iacob* in *Aegyptum*. Quòd autem isti duo nõ pertineant ad numerum intrantium *Aegyptum*, eo perspicuè argumento patet, quòd paulò infra dicitur posteros *Iacob* ex *Lia*, id est, partim ex ipsa, partim ex filijs eius & nepotibus, fuisse triginta tres. At si commemorentur inter istos duos illi *Her* & *Onan* filij *Iudæ*, esset amplior numerus, nempe triginta quatuor.

Cur inter intrantes memorantur filij *Phares*, qui multis post annis nati sunt.

Altera difficultas est, cur memorentur hoc loco inter intrantes *Aegyptum* duo filij *Phares*, *Hefron* & *Hamul*, qui multis post annis quàm ingressus fuerat *Iacob* *Aegyptum*, nati sunt: Siquidem *Phares* natus est vel eo ipso anno, quo *Iacob* ingressus est *Aegyptum*, vel vno tantum anno antè, quemadmodum euidenter ostensum est à nobis supra super c. 38. Gen. ad numerum marginalem 4. Non potuit autem *Phares* minor esse sexdecim annis cum genuit istos filios, ergo isti minimum quindecim annis nati sunt post ingressum *Iacob* in *Aegyptum*: scriptura potèd præmiserat memoraturam se eorum nomina hoc loco, qui cum *Iacob* ingressi sunt *Aegyptum*. Sedenim huius difficultatis duplex esse potest solutio, & veraque à *B. Augustino* tradita. Primùm dici potest, istos, qui multò post nati sunt, dici ingressos *Aegyptum*; quia etsi non per se: in suo tamen patre *Phares*? qui verè intrauit *Aegyptum*, etiam ipsi existimantur intrasse *Aegyptum*. Similiter enim *Moyles* paulò post, enumeratis filijs & nepotibus *Lia* subdit: *Ij filij Lia, quos genuit in Mesopotamia*: cum tamen manifestum sit, filios *Iuda* non in *Mesopotamia*, sed in terra *Chanaan* esse natos: idèmq; de filijs *Ruben*, *Simeonis* & *Leui*, aliorumque filiorum *Lia* dicendum est. Sed quia sex filij *Lia* nati fuerant in *Mesopotamia*, istorum filij dicuntur esse illie nati, ratione videlicet suorum parentum. Sic

S. August.

Augustinus in quæst. 151. in Gen. Altero etiam modo ista difficultas solui potest, sicut eam soluit *Augustinus* quæst. vltima in Genesim; per ingressum *Iacob* in *Aegyptum*, non esse intelligendù præcisè tempus illud quo ipse *Iacob* intrauit *Aegyptum*; sed quoad ipse vixit in *Aegypto* post ingressam, per annos scilicet decem & septem: vel potius, intelligere oportet, omne tempus, quo vixit *Ioseph* post ingressum patris sui *Iacob*, per annos

annos vnum & septuaginta. Nā quia vocante Ioseph & procurante apud Pharaonem, Iacob intravit Ægyptum, & ibi humaniter ac liberaliter à rege tractatus est cum omni familia sua; idcirco significatio & vsurpatione ingressus Iacob in Ægyptum, extenditur vsque ad finem vitæ Ioseph. vide eundem Augustinum in libr. 16. de Civitate Dei, sub finem 40. capituli.

B. August.

Restat tertia difficultas, cur Moyses memoraverit filios Phares, non autem Zare & Sale, nam istos quoque generasse filios, & suam reliquisse posteritatem, aperte demonstrat liber Numerorum, recensens vtriusque istorum familiam. Respondendum est, id fecisse Moysen propter dignitatem & nobilitatem posteritatis Phares, quæ ius & dignitatem primogenituræ inter posteros Iudæ tenuit: & ex qua processit regalis familia, cuius caput fuit David, eiusque posterii plurimis annis regns in ea obtinuerunt. Ex hac item familia & per ipsum Phares, genus & originem ex Iuda traxit Dominus noster Iesus Christus, sicut ostendit genealogia Christi à Matthæo descripta.

Cur hic ter anticipacione memoretur filij Phares potius quam Zare, & Sale.

Tertia quæstio super illis verbis: *Omnes anima filiorum eius & filiarum triginta tres.* Versu 15. Posterii Iacob ex Lia, tam filij & filiæ, quam nepotes hic numerantur triginta tres: cum tamen ex nominibus eorum distinctè paulò suprâ commemoratis, aut plures fuisse, aut pauciores necesse sit. Nam si inter istos numerentur duo illi filij Iudæ Her & Onan, erunt plures triginta tribus, nempe triginta quatuor. Sin autem ab isto numero illi remoueantur, erunt tantum triginta duo. Hoc autem, quòd apertius Lector intelligat ponam hic distinctè numerum istorum posteriorum Lia. Primò Ruben cum quatuor filiis, qui sunt quinque. Secundo loco, Simeon cum sex filiis, qui sunt septem. Tertio loco, Leui cum tribus filiis, qui sunt quatuor. Quarto loco Iudæ, præter Her & Onan, cum tribus filiis & duobus nepotibus, qui sunt sex. Quinto loco Issachar cum filiis quatuor, qui sunt quinque. Sexto loco Zabulon cum filiis tribus, qui sunt quatuor. His adde vnicam Lia filiam, nomine Dinam. Istorum omnium summa, est duorum tantum, & triginta, quod si istis addere velis duos illos, Her & Onan, præter quàm quod facies contra propositum Moysis, cum isti multis annis ante ingressum Iacob in Ægyptum mortui fuerint, efficiat numerum maiorem quàm tradit Scriptura, nempe triginta quatuor. Quæritur igitur quo modo benè constet iste numerus triginta trium posteriorum Lia.

Placet mihi sententia Caietani qui ex illis verbis, Scripturæ positæ supra in titulo huius disputationis: *Hæc sunt nomina filiorum Israël, qui ingressi sunt Ægyptum, ipse cum liberis suis:* duo concludit ad præsentem quæstionem pertinencia. Primò enim ex illis verbis, *qui ingressi sunt Ægyptum,* concludit, hinc rationem mortuorum haberi non debere, quippe qui nec tunc, nec postea ingressi sunt Ægyptum, nec fuerunt in Ægypto: atque ob hæc causæ, duos illos filios Iudæ Her & Onan, qui multò antè mortui fuerant in terra Chanaan, à numero ingrediētium Ægyptum esse remouendos. Deinde ex illis verbis: *Ipse cum liberis suis,* concludit, in hunc numerum

Quomodo computatio triginta trium posteriorum Lia intelligenda sit. Caietanus.

rum triginta trium à Moſe traditum hoc loco includi debere ipſum Iacob atque hac ratione bellè numerum iſtorum triginta trium conſtare. Verba Caietani hoc loco ſic habent : Occurrit quæſtio , quo pacto verificato litera hæc dicens : *Omnes animas filiorum & filiarum Lia fuiſſe triginta tres.* Nam ſupputando ſupra nominatos in litera , reperuntur triginta quatuor , comprehendendo duos defunctos filios Iuda Her & Onan : vel iſtis excluſis , tantum triginta duo. Nec dici poteſt , non ſupputari Dinam : tum quia expreſſè dicitur hîc *filiorum & filiarum eius* : tum quia paulò inferiùs clarè ſupputatur ſcœmina nomine Sara inter filios Aſer , ſumendo animas ſexdecim , vt patet ſupputando. Solutio eſt , quòd verba iſta Scripturæ non ſunt intelligenda ſola , vt ſonant , ſed vt pendent ex antecedentibus illis verbis : *Hæc ſunt nomina filiorum Iſrael , qui ingreſſi ſunt Aegyptum , Iacob & filij eius.* Nam ex illo , *qui ingreſſi ſunt Aegyptum* , excluduntur duo illi defuncti filij Iuda : ex illo autem , *Iacob & filij eius* , comprehendendus eſt Iacob in hac computatione. Et ſic optimè ſubſiſtit illa ſumma triginta trium : adiunctus enim Iacob triginta duobus filijs viuus & Lia , efficit ſummam triginta trium. Sic Caietanus.

De diſcrepantia quæ videtur eſſe inter lectionem Hebraicam, & Latinam, & Grecam circa poſteros Benjamin.

Quarta quæſtio , ſuper poſteros Benjamin , qui in hoc capite commemorantur verſu 21. Hebraica namque lectione , & Latina tranſlatio memorant decem poſteros Benjamin , & vocant eos , filios Benjamin. At lxx. interpretum tranſlatio numerans item decem poſteris Benjamin , non omnes facit eius filios : ſed partim filios Benjamin , partim nepotes , partim etiam pronepotes. Licet enim ſecundum Hebraicam & Latinam lectionem , Bela & Gera , & Ared nominentur filij Benjamin , attamen lxx. interpretes , qui hæc diſtinctiùs , atque enucleatius tradere voluerunt , Belam quidem faciunt filium Benjamin , Geram verò filium Bele , & nepotem Benjamin , Ared autem , filium Geræ , & pronepotem Benjamin. Hinc porro ardua exiſtit quæſtio , quomodo poterit Benjamin id temporis habere nepotes & pronepotes. Si quidem Benjamin , cum Iacob intrauit Aegyptum , vigefimum tertium annum ætatis ſuæ non excedebat : nempe fuiſſe eum natum , aut eo anno , quo Ioseph venditus eſt , aut iuxta id temporis , ſuprà oſtenſum eſt. A tempore autem venditionis Ioseph , vſque ad ingreſſum Iacob in Aegyptum , viginti tres anni præterierunt : tunc enim Ioseph erat ſexdecim annorum , nunc autem triginta nouem. Non igitur fieri poteſt , vt Benjamin intra viginti tres annos ætatis ſuæ , non modò filium habuerit , ſed nepotem etiam ac pronepotem : ſed neceſſariò fatendum eſt , nepotem ac pronepotem aliquot annis poſt ingreſſum eius in Aegyptum eſſe natos. Huius quæſtionis ſolutio hæc eſt : Concedendum eſt , nepotem ac pronepotem Benjamin non fuiſſe tunc natos , ſed per anticipationem hîc memorari , & dici intraiſſe Aegyptum non in ſe , ſed in patre , vel auo , vel proauo , ipſum dico Benjamin , quemadmodum paulò ſuprà diximus de illis duobus filijs Phares , nominatis Heſron & Hamul , quos tunc non eſſe natos , ſuprà oſtenſum eſt. Et hoc modo ſoluit quæſtionem S. Auguſt. lib. Quæſt. in Geneſim , quæſtione 151.

16 Quinta quaestio super posteris Ioseph, qui commemorantur illis verbis:

*Natiq; sunt Ioseph filij in terra Aegypti, Manasses & Ephraim; versu 20. Hebraica, & Chaldaica, & Latina lectio duos tantum hoc loco memorant posteros Ioseph duos, inquam eius filios, Manasse & Ephraim. At translatio lxx. Interpretum numerat septem, partim filios, partim nepotes & pronepotes. Sic enim habet: Fuerunt filij Ioseph in terra Aegypti, Manasse & Ephraim. Fuerunt autem filij Manasse, quos peperit ei concubina Sira, Machir. Machir autem genuit Galaad. Filij vero Ephraim fratris Manasse Sutalaam & Taam. Filij autem Sutalaam Edem: sic habet Graeca lectio. Constat porro istos filios & nepotes Manasse & Ephraim nondum fuisse natos eo tempore, quo tempore Iacob intrauit Aegyptum; Tunc enim Manasses & Ephraim maiores nono anno aetatis esse non poterant. Ioseph enim, cum intrauit Iacob Aegyptum, erat triginta nouem annorum, vt colligitur ex verbis illis praecedentis cap. 45. *Adhuc quinque anni residui sunt famis: ipse vero triginta erat annorum cum vxorem duxit, & istos filios generauit, vt supra Genesis 41. proditum est. Postea secuti sunt septem anni fertilitatis, & duo sterilitatis; Sic enim ipse Ioseph dixit Genes. 45. Biennium est, ex quo cepit fames esse in terra, & adhuc quinque anni restant.* ex his plane dilucet, tunc Manasse & Ephraim, cum vix nouem fuerint annorum, non modo pronepotes aut nepotes, sed ne filios quidem habere potuisse: verum istos longo tempore post ingressum Iacob in Aegyptum esse natos. De his namque scriptum est in extremo hoc libro Genesis: *Vixit Ioseph centum & decem annis: & vidit filios Ephraim vsque ad tertiam generationem: filij quoque Machir, filij Manasse nati sunt in genibus Ioseph.**

Cur septuaginta diuersè admodum commemorauerint posteros Ioseph quam habeat Hebraica & Latina lectio.

17 Atenim vero pro defensione Septuaginta Interpretum dici debet idem, quod paulò supra diximus de posteris Benjamin: istos videlicet quinque posteros Ioseph esse hic commemoratos à Septuaginta per anticipationem. Quamuis autem multò post fuerint nati, numerantur tamen inter intrantes Aegyptum, non solum ratione parentum suorum, qui intrarunt; sed etiam quòd nomine ingressus in Aegyptum, accipiendum sit omne tempus, quo post ingressum Iacob in Aegyptum, vixit non solum Iacob, sed etiam Ioseph, vt supra docuimus ex sententia B. Augustini, quam tradit ipse in libro Quaestionum in Genesim, quaestione vltima.

Sed vnde istorum quinque nomina, quae in libro Genesis non sunt prodita, septuaginta interpretibus comperta fuerunt? Haud dubiè, vel ex antiquis Hebraeorum monumentis & traditionibus, apud quos scripturae continententes genealogias familiarum cuiusque tribus, diligentissime custodiebantur: vel ex capite septimo prioris libri Paralipomenon, vbi nomina filiorum, & nepotum Manasse & Ephraim similiter ferme commemorantur. Credibile porro est, istos quinque, licet nondum essent nati, potissimum commemoratos esse à septuaginta Interpretibus in honorem Ioseph, quo viuente nati sunt: Ioseph nempe vniuersam paternam in Aegyptum accersuerat: & dum ipse vixit, pacificè & prosperè inibi fuit. Si quis dicat, videri plures Ephraim posteros fuisse natos viuente Ioseph, quam qui memorantur hoc loco à Septuaginta: nam extremis penè ver-

bis huius libri scriptum est, Ioseph vidisse posteros Ephraim vsque ad tertiam generationem : hinc autem non memorantur nisi duæ generationes Ephraim : plures igitur quàm quinque memorari hoc loco debebant de posteris Manasse & Ephraim. Sed respondendum est tres illas generationes sic accipi oportere, vt prima generatio intelligatur esse ipsius Ephraim ex Ioseph: secunda verò, filiorum Ephraim: tertia autem neporum eius. Et hac ratione non reperientur plures posteri Manasse & Ephraim, qui nati fuerint viuente Ioseph, quàm quos hoc loco recensuerunt lxx. interpretes.

Notabilis admiratio, & dubitatio S. Augustini super numero posterorū Ioseph & Benjamin tradito à lxx. Interpretibus.

Quomodo hic dicantur sexaginta sex ingressi Aegyptum, cum mox subiungat Moyses fuisse Septuaginta.

Miratur S. Augustinus, quomodo lxx. Interpretes in hoc loco facientes summam posterorum Iacob ex Rachele, dicant fuisse decem & octo, cum reperiantur decem & nouem, octo videlicet Ioseph, & posterorum eius; & vndecim ipsius Benjamin & posterorum eius; & cum Ioseph simul cum posteris suis non sint plures, quàm octo; Septuaginta tamen in eorum summa, dicunt fuisse nouem. Huius rei inexplicabilem putat esse Augustinus rationem secundum historicum sensum; sed confugiendum esse ad occultas rationes mysteriorum, quibus sæpe consecrati sunt numeri in scriptura. Beati Augustini verba hæc sunt in quæstione 152. in Genesim. Videndum est quid sibi velit, quod cum Ioseph & filij eius non amplius quàm octo memorentur, Benjamin verò & filij eius simul, vndecim reperiantur; non decem & nouem omnes, sicut sunt octo & vndecim, sed decem & octo referantur in summa: & postea Ioseph cum filijs suis, non octo, sed nouem fuisse dicantur, cum octo tantum inueniantur. Hæc omnia quæ indissolubilia videntur, magnam continent sine dubitatione rationem. Sed nescio vtrum possint cuncta ad literam conuenire; præcipue in numeris, quos in scripturis esse sacratissimos & mysteriorum plenissimos, ex quibusdam, quos inde nosse potuimus, dignissimè credimus. Sic Beatus Augustinus.

Sexta quæstio super illis verbis: *Cunctæ anime quæ ingressæ sunt cum Iacob in Aegyptum, & egressæ sunt de femore illius, absque vxoribus filiorum eius, sexaginta sex*: versu 26. Quomodo dicantur fuisse sexaginta sex ingressi Aegyptum cum paulò post dicuntur fuisse Septuaginta? Si dicas hinc excludi Ioseph & filios eius, qui iam erant in Aegypto; & tantum numerari eos, qui vnà cum Iacob intrarunt Aegyptum; paulò autem infra comprehendendi Ioseph & posteros eius in illo numero septuaginta: si hoc, inquam, dixeris, ne sic quidem difficultates exhauries. Nam si illis sexaginta sex addas Ioseph cum duobus filijs, non septuaginta sex, sed sexaginta nouem hominum numerum efficies. Deinde istorum sexaginta sex, qui numerantur hoc loco non videretur numerus constare posse. Nam paulò supra intrantes Aegyptum ex posteris Lia recensuimus triginta tres, postea commemorati sunt triginta quatuor, qui iunctis illis triginta tribus, efficiunt numerum sexaginta septem: non igitur sexaginta sex, sed sexaginta septem fuerunt, exclusis hinc Ioseph & filijs eius: supra enim post illos trigintatres posteros Lia, commemorati sunt Gad cum septem filijs, & Aser cum septem posteris, & Benjamin cum decem posteris: & Dan cum vno, & Nephthali cum quatuor. Horum summa est triginta quatuor; qui su-

prædictis triginta tribus additi, efficiunt sexaginta septem.

Verùm solutio quæstionis hæc est: In hoc numero sexaginta sex non comprehendi Iacob, sicut diximus supra comprehensum esse in illo numero triginta trium. Manifestè namque, numero illo sexaginta sex, Scriptura excludit ipsum Iacob, cum dixit: *Cuncta anima, qua ingressa sunt cum Iacob in Aegyptum, & egressa sunt de fœmore illius sexaginta sex*: Illud: *Egressa sunt de fœmore illius*: prorsus excludit Iacob, & tantùm comprehendit eius posteros. At in illum numerum Septuaginta includitur Iacob: non enim ibi nominantur egressi ex fœmore Iacob, sed omnes animæ domus Iacob, cuius domus ipse caput erat.

Solutio quæstionis.

Sedenim duas res in hac commemoratione eorum qui intrarunt Aegyptum cum Iacob, subit animum meum vehementer admirari. Primum enim dignum videtur admiratione, cur sanctus Moyses inter eos qui Aegyptum intrarunt cum Iacob, numerare voluerit complures nondum tunc natos, sed multis post annis genitos, sicut de filijs Phares & de posteris Benjamin supra dictum est: & cur istorum tantùm duorum, Benjamin dico & Phares, posteros tunc nondum natos, memorare voluerit potiùs, quàm aliorum, ut Ruben, Simeonis, Leui, & aliorum. Deinde illud etiam non caret admiratione, cur inter intrantes Aegyptum cum Iacob numerare voluerit Ioseph, qui viginti tribus annis ante ipsum venerat in Aegyptum, & duos item filios eius, qui nati fuerant in Aegypto, nec aliquando fuerant extra Aegyptum. Cùmque Moyses duplicem faciat enumerationem eorum qui ingressi sunt Aegyptum, vnam in versu 26. sexaginta sex hominum; alteram in versu mox sequenti 27. Septuaginta hominum: miram videri posset cur in priori enumeratione excludere voluerit Iacob & Ioseph, duosque eius filios, in posteriore autem eos omnes includere. Hæc sunt, quæ nonnihil admirationis habent, & altiori atque subtiliori egent consideratione: quanquam omnia quæ sanctus Moyses in animo habuit, dum hæc scriberet, non sunt nobis comperta; nec nota esse necesse est.

SECUNDA DISPUTATIO.

De discrepantia, quæ videtur esse hoc loco, Læctionis Græcæ à Latina, Hebræica, & Chaldaica, super numero eorum qui in Aegyptum cum Iacob ingressi sunt.

Super illis verbis,

Omnes animæ domus Iacob, quæ ingressæ sunt in Aegyptum fuere septuaginta.

VERS. 27.

VEMADMODVM hic numerus septuaginta intrantium Aegyptum congruat cum proximè superiore numero sexaginta sex, nec secum Moyses in istis duobus numeris pugnet, paulò antè declaratum est. Nunc igitur dicendum est de hoc

numero septuaginta hominum, qui dicuntur intrasse cum Iacob Aegyptum. Idem porro numerus ponitur etiam initio libri Exodi, cum dicitur: *Erant omnes anima eorum qui ingressi sunt de femore Iacob, septuaginta.* Et item sub finem capituli decimi libri Deuteronomij, hæc dixit Moyses populo Hebræo: *In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Aegyptum. & ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus sicut astra cæli.* At verò lxx. Interpretes in hoc loco Genesis posuerunt septuaginta quinque, discrepantes à Scriptura Hebraica: sic enim habet eorum translatio, si Latine eam reddas, *Omnes anima domus Iacob, quæ ingressæ sunt in Aegyptum septuaginta quinque.* Eundemque numerum ponunt in principio Exodi. Quamquam in libro Deuteronomij cap. 10. nequaquam discordantes ab Hebraica Scriptura, septuaginta tantum commemorant. Beatus autem Stephanus apud S. Lucam, Actor. 7. numerat item septuaginta quinque. Sunt enim hæc eius verba: *Mittens autem Ioseph, accersivit Iacob patrem suum, & omnem cognationem suam, in animabus septuaginta quinque.* Hæc itaque cum sic se habeant, merito quaeritur, An translatio lxx. interpretum in isto numero discrepans ab Hebraica & Latina lectione, censeri mendosa debeat, nec vindicari ab errore aliquo modo possit.

Opinio Eugubini.

Eugubinus in recognitione veteris Testamēti ad veritatem Hebraicam super hunc locum cap. 46. Genesis, quem in manibus habemus, dupliciter respondet propositæ quaestioni. Primum ait dici posse, numerum illum quinque additum numero septuaginta, tam in Græca translatione Genesis 46. & Exodi 1. quam apud B. Lucam Actorum 7. mendosè ac perperam esse adiunctum, in scititia vtiq̄ue vel incuria librorum. Sed hoc eius responsum nullo modo est probabile: siquidem & olim, hodièque omnes Græci codices sic habuerunt, & habent, nec antè Eugubinum, superiorum vllus Doctorum in Tractatu huius difficultatis, ad illud in scitiae librorum asylum confugit: sic enim nihil esset negotij, quaestiones omnes, quantumvis arduas expedire. Verum illud maximè arguit improbabilitatem sententiæ Eugubini, quòd Græca translatio non solum habet adiunctum illum numerum quinque ad septuaginta, verum etiam exponit; qui fuerint illi quinque, declarando quorum fuerint filij, & quibus singuli nominibus propriè appellarentur, totum autem hoc, confictum esse à Librariis, & scripturæ insertum, vltra omnem fidem est.

Alterum Eugubini responsum est, in hoc errasse lxx. Interpretes: verum quia eorum translatio apud omnes gentes inuulgata iam erat atque celebrata, magnæque auctoritatis, & venerationis; B. Lucam secutum eam fuisse propter inueteratam lxx. Interpretum apud omnes auctoritatem, nimio sanè maiorem id temporis, quam erat Lucæ auctoritas: ob idque non ausum fuisse eum à lectione lxx. Interpretum discrepare. Sed hoc Eugubini responsum, priori multo peius est, nec solum reprehensione, sed etiam detestatione dignum. Nam vt taceam quàm sit imperiti hominis, tam insigne vel mendacij, vel in scitiae crimen Septuaginta interpretibus, optimis nempe, sapientissimisque viris impingere: dicere etiam, B. Lucam, Scriptorem Canonicum, qui afflatu & ductu Spiritus sancti scripsit,

Quàm sit absurdum, S. Stephanum vel Lucam, falsam 70.

scripsit, falsum aliquid scripsisse, aut scienter, aut inscienter, temerarium est, ne dicam impium: si enim hoc semel admittatur, continuò totius scripturæ fides & auctoritas labascet.

*errationem
secutos esse.*

Ponam in hoc loco verba Eugubini, ut ex his etiam, non solum nostra commemoratione sententiam eius Lector agnoscat. Non dissentit, ait Eugubinus, in illo numero Septuaginta à Latina translatione Scriptura Hebraica. At Interpretes lxx. addunt hunc numero, Quinque. Hæc corruptela, siue à Librarijs profecta sit, siue ab ipsis Interpretibus, fecit ut etiam Actorum Apostolorum capite septimo hic locus malè legatur. Neque opinandum est S. Lucam, Hebraica, quomodo se haberent ignorasse: sed vel hunc locum, ut se habebat eo tempore citasse, vel eandem ibi corruptelam, quæ & hîc, à Librarijs accidisse. Hæc ergo est eius nodi solutio: quem dicunt quidam ligasse potius, quàm soluisse Hieronymum, dicentem, quòd locus ille dissentiat ab isto in nostra editione, ut ibi habeatur, Iacob descendisse cum septuaginta quinque animabus, hîc autem cum septuaginta tantum. Verùm facilis erat solutio, si editio septuaginta omnibus in locis esset animaduersa, quippe quæ in commemorandis numeris sit mendosissima. Quòd autem non sit profectus hic error à Septuaginta, indicio est, quòd ipsi in Deuteronomio hunc numerum similiter ponunt, atque est secundum Hebraicam veritatem. Neque illud est verum, quod ad excusationem eorum affertur, Septuaginta, illos quinque addidisse per anticipationem: Alioquin & alia errata eadem essent ratione defendenda. Magis itaque pium & verum est, errorem agnoscere, eumque non Septuaginta, sed Librariis adscribere. Lucas verò, siue quòd Hebraicè nesciret, siue quòd ad docendos homines nihil referre putaret, ab Hebraica veritate alicubi dissentire, & sequi potius editionem Septuaginta, id temporis vbiq; recentissimam, maximaque in veneratione habitam, testimonium, ut erat iam vulgatum, citauit: quod & reliqui Apostoli fecerant magis iuxta editionem Septuaginta, quàm ex Hebraica veritate testimonia citando. Hactenus ex Eugubino.

Sanctus Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim, super hac ipsa quæstione breuiter disputans, tria quæ ad eius pertinent explicationem, tradit. Primò enim numerum sexaginta sex intrantium Ægyptum cum Iacob priore loco positum à Mose, docet non pugnare cum numero Septuaginta intrantium Ægyptum, qui paulò post ab eodem Moysè traditur: quòd in illo priori numero, nec Iacob, nec Ioseph, nec filij eius comprehendantur: in posteriore autem numero illi quatuor inclusi sînt. Verba S. Hieronymi hæc sunt: Quòd excepto Ioseph & filiis eius, sexaginta sex animæ de fœmore Iacob egressæ introierint Ægyptum, nulla dubitatio est: ita enim & paulatim per singulos supputatus numerus approbat, & in Hebræis voluminibus inuenitur. Nam quod apud Septuaginta legimus, filios Ioseph natos in Ægypto, fuisse nouem, sciamus, in Hebræo pro nouem esse duos: Ephraim quippe, & Manasse, antequam Iacob intraret Ægyptum, & famis tempus ingrueret, nati sunt in Ægypto. Hinc manifestum est, omnes animas,

*Solutio quaestio-
nis.*

quæ ingressæ sunt Ægyptum cum Iacob, fuisse septuaginta: Sexaginta enim sex cum eo ingressæ sunt, & repperunt in Ægypto tres animas, Ioseph scilicet, & duos eius filios: Septuagesimus autem, ipse fuit Iacob. Sic Hieronymus.

Deinde B. Hieronymus ostendit quomodo lxx. Interpretes discordantes ab Hebræo, illi numero septuaginta, addiderint quinque. Ait enim, illos quinque esse additos per anticipationem: non enim tunc iam erant in Ægypto, sed postea nati sunt; eos tamen lxx. Interpretes per anticipationem, ut diximus, hîc commemorare voluerunt. Nam quod ille numerus septuaginta, qui est in libris Hebraicis, sit verus, atque incorruptus, constat, etiam ipsorum lxx. Interpretum auctoritate: hi namque in Deutero. cap. 10. posuerunt descendisse in Ægyptum septuaginta animas, ita ut est in Hebræo. Sed audiat lector ipsum Hieronymum: Illud, quod apud Septuaginta legimus: *Facti sunt filij Manasse quos peperit ei concubina Syria Machir, & Machir genuit Galaad. Filij autem Ephraim fratris Manasse, Sutalaam & Taam: filij verò Sutalaam, Edem:* Hoc, inquam, totum est additum. Siquidem id quod postea legimus, quasi per anticipationem factum esse describitur. Neque enim cum intravit Iacob Ægyptum, Manasse & Ephraim in ea erant ætate ut iam filios generare potuissent. Hanc rem, ne videamur aduersus Scripturæ auctoritatem loqui, etiam lxx. Interpretes in Deuteronomio transfulerunt, dicentes, quod in septuaginta animabus ingressus sit Iacob in Ægyptum. Si quis igitur nostræ sententiæ refragatur, Scripturam inter se contrariam faciet: ipsi enim lxx. Interpretes, qui hîc posuerunt septuaginta quinque animas, per *απόλην*, id est, anticipationem, Ioseph & posteros eius commemorantes; iidem in Deuteronomio septuaginta tantum intrasse memorarunt. Sic Hieronymus.

Tertio loco, cur B. Lucas Actorum 7. referens numerum intrantium cum Iacob Ægyptum, dixerit fuisse septuaginta quinque animas, sequens nimirum lxx. interpretum translationem, potiusquàm Hebraicam Scripturam; huius rei duplicem Hieronymus reddit causam: vnam quidem ex sua sententia, & valdè probabilem, quod Lucas Scripturam lxx. Interpretum tunc temporis apud gentes multo magis vulgatam, & celebratam, quàm Hebraicam, sequi maluerit. Alteram verò causam reddit ex opinione aliorum non fanè probabilem, quod Lucas, ut qui profelitus esset, Hebraicè non esset peritus, sed Græcè doctus, Græcam Scripturam secutus citauerit. Sic autem scribit Hieronymus: Quod si è contrario nobis opponatur, quod in concione Stephani ad populum, quæ est in Actis Apostolorum, dicantur septuaginta quinque animæ intrasse Ægyptum, facilis excusatio est: non enim debuit S. Lucas illius Scriptor historiarum, & in Gentes volumen illud emittens, scribere contrarium aliquid Scripturæ Septuaginta, quæ iam fuerat Gentibus diuulgata, quorum auctoritas illo tempore maior erat quàm Lucæ, qui ignotus & vilis, nec magnæ fidei in Nationibus ducebatur. Hoc autem generaliter obseruandum, quod vbiicumque Sancti Apostoli, aut Apostolici viri loquuntur ad populos, ijs plerumque testimonijs abutuntur, quæ iâ fuerunt in Gentibus diuulgata.

vulgata. Licet plerique tradant, Lucam Euangelistam, vt profelytum, Hebraas literas ignorasse. Arque hæc est, super hac quaestione, Hieronymi sententia.

S. Augustinus tantum ab opinando, vllum esse in illo numero Septuaginta quinque, aut librationum, aut ipsorum lxx. Interpretum errorem, vt eum numerum non sine afflatu Spiritus prophetici, nec sine mysterij alicuius significatione à lxx. Interpretibus positum esse arbitretur. Sic enim ait, Quaestione 152. Nec lxx. Interpretes mihi in hoc numero errasse videntur: qui propter aliquam mysticam significationem, quadam veluti prophetica libertate, horum numerum complere voluerunt. Et in quaestione vltima eiusdem libri: Vnde, inquit, constat certi mysterij causa, illum numerum septuaginta quinque Scripturam commendare voluisse.

An verò talis numerus secundum veritatem historiarum constare possit, cum illi quinque additi ad Septuaginta, dicantur intrasse cum Iacob, Ægyptum, qui multis post eius ingressum annis nati sunt, vehementer dubitat Augustinus in illa ipsa Quaest. 152. significans id videri inexplicabile atque insolubile. Neque enim dici potest, propterea illos quinque dici intrasse cum Iacob, quia eo viuente in Ægypto illi nati sunt: Iacob enim post ingressum Ægypti vixit annos decem & septem: quare in eius obitu Manasse & Ephraim maiores vigesimo sexto anno esse non poterant. Namque, vt supra dictum est, cum Iacob intrauit Ægyptum, isti nouum annum excedere non poterant. In ætate autem viginti sex annorum non poterant Manasse habere nepotem Galaad, neque Ephraim ipsum Edem, qui inter illos quinque memorantur. Quocirca putat Augustinus ommissa historiarum consideratione, ad mysterij rationem referti animum oportere: hæc enim sunt Augustini verba: hæc omnia quæ indissolubilia videntur, magnam continent sine dubitatione rationem: sed nescio vtrum possint cuncta ad litteram conuenire: præcipuè in numeris, quos in Scripturis esse sacratissimos & mysteriorum plenissimos, ex quibusdam, quos inde nosse potuimus, dignissimè credimus.

At enim idem Augustinus postea in Quaestione vltima eiusdem libri, hac ipsa accuratiùs videlicet pensitata, adinuenit rationem quandam, qua intelligi & declarari possit quemadmodum illi quinque, licet tunc nondum essent nati, verè tamen dici possint intrasse Ægyptum cum Iacob. Existimat enim nomen ingressus Iacob in Ægyptum, ad omne tempus, quo post ingressum Iacob vixit Ioseph, extendi oportere. Nam quia Ioseph auctor fuerat ingressus Iacob, & omnis familiarum eius in Ægyptum, idcirco tempus illius ingressus pariter cum tempore vitæ Ioseph, deinceps prorogatum & finitum est. Illos porrò quinque esse natos viuente Ioseph, patet ex postremis ferè verbis huius libri Genesis. Sed ipsum mecum Augustinum hæc strictim à me dicta apertè docentem audiamus. Si quisquam, inquit, exigit quemadmodum etiam secundum historiarum fidem verum sit, Iacob cum septuaginta quinque animabus Ægyptum intrasse,

intrasse, dicemus, non illo vno die quo Iacob venit in Ægyptum, ingressum eius intelligi oportere: sed quia in filiis suis plerumque appellatur Iacob, hoc est in posteris suis, & per Ioseph constat eum intrasse Ægyptum, introitus eius accipiendus est quandiu vixit Ioseph, per quem factum est vt intraret ille. Toto quippe illo tempore nasci & viuere potuerunt omnes qui hinc commemorantur, vt septuaginta quinque animæ compleantur vsque ad nepotes Benjamin: Sic enim dicit Scriptura numerans omnes posteros Iacob ex Lia: *Hi sunt filij Lie, quos peperit ipsi Iacob in Mesopotamia Syria.* Inter quos tamen multi numerantur non ibi nati: sed quia illic parentes ipsorum nati fuerant, ibi eos perhibuit esse natos, quoniam causa qua nascerentur ibi nata est, id est parentes eorum quos Lia ibi pepererat. Similiter igitur quoniam causam intrandi Iacob in Ægyptum præbuit Ioseph, totum tempus, quo in Ægypto vixit Ioseph, ingressio erat Iacob in Ægyptum, per suam videlicet progeniem quo illo viuo propagabatur, per quem factum est vt ingrederetur. Hactenus ex B. Augustino.

Auctoris sententia.

Nullum esse errorem in illo numero 75.

Meam ego Lectori opinionem sententiæ B. Hieronymi, & B. August. consonam, quadripartitò breuiter exponam. Primum censeo, in illo numero septuaginta quinque, nullum esse Librariorum erratum. Non enim tantum ille numerus, quinque, additur ad septuaginta, verum etiam distinctè, propriè, ac nominatim declaratur, qui fuerint illi quinque, & quorum fuerint filij ac nepotes. Sic enim legitur hoc loco in Græca Translatione: *Fuerunt filij Manasse, & Machir: Machir autem genuit Galaad: Filij autem Ephraim, Sutalaam, & Taam. Filij autem Sutalaam Edem.* Hæc autem omnia errore Librariorum fuisse incerta Scripturæ, non capit fidem, præsertim verò cum talis erroris & mendæ nullum extet vestigium, nullumque vel ex vno aliquo Græco codice suppetat argumentum, & olim, hodièque omnibus Græcis libris hunc numerum habentibus: nulloque superiorum temporum doctore, de fide eius numeri dubitante.

Affirmo deinde, Septuaginta Interpretes in tradendo eo numero septuaginta quinque, nihil profus errasse. Principio, nec S. Hieronymus, nec Augustinus, nec auctor vllus, reuerendæ auctoritatis, super hac re differens, aut dixit, aut dubitauit, aut significauit, Septuaginta Interpretes in eo numero errasse. Adhæc si errassent illi non vtique S. Lucas, qui sancto spiritu mentem eius illuminante ac regente, scripsit, errorem illorum aut ignorasset, aut sciens, volensque secutus esset in Scriptura Canonica quam condebat: nec errorem B. Stephani, qui testimonium Septuaginta Interpretum in concionando ad populum vsurpauerat, mandasset scriptis, ad perpetuam nempe infamiam S. Stephani & insignem Canonice Scripturæ iniuriam. Hoc, si impium est opinari, & illud item, vnde necessario istud concluditur. Iam verò si lxx. Interpretes errassent addendo illos quinque ad numerum septuaginta, propterea id esset quòd illi quinque, tunc cum Iacob intrauit Ægyptum, non erant nati, sed multò post tēpore generati sunt. Atqui ob eandē causam dicēdū esset, etiam

etiam S. Moysen errasse in illo numero Septuaginta, quos dixit cum Iacob intrasse Aegyptum: siquidem inter intrantes cum Iacob Aegyptum numeravit filios Phares, qui tunc non erant nati, & item complures de posteris Benjamin nondum eo tempore generatos, ut supra ostensum est. Quod si nemo, nisi planè impius, auderet beatum Moysen erroris argueret, cuius est vel inficitia, vel impudentia, vel amentia, lxx. Interpretes, qui eadem in causa sunt erroris accusare atque damnare?

26. His addo, eos, qui vnà cum Iacob intrauerunt Aegyptum, (si pressè ac propriè loquamur) fuisse sexaginta sex; & qui dux erat eorum Iacob, fuisse sexagesimum septimum. Et hunc quidem numerum tradidit Moyses in hoc capite, Versu 26. Ioseph namque tunc erat in Aegypto, ante 23. annos illuc ductus: Manasse verò, & Ephraim, nati fuerant in Aegypto, nec vnquam extra Aegyptum fuerant. Quod autem proximè post in Versu 27. adiunxit Moyses, fuisse septuaginta qui ingressi sunt Aegyptum, ita scribendo, *Omnes anima domus Iacob, qua ingressæ sunt in Aegyptum, fuerunt septuaginta*: Hoc inquam tripliciter licet interpretari. Primò ut illud *Septuaginta* non referatur ad illud *ingressæ sunt Aegyptum*, sed ad illud *domus Iacob*, ut sit hîc sensus: Omnes animæ domus Iacob erant tunc septuaginta. Et hoc apertius fit ex eo, quod scriptum est initio Exodi in hunc modum: *Erant omnes anima eorum qui egressi sunt de femore Iacob, septuaginta: Ioseph autem in Aegypto erat.* Sed quia proditum est, cap. 10. Deuteronomij, Patres Hebræi populi descendisse in Aegyptum cum septuaginta animabus; suppetit altera ratio interpretandi verba illa Moysis. Solet non rarò Scriptura, quod plurimis conuenit, immò omnibus, paucissimis tantùm exceptis, id quasi conueniret omnibus, generaliter enuntiare. Quoniam igitur ex numero illo Septuaginta, duo tantùm non erant ingressi Aegyptum, Manasse dico & Ephraim, cæteri autem sexaginta octo ingressi fuerant Aegyptum, idcirco Scriptura ingressum in Aegyptum omnibus illis septuaginta attribuit.

Tertia ratio interpretandi verba illa, huiusmodi est, Eos qui tunc non fuerant ingressi Aegyptum, dici ingressos esse non quidem in se, sed in patribus suis qui tunc intrauerant Aegyptum: nempe Manasse & Ephraim in patre suo Ioseph: & item Hefron & Hallu in patre suo Phares. Nec dura Lectori, atque insolens huiusmodi locutio videri debet: est enim non infrequens in Scriptura; quod ego tribus exemplis confirmabo, Apostolus enim ad Hebræos septimo scribit, Levi decimas dedisse Melchisedech; non sanè per se ipsum, quippe qui annos amplius centum & quinquaginta post Melchisedech natus est; sed in proauo suo Abraham, qui decimas obtulit Melchisedech, ut legitur Genes. 14. Deinde Moyses Genes. 11. dixit, Arphaxad genuisse ipsum Sale: atqui secundùm translationem Septuaginta Interpretum, & secundùm B. Lucam in tertio cap. historiarum suarum Euangelicarum Arphaxad genuit non Sale, sed Cainan. Verùm quia Cainan fuit pater ipsius Sale, idcirco Arphaxad generando Cainan, dicitur generasse. Sale ergo Sale memoratur quasi proximè genitus ab Arphaxad, non quidem in se, sed in patre suo Cainan. In hoc præterea

Tripliciter exponi posse, 70. fuisse ingressos Aegyptum.

Propriè loquendo non fuisse nisi 68. huius cum Iacob ingressi sunt Aegyptum.

cap. Genes. cum Moses omnes filios & nepotes ac pronepotes Lia commemorasset, mox adiunxit: *Hi filij Lia, quos genuit in Mesopotamia: omnia anime filiorum & filiarum eius triginta tres.* At enim præter sex filios, & vnã filiam, natos in Mesopotamia, reliqui omnes generati fuerant in terra Chanaam: qui tamen ratione parentum suorum dicuntur nati in Mesopotamia.

Illud denique fit mihi verisimile, & Mosẽm inter intrantes Ægyptum numerasse filios Phares, qui tunc non erant nati, & item lxx. Interpret. commemorasse illos quinque partim nepotes, partim pronepotes ipsius Ioseph; quod ex Phares proventura erat regalis progenies, quineriam ipse Messias: Ioseph autem princeps fuisset fratrum suorum, & duas conditurus esset tribus, multosque ex sua stirpe principes habiturus, sed non solum ob hanc causam commemorati sunt illi qui nondum erant nati, verum ob eam maximè causam, quod isti nati essent in Ægypto viuentibus adhuc Maioribus suis qui Ægyptum intrauerant. Exempli gratiã, viuentẽ Phares nati sunt in Ægypto filij eius Hestron & Hallo: & viuentẽ Benjamin nati sunt nepotes & pronepotes eius, qui commemorantur hoc loco: viuentẽ quoque Ioseph nati sunt filij & nepotes Ephraim & Manasse, & filiorum eius.

Quinquam nostræ opinationi videtur illud aduersari, quod Leui tertius filiorum Iacob, quo tempore ingressus cum patre est Ægyptum, agebat ætatis annum 42. triennio quippe maior natu erat, quàm Ioseph. Is potro vixit annos centum triginta septem, vt proditum est in libro Exodi, cap. 6. quapropter post ingressum patris sui Iacob in Ægyptum, vixit ipse per annos 95. in Ægypto: toto autem hoc tempore, ex tribus filijs cum ipso ingressis Ægyptum, Gerson & Cahath & Merari nullos suscepisse nepotes aut pronepotes, qui post ingressum eius in Ægyptum nati fuerint, est profectò difficile creditu. Si autem tales ei nepotes & pronepotes nati sunt, cur non sunt commemorati similiter vt posteri Ioseph & Benjamin, de quibus dictum est? Præsertim verò cum Leui per insignis fuerit persona, vt potè parens Leuiticæ tribus, penes quam solam fuit sacerdotium, & administratio diuini cultus. Verum neque omnia refecari ad viuum necesse est: & nos huiusmodi quæstionum & difficultatum quasi Labyrinthos, alijs, maiori quàm nos sumus ingenio & doctrina, atque industria præditis, sine errore obeundos, atque perlustrandos, libenter relinquimus.

Numerosa posterorum ex uno homine viuentẽ progenatio.
Plinius.

Nemini portò mirandum accidat, potuisse Iacob, cum tot partim filijs, partim nepotibus, ac pronepotibus Ægyptum intrare. Scribit enim Plinius libro 7. capite 13. Caium Crispum Hilarum cum filijs nouem, nepotibus 27. pronepotibus 29. nepotibus nouem (omnes erant lxx. quatuor, & ipse septuagesimus quintus) prælata pompa, immolasse in Capitolio. Verba Plinij hæc sunt: In Actis temporum Augusti inuenitur, vndecimo Consulatu eius, Lucioque Silla Collega, ad tertium Idus Aprilis, C. Crispum Hilarum ex ingenua plebe Fesulana, cum filijs nouem (in quo numero filia duæ fuerunt) nepotibus viginti septem, pronepotibus viginti

viginti nouem, neptibus nouem, prælata pompa, cum omnibus his in Capricornio immolasse. Hæc Plinius.

Ridiculum est quod de Manethone rerum Aegyptiacarum peruestro scriptore refert Iosephus in priori libro aduersus Appionem. Tradidit ille, Pastores (sic autem Hebræi vocabantur ab Aegyptijs, quod illi non aliam tenere se artem, atque exercere professi essent apud regem Aegypti, cum illuc primùm uenerunt, ut scriptum est Genes. 46. & 47.) maxima multitudine uenisse in Aegyptum : & subiugasse sibi Aegyptios, & regnasse ibi per annos trecentos nonaginta tres. Verum quot sunt istius Auctoris uerba, tot propè sunt in ueritatem Historiæ peccata. Nam neque uenerunt in Aegyptum Hebræi cum maxima multitudine, sed pauciores septuaginta hominibus : neque sibi subiugarunt Aegyptios : sed contra seruitutem illis durissimam seruiuerunt : neque regnarunt per annos trecentos nonaginta tres ; cum neque regnauerint unquam ibi ; neque manserint in Aegypto amplius ducentos quindecim annos.

*Manethonis
super Hebræis
qui intrarunt
Aegyptum, tria
insignia er-
rata.*

Cumque uocauerit uos, & dixerit : Quod est opus uestrum? respondebitis, Viri pastores sumus serui tui ab infantia nostra usque in præsens, & nos & patres nostri.

VERS. 3.

VR tantoperè cuperet Ioseph fratres suos à Rege Pharaone, & ab Aegyptijs haberi pastores ; & ut tales, ab illis tractari, multæ fuerunt causæ, quas hîc ego carptim exponam ; Primùm uerebatur ne Rex faceret eos uel bellatores, uel auilicos, atque ea ratione dissociarentur inuicem, & distraherentur. Deinde, ne permixti Aegyptijs, quibus præstabant multis animi corporisque uirtutibus, eorum contra se inuidiam atque odium, insectationemque concitarent. Has duas causas attigit Iosephus, in libro primo Antiquitatum ita scribens : Percontatus est rex Iosephum, quibusnam studijs fratres eius potissimùm delectarentur ; respondit, pastorem artem calere eos, & nihil aliud exercere. Id autem eo consilio respondit, tum ne distraherentur inuicem, sed ut degentes unâ curam patris haberent : tum neque illis æmulatio cum Aegyptijs interueniret, si circa eadem cum illis studia uersarentur : nam ei genti non erat licitum greges aut pasua curare. Sic Ioseph. Ad hæc timuit Ioseph, ne fratres sui ex conuictu, ac familiaritate Aegyptiorum, impurissimis eorum moribus, uitiisque inficerentur ; neque prauis eorum institutis corrupti, impiisque imbuti superstitionibus à sanctissimo uero Dei cultu quem maiores eorum religiosissimè custodierant, paulatim degenerantes abalienarentur. Ad extremum, eo consilio id fecit Ioseph, ut sui cum se pastores esse profiterentur (quod genus hominum uehementer auersabantur Aegyptij) segregati ab Aegyptijs, separatim uiuerent : terramque Gessen colerent, quæ pasuis erat uberrima, & procul à Regia Aegypti, & in ui-

*Cur Ioseph
uellet suos ha-
beri pastores.*

Iosephus.

cinia terræ Chanaan; ob idque ad futurum eorum olim ex Aegypto in Chananitidem regressum, opportunissima.

Laudis artis & iusta pastorem ex S. August.

Notabilis sententia B. August. de prima origine & de iustitiano seruitutis hominum. Genes. 1. Genes. 9. Infra 57.

Hoc loco pastorem artem & vitam, ut maxime honestam & quietam, atque innocentem, & à multis magnisque vitis remotam, in illis Patriarchis commendari nobis acutè vidit, & consideratè perpendit B. August. ad hunc modum scribens in quæst. 153. in Genesim. Commendatur in Patriarchis, quod pecorum nutritores erant à pueritia sua, & ipsi, & parentes eorum. Et merito: nam hæc est, sine ulla dubitatione, iusta seruitus, & iusta dominatio, cum pecora homini seruiunt, & homo pecoribus dominatur. Sic enim de homine dictum est cum crearetur: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & habeat potestatem piscium maris volatilibus cæli, & omnium pecorum que sunt super terram.* Vbi insinuat, rationem debere dominari rationali vitæ. Seruum autem hominem homini, vel iniquitas, vel aduersitas fecit. Iniquitas quidem, sicut dictum est: *Maledictus Chanaan, erit seruus fratribus suis*: aduersitas verò, sicut accidit ipsi Ioseph; ut venditus à fratribus seruus alienigenæ fieret. Itaque primos seruos, quibus hoc nomen in Latina lingua inditum est, bella fecerunt. Qui enim homo ab homine superatus, iure belli posset occidi; quia fuit seruatus, seruus est appellatus: inde & mancipia sunt dicta, quia manu capta sunt. Est enim ordo naturalis in hominibus, ut seruiant feminae viris, & filij parentibus: quia & illæ iustitia est hæc ut infirmior ratio seruat fortiori. Hæc igitur in dominationibus, & seruitutibus clara iustitia est, ut qui præcellunt ratione, excellent dominatione. Quod cum in hoc sæculo per iniquitatem hominum perturbatur, vel per naturarum carnalium diuersitatem, ferunt iusti temporalem peruersitatem, in finem habituri ordinatissimam & sempiternam felicitatem. Nec mirum pastores fuisse abominabiles Aegyptijs, in quibus utique figura est præsentis sæculi, in quo abundat iniquitas: quoniam abominatio est homini iniquo, vitæ iustus. Hæc Augustinus.

VERS. 34.

Hæc autem dicetis, ut habitare possitis in terra Gessen: quia detestantur Aegyptij omnes pastores ouium.

Cur Ioseph tantopere habitum tradidit terram Gessen cuperet.

ARTIS indicant hæc verba, quanti faceret Ioseph terram Gessen, quantoque studio habitari eam à suis curaret. Nec immeritò: optima enim erat alendis pecoribus, in quo erat omnis eorum res familiaris, omnisque eorum vita exercebatur, atque occupatur. Erat præterea procul ab urbe, & aula regia, nobilioribusque Aegypti ciuitatibus, & propinqua terræ Chanaan: ob quas causas vehementer cupiebat Ioseph eam terram suis tradi ad habitandum. Nec putabat, regem eam denegaturum, aut ægrè eam concessurum; quod fratres Ioseph essent pastores, ob idque inuisi Aegyptijs: quos ne vel ipsi offenderent, vel læderentur ab illis, longè ab eorum conspectu

rem

remouendos esse, conueniens videretur. In hac terra Gessen Iacob petens Aegyptum, expectauit Ioseph, vt supra dictum est versu 28. illis verbis: *Misit Iacob Iudam ante se ad Ioseph, vt nunciaret ei, & ille occurreret in Gessen.* Erat enim Gessen quasi in introitu Aegypti venientibus à terra Chanaan, quocirca illic Ioseph praestolari voluit occursum Ioseph, vt ibi ab eo doceretur de modo, quo gerere se apud regem, & Aegyptios deberet. In hac terra Hebraei habitauerunt per ducentos quindocim annos: caque omnium terrarum Aegypti, intacta fuit decem illis atrocissimis plagis Aegypti. Magna porro Dei providentiâ, ingenti que Hebraeorum utilitate factum est, vt terra Gessen Hebraeis habuenda traderetur; quo videlicet illis expeditior atque securior iade in Chanaanitidem esset regressus. Si enim Hebraei habitauissent in extrema parte Aegypti, quae remotissima est à terra Chanaan, & vergit ad meridiem, cum terra Chanaan sit versus Septentrionalem plagam Aegypti, necesse fuisset, Hebraeos in regressu eorum ex Aegypto in terram Chanaan pertransire totam fermè Aegyptum. Tunc verò Aegyptij insurrexissent aduersus eos, & voluissent eos vel opprimere, vel per vim detinere. Nam si cum eos dimisissent, immò quamprimùm abire compalissent, mox tamen adducti poenitentia, armati eos vsque in terminos Aegypti, & per ipsum mare Rubrum hostiliter insectati sunt; quanto magis id fecissent, si necesse fuisset, Hebraeos mediam fermè Aegyptum pertransire. Adhuc, quòd cum Hebraei suoptè ingenio timidissimi essent, & Aegyptiorum in se crudelitatem diu multumque fuissent experti, per medium eorum transire nullo modo essent ausi.

Exod. 14.

Pro terra Gessen lxx. Interpretis habent terram Ramesse, & urbem Heroum. S. enim Hieronymus in Tradit. in Genes. huiusmodi citat lxx. Interpretum lectionem super hoc loco; *Vt occurreret ei ad urbem Heroum in terram Ramesse.* Et subdit, in Hebraeo: *Nec habetur vrbs Heroum nec terra Ramesse, sed tamenòd Gessen* (sic enim appellatur, quam nos vocamus Gessen) Nonnulli Iudaeorum asserunt Gosen nunc Thebaidem vocari: & id quòd postea sequitur, *dedit eis, vt possiderent Aegypti optimam terram in Ramesse;* pagum Arsenoiten, sic olim vocatum, auumant S. Augustinus in Locutionibus in Genes. num. 38. cum citasset lectionem lxx. Interpretum, quae hic habet urbem Heroum, subiungit haec verba: *Nescio vtrum nomen Heroum facile in Scripturis reperiatur.*

S. Hieron.

S. August.

Eugubinus in Recognitione huius loci arbitratur, ex errore non ipsorum Septuaginta, sed aliorum accidisse, vt hic poneretur vrbs Heroum: cuius vrbs, inquit, quia neque sacer contextus meminit, neque Interpretes alij quicquam super ea re tradiderunt, fateamur necesse est additum id esse ab aliis siue peritis, siue imperitis, sicut etiam S. Hieronymus annotauit. Atenim non esse istiusmodi lectionem ab aliis corruptam sed germanam, & genuinam, ipsorum lxx. Interpretum, praeter Eugubinum & Hieronymum, qui vt talem commemorarunt eam constat etiam auctoritate duorum antiquissimorum Scriptorum, Iosephi in 1. lib. Antiquitatum, & Philonis in libro de Ioseph, qui eam lectionem, non

Eugubin.

Iosephus.
Philo.

Rupertus.

autem nostram; quæ congruit cum Hebræa, secuti sunt.

Sed cur Ægyptij detestabantur pastores ouium? Rupertus causam refert ad Ægyptiorum arrogantiam & superbiam: nam quia Ægyptij vehementer gaudebant & gloriabantur multitudine equorum & curuum: iccirco humile genus pastorum contemnebant, & auerfabantur. Ruperti verba in libro 9. Commentariorum in Genesim, capit. 19. hæc sunt: Ægyptij detestabantur pastores; quia videlicet ipsi in equis & curribus superbiebant plus cæteris gentibus; idcirco humile pastorum genus, veluti ignominiam despiciebant, & detestabantur. Sic Rupertus. Sed contra hanc sententiam obiicimus: Primùm, quia aliud est contemneri, & aliud detestari: Scriptura non ait, Ægyptios contempsisse genus pastorum tanquam humile, & vile, sed detestatos esse, nempe tanquam impij essent pastores, & religioni Ægyptiorum contrarij. Deinde, non omnes pastores detestabantur Ægyptij, non inquam, pastores equorum, asinorum, & camelorum, sed tantùm per pastores ouium quamquam vocabulo ouium hîc oportet intelligere & arietes & capras, & boves atque vaccas. Erant præterea in Ægypto alia nō pauca hominum genera non minùs humilis, & abiectæ conditionis, quàm erant pastores ouium. Non igitur humilitas conditionis pastoralis, causa fuit Ægyptiis detestandi pastores, sed alia eius rei quærenda causa est.

Vera itaque causa est, quòd in genere ouium, arietum, caprarum, & bouum, Ægyptij numina aliqua haberent, quæ diuino cultu, & honore venerabantur: quapropter huiusmodi animalia non solum occidere aut percutere non audebant, sed ea reuerebantur, atque honorabant, odorantque vehementer alienigenas eorum animalium pastores, qui ea occidere, & occisorum carnibus vesci sine religione vlla solerent. Sed obiiciet nobis quispiam, Si verùm hoc esset, quod de Ægyptiis diximus, nulli profectò fuissent apud Ægyptios pastores ouium: at fuisse, satis indicant illa Pharaonis verba ad Ioseph de fratribus eius, Genes. 47. *Si nosti eos esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.* Ad hoc responderi posset, nomine pecorum intelligi equos, asinos, & camelos, cuius generis animalium fuisse pastores in Ægypto, non est dubium. Verùm nos quis vrigere vehementer posset verbis illis, quæ paulò infra in eodem capite leguntur, quibus dicitur, Ioseph dedisse Ægyptiis alimenta pro equis, & ouibus, & bobus & asinis: Scripturæ verba sunt hæc: *Dedit eis alimenta pro equis, & ouibus, & bobus, & asinis, sustentantque eos illo anno pro commutatione pecorum.* Dicamus igitur etiam Ægyptios fuisse pastores ouium & bouum, non quidem ad esum ipsorum, vel vt ea in alium quempiam vsum

occiderent: sed vel propter esum lactis & casei, vel propter lanam ad conficiendas vestes, vel in vsum agriculturæ ad arandum terram, vel oblectamenti gratiâ, aut honoris, sicut habentur canes

& equi.

* * *

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN CAPVT

QVADRAGESIMVM SEPTIMVM
GENESIS.

ARGVMENTVM.

Introducitur Iacob ad regem Aegypti, & benedicit ei: Datur Hebraeis ad habitandum terra Gessen: Ioseph uniuersam terram Aegypti sub regis possessionem subiicit: Iacob, appropinquante morte, adiurat filium suum Ioseph de sepultura sua in terra Chanaam.

INGRESSVS ergo Ioseph : nunciauit Pha-¹
raoni , dicens : Pater meus & fratres , oues
eorum & armenta , & cuncta quæ possi-
dent , venerunt de terra Chanaam : & ecce
consistunt in terra Gessen. Extremos quo-²
que fratrum suorum quinque viros con-
stituit coram Rege : quos ille interroga-
uit : Quid habetis operis ? Responderunt : Pastores ouium sumus ³
serui tui , & nos & patres nostri : Ad peregrinandum in terra ⁴
tua, venimus : quoniam non est herba gregibus seruorum tuo-
rum, ingravescente fame in terra Chanaam; petimusque vt esse
nos iubeas seruos tuos in terra Gessen. Dixit itaque Rex ad ⁵
Ioseph: Pater tuus & fratres tui venerunt ad te. Terra Aegypti ⁶
in conspectu tuo est : in optimo loco fac eos habitare & trade
eis terram Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios , con-
stitue

7 stitue illos magistros pecorū meorum. Post hæc introduxit Ioseph patrem suum ad Regem, & statuit eum corā eo: qui benedicens illi, & interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vite tuæ? respondit: Dies peregrinationis meæ centū triginta annorum sunt, parui & mali, & non peruenerunt vsque ad dies patrum meorū, quib. peregrinati sunt. Et benedicto rege egressus est forās. Ioseph verò patri & fratrib. suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ramesses, vt præceperat Pharaō: & alebat eos, omnēmq; domum patris sui, prebens cibaria singulis. In toto. n. orbe panis deerat: oppresserat fames terram maximè Ægypti & Chanaam. E quib. omnem pecuniā congregauit pro venditione frumētū, & intulit eā in ærariū regis. Cūque defecisset emptorib. pretium, venit cuncta Ægyptus ad Ioseph, dicēs: Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiēte pecunia? Quib. ille respondit: Adducite pecora vestra: & dabo vobis pro eis cibos, si pretium nō habetis. Quæ cū adduxissent, dedit eis alimēta pro equis, & ouibus, & bobus, & asinis: sustentauitq; eos illo anno pro cōmutatione pecorū. Venerūt quoq; annō secundo, & dixerunt ei: Non celabimus dominū nostrum quod deficiēte pecunia, pecora simul defecerunt: nec clam te est, quod absq; corporib. & terra nihil habeamus. Cur ergo moriemur te vidente? & nos & terra nostra tui erimus? eme nos in seruitutē regiam: & præbe semina, ne pereunte cultore, redigatur terra in solitudinē. Emit igitur Ioseph omnē terrā Ægypti, vendētib. singulis possessiones suas præ magnitudine famis, subiecitq; eā Pharaoni, & cunctos populos eius à nouissimis terminis Ægypti vsque ad extremos fines eius, præter terrā sacerdotū, quæ à rege tradita fuerat eis: quib. & statuta cibaria ex horreis publicis præbebātur, & idcirco non sunt compulsī vendere possessiones suas. Dixit ergo Ioseph ad populos: En vt cernitis, & vos & terrā vestrā Pharaō possidet: accipite semina & serite agros, vt fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis, quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis & liberis vestris. Qui responderunt; Salus nostra, in manu tua est: respiciat nos tantū dominus noster, & læti seruiemus regi. Ex eo tempore vsque in præsentē diem in vniuersa terra Ægypti, regibus quinta pars soluitur, & factū est quasi in legem, absq; terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

fuit. Habitauit ergo Israël in Ægypto, id est, in terra Gessen, & 27
 possedit eam: auctusque est, & multiplicatus nimis. Et vixit in 28
 ea decem & septem annis: factique sunt omnes dies vitæ illius
 centum 47. annorum. Cùmque appropinquare cerneret diem 29
 mortis suæ, vocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum: Si in-
 ueni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub fœmo-
 re meo: & facies mihi misericordiam & veritatem, vt non se-
 pellas me in Ægypto: sed dormiam cum patribus meis, & au-
 teras me de terra hac, condasque me in sepulchro maiorum
 meorum. Cui respondit Ioseph: Ego faciam, quod iussisti. Et 30
 ille iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante, adorauit Israël Deum,
 conuersus ad lectuli caput.

P R Æ F A T I O.

 Istoriã huius capituli Philo breuiter atque eleganter Philo.
 commemorat, hoc modo scribens: Hoc audito, Ioseph pro-
 pinguanti Iacob (non speculatores & nuncios in itinere
 disposuerat) circa regni fines occurrit obuiam. Cùmque
 conuenissent circa urbem, quam vocant Heliopolim, effuderunt se in
 complexus mutuos, vbertim vestes rigando lacrymis: atque ita heren-
 tes aliquantisper, diutinum explebant desiderium; & tandem vnà con-
 tendebat ad regiam. Ibi rex conspicatus venerandam senis faciem, non
 vt præfecti sui, sed vt suum patrem excepit honorificè. Exinde post so-
 lemnia humanitatis officia donauit eis agrum vbertatis præcipuæ: &
 quia eius filios audierat esse pecuarios, facultatèsque illorum constare
 pecoribus, suorum quoque gregum & armentorum curam eos gerere
 voluit. Ioseph porro tanta fide vsus est in publicis illius regni negotijs
 administrandis; vt cùm ratio illorum temporum plurimas ei occasiones
 præbisset coaceruandæ pecuniæ, potuissetque omnium sui temporis fa-
 cile ditissimus euadere: adulterinis diuitijs veras prætulerit, & cæcis
 perspicaces: totum argentum & aurum è frumenti pretio collectum, re-
 ferens in thesauros regios, ne drachma quidem subtracta, contentus
 tantum donis quibus eum rex liberaliter remunerabatur. Nec aliter
 quam Ægyptum, omnemque eius regni provincias, externas quoque
 gentes fame pressas, vir hic nunquam satis laudatus curauit, paterna
 providentia distribuens illis alimenta, futurisque eorum necessitatibus
 prospiciens. Nam ineunte anno egestatis septimo, accitis agricolis (iam

enim ubertatis spes affulgebat) dedit hordenum & triticum ad sementem, diligenter cauens ne quis hac alium in usum verteret, appositis etiam custodibus ex optimatibus, qui sationem obseruarent. Sic Philo.

Iosephus. Quod autem in posteriori huius capituli parte scribit Moses, exponens quanta Ioseph prudentia & equitate, & quanta cum regis utilitate frumenta vendiderit Aegyptijs extremè laborantibus fame, hoc Iosephus in secundo libro Antiquitatum scitè exarrans, ita scribit: Fames in Aegypto crescebat in dies, nullumque remedium aderat, neq. flumine agros rigante, neque vllis de cælo pluuijs. Ioseph autem frumenta non dabat, nisi numerata pecunia; quæ postquam defecit, pecudes ac mancipia pro frumeto permutabant. Quibus autem agri erant, partem aliquam rerum in pretium alimentorum regi decidebant: cumque ad hunc modum omnes eorum possessiones in ius regis deuenissent, alius aliud migrabant, quo certius esset regis dominium: soli sacerdotes immunitatem & agros retinuerunt. Postremò tanta fuit necessitas, ut non corpora solum, sed animos etiam illius gentis in seruitutem redigeret, ac nihil putarent turpe, quo victus parari posset. Postquam autem cessauit fames, & rigante flumine ad pristinam terra fertilitatem redijt, Ioseph regionis vrbes obeundo, conuocata per singulas multitudine, agrorum, quibus illi cesserant, usum fructum illis restituit, hortatus ut non secus quàm proprios colerent: iussitq. quintam partem fructuum regi pendere, quæ ei iure dominij deberetur. Illi insperata restitutione agrorum leti, culturam eorum strenuè aggrediuntur. Atque hoc pacto tum Iosephi auctoritas, tum eius gentis erga regem beneuolentia non mediocriter creuit, & ius quinta partis frugum etiam per Regum posterios ac successores permansit. Hac Iosephus.

VERS. 3.

Extremos quoque fratrum suorum, quinque viros constituit coram rege.

SEPTUAGINTA Interpretes non habent illam vocem *extremos*: quæ vox, ob ambiguitatem, cum dupliciter accipi possit, duplicem item reddit sententiam, duplicemque partem huius loci expositionem. *Extremitas* namque dupliciter spectari potest, vel à parte superiori; & idem est atque primum & summum; vel à parte inferiori, & idem est atque infimum & vltimum: vtroque enim versus dicitur *extremitas*. Ioseph igitur statuisse coram rege quinque extremos fratrum suorum, dupliciter potest intelligi: vel ut elegerit quinque omnium suorum fratrum primos: primos dico vel ætate, vel formæ atque corporis præstantiâ, vel loquendi facundiâ, vel agendi pruden

prudentiâ, vt ex illis rex atque proceres Ægyptiorum, generis Ioseph nobilitatem atque claritatem cognoscerent: & ad hanc sententiam interpretantur hunc locum Lyranus, Thoſtatus, & Thomas Anglicus.

Lyranus.
Thoſtatus.
Thomas Anglicus.

Poteſt etiam hic locus in contrariam ſententiam exponi, vt per extremos intelligamus iſimos atque vltimos fratrum, vel ætate, vel aliis rebus proximè memoratis: ne rex videlicet, propter eorum præſtantiam vel corporis vel animi faceret eos vel bellatores, vel aulicos. Huius interpretationis auctores ſunt Hebræi, quos & Oleaſter & Hamerius, aliique ſunt ſecuti. Et hoc mihi ſimilius verò fit: nimirum voluit Ioseph, vt illi, vel ipſo corporis habitu, atque ipſa facie, fidem facerent regi, atque Ægyptijs ſe paſtores eſſe, & in paſtoralis vitæ laboribus exercitos à pueritia. Ergo mirari eſt hoc loco ſingularem prudentiam Ioseph, omnia quæ futura eſſent in rem, atque in vſum fratrum ſuorum, ſolertè proſpicientis, diligenterque curantis. Non enim ſatis habuit, tradi fratribus ſuis ad habitandum terram Gaſſen, optimam videlicet, & remotam ab Ægyptijs, ne profanas eorum ſuperſtitiones, impuriſſimòſque mores ſpectarent atque condiſcerent: verùm inſuper omni ſtudio atque cura egit ne fratres ſui regiæ aulæ infererentur, ſed magis domeſtico gauderent otio, & filiorum ſuorum cultum procurarent. Hanc itaque ob cauſam, extremos & iſimos fratrum ſuorum in conſpectum regi adduxit: nempe, qui nec corporis dotibus multum commendantur, neque facie habituque ipſo egregiam animi indolem præ ſe ferrent: ne rex ſcilicet ex vnius Ioseph ingenio, & animo, virtutèque, de cæteris eius fratribus itidem exiſtimandum, iudicandumque putaret. Caietanus diuerſum huius loci excogitauit interpretamentum. Sic enim

Hebræi
Oleaſter.
Hamerius.

Caietanus.

ſcribit iuxta Hebræum habetur: *Et de extremo fratrum ſuorum accepit quinque viros.* Sensus eſt ambiguis. Crediderim tamen ego: maiores ex ſingulis vxoribus patris, quatuor cum Iuda aſſumptos fuiſſe, & appellatos eſſe de extremo, hoc eſt, de extremitatibus primis cuiusque vxoris. Sic Caietanus.

PRIMA DISPUTATIO.

Super illis verbis,

Dies peregrinationis vitæ meæ, centum triginta annorum VERS. 9.
ſunt, parui & mali: & non peruenerunt ad dies patrum
meorum quibus peregrinati ſunt.

SEPTUAGINTA Interpretes ſic verterunt hunc locum:
*Dies annorum vitæ meæ, quos incolò, centum triginta anni
puſilli & mali fuerunt dies annorum vitæ meæ, non peruene-
runt ad dies annorum vitæ patrum meorum, quos dies incolue-
runt.* Quam lectionem ſequens & exponens S. Auguſt.

B. Auguſt.

in quaſt. centeſima quinquageſima ſexta in Geneſ. Quid eſt, inquit,

quod dixit Iacob Pharaoni, *Dies annorum vita mea, quos incolo.* Sic enim habent Græci, pro quo Latini habent, vel ago vel habeo, vel si quid aliud: utrum igitur idem dixit *quos incolo*, quia in ea terra natus est, quam nō dum populus diuinæ promissionis hereditatis acceperat, & ibi vitam duceus, utique in aliena terra erat: nec solū quando peregrinabatur in Mesopotamia, verū etiam cū ibi erat, ubi natus est? An potius secundū id accipiendum est, quod ait Apostolus: *Quandiu sumus in corpore, peregrinamur à Domino?* Secundum hoc & illud in Psal. dictum intelligitur: *Inquilinus ego sum in terra, & peregrinus sicut omnes patres mei.* Similiter intelligendum est, quod deinde adiunxit Iacob: *Nō peruenierunt ad dies annorum vita Patrum meorum, quos incoluerunt.* Non enim aliud voluit intelligi per illud *incoluerunt*, nisi vixerunt: ac per hoc significauit, hanc vitam esse incolatum super terram, id est, peregrinationis habitationem. Sed credo, Sanctis hoc potissimū conuenire, quibus Dominus videlicet, aliam patriam, cœlestem utique, æternamque pollicetur. Hæc Augustinus.

Iuxta hoc Augustini dictum extremum, est quod annotauit B. Hieronymus in Epist. cxxix. quā scripsit ad Dardanum; in Scriptura Habitatores terræ, appellari peccatores, non autem iustos, hos namque aduenas & peregrinos, & incolas vocari solere. Ponam in hoc loco partem eius disputationis, quam super ea re illic tractat Hieronymus. Illud quoque, inquit, sollicita mente tractemus, ut Scripturarum nos doceat auctoritas, sanctos non fuisse habitatores eius terræ, quā Iudæi terram repromissionis autumant, sed fuisse tantū incolas, atque peregrinos. Ex iusti viri legimus persona: *Aduena ego sum, & peregrinus sicut omnes patres mei:* ubicumque autem habitator terræ legitur, si priora, & media, & extrema spectemus, liquidū scripturarum poterit hæc regula comprobari, semper habitatores terræ, peccatores appellari: de quibus in Apoc. scriptum est: *Ua habitatores terræ:* B. Stephanus dixit, Abrahæ, cui terræ Chanaan possessio à Deo promissa fuerat, ne vestigium quidem pedis eius terræ dedisset. Ac ne quis putaret quod non fuerat datum parenti, esse id posteris redditum. Apost. id refellit in Epist. ad Hebr. de Abraham, aliisque patriarchis scribens: *Fide peregrinatus est in terra promissionis, quasi in aliena, in tabernaculis habitans cum Isaac & Iacob cohortibus eiusdem promissionis: expectabat enim fundamentum habentem Ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus est: & cum Sanctos aliquos commemorasset, denique adiunxit: Iuxta fidem moriui sunt hi homines, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas expectantes & saluantes, & consistentes: quia peregrini & aduena erant super terram: Sic ex B. Hieronymo.*

Dies peregrinationis vite mee: Iacob verè ac propriè dixit vitam suam fuisse peregrinationem: non solū quomodo Sancti omnes vocant se peregrinos, etiam si in natali solo degant; quod terram hanc non pro patria ipsi habeant, sed pro diuersorio vel potius exilio; & ad terram illam semper viuentium lacrymantes atque suspirantes omni studio & desiderio contendunt: non solū in quā, ob hanc causam Iacob appellauit vitam suā peregrinationem, sed ob id, quod etiā corporaliter coactus est frequenter sedes

muta

2. Cor. 5.
Psal. 38.

Habitatores
terra vocari
in Scriptura
peccatores nō
autem iustos
ex S. Hieron.
Ad Hebr. 11.
Act. 7.
Locus.
Apoc. 8.
Psal. 38.

mutare, & natalem terram relinquere. Primum enim vt declinaret infidias fratris sui Esau, derelicta terra vbi natus erat, & paterna domo, abiit in Mesopotamiam, vbi per viginti annos seruaui Laban, vt supra narrauit Moses ca. 28. & seq. Inde discedens, venit Soccoth, & per vnum annum ac dimidium inibi habitauit: ex quo loco venit iuxta Sichem, demoratúsque ibi est annis circiter nouem, Genes. 33. vnde venit Bethel, & Ephratam, & denique Hebron, vbi erat pater eius Isaac. Ex quo loco, ad extremum inopia rei frumentariæ, famæque, demigravit in Ægyptum. Vides igitur quàm instabilis fuerit habitatio Iacob, vt meritò vita eius dicta sit peregrinatio. Verùm perpendamus quod sequitur.

Centum triginta annorum sunt: Hinc liquidò cognoscuntur, & validè probantur quinque res, quæ sacram Chronologiam multùm illustrant, atque confirmant. Primum hinc apparet, quoto ætatis Iacob anno, Ioseph natus fuerit: fuit enim is annus nonagesimus primus ætatis Iacob. Si enim tunc Iacob erat centum triginta annorum: Ioseph autem erat triginta nouem, vt colligitur ex cap. 41. & 45. Genes. detractis triginta nouem annis Ioseph, ex annis centum triginta Iacob, reliqui sunt vnus & nonaginta. Hinc etiam liquet, Iacob fuisse septuaginta septem annorum cùm venit in Mesopotamiam: Ioseph enim natus est post aduentum eius in Mesopotamiam, expletis annis quatuordecim, vt colligitur ex cap. 30. Gen. & quia exacto priori septennio seruitutis in Mesopotamia, accepit Iacob vxores, ex quibus filios generare cœpit, vt videre est in c. 29. Genes. manifestum est, consummationem coniugij Iacob, & primam filiorum eius generationem competere in annum ætatis eius octogesimum quartum. Præterea hinc quoque enotescit, cuius ætatis fuerint alij fratres Ioseph, cùm Iacob intrauit Ægyptum: Siquidem omnes filij Iacob (præter vnum Benjamin) nati sunt in Mesopotamia intra secundum septennium seruitutis Iacob, vt colligitur ex supradictis in cap. 29. & 30. Genes. & Ruben quidem natus est in principio istius septennij, Ioseph autem in fine. Erat igitur Ruben septem annis natu maior, quàm Ioseph: sed Ioseph erat triginta nouem annorum, vt dictum est, quo tempore Iacob intrauit Ægyptum? ergo Ruben tunc erat quadraginta sex annorum. Et quia Simeon vno fuit anno posterior natu, quàm Ruben, Leui autem duobus annis, Iudas verò tribus annis? hinc apertè concluditur, Simeonem fuisse tunc quadraginta quinque annorum, Leui quadraginta quatuor, Iudam verò quadraginta trium, atque indidem subsequentiū fratrum ætas comperta esse potest.

Ex hac item ætate Iacob centum triginta annorū apparet, quot anni præterierint à prima promissione, quam dedit Abraham Deus, vbi euocauit eum ex Chaldaea, vsque ad ingressum Iacob in Ægyptum: fuerunt enim anni ducenti quindecim, quod ita probatur: Erat Abraham cùm accepit à Deo primam illam promissionem, annorū septuaginta quinque, hoc enim proditum est Gen. 12. post viginti quinque annos genuit Isaac, nempe cùm esset centenarius, vt dictum est Genes. 21. Post id temporis annis sexaginta, Isaac genuit Iacob, vt legitur supra Genes. 25.

Ex ætate 130 annorum in qua erat Iacob cùm intrauit Ægyptum, quinque res colligi ad sacram Chronologiam pertinentes. Cuius ætatis erant fratres Ioseph, cùm Iacob venit in Ægyptum.

Iacob porrò cùm intrauit Ægyptum, annorum erat centum triginta, vt in hoc loco traditur. Si ad hos igitur centum triginta annos Iacob addas illos viginti quinque Abrahamæ, & illos sexaginta Isaac, conficies numerum illum quem diximus, annorum ducentorum quindecim à promissione Abrahamæ, vsque ad ingressum Iacob in Ægyptum. Iam verò, cùm B. Paulus ad Galatas 3. scribat, quadringentis triginta annis post illam promissionem Abrahamæ, datam fuisse legem Moyfi in monte Sinai, tertio nimirum mense post egressum Hebræorum ex Ægypto, vt scriptum est Exod. 19. hinc liquidò cognoscitur, ab ingressu Iacob in Ægyptum, vsque ad ingressum Hebræorum, duce Mose, ex Ægypto, annos duntaxat quindecim & ducentos effluxisse: Et quòd hinc necessariò consequens est, Hebræos non amplius ducentis quindecim annis in Ægypto mansisse, sicut nos etiam super ea re disputauimus copiosissimè in tertio Tomo Còmentariorum nostrorum in Genesim super caput decimum quintum, in Sexta Disputatione.

Sed quid est illud quod dixit Iacob de annis vitæ suæ, *parui & mali* quomodo parui; an ipsius anni minores & breuiores fuerunt, quàm anni vel Isaac, vel Abrahamæ? minimè verò; totidem enim mensibus, totidemque diebus singuli constabant. Dicti sunt igitur parui, pro pauci, vt sit sensus, Numerus annorum vitæ meæ paruus & exiguus fuit, comparatus cum numero annorum quos vixerunt patres mei. Est autem visitatum in Scriptura secundùm phrasim Hebraicam, diem & dies ponere pro tempore: Ergo dicere, Dies vitæ fuisse centum triginta annorum, perinde est, quasi dixisset, tempus vitæ meæ fuit centum triginta annorum. Verùm habet difficultatem quod mox Iacob adiungit, se non peruenisse ad ætatem patrum suorum. Nam vnde compertum erat Iacob, non pluribus in posterum victurum se annis, quàm vixerant patres sui? sed dicendum est, Iacob, quòd esset graui iam senio oppressus, ætateque antea vitæ multis, magnisque laboribus, atque ærumnis consuetata & contrita, putasse breui se moriturum, & idcirco omnem vitam, ætatemque suam illis centum & triginta annis determinasse. Vixit tamen postea, decem & septem annis: & sic etiam verùm fuit quod dixit, se non peruenisse ad dies vitæ patrum suorum: Siquidem pater eius Isaac vixerat annis centum octoginta: Abraham verò auus eius, centum septuaginta quinque, vt supra traditum est Genesis 25. & 35.

Decem labores & dolores Sancti Iacob.

Genes. 32.

Verùm cur dies suos vocat malos? haud dubiè significare voluit laboriosos, erummosos, calamitosos: hac enim significatione nomen Malum & Malitia, sæpe in scriptura vsurpantur. Vt autem lector agnoscat quàm fuerit vita Iacob laboriosa, & ærumnosa, cursim hinc peruenièbo labores, & dolores quibus afflatus est. Primus fuit, cùm ob insidias fratris sui Esau necem sibi molientis, coactus est patriam, domumque paternam relinquere, & solus ac pauper, & vt ipse dixit, cum baculo suo longum iter vsque in Mesopotamiam pedibus conficere. Secundus fuit in Mesopotamia, vbi per viginti annos asperrimam seruitutem focero suo Laban seruiuit: auxitque miseriam eius iniquitas Laban decies mercedem eius.

cius commutantis, vt traditur Genes. 31. Tertius fuit, rursus ingens me-
 ros fratris sui Esau venientis ad se cum quadringentis equis Genes. 32.
 Quartus, ob cedem Sichimitarum à filijs suis factum, timorémque fi-
 nitimarum gentium, Genes. 34. Quintus, ob mortem dilectissimæ vxo-
 ris Rachel. Sextus, ob fœdissimum concubitum filij sui Ruben, cum vxo-
 re sua Bala. Genes. 35. Septimus ob venditionem Ioseph, propter quem,
 in luctu & mœrore fuit per viginti tres annos, Genes. 37. Octauus ob
 separationem à se, & abductionem in Ægyptum filij sui Benjamin, de
 cuius vel morte, vel captiuitate vehementer sollicitus & anxius erat.
 Nonus, ob Simeonem filium suum à Præfecto Ægypti in carcerem in-
 clusum, atque in vinculis detentum. Decimus, quòd ob famis necessi-
 tatem cogeretur terram Chanaan derelinquere, & cum omni familia
 demigrare in Ægyptum, quã terram, gentemque, tam ipse, quàm Ma-
 iores eius, suspectam semper habuerant. Videt, opinor, lector, quàm
 verè dixerit Iacob, dies suos fuisse malos.

Sed quod ille dixit de se, idem profectò in omnes mortales verissi-
 mè dici potest: quorù nempe dies & parui, & mali sunt. Verissima enim
 est illa Beati Iob sententia: *Homo natus de muliere, breui viuens tempore,*
repletur multis miseris. Qui quasi flos egrèditur & conteritur, & fugit velut
ombra, & nunquam in eodem statu permanet: Et paulò infrà: Breues dies ho-
minis sunt, numerus mensium eius apud te est. Constituisi terminos eius qui præ-
teriri non poterunt: Quatuor porrò sunt genera malorum, quibus morta-
lium vita circumuallatur, obsidetur, & oppugnatur. Sunt mala corpo-
ris, vt sitis, fames, nuditas, morborum multitudo & acerbitas, mortis-
que var j cruciatus. Sunt mala in rebus externis, quæ ad paupertatem
& egestatè pertinent, vel ad ignominiam & opprobrium. Sunt item
animi mala, vt vitia, & errores, & perturbaciones animi, cuiusmodi est
timor, tristitia, ira, anxietas, & hoc genus complura. Sunt demum mala
quæ nos attingunt, venientia ex personis nobis carissimis & coniun-
ctissimis, vt ex parentibus, filiis, vxore, fratribus, amicis.

*Locus li. Iob.
 ex cap. 14.*

*Quatuor ge-
 nera malorù
 circa morta-
 lium vitam.*

Ioseph verò patri & fratribus suis dedit possessionem in Ægy-
 pro, in optimo terræ solo Rameffes, vt præceperat Pharao.

AT Pharao præceperat dari fratribus Ioseph Terram Gessen.
 sic enim paulò suprà scriptum est, ipsum dixisse Ioseph,
Trade eis terram Gessen: & hanc ipsam terram vehementer cu-
pierat, & curauerat Ioseph dari fratrib. suis. hæc sunt enim
verba Ioseph, ad fratres suos, quæ supra sub finem capitis 46. posita
sunt: Hæc autem facietis, vt habitare possitis in terra Gessen: Ipsi quoque
fratres Ioseph hanc sibi terram dari petierunt à Rege, dicentes ei, vt in
hoc ipso capite paulò superiùs proditum est: Petimus, vt esse nos iubeas
seruos tuos in terra Gessen: Hæc igitur cum ita se habeant, quomodo
Ioseph dicitur tradidisse suis ad habitandum terram Rameffes, & pro
ratione subditur, quia ita præcepisset Pharao. Vidit hanc difficul-
tatem

An terra Ramesses fuerit eadem, ac terra Gessen.

S. August.

Caietanus.

Thostatus.

Nō solos Hebraeos habitasse in terra Gessen, sed multos ex Aegyptiis.

tatem Sanctus Augustinus, sed eius solutionem quærendam Lectori reliquit. Sic enim ait in quæst. 157. in Genesim: Quærendum est, utrum terra Ramesses ipsa sit Gessen: ipsam enim petierant, & ipsam eis Pharaon dari præceperat. Sic Augustinus.

Caietanus putat, Ramesses fuisse partem quandam Terræ Gessen, sed meliorem, & vberiore cæteris. Idem tradit Thostatus: sed addit Ramesses fuisse ciuitatem multis annis post ingressum Iacob in Aegyptum ædificatam ab Hebræis in tempore durissimæ seruitutis qua premebantur ab Aegyptiis, vt traditur Exod. 1. Quo igitur tempore Iacob intrauit Aegyptum, non erat ista ciuitas Ramesses, sed hîc per Anticipationem commemorata est. Sed enim cùm hunc librum scripsit Moyles (sic eum scripsit, vt multis visum est, post egressum populi Hebræi ex Aegypto, iam erat ædificata, eratque notissima Hebræis. Est itaque secundum hanc opinionem illorum verborum hæc sententia: Ioseph dedit suis ad habitandum optimam terræ Gessen partem, qua nunc Ramesses vocatur, ex nomine Ciuitatis quam ibi postea ædificauerunt Hebræi.

Cùm autem in hoc loco dicitur terram Gessen esse assignatam Hebræis ad habitandum: nemo putet à solis Hebræis eam terram fuisse habitam: nam & ante Hebræos illic habitauerant Aegyptij; & vnâ cum Hebræis multi etiam postea habitauerunt Aegyptij, idque duplici argumento probatur. Iussit enim Deus, vt legitur Exodi 12. Hebræos sanguine agni paschalis immolati, tingere potest ianuarum suarum, vt eo signo domus eorum discernerentur à domibus Aegyptiorum, & Angelus percütens primogenita Aegyptiorum videns domos sanguine tinctas, innoxie eas transiret. Habitabant igitur in eodem oppido vel ciuitate Hebræi mixti cum Aegyptiis. Deinde leximus Exodi 5.

& 12. in festino illo Hebræorum excessu, quem Aegyptij vehementer urgebant, Hebræos & Hebræas mulieres à vicinis

Aegyptiis petiisse vasa aurea, & argentea, multamque vestem. Quid multa? cùm terra Gessen vberissima esset atque optima pascuis, non est credibile non fuisse eam habitam ab

Aegyptiis.

SECUNDA DISPUTATIO.

*De immunitate Sacerdotum Aegypti.**Super illis verbis,*

Emit igitur Ioseph omnem terram Aegypti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis, subiecitque eam Pharaoni: præter terram Sacerdotum, quæ à Rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur. Et idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. *Versu 22. Et paulò infra versu 26.* Ex eo tempore vsque in præsentem diem in vniuersa terra Aegypti, regibus quinta pars soluitur, & factum est quasi in legem: absque terra sacerdotali, quæ libera fuit hac conditione.

MEMORABILE fuit Christianis etiam Principibus imitandum, hoc regis Pharaonis erga diuini, vt putabatur, cultus administratos sacerdotes, reuerentiæ, ac benignitatis, pietatisque exemplum. Cum enim vniuersa Aegyptus extrema laborasset fame, comparandique frumenti gratiâ cogerentur Aegyptij vendere possessiones suas, & se Regis addicere seruitio: soli omnium sacerdotes, à necessitate vendendi terras quibus donati à Regibus fuerant, soluendiq; tributi fuere immunes: quin etiam in summa omnium inopia, famæque, alimentis è publico sibi datis abundabant. Rectè igitur Caietanus: Hinc apparet, inquit, integritas Pharaonis, qui ne in tanta quidem omnium penuria subtraxit solita alimenta sacerdotibus, qui diuino cultui addicti, & speculatiuis scientijs intenti erant. Et Oleaster, Clamat, inquit, locus hic, publicos ministros Dei alendos esse à populis, præsertim verò à Rege: & quanta Regibus curæ ministri sacrorum esse debeant, etiamsi aliunde habeant, vnde se possint sustentare: quia nemo suis stipendijs militare debet. Thostatus in eandem sententiam grauioribus etiam verbis hæc scribit: Sicut nunc decimus à Communitate datis sacerdotes sustentantur: ita tunc licet decimæ non darentur, in qualibet tamen Communitate statuebantur hortea frumentaria ex horreis Communitatis, vnde cibaria sacerdotibus sufficienter tradebantur. Nam quia sacerdotes erant personæ publicæ, administrantes cultum diuinum pro salute totius Communitatis, ob id ex bonis Communitatis sustentari debebant. Tantòque fuere tunc apud Aegyptios in honore sacerdotes, vt eis darent Reges terras ad habitandum & colendum, & insuper cibaria ex publicis horreis præberent; ne propter

inopiam ad alias se negociationes conferre cogerentur. In quo Reges & Domini huius nostri temporis admodum exprobabiles redduntur: quippe qui ecclesijs, in quibus Sanctissimus veri Dei cultus agitur, qui apud Gentiles non fuit, non solum bona non conferunt; sed etiam ab antiquorum principum deuotione collata, auferant ministris ecclesiasticis; exactiones, extractionesque, partim publicas, partim priuatas imponentes; Vt iam idem Rex, Episcopus, & Papa esse videatur: at valde abominandum est vt filiorum seruituti patres subiiciantur. Hæc Thostatus, qui ante annos propè ducentos vixit. Nec dissimile est, quod multis seculis antiquior istis Theodoretus paucissimis verbis scriptum reliquit in tractatu Quæstionis centesimæ sextæ in Genesim, his verbis: Sola terra sacerdotum Ægypti à præstando tributo quintæ partis frugum immunis relicta est: vsque adeo venerabantur homines impij eos, qui non erant dii: at verò sacerdotes Dei viuētis non gaudent hac immunitate. Hæc Theodoretus.

Theodoret.

Cur sacerdotibus Ægypti data sit immunitas, & visus ex publico.
S. Hieron. ex Cheremone.

Illis portò sacerdotibus Ægyptiorum beneficium illud immunitatis & victus ex publico propterea propensius indultum est, quòd illi continentia ac sapientiæ fama & laude præter ceteros celebrarentur. Ac de insigni eorum continentia ita scribit S. Hieronymus lib. i. aduersus Iovinianum: Cheremon Stoicus, vir eloquentissimus, narrat, Ægypti antiquos sacerdotes, omnibus mundi negotijs, curisque postpositis, semper in templo fuisse, & rerum naturas, causasque, & rationes siderum contemplatos esse: nunquam se mulieribus miscuisse; nunquam cognatos, & propinquos, ac ne liberos quidem vidisse. Ex eo autem tempore, quo cœpissent diuino cultui deseruire, carnibus & vino semper abstinebant, propter tenuitatem sensus & vertiginem capitis, maximèque propter appetitum libidinis, qui ex eo cibo & potu nascitur. Rarò vescabantur pane, ne onerarent stomachum, & si quando comedebant, tusum pariter in cibo sumebant hyssopum, vt escam grauiorem, illius calore, decoquerent. Oleum in oleis duntaxat nouerant, idque parum, propter nauream & asperitatem gustus leniendam. Ouum etiam vitabant & lac: quorum alterum, carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant, colore mutato. Cubile de folijs palmarum, quas Baias vocant, contextum erat: scabellum accliuæ & ex vna parte obliquum, pro puluillo in terra, capiti supponebant: bidui, triduique inedia sustinebant. Humores corporis, qui nascuntur ex otio, & ex mansione vnius loci nimia victus castigatione siccabant. Hæc de continentia veterum Ægypti sacerdotum, ex Cheremone. S. Hieronymus.

Erant præterea sacerdotes Ægyptiorum, insignes admodum, & celebres studio & professione sapientiæ; eius maximè, quæ ad cæremonias, ritusque colendi Deos pertinebat, & ad scientiam Mathematicarum disciplinarum: immò inuentionem earum, sacerdotibus Ægypti assignare videtur Aristoteles in princ. Metaphysicæ, cum ita scribit: Circa Ægyptum Mathematicæ artes institutæ sunt: illic enim Gens sacerdotum vacare permissa est. Et Strabo lib. 17. ait, gentem Ægyptiorum trifariam esse diuisam; & alios quidem esse milites, alios agricolas, & alios sacerdotes: & hos exercuisse Philosophiam & Astronomiam, & cum Regibus diuersari solitos.

Aristoteles inuētores rerum Mathematicarum facit Sacerdotes Ægypti.

litos. Et Diodorus Siculus lib. 2. tradit, nobiles pueros, & adolefcences Ægyptiorum erudiri solitos à sacerdotibus, & ab his doceri potissimum litteras, quæ appellabantur sacræ; & item doctrinam Geometriæ, Arithmeticæ, & Astrologiæ. Quod autem sacerdotibus Ægypti etiam in ætate Herodoti & Diodori victus è publico daretur, atque ingentia suppeditarentur commoda, ex eorum scriptis manifestum est. Herodotus enim in Euterpe, siue libro secundo: Ægyptiorum, inquit, sacerdotes non exiguis afficiuntur commodis: nam neque aliquid è re domestica conterunt, neque erogant, sed singulis eorum quotidie cibi sacri cœsti præsto sunt, & carnes bubulæ, & aserinæ satis abundèque suppeditantur, vinum quoque vineale traditur. Et Diodorus lib. 2. ad hunc modum scribit: Ægypti vêtigalibus trifariam partitis, priorem eorum portionem percipit Collegium sacerdotum, magna apud incolas auctoritate, tum propter Deorum curam, tum propter doctrinam qua plures erudiunt. Hanc partem vêtigalium: tum ad sacrificiorum ministeria, tum ad priuatæ vitæ commoda impartiantur: neque enim Deorum cultum omitendum putant, neque publici consilij, & vtilitatis ministris, æquum censent vitæ commoda deesse. Adfunt enim sacerdotes, grauib. rebus, consilio atque ope ipsis Regibus, futura prævidentes ac prædicentes, tum per sacrificia, tum per astrorum peritiam, ex libris præterea sacris Priorum gesta referunt, vnde Reges discant, quæ in rebus agendis prodesse queant. Sacerdotes itaque omnes in Ægypto immunes sunt, secundùmque post Reges, honoris & dignitatis locum tenent. Hactenus ex Diodoro.

Herodotus.

Diodorus.

Sanctus Thomas in commentarijs suis in epistolam ad Romanos super illis verbis capituli 13. *Ideo & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes*: egregiè probat, libertatem Clericorum atque immunitatem, maximè consentaneam esse naturali æquitati. Vnde etiam, inquit, apud Gentiles liberi erant à tributis illi qui vacabant rebus diuinis. Legimus enim Genes. 47. quod Ioseph subiecit Pharaoni totam terram Ægypti præter terram sacerdotum, quæ à Rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur. Et infra dicitur quod in vniuersa Ægypto quinta pars soluebatur Regi, absque terra Sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit. Hoc autem omnino æquum est. Sicut enim Reges sollicitudinem habent de bono publico in bonis temporalibus, ita ministri Dei in bonis spiritualibus. Et sic, per hoc quod Deo in spiritualibus ministrant, recompensant Regibus, quod pro eorum pace laborant. Hæc Sanctus

S. Thomas.

Thomas.

aaaaa z

VERS. 23. Dixit ergo Ioseph ad populos, En, ut cernitis, & vos & terram
& 24. vestram Pharaon possidet, accipite semina, & serite agros, ut
fruges habere possitis: quintam partem regi dabitis: quatuor
reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum in familiis
& liberis vestris.

ICERT aliquis, ad quem finem, vsumve dedit Ioseph Aegy-
ptiis frumentum ad serendos agros? Siquidem in septem il-
lis annis sterilitatis, terra Aegypti neque arari, neque seri po-
tuit; hoc enim dixit Ioseph fratribus suis, ut supra Genes. 47.
scriptum est: *Biennium est, inquit, quod cepit fames esse in terra, & adhuc
quinque anni restant, quibus nec arari poterit nec meti. Verum sciat Lector,
in prioribus sex annis illius sterilitatis Ioseph non dedisse Aegyptiis fru-
mentum ad serendos agros, sed tantum in vsum cibi & victus; cum enim
terra propter summam siccitatem nihil posset gignere, frustra teris man-
data essent semina. In septimo autem, & ultimo illius sterilitatis anno,
quem proximè consecutus erat annus fertilis, prudenter Ioseph, atque
opportune semina dedit, quibus agri consiti copiosum in sequenti anno
frugum proventum ederent. Atque hæc nostra sententia firmari potest
auctoritate Philonis, ita scribens: Ineunte anno egestatis septimo, ac-
citis agricolis (iam enim libertatis spes affulgebat) dedit hordeum & tri-
ticum ad sementem: diligenter cauens, ne quis hæc in alium vsum verte-
ret; appositis etiam custodiis ex Optimatibus, qui sationem obseruarent.*
Sic Philo.

*Philo in libro
de Ioseph.*

*An fuerit a-
qua lex exi-
gere ab Aegy-
ptiis quintam
partem fru-
gum.*

Sed num æqua fuit illa conditio siue lex, qua Ioseph obstrinxit Aegy-
ptios, ut quintam partem omnium frugum Regi quotannis tributi no-
mine darent? æquissimam fuisse, ac benignitatis plenissimam; eo patet,
quod Aegyptij omnem terram vendiderant Pharaoni, ac seipso quoque
eius seruituti addixerant: quocirca, ut seruatorum, sic Aegyptiorum bona
omnia Regis erant. Insignis ergo fuit benignitatis, & suas quibusque ter-
ras reddere, & remissis quatuor partibus proventus frugum, quintam
duntaxat exigere; facerèque de seruis pensionarios, & ut vocant, censua-
les. Cum autem terræ admodum fertiles, colendæ aliis, pro medietate
fructuum iustè tradantur: Aegyptus autem non solum esset maximè fer-
tilis, sed etiam terra eius sine magno labore coleretur, quantæ fuit libe-
ralitatis, terras Aegyptijs colendas, non pro medietate, sed pro quinta so-
lum parte frugum tradere?

S. Greg. consideratè perpendens quod in hoc loco narratur, Ioseph 14.
non ante dedisse semina Aegyptiis ad serendos agros, quàm illi terras
suas vendidissent Pharaoni, & seipso seruituti eius dedissent, ex eo pul-
cherrimum excudit morale documentum: præclare disputans, semen
verbi Dei his dari vtiliter ad prædicandum, aliis qui se suæque omnia Dei
seruituti addixerunt. Nam qui se à vitiis abstinèr, suasque frænant cupidita-
tes vitamque honestè, atque innocenter degunt, eos ait Greg. maximè ido-
neos

neos esse ad prædicandum aliis, persuadendumque vitiorum fugam, omniumque cupiditatum castigationem, & vitæ morumque integritatem. Hæc autem sunt verba B. Gregor. huc translata ex libr. 6. Moral. vbi tractat illa verba Iob cap. 5. *Visitans speciem tuam, non peccabis. & scies quoniam multiplex est semen tuum, & progenies tua quasi herba terra.* Cùm à vitis caro restringitur, ait Gregorius, & mens in virtutibus exercetur, restat vt loquendo quisque doceat vitam alios, quam ipse moribus seruat. Ille namque vberes fructus prædicationis colligit, qui semina bonæ operationis præmisit. Ille namque bene loquendi facundiam accipit, qui sinum cordis ad perfectè viuendi studia extendit, nec loquentem conscientia præpedit, cùm bona eius vita linguam antecedit. Hinc est quòd Ægyptij, Ioseph dispensante, cùm iuri regis semetiplos tradentes humiliant, frumenta etiam ad semen reportant, dicente illis Ioseph: *En, & vos & terram vestram Pharaon possidet: accipite semina, & serite agros, vt fruges habere possitis.* Frugem quippe ad esum etiam liberi accipimus cùm & sacro eloquio pascemur, & tamen ad quædam quæ in hoc mundo appetimus in nostris voluptatibus vacamus. Sed serui facti, etiam ad semen frumenta percipimus: quia dum planè Deo subdimur, etiam verbo prædicationis replemur. Hæc Greg.

TERTIA DISPVTATIO.

De Chronologia totius vite sancti Patriarche Iacob.

Super illis verbis,

Factique sunt omnes dies vitæ illius, centum quadraginta septem annorum.

Ec Disputatio, aliquot discussis quæstionibus, explicabitur. Prima quæstio: Quanto anno post diluuium Noë natus est Iacob? Natus est Iacob anno post diluuium quadringentesimo quinquagesimo secundo. Hoc autè ita probatur: A diluuiò vsque ad ortum Abrahæ numerantur in cap. 11. Genesis, anni ducenti nonaginta duo. Abraham centenarius genuit Isaac, Genesis 21. Isaac verò cùm sexaginta esset annorum, genuit Esau & Iacob, vt traditur Genesis 25. si igitur ad illos ducentos nonaginta duos annos, à diluuiò vsque ad ortum Abrahæ, addas centum annos Abrahæ, & sexaginta Isaac vsque ad ortum Iacob, efficies summam illam quam dixi, quadringentorum quinquaginta duorum annorum, quibus à diluuiò exactis natus est Iacob. Quoniam autem ab exordio mundi vsque ad diluuium Noë, ex cap. 5. Genesis, computantur anni mille sexcenti quinquaginta sex: qui additi supradictis quadringentis quinquaginta duobus, efficiunt numerum annorum bis mille centumque & octos. hinc apparet, Iacob natum esse anno post mundum conditum bis 1108.

Quoto anno post diluuium, & post mundum conditum natus sit Iacob.

Secunda quaestio, cuius aetatis fuit Iacob, cum petiit Mesopotamiam & ibi uxores duxit, & filios generauit, & post viginti annos regressus est in terram Chanaan? Mansit Iacob in terra Chanaan, & in domo paterna, & ferè iuxta Hebron, per annos septuaginta septem. Annum itaque agens septuagesimum septimum, ut insidias fratris sui Esau declinaret, uxoremque acciperet non ex terra Chanaan, sed ex Gentilibus matris suae, & ex stirpe Nachor fratris Abrahæ, cuius posterii habitabant in vrbe Mesopotamiæ, quæ dicebatur Haran; has inquam duas ob causas Iacob in ea qua dixit aetate petiit Mesopotamiam. Ibi post septennium, quo seruiuit Laban, accepit uxores Liam & Rachelem, & ex Lia primum filiorum genuit Ruben: Hoc autem tempus competit in annum aetatis Iacob quartum & octogesimum. Intra secundum septennium seruitutis generauit vndecim filios, & vnã filiam, quorum postremus natus fuit Ioseph, natus vtique anno decimo quarto post aduentum Iacob in Mesopotamiam, & anno aetatis eius nonagesimo primo. Deinde Iacob seruiuit sex annis socero suo Laban in pascendis eius gregibus: exactisque in Mesopotamia viginti annis, inde cum omni familia rediit in terram Chanaan; cum ipse tunc esset annorum nonaginta septem: siquidem cum venit in Mesopotamiam, fuisse eum septuaginta septem supra dictum est. Hæc porro vera esse ostendimus supra in prima Disputatione huius capituli, super illis verbis: *Dies peregrinationis meae, centum triginta annorum sunt.* Expletis præterea decem annis, quibus partim in Socoth, partim iuxta Sichem habitauerat Iacob, contingit immanis illa Sichimitarum cædes, ut à nobis demonstratum est supra in Præfatione super caput trigesimum quartum: & sub id temporis, quo pergebat ad urbem Hebron, ad patrem suum Isaac, mortua est ipsi dilectissima vxor Rachel, & natus est Benjamin, vltimus natu filiorum eius: quo tempore Iacob, annum aetatis agebat circiter septimum & centesimum.

*Diluuium
Ogygia con-
rigit eo tem-
pore, quo Ia-
cob versaba-
tur in Meso-
potamia:*

*Eusebius.
S. August.*

*Iulius Afri-
canus.*

Tertia quaestio, Quid in orbe terrarum insigne admodum & memorabile accidit eo tempore, quo Iacob mansit in Mesopotamia? Duo per insignia, & memoratissima in eo tempore contigerunt. Primum enim quo tempore Iacob versabatur in Mesopotamia, euenit Diluuium Ogygis, quod post illud Noëticum fuit maximum & antiquissimum, & apud Græcos celebratissimum: quo diluuio terra Attica vsque adeo est vastata, ut per annos centum nonaginta nouem, vsque ad Cecropem, sine rege & penè deserta fuisse perhibeatur. De hoc Diluuio legenda sunt quæ tradit Eusebius libro 10. de Præparatione Euangelica, cap. vlt. Et S. Augustinus in libro 18. de Ciuitate Dei, capit. 8. & quæ nos super eo Diluuio disputauimus in secundo Thomo nostrorum commentationum in Genesim, in libro 12. ad numerum marginalem 79. Incidit porro Diluuium Ogygis in annis aetatis Iacob circiter octogesimum octauum; id autem probari potest ad hunc modum. Iulius Africanus in lib. 3. Annalium, multorum, atque nobilium Scriptorum auctoritate docet, Diluuium Ogygis præcessisse mille viginti annis primam Olympiadem

piadem. Nos autem in libr. II. nostrorum Commentariorum in Danielem, in quæst. 2. argumentati sumus, initium Olympiadum concurrisse cum octauo anno regni Achaz regis Iuda. Si igitur ab octauo anno regis Achaz, retrò præteritos annos percurrens, computes mille viginti annos, istiusmodi computationem finies in anno ætatis Iacob octogesimo octauo. Ab octauo enim anno Achaz vsque ad tertium annum regni Salomonis quo cœptum est ædificari Templum, in 3. & 4. libr. Regum, colliguntur anni ducenti octoginta tres. Ab ædificatione autem templi vsque ad egressum Hebræorum ex Ægypto, recensentur in 3. lib. Regum, cap. 6. anni quadringenti octoginta. Hinc autem vsque ad ingressum Iacob in Ægyptum, numerantur anni ducenti quindecim, vt supra ostensum à nobis est. Denique, ab ingressu in Ægyptum vsque ad octogesimum octauum ætatis eius annum, computantur anni quadraginta duo: erat enim Iacob, cùm intrauit Ægyptum, centum triginta annorum, vt scriptum est in hoc quadagesimo seprimo cap. Genes. Ex his verò numeris omnibus inter se iunctis, efficitur numerus annorum mille viginti, quibus Diluuium Ogygis, vt probauit Africanus, præcessit primam Olympiadem.

18 Ergo quod idem Iulius Africanus prodidit, vt refert Euseb. loco supra citato, Ogygis Diluuium factum esse in ætate Moïsi, quo tempore videlicet is eduxit Hebræos ex Ægypto, id profectò manifestæ falsitatis argui & conuinci potest: in eo namque Africanus non solum contradicit veritati, sed etiam secum ipse pugnat, suâque prorsus evertit sententias. Etenim ipse ponit initium Olympiadum in principatu Ioathan regis Iuda: à cuius regni initio, vsque ad principium ædificationis templi Salomonis, ex 3. & 4. lib. Reg. computantur anni ducenti sexaginta. Hinc porrò vsque ad Moïsem, Hebræorumque ex Ægypto discessum, recensentur in 3. lib. Reg. anni quadringenti octoginta. Ergo Moïses (secundum Chronologiam ab Africano traditam) antecessit primam Olympiadem annis, duntaxat, septingentis quadraginta. At Diluuium Ogygis, auctore ipso Africano, mille viginti annis anteuuit primam Olympiadem. Ex quo concluditur, Diluuium Ogygis factum esse annis ducentis sexaginta ante Moïsem. Verùm super hac re pluribus disputaturi sumus in primo Tomo Electarum Quæstionum, quem post hunc Quartum Tomum in Genesim (beneuolentæ, iuuantq; Deo) in lucem effereamus: in quo quæstiones ad Chronologiam pertinentes, quatuor libris comprehensas, subtiliter, enucleatèque tractabimus.

19 Quæstio quarta, Quodnâ fuit magnum illud in cælo portentum, quod in ætate Ogygis & S. Iacob factum esse perhibetur? Proximè dictum est, Iacob æqualem fuisse, atque vt Græci vocant, Synchronon Ogygis, quo regnante Diluuiû vulgò dictû Ogygianû accidit. In ætate igitur Ogygis, & S. Iacobi, ingens, maximèque admirandum in cælo portentum contigit, stella namque Veneris visa est mutasse colorem, magnitudinem, figuram, cursûmque. Hoc quale, quantumque fuerit portentum, S. August. primum verbis Marci Varronis, tum ex suo sensu declarat in lib. 21.

Animaduersio in luteum Africanum.

De ingenti portento quod in ætate Iacob visû esse in cælo traditum est lib. 21.

Varron. de Ciui

Marcus
Varro.

de Ciuitate Dei, cap. 8. ita scribens: Est in Marci Varronis lib. quorum inscriptio est de Gente populi Romani, quod eisdem verbis, quibus ibi legitur, & hic ponam: In cælo, inquit, mirabile extitit portentum: nam in stella veneris nobilissima quam Plautus Vesperuginem, Homerus Hesperon appellat, pulcherrimam dicens, Castor scribit, tantum portentum extitisse, vt mutaret colorem, magnitudinem, figuram, cursum; quod factum ita, neque antea, neque postea sit. Id autem esse factum, Ogyge regnante, dicebant Adrastus Cyzicenus, & Dion Neapolites Mathematici nobiles. Subdit posthæc Augustinus ex suo sensu, Quid est, inquit, ita dispositum ab Auctore naturæ cæli & terræ, quemadmodum cursus ordinatissimus siderum? Quid tam raris legibus fixisque firmatum? Et tamen quando ille voluit, qui summo regit imperio ac potestate quod condidit, si illa præ cæteris magnitudine & splendore notissima, colorem, magnitudinem, & quod est mirabilius, sui cursus ordinem, legemque mutauit. Turbauit profectò tunc, si vlli iam fuerunt canones Astrologorum, quos velut inerrabili computatione, de præteritis ac futuris Astrologorum motibus conscriptos habent: quos Canones sequendo ausi sunt dicere hoc quod Lucifero contigit, nec antea, nec postea contigisse. Nos autem in diuinis libris legimus etiam solem ipsum & Lunam stetisse, petente hoc à Deo, Iosue, donec certum prælium victoria terminaret: & retrorsum abiisse, vt regi Ezechia ad viuendum anni 15. additi, hoc etiam prodigio promissione Dei significarentur adiuncti. Sed ista quoque miracula, quæ meritis scimus concessa Sanctorum, quando credunt isti facta, magicis artibus tribuunt. Sicut est illud, quod dixit Virgilius,

S. August.

Iosue 10.
4. Reg. 10.
& Isa. 38.

Virgilius.

Sistere aquam fluiuis, & vertere sidera retrò.

Iosue 3.

Nam fluiuium stetisse superius, inferiusque fluxisse, cum Hebræi, duce Iosue transirent Iordanem; & retrorsum fuisse solem, regnante Ezechia, in sacris literis legimus. Quod autem de Lucifero scripsit Varro, non est illic dictum alicui homini perenti id fuisse concessum. Hactenus ex B. August.

Quæstio quinta de ætate Iacob post Rachelis mortem, & ortum Benjamin, vsque ad extremum eius diem. Dictum est paulò supra, Iacob fuisse annorum circiter septem & centum, cum natus est Benjamin. Eo ipso anno, aut proximè venditus est à fratribus Ioseph, ductusque in Aegyptum: cuius Iacob, vt ipse putabat, interitum, per tres & viginti annos inconsolabili luxit mœrore. Hoc autem ita probatur: erat Ioseph sexdecim annorum cum est venditus, vt traditur Genesis 37. Sed natus fuerat anno primo & nonagesimo Iacob: vt supra dictum est: Ergo cum Ioseph est venditus, agebat Iacob annum septimum, & centesimum: finem verò fecit Iugendi Ioseph, cum cognouit, eum viuere, & dominari in Aegypto, statimque profectus est in Aegyptum, annos natus centum triginta, vt scriptum est Genes. 47. Isaac porrò mortuus est, cum Iacob ageret centesimum & vigesimum annum: siquidem Isaac vixit annos centum octoginta, Gen. 35. Sexagenarius autem genuerat Iacob & Esau, Genes. 25. Iacob post decem & septem annos, quàm ingressus fuerat Aegyptum, inibi mortuus est, exactis vitæ annis centum quadraginta septem:

septem, vt in hoc ipso capite 47. scriptum est. Reliquit filium suum Ioseph quinquaginta sex annorum: tot enim anni numerantur à nonagesimo primo anno quo eum genuerat vsque ad centesimum quadragesimum septimum, quo mortalitatem ipse finivit. Mors denique Iacob centum nonaginta octo annis præcessit egressum Hebræorum ex Ægypto; ortum verò sancti viri Moïsis, annis centum decem & octo. Hoc autem ex eo manifestum fit, quòd ab ingressu Iacob in Ægyptum, vsque ad egressum Hebræorum ex Ægypto supra computauimus annos ducentos quindécim: Moyses autem octogenarius erat, cum eduxit populum Hebræum ex Ægypto, vt proditum est in libro Exodi capite septimo. In artem porò Iacob quam egit in Ægypto, incidit ortus sanctissimi Iob, qui admirabile fuit, omni que prædicandum æuo, patientiæ exemplum. Et quia super artem Iob copiosè disputauimus supra in tertia Disputazione super caput trigésimum sextum Genesis, præcipuè verò ad numerum marginalem 23. idcirco eadem in hoc loco iterare superuacaneum esset.

Mors Iacob, quot annis præcessit egressum Hebræorum ex Ægypto, & ortum Moïsis.

QVARTA DISPUTATIO.

Cur Iacob tam curiosus & sollicitus fuerit sepultura corporis sui in terra Chanaam, & an id laudabile fuerit.

Super illis verbis,

Si inueni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub **VERS. I.**
fœmore meo, & facies mihi misericordiam & veritatem, vt non sepelias me in Ægypto, sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condásque me in sepulchro patrum meorum.

DE cæremonia illa ponendi manum sub fœmore, amplissimè disputauimus in tertio Tomo super caput 24. Genesis, ad numerum marginalem 8. Verùm quæri dignum est, cur tantopere cupiuerit Iacob sepeliri corpus suum in terra Chanaam. Duplex causa reddi potest, quarum altera est litteralis, altera verò est mystica. Litteralem causam Theodoretus huiusmodi reddit. Cur, inquit, mandauit Iacob sepeliri corpus suum in Hebron? Non quòd de sepultura valdè sollicitus esset, vt quidam putarunt, sed vt familiam suam consolaretur, & doceret, Deum illos omnes traducturum ex Ægypto, & daturum illis terram promissam, vnde postea idem dixit ipsi Ioseph: *En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducetq; vos in terram patrum vestrorum.* Et Ioseph instante iam morte, dixit fratribus suis: *Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere facies de terra quam iurauit Abraham, Isaac, & Iacob. Cùmque adiurasset eos, atque dixisset: Deus visitabit vos: apportate ossa mea vobiscum de loco isto, morinum est, ex-*

Theodoret.

Genes. 48.

Infra 50.

Comm. in Gen. Tom. 4.

bbbb

Oleaster. *plexis centum decem vite sua anni.* Sic Theodoretus. Placet mihi quod super hoc loco, & super eo quod nunc agimus, adnotauit Oleaster: quod proprijs eius verbis hic ponam: Dulcis est, inquit, adeo patriæ amor, vt non solum viui eam desideremus, dum absumus, verum etiam mortui, nonnisi in ea quodammodo requiescere nos putemus. Quod si alius rem hanc cogitatione repetas, hinc cognosces, quanti sit solatijs animam esse in Iustorum & Beatorum societate; cum eis mortuis secundum corpus sociari, tantoperè ab ijs viris desideretur: Sic ille.

Auctor historia scholastica.

Genes. 35.

Lyranus.

Aliam reddit sanè permiram eiusdem rei causam Auctor historiae Scholasticæ, cap. 100. super lib. Gen. hoc modo scribens: Cura fuit sanctis illis sepeliri in terra Chanaam, in qua sciebant Christum moriturum & resurrecturum, vt cum eo resurgerent. Distat verò Abrahamium (id est, locus ille vbi sepultus fuit Abraham iuxta Hebron) à monte Caluarie, triginta fermè milliaribus. Hæc ille. Hoc ipsum, sed pluribus verbis tradit Lyranus. Non solum, inquit Lyranus, propter Abraham & Isaac illic sepultos, desiderabat Iacob ibidem sepeliri; sed principaliter, quod in illa terra redemptio generis humani peragenda erat à Christo, qui in ea terra nasciturus, & cõuersaturus, & moriturus, & resurrecturus erat: de quibus Iacob habuit fidem & notitiam aliquam. Forsitan etiam videbat in Spiritu, Christo resurgente, multos de mortuis cum eo resurrecturos, de quorum numero etiam se fore sperabat. Sic Lyranus. Thostatus autem non solum idem refert, & approbat; sed præterea illud adiungit, credi ab omnibus Catholicis, cum Christus resurrexit à mortuis, vnà cum eo, tum alios, tum etiam sanctum Patriarcham Iacob resurrexisse.

S. August. significare videtur rationem cur Iacob tanto studio & cura teneretur sepulturæ corporis sui in terra Chanaam non esse petendam ex historico sensu, quem reddunt verba Iacob propriè accepta, sed ex mystico sensu, continente magnum quoddam mysterium verbis illis conuelatum atque opertum: id autem est huiusmodi; Sepultura corporis mortui figurat remissionem peccatorum: in Scriptura etiam idem est peccata sepeliri, & abscondi, & regi à Deo, atque remitti ab eo, ac deleri. Hoc videre est in illis verbis Dauidis Psal. 31. *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum resecta sunt peccata.* Ecce coniunguntur & consociantur inter se, peccata remitti & regi à Deo. Et Prouerb. 10. *Vniuersa delicta operit caritas.* Iacob itaque tam studiosè mandans sepeliri corpus suum in terra Chanaam, propheticè significauit remissionem peccatorum humani generis peractum iri à Christo in terra Chanaam per mortem, quam ibi subiturus erat. Ergo tantoperè desiderare corpus suum sepeliri in terra Chanaam propheticè designabat desiderium remissionis peccatorum, & suorum atque vniuersi generis humani præstandam à Christo per mortem suam in ea terra obcundam. Et hæc quidem est summa sententiæ ac disputationis B. Augustini. Cuius verba, ne ea Lector desideret, hic ponam.

August.

Sic autè scribit Augustinus in Quæst. 161. in Gen. Quod sibi velit, à tanto viro tam sollicita corporis cõmendatio, vt nõ in Aegypto sepeliatur, sed in terra Chanaa iuxta patres suos, mirum videri posset, & quasi absurdum,

nec

nec conuenientantæ excellentiæ mentis prophetica, si hæc ex hominum consuetudine metiamur. Si autem in his omnibus sacramenta quæramus, maioris admirationis gaudium ipsi qui inuenerit, orietur; cadaveribus quippe mortuorum peccata significari in lege, non dubium est: iubentur enim homines post eorum qualemcumque contactum purificari. Et hinc ducta est illa sententia; *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit leuatio eius? sic & qui ieiunat super peccata sua, & iterum ambulans hæc eadem facit.* Sepultura igitur mortuorum, remissionem significat peccatorum: sed namque pertinet quod dictum est: *Beati quorum remissa sunt: iniquitates, & quorum reicta sunt peccata.* Vbi ergo sepelienda erant hoc significancia cadauera Patriarcharum, nisi in ea terra vbi ille crucifixus est, cuius sanguine est facta remissio peccatorum? mortibus enim Patriarcharum peccata hominum figurata sunt. Dicunt autem, ab eo loco quod Abrahamium vocatur, vbi sunt illa corpora, abesse locum vbi crucifixus est Dominus, ferè triginta miliaribus, vt etiam ipse numerus significari intelligatur qui in baptismo apparuit ferè triginta annorum; & si quid aliud de re tanta, vel hoc modo vel sublimiùs intelligi potest. Dummodò non frustra arbitremur tales ac tantos homines Dei tantam gessisse curam pro sepeliendis corporibus suis: cum esse debeat Fidelium ista securitas, vbicumque eorum corpora sepeliantur, vel insepulta etiam inimicorum rabie relinquantur; aut pro eorum libidine dilacerata absumantur, non ideo vel minus integra, vel minus gloriosa in eorum resurrectione futura. Hæc S. August. Cuius ista expositio, vt sit vera, & pia, & docta, sicut profectò est; tam tamen mysticam esse potiùs, & allegoricam, quàm litteralem, vel nobis tacètibz, per se lector faciliè animaduertet. Neque enim recedendum est à propria significatione verborum, præsertim verò in historica narratione, nisi quid obstat aut veritati, aut pietati: quorù neutrum in verbis & mandatis Iacob de sepultura corporis sui ostendi potest. Cur enim Iacob etiam corporalem sepulturam sui cadaveris in terra Chanaan fieri potiùs, quàm in Ægypto vehementer cupiuerit, optima ratio, secundum historicum sensum reddi potest: tum ea, quam à Theodoro traditam supra exposuimus, tum aliæ complures, quas infra, cum explanauimus illa verba Iacob, quæ sunt in cap. 49. *Sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici: affremus.*

Expenditur
interpretatio
S. Augustini.

QVINTA DISPVTATIO.

An homini Christiano sepultura corporis sui, vel aliorum, valde optanda, & sollicitè curanda sit.

22 occasione superioris disputationis hæc in medium affertur: Sanctus Augustinus in lib. I. de Ciuitate Dei, in cap. 12. & 13. satis accuratè super hac quæstione disserit: cuius, si hoc loco distinctè, explicatèque sententiam exposuerimus, quod in hac disputatione proponitur, & quæritur, lectori planè cognitū, exploratèque

S. Augustin.
probat ex pri-
uatione sepul-
turæ nihil ho-
mini accidere
mali, nihil-
que boni ad-
mi.

Locus Luc.
cap. 12.

perceptum erit. Ac primò quidem August. doctè argumentatur, si vel ne-
cessitate quapiam, vel infidelium crudelitate sepulturâ corpus priuandum
sit; nihil ob id quempriam cerere, & dolere debere; quòd nihil in eo dam-
ni fiat, nihilque inde mali homini mortuo accidere queat. Ad id autem
probandum, affert grauissimam illam Domini sententiam, quam refert
S. Lucas capite duodecimo: *Ne terreamini, inquit Dominus, ab his qui occi-
dunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis
quem timeatis: timete eum; qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in
gehennam. Ita dico vobis hunc timeo:* Si quidquam igitur obisset futuræ
vitæ, vel noceret ei qui mortuus est, quicquid inimici eius in corpus ipsius,
quantumuis crudeliter facerët, vel relinquedo in sepultum, vel cremado,
vel in mare demergendo, vel vsquequaque discrepando ac dilacerando,
vel obiciendo feris deuorandum: Si hæc, inquam, æstimari deberent ma-
la & damna mortui, nequaquam de istis dixisset Dominus, istos post in-
teritum hominis nihil amplius habere quod in eum facerent: haberent
enim multa & magna in eum facere. Sed quia istorum omnium neque
sensus vllus est in cadauere; neque quicquam attingit animam à corpore
separatam; idcirco verissimè dixit eos nihil amplius habere quod faciant.
Nam quòcumque corpus proiciant, aut quocumque modo destruant ac
dissipent, nihil obest id futuræ corporum resurrectioni: non enim possunt
ea vel in nihilum redigere, vel extra ambitum & complexum Cæli pro-
icere, nec ob stare potentæ Dei, qui totum præsentia sua implens mun-
dum, nouit vnde resuscitet quod creauit.

Lucæ 16.

Deinde idem argumentatur Augustinus ex contrario. Si aliquid pro-
dest, inquit, pretiosa sepultura impio, oberit pio vilis, aut nulla. Præclaras
profectò exequias in conspectu hominum exhibuit purpurato illi diuiti
turba famulorum: sed multo clariore in conspectu Domini vlceroso illi
pauperi ministerium præbuit Angelorum: qui eum non extulerunt in
marmoreum tumulum, sed in Abrahamæ gremium sustulerunt.

Meccænas.

Ad hæc, idem ipsum confirmat Augustinus, ipsorum etiam Ethnico-
rum testimoniis & sententiis. Sepulturæ curam, inquit, etiam eorum Phi-
losophi contempserunt; quin etiam sæpe vniuersi exercitus, dum pro ter-
rena patria morerentur: alacres in eum profecti sunt locum, vnde se nun-
quam reddituros scirent: & vbi postea iacerent, vel quibus beatis esca fie-
rent, minimè curauerunt, Verliculus ille Meccænat in primis laudatus à
Veteribus & celebratus est:

Nec tumulum curvo, sepelit natura relictos.

Plinius.

Plinius mirificè laudans, & vt maximè fortunatam ac fœlicem prædi-
cans gentem Hyperboreorum; de eorum morte ac sepultura ita scribit:
Mors eis nõ nisi satietate vitæ; epularis, delibutisque senibus luxu, ex qua-
dam rupe in mare salientibus. Hoc genus sepulturæ beatissimum. Sic Pli-
nius. Quòd si licuit Poëtæ cuidam, ingenti approbatione, plausuque
dicere;

Lucanus
lib. 7.

----*Tabesne cadauera soluat:*

An rogius, haud refert; placido natura receptat

Cuncta fini.

--Capit omnia tellus

Qua genuit. Cælo regitur, qui non habet urnam.

Si hæc, inquam, magno plausu dixit poëta, quanto minùs debent infideles de corporibus insepultis insultare Christianis: quibus & ipsius carnis, membrorumque omnium reformatio, non solum ex terra, verum etiam ex aliorum elementorum secretissimo sinu quò dilapsa cadauera recesserunt, in temporis puncto reddenda & redintegrandâ promittitur?

Postrema Beati Augustini ratio ad id probandum, huiusmodi est: Si ea quæ sustentâdis viventibus sunt necessaria, ut est victus & amictus, quamvis cum graui afflictione desint, non frangunt tamen in viris bonis perferendi tolerandique virtutem, nec eradicant ex animo pietatem, sed exercitaram faciunt fecundiorum; quanto magis, cum desunt ea quæ curandis funeribus, condendisque corporibus defunctorum adhiberi solent, non eos efficiunt miseros, in occultis piorum sedibus iam quiescentes? Quando igitur ista cadaueribus Christianorum vel in illa magnæ urbis (Romæ) vel etiam aliorum oppidorum vastatione defuerunt; nec viuorum culpa fuit, qui non potuerunt ista præbere: nec pœna mortuorum qui non possunt ista sentire.

Verum obiiciet fortasse quispiam, in Scriptura priuationem sepulturæ defunctorum instar magnæ calamitatis atque infelicitatis commemorari: Sic enim est in psalmo septuagesimo octauo: *Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes Sanctorum tuorum bestiis terra. Effuderunt sanguinem eorum sicut aquam, in circuitu Hierusalem: & non erat qui sepeliret: Sed ista commemoratio ad exaggerandam potius crudelitatem eorum qui ista fecerunt pertinet, quàm ad declarandam infelicitatem eorum qui ista perpessi sunt. Quamuis enim hæc in conspectu hominum dura & dira videantur, sed preciosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius est. Proinde, inquit Augustinus, omnia ista, id est curatio funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarum, magis sunt viuorum solatia, quàm subsidia mortuorum.*

At enim verò, si facultas suppetat sepeliendi corpora defunctorum maximèque Iustorum atque Fidelium, quibus, tanquam organis & vasibus, ad omnia bona opera Spiritus Sanctus est vsus, eorum nullo modo contemnenda & abiicienda est sepultura. Hoc Aug. probat quatuor argumentis: primòque argumentatur, ut vocant à minori ad maius, hoc modo: Si puerina vestis & annulus, aut si quid aliud huiusmodi est, tanto carius est posteris, quanto maior erga parentes fuit affectus; nequaquam profectò spernenda sunt corpora, quæ multo vtiq; familiarius, atque coniunctius, quàm quælibet indumenta gestamus. Hæc enim non ad ornamentum, vel adiutorium, quod adhibetur extrinsecus, sed ad ipsam naturam hominis pertinent.

Deinde, hoc ipsum patet exemplo priscorum Sanctorum, quorum funera in Sacris literis legimus, officiosa pietate curata esse, exequiasque magnificè celebratas, prouisamque sepulturam. Quinetiam ipsimet San-

Obiectio.

Solutio.

Psal. 115.

Tob. 12.
Iob. 19.

eti viri, dum viuerent, de sepeliendis vel etiam transferendis suis corporibus, grauiſſima dedere mandata filijs ſuis, iure iurando etiam ad id faciendum obſtriſtis : vt de Iacob traditur Genef. 47. & 49 & item de Ioseph Genef. 50. Quid quod Tobias inſigni pietate ſepeliendi mortuos, Deum promeruiſſe, teſte Angelo, commendatur? Et in Euangelio laudabiliter commendantur, qui corpus Domini de cruce deſiſitum honorificè tegendum, & ſepeliendum curarunt. Sedenim ſupradictis vel argumentis, vel exemplis non id probatur, quod inſit vllus cadaueribus ſentus : ſed illud declaratur, ad Dei prouidentiam pertinere mortuorum quoque corpora; eiſque placere talia pietatis officia, propter fidem Reſurrectionis aſtruendam. Quod ſi neque apud Deum perit quodcumque examinis hominum membrs officium, diligentiaque perſoluitur: quantam fore apud Deum putamus remunerationem pro eleemoſynis, quas viuentibus & ſentientibus exhibemus? Sed pergamus ad alia. De tanto ſtudio & cura Iacob circa ſepulturam ſui corporis, egregiam Ruperti ſententiam vide infra ad numerum marginalem. 29.

SEXTA DISPUTATIO.

De diſcrepantia lectionis Græcæ ſeptuaginta Interpretum, à Latina, Chaldaica & Hebraica lectione.

Super illis verbis,

VERS. VI.

Adorauit Iſraël Deum, conuerſus ad lectuli caput.

QUAM ſententiam habet loco Latina trãſlatio, eandem profuſus habet Paraphraſis Chaldaica & ſcriptura Hebraica: at Editio Græca ſeptuaginta Interpretum, longè diuerſam continet ſententiam. De hac igitur diſcrepantia & diſſonantia diſputationem hanc inſtituimus: in qua primò expendemus germanam ſententiam Latinæ lectionis; tum de diuerſitate lectionis Græcæ diſſeremus. Quænam igitur eſt illorum verborum ſententia: *Adorauit Iſraël Deum, conuerſus ad lectuli caput*? Caietanus ſic interpretatur: Senex Iacob, ait Caietanus, in lectulo iacens, ſuper caput lectuli ſe incuruauit, vel iuxta lectulum ſedens, ſurrexit, & non incuruauit ſe ſuper terram, quoniam difficile hoc erat ſeni, ſed incuruauit ſe ſuper caput lecti, gratias Deo agens. Oleaſter hunc ipſum exponens locum, *Crediderim*, inquit, ſenem incuruaſſe ſe ſuper cervical, quod erat ad caput lectuli, & gratias Deo egiſſe, quod adeptus eſſet id quod maximè cupiebat, vt ſepeliretur in terra & ſepulchro patrum ſuorum. Et dictio Hebraica *Mittah* eſt à *Natâh*, quod eſt extendere: & ſignificat lectum: vel quod in eo extendatur homo iacens, vel quod lectiſternia extendantur. Lyranus & Thoſtatus ſic exponunt: Iacob adoraturus Deum, conuertit ſe ad Orientem, videlicet verſus terram Chanaan, quæ reſpectu Ægypti erat Oriens.

Caietanus.

Oleaſter.

Lyranus.
Thoſtatus.

Orientalis, vetustissimus enim mos erat piorum hominum, adorare Deum, conuersos ad orientem. Sic nempe religiosi Iudæi orabant post factam templum Salomonis, spectantes terram Chanaan, & locum Hierusalem: idque vbiicumque locorum essent, in remotissimis etiam regionibus, vt patet ex cap. 6. Danielis. Hoc porro inde natum est, quod Salomon, vbi templum ædificauit, suppliciter atque obnixè rogauit Deum, vt si Iudæi apud exterarum & longinquas nationes manentes, conuerterent se versus illud templum ad supplicandum Deo, ipse preces eorum exaudiret, vocisque annueret; vt scriptum est in 3. lib. Regum, cap. 8. In deserto autem post factum Tabernaculum, locus in quo Hebræi orabant, non erat versus orientem, sed contra occidentem, vt colligitur ex cap. 26. Exodi, & 16. Leuitici. Sic isti. Verum multo antiquior istis Sanctus Hieronymus, in Traditionibus Hebraicis in Genesim, ita locum hunc interpretatur; Sanctus, & Deo dilectus vir Iacob, oppressus senectute, sic habebat lectulum positum vt ipse iacentis habitus absque difficultate vlla ad orationem esset paratus.

S. Hierony.

Quid autem adorauerit Iacob, quinque reperio apud Auctores interpretationes. Prima est, istiusmodi adorationem Iacob factam esse in honorem Ioseph, eo quod summum in Aegypto magistratum atque principatum gereret: atque ira censent completum fuisse somnium Ioseph, in quo visus erat Sol adorare ipsum. Debere autem parentes, cum priuatam agunt vitam, honore cedere filiis suis, publico magistratu atque imperio iungentibus, eruditam Aulus Gellius refert disputationem Tauri Philolophi. Secunda expositio quorundam est Hebræorum, aientium, Iacob ea adoratione vsum esse in reuerentiam Diuinitatis in omni loco præsentis, sed quam ipsi præcipuè ad caput ægrotantis in lecto assistere superstitione opinantur, Tertia, hoc loco verbum adorandi positum esse pro collaudare, & gratias agere, qua significatione non raro in scriptura vsurpatur. Vt sit sensus, Iacob pro eo quod impetrauerat à Ioseph vt se in sepulchro Maiorum suorum conderet, collaudasse eum, atque ei gratias egisse. Et hunc sensum expressit Thargum Hierosolymitanum; sic enim habet, Et laudauit, siue gratias egit Israël super caput lectuli. Quarta: nonnulli existimant, adorationem esse factam à Iacob, ob religionem iuramenti à filio suo Ioseph præstiti; quod in iurando Dei contestatio & inuocatio fieret. Quinta expositio, nec desunt, qui adorandi verbum, hoc in loco accipiant & exponant, pro eo quod est simpliciter inclinare, vel incuruare corpus; quod adorantes caput inclinare & corpus incuruare solebant: Vt sit hic sensus; Iacob senio confectus, morboque grauatus, ob longum cum Iosepho sermonem habitum defatigatus, se rursus ad caput lectuli, requiem capturus, reclinauit. Hanc certè interpretationem secuta est noua translatio, quam habet & interpretatur Varablus. Sic enim vertit hunc locum: *Inclinauit ergo Israel versus caput lectuli*: Harum porro quinque expositionum mihi quidem tertia & quarta præ ceteris probantur.

Quinque expositiones huius loci.
Genesis 27.

A. Gel. lib. 2.
cap. 2.

Varablus.

Car autem Iacob tanto studio & cura petierit à filio suo Ioseph sepeliri corpus suum in terra Chanaan, vbi erat sepulchrum Maiorum suorum; neque

neque contentus fuerit simplici affirmatione, vel promissione Ioseph, sed voluerit eum iureiurando firmare quod promittebat; huius, inquam, rei egregiam Rupertus in libr. 9. Commentariorum in Genesim, cap. 21. rationem reddit huiusmodi: Num, inquit, Iacob iurare iussit Ioseph, tāquam eius obedientiæ diffusus, nec aliter securus promissionis eius? Non utique sic, sed rationem in eius ore ponere voluit, quam in transferendo patris corpore haberet coram Pharaone & seruis eius, compendio dicens: *Pater meus adiuravit me*: atque ita suspicionem fugeret, ne alienum ab amore Terræ Ægypti videretur animum gerere. Sed cur tantus Patriarcha civis Cœli, cui viventi totus mundus exilium fuit, tantoperè de corpore suo curavit, valdè sollicitus, quo loco pulvis in pulverem, & cinis in cinerem reverteretur? videlicet, quod Terra promissionis donum erat Dei, qui eam terram daturum se posteris eius, & sibi, & Maioribus suis sæpius promiserat. Donum autem Dei, qualecumque sit, siue magnum, siue parvum, siue cœlestis, siue terrenum; pro honore atque charitate dantis pretiosum est, & debet esse in oculis sapientis. Si ergo moribundus Iacob promissiones terræ quas acceperat, tanta cum gratiarum actione veneratus est, ut saltem mortuo corpore illam tenere cuperet: quanto magis viui possessores curare debuerunt, si qui in ea terra viverent, ut non iratus Deus donum suum ingratis rursus auferret? Exemplum enim viuis mortuus dedit, ut in spe patriæ cœlestis pignus amarent æternæ hæreditatis. Sic Rupertus.

August.

Et hæc tenentem quidem explicatio est Latinorum verborum: *Adoravit Israel Deum, conuersus ad lectuli caput*, quam Lectionem memorat Sanctus Augustinus, nec parum eam probat & laudat cum ait, secundum eam lectionem, nihil esse loci quæstioni, cum ea planissimam habeat sententiam. Sic enim scribit, tractando quæst. 162. in Genes. In Hebræo facillima huius quæstionis absolutio esse dicitur, vbi sic scriptum perhibent: *Et adoravit Israel ad caput lecti*: in quo utique lecto senex iacebat, & ita positum habebat, ut in eo, sine labore, quando vellet, orare posset. Ne, ideo tamen quod Septuaginta interpretati sunt, nullum, vel leuem sensum habere putandum est. Hæc Augustinus.

Sequitur, ut deinceps Græcam lectionem, nobiliter discrepantem à Latina, Chaldaica, & Hebraica excutiamus, ac diligenter expendamus. Ea verò sic habet: *Adoravit Israel super summitatem virgæ eius*: quanquam super ista lectione variabant tempore Hieronymi & Augustini Codices Latini continentes translationem lxx. Interpretum Latinè redditam. S. Hieronymus sic legit: *Adoravit contra summitatem virgæ eius*: S. August. ait variè legi, vel in, vel ad, vel super: & item vel summitatē, vel fastigium, vel caput, vel cacumen virgæ. Et præterea pronomen illud *eius* in emendatis codicibus legi *sua*: nam Græcè *αυτῆ* si leni spiritu scribatur, significat eius vel illius: sin autem spiritu aspero scribatur *αυτῆ* significat, sui, idem valens atque *αυτῆ*.

Ponam hæc verba B. August. ex tractatu quæst. 162. in Genes. quæ sunt huiusmodi: Quod habent Latini codices: *Et adoravit super caput virgæ eius*. nonnulli codices emendatiùs habent, *super caput virgæ suæ*: vel in capite

pite virgæ suæ, vel, in cacumine, vel super cacumen. Fallit enim eos verbum Græcum, quod eisdem literis scribitur, siue *eius*, siue *sua*: sed accentus (vel potius spiritus) dispares sunt, & ab eis qui ista nouerunt, non continentur. valent enim ad magnam discretionem: quamuis & vnâ plus literâ habere possent, si esset *sue*, vt non esset *diu* sed *iaur*. Ac per hoc merito quæritur, quid sit quod dictum est. Nam si legamus *sua*, facillè intelligitur, senem, qui virgam ferebat eo more, quo illa ætas baculum solet, vt se inclinauit ad Deum adorandum, id vtique fecisse super cacumen virgæ suæ, quam sic ferebat, vt super eam caput inclinando adoraret Deum. Sed quid est: *Adorauit super cacumen virgæ eius*: id est, filij sui Ioseph? An fortè tulerat ab eo virgam, quando ei iurabat Ioseph: & dum eam tenet, post verba iurantis nondum illa reddita, mox adorauit Deum, non enim pudebat eum ferre tantisper insigne filij sui, vbi figura magnæ rei futuræ præfigurabatur. Sic Augustinus.

31 Ergo pro varietate illius pronominis *eius* vel *sua* triplex intellectus Græcæ lectionis existit: vel quòd Iacob virga sua nixus adorauerit Deum, vel quòd sumpta virga Ioseph, quam is gerebat ceu insigne sui Magistratus, super eius fastigiû inclinans se, Iacob, adorauit non Ioseph, sed Deum, & hanc interpretationem sequitur Augustinus, vel quòd osculando fastigium virgæ Ioseph ipsum adorauerit, id est, reuerenter honorauerit, vt primarium Aegypti Rectorem & Principem, atque ita completum fuerit somnium eius, in quo visus fuerat sol adorare eum. Et hunc quidem intellectum lectionis Græcæ secuti sunt Chryostomus & Theodoretus. Ille quidem in Homilia sexagesima sexta in Genesim, explanans hæc ipsa verba: *Adorauit Israel ad fastigium virgæ illius*, hunc in modum scribit: Vide decrepitum Patriarcham adoratione sua honorem exhibere filio suo Ioseph, & re ipsa implere visionis eius euentum. Viderat enim solem, & Lunam, (quæ significabant patrem & matrem eius) adorare se. Verùm dicat quispiam, Quomodo mater adorauit eum, quæ iam pridem defuncta fuerat? Sedenim perpetuus Scripturæ mos est, à magis principali totum significare, Quoniam igitur caput mulieris est vir, cum caput adorauit, etiam totum corpus & hac ratione attigit; & sine dubio si vixisset illa, multo magis etiam adorasset illum. Hæc Chryostomus, Cui simile Theodoretus, in Tractatu quæstionis centesimæ octauæ, ita scribens: Iacob cum esset senex & infirmus, decumbebat in lecto: sed vbi filium aduentare audiuit, surgens sedit, & baculo nitebatur: dextraque apprehendens summitatem eius, & vultum conuertens versus filium, promissione de sepultura sui corporis à filio sibi facta, adorauit, inclinans caput ad virgam. Atque ita completum est somnium Ioseph, in quo viderat, Solem, & Lunam, & vndecim stellas adorare se. Sic Theodoretus. Nec discrepat Procopius, addens, in adorando virgam Ioseph, adorasse Iacob regnum Christi per illam virgam præfiguratum: multis enim rebus insignem Christi figuram atque imaginem prætulit Ioseph.

32 In actis præterea secundæ Synodi Nicenæ est Hadriani Papæ Epistola ad Constantinum & Irenen, in qua Pontifex docet non esse in hærendum

Genes. 37.

Chrysof.

1. Cor. 11.

Theodoret.

Procopius

C. 2. 2. 2.

Adrianus

Papa.

Leontius.

pieturarum & imaginum coloribus, sed animum dirigi oportere in prototypa: Idque probat exemplo Iacob; qui virgam Ioseph adorans, non ipsam virgam, sed cuius erat, filium suum Ioseph spectabat. In eodem Concilio ex Leontij libro quinto Apologiae aduersus Iudæos profertur fragmentum quoddam, in quo vindicat ille Christianos imaginum veneratores ab idololatriæ scelere, exemplo simul & argumento Iacob Patriarchæ, qui virgam Ioseph filij sui adorans, non virgæ, sed filio eum tribuit honorem. Quid plura? Sanctus Paulus in capite vadesimo Epistolæ quam scripsit ad Hebræos, locum hunc Genesis secundum interpretationem lxx. Interpretum, citans maximam et interpretationi fidem, & auctoritatem, addidit: Apostoli verba hæc sunt: *Fide Iacob moriens singulos filiorum Ioseph benedixit: & adorauit fastigium virgæ eius.*

Locus Pauli ad Hebr. c. xi.

Vnde nata sit diuersitas lectionis Latina, & Græca.

Tanta poro diuersitas Græcæ lectionis à Latina, ex ambiguitate vocis Hebrææ nata est: ea namque per se ac præcisè sumpta, id est punctis (quæ vicem præstant vocalium) indistincta, ambigua atque indifferens est ad significandum lectum, & virgam; pro varietate enim punctorum, quibus notatur, contrahitur ad propriè significandum, aut virgam tantummodò, aut lectum. Si enim scribatur *Mateh*, significat virgam: sin autem *Mittah*, significat lectum: priorem itaque significationem eius vocis secuti sunt lxx. Interpretes; posteriorem verò Latinus Interpres; sed paulo interuallo post, initio proximè sequentis capituli 48. eandem ipsam vocem Hebræam ipsimet Septuaginta interpretati sunt lectum.

S. Hieronym. Excursus animaduerso S. Hieronymi in septuaginta interpretationem huius loci.

Sedenim B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Genesim, lectionem hanc lxx. Interpretum improbare videtur. Cum enim memorasset eam hisce verbis: *Adorauit Israel contra summitatem virgæ eius*, subdit: Et in hoc loco quidam frustrà simulant, adorasse Iacob summitatem scæptri Ioseph, quòd videlicet honorans filium potestatem eius adorauerit: cum tamen in Hebræo multo aliter legatur, sic nimirum: *Et adorauit Israel ad caput lectuli*, & paulò post S. Hieronymus referens lectionem illam lxx. Interpretum, quæ est initio cap. 48. *Et confortatus Israel sedit super lectulum*, subiungit hanc causam; Cur lxx. Interpretes idem verbù Hebræum aliter paulò supra, & aliter hîc ediderint, nescio: hoc autem audacter dico, quòd ipsum verbum *mittah* quod ipsi hoc loco in lectulum transtulerunt, suprâ, vbi dictum est Iacob adorasse virgam potius quàm lectulum nominauerunt. Sic B. Hieronymus.

Verùm enim verò, si vox Hebræa sine punctis sumpta, vtriusque significationis, vt suprâ ostensum est, capax est, nescio cur tantoperè miratus sit S. Hieronymus, conuertisse eam vocem lxx. Interpretes aliquando in virgam, & aliquando in lectum: nec video cur potius hoc loco in lectum verti debuerit, quàm in virgam, siquidem sine punctis ea vox & scripta est à Mose, & lecta est à Septuaginta, quinetiam à Hieronymo: vsus enim punctorum post eius ætatem inolenisse videtur. Et verò auctoritas B. Pauli vtennis lectione lxx. Interpretum, multo præponderat auctoritatem Hieronymi, cogitque sentire lectionem illam Septuaginta verissimam esse.

Cæterum nec dissimulare possum hoc loco, nec satis admirari confidentiam,

dentiam, & audaciam Eugubini, quem secutus est Lippomanus, qui non est veritus dicere, Septuaginta, vocis Hebrææ deceptos ambiguitate, falsam hoc loco sententiam reddidisse: audi ipsum: Septuaginta, inquit, æquiuocatione decepti sunt. Nam eadem dictio sine punctorum distinctione, & lectam, & baculum significat: at si punctis distinguatur, nihil ambiguitati relinquitur loci. Si enim scriberetur *misrah*, significat lectum; si autem *marrah*, baculum. Ergo cum hic vertendum esset ad caput lectuli, ipsi ad caput virgæ, interpretati sunt: quod quàm absurdum, & non intelligibile sit, satis est clarum. Essetque id mirum, nisi alia huiusmodi penè infinita in eorum translatione occurrerent. Sic iste,

Iusta reprehensio Eugubini. Lippomanus.

At non sic Augustinus, qui etsi laudauit Hebraicam lectionem, proximè tamen adiunxit, non ideo putandum esse, quod interpretati sunt Septuaginta, aut nullum aut leuem habere sensum. Quanta porro temeritatis est, duos illos & lxx. Interpretes, viros nempe sapientissimos, tot præterea Patres, qui eorum interpretationem secuti sunt, reuerendæ profecto vetustatis, admirandæque doctrinæ, ac venerandæ sanctitatis, ab vno Eugubino, imprudentiæ atque incertiæ damnari? Saltem cohibuisset eum auctoritas B. Pauli, interpretationem illam Septuaginta vsurpantis in commendationem fidei Jacob; nisi fortè non putauit Eugubinus epistolam illam ad Hebræos esse Pauli, aut scriptoris Canonici; aut certè non animaduertens hoc: per incogitantiam, atque oscitantiam, præcipitauit iudicium & sententiam suam in lxx. Interpretes. Si enim vox Hebræa sine punctis, vt fatetur ipse, indifferenter significat lectum & virgam; sine punctis autem legerunt eam Septuaginta Interpretes, cur eos dicit esse deceptos, quòd virgam potius hoc loco, quàm lectum transtulerunt, cum vtralibet significatio ad hunc locum Genesis bellè quadret?

S. August.

Ad Hebr. 11.

Sedenim non est leue, nec pro nihilo ducendum, quod posset contra sententiam hanc obiici. Cum enim aliud sit adorasse Iacob super caput lecti, & aliud eum adorasse super virgam Ioseph, nec potuerit vtrumque simul fecisse Iacob, sed alterutrum tantummodò: cum sic, inquam, res habeat, necesse profecto est alterutram lectionem huius loci, id est, vel Græcam, vel Latinam esse falsam. Verùm non ita est: vtraque enim lectio vera est, & vtrumque factum est à Iacob. Postquam enim Ioseph iurans cum inuocatione & contestatione nominis Dei, promisisset patri suo Iacob, quod de sepultura corporis sui ab ipso petierat; Iacobprehendens virgam de manu Ioseph, & conuertens se ad caput lecti paululum inclinans corpus ac demittens caput super virgam, adorauit; vel Deum, gratias ei agens quod voti sui compos esset factus, vel adorauit, id est, extrema illa corporis inclinatione, ac collisione honorauit filium suum Ioseph propter supremam dignitatem & potestatem eius in Aegypto, & propter optatissimam, atque gratissimam sibi datam ab eo promissionem. Vtrumque igitur fecit Iacob: nam & vertit se ad caput lecti, & inclinauit super virgam Ioseph: huius autem facti partim expressit Latina lectio, illud nimirum, de conuersione ad caput lecti; partim expressit Græca translatio, illud videlicet de adoratione Iacob super fastigium virgæ Ioseph. Torum itaque factum

Obiectio, & obiectiois solutio obseruanda.

illud Iacob, per vtramque lectionem coniunctè sumptam integrè ac plenè declaratur.

*Excussitur
documentum
quoddam S.
Hieronymi.*

In extremo huius disputationis loco videtur adnotandum, ex eo quod Sanctus Paulus hunc locum Genesis citauit in Epistola ad Hebræos, non vt erat in Scriptura Hebraica, sed vt eum vertebant lxx. Interpretes, manifestum esse, non perpetuò verum esse documentum illud, quod tradidit S. Hieronymus in Epist. centesima quinquagesima prima, quam scripsit ad Algasiam, in Responssione ad secundam eius quæstionem, huiusmodi verbis: Vbicunque de veteri instrumento Evangelistæ, & Apostoli testimonia protulerunt; diligentius obseruandum est, non eos verba secutos esse, sed sensum, & vbi Septuaginta ab Hebraico discrepant, Hebræum sensum suis expressisse sermonibus. Sic B. Hieronymus.

At enim in quo discrepat hoc loco, vt vult Hieronymus, translatio Septuaginta ab Hebraica Scriptura; Apostolus Paulus non Hebraicam, sed Græcam lectionem lxx. citauit. Nō me fugit afferri posse ad defensionem illius documenti, quod idem ipse Hieronymus scripsit in Traditionibus Hebr. in Gen. super caput 46. his verbis; Illud generaliter obseruandum est, quòd vbicunque Sancti Apostoli aut Apostolici viri loquuntur ad populos, ijs plerunque testimonijs abutuntur, quæ iam fuerant in Gentibus diuulgata, videlicet per trãssationem Septuaginta Interpretum. Hæc S. Hieronymus. Sed hoc Hieronymi præceptum vel monitum non habet hîc locum: non enim Apostolus in concione ad populum, sed in Epistola grauissima, & doctissima ad Hebræos scripta, citauit testimonium illud ex libro Genesis, non secundum Hebraicam, sed secundum lectionem Septuaginta. Quanquam si, vt res est, loqui volumus, nec Paulus, nec Septuaginta in eo loco Genesis à sententia Scripturæ Hebræicæ discesserunt, ac discrepauerunt. Vox enim Hebræa, vt supra dictum est, per se ac sine punctis scripta ambigua est, & capax vtriusque sententiæ, tam eius quàm reddidit Latina translatio, quàm eius quæ per Græcam expressa est.

* *

BENEDICTI PERERII COM- MENTARIA

IN CAPVT

QVADRAGESIMVM OCTAVVM

GENESIS

ARGVMENTVM.

Iacob, iam morti proximus, duos Ioseph filios, Ephraim & Manassen sibi adoptat filios: quibus benedicens, Ephraim præposuit Manasse, & partem quandam hereditatis, extra communem partem filiorum, donauit Ioseph.

Is ita transactis, nunciatum est Ioseph, 1
quòd ægrotaret pater suus: qui assumptis
duobus filijs Manasse & Ephraim, ire per-
rexit. Dictumque est seni: Ecce filius tuus 2
Ioseph venit ad te, Qui confortatus sedit
in lectulo. Et ingresso ad se ait: Deus omni- 3
potens apparuit mihi in Luza quæ est in
Terra Chanaam. Benedixitque mihi, & ait: Ego te augebo 4
& multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: daboque
tibi terram hanc, & semini tuo post te in possessionem sempi-
ternam. Duo ergo filij tui, qui nati sunt in terra Ægypti, ante- 5
quam venirem ad te, mei erunt, Ephraim & Manasses, sicut
Ruben & Simeon reputabuntur mihi: Reliquos autem quos 6
genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrum suorum voca-
buntur in possessionibus suis. Mihi enim, quando veniebam de
Mesopotamia, mortua est Rachel in terra Chanaam in ipso iti-

nere, eratque vernum tempus, & ingrediebar Ephratam, & se-
 peliui eam iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur.
 8 Bethlehem. Videns autem filias eius, dixit ad eum: Qui sunt
 9 isti? Respondit; Filij mei sunt, quos donauit mihi Deus in hoc
 10 loco. Adduc, inquit, eos ad me, benedicam illis. Oculi enim Is-
 rael caligabant præ nimia senectute: & clarè videre non pote-
 rat. Applicitorumque ad se deosculatus & complexus eos, dixit
 11 ad filium suum: Non sum fraudatus aspectu tuo: in super osten-
 12 dit mihi Deus semen tuum. Cùmque tulisset eos Ioseph de
 13 gremio patris, adorauit pronus in terram. Et posuit Ephraim
 ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israël: Manassem verò in
 sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad
 14 eum. Qui extendens manum dexteram, posuit super caput
 Ephraim minoris fratris: sinistram autem super caput Manaf-
 15 se, qui maior natu erat, commutans manus. Benedixitque Ia-
 cob filios Ioseph, & ait: Deus, in cuius conspectu ambulauerunt
 patres mei Abraham & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescè-
 16 tia mea vsque in præsentem diem: Angelus, qui eruit me de
 cunctis malis, benedicat pueris istis: & inuocetur super eos no-
 men meum, nomina quoque patrum meorum Abraham &
 Isaac, & crescant in multitudinem super terram. Videns au-
 17 tem Ioseph, quòd posuisset pater suus dexteram manum su-
 per caput Ephraim, grauitè accepit: & apprehensam manum
 patris leuare conatus est de capite Ephraim, & transferre su-
 18 per caput Manasse. Dixitque ad patrem: Non ita conuenit, pa-
 ter, quia hic primogenitus: pone dexteram tuam super caput
 19 eius. Qui renuens, ait: Scio fili mi, scio: & iste quidem erit in
 20 illo, & semen illius crescet in Gentes. Benedixitque eis in tem-
 pore illo dicens: In te benedicetur Israel atque dicetur: Fa-
 21 ciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Constituitque
 Ephraim ante Manassen: Et ait ad Ioseph filium suum: En ego
 morior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram pa-
 22 trum vestrorum. Do tibi partem vnã extra fratres tuos, quam
 tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.

PRIMA DISPUTATIO.

Super illis verbis,

Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris : sinistram autem super caput Manasse, qui maior natu erat, commutans manum.

VERS. 14.

Ec Disputatio duarum quæstionum tractationem continet. Ac primò quidem Theodoretus annotavit in veteri Testamento, immò etiam ab initio vsque mundi, apud præscos illos atque insignes viros, ferè minores natu filios maioribus fuisse antepositos. Animaduertendum est, inquit Theodoretus, passim Primogenitis præferri natu posteriores: etenim ipsi Cain præpositus est Abel, & ipsi Iaphet antepositus est Sem, cum hic esset secundus, & Ismaëli prælatus est Isaac, & ipsi Esau antelatus est Iacob, & Iudas atque Ioseph antepositi sunt ipsi Ruben: & Ephraim constitutus est ante Manassem, Moyles quoque prælatus est Aaroni, & David septem fratribus, licet omnium esset postremus natu. Sic Theodorerus.

Theodoretus
in quæst. 108.
in Genesim

I. Reg. 16.

Prima quæst.

Verùm quæritur, cur ita factum, sit, & permutatus ordo naturalis. Non sanè ob illorum hominum mala vel bona merita: nihil dum enim Iacob & Esau boni vel mali egerant, immò nondum nati erant, de quibus tamen dictum est à Deo: *Maior seruiet minori*. Nec de Manasse & Ephraim id potest dici, nihil enim de istis, vel insignis boni vel mali proditum est, vt ob id præferri alter deberet alteri. Immo verò posteritas & tribus Ephraim, non solum peior fuit tribu Manasse, verùm etiam idololatriæ impietate alias tribus superavit; vt in qua post discessionem decem tribuum à tribu Iuda, idololatriæ scelus maximè viguit ac regnavit. Ex hac nempe tribu prodiit Draco ille, primusque inuentor, & auctor publicæ idololatriæ in Israel, Rex Ieroboam: cuius illud in Scriptura perpetuum est insigne, atq; elogiù; *Qui peccare fecit Israel*, ardens enim insana regnandi libidine, nihil humani diuinique pensu habens, primus in Dei populo publicæ idololatriæ architectus fuit, cuius deinceps, qui insecuti sunt reges, impietate sequuti sunt, sceleribus scelera cumulâtes. Huius inauspicatum regnù Israelitis fuit maximarù cladiù & calamitarù, supremiq; causa excidij. Ipsa porrò tribus Ephraim propter idololatriã, aliq; scelera adeo iniusta Deo fuit, execratâque sanctis viris, vt ob id credant nonnulli, Beatorum Ioannem in Apocalypsi capite septimo, in commemorando Prædestinatos viros ex singulis tribubus populi Hebræi, tacitam præteruisse tribum Ephraim. Et illud auget admirationem, quòd cum Ephraim præpositus à Iacob fuerit, ipsi Manasse, Beatus tamen Ioannes eo loci cum proprie expressq; posuisset tribum Manasse, adiùxit ibidem tribù Ephraim,

Genes. 25. &
ad Roman. 9.

NON

non tamen sub nomine Ephraim, sed sub nomine patris eius Ioseph: cuius sanè propria in populo Hebræo nulla fuit præter filiorum eius Ephraim & Manasse, tribus; hinc igitur apparet, translationem primogenituræ à prioribus filiis ad posteriores non ob maiora aliorum præ aliis mala, bonæ merita esse factam.

*Quadruplex
mysterium.*

Cur igitur id factum est? videlicet ut ea re quadruplex adumbraretur & significaretur mysterium. Primum fuit diuinæ electionis hominem ad gratiam, & ad vitam æternam, quam electionem nullo eorum hominum proprio merito, vel naturali, vel morali, fieri, sed gratuito proficisci ex benignitate, ac mera Dei voluntate, copiosè, grauitè, doctèq; disputat Apostolus in cap. 9. eius, quam ad Romanos scripsit, epistolæ. Alterum mysterium fuit, ut ea ratione significaretur quàm diuersa sint Dei iudicia hominum iudiciis ac sententiis, ut verè in Scriptura dixerit Dominus, cogitationes suas non esse sicut cogitationes vestras, nec vias suas esse sicut vias hominū. Cuius rei perillustre habes exemplum in Dauide: qui natu minimus omnium fratrum cum esset, ipse tamen à Deo, posthabitis cæteris omnibus, electus est Rex populi. Itaque cum Samuel iussisset venire ad se omnes filios Isai, & venisset primus natu Eliab, putans eum designatum fuisse à Deo, Samuel dixit: *Num corā Domino est Christus eius?* Sed respondit Dominus Samueli: *Ne respicias vultum eius, neque altitudinem stature eius: quoniam abieci eum. Nec iuxta intuitum hominis ego iudico: Homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* Tertium mysterium, ut sic prænotaretur fore ut Gentilitas, quæ posterior ad veri Dei cultum & gratiam vocata est, præponenda esset Hebræo populo, qui tanto antè à Deo vocatus, & electus fuerat, & idcirco Primogenitus Dei appellatus. Quartum mysteriū fuit huiusmodi: sic præsignatum est id quod euenit in creatura intellectuali, quæ duplex est, Angelus & homo. Siquidè propter incarnationem Filij Dei, homo qui nouissimus omnium conditus fuerat prælatu est Angelo, qui primus fuerat creatus, secundum illud Apostoli: *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abraha apprehendit.*

*Locus 1. Reg.
cap. 16.*

*Locus Apost.
ad Hebr. c. 2.
Quinque modi translatio-
num rerum
in signum ab
vna persona
ad aliam in
scriptura per-
celebrès.*

Sciat porro Lector, Translationem rei alicuius præstabilis admodum, atque insignis, vna ex persona ad aliam quinque modis esse factam, in sacris litteris reperiri. Prima translatio fuit Primogenituræ, è maiore filio ad minorem, ut scriptura narrat de Esau & Iacob, Gen. 25. & 27. & item de Ephraim & Manasse, Gen. 48. Secunda translatio, fuit pontificalis dignitatis & potestatis, qualis facta est ab Abiathar ad Sadoc, ut scriptum est in 3. Reg. cap. 2. Tertia translatio, fuit nuptialis connubij, qualem à regina Vasthi ad puellam Esther esse factam ab Assuero, traditur in lib. Esther c. 1. & 2. Quarta translatio, fuit Regalis solij & principatus, cuius memorabile extat in sacris literis exemplum in Saul & Dauide: ab illo quippe ad hunc translatio regni, cur & quemadmodum facta sit, narratur in 1. Reg. cap. 15. & 16. Quinta translatio, fuit primariæ dignitatis, & gratiæ & potestatis apud Regem, ab vna persona ad aliam, talem esse factam translationem ab Aman ad Mardocheum, in lib. Esther c. 6. & 8. proditum est: Quænam porro sub istis quinque Translationibus historicis opera lateant

lateant mysterijs, euoluit exponitque Thomas Anglicus in breuibus Commentarijs suis in Genesim, super hoc capite 48.

Altera quæstio tractanda est super commutatione manuum Iacob, ponentis dexteram suam super Ephraim minorem natu, qui sibi erat ad sinistram, sinistram verò suam extendentis super Manasse maiorem natu, qui sibi erat ad dexteram. Quæritur itaque, cur istiusmodi commutationem manuum fecerit Iacob. Duplex reddi potest ratio, vna secundum historicum sensum, altera secundum intellectum mysticum. Ac ratio quidem historica huiusmodi est: Nimirum, ea re voluit declarare Iacob, prælatum in Ephraim maiori fratri suo Manasse: sicut dextera præstantior habetur, quàm sinistra. Quod autem dextera potior & honorabilior apud homines habeatur, quàm sinistra, causa est in ipsa natura; quæ dexteram tribus rebus præstantiorem fecit sinistra. Fecit enim robustiorem & agiliorem, vt egregiè probat Aristot. in lib. de incessu animalium, c. 4. & lib. 2. de cælo, textu 8. fecit denique dexteram principale quoddam organum, atque instrumentum omnium fermè operationum hominis corporalium: nam quod dixit Aristot. manum esse instrumentorum instrumentum, id potissimum in dexteram competit. Hinc igitur factum est, vt apud veteres, nomen dexterae eximium quid & honorabile significaret. Quinetiam dextera, & fortitudinem, & fidem, & auxilium, & dignitatis ac dominationis excellentiam denotat: ideòque in danda fide porrigitur dextera; & in signum venerationis & subiectionis aersa appetitur.

Cur dextera habeatur quàm sinistra honorabilior.

Aristot.

In diuina porrò Scriptura octo obseruauimus dexterae significationes, atque vsurpationes. Prima pro robore & fortitudine: vt Psal. 10. *Dextera tua inueniat omnes qui oderunt: & Psal. 43. Brachium eorum non saluauit eos, sed dextera tua:* Secunda pro auxilio & adiutorio, vt Iob 14. *Operi manuum tuarum porrige dexteram:* Tertia pro exuberantia quadam honoris & gloriae, vt Psalm. 109. *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis: & Matthæi 25. dicuntur Electi in die iudicij collocandi ad dexteram Christi, & 3. Regum, capite 2. Salomon, quo magis honoraret matrem suam, voluit eam sedere in throno ad dexteram suam.* Quarta, pro fragrantia quadam eximij amoris, vt Canticorum 2. *Dextera illius amplexabitur me:* Quinta pro diuinæ voluptatis ac dulcedinis exuberantia, vt Psalm. 15. *Delectationes in dextera tua:* Sexta vsurpatur pro eo quod est bonum, & rectum, & sanctum. Contrà verò vocabulum Sinistrae, pro eo quod est malum & prauum, & peruersum, vt Prouerb. 41. *Vias quæ à dextris sunt nouit Dominus; peruersa verò sunt, quæ à sinistris sunt:* Vulgò etiam sinistram vocatur quod malum est atque iniquum, vt sinistra suspicio, sinister oculus, & sinistram iudicium. Septima, maxima bona, præsertim verò æterna, per dexteram significantur: per sinistram autem, minima bona, & temporalia: hæc pulchrè indicauit Salomon illis verbis: *Longitudo dierum in dextera eius: & in sinistra illius diuitia & gloria:* Per longitudinem dierum significauit vt quæ Salomon beatæ vitæ æternitatem; per diuitias & gloriam, humana & temporalia præsentis vitæ bona.

Octo significationes Dextera in Scriptura notabiles.

Locus Eccle-
si. 1. cap. 10.

Octauam significationem Dexteræ continet illa Salomonis sententia: *Cor sapientis, in dextera eius: stulti, in sinistra illius*: Proculdubio hæc Salomonis oratio figurata est: nam si propriè loquamur, & sapientium & stultorum, atque omnium hominum cor in sinistra corporis parte est, & contra naturam (scilicet, habere cor in dextera. Quid igitur Salomon illis verbis significare voluit? Hoc nempe, sapientis viri cogitationes, & vota, & verba, omnique actiones dexteræ esse, id est honestatis, innocentie, ac prudentie plenas: omnia eum facere prudente, aptè, tempestiue, atque efficaciter, ac prosperè. Contra verò stulti, & mens, & lingua, & manus, sinistra sunt; omniaque facit incauté, ineptè, intempestiue, atque improspere. Etiam vulgò quosdam homines vocamus dexteros, id est prudentes atque industrios, in loco atque tempore omnia agentes: alios verò minimè dextros, id est imprudentes, ac stolidos, ineptisque atque improsperos.

S. Hieronym.
in cap. 10. Ec-
clesi. 1. 2.

Verumtamen S. Hieronym. sententiam hanc Salomonis explanans, sapientem habere cor in dextera, interpretatur contemplari eum & sapere quæ sursum sunt, id est cælestia & æterna bona: stultum autem habere cor in sinistra, sapere quæ sunt super terram, id est temporalia tantum bona expetere, atque sectari. Ponam hæc verba B. Hieron. quæ sunt huiusmodi: *Iustus sinistri nihil in se habet, sed totum in eo dextrum est. Et iudicante Domino mundum, agni erunt à dextris, hæc verò à sinistris. Et in proverbijs scriptum est: Dexteræ via nouit Dominus, quæ autem perversa sunt, à sinistris sunt: Qui ergo sapiens est, semper de futuro sæculo cogitat, quod ducit ad dexteram. Qui autem insipiens est, de præsentis tantum sollicitus est, quod positum est in sinistra. Et hanc ipsam sententiam securus idem Philolophus & Poëta ait:*

Matth. 25.
Prouerb. 4.

Virgil. in
Æneid.

*Dexterâ, quæ magni Ditis sub mœnia ducit:
Hæc iter Elysiûm nobis: ac læua, malorum
Exercet pœnas, & ad impia tartara mittit.*

Rom. 12.
Prouerb. 4.

Firminus quoque noster in præclaro Institutionum suarum opere Græcæ literæ Y meminuit, & de dextris ac sinistris, hoc est, de virtutibus & vitijs plenissimè disputauit. Nec putemus, huic sententiæ illud scripturæ dictum esse contrarium: *Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram*: hæc enim pars dextera pro bona accipitur, ibi verò non tam dextera, quam declinatio dextera accusatur: ne videlicet, plus sapiamus, quam nos sapere necesse est; quia virtutes in medio sunt: & nimietas omnis in vitio est. Hactenus ex B. Hieronymo.

Xenophō lib.
5. Cyropa-
dias.
Apud Vete-
res Persas si-
nistra hono-
rator dice-
batur quam
dextera.

Sed vt disputationem nostram referamus ad id, quod à primo docere volumus, collocare aliquem ad dexteram, alium verò ad sinistram, certum est signum & argumentum, illum præferri huic. Quanquam apud veteres Persas contrarium fuisse morem, vsûmque existimare licet ex verbis illis Xenophontis, quæ de rege Cyro hunc in modum scripta sunt: *Vbi venissent quæ ad cœnam eius vocati erant non forruitò illos collocabat, sed quem maxime honorabat, illum ad sinistram suam sedere iubebat; tanquam hæc magis obnoxia sit insidijs quam dextera: secundum ad dexteram constituebat, tertium rursus ad sinistram, quartum iterum ad dex-*

teram

teram, ac si plures fuissent, eodem modo agebat. Videbatur enim ei pulchrum esse, si hoc pacto declararet, ut quemque amaret. Sic Xenophon.

Hactenus exposita est ratio historica, & ut vocant, litteralis, illius commutationis manuum Iacob super Ephraim & Manasse: deinceps ratio eiusdem rei mystica declaranda est: Ea verò fuit huiusmodi Iacob instinctu Spiritus Sancti, anteponeere volens Ephraim majori fratri suo Manasse, extendensque super illos manus suas, ita eas commutavit atque conformavit, ut figuraret signum & imaginem Sanctæ crucis ea re præsignificans mysterium crucis Christi, per quod Gentilitas præposita est Iudaismo: illa namque humilitatem Crucis deuota fide est amplexata, hic verò, ut grauissimum scandalum impiè aduersatus est. Hanc rationem pulchrè Rupertus explicat in cap. 24. lib. 9. in Genes. Sine dubio, inquit, transpositio manuum Iacob, Crucis expressit figuram. Numquid sic commutando manus, casu figuravit crucem? nunquid non poterat Manassen ponere ad sinistram suam, Ephraim verò ad dexteram? Poterat sanè. Sed propheta erat, & prophético spiritu sciebat quòd per crucem componenda esset benedictio, quam venturus legislator daret, vel qua in semine Abrahæ benedicerentur omnes gentes. Nam qui de Christo prædixerat: *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vua pallium suum*: num poterat nescire, quali torculari vua illa esset premenda, & vinum foret exprimendum? Ergo tanquam Propheta simul & Patriarcha, quemadmodum verbis prophetare potuit, Ephraim, qui erat iunior, maiorem futurum Manasse: Sic & manum positione Crucem Christi præfigurare sciuit, per quam utique Iudaico populo seniori præferendus erat iunior populus Gentilis. Hæc Rupertus.

*Conformatio
manuum Ia-
cob figuram
expressit sin-
ctæ crucis.*

*Rupertus.
Genes. 12.
c. 22.
Genes. 49.*

Et ante Rupertum, Isidorus, ad eandem sententiam ita scripsit super hunc locum: Ioseph posuit Ephraim ad sinistram Iacob, Manasse verò ad eius dexteram. At Iacob, cancellatis manibus, mysterium Crucis præfigurans, translata in Ephraim dextera sua, & sinistra in Manasse, & sic Crucis similitudinè super capite eorum denotata, futurum Iudæis scandalum, Christianis verò futuram gloriam præsignauit. Et seniores populum Iudaicum, ex dextro sinistram, iuniorem verò populum Gentilem, ex sinistro dextrum per crucis mysterium fore præmonstrauit. Sic Isidorus. Primum igitur in hoc Scripturæ loco præsignatum est mysterium Crucis, quantum ad similitudinem videlicet & figuram eius, nam quantum ad rem ipsam, & mysterium in ipsa completum, ante centum octoginta annos præfigurata fuerat crux Domini per illa

Isidorus.

*Quando pri-
mum crucis
mysterium præ-
figuratum sit.
Genes. 22.*

ligna quæ humeris suis portauit sanctus iuuenis

Iaac, cum à patre suo duceretur in

montem, ut illis sacrificia-

retur Deo.

SECUNDA DISPUTATIO.

Super illis verbis,

VERS. VLK.

Do tibi partem vnā extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.

Ecce verba duas minimè leues ferunt Quæstiones. Prior Quæstio est, quænam fuerit illa pars, quam Iacob extraordinariam dedit filio suo Ioseph. Posterior quæstio est, quomodo intelligendum sit, Iacob eam partem acquisiuisse sibi in arcu & gladio, id est, per ius & vim bellicam, cum per omnem vitam fuerit vir pacificus, & à bellis abhorrens. lxx. Interpretes ita verterunt hunc locum, sicut refert S. Hieron. in Traditionibus Hebraicis in Gen. *Do tibi Sichimam præcipuam super fratres tuos: quam accepi de manibus Amorrhæorum, in gladio meo & sagitta.* Subdit S. Hieron. Sichima, inquit, iuxta Græcam & Latinam consuetudinem declinata est: alioqui Hebraicè Sichem dicitur, vt etiam Ioannes Euangelista testatur, licet ibi vitiosè, vt Sichar legatur, error inoleuit: Sichem porro est nunc Neapolis, vrbs Samaritarum. Sic Hieronym. Vox Hebræa *Sichem* ambiguae significationis est: nam vt est nomen proprium, significat urbem Sichem cuius meminit supra Moses Genes. 33. & alicubi frequè in sacris literis est mentio. Si autem accipiatur vt nomen appellatiuum, significat Latine partem: & sic interpretandam esse eam vocem, præter auctoritatem Hieronymi & Hebræorum, & Latinæ translationis, conuincit etiam adiunctum illud nomen *vnā*, quod de parte quidem aptè dicitur, & commodè; de vrbe autem Sichem non potest dici; absurdum enim esset dicere, do tibi vnā Sichem, quasi plures essent vrbes Sichem in terra promissionis.

S. Hieronym.

Translatio
Lxx. Interpretum
super hoc
loco.

Ioan. 4.

Arenam septuaginta Interpretes, retinentes nomen Hebræum Sichem, vel Sichirra, videntur accepisse pro vrbe illa Sichem. Vereres certè Expositores de voce Sichem interpretati sunt hunc locum, affirmantes Iacob dedisse filio suo Ioseph urbem Sichem, quam per arma filiorum suorum, in vltionem stupri Dinæ, occisis Sichimitis acquisierat. Nam facinus filiorum suorum, quasi suum reputat: quod licet primò detestatus sit, postea tamen intellexisse videtur id factum esse Dei voluntate. In hoc autem Iacob præcipuum amorem suum erga Ioseph ostendit; quod licet Simeon & Leui auctores fuerint illius belli & victoriæ, & non tamen eis, sed Ioseph eam urbem in hæreditariam possessionem donauit. Et hæc est interpretatio & sententia multorum, vt Eusebij, cuius verba citantur in Catena Lippomani super hoc loco, & item Chrysostomi, cuius verba legi possunt in homilia eius in Genes. sexagesima s. prima.

Eusebii.
Chrysostomi.

Secunda ex-
positio, quæ
est S. Augu-
stini.

Sanctus Augustinus in quæstione 167. in Genesim, superiorem expo-¹⁰sitionem, atque opinionem Doctorum commemorans, non eam probat,

co maxime ductus argumento, quod Iacob facinus illud filiorum suorum in urbem Sichem, vehementer detestatus sit, non solum tunc cum est paratum, verum etiam post hæc ipsa verba, quæ dixit filio suo Ioseph, cum Simeoni, & Leui propter illud facinus maledixit, vt habes infra Genes. 49. Quocirca putat Augustinus, intelligentiam horum verborum Iacob in prophético aliquo Sacramento contineri, quod fortasse fuit huiusmodi: Ioseph præcipue Christum præfigurauit: datur Ioseph illa terra; vbi Iacob disperdiderat deos alienos, obruendo eos terra; vt per hoc intelligatur Christus possessurus fuisse Gentes, quæ renuntiantes diis patrum suorum, erant in ipsum credituræ. Sic enim prædictum fuerat à Davide inducente Deum patrem ita loquentem filio: *Dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra.*

Genes 35.

Psalm. 2.

Verum ne Lector Augustini verba desideret, ponam ea in hoc loco; Sunt autem huiusmodi: Quod Iacob dixit filio suo Ioseph, dare se illi Sichimam, quam ipse possederat in gladio & arcu suo: Quæri potest quemadmodum valeat ad litteram conuenire: emit enim centum agnis possessionem illam, non autem cepit eam iure victoriæ bellicæ. An quia Salem ciuitatem Sichimorum filij eius expugnauerunt, iure belli potuit fieri vt illa vrbis ei acquireretur? Iustum enim bellum videbatur aduersus Sichimitas, quia tantam priores iniuriam fecerant in eius filia contaminanda. Cur non ergo terram illam dedit filijs suis Simeoni, & Leui qui eam per vim bellicam expugnauerant? Deinde, si modò ob illam victoriam glorians Iacob daret eam terram filio suo Ioseph, cur ei displicerunt tunc filij, qui hoc commiserunt? Cur denique etiam nunc, cum filios suos benediceret, exprobrando, id commemorauit in factis eorum? Proculdubio igitur aliquod hinc latet propheticum Sacramentum. Nam & Ioseph præcipua quadam significatione Christum præfigurauit: & ei datur illa terra, vbi Iacob disperdiderat Deos alienos, obruendo eos terra: vt Christus intelligatur possessurus Gentes diis patrum suorum renuntiantes, & credentes in ipsum. Hactenus ex Augustino.

Genes. 14.

Infra 49.

11 S. Hieronym. priorem quæstionem non tractauit, non enim apertè declarauit quenam esset illa pars quam Iacob dedit Ioseph. Posteriori autem quæstioni, qua quæritur, quomodo Iacob illam partem acquisiisset in arcu & gladio, responderet hoc modo: Iacob dicens partem illam possedisse in arcu & gladio, arcum & gladium vocauit iustitiam suam, per quam utique meruit, vt peregrinus & adueniens, interfecto Sichem & Hemor, de periculo liberaretur. Timuit enim, vt supra legimus, ne vicina oppida atque castella, ob euerionem cõcederata vrbis, aduersum se cõfurgeret: Sed Dominus non dedit eis potestatem vt nocerent illi. Vel certè sic intelligendum est: Dabo tibi Sichimam, quæ emi in fortitudine mea, hoc est, in pecunia, quam multo labore & sudore acquisiui. Quod autem ait, *super fratres tuos*: ostendit absque sorte dedisse eam tribui Ioseph: Siquidem eo loco sepultus est Ioseph, & Mausolæum eius ibi hodie cernitur. Sic Hieronymus.

Tertia expositio.

S. Hieronym. in traditionibus Hebræicis.

12 Auctor Historiæ Scholasticæ in cap. 101. Historiæ suæ super librum
d d d d d 3

Gen. ait, partem illam fuisse emptam à Jacob centum agnis, vt dicitur supra Gen. 33. Sed cum propter necem Sichimitarum debuisset illi auferri; Deo mirabiliter eum protegente, terrorémque hostibus incutiente, semper eam in sua potestate habuit: & hoc est quod dixit Jacob, eam se in arcu & gladio possedisse. Verba illius Auctoris hæc sunt: Sanè emerat illa partem Jacob centum agnis à Rege Hemor: Sed cum propter necem Sichimitarum debuisset illi auferri, semper tamen eam potestatiuè obtinuit. Sic ille.

Paraphrasis
Chaldaica.

Paraphrasis Chaldaica diuersè admodum conuertit hunc locum: Sic enim habet: *Ego autem dedi tibi partem unam præcipuam super fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi, oratione mea & obsecratione:* significatur hæc lectio, illa verba Jacob, *In arcu & gladio meo*, non propriè accipienda esse, sed figuratè: & significare religiosissimas & ardentissimas preces Jacob, suas ad Deum, quibus petebat seruari se ab hostibus: quod planè obtinuit, terrore Domini mirabiliter hostibus eius incusso, vt nihil contra eum facere, aut tentare auderent. Et hoc amplius, quod per orationem itidem impetrauit à Deo, vt & vrbs Sichem, & ager Sichimitarum in potestate sua esset, nec eius possessione spoliaretur, atque priuaretur: Porro hanc interpretationem secutus est Rabbi Aben Esra & Thostatus.

Nec videri cuiquam debet huiusmodi interpretatio vel dura, vel insolens: cum ea sit rationi consentanea, & consuetudini sacræ Scripturæ satis conueniens. Illud namque, per quod hostes siue inuisibiles, siue visibiles, in bello siue corporali, siue spiritali, debellantur atque profligantur, quis appellare dubitet armâ bellica? Per eleuationem manuum Moïsis orantis Deum victi & cæsi sunt Amalecitarum, vt legitur Exod. 17. Si quis igitur querat quibus illi victi sint armis; nonne responderi verissimè potest, per illam orationem, & eleuationem manuum Moïsis fuisse superatos? Sanctus quoque Apostolus docet panopliam quandam Spiritualem, id est, omnis generis armaturam, Christianis aduersus inuisibiles hostes perpetuò decertantibus esse necessariam. Ad hunc enim modum scribit Ephesijs: *Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli: induiti loriceam Iustitiæ: calceati pedes in præparationem Euangelij pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite: & gladium Spiritus; quod est verbum Dei: per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in Spiritu.*

Locus Aposto-
li ad Ephes.
cap. 6.

Rabbi Salo-
mon.
Lyranus.
Sexta expo-
sicio.

Rabbi Salomon, quem sequitur Lyranus (fuit enim eius, tanquam sui compatriotæ, vt ait Thostatus, valdè studiosus) sic exponit hunc locum: Cum propter eadem Sichimitarum, vrbsque excidiuè vehementer Jacob timeret incursum vicinarum gentium aduersus se, confusus Dei auxilio & præsidio, armavit se, suoque, & stetit in porta Sichem, expectans aduentum & insultu hostium. Sed illi penitus à Deo pauefacti ac perterriti adoriri eum non sunt ausi. Atque hac ratione obtinuit Iacob iure belli terram illam, quod est acquisiuisse eam in arcu & gladio: Sichimitis, propter violationem Dinæ, & vitæ, & vrbs meritò perdentibus: Fuisse porro regionem illam Sichimitarum post eorum eadem in potestate Iacob, claro est iudicio, quòd filij Iacob deinde pascebant greges suos in Sichimis, vt legitur

gitur Genesis 37. tanquam in terra iuris & potestatis Iacob. Sic iste Salomen. Verùm meritò eum refellit Thostatus, quòd enim Iacob armaverit se, omnemque familiam suam, & fuerit in porta Sichem expectans aduentum hostium, nusquam traditum est in Scriptura, sed ab isto Rabino, maximo fabularum & mendaciorum architecto placè confictum est. Deinde non propter istud diceretur Sichem acquisita in arcu & gladio, sed potius propter eadem Sichimitarum vrbisque eversione[m] antea factam à filiis Iacob. Ad hæc non erat decens neque conveniens modestiæ ac pietati Iacob, prædicare fortitudinem suam bellicam, sibi-que victoriam illam arrogare, ac non potius eam tribuere Deo, qui eius auctor fuerat mirabiliter compescens hostes, ne Iacob lædere, aut etiam aggredi auderent.

Caieranus utramque quæstionem breviter tractat & solvit. Priori quæstioni respondet, partem illam à Iacob datam Ioseph, fuisse prædium quoddam situm in Samaria iuxta Sichem, quod Iacob dedisse filio suo Ioseph testatur Sanctus Ioannes in Evangelio cap. 4. Posteriori autem quæstioni quomodo acquiserit eam partem Iacob in arcu & gladio, respondet Caieranus, istud factum Iacob non esse proditum in Scriptura, sicut nec alia multa facta, & dicta illorum Patriarcharum. Fuisse autem istud facinus Iacob diversum à eade Sichimitarum, & vrbis Sichem eversione, patet dupliciter: nam illud narratur tanquam proprium facinus Iacob, hoc autem non eius fuit, sed filiorum ipsius: quod etiam vehementer ei displicuit, tantum abest, ut id sibi attribuerit. Deinde Iacob dixit se acquisivisse eam partem de manu Amorrhæi: Sichimitæ verò non erant Amorrhæi, sed Heuæi, ut scriptum est suprâ Genes. 34. Hæc est sententia Caietani. Verba eius sunt huiusmodi: Hebraica dictio, Latine interpretata *partem*, & est nomen proprium loci Sichem, & est nomen appellativum, significans partem: hinc verò esse nomen appellativum testatur illud adiectivum *vnam*. Equivocatio itaque eius nominis occasio fuit ut textus iste exponeretur de vrbe Sichem. Duæ igitur sunt: quæstiones: una, quæ fuerit illa pars data Ioseph: altera, quando & quomodo eam Iacob acquiserit iure belli de manu Amorrhæi. Et prima quidem quæstio aliquantulum nota est ex Ioannis Evangelio capite quarto, ubi dicitur prædium à Iacob datum Ioseph fuisse in Samaria iuxta civitatem Sichar, Secundæ autem quæstionis nullam penitus notitiam habeo, quia nullibi legitur Iacob pugnavisse cum Amorrhæo. Verùm & hæc littera insinuat multas res à Patriarchis esse gestas, quas Moses tacuit. Significanter autem dixi nusquam legi Iacob pugnavisse cum Amorrhæo, ad excludendum scilicet insultum aduersus Sichimitas factam non à Iacob, sed à filiis eius: Siquidem Sichimitæ non Amorrhæi, sed Heuæi erant, ut patet ex superiori capite. 3. Genesis. Sic Caietanus.

16 Andreas Masius in Commentariis suis in librum Iosue super extremis penè verbis capitis ultimi, ad numerum 32. tractat hanc ipsam quæstionem. Ac primò quidem refert aliquot expositiones huius loci Omissa ex-
posito.

loci ab Hebræis traditas, quas nos paulò infrà commemorabimus. Tunc ait, sacris videri sibi probabilem expositionem B. Hieron. suprà positam, qui illud *in arcu & gladio meo* interpretatus est *in fortitudine mea*; id autem est, in pecunia quam multo labore & sudore acquisiui. Deinde ostendit vehementer displicere sibi expositionem primo loco suprà positam eorum qui putarunt, Iacob istis verbis significasse facinus illud filiorum suorum, eadem dico Sichimitarum vrbisque vastationem. Denique prodit sententiam suam; existimans Iacob primùm pretio emisse partem illius agri à filiis Hemor, in quo cum suis manere posse, vt scriptum est suprà Gen. 33. Deinde ex vicino agro expulisse Amorrhæos, qui eum per vim ceperant. Itaque quod Iacob dixit de arcu & gladio suo, non ad priorem emptionem à filiis Hemor, sed ad hanc quam dixit, ex vicino agro eiectionem Amorrhæorum referri debet. Verba Masii sic habent: Existimandum est, Iacobum redemisse primùm pretio ab Hemoris popularibus exiguum fundum in quo cum suis manere posset, vt legitur Gen. 33. Deinde verd, paulatim ex vicino agro pepulisse Amorrhæos: quem illi agrum non iure, sed armis eriperant Sichimitis, cum Iordanem transmisissent populabundi. Neque enim Iacob ait se ab Hemor eum agrum arcu & gladio quæsiuisse; sed ab Amorrhæis: Hemor autem & Sicheus fuisse Heuæos, sacris ipsis testatum est verbis, suprà initio cap. 34. Sic Masius.

Nona expositio.

Sunt præterea huius loci aliquot expositiones Hebræorum quas hic strictim attingam. Prima est, Iacob, tanquam vatem dixisse hæc verba per Anticipationem: vt illud *quam tulit*, dictum sit pro, *Quam nepotes siue posteri mei accepturi olim sunt iure bellico, cum vniuersam expugnabunt Chananitidem. Nomen autem Amorrhæi posui pro vniuersis terræ Promissionis habitatoribus, quod omnium, propter insignem*

Decima expositio.

fortitudinem & corporis proceritatem, celebratissimi essent. Secunda expositio; hunc locum esse intelligendum de Ioseph: cuius nempe filij duas partes in Diuisione Terræ promissionis accepturi erant: atque ita videtur Ioseph accepisse partem vnam vltra fratres suos. Tertia expositio, gladium & arcum Iacob, diuinum fauorem intelligi oportere; quod nimirum ille apud Sichimitas gratiosus, agrum, in quo fixis tabernaculis consideret, obtinuit, haud magno pretio, cum esset alioqui homo peregrinus, & qui plurimo pecore, grauis videri indigenis potuit aduenæ. Quarta expositio, credibile esse, cum Iacob filium suum Ioseph hoc agro donaret, proiectis illum versus aliquot sagittis, gladioque pro-

Vndecima expositio.

rento, solemni quodam ritu Barbaros illos, specie tenus exuisse sua possessione, belli iure: similiter atq; Elisæi iussu, memoratur Rex Ioa, emissis sagittis, percussioque terræ solo, Syriam certa spe veluti debellasse.

Duodecima expositio.

4. Reg. 9.

Decima tertia expositio, qua est A. Horis.

Ego meam super hac quæstione opinionem tribus propositionibus breuiter comprehensam explicatamque Lectori aperiam. Prima propositio: Pars illa quam Iacob dedit filio suo Ioseph, & quam dixit tulisse de manu Amorrhæi in arcu, & gladio suo, non fuit vrbis Sicheus, quasi eam filij Iacob, iure belli, stuprè videlicet sororis vlciscentis, sibi & patri

& patri suo iuste acquirerint. Hæc propositio duplici ratione firmatur. Ac primò quidem constat, facinus illud filiorum Iacob in Sichimatas, fuisse iniquissimum ac sceleratissimum: nec vnum modò ac simplex fuisse peccatum, sed nouem habuisse secum complicata peccata, & contra omne ius & iustitiam bellicam fuisse patratum, & hoc quidem nunc demonstrare superfedemus, cum id multis & manifestis rationibus sit à nobis supra comprobatum, cum explanaremus, cap. 34. in disput. 1. & ad num. marg. 18. Si igitur factum illud in Sichimatas fuit iniustissimum, non fuit profectò per illud factum vrbs Sichem iure belli acquisita ipsi Iacob: nec de illa vrbe, nec de illo facto filiorum Iacob potest intelligi quod ipse dixit: *quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.* Deinde illud facinus Simeonis & Leui in Sichimatas, & in eorum urbem, Iacob tunc valde improbavit, vt scriptum est sub finem, cap. 34. Genes. illis verbis: *Quibus perpetratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananeis, & Pheræis habitatoribus huius terra. Nos paucissimi, illi congregati percipient me, & delebor ego, & domus mea.* Quomodo igitur facinus illud, quasi suum fuisset, sibi Iacob tanquam gloriabundus assumeret? Ipse verò postquam hæc verba dixit Iosepho, & huiusmodi dono eum præ cæteris filijs locupletauit simul & honorauit; iam moribundus, in eo, quem cum filijs nouissimum habuit, sermone, facinus illud in Sichimatas vehementer detestatus est, grauissimisque verbis illius auctores Simeon & Leui accusauit, atque damnauit; nec ad se illud factum vllò modo pertinuisse, nec sibi vlla ratione adscribendum esse contestatus est. Et verba quidem Iacob huiusmodi fuere: *Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia, in consilium eorum non veniat anima mea.* Et cætera quæ sequuntur. Quomodo filij Iacob acquirerunt iure belli urbem Sichem, cum Iacob appellet eorum arma, *arma iniquitatis bellantia?* Aut quomodo Iacob factum illud, tanquam præclarum & gloriosum sibi attribuisset, cum se ab illo fuisse alienissimum, & penitus abhorruisse contestatus sit?

Genes. 49.

Secunda propositio. Pars illa, quam Iacob dedit Ioseph, non fuit nisi pars agri, quam multos ante annos, regressus ex Mesopotamia, & habitans iuxta urbem Sichem emerat à filijs Hemor, centum agnis. Sic enim scriptum est supra Genes. 37. *Transiit Iacob in Salem Sichimorum, qua est in terra Chanaan, postquam reuersus est de Mesopotamia Syria, & habitauit iuxta oppidum: emitque partem agri, in qua fixerat tabernacula à filijs Hemor patris Sichem, centum agnis, & erecto altari, inuocauit super illud fortissimum Deum Israel.* Hunc agrum, siue fundum, siue prædium, esse à Iacob datum Ioseph, apertè indicat S. Ioannes in Euangelio, capite 4. illis verbis: *Veni (Iesus) in ciuitatem Samaria, qua dicitur Sichar, iuxta prædium quod dedit Iacob filio suo. Erat autem ibi fons Iacob: Et paulò infra Samaritana dixit Domino: Numquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius & pecora eius?* De isto fonte siue puteo ita scribit Borchardus in descriptione terræ Sanctæ in prima parte, ca-

Borchard.

cus, est fons Iacob, super quem fatigatus ex itinere; sedit Iesus, ex quo petiuit aquam à Samaritana. Fons ille effusus est in via, qua tendimus in urbem Hierusalem: supra fontem, ad dextram mons est præcellus, habens duo velut capita; quorum vnum mons Garizim, alterum mons Hebal nuncupatur. Sic ille.

Fuisse autem agrum illum emptum à filijs Hemor eum ipsum qui datus est Ioseph à Iacob, satis manifestum eo fit argumento, quod in eo ipso potissimum agro ossa Ioseph condita sunt à filijs Israël, cum reuersi in terram Chanaan, debellatis, exterminatisque antiquis eius terræ habitatoribus, possidere eam terram atque obtinere cœperunt. Sic enim legimus sub finem libri Iosue: *Ossa quoque Ioseph qua interant filij Israël de Aegypto, sepelierunt in Sichem in parte agri, quem emerat Iacob à filijs Hemor patris Sichem, centum nouellis omnibus.* Nulla porò erat ratio vt ossa Ioseph conderentur in eo agro quem emerat Iacob, potiusquam in alio loco, præsertim verò in aliqua nobili vrbe earum quæ pertinuerunt ad sortem Ephraim filij Iacob, nisi quòd ager ille fuisset is quem Iacob donauerat filio suo Ioseph. Rectum enim iudicauerunt esse proceres Hebræorum, vt in eo potissimum loco sepelirentur ossa Ioseph, quem locum ei Iacob singulari quodam munere, extra sortes & partes fratrum eius iam morti proximus donauerat. Nec temerè profectò opinatur Dauid Chimhi, cum primis nobilis Hebræorum doctor, Iacob sepulture causâ dedisse hunc locum Ioseph: quòd animum eius, quem ipse moriens, super apud cæteros filios auctoritatis & potestatis, curaque quasi vicarium relinquebat; veller modis omnibus à rerum Aegyptiacarum amore prorsus abalienatum, in promissæ terræ cogitationem & studium auertere.

Chimhi.

Cur in scriptura perfringens fiat mētio arcus & gladij.

Locus Psal. 43.

Locus 2. Reg. cap. 1.

Tertia propositio. Illud quod dixit Iacob, *In gladio & arcu meo*, dupliciter potest accipi, vel propriè, vel figuratè, ac metaphoricè. Si propriè accipiatur, scire conuenit, soluere diuinam scripturam ea locutione frequenter significare in vniuersum arma bellica, quòd apud illos veteres Hebræos, arcus & gladij præcipuus esset in bellis vsus. significatur etiam istis verbis ars & prudentia militaris, & item robur ac fortitudo bellica. Ad hanc sanè sententiam interpretandum est illud Psalmi: *Non in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me.* hoc autem est, Ego spem tuendæ salutis ac vitæ meæ non in meis armis, nec in mea prudentia vel fortitudine bellica locatam habeo, sed in Dei præsidio ac protectione. Legere item est in multis Scripturæ locis, contere, vel confringere arcum, pro eo quòd est robur ac vires bellicas frangere, & ad nihilum redigere. Præterea, esse arcu eruditum & doctum, idem est in sacris litteris, atque peritum esse bellandi, & strenuum ac fortem esse bellatorem. Hinc itaque facilè est intelligere, quam sententiam habeat illud quod dixit Dauid in planctu quem fecit super necem Saul, & Ionathæ. Sic enim scriptum est in libro secundo Reg. cap. 1. *Præcepit (Dauid) vt docerent filios Iuda arcum: id est, vt docerent Iudæos disciplinam militarem, artémque bellandi, vt præualere possent Philistæis, à quibus*

à quibus tunc tanta fuerant clade profligati & cæsi.

Si propriè igitur accipiatur illud, *In gladio & arcu meo*, erit hic sensus, Quem armis meis & bellica fortitudine ereptum Amorrhæis mihi acquisivi. Verùm id quando, & qua ex causa, siue occasione, & quomodo id factum sit à Jacob, nusquam traditum est in sacris literis. Sed verissimile est quod dixit Masius, primò emptum fuisse eum agrum à Jacob; post, ex vicino & contermino agro, quem per vim Amorrhæi Sichimitis eripuerant, Jacob eos vi bellica expulisse, atque ita priorem agrum amplificasse. Vel, eum ipsum agrum, cum post discessum suum ex vrbe Sichem inuasissent atque occupassent Amorrhæi, Jacob armis suis, suorúmque, exterminatis illis, recuperasse suum agrum.

Sin autem illud *in arcu & gladio meo*, non propriè, sed figuratè ac metaphoricè dixerit Jacob, tribus id modis exponi potest. Duos modos attingit S. Hieronymus à nobis suprâ expositos. Primò, vt per ea verba significetur iustitia Jacob, id est, innocentia, quòd ab illo scelere filiorum omnino alienus & mundus fuisset; & idcirco meruerit vt hostes eius, à Deo videret coerciti, nec ipsum, nec bona eius attingere auderent. Deinde, vt per *arcum & gladium*, significetur fortitudo, id est, pecunia, quam Jacob multo labore & sudore acquisierat. Postremò, vt idem sit *in gladio & arcu meo*, quod per orationem & obsecrationem meam; sicut vertit Paraphrasis Chaldaica: vt sit hic sensus; Cùm propter cædem Sichimitarum, atque vr- bis eorum euersionem in maximo essem periculo perdendi agrum illum, quem emeram, quin etiam vitam, omnémque familiam: arripui solita mihi, vitataque arma, ardentes dico ad Deum preces; quibus in tantum Dei benignitate profeci, vt & vitæ discrimen euaserim, & agrum illum adhuc obtinuerim, licèt inuitis, & atrociaminantibus vicinis populis. Erant por- rò illi populi, si propriè loquamur, non Amorrhæi, sed Chananæi & Phæ- rezæi, vt dictum est suprâ Genes. 33. Verùm hîc vocabulo Amorrhæorum, significantur in vniuersum Gentes illæ septem habitantes, & obtinentes tunc terram Promissionis. Causam verò eius rei, & paulò suprâ

indicauius, & fusiùs exposuimus in tertio Tomo

nostrorum Commentariorum in Genesim,

super caput decimum quintum ad

numerum margi-

nalem 87.

eccece a

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN CAPVT

QVADRAGESIMVM NONVM

GENESIS.

ARGVMENTVM.

*Sanctus Iacob diuino prophetia spiritu plenus, iam morti proximus
prædicit filijs suis multa eorum posteris, longè post ventura.*

- 1 **V**OCAVIT autem Iacob filios suos, & ait
2 eis: Congregamini, vt annunciem quæ
3 ventura sunt vobis. Congregamini, & au-
4 dite filij Iacob, audite Israel patrè vestrum.
5 Ruben primogenitus meus, tu fortitudo
6 mea, & principium doloris mei: prior in
7 donis, maior in imperio. Effusus es sicut
8 aqua, non crescas: quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti
9 stratum eius: Simeon & Levi fratres, vasa iniquitatis bellantia.
10 In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum
non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, & vo-
luntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia perti-
nax & indignatio eorum, quia dura: diuidam eos in Iacob, & disper-
gam eos in Israel. Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tuæ in cer-
uicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij patris tui. Catulus Leo-
nis Iuda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti vt
Leo, & quasi Leona, quis suscitabit eum? Nō auferetur sceptrum de
Iuda

Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus est,
 & ipse erit expectatio gentium. Ligans ad vineã pullum suum, 11
 & ad vitem, ô fili mi, asinam suam. Lauabit in vino stolam suam,
 & in sanguine vix pallium suum. Pulchriores sunt oculi eius 12
 vino, & dentes eius lacte candidiores. Zabulon in littore maris 13
 habitabit, & in statione nauium pertingens vsque ad Sidonem.
 Issachar asinus fortis accubans inter terminos. Vidit requiem 14. 15
 quod esset bona: & terrã quod optima: & supposuit humerum
 suum ad portandum, factusque est tributis seruiens. Dan iudi- 16
 cabit populum suum sicut & alia tribus in Israël. Fiat Dan co- 17
 luber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat
 ascensor eius retrò. Salutare tuum expectabo, Domine. Gad, 18. 19
 accinctus præliabitur ante eum, & ipse accingetur retrorsum.
 Aser pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus. Nephthali 20. 21
 ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis. Filius accres- 22
 cens Ioseph, filius accrescens: decorus aspectu; filia discurrerunt
 super murum. Sed exasperauerunt eum & iurgati sunt, inui- 23
 deruntque illi habentes iacula. Sedit in forti arcus eius, & dis- 24
 soluta sunt vincula brachiorum & manuum illius per manus
 potentis Iacob: inde pastor egressus est lapis Israël. Deus pa- 25
 tris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi bene-
 dictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deor-
 sum, benedictionibus vberum & vulvæ. Benedictiones patris 26
 tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius, donec ve-
 niret desiderium collium æternorum: fiant in capite Ioseph &
 in vertice Nazaræi inter fratres suos. Benjamin lupus rapax: 27
 mane comedet prædam & vespere diuidet spolia. Omnes hi 28
 in tribus Israel duodecim: hæc locutus est eis pater suus, be-
 nedixitque singulis benedictionibus propriis. Et præcepit eis, 29
 dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum pa-
 tribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron He- 30
 thæi, contra Mambre in Terra Chanaam, quã emit Abraham
 cum agro ab Hephron Hethon in possessionem sepulchri: vbi
 sepelierunt eum & Saram vxorem eius: ibi sepultus est Isaac 31
 cum Rebecca coniuge sua: ibi & Lia condita iacet. Finitisque 32
 mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super le-
 ctulum & obiit: appositusque est ad populum suum.

P R Æ F A T I O.

NOVISSIMA verba qua proximus morti Iacob dixit; duodecim filijs, qui patriarchæ fuerunt, & parentes duodecim tribuum, ex quibus omnis Hebraeus populus constabat; iam pridem usu receptum est, ut Benedictiones duodecim Patriarcharum inscribantur & appellentur; cum tamen, ut verè monuit Ambrosius in libro de Benedictionibus Patriarcharum, cap. 2. & Ruffinus in libro eiusdem tituli ad Paulinum, necnon & Theodoretus in Questionibus in Genesim, quæst. ult. minimè cõgruat is titulus cum ipsa oratione Iacob, per quam maledicatur primogenito Ruben, & item Simeoni ac Leui. Quamobrem Ambrosius, Prophetia, inquit, dicenda est oratio Iacob, non benedictio: siquidem, Prophetia est denunciatio futurorum; Benedictio autem, sanctificationis, & gratiarum votina collatio. Declarant hoc ipsum verba quibus Iacob primò affatus est filios: Congregamini, inquit, ut annuncient quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis. Non enim dixit: Ut benedicam vobis, sed, ut annunciem vobis quæ ventura sunt. Illud quoque ad huius rei confirmationem valet, quod Moses post verba Iacob subiungit: Hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis, benedictionibus propriis: ergo qua priùs locutus fuerat, non fuerant benedictiones, sed prædictiones.

Nec similis ratio est supremorum verborum qua Moses proximè ante mortem suam locutus est filijs Israël; ut legitur Deut. 33. ille enim apertissimis verbis benedixit singulis tribubus. Sic enim eo loco scriptum est. Hæc est benedictio qua benedixit Moses seruus Dei filijs Israel ante mortem suam. Atque hæc quoque sententia est apud Hebraeos Rabbi Abraham, & Aben Ezra. Quod autem commemorat hoc loco Thostatus, dixisse quosdam Iudeos, eorumque Rabbinum Salomonem, Iacob paratum quidem fuisse benedicere filijs; sed recedente ab eo Spiritu Dei, incidisse in delirium, eoque factum esse ut quibusdam benediceret, alijs malediceret; ridiculum, absurdum, impium est. Sed vnde, inquires, communis de illo titulo sententia originem habuit? Videlicet quia plerisque filijs Iacob bona & fausta denunciauit, visum est orationem eius ex maiore parte posse benedictione appellari: atenim bona qua illis Iacob denunciauit, non optando, & precando, quod est benedicere; sed prædicendo, quod est prophetare, locutus est.

Ambrosius.
Ruffinus.
Theodoret.

Thostatus
in Gen. hoc
loco.

Fuit olim nō incelebris liber hoc titulo prenotatus : Oratio vel narratio Ioseph filij Iacob patriarchæ, apud veteres tã Hebræos, quàm Christianos non parū habens auctoritatis. Eum librum vocat Origenes Mysticam orationem. Nec mirum placuisse ipsi; suffragari enim videbatur erroribus eius. Namq; in secundo tomo explanationis Euāgelij Ioannis huius præcipuè libri testimonij utitur Origenes ad fidem astruendam opinioni suæ de incarnatione quorūdam Angelorum, quos ille ad exemplum, & imitationem Christi assumpsisse humanum corpus & animum credidit. Et in tomis explanationis libri Geneseos, ex eo ipso libro demonstrare volens, omnes humanorū euentuum significationes & prenotiones in astris cæli tanquàm in libris legi posse à peritis siderum inspectoribus, ad hunc modum scripsit: vniuersum cælum est quasi liber quidam apertus, omnia futura in se velut præscripta & prenotata continens. Quæ circa in Oratione Ioseph sic intelligi potest illud quod Iacob dixit filiis suis; Legi in tabulis cæli, quæcumque continetis & filiis vestris. Quæ verba ex illo ipso libro sumpta refert Euzegent sebius lib. 6. Euangelica preparationis, & Procopius Gazæus in expositione primi capituli libri Geneseos.

Origenes de incarnatione Angelorum.

Origenes putauit in altis prænotari omnia futura.

Verum enim verò eam orationem & scripturā abiicit Athanasius in Synopsi, & inter apocrypha scripta reicit: nimirum nec astra præsignare possunt futuros euentus hominum, ut à nobis disputatum est in primotomo Commentariorum nostrorum in Genesim, ca. 4. eius disputationis quam cōtra Astrologos scripsimus: & ut astra præsignificarent res futuras, Iacob tamen non per Astromantiam, sed diuino afflatu & spiritu, quæ cōmemorantur hoc loco prædixit. Nec illud ignoret Lector, Iosephum historicum Hebræum, qui in cetera Patriarcharum historia narranda minimè ieiunus est, extremam hanc orationem Iacob vix attingisse. In libro enim secundo Iudaicarum antiquitatum hoc tantum de ea scribit: Iacob septem & decem annis in Aegypto exactis inter manus filiorum vitam finiuit, precatus eis prius prosperitatem & abundantiam; & vaticinatus quod singulorum posterum in partem possessionis Chananeorum terræ essent peruenturi: id quod factum est aliquanto post tempore. Hac ibi Iosephus.

Athanasius.

Iosephus.

Genes. 49.
VERS. 1.
& 2.

Vocauit Iacob filios suos, & ait eis, Congregamini vt annūciem quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis. Congregamini & audite filij Iacob; audite Israël patrem vestrum.

Os fuit priscis patribus veteris Testamēti, cum se præsentirent vicinos morti, conuocatis filiis & posteris suis vel amicis, aut quorum ipsi præcipuam gerebāt curam, suprema verba loqui, quibus aut ventura ipsis prænuntiarent, aut salutaria bene viuendi præcepta & documenta traderent. Ac licet primus omnium id fecisse legatur in sacris litteris Iacob patriarcha; credibile tamen sit idem fecisse Adamum, Noë, Abraham & Isaac. Sed quia nouissima illorum oratio nihil habuit insigne & notabile, vel ad prædictionem rerum futurarum, vel ad singularem aliquam posterorum eruditionem, ob eam, opinor, causam non est illa literis & memoriæ prodita. Licet autem valde insignis fuerit benedictio illa qua Isaac benedixit Iacob, vt narrat Moses Genes. 27. ea tamen non fuit nouissima, & imminente morte collata, vt hæc Iacob. Exemplum patris sui Iacob secuti sunt filij eius, duodecim dico Patriarchas populi Hebræi. Sanè ferebatur olim peruetustus liber hæc inscriptione, *Testamentum duodecim Patriarcharum*. In eo multa erant prophetica oracula, graues item ad studium virtutis, Deique cultum exhortationes: nonnulla ex libro Henoch inserta vaticinia de iis quæ filiis & nepotibus duodecim Patriarcharum euentura erant, de futuris Hebræorum sceleribus & pœnis, de mundi Saluatore ab Hebræis occidendo, & de Iudæorum ob illius necis vindictam euerfione, captiuitate, ac per omnes gentes vniuersumque orbem terrarum dissipatione. Meminit huius libri Origenes homilia 15. in Iosue, & Procopius Gazæus in Commentariis suis in Genesim.

*Testamētum
patriarcha-
rum.*

*Origenes.
Procopius.
Gazæus.*

Moyse quoque sub finem vitæ suæ nouissima oratione quam habuit ad filios Israël, & benedixit illis, & vice testamenti multa reliquit futurarum rerum oracula & perutilia documenta: vt videre licet in extremo libro Deuteronomij. Idem fecisse Iosue, declarat liber eius cap. 24. idemque fecit Samuel 1. Regum, cap. 12. Dauid primi Paralipomenon duobus vltimis capitibus, Tobias cap. 3. & Mathathias primi Machabæorum cap. 2. Auctor porrò & conditor noui Testamenti Christus Iesus post nouissimam cœnam quam mortalis egit cum discipulis suis, ad mortem pergens, sermonem habuit bene longum ac planè diuinum, ac cœlestium oraculorum atque præceptorum refertissimum. Cuius exemplo incitatus, legimus idem fecisse magistros & patriarchas Monachorum ac Religiosorum hominum, Antonium dico, Benedictum, Franciscum, Dominicum, aliosque.

*Animam ho-
minis sub te-
pore mortis
diuinatri-
cè esse vetus
opinio mul-
tū, sed falsa.*

Inoleuerat quidem olim apud multos satis graues & nobiles philosophos ea opinio, animum hominis, appropinquante morte, diuinorem euidere, & vi quadam affari & affici diuinandi futura: vnde Xenophon lib. 8. Cyrū inducit vicinū morti, affirmantē sub tempus mortis hominis animam esse diuinatricem: & Plato in Apologia, Socratem hæc loqui facit: in

In illud, inquit, tempus incidi, quo homines maximè solent ventura prædicere, cum iam morituri sunt. Sed ea opinio vana & inutilis est, quanquã eam apud Ciceronem libro 1. de Diuinatione, Quintus Cicero eius frater Cicero. multis exemplis probare ac firmare conatur: verùm ea vel fabulosa & conficta sunt, vel artificio & fallacia dæmonis composita. Nec verum est, animum hominis propinquante morte diuiniorum effici: quin potiùs contrà, quia tunc maximè deficitur corporis ac sensuum viribus, & morborum ac dolorum cruciatu vehementiùs conficitur, languidior, confusior, atque obtusior fit ad intelligendum. Falsum quoque, tunc cum acriùs & veriùs prospicere futura. Quod si in aliquibus id contingat, id vel ad magnam prudentiam, & rerum ciuiliùm atque humanarum peritiã longissimo vitæ decursu ab illis comparatam, vel ad cœlestem Dei afflatum & instinctum referri conuenit. Verùm expendamus verba Iacob supra nobis ad explanandum proposita.

7 In supradictis verbis Iacob bis ponitur verbum illud *Congregamini*, & illud *Audite*, scilicet ad maiorem emphasim & vim orationis, & ad maiorem captandam docilitatem & attentionem; significat enim nõ tantùm congregationem corporum & attentionem aurium, sed intentionem mentis, & vt ita dicam, congregationem cogitationum, ne aliò diuertantur atque dissipentur. Quo indicauit Iacob, maximi momenti esse, atque eorum plurimum interesse, quæ dicturus erat, ea ipsos percepta & cognita habere. Rupertus lib. 9. Commentariorum in Genesim, cap. 25. ait his verbis denotari, duplicem congregationem, & auditionem, alteram secundùm corpus, alteram secundùm animam. Et quia filij Iacob alij sunt filij secundùm carnem, & alij secundùm promissionem ac spiritum, vt diuinè Paulus disputat ad Rom. 4. & 9. & ad Galat. 4. idcirco putat ipse hæc Iacob oracula & vaticinia, secundùm historiam quidem ad Synagogam; secundùm verò allegoriam & sensum à Spiritu sancto principaliter intentum, ad Christi Ecclesiam pertinere. Pro illo: *Vt annuntiem vobis*, Hebraicè est, *Enuntiabo vobis*: verùm significantius est verbum Hebræum. Namque *Vagath*, significat ante conspectum & ante oculos ponere: inde enim est præpositio *Vegeth*, significans coram, & è regione.

Rupertus.

8 Sequitur: *Quæ ventura sunt in nouissimis diebus*: Fuit igitur hæc denuntiatio Iacob, prophetia diuinitus ei data: nam futura contingentia nosse, solius Dei est. Habuit autem hanc Iacob, vt licet conicere, non modò sensibili, nec per visiones imaginarias, sed per supernaturalem mentis illustrationem, quod est excellentissimum prophetiæ genus. Hæc autem prænuntiari, eo voluit Deus, vt cum essent completa, intelligerent Hebræi, ea non casu, neque naturæ necessitate, sed Dei voluntate & ordinatione contigisse: præsertim autem vt haberent Hebræi certissimum & manifestissimum indicium eius temporis quo venturus erat Messias, videlicet cum defecisse cernerent sceptrum de Iuda, & Ducem de scemore eius.

Per nouissimos autem dies intelligere oportet posteriora tempora, quæ scilicet consecuta sunt id temporis, quo Iacob hoc vaticinium edidit: vt idem significet, *In nouissimis diebus* quod *in consequentibus vel futuris tem-* Quid per nouissimos dies intelligere oporteat.

poribus & sæculis. Certè quæ Iacob denuntiavit filiis suis, eorum quædam exitum habuerunt eo tempore quo duodecim tribus terram Chanaan sortitione diuisam possederunt : ad hoc enim tempus spectat quod Iacob *Iudic. 13.* dixit de Simeone & Leui : *Diuidam vos in Iacob, & dispergam eos in Israël.* Et illud de Zabulon : *In litore maris habitabit Zabulon, & in statione nauium pertingens usque ad Sidonem.* Alia verò contigerunt tempore Iudicium, vt illud de tribu Dan : *Dan iudicabit populum suum, sicut & alia tribus in Israël.* *Fiat Dan coluber in via, &c.* quis non videt pertinere ad Samsonem, qui orrus est ex tribu Dan & Iudex fuit populi Hebræi, qui que frequenter ac variè occurrans Philistæis vehementer eos afflixit atque contriuit : quanquam hoc vaticinium multi, & in primis clari Patres interpretati sunt de Antichristo, vti dicemus cum ventum erit ad eius loci expositionem. Illud quoque quod de Iuda dixit Iacob : *Iuda te laudabunt fratres tuæ : manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij patris tui.* *Cauius leonis Iuda : ad prædam fili mi ascendisti :* nemo est tam imperitus sacræ hystoriæ, vt non animaduertat esse id completum in regibus Iuda, præsertim autem in Dauide. Denique illud, *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium,* præmonstrat expressè tempus Messiæ. Exitus igitur & complementum huius prophetiæ Iacob diuersis admodum temporibus accidit.

Nec solum hoc loco nouissimi dies significant quod diximus, sed alijs quoque multis locis : nobis vnum & alterum indicasse satis fuerit. Apud Danielem, cap. secundo interpretatur Daniel visionem statuæ, quam rex in quiete viderat, præfatus est illud : *Indicauit tibi Deus, ô Rex, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus.* vbi illud *nouissimis temporibus* significat idem atque [posterioribus temporibus quæ tuam ætatem tuumque imperium consecutura sunt.] Vnde quod hîc Daniel dixit : *in nouissimis temporibus,* paulò infra quasi exponens dixit : *Deus ostendit regi quæ ventura sunt postea.* ergo idem est, *quæ ventura sunt in nouissimis diebus,* ac, *quæ ventura sunt postea,* id est, post tuum imperium. Certè monarchia Persarum, quæ proximè subsecuta est Imperium Chaldæorum, exorta est tribus tantum & sexaginta annis post visionem illius statuæ, cuius pectus & brachia argentea, monarchiam illam Persicam figurabant : at verò monarchia Græcorum significata per ventrem & fœmora ærea illius statuæ, minùs trecentis annis existit post visionem illius statuæ. Alter locus est in Nouo Testamento apud Beatum Paulum prioris Epistolæ ad Timothæum, capite quarto, & posterioris capite tertio ; quibus locis prædicit fore vt in nouissimis diebus exurgant homines se ipsos amantes, deficientes à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, &c. nouissimi autem dies significati à Paulo, fuerunt tempora proximè subsecuta ætatem Apostolorum : namque homines illi à Paulo præscripti & præsignati, fuere sectatores Simonis, & item Gnostici, alique similes hæretici. Quocirca Beatus Iudas in sua Epistola quam scripsit post excessum Apostolorum, significat, nouissimos illos dies prædictos ab Apostolis, sua ætate iam venisse.

Non me fugit; Rabbi Dauid Kimhi super secundum caput Isaïæ affirmare, quoties in Scriptura nominantur nouissimi dies, vel dicitur, in fine aut in termino dierum, significari tempus Messia; idemque docuisse eo loco, & Michææ 4. B. Hieronymum, Lyranum aliisque nec paucos, nec minutos auctores: tempus autem Messia ac legis Euangelicæ propterea nouissimum appellari, quod fuerit finis & terminus status Iudæici, quantum ad legem, Sacerdotium, & Regnum, & finis prophetiarum ac figurarum veteris Testamenti; & quia post legem Euangelicam non erat expectanda alia Lex, nec aliud sacerdotium, nec alia Sacramenta. Non est omnitenda interpretatio huius loci, quam habet Thargum Hierosolymitanum, quæ Latinè conuersa hanc reddit sententiam: *Congregamini & docebo vos finem reconditum, arcana & abscondita, & premium quod manet iustos, pœnam uero impiorum, atque felicitatem horti Eden quam illa sit.* Sic est ibi. Secundum quam interpretationem liquet, hanc Prophetiam Iacob non tantum ad bona temporalia & terrena, verum etiam ad spiritualia & sempiterna pertinere.

10. Isidorus Pelusiota, discipulus B. Chrysostomi, vir, in sua ætate, celeberrimi nominis, scripsit, auctore Suida, tria millia Epistolarum ad diuinæ Scripturæ interpretationem pertinentium. Mihi tres duntaxat videre adhuc contigit Epistolarum eius libros, industriâ & diligentia cruditissimi Billij collectos, & Latinè redditos. In horum primo libro, & in Epistola trecentesima sexagesima quinta, & trecentesima sexagesima sexta, permirum quid, planèque paradoxum scribit. Ait enim, sanctum Iacob, eo consilio, atque animo, cum iam proximus esset morti, conuocasse omnes filios suos, ut eis futurum mysterium incarnationis Filij Dei, & descensus eius in terras ad redimendum genus humanum exponeret. Sed quia tantum illi mysterium audire non erant digni, repente Deus mentem eius mutauit: fecitque ut profus eorum quæ dicere parauerat, oblitus, non prænuntiaret illis futura, sed præterita, & iam pridem gesta commemoraret. Hanc porro suam opinionem firmat auctoritate testimoniique Isaïæ prophetæ. Verum præstat Isidori verba hîc apponere, Lectori attentè consideranda, pensandaque: ea verò sunt huiusmodi: Cum Iacob, qui futura dicturum se promiserat, præterita tantum filijs suis narraret; contra ea quæ pollicitus fuerat, haudquaquam incedebat: verum Dei digito sensus ipsius tactus est, eique vtile silentium indictum est. Nam cum futuram ex ipsius diuinæ dispensationis incarnationem exponere constitisset; eorum, quæ proposuerat, obliuione captus est: commutatis videlicet ijs quæ nondum facta fuerant, cum ijs quæ iam præterierant. Nam tibi quidem, inquit Deus, quia mentem habes tanto mysterio dignam, non abs re ipsius quoque cognitio credita est: at isti minime parem Patri suo pietatem habituri sunt. Isaïas sanè ipsius Iacob hæsitantiam, & animi perplexitatem, eamque, in quam inciderat instituti sermonis interruptionem (dum alia, quam quæ vellet, loqui iussus est) his verbis indicauit: *Ne dicas Iacob: Abscondita est à Deo via mea, & Deus meus absulit iudicium, & abscessit à me.* Nihil enim Deus sancto Iacob, quem

An nouissimi dies in Scriptura, significant dies siue tempus Messia.

Rabb. Dauid Kimhi.

Hieronym.

Lyranus.

Thargum Hierosolymitanum.

Suidas.

Permira quædam opinio Isidori Pelusota.

Isidorus Pelusiota.

Locus Isa. c. 40. secundum Translationem Septuaginta.

clarissimum habebat, eripuit, præter eam, de qua dixi, ipsius ad filios pollicitationem; ob pietatis reiectionem quam in ipsis fore prospiciebat. Hæc Isidorus.

Sed ego istam opinionem possum aliquot argumentis ostendere nequaquam congruere ac consentire cum ijs quæ de nouissimo illo Iacob ad filios suos sermone & vaticinio scripsit in hoc capite Moses. Principiò vnde compertum fuit Isidoro, Iacob voluisse tantum exponere filijs suis mysteria venturi Messia; nisi fortè ex illis verbis quæ dixit eis Iacob: *Congregamini ut annunciet vobis quæ ventura sunt in nouissimis diebus*. Putauit forrasse Isidorus, per nouissimos dies non aliud intelligi debere, nisi tempus Messia, quod ita sæpè appelleretur in Scriptura. Atenim paulò antè ostensum est, & in hoc loco, & alibi frequenter in Scriptura, per nouissimos dies significari non tempus Messia, sed in vniuersum tempora futura post id temporis, quo illud dicitur; siue tempora illa sint priora tempore Messia, siue posteriora. Deinde ait cum Iacob veller futura prædicere filijs suis, repente mutata diuinitus mente, commemorasse tantum præterita. Sed hoc esse falsum Iacob narratio ipsa Moysi quæ in hoc capite traditur, apertè demonstrat. Nam ex vndecim prophetijs Iacob hic expositis, octo solas continent prædictiones futurorum: in tribus porò, quarum vna pertinet ad Ruben, altera ad Simeon & Leui, tertia ad Ioseph; licet quædam memorentur præterita, adiuiciuntur tamen etiam quædam alia futura, nec illa præterita dicunt, nisi in ordine ad futura. & hoc liquiddò cerner Lector attentè prophetias illas considerans. Ad hæc dicit Isidorus, voluisse Iacob exponere filijs suis mysteria venturi Messia; sed id facere prohibitum esse à Deo, quod illi tantorum mysteriorum cognitione profusus essent indigni. At in ipsis his prophetiis, quas hoc capite scripsit Moses, multa extant prædicta Iacob de Messia. Tempus quippe aduentus eius, apertè præmonstrauit, dicens: *Non auferetur sceptrum de Iuda, donec veniat qui mittendus est*. Messiam porò, non Iudæorum modo, sed Gentium etiam Salvatorem fore, perspicuè indicauit Iacob illis verbis, *Ipse erit expectatio Gentium*. Iam verò secundum expositionem omnium fermè Patrum, verbis illis Iacob, *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vna pallium suum*, futura Messia sanguinolenta passio & mors præfigurata est. Sicut etiam verba illa: *Ad prædam ascendisti: requiescens accubisti ut Leo, & quasi Leona: quis suscitabit eum?* victoriam Messia resurgentis adumbrat, iuxta illud: *Vicit Leo de tribu Iuda*. Testimonium denique illud Isaia, quo suam Isidorus firmare opinionem voluit; non pertinet ad personam ipsius Iacob, sed ad posteritatem eius, & populû Hebræorum, qui sæpenumero in Scriptura, nomine Iacob & Israel appellatur. Valent autem illa verba ad consolationem populi Hebræi: ne propter ingentes calamitates, malæque grauissima, quibus erat affectus & afflictus, putaret omnino se desertum à Deo, & proiectum esse. Verùm quæ super ista opinione Isidori hætenus disputata sunt, satis Lectori esse debent.

PRIMA PROPHETIA

De Ruben.

Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei, prior in donis, maior in imperio. Effusus es sicut aqua, non crescas: quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.

VERS. 3.
& 4.

ACOB in alloquendo filios seruat ordinem generationis & ortus eorum quantum ad primos quatuor & duos ultimos, quantum verò ad ceteros, minimè. Et ordo quidem generationis eorum, vt patet ex cap. 29. & 30. Geneseos, hic fuit: Ruben, Simeon, Leui, Iuda, Dan, Nephthali, Gad,

Aser, Issachar, Zabulon, Ioseph, Benjamin. Miratur Ruffinus in libr. de Benedictionibus Patriarcharum, cur scriptura, quoties memorat duodecim filios Iacob, ferè diuerso eos ordine recenscat, vt videre licet Genes. 30. 46. 49. Numeror. 1. 2. 7. 10. 12. 13. 26. 34. Deuterono. 27. 33. Iosue 15. Orsus est igitur Iacob prophetiam à Ruben, quod is primus esset filiorum, *Fortitudo mea*. Dicitur qui erat primogenitus, fortitudo ipsius Iacob, quòd eum genuisset Iacob cùm erat valido corpore & florenti ætate, agens annum circiter octogesimum quartum, quæ ætas florens æstimari debet comparatione totius vitæ Iacob, quæ fuit centum quadraginta septem annorum. Vel dicitur fortitudo patris, quia in ipso apparuit virile robur & perfectio patris. Nam tunc demum vnumquodque perfectum est, cùm generare potest sibi simile, vt docet Aristot. lib. 4. Meteororum. Vel nominatur fortitudo, quia ipsum maximè decebat esse robur ac firmamentum patris sui, & quasi baculum senectutis eius.

Ruffinus.

Cur primogenitus dicatur fortitudo vel dolor patris.

Principium doloris mei, ita dicitur, quia Ruben ob incestum cum uerba sua commissum, dolorem patri grauissimum inussit: vel quia ipse primum attulit laborem & sollicitudinem patri vt rebus eius prospiceret. Sic enim naturâ comparatum est, vt parentes, statim vt genuerunt filios, cura incessat & sollicitudo consulendi ipsi, eorumque rebus prouidendi. Vel, vt interpretatur Thostatus, primogenitus filius dicitur dolor patris, quòd in virginibus primus congressus nõ sine dolore ac pœnitentia peragitur: id quod etiam dixit Plin. lib. 10. ca. 63. Homini tantùm, inquit, primi coitus pœnitentia, augurium scilicet vitæ à pœnitenda origine. Hanc interpretationem si admittimus, etiam illud intelligere licet, quanta fuerit Iacob castitas, qui ante primum vxoris congressum, iam grandis natu nullam mulierem attigerat. Pro his autem verbis, Pagninus & alij ex Hebræo ad verbum sic vertunt; *Principium roboris vel laboris mei*. Vox enim Hebræa *on* significat robur & laborem: opus enim robore est ad ferendum laborem, Chaldaicè est *Principium seminis mei*: Græcè est, *Principium vel caput filiorum meorum*, quomodo nominatur primogenitus Deutero. 21. veruntamen in hac lectionum varietate eadem est sententia.

Genes. 35.

Thostatus in ca. 49. Genes. Plinius.

Pagninus.

Prior in donis, maior in imperio. Supplendum est illud *esse debebas*, & his quidem verbis duplex tangitur prærogatiua primogeniti: quarum altera pertinebat ad vtilitatem, significata illis verbis, *Prior in donis*; etenim in diuisione hæreditatis paternæ, primogenitus præponebatur cæteris filijs, accipiēdo duas partes hæreditatis, & de bonis paternis dabatur ei cuncta duplicia; hoc enim præceperat Deus Deut. 21. *Dabit, inquit, pater primogenito suo de ijs quæ habuerit, cuncta duplicia, iste est enim principium liberorum eius: & huic debentur primogenita*, atque hoc quidem seruauit Iacob erga filium suum Ioseph, ad quem transtulit ius primogenituræ Ruben quantum ad hoc: vnde c. 48. lib. Gen. & cap. 5. lib. 1. Paralipom.

Alteræ prærogatiua primogeniti pertinebat ad honorem & dignitatem, quæ significatur illis verbis, *Maior in imperio*. Habebat enim primogenitus quasi regalem quendam principatum atque dominatum in omnes fratres: id quod licet perspicere ex ijs verbis quæ dixit Isaac Genes. 27. benedicens filio suo Iacob, eumque constituens primogenitum.

Octo primogenitorum antiquius prærogatiua.

Octo porro memorantur fuisse primogenitorum prærogatiua: in populo Dei, etiam ante legem Moysi. Prima: Erant Sacerdotes, & idcirco Leuitæ assumpti sunt vt essent Sacerdotes in cultu Dei loco omnium primogenitorum Israel, vt 2. c. Numer. traditur. Secunda: Primogenitus sedebat primus in mensa; maiorque portio ei dabatur: vide 42. c. Gen. Tertia: Benedicebat ille alios fratres & ipsi submittebant se illi, & adorabant eum. Quarta: Habebat imperium & dominatum in fratres, vt Gen. 27. indicant verba Isaac. Quinta: Accipiebat duplices partes paternorum bonorum, vt traditur Deut. 21. Sexta: Primogeniti redimebantur quinque siclis, alij verò filij minimè, tanquam illi specialiter essent Deo consecrati & adiecti. Septima: Vtebatur singulari quodam vestitus genere, id est, præ cæteris fratribus delicato & pretioso: quamobrem Iacob induit vestes Esau. Octaua & vltima prærogatiua: Primogenitus singulariter benedicebatur à patre iâ moribundo: arque has ferè omnes prærogatiuas perdidit Ruben. vnde Paraphrasis Chaldaica sic habet hoc loco: Tuū erat vt acciperes tres partes potiores præ fratribus tuis, sacerdotiū, primogeniturā, & regnū, sed quia peccasti, data est primogenitura Ioseph, regnū Iuda, sacerdotiū Leui.

Paraphrasis Chaldaica.

Varietas Leuitonum.

Hieronymus.

Ruffinus.

Pro supradictis verbis, *Prior in donis, maior in imperio*, Pagninus vertit, *Excellentia dignitatis, excellentia fortis*. Arias Montanus sic reddit: *Excellentia extollendi, excellentia fortis*. B. tamen Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim ita transtulit ex Hebræo: *Maior ad portandum, & maior robore*. Verum multò dissimillima est lectio Græca, quæ, vt hærefert Hieronymus; sic habet: *Durus ad ferendum, & durus procacitate & iniuria*. Ruffinus ita legit: *Durus in conuersatione, & durus temerarius contumeliam irrogasti*. Romana editio Græca quæ ad fidem & veritatem veterum exemplarium censetur emendatissima, ita expressit: *Durus ad ferendum, & durus pernicax fecisti contumeliam*: quæ verba nihil sanè faciunt ad declarandam dignitatem futuram Ruben, si his non peccasset; sed valent potius ad exaggerandum peccatum eius: quasi dicat, ipsius scelus fuisse valde durum & intolerandum, ex maxima temeritate & contu

contumacia natum, & cum summa patris iniuria atque contumelia coniunctum.

16 Sequitur: *Effusus es sicut aqua, non crescas.* Hierony. ex Hebræo habet: *Effusus es sicut aqua, ne adycias.* Pagninus vertit, *Leuis sicut aqua.* Montanus, *Festinatio sicut aqua.* Verùm hæc omnia eòdem recidunt: sensus enim est, Non potuisti cohibere tam nefariam libidinem; sed præceps tuus ad scelus, effudisti eam, & vt ait Hieronymus, quasi aqua quæ vasculo non tenetur, voluptatis effusus es impetu. Ergo his verbis denotatur intemperantia libidinis Ruben; qui ne à nouerca quidem sua, patre adhuc viuente, temperare sibi, & libidinem coercere potuerit. Ceterùm diuersa est apud Lyranum interpretatio horum verborum: Hoc interest, ait Lyranus; inter aquam & alios liquores, vt vinum, oleum, atramentum, quòd hi dum ex vase quo continentur, effunduntur, semper aliquid sui relinquunt inhærens vasi; vel substantiæ, vt mel; vel saporis, vt vinum; vel coloris, vt atramentum; vel odoris & pinguedinis, vt oleum; aqua verò effusa nihil horum relinquit, non saporem, non colorem, non odorem, sed omnino vacuum relinquitur vas. Putat igitur Lyranus eo significari, Ruben suo scelere perdidisse omnes prærogatiuas primogenitorum. At enim Thostatus sic exponit: aqua effusa non attollit se super terram, sed ad decliuora & humiliora loca terræ defluit: Sic Ruben, cùm propter ius primogenituræ extolli debuisset super ceteros fratres, propter scelus ab ipso admissum depressus & deiectus est.

17 Illud porrò quod subditur, *Non crescas*, propheta est eius quod futurum erat; dictum enim est *Non crescas*, pro Non cresces. Quid est autem *Non crescas*? Non crescas dignitate, supereminèdo aliis, vel non crescas propagatione familiæ, videlicet numerosè multiplicata posteritate. Atque hic posterior sensus videtur conuenientior: namq; vt ex li. Numer. licet animaduerrere, tribus Ruben non æquè ampla & numerosa fuit, sicut ceteræ tribus, præsertim autem tribus Iuda. Quapropter etiam Moyses spiritu prophetico, vt est in Deuteronom. cap. 33, de tribu Ruben loquens: *Viuat*, inquit, *Ruben, & non moriatur, & sit paruus in numero.* Græca lectio sic habet: Sicut aqua non efferuescas, vel vt alij legunt, non ebullias, id est, non extollaris, neque crescas, vt solet aqua bulliens, & efferuescēs: vel non calescas ad multiplicandam prolem. Sic enim exponit Theodoretus.

18 Verùm quærat aliquis, Quomodo Iacob, vir nempè sanctissimus, maledicat & imprecetur mala filio suo, cùm id ne in ipsos quidem inimicos fieri deceat? Sed facilis est responsio; sæpenumero quidem in sacris literis legi, sanctos viros mala esse imprecatos hominibus sceleratis: vide psalmo 34. 54. 82. 108. & Isaïæ cap. 2. Et ne credatur id fecisse eos perturbatione animi, vt ira, vel odio incensos, scire conuenit, eiusmodi orationes non fuisse sanctorum hominum imprecationes aut vota; sed prædictiones propheticas: quocirca verba optatiui modi declaranda sunt per verba indicatiui & futuri temporis. Sanè apud Isaïam, capite 2. pro illo: *Ne dimittas illis hoc peccatum*, lxx. Interpretes faciunt Deum ea verba loquentem: *Non dimittam eis hoc peccatum.* Præterea viri sancti intelligentes

Hiero. in traditionibus Hebraicis.

Lyranus.

Differentia liquorum.

Theodoret. in Gen. qu. 109. & ult. Sanctos imprecari mala hominibus sceleratis, quomodo sit intelligendum.

illa

illa mala esse impijs æterno Dei decreto parata & constituta, conformantes se ad eius voluntatem, volunt id quod velle Deum norunt: quinetiam se ipsi offerunt & exhibent diuinæ iustitiæ ac vindictæ ministros: sicut fecit Eliseus 4. Reg. c. 2. aduersus eos pueros qui ei illudebant & insultabant. Lege B. August. lib. 12. contra Faustum, cap. 33. Similiter beatus Petrus fraudem & perfidiam Ananiæ & Saphiræ repentina morte puniuit: & Paulus contumaciam Magi Elymæ prædicationi euangelicæ repugnantis subita cæcitate percussit. Adice quod non ferè solent sancti imprecari mala spiritalia, sed tantùm corporalia, quæ scilicet futura sperant improbis, tanquam medicinam sanandis morbis animi, ac velut frænum coercendis ac reprimendis eorum cupiditatibus, & quasi acres quosdam stimulos incitandis eorum animis ad studium virtutis, Dei que cultum & legis eius obsequium. Vnde Dauid: *Imple facies eorum ignominia, &auerent nomen tuum, Domine.* Et Eursus: *Cum occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur:* & alio loco loquens de ipso: *Bonum, inquit, mihi, quia humiliasti me, vt discam iustificaciones tuas.*

Restant extrema illa verba huius vaticinij de Ruben explicanda: *Quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.* Quibus verbis indicat Iacob iustam sibi fuisse causam maledicendi filio suo Ruben: Historia rei huius nota est ex cap. 35. lib. Genes. vbi traditur, Ruben dormiuisse cum Bala vxore patris sui, nec id latuisse patrem. In quo scelere multa erant implicata crimina, primum adulterij, violando alienam vxorem, tum incestus, constuprando nouercam suam; ad hæc summæ ingrati tudinis atque irreuerentiæ & insignis contumeliæ aduersus patrem suum. Quocirca B. Paulus 1. ad Corinth. 5. exaggerans huiusmodi peccatum, vehementer obiurgat Corinthios, quòd tale peccatum non seuerissimè castigassent: *Audiur, inquit, inter vos talis fornicatio, qualis nec inter gentes, vt habeat quis vxorem patris sui. Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrum qui id operatus est.* Et subdit, se decreuisse eum hominem tradere Sathanæ in interitum carnis. Pagninus sic vestit hunc locum: *Ascendisti cubile patris tui, tunc polluisti, stratus meus excisus fuit:* Et sic videtur legendum secundùm punctuationem Hebræorum; id est, inquit Kimhi, & Aben Esra, *A die quo tu polluisti stratum meum, stratus meus fuit excisus vel defecit:* quo significatur, post id temporis Iacob nunquam rem habuisse cum Bala, sed eam à suo thoro separasse. Simile fecit Dauid decem suis concubinis, congressu Absalonis scèdè violatis, vt est in 2. Reg. cap. 16.

Opinio B.
Ambrosij ex
penditur.

Verùm Ambrosius lib. de Benedictionibus Patriarcharum ca. 2. hanc nostram interpretationem, quæ verè historica est, vt falsam & ab Hebræis confictam improbat. Iudæi, inquit, putant Iacob dixisse hoc ad Ruben, quia cum concubina sua Bala concubuerat, & patrium thorum polluerat. Sed facillè refelluntur: hoc enim erat antè gestum. Iacob autem, non ea quæ gesta erant, sed quæ ventura erant in nouissimis diebus, professus est se esse dicturum. Ergo Iacob videns, persequentiibus Iudæis, futuram Domini passionem, execratur immanem primogenitæ plebis audaciam, quæ in

quæ incredula, nec legi Dei subdita, iugum Christi dura nesciens portare
 cereaice, auctorem vitæ non solum scelere necis, sed etiam sacrilegæ insul-
 tationis affecit iniuria. Sic Ambrosius. Sed profectò Ambrosij expositio
 mystica potius est quàm litteralis, vt manifestum est cuius eam perpen-
 denti. Nec eius refutatio nostræ interpretationis firma est: Scelus enim
 Ruben iam pridem admissum hîc memoratur à Iacob, vt iustâ esse osten-
 dat causam eius pœnæ seu vindictæ, qua eum punitum iri prædicit. Pro-
 phetia igitur Iacob, pœnam & vindictam Ruben respicit vt futuram; vt
 eius autem causam & meritum, narrat flagitium Ruben iam patratum.
 Non igitur secundùm hanc expositionem contra propositum & senten-
 tiam suam fecit Iacob. Concludam hunc locum, subiiciens quasi para-
 phrasticam eius explanationem à Hieronymo traditam in Quæstionibus
 Hebraicis in Genesim. Sensus, inquit Hieronymus, loci huius est hic; Tu
 Ruben es primogenitus meus maior in liberis: & sedebas iuxta ordinem
 natiuitatis tuæ, & hæreditatem quæ primogenitis iure debebatur, sacer-
 dotium scilicet & regnum accipere debebas: hoc quippe in portando
 onere & præualido robore demonstratur. Verùm quia peccasti, & quasi
 aqua quæ vasculo non tenetur, voluptatis effusus es impetu, idcirco præ-
 cipio tibi vt vltra non pecces, sisque in fratrum numero pœnam ex pec-
 cato luens, quòd primogeniti ordinem perdidisti. Sic Hieronymus.

Hieronym.

Atque historica quidem huius vaticinij enarratio ita se habet. Mystica
 porrò, id est, allegorica & tropologica quoque attingenda est. Allegorica
 triplex à Patribus traditur. Etenim Ambrosius & Isidorus hanc prophe-
 tiam applicant ad populum Hebræum & Christum Dominum. Namque
 in Exodo & apud Oseam populus Hebræus appellatur filius & primoge-
 nitus, prior vtique in donis, & maior in imperio: multas enim magnasque
 prerogatiuas à Deo accepit, quas priore parte Deuteronomij Moses com-
 memorat, & Paulus ad Rom. 9. easque nos fusiùs explicauimus lib. quarto
 Commentariorum in Daniele super illa verba Cantic. trium puerorum:
Benedicat Israel Dominum, laudet & superexaltet eum in secula. Is autem po-
 pulus perdidit omnia Dei beneficia, & à Deo maledictus est, quia ascen-
 dit cubile Dei, & stratum eius commaculauit, quia fuit contumeliosus
 contra carnem & corpus Christi, affigens illud cruci: Sancta verò illa Hu-
 manitas fuit quasi lectus Diuinitatis. Si enim deliciae sunt Dei esse cum
 filijs hominum, quanto magis esse cum filio suo? de quo ipse dixit: *Hic est*
filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Hunc lectum macularunt
 Iudæi cum Christum occiderunt.

*Allegorica
 interpretatio
 triplex.
 Ambros.
 Isidorus.*

Dan. 3.

*Preu. 8.
 Math. 3.
 & 17.*

Ruffinus sequitur hanc interpretationem quæ pertinet ad populum
 Hebræum: sed discordat eo quòd illud de cubili maculato & strato pol-
 luto, non de Christo interpretatur, sed de lege Mosæica, per quam Legem
 Deus in eo populo tanquam habitabat & quiescebat. Eam porrò Iudæi
 legem macularunt quatuor modis: primò, non eam obseruando; tum in-
 telligendo eam tantùm carnaliter & secundùm litteram quæ occidit, non
 secundùm spiritum qui viuificat: ad hæc cum lex Mosæ esset velut pæda-
 gogus, vt ait Paulus, præparans & idoneum faciens eum populum ad ac-

Ruffinus.

*Quatuor mo-
 dis Iudæi pol-
 luerunt legem
 Mosæ.*

2. Corint. 3.
Galat. 3.

Matth. 9. &
23.

Glossa ordi-
naria.

Esaias 14.

Tropologia.

cipiendam Christi gratiam, Iudæi præulerunt legem gratiæ Christi, & maluerunt esse sub iugo legis quàm sub Christi libertate, postremò Iudæi vanè & superbè gloriabantur de externa legis obseruantia, nullo respectu, nullaque cura habita fidei, charitatis & iustitiæ: quæ res præcipuus erat legis fructus ac finis.

Tertia allegoria tangitur in Glossa, pertinens ad Luciferum vel Adamum. Etenim Lucifer fuit quasi primogenitus inter alios Angelos, amplissimis Dei muneribus super omnes ornatus; qui tamen effusus est sicut aqua, de sua felicitate sibi vanissimè placens, & superbissimè insolescens: quocirca effusus est de cælo nempe deturbatus ac deiectus, quia ascendit cubile Dei, honorem scilicet soli Deo debitum affectans: id quod significabo verba eius apud Esaiam: *In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, similis ero Altissimo.*

Cæterum secundum tropologicum sensum, possunt hæc accommodari ad Pseudoprophetas & hæreticos, vt facit Rupertus. Ruben quippe typus est Hæreticorum, qui videri in Ecclesia volunt tanquam primogeniti, gloriantes de Spiritu, de puro verbo Dei, de magnis donis eloquentiæ ac doctrinæ; atque ob id alios præ se contemnentes. Verùm quia lectum patris sui polluant, id est, Ecclesiam, & conscientias simplicium ac rudium hominum falsis doctrinis maculant, meritis diuinis, & Ecclesiasticis maledictis, execrationibus & pœnis plectuntur. Simile quid dici potest in malo Prælatos Ecclesiæ, eosque magis quo sunt maiores: siquidem in populo Christiano Prælati, sunt velut primogeniti, honoribus, delicijs, omniumque bonorum copia affluentes; verùm effunduntur sicut aqua, quia cum ad amorem cœlestium rerum omne studium suum conferre deberent, terrenarum rerum cupiditatibus depreffi, defluunt ad amorem & consecrationem bonorum huius mundi. Hi maculant cubile Dei, hoc est, Ecclesiam suo exemplo dehonestant atque turpant, & tantæ dignitatis fastigium, exemplo vitæ valdè fœdant.

Quatuor do-
cumenta.

1. Regum 3.

2. Regum 18.

Genes. 25.

Hebr. 12.

Genes. 9.

2. Regum 18.

Possunt hinc præterea quatuor elici perutilia documenta; primum: 24
Boni patris esse flagitiosos filios asperè tractare, & pro meritis eorum castigare: nam qui talibus filijs indulgent, iusto Dei iudicio per ipsosmet filios grauiter puniuntur, vt contingit Heli pontifici & regi Dauidi: Alterum, vindictam admissi sceleris semper esse timendam, nam etsi sæpe lenta & sera, nunquam tamen irrita est. Ecce, sceleris, Ruben, post quadraginta annos quàm fuerat ab eo patratum, & à Jacob dissimularum, vindicta & pœna pronuntiata est. Tertium, quàm vili de causa sæpissimè homines peccando plurima & maxima bona perdant. Nonne Ruben omnia primogenituræ bona amisit breuissimæ voluptatis turpissima mercede? quemadmodum Esau quoque edulio lentis vendidit primogenita. Quartum; quantum sit scelus & nefas, contumacem & contumeliosum esse in parentes: cuius rei tria sunt perillustria in sacris litteris exempla, vnum Cham filij Noë, alterum Ruben filij Iacob, tertium Absalonis filij Dauidis.

SECUNDA PROPHEZIA.

De Simeone & Leui.

Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea; quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum quia pertinax; & indignatio eorum quia dura: diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israël.

Genes. 49.
VERS. 5. 6.
& 7.

Ad intelligentiam huius prophetiæ, memoria reperere oportet historiam cædis Sichimitarum factam à filijs Iacob, præcipuè tamen à Simeone & Leui, quam narravit supra Moses capite trigesimo quarto huius libri. Hoc igitur eorum facinus, vt plenum iniquitatis, furoris & crudelitatis, detestatur Iacob hoc loco. Ac licèt omnes filij eius ad cædem illam faciendam concurrerint: quia tamen eius cædis faciendæ impulsores, auctores & principes fuerunt Simeon & Leui; propterea eos tantùm culpatur, & incusat Iacob. Signatè verò appellauit eos fratres, non quidem carnè; namque ea ratione alij quatuor similiter erant eorum fratres, eodem scilicet patre matrèque generati; sed fratres vocantur societate, & concordia sceleris. *Vasa iniquitatis bellantia.* Vocabulum vas in Scriptura, prout varijs cum rebus iungitur, varias item habet significationes; sed in vniuersum significat idem atque instrumentum: vnde vasa bellantia vel bellica, significant instrumenta bellica, id est, arma; & vasa Psalmi, id est, instrumenta musica. Abominatur igitur Iacob arma bellica, quibus iniquè vsi sunt Simeon & Leui ad cædem Sichimitarum: nam illud, *Vasa iniquitatis*, Hebraismus est, pro, vasa iniqua, vel iniquè adhibita.

Sed quæ & quanta fuit in ea cæde illorum iniquitas? Sanè multiplex & grauis admodum ac deformis. Primò, cædes illa facta est contra pacem datam & pactum initum cum Sichimitis: deinde per dolum & fraudem fecerant pacem, non sincerè sed simulatè, quo facilis ac vehementius homines inermes atque incautos opprimerent: præterea peccarunt contra suam ipsorum religionem: nam cum suassent illis vt ritum Iudaicum circumcisionis subirent, nihilominus tamen eos iam ad Iudaicam religionem adscitos interemerunt: ad hæc occiderunt eos cum maximè circumcisionis cruciaru & dolore conflictarentur: his accedit, quòd non solum interfecerunt Sichem qui auctor fuerat stupri, sed omnes insuper ciues, homines scilicet innocentes, nec eius flagitij participes: ad extremum, non satis fuit neci dare homines, sed præterea urbem vsquequaque vastarunt & euerterunt: itaque maior scelere vindicta fuit. Supra, in caput 34. ad num. marginalem 18. ostendimus nouem peccata filiorum Iacob in illa cæde notari.

Quàm multiplex & quàm grauis iniquitas fuerit in cæde Sichimitarum.

*Quaestio, an
iusta fuerit
caedes Sichi-
mitarū pro-
pter verba
Iud.*

*Locus Iu-
dith. cap. 9.*

Cæterum existit quaestio, quemadmodum Iacob cædem illam Sichi-
mitarum tantopere detestetur, cum eam sancta illa mulier Iudith non so-
lùm commendet, verùm etiam Deo auctore atque inciratore factam præ-
dicet; Namque c. 9. libri eius in ea precatione quam habuit ad Deum, hæc
dixit: *Domine Deus patris mei Simeonis, qui dedisti illi gladium in defensionem
alienigenarum, qui violatores existerunt in coinquinatione sua, & denudau-
runt foemur virginis in confusionem, & dedisti mulieres illorum in prædam, &
filias illorum in captiuitatem, & omnem prædam in diuisionem seruis tuis qui
zelauerunt zelum tuum.* Ait igitur Iudith, Deum dedisse Simeoni gladium
in vltionem Sichimitarum. nam hoc significat illud, *in defensionem alieni-
genarum.* frequens enim est Latino Interpreti, pro vlcisci, defendere; &
pro vltione defensionem ponere, veluti ad Roma. 12. *Non vosmetipsos de-
fendentes, sed date locum ira:* Et Iudith cap. primo. *Iurauit per Thronum suum
quod se defenderet ab illis regionibus.* ait item Simeonem eo facto zelauit
zelum Dei, Deumque non solùm approbando, sed etiam remunerando
illud factum, dedisse illi quasi mercedem operis, mulieres & virgines in
captiuitatem, omnemque suppellectilem in prædam.

*Magis histo-
Scholastic.
Dionysius
Charis.*

Magister Historiæ Scholasticæ, & Dionysius Carthusianus super eum
locum Iudith, viderunt hanc difficultatem, & ad hunc modum expediti
posse putarunt. Cædes, inquit, Sichimitarum tripliciter considerari po-
test: vel ex parte Dei, & sic iusta fuit, decuit enim Deum fœdissimum illud
stuprum non inultum dimittere: vel ex parte Sichimitarum, qui quoniam
de scelere vel ab ipsis, vel apud ipsos commissio nullam egerant pœnitentiam,
digni profecto erant supplicio: atque hac duplici ratione cædes illa
laudari potest & laudata est à Iudith: vel ex parte Simeonis & Leui, & sic
planè iniusta fuit, quia cum dolo & contra datam fidem, & post fœdus
ac pacem initam facta est; & hac ratione eam Iacob damnat ac detestatur.
Veruntamen, si quis consideratè perpendat supradicta verba Iudith, ad-
uertet, hoc istorum responso nequaquam exhaustam difficultatem. Dicit enim Iudith Simeonem zelasse zelum Dei, ergo videtur lau-
dare cædem illam, etiam ex parte Simeonis.

*Lyranus &
Auctoris sen-
tentia.*

Quocirca similis vero est responsum Lyrani, qui explanans verba illa
Iudith, iubet nos in illa cæde duas res considerare; quarum altera, est ze-
lus quo incensi sunt illi ad faciendam cædem; altera, est modus quem in
facienda cæde tenuerunt. Zelus quidem fuit odium stupri sororis, quod
iustum erat & laudabile, voluntas etiam vlciscendi tantum scelus, hoc est,
vt non abiret inultum & impunium, & hoc quoque bonum fuit: deni-
que studium repellendi iniuriam forori illatam, quod erat honestum. Ac
de his quidem laudatus est Simeon à Iudith. At enim modus quo ista sunt
executi, & ad effectum perduxerunt, prauus, peruersus & abominabilis
fuit, id est, vt diximus, per dolum, & cum summa crudelitate. Quam-
obrem & cædem, & cædis auctorem merito detestatus est Iacob.

Sed pergamus quæ sequuntur exponere, *In consilium eorum non ueniat
anima mea, & in cænis illorum non sit gloria mea.* Sensus est: Absit, vt ego
tanto scelere vlla ratione assensus sim, & tam iniqui consilij participatione
fœda

faciuerim gloriam meam. vel: Absit, vt factum illud ad laudem & gloriam meam pertinuisse putetur. Totum hoc eò spectat, vt demonstret Iacob, se neque tunc participem fuisse illius sceleris, & nunc ipsum detestari. Alij sic exponunt; Nolit Deus, vel aduertat Deus, vt in concilium accetum eorum aliquando veniat anima aut gloria mea: nam vt sunt temerarij & furentes ne mihi quidem parcerent: quod ita diceremus Italicè: *Dio guardi la vita e l'honor mio dalle consulte & congregationi loco.* Vox *consilium*, Hebraicè significat non modò consilium, sed quicquid occultum & secretum est.

Rabbi Salomon illud, *In consilium eorum non veniat anima mea*, ait spectare ad facinus Zamri qui inspectante Mose cum vniuerso populo intrauit lupanar vt coiret cum muliere quadam alienigena: quam obrem Dei zelo incensus Phinees, vtrumque gladio perfodit. Vide c. 25. Numer. Itaque pro concilio legit & intelligit Salomon secretum locum, id est, lupanar: hoc ergo scelus præuidēs Iacob spiritu prophetico, illis verbis abominatus est. fuit autem Zamri de tribu Simeonis. Quod autem subiungitur, *Et in cætu illorum non sit gloria mea*, idem Salomon pertinere existimat ad seditionem illam quam Cor, qui erat de tribu Leui, concitauit aduersus Aaron, arrogare sibi volens dignitatem & potestatem sacerdotalem: cuius rei Moses historiam scripsit c. 16. Numer. Sedenim cum in ea interpretatione nequaquam consonant verba quæ proximè sequuntur: *In furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum*: quod ad historiam Zamri & Core minimè quadrat.

11 *Quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.* Illud, *virum*, vel dictum est pro *viros*, id est, Sichimitas omnes, posito singulari pro plurali; vel occiderunt virum, idem valet atque fuerunt homicidæ: vel potius singulariter dictum est, occiderunt virum, propter Sichem stupri auctorem, cuius vnius vlciscendi nimia cupiditate, etiam ad alios omnes eius ciues cædes illa grassata est. Illud *suffoderunt murum*, hanc habet sententiam: Tanto furore debacchati sunt, vt non contenti fuerint cæde hominum, sed insuper urbem vsque quaque depopulari, vastare ac moliri vouerint. Suffodisse eos murum, in historia eius rei quæ supra narrata est cap. 34. non ponitur expressè, sed fortasse significatur illis verbis: *Simeon & Leui arreptis gladijs ingressi sunt urbem confidenter, interfectisque omnibus masculis, Hemor & Sichem pariter necauerunt.* Illud, *Confidenter ingressi sunt urbem*; significare videtur, audacter eos esse ingressos diruendo partem aliquam vrbs: vel potius significatur alijs illis verbis proximè sequentibus: *Quibus egressis, irruerunt super occisos ceteri filij Iacob, & depopulati sunt urbem in ultionem stupri.* Ex quibus verbis existimare licet, Simeonem & Leui auctores fuisse cædis hominum, ceteros autem fratres eorum tantùm direptionis & vastationis vrbs.

12 Pro illo, *Suffoderunt murum*, lxx. verterunt *Subneruauerunt taurum*: nam vox Hebræa, *Sor*, frequenter vsurpatur in Scriptura ad significandum taurum vel bouē: Est autē Subneruare, incidere neruos, id est, infirmare vires & robur tollere. Per taurum significatur Sichem, qui ætatis iuuenilis cum

Genes. 37. esse, pollebat robore corporis. Hebræi significari putant Iosephum, ad quem occidendum primi omnium Simeon & Leui conspirarunt, & cæteris fratribus in eius necem conspirandi auctores fuerunt: nam licet hoc in sacris literis explicatè non tradatur, est tamen valdè verisimile. neque enim minores fratres ausi essent tantum scelus tentare, nisi eius facienda priores & maiores fratres principes fuissent.

Ibidem.

Ac non fuisse cædis eius auctorè Ruben neque Iudam, eo liquet, quòd Ruben adnixus est liberare Ioseph de manu aliorum fratrum, & Iudas ut necem eius aduerteret, suavit eum vendi Ismaelitis: consequens igitur est principes eius sceleris fuisse Simeonem & Leui. Ad huius quoque rei confirmationem facit, quod cum Ioseph in Ægypto insimulasset fratres suos prodicionis quasi essent exploratores; & idcirco vnus eorum relinquentis esset quasi obses in potestate Ioseph, relictus est Simeon, ut qui auctor fuerat conspirationis aduersus Ioseph, ipse præ cæteris eius sceleris pœnas lueret. Atque hunc in modum argumentatur Caietanus; cui etiam suffragatur Targum Hierosolymitanum, sic habens hoc loco: *In ira sua occiderunt virum, & in voluntate sua venderunt Ioseph, qui assimilatus est boui.* Comparatus est autem tauro Ioseph, propter dignitatis & potestatis eius excellentiam primùm ipsi puero in somnis demonstratam, postea comparatam in Ægypto. Moyses certè Deut. 33. benedicens Ioseph, comparat eum primogenio tauri.

*Genes. 42.
Caietanus.*

*Genes. 36.
Infra 41.*

At enim uerò hæc interpretatio præterquam quod continet sententiam leuibus nixam coniecturis, etiam non congruit cum eo quod adicitur, *Occiderunt virum*, non enim Ioseph ab illis occisus est. Dicitur porò furor eorum pertinax, & dura indignatio, quia etiam post pacem factam, fœdusque percussum perdurauit, neque exsaturari potuit mediocri pœna; nec nisi omnia funditus euertendo ac delendo expleta est.

Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israël. His verbis continetur, prophætia Iacob pertinens ad pœnam sceleris eorum, nam superiora facinoris eorum expositionem simulque detestationem habet: sensus autem horum verborum est. Quia, inquit, sceleratissimam isti duo coierunt societatem, idcirco non habitabunt simul in terra promissionis, sed diuisi erunt inuicem: quod ita euenit. Simeon enim non habuit separatam hereditatem, sed eam accepit in medio tribus Iuda, ut traditur Josue 19. tribus autem Leui dispersa erat per omnes tribus: nam quia nulla est data Leuitis hæreditas, assignatæ sunt illis ciuitates ad habitandum, sparsa per alias tribus. Hebræi tradunt ex tribu Simeonis fuisse pædagogos & magistros puerorum populi Hebræi, qui victus parandi & lacri facienda causa cæteras tribus peruagabantur in docendis & erudiendis pueris occupati. Cui traditioni adest Targum Hierosolymitanum, in quo locus hic ita expressus est: Dixit pater noster Iacob, Non conuenit ut hæc castra simul sint: alioqui nullus populus, nullumque regnum poterit consistere coram eis. Diuidam ergo tribum Simeonis, ut sint scribæ & doctores legis in Synagoga Iacob: tribum verò Leui distribuam ut præsit concionibus, vel contentionibus inter filios Israël.

Ex tribu Simeonis fuisse pædagogos & magistros puerorum.

33 Verùm illud inquisitione & explicatione dignum est, cur Moses, Deut. 33. omnibus aliis tribubus benedicens, solam tribu Simeonis sine benedictione præterierit. Nec est probabile responsum eorum qui aiunt, quia Iacob maledixerat Simeoni, propterea Moſen noluisse eius tribui benedicere: namque ob eandem causam nec tribui Ruben, nec Leui benedicere debuisset Moſes. Illud foret probilius (siquidem verum eſſet) propterea indignam benedictione Simeonis tribum eſſe iudicatã, quod ille eius tribus fator & parens, ad necem Ioseph inferendam præ ceteris incubuisset: sed quia hoc probari non potest, magnam fidem nõ haber. Illud igitur verius dictu fuerit, quia non multo ante, vt est in lib. Numer. cap. 25. Zamri princeps tribus Simeonis, spectante Moſe atque vniuerso populo, lupanar Madianitarum ingressus, cum quadam Madianite concubuerat, summo cum mœore totius populi & principum indignatione, atque insigni Dei contumelia: quia etiam huius facinoris recens erat memoria, ad eius detestationem Moſes ei tribui suam benedictionem impertiri noluit.

34 Dicendum prætere nonihil est (vt curioso lectori satisfaciamus) de varietate lectionis huius loci: S. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Genesim, hanc citat lectionem huius loci ex interpretatione Septuaginta interpretum: Simeon & Leui fratres consummauerunt iniquitatem adinventionis suæ: In consilium eorum non veniat anima mea, in congregatione eorum non amuletur iecur meum, quia in furore suo interfecerunt homines, & in desiderio suo subneruauerunt taurum: quam lectionem ait discordare à veritate Hebraica quæ hanc reddit sententiam: Simeon & Leui fratres: vasa iniquitatis arma eorum. In arcanum eorum non veniat anima mea, & in conuentu eorum ne dissoluatur gloria mea: quia in furore suo interfecerunt virum, & in libidine sua foderunt murum. Significat autem his verbis, inquit Hieronymus, non sui consilij fuisse, quod illi Sichimitas fœderatos viros interfecerint, contrãque ius pacis & amicitiarum, sanguinem fuderint innocentem, & quia quodã furore siue crudelitate rapti, muros hospitiæ vrbs euerterint. Illud, *Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel*, bene congruit cum eventu. Leui enim hæreditatem propriam nõ accepit, sed inter alias tribus, paucas vrbes ad habitandũ habuit: Simeon quoque, vt est in libro Iosue, proprium funiculum non est consecutus, sed de tribu Iuda quiddam accepit. Et in 1. Paralip. c. 4. scriptum est, cum multiplicata eſſet tribus Simeonis, nec haberet possessionis locum, exiſſe in desertum ad quærendum sibi locum. Quidam propheticè, interfectos homines, Apostolos, & subneruatam taurum à Phariseis, Christum interpretantur. Hactenus ex Hieronymo.

36 In Paraphraſi verò Chaldaica pro illo, *In consilium eorum non veniat anima mea & in cœtu illorum non sit gloria mea*, sic est, In secretis eorũ non fuit anima mea, & cum congregarentur ipsi vt irent, non descendit de gloria mea. Sensus est: Non consuluerunt me quãdo conſultarũt de occidendis Sichimitis, sed clã & ignorante me facinns illud & deliberarũt & perfece- runt. Illud, *Non descendi de gloria mea*, variè potest exponi: vel, Non sum assensus illis, ne perderem gloriam & claritatem famæ quam vsque ad id

Dubitatio
cur Moſes
Deut. 33. be-
nedicens ca-
teris tribu-
bus, præterie-
rit tribum Simeonis.

Vera solutio.

Varietas le-
ctionis.
Hieronymus.

Iosue 19.

tem

temporis habueram; vel, Non recessi à Deo qui est gloria mea, vt tale quidem contra illius voluntatem designarem; vel, Non sum deductus de sententia & proposito animi mei, probè sciens quid æquum, iustum, honestum & gloriosum factu esset aut non esset. Iam verò pro illo: *Occiderunt virum*, in Hebræo sic est: Occiderunt occisione, id est ingentem, atrocem, horrendamque hominum cædem fecerunt: geminatio enim illa ad exaggerationem facit.

Expositio mystica.

*Ambrosius.
Ruffinus.
Isidorus.
Rupertus.*

Matt. 20.

Restat vt quæ ad mysticum vaticinij huius sensum & intelligentiam pertinet, carptim dicamus. Er allegorica quidem huius prophetiæ interpretatio eadem ferè traditur ab Ambrosio, Ruffino, Isidoro, Ruperto. Aiunt Iacob spiritu prophetico vidisse execrandum concilium in quo Scribæ & Sacerdotes de necando Messia deliberaturi erant, doctores autem legis & Scribæ: vt placet Hebræis, erant de tribu Simeonis: Sacerdotes autem de tribu Leui. Istos porò narrant Euangelistæ concilium fecisse vt Iesum morti traderent, & Dominus noster dixit: *Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte. Male dictus fuit illorum furor, quia pertinax, nimirum toties vehementer cupiente & adnitente Pilato, Iesum, vt planè innocentem dimittere; illi contra obnixè obstiterunt clamantes, Tolle, crucifige eum. Nimis quoque dura fuit eorum indignatio, quia Barabbam homicidam dimitti, auctorem autem vitæ occidi flagitarunt.*

Ioan. 19.

Rectè igitur de ipsis dicitur *Occiderunt virum & suffoderunt murum*, id est, corpus eius flagellis, clavis ac lancea lacerauerunt atque perfoderunt: aut quia tanto scelere admissio meruerunt ipsi, vt prostratis mœnibus vrbs Hierusalem funditus euerteretur, & supremo ipsi opprimerentur exitio. Vnde sequitur: *Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel*: Desierunt enim, vt inquit Rupertus, esse veri filij Iacob, in eorum locum succedentibus, & hæreditariam promissionis benedictionem cernentibus, qui ad fidem Christi ex Gentibus conuersi sunt. Vel: *Diuidam eos per ciuiles discordias & intestinas seditiones*, quæ auctore Ioseph in vltimis libris Iudaicarum antiquitatum, & in ijs quos de bello Iudaico scripsit antecesserunt bellum Romanorum aduersus Iudæos, & Hierosolymitarum excidium. Sanè illud *dispergam eos*, verissimè contigit: namque eo bello victi capique per omnes terræ plagas miserimè dissipati sunt: quod prædictum fuerat per Dauidem Psal. 58. *Deus, inquit, ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos. Disperge illos in virtute tua.*

Morale documentum de reprehendendo appetitu vindictæ.

Licet præterea morale quoddam & perutile documentum ex hac prophetia capere, omnem scilicet immoderatam vindictam, etiam quæ videtur zelo iustitiæ concipiunt, suscipi studio repellendæ iniuriæ & recuperandi honoris, esse repudiandam atque fugiendam: sed illam tamen tam lege diuina quam humana execrandam esse, quæ ad similitudinem illius vindictæ Simeonis & Leui his quoque circumstantiis insignita fuerit: Prima, si fiat per dolum & fraudem, maximè verò sub obtentu pacis & amicitia: Secunda, si aduersus homines incautos, inermes, & ad resistendū inualidos: Tertia, si aduersus eos qui versantur in summis ærumnis & calamitatibus,

aut magnis animi corporisve doloribus cruciantur: Quarta, si ea vindicta redundet in contemptum & iniuriam religionis: Quinta, si magnitudo vindictæ grauitatem sceleris, & iniuriæ mensuram excedat, nullòque respectu humanitatis barbara & ferina crudelitate sæuiatur.

TERTIA PROPHETIA.

De Iuda.

Iuda te laudabunt fratres tui: manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij patris tui. Catulus Leonis Iuda, ad prædam, fili mi, ascendisti: requiescens accubuisti vt Leo, & quasi Leæna: quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ô fili mi, asinam suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vux pallium suum. Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.

Genes. 49.
VERS. 8. 9.
10. 11. 12.

Hæc Prophetia, quam de Iuda edidit Iacob, & Moses posteritati literarum monumentis consignatam prodidit, vt est nobilissima & celeberrima, sic est aliqua in parte obscurissima & ad explicandum difficillima. Ex hac evidens firmumque ducitur argumentum ad redarguendos Iudæos qui Messiam adhuc venisse negant: & perspicua ratione concluditur, dominum Iesum Saluatorem nostrum verum esse Messiam. Sedenim veritatem huius Prophetiæ cum ipso euentu, rerumque successu comparare atque componere, valdè arduum & impeditum opus est, quò maiori studio & cura enitendum & perficiendum nobis est, vt quemadmodum fecimus in illa Danielis de Septuaginta Hebdomadis prophetia; ita quoque veritatem huius prophetiæ, quoad eius fieri possit, manifestam & planam lectori faciamus. Ac primò quidem singula verba subtiliter ac diligenter excutienda & ponderanda sunt, vt germana & propria eorum sententia, & vt vocant, litteralis sensus enotescat, deinde sensus quoque mysticus indicabitur: postremò duas insignes admodum quæstiones tractabimus, alteram contra Iudæos, vtrum hæc prophetia denotet tempus aduentus Messia, alteram cum Christianis Doctoribus, quemadmodum hæc prophetia intelligenda & interpretanda sit, vt eius veritati euentus aptè respondeat.

Spectat porrò hæc prophetia ad laudem Iudæ vel potius posteritatis & tribus eius: nam in Iudam qui filius fuit Iacob, penè nihil competit eorum quæ hic dicuntur. Prædicat autem Iacob quatuor excellentias Iudæ, primam honoris & laudis, quòd ipsum cæteri fratres laudaturi & adoraturi essent, alteram fortitudinis, quòd vt Leo hostes suos debellaturus esset:

Comm. in Gen. Tom. 4.

h h h h h

tertiam, principatus atque imperij diuturnitatis eius vsque ad Messiae aduentum, qui ex ea tribu generandus erat, quartam, incredibilis abundantiae honorum temporalium, maxime autem vini & lactis.

Matth. 16.

Iuda te laudabunt fratres tui. Hebraicè est, Iuda tu diceris Iuda, & iuxta nomen tuum quod significat laudem vel confessionem laudis, continget tibi, nam te laudabunt fratres tui. Vide 29. cap. Geneseos. Sic Dominus dixit Petro: *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Paraphrasis Chaldaica sic habet hoc loco; Iuda, tu confessus es & non erubuiisti; in te confitebuntur fratres tui. Quid illud fuerit, quod Iudas confiteri non erubuerit, difficile est diuinare. Quidam referunt ad factum Thamar, quod ille non abnuuit, sed simpliciter confessus dixit, *Iustior me est.* &c. Genes. 38. Alij referunt ad liberationem Ioseph à cæde quam ei cæteri fratres moliebantur, Genes. 37. Vel illud; *confessus es, & non erubuiisti*, positum est pro futuro, confiteberis & non erubesces, more scilicet prophetiarum, in quibus propter certitudinem præterita ponuntur pro futuris. Illud; in te confitebuntur fratres tui, intelligi potest, vel in te, vel propter te: vel simpliciter, Te confitebuntur siue laudabunt omnes fratres tui, & ex nomine tuo vocabuntur omnes Iudæi.

Iudith 1.

Manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum: Hebraicè singulariter est, in ceruice, sensus est: Subiugabis tibi inimicos tuos. Hoc impletum est in ipsa tribu Iuda statim post mortem Iosue: hanc enim monitu Dei ducem secuta alia tribus debellarunt hostes suos: sed euidenter ac perfectè completum est in Dauide, sicut patet legenti 1. & 2. lib. Reg. Id quod ipsemet de se confirmat Psal. 17. *Persequar, inquit, inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar donec deficiant. Confringam illos, nec poterunt stare, cadent subtus pedes meos. Et inimicos meos dediisti mihi dorsum* (Hebraicè est, ceruicem) *Comminuam eos ut puluerem ante faciem venti, ut lutum platearum delebo eos. Populum quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.* Idem quoque contigit quibusdam alijs regibus Iuda, vt Asa, Iosaphat & Ezechia. Chaldaicè ita est: *Manus tua præualebit hostibus tuis, dissipabuntur inimici tui, erunt vertentes verticem coram te, præuenient te petitori pacem tuam. Petere pacem tuam, vel significat, honorificè & amanter salutare pacem; hoc est salutem, & omnia fausta precando; vel ambire pacem alicuius vehementer optando in pace esse cum aliquo. Hanc quoque Iuda victricem hostium suorum fortitudinem significauit Moses Deut. 33. illis verbis, quibus benedicens Iuda dixit, *Manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit, Adorabunt te filij tui:* Hebraicè pro adorabunt, est, incuruabunt se tibi. Hinc apparet, ius primogenituræ pertinens ad honorem & potestatem, ex Ruben translatum esse ad Iudam, siquidem Isaac Genes. 27. vt primogenito dixit Iacob: *Seruiam tibi populi, & adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tue.**

3. Regum 15.

Infra 22.

4. Regum 19.

Cavulus Leonis Iuda: Hoc potest conuenire etiam in Iudam qui filius fuit Iacob, eum nempe tradunt fuisse omnium fratrum suorum fortissimum & generosissimum. Et in primo lib. Paralip. cap. 5. sic est: *Iudas erat fortissimus*

tissimus inter fratres suos; de stirpe eius principes generati sunt. rectè autem comparatur leoni qui est fortissimus animalium, & illis maximè terribilis, de quo scriptum est in Prouerb. *Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum.* & Amos 3. *Leo rugiet, qui non timebit?* Catulus porrò leonis etiam audacior est, vel vt contrariarum & validiorum virium inexpectus, vel vt acutioribus firmioribusque dentibus instructus, vel vt cibi prædæque audior. Nomen verò Catuli Leonis præcipuè conuenit in Dauidem de tribu Iuda generatum, qui etiamnum adolescens pugnabat cum leonibus & vrsis, eosque superabat, & Goliath gigantem, terrorem Hebræorum, deuicit.

1. Reg. 17.
Ibidem.

43 *Ad prædam fili mi ascendisti.* Hebraicè est, ex præda; verbum autem Hebræum propriè significat raptum, & dilaceratum, vt cum leo bestiae alicuius membrum discerpfit & rapuit sibi in cibum. Hieronymus legit, ex captiuitate: sed in idem recidit. Septuaginta verterunt *Ex germine*, quod nullam habet cum Hebræa & Latina lectione conuenientiam, nec video quem sensum reddat secundum historiam; nisi fortè significatur, Iudam nihil degenerasse à maioribus suis, sed moribus factisque ostendisse ex sanctorum se ac fortium virorum stirpe generatum. Hoc loco Paraphrasis Chaldaica hanc habet lectionem: *Potestas erit in principio, & in fine magnificabitur regnum de domo Iuda, eò quòd à iudicio occisionis, fili mi, animam tuam abstinuisti: sensus est; Primò non erit plenum regnum in Iuda, sed magnificentia quædam & potestatis atque imperij excellentia super alias tribus: processu tamen temporis iniusti regni fastigium assurgit: & hoc meritis est Iudas propter æquitatem & iustitiam qua vsus est, tum liberando nurum Thamar ab incendio; tum eripiendo innocentem Ioseph ex manibus fratrum interficere eum cupientium.*

Hieronymus.
in traditionibus
Hebræicis.

Genes. 30.
Infra 37.

44 *Requiescens accubuisti vt leo, & quasi leæna quis suscitabit eum?* Hebraicè est: *Incuruauit se & accubuit:* alluditur ad morem leonis, qui postquam rapuit prædam, incuruat se super crura (id enim Hebræum verbum significat) & cubat, nec vult surgere, licet transeant alia animalia, quasi nullum timens. Pro leæna, Hebraicè est, *Labi*, significans leonem maiorem. Sed quia ea vox in plurali habet formam fœmininam, dici potest in singulari significari vtrumque sexum. S. Hieronymus ferè vertit leænam. Pro illo: *Quis suscitabit eum?* Hebraicè est: *Quis surgere vel stare faciet eum?* id est, *Quis irritabit eum?* quo significatur, subiugatis omnibus hostibus securè Iudam & tutò victurum. Nimirum ita contigit Dauidi post multas victorias debellatis Philisthæis; Moabitibus, Ammonitis, Idumæis & Syris, vsque ad Euphratem: sed maximè sub Salomone pax floruit, lege quartum & quintum caput libri tertij Regum. Sensus igitur est: *Profligatis hostibus in secura pace erit, nec quisquam eum laceffendo & irritando audebit ad bellum concitare.* In Chaldaica paraphrasi ita legimus hunc locum: *Quiescens habitabit in fortitudine sicut leo & sicut leæna, non est regnum quod commouebit eum.*

1. Reg. 8. Co
21. Parai. 9.

VERS. IO.

Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius.

RVPERTVS lib. 3. de victoria verbi Dei, cap. 9. ait hanc esse tertiam Dei promissionem datam homini de Aduetu Messiae. Nam prima expressa est ijs verbis, quæ Deus serpenti dixit Genes. 3. *Inimicitias ponam inter semen tuum & semen mulieris: & ipsum conteret caput tuum.* Secunda promissio data est Abraham Genes. 22. *In semine tuo benedicentur omnes Gentes.* Tertia promissio, & quidem prioribus multò expressior, per Iacob his verbis pronunciata & mundo publicata est.

Esther 5. &
15.

Pro *Non auferetur*. Septuaginta habet, *Non deficiet*. Hebraicè est, *Non recedet*, à verbo *Sur*, quod significat recedere, declinare, separare. *Sceptrum* Hebraicè *Sheueh* significans virgam regiam, quale est sceptrum, & qualis erat virga Assueri. In Psalm. 44. dicitur: *Virga directionis, virga regni tui*: significatur igitur regalis dignitas & potestas, ideo Septuaginta verterunt: *Non deficiet Princeps*, & Ionathas, *reges*. Solet nonnunquam in Scriptura nomen virgæ poni pro afflictione & oppressione, vt in Psal. 2. *Reges eius in virga ferrea.* & apud Esaiam, *Assur virga furoris mei*: & apud Paulum: *Quid vultis? In virga veniam ad vos, &c.* Verùm ea significatio hîc locum non habet, vt manifestum est ex ijs quæ proximè sequuntur, quæ declarant Iacob loqui de principatu & dominio Iudæ, omnia illi læta faustaque & gloriosa pronunciando. Nec verum esset non recessuram fuisse à tribu Iuda virgam afflictionis vsque ad Messiae aduentum; cum ea Tribus, regnantibus Dauide & Salomone, florentissima & felicissima fuerit. *De Iuda*, hoc est, de familia, posteritate & tribu Iuda, Onkelus & Ionathas verterunt, de domo Iuda.

Et dux, sic etiam Septuaginta. Hebraicè est *Mechochech*, significans eum qui fecit scribere leges & decreta, hîc ponitur pro legislatore. Idè nomen Psalm. 59. Latinus interpres vertit *regem*, ibi *Iuda rex meus*. Est autem munus summi principis ac regis, sancire leges, & decreta condere. Isaias certè cap. 33. tribus gloriosis nominibus Messiam insigniuit, *Iudicis, Legislatoris & Regis*. *Dominus*, inquit, *iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster, ipse saluabit nos*. *De fœmore eius*, Septuaginta: *De fœmoribus*. Hebraicè ad verbum: *De inter pedes eius*, sensus igitur est: *Ex semine vel ex stirpe eius*. Onkelus & Ionathas habent: *De filiis filiorum eius*. S. Hieron. honestati aurium consulens, ne nominaret genitalia, quod proximum erat posuit, *De fœmore*; & alibi dicitur, *Ex utero*, etiam in viris, vt Genes. 15. & 2. Reg. 16. certè locus virilitatis, vt est inter fœmora, sic est in imo ventris.

Donec veniat qui mittendus est. Illud *donec* expressiùs reddiderunt Onkelus & Ionathas: *Ille quidem, non deficiet in seculum seculi vsque dum veniat Messias*, hîc autem, vsque ad tempus quo veniet. *Qui mittendus est*, Messias scilicet: nam hoc nomen expressè hîc Onkelus, Ionathas & Pagninus posuerunt. Certè Messias hoc vocabulo, *Missus*, sæpe insignitur in Scriptura: nimirum inter omnia quæ Deus misit hominibus. Christi missio fuit maximè oprata, & expectata, promissa, & salutatis homini

hominibus. Hebraicè est *Shiloh* obscura admodum & ambiguae significationis: nam prout varia ex origine seu radice ducitur, sic ad varias significationes applicatur. Etenim quia *Scil* filium significat, quidam vertunt, donec veniat filius eius: intelligi volentes Messiam, Oleaster repetit originem eius à *Scialah*, & significari vult eo nomine quietum, securum & pacificum, quo nomine Messias commèdatus & nobilitatus est, tum apud Isaiam, tum apud Zacha. c. 9. Est præterea *Shiloh* proprium nomen cuiusdam loci, qui erat in sorte vel in tribu Ephraim, vbi ductæ sunt sortes super diuisione terræ promissionis, Iosue 18. mansit quoque eo in loco arca Domini vsque ad Samuelem, vide Psal. 77. & Hier. cap. 7. Eugubinus putat tempore S. Hieron. nõ fuisse scriptum *Shiloh*, sed *Saliach*, vt loco litteræ *he* fuerit *chet*, & ita significari, vt ipse vertit, Missum.

Oleaster.

1. Reg. 4.
Augustin.
Eugubinus
in Genes.

47 Septuaginta verterunt: *Donec veniant qua deposita sunt ei* Sic enim secundum ipsos legit August. lib. 12. contra Faustum, cap. 42. lib. 17. de Ciuit. Dei, cap. 41. Cyprianus lib. 1. contra Iudæos legit *Deposita illi*. alia Lectio habet, *Donec veniat cui repositum est*. Sic legit Ignatius, Irenæus, Tertullianus, Ambrosius, Leo Papa, & S. Hieronymus, Iustinus Martyr & interpres Origenis vtranque lectionem agnoscunt: in Codicibus Theodoretii manuscriptis, in vlt. quæst. in Gen. bis est. *Qui reseruat, vel Quod reseruat*. Hæc circa translationem Septuaginta huius loci annotauit Flaminius Nobilius, quem ego virum propter magnam probitatem & doctrinam, & meam multorum annorum cum eo familiaritatem, amoris simul, & honoris causa libenter nomino.

Augustinus.
Cyprianus.
Ignatius.
Irenæus.
Tertul.
Ambrosius.
Leo Papa.
Hieronymus.
Iustinus.
Theodoretus.
Flaminius
Nobilus.
Eugubinus.

Opinatur Eugubinus, Septuaginta diuisam legisse dictionem illam *Shiloh* in *Sci*, quod significat relatiuum *quis, qua, quod*: & in pronomen *Lo*, quod significat, *es, vel ipsi*, vt sensus fuerit: *Donec veniat quod ei*, suppleuisse autem ipsos septuaginta illud *repositum est*. Dicuntur autem reposita, quæ sunt nobis valdè cara & pretiosa, & quia nihil erat carius aut pretiosius aduentu Messia, aut quod æquè illustraturum atque nobilitaturum esset tribum Iuda, idcirco dicitur: *Donec veniat quod est ei repositum*. Messias porrò erat repositus siue depositus in promissis Dei, in prædictionibus vatum, denique in multis figuris & signis, atque in omnibus penè ceremoniis Iudaicis.

48 *Et ipse erit expectatio gentium*: Hebraicè est: *Et ei erit obedientia populorum*, Id est, obedient illi populi & accipient leges eius: quod in parte contigit Dauidi, vt de se ipse testatur Psal. 17. *Populus quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi*: sed omnino completum est in Christo Domino, cui dixit Deus pater Psal. 2. *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam*: Et Psalm. 71. *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei*. Quamobrem Psalm. 44. faustis vocibus ei acclamatur: *Inuende prosperè, procede, & regna*. Rabbi Salomon ait vocem Hebræam significare congregationem populorum, & indicari multos populos ad eius ditionem & imperium aggregatum iri: quod aliquatenus euenit in principatu Dauidis, qui multas gentes parere sibi, & tributum pendere coëgit.

2. Reg. 12.

Hieronym. in
Tradit. He-
braicis.

Hieronymus in vna litera sensum mutauit: nam vox *Ia* est à verbo *Ia-cha*, & habet prædictam significationem. S. Hieronymus deriuasse eam videretur à *Chana*, quod significat expectare, & frequenter litera *He* ponitur in loco *Vau*, & tunc habet significationem qua vsus est hic B. Hieronymus, quod tamen propterea non probatur peritis linguæ Hebrææ, quod talia nomina quæ fiunt per præpositionem literæ *Iod* per quam rara sunt, nec ferè sunt nisi propria nomina, quale non est in hoc: nec reperitur hæc vox alibi quàm in præsentis loco, & cap. 30. Prouerb. Onkelus habet, Et ipsi obedient Gentes. Ionathas, Subiicientur ei omnes reges terræ.

Quomodo
Christus ex-
pectatio fue-
rit Gentium,
cum illa nul-
lam aduen-
tus Christi
notitiam ha-
buerint.
Iusti. marty.

Cæterum Latina Lectio hanc fert quæstionem, Quomodo Messias 49 fuerit expectatio Gentium, cum is ante suum aduentum nullo modo esset Gentibus cognitus. Namque apud Isaiam, cap. 65. (idemque vsurpatum à Paulo est ad Romanos decimo) de Gentibus loquens Deus, ait: *Inuentus sum à non querentibus me, palam apparui ijs qui me non interrogabant.* Eadem difficultas accidit loco illi Aggei cap. 2. *Veniet desideratus cunctis Gentibus.* Tribus modis hic nodus solui posset; primo, vt soluit Iustinus in eo Dialogo quem habuit cum Thriphone Iudæo, interpretando hæc verba non de primo, sed de secundo aduentu Messie, qui sicut in primo aduentu fuit expectatio Iudæorum, ita in secundo aduentu erit expectatio Gentium quæ in ipsum crediderunt. Similiter eundem locum exposuit Augustinus scribens libr. 8. de Ciuitate Dei, cap. 35. Iam verò, inquit, quod sequitur: *Et veniet desideratus cunctis Gentibus:* de nouissimo eius expectatur aduentu. Vt enim desideratus esset expectantibus, prius oportuit eum dilectum esse credentibus. Idemque reperit cap. 48. eiusdem libri. Non, inquit, prior aduentus eius desideratus erat omnibus Gentibus, non enim quem debebant desiderare, sciebant, in quem non crediderant. Sed hanc profectò Iustini & Augustini expositionem verba illa Iacob excludunt, quæ proximè antecesserunt: *Non auferetur sceptrum de Iuda, &c. donec veniat qui mittendus est:* quibus verbis manifestum fit, non de secundo, sed de primo Messie aduentu Iacob loqui.

Augustinus.

Altera ratio explicandi hanc difficultatem illa est, cum dicitur, Gentes desiderasse & expectasse aduentum Messie, non esse propriam, sed figuratam, & metaphoricam locutionem, qua scilicet illud significetur, tantoperè Gentes indiguisse aduentu Messie in remedium malorum quibus oppressæ tenebantur, vt si nouissent ipsum, proculdubio ardentissime eius aduentum desiderassent atque expectassent. quemadmodum frequens est cum in sacris, tum in profanis literis dicere, terram desiderare vel expectare imbres, soles, ventos, significando terram istiusmodi rebus vehementer indigere, quò fructus optatos & expectatos hominibus ferre queat. Hac eius vocis significatione vsus Moses dixit terram promissionis expectare de cælo pluiias. Deut. cap. II. id est, indigere pluiijs & eas in tempore accipere.

Nec sanè tertia illa via dissoluendæ huius quæstionis repudiari debet,

voca

vocabulum expectationis hoc loco esse positum pro spe & fiducia, & sententiam Iacob intelligi debere de Gentibus iam ad Christi fidem conuersis: mos enim scripturæ est conuersos ex Gentibus ad Christum etiam post conuersionem appellare Gentes; ad differentiam videlicet Iudeorum. Audi Paulum loquentem cum Gentibus iam Christi fidem amplexis, ad Ro. II. *Vobis dico Gentibus, Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo, &c.* Sensus igitur est: Non tantum Iudæi, sed multò maximè Gentes Messiam recipient, atque in eo suam spem, omnemque fiduciam collocabunt: quemadmodum prædixerat Isaias ca. II. secundum translationem septuaginta: *Erit radix Iesse, & consurget qui sit princeps Gentium, & in eo Gentes sperabunt.*

Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem asinam suam. His verbis & aliis proximè sequentibus prædicit Iacob fertilitatem eius regionis, quæ in diuisione terræ Chanaam sorte obuentura erat tribui Iuda. Tria verò ponuntur summæ fertilitatis eius terræ argumenta: primò quidem quòd tam grandes habitura esset vites, easque adeo vuis onustas, vt posset asinus ad vnã vitem alligari, & ex illa sola vuis onerari, cui rei fidem facit quod prodidit Moses in libro Numerorum, cap. 13. Deinde tantam significat fore vini abundantiam, vt id non modò sufficiat bibendo, sed etiam supersit ad lauandas vestes: quod accipiendum est quasi hyperbolicè dictum, neque enim significatur vestes esse lauandas vino, sed indicatur abundè superfuturum vinum non ad bibendum tantum, sed vt, quemadmodum aqua vestes, sic eo lauari possint: postremò tantum fore significat vini & lactis copiam, vt habituri sint homines oculos rubicundos præ nimia potatione vini: idemque assiduè & assatim lacte valescentes, habituri sint dentes lactei candoris.

Onkelus & Rabbi Salomon censent quidem hisce verbis demonstrari fertilitatem terræ Iuda, verum aiunt ea verba non propriè, sed figuratè & parabolicè accipienda. Nam illud: *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem asinam suam.* significat, tam iuuenes quàm senes in tribu Iuda futuros iustos, adhærentes legi & doctrinæ Dei. Itaque pullus significat filios, asina parentes: ligare, est adhærere: vitis, est lex; vinea, synagoga. Illud: *Lauabit in vino stolam suam,* significat principes Iuda vsuros pretiosis vestibus, ex purpura & serico quod sit tinctum coccineo colore; per oculos rubros à vino, significantur montes, ex quibus vsquequaque longinquos sit prospectus: qui montes in terra Iuda abundaturi erant vitibus & vino. Dentes lactei, significant colles, campos, loca spatioisa quæ frumento abundabunt, & propter vbertatem ac bonitatem pascuorum gregibus & armentis copiosa erunt. Quod si lectorem iuuat hanc interpretationem ex ipsamet paraphrasi Chaldaica cognoscere; hæc sunt eius verba: Circundabit Israel ciuitatem suam, populus ædificabit templum suum, eruntque iusti in circuitu eius, & factores legis iuxta doctrinam eius, purpurea bona, erit vestimentum eius, operimētum eius, sericum tinctum coccinò variisque coloribus: rubicundi erunt montes eius, in vineis stillabunt torcularia eius vinum, abicabunt campi eius frumento & gregibus ouium. Sic est ibi.

Onkelus.
Rab. Salomè.

Sed paululum expendamus singula verba: *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem asinam suam.* Hebraicè *gephe* significat propriè vitem, & item locum in quo sunt vites. Vox *gubir* significat pullum, non quemlibet sed asini, & aliquando etiam muli, propter cognationem quam is habet cum asino. Vox *Sorecha*, quam Interpres Latinus vertit vitem, significat vitem optimam, nobilem, præstantem: potest etiam deflecti ad significandum ramum seu palmitem, quemadmodum vertit Pagninus. Sequitur: *Lauabit in vino stolam suam, &c.* Thostatus, Burgenfis & Carthusianus Contendunt hæc verba secundùm literalem sensum non dici in tribum Iuda, nec significare fertilitatem terræ sortis eius, sed intelligi debere de Messia. Cùm enim illud participium, *ligans*, sit tertiæ personæ, non potest referri ad Iudam, de quo locutus fuerat Iacob in secunda persona, sed iungi debet cum eo quod proximè antecessit: *Donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Sed hoc leue est, siquidem Iacob etiam de Iuda locutus est in tertia persona, dicens, *Quis suscitabit eum? Et, Non auferetur sceptrum de Iuda.* Constat præterea, in prophetiis etiam in eodem sermone frequentissimum esse transitum ex vna persona in alias. nihil igitur prohibet, quinimò perbellè conuenit, verba hæc interpretari de singulari & eximia fertilitate sortis Iuda, quæ cùm aliorum bonorum, tum lactis & vini feracissima fuisse dicitur.

Thostatus.
Burgenfis.
Carthusianus.

MYSTICA VATICINII

de Iuda explanatio.

EXPLANATO igitur primo loco literalis sensu huius vaticinii, sequitur vt secundo loco mysticam quoque, sed breuem & succinctam eiusdem prophetiæ intelligentiam & interpretationem tractemus. *Iuda te laudabunt fratres tui.* Nomen Iuda, significans confessionem siue laudem, mirificè conuenit Christo Domino, qui ab exordio vsque conceptionis suæ numquam destitit confiteri & laudare Deum, quippe qui statim vt mundum ingressus est, se ipse offerens Deo Patri, dixit, *Ecce venio, In capite libri scriptum est de me, vt faciam, Deus, voluntatem tuam.* Omnes autem electi, siue homines, siue Angeli, fratres Christi sunt per gratiam adoptionis: sicut etiam ipse filius Dei est secundùm naturam, sic illi per gratiam filij Dei facti sunt. Quapropter appellatur ipse primogenitus in multis fratribus.

Laudari verò Christum ab omnibus suis fratribus, licet intelligere ex eo quod narrat Ioannes Apocalyp. cap. 5. vidisse se circa thronum Dei quatuor animalia, & viginti quatuor seniores per quos omnes electi tam veteris, quàm noui Testamenti significantur: & insuper millia millium Angelorum, & hi omnes concinebant & celebrabant laudes Agni: quin etiam vidit omnem creaturam quæ in cælo est, & super terram, & sub terra dicentem, *Sedenti in throno & Agno, Benedictio, honor, & gloria, & potestas in secula seculorum.* Vniuersa item ecclesia tū militas, tum triumphans,

Psal. 39.
Hebr. 10.
Rom. 8.

phans Deum laudat per Christum Dominum, quemadmodum ipsamet canit Ecclesia: Per quem maiestatem tuam laudant Angeli, adorant dominationes, tremunt potestates.

Verùm de quo nostrum hunc Iudam laudant fratres eius? De hoc ipso, inquit Rupertus, quod fecit ipsos fratres suos: cùm enim inimici essent Dei, per Christum facti sunt non tantùm amici, sed etiam hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: vnde Ioannes primæ Epist. cap. 3. *Videte, ait, qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij Dei nominemur & simus: & apud eundem in Apocal. cap. 5. mystica illa animalia & seniores laudant Agnum: Quia, inquit, redemisti nos Deo in sanguine tuo, & fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes, & regnabimus super terram.*

Rupertus.
Rom. 5.
Infra 8.

Adorabunt te filij patris tui. Lege Psal. 71. in quo multa David cecinit de adoratione ac veneratione Messia, sed hoc ipsa expressiùs Paulus ad Philipp. 2. *Vi in nomine eius, inquit, omne genu flectatur cælestium, terrestrium & infernorum, &c.* Cum qua Pauli sententia Hebræa lectio huius loci conuenientior videtur, sic habens: *Incuruabunt se tibi filij patris tui: sequitur: Manus tua in cervicibus inimicorum tuorum.* Mirabiliter Christus omnes suos inimicos subiugauit, Diabolum, qui ei necem molitus fuerat: Iudæos, qui eum repulerunt: Gentes, quæ ei contradixerunt. Itaque illud David, in Psal. 109. magna in parte iam completum est: *Confregit in die ira sua reges. Iudicabis in nationibus: implebis ruinas, conquassabit capita in terra multorum.* & in Psal. 44. *Sagitta tua acuta, populi sub te cadent in corda inimicorum regis.* Hoc figurauit apud Dan. cap. 2. lapis ille percussus atque in puluerem redigens statuam, quæ regna mundi huius repræsentabat. *Catulus Leonis Iuda.* Appellatur Christus, inquit Ambros. Catulus Leonis, vt intelligitur Christum esse filium suum connaturalem & consubstantialem Deo patri, sicut catulus Leonis parenti suo leoni. Sed quia nomen catuli videtur significare paruum, quid & minus Patre, ne cui suspicio incideret Filium esse minorem Patre, ad eam suspicionem arcendam mox subditur: *Accubisti vt Leo, & quasi Leana.*

Ambros.

Ad prædam filij ascendiisti: Maximus prædator fuit Christus, & prædandi causa in mundum venit: quocirca iussit Deus per Isaiam, cap. 8. imponi ei nomen prædatoris; *Voca, inquit, nomen eius, Accelera, spolia detrahete, Festina prædari.* Quàm multos Christus deprædatus est & rapuit de manu & faucibus Dæmonis! Hebraica lectio habet: *Ex captiuitate ascendisti: quod pulchrè competit in Ascensum Christi: cùm ex inferno in terram, tum ex terra in cælum: Ascendens enim in altum, captiuam duxit captiuitatem.*

Requiescens accubisti vt Leo. Requies & acubitus Christi, fuit mors eius & sepultura. *Ego, inquit, dormiui & somnum cepi, & exsurrexi.* Mortuus est Christus vt Leo, quia fortitudinem suam plusquam leoninam in morte sua maximè declarauit: non solùm quòd moriens totum mundum concussit, tremefecit atque conturbauit; sed eò maximè, quòd mortem moriendo destruxit, & cadens ipse, diabolum prostrauit. Vnde Paulus. *Quod infirmum est Dei, fortius est, inquit, omnibus hominibus.* Sic etiam Samson,

Psal. 67.
Ephes. 4.
Psalm. 3.
Matth. 27.
1. Cor. 11.
Judith. 16.

tum maximè demonstrauit robur suum, cum intra ciuitatem, quasi carcere quodam inclusus teneri uidebatur: & cum demolitus columnam, moriens ipse pariter hostes suos interemit.

Ruffinus mi-
rum refert de
catulo leonis.

Refert hoc loco Ruffinus tradi à phisiologis hanc esse catuli leonis naturam cum natus est, triduum dormire, tertio autem die fremitu patris tremefacto cubili, excitari. Hoc bellè quadrat in triduum mortis Christi, & in eius resurrectionem, potentia Dei patris, cum magno custodem sepulchri terrore factam. *Quis suscitabit eum?* Quasi dicat, non indiget aliena potentia ut resurgat. Propria auctoritate, ait Ambrosius, natus est, proprio arbitrio mortuus est, propria potestate suscitatus est. Et hoc ipse Dominus dixerat, *Potestatem*, inquit, *habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam.*

Matth. ult.
Ambrosius.
Ioann. 10.

Non auferetur scriptum de Iuda & dux de femore eius: Non deficiet regnum Christi, quod est Ecclesia, nec regni eius princeps, qui est Pontifex summus, eius Vicarius: qui dicitur de femore eius, vel quia sicut filius succedit in dignitatem & auctoritatem patris, ita summus Pontifex subit vicem Christi quantum ad dignitatem & auctoritatem: vel quia scriptum est in Apocal. Christum visum esse Ioanni habere in vestimento & in femore suo scriptum *Rex regum & Dominus dominantium*; inde summus Pontifex tantam habet dignitatis & potestatis vim & excellentiam,

Apocal. 19.
& 1. Tim. 6.
Matth. ult.
Supra 16.

Donec veniat qui mittendus est. Usque ad diem iudicij stabit Ecclesia militans, & in ea summus Pontificatus: ideo Dominus dixit, *Ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi:* & Petro dixit, *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & porte inferi non proualebunt aduersus eam. Ipse erit expectatio Gentium.* Tota expectatio militantis Ecclesie est secundus aduentus Christi, sicut Paulus ait: *Expectantes beatam spem & aduentum gloria magni Dei.* Hæc itidem Ecclesie triumphantis expectatio est propter consummatam totius hominis felicitatem. Vnde Ioannes in Apocalypsi audiuit animas Sanctorum magno clamore expectantes Dei iudicium. Et responsum est illis, ut requiescerent & expectarent adhuc tempus modicum, donec conferui & fratres eorum complerentur.

Tit. 2.

Apocal. 6.

Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem asinam suam. Pullus significat populum Gentilem, asina Iudaicum: vitis, est ipse Christus; vinea, Ecclesia quæ ex gentibus & Iudæis congregata est. Christus enim fuit lapis angularis coniungens vtrumque patientem, & faciens vtraque vnum. Duplex autem est ligamen fidelium, vnum ad vitem, id est, cum Christo per fidem, spem & charitatem; alterum ad vineam, id est, cum Ecclesia, per vnitatem, pacem, & concordiam: prius ligamen rumpunt Hæretici, posterior Schismatici.

Ephes. 2.

Lauabit in vino stolam suam: stola & indumentum Christi, fideles sunt, legitur in Ecclesiasticis historijs, B. Petro Episcopo Alexandrino visum esse Christum cum veste lacerata, & dixisse, *Vestis mea Ecclesia est, quam peruersis & impijs opinionibus Arius dilacerauit. hanc Ecclesiam lauit Christus suo sanguine;* *Lauans nos à delictis nostris in sanguine suo,* ut legitur in

Ephes. 5.

Apoca

Apocalypsi cap. 1. & idèd lauit Ecclesiam, vt nec maculam, nec rugam habens villam, pura, immaculata & sancta esset. Signare autem dicitur *In vino*, quia sanguis Christi fuit Ecclesiae lauacrum, pretium, & potus.

Ephes. 1. & Coloss. 2.

Pulchriores sunt oculi eius vino. Paulus ad Ephes. 4. ait, Deum dedisse Ecclesiae Prophetas, & Apostolos, Doctores item & Pastores ad ædificationem corporis eius quæ est Ecclesia, ne tanquam paruuli fluctuantes circumferamur omni vento doctrinæ. Oculi igitur Ecclesiae, Prophetæ & Apostoli fuerunt: nam sicut oculi celsissima parte locati, regimen habent totius corporis; sic Prophetæ & Apostoli, supremum docendæ, regendæ, tuendæ quæ Ecclesiae dignitatis ac potestatis gradum tenuerunt. Sed cur isti oculi dicuntur pulchriores vino? equidè quatuor in vino laudari video, colorem, odorè, sapore, vim præterea exhilarandi & roborandi. Talia quædam fuisse in Apostolis licet animaduertere: colorem quidem, sanctitatem exterioris vitæ & conuersationis: odorem, virtutum interiorum fragrantiam: saporem, dulcedinem doctrinæ, prædicationis, & gubernationis: virtutem, exhilarandi & corroborandi, efficaciam eorum & patiendi, & faciendi magna, in miraculis præsertim patrandis, quibus Ecclesiam maiorem in modum recreabant, atque confirmabant.

Oculi Eccles. Prophetæ & Apostoli.

Quatuor in vino laudari.

Dentes eius lacte candidiores. Per dentes, nec ineptum nec alienum fuerit intelligere Pastores & Doctores Ecclesiae. Triplex porrò dentium munus est: conferunt enim ad comminuendum & conterendum cibum, sine quo attritu non posset is postea bene concoqui: vulgatum est enim, & fertur in primis apud Medicos iuxta ac Philosophos, primam fieri in ore, ac per dentes cibi concoctionem. Deseruiunt, etiam dentes procudendæ lingua ac formandæ locutioni & sermoni. Valent denique ad mordendum. Similiter triplex est, secundùm allegoricam intelligentiam, munus Pastoris ac Doctoris Ecclesiae: primùm est loqui, id est, prædicare & docere, quæ plebem Christianam nosse non modò necesse est, sed etiam quoquo modo expedit: Deindè mordere, id est, castigare, reprehendere: Vnde Paulus dixit Timoth. *Prædica verbum, in sta opportune, importune argue, obsecra, increpa.* Ad hæc cibum terere, & quasi præmansum in os audientium ingerere: non quidem eundem, eodemque modo confectum & comparatum præbere omnibus, sed accommodatè ad singulorum habitatem atque captum. Idèd Paulus dixit eidem Tim. *Solicite cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem rectè tractantem verbum veritatis.* Pro illo: *rectè tractantem*, Græca lectio significat, rectè seindentem: quibusdam enim solidior, alijs tenerior ac mollior, quibusdam copiosior, alijs parcior & seindendus & tribuendus est cibum.

Dentes Pastores & Doctores Ecclesiae. Triplex munus & usus dentium.

2. Timoth. 4.

Supra 2.

Explicantur duæ disputationes, altera contra Iudæos, altera verò cum Christianis Doctoribus.

PXPOSTVS est à nobis hætenus vaticiniij huius de Iuda sensus, & intellectus, tam historicus, quàm mysticus, restat vt extremo loco duas tractemus disputationes, quæ ad eiusdem prophetæ vim & veritatem penitus cognoscendam plurimum conferunt.

*A tempore
Ihuus Prophe-
zia, vsque ad
Iudaici prin-
cipatus defe-
ctionem præ-
terisse annos
1698. vsque
ad Christi
autem ortum
1735.*

Sed ante omnia, duo prænotanda sunt quæ in earum disputationum tra-
ctatu sæpius vsui nobis futura sunt. Primum igitur scire conuenit, ab eo
tempore quo Iacob edidit hoc vaticinium, id est, ab eius morte, vsque ad
id temporis quo defecit omnino principatus Iudaicus ad alienigenas trã-
latus, præterisse annos mille sexcentos nonaginta octo; vsque ad Messie
verò aduentum, id est, ortum Christi Saluatoris nostri, annos mille
septingentos triginta quinque: qui numerus annorum ad hunc modum
colligitur. A morte Iacob vsque ad egressum Hebræorum ex Ægypto an-
ni fluxerunt centum nonaginta octo: namque à promissione diuinitus fa-
cta Abraham anno ætatis eius septuagesimo quinto (vt scriptum est cap. 12.
Genes.) vsque ad legem datam Hebræis per Mosem (Lex verò data est
tertio mense quàm egressi fuerunt Hebræi ex Ægypto) transierunt anni
triginta & quadringenti (tot enim memorat Paulus cap. 3. Epist. ad Gal-
lat.) Iam verò à septuagesimo quinto Abraham anno vsque ad mortem Ia-
cob, ex ipso libro Geneleos computare licet ducentos & triginta duos
annos: ex quo manifestè concluditur, à morte Iacob vsque ad egressionem
Hebræorum ex Ægypto, vel vsque ad legem datam, centum nonaginta
octo annos excurrisse.

Rursus ab egressu Hebræorum ex Ægypto vsque ad ædificationem
templi Salomonis transactos esse quadringentos atque octoginta annos,
in sexto capite libri tertij Regum proditum est: hinc porro vsque ad li-
berationem populi Hebræi ex captiuitate Babylonica factam primo anno
monarchiæ Cyri, quingentos annos exactos esse, tertius & quartus liber
Reg. apertè docent: à reuersione autem Hebræorum ex captiuitate vsque
ad defectum imperij Iudaici transisse annos quingentos & triginta, eo li-
quet, quòd primus annus monarchiæ Cyri fuit etiã primus annus Olym-
piadis quinquagesimæ quintæ: imperium autem Iudaicum defecit occiso
Antigono Iudaicæ stirpis vltimo Rege Iudæorum, & Herode alienigena
imperium Iudaicum rapiente: quod euenit, teste Iosepho lib. 14. Iudai-
carum antiquitatum, Olympiade 185. Coss. M. Agrippa & Canidio Gallo,
quorum consulatus, vt constat ex Fastis Capitolinis, competit in annum
urbis conditæ septingentesimum decimum sextum. A cæde autem Anti-
goni, & exordio regni Herodis pacifici vsque ad ortum Christi Domini,
id est, vsque ad annum quartum Olympiadis ceterimæ nonagesimæ quar-
tæ, triginta & septem anni præterierunt. Ex hac igitur computatione satis
apparet verum esse quod suprã diximus, ab eo tempore quo Iacob edidit
hoc vaticinium, vsque ad id temporis, quò primùm defecit sceptrum Iu-
daicum, effluxisse annos mille sexcentos nonaginta octo: vsque ad Messie
verò aduentum & ortum Saluatoris nostri, annos mille septingentos tri-
ginta quinque.

Illud prætereà Lectorem ignorare nolumus, regimen populi Hebræi
non vnus semper modi fuisse, sed quadruplicem distingui posse formam
gubernationis eius populi. Primum enim suprema potestas & dominatus
penes Duces fuit, Mosen dico & Iosue, per annos 66. nam Mosem quadra-
ginta annis præfuisse populo Hebræo, sacris literis testatum est; Iosue
autem

Iosephus.

Deuter. 29.

autem viginti sex annos ferunt eiusdem populi principatum tenuisse. Deinde fuit penes Iudices, id est, ab Othoniele vsque ad Samuelem, per annos trecentos triginta. Adhæc penes Reges, à Saule vsque ad Sedechiam, per annos quingentos tredecim: Nouissimè fuit penes Pontifices, hoc est, post redditum Hebræorum ex captiuitate Babylonica vsque ad Herodem, per annos quingentos viginti. Hinc si detrahas centum octoginta annos captiuitatum quæ narrantur in libro Iudicum, & Captiuitatis Babylonicæ, itemque annos decem inter regni post mortem Iosue, vt significatur in libro Iudicum, & aperte traditur à Iosepho, reliquum erit tempus omne, quod Iudæi principes habuerunt suæ gentis vsque ad Herodem, annorum mille trecentorum & decem. Atque his præmissis & constitutis, agrediamur primam disputationem quæ contra Iudæos tractanda est.

*Principatus
Iudæus fuit
penes Duces,
annis 66. pe-
nes Iudices
annis 330. pe-
nes Reges
530. penes
Pontifices vs-
que ad He-
rodem annis
520.
Iosephus.*

DISPUTATIO contra Iudæos.

*Denotari hac Prophetia Iacob, centum tempus aduentus Messie, &
ex ea concludi euidenter iam pridem venisse Messiam.*

IVDÆI qui fuerunt post aduentum Christi, cum à Christianis, qui Messiam venisse, & hunc esse Saluatorem & Dominum nostrum Iesum Christum ostendunt, cum alijs diuinæ Scripturæ testimonijs, tum hoc vaticinio Iacob vehementer virgerentur atque premerentur: multiplici tergiversatione vim huius vaticinij eludere atque effugere conati, varias huius Prophetiæ interpretationes confinxerunt, quibus apertam rectamque eius sententiam quoquo modo infuscarent atque peruerterent, has eorum commentitias expositiones volumus hoc loco commemorare, ac refellere breuiter, fideliter, diligenter.

64. Prima Iudæorum interpretatio. Aiunt vocem Hebræam, *Sheueih* quam Latinus Interpres vertit, sceptrum siue virgam, significare hoc loco non virgam dominationis ac principatus, sed virgam tribulationis & tyrannicæ oppressionis. Vt sit sensus: Non recedet à tribu Iuda vexatio & oppressio, quoad veniat Messias. Verùm hanc interpretationem falsam esse, liquet dupliciter: tum quòd post illud, *Non auferetur sceptrum de Iuda*: subditur: *Et dux de femore eius*. Ergo loquitur Iacob de virga principatus & dominationis, non autè oppressionis, & vexationis. Quinimò videre licet, omnia quæ Iacob in hac Prophetia denunciat tribui Iuda esse fausta, prospera, & gloriosa, tum etiam perspicuè falsum est nunquam recessisse à tribu Iuda vexationem & tyrannicam oppressionem vsque ad Messie aduentum: Siquidè ex libris Reg. palàm est, fuisse penes tribum Iuda à Dauide vsque ad Sedechiam, per annos ferè quingentos, regalem principatum & imperium, & aliquandiu potentissimum etiam atque florentissimum.

66. Secunda interpretatio: non eum esse huius prophetiæ sensum quem iactant Christiani, sed planè contrarium: Neque enim significatur, prin-

cipatum in tribu Iuda nunquam defecturum vsque ad Messiae aduentum, sed illud potius significatur, post aduentum Messiae, nullo tempore deinceps sceptrum Iudae defecturum: adueniens enim Messias restituet tribui Iuda regnum, idque in posterum ita firmabit, vt nunquam deficiat. Sed ista expositione planè corrumpitur ac peruertitur sententia Iacob. Nam ipse ait, *Non deficiet sceptrum, donec veniat Messias*. Isti exponunt, Non deficiet, postquam venerit: *donec autem venerit, & postquam venerit*, valdè diuersa sunt, illud enim respicit futurum Messiae aduentum, hoc autem iam präteritum.

Rabbi Salomon.

Tertia interpretatio Rabbi Salomonis. Concedit iste significari hoc vaticinio, mansurum in tribu Iuda sceptrum, donec veniat Messias, negat tamen venisse adhuc Messiam, quia manet adhuc in tribu Iuda sceptrum & imperium. Sed vbi terrarum aut gentium sceptrum & imperium habet tribus Iuda? Respondet, in his regionibus quæ sunt circa Mediam, Assyriam, Babylonem, & circa montem Caucasum. Hanc opinionem, vt suo tempore à Iudæis vulgò iactatam memorat Origenes initio lib. 4. de Principiis. Sed quem non magis iuuet ridere istius hominis impudentiam & mendacia, quàm confutare sententiam? Est, habeat sceptrum & imperium in illis regionibus tribus Iuda, multisque sæculis habuerit, non propterea tamen nõ impletum esset vaticinium Iacob, quippe qui loquitur de principatu & imperio quod tribus Iuda habitura erat in terra promissionis. Id quod planum est ex his quæ subiungit Iacob de fertilitate terræ quæ sorte obuinit tribui Iuda in diuisione terræ promissionis.

Sed profectò impudentissimum est, minimèque ferendum istius Rabbinum mendacium de imperio tribus Iuda in illis regionibus. Ex omnibus enim historiis liquidò constat, ex eo tempore quo Iudæi in captiuitatem ducti sunt, siue decem tribus primò, siue decem tribus Iuda, semper illas regiones sub alienigenarum regum fuisse imperio. Primùm enim fuere sub Assyriorum & Chaldæorum imperio, tum sub Medorum & Persarum, deinde sub Alexandri magni & Græcorum, postea sub Parthorum, ad hæc rursus sub regibus Persarum, hoc autè seculo partim sunt sub imperio Turcarum; partim sub eius qui vulgo appellatur Magnus Sophi, & est Persarum Imperator.

1. Reg. 4.

Quarta interpretatio, aiunt, verbum illud *Shiloh*, pro quo Latinus Interpretres posuit: *Qui mittendus est*: significare urbem Silo, in qua multo tempore fuit arca Domini, & in eadem vrbe primus rex Hebræorum Saul creatus est, & multis post annis inibi rex electus est Hieroboam, qui separauit decem tribus ab imperio regum Iuda; volunt igitur hanc esse sensum prophetæ: Non recedet principatus à Iuda, donec veniat Shiloh, id est, donec in Silo vngatur in Regem Saul qui erat ex tribu Benjamin, in quem translatus est principatus ex tribu Iuda. Similiter donec veniat Shiloh, id est, Hieroboam, qui in ea vrbe assumptus est in regnum decem tribuum.

Sedenim istam expositionem falsam esse, multis argumentis conuincitur. Principò, destruunt isti rectam verborum prophetæ constructionem. Iacob enim dixit nõ defuturum sceptrum donec veniat Shiloh, quod nõ potest

potest intelligi de ciuitate, interpretari autem donec Saul aut Hieroboam assumantur in reges in ciuitate Silo, non est aliud quam ex suo sensu nouam sententiam adicere prophetiæ Jacob. Quid quod falsum est, Saulem & Hieroboam creatos esse reges in Silo? Siquidem Saulem creatum esse regem in Masphar, Hieroboam verò in Sichem, apertis verbis traditur in 1. Reg. cap. 10. & in 3. lib. cap. 12. Quomodo præterea quadrat in Saulem & Hieroboam quod sequitur: *Et ipse erit expectatio Gentium?* Denique quod ab istis dicitur, ad Saulem translatum fuisse imperium ex tribu Iuda, & tunc verè sceptrum Iuda defecisse, perspicue falsum est: Tum quia proximè ante Saulem principatus Hebræi populi fuit penes Samuelem & Heli, aliòsque iudices qui non fuerunt ex tribu Iuda: tum etiam quia post Saulem, tantùm abest vt defecerit sceptrum in tribu Iuda, vt maximè tunc imperium in ea tribu fundatum sit per Dauidem qui successit Sauli, firmatùmque sit in posteris Dauidis per annos fermè quingentos.

Quinta interpretatio quæ censetur probabilior cæteris, per illud, *Qui mittendus est*, non significatum esse Messiam, sed Nabuchodonosor Regem Chaldæorum, quem missum esse à Deo ad punienda scelera Iudæorum apertè prodiderunt Hieremias & ezechiel. Volunt igitur hunc esse verùm germanùmque huius prophetiæ sensum: Habebit tribus Iuda regale imperium, donec veniet rex Nabuchodonosor: is enim regale imperium ademit tribui Iuda, capto, effosisque oculis, ducto Babylonem rege Sedechia, post quem nullus deinde posterorum Dauidis, aut ex tribu Iuda regnauit apud Iudæos.

Hierem. 25.
27. 36. 50. 51.
Ezech. 26.
4. Reg. ult.

Atque hac etiam ratione vaticiniùm hoc Iulianum Apostatam & hostem Christianorum intellexisse ex verbis quæ commemorat Cyrillus Alexandrinus lib. 8. eorum decem quos aduersus illum conscripsit, licet intelligere, quæ sic habent: Quòd non deficiat princeps de Iuda, neque dux de femoribus eius, non de Messia vel de Iesu dictum est, sed de regno Dauidis, quod cessasse constat in Sedechia, nouissimo posterorum Dauidis rege Iudæorum.

Iulianus A-
postata.
Cyrillus.
Alexandri-
nus.

Verumtamen procul verò hanc esse interpretationem, eo maximè patet argumento, quod nullo modo competit in regem Nabuchodonosor, id quod proximè Iacob subiecit: *Et ipse erit expectatio gentium*: tantum enim abest vt eum Gentes desiderauerint, & expectauerint, vt tanquam infensissimum hostem & tyrannum crudelissimùm vehementer oderint, cuiusque calamitatibus, infortunijs & exitio incredibiliter lætata sint, quemadmodum significat Isaias, cap. 14. Quanquam autem Deus miserit Nabuchodonosor ad castigandos Iudæos, solus tamen Messias simpliciter & præcisè nominatur in Scriptura Missus vel mittendus, neque id nomen in alium quempiam dicitur, nedum in istum regem impium, quem scilicet Azarias apud Daniele, cap. 3. appellat iniustissimum & pessimum vltra omnem terram.

Sexta Interpretatio. Aiunt quidam vaticiniùm hoc pertinere ad Messiam, & ad perpetuitatem principatus in tribu Iuda vsque ad Messie aduentum, verùm dicunt non esse prophetiam, vt vocant, prædestinationis, id est, absolutè certam & omnino implendam, sed esse prophetiam conditionalem

nalem, quales sunt multæ continentes Dei promissiones aut comminationes, quæ non simpliciter & omnino impleri debent, sed sub conditione, quæ si abest, destinatum non habent exitum. Promiserat Deus Iudæis æternam terræ Chanaan possessionem & habitationem, sed sub ea tamē conditione, si vicissim ipsi pietatem & iustitiam colerēt, legemque Dei custodirent: quod ipsi quia non præstiterunt, propterea diuini promissi participes non sunt facti. Similiter igitur Deus per Iacob promisit tribui Iuda principatum vsq; ad Messiaæ aduentum; non tamē absolutæ, sed sub conditione, si à Dei cultu & obseruantia diuinæ legis non recederet, quod quia secus euenit, idcirco minimè peruenit ad effectum hoc Dei promissum.

Atenim duo faciunt contra hanc expositionem: tum quod prophetiæ conditionales vel expressam habent illam conditionem, vel ex alijs diuinæ Scripturæ locis ea conditio elici potest & cognosci: at vaticinium hoc Iacob neque conditionem habet vllam, neque quod ea intelligi debeat conditionaliter, vsquam in sacris litteris significatur. Dicere igitur, nō esse prophetiam absolutam, est temerè loqui, & pro suo arbitrio fingere quod sibi placeat. Accedit, quod sicut prophetiæ de aduentu Messiaæ fuerunt absolutæ, & vt dicunt, prædestinationis, sic etiam prophetiæ omnes quæ denotabant varias circumstantias aduentus Messiaæ: exempli gratiā, quod esset futurus Messias ex semine Abrahamæ, quod ex stirpe Davidis esset generandus, quod eum Virgo esset paritura, quod nasciturus esset in Berthelem. Quemadmodum igitur hæc prophetiæ fuerunt absolutæ, non autem conditionales, sic etiam hæc prophetia censenda est quæ tempus Messiaæ aduentus ex defectu principatus in tribu Iuda cognosci voluit.

Nam licet Iacob non expressè dicat principatum in Iuda tunc defecturum, cum veniet Messias, perspicuè tamen significat, si quando contingat deficere principatum in Iuda, tunc certissimè aduentum Messiaæ expectari oportere. Nam si non deficiet donec veniat Messias, ergo, cum iam defecerit, necesse est iam venisse Messiam. Quod si hoc vaticinium de tempore aduentus Messiaæ non est absolutum, sed conditionale; consimili profectò ratione nobilis illa prophetia Danielis de tempore aduentus Messiaæ; septuaginta hebdomadis denotato ac definito, non absoluta, sed conditionalis fuerit.

*Esaias 7.
Matth. 1.
Michæ. 5.
Luca 1.
Matth. 1.*

Dan. 9.

DISPVATIO CVM CHRISTIANIS

Doctõribus, quemadmodum veritas huius prophetiæ cum ipso euentu, rerumque successu congruat atque consentiat.

DISCVSSIS atque profligatis Iudæorum commentitijs interpretationibus, alterum & quidem grauius ac difficilius cum Christianis Doctõribus subeundum est certamen. Est enim valde operosum & arduum liquidò ostendere, quemadmodum prophetiæ huius veritati euentus & res ipsa planè responderit. Hac in re plu

replurimi maximèque viri vehementer laborarunt ac desudarunt, quorum tamen omnium vix vnum reperies (vt ex hac nostra disputatione Lector intelliget) qui scopum, veritatis attingit; multos autem videre licet qui ab eo longè aberrarunt. Summa difficultatis huius in eo versatur, quòd populus Hebræus statim post egressum ex Aegypto & legè à Deo acceptam, principes gentis suæ habere cœpit, dissimili tamen, diuersis temporibus, principatu. Nam primi principes eius populi, fuere duces, Moïsem dico & Iosue, qui summo cum imperio ei populo præfuerunt per annos sexaginta sex; quorum neuter fuit ex tribu Iuda, sed Moïses ex tribu Leui, Iosue autem ex tribu Ephraim.

73 Deinde principatus fuit penes Iudices vsque ad Saulem primum regem per annos plus trecentos: toto autem eo tempore de tam multis, id est, quindecim iudicibus, duo tantum fuerunt ex tribu Iuda, Othoniel & Absam, per annos septem & quadraginta principatu defuncti. Post hæc imperium fuit penes Reges quorum primus fuit Saul ex tribu Benjamin: post quem rex creatus est Dauid ex tribu Iuda, in qua tribu mansit regalis principatus penes Dauidis posteros vsque ad captiuitatem Babylonicam, per annos quadringentos septuaginta tres. Post reuersionem autem Hebræorum ex captiuitate Babylonica in patriam suam, vsque ad Herodem, per annos quingentos viginti summus Iudæorum principatus in manu fuit Pontificum qui erant de tribu Leui. Nam quod scripsit Iustinus libro trigesimo sexto, Iudæorum eosdem esse reges & sacerdotes, ad hoc tempus tantum pertinet.

1. Reg. 10.
2. Reg. 2.

74 Ex hac igitur breui narratione apparet, cum principatus Iudæorum ab egressu eorum ex Aegypto vsque ad Herodem steterit annos mille quingentos, ex toto eo tempore annos duntaxat quingentos viginti principatum habuisse tribum Iuda: Ergo ante Dauidem principatus Iudaicus extra tribum Iuda fuit per annos quadringentos; post reuersionem autem ex captiuitate, fuit etiam extra tribum Iuda, præter vnum Zorobabel, quantum ex sacris litteris potest intelligi, & fuit penes tribum Leui per annos plus quingentos vsque ad Herodem & ad Messie aduentum; quomodo igitur constare potest veritas huius vaticinij, quo significatur futurum in tribu Iuda principatum vsque ad Messie aduentum? Hic nodus valdè torfit viros doctos, qui nullum non mouerunt lapidem, vt commodam eius soluendi rationem aliquam inirerent. Varias igitur adhibuerunt vias & rationes, quibus explicarent propositam difficultatem, & veritatem huius vaticinij aptè cum euentu componere atque concordare possent: quas nos ad præsens exponemus diligenter, & expendemus.

75 Prima est sententia Eusebij Cæsariensis libro octauo de Demonstratione Evangelica, & Diodori Tarlensis, vt citatur in Catena in Genesim. Arbitrantur isti Iacob non significare hac prophetia imperium populi Hebræi futurum penes tribum Iuda vsque ad Messie aduentum, sed illud tantum indicasse, tribum Iuda comparatam cum alijs tribubus, fore semper illis dignitate & honore præstantiorem, etiam tunc cum erat penes alias tribus principatus.

Eusebius.
Diodorus.

Idem significat Hugo Sancti Victoris in annotationibus in Genesim super hunc locum, ita scribens. *Non auferetur sceptrum*, id est, dominium quoddam; sicut quod prima tribus Iuda intrauit mare rubrum, & prima obtulit oblationem in deserto, vbi constructum est Tabernaculum, & huiusmodi alia quæpiam parua prælatio, *Donec veniat, qui mittendus est;* in Hebræo est donec veniat Silo, vbi Saul à Samuele inunctus est in Regem. Et est sensus, Usque ad Saulem & post eum habebit Iuda principatum, quia eripuit Ioseph de manibus fratrum suorum. Sic Hugo.

Verùm hæc sententia nõ est probabilis: nam illud vocabulum: *sceptrum* vel, vt Hebræa sonant, virga regia, & vt verterunt lxx. Princeps, & illa vox *dux*, vel vt significant Hebræa, legislator, manifestè denotant summam principatus & imperij potestatem. Neque illud rationi consentaneum est, si supremum imperium diu fuerit continuatum in alia tribu, non fuisse eam, quo tempore principatu potiebatur, ceteris nobiliorem & honoratiorẽ: supremus enim principatus longo tempore continuatus in aliqua familia, facit eam multo nobiliorem cæteris quæ eo principatu carent. Quis igitur dubitet credere, cum post reuersionem Hebræorum ex captiuitate Babylonica, per annos plus quingentos, Pontifices qui erant de tribu Leui, summum imperium obtinuerint, & plerique regalem maiestatem simul cum dignitate pontificia coniunctam habuerint, fuisse apud Hebræos eo tempore tribum Leui omnium nobilissimam atque honoratissimam?

Cyrrillus.
Alexandri-
nus.

Altera sententia Beati Cyrrilli in lib. 8. aduersus Iulianum Apostatam. 75 Negat Cyrrillus post captiuitatem Babylonicam defecisse sceptrum & principatum in tribu Iuda, quinimò putat, statim vt Iudæi reuersi sunt ex Babylonica captiuitate, principem eorum fuisse Zorobabelem qui erat de tribu Iuda, vt apud Esdram & Zachariam videre licet: eumque principatum deinceps in posteris eius usque ad Herodem esse perpetuatum.

Sed pace tanti viri dictum sit, non videtur verum quod sumit. Nullus enim posterorum Zorobabelis summum habuisse principatum apud Iudæos legitur, vel in sacris literis, vel in historiis Iosephi: sed contra legitur, fuisse id temporis imperium eius populi penes Pontifices, qui erant de tribu Leui. Quid quod Cyrrillo aduersari videtur Hieremias cap. 22. quippe qui prædixit nullum Iechoniæ posterorum (fuit autem Zorobabel nepos Iechoniæ) potestatem habiturum in Iuda. Hæc sunt verba Hieremias de Iechoniæ: *Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur, nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid, & potestatem habeat ultra in Iuda.* Verùm vt daremus Cyrrillo, à Dauide vsque ad Herodem fuisse principatum in tribu Iuda, non propterea tamen omnino expedita esset difficultas proposita: Quid enim Cyrrillus diceret de eo tempore quo principatus Hebræorum ab egressu eorum ex Aegypto usque ad Dauidem fuit penes alias tribus per annos fermè quadringentos, vt supra diximus?

Liranus.
Thofatius.
Charthufia-
nus.

Tertia sententia Lyrani, Tostati, & Carthufiani hoc loco, quam alij 76 permulti sequuntur. Negant isti etiam post reditum Iudæorum ex captiuitate ac

uitate Babylonica tribum Iuda omnino perdidisse sceptrum, & imperium Nam licet tunc principatus fuisset videatur penes Pontifices, ipsi tamen Pontifices paterno quidem genere erant ex tribu Leui, sed materno erant ex tribu Iuda: propter nobilitatem enim harum duarum tribuum mutua inter illas miscebantur, & iungebantur connubia. Id quod planum fit exemplo Aaronis, qui primus fuit Pontifex: is enim duxit Elisabeth uxorem, filiam Aminadab principis tribus Iuda, vt habes in libro Exodi capite sexto, & posteriori libro Paralipomenon traditur Iosabeth filiam Ioram Regis Iuda, uxorem fuisse Ioiadae pontificis. Ergo principatus Iudaeus, etiam quo tempore fuit penes Pontifices, fuit aliqua ex parte penes tribum Iuda, ex qua illi Pontifices genus trahebant maternum.

77 Sed haec opinio facilem habet confutationem. Primum, etsi aliquando Pontifices uxores ex tribu Iuda duxerint, semper tamen, aut plurimum duxisse eos, nec isti ostendunt, cum probare tamen deberent, nec sane ostendi potest; quin contra solitum fieri, vt ex sua tribu, quae nobilissima erat, propter imperium uxores acciperent Pontifices, credibilis videtur. Sed esto, semper aut plerumque Pontifices uxores ex tribu Leui duxerint, non propterea tamen difficultas tollitur: quippe secundum hanc prophetiam sceptrum fore praedicitur penes tribum Iuda; apud Iudaeos autem nemo censetur huius aut illius tribus esse propter genus maternum, sed tantummodo propter paternum, quapropter genealogiae illorum non nisi per genus paternum contexebantur.

78 Nam si secus esset, ratio illa B. Pauli qua in epistola ad Hebraeos cap. 7. argumentatur, Christum Dominum non fuisse sacerdotem ex tribu Leui, & secundum ordinem Aaron, quia Christus fuit ex tribu Iuda, ex qua nullus vnquam sacerdotio functus est; haec inquam, Pauli ratio infirma esset: Namque sic ei occurrere posset, matrem Domini nostri fuisse quidem ex tribu Iuda paterno genere, sed materno ex tribu Leui, & idcirco Christum participem fuisse vtriusque tribus, & in vtraque tribu censeri posse. Sed meo iudicio aduersus istius sententiae sectatores non parum valet. Fatentur isti sceptrum fuisse penes Pontifices, qui paterno genere, id est, simpliciter erant ex tribu Leui, materno autem, id est, secundum quid ex tribu Iuda: ergo sceptrum, & imperium toto eo tempore non nisi secundum quid fuit penes tribum Iuda, simpliciter autem, & proprie fuit penes tribum Leui. Ex quo recte concluderetur, prophetiam hanc Iacob, vel magis, vel aequè saltem pertinuisse ad tribum Leui, quam ad tribum Iuda.

Nonnulli aetatis nostrae, viri sanè docti, & clari nominis scriptores, putauerunt, & scriptis prodiderunt, Machabaeos, Iudam dico, Ionatham, & Simonem eiusque posteros, qui principatum summum in populo Iudaeo usque ad Herodem obtinuerunt, etiam paterno genere fuisse de tribu Iuda. Rectè enim illi pro sua prudentia & doctrina animaduertent, si Machabaei genus tantum maternum duxissent ex tribu Iuda, id nequam facere, vt principatus tunc fuisse dicatur penes tribum Iuda, sicut nos paulò antè ostendimus. Quod autè illi paterno genere fuerint ex tribu

*Genebr. in
Chronologia
ubi de Machab.*

Iuda, duplici argumento persuadere volunt, primò auctoritate B. Cyrilli, qui libro octavo aduersus Iulianum affirmat principatum Iudaicum etiam post captiuitatem Babylonicam permansisse in posteris Zorobabelis, & Dauidis, vsque ad Herodem. Sed ego hâc Cyrilli opinionem paulo suprâ, validè (vt opinor) confutauit.

Tum id maximè probate contendunt ex quibusdam verbis quæ sunt in priore libro Machabæorum sub finem quinti capitis, vbi agitur de quibusdam Iudæis, qui inconsultè, ac temerè inito cum hostibus conflati ceciderant. Et subditur: *Illi autem non erant de semine virorum illorum per quos salus facta est in Israel. Et viri Iuda magnificati sunt valdè in conspectu omnis Israel, & gentium omnium vbi audiebatur nomen eorum.* Illud, *Et viri Iuda*, secundùm illos haud dubiè significant viros ex tribu Iuda, nec alios sanè, aut certè potissimùm, Iudâ & fratres eius: erant igitur illi de tribu Iuda.

Sed non est hoc firmum argumentum: tum quia altera lectio eius loci sic habet *Et vir Iudas, & fratres eius magnificati sunt, &c.* tum verò quia etiam secundùm eam lectionem nihil locus hic adiuuat eorum sententiam: significatur enim illis verbis, *Viri Iuda*, id est, qui sequebantur ducem eius belli Iudam, milites scilicet, & comites atque adiutores eius in eo bello; significatur, inquam, eos viros, qui cum Iuda militabât, propter egregia ab illis patrata facinora esse apud omnes magnificatos, & celebratos.

Enimverò principatum Iudaicum non aduenisse Machabæis iure hæreditario, quasi ipsi essent de tribu Iuda & ex Dauidis stirpe, sed delatum eis fuisse per electionem populi; nec simpliciter, sed quoad surgeret propheta, qui ex Dei sententia doceret quid factò opus esset, apertis verbis traditur in priore libro Machabæorum, in cuius cap. 9. sic est: *Et congregati sunt omnes amici Iuda, & dixerunt Ionathæ, Nunc te hodie eligimus esse nobis in principem, & ducem ad bellandum bellum nostrum.* Et in capite 14. eiusdem libri sic legitur: *Iudei & sacerdotes consenserunt Simeonem esse ducem suum, & summum sacerdotem in æternum, donec surgat propheta fidelis.*

Certè Beatus Hieronymus super caput 21. Ezechielis non semel asseueranter ait regnum Iuda, & Dauidis omnino finitum esse in Rege Sedechia, qui fuit vltimus ante captiuitatem Babylonicam, nec ultra fuisse: nam quamuis postea Machabæorum posterii, & regnum, & pontificatum obtinuerint; non tamen ipsis iure debitum fuisse, nec in ipsis locum habuisse prophetiam illam Iacob, *Non auferetur sceptrum de Iuda.* Non sum nescius, eundem Hieronymum super primum caput Sophoniæ scriptum reliquisse, vsque ad tempus passionis & mortis Domini nostri perseuerasse Reges Iuda de stirpe Dauid, secundùm illam prophetiam Iacob *Non deficiet princeps de Iuda, nec dux de femoribus eius, donec veniat cui repositum est, & ipse erit expectatio gentiũ.* Verùm quod eo loco dixit Hieronymus & obiter, & in tropologica expositione, & ex aliorum fortasse, vt plerunque solet, sensu, non valdè curandum est: præsertim cùm id manifestè sit falsum. Nemo enim est, qui nesciat, multo ante passionem Domini, id est, per annos septuaginta, principatum Iudaicum esse ad alienigenas, quorum primus Herodes fuit, translatum.

Quod

An Machabæi pacem genuerint ex tribu Iuda dixerint.

Machabæi non iure hæreditario, sed per electionem populi & ad tempus principatum acceperunt.

B. Hieronymus.

81 Quod autem Machabæi paterno genere fuerint de tribu Leui, non de tribu Iuda, vt supra dictis auctoribus visum est, adeo perspicuis verbis docet sacra Scriptura vt neminem, qui animum modo aduertat ad eius verba negaturum putem. Loquens in priore libro Machabæorum sub initium secundi capituli de Mathathia, qui pater fuit Machabæorum, eiusque genus indicans sic ait: *In diebus illis surrexit Mathathias filius Ioannis filij Simeonis, sacerdos ex filiis Ioarim: id est, ex vice, & familia Ioarim, quæ inter viginti quatuor familias posterorum Aaronis, sorte prima exiit, vt habes 1. Paralip. cap. 14. & Iosephus idem narrans lib. 12. Antiquitatum, dicit eum fuisse sacerdotem ex vice Ioaribi.*

Machabæos patrum genus ex tribu Leui traxisse docet Scriptura.

Ioseph.

Deinde B. Paulus, vt paulo supra diximus, simpliciter ait, nullum vquam de tribu Iuda seruisse altari: ex quo argumentatur, Dominum nostrum, qui fuit ex tribu Iuda, non fuisse sacerdotem secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech, Et, quia Deus in lib. Num. & alibi, grauissimis verbis, quin etiam pœnis vetuerat quenquam ministeria sacerdotum tractare, qui non esset ex tribu Leui, & semine Aaron, propterea non modò vetitum, illicitum & inauditum erat apud Iudæos, esse aliquem ex alia tribu, quàm Leui, vel pontificem, vel etiam sacerdotem, vt id munus vel tractare, impium & execrandum haberetur, & non nunquam miris à Deo prodigiis ediris seuerissimè vindicatum esset, vt ostendunt exempla Dathan, & Abiron, & Ozia Regis Iuda.

Hebr. 7.

Pf. 109.

Num. 16. 2. Paral. 26.

82 Quarta sententia. Quidam aiunt, illud vocabulum *Sheueth*, quod Latinus interpres vertit sceptrum, alij virgam, nonnunquam in sacris literis significare tribum siue familiam: quod Oleaster probat ex illis verbis Psalmi 70. *Tribum Ephraim non elegit, sed elegit tribum Iuda.* Vbi pro illa voce (tribum) Hebraicè est *Sheueth*: hac igitur significatione eam vocem esse positam hoc loco: vt sensus prophetiæ sit: Non auferetur tribus Iuda, id est, Permanebit vsque ad Messiam.

Oleaster.

80 Sed contra hanc interpretationem facit communis sensus Hebræorum, & Patrum, Paraphrasis item Chaldaica, Translatio Septuaginta, & ferè omnes versiones, quæ vocabulo imperij, sceptri, regni, principatus, regalis virgæ, eam vocem expresserunt. Deinde secundum istam expositionem, Iacob nihil dixisset eximium, aut singulare de tribu Iuda, sed quod in alias quoque tribus communiter, & æquè conueniat. nam (vt de aliis taceam) certè tribus Leui vsque ad Domini nostri aduentum, non secus quàm tribus Iuda permansit.

83 Quinta sententia Pauli Burgensis hoc loco, Galatini libr. 4. de Arcanis fidei, Ioannis Annij in Breuiario temporum Philonis, & Ioannis Lucidi in libro de Emendatione temporum, vbi agit de vita Christi. Affirmant isti, Moysen Dei iussu, vt proditum est Numerorum 11. instituisse Senatum quendam siue Collegium septuaginta virorum, quos delegit omnes ex tribu Iuda: & hoc collegiū vocant isti, Sanedrim, penes quod erat summa potestas; & auctoritas circa ea quæ spectabant ad legem Moyse, siue moralia essent illa, siue cæremonialia, siue iudicialia. illi callebant, & apud se tenebant interiorem sublimioremque intelligentiam Scripturæ, quam

Burgens. Galat. Annij. Lucidus.

vocabant Cabala, quod verbum significat Receptionem, quòd ea doctrina non per publicam disciplinam, & scripta acciperetur, sed per secretam traditionem spectatis probatisque auditoribus commendaretur.

Io. Miradul.

Ioannes Mandulanus, ait tale fuisse illud Collegium, quale est in Ecclesia Collegium Cardinalium, eosque viros appellari solitos in sacris literis seniores, quorum traditiones, & præcepta Iudæi summa obseruantia retenebantur, & custodiebant. de his intelligi volunt, quod est in Psal. 81. *Deus stetit in synagoga deorum, &c.* & rursus: *Ego dixi, Dii estis, & filij Excelsi omnes.* De hoc igitur Senatu qui totus, vt diximus, erat de tribu Iuda, censent isti prophetiam hanc Iacob esse intelligendam: Siquidem penes hunc Senatam mansit suprema potestas vsque ad Herodem, qui paulò ante Christi ortum omnem ei senatui auctoritatem, ac potestatem ademit.

Sed in hac opinione multa sunt animaduersione & castigatione digna, Principiò deberent isti ostendere ex sacra Scriptura, vel probatis historijs, talem fuisse vnquam in populo Hebræo Senatam, qualem ipsi depingunt, & permanisise eum vsque ad Herodem. Certè apud Iosephum diligentissimum, & curiosissimum Iudaicarum rerum scriptorem, mirum de isto Senatu silentium est: nec Philo quicquam prodidit; nam illud Breuiarium temporum, non veri Philonis fuit, sed Philonis Anniani, id est, vel ab ipso Annio: vel ab alio quopiam confictum, vt à nobis demonstratum est lib. 12. Commentariorum nostrorum in Daniele, quæst. 1.

Verùm demus istis, talem fuisse aliquàdo senatam in populo Hebræo: illud tamen non est eis concedendum, illum Senatam fuisse totum ex hominibus tribus Iuda. nam nec hoc isti probant, nec est sanè probabile: quin magis credibile est, si talis fuisset Senatus, eum non ex vna tribu Iuda sed ex omnibus fuisse delectum atque conflatum; quo scilicet cunctis tribubus satisfieret, vt omnium ratione habita, iudicia, & decreta illius Senatus propensius, ac libentius omnes amplecterentur. Sic enim non semel apud Hebræos esse factum, replicantem sacros annales, facile est intelligere. Quotiescunque enim ex vsu illius populi fuit, certum aliquem numerum virorum prudentium & proborum deligere, vel ad res ciuiles prudenter tractandas & administrandas, vel ad grauissimum aliquod negotium, & ad publicum bonum spectans expedire, & rectè conficiendum, semper fuisse eos viros legimus non ex vna aliqua tribu, sed ex omnibus electos.

Huius rei aliquot sunt in sacris literis exempla. Primum Exodi cap. 18. vbi narratur, Mosen ex consilio soceri sui Iethro constituisse super populum principes, & iudices ex toto Israele. Alterum exemplum Numerorum cap. 13. de duodecim exploratoribus missis à Mose ad speculandam terram Chanaan, ex qualibet tribu vno eorum delecto. Tertium exemplum narratur ab Aristea, Iosepho, & Eusebio de duobus & septuaginta interpretibus sacre Scripturæ; quos rogatu Philadelphi Regis Ægypti misit Eleazarus Iudæorum Pontifex, senos ex qualibet tribu omnium sapientissimos deligendo, ad conuertenda sacra Biblia ex Hebræo sermone in Græcum: nec vsquam legitur in sacris libris tales aliquos septuaginta viros ex vna tantum tribu fuisse delectos. Nam quod isti proferunt ex

lib. Numero, de illis septuaginta senibus quos delegit Moses, eorum opiniononi minimè suffragatur, quin potiùs refragatur. Deus enim iussit illos septuaginta viros elegeri de senibus Israel. Audis, de senibus Israel, non autem de senibus Iuda? Vocabulo enim Israel, antequam decem tribus separarentur à Iuda, vniuersus populus Hebræus significabatur.

86 Quid multa? liberaliter cum istis agam; fuerit sanè iste senatus in populo Hebræo vsque ad Herodis tempora, fueritque vniuersus ex tribu Iuda: non propterea tamen proposita difficultas circa hanc prophetiam exhaustitur. Siquidem Iacob loquitur de sceptro, & suprema potestate atque imperio, tale autem sceptrum, & imperium non erat in isto Senatu, sed vel in Duce, vel in Iudice, vel in Rege, vel in Pontifice, penes quos in diuersis temporibus fuit summus Hebræi populi principatus. Illi enim septuaginta viri, erant tanquam consiliarij Principis, & vt iudices populi, nec penes illos, sed penes Principem erat sceptrum & imperium. Similiter nempe, vt in regno Galliarum, sub Rege Galliarum, quod vulgo appellant, Parlamentum: & in regno Hispaniarum sub rege est, quod vulgo appellant Concilium Regium seu Concilium status: & Romæ, atque in Ecclesia sub ipso Papa est Concilium Cardinalium, & olim apud Romanos erat Senatus, tempore Imperatorum.

87 Sexta opinio Caietani hoc loco. Caietanus tractans hanc ipsam quam in manibus habemus quæstionem; ad hunc modum scribit: (volo enim propria eius verba adscribere, quo planiùs & certius eius sententiam lector intelligat) Discurre, inquit, & discute, Nouitie, expositiones omnes tam Hebræorum, quàm aliorum, & reperies nullam quadrare verbis illis Iacob: *Non auferetur virga de Iuda*, nisi hanc meam, hoc est, [Non auferetur penitus principatus de tribu Iuda, donec veniat Messias.] Ablatus sanè fuit antea, sed non penitus: impeditus est ad tempus principatus eius, sed non totaliter desijt, siquidem remansit semper certitudo Messie nascituri de tribu Iuda, ad differentiam reliquarum tribuum: quòd in reliquis tribubus potuit omnino deficere principatus, ita quòd nunquam ampliùs recuperaretur: in tribu autem Iuda quicumque & quotcumque acciderunt defectus principatus, siue Regalis, siue Ducalis, certa tamen erat spes principatum esse reddendum tribui Iuda.

Illud autem: *Donec veniat Messias*; non est sic accipiendum, quasi post Messie aduentum defecturus sit principatus Iuda, immò tum maximè firmandus erat & perpetuandus in æternum. Verùm satis fuit tollere id quod poterat esse ambiguum: non enim poterat esse dubium, an regnum Messie futurum esset æternum, sed an principatus Iudaicus vsque ad Messie aduentum futurus esset perpetuus: & ad hoc tollendum dubium prædixit Iacob, quæuis imperium Iuda non esset confirmandum vsque ad Messiam, non esse tamè penitus auferendum, sed certissima expectatione expectandum esse, vsquequòd ex muliere tribus Iuda, nasceretur filius qui redimeret regnum Israel. Libra cæteras expositiones, & inuenies in illis multa falsa permixta, & multa voluntariè & gratis dicta, huic autem nostræ nullum occurrit offendiculum, & propterea præpono illam cæteris.

Atque e

Caietanus.

Atque hæc quidem Caietanus, cuius opinionis hæc est summa, dupliciter potuisse auferri sceptrum de tribu Iuda, vel secundum actum ad tempus, vel omnino sine vlla spe iterum aliquando ipsum recuperandi: priori modo negari non posse aliquando defecisse sceptrum Iuda; sed posteriori modo nequaquam defecisse: semper enim mansisse in tribu Iuda certissimam spem nasciturum ex ea tribu Messiam, qui principatum eius repararet ac firmaret in æternum.

*Refutatio
Caietani.*

Verum hæc sententia Caietani, si rectè pensetur, paruum aut potius nullam habere probabilitatem reperietur. primùm enim dubitari non potest quin Iacob locutus sit de principatu & imperio Iuda terreno & temporali, non autem de spirituali, siquidem potestas verè spiritualis nunquam fuit in populo Hebræo: neque enim lex Moïsi, nec sacerdotium Aaronicum, nec sacrificia, cetera que legales cæremoniæ vim habuere producendi vllum spiritualem effectum; vt ex illa disputatione quam tractat Beatus Paulus in Epist. ad Hebræos, perspicuè licet cognoscere. Et vt fuerit talis potestas spiritualis in populo Hebræo, ea tamen non fuit in tribu Iuda, sed in tribu Leui, penes quam solum erat sacerdotium & Pontificatus. Maneat igitur, Iacob esse locutum de terreno & temporali principatu Iuda. Talem autem principatum post captiuitatem Babylonicam omnino perdidit tribus Iuda, tam scilicet quantum ad actum, quam etiam quantum ad spem recuperandi, nunquam enim postea principatum recuperauit. Nam Messias cum venit, non reparauit terrenum & temporale regnum Iuda aut Dauidis, sed fundauit & firmauit spirituale, nempe Dominus ipse testificatus est regnum suum non esse de hoc mundo, & Hierem. 22. cap. prædixerat, neminem futurum ex semine Iechoniæ qui amplius regnaret & potestatem haberet in Iuda, videlicet temporalem & terrenam. Dominum autem nostrum fuisse de stirpe Iechoniæ, non sinit nos dubitare genealogia eius quam descripsit Matthæus.

*Joan. 18.**Matt. 1.*

Illud præterea valdè officit sententiæ Caietani, quòd secundum eam iacere videretur causa Christianorum, & contumacia Iudæorum exultaret ac triūpharet. Etenim argumentatio qua Patres omnes vsi sunt ad conuincendos Iudæos de aduentu Messie ex hoc vaticinio Iacob contexta, infimissima esset ac planè nulla. Sic enim illi argumentantur: Iacob vaticinatus est non defecturum principatum Iuda donec veniret Messias; sed defecit tempore Herodis, quo tempore natus est Iesus; iam igitur venit Messias, necis alius fuit quàm Dominus Iesus. Hanc Iudæi argumentationem facile, secundum Caietani expositionem eluderent: dicerent enim, tempore Herodis defecisse principatum Iuda quantum ad actum, sed non quantum ad spem recuperandi: expectari enim ab ipsis adhuc Messie aduentum, qui principatum Iuda non solum reparabit, sed multo maximè amplificabit. Non igitur ex defectu imperij Iudaici qui contigit tempore Herodis & Domini nostri, conuinci posset iam venisse Messiam.

Adiice, quòd Caietanus non satisfacit difficultati quantum ad illos quadringentos annos ab egressu ex Ægypto vsq; ad Dauidem, qui principatum fundauit in tribu Iuda. Per illos enim annos principatus non fuit penes

tribum

tribum Iuda, sed penes alias tribus: quocirca non potest dici quod ait Caietanus, eam tamen si perdidit principatum, quantum ad actum, non tamen perdidisse, quantum ad spem recuperandi.

90 Septima opinio Melchioris Cani lib. 2. de locis theologicis, cap. 11. in solutione quarti argumenti. Cum tres de supradictis opinionibus eo loci breuiter commemorasset Canus, ex suo sensu subdit hoc: Nos, inquit, quibus consilium est alienas expositiones non inimicè aut insectari, aut repellere, faciliùs hunc nodum expediemus, si ex primo Machabæorum libro intelligemus, populum Iudæorum ducatum Machabæis tradidisse non tanquam proprium & hæreditarium, sed ad legem depositi conseruandum, vt videlicet Israëliticam plebem interea tuerentur, donec surgeret propheta fidelis qui eos instrueret, vel quem de tribu Iuda venturum expectabant: qua ex re sceptrum de tribu Iuda non auferebatur, & præsertim quòd ipsa quoque tribus Iuda in hoc populi conductum & sententiam à principio saltem creditur consensisse. Ita Canus.

Melchior C
nu.

91 Verum hæc opinio siue coniectura, multiplici patet confutationi. Primum Canus, fortasse nolens, delabitur in opinionem Caietani à nobis paulò suprà confutatam: cogitur enim dicere quod ille dixit, tribum Iuda perdidisse principatum multis sæculis ante Messia aduentum; perdidisse, inquam, quantum ad actum siue quantum ad vsum; non tamen perdidisse quantum ad proprietatem & ius, siue, vt ille dixit, quantum ad certam spem iterù recuperandi. Ergo secundùm expositionem Cani, non posset hac prophetia Iacob perueniri contra Iudæos, iam venisse Messiam propter defectum principatus in tribu Iuda: diceretur enim, perdidisse tribum Iuda iam pridem principatum, quantum ad actum siue vsum: retinere tamen ipsum quantum ad ius & proprietatem quæ in aduentu Messia reduceretur ad actum.

Præterea quid Canus dicet de pontificibus qui ante Machabæos summum in populo Iudaico principatum post reditum ex captiuitate Babylonica obtinuerunt: neque enim probare potest, illis fuisse delatum communi eius populi consensu. Vnde porro enotuit Cano, tribum Iuda consensisse in electionem Machabæorum ad imperium? Iam verò cum per quadringentos annos ante Dauidem principatus Iudaicus fuerit penes Duces & Iudices ex aliis tribubus, quomodo ad explicandam hanc difficultatem interpretatio Cani valere potest?

Denique, vt dixi, ex hac prophetia non posset ostendi, tempore Herodis, quo natus est Dominus, venturum fuisse Messiam, & hunc fuisse Saluatorem nostrum, in quo vno vaticinium hoc Iacob, sicut omnia aliorum vatum oracula completum fuerit, quia nimirum tunc principatus Iudaicus defecit translatus ad alienigenas. Nam vel intelligitur defecisse quantum ad actum & vsum, & hoc non valet: Tum quia dicitur prophetiam Iacob intelligi oportere de defectu quantum ad ius & spem recuperandi, tum quia non primò defecit tēpore Herodis principatus in tribu Iuda, sed quingentis circiter annis antea. Vel intelligitur defecisse tūc, id est, tēpore Herodis omnino, id est, etiam quantum ad ius & spem recuperandi: sed hoc probari non potest, dicent enim Iudæi adhuc superesse tribui Iuda ius.

& spem iterum obtinendi principatum, cum scilicet venerit Messias, quem illicitiam num venturum expectant. Verum de aliorum opinionibus circa huius vaticinij intelligentiam & interpretationem satis adhuc fuerit à nobis disputatum.

AUCTORIS IUDICIUM DE VERO

ac germano huius prophetie Iacob intellectu & sententia.

VANAM igitur est nostra sententia? Breuiter dicam. Crede 92
equidem vaticinium hoc intelligi debere in vniuersum de
ipsa gente Iudaica, quæ duodecim in tribus erat diuisa: de
tribu autem Iuda non nisi secundum congruam quandam
applicationem, siue, vt in scholis loquimur, appropriationem
intelligi debere, aut posse: vt hic sit prophetiæ huius intellectus; futurum
semper in gente Iudaica, & penes viros eius gentis principatum, donec
veniret Messias. Illud *semper* non significat perfectam continuationem tem-
poris, excludens omnem interruptionem: constat enim tempore capti-
uitatum amissum esse principatum absolutum & planè liberum: sed quia
id contigit ad breue tempus, & rursus postea recuperatus est principatus,
idcirco illud pro nihilo ducitur. Semper igitur vsque ad tempus Herodis
& ortum Domini nostri, qui principatum tenuerunt in populo Hebræo,
fuerunt ex ea gente, & non alienigenæ, siue fuerint ex tribu Levi, vt acci-
dit post reditum ex captiuitate Babylonica; siue de tribu Iuda, vt tempore
regum à Davide vsque ad Sedechiam; siue ex aliis tribubus, vt euenit post
egressum ex Ægypto vsque ad tempora Davidis.

Cur igitur, dicet aliquis, Iacob hanc prophetiam propriè de tribu Iuda 93
pronunciauit, si non ei propriè conuenit, sed in commune pertinet ad
omnem gentem Iudaicam? Dicam de hoc paulò infra, & causas eius rei
valde probabiles exponam. Sed prius ostendere oportet veram esse hanc
interpretationem, & præ ceteris omnibus à Lectore amplectendam. Quod
sanè dupliciter potest demonstrari. hæc enim interpretatio reddit prophe-
tiam Iacob planam & facilem intellectu atque creditu, nihil continet ab-
surdum, nihil confictum habet, nihil gratis & temerè dictum, non involuitur
difficultatibus quibus aliæ expositiones inexplicabiliter intricatæ sunt,
nullis premitur incommodis quibus aliæ omnes vehementer videntur,
denique mirificè congruit & cõsentit cum euentu, & ipso rerum successu.
Siquidem quicumque ante Herodem tenuerunt apud Hebræos imperium,
ex genere, & stirpe Iudaica fuerunt, primusque alienigenarum Herodes
non per electionem populi, sed per vim & per auctoritatem & potesta-
tem Romanorum, occisis legitimis Principibus imperium Iudaicum sibi
vendicauit.

Confirmatur hoc ipsum præterea auctoritate vetustissimorum scripto- 94
rum Ecclesiasticorum, & grauissimorum Patrum, qui similiter vt nos hoc
vaticinium intellexerunt & explanarunt; & idcirco nullam circa ipsum
moue

mouerūt quæstionem, nullamque senserunt difficultatem. Iustinus Martyr in eo sermone quem habuit cum Tryphone Iudæo, & scriptis prodidit, sic ait: Iacob patriarcha duos Christi aduentus prædixit, & in primo fore ipsum passibilem; post quem, nec prophetam vllum vos habituros, nec regem qui sit vestri generis (audis illud, vestri generis, id est, ex genere & stirpe Iudaica) & cum Iustinus memorasset hoc vaticinium Iacob, subdit: Certè non estis tam impudentes, vt negare audeatis prophetas & qualescunque principes nunquam vobis defuisse vsque ad aduentum Christi: sed postquam Christus Dominus in gente vestra exortus & necatus est, nunquam prophetam habuistis nec habetis, immò ne regem quidè proprium. Sic Iustinus. Vides igitur, quemadmodum Iustinus intellexerit semper futuros principes generis & stirpis Iudaicæ, qualescunque illi fuerint, id est, ex qualicumque tribu?

Iustinus Martyr.

95 Verùm apertior est hac de re sententiã Eusebij, qui libro primo Historiæ Ecclesiasticæ, ca. 6. ad hunc modum scribit: Eodem tempore cum Herodes primus extero & peregrino genere ortus Iudaicæ gentis regnũ obtinisset, prædictio Iacob, *Non deficiet princeps de Iuda, &c.* finem videbatur consecuta: tantisper enim prædictio illa euentum non habuit, dum sub principibus ex ea gente prognatis potestas esset, qui quidem initiũ imperij ab ipso Mose capientes, vsque ad Augusti regnũ durauerunt, sub cuius imperio Herodes primus externæ gentis stirpe procreatus Iudæorum principatum à Romanis adeptus est: ad quem cum peruenisset regnum Iudæorum, pro foribus iam is adesse sentiebatur secundum Prophetæ oraculum qui futurus esset gentium expectatio: quippe ex illo tempore principes qui successione vsque ab ipso Mose deriuata, Iudæorum potirentur imperio, deficere ac prorsus euanescere videbantur. Nam ante captiuitatem Babyloniam gens Iudaica subiecta fuit Regibus: ante Regum verò tempora, Iudicibus: post reditum autem ex captiuitate Babylonica, Pontifices summam rerum administrarunt vsque ad Herodem: ex quo tempore principes & Duces ex Iuda, hoc est, ex Iudæorum familia, & gente prognati, Rempublicam illam regere destiterunt: atque hoc ipso tempore aduenit promissus à Deo Messias Saluator noster: vt in eo completam esse prophetiam Iacob dubitari nullo modo possit. Hactenus ex Eusebio, qui clarissimis verbis per principes ex Iuda, interpretatus est principes ex gente & stirpe Iudaica, non autem ex peregrina & externa, qualis fuit Herodes.

Euseb. Casariensis.

Consimili ratione Athanasium intellexisse hoc vaticinium non obscure significant eius verba in libro de Incarnatione Verbi; ait enim hoc vaticinio Iacobum definiuisse tempus quo duraturum erat regnũ Iudaicum, scilicet vsque ad Messie aduentum. Non dixit Athanasius, regnum in tribu Iuda, sed vniuersè regnum Iudaicum, id est, quod obtinerent qui Iudaica stirpe ac gente prognati essent. Idem sensisse B. Ambrosium non obscure indicat ipse, in capite quarto eius libri quem edidit de Benedictionibus Patriarcharum: nam interpretans illud; *Non deficiet Dux ex Iuda donec ille veniat*, ait vsque ad ortum Saluatoris fidem regalis successionis apud Iudæos integram esse conseruatam, postea verò per Herodem

adulterata successione prerogatiuam dignitatis amisit. Ergo hoc ait Ambrosius significasse Iacob; seruatum iri in Iudicibus & Regibus Iudæorum intemeratæ successioni hereditatem, donec veniret Messias. Vult igitur Ambrosius propterea non defecisse sceptrum de Iuda vsque ad Messiam, quod Iudæi vsque ad Herodem proprios & suæ gentis principes semper habuerunt.

Chrysostom.

S. Chrysostomus homil. 67. in Genesim exponens illa verba, *Non deficiet princeps in Iuda*: Manifestè, inquit, declaratur his verbis tempus quo aduenturus erat Messias: tandiu enim, ait Iacob, durabunt Iudæica & principes Iudæorum, quoad ille venerit. Idem in eò libro qui inscribitur. Demonstratio aduersus Gentes quod Christus sit Deus. Scriptura, inquit, etiam tempus quo venturus erat, manifestauit, dicens: *Non deficiet princeps ex Iuda*, nam tunc comparuit, cum iam deficerent Principes Iudæici, & sceptris Romanorum subderentur.

Augustin.

Beatus Augustinus libro 18. de Ciuitate Dei, cap. 45. ita scribit de Iudæis: Deinde Herodem alienigenam regem habere meruerunt, quo regnante natus est Christus: iam enim venerat plenitudo temporis significata prophetico spiritu per Iacob, cum dixit: *Non deficiet Princeps ex Iuda, &c.* Non enim defuit Iudæorum princeps ex ipsis Iudæis vsque ad istum Herodem, quem primum acceperunt alienigenam regem.

Theodoretus.

Theod. q. vlt. in Gen. explanans prophetiam hanc Iacob: Hoc, inquit, aduentus Domini indicium est clarissimum: cum enim Christus nasceretur, defecerunt Iudæorum Reges, Principes sacerdotum, & Prophetæ, & imperabant Iudæis reges ex alia tribu. Vbi Theod. per aliam tribum (vt manifestum est consideranti sententiam eius) intellexit aliam familiam, stirpem, genus, id est, non ex genere & gente Iudæica.

Rupertus.

Rupertus lib. 9. Comment. in Gen. c. 29. tractans hoc vaticinium Iacob de Iuda, hunc in modum scribit: Iam verò quasi quæreretur quando ille Messias veniet, & quod signum temporis aduentus eius, continuò sequitur: *Non auferetur sceptrum de Iuda, &c.* Quando ablatum est sceptrum de Iudæa ex tunc videlicet, quando regnum Iudæorum Romanis tradentibus adeptus est Herodes alienigena patre Idumæo, matre ortus Arabica. Et Reges sanè iam dudum defecerant à tempore captiuitatis Babilonicæ: Duces tamen qui erant ex gente illa, perseuerarunt vsque ad contentiones Hyrcani & Aristobuli, qui ex commistis tribubus, sacerdotali scilicet & Regia orti, Regnum & Sacerdotiū discordibus inter se animis diuidentibus contendendo, & inuicem pugnando, tandem occasione porrexerunt Romanæ potestatis, locūque aperuerunt alienigenæ Herodi. Vnde prudenter non tantum dictum est: *Non auferetur sceptrum de Iuda*; sed additum est, *Et dux de fœmore eius.* Tunc primum sublatum est sceptrum de Iuda, quando tulit illud Herodes, qui utique Iudæus non erat. Tunc autem Iesus Christus Dei filius in Bethlehè Iudæ de virgine matre nasci dignatus est. Cum ergo dixit, *Non auferetur sceptrum de Iuda, &c.* firmum sermonem propheticum sanctissimus Prophetarum Iacob quasi lucernam in caliginoso loco lucentem attollit, vt sciat inquisitor regni Dei, quando, vel ex quo certus esse debeat de aduentu eius quem laudare & adorare debeant omnes fratres eius.

Luc. 2.

2. Petr. 1.

Gen. 49.

Huic lucernæ seu prophetico sermoni Simeō senex attendens, cum videret regnante alienigena ablatū esse sceptrum de Iuda, intellexit tempus esse vt veniret, qui mittendus esset; & idcirco ianuas cœlorū vnde veturū illum sperabat, tandiu suspensa prece pulsare non destitit, donec respōsum acciperet à Spiritu sancto, nō visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini, & vidit: & sicut legebat in hoc Scripturæ loco; *Ipse erit expectatio Gentium*, ita credidit & confessus est eum esse lumen ad reuelationem Gentium. Vnde autem scire poterat Iacob illum fore Gentium expectationem? Ex Deo videlicet, non solum quia propheta erat, sed quia etiam Deum Abrahamæ auo suo promississe meminerat, *in semine tuo benedicentur omnes gentes*. Idem Rupertus lib. 3. de victoria verbi, c. 9. hoc ipsum, paucioribus quidem verbis, sed non minus apertis tradit; nam illud *nō auferetur sceptrum de Iuda*, non intelligit ipse de tribu Iuda propriè, sed interpretatur, non defuturum principem ex Gente Iudaica. Hæc Rupertus. Apparet igitur ex supradictis auctoritatibus, illud, *Non auferetur sceptrum de Iuda*; Patres non intellexisse de vna tantum tribu Iuda, sed in vniuersum de gente, stirpe & genere Iudaico. Ad veritatem igitur huius prophetiæ comprobendam satis fuerit ostendere, nunquam Iudæos vsque ad tempora Herodis habuisse reges alienigenas, sed habuisse semper Principes ex stirpe & gente Iudaica, qualicumque ex tribu illi fuerint.

Luc. 2.

Genes. 21.

98 Cæterum aduersus hanc nostram interpretationem in promptu est sanè grauis & in speciem præualida obiectio. Nam cum Iacob nouissimo hoc sermone quem cum filiis suis habuit sigillatim, propriè ac distinctè quæ singulis filiis ac posteritati eorum ventura erant prænucciauerit, ratio ipsa cogit credere eum in hoc vaticinio alloquitur Iudam, propriè filium Iudam & tribum eius alloqui, non autem vniuersè cunctum populum Iudaicum: alioqui solus omnium filiorum Iudas hoc sermone prophetico à Patre suo Iacob esset præteritus, neque hoc vaticinium ad singularem aliquam dignitatem & prærogatiuam tribus Iuda, potius quam aliarum tribuum cuiuslibet pertinuisset.

Grauis obiectio.

99 Deinde in hoc vaticinio, quæ antecedunt illud, *Non auferetur sceptrum de Iuda*, illa dico verba: *Iuda te laudabunt fratres tui, adorabunt te filij patris tui*, non in commune pertinent ad populum Iudaicum, sed propriè ad Iudam & eius tribum. Similiter verba illa quæ consequuntur, *Ligans ad vitum pullum suum, &c.* propriè denotant fertilitatem regionis in terra Chanaan, quæ tribui Iuda sorte obuenerit: quare si prima & extrema huius vaticinij propriè spectant ad tribum Iuda, etiam illud quod inter hæc medium est: *Non auferetur sceptrum de Iuda*, ad eandem tribum propriè spectabit. Ridiculum enim & absurdum est dicere, Iacob primis extremisque vaticinij verbis allocutum esse filium Iudam, medijs autè verbis desesse sermonem propheticum ad vniuersum populum Iudaicum. Et verò nulla ratio est cur Iacob loquens de tribu Iuda potius quam de alia qualibet tribu, dixerit illud, *Non auferetur sceptrum de Iuda*, si id non propriè & singulariter ad tribum Iuda, sed communiter atque indifferenter ad gentem Iudaicam pertinuisset. Præcipua igitur vis huius obiectiois in eo est,

quòd nulla videtur esse ratio, si illud, *Non auferetur sceptrum de Iuda*, non propriè spectat ad tribum Iuda; sed in vniuersum ad gentem Iudaicam, cur Iacob illud dixerit alloquens filium Iudam potius quàm alium quemlibet filiorum, & cur potius adiungere illud voluerit cæteris quæ de Iuda dicebat, & applicare ad tribum Iuda, quàm ad aliam tribum.

Solutio obie-
tionis.

Verùm commodè responderi potest; cur id fecerit Iacob, tres afferri posse causas valdè probabiles. Prima causa hæc est: prænouerat Iacob spiritu prophetico principatum Iudaicum futurum penes tribum Iuda, & longissimo tempore, & florentissimum, atque potentissimum, fuit enim penes tribum Iuda per annos quingentos viginti. Nam primùm tempore Iudicum, per annos septem & quadraginta fuit penes Othonielem & Abesai, viros de tribu Iuda: postea à Dauide vsque ad Sedechiam, fuit penes eandem tribum Iuda per annos quadringentos septuaginta tres, quo tempore imperiū Iudaicum, maximè verò sub Dauide, & Salomone amplissimum, florentissimum, ac potentissimum fuit, præstantissimique reges claruerunt, bellica quidem gloria Dauid, sapientia Salomon, sanctitate ac pietate Iosaphat, Ezechias & Iosias. Rectè igitur Iacob vaticinium de principatu Iudaico præcipuè ad tribum Iuda voluit applicare.

Altera causa: præuiderat item Iacob eodem spiritu prophetico, fore aliquando, vt vniuersus populus Hebræus à tribu Iuda nomen accipiens, non iam, vt antea, vel Hebræus, vel Israëlita, sed Iudaicus appellaretur: quod primum accidit auctore Iosepho, post reditum ex captiuitate Babylonica. Etenim post id temporis omnes appellati sunt Iudæi, & regio eorum nominata est Iudæa, & regnum Iudaicum: cuius rei fuit causa, quòd ex captiuitate non alia tribus redierit quàm tribus Iuda, mixta tamen cum tribu Benjamin: & regio terræ promissionis quam tenuit post reditum ex captiuitate, plurimum ea fuit, quæ ad sortem tribus Iuda pertinebat. Non igitur alienum fuit, quod Iacob de vniuerso populo Hebræo vaticinabatur, id accommodasse ad tribum Iuda.

Iosephus li-
bro 11. Anti-
quitatum.

Tertia causa, eaque, vt opinor, potissima, & probabilissima, illa fuit licèt post reditum ex captiuitate Babylonica, qui sceptrum & principatum tenuerunt, Pontifices fuerint de tribu Leui, ipsum tamen sceptrum & imperium fuit in tribu, & ex tribu Iuda. Hoc vt planè intelligatur, scire conuenit, ex captiuitate solam tribum Iuda reuertisse in terram Chanaan, & item regionem quam tunc & deinceps vsque ad Herodem possederunt Iudæi, eam fuisse quæ aut tota, aut maxima ex parte ad sortem tribus Iuda pertinebat; nam aliæ partes terræ Chanaan olim cæteris tribubus assignatæ, possidebantur id temporis à Samaritanis aliisque gentibus. Præterea ciuitas regia & caput ac sedes regni, vrbs erat Ierusalem; quæ vrbs post Dauidem ad tribum Iuda pertinuit, itaque licèt persona quæ tenebat sceptrum, esset de tribu Leui, at tamen ipsum regnum & ditio regni, & ciuitas regia, & subditi ei regno ad tribum Iuda pertinebant. Defecit igitur persona de tribu Iuda semper principatum tenens, ipsum tamen sceptrum non defecit in tribu Iuda: nam illud quod subditur: *Et dux de femore eius*, intelligi potest sub hac disiunctione, nunquam defecturum de tribu Iuda vel

vel Principem, vel principatum & sceptrum. Et enim vel ipsi pontifices qui post reditum ex captiuitate summam in ea potestatem habuerunt, quamuis essent de tribu Leui, non tamen appellabantur Reges aut Principes Leui, sed Iuda.

103 Ponam exemplum cuius manifestum, quo res hæc nemini non clara & certa sit. Sceptrum & imperium, & vt vulgò dicitur, Corona Hispaniæ, abhinc circiter centum annos translata videtur ad personas Austriacæ familiæ olim extraneæ sanguini Hispanico, sed per connubiū Ioannæ Ferdinandi Regis Catholici filiæ, & Philippi filij Maximiliani Imperatoris in regiam stirpem Hispaniensem insitæ: nõ ob id tamen verè dicitur defecisse sceptrum vel corona Hispanica; nam licet personæ fuerint extraneæ gentis & familiæ, ipsum tamen sceptrum eiusque amplitudo & potentia dominationis, Hispanica est, manetque eadem corona Hispaniæ, etiam si penes diuersi generis ac gentis personas fuerit. Quanquam hoc exēplum eo deficit à vero, quòd qui de gēte Austriaca imperium Hispanicum tenuerunt, hodièque felicissimè tenent, licet paternum genus habeant Hispanis extraneum, maternum tamen Hispanicum est, quod apud Hispanos ius habet hæreditarium; quocirca propter maternum genus debebatur illis iure hæreditario Hispanicum imperium. Esset igitur ad id quod agitur, magis accommodatum exemplum imperij Polonici; quod nuper vidimus post excessum nouissimi Sigismundi Regis, in Henricum Vallsium, & post hunc in Stephanum Battorem Principem Transyluanie translatum, nec ob id tamen sceptrum & regnum in Polonia tunc defecisse dici posset. Ad eundem igitur modum de scepro ac principatu Hebræi populi, ac de tribu Iuda cogitare & sentite conuenit.

104 Illud porro scire oportet, quo tempore cœpit Hebræus populus habere Principes suæ gentis, fuisse primum principatum non penes tribum Iuda, sed penes tribum Leui in Mose, & penes tribum Ephraim in Iosue, qui secundum Moysen tenuit principatum: consecutum deinde est tempus Iudicum, qui vsque ad Saulem primum regem fuere quatuordecim; Horum primus Othoniel, & nonus Abesan fuerunt de tribu Iuda, cæteri ex aliis tribubus. Verum eo tempore etiam sine principatu, summa erat in tribu Iuda dignitas & auctoritas; nam cum forma gubernationis eius temporis esset Aristocratia, id est optimatum dominatus; in eo statu primas sine controuersia tenebat tribus Iuda, cuius rei clarum & certum est illud argumentum, quòd post mortem Iosue consultus Deus ab Hebræis, quem in gerendo bello aduersus hostes ducem ac principem sequerentur: respondit, vt sequeretur Iudam, sicut scriptum est in exordio libri Iudicum. Quod autem eo tempore Politia Hebræorum Aristocratia formam haberet, testis locuples est Iosephus, qui libro sexto Iudaicarum Antiquitatum ad hunc modum scribit: Sub Mose & Iosue Optimates Rēpublicam administrabant: post Iosue mortem, octodecim annos populus fuit sine summo magistratu, deinde rursus ad pristinam formam regiminis redierunt, eam qui belli scientia & fortitudine præcelleret, supremum indicem constituendo, quamobrem totum hoc tempus quo talis hic status dura-

Tempore Iudicum Politiam populi Hebræi fuisse Aristocratiam.

Iosephus.

uir, appellauerunt Iudicum. Sic Iosephus.

Sed vnus etiam nunc restat eximendus lectori scrupulus. Dicit enim aliquis; Cùm hæc prophetia Iacob euidentissimum & validissimum contra Iudæos de aduentu Messie præbeat argumentum, quî factum sit vt hoc vaticinio, contra Iudæos disputando, nec Dominus noster, nec Evangelistæ, nec Apostoli vsi sint; quos tamen plurimis Vatum oraculis & testimoniis vsos esse constat. Verùm in promptu est causam reddere, ex hac enim prophetia illud tantùm concludi potest, quo tempore natus est Saluator noster, eo tempore venturum fuisse Messiam: tunc enim primùm defecerat principatus, ex gente Iudaica translatus ad Herodem alienigenam; sed hoc Iudæi non negabant. Quin etiam pro certo habebant tam docti quàm ipsum vulgus, in proximo esse Messie aduentum. Vnde Samaritana dixit Ioan. 4. Scio quia Messias venit. At verò hominem illum qui dicebatur Iesus, filium Mariæ, & vt putabatur, Ioseph, illum inquam hominem verùm esse Messiam qui expectabatur, quod Iudæi negabant, & aduersus eos urgebant Apostoli; hoc inquam, argumentari & concludere non licet ex prophetia Iacob. Non igitur mirum, ea non esse vsam nec Christum Dominum, nec Apostolos.

Summa igitur opinionis nostræ tres potissimum res continet; primò enim arbitrantur, Prophetiam hanc Iacob, si vniuersè, & in commune intelligatur de ipso populo Hebræo, esse omnino veram, & hanc esse eius sententiam, Hebræos semper vsque ad Messie aduentum habituros ex sua stirpe ac gente principes: atque ita prorsus euenisse comperiet, si quis memoria repetat principes eius populi omnes à Mose vsque ad Herodem, atque hac ratione plerique Patrum eam prophetiam interpretati sunt. Deinde censemus, de nulla duodecim tribuum Israël propriè, vt ab aliis tribubus distincta est, verè dici posse in ea fuisse sceptrum & supremum imperium Iudaicum ab initio vsque ad Messie aduentum. Siquidem tribus Iuda (de qua id magis dubitari posset quàm de alia quavis tribu) à Mose vsque ad Dauidem, per annos plus quadringentos triginta, nō habuit imperium in eo populo nisi in duobus tantùm Iudicibus, Othoniele & Abesâ, & in istis per annos dumtaxat quadraginta septem. Post reditum autem ex captiuitate Babylonica, & Zorobabelis principatum, vsque ad regnum Herodis, per annos scilicet ampliùs quingentos cum summo imperio præfuerunt Iudaico populo Pontifices, qui erant de tribu Leui.

Tertio loco illud etiam affirmamus, licet hæc prophetia non in vna tantùm & sola tribu Iuda effectum suum ex toto habitura esset, verè tamen rectèque applicatâ fuisse eam tribui Iuda potius quàm alicui aliarum tribuum, duas ob causas, tū quòd sceptrum & imperium Iudaicum longissimo tempore, id est, per annos plus quadringētos septuaginta continuatū fuerit in tribu Iuda, eoque tēpore potentissimum & gloriosissimū fuerit, tum quòd, etsi post reditum ex Babylonica captiuitate qui sceptrum & principatum tenuerunt, Pontifices fuerunt qui erant ex tribu Leui, at tamen ipsum imperium, & vt vulgò dicitur, Corona, erat tribus Iuda. Namque & ipsum regnum, id est regio, quæ possidebatur, vel tota,

Cur nec Christus Dominus, nec Apostoli, nec Euāgelistæ vsi ali quando sint hoc vaticinio Iacob.

Epilogus totius d. p. r. a. t. i. o. n. i. s.

vel maxima ex parte ad sortem tribus Iuda pertinebat, & qui subditi erant ei regno, homines erant tribus Iuda; hæc enim sola, admixtis sibi Beniamitis, reuerfa est ex captiuitate: Ciuitas quoque regia & sedes atque caput regni, id est, vrbs Hierusalem, à Dauidis vsque tempore pertinuit ad tribum Iuda. Quo factum est, vt post reuerfionem ex captiuitate Babylonica, & tota illa gens, Iudæorum nomine appellata sit: & quamuis qui tenebant imperium essent de tribu Leui, attamen nec ipsum regnum dicebatur Leuiticum, sed Iudaicum, nec principes appellabantur reges Leui, sed Iuda.

Dicam hoc ipsum paulò etiam, si potero, expressius, & breuius; cupiens scilicet vt nostra hæc opinio faciliùs in eorum qui legent hæc, animis imprimatur; & penitus hæreat impressa. Prophetia hæc dupliciter intelligi potest: primò quidè in communi de vniuerso populo Hebræo: vt sententia illorum verborum, *Non auferetur sceptrum de Iuda, &c.* hæc sit: Non desinet populus Hebræus habere principes quorum imperio regatur ex sua stirpe, gente, ac sanguine, quousque veniat Messias: Quocirca illud *de Iuda*, idem valet atque *de populo Iudaico*; vel *de Iuda*, significat propriè tribum Iuda; sed posita est pars illius populi nobilissima, pro toto populo: vt interdum Hierusalem vel Siõ pro Iudæis, & Babylon pro Chaldæis in vniuersum, & Samaria vel Ephraim pro regno decem tribuum. Atque hac ratione intellecta hæc Prophetia, simpliciter atque omnino vera esse liquido perspicitur; à Mose enim vsque ad Herodem, imperium Iudaici populi, non alij quàm qui ex stirpe ac gente Hebræorum erant, obtinuerunt. Et hanc prophetiæ huius intelligentiam sequuti sunt ferè Patres qui ante mille annos fuerunt. Cur autem Iacob vaticiniù, quod in vniuersam pertinebat ad populum Hebræum, tunc potissimùm voluerit pronunciare, cum loquebatur de tribu Iuda, causas supra exposuimus.

Altera huius prophetiæ interpretatio est, non minùs quàm superior probabilis, quin etiam planior ad intelligendum, & ad credendum procliuor: totam hanc Prophetiam propriè ad tribum Iuda pertinere: & sententiam eius esse hanc; Cùm tribus Iuda principatum in populo Hebræo nacta erit, tenebit ipsum perpetuò, nec perdet vnquam quousque veniat Messias: quod ita planè euenit. Etenim primò adepta est regale imperium creato rege Dauidè; idque tenuit in posteris eius vsque ad captiuitatem Babylonicam. Postea, licet personæ tenentes in eo populo sceptrum, fuerint Pontifices de tribu Leui; attamen sceptrum ipsum atque imperium & vt vulgo dicitur, *la Corona*, erat tribus Iuda: namque ipsa regio & ditio eius regni, & subditi, & sedes regni, & ciuitas regia erant tribus Iuda; quapropter appellabantur reges & regnum Iuda, non autem Leui. Hoc autem sceptrum & imperium Iuda, licet Herodes quoque habuerit; quia tamen non habuit legitime, id est, nec hæreditario iure, nec populi consensu & electione: sed iniquè sibi delatum à Romanis, etiam per vim ipse rapuit: idcirco verè dicitur regnante Herode ablatum esse sceptrum de Iuda. Præsertim verò cùm lege Mosis vetitum esset, ne quis alienigena (qualis erat Herodes) rex fieret Hebræorum. Sic enim scriptum est Deut. 17. *Cor-*
mmmm
 Comm. in Gen. Tom. 4.

stitues regem tibi de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem, regem facere, qui non sit frater tuus. Verum contra superiorem interpretationem nostram illud posset opponi, in vaticinio Iacob duo esse coniuncte posita, & non ablatum iri sceptrum de Iuda, & non defuturum ducem de femore eius, donec veniret Messias: at post reuersionem Iudæorum ex Babylonica captiuitate duces & principes eius populi non fuerunt ex tribu Leui, sed ex Iuda. Veruntamen hoc ita soluitur: illud *Donec venia qui mittendus est*, refertur ad illud prius, *Non auferetur sceptrum de Iuda*, non autem ad illud posterius, *Et dux de femore eius*. Solet enim scriptura, cum plura coniuncte præmisit, extremo loco ponere aliquid, quod non ad omnia illa præcedentia, sed ad vnum aliquod eorū tantum referatur. Cuius rei exemplum in promptu est ex cap. 15. Genesis. Dixit Deus Abraham, *Peregrinum erit semen tuum in terra non sua: & subiicient illud seruituti, & affligent illud quadringentis annis*. Hoc extremum, *quadringentis annis*, tantum refertur ad illud primum, *Peregrinum erit semen tuum in terra non sua*: Non autem ad illud, *Subiicient seruituti & affligent*. Siquidem seruitutem, & afflictionem Hebræorum sub Ægyptiis, etiam ducentis annis breuiorem fuisse, non semel supra ostendimus, & in tertio Tomo super illud caput 15. & in hoc quarto Tomo non vno tantum loco. Manserunt enim Hebræi quindecim & ducentis tantum annis in Ægypto: in quibus per septuaginta annos, quibus vixit Ioseph post ingressum Iacob in Ægyptum, quiescere ac feliciter fuerunt in Ægypto.

QUARTA PROPHETIA.

De Zabulon.

Genes. 49.
VERS. 13.

Zabulon in littore maris habitabit, & in statione nauium pertingens vsque ad Sidonem.

ABULON decimus fuit ordine generationis filiorum Iacob, & sextus eorum quos genuit Lia. Huic præscribens Iacob situm eius regionis, quam eius posteritas & tribus in sortitione & partitione terræ Chanaam possessura erat, significat eam fore maritimam & confinem Sidoni. Hoc quamuis exiguum & leue videatur; magni tamen intererat prædici, opulentam & abundantem fore sortem Zabulon, propter maritima commercia & mercaturam negotiationem; scilicet vt intelligerēt Hebræi, quam terram Chanaam ipsi obtinissent, eam neque casu obtigisse illis, nec humana prudentia & potentia, sed diuina gratia & ope: quippe cum animaduernerent, tot seculis ante, & promissum & prædictum eis fuisse, quā quæque tribus eius terræ portionem & cuius conditionis atque qualitatē possessura esset, idque cernerēt tam distincte, propriè atque expressè per Iacob fuisse præsignatū: id eoque nihil ipsi dubitarent de eius terræ consecutione, neque vbi eā adepti essēt, vllā cum habitatoribus eius, vel ob metum, vel ob securitatem coirent societatem

cieratem, fœdũve inirent. Quo fuit profectò detestabilior Iudæorum dif-
fidentia & peruitacia, qui audita proceritate ac fortitudine habitatorum
eius terræ, protinus desperata eius acquisitione, in Ægyptum regredi con-
stituerunt, vt in libr. Numerorum, cap. 3. & 14. scriptum est. Nec minus
execranda fuit eorum ignauia qui Chananæis toties à se tamque mirabi-
liter profligatis, tamen turpis lucri pactione, contra Dei iussa peperce-
rũ, & vnà secũ habitare, quos iussi fuerat penitus exterminare, passi sunt.

107 Sed expendamus verba huius prophetiæ, & ante omnia varietatem le-
ctionum quæ vix est notabilis. Paganus ita vertit: Zabulon in portu ma-
ris habitabit, & erit in portu nauium, & terminus eius vsque ad Sidonem,
vel, vt alij red. sunt, Latere suo ad Sidonem pertinet; vel, vt habet Olea-
ster, Ad sinum marium habitabit, & ipse ad sinum nauium, terminus eius
super Sidon. Dixit autem numero multitudinis, *ad sinum marium*, quia in
sinu sine portu, duo videntur quasi maria; alterum quod sinu concluditur,
& alterum quod extra sinum est. Septuaginta sic habent: Zabulon iuxta
mare habitabit, & ipse secus accessus nauium, & pertendet vsque ad Si-
donem. Paraphrasis Chaldaica huiusmodi effert sententiam: Zabulon in
littore maris habitabit, ipse subiugabit regiones nauibus, bonũque
maris comedet, & terminus eius pertinet vsque ad Zedon. In vocabu-
lo *Zabulon* pulchra fit annominatio, significat enim habitationem:
pulchrè igitur dicitur, *Zabulon habitabit*. Pro vocabulo *littoris*, Hebraicè
est *Coph*, significans & litus, & portum, & sinum; significatur igitur, regio-
nem eius fore maritimam & portuosam, vel sinuosam. Pro illo autem, *Et*
in statione, Hebraicè est eadem vox, quæ suprà, *Coph*, ducta à verbo *Ca-*
phaph, quod significat tegere, abscondere seu protegere, quia portus pro-
tegit naues à furore ventorum, & idcirco naues appellantur ad portum
quo sint tutæ ac securæ, vnde septuaginta verterunt, iuxta accessum
nauium.

108 Pro illo: *Pertingens vsque ad Sidonem*. Hebraicè ad verbum est: Et latus
eius super Sidon, vox Hebræa *larech*, significat fœmur & latus, & poni-
tur ad significandum, plagam terræ Zabulon spectaturam Sidonem, id est,
terminum eius fore versus Sidonem. Verũ quia in lib. Iosue cap. 19. cum
subtiliter describuntur fines & termini fortis & regionis Zabulon, nullã
fit mentio Sidonis, quam tamen, cum esset vrbs illa antiquissima & no-
bilissima, tacitam minimè præterisset Iosue: propterea exiimat Andreas
Masius in Commentario eius capituli, Sidonem non fuisse terminum fortis
Zabulon, neque aliud significare hoc loco voluisse Iacob, quàm posteros
Zabulon habitaturos ad mare, versaturũsque frequenter in portibus &
naualibus, atque mercaturã facturos apud Sidonios, & cum Sidonis illam
ipsam maris oram tenentibus, ac mercatoribus toto orbe celeberrimis;
ex quo futura erat illius tribus Zabulon ingens opulentia & rerum
omnium abundantia. Quod indicauit paraphrasis Chaldaica dicens,
Subiugabit regiones nauibus & bonum maris comedet: similiãque si-
gnificauit Moses Deuteron. 33. cum benedicens Zabulon dixit: *Latere*
Zabulon in exitu suo, significans Zabulonitas feliciter exituros in mare, &

Varie as le-
ctionum.

Andreas
Masius.

Locus Deut.
cap. 33.

nauigatos ad fora rerum venalium, rēntque foris ac peregrē facturos. Subdit Moſes, *Inundationem maris quaſi lac ſugēs, & abſconditos theſauros arenarum*: non obſcurē ſignificans, per mare importatum iri in eius regionem multa & magna bona, tum ad victum eius, tum ad opulentiam.

Inſignia terra Zabulon.

Atque hæc fuit temporalis & terrena fœlicitas fortis Zabulon. Verūm tempore Chriſti Domini noſtri habuit tria etiam ad laudem & decus ingniam. Primum enim in ea tribu fait mons Thabor glorioſa Domini tranſfiguratione nobilitatus: fait item ciuitas Nazareth ante alias vrbes clara & veneranda propter ortum Deiparæ Virginis, Conceptionem Domini noſtri & educationem, multorumque annorum inibi habitationem: denique in ea tetra Dominus noſter exorſus eſt prædicare Euangelium, vt traditur Mat. 4. quamobrem quaſi lætabundus Iſaias c. 9. dixit: *Terra Zabulon & terra Nephtali, via maris trans Iordanem Galilæ Gentium. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbre mortis, lux orta eſt eis.* Quibus verbis ſignificatur futuros per id tempus quo Meſſias prædicaturus illis eſſet Euangelium, Zabulonitas vitioſiſſimis atque corrupiſſimis moribus.

Matth. 17. Luc. 1.

Locus Maritima.

Nimirum animaduerrere licet; ciuitates & gentes maritimas, pluribus atque maioribus quàm mediterraneas vitiis eſſe obnoxias, tum propter ſuperbiam quæ naſcitur ex fiducia viriū; ſunt quippe maris præſidio munitæ: tum ob auaritiā, quòd ad lucra mercaturæ incumbunt: denique ob rapinas & prædas, ad quas opportunitate maris, & naualium commoditate inuitantur: adice quòd cum ſint emporia & aduenarum receptacula, facilè peregrinis moribus, vitiis atque erroribus inſciuntur. Quapropter noluit Plato, ciuitatem, quam ſuæ Republicæ deſignabat futuram Metropolim, eſſe maritimam, ſed minimùm decē millia paſſuum mari remotam; habere tamen vicinum portum, vt ea ratione nec externis moribus prauis, aut vilibus facilè corrumperetur, nec omnino tamen vtilitate maris iucunditatēque priuaretur. Talem fuiſſe Hieroſolymitanæ vrbis ſitū qualem deſiderabat Plato, docet Eufebius libro 12. de Præparatione Euangelica cap. 27.

Maritima gentes ferè vitioſiores mediterraneis.

Plato.

Eufebius.

Allegorica expoſitio. Ambroſius.

Allegoricam huius prophetiæ de Zabulon interpretationem copioſè & eleganter tractat B. Ambroſ. in lib. de benedictionibus Patriarcharum, cap. 5. quam nos, quo plura breuiori oratione complectamur, non verbis Ambroſij, ſed noſtris, licèt minùs diſertis exponemus. Hæc prophetia de Zabulon, ſecundùm allegoriam, præclare ad Chriſti Eccleſiam accommodatur, in quam benè conuenit nomen Zabulon, ſignificans habitaculum ſiue habitationem. Namque in Eccleſiam veriſſimè dici poteſt illud quod in Pſalm. 30. *Elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem ſibi. Hac requies mea in ſeculum ſæculi, hic habitabo, quoniam elegi eam.* Eſt enim Eccleſia omnium fidelium & ipſius Dei habitatio in terris. Dicitur autem Eccleſia habitare in littore maris. Significat. n. mare, mundum tempeſtatibus & procellis vitiōrum turbatum & agitatam, iuxta què eſt Eccleſia: nam licèt in mundo ſit, non eſt tamē de mundo, ſed eſt in littore & in terra, firma ſcilicèt & immobilis: pulſatur quidem fluctibus mundi,

Qualis ſit Eccleſia Catholica.

sed non frangitur, quinimò quasi scopulus ipsos fluctus frangit, ac dissipat: similis domui fundatæ, non super arenam, sed super firmam petram, cuius insuperabilem firmitatem descripsit Dominus in Euangelio.

Matth. 7.

Est autem iuxta littus Ecclesia: prospicit enim Hæreticorū, Iudæorum & Paganorum naufragia, periculorum ipsa immunis & expers, & quasi prompta & parata & velut obuia excipiendis ex naufragio mundi ad securum ipsius portum confugientibus. Est præterea mercatura dedita: neque enim aliud in terris agit Ecclesia, quam spirituales merces inter Deum & homines tractare: in quam sanè verius competit quam in Zabulonitas, quod Moses dixit Deut. 33. *Letare Zabulon in exitu tuo: inundationem maris quasi lac suges, & thesauros absconditos arenarum.* Id est; Fœlix eris & nimium fœlix Christi Ecclesia, cum ex Iudæa ad Gentilitatem exibis: per totam enim orbem terra marique dilataberis, & præcipuas mundi delicias diuitiisque possidebis. Suges lac gentium, & mammillâ regum lactaberis; accipies pro ære aurum, pro ferro argentum, pro lignis, ac lapidibus ferrum. Quod autem subdit Iacob: *Pertingens usque ad Sidonem*, non id vacat mysterio. Sidon enim significat venationem. Significatur igitur, Ecclesiam Christi non solum quia futura erat iuxta mare, habituram piscatores hominum, sed etiam venatores, id est, ex omnibus insulis & regionibus terræ continentis, innumerabiles ad eius magisterium, cultum & obsequium esse venturos. Quare huc accommodari posset quod est apud Hieremiam, capite 16. *Ecce ego mittam piscatores multos, & piscabuntur eos: & posthac mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cavernis petrarum.*

Esa. 49. & 60.

QVINTA PROPHEZIA.

De Issachar.

Issachar asinus fortis accubans inter terminos. Vidit requiem quod esset bona, & terram quod optima: & supposuit humerum suum ad portandum; factusque est tributis seruiens.

Genes. 49.
VERS. 14.
& 15.

PRÆVNCIAT Iacob in diuisione terræ Chanaam tribum Issachar sortituram & fertilitate & amœnitate soli regionem optimam ac felicissimam, & idcirco deditos fore Issacharitas agriculturæ, adeoque natalis soli amantes ac tenaces futuros, vt quiduis passuri potius sint, quam se à sedibus suis abstrahi: quemadmodum clitellarij muli quantumuis onusti, si lata gramina, quæ carpant, per iter nacti fuerint, nec ipso onere, nec etiam fustibus facile propelluntur. Simile est illud quod de hac ipsa tribu dixit Moses Deuter. 33. *Letare Issachar in tabernaculis tuis: significans videlicet fertili eos amœnâque regione sua delectatos, libenter mansuros domi, nec ad externa loca negotiationis causâ profecturos.*

Locus Dent.
cap. 33.

*Campus Es-
dreloth.*

Argumentum bonitatis terræ Issachar, vel vnus campus Esdreloth, maxima ex parte intra sortem Issachar contentus, esse potest: nullus enim eo per totam Chananam terram locus est amœnior atque vberior, abundat enim frumento, oleo, vino, atque omnium rerum copia, quæ ad victum cultumque hominum conferunt. Erant præterea in sorte Issachar montes Gelboë, propter eadem Saulis & Ionathæ maledicti, dirique à Danide rege affecti, quasi propter necem tantorum virorum inibi factam, digni essent qui perpendere naturalem fertilitatem, & amœnitatem, qua proxime commendabantur.

*Varietas lo-
tionum.*

B Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Genesim, hanc citat lectionem huius loci ex Septuaginta Interpretibus: Issachar bonum desideravit requiescens inter medios cleros, & videns requiem quia bona est, & terram quia pinguis, supposuit humerum suum ad laborandum & factus est vir agricola. Subdit Hieronymus: In Hebræo ita legi, Issachar asinus ossis recumbens in terminis, & videns requiem quia bona est, & terram quia pulchra est, inclinavit humerum suum ad portandum, & factus est in tributum seruiens. Interpretatur autem appellari asinum ossis, quod in cultura terræ & vehendis ad mare oneribus eorum quæ in suis finibus nascebantur, plurimum laboraturus esset, regibus quoque tributa pensitaturus. Hebræos porro tradere his verbis, per metaphoram significari quod Issachar Scripturas sanctas die ac nocte meditans, plurimum in earum studio elaboraturus esset, & ided omnes tribus ei seruituras, quasi magistro dona portantes. Paraphrasis Chaldaica huiusmodi habet lectionem: Issachar diues in facultatibus, & possessio eius erit inter terminos, viditque partem quod bona erat, & terram quod fructifera erat, subiicietque provincias populorum, & deleuit habitatores earum, & qui relictus sunt in eis, serui & tributarij eius facti fuerunt.

*Augustin.
Eugubin.*

Sed expendamus sigillatim verba huius prophetiæ secundum nostram lectionem. *Asinus fortis*, Hebraicè, asinus ossis, seu osseus, id est, magnorum & firmorum ossium: in quo est robur animalium. Oleaster ait vocem Hebræam significare dorsum seu spinam dorsi: & ided vertit, *Asinus dorsus*, id est, habens robustum dorsum ad ferenda onera. Cur autem pro, *Asinus fortis*, Septuaginta posuerint, *bonum desideravit*, vide hoc loco Eugubinum. Onkelus reddidit: diues in facultatibus. *Accubans inter terminos*, Septuaginta verterunt, inter cleros, siue sortes: Namque Issacharita à meridie contermini erant Manassensibus, à septentrione Zabulonitis. Vel hoc dictum est, quia tribus Issachar intra nobiles admodum terminos interiacebat, habens ad occidentem Mare mediterraneum & montem Carmelum, ab Oriente verò mare Tiberiadis, quam etiam perleuebat torrens Cison, non incelebris in Scriptura, quem humor partim ex monte Thabor, partim ex Hermon & Gelboe defluens geminum faciebat, altero alueo ad occasum in mare Mediterraneum, altero ad Ortum in lacum Genesareth decurrentem. Kimhi & Oleaster pro *inter terminos*, vertunt, *inter sarcinas seu onera*, affirmantes id propriè significari vocabulo Hebræo: significari autem asinum fortem, qui etiam cum requiescit, non leuatur

leuatur onerè, sed sub eo quietem capit: eoque denotari Issacharitas in rusticis laboribus fore assiduos atque indefessos: ad eò vè laborem & curam agriculturæ in loco solatij & quietis sint habituri. Vel illud: Cubabit inter terminos, significat fore vt Issacharitæ inter terminos suæ regionis consistant, nec externas negociandi causa terras petant.

Vidit requiem quòd esset bona, & terram quòd optima. Id est, elegit vitam quietam, qualis est agricolarum, vacuum nempe à periculis & molestiis tam bellicis, quàm aulicis: ad quod vitæ genus trahebatur bonitate soli, quod ei optimum, vel vt habent Septuaginta, pingue, siue vt propriè significat vox Hebræa, pulchrum & elegans sorte contigerat. De quieto ac fortunato agricolarum statu elegans est apud Virgilium secundo Georgicorum digressio quæ incipit:

O fortunati nimium, sua si bona norint,

Agricole.

Qua de re multa quoque & præclara Homerus libro 6. & 7. Odysseæ, Caro, Varro, & Columella in exordio suorum voluminum de re Rustica, Plinius libro 18. primis aliquot capitibus prodiderunt. *Et supposuit humerum suum ad portandum,* vel secundum Septuaginta, ad laborandum. Perstat in metaphora de asino forti, & significat libenter Issacharitas subituros omnem laborem atque molestiam in cultura terræ propter vberimos eius prouentus: vel quia abundabant bonis maximè vendibilibus & expeditis à mercatoribus, solebant ea, vel suis vel animalium humeris deportare ad mare, vt inde mercatoribus vendita exportarentur.

Factus est tributis seruiens. Septuaginta diuersam reddiderunt sententiam, transferentes, factus est vir agricola. Paraphrasis Chaldaica contrarium planè sensum expressit: Subiiciet, inquit, prouincias populorum & delebit habitatores earum, & qui relictis fuerint, serui & tributarij eis erunt. Verùm cur præcipuè dicantur Issacharitæ futuri vectigales, triplex ratio potest adferri. Etenim cum propter fertilitatem suæ regionis omnium essent ditissimi, solebant à regibus plus cæteris tribubus onerari, & grauari tributis. Ipsi quoque ne ab externis hostibus infestarentur, vel à suis regibus euocarentur ad militiam, vel ad aulam, & patrio solo, fertilissimo scilicet & amœnissimo, abscedere & abesse cogentur, libenter hanc redimebant vexationem largiendis muneribus & pensandis tributis. Adhæc, ex aliis tribubus plurimi seruebant Regi vel in aula vel in militia, vel aliis quibuslibet muneribus regiis: quapropter vel immunitatem tributorum, vel remissionem à Rege mercedis loco consequabantur: Issacharitæ autem bellicum laborem ac molestiam, & aulicam ambitionem auersati, suisque bonis contenti, nec immunitatem, nec alleuationem vectigalium merebantur.

Hæc propheta de tribu Issachar (ne intelligentiam eius mysticam omnino prætereamus) pulchrè aptari potest ad virum iustum, maximè verò humilem & mitem. Iusto enim bene conuenit nomen Issachar, significans mercedem; cui enim merces in cælis à Deo parata est nisi iusto? huic nempe per Isaiam Dominus: *Dicite, inquit, iusto, quoniam bene; fructum enim*

Virgilius.

Homerus.

Caro.

Varro.

Columella.

Plinius.

Mystica interpretatio.

Esa. 3.

enim

enim adinventionum suarum comedet: Et Christus in Euangelio: Beati patres spiritus, quoniam ipsorum est regnum caelorum: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. His consona sunt quae de eadem tribu dixit Moyses Deuter. 33. *Lætare, inquit, Issachar in tabernaculis tuis, quasi dixerit: Lætare iuste, siquidem ut Dauid ait: Vox exultationis, & salutis in tabernaculis iustorum. Asinus fortis.* Quam bene quadrat similitudo: *Et inueniunt factus sum apud te, inquit Dauid, & ego semper tecum.* Saluator noster vnum omnium animalium insedit asinum: Et sanè nullo in hominum genere libentius quàm in humilibus acquiescit. Asinus est animal humile, mansuetum, totumque hominis addictum obsequio & utilitati: talis est erga Deum humilis & mansuetus. *Fortis.* Nihil est quod ad toleranda mala quamlibet multa & ardua, magis hominem robustum firmumque reddat, quàm humilitas & mansuetudo; nam qui de se humiliter sentit, is nunquam sibi putat iniuriam fieri, nec se indebita sibi atque immerita mala pati. Mansuetus potè nullis iniuriis nullisque malis laceffitus commouetur, ne dum ad iram vel ultionem incitatur.

Acubans inter terminos. Propterea iustus nunquam non est læto & tranquillo animo, tam secundis rebus quàm aduersis, quia cubat inter terminos. Prospicit enim quis post hanc vitam finis bonorum & malorum futurus sit, cernitque improbos breui voluptate sempiternum emere dolorem; bonos contra temporario labore comparare sibi æternam felicitatem. In horum consideratione terminorum conquiescens, nulli detrectat laborem, nullum periculum recusat, nihil sibi graue & acerbum vel intolerandum ducit: *Supposuit humerum suum ad portandum.* Duos habemus humeros, quia duplex est laboris genus: alij labores pertinent ad animum, ad corpus alij: vir iustus vtrumque humerum supponit ad laborandum, quia corpus pariter atque animum offert ad quoslibet labores pro Christi gloria & hominum utilitate perferendos. *Factus est tributis seruus.* Iustus tributum debet, & soluit; Deo, Proximo, & sibi: Deo tributum amoris, religiosi cultus, obedientiae & patientiae: Proximo, dilectionis, iustitiae, compassionis, ac misericordiae: sibi mortificationis & continentiae.

S E X T A P R O P H E T I A .

De Dan.

VERS. 16.

17. 18.

Dan iudicabit populum suum sicut & alia tribus in Israël. Fiat Dan coluber in via, cerasastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò. Salutare tuum expectabo, Domine.

Indic. 13.

RÆVIDENS Jacob, tribum Dan, quæ fati aliqui obscura & ignobilis futura erat, maiorem in modum à Samsonem qui ex ea tribu fuit, illustratum ac nobilitatū iri, propterea vaticinium hoc de tribu Dan, totum retulit ad Samsonem. Fuit autem

autem talis reuera Samson robore corporis ac fortitudine animi, qualem fuisse Herculeum ambitioso mendacio finxerunt Græci. Et verò utriusque tempora non multum discrepant: namque fuisse eos propemodum synchronos, indicat Euseb. in Chronicis. A Latina lectione huius loci nihil discordat Græca, & Hebraica lectio; nisi quod pro illo, *Cerastes in semita*, Hieronymus legit, *regulus*, pro illo, *Salutare tuum, expecto, Domine*, lectio quam sequitur Rufinus, & quam habet nouissima Septuaginta Interpretum editio Romana sic habet: *Salutem Domini expectans*, quod refertur vel ad equitem, vel ad mordentem ungulas equi. Paraphrasis Chaldaica hanc reddit sententiam: De tribu Dan eligitur & consurget vir. In diebus eius redimetur populus eius, & in annis eius requiescent simul tribus Israël: huius terror irruet super populos, & cædes eius præualebit in Philistæis: Tanquam serpens & coluber quiescet in via, & tanquam aspis insidiabitur in semita: interficiet robustos in castris Philistæorum, equites cum perditibus: eneruabit equos eorum & quadrigas, & deiiciet ascensores eorum retrorsum. Redemptionem tuam expectabo, Domine.

112. *Dan iudicabit populum suum, sicut & alia tribus Israël.* Alluditur ad nomen Dan, significans iudicare seu vindicare: nam Rabbi Salomon sic interpretatur: Vltionem capiet populi sui de Philistæis, ut cum dicitur: *Dominus iudicabit populum suum.* Et ex hoc vaticinio & superioribus atque posterioribus quibusdam apparet agnominatio vocabulorum in his oraculis edendis delectatum esse Iacob. *Sicut & alia tribus in Israël.* Ex multis alijs tribus fuere iudices populi Hebræi, præter quatuor, Ruben, Simeonis, Gad, & Aser. Putat quidem Caietanus Iephte, qui Iudex fuit, de Gad fuisse: sed similis vero est fuisse eum de tribu Manasse: siquidem is fuit (ut traditur in libro Iudicum) de Galaad, quæ terra cecidit in sortem Manassis, ut habet Iosue 17. Nam Barach, quem inter Iudices ac Duces populi Hebræi recenset Samuel 1. Reg. fuit de tribu Nephthali.

Qua poeta finxerunt de Hercule, similia eorum esse que de Samsonenarrantur, nec eorum tempora discrepare. Eusebius. Rufinus.

Deut. 33.

Judith 11.

Ex qua tribu fuerit Iephte.

113. *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, &c.* Illud, *fiat*, more prophetico positum est pro, *fiet*, vel *erit*: Hæc autem verba nonnulli existimant facere ad vituperationem tribus Dan, quasi ea futura esset valde astuta, insidiosa, fallax & serpentina malitia pollens, cuius rei nonnullum extat argumentum in libro Iudicum, cap. 18. Sed verius dictu fuerit, ea verba referri ad Samsonem: qui comparatur colubro & cerasti, ut significetur quàm is fuerit terrificus & formidandus hostibus. Quemadmodum enim nemo audeat ingredi per eam viam, & semitam quam scit à venenatis sanisque serpentibus obsideri: ita populum Hebræum duce ac propugnatore Samsonem, nullus hostium audebat infestare: aut quia, sicut serpentes latent in vijs, & inopinatò aggressi hominem feriunt mortiferè, ita Samson incautos nec opinantes aggressus hostes, magnas sæpe eorum strages edidit.
114. Coluber Hebræicè dicitur, *nachash*, à verbo *nachash*, quod significat augurari seu incantare; vel quia serpentes norant incantatorum artes, & voces effugere, ut de aspide proditum est Psalm. 57. aut quia per ipsum auguria & incantationes fieri solent. De Ceraste vide Plinium lib. 8. cap. 23. Est autem Cerastes, genus serpentis (auctore Solino, cap. 30.) præferens qua-

Plinius. Solinus.

*Ceraſtes qua
le animal.*

drigemina cornicula, quorum ostentatione velut ad escam illectas aues perunt: nam reliqua corporis tegens arenis, nullum sui præbet indicium, nisi ex ea parte qua inuitatis ad partem auius necem affert. B. Hieronym. pro Ceraſte legit, Basilicus seu Regulus. *Mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius retro.* Significatur astutia eius serpentis, etiam quos non tangit interimentis, sicut serpens mordens calcaneum equi, nec tangens equitem, deiicit tamen ipsum in terram & occidit. Spectat autem hæc oratio ad extremum facinus Samsonis, omniumque factorum eius celeberrimum, cum columnas theatri, quod Philistæorum principibus erat completum, demolitus, tria millia eorum ruina oppressa, simul ipse occumbens, interfecit.

Iudith 16.

*Locus per-
os curus.*

Sed illud quod sequitur, perobscuram habet sententiam; *Salutare tuum* 125 *expectabo, Domine.* Hebraicè ad verbum est, salutem; Chaldaica paraphrasis habet, redemptionem; Alij, Saluatorem. Veruntamen perobscura est hæc sententia: & argumentum magnæ obscuritatis, est multiplex inter-

*Olestri tres
expositiones.*

pretandi eius ratio à Doctoribus excogitata. Oleaster tres huius loci expositiones ponit, sic enim scribit: Quemadmodum solent fenies & ægroti inter verba emittere suspiria, ita Iacob fecit; qui fessus inter tot verba, vocem illam emisit ad Deum: Salutem tuam expecto, Domine; id est, Spero quod sanabis me; aut, Sana me, Domine, quoniam salutem tuam spero. Si verò sententiam cum præcedentibus iungere vis, tunc sensus erit: Quoniam hæc tribum Dan serpentina malitia præditam fore video; spero Domine ut me salues ab ea, quemadmodum de Simeone & Levi dixerat:

In consiliorum eorum non veniat anima mea. Prior tamen expositio mihi magis germana litteræ videtur: Est & tertia: Salutem tuam expecto, Domine, ut scilicet hæc mea vaticinia impleantur per Messiam qui est salus tua. Sic Oleaster. Verùm has interpretationes esse perquam leues, vel me non dicente, per se Lector intelliget.

*Quarta ex-
positio.*

Alij existimant hæc verba Iacob continere præcationem qua vsus est 126 Samson, cum sit admodum fatigatus ac propemodum moribundus, potum à Deo postulauit. *Sitiens valde Samson*, inquit Scriptura, *clamanit ad Dominum, dicens: Tu dedisti in manu serui tui salutem hanc maximam, & eni in siti morior, incidamque in manus inimicorum istorum, &c.* Vel potius verba illa referri debent ad nouissimas præces Samsonis, ut est in eodem lib. cap. 17. *Samson*, inquit Scriptura, *inuocato Domino, ait: Domine Deus memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristinam, ut ulciscar me de hostibus meis, & pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam.*

*Quinta ex-
positio.*

*Hieronym.
Rupertus.
Lyranus.*

B. Hieronym. eumque secuti Rupertus, Lyranus, alique complures pu- 127- tant Iacob prophætico spiritu contemplantem eximias & admirandas virtutes Samsonis clarissimæque facinora, incidisse in eam cogitationem, num fortè Samson futurus esset Messias; Verùm quia intellexit, eum post mortem non statim ad vitam rediturum, & post eius principatum nihilominus Hebræos ductum iri in captiuitatem, liquidò agnouit nequaquam illum fore Messiam. Et ideo protinus exclamauit, *Salutare tuum expectabo Domine?* quasi diceret; Alium ego expecto Saluatorem populi mei, quàm vel Gedeonem, vel Samsonem. Adest huic expositioni

Thargum

Thargum Hierosolymitanum, in quo sic est ad verbum hoc loco: Dixit Pater noster Jacob, Non expecto redemptionem Gedeonis, qui est salus temporalis, neque redemptionem Samsonis, quæ est salus transitoria, sed expecto redemptionem Messiae filij David, qui venturus est vt adducat sibi filios Israël, cuius redemptionem expectat & desiderat anima mea. Sic ibi. eadẽmque iudem habentur in Paraphrasi Chaldaica editionis Complutensis.

128 Hanc interpretationem minimè probabilem esse censet Paulus Burgensis hoc loco: Non enim talis vel dubitatio, vel etiam suspicio Iacobi animum subire potuit: nempe notum erat, & ipse paulò antè significauerat, Messiam futurum de tribu Iuda: non igitur Samson qui erat de tribu Dan, Messias esse poterat. Ac licet maximi roboris fuerit Samson, haud magni tamen consilij & prudentiæ fuit; & quædam gessit satis inconsultè atque imprudenter, quæ in Messiam cadere non potuissent.

Paulus Burgensis.

129 Est alia quædam huius sententiæ interpretatio. Iacob secutum esse morem Prophetarum; qui quoties loquuntur de persona aliqua, vel de re quam quæ illustrat venturi Messiae similitudinem & imaginem gereret: repente in eius vel desiderium vel præconium, vel rerum ad ipsum pertinentium prorumpere solent. Samson potrò decem rebus Messiam mirificè præfigurauit. Primò, conceptio Samsonis, vt etiam Christi, fuit diuinitus per Angelum parentibus nunciata. Secundò, fuit Samson Nazareus, id est, consecratus Deo ab infantia vsque ad mortem, nihil immundum aut quod inebriare posset bibens, vel comedens: neque nouacula ascendit super caput eius. Tertio, duxit vxorem Gentilem contra voluntatem parentum, præterque fas legis Mosaicæ, verùm Dei consilio & instinctu. Quarto, robur eius & fortitudo dicitur fuisse in capillis, præsertim verò in septem crinibus. Quintò, leonem in se ferociter irruentem manibus suis in frustra discerpit. Sextò, asini maxillâ occidit mille Philistæos. Septimò, petenti à Deo potum, ex maxilla asini ad bibendum aqua seaturiuuit. Octauò conclusus intra ciuitatem ab hostibus, media nocte surgens euulsas cardinibus fores ciuitatis cum postibus & seris in apicem montis, humeris suis deportauit. Nonò, trecentas vulpes caudis inuicem colligatas cum facibus incensis immisit in areas Philistinorum, quæ non segetes tantùm omnes, sed etiam vineas & oleas incendio perdidit. Decimò, duas columnas quibus domus Philistæorum principibus completa sustinebatur, suis manibus apprehendens atque conquassans demolitus est: eaque ruina moriens ipse plures hostium quàm dum vixerat interemit. Iacob igitur dum vaticinabatur de Samsonè, quòd is multiplicem ferret similitudinem Messiae, flagrans aduentus eius desiderio & expectatione, orationem suam erupit in illa verba, *Salutare tuum expectabo, Domine.*

Sexta expositio.

Samson decem rebus figuram fuisse Messia. Iudic. 13. 14. 15. 16.

130 Nec mihi non illa placet huius sententiæ interpretatio, Iacob lumine prophetico vidisse quo tempore populus Hebræus vehementer ab hostibus Philistæis vexatus erat, missurum Deum eotempore Samsonem, virum fortissimum, qui afflictis rebus tubueniret, & firmissimū Hebræis aduersus hostes quasi propugnaculum & præsidium futurus esset: nec eo tantùm

Septima expositio.

Septima ex-
positio.

tempore id facturū Deum, sed quotiescunque illis magnis in periculis & angustijs versarentur, si piè ac fidenter ad misericordiā Dei præsidiumque confugerent, missurum Deum, qui eos periculis & malis eriperent, & ab hostibus defenderet: quod sæpe factum esse, liber Iudicum ostendit, tales enim fuere Othoniel, Gedeon, Iephte, alique quos propterea in eo libro Saluatores esse appellatos legimus. Iacob igitur hæc animo prospicientem atque contemplantem, ex occasione Samsonis, de quo præcedentia vaticinatus erat, generalem illam sententiam pronunciaffe: *Salutare tuum expectabo, Domine.* quasi diceret, Non tantum in illa persecutione Philistæorum quos profligabit Samson, sed in omni alia persecutione hostili expectabo, id est, populus meus, cuius ego caput sum (nam loquitur de populo Hebræo sub nomine suo) expectabit vel expectare debet salutare tuum, id est, abs te vel salutem vel saluationem & redemptionem, vel Saluatorem. Ac mihi quidem hæc duæ postremæ interpretationes secundum literalem sensum videntur omnium probabilissimæ.

Ostenditur
positio de An-
tichristo, &
an ille futu-
rus sit de tri-
bu Dan.
Thostatus.
Oleaster.
Caietanus.

Restat vltima interpretatio multis probata celebratæque quæ hoc vaticinio dixit Iacob de tribu Dan, non tam ad Samsonem pertinere, quam ad Antichristum, etiam secundum sensum historicum, vel certè secundum mysticum intra corticem illius historię inclusum, & à Spiritu sancto principaliter intentum. Sumunt autè istius expositionis auctores quasi certum de tribu Dan futurum Antichristum. Hoc incertum esse dixit Thostatus: sed Oleaster longius procedens, etiam fabulosum esse ausus est dicere, sed quale obsecro est, vetustissimam in populo Dei traditionem, plurimorum atque in primis nobilium scriptorum auctoritate firmatam, scriptisque proditam, tanto fastidio ac supercilio reicere? quanto cautior hoc loco Caietani fuit opinio, qui licet hoc non planè certum atque indubitatum dicat, eo tamen posito, asseueranter dicit & euidenter ostendit, eiusmodi expositionem cum sententia verborum Iacob aptissimè congruere.

Irenæus.
Hippolyt.
Ambrosius.
Augustinus.
Prosper.
Theodoretus.
Gregorius.
Andreas
Casariens.
Areta.
Haymo.
Richard.
Anselm.

Hoc igitur vaticiniū Iacob de Dan, intellexerunt atq; interpretati sunt: de Antichristo Iren. lib. 5. aduersus hæreses, Hippolyt. Martyr in orat. de Consum. sæculi. Ambros. in lib. de Benedict. Patriarch. c. 7. August. quæst. 22, in Iosue. Prosper lib. de Promissionibus & prædictionibus Dei, part. 4. Theodoret. quæst. vlt. in Genes. Greg. lib. 30. Moral. c. 18. Denique super cap. 7. lib. Apocal. Andreas Cesariens. & Areta, Haymo, Richard. Ansel. Rupert. & complures alij. Cùm enim eo loco Ioannes recensitis omnibus alijs tribubus Iudæori, solam in ea tribuum enumeratione prætermiserit tribum Dan, id fecisse Ioannem dicunt Patres in odium ac detestationem Antichristi, quem ex tribu Dan futurum esse cognouerant.

Neque obest huic Patrum opinioni quòd apud Ioannem eo loco in commemoratione tribuum, etiam tribus Ephraim præterita videatur, non enim præterita est, si quis rem paulò attentius consideret, sed ea significata est, si quis rem paulò attentius consideret, sed ea significata est per tribum Ioseph; siquidem non alia erat tribus Ioseph, quam tribus Ephraim & tribus Manasse. Cùm igitur distinctè nominata sit tribus Manasse, consequens est eam quæ appellatur tribus Ioseph, non aliam debere

intelli

intelligi quàm tribum Ephraim. Verùm utcumque sit. Antichristum esse futurum de tribu Dan, licet ex sacra Scriptura non possit euidenter ostendi, atamen propter antiquissimam eius rei traditionem, & tot ac tantorum Patrum consensum, fidem meretur.

34 Cæterùm quomodo verba huius prophetiæ in Antichristum competant, & Theodoretus quæstione vltima in Genesim, & S. Gregorius libro 30. Moralium fusè ostendunt, nos hîc summam comprehendemus. *Dan indicabit populum suum.* Antichristum, qui ex tribu Dan futurus est, vt regem suum primi omnium studiosè sequeatur Hebræi: *Erit autem sicut coluber in via, & Cerastes in semita.* Per viam significantur filij huius seculi, latam voluptatum & vitiorum viam terentes; istis erit Antichristus quasi coluber in via, id est, pestifera doctrina, venenum erroris, & impietatis, lenocinijs & blanditijs voluptatum imbutum eorum animis infunder. Per semitam significantur homines arctioris & seuerioris vitæ: aduersus quos insurget Antichristus vt cerastes quadrigemina cornua ferens: Similiter Antichristus quatuor maximè rebus sectatores ac professores virtutis & pietatis seducere conabitur, primùm simulatione sanctitatis, tum ostentatione scientiæ & eloquentiæ, deinde mirabilitate prodigiorum quæ faciet: ad extremum terrore potentiæ suæ, ac tormentorum, quibus aduersantes sibi cruciabit, immanitate.

35 *Mordens ungulus equi, vt cadat ascensor eius retrò.* Equus, animal est magni fastus & ambitionis, & alacre ad bella: qua re mundū hunc designat calcaneus equi, extremum est mundi tempus quo venturus est Antichristus: mordere calcaneū equi, est nouissimo illo mundi æquo atrocissimam persecutionem concitare: ascensores equi, Principes sunt mundi, bonis & delicijs eius affluentes, quos facilius cæteris in suam sententiam & obsequium pertrahet Antichristus. Retrorsum cadere, in solos conuenit reprobos. Cadunt sanè boni aliquando, sed in faciem suam: nam etsi nonnunquam labuntur, lapsum tamen suum agnoscunt, & seridè pœnitentes extrati sese prosternunt coram Deo, peccatum suum amare flentes, & dicentes cum Dauide: *Peccatum meum contra me est semper.* Mali verò retrorsum cadunt; nam neque quid, quantumve peccauerint considerant aut æstimant, neque de respiscendo, ac resurgendo per veram pœnitentiam curant, Impius nempè, vt dixit Salomon, ambulat, & nescit vbi corruat.

36 *Salutare suum expectabo Domino.* Iacob præuidens Iudæos pro Messia recepturos Antichristum, sicut illis prædixit Dominus noster Ioan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non recepistis me: alius veniet in nomine suo, & illum recipietis.* Illum alium quem recepturi sunt Hebræi, Antichristum fore interpretati sunt Patres. Hoc igitur prouidens Iacob, & toto animi sensu abominatus, exclamauit, Absit hoc à me, non ego Antichristum recipiam, sed cum ille venerit, tum ego expectabo Saluatorem, aduentus enim Antichristi, erit prænuncius appropinquantis Christi ad iudicium: quo enim tempore Antichristus maximè desæuiet, veniet de cælo Christus, & impium illum interficiet Spiritus oris sui, vt scribit Paulus. Quamuis igitur tempus Antichristi propter eius persecutionem tristissimum

Theodor.
Gregorius.

Aliter bonos
labi atque
improbos.

Psal. 50.

Prou. 4.

2. Thes. 2.

& acerbissimum erit; hoc tamen afferet solatij Sanctis, quòd scient in proximo esse adventum Domini.

Lectus Deut.

cap. 33.

Concludam hanc prophetiam de Dan, si adiecero brevissimam expositionem eorum verborum quibus Moses benedixit tribui Dan, quæ verba Moïsi trigesimo tertio cap. Deut. sic habent. *Dan catulus leonis, sicut largiter de Basan.* Sic quoque vertit Pagninus. Sed alij pro illo, *sicut de Basan*, censent ex Hebræo vertendum: *Exiliet, vel, profiliet*: & verò ita vertunt Septuaginta. Horum verborum duplex est interpretatio. Altera est Lyrani & Caietani: Describitur, inquit Caietanus, situs fortis Dan; in ea nempe civitate quæ dicebatur Lachis, quam Danitæ de tribu sua appellauerunt Dan, ut pròditum est in libro Iudicum capite decimo octavo. Aiunt enim esse ibi fontem principium fluminis Iordanis, qui fons subterraneo meatu fluit ex quodam alio fonte qui est in terra Basan; & propterea dicitur quòd Dan saltabit de Basan. Aqua enim scaturiens in vno fonte, quæ occulto meatu procedens inuenitur, scaturiens in alio fonte, dicitur saltare de loco ad locum. Ita Caietanus. Similia scribit Lyranus.

Masius.

Eusebius.

Hanc interpretationem valdè adiuuat paraphrasis Chaldaica, quæ sic habet eo loco: Dan fortis sicut catulus leonum, terra eius irrigatur à torrentibus, qui fluunt de Mathanan. Appellat Chaldæus paraphrastes terram Basan, Mathanan, non solùm ibi, sed vbique. Cuius appellationis causam inuestigās Masius super caput duodecimum Iosue, suspicatur eum litteram *Mem*, posuisse pro *Beth*, quod etiam apud Græcos non est insolens, aut fortassis quia eius interpretis tempore sic vulgò appellaretur: iam verò *Shin* in *Tau* convertere, vñtatissimum est Chaldæis & Syris. Meminit quidem Eusebius in lib. de locis Hebraicis vrbis Mathanan, sed locatæ ad Arnonem, id est, extra Basaniridem. Quod autem suprà dictum est Iordanis fontem fuisse in Dan, confirmant Hebræi qui hanc esse aiunt explicationem vocabuli Iordanis, *Iored min Dan*: id autem est, fluens ex Dan. Is locus postea nominatus est Panæas, sed Philippus Tetrarcha tempore Saluatoris nostri instauratam urbem de Cæsaris & suo nomine Cæsaream Philippi appellavit, quæ abest à Sidone versus Orientem millia passuum circiter triginta quinque; & quia versus Septentrionem habet à tergo montem Libanum, quo terminabatur Chananæa regio, propterea sæpè in sacris literis Dan pro termino terræ sanctæ Aquilonari dicitur, sicut Bersabea pro Australi.

Altera interpretatio est: In regione Basan robustissimos & rapacissimos fuisse leones; qui ex insidijs & improvisè sæpè in homines & iumenta prædæ causa exiliebant, Danitas igitur comparari leonibus proflientibus ex Basan, quo significatur eos fore audaces, robustos, bellicosos violentosque & prædæ avidos pariter ac rapaces. Verùm pergamus ad alia.

SEPTIMA PROPHEZIA,

De Gad.

Gad accinctus præliabitur ante eum, & ipse accingetur retrorsum.

VERS. 19.

140
N

ON multum differt à sententia nostræ lectionis Paraphrasis Chaldaica, quæ sic habet: de Domo Gad castra armata erunt, quando transibit Iordanem ante fratres suos, ibunt ad bellum, & cum multa substantia reuertentur in terram suam. Ita vertentur Septuaginta: Gad, tentatio tenebit eum, & ipse tentabit eum iuxta pedes. B. Hieronymus refert hanc lectionem Gad, latrunculus latrocinabitur eum, & ipse latrocinabitur plantam. Pagninus hoc modo transtulit: Gad exercitum succidet, & ipse succidet calcaneum. Secundum Montanum sic legitur, Exercitus superabit eum, & ipse superabit. tandem secundum Olearum, Gad exercitus exercitabit eum, & ipse exercitabitur in fine, seu à tergo: Et sensus est: Licet magnam difficultatem experturi sint Gaditæ in debellandis Chananæis; ad extremum tamen eos debellabunt, & eiciant de terra ad quam obrinendam prægredientur ipsi reliquos fratres suos. Videtur autem hæc alludi ad nomen Gad, quod significat congregare exercitum. Illud, *accinctus*, significat armatum vel expeditum & ab omnibus impedimentis vxorum, liberorum, gregum, armentorum, cæterarumque suppellectilis domesticæ vacuum: nam hæc omnia Gaditæ dereliquerunt ante transitum Iordanis in terra regum Og & Sehon, quam illis assignauerat Moses in possessionem. Ac licet id commune fuerit illis cum Rubenitis & media tribu Manasse; attribuitur tamē Gaditis, quia Iacob voluit Ruben tantum increpare & incusare ob scelus admissum. De Manasse verò sicut etiā de Ephraim nullum verbum hæc facit Iacob, sed de solo Ioseph loquitur, qui fuit eorum pater. Illud porro quod sequitur, *Et ipse accingetur retrorsum*. Hebraicè hanc reddit sententiā: ipse ducet exercitum in vestigio, seu per vestigia, vel retrò siue à tergo. Id autem est; Postquā Gaditæ deuicerint Chananæos & terram eorum fratribus suis subiecerint, tunc ipsi per eandem vestigia seu per eandem viam reducent exercitum suum redeuntes in suam hereditatem.

41 Verum excutiamus sententiam nostræ lectionis. Purat Caietanus quæ hæc dicuntur, referri ad Iephre, qui fuit primò dux latronum, tum electus Dux ab Hebræis, expeditius pugnavit contra Ammonitas: deinde coactus est etiam pugnare contra tribum Ephraim: legem historiam eius in libro Iudicum, cap. 11. Probat autem Caietanus eum fuisse de tribu Gad, quòd in capite quinto prioris libri Paralipomenon scriptum sit, Gaditas habitasse in Galaad & in Basan, Iephre vero fuisse ex Galaad, docet liber Iudicum, capite vndecimo. Atenim similis verò est fuisse eum de tribu Manassis: siquidem in libro Iosue, cap. 17. scriptum est terram Galaad cecidisse in sortem Manassis. Hieronymus igitur & plerique alij hanc volunt esse sententiam huius prophetiæ, Gaditas expeditos & armatos ante

Caietanus.

An Iephre
fuerit de tri-
bu Gad.

alias

alias tribus intraturos terram Chanaan, nec dimissuros fratres suos, donec debellatis hostibus possideant illi terram suam quisque forti assignatam: quo facto reuersuros post quatuordecim annos in hæreditatē suam, & grauissima bella cum finitimis sibi gentibus, feliciter tamen gestura. Quocirca illud; *reversum accingetur*, sic exponitur; armati & acie instructi redibunt, vel onusti prædis opimis magnisque opibus reuertentur. Reuersio Gaditarum narratur in libro Iosue, cap. 22. In priori libro Paralipomenon, cap. 5. illustre Gaditis bellicæ virtutis testimonium perhibetur, appellantur enim viri bellatores scuta portantes & gladios, & tendentes arcum, eruditique ad prælia: & post hæc memoratur celeberrima eorum victoria de Agaræis parta, captis camelorū quinquaginta millibus, ovium ducentis quinquaginta millibus, afinorum verò duobus millibus, hominum denique centum millibus.

Insignis victoria Gaditarum.

Expositio allegorica.

Psal. 44.
Psal. 92.

Cur se præcingat homines.

Philipp. 2.

1. Reg. 17.

Psal. 27.

Genes. 30.

Matth. 16.
Cantic. 6.

Secundum allegoricum sensum hæc prophetia potest ad Christum applicari. Etenim vocabuli Gad duplex est interpretatio: significat enim accinctum, & expeditum, ut interpretatur Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim, & quadrat in Christum cui dicitur: *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime*; & rursus: *Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem & præcinxit se*: Est autem præcingere, vestes deorsum prolixè demissas attollere, & ad medium corpus apprimere & adstringere. Multis porrò de causis sese accingunt vel præcingunt homines; vel ad iter faciendum; vel ad saltandum; vel ad currendum; vel ad laborandum; vel ad ministrandum, & seruiendum, vel ad luctandum aut pugnandum. Christus erat vestitus longissimis vestibus gloriæ & decoris, sicut dicitur Psal. 103. *Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento*. Christus autem in mundum venit præcinctus vel potiùs exinanitus, præcis omnibus huius mundi bonis & voluptatibus, pauper, humilis, & passibilis. Sic nempe conueniens fuit nostrum Dauidem, posthabitis Saulis armis, accinctum, cum baculo & funda procedere ad certamen contra Goliath.

Secundum alios, Gad significat, exercitum congregare aut ducere: & 14. Dominus noster appellatur Dominus exercituum. Eo nimirum ingrediente in cælos interrogantibus Angelis, *Quis est iste Rex gloriæ?* responsum est, *Dominus fortis, Dominus potens in prælio*. Significat præterea Gad, felicitatem: nam eo nato dixit Rachel, feliciter. Et quisnam obsecro felicior Christo? nam quâ Deus, felix est secundum essentiam, & auctor omnium felicitatis: quâ est autem homo, etiam felicissimus fuit, is quippe ab exordio suæ creationis perfectam habuit felicitatem, quod alij contigit nulli, nec homini, nec Angelo. *Et ipse accingetur reversum*. Retro Christum est Ecclesia, quæ eum sequitur, credendo eius doctrinæ, sanctimoniam venerando, admirando prodigia & miracula eius, exempla vitæ morumque imitando, denique post ipsum crucem suam portando.

Ecclesia, verò accincta est & armata, & est terribilis tanquam castrorum acies ordinata: cuius figura fuit lectulus ille Salomonis Canticorum 3. quem ambabant sexaginta fortes ex fortissimis Israël, omnes tenentes gladium,

dium, & ad bella doctissimi, vniuscuiusque ensis super fœtur suum propter timores nocturnos. Figura quoq; Ecclesiæ fuit turris illa David quæ describitur Canticoꝝ 4. cùm inexpugnabilibus ædificata propugnaculis, ex qua mille pendent clypei, & omnis armatura forium. Qualia porro sint Ecclesiæ arma, præclare ostendit Paulus 2. ad Corinth. 10. *Arma, inquit, militia nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes: & omnem alitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, & in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam.*

145 Accipe paucis sensum morale. Militia est vita hominis super terram: felix igitur qui semper est armatus & paratus ad pugnam contra tres hominum hostes, Carnem, Mundum, Diabolum. Oportet autem nos accinctos & armatos esse, tam antè, quàm retrò: Antè, vt longè prospiciamus in posterum peccata, in quæ labi possumus, & sedulò præcaueamus: Retro autem, propter præterita peccata quæ subinde repullulant, & ob longam consuetudinem animum reflectunt & retorquent ad mala semel derelicta. Vel accingi retrorsum, est à Deo instrui & armari aduersus insidias & tela inuisibilium hostium, quæ vitari non possunt, sine Dei quadam singulari protectione, quam ipse pollicitus est Dauidi dicens: *Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris: firmabo super te oculos meos.* Itaque accinctos non esse oportet sicut dixit Dominus: *Sint lumbi vestri præcincti*, id est, exsolutos atque expeditos ab omnibus omnium terrenarum rerum curis atque cupiditatibus, quæ sunt velut impedimenta & onera atque vincula, quibus si fuerimus implicati ac præpediti, bene præliari non poterimus; quin per ea Dæmon faciliùs nos capiet & victos tenebit.

Tropologia.
Iob 7.

146 Reliquum est vt hîc quoque breuiter explanemus sententiam eorum verborum quibus Moses benedixit Gad Deuteron. 33. ita dicens: *Benedictus in latitudine Gad.* quia latissimam regionem in diuisione terræ Chanaan fortius possedit, vt patet ex cap. 13. Iosue. *Quasi leo requieuit;* adeo formidabilis & terribilis erit hostibus, vt nullus eum irritare aut laceffere ausurus sit, non magis vtiq; quàm cubantem leonem. *Cepitque brachium & verticem.* Adeo robusti & strenui gladiatores futuri sunt Gaditæ, vt vno ictu caput simul & brachium abscissuri sint. Fortasse est hyperbolica locutio, sicut in libro Iudicum, cap. 20. de Gabaonitis scriptum est, fuisse eos tam peritos funditores, vt nunquam ictu aberrauerint ab eo quod sibi ferendum designassent, etiamsi tenuissimus esset capillus. Vel per verticem significantur principes ducésque belli, per brachia verò robusti belatores & milites: & vtròque Gaditæ vicerunt atque contriuerunt. *Vidit principatum suum:* cognouit se bellica virtute præstare cæteris, vel hunc habere laudis & gloriæ principatum quod in sua sorte, Moyses esset sepulcrum; & idèo subditur, *quod in parte sua doctor est repositus.* Vocabulo doctoris per excellentiâ significatur Moyses, qui sepultus est in monte Nebo pertinente ad sortem Gaditarum, quamuis quo loco eius montis corpus Moysis fuerit conditum, nulli mortaliù adhuc compertum fuit. *Qui fuit cum princi-*

Locus Deu-
teron. c. 33.

Deut. ult.

pibus populi, Gaditæ reliquis tribus transeûtes Iordanem comitati sunt armati, nec eos deseruerunt, quoad illi debellatis hostibus promissam sibi terram possederunt. *Et fecit iniustitias Domini, & iudicium suum cum Israel.* Quod enim Gaditæ coram Domino, Mosi & reliquo populo promiserant, ut narratur Num. 32. id plenissimè eos præstitisse, liquet ex 22. cap. lib. Iosue.

OCTAVA PROPHETIA,

De Aser.

VERS. 20.

Aser pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus.

HEBRAÏCE est, ex Aser vel de Aser. Vocabulo autem panis significatur omnis cibus & alimentum. Pro pingui, Hebraicum vocabulum significat pinguedinem ex oleo; quasi propter olei abundantiam omnis eorum cibus futurus sit oleo delibutus: simile est quod de Aser dixit Moses Deuter. 33.

Tingat in oleo pedem suum: significans tantum ei superfuturum olei, ut possit etiam pedes oleo tingere, quemadmodum supra dictum est de Iuda: *Lauabit in vino stolam suam,* & de se Iob dixit cap. 29. *Lauabam butyro pedes meos, & petra fundebat mihi riuos olei.* Sequitur in Prophetia Iacob, *Præbebit delicias regibus,* Id est, Terra eius procreabit res vsque eò delicatas & pretiosas, ut eas sibi reges tanquam summas delicias expeturi, & comparaturi sint. Alij legunt, & ipse fruatur delicijs regum, sic vertit Pagninus, & itidem habet paraphrasis Chaldaica. Et sensus est; Erueret bonis terræ sue optimis; talibusque, ut vel ipsis regibus deliciarum loco futuræ sint; aut esse possint. Oleaster refert ad oleum, cuius feracissima erat regio Aseritarum: Præbebit, inquit, oleum ad conficienda pretiosa unguenta, quibus reges pro summis delicijs vtuntur. Vnus enim unguentorum apud Principes frequētissimus erat in regionibus Orientis; vnde habes in Psal. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum,* & referente Luca Dominus dixit Pharisæo; *Oleo caput meum non unxiisti.* Vox Madam, à vocabulo Eden ducta, significat voluptatem & delicias, vel potiùs rem quæ parit voluptatem aut delicias: namque est solemne Hebræis uti actibus pro obiectis, & contrâ.

Moses Deuteron. 33. postquam de Aser dixerat: *Tingat in oleo pedem suum,* subiungit; *Ferrum & as calceamentum eius:* Significans terram eius tribus, abundantem ac prædiuitem fore venis ferri & æris: cuius rei argumentum est Sarepta eius sortis ciuitas, à metalli officinis, id est, à purgandis conflandisque metallis appellata. Quantum porro frumenti, olei, aliarumque deliciarum inibi fuerit, proditum est ab ijs qui ea loca peragrarunt: namque inter alia fertur, vallem, Aser incredibilis esse amœnitatis omnisque generis fructuum frugumque fertilitatis. Iosephus quoque libro 4. de Bello Iudaico scribit ciues Giscalæ, quæ vrbs sortis fuit Aseritarum, & secundum B. Hieronymum, patria B. Pauli, pleròsque omnes fuisse agricolas, atque in terrenis fructibus fortunas suas omnes locatas habuisse, quod sanè vbertatis certissimum est testimonium. Subdit præterea

Moses

Psalm. 140.

Luca 7.

Iosephus.

Hieronym.

Moses, *Sicut dies iuuentutis tua, ita & senectus tua.* Significat Aferitas fore decoros atque robustos non solum in iuuentute, sed etiam in senectute. Tulit enim Afer iuuenes formosissimos, virginésque pulcherrimas; & idè supra de eo dixit Moses *Benedictus in filiis Afer.* Id est, omnes laudabunt Afer propter pulchritudinem, & decorem filiorum eius. *Et sic placens fratribus suis.* Scilicet propter filiarum pulchritudinem. Quidam tamen superiora verba sic putant ex Hebræo interpretanda: *Quot dies tui, tot animæ tuæ;* quasi diceret: Futurum est tibi omni tempore cum veteribus possessionum tuarum colonis perpetuum certamen.

149 Allegoria librius Prophetiæ tam cõmodè, quàm quæ maximè, ad Christum applicatur. Afer significat diuitias. Et quis ditior Christo, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei? quique cùm diues esset, pro nobis egenus factus est, vt nos per illum diuites efficeremur. Rectè Ambrosius: Paupertas, inquit, Christi nos locupletat, humilitas glorificat, infirmitas roborat, mors viuificat, sepultura resuscitat. Et quis est panis eius, nisi caro ipsius? quam vocat ipse panem qui de cælo descendit, qui verè cor hominis confirmat; vt quicumque eum manducat, viuat in æternum. Et est sanè panis pinguis, omnium scilicet diuinorum charismatum abundantia refertus: pinguis autem ex oleo: nam præcipua ratio condendi sacramentum Eucharistiæ fuit immensa Dei erga homines charitas & misericordia. *Memoriam enim fecit mirabilem suorum misericors, & miserator Dominus escam dedit timentibus se.* Ergo cum Dauide dicamus: *Sicut adipe & pinguedine repletur anima mea.* Hic pacis delicias præbet Regibus; continet enim in se omne delectamentum & omnis saporis suauitatem. Sed enim delitiæ sunt non seruis peccatorum, qui amplexantur stercora suarum voluptatum ranquam delicias, sed Regibus qui suas regunt cupiditates, easque rationi & legi diuinæ subiectas & obediētes tenent. quippè canunt illud canticum Apocalypsis, capite quinto, *Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes, & regnabimus super terram.*

*Allegoria.
Coloss. 2.*

*2. Cor. 8.
Ambros.*

*Ioan. 6.
Psal. 103.
Ioan. 6.*

*Psal. 110.
Psal. 62.
Sapient. 16.*

NONA PROPHEZIA,

De Nephthali.

Nephthali ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis. VERS. 21.

110 **M**ARIAT lectio huius loci, Septuaginta, referente Hieronymo ita verterunt: Nephthali, virgultum resolutum, dans in generatione pulchritudinem: Vel, vt legit Ambrosius, *Vitis remissa particeps in germine decorem.* Hebræicæ Scripturæ auctore Hieronymo, hæc est sententiæ: Nephthali ager irriguus dans eloquia pulchritudinis, significans quod aquæ calidæ in ea nascuntur tribu; siue quod super lacum Genesareth & fluenta Iordanis irrigua sit. Hebræi volunt propter Tyberiadem quæ legis videbatur habere notitiam, agrum irriguum, & eloquia pulchritudinis prophetari. Quamquam verba Hebræa possunt verti, vt habet Latina lectio, *ceruus emissus*, quæ denotent temporaneas fruges, & velocitatem

*Varietas le-
ctionum.
Ambrosius.*

terræ vberioris. Sed melius fuerit ad doctrinam Saluatoris cuncta referri; quòd ibi vel maximè docuerit, vt ex cap. 4. Matthæi, & 3. Marci licet cognoscere. Sic Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Genes.

Triples interpretatio.

Nostræ Lectionis Latinæ triplex interpretatio est: quarum prima est: Hebræorum existimantium hæc verba spectare ad Barac, qui ex mandato Deboræ vatis simul & Iudicis Hebræi populi, collectis decem millibus ex Nephthalitis tribubus suis, expeditè magnòque impetu instar cerui ad bellum fuit cõtra Regem Chanaam, & Sisaram eius belli ducem fugauit atque ad interitum compulit. Comparatur igitur ceruo emissio propter celeritatem eius in suscipiendo & conficiendo bello. Quod autem sequitur, *Dans eloquia pulchritudinis*: significat pulcherrimum Epinicium carmen ob victoriam partam ab ipso Barac & Debbora decaratum. Verùm obiicitur huic interpretationi, Barac non promptè & alacriter, sed cunctanter, timidè atque ignauè id belli suscepisse: nimirum contestatum, nisi periculi sociam haberet Debboram, in id se belli nequaquam iturum, Cui Debbora respondit, ituram se quidem cum ipso, verùm non ipsi victoriam, sed sibi assignatum iri, quo videtur tacitè timiditatem, ignauiam & tergiversationem eius reprehendere voluisse. Quamquam verba Barac in aliam possent verti & accipi sententiam, vt ea scilicet dixerit Barac, non metu adductus, sed religione quadam, quod speraret, si Debbora foemina Deo perquam familiaris & cara, bello adesset, de victoria nullo modo esse dubitadum. Namque Barac acerrimo animi impetu ad illud bellum contendisse, non obscurè indicant verba illa quæ sunt in Cantico Debboræ, Iudicum quinto. *Duces Issachar fuere cum Debbora, & Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præcepis ac barathrum se discrimini dedit.*

Andreas Masius.

Alterâ nostræ lectionis interpretatio est: significari summam terræ eius: tribus fertilitatem & abundantiam, in qua illud etiam singulare erat, quòd in illa priusquam in cæteris, fructus nascebantur & maturecebant: & hoc significat similitudo cerui emissi, qui tanta est currendi velocitate & celeritate, vt cursu cæteras animantes facillè antecedit. Et quia ibi fructus ac fruges prius nascebantur, idcirco ex ipsis potissimùm deferebatur in templum oblationes primitiarum, propter quas sacerdotes pulcherrimas Deo laudes concinnebant. Fauere huic interpretationi viderur Paraphrasis Chaldaica, quæ sic habet hoc loco: Nephthali, in terra bona cadet fors eius & possessio erit fructifera: laudabunt & benedicent super eos.

Tertia interpretatio est Andree Masij in commentarijs suis super c. 19. Iosué; arbitrantis significari his verbis Iacob, Nephthalitas in tuta atque vberè collocatos regione, exultaturos suauis libertate & deliciarum copia, quarum fors eorum referta erat futura: similiter nempe vt ceruos, qui in herbosis amoenisque saltibus liberè versantes pascentesque exultim ludunt. Quod verò subdit: *Dans eloquia pulchritudinis*: denotat Nephthalitas in omni sermone fore comes, blandos, elegantes, affabiles, & humanitatis atque vrbانيتatis gratia omnium sibi animos & studia facillè cõciliaturos.

Locus Deut. c. 33.

Cum hac interpretatione satis congruere viderur quod dixit Moses Deuter. 33. huic tribui benedicens: *Nephthali, inquit, abundantia pascitur, & plenus*

& plenus erit benedictionibus Domini, mare & meridiem possidebit. Cuius orationis extrema illa verba: *mare & meridiem possidebit*, eo difficilem habent explicatum, quod Nephthalitæ procul mari Mediterraneo, quod occidentale Iudæis erat, & Meridie remoti, ad diuersam prorsus partem, Aquilonem dico & Orientem, habitabant. Chaldaicus quidem interpres non de mari Mediterraneo, sed de mare Tyberiadis interpretatus est. Verùm illa expeditior & planior est interpretatio, propterea Nephthalitas mare & Meridiem possessuros, dictum esse à Mose, quod licet illi à locis maritimis & meridianis distiti essent, tamen per societatem & commercium, & quod apud omnes gratiosi essent, ab alijs tribubus essent participaturi quicquid apud illas boni haberetur. De his tribus expositionibus, cum omnes sint apertæ ac probabiles, eam quisque deligat quæ sibi magis arriserit.

144 Secundùm allegoricam interpretationem refertur hoc vaticinium ad Christum, qui Euangelium in terra Nephthali prædicare orsus est: vnde doctrina eius quasi ceruus emissus, omnem terrarum orbem incredibili velocitate percurrit: & quia nihil Euangelico pulchrius & latius, vnde etiam nomen accepit; ideo subditur, *dans eloquia pulchritudinis*, id est, pulchra Christi enim doctrinæ pulchritudo, vbi se ostendit, tantos in hominum animis excitauit & incendit amores, vt quo eam adipiscerentur atque tuerentur, innumerabiles omnia quæ possidebant bona, quin etiam sanguinem ac vitam profundere ac perdere non dubitauerint. Christus porro rectè assimilatus est veloci ceruo, scilicet de eo scriptum est Cant. 2. *Ecce iste venit saliens in montibus transfiliens colles. Similis esto, dilecte mi, caprea, hinnuloque ceruorum.* Quod autem pulchrius Christo, cuius & formæ & eloquij pulchritudinem prædicauit illis verbis Dauid Psalm. 44. *Speciosus forma præ filijs hominum. Diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in eternum.* Mira verò & inenarrabilis suauitatis plena de Christi formæ, vocis, & eloquiorum pulchritudine sub figura Sponsi, in Canticis celebrat Sponsa.

*Allegoria.
Mat. 4.
Esa. 9.*

DECIMA PROPHETIA,

de Ioseph.

Filius accrescens Ioseph, filius accrescens & decorus aspectu. VERS. 22.

QUEM AD MODUM suprà Iacob in filio suo Iuda, ita nunc in Ioseph copiosus est laudum eius prædicator. Namque & illum prophético Spiritu sciebat Principem futurum populi Hebræi patrémque Messia: & hunc eodem spiritu nouerat caput fore duarum tribuum, multorumque ducum ac principum Hebrææ Gentis parentem, multis item rebus ipsius Messia figuram. *Filius accrescens Ioseph, filius accrescens*, Manifestè alluditur ad nomen Ioseph, significans incrementum, cuius magnitudo denotatur geminatione eiusdem sententiæ. Vehementer sanè Ioseph auctus est: nam in seipso prouectus est ad principatum non modo fratrum suorum, sed etiam totius Ægypti:

& auctus est in sua progenie ac posteritate, quippe quæ duas numerosissimas tribus Israël, tribum dico Manassis & Ephraim, amplexata est. Paganus vetit: Ioseph vt ramus crescens. Montanus: Ioseph filius fructescens. Ratio huius varietatis est, quia vox Hebræa, *ben*, filium quidem significat, verum cum non iungitur cum relatiuo reali, vt dicunt Hebræi, id est, cum voce patris vel matris, alias habet varias significationes, & dicitur de paruulo vel paruula in varijs rerum generibus. Hic secundum Komhi, significat ramum, & est in fœminino genere. Est autem ramus quasi filius arboris.

Pro eo autem quo Latina lectio habet, *decorus aspectu*, Hebraicè est, *su-*¹⁵⁶
per vel iuxta fontem, est enim integer sensus, Ioseph auctum ita ad similitudinem ramosæ arboris propter fluentem aquarum satæ: cuius arboris fertilitas describitur Psal. 1. & Hieremiæ 17. Et hanc sententiam expressit paraphrastes Chaldæus hisce verbis; Filius meus Ioseph multiplicabitur tanquam vitis quæ plantata est ad fontes aquarum: duæ tribus egredientur de filijs eius, & accipient partem, atque hæreditatem. De pulchritudine autem Ioseph scriptum est suprâ, c. 39. *Erat Ioseph pulchra facie & decorus aspectu*. Fit autem mentio eius pulchritudinis, quod ea fuit illi magna occasio tentationis & afflictionis, simulque materies ingentis gloriæ.

Allegoria.

Ioseph figura Christi.

Genes. 37.

Ibidem.

Inf. 39. 40.

41.

Ioan. 3.

Matth. 13.

Cæterum tota hæc propheta de Ioseph apertissime & aptissime secundum mysticum sensum ad Saluatorem nostrum accommodatur. Et quidem Ioseph multiplicem Christi Domini prætulit figuram & imaginem, fuit ille Patri super omnes filios dilectus: fuit ab eo veste polymita indutus: venditus est à fratribus suis: ex seruitute atque carcere euectus ad summam dignitatem, ac potentiam: orbem à fame liberavit, & Ægypti Saluator appellatus est. Rectè autem dicitur Christus, filius accrescens, quippe qui super omnes potentia, sapientia, gratia & gloria creuit, de quo dixit Baptista: *Illum oportet crescere, me autem minui*: cuius auctus figura fuit lapis ille Danielis cap. 2. à primo quidem paruulus, sed mox in tantam excedens amplitudinem, vt omnem terram impleuerit; fuitque Dominus similis grano sinapis quod minimum est olerum; verum in tantum creuit, vt prope adæquet magnitudinem arborum.

VERS. 23. Filiaë discurrerunt super murum, sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, inuideruntque illi habentes iacula:

Pro illo: *Filiaë discurrerunt*, Hebraicè est, *filiaë incedebat*, in numero singulari, quia more Hebraico fit distributio in singularis, vt si dicas, *Qualibet puellarum deambulabat per murum* vel per alia loca vnde pulchritudinem Ioseph videre possent.

Rupertus.

Genes. 29.

Putat Rupertus hoc referri ad dominam Ioseph, posito numero plurali pro singulari, quæ amore eius capta, vbique eum videre gestiebat. Verbum *discurrendi* significat mulierem vagam atque petulantem, & per loca publica peterrantem, qualis describitur Prouerb. 7. Pro illo, *Exasperauerunt*, Hebraicè est, *amaricauerunt eum*: & pro *Inuiderunt*, Hebraicè est, *odio habuerunt eum*: Pro *habentes autem iacula*, Hebraicè est, *domini sagittarum*, quæ locutio

locutio frequens est Hebræis etiã alijs in rebus, veluti, domini alarũ, & domini pennarum dicuntur volatilia & pennata. Sententia horum verborum clara est: pertinet enim ad inuidiam & odium, quo fratres Ioseph insectabantur ipsum, adeo vt, sicut legitur suprà capite 37. non possent illi quicquam pacificè loqui; & cùm procul viderunt illum, dixerunt: Ecce somniator venit, venite, occidamus eum, & videamus quid profint ei somnia sua. Iacula verò appellat verba dura & aspera atque mortifera, quibus illum confodere & perimere vöuerunt. Alij interpretantur hoc de domino & domina Ioseph, qui eum innocentem asperimè tractarunt detrudentes in carcerem. Moris autem est in sacris literis, verba dura, perniciofa & exitialia, per similitudinem nominare iacula aut sagittas, vt in Psalmis: *Sagitta acuta, lingua eorum.*

*Psal. 56.
Psal. 54.*

Quòd si mysticam huius sententiæ serutemur intelligentiam, per filias discurrentes super murum, non ineptè intelligemus animas sanctas veteris Testamenti, quę cupientes animo videre pulchritudinem venturi Messie, discurrerant super murum, id est, longè transcendebant humanam cognitionem quę originem & fundamentum habet in sensibus corporis. Est enim corpus humanum quasi murus vndique circundans & concludens animum: istę igitur spiritu prophetico pulchritudinem Messie perspectam habentes, eum videre cupiebant, sicut Dominus dixit: *Multi Propheta & Reges voluerunt videre quę vos videtis;* & de Abraham, *Exultauit, inquit, vt videret diem meum: & vidit & gauisus est.* Fuisse autem Dominum à scribis & Pharisæis ex odio & inuidia vehementer exacerbatum, vel, vt est Hebræicè, amaricatum, id est, fœdissimis iniurijs & blasphemijs onustum vexatũque, quineriam felle amarissimo potatum, docet historia Euangelica. Linguae autem eorum fuerunt iacula, quibus Christum ipsi, si non manibus suis, certè votis & clamoribus crucifixerunt, cùm tam instanter efflagitabant à Pilato, Tolle tolle, crucifige eum.

Allegoria.

*Matth. 13.
Luc. 10.
Ioan. 8.*

Ioan. 19.

Sedit in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Iacob. VERS. 24.

ICEP fratres Ioseph extremis eum malis opprimere voluerint, Deus tamen ea mala in maximum illius bonum gloriamque conuertit. Ergo sensus est; Arcus eius, id est, omne robur & præsidium eius, sedit, id est, locatum fixumque fuit in forti, hoc est, in Deo, de quo scilicet scriptum est: *Quis similis tui in fortibus, Domine?* nam esse fortem, est proprium Dei epithetum, de quo solet ipse frequenter gloriari, & à sanctis vehementer commendari. Quoniam igitur omnem fiduciam auxilij & præsidij sui Ioseph in Deo posuerat, idcirco omnia vincula quibus ipse vel à fratribus, vel ab Ægyptijs constrictus fuerat, dissoluta sunt. Pro quo Hebræicè est, *roboreta sunt brachia eius:* & significatur annulus aureus, & armilla & currus, & alia principalia ornamenta quibus à Pharaone ornatus & decora

Exod. 15.

& decoratus est, vt narrat Scriptura Genes. 41. Atque huc spectauit paraphrastes Chaldaeus, sic hunc locum interpretatus: Quia seruauit legem in occulto, posuitque Fortem fiduciam suam, tunc positum est aurum super brachia eius, posseditque regnum & confirmauit. Hoc ipsum expressè dictum est in Psal. 104. *In seruum venundatus est Ioseph. Humiliauerunt in compedibus animam eius, ferrum pertransijt animam eius, donec veniret verbum eius. Eloquium Domini inflammauit eum, misit rex & soluit eum, princeps populorum & dimisit eum. Constituit eum Dominum domus suae, & principem omnium possessionis suae: vt erudiret principes eius sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret.* Similia horum traduntur in cap. 10. lib. Sapient. Sapientia, inquit, venditum Ioseph non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum: descenditque cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit eum, donec afferret illi scripturam regni & potentiam aduersus eos qui eum reprimebant, & mendaces ostendit, qui maculauerunt illum, & dedit illi claritatem aeternam. Hæc ibi.

Inde pastor egressus est, lapis Israël.

L I V D *Inde* tripliciter exponitur, Primò quidem, vt referatur ad vincula & carcerem Ioseph, quibus ille solutus & ad principatum assumptus, pastor fuit Ægypti, dira fame eum liberans sua prudentia. Et *lapis Israël*, id est, firmamentum domus suæ,

3. Reg. 12. quippe qui patrem & fratres suos non tantum famis tempore aluit, verum etiam in optima Ægypti terra collocatos, quoad ipse vixit, & post mortem suam fama nominis sui longo tempore sustentauit. Alij illam vocem *Inde* referunt ad Ioseph, interpretantes, Iacob his verbis prædicere prodituros ex stirpe Ioseph, qui sint pastores & lapides Israël, id est, Duces, Iudices ac Reges. Ex Ioseph enim progenie fuerunt Iosue, Debhora, Gedeon, Abimelech, Iephte, Iair, & duo Reges decem tribuum, Ieroboam, & Nadab: postquam verò diuisum est ac separatum regnum Israël, id est, decem tribuum à regno Iudæ, caput regni Israël fuit Ephraim. Tertio modo illud *Inde* sic exponitur, vt referatur ad manum & auxilium Dei fortis, cuius mentio proximè antecesserat: & significetur, quia Ioseph omnem suam spem in vno Deo locauerat, idcirco non modò eum cunctis malis & calamitatibus esse liberatum, sed insuper in tantam esse gloriam & potentiam elatum, vt non tantum populi sui, sed aliarum quoque gentium pastor ac lapis existeret. Huic interpretationi adhæret paraphrastes Chaldaeus, hanc sententiam ita exprimens. Hoc contigit ei à conspectu Dei fortis Iacob, cuius verbo cibauit parentes & filios, semen Israël.

Obseruauerunt Hebræi vocabulum *Euen*, pro quo Latine est, lapis, esse ita vocem mysticam, quia occultè & inuolutè continet duas dictiones: dicitur enim, *Euen*, quasi *au*, & *ben*, id est, pater & filius. Et verò Ioseph fuit lapis, qui sustentauit & patrem suum, & omnes eius filios fratresque suos. Ad hunc locum spectat quod est de Ioseph in cap. 49. lib. Eccles. *Ioseph*, inquit, *princeps fuit fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi.*

populi. Rectè autem principes & rectores populorum, appellantur pastores: debent enim ita regere populos suos, vt pastor proprias oues; id quod Aristoteles libro 8. Ethicorum firmat auctoritate Homeri, qui Agamemnonem, bonum scilicet iustumque regem appellauit pastorem populorum. Iam verò quàm aptè conueniat in Christum dominum vocabulum pastoris & lapidis, notius est quàm vt Lectori opus sit admonitione nostra, nedum explicatione.

Deus patris tui erit adiutor tuus, & Omnipotens benedicet tibi benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus vberum, & vuluæ. VERS. 25.

L I V D *Deus patris tui*, significat Deum fore adiutorem eius, tum propter propria eius merita, tum maximè propter merita patris sui: Illud *Omnipotens* Hebraicè est *Shaddai*, quod significat robustum, & fortem, à verbo *Shaddab*, quod est prædari & rapere. Est autem nomen hoc vnum de decem nominibus quibus apud Hebræos Deus vocatur: quæ nomina strictim exposuit Beatus Hieronymus Epistola 136. quam scripsit ad Marcellam, vbi nomen *Shaddai*, interpretatus robustum, & ad omnia perpetranda sufficientem. quanquam Oleaster putat eo nomine hoc loco potius significari beneficium seu munificum. Verba porrò quæ sequuntur, continent benedictionem Ioseph in abundantia omnium terra nascentium, & in fecunditate animalium ac filiorum. Ad efficiendam verò copiam eorum, quæ terra nascuntur, duo maximè concurrunt, & conferunt, supernè quidem cœlum, infernè autem abyssus deorsum iacens. cœlum dico tam astriferum, vnde lumen, calor, varique siderum aspectus & defluxus; quàm cœlum aëreum, vnde imbres, venti, niues, rores. Per abyssum autem iacentem deorsum, intelligere oportet molem terræ & aquæ, quæ se inuicem complexæ vnum globum efficiunt iacentem circa mundi centrum: Vocabulo autem abyssi iacentis deorsum, nominantur, vel quia locatæ sunt circa centrum mundi, locum omnium quæ sunt in mundo profundissimum; vel propter profunditates terræ & aquæ multifariam impenetrabiles. bonitas verò & felicitas terræ in eo est, vt sit pinguis ac fertilis, acceptaque semina magno reddat cum fœnore: sit quoque copia terrestrium aquarum ex fontibus, fluminibus & lacubus, nec desint commoda quæ per mare deuehantur.

Hieronymus.

Oleaster.

164. Sunt qui existiment Iacob his verbis præsignasse bonitatè cœli, & terræ quam habituræ olim erant duæ tribus; ex vnus stirpe Ioseph profeminatæ Ephraim & Manassès: vt sit sensus; Progenies Ioseph habitabit in terra fertilissima, ob benignitatem cœli, frequentiam imbrum & toris, agros irriguos, numerososque frugum proventus, magnamque gregum & hominum fecunditatem; id quod significatur illis verbis: *Benedictionibus vberum & vuluæ*: nam benedictio vuluæ significat numerosam generationem & sobolem; benedictio autem vberum, optimam nutritionem atque

educationem. Nonnulli arbitrantur his verbis quatuor res designari, ex quibus solet vulgus homines aliquos laudare & quasi beatos prædicare: Solet enim dicere, Beatus dies, in quo ille natus est: beata terra quæ illum tulit: beatus venter qui illum genuit: beata vbera quæ illum lactauerunt.

Allegoria.

Cæterum benedictio hæc Ioseph multo veriùs & cumulatiùs Christo Domino contigit. Etenim ipse super omnes habuit benedictionem cæli & terræ, quia super omnes tam in cælo quàm in terra magnificatus & glorificatus est, sicut ipse dixit: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Illum in cælo laudant Angeli, quòd eorum ruinas reparauerit atque impleuerit: illum in terra laudant homines, quòd eos reatu peccati, necessitate mortis & diaboli potestate liberauerit: illum in abyfso, id est, in inferno laudant sancti Patres quos eduxit de lacu, in quo non erat aqua; vel cælum significat in Christo animam eius & superiorem animæ partem: terra, corpus & carnem eius. Benedictus igitur fuit in cælo desuper, quia secundùm superiorem animæ suæ partem ab initio conceptionis suæ in cælo fuit beatifica Dei visione fruens: benedictus quoque fuit in abyfso deorsum iacente, id est, in carne sua quæ appellatur abyfso deorsum iacens, quòd secundùm eam Christus seipsum profundissimè humiliauerit, & vt Pauli verbo vtat, exinanierit.

Matth. 28.

Zachar. 9.

Philipp. 2.

Genes. 3.

Ioann. 6.

Duplex porrò fuit carnis Christi benedictio, altera, quòd sine peccato concepta est, nec vlla concupiscentiæ sceditate inquinata, nec subiecta maledictioni Adæ: altera, quòd caro eius vnita est Dei verbo, & inde facta est cibus hominum viuificus & præstans immortalitatem. Benedictionem illam vberum & vuluæ Christi declarauit sancta illa scemina dicens: *Beatus venter quæ me portauit, & vbera quæ suxisti.* Triplicem porrò benedictionem Christus habuit in vtero matris; primam, quòd generatus est sine semine viri: alteram, quòd nouem mensibus gestatus in vtero est sine vlla matris molestia: tertiam, quòd clauso matris vtero & sine eius dolore editus est. Fuit item benedictus in vberibus, nam cum sit præter naturam, virginem lacte impleri; sanctissima tamen eius mater, cum virgo esset, eum lactauit: quocirca Ecclesia canit: *Virgo nesciens virum, sine dolore genuit filium, sola virgo lactabat, vbera de cælo plena.*

Luc. 11.

Esa. 7.

Matth. 1.

Luc. 1.

Rupertus.

Rupertus refert hoc ad Ecclesiam Christi sponsam: vt Christus benedicendus sit propter vbera & vuluam sponsæ suæ; per vuluam intelligendo fecunditatem Ecclesiæ quæ innumerabiles filios Christo genuit. Compara vuluam Ecclesiæ Christi cum vulua Synagogæ Moïsi, hanc dices sterilissimam, illam fecundissimam: cuius incredibilem fecunditatem prædixit Iſaias, cap. 49. & 60. Duo sunt autem Ecclesiæ vbera, diuinæ benedictionis lacte plenissima, Verbum Dei & vsus sacramentorum. De his vberibus dici posset quod est in Canticis: *Inter vbera mea commorabitur dilectus meus; &, Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.* nam licet hæc dicta sint de vberibus sponsi, eadem tamen sunt, diuersa ratione, vtriusque vbera. Non fuere talia Synagogæ vbera, de qua dicitur: *Soror nostra paruula est, & umbra non habet.* Habuit quidem Synagoga etiã Sacramenta; sed quia erât virtute propria inefficacia spiritualis gratiæ, dici

Cantic. 1.

Ibidem.

Infra 8.

dici poterant vbera amentia & inania, habebat quoque diuinas Scripturas: sed ante Christi aduentum erant illæ plerisque clausæ & veluti obſignatæ, nec ſugere ſuauiſſimum lac ſpiritualis intelligentiæ cuique datum erat.

Benedictiones patris tui confortatæ ſunt benedictionibus patrum eius, donec veniret deſiderium collium æternorum: ſiant in capite Ioseph & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos. VERS. 26.

167 **P**ROBOSCVRVS est hic locus, & obſcuritas eius varias ex ingenijs explanatorum interpretationes excludit. Prima interpretatio; Chaldæus Paraphraſtes ſic vertit hunc locum: Benedictiones patris tui addantur ſuper benedictiones quibus me benedixerunt patres mei, quas optauerunt principes qui ſæculo fuerunt. Est autem hic ſenſus: Contingant tibi non tantum eæ benedictiones quas in te nunc conſero, verum etiam omnes benedictiones maiorum meorum, quæ tales fuerunt, vt eas ſibi accidere antiquiſſimi principes optauerint. Illud igitur, *Vſque ad deſiderium collium*, ſic videtur Chaldæus intellexiſſe, Tanti fuere pretij, tamque optabiles benedictiones maiorum meorum, vt eas colles mundi, id eſt, maximi quique principes deſiderauerint.

*Prima interpretatio.
Paraphraſis
Chaldaica.*

168 **S**ecunda interpretatio; Rupertus hanc putat eſſe huius loci ſententiam: Noli Ioseph dubitare de efficaciæ & effectu mearum benedictionum quas impertior tibi; ſiquidem benedictiones meæ confortatæ ſunt benedictionibus patrum meorum, id eſt, ex illis habent robur & efficaciam: nam quia maiores mei benedixerunt mihi, propterea ego quoque vim habeo efficacem benedicendi filijs meis; & ſicut benedictiones patrum meorum completæ ſunt in me, ita benedictiones meæ complebuntur in te, nec deficient, donec veniat deſiderium collium æternorum, id eſt, Meſſias deſtinatus ab initio mundi, ſiue ex quo ſunt colles & montes ſuper terram: vel deſideratus ab antiquis patribus, qui propter pietatis & iuſtitie ſublimitatem fuerunt inſtar collium & montium. Meſſias enim non à quibuſlibet expreſſe cognitus ac deſideratus eſt, ſed ab inſignioribus virtute & ſapientia viris, vt fuere Patriarchæ & Prophetæ.

*Secunda interpretatio.
Rupertus.*

169 **P**lerique tamen illud, *Confortata ſunt benedictionibus patrum eius*, accipiunt quaſi dictum comparatè: quam habet expreſſam comparationem lectio Hebraica quæ ad verbum hanc reddit ſententiam: Benedictiones meæ præualuerunt, ſeu fortes factæ ſunt ſuper benedictiones patrum meorum. Et ex hac lectioe duplex interpretatio extitit, vt tertia interpretatio quam ſequitur Paulus Burgenſis, illa ſic: Benedictiones quas ego tribui tibi, maiores ſunt benedictionibus quas ego accepi à patribus meis. Iſaac enim, vt narratur hoc libro cap. 27. benedixit Iacob tantum in ore cœli & pinguedine terræ, non autem in benedictione vberum & vuluæ, id eſt, multiplicatione prolis. Sed profectò vera non eſt Burgenſis

*Tertia interpretatio.
Paulus Burgenſis.*

sententia : namque Isaac cum dimitteret Iacob in Mesopotamiam, benedicens ei, dixit : *Deus crescere te faciat atque multiplicet, ut sis in turbas populorum, & det tibi benedictiones Abraham, & semini tuo post te* : Sicut legitur hoc libro capite 28. Videtur præterea benedictio quam Iacob accepit à patre suo Isaac, eo nomine fuisse maior benedictione quam ipse tribuit filio suo Ioseph, quod per illam Iacob constitutus est primogenitus & dominus fratrum suorum, quam prærogatiuam non continet benedictio Ioseph.

Quarta interpretatio.

Quarta interpretatio : significari illis verbis benedictionem quam acceperat Iacob, fuisse maiorem benedictionibus quas acceperant maiores eius, ut Isaac & Abraham. Et hoc dupliciter exponitur; siquidem Hebraei, ut Lyranus & Thostatus referunt, ut patet ex Commentario Rabbi Salomonis, aiunt Deum plura promississe Iacob quàm promiserat Abraham vel Isaac : his enim tantum promississe Deum possessionem terræ Chanaam, ut videre licet ex capite 13. & 26. libri Geneseos ; illi verò promississe dilatatum iri eum ad Orientem, Occidentem, Septentrionem, & Meridiem; quo significabatur dominatum vniuersi orbis dilatatum iri posteritati Iacob, maximè in aduentu Messia. Atque hoc indicauit Deus per Isaiam, capite 50. & 58. dicens : *Cibabo te hereditate Iacob patris tui*, & non dixit, Abraham vel Isaac. Verùm interpretationem hanc vehementer oppugnat hoc loco Thostatus. Et verò qui legat 28. & 48. caput libri Geneseos, perspicuè intelliget eandem plane factam esse Iacob promissionem terræ atque prius facta fuerat Isaac & Abraham. Nam illud, *Ad Orientem & Occidentem, Meridiem, Septentrionem*, non debet accipi simpliciter & vniuersè respectu totius terræ, sed habito respectu ad terram Chanaam, quomodo frequenter vsurpatur in sacra Scriptura.

Quinta interpretatio.
Lyranus.
Thostatus.

Quinta interpretatio, cui potissimum adhæret Lyranus & Thostatus; aiunt isti, benedictionem quam acceperat Iacob, ea ratione fuisse maiorem benedictione Isaac & Abraham, quod Iacob plures à Deo percepit reuelationes cœlestium mysteriorum pertinentium ad Messiam, & ad æternam beatitudinem. Etenim scientia rerum diuinarum, & fides rerum cœlestium in dies per interualla temporum increuit, pluraque posterioribus reuelata sunt quàm fuerat prioribus. Sed hoc refellit Burgenfis: neque enim ait credibile esse Abraham inferiorem fuisse quàm Iacob, quantum ad excellentiam fidei & reuelationem mysteriorum pertinentium ad Messiam, scientiamque rerum diuinarum: cum is propter singularem fidei præstantiam maximè laudatus sit à Mose Genes. 15. meruitque pater omnium fidelium appellari; in cuius sinu dicebantur requiescere omnes qui decedentes ex hac vita, æternam salutem consequerentur; de quo etià Dominus noster dixit: *Abraham exultauit ut videret diem meum: vidit, & gauisus est.*

Burgenfis.

Rom. 4.
Luc. 16.

Ioan. 5.

Verùm utcunque res habeat (neque enim omnia quæ hic obiter incedunt, ad viuum nobis refecanda sunt) certè negari non potest, plurima Iacob, & horum non pauca, singularia beneficia diuinitus accepisse. Primum enim cum is non esset primogenitus, reiecto primogenito Esau, ius primogenituræ à Deo accepit : namque ut Paulus disputat ad Roma-

Genes. 27.

nos nono. Cum nihil dum boni vel mali egissent Iacob & Esau, dixit Deus: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Deinde longè numerosiori prole quàm patres eius multiplicatus est, quippè qui duodecim filios procreavit, è quibus vniuersa gens Hebræa profeminata est. Adhæc filium suum Ioseph (secundum regem) vidit supremum Ægypti Principem ac dominum. habuit præterea complures, easque valdè mirandas visiones; vt illius scalæ à terra vsque ad cœlum pertingentis, & in ea residentis Dei, Angelorumque sursum deorsumque discurrentium; & illius Angeli cum quo luctatus est vsque ad auroram. Excelluit denique multiplici prophetiæ dono, nec tantum per visiones imaginarias, sed (quod summum prophetiæ genus æstimatur) per solam mentis diuino suffusæ lumine illustrationem; vt in hisce vaticinijs animaduerrere licet.

Genes. 28.

Infrà 32.

Donec veniret desiderium collium æternorum.

173 **R**o voce illa, *desiderium*, vox Hebræa, prout ex varia ducitur radice, significat & desiderium & terminum. Hebræi & Pagninus legunt terminum, ita hunc locum interpretantes: Benedictiones patris tui cōfortatæ sunt vsque ad terminum collium sæculi. Quæ verba dupliciter exponuntur. Nam Kimhi ad hunc modum exponit: Benedictiones meæ permanebunt, & firmæ erunt quoad durabunt colles mundi. Rabbi Salomon hanc vult esse sententiam: Benedictiones meæ non concludentur intra vnã regionem Chanaam, sed diffundentur vsque ad omnes terminos montium & terrarum. Sin autem legatur *desiderium* ea quoque lectio duplicem habet explicationem: siquidem Chaldæus Paraphrastes leges *vsque ad desiderium collium sæculi*, intellexit significari tantas fuisse benedictiones Iacob, vt etiam Regibus & Principibus mundi maximè optabiles essent. Latini ferè interpretantur de Christo: qui cur appelletur desiderium collium æternorum, suprâ dictum est, cum interpretationem Ruperti enarraremus.

Rabbi David Kimhi.

Rabbi Salomon.

174 Est quoque alia interpretatio huius loci apud Thostatum super cap. 33. Deut. vbi explanat ille benedictione Ioseph traditam à Mose: refert enim verba hæc ad terram quæ sorte assignanda erat filijs Ioseph, Ephraim & Manasses, quæ abundantura erat montibus & collibus amœnissimis, maximeque frugiferis; quamobrem dicuntur desiderabiles: quæ sententia valdè congruit cum verbis ipsius Mosis, sic enim ait benedicens Ioseph: *De benedictione Domini terra eius, de pomis cœli & rore atque abyssò subiacente: de pomis fructuum Solis ac Luna: de vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum, & de frugibus terra, & de plenitudine eius.*

Thostatus.

Fiant in capite eius & in vertice Nazaræi inter fratres suos. VERS. 27.

175 **P**TAT his verbis Iacob, vt bona quæ precatus est filio suo Ioseph, fiant super caput eius, id est, abundè atque cumulatè ei contingant. Vocat autem Ioseph Nazaræum fratrum suorum (quo modo eum quoque appellat Mose Deut. 33. significans

Genes. 37.

eum segregatum & separatum fuisse à fratribus: nam id apud Hebræos significat vocabulum Nazaræus. Fuit autem Ioseph iam inde à puero cum esset in domo Patris, separatus à fratribus suis, id est, ab improbis eorum studijs & moribus, cum eos crimine pessimo apud patrem accusauit: & fratres vicissim ab eo separati erant, id est, alienati & auersi, ita ut non possent cum eo pacificè loqui. Cum autem à fratribus veditus, & in Ægyptum ductus est, loco tempore ab illis fuit separatus. Ergo vocabulum Nazaræus ad præsens commune est: specialiter autem apud Hebræos quidam appellabantur Nazaræi, qui ex voto certis quibusdam ceremonijs consecrati Deo, separabant & abstinebant se multis à rebus, quarum rerum usus alijs hominibus non erat illicitus: huius generis erant, non tondere capillos, non bibere vinum, non accedere ac funera, nec tãgere mortuos, etiam parentes, aliãque nonnulla quæ in cap. 6. lib. Numer. commemorantur.

Sunt qui putent hoc loco vocabulum Nazaræi significare præcipuum decorem atque honorem, sanctitatisque professionem atque existimationem: tales enim apud Hebræos erant Nazaræi, ut indicant verba illa Hieremiæ Threnorum 4. *Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, saphiro pulchriores.* lxx. Interpretes per vocabulum *Nazaræi*, intellexerunt principem & ducem fratrum suorum, sic enim expresserunt hunc locum: Erunt super caput Ioseph, & super caput fratrum quorum dux fuit. In cap. autem 33. Deut. vbi nos habemus, *Super verticem Nazaræi fratrum suorum*; ipsi verterunt: Super verticem glorificatus in fratribus: fuit enim tanquam princeps, & dominus fratrum, & ex eius stirpe prodierunt Principes & Reges populi Hebræi.

Moyse porro Deuter. 33. præter illa, quæ similia dixit Iacob, addit hoc 177 quod non videtur intactum esse prætereundum. *Quasi*, inquit, *primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua Rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit Gentes usque ad terminos terræ.* Primogenitus tauri est pulcherrimus, simulque robustissimus ac violentissimus, quippè cui robur patris, ut primum, ita maximum tributum est. De Rhinocerate autem pauca hæc à Plinio lib. 8. cap. 20. & Solino cap. 33. prodita cognoscat Lector: Animal esse buxei coloris, vnum in nare, idque repandum habens cornu, quod subinde cauti- bus attritum, limatumque in mucronem excitat præliaturus aduersus Elephantem, par ei propemodum longitudine, breuior tamen cruribus: in qua dimicatione, naturali eo telo aluum Elephanti petit, ut molliorem eius partem, solamque ictibus suis peruiam. Ergo primogeniti tauri & Rhinocerotis similitudine exaggeratur decor & pulchritudo regalis, roburque ac fortitudo bellica in posteritate Ioseph futura, maxime verò in tribu Ephraim, quæ magnos principes ac Reges, & gloria virtutis militaris inelytos tulit. Quò spectat illud quod est in Psal. 59. *Meus est Galaad, & meus est Manasses, & Ephraim susceptio capitis mei.* Et huic quidem interpretationi affinis est valde paraphrasis Caldaica quæ eo loco sic habet: Maior natu filiorum eius (id est, Ephraim primogenitus Ioseph) decorem habet, & magnalia, & quæ facta sunt à facie Fortis & Excelli, cuius fortitudine interficiet populos usque ad fines terræ.

Rhinoceros.
Plinius.
Solinus.

VNDECIMA PROPHETIA,

De Benjamin.

Benjamin lupus rapax manè comedet prædam, & vespere diuidet spolia.

SEPTUAGINTA, referente sancto Hieronymo, sic habent: Benjamin lupus rapax, manè comedet adhuc, & ad vesperam dabit escam. Nostræ lectionis quintuplex esse potest interpretatio: duas ponit Rabbi Salomon, nam ait vel esse prophetiam de Benjamitis, qui, vt narratur libro Iudicum, cap. 21. prodeuntes ex vineis rapuerunt sibi in vxores filias Silo egressas more suo ad ducendos choros, quas postea distribuerunt inter se. Vel pertinere putat ad Saulem & ad Mardocheum & Esther, qui fuerunt ex tribu Benjamin. Saul enim mane comedit prædam, quia in exordio regni Israëliti, cuius primus ipse rex creatus est, amplissimas egit prædas ex Amalechitis, aliisque Iudæorum hostibus. Vespere autem, id est, multis post sæculis ex eadem tribu Benjamin progenerati Mardocheus & Esther, contrito penitusque deleto Aman, & eius sectatoribus, omnes eorum opes bonaque, liberalitate regia ad se transmouerunt.

Quinque interpretationes Rabb. Salomon.

Esther 2.
1. Reg. 9.

Esther 3.

Tertiam interpretationem Beatus Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesim assignat Hebræis, quorum sententia est, hoc vaticinio Iacob insinuari templum Iudaicum in quo victimæ immolabantur, idque significari vocabulo lupi rapacis: quod illud templum innumerabiles animalium victimas quasi deuoraret, & absumeret, ob idque dicitur de eo, manè comedet prædam, quod animalia plurimum matutino tempore immolarentur. Quod autem sequitur: *Et vespere diuidet spolia*: bellè quadrat ad hanc ipsam interpretationem: siquidem reliquæ oblationum quæ factæ erant in templo ad sacerdotes pertinebant, quas ipsi partiebantur inter se. Quoniam autem templum Iudaicum, & vrbs Hierusalem in sortem Benjamin primò cecidit, vt videre licet apud Iosue capite decimo octauo, idcirco vaticinium hoc Iacob rectè competit in tribum Benjamin.

Et verò ad magnam eius tribus laudem faciebat, quod cum in omni gente Hebræorum vnum duntaxat templum esset, id fuerit intra sortem Benjamin. Fauet huic interpretationi Chaldæus paraphrastes, apud quem sic est hoc loco: Benjamin in terra eius quiescet præsentia diuinitatis, & in possessione eius ædificabitur sanctuarium: manè & vesperi offerent Sacerdotes oblationes, & in tempore vespertino diuident residuum portionum suarum de reliquis quæ sanctificata sunt. Sic ille. Præsentiam autem diuinitatis appellat Chaldæus Arcam fœderis, eique superimpositum propitia

pitiatorium, ubi quasi residens Deus edendis oraculis reddendisque responsis præsentiam suam declarabat.

Genes. 35.

3. Reg. 10.

Ad hanc quoque interpretationem spectare videtur quod Moses Deut. 16. 33. de tribu Benjamin vaticinatus est: *Benjamin*, inquit, *amantissimus Domini*. Fuit nimirum Benjamin, quod esset nouissimus filiorum & in senectute patris genitus, ei dilectissimus. Deus quoque singulariter aduersus eam tribum amorem suum ostendit, cum primum regem Israëlitarum gentis delegit Saulem, nec ab ea tribu, si Saul non peccasset, regnum ipse amouisset. Ex eadem tribu multa post sæcula excitauit Esther, & Mardocheum insignes admodum charitate suæ gentis & animi magnitudine; & quod admirabili prudentia populum suum à suprema internectione liberarunt sæculorum omnium prædicatione dignissimos. His accedit quod in ea tribu iussit Deus ædificari templum, in quo vno tantum sibi à Iudæis cultum adhiberi voluit. Sequitur apud Mosen: *Habitabit confidenter in eo*, id est, in Deo; cum enim in terra sua haberet templum, in quo Deus singulariter habitabat, ipse quoque singulari protectione & præsentia Dei confusus quasi expers periculi lætus & securus erat. Subdit Moses: *Quasi in thalamo tota die morabitur, inter humeros eius requiescet*. Morabitur scilicet in templo quod vocabitur thalamus Dei. Alludit autem ad situm templi Dei quod erat in sublimi parte montis Moria, non tamen in eius vertice, sed vt placet Hebræis, quatuor & viginti cubitos infra eius apicem.

Prophetiam
de Benjamin
pertinere ad
S. Paulum,
sententia Patrum.

Ambros.

Hieronym.

Chrysost.

Ruffinus.

Theodoret.

Beda.

Rupertus.

August.

Quarta huius prophetiæ interpretatio videtur quidem allegorica potius quam historica & litteralis, sed eam tamen plerique Patrum præ ceteris amplexati sunt, Ambrosium dico, Hieronymum, Chrysostrum, Ruffinum, Theodoretum, Bedam & Rupertum hoc loco, necnon & August. Serm. 14. de Sanctis, qui est primus Sermonum eius de Conuersione B. Pauli. Horum sententia est, hanc prophetiam spectare ad B. Paulum, cuius duplex status, prior ante conuersionem eius ad Christum, posterior autem post conuersionem hic adumbratus est sub lupi rapacis similitudine, manè rapientis & discerpentis prædam, vespere diuidentis spolia. Fuit sanè Paulus ex tribu Benjamin, vt testatur ipse in Epist. ad Rom. cap. 11. & ad Philip. cap. 3. Fuit lupus rapax, id est, vir ingenio acer & ardens, animo ferox, ore pariter atq; opere potens ac vehemens. *Manè*, id est, priusquam ad Christum conuerteretur, rapiebat & comedebat prædam, fuit enim valde contumeliosus, vt ipse fatetur, & blasphemus in Christum, & atrox Christianorum insectator, atque, vt verbis vtar Lucæ Actuum 9. spirans minarum & cædis in discipulos Domini. At vespere, id est, postquam ad Christi fidem conuersus est, dimisit spolia, id est, fortissimus fuit Christi bellator, acerrimusque Ecclesiæ propugnator, & plurimarum gentium quas ad Christum conuerterat, victor amplissima retulit spolia. Rupertus per spolia intelligit eloquia Dei, sicut est in Psalm. 118. *Laborabo ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa*. Diuidebat autem hæc spolia, quia diuinarum rerum doctrinam pro captu audientium ac discipulorum tradebat, quibusdam lac tantum præbens, alijs solidum cibum.

Nec.

183; Nec in Paulum non aptè competit quod in hoc ipso lib. Gen. cap. 35. de Benjamin proditum est, Rachel matrem Benjamin cum in eius emxu animam ageret, appellauisse eum Benoni, id est, filium doloris mei; at Iacob vocasse eum Benjamin, id est, fil. ū dextrā. Enimverò vtrunque non. ē præclare conuenit Paulo. Is enim perfidiosæ synagogæ quæ fuerat mater eius, magnorum dolorum causa fuit, quinetiam interitus: at Christus imposuit ei nomen Benjamin, quod significat filium dextræ. Vocabulum *dextera* in sacris litteris denotat robur & potentiam, quanta verò potentia polleat Paulus indicauit ipse cum dixit: *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Et quia conuersio B. Pauli fuit valdè miranda, & in qua Christus Dominus vim & potentiam suam clarissimè demonstrauit, & per quam Paulus repente in magnum Dei seruum, egregiumque prædicatorem Euangelij, & inuictum Ecclesiæ propugnatorem ac defensorem euasit, rectè de se Paulus illud dicere potuit: *Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me.* illud item: *Hac mutatio dextera excelsi.* Denique hoc ipsum Dominus significauit, cum Ananiæ de Paulo dixit: *Vade quoniam vas electionis est tibi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel. Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.*

Philipp. 4.
Psal. 117.
Psal. 76.
Act. 9.

184; Restat quinta & vltima interpretatio, quam libenter equidem cæteris omnibus, quod attinet ad sensum litteralem, prætulerim. Hanc sequitur Thoſtatus; sed multis ante eum sæculis in quæst. vlt. in Genesim Theodoretus attingit. Reor igitur, Iacob figurata oratione significasse, fore Benjamins fortes, robustos & bellicosos: id enim similitudo lupi rapacis indicat, qui cum valdè urgetur fame, audax & violentus est ad rapiendam escam. Illud autem, *Manè comedet prædam, & vespere diuidet spolia:* significat eos fore in bellis felices: profligatis enim hostibus onustos prædis diuitesque spolijs redituros. quamquam illud; *manè & vespere* designare potest celeritatem confecti belli, partæque victoriæ. Græca lectio habet, *vesperi dabit escam,* quod refert Theodoretus ad bellum quod gessisse Benjamins cum cæteris tribubus, narratur in libro Iudicum, cap. 20. in quo bello primum illi bis victores fuerunt, sed ad extremum tamen victi, præda eorum fuerunt quos vicerant.

Quinta interpretatio qua præ cæteris placet auctoritate.

Thoſtatus.
Theodoret.

185; Verùm quàm fuerint Benjamins feroces, fortesque bellatores, vel vno eo exemplo quod in libro Iudicum, cap. 20. memoratur, manifestum esse potest. Cum enim Benjamins immane quoddam scelus à Gabaonitis qui ex ea tribu erāt admissum punire nolissent; aduersus eos vindicandi eius flagitij causâ cæteræ omnes tribus arma rapuerunt, & ad quadringenta armatorum millia cœgerunt: contra verò Benjamins aciem suam viginti quinque mille & septingentorum virorum instruxerunt: cumque tam disparis numero vtrunque essent copiarum, vt vni cuiuslibet Benjaminsarum sexdecim ex alijs tribubus opponerentur; tantum in Benjamins tamen robur animi, & virtus militaris fuit, vt duplici confictu aduersarios profligarent: & priori quidem duo, & viginti millia, posteriori autem decem & octo millia ceciderunt. Tandem victi cæsiq; sunt, sed non virtute verùm ex infidijs & per dolo in litares. Gabaonitas porrò qui & ipsi erāt (vt diximus)

Benjaminæ, narrat Scriptura, viros fuisse strenuos & peritos, ita ut æquè sinistra manu ac dextera præliarentur; tales verò funditores, ut lapides fundis iacerent sine errore vlllo vel ad tenuissimum capillum. Verùm quæ de Benedictionibus Patriarcharum à nobis hoc loco explicanda & disputanda visâ sunt, hîc finem habeant.

DE OBITU PATRIARCHÆ IACOB.

VERS. 28. Hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis benedictionibus proprijs, &c. *vsque ad finem capituli.*

INC apparet superiores non fuisse benedictiones, sed prophetias rerum futurarum, ut suprà docuimus in principio huius capituli: nam & quæ dixerat Ruben & Simeoni ac Leui, obiurgationem potius & reprehensionem quàm benedictionem continebant; & hîc non obscure significatur, postquam superiora locutus fuerat Iacob benedixisse eum filijs suis: ut si quid fortè in superioribus animos aliquorum pupugerat, id subiunctis ad extremum singulorum benedictionibus valdè mitigaretur. Appellat autem proprias singulorum benedictiones, per quas convenientia cuique aut etiam ventura bona precatus est; aut salutaribus quemque documentis erudiuit, ex quo magnam illis & vtilitatem & lætitiæ voluptatem accidisse non est dubitandum.

Sequitur: *Et præcepit eis dicens, Sepelire me cum patribus meis in spelunca duplici, &c.* cur hoc de sepultura præcipit alijs filijs, cum id ipsum antea rogando petierit à Iosepho, dicens ei; *Si inueni gratiam in conspectu tuo, facias mihi misericordiam & veritatem, ut non sepelias me in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis, &c.* Cur inquam, hîc quodammodo precibus vsus est, idem verò mandans cæteris filijs paternæ auctoritatis præceptum adhibuerit? An quia mandatis Iacob magis astricti erant cæteri filij quàm Ioseph, quippe qui semper cum ipso fuerant, & ab eo vxores & bona omnia acceperant; Ioseph autem in Aegypto fuerat & nihil muneris à patre acceperat? An quia Ioseph magno erat in honore ac dignitate cum esset totius Aegypti gubernator; alij autem fratres priuatæ personæ erant? quare iustum erat illis præceptum imponere, huic preces adhibere. An quia funus Iacob valdè sumptuosum erat futurum, nec peragi sine magnis impensis poterat, quas Ioseph suppeditaturus erat, & effecturus apud Pharaonem, & Principes Aegypti, ut non solùm se ac fratres suos extra Aegyptum ire ad curandum funus sinerent, verùm etiam magna pompa & honorifico apparatu funus ipsi comitari & ornare vellent?

Verùm quærat aliquis, Cur tantoperè cupiuerit Iacob sepeliri in terra Chanaan, ut id primùm sibi interposito iureiurando à filio suo Ioseph promitti vellent, deinde idem quoque à cæteris filijs suis fieri præciperet: idemque sub finem huius libri legitur, Ioseph appropinquante morte voluisse sibi fratres suos promittere ac iureiurando firmare? Multas licet eius rei causas, si quis inuestiget soletter, inuenire. Principiò cupie-

Cur Patriarcha sepeliri in terra Chanaan tantoperè cupiuerit.

bant illi corpora sua esse in ea terra, quam posteros suos sciebant possessuros & longissimo tempore habituros, in qua sola omnium terrarum orbis, verus Deus quem ipsi coluerant, publica & sincera religione coleretur.

189 Deinde, vt eorum sepulchra omnibus posteris essent fidei & pietatis quam ipsi erga Deum habuerant, & professi fuerant, clarissima monumenta, & ad easdem virtutes maiorum suorum amplectendas & profectendas acerrima incitamenta. Ad hæc, vt essent diuinarum promissionum quas Deus ipsis & posteritati eorum dederat testimonia: aspicientes enim horum Patriarcharum sepulchra in terra Chanaam quam possidebant Iudæi, liquido cernebant quàm abundè & cumulatè promissa Dei Patriarchis data de possessione terræ Chanaam tradenda eorum posteris, in ipsis essent completa. Nec illud non flagrantissimam eius rei cupiditatem in animis eorum excitabat, quòd prophético spiritu diuinitus impleti nouerant in ea terra Messiam nasciturum.

190 Accedebat & ille stimulus (si verum est quod refert Thostatus) illos celebres Patriarchas non latuisse, resurgente Christo domino post triduum suæ mortis ad vitam immortalem, vnà quoque multos de sanctis viris inibi sepultis cum eo resurrecturos (quod ita factum esse narrat Matthæus cap.27.) de quorum numero se facturos esse sperabant. Quid plura: ad hanc terram Deus Abraham euocauerat, posthabito natali solo, omniq̃ cognatione sua derelicta; hanc terram ex omnibus mundi terris delegerat quam daret possidendam populo suo, quem vt filium primogenitum diligebat: hanc denique postea magnis sæpe laudibus commendauerat: appellans terram egregiam, speciosam, excelsam, fluentem lac & mel; quàm Dominus Deus semper inuisit, & oculi illius in ea sunt à principio anni vsque ad finem eius.

191 Iam verò de illa spelunca in qua se Iacob sepeliri mandauit, scriptum est Genes. 23. ibiq̃ dictum, in ea sepultam esse Saram; in eadè autem sepultum esse, nusquam supra expressè proditum est; sed quia cap. 35. traditur, in loco illius sepulturæ mortuum esse Isaac, & à duobus filiis suis Iacob & Esau sepultum ex eo ipso intelligitur, in ea ipsa sepultura esse conditum. Rebeccam porrò & Liam eodem loco sepultas esse, alibi quàm hinc nusquam in sacris literis legitur.

Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectum, & obiit.

192 **Q**UÆ fuerunt illa mandata Iacob? Illa, opinor, quæ de sepultura sui corporis dedisse eum filiis suis scripsit Moyses: nisi etiam iuuat credere, multa sanctissimum illum senem mandasse filiis suis pertinentia ad pacem & concordiam inter eos custodiendam, verumque Dei cultum perpetuò conseruandum, atque Ægyptiorum, quibuscum longo tempore victuri erant, fugiendam idololatriam. Cùm autem dicitur Iacob collegisse pedes suos

qqqqq 2

Thostatus.

Genes. 12.

Deut. 11.
& 12.

Genes. 49.
VERS. 32.

super lectum, significatur, eum superiora locutum sedētem super lectum, habentemque pedes extra lectum dependentes: indicatur quoque quanta animi quiete & tranquillitate, quantaque corporis compositione & decencia sese comparauerit ad mortem. Pro illo verbo, *obiit*, est verbum Hebræum significans (vt annotauerunt Hebræi) molle ac facile dulcēque genus mortis per lentā quandam resolutionem & defectum paulatim labentis spiritus; planè contrarium ei quo intereunt multi, longo & molesto morbo tabescentes; aut etiam robustos corpore, crudaque ætate præditi, violenta morte rapiuntur.

Appositusque est ad populum suum.

Quid sit cōgregari, vel apponi ad populum suum.

V P R A dixerat: *Ego congregor ad populum meum*: nunc Moy. 193 ses ait eum obiisse, & appositum esse ad populum suum: idēque supra dictum est de Abraham & de Ismaële cap. 25. & de Isaac cap. 35. de Aaron quoque in lib. Numer. cap. 20. eiusdemque libri cap. 31. idem proditum est de Moyse. Quis autem fuerit populus ille, ad quem Patriarchæ illi dicuntur appositi, videtur obscurum. Magister Historiæ Scholasticæ in cap. 114. historiæ suæ super librum Geneseos interpretatur frequentiam & societatem Angelorum, ita scribens: Appositus ad populum suum, id est, ad Angelos, tunc certa spe, postea tandem in re. Notum quidem est, appositum esse Iacob ab Abraham & Isaac patres suos, sed tam pauci, populus dici non possunt. vel populus dicitur congregatio omnium ab Adam vsque ad prædestinatorum, qui erant in sinu Abrahæ. Sic ille.

Historia Scholastica.

Luc. 16.

August.

Eandem planè sententiam habet Glossa interlinearis super 25. & 49. 194 caput libri Geneseos, quæ Glossa sumpta est ex Augustino idem sentiente atque tradente in libro Quæstionum super Genesim, quæst. 268. Augustini verba, si ea lector nosse auet, hæc sunt: Ecce de Iacob iam quidem mortuo, sed nondum sepulto dictum est quod appositus est ad populum suum: sed ad quem populum appositus sit, non in promptu est videre. Ex Iacob enim populus natus est, qui dictus est populus Israël: qui autem eum præcesserunt, tam pauci iusti nominantur, vt eos populum appellare cunctemur. Nam si dictum esset, Appositus est ad Patres suos; nulla quæstio fieret. An fortè populus est non solùm hominum sanctorum, verùm & Angelorum? populus, inquam, illius ciuitatis quæ de cælo est, Hierusalem, sicut Paulus ad Hebr. scribens cap. 12. *Accessistis, inquit, ad montem Sion, & ad ciuitatem Dei Hierusalem, & ad millia Angelorum exultantium.* Huic populo apponuntur, qui post hanc vitam placentes Deo fiunt; tunc enim dicuntur apponi, quando nulla iam remanet sollicitudo tentationum & periculum peccatorum: quod intuens Scriptura: *Ante mortem, inquit, ne laudes hominem quenquam.* Sic eo loco Augustinus.

Ecl. 11.

Lyrannus su. per cap. 20. Genes.

At enim verò Lyrannus (ignorans, vt opinor, esse hanc, & Glossæ & Augustini sententiam) oppugnat Magistrum Historiæ Scholasticæ, quasi vnicum, vel certè principem eius interpretationis auctorem. Non, inquit, verè dici potest, Sanctos illos Patriarchas appositos esse ad Societatem Ange

Angelorum; quippè cum omnes descenderint in Limbum, nec ante Christi ascensum in cœlos, quisquam hominum in cœlestem ciuitatem, & angelicam societatem admissus fuerit. Nec valet dicere, illos esse appositos secundum certam spem, licet non secundum rem: similiter enim idem posset dici de istis qui adhuc in terris versantur, saltem de prædestinatis & confirmatis in gratia: cum tamen Scriptura id non dicat, nisi de morientibus vel etiam mortuis. Quamobrem Lyranus rectè us dictu putat, populum illum ad quem apponebantur Sancti, intelligi debere omnes iustos quicumque ab exordio mundi fuerunt vsque ad Iacob, qui vnà omnes erant in Limbo, vt Adam, Abel, Seth, Enos, Noë, Sem, & Melchisedech, Abraham & Isaac.

Paulus Burgenfis in additione ad Postillas Lyrani huius loci ait, Apponi ad patres suos, Scripturam ante Abraham de nullo hominum vsurpasse; ob eam causam, quòd, Apponi ad populum suum, significet mori vacuam & puram ab omni culpa quæ purgatorio igne sit expianda, & statim post mortem rectè & sine mora ire ad Limbum. Quamquam igitur iusti qui præcesserunt Abraham, ex hac vita decesserint cum gratia Dei, ferebant tamè maculas, & sordes quorùdam peccatorum per ignem purgatorium abstergendas: quapropter non est dictum illos esse appositos ad populum suum.

196 Verum hoc satis inconsideratè videtur à Burgenfi dictum, neque enim apponi ad populum suum, significat, sine omni prorsus culpa decedere: siquidem hoc ipsum Moyses supra cap. 25. dixit de Ismaële, quòd appositus sit ad populum suum: Ismaëlem verò neque constat esse saluum, nec si saluus fuerit, credibile tamen est eum omnis expertem culpæ obisse. Quis autem affirmare audeat, Noë post mortem non rectè descendisse in Limbum, cuius sanctimoniam, & iustitiam non minùs diuina Scriptura commendat, quàm Isaac & Iacob: de eo nempe scribens Moyses c. 6. *Noë, inquit, vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulauit, ei que dixit Deus, Te vidi iustum coram me in generatione hac.*

197 Mihi non displicet quòd quibusdam Hebraicè doctissimis viris placuisse video, congregari vel apponi ad populum suum, dormire cum patribus, ingredi viam vniuersæ carnis vel terræ, phrasas esse peculiâres Scripturæ veteris Testamenti, quibus significetur idem quòd, obire vel deserere statum viuentium, & transire seu pertinere ad statum defunctorum: sicut in nouo Testamento, dormire vel obdormire in Domino, seu transire ex hoc mundo: & apud Latinos excedere, decedere, vita defungi, factò defungi, demigrare, exuere mortalitatem, vitam cum morte commutare. Theodoretus tamen quæstione quæ est vltima super Genesim, & Caietanus super 25. caput Geneleos aiunt ex eo quòd Scriptura dicit de morientibus, eos congregari ad populum suum, magnifè significari, & necessaria ratione concludi immortalitatem animorù, quinetiam corporum certissimam spem resurrectionis aliquândo futuram. Verum super hac ipsa quæstione plenius & accuratius disseruimus in 3. Tomo nostro in Genesim, super cap. 25. in 8. Disputat. ad numerum marginalem 63.

Burgenfis.

BENEDICTI
PERERII COM-
MENTARIA
IN CAPVT

QVINQVAGESIMVM

GENESIS.

ARGVMENTVM.

Narratur hoc capite funebris apparatus & pompa, qua ad sepeliendum Iacob adhibita est: item benignitas Ioseph erga fratres suos, verentes ne post mortem patris, offensam ab ipsis acceptam vlcisci vellet: ad extremum mors Ioseph, exactis centum & decem vite annis, & mandata eius de ossibus suis in terram Chanaam, cum ad eam proficiscerentur, asportandis.

- 1 **Q**UOD cernens Ioseph, ruit super faciem
2 patris, flens & deosculans eum. Præcepit-
3 que seruis suis medicis vt aromatibus con-
4 darent patrē. Quibus iussa explentibus, trá-
5 sierunt quadraginta dies: iste quippe mos
6 erat cadauerū conditorū; fleuitq; eum Æ-
gyptus septuaginta diebus. Et expleto plan-
ctus tempore, locutus est Ioseph ad familiam Pharaonis: Si in-
ueni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pha-
raonis: eo quod pater meus adiurauerit me, dicens: En morior,
in sepulchro meo quod fodi mihi in terra Chanaam, sepelies
me. Ascendam igitur, & sepeliam patrem meum, ac reuertar.
Dixitq; ei Pharao: Ascende, & sepeli patrem tuum, sicut adiu-
ratus

ratus es. Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus 7
 Pharaonis, cumque maiores natu terræ Ægyptis: domus Ioseph 8
 cum fratribus suis, absque paruulis & gregibus atque armen-
 tis quæ reliquerant in terra Gessen. Habuit quoque in comi- 9
 tatu currus & equites: & facta est turba non modica. Venerunt- 10
 que ad Aream Arad, quæ sita est trans Iordanem, ubi celebra-
 tes exequias planctu magno atque vehementi, impleuerunt se-
 prem dies. Quod cum vidissent habitatores terræ Chanaam, 11
 dixerunt: Planctus magnus est iste Ægyptijs. Et idcirco voca-
 tum est nomen loci illius, Planctus Ægypti. Fecerunt ergo filij 12
 Iacob sicut præceperat eis. Et portantes eum in terram Cha- 13
 naam, sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abra-
 ham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo
 contra faciem Mambre. Reuersusque est Ioseph in Ægyptum 14
 cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre. Quo mortuo, 15
 timentes fratres eius, & mutuò colloquentes: Ne fortè memor
 sit iniuriæ quam passus est, & reddat omne malum quod feci- 16
 mus, mandauerunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis ante-
 quam moreretur, ut hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro 17
 ut obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ
 quam exercuerunt in te: nos quoque oramus ut seruis Dei pa-
 tris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis fleuit Ioseph.
 Veneruntque ad eum fratres sui, & proni adorantes in terram 18
 dixerunt: Serui tui sumus. Quibus ille respōdit: Nolite timere: 19
 num Dei possumus resistere volūtati? vos cogitastis de me ma- 20
 lum, sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in
 presentiarum cernitis, & saluos faceret multos populos. Nolite
 timere. Ego pascam vos & paruulos vestros, consolatusque est 21
 eos, & blandè ac leniter est locutus. Et habitauit in Ægypto
 cum omni domo patris sui: vixitque centum decem annis. Et vi- 22
 dit Ephraim filios usque ad tertiam generationem. Filij quoque
 Machir filij Manasse nati sunt in genibus Ioseph. Quibus trans- 23
 actis, locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visi-
 tabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam
 iurauit Abraham, Isaac, & Iacob. Cumque adiurasset eos, atque 24
 dixisset: Deus visitabit vos: asportate ossa mea vobiscum de lo-
 co isto: mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. Et 25
 conditurus aromatibus, repositus in loculo in Ægypto.

PRIMA DISPVTATIO.

De ratione sepeliendi mortuos apud veteres Aegyptios.

Super illis verbis,

VERS. 2.

Præcepit feruis suis medicis, vt aromatibus condirent patrem.

Plinius.

REGO antiquitus apud Aegyptios, in feruorum loco habebantur medici. Similiter apud veteres Romanos primum quidem nullo in vsu fuere medici, tum inducti & asciti, satis humili in loco erant: verum postea supra quam credi possit, & opibus & honoribus aucti sunt. Lege Plinium in exordio libri 29.

Herodotus.

Videtur tamen hoc loco, non propriè vocabulum Medici esse possum, siquidem Medici officium est, corpus viuum, vel ex agro facere sanum, vel sanum tueri; non autem mortuorum corporum condituras vel sepulturas tractare. Verustissimus auctor Herodotus in libro secundo scribit, fuisse apud Aegyptios certum quoddam genus hominum ad condienda cadauera constitutum: idemque tradit Diodorus libro secundo, capite quinto.

Diodorus.

Qui funera, inquit, mortuorum apud Aegyptios curant, eo exercitiò à maioribus tradito, funeris impensam domesticis demortui fecerunt scriptam, seiscitantes quanto velint sumptu celebrari funus. Tres enim sepulcrorum vel funerum erant species, sumptuosa, mediocris, & humilis ac tenuis. In primam, argenti talentum impendebatur: in secundam, minæ viginti: tertia, per exiguo constabat sumptu. Eorum verò qui corpus mortuorum curabant, alij erant scissores, qui lapide quodam Aethiopico latus corporis mortui incidebant, quo aluum exinaniebant & purgabant; hi non solum contempti, verum etiam exosi & execrati erant apud Aegyptios: quapropter facta scissura, inde celeri fuga euadebant, validè insequentibus qui astabant, lapidesque cum execratione in eos iacentibus, scilicet altimantibus, amici corpus, vulnere illato, esse ab illis violatum. Alij erant corporum curatores, quos appellabant saltores, magna sanè in existimatione & honore. Septuaginta Interpretes, quos Latinus Interpres, vocauit medicos, appellarunt ἐπιταφιαστας, id est, sepultores; quamquam nomen sepultoris non exprimit vim illius vocis Græcæ, vt annotauit Beatus Augustinus, in libro locutionum super Genesim: non enim illi sepeliunt, id est, terræ mandant corpora mortuorum: sed id agunt illi, quod exhibetur corporibus humanis, vel condiendis, vel siccando, vel inuoluendo & alligando: in quo opere maxime opera Aegyptiorum præcellunt, nec inuenit lingua Latina quemadmodum propriè appellaret ἐπιταφιαστας, Romani Libitinarios appellabant eos qui locabant aut vendebant ea quæ ad pompam funebrem essent necessaria, vel qui curam habebant sepeliendorum funerum, tracto nomine à Libitina Dea, in cuius aede asseruabantur quæ ad instructionem funebrium

pompa-

pomparum erant necessaria. Habebant autem Libitinarij domi seruos, quorum opera vtebantur ad polincienda, hoc est ad abluenda, vngenda, & consuenda cadauera, qui Polinctores nominabantur, à poliendis cadaueribus: Designatores autem dicebantur, qui ordinabant pompam funebrem, cuique locum & modum incedendi præscribentes.

- 2 Circa illud, *vt aromatibus condirent patrem*, monendus est Lector, quomodo hîc dicitur, Iacob & Ioseph fuisse aromatibus conditos, eo modo neminem legi in Scriptura veteris Testamenti fidelium & cultorum Dei fuisse conditum ac sepultum, nec ante Iacob & Ioseph, nec post eos vsque ad Asa regem Iuda, quem traditur lib. 2. Paralipom. cap. 16. post mortem, positum esse super lectum suum plenum aromatibus & vnguentis meretricijs, quæ erant pigmentariorum arte confecta, quæque super eum ambitione nimia combusta sunt. Mos igitur ille, primùm Aegyptiorum fuit, tum ab illis manauit ad cæteras gentes. Vsum certè lauandi & vngendi corpora mortuorum, fuisse Troianis etiam temporibus apud Græcos & Troianos, testis est Homerus in funere Patrocli, & Virgilius in funere Miseni Troiani, quinetiam idem moris valuisse à primo apud Romanos, Ennianus ille versus declarat:

Tarquini corpus bona sœmina lauit & vnxit.

- 3 Quemadmodum autem Aegyptij defunctorum corpora aromatibus condirent, disertis verbis exponunt Herodotus lib. 2. & Diodorus libro item 2. Ante omnia, inquit Herodotus, incuruo ferro cerebrum per nares educunt, vt quamque partem educentes, ita locum eius medicamentis expletes. Deinde acutissimo lapide Aethiopico, circa illa conscindunt, atque illac omnem aluum extrahunt: quam vbi repurgarunt, ac vino Phœnicio expleuerunt, rursus odoribus contusis reficiunt: tum omenta complentes contusa myrrha pura & casta, & cæteris, excepto thure, odoribus, iterum consuunt. Vbi hæc fecerunt, saliant intra abdîtum septuaginta dies, nam salire diutiùs non licet exactis septuaginta diebus. cadauer vbi abluerunt, sindone byssina, totum incisus loris inuoluunt, gumi illinientes, quo & ipsi glutinis loco plerumque vtuntur. Eo deinde recepto, propinqui ligneam hominis effigiem faciunt, in quam mox inferunt mortuum, inclusumque thesaurizant, id est, reponunt. Sic Herodotus: secundùm quem, mortuorum corpora septuaginta diebus saliebantur apud Aegyptios. Diodorus verò scribit eos pretiosis vnguentis solitos vngere mortuorum corpora, dies amplius triginta.

Ratio cõdiendi cadauera apud Aegyptios ex Herodoto ac Diodoro.

- 4 Cur autem Aegyptij defunctorum corpora non cremauerint, vt apud multas gentes factitatum legimus, rationem reddens Herodotus lib. 3. Neque apud Persas, inquit, neque Aegyptios moris fuit, cremari cadauera: apud Persas quidem, quoniam illi arbitantes ignem esse Deum, nefas ducebant cadaueribus pasci Deum: apud hos verò, quod persuasum illi haberent, ignem animatam esse bestiam, & omnia quæ nascuntur, deuorare: & postquam deuorando fuerit expleta, vnà cum rebus deuoratis, ipsam quoque emori; & idcirco non esse apud eos consuetudinis mortuos tradendi belluis, sed salienti; tum ob id, tum ne humatus denoteret

Cur Aegyptij non cremarent cadauera, ex Herodoto.

Cicero.
Plinius.

à vermibus. Similiter, nec apud Romanos mos cremandi fuit vsque ad Scyllam, vt indicat Cicero lib. 2. de legibus, & Plin. lib. 7. inde perdurasse videtur vsque ad Antoninorum Imperatorum tempora, postea exoleuit; certè Macrobij tempore nullus erat. In populo Hebræo morem cremandi mortuorum corpora nunquam fuisse legimus. Apud Christianos eiusmodi mortis genus, probrosæ & infamis pœnæ loco, nefandæ libidinis, & obfirmatæ hæreseos reis infligitur.

Diuerfas autem variarum gentium tractandi post mortem corpora hominum consuetudines & ritus, partim superstitiosos & fœdos, partim etiam immanes atque impios, magisque feris quàm hominibus conuenientes, Silius Italicus libro Punicorum decimo tertio his versibus breuiter, nec ineleganter exposuit.

Varij mores
Gentium in
tractandis
mortuorum
corporibus ex
Silio Italico.

— namque ista per omnes

Discrimen seruat populos, variatque iacentum
Exequias tumuli & cinerum sententia discors.
Tellure, vt perhibenti, is mos antiquus Ibera,
Exanima obscœnus consumit corpora vultur.
Regia cum lumen posuerunt membra, probatum est.
Hyrcanis adhibere canes: Ægyptia tellus
Clandit odorato post funus stantia saxo
Corpora, & à mensis exanguem haud separat umbram:
Exhausto instituit Pontus vacuare cerebro
Ora virum, & longum myrrhata reponit in auum.
Quid? qui reclusa nudos Garamantes arena
Infodiunt? quid? qui seuo sepelire profundo
Exanimis mandant Libycis Nasamones oris?
At Celte vacui capitis circumdare gaudent
Ossa (nefas) auro: & mensis ea pocula seruant,
Cecropida ob patriam Mauortis sorte peremptos
Decreuere simul communibus vrere flammis:
At gente in Scythica, suffixa cadauera truncis
Lenta dies sepelit putri liquentia tabo.

Transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat
cadauerum condiendorum.

Historia
Scholastic.

ET RV S Comestor Historiæ suæ super Genes. cap. cxliij. hunc locum tractans; ita scribit: Mos erat Ethaicorum, corpora mortuorum incondita seruare nouem diebus, per singulos dies plangendo, eaque fouendo calida aqua, quo explotarent vtrum anima penitus egressa corpore, an tantum in eo sopita esset: condita verò, per dies quadraginta seruabant. Hebræis mos erat incondita seruare diebus septem, condita autem diebus triginta. Seruauerunt igitur & ipsi corpus Iacob diebus triginta, more suo, quemadmodum more Ægyptiorum seruati fuerant dies quadraginta.

Itaque

Itaque sub vtriusque gentis obseruatione propria consuetudinis, transierunt dies septuaginta. Christiani autem quia mortuos suos fide & virtutibus conditos credunt triginta diebus eos plangunt, id est, speciales Missas sub tot dierum numero pro ipsis celebrant, quidam tertiam diem maxime celebrant pro spiritu, anima & corpore: Alij septimam, quia transeunt mortui ad septimam quietis, vel pro septenario animæ & corporis: illa nempe triplici potentia rationali maxime insignitur, hoc autem quatuor ex elementis coagmentatum est. Sic ille.

7 Verum ab illo numero quadraginta dierum qui apud Ægyptios in conditura corporum transigebantur, discordare videntur tum Herodotus, tum Diodorus, vterque libr. 2. suæ historiæ: hic affirmans apud Ægyptios in vinctura cadauerum infumi dies amplius triginta: ille vero scribens post condituram, saliri corpora intra domus penetralia, per dies 70. Sed nulla hic subest, si quis attendat animum, discrepantia. Moses enim loquitur hic de vinctura & conditura corporum; sicut etiam Diodorus, qui dicens in ea transigi solitos dies amplius triginta, vel eundem quem Moses quadragenarium numerum significauit, vel certe ab eo proxime absuit: Herodotus vero loquitur de consuetudine salendi corpora, quæ post eorum vincturam & condituram separatim adhibebatur. Quanquam non vana fuerit coniectura, morem curandi corpora mortuorum etiam apud eandem gentem Ægyptiacam, sæpius quantum ad locum, tempus & modum variasse, scilicet pro temporum & principatum diuersitate.

An Herodotus & Diodorus discordent à Mose.

SECUNDA DISPUTATIO.

De more lugendi mortuos.

Super illis verbis,

Fleuitque eum Ægyptus septuaginta diebus.

VERS. 3.

8 **N**ON est intelligendum, Ægyptios per septuaginta dies continenter lacrymas fudisse, nam ne ipse quidem Heraclitus, etiam si totus lacrymis exstillasset, tandiu lugendo esse potuisset. Vocabulo igitur *luctus* significatur totum id quod circa funus exhiberi solet: nepe cum homines habitu, & persona, cultuque funebri amicti prodeunt: quod hodieq; apud Christianos solene est, ut à morte, maxime propinquorum & charorum hominum, atrati pullarique aliquandiu incedant. Quoniam igitur tanto tempore lugubrem illum habitum cultumque gesserunt Ægyptij, propter mortem Iacob, propterea mortem eius eo tempore luxisse dicuntur. Quemadmodum autem Ægyptij necessariorum suorum mortem lugerent, distinctè satis & enucleatè breuiterque narrant, Herodorus & Diodorus, vterque libro secundo.

Quomodo Ægyptij mortuos lugerent.

Defuncto, inquit, aliquo domestico & necessario, præsertim alicuius momenti, omnis muliebris sexus familia caput sibi & vultus oblinunt luto. Deinde relicto domi caduere, ipse per urbem vagantes se plangunt, succinctæ, nudatisque mammillis: altera ex parte viri & ipsi expectoratis se verberant, lugentisque, ciuitatem quoad mortuus sepeliatur, circumeunt, interim neque lauantur, neque vinum aut cibum, nisi vilem, sumunt, neque vestibus vruntur splendidis.

Laudabilem esse luctum mortuorum si modicus sit. Cic. lib. de senectute.

Luctus porro & planctus qui super mortuos fit, nisi extra rationem modumque procedat, inculparus est: namque eum humanus & naturalis affectus exprimit homini. Solonis, vnius de septem Græciæ sapientibus elogium est, vt apud Ciceronem, inquit Caro, quo se negat velle mortem suam dolore amicorum & lamentis vacare. Ad hoc probandum satis argumenti esse debet consensus, &, quasi magistra, ducereque naturâ, consuetudo omnium gentium, præter nescio quas natalem hominis diem lacrymis excipientes; supremum autem, gaudio & lætitia prosequentes. Hanc maximè firmat consuetudinem diuinæ Scripturæ auctoritas, quæ lugeri mortuos non tantum non vetat, sed iubet etiam: *Super mortuum*, inquit, *plora; defecit enim lux eius.* Et rursus: *Fili, in mortuum produc lacrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundum iudicium contige corpus illius, & non despicias sepulturam illius, & fac luctum secundum meritum eius.* Certe Hieremias quibusdam improbis hominibus, pro magno malo, probro, ac dedecore, minatus est fore, vt mors eorum à nemine esset lugenda: *Morientur*, inquit, *grandes & parui in terra ista: non sepelientur neque plangentur, & non se incident, neque caluitium fiet pro eis, & non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis, ad consolandum super patre suo & matre.*

Locus Ec. 22. & 38.

Simulatus & conductus super mortuos luctus. M. Tul. Pl. 20.

Atque is quidem mos lugendi mortuos, adeo visus est Antiquis necessarius, vt etiam alienos & histriones quosdam conducerent, qui simulatis lacrymis mortuos deplorarent. Mulierum hoc potissimè inunus erat, quas Romani Præficas, eiulantes, & lessum habentes appellabant, quarum Cicero lib. 2. de legib. mentionem facit: faciunt quoque scriptores sacri. Eundemque morem fuisse apud Græcos, Plato indicat in Minoe illis verbis: Antequam funus efferebatur, hostias mactabant, & Præficas accersabant. Vnde verò ea hominibus acciderit opinio, vt mortuos etiam fictis & conductis lacrymis deplorandos esse putarent, mihi quidem non liquet: nisi fortè eò spectauerint, vt sicut exordium humanæ vitæ à fletu ducitur, sic eius finem & interitum existimarint lacrymis consummari oportere.

Quandiu lugendi sunt mortui. Plutarc. in Numa.

Quanto autem tempore lugendi sint mortui, diuersa fuere non tantum apud diuersas gentes, sed apud easdem quoque diuersis temporibus instituta & cōsuetudines, Numa Pompilius luctum qui super mortuos fit certis ætatibus & temporibus definiuit, vt puerum trimulo minorem nequis lugeret, maiorem ne plures menses quàm ille annos vixerat, neminem tamen vltra decem menses; quo spatio temporis voluit post mortem viri abstinere viduam à secundis nuptiis. Nonnullos tamen eximios, & de Republica optimè meritos viros annuo luctu ornatos legimus, vt Iunium Brutum & Va

& Valetium Publicolam & Augustum. In sacris literis non æquale tempus luctus tradiditur; nam hîc dicitur Ægyptios mortem Iacob primò, luctasse septuaginta dies, cum autè peruenissent ad arèâ Arad, rursus planxisse eum septem dies. In lib. Numer. c. 20. & extremo cap. Deuteronomij prodictum est ex lib. 2. Paralippomenon, cap. 35. quàm magno & diuturno planctu deplorata sit mors regis Iosif, super quam etiâ Hieremias lamentationes edidit, quas complures annos à cãtoribus lugubri luctu decantatas legimus: Iudam quoque Machabæum & Ionathâ magno diuturnoque planctu esse honoratos, docet primus liber Machabæorum, cap. 9. 13.

12 Verùm Rupertus bene perpendens quod hic scriptum est, Ægyptios septuaginta dies fleuisse Iacob, ad hunc modum scribit; Non est hoc imitandum exemplum ijs qui se peregrinos & hospites super terram esse profitentur, qui hîc manentem non habent ciuitatem, sed futuram inquirunt. Nam quòd filij quoque Israel Mosen & Aarom trecentis diebus fleuisse dicuntur, hoc ex Ægyptia consuetudine populo nondum erudito supererat, deinceps quippe melioribus paulatim assuefactus, ab illa substitutione desciuit, scriptura dicente; *Modicum plora super mortuum, quoniam requieuit: luctus autem mortui septem dies*: Planctus autem & fletus in huiusmodi non semper propriè dicitur: sunt namque & ludi funerei, qui planctus nomine significantur. Cæterùm veri planctus & veri fletus viris dignis mediocriter exhiberi conceduntur. Vnde & quidam Sapiens dicit: *Fili, in mortuum produc lacrymas, & fac luctum secundùm meritum eius vno die vel duobus.* Nec mirum, Ægyptios adèd fleuisse planctu magno & vehementi, vt inde locus ille cognominatus fuerit planctus Ægypti: Etenim verum est quod dixit Horatius:

Rupertus lib.
9. *Commen.
in Genes. cap.
41. Numero.
20. Deuter.
vlt.
Eccles. 22.
Eccles. 38.*

Horat. in
Art. Poet.

*At qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo, Sic
Derisor, vero plus laudatore, mouetur.*

Hactenus ex Ruperto.

TERTIA DISPVTATIO.

*Quomodo intelligendum sit, Iacob fodisse sibi sepulchrum
in terra Chanaam.*

Super illis verbis,

In sepulchro meo, quod fodi mihi in terra Chanaam.

VERS. 5.

B S C V R V M habet intellectum, quomodo, vel quando Iacob sibi foderit sepulchrum in terra Chanaam: nunquam enim tale aliquid prodictum est in hoc libro, in quo tamen vniuersa eius peregrinatio memoratur, & ipsemet moriens, vt supra dictum est sub fine capitis 49. mandauit sepeliri corpus suum in spelunca duplici, quam in sepulchrum sui suorumque emerat Abraham ab

Genes. 23.
Lyranus.

Ephron Hethæo. B. Augustinus quæstione 170. ponit dubitationem, quomodo verû sit Jacob fodisse sibi illud sepulchrum; cum id nusquam alibi logatur, & locum illum fuisse emptum & ad vsum sepulturæ comparatam ab Abraham, perspicuè scriptum sit in cap. 23. huius libri. Responder Augustinus, pro certo credendum esse, Jacob sibi fodisse eo loco sepulchrum, cum id expressè hic dicatur: neque ob stare quòd alibi non fiat huius rei mentio; neque enim omnia quæ gesta, dictæ sunt à patriarchis, neque eo ordine quo acta sunt scriptis prodidit Moses.

Quidam nostri seculi diligentes & docti sacrarum literarum explana-¹⁴tores putant, verbum illud *fodere* secundùm proprietatem & vsum sermonis Hebræi idem valere, atque emere, vel comparare sibi: hanc enim vim habet apud Oseam cap. tertio illud, *Et fodi eam mihi quindecim argenteis*: id est, mercede comparavi & possedi eam mihi. Et Deuteronomij cap. 2. *Aquam emptam haurietis & biberis*. Hebraicè est, Aquas ab eis fodietis argento. Putant igitur intelligendum esse de sepulchro in Sichem, quod sibi Jacob designauerat in agro quem emerat à filiis Hemor, de quo sic est Iosue ultimo; *Ossa Ioseph que tulerant filij Israel de Agypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri quem emerat Jacob à filijs Hemor patris Sichem centum novellis onibus*. Idemque proditum est in libro Geneleos cap. 33. Verùm isti lapsi sunt, non quidem per incitiam, sed per incuriam atque incogitantiam. Jacob enim mandavit corpus suum sepeliri non in agro Sichem, sed in agro Ephron Hethæi quem Abraham emerat, vt sub finem quadragesimi noni capitis Genesis scriptum est; atque eo ipso in loco fuisse Jacob sepultum à filiis suis, in hoc 50. capite confirmat Moses illis verbis, *Sepelierunt Jacob in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre*.

Lyranus.

Quemadmodum igitur exsoluendus est hic nodus? Mihi quidem non displicet duplex eius solutio quam attigit Lyranus; Altera, vt hic, fodere, positum sit pro emere, namque hanc vim & significationem habet id verbum apud Hebræos, dicatur autem Jacob emisse eum locum, quòd eum emerat Abraham eius auus, cuius erat ipse hæres, & iure hæreditario idem ipse in eum locum ius & potestatem haberet. Altera solutio est, vt propterea dicatur fodisse sibi sepulchrum, quia multo ante designauerat sibi in eo agro certum locum ad sepulturam sui corporis: erat enim spelunca illa ampla & latè patens, multorumque capax sepulchrorum.

VERS. 10.

Veneruntque ad aream Arad quæ sita est trans Iordanem.

Hieronym.

DE hac Area Arad B. Hieronymus scribens in libro de locis Hebræicis, sic ait: Area Arad, locus trans Iordanem est, in quo planxerunt quondam Iacob, tertio ab Hierico lapide duobus millibus ab Iordane, qui nunc vocatur Betagla, quod interpretatur locus gytii, eo quòd ibi more plangentium circumierint in funere Iacob. Vocabulum autem Arad non est nomen proprium, sed commune significans carduum & spinam grandiore[m] quæ nominatur cham-
nus.

Rus; vnde est illud in Psalmo 57. *Priusquam intelligerent spina vestra rhamnum*: quæ verba explanans accuratè Genebrardus, Rhamnus, inquit, est spina maior, quæ speciem arboris ferè gerit, nostris dicitur rubus, aculeis acutissimis & præduris in rectum extensis, vnum è generibus sentum asperrimum, cum spinæ ipsæ teneriores sint. Fruticem spinis horridum facit Dioscorides, duorumque generum, album & nigrum semper virentem, Theophrasto, instar lauri, vt sensus sit: Priusquam spinæ vestræ crescant in mensuram, acutiem & duritiem rhamni, id est, antequam perueniatis ad prouectam ætatem, firmumque robur, Deus vos perdet ac delebit: sic Genebrardus. Ergo locus ille appellatus est area Arad, quòd esset illiusmodi spinarum & rhamnorum sepimento vallatus, vel illis spinis oblitus.

Genebrard.

Dioscorid.
Theophrast.

15 Glossa interlinearis habet hoc loco, idèmq; memorat Historia scholastica, aream illam fuisse eundem ipsum locum, in quo multis annis post, Hebræis contra Dominum in deserto murmurantibus, multa eorum millia igne consumpta sunt. Quare planctus ille non tam ad mortem Iacob pertinuit, quàm ad lugendam Hebræi populi futuram & impietatem & cladem. Verùm huic interpretationi non constat ratio Chorographiæ: Siue enim loquamur de incendio Hebræorum quod narratur in libro Numer. cap. 11. siue de eo quòd memoratur eiusdem libri, cap. 16. neutrius locus conuenit cum area Arad quæ erat trans Iordanem, vnde remotissima erant illa loca, vt manifestum est consideratè legenti historiam Moysis in illis duobus locis.

Historia Scho-
lastica.

16 Sed quærat aliquis, cur illum planctum & exequias septem dierum non fecerint in duplici illa spelunca vbi sepeliendum erat corpus. Respondemus, Ægyptios & Hebræos noluisse tot dies manere in terra Chanaan, verentes ne fortè armata manu in eos irruerent Chananæi; in illa verò area Arad, cum esset in principio terræ Chanaan, si quid periculi à Chananæis ingrueret, poterant facillè tutòque pedem referre; quamobrem in ibi septem dies, peragendis exequijs consumpserunt, quos in loco sepulchri transigere debebant. Paululum diuersa, eòdem fermè spectantia scribit Augustinus quæst. 171. in Genesim: Quorsum, inquit, cum irent ad sepeliendum Iacob in spelunca duplici quæ erat contra Mambre, venerunt ad aream Arad quæ erat trans Iordanem, ibique septem dies luctum & planctum fecerunt? Prætergressi enim sunt locum illum in quo mortuus erat, millia passuum, sicut perhibent qui nouerant, plusquam quinquaginta: tantum quippe spatij est plus minus ab eo loco vbi sepulti fuerant Abraham & Isaac; & cum ipsis postea Iacob, vsque ad eum locum quòd eos venisse narratur. Vnde peracto septem dierum planctu, redierunt ad locum quem præterierant, rursus Iordane traiecto. Nisi fortè quis dicat aliquorum hostium vitandorum causâ, per eremum eo venisse, qua via etiam Hebræos duxit Moses ab Ægypto liberatos. Illo quippe itinere vt plurimum circumuitur, & per Iordanem venit ad Mambre. Vt autem trans illa loca ad orientem versus tam longè iretur, & inde ad ea per Iordanem veniretur, significationis causa factum esse credendum

August.

credendum est, quòd ad Iordanem venturus esset ad eas terras postea Iacob cum filijs suis.

Nouend.

Eccles. 22.

Super eo autem quod dicitur luxisse ibi Iacob septem dies, Nescio, inquit Augustinus, an in scripturis vsquam legatur celebratum esse luctum alicui Sanctorum nouem dies, quod apud Latinos Nouendial appellant. Vnde mihi videntur ab hac consuetudine prohibendi, si qui Christianorum istum in mortuis suis numerum seruant, qui magis est in Gentilium consuetudine. At septem dierum luctus auctoritatem habet in Scriptura: scriptum enim est: *luctus mortui septem dierum*: etenim septenarius propter sabbati sacramentum, præcipuè quietis indicium est: vnde merito mortuis tanquam requiescentibus exhibetur: quem sanè numerum in luctu Iacob decuplauerunt Aegyptij, septuaginta eum diebus lugentes. Sic Augustinus.

QVARTA DISPVTATIO.

De more sepeliendi mortuos extra Vrbes.

Super illis verbis,

VERS. 13. Sepelierunt eum in spelunca duplici quam emerat Abraham cum agro, in possessionem sepulchri, ab Ephron Hethæo.

Thostatus.

Verum ante Christianos fuerit alicubi mos sepeliendi mortuos in ra ciuitatibus.

Æc verba explanans Thostatus, ait signatè dici speluncam illam emptam in ius sepulcri, fuisse in agro & extra ciuitatem, quia nunquam fuit mos sepeliri corpora mortuorum intra ciuitates, nisi apud Christianos, qui intra ciuitatem & prope templa habent loca in vsum sepeliendi mortuos sacrata, quæ appellant cœmeteria, & secundùm dispositionem Ecclesiæ, pars aliqua pœnæ remittitur bonis fidelibus ibi sepultis. Ex quo illud boni accidit, vt fideles qui Ecclesias visitant propter vsum Sacramentorum & celebrationem Missarum atque horarum Canonicarum, conspectis ibi mortuorum sepulcris, commoueantur ad preces pro illis apud Deum fundendas: quoniam *Sancta & salubris cogitatio est pro defunctis orare, vt à peccatis soluantur*: quemadmodum traditur lib. 2. Machabæorum, cap. 12. Hæc Thostatus, qui cætera quidem rectè, illud tamen non rectè, quòd putat, ante Christianos nullo tempore, nullaque in gente morem fuisse sepeliendi mortuos intra ciuitates, viutorumque domicilia. equidem non inficior, id quod ait Thostatus, & antiquissimum, & in plerisque gentibus vstrantissimum fuisse. Quocirca Seruius Sulpicius, vt scribit ipse in quadam Epistola ad Ciceronem missa, ab Atheniensibus locum sepulturae intra urbem vt darent, impetrare non potuit, quòd religione impediri se dicerent, nec id an ea cu quam esset concessum. Idem moris fuisse apud Sicyonios, Plutarchus tradit in Arato.

Cic. lib. 4. Epist. Fam.

Plato verò libro secundo de legibus non modo in agris iubet mortuos sepeliri, sed agros etiam steriles nullique alij futuros vsui destinat sepulturis, vt quæ sine detrimento viuorum, recipit mortuos, ea potissimum terra compleatur: quæ autem terrâ fruges ferre, vt mater cibos homini suppeditare possit, eam vetat mortuorum corporibus occupari: non enim esse consentaneum, vt mortui viuorum minuant vtilitates. His addit Cicero libro secundo de legibus, Athenis vsque ab ipso Cecrope, eum permâsisse morè & ius, vt cum cadauer terrâ iniectâ & obductâ esset conditum, ea deinde fructibus obsereretur, vt sinus & gremium quasi matris tribueretur mortuo, solum autem frugibus expiatum viuus redderetur.

Apud Romanos quoque intra urbem sepeliri mortuos, lege xij. tabularum prohibebatur, in qua sic erat: Hominem mortuum in urbe ne sepelito, néve vrito. Ex quo illa verba de mortuis in vsum loquendi venère, educere, efferre. Huic etiam rei fidem faciunt antiqua Romanorum sepulcra extra urbem in agris iuxta vias publicas, Flaminiam præsertim & Latinam constructa, quorum inscriptiones & Epitaphia ferè appellant viatorem: erant præterea certis quibusdam signata notis, quot agri pedes, quòdque sepulcrum teneret significantibus.

Cur autem in id consenserint ferè gentes, vt extra domicilia viuorum mortui conderentur, tres potissimum reperio causas: primam, ne tetra cadauerum odore & homines infestarentur, & àer corruptus, pestilens & exitialis existeret: alteram, vt illac transeuntes, ad clarorum hominum memoriam reducerentur & imitatione accenderentur: tertiam, ne ciues paterentur in maiorum suorum monumenta grassari hostes; quocirca eos alacriori animo à mœnibus arcerent, atque propulsarent.

Non igitur inficias eo, sepulturas extra vrbes exstruendi morem fuisse antiquissimum, & à plerisque gentibus seruatum; sed illud equidem abnego quod affirmat Thostatus, sepeliri mortuos intra domicilia viuorum, ita proprium esse Christianorum institutum, vt ante Christianos à nulla gente vnquam vsurpatum sit: quin apud Romanos primùm in more fuit intra urbem & domum corpora defunctorum condere. Namque hinc exitit religio Iarium, qui ea de causa domi ab illis colebantur. Idemque firmat Isidorus libro xv. Etymologiarum, capite xj. Diodorus quidem certè libro 2. de Ægyptiis scribens: sepeliunt, inquit, quisque suos vel in propriis sepulcra, vel quibus ea desant domi apud firmiorem parietem atca corporis erecta: qui autem crimine aliquo aut scœnore sepultura prohibentur, domi absque atca ponuntur; quos posteri ditiores facti, & debita atque crimina luentes, honorificè sepeliunt; gloriantur enim Ægyptij, parentes suos, maioresque magnificè sepultos esse. Quibus id quoque moris est defunctorum parentum corpora, dare in pignus creditori: summa eos qui non redimunt sequitur infamia, ob idque sepultura priuantur. Æthiopus mortuos per vnum annum domi tenere, post id temporis extra urbem monumentis condere solitos, testis est Herodotus libro 3. Postquam, inquit, mortuum arefecerunt, totum gypso inducunt; picturâque exornantes repræsentant quoad fieri potest, effigiem eius: deinde cippum

Plato.

Cicero.

Cur apud omnes ferè gentes extra ciuitatem sepelirentur mortui, tres causas.

Quòd etiam antiquitus mortui intra vrbes, & intra ades religiosè sepelirentur. Isidorus. Diodorus.

Sepulcra Æthiopum. Herodorus. Plutarch.

ei è vitto quod apud illos multum est, & facile effoditur, circumdant: in cuius medio mortuus interlucet, nihil odoris ingrati aut foetidi exhibens. Hunc cippum propinqui intra ædes annum tenent, offerentes ei omnium rerū primitias, hostiāsque: anno exacto, efferunt, circaque urbē statuunt.

Lycurgus voluit sepeliri mortuos intra ciuitatē, & prope templā.

Verūm nihil ad hanc opinionem vel muniendam, vel illustrandam aut firmitus, aut luculentius adferri potest, quā institutum Lycurgi legislatoris, concessū omnium, prouidentissimi cautissimique. Is, vt in Lycurgo tradit Plutarchus, omnem circa mortuos superstitionem sustulit, & sepeliri mortuos in vrbe, eorūque sepulcra prope templa esse minimē vetuit, vt eorū aspectus condoceretur iuuenes: non timere mortem, nec putare, inquinari homines, qui vel mortuum corpus cōtingerent, vel per sepulcra transirent; & vt recordatione virtutum, rerūque à claris viris, quorum sepulcra intuebantur, gestarum, ad eorum imitationem incitarentur. Hanc Lycurgi de condendis corporibus sententiam, legēque veteribus Christianis placuisse certum est, qui mortuos intra viuorum domicilia condi terra, piē instituerunt, non quemlibet promiscuē ad vsum sepulturæ locum deligentes, sed areā consecrato templo vicinam, quem locum vocabulo Græco, appellarunt *cœmeterium*, nimirum voce fidei ac pietatis plena, resurrectionis videlicet spem testificante; declarantēque Dei omnipotentiam, qui tanta facilitate possit mortuos ad vitam reuocare, quanta potest quilibet nostrum, excitare dormientem. Cœptum verò esse iam ante Augustini tempora fidelium defunctorum corpora inferri templis & prope Martyrum monumenta condi, vt Ecclesiæ precibus & sacrificiis, martyrumque suffragiis mortui apud Deum iuuantur, docet ipsemet Augustinus in capite quarto eius libri quem de cura pro mortuis agenda conscripsit.

Augustin.

Quibus ille respondit, Nolite timere: Num Dei possumus resistere voluntati: vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum.

VER. 9.
& 10.

VIDERETUR his verbis Ioseph excusare voluisse quod fratres eius aduersum ipsum fecerant, quasi non id ex eorum malevolentia & malignitate profectum esset, sed potissimū ex Dei voluntate, ac decreto accidisset; ac proinde iniquum esse propter id succensere se illis, quod voluntate Dei, cui resisti non potest, constitutum esset; præsertim verò eum id & ad ingentem sibi dignitatem atque gloriam, & ad illorum incolumitatem ac salutem profecisset. Videretur, inquam, hac oratione Ioseph, scelus illud fratrum eius, alioqui grauissimum, nō tantū eleuari, sed etiam excusari. Verūm multo secus esse videretur. Rectitudo enim & prauitas alicuius facti spectari atque æstimari debet ex consilio ac voluntate facientis: non autē ex eo quod factū ipsum, deinde, per accidens, id est, præter mentē & voluntatē facientis cōsecutum est. Certū autē est, fratres Ioseph peruerso animo, pessimōque consilio, &

Vnde restitudo vel prauitas eorū que ab homine sunt æstimari debent. Gen. 37.

voluisse

voluisse eum occidere, & in cisternam deiecisse, atque in finem vendidisse Iſmaëlitis, scilicet id cupientes & agentes ut is vel è medio tolleretur, vel certè ad præmonstratam ei per somnia scælicitatem, (quæ res eorum inuidiæ & odij in ipsum causa fuit) nullo modo peruenire posset. Neque Deus ad id faciendum eos vel cœgit vel incitauit: in ipsis fuit & facere & non facere: & ad faciendum propria voluntate adducti sunt. Quod autem mala quæ machinati sunt Ioseph, in eius dignitatem & gloriam Deus conuerterit; id non eorum virtutis & prudentiæ fuit, sed diuinæ bonitatis & potentiæ: cuius est, quemadmodum ex proditione ac venditione Iudæ & Iudæorum parricidio, summam Christi gloriam, & optatissimam hamani generis libertatem, ac salutem extulit. Verissima quippe illa est de Dei prouidentia Boetij sententia: *Sola, inquit, est diuina vis, cui mala quoque bona sunt: cum eis competenter vtendo, alicuius boni elicit effectum.* Ordo enim quidam cuncta complectitur, ut quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc idem, licet in alium, tamen ordinem relabatur, ne quid in regno prouidentiæ liceat temeritati.

¹⁴ Affine est huic nostræ interpretationi, quod Rupertus hæc ipsa verba Ioseph tractans libro ix. Commentariorum in Genesim, capite xlii. sic ait, Ingenitæ clementiæ laus est Ioseph, quod auditis verbis fratrum suorum humiliter & dolenter veniam sceleri ab ipsis commisso implorantium, non solum eis ignouerit; verum etiam dolorem & fletum cum illis communicauerit. Sanctissimum profectò remissionis genus hoc est, iis qui peccauerunt, non flentibus, sed tantum confitentibus, solum flere illum qui peccatis offensus indulget; & orantibus pro indulgentia, piis quoque reddere lacrymas cum venia. Attamen ubi mulcet pietas, illic pariter pungit veritas; ne sic de remissione eius qui læsus est, fratres gaudeant ut à sollicitudine iudicij Dei mentis oculos claudant: *Nolite, inquit, metuere: num Dei possumus resistere voluntati?* Hoc planè pietatis est. Sed quod subdit: *Vos cogitastis de me malum, & Deus veritè illud in bonum:* hoc asperæ veritatis est. Utile omnibus qui præsumunt hinc exemplum sumendum est, ut citò quidem in se peccantibus remittant, & insuper bona pro malis retribuunt, verum de Iudicio Dei peccatores nimium securos esse non sinant.

²⁵ Cæterum sententia illa, *Num Dei possumus resistere voluntati?* multo aliter videtur esse in Hebræo, quam tamen variè admodum in Latinum sermonem conuerterunt interpretes. quidam sic: *quoniam nonne sub Deo agò?* id est, Si Deus qui Dominus est, ignoscit delinquentibus, quanto magis ego seruus eius sub potestate eius constitutus, vobis debeo ignoscere? Alij hoc modo, *quod si in loco Dei ego?* quasi dicat, An sum ego Deus ut debeam ignoscere: si quid peccastis, veniam à Deo petite, cuius est peccata condonare. Alij verò ita: *nū pro Deo ego sum, vel vice Dei?* id est, Num Deus ego sum, ut potuerim dispositione & ordine rerum inuerrere, & quod cõstitutum erat vt fieret, impedire ne fieret. Et hæc lectio satis congruit cum nostra Latina quæ habet: *Nū Dei possumus resistere voluntati?* Caietanus hæc secutus lectio-

Varietas le-
ctionis Hebr.

Caietanus.

nem ex Hebræo: *quod si loco Dei ego?* sensus, inquit, intentus: quia ego partes Dei ago (rationem enim reddit quare nihil timere debeant) quia è regione disponentibus vobis & Deo; vobis quidem aduersus me malum, Deo autem pro me bonum ad communem salutem; ego partes Dei sequor, & ad id quod Deus fecit attendo, non ad id quod fecistis vos. Ne autem arrogans videretur, noluit affirmatè dicere: *quia loco Dei ego sum*, sed per interrogationem, moderatus est sermonem dicens: *quod si loco Dei ego?* quasi ingerendo, *Quid diceretis, si ego vices Dei ago?* modestè per hoc significans, se Dei sententiam & voluntatem, non illorum mentem & consilium attendere. Chaldaicè sic est, *dixitque eis Ioseph, Ne timeatis, quoniam ego timeo à facie Dei*, id est, quia ego Deum reuereor, qui vetat iniurias iniuriis, mala malis rependere; propterea nihil vobis à me timendum est. Et ad hanc sententiam spectare videtur translatio Septuaginta sic habens: *Dei enim sum ego*: hoc est, Dei seruus ego sum, nihil contra eius voluntatem facturus sum, quare nihil vobis timendum est.

Mendosa Iosephi narratio huius historiae.

Non est hîc prætereundum, mendosè Iosephum in libro secundo Antiquitatum huius loci narrare; ait enim, fratres Ioseph noluisse ex terra Chanaam, vbi sepelierant patrem, reuerti cum in eo in Ægyptum; veritos, ne ipsorum iniuriæ atque offensæ memor, eos vti meriti fuerant, vlcisci velleret. Fratribus, inquit, recusantibus cum eo reuerti, quòd timerent ne defuncto patre in se vindicaret, cum non ampliùs esset in cuius gratiam daturum veniam sperarent: iussit eos, posito metu, nihil suspicari, & reductis secum, magnas possessiones largitus est; nec vnquam eos summa benevolentia prosequi destitit. Verùm hanc Iosephi narrationem falsitatis coarguit narratio Moïsis, qui & timorem fratrum, & consolationem Ioseph, post reditum eorum in Ægyptum fuisse, docet perspicuè illis verbis: *Reuersus est Ioseph in Ægyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre, quo mortuo timentes fratres eius, & mutuo colloquentes, Ne forte memor sit iniuria quam passus est: & cætera quæ sequuntur; nec est credibile, noluisse reuerti in Ægyptum, cum ibi vxores, liberos, omniàque bona sua, vt scribit Moïses, reliquissent.*

QVINTA DISPVTATIO.

De Chronologia vite Ioseph.

Super illis verbis:

VERS. 22.

Vixit autem Ioseph centum decem annis.

Chrysostom. Homilia vltima in Gen.

VR Moïses tam subuliter, exactèque annos Ioseph exposuit: An (quemadmodum annotauit Chrysostomus) vt lector intelligeret, mala, & calamitates quas nullo suo merito innocentissimus Ioseph passus fuerat, quàm Deus abundanter cumulatèque, etiam in terris, consecuta deinceps felicitate

citate compensauerit? Ecce tibi, per annos quatuordecim in magnis periculis & ætumnis versatus fuerat, ab anno scilicet decimo sexto quo venditus & ductus est in Ægyptum, vsque ad annum trigesimum quo ex carcere ad præfecturam Ægypti prouectus est. Verùm hinc vsque ad extremum spiritum per annos octoginta, continua & illibata felicitate potitus est. Itaque felicitatis tempus sex fermè partibus laborum & miseriarum tempora superauit. Interrogatus Iacob à rege Ægypti annos vitæ suæ, respondit: *Dies peregrinationis vitæ meæ centum triginta annorum sunt, pauci & mali, & non peruenerunt ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt: Vixit autem postea Iacob septem & decem annos. Quanto magis hoc dicere potuit Ioseph; cuius vita breuior fuit quàm patris sui Iacob triginta septem annis; quàm aui eius Isaac septuaginta; quàm proauis Abraham sexaginta quinque; Quinetiam creditur, vitam omnium suorum fratrum breuissimam vixisse: videtur enim, sibi eos reliquisse superstites: quippe cum moriens mandasse dicatur fratribus suis de ossibus suis ex Ægypto transportandis in terram Chanaan; omnes autem fratres Ioseph, excepto Benjamin, grandiores natu erant quàm Ioseph, Leui certè vixisse centum triginta septem annis, in libro Exodum capite sexto proditum est. Sed cur tam breuis fuit vita Ioseph? An quia viridem ætatem, eam dico quæ à decimo sexto anno procedit vsque ad trigesimum, maximis vitæ periculis atque calamitatibus contitum traduxit, reliquum autem vitæ spatium vt amplissima cum dignitate, gloriæque, ita pariter grauissimis cum laboribus, & anxiiis curis, quarum plena est, publicarum rerum & imperij administratio, peregit? Enimverò quod ait diuina Scriptura, verissimum est: *Omnis potentatus, breuis vita.**

*Gen. 47.
Ioseph breuiorem vitam quàm eius maiores, ac fratres etiam vixit.*

Cur tam breuis vita Ioseph.

Ecc. 10.

28 Sed age, Chronologiam vitæ Ioseph hoc loco paucis explicemus. Cùm Ioseph esset sexdecim annorum, venditus est Ismaëlitis & ductus in Ægyptum, Genes. 37. Inde per quatuordecim annos in laboriosa & periculosa seruitute fuit, scilicet vsque ad trigesimum annum, quo anno productus ex carcere ad summam secundùm Regem dignitatem ac potestatem in Ægypto euectus est, Genes. 41. Post id temporis vsque ad excessum ex hac vita, per annos octoginta cum magna gloria & felicitate vixit. Vir, inquit Iosephus, admirabili virtute præditus, in omnibus negociis prudentissimus, & summa potestate optimè vsus: quibus artibus factum est, vt neque genus externum, neque prior eius calamitas quicquam offecerit, quo minùs ille ad summam dignitatè eueheretur. Decessit porrò Ioseph annis centum quadraginta quatuor ante egressum Hebræorum ex Ægypto, duce Mose, & ante ortum ipsius Moïsis, sexaginta quatuor annis. Cuius temporis rationem facillè ad hunc modum inire licet. Ab ortu Isaac vsque ad exitum Hebræorum ex Ægypto numerantur quinque & quadringenti anni, vt ostendimus in 3. Tomo Commentariorum nostrorum in Genesim, cùm explanarem cap. 15. Geneleos. Ab ortu autem Isaac vsque ad ingressum Iacob in Ægyptum præterierunt centum nonaginta anni: namque Isaac sexagenarius erat, cùm genuit Iacob, Genes. 25. hic autem annos triginta & centum natus erat, cùm intrauit Ægyptum, Genes. 47.

Chronologia vita Ioseph.

Iosephus libro Antiquitatum.

Restant igitur vsque ad exitum Hebræorum ex Ægypto anni ducenti quindecim. Ex his deme vnum & septuaginta ab ingressu Iacob in Ægyptum vsque ad mortē Ioseph exactos, erat enim Ioseph nouem & triginta annorum cū Iacob intrauit Ægyptum, Genes. 45. Vixit autem vsque ad centesimum decimum annum, Genes. 50. Ergo post mortem Ioseph vsque ad exitum Hebræorum ex Ægypto superfuerunt anni centum quadraginta quatuor. Hinc detrahe octoginta annos Moſis, octogēnarius enim erat Moſes cū eduxit Hebræos ex Ægypto, Exod. 7. relinquentur sexaginta quatuor anni, qui inter mortem Ioseph & ortum Moſis interfluxerunt.

Thostatus.

Ex his apparet, lapsum esse Thostatum hoc loco in computatione huius temporis, affirmantem à morte Ioseph vsque ad exitum Hebræorum ex Ægypto excurrisse annos centum quadraginta sex, ad ortum verò Moſis, sexaginta sex; & illi quidem causa erroris fuit, quod à trigesimo nono anno ætatis Ioseph, quo anno ingressus est Iacob in Ægyptum, vsque ad obitum Ioseph, id est, ad annos ætatis eius centū decem, non plures computat annos quàm sexaginta nouem, cū manifestum sit vnum & septuaginta comparari debere.

Quatuor mendacia Iustini historici de Patriarcha Ioseph.

Lubet hinc adscribere quæ Iustinus historicus libr. 36. de patriarcha Ioseph vel inscienter, vel malitiosè, atque impudenter prodiderit mendacia: vt sub hoc exemplo intelligat lector quam infideliter Ethnici tam Græci quàm Romani scriptores de rebus Iudaicis scripserint, vel ignoratione, vel odio, contemptūque gentis. Iustinus igitur de filiis Iacob siue Israëlis loquens, ita scribit: Minimus inter fratres ætate Ioseph fuit, cuius excellens ingenium veriti fratres, clam interceptam peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptum cū magicas ibi artes solerti ingenio percepiſſet, breui ipsi regi percharus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit, nihilque diuini iuris humanique ei incognitum videbatur: adeo vt etiam sterilitatem agrorum ante multos annos prouiderit: periſſetque omnis Ægyptus fame, nisi monitu eius rex edicto seruari per multos annos fruges iuſſiſſet: tantaque experimenta eius fuerunt, vt non ab homine, sed à Deo dari viderentur. Filius eius Moſes fuit, quem etiam præter paternæ scientiæ hæreditatem, formæ pulchritudo commendabat. Sic Iustinus, cuius in tam paucis verbis quatuor licet deprehendere mendacia, primum, quod Iosephum facit minimū natu omnium fratrum, cū post eum natus fuerit Benjamin. Alterum, quod ait fratres propter excellentiam ingenij eius vendidiſſe eum, cū causa venditionis fuerit, quod præ cæteris diligeretur à patre, & se futurum principem fratrum suorum, diceret sibi in somnis præmonstratum. Tertium, quod mira quæ dixit & fecit, assignat magicarum artium, quas excellenter ille callebat, scientiæ ac potentæ. Quartum, quod filiū eius facit Moſen, cū Ioseph, vt paulò supra diximus, sexaginta quatuor annis mortuus sit ante ortum Moſis, constetque Moſen pronepote[m] fuisse Leui qui frater fuit Ioseph. Leui enim genuit Caath, ex quo ortus est Amran pater Moſis.

Quibus

Quibus transactis, locutus est Ioseph fratribus suis, Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam iuravit Abraham, Isaac, & Iacob. Cùmque adiurasset eos, atque dixisset, Deus visitabit vos, asportate ossa mea vobiscum de loco isto. Mortuus est expletis centum & decem vitæ suæ annis.

VERS. 23.
24. & 25.

10 **V**R tantopere cõcupuerint Patriarche sepeliri in terra Chanaam, supra exposui aliquot causas sub finem c. 47. & 49. Cur autem Ioseph noluerit statim post mortem corpus suum trãsferri in terram Chanaam, sed differri eius translationem vsque ad id temporis quo Hebræi ex Ægypto discederent, tres causas adferre licet: primam vt ea ratione vehementius firmaret spem fidemque promissionum Dei, qui promiserat tribus illis Patriarchis daturum se posteris eorum possessionem terræ Chanaam; & idcirco Ioseph noluit ante reditum Hebræorum in terram Chanaam eò transferri ossa sua. Alteram, quia si fratres Ioseph tentassent corpus eius ex Ægypto transportare in terram Chanaam, valdè offendissent Ægyptios, quinetiam id fieri fortasse illi non essent passi, volentes apud se habere monumentum Ioseph, quem propter singularem eius sapientiam mirificè coluerant, & cuius memoriam, propter eximia eius in Ægyptios beneficia atque merita, magno honore & pietate conseruabant: Tertiam, quia præuidebat Ioseph, id magis fore ex vsu & vtilitate fratrum suorum, quibus sperabat Ægyptios, beneficiorum, quæ ab ipso acceperant memores, dum in eorum animis vigeret ipsius memoria, fore beneuolos ac beneficos. Fidem porro quam fratres Ioseph iureiurando firmatam ei dederunt, posteris eorum, cùm Hebræus populus ex Ægypto, duce Mose, egressus est, planè liberarunt, vt scriptum est Exod. 13. *Tulit, inquit Scriptura, Moses ossa Ioseph secum; eò quòd adiurasset filios Israël dicens: Efferte ossa meã hinc vobiscum.* Nam licet fratres Ioseph qui adstricti fuerant iureiurando, iam pridem excessissent, quippe cùm à morte Ioseph vsque ad egressum Hebræorum ex Ægypto, centum quadraginta quatuor anni præterissent, attamen quia fratres Ioseph id promiserant ei non suo tantùm nomine, sed totius etiam, posteritatis suæ, iccirco eorum posteris, eodem illo iureiurando obligabantur, & id æquè atque illi obseruare debebant.

Cur Ioseph nõ mandauit fratribus suis vt statim post mortẽ suã corpus suum transferrent in terrã Chanaam.

31 **V**bi autem ossa Ioseph sepulta sint in terra Chanaã, docet liber Iosue, in cuius extremo capite sic est: *Ossa quoque Ioseph quæ tulerant filij Israël de Ægypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri, quam emerat Iacob à filiis Hemor patris Sichem centum novellis ouibus: eò fuit, in possessionem filiorum Ioseph.* Sed cur ossa Ioseph reposita fuerunt in Sichem? Nimirum, illam agri partem voluerat Iacob esse Iosephi, extra sortem, solemne autem fuit patris illis patribus, vt quisque in suam inferretur possessionem, quin etiam opinatur Kimhi, Iacob sepulturæ causã dedisse eũ locũ Iosepho, cùm eius animum vellet modis omnibus ab Ægyptiacatũ rerũ amore prorsus abalienatum,

Cur ossa Ioseph sepulta sint in Sichem.

in

in promissa terræ cogitationem, amorémque traducere. Putat item hic Rabbīnus, Iosephum sibi locum illum quo humari vellet, delegisse, fratribusque suis de eo in mandatis dedisse. Verum quia suæ opinionis nullam adfert rationem, fidem nequaquam meretur. Alij doctores Hebræorum scribunt, idcirco Hebræos existimauisse, Iosephi ossa in Sichem condenda esse, quod eo ipso loco venditus ille fuisset à fratribus suis, & inde deportatus in Ægyptum. Atenim in lib. Genes. cap. 37. satis apertè significatur, non in Sichem, sed apud Dorhain diuenditum esse Iosephum, quod nempe greges suos ex Sichem abegerant fratres.

An ossa vndecim Patriarcharum sint asportata in terrā Chanaan, & in Sichem sepulta.

Illud quoque in quæstionem vocari posset, an vt Iosephi ossa, sic etiam cæterorum vndecim Patriarcharum extulerint in terram Chanaan Hebræi, cum Ægypto profecti sunt. Ac ipsa quidem Scriptura de solius Iosephi ossibus asportatis ex Ægypto & sepultis in Sichem mentionem facit: de cæterorum autem Patriarcharum ossibus vel asportatis vel sepultis, nullum in Veteri Testamento verbum fit. Et verò diuina Scriptura peculiarem causam reddit, cur ossa Ioseph sint asportata; Quia, inquit, filij Israël de hoc ab eo adiurati, id ei promiserant, quasi nisi iureiurando illi essent adstricti, non fuissent id facturi. Cum igitur talis causa non fuerit asportandi ossa aliarum Patriarcharum, probabile videtur ea non fuisse asportata. Verumtamen contraria sententia omnino probanda est. Etenim B. Stephanus Actorum 7. testificatur, Patriarchas sepultos esse in Sichem, idemque confirmat B. Hieronymus in Epitaphio Paulæ ad Eustochium, & de Optimo genere interpretandi ad Pammachium. Ergo credibile est, sui quamque tribus Patriarchæ ossa asportasse in terram Chanaan, & sepeliisse in Sichem, vbi erant condita Iosephi ossa, vt omnium duodecim fratrum & Hebræi populi Patriarcharum vnus locus ossa teneret. Quod autem dixere quidam, ante egressum Hebræorum ex Ægypto, aliorum Patriarcharum ossa fuisse deportata in terram Chanaan, minime sit credibile. Cur enim sepelirent in Sichem, ac non potius in Hebron, vbi primorum trium Patriarcharum ossa fuerunt sepulta? Non me fugit, Iosephum libro 2. Antiquitatum tradere vndecim Patriarcharum ossa fuisse condita in Hebron; Verum super ea re nos accuratè disputauimus in tertio Tomo nostrorum Commentariorum in Genesim super cap. 23. ad marginalem numerum 49. & 56.

Hieronymus.

Iosephus.

Et conditus aromatibus repositus est in
loculo in Ægypto.

NON est illatus sepulcro, sed ad similitudinem depositi, loculo ³³ inclusus, vt in tēpore exportari nullo negotio posset. Loculus autem significat capsam vel arcam siue conditorium, quo mortuorū ossa & reliquæ cōduntur, qua significatione vsus eo vocabulo est Plin. cū de rege Pyrrho loquēs ita scribit, Quorūdā corpore, partes nascuntur ad aliqua mirabiles, sicut Pyrrho regi pollex in dextro pede, cuius tactu lienosis medebatur, hūc cremari cū reliquo corpore non potuisse

Plin. lib. 7.

tradunt : conditumque loculo in templo Caietanus verisimile putat, loculum illum, siue ut interpretatur ipse, thecam, fuisse marmoream : at enim mihi similius verò sit, fuisse ligneam, quo scilicet cum opus esset, minori labore maioriq̄ facilitate quacumque libitum esset, transportari posset. Veteres Hebræi commentati sunt duas fuisse arcas vnà incedentes in deserto, alteram diuinitatis, alteram Iosephi, illam scilicet arcam fœderis; hanc verò, loculos quibus Iosephi ossa ex Aegypto asportabantur in regionem Chanaam. Verùm cuius dementiæ est conditorium mortui corporis, & arenarum ossium cum Dei sacrario comparare, ut ex æquo incederent? scilicet id religiosissimus Moses fecisset, aut etiam facere passus esset.

Caietanus.

34 Non est hic tacendum, quod prodidit auctor Historiæ Scholasticæ enarrans historiam 1. b. Exod. c. 37. Contingit semel, inquit, ut Nilus plus solito excrescens inundaret terram, vbi erat loculus ille Ioseph, eumque locum aquis totum obrueret. obstricti autem fuerant iureiurando Hebræi, cum Aegypto discederent, ossa eius vnà secum deportare, tunc igitur Moses scriptum in lamina aurea nomen Dei tetragrammaton in aquas ingessit, quibus supernatans lamina ferebatur, quoad stetit supra locum vbi erat loculus Ioseph : indeque sustulerunt Hebræi eius ossa : quæ prophetasse dicuntur difficultatem itineris quam perpassuri erant. Sed illud fabulosum ac ridiculum, quod nugantur quidam Hebræi, cum conditorium Ioseph non reperirent Hebræi, repente illis astitisse ouem, quæ humano modo locuta eius conditorij locum demonstrauit, quocirca Hebræi secum multo tempore eam ouem duxerunt per desertum, appellantes ouem Ioseph, de qua intelligi volunt quod in Psal. 79. scriptum est : *Qui deducit velut ouem Ioseph.* Verùm hæc & alia innumera Hebræorum figmenta, eo commemorari non est planè alienum, ut excæcationis eorum clarissimum sit argumentum, quod mendacij, & falsitatis amantes, veritatem auersentur nugisque ac fabulis mirificè oblectentur atque pascantur.

Historia Scholastica.

35 Quod autem legitur in libro Ecclesiastici cap. 49. ossa Ioseph post mortem prophetasse, non ita est accipiendum, ut credatur, ossa eius humano sermone locuta oraculum seu vaticinium aliquod edidisse, sed illud tantùm significatur, cum Moses asportauit ex Aegypto ossa Ioseph, tunc esse completum & re ipsa comprobatum vaticinium Ioseph, qui morti proximus, fore prædixerat ut aliquando Deus visiteret filios Israel, eductosque Aegypto in terram maioribus eorum promissam induceret, simulque adiurauerat eos, ut tunc ossa sua eò secum asportarent. Quoniam igitur vtraque prædictio Ioseph completa fuerat, propterea dictum est ossa eius prophetasse.

Locus Ecclesiastici. cap. 49.

FINIS.

Hunc quartum Tomū Au-
tor ipse primum edidit Ro-
mæ, annum sexagesimum-
tertium agens, & ab ortu
Domini nostri, Anno 1598.

Laus Deo, & Dei Genitrici semper Virgini Maria.

I N D E X

ALPHABETICVS
MEMORABILIVM RERVM
ET VERBORVM, QVAE TRACTAN-
tur in hoc quarto Tomo.

Nota prioris numeri significat caput libri Genesis; secundi, paginam; postremi verò, siue is-
vius sit, siue plures, significat numeros marginales adiectos ad Commentarium illius Cap.

A

A Bimelec Rex, de qua Genes. 20.
& 26. an fuerit idem nu-
mero: & quod tale nomen
fuerit commune olim Regum Palesti-
nae. 26.61.2
Abrahæ quatuor eximia fuerunt merita,
ab qua tam magnifica illi promissa à
Deo sunt data. 26.65.8
Abraham num benedixerit filio suo Isaac.
27.162.87
Accinctum esse, quid in Scriptura signi-
ficet. 49.699.104
Adorationis exterioris quinque modi. 33.
351.2
Adventus Christi duplex quomodo expe-
ctatus & desideratus fuerit à Gentibus.
49.787.25
Adulatorem esse simile speculo. 45.695.4
Ægyptij ignavi atq; imbelles. 42.833.10
Ægyptus inaccessa, & undique munita
est. 42.633.10
Ægyptij cur tantopere auersarentur con-
iunia Hebræorum. 43.664.14
Apud Ægyptios multiplex genus eorum
qui cadavera præparabant sepultura.
50.864.1
Ægyptij quomodo condirent aromatis
corpora ex Herodoto & Diodoro. 50.
865.3
Ægyptij quemadmodum mortuos luge-
rent. 50.867.8

Ætatem triginta annorum incipere iam
maturam & idoneam esse docendo, &
regendo. 41.619.31
Ætatem perfectam ad docendum &
predicandum qualem requirat B. Gre-
gorius. 41.620.32
Agri pleni odor laudatus ab Isaac, qua-
lis sit. 27.149.67
Agricultura laus. 25.41.61
Allenati vel irati homines quibus rebus
placari & conciliari possint. 33.350.1

ALLEGORIA.

A llegorizandi optima ratio, que-
nam sit. 26.101.62
Super Isaac ioco cum Rebecca allego-
ria. 26.68.15
Allegoria super puteis fossis ab Isaac in
terra Palestinorum. 26.77.79.80.30.
33.34
Allegoria super dissidio & pacificatione
Abimelec, cum Isaac. 26.85.43
Ager odoriferus, laudatus ab Isaac quid
allegoricè significet. 27.150.68
S. Gregorij allegoria super agro odorifero.
27.150.68
Allegoria super illo, Det tibi Dominus
de rore cæli. 27.154.75
Allegoria super benedictione, quam Isaac
dedit Iacob. 27.156.78.79
B. Gregorij allegoria super somno Iacob
super lapidem. 28.184.14

INDEX.

Ambrosij sententia vindicantis à peccato quod fecerunt fratres Ioseph in ipsum an sit probabilis. 37.480.59
Ana virum inuentor fuerit generationis mulorum fusè disputatur. 36.422.423.3. & seq.

ANGELVS.

I*N Angelis quomodo sit vita actiua, & contemplatiua.* 28.191.192.24.
Angelorum custodia viros iustos mirificè recreari, & confirmari. 32.314.1
de Angelis, qui in similitudinem militum & castrorum, apparuerunt Iacob, luculenta Ruperti disputatio. 32.315.2.
de Angelorum ministerio non solum erga homines, sed etiam animalia, Rabbi Moysis Egyptij non contemnenda sententia. 32.315.316.3
Angelum fuisse non filium Dei, qui luctatus est cum Iacob. 32.322.323.14
Angelum fuisse, qui apparuit Moysi in Rubo. 32.322.323.14
Angelum fuisse, qui apparuit Moysi in Sina, & dedit legem. 323.23.324.16
Angelorum ministerio factas esse in veteri testamento omnes apparitiones & visiones, qua narrantur, B. Dionysij Areopagite valda obseruanda sententia. 32.324.17.
Ab Angelis quomodo gratiam & pacem postulauerit S. Ioannes in primo capite Apocalypsis. 19.325.19
per Angelos, siue spiritus septem memoratos in Apocalysi & alibi, quid intelligere oporteat. 32.325.19.
Angelum non potuisse luctando superare Iacob, quomodo sit intelligendum. 32.331.27. & seq.
Angelus cur in luctando percussit neruum Iacob. 32.333.31
Angelus luctans cum Iacob cur voluerit discedere ante auroram. 32.339.39

Angelis non esse imposta nomina secundum eorum naturas, sed secundum eorum operationes & ministeria. 32.340.40
S. Gregorij disputatio quomodo idem dicatur, & Angelus & Deus, sine mendacio. 32.323.15
Animum hominis morti proximum, naturaliter preuidere futura, opinionem fuisse plurimum Ethnicorum, sed falsam. 49.776.777.6
Anima vox num aliquando in Scriptura ponatur pro corpore, vel caduere. 37.509.103
Annone publica quanta cura Principibus esse debeat, & de Prefectis annonæ apud Romanos. 41.604.11
Annulorum usus quàm antiquus sit, & an fuerit tempore belli Troiani, disputatio contra Plinium. 41.608.609.16
Annulis ad quem finem usà sit antiquitas. 41.608.609.16
Antichristum præsignificatū esse per prophetiam Iacob de tribu Dan. 49.836.837.131.134
Antigono occiso, & Herode invadente regnum Iudaicum, tum primum fuisse ablatum sceptrum Iuda. 49.804.62
Apim colendi qua fuerit, & quando origo apud Aegyptios. 46.704.2
Apis Argiuorum rex, qua tempore in Aegyptum venerit. 46.704.2
Apostolos tribus de causis rectè appellari oculos Ecclesie. 49.803.60
Arad area vbi planxerunt Iacob quis locus fuerit. 50.871.16
Arcam federis significari vocabulo presentie Dei. 49.855.180
Arcus cur inter arma Hebræorum tam frequenter nominetur in Scriptura. 48.770.20.
Argumentari ex ordine narrationis sæpè non esse firmū in Scriptura. 25.40.59
Vide sensus Scriptura.
Ascensionis Christi præclara prophetia. 49.801.57.

Angurim

Augurium, & Augurari, quomodo usurpantur in Scriptura. 30.271.26
Augurandi verbum quomodo accipiat & apud sacros, & prophanos auctores. 44.679.6
Augurum quanta fuerit auctoritas apud Romanos. 44.679.6
Augurari per scyphos morem fuisse apud Aegyptios, & quomodo id fieret. 44.680.8
Aulicorum morem esse, bene dissimulare & invidere alijs. 45.695.4

B

B*enedictiones Christi, vide Christi benedictiones.*
Benedictio Isaac collata in Iacob cum per errorem, & deceptionem data ei fuerit, an esset valida. 27.160.84.
B. Paulus quomodo neget non obtinuisse Esau benedictionem a patre, nec inuenisse locum poenitentiae cum videatur contrarium scribi Genesis. 27.167.96.
Benjamin cur numeretur inter filios Iacob natos in Mesopotamia, cum natus fuerit in terra Chanaan. 35.416.49.
Benjamin & Benoni nominum expositio. 35.410.41.
Benjamin quinque partibus excessisse alios fratres, quomodo intelligendū, subtilissime disputatur. 43.667.19. & seq.
Benjamin posteri aliter memorantur à septuaginta, quā est in lectione Hebraica & Latina, sine falsitate tamen. 46.714.15.
Bethauen an fuerit locus diuersus, & quā tum distans à Bethel. 28.219.60
Bethel locū esse longē diuersum ab Hierusalom. 28.78.6
Bethel & Luzā an fuerint due vrbes an vna disputatur. 28.216.55. & seq.
S. Hieronymus mutat sententiā suam de tribu, in qua erat Bethel. 28.217.56
Andree Masis opinio de Bethel excutitur in. 28.217.57.

*Bethel cur in Scriptura dicatur Betha-
 un.* 28.219.6
Bethel memorata Genesis 35. an fuerit Ierusalem, disputatio in Thostatum. 35.405.32. & seq.
Bonos cadere in faciem, malos retrorsum cadere, egregia disputatio S. Gregorij. 49.837.135
Vir bonus quanta in gratia sit apud Deum. 30.270.25.

C

C*adauera hominum tractandi varij mores apud diuersas gētes.* 50.585.3
Caro in Scriptura quid significet. 29.233.8
Castitas viri magnum est vxorij amoris coagulū. 7.7
Castitatis insignia exempla apud Eihnicos. 39.553.1
Castitas memorabilis Spurina adolescentis. 39. ibid.
Ceruo cur cōparetur Christus. 49.845.154
Charistia quale fuerit conuiuium apud Rom. 43.663.12
in Conuiuiis quanta fuerit reuerentia iuniorum erga seniores apud Romanos. 43.664.13
Christi benedictiones de caelo, de abyssō, de vulua, & de vberibus, quales fuerint & quemadmodū intelligēde. 49.850.165
*Christo quemadmodū pulchrē accommo-
 detur, quod vaticinatus est Iacob de filio suo Iuda.* 49.800.54. & sequent.
Christi seu Messia dies, cur dicantur in Scriptura nouissimi. 49.816.89
Circumcisionis & aliorum vulnerum cur tertia die esset grauissimus dolor, ampla disputatio. 34.372.373.12.
Cisterna, in quā demissus est Ioseph, qualis fuerit. 37.484.64
Clauis quatuor propria ipsius Dei, quanam sint secundū Hebraeos. 30.258.259.5
Clericis pro bonis spiritualibus qua tradunt, rependi oportere bona temporalia, B. Augustini Disputatio. 27.109.9

I N D E X.

- Clericorum libertatem & immunitatem maxime consentaneam esse rationi, & aequitati naturali. 47.739.12
- Cocum quid significet in Scriptura. 38. 548.549.38
- Comparatiui usus non est. Hebrais, sed eius vice utuntur propositionibus a, vel ab, vel super. 32.316.4
- Coniugio quaetas matura & idonea censetur, ex sententia Aristotelis. 25.4.3
- Coniugiū vnius foemina cum pluribus viris an fuerit unquam licitum. 29.250.34
- in Contemplatiue vite exercitio quanto magis eleuatur, & vegetatur spiritus, tanto magis caro deprimitur & debilitatur, pulchra Gregorij disputatio. 32.337.36
- Contemplationis exercitio miram sentiri vicissitudinem tum proficiendi, tum deficiendi. 32.337.37
- Contemplationis quanta sit dulcedo & efficacia. 32.337.36
- in Conuiuio mos sedendi antiquior fuit, quam recumbendi. 34.665.15
- in Conuiuio mittere partes aliis etiā absentibus moris fuisse apud Principes. 43. 666.16
- in Conuiuio quantus esse solet numerus ferculorum. 43.666.17
- in Conuiuio morem dandi singulis conuiuio singulas partes, antiquiorem fuisse, quam in commune ac de eadem patina vescendi. 43.666.17
- in Conuiuio pristorum hominum temperantia cū pietate coniuncta. 43.672.26
- Conuiuio tempus idoneum esse reconcilia-
tioni amicorum, & ignosceniā offensarum. 26.89.47
- Epularem conuictū cur Graci, & Hebrai a potādo appellauerint. 26.89.48
- Conuiuium Isaac quid allegoricē significet. 26.91.101.50. & 62
- Sanctorum hominū cuilibet ab initio vsque mundi suam fuisse crucem. 37.484.64
- Crucis supplicium quam fuerit antiquum, & quam atrox & infame. 40.584.9
- Cruce Christi, quando primum presignificata. 48.763.8
- D
- Deborā mortem cur memorauerit Moses, tacens mortem Rachelis. 35. 394.395.16
- Darij Regis Persarum execrabilis sententia de mendacio. 27.132.42
- Dexteram potioorem haberi quā sinistram, ex ipsa natura prouenire, ut docet Aristoteles. 48.761.4
- Dextera octo significationes in Scriptura, 48.761.5
- Dexteram minus fuisse honorabilem apud veteres Persas, quā sinistram auctore Xenophonte. 48.762.7
- Consulebatur Deus in veteri Testamento quatuor modis, per Prophetas, per somnia, per sortes, & per Sacerdotes. 25. 14.21. & seq.
- Modi consulendi Deum in veteri testamento, & mirabiliter accipiendi responsum ab eo, quando defecerint. 25. 17.26
- Cur Deus in Scriptura precipue ac proprie appelletur Deus Abraha. 26.83.38
- De diis propriis variarū genitū. 26.83.39
- Deum omni tempore contra nouas haereses, exorientes excitasse nouos etiā & egregios Doctores, & propugnatores catholica doctrina. 26.99.69
- Deum nec auctorem, nec suasorem mendacij esse posse. 27.133.44
- Deus cur in veteri Testamento beneficiis dignis mercede aeterna, temporalia tantum bona promittebat. 27.130.40
- Dei cognitionis per fidē à cognitione eiusdem secundum domū caruatis, differentia secundum B. Gregorium. 28.208.43
- Deus cur dicatur esse timor & terror hominis. 31.309.15
- Qui luctatus est cum Iacob, eum fuisse filium Dei sub specie humana, Theodoretis opinio. 32.325.18
- In veteri Testamento numquam Deum Patrem.

INDEX.

- Patrem apparuisse sanctis, sed filium Dei, complurium Patrum sententia excutitur. 32.321.11. & seq.
- Dei cognoscendi triplex ratio & gradus. 32.335.33
- Deum nemini mortalium, circa eius mortem apparuisse, nisi per miraculum, communem fuisse veterum Hebraorum opinionem. 32.343.44
- Deum cum aliquo ascendere vel descendere, vel proficisci, quomodo sit interpretandum. 46.707.7
- Dies nouissimi quid significant in Scriptura. 49.777.8
- Dinam fuisse decem annorum, cum uitiata est, prodidit Alexander Polyhistor, sed refellitur. 34.362.1
- Dinam fuisse sex annorum in discessu Iacob ex Mesopotamia, quindecim vero, cum est violata. 34.363.3
- Dinam esse violatam nouem annis post regressum Iacob ex Mesopotamia in terram Chanaan. 34.364.3
- Dina curiositatem, mali, quod ei accidit, fuisse causam. 34.365.4
- Dinam blanditiis fuisse delinitam à Sichem, S. Gregorius luculentè interpretatur secundum tropologicam intelligentiam. 34.367.6
- Dirimendi verbum precipuam quandam significationem habere in Scriptura. 32.330.26
- Discretionis virtus quam sit necessaria doctori, & rectori aliorum, B. Gregorij disputatio non solum legenda, sed ediscenda. 43.656.1. & seq.
- Diuinationis superstitiosa per aquas, varia exempla veterum. 44.680.8
- Dinitias festinatas, nec esse inculpatas, nec diuturnas, nec sine inuidia. 26.72.21
- Diuitiarum mediocritatem utiliore esse homini, quam affluentiam. 28. 223. 224.66.67
- Doctores Ecclesie, quomodo assimilentur denibus. 49.803.61
- Dolum quo vsi sunt filii Iacob cum Sichemitis, malum fuisse, & culpandum, contra opinionem Hebraorum. 34.368.369.8
- Domus vocabulum, quid significet in Scriptura. 30.273.28
- Dotem antiquitus viri dabant uxoribus, siue earum parentibus. 29.235.11.
- Super dotibus matrimonialibus varia quondam Gentium instituta. 29.236.13
- E
- E**Brietas an nonnunquam deceat sapientem, copiosa disputatio Philonit. 43.670.24. & seq.
- Ecstasis quid sit, & quotuplex. 27.157.80
- Entaphiaste qui essent ex D. August. 50. 864.1
- Ephod quid fuerit in veteri testamento, & quid applicare Ephod. 25.16.24
- Ephrate ac Bethleem nominum origo & causa. 35.411.42. & seq.
- Equum animal esse symbolum fastus & superbie mundi, disputatio S. Gregory. 49.837.135
- E S A V.
- E**Sau tribus modis seruisse ipsi Iacob, secundum expositionem B. Thomae. 25.27.40
- Esau vide Iacob.
- Tria illa nomina, Esau, Edon, & Seir declarantur. 25.38.55.
- Seir mons exponitur. 25.38.55
- Esau propter solum edulium lentis, & non propter aliud ingens pretium, ut nungantur Hebraei, vendidit suam primogenitam. 25.45.74
- Esau quot modis peccauerit vendendo primogenitam. 25.54.82
- Esau duodecim rebus praefigurauit conditiones, & mores reproborum. 25.56.85
- Esau deditus venationi, quomodo figura fuerit amatorum huius mundi. 25.43.64
- Esau quando iuerit habitatum in montem Seir. 36.421.2. & seq.
- Eunuchi vox quid significet, & de variis Eunuchorum generibus & de multiplici modo Eunuchizandi. 37.512.109. & se.
- Eunuchos

INDEX.

Eunuchorū octo mīrera antiquitū apud principes. 37.315.111
 Eunuchorum illorum duorum, qui erant cum Ioseph quodnam fuerit peccatum. 40.508.3
 Exploratorum hostilis terra, quale sit munus. 42.633.9

F

Fertilitas aliquarum regionum mira. 26.71.19
 Fertilitas illa, & sterilitas septemnis Aegypti, quam fuerit prater ordinem cursumque natura disputatur. 41.600.7. & seq.
 Filiorum irreuerentia in parentes, quam grane peccatum, & à Deo punitum. 27.113.14
 Fornicationis triplex species ex Cassiano. 38.529.10
 Filij minores cur ferè prapositij sint maioribus apud priscos illos patriarchas, exponitur quadruplex ratio mystica. 48.760.2
 Fulgor nouus lapidum in rationali quomodo pramonstraret futura secundum Iosephum. 25.16.25
 Fratris nomen, quot modis usurpetur in Scriptura. 31.307.13
 Fraternal benenolētia & concordia quantum sit bonum: contra verò odium, & discordia quantum malum. 37.458.30
 Inter fraires & amicos cur atrociora odia & dissidia esse soleant, quam inter extraneos. 37.465.466.31
 Fratrum Ioseph conspiratio in necem eius, cuius rei figura fuerit. 37.480.58
 Fundatores & quasi patriarcha ordinum religiosorum quanta gratia & meriti fuerit apud Deum, respectu ordinis sui. 26.65.9
 Funera curandi triplex modus apud Aegyptios secundum hominum facultates ex Diodoro. 50.864.1

Verba futuri temporis in Scriptura saepe significant debium sine officium. 35.404.31

G

GAlaad montis, situs, longitudo, altitudo, fertilitas, origo atque causa nominis. 31.310.17. & seq.
 Genethliaci redarguuntur argumento Iacob & Esau. 25.44.45.66. & 67
 Gentilium superstitiones super unctioe lapidum. 28.214.51
 Germanicus Imperator galli gallinacii neque aspectum, neque vocem ferre poterat. 37.460.32
 Gula peccatum sex modis fieri posse, auctore Beato Gregorio. 25.54.82

H

HAbitatores terra in Scriptura vocari solere peccatores, non autem iustos, auctore S. Hieronymo. 47.732.2
 Hebraeos esse non paucos in Scriptura plenos mysteriorum. 35.387.4

HEBRÆI.

Hebraeorum fabala: cum propheta uaticinantur in Idumaeos significatos fuisse eo nomine Romanos. 25.19.29
 an Hebrais foeminis illicitum fuerit nubere uiris incircumcisis ante legem, & post legem. 34.370.9
 Hebraei cur recens egressi Aegypto, in idolatriam lapsi caput vituli adorauerint potius, quam aliud quippiā. 46.704.2
 Non solos Hebraeos, sed mixtos cum Aegyptiis habuisse terram Gessen. 47.738.8
 Hebraeo populo quemadmodum conueniat maledictio Ruben, & Simeonis, & Leui. 49.786.792.21.37
 Hebraei quando primum Iudeorum nomen habuerint. 49.821.101
 Hebraei

I N D E X.

Hebrai populi quadruplex fuisse regimen.
49.804.805.63
Heliopolis an condita fuerit ab Hebrais,
ut tradunt septuaginta Interpretes. 41.
616.27
Her peccatum quale fuerit disputatur. 38.
528.9
Her ante congressum cum uxore effunden-
do semen in terram peccasse quinque
modis. 38.529.11
Her peccatum an fuerit grauius quam fra-
tris eius Onam. 38.534.17
Her & Onam cur memorentur inter in-
trantes Aegyptum qui ante multos an-
nos mortui fuerant. 46.710.11
Herculem fuisse eodem prope tempore, quo
Sanfonem. 49.833.121
Hierusalem numquam fuit nominata Be-
thel. 28.180.9
Homo boni pedis, quid prouerbialiter si-
gnificet. 30.272.27
Honestus & honestare, pro locuples &
locupletare, interdum usurpat. Latinus
Interpres. 28.186.16
Honorem insignia & ornamenta qualia
fuerint apud antiquos. 41.610.18

I A C O B.

Iacob natus est quindecim annis ante
mortem Abrahae: licet ortus eius nar-
retur à Mose post mortem Abrahae.
25.2.1
de Iacob cur tam multa scripserit Moses
& tam pauca de Isaac. 25.3.2
Iacob cum fuerit praedestinat, & genera-
tio eius promissa à Deo, quomodo di-
catur concessa precibus Isaac. 25.7.8.9
Iacob collisio cum Esau in matris utero
num naturalis? 25.9.12
Iacob non ob prauis bona eius opera futu-
ra, electum esse à Deo. 25.20.21.31
Quatuor signa singularis dilectionis Dei
erga Iacob. 25.28.41.29
an Iacob sanctificatus fuerit in utero ma-
tris sua. 25.42

Iacob electio & reprobatio Esau, quomodo
praefigurauerint electionem & repro-
bationem hominum respectu gratiae &
vite aeternae. 25.32.46
Iacob cur dictus sit supplantator. 25.39.57
Iacob retinens planta Esau egredientem ex
utero, quid significauerit. 25.40.58
Iacob utrum peccauerit inducendo Esau
ad vendenda sibi primogenita. 25.41.
61. & seq.
Iacob simulans habitum Esau, quid signi-
ficauerit allegoricè. 27.115.17. & seq.
Iacob simulans habitum Esau, an pecca-
uerit. 27.117.20. & seq.
Iacob mentitum esse patri suo, & veniali-
ter peccasse, qui auctores dixerint, &
quibus argumentis. 27.134.135.45.46
Iacob mendacium an fuerit perniciosum
ipfi Esau, & iniuriosum patri suo. 27.
136.48
Iacob vindicandum esse à mendacio, qui
Auctores senserint, & cur, quibus asti-
tur auctor. 27.137.49. & seq.
An dixerit sine mendacio Patri suo.
Ego sum Esau; & item Feci sic:
praecipisti mihi, comede de vena-
tione mea. 27.140.54. & seq.
Iacob simulatione, & fraude Paris, ob-
tinere benedictionem eius cur voluerit
Deum. 27.147.63
Iacob septuaginta septem annorum erat,
quando profectus est in Mesopotamiam.
28.175.176.1
Iacob non habuit visionem illius scale in
monte Moria ubi postea fuit templum
Ierosolymitanum. 177.4. & seq.
Iacob cur in comitatu & inops missus sit
à parentibus in Mesopotamiam. 28.
181.10. & seq.
Iacob paupertas & humilitas figura fuit
Apostolorum eunium in uniuersum or-
be ad predicandum Euangelium. 28.181.11
Iacob dormiens super lapide, quid alle-
goricè significet. 28.14
Iacob ungens lapidem, & erigens situ-

INDEX.

- Iacob nihil fecit superstitiosè.* 28. 184. 52
- Iacob uinum expenditur.* 28. 160. 61. & sequentibus.
- Iacob cuiusnam daturus erat decimas, quas uouit.* 28. 122. 64
- Iacob inhonestè an decenter osculatus fuerit Rachelem puellam, nunquam antea sibi notam.* 29. 220. 1
- Iacob osculans Rachelem iuxta puteum, quid allegoricè significauerit secundum Augustinum.* 29. 230. 5
- Iacob matrimonium cum Rachele quando contractum fuerit, initiatione prioris septennij an in fine.* 29. 237. 15
- Iacob seruus septennis cum Rachele, quid allegoricè significauerit.* 29. 238. 16
- Iacob quomodo per totam noctem non agnouerit Liam, & hoc esse castitatis Iacob magnum argumentum.* 29. 246. 27
- an Iacob intemperantiam arguat quòd simul habuerit quatuor uxores.* 29. 249. 33
- Iacob coniugium cum duabus sororibus Lia & Rachele, quid allegoricè significet.* 29. 249. 36
- Iacob quomodo citra iactantiam predicauerit suam iustitiam.* 30. 278. 37
- Iacob an peccauerit faciens suo illo artificio versicolores fetus in damnum Labam.* 30. 279. 38. & seq.
- Iacob opponens versicolores virgas aspectibus ouium concipientium, quid allegoricè figurauerit.* 30. 294. 63
- Iacob cur tantoperè timuerit Esau. B. Augustini, & Lyrani sententia.* 32. 318. 319. 6. 7
- Iacob luctatum esse non cum bono Angelo, sed cum Demone significare uidetur S. Hieronym. Origenem secutus.* 32. 32. 721. & seq.
- Iacob luctam fuisse corporalem & cum bono Angelo probatur.* 32. 328. 23. & seq.
- Iacob non potuisse in lucta superari ab Angelo, quemadmodum intelligendum sit.* 32. 331. 27. & seq.
- Iacob luctans cum Angelo, quid allegoricè significauerit secundum Philonem, S. Augustinum, & S. Gregorium.* 32. 334. 33. & seq.
- Iacob uidisse Deum facie ad faciem quomodo sit intelligendum.* 32. 342. 43
- Iacob dicens uidisse se faciem Esau tantquam faciem Dei, an per adulationem mentitus sit, & peccauerit, disputatio.* 33. 352. 353. 33. & seq.
- Iacob cum dicitur emisse agrum centum agris pro quo Hebraicè est vox Chelica disputatur an ea vox significet agrum, vel potius genus quoddam pecunio: & Latina versio acriter defenditur aduersus multos.* 33. 357. 358. 12. & seq.
- Israelis nomen quid propriè significet, ampla disputatio, ubi & Iosephi, & S. Hieronymi, & complurium Patrum & Pagnini atque Oleastri, & Caietani, & Engubini aliorumq; opiniones subtiliter examinantur.* 32. 344. 46. & seq.
- In nomine Israelis contentam esse benedictionem, quam Iacob petijt ab Angelo.* 32. 347. 52
- Iacob ascensus in Bethel quid allegoricè significauerit, pulchra Ruperii disputatio.* 33. 391. 13
- Israelis nominis impositio facta Iacob in Bethel, fueritne diuersa, an eadem ei, que narrata est Genesis. 62. 35. 398. 22*
- Israelis nomen an bis impositum fuerit Iacob, an tantum semel.* 35. 398. 399. 23. & seq.
- Quomodo dictum sit, non ultra uocatum iri Iacob, sed Israel, cum post id temporis frequentius appellatus sit Iacob, quam Israel.* 35. 27. 402. & seq.
- Iacob dicitur Israelis nomine uocandus potius, quam Iacob non propter appellationem nominum, sed propter res*

INDEX.

- nominibus illis significatas.* 35.403.30
Iacob vita & rerum gestarum Chronologia. 35.417.50
Iacob utrum intellexerit significationem seniorum Ioseph, cum ab eo narrata sunt. 37.477.54
Iacob an unquam reprehenderit filios suos de eo quod peccauerant in Ioseph. 37.498.84
Iacob luxu filium suum Ioseph per viginti tres annos, nec tamen tantus luctus erat culpandus. 37.501.90
Iacob cur tantopere timuerit ire in Aegyptum, exponuntur quinque cause. 46.706.6
Iacob ingressus in Aegyptum tempus quemadmodum interpretetur S. Augustinus. 46.713.719.17.22.23
Iacob quomodo dicatur à Mose primum intrasse Aegyptum cum sexaginta sex, mox vero cum septuaginta. 46.714.19
Iacob decem labores & dolores insignes, quos in vita sua tolerauit. 47.734.7
Iacob etas centum triginta annorum cum intrauit Aegyptum, quinque res aperit ad sacram Coronologiam pertinentes. 47.733.4
Iacob totius vite rerumque ab eo gestarum Chronologia explicatur. 742.47.16. & seq.
Iacob tempore stellam Veneris mutatam esse. 47.443.19
Iacob mors quot annis precesserit egressum Hebraorum ex Aegypto & ortum Moysi. 47.744.20
Iacob tam sollicitus de sepultura corporis sui, an fuerit culpandus, late disputatur. 47.745.21. & seq.
Iacob cur voluerit filium suum Ioseph, quod sibi promittebat de sepultura sui corporis, i. r. i. urando firmare. 47.750.27
Iacob cum conuersus ad caput lectuli adorauit; utrum adorauerit Ioseph an Deum, disputatur. 47.750.27. & seq.
Iacob cur benedicturus Ephraim & Manasse, commutauerit manus conformans in similitudinem crucis. 48.759.1. & seq.
Iacob in illa commutatione manuum praesignasse crucem Christi, & tunc primum fuisse praesignatam crucem Domini, quantum ad eius similitudinem & figuram. 48.763.8
Iacob quomodo acquiserit in arcu & gladio partem illam, quam dedit Ioseph; & qua fuerit illa pars. 48.764.9. & seq.
Iacob nouissima verba, qua dixit filijs suis, appellatine debeant benedictiones, an prophetiae. 49.774.1. & 2
Iacob prophetia qua praedixit futura filijs suis, qualis fuerit. 49.777.8
Iacob quomodo dixerit se fodisse sibi sepulchrum in terra Chanaan cum locus ille impius fuerit ab Abraham in usum sepulturae. 50.866.13
De Idolis Iacob, que narrat historia scholastica, esse mira magis quam vera. 35.590.10
Idola que reperit Iacob apud suos, an fuerint Idola Laban surrepta à Rachele, an in preda Sichimitarum ablata. 35.389.6
Idola cur Iacob appellauerit Deos alienos. 35.389.7
Idola quomodo Iacob defoderit subter therebinto, an integra & comminuta vel liquefacta. 35.390.10
Idumaei quandiu permanserint sub iugo Iudeorum, & quoties seruiuerint illis. 27.822.100
Quando Idumaei, & quandiu dominati sunt Iudaei. 28.822.101
Iephie an fuerit ex tribu Gad. 49.839.141
Imaginatio vehemens quantum vim habeat immutandi corpus. 30.289.54
Imaginatio quatenus & in quibus possit

INDEX.

immutare corpus. 30.291.56
 Imaginatio vehemens concipientes, cur
 factum reddat similem rei imaginata,
 queritur ratio physica. 30.91.57
 Immunditia, siue mollities cur dicatur
 peccatum contra naturam: & huius-
 modi peccatum quoruplex sit ex B. Tho-
 ma. 38.529.10
 In precari mala impiis quomodo sepe so-
 leant Sancti. 49.784.17
 Impij quomodo sancti imprecantur mala.
 49.784.17
 In, prepositionis duodecim reperiuntur signi-
 ficationes in Scriptura. 32.317.5
 Inebriandi verbum & cum vitio, & sine
 vitio, usurpari in Scriptura. 43.
 669.21. & seq.
 Inferni nomen in scriptura an semper si-
 gnificet fossam vel sepulcrum, an etiam
 locum animarum apud inferos, qui
 triplex tunc erat, amplissima disputa-
 tio. 37.503.92
 Infernus non semper significat locum dam-
 natorum, sed interdum etiam limbum,
 in quo detinebantur Sanctorum homi-
 num anima. 37.511.107
 Innocentia species duplex. 27.114.16
 Inuidia, quale malum & quantum. 26.
 74.24. & seq.
 Inuidia non est aduersus bruta, odium au-
 tem esse potest. 37.461.32
 Inuidiam nimius excessus tam aduersita-
 tis, quam posteritatis, obruit & tol-
 lit. 37.459.132
 Inuidus odit benefactorem suum. 37.
 459.32
 Inuidia valde nocet inuidenti, sepe au-
 tem prodest ei, cui inuidetur. 37.462.
 33
 Inuidia comes vel effectus est multiformis
 simulatio. 37.463.33
 Inuidere est pusilli & abiecti animi. 37.
 464.34
 Inuidia, & animum, & corpus turbat &
 affligit. 37.464.35

Inuidia remedium presentissimum, est con-
 temptus honorum temporalium, secun-
 dum Basilium, & Gregorium, & amor
 rerum caelestium. 37.467.39
 Inuidorum consuetudo & coniectus aucto-
 re Basilio est fugiendus. 37.466.38
 Inuidia atque odij exponuntur complures
 differentia. 37.459.32. & seq.
 Inuidia similis ophthalmia. 37.460.32

I O B.

IO B an genus duxerit ab Esau, ut habet
 communis opinio Patrum, an vero
 à Nachor fratre Abraha, ut tradide-
 runt Hebraei, quos sequitur Sanct.
 Hieronym. amplissima disputatio. 36.
 427.10. & seq.
 Iob fuisse Regem, & tres illos eius amicos,
 à quibus visitatus est fuisse reges. 36.
 433.18
 Iob sepulchrum fuisse in confinio Palesti-
 nae, & Idumae. 36.433.18
 Iob quoniam tempore vixerit, fuisse disputa-
 tur. 36.435.22. & seq.
 Iob esse natum circa id tempus, quo Iacob
 descendit in Aegyptum. 36.435.23
 Iob per septem annos fuisse in illa calami-
 tate. 36. ibid. 23
 Iob vixisse octoginta annos post ortum Mo-
 sis. 36. ibid. 23
 Iob vixisse annis ducentis decem & se-
 ptem. 36. ibid. 22

I O S E P H.

Ioseph venditio quid prefigurauerit se-
 cundum allegoriam, & tropologiam
 tam secundum Philonem quam secun-
 dum Ambros. 37.519.18. & seq.
 S. Ioseph castitatis Encomium. 39.561.14
 Ioseph constantia in resistendo lasciuia, &
 importuna mulieri declarat nullam esse
 excusationem peccandi, non aetatem,
 non opportunitatem, non premia pec-
 candi. 39.565.20
 Ioseph in illa sua tentatione comparatur à
 Chryso

INDEX.

- Chryſoſtomo tribus pueris in igne for-
natus poſitis.* 39.567.23
- Ioseph certamen cum domina impudica
quomodo Philo referat allegoricè ad vi-
rum civilem.* 39.568.25
- Ioseph hystoriam hanc reluctans domi-
ne sua quemadmodum Rupertus egre-
gie secundum allegoriam accommodet ad
Christum, & Sygnagogam.* 39.570.571.26
- Ioseph accusatus tentari adulterij apud do-
minum suum cur non sit ab eo occisus.*
39.573.29
- Ioseph in carcere inueniens gratiam apud
Principem carceris, & multum iuuans
vincitos, quomodo secundum allegoriam
figura fuerit Christi, pulchre declarat
Rupertus.* 39.576.32
- Ioseph an peccauerit commendando se
pincerna, ut putauit S. Augustinus,
disputatur ab Auctore.* 40.582.5
- Ioseph quomodo verè dicantur frares eius
furati esse.* 40.583.7
- Ioseph interpretans somnia pincerne & pi-
storis, secundum Philonem allegoricè
significat virum civilem optimum re-
rum humanarum interpretem.* 40.586.
588.12. & seq.
- Ioseph sapientiam Ethnici tribuerunt ma-
gicis artibus.* 41.597.3
- Ioseph quando natus fuerit.* 30.269.23
- Iosephi natiuitatis tempus bene notatum,
esse quasi clauem quandam Chronolo-
giae Iacob.* 30.270.24
- Ioseph hystoriam cur tam subtiliter & dili-
genter perscripserit Moyses.* 37.440.2
- Ioseph aetatem cum est venditus à fratri-
bus, cur signanter expresserit Moyses.*
37.440.7. & 8
- Ioseph fuisse praeceteris filiis dilectum à
Iacob, quia esset genitus in senectute
eius, quomodo sit intelligendum, varia
opinionis & expositiones.* 37.452.21.
& seq.
- Ioseph fuisse perfectam imaginem viri
civilis fuisse declaratur à Philone.* 37.
453.22
- Ioseph vestis polymita qualis fuerit : &
quid allegoricè secundum Philonem
significauerit, & secundum S. Grego-
rium.* 37.457.458.28. & 29
- Ioseph somnia magnam habere similitu-
dinem cum parabolis Christi, auctore
Rupertus.* 37.469.42
- Ioseph narrando somnia sua, an pecca-
uerit per vanam gloriam.* 37.470.44
- Ioseph quando adoratus fuerit à Patre
& matre sua, ut significabatur in vi-
sione solis & Luna ampla disputatio.*
37.471.45. & seq.
- Ioseph fuerit ne venditus Ismaelitis, an
Madianitis, an utrisque simul, copio-
se disputatur.* 37.487.488. 71. & seq.
- Ioseph fuerit ne venditus viginti an tri-
ginta argenteis, vel aureis, vel minis.*
37.487.75
- Ioseph antequam fuerit venditus, ut tradunt
Hebraei.* 37.492.77
- Iosephi hystoria mendaciter narrata à Iu-
stino, siue Trogo.* 37.453.78
- Ioseph praefectura in Aegypto, quid alle-
goricè significet secundum Philonem.*
41.607.14
- Ioseph aetas viginti annorum, cum est ad
praefecturam Aegypti euectus, cur ex-
posita fuerit à Mose, traduntur quin-
que causa.* 41.618.2.
- Ioseph cur per tot annos non fecit certio-
rem patrem de statu suo, pulchra dis-
putatio B. Augustini, & Theodoretii.*
42.625.1. & seq.
- Ioseph cur tam dure & asperè exceperit
fratres suos ampla disputatio.* 42.529.
4. & seq.
- Ioseph quinque de causis non fuisse agni-
tum à fratribus suis.* 42.632.8
- Ioseph vocans fratres suos exploratores,
num mentitus sit, & peccauerit saltem
venialiter fuisse disputatur.* 42.634.11
- Ioseph dicens fratribus suis, Per salutem
Pharaonis exploratores estis, an*

I N D E X.

- peritium admiserit, disputatur. 42. 63.
918. & seq.
- Ioseph cur triuana custodia fratres suos
affluerit. 42. 640. 20
- Ioseph cur Simeonem potius, quam alium
fratrum suorum retineri iusserit. 42.
641. 22.
- Ioseph cur fratribus suis conuiuium exhi-
buerit. 43. 663. 12
- Ioseph quinque ferculis excepit fratres suos
in illo conuiuio. 43. 666. 17
- Ioseph cur struxerit calumniam illam fra-
tri suo Benjamin de surrepto scypho,
& an in eo peccauerit. 44. 976. 1. &
sequent.
- Ioseph quomodo sibi tribuerit scientiam
auguralem sine mendacio etiam perni-
cioso, fuse disputatur. 44. 681. 9. & seq.
- Ioseph quibus artibus tantam apud Aegy-
ptios beneuolentiam, & gratiam sibi
comparauit. 45. 695. 5
- Ioseph cur dixerit abeuntibus fratribus
suis, Ne irascimini in ue. 45. 697. 8
- Ioseph pasteros cur Septuaginta & plures
quam memorat Moses, & qui nondum
erant nati commemorare uoluerint. 46.
712. 713. 15. 16
- Ioseph cur tantopere cuperet fratres suos
existimari pastores ab Aegyptijs. 46.
723. 31
- Ioseph an iustam legem tulerit Aegyptijs,
cogens eos quintam partem frugum an-
nui tribui nomine reddere Pharaoni.
477. 48. 13
- Ioseph prophetia per partes aptissime ap-
plicatur ad Christum. 49. 845. 155.
& seq.
- Ioseph cur comparetur Rhinoceroti, &
Tauro. 49. 854. 177
- Ioseph totius uita Chronologia exponitur.
50. 876. 27
- Ioseph breuiorem uitam uixit quam ma-
iores ipsius, & cur. 50. 877. 27
- Ioseph cur noluit corpus suum statim post
mortem transferri in terram Chanaan.
50. 879. 30
- Ioseph ossa cur sepulta sint in Sichem. 50.
879. 31
- Patriarcharum duodecim ossa num aspor-
tata sint in terram Chanaan, & ubi
sint illa sepulta. 50. 880. 32
- Ioseph ossa post mortem prophetae, ut legi-
tur Ecclesiastici 59. quemadmodum sit
intelligendum. 50. 881. num. ultimo.
- Iosephum Hebraum saepe sacras historias
hauquaquam fideliter in suis scriptis
referre. 27. 151. 70
- Iosephus arguitur infidelitatis in com-
memorandis sacris historiis. 34. 370. 9
- Iosephi Hebraei aientis Ioseph fuisse uendi-
tum uiginti minis, examinatur senten-
tia. 37. 491. 76
- Iratorum hominum duo genera secundum
Aristotelem. 27. 172. 105
- Irascentes & dolentes cur clamare soleant,
timentes autem conticescere. 45. 961. 1

I S A A C.

- Isaac utrum ob monogamiam preferen-
dus sit polygamo Abraha. 25. 7. 8
- Isaac iocus cum Rebecca, quem uidit rex
Abimelec qualis fuerit. 16. 67. 12
- Isaac conuiuium factum regi Abimelec,
quid allegorice significet. 26. 91. 101.
50. & 62
- Isaac quoto anno aetatis benedixit filio
suo Iacob. 27. 105. 1
- Isaac cur benedicturus filio suo Esau, re-
quisierit ab eo cibatum ex uenatione.
27. 108. 8. & seq.
- Isaac cur tactus maxime indicio explora-
re uoluit, an loquens secum, esset Esau.
27. 144. 59
- Isaac decipi circa benedictionem filij sui
primogeniti cur passus sit Deus. 27.
145. 146. 61. 62
- Isaac cur post benedictionem Iacob, non
uiderem potnerit benedicere Esau. 27.
162. 163. 86. 88
- De centuplo, quod percepit Isaac in terra
Palestina. 26. 70. 18
- Isaac

I N D E X.

Isaac cur prohibitus fuerit à Deo ne iret in Aegyptium, & de præcipua providentia Dei erga seruos suos. 26.63.64. 6.&7
Iudas an habuerit legitimam potestatem damnandi capitali poena nulum suam Thamar. 38.542.30
Iuda sententiam in Thamar fuisse iniquam. 38.544.35
Iudæos principibus Christianis subiectos, durè ab illis tractari debere, Rupertii & aliorum sententia. 42.631.7
De timore extremi Iudicij egregia Basilij oratio. 39.563.17
Iurandi duplex modus. 42.638.17

L

L *Aban peccatum quàm graue fuit & multiforme, pro Rachele supponens Liam.* 29.247.25
Lachrymarum effusione leuari dolorem pulchra Basilij disputatio. 37.501.502. 90.91
Lens Aegyptiaca, qualis fuerit. 25.46. 69
Lenticula Zenonis. 25.46.69
Leonis Catulus quomodo præfiguret resurrectionem Christi. 49.802.57
Lianum peccauerit dum se pro Rachele dedit Iacob. 29.244.24
Liber cur appellatus fuerit inuentor vini apud Ethnicos. 26.90.48
Libitinarij qui essent apud Romanos, & quod eorum munus. 50.864.1
Lippitudinis duplex genus. 20.233.9
Super lippitudine & albugine spiritali pulchra disputatio S. Gregorij 27. 233.10
Liquorum inter se differentia. 48.783.16
Loca quaedam certa præcipuè sacrata fuisse Deo in omni tempore licet Deus ubique sit, atque ubique colendus & inno-

candus. 28.207.42.
Luctu certamen quàm sit antiquum, & de usu arena in eo. 32.326.10
Luctus mortuorum an sit laudandus. 50. 868.9
Luctus mortuorum quandiu durare debeat. 50.868
Consueuisse etiam viros præstantissimos relaxandi animi gratia descendere ad ludos etiam pueriles, aliquot exemplis ostendiur. 26.78.31

M

M *Adianitas & Ismaelitas & inuicem confundi, & nonnunquam Arabes & Ethiopes appellari.* 37. 489.73
Magistros & pedagogos puerorum apud Hebræos, fuisse ex tribu Simconis. 49. 799.33
Quomodo mali licet potentiores, seruiant tamen bonis. 25.20.30
Mali cur plures sint bonis, disputatio Nazianzeni. 25.21.33
Malorum hominum inter se dissensio saepe multum prodest viris bonis. 37.482. 62
De Mandragora virtutibus & effectis ampla disputatio 30.261.9. vsq; ad 20
An Plinius, qui similia scripsit Dioscoridi, ea sumpserit ex illo. 30.262.10
Mandragora radices an representent humanam effigiem. 30.263.13
Mandragoram cur Pythagoras vocauerit Anthropomorphon. 30.263.13
Mandragoram fabulose dictam esse Circæam, quod vim haberet conciliandi amorem. 30.265.16
De Mandragora dictum Epiphany in Philologo excutitur. 30.265.16
Mandragora licet per se non conducatur fecunditati mulierum, per accidens tamen potest conducere. 265.266.17. & 18

Mandra

INDEX.

- Mandragora vera natura, & proprietates, & virtutes & effecta traduntur ex Auctoris sententia.* 30.266.19
- Manipulorum visio Ioseph, quid praefigurauerit allegoricè secundum Rupertum.* 27.281.42
- Manethonis antiqui scriptoris rerum Aegyptiacarum tria notabilia errata circa ingressum Hebraeorum in Aegyptum.* 46.723.30
- Marsilius Cagnatus insignis medicus laudatur.* 30.262.10
- Matrimonium per coemptionem quale fuerit.* 29.560.12
- Matutini temporis quanta opportunitas ad multa.* 26.90.49
- Platonis opinio de aliquo mendacio interdum licito.* 27.124.29
- Origenes secutus est Platonem de mendacio interdum licito.* 27.125.31
- Eusebii opinio super sententia Platonis de mendacio nonnunquam licito.* 27.124.30
- Cassiani opinio de mendacio.* 27.125.32
- Chrysostomi sententia de mendacio excutitur.* 27.126.127.33.34
- Mendacium omne esse per se malum, nec unquam fieri posse licitum, probatur.* 27.127.128.35.36
- Innocentij Terrij sententia de mendacio.* 27.127.35
- Arist. egregia sententia contra mendacium.* 27.129.37
- B. Gregory sententia de mendacio obstetricum Aegypti expenditur.* 27.129.39
- S. Thomas quomodo interpretatur dictum. B. Gregory de mendacio obstetricum.* 27.131.41
- Mendacium officiosum an possit esse meritum apud Deum alicuius boni temporalis.* 27.131.41
- Regula aliquot internoscendi quae sint in Scriptura pro mendacijs habenda, quae autem minimè.* 47.122.57
- Mori aliquem vel mortuum esse quibus phrasibus enunciare soleat Scriptura.* 49.861.198
- Moses num discrepet ab Herodoto & Diodoro in numero dierum quibus Aegyptij curabant mortuorum corpora.* 50.866.6
- Quantopere cauendi sint oculi foeminarum & de tribus telis, quae lasciuia mulieres vibrant in vacordes amantes egregia oratio Ambrosij.* 39.559.10. & 11
- Mulieris lasciuia insigne exemplum, domina Ioseph.* 39.560.12
- Mulieris tactum quasi contagiosum & venenatum esse viro fugiendum, ex S. Hieronymo.* 39.567.23
- Mulorum generationis utrum primus inuentor fuerit Ana, ex stirpe Esau.* 36.322.3. & seq.
- Mulorum generatio an sit secundum naturam.* 36.425.8
- Mulorum generationem non esse diuina lege vetitam.* 36.426.9
- Mundi amatorum stultitia declaratur pulcherrima similitudine.* 42.652.34
- Mures cur oderint Magi, & Aethiopes & Arabes.* 37.459.32

N

- N**Abuchodonosor Regis tempore impletum fuisse illud vaticinium, Non auferetur sceptrum de Iuda, &c. opinionem fuisse quorundam Hebraeorum, & Iuliani Apostatae, sed falsam. 49.807.69
- Natalem diem celebrandi, & suum & aliorum, quam fuerit antiqua consuetudo.* 40.585.10 & seq.
- Natalem diem suum in Scriptura neminem piorum virorum celebrasse legitimus.* 40.586.11
- Natalem diem trium dumtaxat Christiani celebrant; Christi Domini, E. Virginis, & S. Ioannis Baptista, & cur*

INDEX.

cur. 40.587.11
*Natalem diem sanctorum hominum, cur
 vocet Ecclesia eorum mortem.* 40.
 587.11
*Nilum aquæ causam esse fertilitatis, &
 sterilitatis Aegypti, sed diuersa ratio-
 ne.* 25.63.5
*Nonendial, quid fuerit apud Latinos, &
 an in luctu mortuorum obseruari de-
 beat à Christianis, disputatio S. Au-
 gustini.* 50.872.17
*Cum nouerca incestus crimen quam graue
 sit.* 35.415.47
*Nuptialis conuiuij sumptus quemadmo-
 dum diminuerit Plato.* 29.243.22
*Nuptiarum coniuualis celebritas quam
 fuerit antiquitus solemnis, & quot die-
 bus ageretur.* 29.242.247.21.28.29
Nuptiale conuiuium Alexandri Magni.
 29.243.22
*Nutricis nomen & nutritij quam habeant
 significationem, prater vulgarem.* 35.
 394.15
*Nutrix qualis esse debeat, & quanta fue-
 rit olim erga nutrices vel nutricios pie-
 tas alumnorum.* 35.94.13.15

O

Oculos claudendi morientibus mos
 exponitur. 46.708.8
*Oculos claudere morientibus cur persona
 vel sanguine cõiuncta, vel dilecta præ-
 cipue solerent.* 46.708.9
*Oeconomicam gubernationem compen-
 dium esse politica gubernationis pul-
 chre tractatur à Philone.* 39.555.4.
*Ogygis diluuium contigisse eo tempore,
 quo Iacob versabatur in Mesopotamia.*
 47.742.17
*Iulius Aphricanus dicens, diluuium Ogy-
 gis contigisse atate Mosis refellitur.*
 47.743.18
*Orationes Sanctorum rectè in Scriptura
 appellari arma.* 48.766.13
*Os, caro & sanguis in Scriptura quid si-
 gnificent.* 29.233.8
 Com. in Gen. tom. 4.

*Opusculorum sex genera reperiri in Scri-
 ptura.* 29.229.2
*Quas partes corporis osculari mos fuerit
 apud antiquos, & cur.* 29.230.4
*Oues candida & nigra magnisiebant in
 Mesopotamia sicut versicolores in Pa-
 lastina.* 30.277.34
*Oues quomodo conspectu virgarum versi-
 colorum, concipiebant versicolores fietus.*
 30.285.46
*An coloratio fetuum ouium ex aspectu vir-
 garum, sit naturaliter facta, an præ-
 ter naturam.* 30.285.47.52
Ouium colorem mutari potu aquarum.
 30.289.53

P

Pacis vocabulum quam varias ha-
 beat significationes in Scriptura.
 26.88.46
*Panis vocabulum quot modis sumatur in
 Scriptura.* 28.223.65
*Parere super genua alicuius, quid sit in
 Scriptura.* 30.260.8
*Partus hominis in caput & in pedes sit ne
 naturalis.* 25.39.56
*Partus dolores in muliere, quibus ex cau-
 sis accidant.* 35.408.39
*Parentes quemadmodum suum erga filios
 amorem declarare debeat.* 27.111.11
*Parentum imprecatio aduersus filios irre-
 uerentes, non est inefficax, neque con-
 temnenda.* 27.114.14
*Pastores cur fuerint Aegyptiis abomina-
 biles.* 46.724.726.32.36
*Perse morem scindendi vestem in dolore,
 accepisse videntur ab Hebrais.* 37.
 500.87
*Pharaonem non solum habuisse illa som-
 nia, verum etiam eorum intelligentiã,
 cuius tamen postea obliuiscit tradit Io-
 sephus, & refellitur.* 41.597.3
*Pharaonem non fuisse prophetam, licet
 somnium eius fuerit propheticum.* 41.
 591.5 & seq.
Pharaoni cur Deus miserit duo somnia
 XXXXX

INDEX.

- idem prorsus significantia. 41.602.9.
 Phares & Zare generatio, cuius resig-
 gura fuerit. 38.548.40. & seq.
 Phares filij cur memorentur à Mose in-
 ter eos, qui cum Iacob intraverunt
 Aegyptum, cum post id temporis nati
 fuerint. 46.710.12
 Phutifar Aegyptius, qui emisit Ioseph,
 an verè fuerit Eunuchus. 37.512.109.
 Phutifar an fuerit Princeps coquorum
 an militum disputatur propter diner-
 sitatem Latine lectionis à Græca. 37.
 516.114. & seq.
 Phutifar socer Ioseph, an fuerit idem,
 atque emptor eius, eodem appellatus no-
 mine, disputatur. 41.25. & seq.
 Pilorum copia in homine, cuius res sit in-
 dicium. 25.315.533
 Pincernarum muneris magna fuit tum
 antiquitas, tum dignitas. 40.580.2. & 3
 Pistorum usus apud alias gentes fuit anti-
 quissimus, non tamen apud Romanos.
 40.580.2
 Pœnitentia vocabulum quid denotet in
 Scriptura, 27.166.94
 Idumæorū ingenia & mores. 27.167.96
 Polygamia an sit cōtra naturā. 29.249.32
 Polymita vestis qualis fuerit. 37.426.27
 Prædestinatio & providentia Dei an per
 causas secundas iuvare possit, & quo-
 modo. 25.7.9
 Prædestinationis hominum, & reprobation-
 nis illustrem fuisse figuram, quod acci-
 dit duobus illis Eunuchis in carcerem
 detrusis ob peccata; quorum cum esset
 par causa, alter nihilominus est libera-
 tus, alter damnatus, præclarissima dis-
 putatio Rop. 40.589.14
 Predicatores qui sint optimi, maximè que
 idonei ad docendos alium secundum
 B. Gregorium. 47.740.14
 Præficus cur Romani conducerent ad lu-
 gendos mortuos. 50.868.10
 Prægnantibus qualis exercitatio corporis
 profui secundum Aristotelem. 25.111.15
 Prægnantis mulieris damnata differri
 pœnam quoad peperisset, in more suis
 se apud multas gentes. 38.545.36. &
 sequent.
 Primogenitus cur dicatur fortitudo pa-
 tris: & cur principium doloris. 49.
 781.11.12
 Primogenitorum ante legem Moysi, officio
 prærogatiue memorantur. 49.782.
 14.
 Propagatio numerosa posterorum ex uno
 homine vivente. 46.722.30
 Proles desiderium in femina, vando tam
 ardens. 30.257.2
 Prophetarum variam fuisse animi affe-
 ctionem, cum ab aliis consulebantur
 25.15.22
 Prophetia Iacob qualis fuerit. 49.777.8
 Prophanus, & prophanare quid signifi-
 cent. 25.52.79
 Protectionis diuinae quanta sit gratia, &
 de quatuor eius modis. 26.84.40
 Providentia Dei varij modi. 28.188.20
 Providentia diuina quanta sit fortitudo,
 simulque suauitas. 28.189.21. &
 sequent.
 Cum providentia Dei exactissima rerum
 omnium, quomodo coherereant, tam mul-
 ta mala, que cernuntur in mundo. 28.
 189.21
 De providentia Dei præclarissima Diony-
 sij Areopagne sententia. 28.190.22
 Providentia diuina principales admini-
 stros esse Angelos. 28.190.23
 Providentia mundi an pendeat à solo
 Deo, an etiam ab aliis causis. 28.192.
 193.26.27
 De providentia Dei falsa opinio Platoni-
 corum. 28.193.27
 Providentia Dei sæpè per contraria per-
 ducit seruos suos, quos destinavit. 37.
 512.108
 Providentia diuina efficacitas etiam ma-
 la vertentis in bonum, præclare decla-
 ratur à Boëtio. 45.693.2
 Pulchri

INDEX.

Pulchritudinem nimiam corporis plus habere periculi, quàm boni. 39.557.6

R

Rachel cur furata sit idola patris sui. 31.302.5

Rachel an coluerit idola. 31.304.305.8.9

Catharini contra Caietanum disceptatio. an Rachel fuerit infidelis. & an coniugium fidelis cum infideli, sit vetustum iure natura. 31.305.9

Rachel surripiens idola patris sui, quid allegoricè significauerit, pulchra disputatio B. Gregorij. 31.306.12

Rachelis sepulcrum ubi fuerit. 35.408.37

Rachel utrum mortua fuerit, cum Ioseph vidit illa somnia. 37.474.50. & sequentibus.

Ramesse fueritne eadem terra, ac terra Gessen. 47.735.8

Rebecca quomodo consuluerit Deum, & ab eo responsum acceperit. 25.11.15

Respondere, saepe in Scriptura idem significare, quod reddere cuiquam pro eius merito. 30.277.36

Rinoceros quale animal sit. 49.874.117

Roris solius & non pluuie, niuis & aliorum cur meminerit Isaac in benedicendo Iacob. 27.152.72

In Palaestina non ferè nisi duobus anni temporibus pluere, sed rorem ibi gerere vicem pluuie. 27.153.72

Rufus color qui sit. 25.37.53

S

Sacerdotium an fuerit ante legem Moysis semper coniunctum cum primogenitura. 25.51.77. & 78

Sacerdotum Aegypti immunitas, & vitus ex publico, diligenter explicatur. 47.737.9

Sacerdotes Aegypti quales fuerint antiquius, tum continentia, tum doctrina

fama, ex B. Hieronymo, Herodoto, & Diodoro Siculo. 47.737.9

Sach vox Hebraea saccum significans, multis in linguis similiter usurpata. 37.500.88

Sacco vel cilicio indui cuius rei esset signum. 37.501.89

Sanctonem decem rebus figuram fuisse Christi. 49.835.129

Sanguis in Scriptura quid significet. 29.233.8

S C A L A.

Scala Iacob secundum literalem sensum figura fuit diuina prouidentia. 28.187.18. & seq.

Scala Iacob similis fuit aurea Catena, quam Ioui tribuit Homerus. 28.188.19

per Scalam illam Angelorum ascensus & descensus quid significauerit. 28.191.23

Scala illa quomodo fuerit figura Ecclesiae Christi. 28.197.31

Scala Iacob quomodo praefigurauerit vitam & disciplinam religiosorum hominum. 28.198.32. & seq.

Scale illius triplex interpretatio allegorica Philonis. 28.203.38. & seq.

Scalam illam Origenes interpretatus est de descensu animarum è caelo in humana corpora. 28.203.39

Scala symbolum fortune. 28.206.41

Scala illius visio, quomodo pertinuerit ad praecipuam eruditionem & consolationem Iacob. 28.193.28

Scala illa Iacob, quomodo praefigurauerit incarnationem Christi, & humilitatem conuersationis & passionis eius. 28.194.195.29.30

Sceptrum & virga quid significent in Scriptura. 49.796.808.45.74

Scissio vestium apud Hebraeos quid denotaret. 37.500.87

INDEX.

- Scriptura consuetudo in dandis promissionibus.* 27.155.77
- Scriptura solet interdum dicere aliquid esse idle, non quia tale sit, sed quia videtur esse tale.* 31.303.7
- Scriptura mos est, quod pluribus conuenit, quasi omnibus conueniret, enunciare.* 46.721.26
- Scriptura interdum solet tribuere filijs ea qua proprie ad patres eorum pertinent.* 46.721.27
- Scyphorum vsus, antiquitas & honor apud Principes.* 44.678.4
- Sen filius Noe, quando mortuus sit, & refellitur Thostatus.* 26.96.57
- Senatus septuaginta virorum à Mose institutus.* 49.813.83
- Sexdecim mala & incommoda senectutis.* 27.106.2
- Senectutis viridis ac vegetararum exemplum disertissime à B. Herony. expositum.* 27.106.3
- Senectutem delicatioribus cibus esse fulciendam.* 27.108.7
- An B. Paulus ad Romanos 9. locum Genesis de Iacob & Esau citauerit secundum historicum sensum, an mysticum.* 25.30.43. & seq.
- Pauli argumentationem ex electione Iacob, & reprobatione Esau, etiam secundum sensum mysticum esse validam.* 25.29.46
- Quisnam sensus mysticus sit principaliter intentus à Spiritu sancto, sitq; validus ad argumentandum.* 25.34.49
- Vter sensus in exponenda Scriptura prior habendus sit, historicusne, an mysticus.* 25.36.52
- Sepeliri aromatibus & unguentis condire, vtrum mos fuerit in veteri Testamento.* 50.865.2
- Sepeliendi mortuos extra ciuitatem vel intra, vel in proprijs adibus, vel in templis varij gentium mores.* 50.872.18
- Sepelire mortuos extra ciuitatem cur apud plerasque gentes usurpatum sit.* 50.873.20
- Septuaginta Interpretum translatio habens Iacob adorasse summitatem virge eius, id est, Ioseph, nullo modo est mendosa, sed grauissimis Patribus probata, & B. Pauli firmata auctoritate, nec Hebraica ac Latina lectioni contraria.* 47.752.30. & seq.
- Septuaginta Interpretes dicentes Iacob intrasse Aegyptum cum septuaginta quinque, num falsitatis & erroris arguendi sint, amplissime disputatur.* 46.720.20
- Tituli sepulcrales.* 35.413.45. & seq.
- Sepultura corporis vel sui, vel aliorum, vtrum parus pendenda sit, an sollicitè & anxie procuranda, per duas disputationes tractatur.* 47.743.21. & sequent.
- Sepultura carere, nihil habere mali sententia sui plurium Ethnicorum.* 47.748.23.
- Seraphis unde sit dictus.* 46.704.2
- Seruitutis hominum, qua fuerit origo, & qua sit iusta ratio & causa secundum Augustinum.* 46.724.32
- Philo tripliciter interpretatur scalam Iacob secundum allegoricam intelligentiam.* 28.203.38. & seq.
- Simulationis quinque species ex Scoto.* 27.120.25
- Scotus tradens quinque species simulationis, docet quanam sit, & qua non sit peccatum.* 27.121.25
- Simulatio & deceptio an possit esse aliquando licita.* 27.119.23
- Simulationis quatuor species tradita ab Auctore.* 27.121.26
- Vocabulum simplex, quam significationem habeat in Scriptura.* 25.42.62
- Socer & socrus, quanto pere coli & amari debeant à nuru & genero ex Homero & Aristotele.* 26.97.58

Scora

INDEX.

Socrates quemadmodum iurare consueverit. 42.637.15
Solitudo & secretum loci, magnum ad peccandum incitamentum. 39.566.22
Somni vocabulum tribus modis accipi in Scriptura. 28.532.14
Somniorum sex cause ex S. Gregorio. 37.477.53
Somnia esse vigilantium, & vitam, & res omnium mortalium, doctè philosophatur Philo. 40.560.12. & seq.
Sponsa cur vesperi ducebatur in domum viri. 29.243.23
Cur complures fœmine per celebres in veteri testamento fuerint steriles. 25.5.5
Sterilitatis mulieris causa naturales & supernaturales exponuntur. 30.284.45
Sternutamentum cur ab Aristotele vocabatur sit augural signum. 44.679.7
Supplendi verbum, quid proprie & metaphoricè significet. 25.39.57
Suscitare semen fratris demortui, quàm fuerit antiqua consuetudo. 38.532.14. & seq.

T

Talares tunicas gerere, erat olim apud Romanos turpe. 29.248.31
Terra optima qua signa tradiderit Cato & Plinius. 27.153.73
Terra cum cœlo maximam esse societatem, & quasi coniugium respectu generationis terranascantum. 27.14.74
Terra per se ipsam quando suavissimum exhalet odorem. 27.149.67
Thamar incestum cum socero suo Iuda proditum esse scriptis à Mose ad retundendam Iudeorum arrogantiam, & in commendationem humilitatis Christi. 38.523.1
Thamar quomodo dicatur fuisse iustior quàm Iudas. 38.536.21
Thamar & Iudæ, qua fuerint peccata. 38.537.22. & seq.

Chrysostomum & *Ambrosium*, qui excusare videntur à peccato Iudam & *Thamar*, quomodo interpretari oporteat. 28.192.26. & seq.
Thamar non fuisse filiam *Melchisedech* sacerdotis, ut nugantur Hebræi. 38.542.31
Thamar cur damnata fuerit pœna ignis. 38.542.31. & seq.
Theraphin vox Hebræa, non semper idola Gentium significat: & de eius significatione varia opiniones. 31.302.4
Thomæ Mori martyris scitissimi versus. 30.288.51
Timor quatenus accidere etiam possit sapienti, secundum Stoicos præclara *Epicteti* sententia. 32.230.9
Timor magnus cur taciturnos reddat. 45.691.1
Timentium atque iratorum hominum differentia. 45.691.1
Tituli vocabulum habet quatuor significationes in Scriptura. 28.212.49
Tribulatio variis rebus in Scriptura celebratis comparari potest. 42.643.23
Tribulatio tria facit hominem cognoscere. & Deum, & seipsum, & mundum. 42.643.24. & seq.
In tribulatione, qui respuerint, illustria memorantur exempla. 42.644.24
Tribulatio de tribus modis vocationum hominis ad Deum, an præcipuum locum teneat. 42.644.25
Tribulationem plus conducere homini quàm doctrinam philosophorum, egregia *Plinii* sententia. 42.646.27
Tribulatio quomodo notificet homini vanitatem, instabilitatem, amaritudinẽ, fallaciam, & malitiam mundi. 42.647.28. & seq.
De tribus vinculis, quibus astrictos se agnoscunt viri sancti, ne possint contra Deum peccare, hæc sunt reuerentia diuinæ maiestatis ubique presentis: & beneficiorum eius recordatio & timor

INDEX.

diuini iudicij. 39.563.17. & seq.
 Turris Ader sive gregis, nominata in
 Scriptura, qua fuerit. 35.414.46

V

Vasis nomen in Scriptura quàm va-
 rias habeat significaciones. 49.
 787.25

Venari & venatorem esse, ferè in Scri-
 ptura sumuntur in malam partem. 25.
 40.59

Venationis laus. 25.41.60

Venationis varia genera, & quod eorum
 optimum secundum Platonem. 27.
 107.5

Veneris stellam in celo mutasse colorem,
 figuram, & magnitudinem atque cur-
 sum, iraditum est à veteribus referente
 S. Augustino, id quod euenit in atate
 Iacob. 47.743.19

Verba in quem finem instituta sint, &
 data homini facultas loquendi. 27.
 128.36

Verbum Dei, quomodo predicandum. 49.
 807.69. Pythagore præclara sen-
 tentia de veritate & beneficentia. 27.
 129.37

Vestibus pretiosis & odoratis indui pri-

marias personas, quàm sit antiquum.
 27.747.64

Videre facie ad faciem, & loqui ore ad
 os, phrasim esse Hebraicam, & quid ea
 significet. 32.342.43

Vini virtus variè afficiendi animos homi-
 num. 26.89.48

Vini quatuor laudes. 49.803.60

Victus simplicitas quanta fuerit apud an-
 tiquos. 25.45.68

Virtutis sectatores qualis deceat vitara-
 tio. 28.183.13

Vita hominum cur dicta sit à Iacob pere-
 grinatio. 47.731.2

Quid sit Urim, & Tumin Hebraicè, &
 Latinè, Doctrina & veritas, qua
 erant in pectore Pontificis. 25.18.27

Z

Zabulon tribus, habuisse tempore
 Christi tria ad laudem valdè
 insignia, & que loca in ea fuerint no-
 bilia. 49.828.109

Zeli triplex ratio. 30.256.1. In Zo-
 robabelis posteritate permansisse sce-
 ptrum Iuda vsque ad Herodem, opi-
 nio est B. Cyrilli, sed non probabilis.
 149.810.75

F I N I S.

Ego Claudius Aquaniua Societatis Iesu Præpositus Generalis,
quartum Tomum in Genesim P. Benedicti Pererij tribus eius-
dem Societatis nostræ Theologis commisi videndum, qui omnes cum
eum approbauerint, probo etiam ut possit imprimi, si ita placuerit
Reuerendiss. D. Vicesgerenti, ac Reuerendiss. Patri Magistro sacri Pa-
latij. Datum Romæ die nono Septembris, 1598.

Claud. Aquaniua Præp. Gen. Soc. Iesu.

Tomum quartum Benedicti Pererij Commentariorum in Genesim,
expositionem à ca. 25. vsque ad 50. complectentem, ex commissione
Reuerendissimi Magistri sacri Palatij, qua potui diligentia, & attentione
vidi, nihilque in eo bonis moribus dissonum, aut à fide Catholica alie-
num inueni. Sed omnia, disputationibus quibusdam ac difficultatibus ita
referta, & Sanctorum Patrum sententiis, aliorumque grauissimorum Do-
ctorum dictis, eleganti, ac perpolito stilo ita exposita sunt, ut auctoris mo-
destiam, ingenijque acumen, ac in exponendis diuinæ scripturæ difficilli-
mi locis, ex longo vsu & exercitatione, diuersorumque Auctorum lectio-
ne, comparatam sibi dexteritatem & singularem eruditionem plurimum
commendent. Nam ne nouitate nimia Lectoris animum deterreat, aut ne
ne, veritatis fonte omissis opinionum riuulos consectetur (Hieronymum
imitatus) aliorum grauissimorum Doctorum vestigiis inhærendo, suam
quandoque sententiam statuit, & rationibus confirmat. Quapropter di-
gnum censeo, ut in communem omnium vtilitatem, sanctæque vniuersa-
lis Ecclesiæ, quæ ut Regina in vestitu deaurato, circumdata varietate à
dextris Regis assistit, ornamentum & decus, ac Concionatorum
omnium, ad literalis sensus intelligentiam in primis quærendam, ingens
commodum, typis, præloque mandetur.

*Ego Fr. Michael Liot à Ribera ordinis Prædicatorum in Sacra Theologia
Magister, ita manu propria fidem feci.*

Imprimatur.

P. Episc. Rauellen. Vicesg.

Imprimatur.

Fr. Dominicus Pag. substit. R. M. S. P.

D. Philip Barlowe Trevelyan

Imprimatur

Imprimatur

Printed and Published by J. Barlowe Trevelyan

London, in the Strand, at the Sign of the Sun

